COLLECTIO PISAURENSIS

OMNIUM POEMATUM, CARMINUM, FRAGMENTORUM LATINORUM,

SIVE AD CHRISTIANOS, SIVE AD ETHNICOS, SIVE AD CERTOS, SIVE AD INCERTOS POETAS,

A PRIMA LATINÆ LINGUÆ ÆTATE

Ad ſextum uſque Chriſtianum Seculum & Longobardorum in Italiam Adventum pertinens,

Ab omnium Poetarum Libris, Collectionibus, Lapidibus, Codicibus exſcripta.

TOMUS QUINTUS

CHRISTIANOS POETAS CONTINENS.

PISAURI)(MDCCLXVI.)(

EX AMATINA CHALCOGRAPHIA.

PUBLICA AUCTORITATE.

PROLEGOMENA.

DE TERTULLIANO.

Q. *Septimius Florens Tertullianus*, *Carthaginiensis* ex editione Philippi Priorii cum integris Nic. Rigaltii, selectis Pamelii, Cerdæ & aliorum additis etiam ipsius Priorii notis, Parif. 1663. fol. Diversus est *Tertullianus* Ecclesiasticus scriptor, licet & ipse juris peritus, (*a*) a Tertulliano JCto, cujus quædam in Digestis habemus: ut recte notavit Valesius pag. 24. seq. ad Euseb. & Grotius ad Tit. III. 13. Fuit quoque S. Tertullianus Episcopus Bononiensis, de quo Acta Sanctorum Tom. 3. April. p. 494. tum S. Tertullianus de quo Tom. 1. Junii pag. 630. nec non Tertullianus Hirenensis, cujus mentio in Collatione Carthaginiensi. De Tertulliani circa A. C. 205. in Montanistarum sectam prolapsi, & circa A. 220. defuncti vita scriptis & doctrina præter editores, & *Tillemontium* tomo tertio Memoriarum Ecclesiast. Gallice vulgatarum & *Nic. le Nourry* apparatu ad Bibliothecam Patrum Tom. 2. pag. 1173. seq. aliosque qui de scriptoribus Ecclesiasticis tradidere, consulere juvabit *Petri Allixii* dissertationem de Tertulliani vita & scriptis, sine auctoris nomine Latine editam Parif. 1680. 8. cum ejusdem diff. de sanguine D. N. Jesu Christi ad Epistolam CXLVI. Augustini, & tertia de Conciliorum quorumvis definitionibus ad examen revocandis. Hujus epitome est quæ Gallice præfigitur editioni Latino Gallicæ Apologetici Amstel. 1701. 8. *Extrait d' une dissertation critique touchant Tertullien & ses ouvrages*. Exstat quoque *Histoire de Tertullien & d' Origene par Mr. de la Motte*, Parif. 1675. Lugd. 1691. 8. *Paganini Gaudentii* salebræ Tertullianeæ Florent. 1639. 4. Systema Theologiæ theoreticum & practicum ex dictis Tertulliani & Cypriani concinnatum ab *Hermanno Rathmanno*, Gedani 1620. 4. opponendum Theodori Petreii Carthusiani Confessioni Tertullianianæ Parif. 1603. 8. *Le genie de Tertullien*, *par de Fayolle*, Parif. 1662. 4.

(*a*) Vide quæ notavi ad Hieron. de scriptoribus Ecclef. c. 53.

Adversus Marcionem libri quinque, *& de judicio Dñi liber unus* versibus Epicis. Utrumque poema Tertulliani esse hodie negant eruditi. P. Allixius in diff. de vita & scriptis Tertulliani, carmen de judicio ait esse *Verecundi* Episcopi Afri ani, qui circa medium seculi sexti floruit. Libros contra Marcionem idem suspicatur post Hieronymi tempora exaratos. Leguntur & nunc alia sub Tertulliani nomine poematia, *expostulatio ad Senatorem*, & *de* (*b*) *Jona ac Ninive*, sed quæ Georgius Fabricius non vidit.

Libri V. contra Marcionem, & *de judicio Domini* prodierunt inter Poetas Christianos Georg. Fabricii, Basil. 1562. 4. p. 258. *Carmen de Jona & Ninive* cum castigationibus Francisci Jureti, in Bibliothecis Patrum: & Lipf. 1681. 8. ad calcem Paulini Petrocorii, edit. Daumianæ. Tertulliani opuscula poetica cum notis Andreæ Rivini, Lipf. 1651. 8.

DE COMMODIANO.

1. *Commodiani* Afri librum adversus Paganos, sive instructiones LXXX. Acrostichidibus carmine politico, quo numerus Hexametri servatur, neglecta syllabarum quantitate. Floruit hic scriptor, si Gennadium cap. 15. de S. E. audimus, post Lactantium, cui sententiæ suffragatur etiam Rigaltius, qui Silvestri Pontificis mentionem fieri Instruct. 33. v. 5. non dubitavit, ita enim illum versum legit; *Intrate stabulis Silvestri ad præsepe Pastoris*. Confer Barthii Adversar. LIII. 5. Verum H. Dodvvellus V. C. in dissertatione de Commodiani ætate, quam Annalibus Vellejanis, Quintilianeis & Statianis Oxon. 1698. 8. subjecit, cum ex toto opusculo observasset illud seculo tertio & flagrantibus adhuc Ecclesiæ persecutionibus scriptum esse, præcipue cum auctor ipse Instruct. VI. versu 6. annos tantum ducentos a CHRISTO numeret: *Et si parvulitas sic sensit*,

a

(*b*) Hoc carmen perperam pro inedito habet Vossius ad Catullum p. 274. Prodiit in appendice Bibl. Patrum Bigneana, ut Francisci Jureti, Andreæ Rivini, &, qui cum Paulino Petrocorio vulgavit, Daumii editionem omittam.

fit, cur annis ducentis fuiſtis infantes, numquid & ſemper eritis? Deinceps verſum ex Inſtructione 33. ad veſtigia MSti Codicis contendit legendum eſſe ſic: *Intrate ſtabula ſilveſtres ad præſepia tauri*. Primus Commodianum e Jac. Sirmondi apographo admodum mendoſo edidit Nic. Rigaltius Tulli Leucorum apud S. Belgrand & J. Laurentium typographos Regios 1650. 4. additis notis eruditis. Deinde ſubjectus eſt ad calcem Cypriani, Minucii, Arnobii & Julii Firmici, qui eiuſdem Rigaltii & Phil. Priorii cura illuſtrati prodierunt Pariſ. 1666. fol. Deinde omiſſis Rigaltii notis Tom. 27. Bibliothecæ Patrum Lugd. Denique cum Rigaltii animadverſionibus, Dodvvellique diſſertatione & præfatione D. Henrici Leonhardi Schurtzfleiſchii recuſus eſt Vvitteb. 1705. 4. Dignus eſt pius hic & zelo CHRISTI plenus ſcriptor, qui etiam poſt Rigaltii præclaram operam diligenter a viro quodam docto excutiatur atque illuſtretur. Græcum ejuſmodi carmen Hexametrum incerti ſcriptoris, perinde ut *Commodianus*, numeros Hexametri neglecta ſyllabarum quantitate ſervans, edidit e Pſalterio MS. Murbacenſi Clariſſ. Montfauconus pag. 220. Palæographiæ Græcæ. *Commodianum* recte antiquiorem eſſe docet H. Dodvvellus. Supplementum notarum in illum ſcriptorem ex Ez. Spanheimii Bibl. cum Nobilis Viri D. *Henrici Leonhardi Schurtzfleiſchii* gloſſario & indice ſeparatim excuſum eſt Vvitteb. 1709. 4. Poſteriori ſuæ Minutii Felicis editioni Commodianum quoque novis ſuis & Rigaltii notis illuſtratum ſubjunxit vir Clariſſ. *Jo. Davies* Cantabrig. 1711. 8.

DE DIVO CYPRIANO.

T*Haſcius Cæcilius Cyprianus* ex edit. præclara Jo. Felli Oxonienſis Epiſcopi cum Annalibus Cyprianis Pearſonii Oxon. 1682. fol. Bremæ 1690. Amſt. 1699. ubi & Henr. Dodvvelli diſſertationes Cyprianicæ exhibentur, quæ Oxonii quoque ſeorſim prodierunt 8. fol. *S. Cypriani* (*c*) vitam, qui A. C. 258. Martyrium pro Chriſto fortiter ſuſtinuit, ſcripſit *Pontius* ipſius Diaconus, quæ exſtat apud Surium 14. Sept. & in Cypriani editionibus. Pontii acta Martyrii apud Baluz. Tom. 2. Miſc. pag. 124. E recentioribus accurate præ ceteris de Cypriano Jo. Pearſonius in annalibus Cyprianicis, Tillemontius Tom. 4. memor. Hiſt. Eccleſ. & auctor vitæ Cypriani ſex libris Gallice editæ Pariſ. 1714. 4. de quo acta Erud. 1718. pag. 293. Journal des Savans 1717. pag. 429. 491. Non contemnenda etiam de Cypriano collegit auctor Obſervat. Miſcellanearum editarum Lipſiæ Germanice A. 1717. 8. Tom. 3. pag. 167. ſeq.

Geneſis & Sodoma. Hæc carmina conſtat non eſſe Cypriani, ſed ab aliis ad *Tertullianum*, ab Allixio ad *Salvianum* Maſſilienſem referuntur. Ut plures editiones inter Cypriani & Tertulliani opera taceamus, junctim illa cum ſuperioribus, quæ ſub Tertulliani nomine extare jam diximus, notis ſuis illuſtrata edidit Andreas Rivinus, Gothæ 1651. 8. *

DE LACTANTIO.

L*Cælii Lactantii Firmiani carmen, quo de beneficiis ſuis Chriſtus loquitur*. Eſt idem carmen, quod Lactantii editionibus vulgo ſubjectum inſcribitur *de Domini paſſione*, & forte rectius *Cælio Firmiano Sympoſio* tributum eſt a viris quibuſdam eruditis. Lactantii non eſſe inde colligit Caveus, quod adorationis crucis in eo mentio. In G. Fabricii editione quidem nullam reperies, quia ille verſum:

Flecte genu, lignumque crucis venerabile adora
Flebilis.

Ita interpolavit:

Flecte genu innocuo, terramque cruore madentem
Ore petens humili.

Verum in eum vehementer invehitur Gret-
Ita

(*c*) Alius 1.) Cyprianus Antiochenus ſub Diocletiano paſſus Nicomediæ de quo Eudocia apud Photium Codd. 184. Nazianzenus Orat. 18. Surius 26. Sept. Goar ad Euchology. pag. 719. Marbodeus Redonenſis pag. 1513. Opp. Edmund Martene Tom. 3. theſauri novi anecdotor. &c. 2.) Cyprianus Brixienſis de quo Acta Sanctor. Tom. 2. April. 21. pag. 849. 3.) Cyprianus Petragorici Abbas de quo Gregorius Turonenſis de gloria Confeſſorum cap. 100. 4.) Abbas Cyprianus cognomento Cuculas de quo Moſchus in prato ſpirituali cap. 132. 5.) Cyprianus Cæſarii Arelatenſis diſcipulus, & vitæ ejus ſcriptor circa A. 546. apud Surium 27. Auguſt. 6.) Cyprianus Cordubenſis ſeculo X. de cujus ſcriptis genuinis, & ſuppoſititiis Nic. Antonius lib. 6. Bibl. Hiſpan. vet. c. 7.

(*) Manuſcripta teſtibus omnibus editoribus Cypriani nomen referunt. Ratio non ſuppetit, qua a manuſcriptis recedamus.

ſerus T. 1. de cruce p. 326. Sane præſtitiſſet G. Fabricium virum alioqui de univerſa, ſacra præſertim, antiquitate non male meritum, paſſim tum hic tum alibi non ita fuiſſe in alienis operibus, quæ edebat, ingenioſum.

Ejuſdem *Sympoſium* olim inſcriptum *Sympoſii Poetæ ænigmata centum*. Eadem ænigmata Nic. Cauſſinus Hori Apollinis Hieroglyphicis ſubjecit: ſed & una cum Joſephi Caſtalionis notis Phædro Jo. Meurſii & variorum ænigmatum (*d*) veterum Græcorum Latinorumque collectioni juncta prodiere Antvver. 1610. 8. Meminit Sympoſii Sigebertus Gemblacenſis loquens de Anshelmo Scoto. Aldhelmi (*e*) ænigmata a Pithœo omiſſa ægre fert Barthius LVIII. 1. Adverſar. *Sympoſii ænigmata centum* prodiere Romæ 1581. 4. 1597. 4. Eadem Nicolaus Reuſnerus una cum Jo. Lorichii Hademarii ænigmatibus Marpurgi pridem 1540. excuſis Ænigmatographiæ ſuæ inſeruit Francof. 1602. 12. & Chriſtianus Junckerus Phædro ſuo ſubjunxit Lipſ. 1700. 12. Sympoſii ænigmata cum Phædri & Gabriæ fabulis Germanico carmine reddere conatus eſt Jenæ, A. 1712. J. G. A. cui ſub nomine Melandri deliteſcere placuit. Sympoſii meminit Aldhelmus Scotus (*f*) qui A. C. 709. obiit, in prologo ſecundo ænigmatum, *Sympoſius poeta metricæ artis peritia prædiſus occultas ænigmatum propoſitiones exili materia ſumtas ludibundis apicibus legitur ceciniſſe, & ſingulas quaſque propoſitionum formulas tribus verſibus terminaſſe*. Sigebertus Gemblacenſis de ſcriptoribus Eccleſ. cap. 132. *Aldhelmus Epiſcopus imitatus Sympoſium qui per proſopopœjam qualitates ſingularum rerum exprimens ſcripſit librum ænigmatum metrice*. Sympoſius ipſe in limine ænigmatum quæ in Saturnalibus luſiſſe ſe non diffitetur.

Hæc quoque Sympoſius de carmine luſit inepto,
Sic tu Sexte dices, ſic te deliro magiſtro,
Annua Saturni dum tempora feſta redirent &c.

Sympoſii poetæ nomen præferunt diſerte Codices MSti quos evolvit Franciſcus Baſvelus & Joſephus Caſtalio. Neque alioqui Sympoſii nomen inauditum eſſe conſtat veteri memoria, nam fuit & Sympoſius quidam Seleucienſis in Iſauria Epiſcopus, qui interfuit Concilio CPol. A. C. 381. nec non Sympoſius Epiſcopus Hiſpanus in Synodo Cæſaraugustana A. 380. & Toletana A. 400. condemnator Priſcillaniſtarum, cum quibus antea ipſe fecerat. Non potui igitur a me impetrare, ut cum viro clariſſimo Chriſtoph. Auguſto Heumanno Sympoſii poetæ nomen confictum eſſe mihi perſuaderem, aut crederem ænigmata hæc nihil aliud eſſe quam Lactantii ſympoſium, quod ab adoleſcentulo ſcriptum Hieronymus c. 80. de ſcriptoribus Eccleſ. teſtatur. Neque ſympoſium Lactantii hexametris verſibus ſcriptum fuiſſe tradit Hieronymus, ſed ὁδοιπορικὸν, nec ſatis aptum titulum ænigmatis hiſce putem eſſe ſympoſium ſive convivium, nec ſimplicem levemque conjecturam tot argumentis ac teſtibus oppoſuerim, licet illam novitate ſua placuiſſe video præſtantiſſimis Diarii Bremenſis, (*g*) nec non Berolinenſis (*h*) auctoribus. Sympoſii ænigmata non invenuſta ſunt, ut recte Voſſius pag. 86. de poetis; itaque libenter illa videbo a laudato Heumanno in nova quam parat eorum editione illuſtrata: quamquam Gyraldus haud magni ea feciſſe videtur, vel potius ea integra ne evolviſſe quidem. Nam in libello, quo ænigmata veterum exponit, Sympoſii nuſquam meminit, tantum ſub extremum libelli (*i*) ænigma explicans Alexidis poetæ, *ſed enim*, inquit, *his diebus recitavit mihi amicus meus ænigma tribus hexametris de ſomno, quod & hic tibi ut adſcribam dignum viſum*

(*d*) Veterum ænigmatum, ſcirporum, griphorum, logogriphorum varia exempla collegit Athanaſius Kircherus T. 2. Oedipi Ægypt. parte 1. p. 27. ſeq. Vide etiam, ſi lubet, quæ de ænigmatis præclare Voſſius lib. 4. Inſtit. Orator. c. 11. themate 3.

(*e*) Ænigmatum Aldhelmi verſus mille, una cum aliis poematis vulgavit Martinus Delrio Mogunt. 1601. 8. recuſa T. 13. Bibliothecæ Patrum edit. Lugdunenſ. p. 27. ſeq.

(*f*) Aldhelmi nomen puto etiam reſtituendum Anonymo Mellicenſi de ſcriptoribus Eccleſ. cap. 72. ubi editum eſt: *Acbelinus Epiſcopus nonnulla edidit ſcripta quæ appellantur ænigmata*. Aldhelmi poetica opuſcula edidit Martinus Delrio Mogunt. 1601. 12. in quibus poſt monoſticha parænetica 199. incerti ſcriptoris, ſequuntur cum prologo duplici Aldhelmi ænigmata hexametra tetraſticha XX. pentaſticha XIV. hexaſticha XIII. ſeptenis comprehenſa verſibus XIX. octonis X. novenis XI. denis & pluribus XIII. Recuſa ſunt hæc, & alia Aldhelmi Tomo 13. Bibl. Patrum edit. Lugd. Loca nonnulla illuſtrantur emendanturque in Reineſii ad Daumium Epiſtolis pag. 344. ſeq. De Aldhelmo ipſo vide Acta Sanctorum ad 25. Maii Tom. VI. p. 77. ſeq.

(*g*) Bibl. Philologico Theol. Bremenſ. Tom. 3. p. 379.
(*h*) Bibl. Germanique A. 1720. T. 2. p. 152.
(*i*) T. 2. Opp. p. 635.

visum est (ex Symposio, ænigma XCVII.)

Sponte mea veniens varias ostendo figuras,
Fingo metus vanos nullo discrimine veri;
Sed me nemo videt, nisi qui sua lumina claudit.

Recitavit & alia, quæ frigidiuscula cum essent, sunt visa indigna relatu. Miror itaque quod Vossius de Symposio subjungit: *Sed præter ea quæ excusa habemus, supersunt alia satis frigida, aliqua etiam obscœna: quæ idcirco omissa. Et propter ista sic Lilius scripserit, qui conspexerat opus integrum.* Ex auctione librorum Keilmanniana nactus sum Symphosii (quem Symposium editor appellat) ænigmata XLVII. edita a Francisco Basvelo Basileæ 1563. 8. In hac editione ut multa vitiose, ita quædam rectius leguntur quam in recentioribus.

Joannis Nobleti, qui seculo XV. fuit, centiloquium ænigmatum memorat Trithemius de Script. Eccles. c. 783. *Egeberti* ænigmata rusticana Sigebertus cap. 146. de script. Eccles. *Tatbvvini* Archi-Epis. Cantiorum, qui A. C. 734. obiit, ænigmata laudantur a Jo. Baleo. *Tulli* nescio cujus ænigmata hexasticha a Labbeo p. 63. Bibl. MSS. De Græcis ænigmatum scriptoribus Basilio Megalomite, Georgio Aphye, Euthymio & Michaele Psello dixi Volum. X. Bibl. Græcæ pag. 539. Editionem *Ænigmatum Aldhelmi* Basil. 1557. Lipenio in Bibl. Philosophica memoratam non vidi. Moguntina autem Delrionis A. 1601. non in 8. est, sed in 12. secuta Antvverpiensem A. 1600. De ceteris Aldhelmi poematiis, ineditis maximam partem, consulendus Polycarpus Leyserus in historia poetarum medii ævi pag. 199. 203. Lipsiæ in Bibl. amplissimi Senatus exstant MSS. Aldhelmi poetæ *ænigmata, versus in laudem Solis, quæstiones ænigmatum Rethoricæ artis, Epigrammata ex libro Ovidii Nasonis de somno quod viderat.* Item *ejusdem ex libro Metamorphoseon Actæon in cervum, & alia carmina.* Liber de virginitatis versibus scriptus hexametris lucem vidit Daventriæ per Jac. Fabrum, diversum illum a Stapulensi 1512. 4.

Phœnix elegia incerti auctoris, carmen, Erasmo (k) judice, non inconcinnum per Musas, neque fastidiendum, quod Firmiano Lactantio tribuunt Xystus Betolejus, Aubertus Miræus, & qui notis atque emendationibus illustravit Nic. Heinsius, ac antiquissimum MStum Reginæ Sveciæ Christinæ, ut testatur Nic. Heinsius in literis ad Sirmondum Tom. 4. Opp. Sirmondi pag. 726. Nonnulla hujus carminis illustravit Nicol. Agardus tunc admodum juvenis Hafniæ 1647. 4. Petrus Lambecius T. 2. Commentariorum, de Bibl. Vindobonensi varias lectiones ex MSS. Cæsareo edidit, suspicaturque eam a Lactantio juvene, adhuc a Christi sacris alieno, fuisse compositam. Ethnici hominis esse videtur etiam Jacobo Thomasio libro de Stoica Mundi exustione pag. 106. & Michaeli Thomasio ad Lactantium. *Venantio Fortunato* adscribere maluerat Casp. Barthius, Sam. Bochartus & alii: at Jacobus Sirmondus notis ad Theodulphum p. 302. *Theodulpho Aurelianensi*. Mihi verisimillima videtur Petri Lambecii Opinio. *

(k) In Proverbio, *Phœnice rarior*.

(*) Tria hæc Poematia Lactantio adjudicavimus secuti etiam sententiam P. Eduardi a S. Xaverio Carmel. Excalceati, qui edenda cum ceteris Lactantii operibus curavit Romæ 1759. 8. & qui firmis rationibus contra Fabricium, ea asserit Lactantio.

DE OPTATIANO.

P. Optatianus Porphyrius Panegyricum ad Constantinum M. Imp. vicennalia celebrantem scripsit carmine varii generis per Acrostichides & similes literarum lusus minio distinctos composito A. C. 326. paulo ante Crispi necem. Exul illud composuit, ut ipse innuit carmine 1. & apertius carmine 6. Sed hoc ipsum opus conciliavit Auctori suo revocationem ab exilio, ut testatur Hieron. in Chron. atque ut ipsius Optatiani verbis utar, *natumque laremque reddidit*. Utique Christianus fuit, licet quidam propter familiares Poetis, quibus passim utitur, Ethnicismos hoc negaverint. Vide Tillemontium Tom. 4. Hist. Jmperator. pag. 607. Beda de arte metrica: *Reperiuntur quædam & in insigni illo volumine Porphyrii Poetæ, quo ad Constantinum Augustum misso meruit de exilio liberari. Quæ quia pagana erant, nos tangere non libuit.* Sed carmen nonum satis demonstrat Porphyrium hunc a Christi sacris alienum minime fuisse. In illo carmine litterarum artificium non modo Monogramma primarum duarum litterarum nominis Christi refert, quali usus est in labaris suis Constantiuus M. sed præterea hosce versus:

Omnipotens genitor, tuque o divisio mixta,
Filius atque Pater & Sanctus Spiritus unum,
Tu faveas votis.

Ex

Ex Marci Velseri editione, qui illud e Pauli fratris Codice recensuit, separatim lucem viderat Augustæ Vindel. 1595. f. Epigrammata ejus allegantur a Fulgentio 2. Mythol. & de continentia Virgiliana. Etiam nonnulla quæ inter Petroniana leguntur, huic Porphyrio viri docti tribuunt. Ionsius III. 15. de script. Historiæ Philosophicæ pag. 270. scribit hujus Porphyrii Epigrammata plurima Græca citari libro V. Anthologiæ. Ionsium sequitur Tillemontius p. 352. At libro V. Anthologiæ p. 534. sequ. occurrunt Epigrammata plurima non Porphyrii sed Christodori Thebani in Porphyrium Calchantis filium factionis Venetæ celebrem in ludis Circensibus agitatorem a nostro longe diversum, cujus statuam ex ære Imperator poni CPoli in Hippodromo jusserat. Sed idem hic est, ut creditur, Optatianus, qui deinde fuit Præfectus Urbis Romæ Anno 329. & 333. Vide Tillemont. T. IV. Histor. Imperat. p. 352. Idem observat quoque p. 351. poema, quod cum Epistola Constantino Porphyrius obtulit, diversum fuisse ab hoc quod habemus: similiter etiam Poema pro quo gratias agit, quodque laudat Imperator *fratrem charissimum* Porphyrium appellans. At certe ejusdem fuisse generis atque artificii declarant verba: *Vix hoc custoditum pluribus fuit, qui modis quibusdam artis innexi literarum, distinctionibus versuum, qui ita medium corpus propositi occulte intermeant, ut oculorum sensus interstincta colorum pigmenta delectent, hoc tenuere propositum, ut hæsitantiam carminis multiplex legis observantia non repararet. Gratum igitur hoc mihi dicationis tuæ munus fuit &c.*

DE JUVENCO.

JUvenci (1) *Presb.* Hispani, qui Constantino Imp. scripsisse significat, *Historia Evangelica libri IV.* Dolendum est Viri doctiss. Jo. Sauberti novam hujus poetæ editionem ex membranis Bibl. Helmstadiensis, ex quibus non pauca emendaturum se promiserat Var. lect. in Matthæum pag. 259. per alias ejus occupationes, & præpropera fata interceptam fuisse. Jam pridem quoque mihi animus fuit novam Juvenci editionem ad Mss. Codd. & veteres editiones castigatam studiosis offerendi, quod lubenter efficiam, si DEUS valetudinem suppeditaverit. Integrum Juvenci nomen erat Aquilinus Cajus Vettius Juvencus, ut ex Jureto pag. 273. ad Symmachum notavit Paulus Colomesius in paralipomenis ad Chartophylacem Guil. Cavei, & ad dialogum quintum Gyraldi de Poetis. Idem pag. 81. observationum sacrarum, observat, Juvencum libro 3. usum codice in quo post Matth. 20. 28. hæc verba legebantur: *Vos autem quæritis de minimo crescere & de magno minui. Introeuntes autem, & rogati cœnare, ne discubueritis in eminentibus locis, &c.* quæ in antiquissimo suo Græco latino exemplari Beza deprehendit, atque in codicibus quibusdam antiquis versionis Latinæ Matthæi, & in quatuor Mss. versionis antiquæ Anglo-Saxonicæ ad verbum reddita occurrunt, legeruntque olim Hilarius, & Leo Magnus, Juvencus vero ita expressit:

At vos ex minimis opibus transcendere vultis,
Et sic e summis lapsi comprenditis imos,
Si vos quisque vocat, &c.

Confer, si lubet, quæ de illo additamento notata a me sunt in Codice apocrypho Novi Testamenti p. 328. seq. Editiones Juvenci sunt: Parisiensis 1499. fol. cum Sedulio, & P. Barri pæanibus quinque Festorum B. Virginis edente Jacobo Fabro, qui in Epistola ad Fabrum Stapulensem, præmissa Aldhelmo *de virginitate* edito Daventriæ 1512. 4. *Considerans ego fructum illum qui emersit ex editione illa Divi Juvenci, quem ego ante multos annos primus omnium publicavi, qui erat mihi mutilatus & imperfe-*

(1) *Ab hoc Juvenco alius fuit Juvencus Cælius Callanus Dalmata, cujus codicem MS. de Attilæ vita Venetiis asportaverat nobilissimus PeiresKius (habuit etiam MS. Tho. Bartholinus Danus, Vir variis scriptis clarus) quique haud multo post publici juris factus est. Citatur is a Baptista Fulgoso inter scriptores illos a quibus exempla sua collegit. Quod PeiresKio minus observatum, qui de hoc Juvenco Scaligerum, Casaubonum, Paulum Servitam, & alios anxie consuluerat.* Hæc Paulus Colomesius ad Gyraldum p. 286. At Historiæ Juvenci de Attila lucem viderunt Ingolstadii 1604. 4. Et pr[illegible]enti tempore novam earum editionem Upsaliæ meditatur nobilissimus, & doctissimus Vir Ericus Benzelius. Juvenci Historici mentio apud Sidonium Apollinarem IX. Epist. 14. Vide notas Savaronis p. 180. Citatur etiam a Goldasto ad Petron. & a Tho. Bartholino de armillis veterum. Illa edita Ingolstadii, fuit in Bibl. Cordesiana. Eam collectioni, quam parat, scriptorum Occitaniæ adjungere constituit in Gallia P. de la Porte, Ord. S. Francisci de Paula. Multis post Juvencum huncce seculis Attilæ vitam scripsit Philippus Callimachus.

perfectus ob antiquitatem, quocirca in eam formam redegi, qua & hic & in aliis locis circumfertur, quæ enim & immutata sunt in eo, & quæ ad imperfectos versus accesserunt propter exemplaris depravationem, non dixerim facile. Antiqua sine loco & anno in 4. quam possideo hoc titulo: *Juvencus presbyter immensam Evangelii majestatem heroicis versibus concludens.* Aldina an. 1502. 4. cum Sedulio, Aratore, Probæ Falconiæ Virgiliocentonibus, & Lactantii, ac Damasi poematis quibusdam, Cypriani de Ligno crucis, incerti Homerocentonibus, Lipsiæ 1505. fol. *Catalogus Bibl. Francof. ad Viadr.* Paris. 1506. 4. *Bibl. Manarsiana.* pag. 335. Sine temporis nota, adjuncto *Hermanni Buschii* in Juvencum Epigrammate. 4. Hanc Lipsiæ 1511. per Melch. Lotterum prodiisse affirmavit mihi Joh. Mollerus V. C. Rector Flensburgensis Athenæi dignissimus. Rothomagi 1509. 4. cum notis Badii Ascensii. Viennæ 1519. 4. *Catalogus Bodlej.* Mediolani 1569. 8. quæ editio est in Bibliotheca Barberina. Juvencus, Sedulius, Arator & Venantii hymni quatuor ex recognitione *Theod. Pulmanni*, præmissa Reinhardi Hadamarii præfatione cum variis lectionibus, Basil. sine anni nota in 8. Repetita hæc editio Calari apud Vincentium Sembenium 1573. 8. teste Nic. Antonio. Basil. 1541. 8. inter Poeseos Christianæ opuscula aliquot, & (*m*) Ælii Nebrissensis in Sedulium atque Badii in Juvencum, Basil. 1562. 4. in Poetis Christianis *G. Fabricii*, cum notis. Ibidem 1537. 8. Cum Aratore, & Enchiridio Prudentii, Basileæ 1545. 8. cum Sedulio, & Aratore, collata cum codice Rottendorphii & aliis MSS. Paris. 1545. 12. apud Joh. Berbæum & Claudium Garamontium. Lugduni apud Joh. Tornæsium & Guil. Gazejum 1553. 12. Juvenci, Cœlii Sedulii & Aratoris sacra Poesis summa cura & diligentia [ut habet titulus] collata. Repetita editio ibid. 1566. forma minore. Lugduni apud Joh. Tornæsium, Typogr. Reg. eorumdem triumvirorum poesis sacra collata cum variis editionibus præsertim G. Fabricii, tum cum MS. codice 1588. in 12. Reinhardi Lorichii Hadamarii editio Colon. apud Eucharium Cervicornum 1537. 8. cum Sedulio. In choro Poetarum Latinorum Lugd. 1616. 4. In Latinorum Poetarum corpore Tom. 2. pag. 675. Genevæ 1611. 4. Lugdun. 1603. 4. Genevæ 1627. & 1640. 4. Lond. 1713. fol. In Bibliothecis Patrum Paris. 1575. Tom. 8. 1589. Tom. 8. 1654. Tom. 8. 1624. 1654. & in Appendice Colon. 1618. T. 4. Lugdun. 1677. Tom. 4. Denique cum observationibus *Georgii Matthiæ Kœnigii* qui Altdorfii 1683. 1684. scholis publicis illum Poetam fuit interpretatus, tum Magni Danielis Omeisii, & cui hic moriens curam edendi Juvenci commisit, Clariss. Viri M. Erhardi Reulchii, Christianique Schoetgenii Altdorf. 1710. 8. Sane cum ex Omeisii Epistola ad Jo. Fabricium, quæ typis exscripta est, intellexissem illum propemodum absolutos tum habuisse suos ad Poetam illum commentarios, quem cum variis editionibus & codicibus commisisset, & Koenigianis insuper observationibus illustrare vellet, non modo libenter cessi, qui & ipse Juvencum edere paraveram, sed & Collationes Codicis Helmstadiensis, quas a laudato Jo. Fabricio, & Cantabrigiensis, quas ab eruditissimo Viro Erico Benzelio acceperam, libenter cum eo communicavi.

DE VICTORINO AFRO.

Fabius Marius Victorinus Afer, qui Romæ Rhetoricam docuit præceptor ut ajunt S. Hieronymi (licet hoc neutiquam credere suadet Hieronymus) Christo nomen dedit senex, (*n*) & cum Julianus A C. 362. Christianos docere literaturam & Oratoriam prohibuisset, *loquacem scholam deserere maluit, quam verbum tuum, Domine, quo linguas infantium facis disertas.* Augustin. VIII. 5. confess. *De*

(*m*) Pag. 293. edit. noviss. Koenigius notis ad Juvenci III. 341. *Quod ad nothum Juvenci versum attinet, non miror hunc ipsum exstare tum in G. Fabricii Poetis Christianis, tum in Bibliotheca Patrum Parisiensi. Nam utraque editio expressa videtur ab illa Antonii Nebrissensis, quæ prima cum enarrationibus suis dedit Juvencum, & e margine in textum recepit* τὸν νοθευόμενον.

(*n*) Augustinus in Confessionum libris quos circa A. 400. scripsit, VIII. 2. *Ubi commemoravi legisse me quosdam libros Platonicorum, quos Victorinus quondam rhetor urbis Romæ, quem Christianum defunctum esse audieram, in latinam linguam transtulisset .... ille doctissimus senex, & omnium liberalium doctrinarum peritissimus, quique Philosophorum tam multa legerat & dijudicaverat & dilucidaverat, doctor tot nobilium senatorum, qui etiam ob insigne præclari magisterii, quod cives hujus mundi eximium putant, statuam in Romano foro meruerat & acceperat, usque ad illam ætatem venerator idolorum* &c.

De fratribus Machabæis interfectis ab Antiocho Epiphane. Hoc carmen Barthius III. 23. Adversar. Hilario Arelatensi, Andreas Rivinus Nictario attribuit, qui cum Victorinorum opusculis denuo vulgavit notisque illustravit Gothæ 1652. 8. Ceterum Daumius ad Paulinum Petrocorium observat illud ita interpolatum ferri, ut Jovem lapidem juraturus sit, diversorum autorum esse editiones, qui contulerit.

Ejusdem, qui circa A. C. 362. vixit, hymnos tres *de homousio recipiendo*, interpretem in nonnullis benignum exigere notat Joan. Launojus diss. de Victorinis p. 56.

De Jesu Christo Deo & homine carmen. Hoc Victorino Afro forte rectius tribuitur, quam Pictaviensi, vel Petavionensi. Inter Victorinorum reliquias iterum edidit, notisque illustravit A. Rivinus Gothæ 1652. 8. ubi etiam Victorini *hymnos tres de homousio recipiendo* invenies.

Quod apud G. Fabricium est *Cypriani Lignum vitæ*, ab aliis de cruce, a Pamelio de Pascha Domini inscribitur, & ab Andrea Rivino, Victorini Petavionensis accensetur poematibus. Exhibet etiam Jacobus Gretserus T. 3. de cruce p. 552. *

DE S. HILARIO PICTAVIENSI.

Hilarius Pictaviensis ex editione Petri Coutant & aliorum Benedictinorum Paris. 1693. fol. De *S. Hilario* Pictaviensi Episcopo A. C. 367. defuncto, (*o*) quem eloquentiæ Latinæ Rhodanum dixit Hieronymus, præter editores consules Bollandum in Actis Sanctor. ad 13. Januar. T. 1. pag. 782. seq. Joannem Bouchetum parte 1. Annalium Aquitaniæ cap. 6. 15. Tillemontium Tom. 7. memor. &c. De editionibus Hilarii accurate Benedictini in prolegom. & Doctor meus Tho. Ittigius in Actis Eruditor. Tom. 3. supplementi pag. seq. 49.

Hilarii Pictaviensis Episcopi *Genesis* sive Hexaemeron ad Leonem Papam carmine Epico. Constat hodie rectius tribui *Hilario Arelatensi*, etsi Pictaviensis operibus addidit Lud. Miræus Paris. 1544. Benedictini in novissima Hilarii Pictav. editione Paris. 1693. fol. curante Petro Coutant potissimum vulgata, inter supposita illius Episcopi iterum ediderunt. Cum Jo. Vveitzii notis prodiit Francof. 1625. 8. *

Epistola ad Abram filiam, cum *hymno* annexo, quam suppositiis alii præter rem adscribunt. Primus edidit Badius Ascensius acceptam a Guil. Parvo, ex cœnobio S. Benigni Divionensis.

DE SANCTO DAMASO.

De *S. Damaso*, qui Episcopus Romanus fuit ab A. C. 366. 1. Oct. ad 384. 10. Dec. consulendus præ ceteris Tillemontius Tomo VIII. Memoriar. Scripta ejus ab Andrea Rivino & Sarazanio junctim edita memoravi supra pag. 243. De confessione fidei & Anathematismis XII. apud Augustinum sermone 129. de tempore, vide Lambecium VIII. pag. 446. & Paschas. Quesnellum diss. 14. ad Leonem Magnum. *Acta Martyrii* Martyrum Romanorum *Petri* exorcistæ & *Marcellini* laudat Eginhartus: (*p*) *Hæc ut gesta referuntur, retulisse afferunt illum ipsum, qui eosdem interemit martyres* [Dorotheum] *& ab illo didicisse* Damasum Pontificem, *cum ætate puerili per eadem tempora sub magistro ministraret, & ad magnum cresceret rerum culmen, tunc Romana Lector in Ecclesia. Post hæc cuncta memorasse ac mandasse litteris, cum illius almæ sedis obtineret apicem, & in tota principatu polleret Ecclesia.*

Elogia XI. qualia supra a nobis in corpore omnium Poetarum recensita sunt. Plura ejus Poemata cum notis dedit Andreas Rivinus Lipsiæ 1652. 8. Sed & hujus diligentiam longe vicit Martius Milesius Sarazanius, qui Damasi Carmina collegit, & in ea aliaque Damasi opuscula observationes concinnavit, editorem nactus Federicum Ubaldinum, qui e Barberina Bibl. edidit

* MS. referunt nomen Victorini testibus omnibus editoribus. Rivinus accenset Victorino Petavoniensi. Editio D. Cypriani Amstelodamensis A. 1700. apud Jo. Ludovicum de Lorme, Victorino Pictaviensi. Nos Victorino Afro, cujus alia habentur carmina. Ratio est eadem; vel potior.

(*o*) Vide Anton. Pagi ad A. 360. n. 2. & 369. n. 4.

* Manuscripta adjudicant hoc carmen Hilario Pictaviensi teste Scipione Maffeio in editione ejusdem Hilarii Veronæ, 1730. Critici quidam illud transcripserunt Arelatensi. Cum rationem hi non afferant, nos cum eodem Maffeio Opus hoc Pictaviensi tribuimus.

(*p*) Tom. 1. Acta Sanctor. Junii p. 176.

dit Romæ 1638. 4. recusa Parif. 1672. 8. & Tomo 27. Bibliothecæ Patrum Lugd. Epistola nescio cujus Eusebii de transitu B. Hieronymi inscribitur *ad Damasum Portnensem* notante Montfaucono p. 75. Diarii Ital. (*)

DE AUSONIO.

Ausonii ætas & religio. 1 *Scripta*. 2. *Editiones*. 3.

Decimus Magnus Ausonius (*q*) Burdegalensis, Grammaticus & Rhetor doctissimus, Poeta vero suavis atque ingeniosus, Christi (*r*) etiam sacris addictus, etsi ejus rei rara (certe tamen) in scriptis suis reliquit vestigia. Ab Imp. Gratiano, quem non minus ac Valentinianum fratrem in literis instituerat, promotus ad quæsturam, præfecturam prætorii & A. C. 379. ad Consulatum, obiit imperante Honorio post A. C. 392. De Ausonio consulenda vita Fl. Mallii Theodori scripta ab Alberto Paulo Rubenio, quam vulgavit Grævius Ultraj. 1699. 12. Vicarium Africæ fuisse notat Josephus Scaliger lib. 2. lect. Ausonianar. cap. 17. ubi & alia. Consulatum suum incidere in Annum Urbis conditæ 1118. qui ex supputatione Ausonii Epocham Varronianam tredecim annis intervertentis (*s*) respondet Anno Christi 379. testatur ipse Epigrammate 3. pag. 93. edit. Tollianæ

Mille annos centumque & bis fluxisse novenos
Consulis Ausonii nomen ad usque leges.

Et Epigrammate 2.

Annis undecies centum conjunge quaternos,
Undecies unumque (t) super trieterida necte;
Hæc erit æternæ series ab origine Romæ.

Fastos digessit Ausonius usque ad A. U. C. 1122. Christi 382. Hinc Epigrammate 4.

Hactenus adscripsi fastos: si fors volet, ultra
Adjiciam. si non, qui legis adjicies.
Scire cupis qui sim? titulum qui quartus ab imo est
Quære, leges nomen Consulis Ausonii.

(*) Optima Editio operum S. Damasi Romæ, 1754. fol. curante Antonio Maria Merenda, unde carmina S. Damasi omnia sunt descripta.

(*q*) Ausonii hujus Pater Iulius Ausonius, Vasatensis, Medicus Valentini senioris. Ejus libros de medicina memorat Marcellus Empiricus. Fertur, & illius dictum, *beatum esse non qui habet quæ cupit, sed qui non cupit quæ non habet*. Adde Joseph. Scaligerum in Ausonii vita, & Vossium libro de Philosophia pag. 103. Quam bonus vir fuerit Ausonius ille pater, docet filius Epicedio in eum scripto, quo inter alia testatur nonagenarium obiisse. Genealogiam integram vide parentalibus subjectam pag. 143. edit. Jac. Tollii. Alius fuit Ausonius Sophista, de quo Svidas.

(*r*) Olaus Borrichius Vir Clariss. in libro de Poetis p. 73. & doctissimus Caveus parte 2. Hist. litterariæ scriptor. Eccles. pag. 100. Christophorus item Hendreich in pandectis Brandenburgicis T. 1. p. 360. non dubitant Ausonium religione Ethnicum pronunciare: quin vir insignis doctrinæ Ludovicus Antonius Muratorius Tom. 1. anecdoton Bibl. Ambrosianæ p. 114. ait neminem dubitare, quod a religione Christiana alienus Ausonius fuerit. Addidit Borrichius, etiam propterea a Pontio Paulino amico identidem objurgatum. Et. pag. 74. *Paulinus discipulus Ausonii quem colebat ut præceptorem, sed ut aversum a Christiana religione subinde increpabat*. At enim dubio procul fallitur vir doctus una cum Vossio, qui p. 55. Poet. latin. de Ausonio: *Poeta*, inquit, *fuit gentilis, quemadmodum ex Paullino liquet*. Videtur etiam pro Ethnico habere Bailletus in Judiciis de Poetis, tum Philippus Brietius syntagmate de Poetis latinis, quæ sententia non minus a veritate est repulsa, quam quod Gaddio persuasum propemodum a Trithemio esse video, Poetam hunc eumdem Episcopum quoque extitisse Burdegalensem T. 1. de scriptoribus non Ecclesiast. p. 57. Christianum vero fuisse Ausonium, ut ad alia argumenta ex ipsius scriptis recurrere non sit necesse, item Paullinus luculenter testatur ad eum scribens in [illegible] verba,

In[illegible] suo tantus nobis consensus amore est,
[illegible]atus & in Christo connexa mente colendo.

Rectius itaque Gyraldus dialogo 10. de Poetis: *Christianus quidem Ausonius fuit, ut ex ejus versibus & item Paullini ejus discipuli facile colligimus, sed petulantior tamen & lascivior* (respicit Gyraldus tum Epigrammata quædam lasciva & flammis judice Cæsare Scaligero expianda, tum obscœnum centonem nuptialem Valentiniano Imp. rogante, qui nuptias simili lusu descripserat, ab Ausonio compositum) *quam ut inter Christianos numerari dignus*. Iosephus quoque Scaliger Ausonium *serio Christianum fuisse* scribit lib. 2. c. 32. Auson. lect. Adde his Theophilum Raynaudum in Hoplotheca contra ictum calumniæ T. 12. p. 420. & Bælii dictionarium edit. 2. Objurgavit vero Ausonium Paullinus non ut aversum a Christiana religione, sed quod ille religiosum Paullini secessum palam improbaret. Fortassis male quoque ferebat Paullinus in Ausonii carminibus legere se quædam ἐθνικώτερον scripta, quale est illud cap. 1. in Professoribus Burdegalensibus:

Et nunc, sive aliquid post fata extrema superfit,
Vivis adhuc, ævi quod periit meminens.
Sive nihil superest, nec habent longa otia sensus,
Tu tibi vixisti, nos tua fama juvat.

(*s*) Vide Antonii Pagi Criticam Baronianam ad A. C. 302. & Petri Relandi fastos Consulares pag. 464.

(*t*) Undecies unum i. e. undecim, quibus quatuor cum trieteride additi conficiunt duodeviginti.

Sed jam pridem isti Ausoniani fasti interciderunt. Vir illustris Ez. Spanhemius Tom. 2. de usu numism. pag. 414. ait a sanioribus Criticis Ausonium religione gentilem credi, non Christianum. Verius tamen est Christi sacris addictum fuisse, ut argumentis non inficiandis constat, licet carmen Paschale & versus rophalicos alterius scriptoris esse ponamus. Nolim tamen assentiri Trithemio Ausonium Episcopum Burdegalensem Concilio Treverensi (A. C. 386.) interfuisse affirmanti cap. 114. de scriptoribus Ecclesiasticis. Alius fuit Ausonius Martyr, Sec. VIII. Episcopus Engolismensis in Aquitania, de quo Acta Sanctor. Tom. V. Maii 22. pag. 131. seq.

II. Exstat *Liber Epigrammatum*, quibus præmittitur Theodosii (*a*) Epistola, qua Ausonium parentem vocat, eumque rogat, ut scripta sua audacter ad se perferat, non minus patrocinii & amoris reperturus, quam docti Poetæ & scriptores quondam apud Augustum. Hanc Epistolam sequitur triplex præfatio versu scripta, una ad Theodosium Imp., altera ad Syagrium, tertia ad Latinum Pacatum Drepanium, quem filium i. e. discipulum appellat. 2. *Ephemeris* (*b*) sive *totius diei negotium*, vario carminis genere. 3. *Parentalia* quibus carorum suorum, ut ipse loquitur, obitus commemorat. 4. *Commemoratio Professorum Burdegalensium*. 5. *Epitaphia Heroum qui bello Trojano interfuerunt*, adjecta a Guil. Cantero & aliis peplo Græcorum Epigrammatum in eosdem heroas, auctore Aristotele, sed ut Jo. Tzetzes ad Hesiodum monet, non Stagirita. Addidit Ausonius alia *quædam Epitaphia* ut Niobes, Didonis, Diogenis Cynici &c. 6. *De XII. Cæsaribus per Svetonium Tranquillum scriptis Monosticha* dicata Hesperio filio, & de iisdem *Cæsaribus a Julio Cæsare usque ad Heliogabalum* (*c*) *tetrasticha*. Hæc sæpius ad calcem Svetonii vulgata sunt. *Tetrasticha* Ausonii *de Cæsaribus* occurrunt etiam P. I. elogiorum Jo. Papirii Massoni pag. 147. seq. 7. *Claræ urbes* sive *Ordo nobilium urbium* seorsim prodiit cum Hippolyti a Collibus de urbium incrementis. Etiam Pictav. 1565. una cum commentario Eliæ Vineti. 8. *Ludus sive sententiæ Septem Sapientum* ad Latinium Drepanium Pacatum Pro Cos. 9. *Idyllia XX.* quorum primum est *Carmen Paschale* Proco (*d*) dictum, quod incipit:

Sancta salutiferi redeunt solemnia Christi. Neque confundi debet cum hypobolimæa, Ausoniique nomine falso edita *oratione Paschali versibus* (*e*) *Rophalicis*, qui incipiunt p. 326.

Spes Deus æternæ stationis conciliator.

Idyllii septimi in Bissulam major pars & lascivior periit. Decimum sive Mosella elegantissimum est, & commentariis Marqv. Freheri illustratum separatim prodiit Heidelbergæ 1619. fol. Vide etiam Clariss. Viri Conradi Sam. Schurtzfleischii diss. Historico politicas p. 520. seq. Tertium decimum est *cento Virgilianus nuptialis* & *fescenninus*. *Cupido Cruci affixus* ibidem mihi dictus Idyllii sexti locum occupat. Cum variorum notis recusus est Hagæ Comitis Anno 1712. 8. (*f*) ad calcem Pervigilii Veneris. Carmine Germanico reddidit Martinus Opitius libro silvarum quinto. Hujus Idyllii sexti de Cupidine crucifixo locum insignem v. 16. seq. *Fulmineos Semele* &c. illustrant Viri Clariss. Oudinus S. I. & Ravionus de Varennes. Journal des Savans 1718. pag. 197. 205. Memoires de Trevoux 1717. pag. 1181. 1189. *Gryphum ternarium*, sive Idyllion undecimum illustravit Scaliger Epist. 199. Claudius item Minos Divionensis, & Franciscus Sylvius Ambianas A. 1516 ac Franciscus Sanctius Brocensis una cum Ovidio in Ibin, Salmanticæ 1506. 8. At Idyllium decimum quintum de ambiguitate vitæ seorsim excusum cum commentario Henr. Vagetii Hamb. 1637. 8. Idem cum distichis Catonis, aliisque prodiit 1500. 4. Idem Idyl-

(*a*) Hæc epistola præter causam suspecta videtur Mariangelo Accursio, Caspari Barthio XII. 12. & LVIII. 3. Adversar. absurde auctorem suspicato Ascensium.

(*b*) Hanc qui legerit, Christianum fuisse auctorem minime dubitabit. Vide edit. Tollii p. 96. 98. seq.

(*c*) Scripserat in ceteros quoque Imperatores usque ad Theodosium, sed reliqua tetrasticha perierunt.

(*d*) Forte *a Proconsule* dictum, uti Idyllium VIII. est precatio Ausonii Consulis.

(*e*) Versus Rophalici dicuntur quod clavæ more voces gradatim surgunt & augentur numero syllabarum, sive per singula vocabula singulis syllabis increscunt, ut Homeri ille Iliad. libro tertio vers. 182. de quo Gellius XIV. 6. Calix ῥοπαλωτὴς apud Dionem in Commodo, *in clavæ figuram formatus*. Pro *Rophalicis* versibus alii legunt *Euriphallicos*. Vide Bernhardi Moneтæ notas ad Menagiana Tom. 4. pag. 180. Rophalici versus exemplum ex Homero hoc affert Eustathius in Iliad. γ. 182. edit. Basil. ὦ μάκαρ Ἀτρείδη μοιρηγενὲς ὀλβιόδαιμον.

(*f*) Journal des Savans 1713. pag. 193.

Idyllium Græca metaphrasi donavit *Federicus Jamotius* pag. 57. poematum. Elegiam ejusdem argumenti scriptoris recentioris edidit Barthius XLV. 16. Adversf. Ad *Idyllion de Viro bono*, sive Πυθαγορικὴν ἀπόφασιν dissertatio Magni Danielis Omeisii lucem vidit Altdorfii 1705. 4. in qua & plura de Ausonio. 10. *Eclogarium variorum poematiorum & epigrammatum*, quorum pars ut in aliis quoque Ausonii carminibus expressa e græcis, quæ in Scaligeri editione & aliis quibusdam adjuncta leguntur. Epigramma Græcum *Posidippi* sive *Cratetis* Cynici, quod expressit Ausonius, & amplificavit, una cum contrario *Metrodori* legitur in Anthologia Epigrammatum Græcorum lib. 1. p. 27. seq. In MS. Codice Antonii Eparchi, qui hodie servatur in Bibl. Regis Christianissimi, prius illud exstat sub *Heracliti* nomine, alterum *Democrito* tribuitur. Vide Bandurium ad antiquitates CPolitanas pag. 882. *Apophthegmata Graciæ Sapientum* cum Scholiis Erasmi, distichis Catonis & aliis quibusdam, Francofurti ad Oderam 8. *Carmen Paschale* cum notis *Speltini*, in collectione poematum Speltini, Erfurti 1501. 4. 11. *Liber Epistolarum XXV.* uti omnia hactenus enarrata, vario carminis genere. Idylliis & Epistolis nonnullis subinde Epistola prosa scripta præmittitur. 12. *Oratio Panegyrica ad Gratianum Imp.* qua illi pro Consulatu gratias agit, sæpe numero edita cum XII. Panegyricis, uti dictum est supra. 13. *Periocha in Homeri Iliadem & Odysseam*. 14. In editione Vineti leguntur etiam *tetrasticha in singulos menses*, quæ Scaliger in sua omisit, at in Catalectis Veterum Poetarum edidit sine auctoris nomine, quod & in sua veterum Epigrammatum latinorum editione fecit P. Pithœus. In vetustissimo Calendario Romano, quod e Codice MS. Bibliothecæ Cæsareæ vulgavit Petrus Lambecius ad calcem libri quarti commentariorum, & Grævius inseruit tomo octavo thesauri Antiquitatum Romanorum, tetrasticha ista quæ Grævius Ausonio haud indigna judicat, imaginibus mensium singula sunt subjecta, illasque pulchre referunt. Confer Eustathium de Ismenis & Ismeniæ amoribus libro quarto, ubi duodecim mensium imagines prisco more depictas describit.

III. Ausonium Gesnerus primum editum narrat ab Aldo, sed Laurentius Pignorius Epist. 16. auctor est Ausonium nos debere Matthæo Boffo, Angelo Politiano ac Thaddæo Ugoleto: & in Beughemii incunabulis typographiæ memorari video ἔκδοσιν Mediolanensem anni 1490. quam editionem Ausonii 1490. principem vocat Rosvveidus ad Paulini carmen IV. pag. 836. deinde Venetam A. 1496. fol. cum præfat. Georgii Merulæ. Exstat etiam Ausonius excusus Mediolani A. 1497. cum Terentiano Mauro. Vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d' Italia Tom. 17. pag. 303. Possideo editionem cum Thaddæi Ugoleti Parmensis præfatione vulgatam Venetiis 1501. 4. passimque notatam manu viri summi Andreæ Alciati. Epigrammata quædam accesserunt primum Ausonio ex Bibliotheca Georgii Merulæ Alexandrini. Exstat quoque editio Parisiensis a Milh-Humelbergio emendata, ap. Jodocum Badium Ascensium A. 1517. 4. Eodem anno Aldus Ausonium vulgavit 8. Omitto editiones Basileensem Valentini Curionis Anno 1523. Lugdunenses ap. Gryphium 1540. 8. & 1549. Parisiensem a Vineto castigatam, curante Vineti amico Jacobo Goupylo A. 1551. Lugdunensem Lud. Miræi 1557. 8. Antvverpiensem Theodori Pulmanni, minore forma A. 1567. Præ reliquis vero laudanda luculenta Ausonii editio, cura viri docti *Eliæ Vineti* vulgata, Burdegalæ A. 1575. 4. una cum commentariis ejusdem A. 1580. eadem forma excusis, & post ejus (g) obitum An. 1590. 4. Huic Vineto, antequam commentarii ejus in lucem emitterentur, *Josephus Scaliger* suos Ausonianarum lectionum libros II. inscripsit A. 1573. in quorum postremi capite ultimo, Poetæ vitam succincte narratam tradidit. Iidem deinde frequenter editi sunt cum Ausonio non tantum Lugd. 1575. sed & ap. Commelinum 1588. 8. & eodem anno, minore forma Genevæ, alibique ab eo tempore sæpius, additis selectis Vine-

(g) Obiit Vinetus A. 1587. Ejus secundæ editionis commentarii meminit Jos. Scaliger p. 403. Epist. gryphum ternarii Ausoniani expositurus ad Nic. Michaelium: *Scis quam non vulgaris eruditio sit in poematis Ausonii. In quibus Gryphus ternarii melioribus ævi nostri Grammaticis crucem fixit. quamquam conatus omnium elusit recondita & velo ænigmatum summota doctrina: nam Sylvius Ambianus nihil nisi triviali monetæ percussit. Bonus Vinetus non solum sibi sed & eruditioribus, etiam in iis quæ plana sunt, diffidit. Et quamvis in commentario secundo quod nuper post ejus mortem recoctum est, multa de nostris lectionibus Ausonianis in suas diatribas transcripserit, nihil tamen quo doctioribus Ausonius familiarior fieret expromsit.* Confer etiam si placet Tho. Crenii part. 4. animadversf. pag. 11. seq. ubi & alia quædam ad notitiam editionum Ausonii facientia.

Vineti notis & excerptis ex opere Adversariorum Adr. Turnebi & scriptis Philologicis Adr. Junii, Guil. Canteri & Justi Lipsii. Ante Vinetum & Scaligerum diatribas in Auson. Ovidium & Solinum vulgaverat *Mariangelus Accursius* Rom. 1524. fol. qui plagii postulatus quod labores Fabricii Varani Episcopi Camerini sibi tribuisset, crimen illud a se removit hoc concepto jurejurando: *Quod Dii hominesque fas fidesque audiat, sacramenti religione & si quid est jurejurando sanctius affirmo, idque rite pariter ac sine dolo malo dici, ceterisque accipi volo, me nec ullius umquam scripta perlegisse ac ne conspexisse quidem, unde vel tantillum lucubrationes nostras redimiri juvarique datum fuerit. Quin imo laborasse quoad ejus fieri licuerit, ut si quippiam alterius post observationem quoque meam editam occurrerit, e nostris protinus aboleverimus. Quod si pejerem, tum Pontifex perjurio, malus autem genius diatribis contingat, usque adeo ut si qua bona aut saltem mediocria in ipsis fuerint, imperitorum turba pessima, bonis leviuscula tricisque viliora censeantur: famæ si qua manent munera, vento evolent, proque vulgi levitate ferantur.* Ausonius cum Josephi Scaligeri lectionibus Ausonianis Genev. 1608. 12. *Conradus Rittershusius* pag. 113. ad Guntheri Ligurinum memorat exercitationes suas ad Ausonium, in quibus plura loca Nazarii & aliorum Panegyricorum emendaverit. Sed nec illæ, nec *Casparis Barthii* animadversiones ad Ausonium, aut *Henrici Ernstii* notæ atque variæ lectiones umquam viderunt lucem quod sciam: licet exstent Rittershusii ad Panegyricos observationes quædam, ut supra lib. 2. c. 22. dicere me memini.

Denique elegantissime hunc scriptorem Lugduni Bat. 1671. 8. in lucem emisit *Jacobus Tollius* cum notis integris Scaligeri, & cujus in Mosellam Ausonianam commentarius Heidelb. 1619. fol. prodierat, Marquardi Freheri, selectisque animadversionibus Accursii, (quamquam integras titulus sed falso promittit) Vineti, Barthii, Acidalii, J. F. Gronovii & Jo. Georgii Grævii. Constat Mosellam Ausonii cum selectis Tibulli Propertiique elegiis illustratam quoque a Paulo Duizio, Mussiponti 1615. 8.

DE S. AMBROSIO.

S. *Ambrosii* ab A. C. 374. Episcopi Mediolanensis, doctrinæ & constantiæ laude admirandi, qui A. 397. diem obiit, vitam scripsere ex priscis Latine quidem *Paulinus* (diversus a Nolano) Ambrosii notarius & postea presbyter quem laudant Isidorus c. 4. de scriptor. Eccles. Hincmarus Tom. 2. Opp. 169. 173. &c. Græce *Simeon Metaphrastes*, quem Paulino subjunctum Benedictini in appendice novæ Ambrosii editionis vulgarunt Græce & Latine. E recentioribus *Baronius* in editione Ambrosii Romana A. 1580. & accuratius deinde in Annalibus *Godfridus Hermantius* Tillemontii memoriis tunc adhuc ineditis usus in vita Ambrosii uberius exposita Gallice Paris. 1678. 4. *Tillemontius* in tomo memoriarum decimo qui lucem vidit Paris. 1705. 4. Franciscus Girus & Hadr. Bailletus in vitis Sanctorum 6. Decembr. & denique Benedictini Monachi Jac. Frichius & Nicolaus Nourritus in laudata appendice Paris. 1691. fol. Ab iisdem notitiam editionum operum Ambrosii mutuari liceat, traditam etiam in Actis Erud. A. 1688. pag. 64.

Meliorem Ambrosii editionem debemus laudatis Monachis Benedictinis congregationis S. Mauri, *Jacobo Frichio & Nic. Nourrito*, splendide & emendate recusam, duobus Voluminibus: quorum primus A. 1686. posterius 1691. fol. Parisiis prœla evasit. Recensetur fusius in Actis Erud. A. 1688. pag. 64. & T. 2. Supplementi p. 209. nec non in historia literaria præstantissimi Cavei, tomo posteriore. Habet tamen quæ in hac quoque editione desideret Richardus Simon in Epistolis Criticis Gallice editis Basileæ 1699. 12. pag. 74. *Les Moines Benedictins qui ont publie une nouvelle edition des ouvrages de S. Ambroise, qui crient si fort contre celle de Rome, parce qu' on y a altere selon eux en une infinitè d' endroits le texte de ce Pere, ont eu si peu de connoissance de ce qui regarde la Critique des livres Sacres, que non seulement leurs notes sont peu exactes, mais ils ont aussi laisse dans le texte de ce S. Docteur des lecons qui ne s' accordent point avec ses explications.*

Ambrosii Episcopi Mediolanensis *de opere Creationis, hymni septem.* Hæ aliæque ejus Doctoris odæ sacræ novissime denuo editæ a Benedictinis in Tom. II. operum Ambrosii, Paris. 1691. fol.

Hymni Ecclesiastici variorum autorum veterum *Hilarii, Ambrosii, Augustini, Gregorii M. Theodulfi, Fulberti*, aliorumque, qui postea aucti longe majori numero editi sunt, Francof. 1578. ab Elia Ehingero. In primis

Georgii Cassandri laudatissima opera est, quam ante Ehingerum & Fabricium in digerendis & illustrandis veterum Christianorum hymnis posuit A. 1556. præmisso *Bedæ* libro de metris, cujus hymnos diligenter collectos exhibet, uti *Ambrosii* quoque *pro pluvia & serenitate*, atque alios quos nihil attinet prolixe recensere. Recusi sunt hymni Ecclesiastici a Cassandro digesti inter ejus opera post pag. 147. Paris. 1606. fol.

DE SEVERO RHETORE.

Severi Rhetoris carmen Bucolicum genere Chorijambico, quod vulgo ex insulsi alicujus Grammaticastri glossemate inscribunt, *De mortibus boum*. Primus ediderat vir doctissimus Vinetus: hinc a Pithœo cum Vet. Galliæ Theologorum opusculis vulgatum est, Paris. 1586. ab eo tempore insertum Bibliothecis Patrum sub inscriptione *Severi Sancti Rhetoris & Poetæ Christiani*. Etiam a Jo. Weitzio notis illustratum Francof. 1612. 8. Neque vero Auctor est *Cæcilius Severus*, *vel Severus Sulpicius*, sed *Severus Sanctus Endelechius* Aquitanicus Paulini familiaris, de quo plura vide apud Christian. Daumium in Epistolis ad Reinesium p. 23. 24. In *Severi carmine de mortibus boum* fit mentio luis pariter boum, atque hominum, de qua commeminit S. Ambrosius X. in Lucam pag. 1506. Tom. I. editionis Benedictinorum. Conf. Baronium ad A. C. 576. Illud carmen beneficio Eliæ Vineti Santonis optimi & doctissimi senis se debere Petrus Pithœus testatur, qui auctorem Aquitanum putat. Nomen integrum videtur *Severus Sanctus Endelechius*, Aquitanicus, Orator Romæ & Poeta Christianus, idem Endelechius, ut par est credere, cujus monitu S. Paulinus Epistola nona ad Sulpicium ait se scripsisse panegyricum Theodosio Imp. Idem etiam de quo in Codice MS. Vaticano Apuleji: *Ego Sallustius legi & emendavi Romæ feliciter Olybrio & Probino COSS.* (A. C. 395.) *in foro Martis controversiam declarans Oratori Endelechio*. Vide Sirmondum ad Sidonii lib. IV. Epist. 8. T. I. Opp. p. 940. Carmen Endelechii separatim editum, & notis illustratum est a *Jo. Vveitzio & Vvolfg. Sebero* Francof. 1612. 8. & cum eorumdem notis, & *Jac. Gronovii* (ut videtur) præfatione Lugd. Bat. 1715. 8. Denique cum selectis Vveitzii, Seberique, & novis suis vulgavit eruditus vir *Gerhardus Outhovius* ad calcem libri de judiciis Jehovæ, quem a se compositum edidit Groningæ 1721. 8.

DE FALTONIA PROBA.

Valeria Faltonia Proba uxor Adelfii Procos. (quam ab Anicia Faltonia trium Consulum matre Proba pulchre distinguit (*h*) Tho. de Simeonibus V. C.) circa A. C. 400. centonem ex Virgilio de fabrica mundi & Evangeliis plenissime expressit. *Centonum Virgilianorum* Poetriam, *Falconiam Probam*, civem Hortanam, non *Falconiam* appellandam esse, & nec cum Anicia Faltonia Proba (de qua Baltellus (*i*) in diss. de sarcophago marmoreo Probi Anicii & Probæ Faltoniæ in templo Vaticano Rom. 1705. 8.) nec cum Valeria Proba uxore Adelfii Pro Cos. quicquam habere commune docet Vir eruditissimus Justus Fontanini libro 2. de Antiquitatibus Hortæ Coloniæ, (*k*) Rom. 1708. 4. oppugnans virum itidem præstantissimum Thomam de Simeonibus, qui Valeriam Faltoniam Probam Adelfii (*l*) uxorem centones illos composuisse contendit. Scripti sunt post A. C. 393. cum Honorius jam Augustus atque Imperator esset, editique post Venetam editionem (*m*) 1472. fol. & Romanam A. 1481.

(*h*) Confer Ephemerides Paris. A. 1694. pag. 249. seq. & Pagium ac Sam. Basnagium ad A. C. 395.

(*i*) Memoires de Trevoux 1608. p. 876.

(*k*) Acta Erud. 1709. pag. 6. Memoir. de Trevoux. 1708. pag. 1904. Giornale de' letterati d' Italia. T. XXIV. p. 140. seq.

(*l*) Isidorus Hisp. de scriptoribus Eccles. cap. 5. *Proba uxor Adelphii ProCos. femina inter viros Ecclesiasticos idcirco posita sola, pro eo quod in laude CHRISTI versata est, componens centonem de CHRISTO Virgilianis coaptatum versiculis. Cujus quidem non miramur studium, sed laudamus ingenium. Quod tamen opusculum legitur inter apocryphas scripturas insertum.* Gelas. dist. 15. c. 3. *Centimetrum de CHRISTO Virgilianis compaginatum versibus, apocryphum.* His adde quod ad calcem codicis MS. Centonum seculo X. exarati, qui extat in Bibl. Monasterii S. Benedicti Padolironensis non procul a Mutina, hæc leguntur teste Bernardo de Montfaucon Diarii Italici pag. 36. *Proba uxor Adelphi mater Olibrii & Aliepii* (Alypii) *cum Constantii* (Constantini) *bellum adversus Magnentium conscripsisset, conscripsit & hunc librum.*

(*m*) Illius primæ editionis titulus ita refertur a C. V. Michaele Maittaire in Annalibus typograph. pag. 98. *Ausonii Peonii Poetæ disertissimi Epigrammaton libri;*

A. 1481. 4. in Bibl. Barberina obviam ab Aldo, una cum Sulpicio Severo, Homerocentonibus, Juvenco, &c. Venet. 1501. 4. a qua ἐκδόσει plurimum differt altera itidem in quarto circa idem ut videtur tempus sine loci & anni annotatione vulgata. Præterea prodierunt Parif. 1509. 4. apud Joannem Petitum, & Lugd. 1516. cum Mantuano & aliis, Oppenheimii Anno 1517. Francof. 1541. 8. curante Petro Brubachio, una cum Homerocentonibus & Nonno. Tum Parif. apud Franciscum Stephanum A. 1543. 8. & apud Henricum Stephanum 1578. 12. & curante Julio Roscio Rom. 1588. 12. nec non cum aliis Virgiliocentonibus ab Henr. Meibomio recensitis Helmstad. 1597. 4. Omitto editiones alias, ut Coloniensem 1601. 8. & quæ in Bibliothecis Patrum occurrunt. Sed præ ceteris laudandum studium *Jo. Henrici Kromayeri*, qui centones hos notis & indice ornatos vulgavit Halæ 1719. 8. signatis ad singulos versus locis Virgilii, quibus centones illi constant. Novam editionem expectare nuper a se jussit in Ephemeridibus literariis Germanice editis Lipsiæ A. 1710. pag. 1010. atque iterato in novis literariis A. 1719. pag. 33. præclarus Vir *Jo. Gottlieb Krause*. Jampridem Probæ centones una cum Tancredo Philippi Beroaldi Gallice convertit Richardus le Blanc Parif. 1553. apud Robertum Messalinum, teste Crucimanio pag. 440. Bibl. Gallicæ. Sic quoque & quidam *Pomponius* ex eodem poeta inter cetera styli sui otia Tityrum (carmen bucolicum) in honorem CHRISTI composuit, ut refert Isidorus lib. 1. Originum c. 38. Pomponii carmen non tulit ætatem, at Probæ centones Honorio Imp. dicati sæpius lucem viderunt, editi primum sunt ab Aldo 1501. 4.

DE PRUDENTIO.

AUrelii Prudentii (*n*) *Clementis* ex Calaguri Castellæ opido Hispani, qui magnis dignitatibus functus sub Imperatoribus Arcadio & Honorio rebus divinis carmine dicendis vacavit, *Psychomachia* sive pugna animæ super vitiis & virtutibus: Liber *Cathemerinon* sive hymni omnibus diurnis actionibus convenientes; *Peristephanon*, sive de Coronis Martyrum hymni XIV. *Apotheosis* sive de Divinitate Christi. *Hamartigenia*, (*o*) sive de origine peccatorum adversus Marcionitas. *Libri II. contra Symmachum*, urbi præfectum, cujus fragmenta quædam inseruntur. Post hos libros frustra quæres *Prudentii* Δίπτυχον (ita enim legendum apud Gennadium pro διττοχαῖον) de toto vet. & novo Test. personis excerptis, sive *Enchiridion Vet. & Nov. Testamenti*. Sed hoc a Fabricio exhibetur infra p. 747. sub nomine *Amœni*, quod forte Epitheton Prudentio tribuerunt Librarii (*p*) ob singularem carminum ejus suavitatem & amœnitatem. Porro sæpius ab eo tempore Prudentii poemata a viris doctis edita & illustrata sunt. In primis a Jo. Weitzio (*q*) Hanov. 1613. 8. Nic. Heinsio Amst: 1667. 12. Steph. Chamillardo in usum Delphini Parif. 1687. 4. & novissime a Christophoro Cellario Halæ Sax. 1703. 8. Prudentii non pauca e veteribus membranis emendat Ob. Gisanius collectaneis ad Lucretium, quem illi observat admodum familiarem exstitisse. Nec male de Prudentio promeritus Christianus Becmannus, qui multa ejus loca e Codice Palatino castigat in manuductione ad latinam linguam capit. VI. Hic est *Clemens* quem inter Poetas Christianos laudat Rabanus III. 18. de institutione Clericorum, Tom. 6. Opp. pag. 41. eumdemque disertissimum ac Christianissimum appellat libro de ordine Sacram. cap. 12. pag. 53. Dungalus Diaconus Parif. qui circa A. C. 821.

---

bri; Probæ Centonæ clarissimæ feminæ excerptum e Maronis carminibus ad testimonium Veteris Novique Test. *Ovidii Consolatio ad Liviam: Calphurnii Bucolicum carmen: Publ. Greg. Tiferni hymni & alia Poemata*, Vener. 1472. fol.

(*n*) De Prudentio præter editores & eos qui de scriptoribus Ecclesiasticis scripsere, consules ubi lubebit Bellium in Lexico edit. secundæ, Jo. Clericum T. 12. Bibl. Universalis p. 163. seq. Nic. Antonium in Bibl. veteri Hispana lib. 2. cap. 10. Tillemontium Tom. X. memor. Eccles. p. 560. seq. Jo. Petrum Ludevvig. in vita Prudentii Vviteb. 1692. atque inter ejus opuscula A. 1719. fol. junctim excusa Halæ Saxonum p. 494. Polycarpum denique Leyserum in historia poetarum medii ævi statim sub initium.

(*o*) In fine Hamartigeniæ subjiciuntur preces, quibus auctor ait sufficere sibi, si modo in Tartara non detrudatur, licet pœnæ luendæ sint in Purgatorio.

(*p*) Barth. VIII. 11. Adversar.

(*q*) In Vveitzii editione præter commentarium editoris occurrunt *Isonis Magistri* glossæ e MSS. excerptæ, & quæcumque in Prudentium scripsere Æl. Antonius Nebrissensis, Jo. Sichardus, Erasmus, Jac. Spigelius, G. Fabricius, Adam Siberus, Jo. Murmellius, Victor Giselinus, Georgius Remus, Adam Theodorus Siberus, & Andreas Vvilkius.

821. scripsit libro de imaginibus contra Claudium Taurinensem Tom. 14. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 220. *Aurelius Prudentius Clemens vir Consularis ac Iberorum doctissimus, eodem fidei ac devotionis studio flagrans*. Christianorum Maro & Flaccus dicitur Bentlejo pag. *66*. ad Horatium. De Calagurri Nascia Vasconum Prudentii patria diatribam auctore G. L. exhibet Diarium literarium Hallense Germanice editum, Neve Bibliothec. XXVI. pag. 475. Natus fuit Prudentius Salia Consule A. C. 348. Vide Sirmondum p. 70. ad Ennod. Alius Prudentius Episcopus Turiasonensis in Arragonia de quo Acta Sanctor. 28. April. Tom. 3. p. 587. seq. In libros duos contra Symmachum, minus emendate excusos, commentaria Isaaci Grangaei Gymnasiarchae Vindocinensis adspexere lucem Paris. *1614*. 8. Is putat Prudentium eos scripsisse A. C. 403. cum viginti annis post relationem ab S. Ambrosio confutatam Symmachus iterum ausus fuisset Imperatores Arcadium & Honorium pro ara Victoriae sollicitare. Nec paucos fuisse in Senatu qui cum Symmacho facerent, colligas ex eo, quod Prudentius 1. in Symmachum v. *609*.

Aspice quam pleno subsellia nostra Senatu
Decernant infame Jovis pulvinar - -

Ut ad Prudentium revertar, prodiit ille Daventriae 1472. 4. atque est mihi ad manus editio antiqua in 4. sine anni nota, locive, ad cujus calcem haec verba leguntur: *Aurelii Clementis Prudentii opera prudens lector hoc ordine impressa invenies. Primum in utrumque testamentum tetrasticha. Deinde eum quem de divinitate librum scripsit, Apotheosinque titulavit. Psychomachia sequitur. Hamartigenia his recto ordine additur. Peristephanon subditur, sic enim Graece liber ad martyrium invitatorius inscribitur. Diurnorum vero hymnorum libro, (qui & cathemerinon dicitur) & eo quem contra Symmachum idolatriam defendentem scripsit, pulchro & recto ordine totum opus consummatur*. Carmen in Romanum martyrem, cum amplo *Jo. Murmelii* Ruremundensis commentario prodiit separatim Coloniae in chalcographia ingenuorum liberorum Quentell. 1507. 4. *Jacobi Spiegel* Selestadiensis commentarius in hymnum de Christi miraculis ad omnes horas, *da puer plectrum*, Selestadii in aedibus Lazari Schurerii 1520. fol. Ad calcem voluminis exstat Jacobi Wimphelingii Epistola, in qua *facessant*, inquit, *Catullus, Tibullus, Propertius: cum exstent Sedulius, Prudentius, Baptista Mantuanus: pro Martiali tutius legantur Epigrammata Buschii, Murmelii, Sapidi*. Verum si gemmae in argentea theca vel plumbea merito praeferendae sunt auro carbones tegenti, non ideo plumbum ipsum vel argentum auro praestat, neque aurum facessere jubebimus. *Georgii Fabricii* Chemnicensis in paeanas tres Prudentii, Sedulii, Fortunati de vita & morte Christi, & in hymnos tres alios Prudentii & in Romanum martyrem expositio Lipsiae *1568*. 8. subjuncta adagiorum annotatorum centuria. *Augusti Buchneri* commentarius in Prudentii hymnum de Christi Natali Witeb. *1643*. 8. Ad calcem historiae Trojanae Daretis Phrygii quam Lipsiae *1498*. 4. edidit, & Martino Polychio Mellerstadensi dicavit Johannes Majus Romhiltensis, subjiciuntur Prudentii hymni tres, de Phase populi Israelitici, de miraculis Salvatoris nostri, de quiete & somno, divino munere. Prudentius cum *Antonii Nebrissensis* commentario & scholiis *Jo. Sichardi* qui sex Codd. MSS. usum se testatur, vidit lucem Antuerp. ex Jo. Steelsii officina 1540. 8. Cum Sichardi scholiis jam prodierant Prudentii carmina Basil. 1527. 8. Apud Cratandrum, atque iterum apud Henricum Petri. Cum notis *Jo. Sichardi* & *Erasmi* Lugd. 1553. 8. Aurelius Prudentius Clemens *Theodori Pulmanni* Cranenburgii & *Victoris Giselini* opera ex fide decem librorum MSS. emendatus, & in eum ejusdem Giselini commentarius. Antvverp. ex officina Christophori Plantini 1564. 8. subjuncto ad calcem voluminis, Erasmi in hymnos duos commentario. Ex Giselini recensione Paris. 1566. & Lugd. Bat. 1596. forma minore. Prudentius in usum scholarum ex postrema doctorum virorum recensione editus Luneb. 1648. 12. Omitto editiones in Bibliothecis Patrum & in Corporibus Poetarum obvias. Prudentius cum notis *Nic. Heinsii* & variorum doctorum virorum maxime necessariis, (*Isonis* Magistri praecipue & *Antonii Nebrissensis*) cum praefatione *M. D. Mulleri*, Colon. 1701. 8. parum emendata parumque nitida editio. De optima omnium *Chamillardiana* Prudentii editione vide Acta Erud. Tom. 1. supplem. 3. pag. *126*. De *Cellariana* A. 1703. p. 154. Chamillardus de interpretibus ante se Prudentii hoc fert judicium: *Giselinus* sectatus tantum ea quae omnium erant facillima & minime scitu necessaria, lapsus in multis etiam & hallucinatus est. *Nebrissensis* haeret in Prudentio magis, sed est brevior & singula delibare satis habet: quae ad fabulam, histo-

historiam & penitiorem scriptoris cognitionem requiruntur, omittit. Quid quod apotheosin, hamartigeniam, duos contra Symmachum libros, qui sunt præ ceteris tamen dignissimi, qui legantur, non attigit. Restat *Heinsius*, cujus variæ lectiones in Prudentium adspersis interdum lectissimis notulis perquam eruditæ sunt & accuratæ, ut ab Heinsio profectas facile noris. *Weitzius* (*r*) cum editas hactenus in Prudentium notas collegisset, addidit etiam suas, easque minime contemnendas: hoc uno ceteris superior, quod veterum auctorum locos indicet; ac eos præcipue sacræ Scripturæ quos Prudentius operi suo intexuit. Mitto *Jacobum Spigelium*, cujus notæ in Oden *omnis boræ* non solum sunt propter nimiam prolixitatem molestæ, verum etiam minutis quibusdam ac pene puerilibus nugis ab ipsa Grammatica repetitis refertæ. Mitto etiam *Adamum Siberum*, (*ſ*) *Georgium Remum*, (*t*) *Adamum Theodorum Siberum*, (*u*) *Andream WilKium*: quorum alii verba sex interdum aut septem protulerunt in hymnos tres, aut quatuor totos, alii in unum duntaxat: ut merito ab interpretum Prudentii numero sint expungendi. Aliter sentiendum de scholiis *Isonis*, quæ quamvis admodum brevia sint, quidquid est tamen gravioris nodi solvunt. Habendus idem honor *Georgii Fabricii* notis in Poetas Ecclesiasticos, & hymnos quinque Prudentii quos illustravit. Claudet agmen interpretum *Erasmus*, qui quamvis in duobus tantum postremis Cathemerini hymnis elaboraverit, quia tamen vir fuit, si quis alius sua tempestate, acuti & limati judicii, operæ pretium fecit, ac documento esse potest quam non Prudentius ab eruditis negligendus sit. *Hactenus Chamillardus*. Andreas Wilckius Gymnasii Gothani Rector præclare meritus A. 1610. 8. prælis dedit ἑορτογραφίαν in duas partes tributam, quarum *priore* continentur commentarii in hymnos veterum recentiumque poetarum. P. Lotichii Secundi in Nativitatem Christi. Georgii Buchanani in Diem Dominicam. Jo. Stigelii in Calendas Januarias sive Circumcisionis Festum. *Prudentii* in Epiphania sive trium Regum. Jo. Posselii in Festum Purificationis Mariæ. *Juvenci* in Annunciationem. Joach. Camerarii in Passionem Mortem & Resurrectionem Christi. Baptistæ Mantuani in Ascensionem. P. Lotichii Secundi in festum Pentecostes. Pauli Melissi in SS. Trinitatis festum. Frid. Taubmanni in Joannis Baptistæ. Actii Synceri Sannazarii in Visitationem Mariæ. Philippi Melanchthonis in festum Michaelis. Christophori Vvineri in Adventum Domini. *Posteriore* parte exhibentur & illustrantur carmina & hymni in festa Apostolorum: in S. Andream, Jo. Baptistæ Mantuani. in S. Thomam, Nonni Panopolitani. in S. Johannem Evangelistam & Apost. M. Hieron. Vidæ. in SS. Philippum & Jacobum, M. Hulderici Buchneri. in S. Petrum Apostolum, Joach. Camerarii. in S. Jacobum majorem, M. Hulderici Buchneri. in S. Bartholomæum, Jo. Baptistæ Mantuani. in S. Matthæum, Nic. Rudingeri. in Simonem & Judam, Joh. Baptistæ Mantuani. Prudentii Codex perantiquus septimo vel octavo seculo scriptus exstat Mediolani in Bibliotheca Ambrosiana, quo nullum alium remotioris antiquitatis vidisse se testatur Bernardus de Montfaucon Diar. Italic. p. 18. Codicem præclarum Urbinatem Alexander VII. Vaticanæ addidit Bibliothecæ, quem laudat Holstenius diss. de veribus Dianæ Ephesiæ.

(*r*) Idem *Weitzius* Francof. 1643. 8. edidit Heortologium siva hymnos festivales ex Poetis qua veteribus qua recentioribus excerptos, notisque illustratos.

(*ſ*) *Adamus Siberus* Lipsiæ 1575. 8. vulgavit breviarium Christianum, continens doctrinam, preces, Cantica & hymnos Ecclesiæ: Nec non ibid. 1580. 8. enchiridium pietatis puerilis oratione numerosa ex antiquorum & recentium monumentis recensitum distinctumque libris IV.

(*t*) *Georgii Remi* notæ in loca quædam Prudentii Cathemerinon, Apotheosin, Hamartigeniam, Psychomachiam & contra Symmachum leguntur in editione Vveitziana pag. 508. 519.

(*u*) *Adami Theodori Siberi* notæ in hymnum X. XI. & XII. Cathemerinon, ibid. p. 520. 527.

DE S. PAULINO.

Pontii Paulini, Episcopi Nolani, qui A. C. 431. ætat. 78. obiit, vita scripta a *Francisco Sacchino* S. I. exstat in editionibus operum Paulini, Antvverp. 1622. 8. & Paris. 1685. 4. & in Actis Sanctor. 22. Jun. Sacchino præterita nonnulla dabunt *Petrus Franciscus Chiffletius* S. I. in Paullino illustrato, Divione 1662. 4. *Jo. Baptista le Brun* in vita Paulini, edita separatim Gallice (*x*) Paris. 1686.

(*x*) Journal des Sav. 1687. p. 442.

1686. 8. *Franciscus Gyri* & *Hadrianus Baillet* in vitis Sanctorum Gallice editis 22. Jun. *Tillemontius* (*y*) T. 14. memoriarum H. E. & celeberrimus vir *Lud. Antonius Muratorius* T. 1. anecdoton Latinorum pag. 157--169. Vitam Paulini Anglice editam ab Henrico Vaughan Lond. 1654. 8. non vidi. Scriptor tersus & latinus vocatur Paulinus a Nic. Heinsio pag. 187. ad Valerium Flaccum. Alia in ejus laudem vide sis ap. Casp. Barthium pag. 2971. seq. Adversar. De S. Paulini editionibus hæc Casimirus Oudinus p. 74. supplementi de Scriptoribus Ecclef. Prima prodiit Lutetiæ Parisiorum (*z*) anno 1516. 8. typis Jodoci Badii Ascensii, in multis lacera, in nonnullis mutila, ac etiam a censore ipso Badio depravata. Secunda est editio *Henrici Gravii* Dominicani, (*aa*) qui anno 1560. 8. Coloniæ sub prælo Choliniano Paulini opera multis mendis repurgavit ex veteribus MSS. Exemplaribus. Inde tertia prodiit Basileæ anno 1569. fol. inter Orthodoxographos a Joanne Jacobo Grynæo collectos, quæ videtur ex Manuscriptis post priores editiones expressa. Quartam cum MS. Codice collatam immisit *Andreas Schottus* Jesuita in Coloniensem Bibliothecæ Patrum editionem Tomo V. anni 1618. addito Epithalamio Juliani & Ibæ nondum excuso. Quintam editionem (*bb*) anno 1622. Antvverpiæ 8. curavit & typis Plantinianis commisit *Heriberbertus Rosvveidus* Soc. Jesu, vir pius & eruditus, sed tot occupationibus implicatus, ut, cum tempus non sufficeret, aliorum sæpe studiis uti cogeretur, & succedaneam dumtaxat imponeret manum. Illam profecto editionem accuratam non existimavit ejusdem Societatis *Petrus Franciscus Chiffletius*, qui ad novam sancti Paulini operum editionem procurandam multa in medium protulit in suo *Paulino illustrato*, quem edidit in 4. Divione anno 1662. apud Viduam Philiberti Chavancii. Tandem sancti Paulini opera, in 4. duobus tomis evulgata anno 1684. Parisiis apud Edmundum Couterot via Jacobæa sub signo sancti Petri collata ad plurimos MSS. Codices, illustrata notis ac lectionibus variantibus cura ac studio Domini *Joannis Baptistæ le Brun* (*cc*) doctissimi Presbyteri. Hujus Bruni laboribus licet accedere nihil posse idem Oudinus prædicat, tamen laudatus *Muratorius* in tomo primo anecdoton Latinorum, (*dd*) Mediolan. 1697. 4. primus in lucem protulit Paulini inedita eo usque poemata in XI. XII. & XIII. Natalem S. Felicis, (*ee*) nec non Paulini (vel alterius potius nescio cujus Antonii) poema adversus gentiles, quod incipit:

Discussi, fateor, sectas Antonius omnes,
Plurima quæsivi, per singula quæque cucurri,
Sed nihil inveni melius quam credere Christo.

Addidit etiam Muratorius varias observationes, & pag 212. seq. spicilegium ex operibus Paulini deperditis.

DE SEDULIO.

COElii *Sedulii* Scoti Presbyteri Poema suavissimum epicum *de mirabilibus divinis* sive *operis Paschalis* libri (*ff*) IV. heroicis descripti versibus (non hæreticis ut in antiquis codicibus decreti Gratiani lectum ignorantiæ multorum imposuit, in quolibet carmine hæresim

(*y*) Journal. des Savans 1709. Juillet pag. 181. & Mem. de Trev. 1710. pag. 560.

(*z*) Hæc editio fuit in Bibliotheca Emerici Bigotii, a quo ad novam suam adornandam egregie adjutum se fatetur Jo. Baptista le Brun.

(*aa*) Repetita in appendice Bibl. Patrum Parif. 1579. & tomo tertio Bibl. Patrum Bigneanæ A. 1589.

(*bb*) Hæc repetita in Bibl. Patrum Morelliana Parif. Tomo 4. & Lugdunensi Tom. 6. sed sine notis. In Antvverpiensi autem Paulini editione, *Rosvveidi* notæ leguntur observationibus *Frontonis Ducæi* admistæ.

(*cc*) Acta Erud. 1685. p. 482. Journal des Sav. 1585. p. 117.

(*dd*) Acta Erud. 1698. pag. 57. Lud. Neocori Bibl. novorum librorum 1699. pag. 615.

(*ee*) De hoc S. Felice, cujus Natales quindecim carminibus Paulinus celebravit, vide sis Muratorium pag. 169. seq. & Acta Sanctor. 14. Januar. Tom. 1. pag. 937. seq. Vitam Felicis, Paulini carminibus celebratam, prosa expressit Beda Venerabilis. Versus in templum S. Felicis instauratum T. 1. Opp. Sirmondi pag. 955. Carmina Paulini in Natales decem exstant in prioribus editionibus cum fragmentis Natalis XI. XIII. XIV. XV. ex Dungali libro adversus Claudium Taurinensem de cultu SS. imaginum. Varias lectiones natalium decem e Codice MS. Ambrosianæ Bibl. exhibet Muratorius pag. 217. seq. Latini Latinii quasdam ad Paulinum observationes vide in ejus Bibl. sacro profana pag. 89.--93. De viduæ filia captiva ducta a Vandalis & a S. Paulino redemta, poema Peraulti prodiit Parif. 1686. 8. *S. Paulin. Evesque de Nole, poeme heroique.*

(*ff*) In quibusdam Codicibus distinguitur in libros quinque. Etiam in prosaica editione hujus operis, quam post metricam Macedonio Presb. rogante idem Sedulius adornavit, & e Mss. Pithœano primus edidit Franciscus Juretus.

resim velut anguem in herba suspicantium) præmissa Epistola ad Macedonium Abbatem a Turcio Rufo Asterio qui A. C. 494. Consul fuit, post Sedulii [*gg*] mortem addita. *Ejusdem veteris & novi Testamenti collatio*, versibus elegis, ita ut in unoquoque disticho sit exanalepsis, sive ut Hexametri initium pentametrum finiat. *Et Hymnus Acrostichis Alphabeticus, totam vitam Christi continens*, qui incipit: *a Solis ortus cardine*. Ejusdem Sedulii nomine *versus nuncupatorios ad Theodosium* Juniorem Imp. edidit idem Fabricius in notis pag. 25. Sed quos ipse Sedulii esse negat; sunt enim illi ipsi, quos Proba Falconia Centoni suo præfixit. Hunc Sedulium, ut id in transcursu notem, *rutili* elogio videtur mactare Theodolfus Aurelianensis lib. IV. Carminum p. 202.

Sedulius rutilus, Paulinus, Arator, Avitus,
Et Fortunatus, tuque Juvence tonans.
Diversoque potens prudenter ponere plura
Metro, o Prudenti, noster ut ipse parens.

Non mirum itaque *rutili* nomen, quod pro proprio alicujus Poetæ perperam habent viri docti, inter Poetas Christianos, ubi ceteri a Theodulpho celebrari memorantur, non occurrere apud Venantium Fortunatum libro de vita Martini secundo. Prodiit Sedulius ab eo tempore sæpius tum alibi, tum admodum eleganter inter Poetas Christianos, in appendice Bibliothecæ Patrum per Margarinum de la Bigne, Paris. 1634. fol. Novissime Sedulii carmen paschale hymnosque ad MSS. Codices recensuit brevibusque at eruditis notis & indicibus instruxit Christophorus Cellarius Halæ Magdeburgicæ 1704. 8. *Sedulius* MStus exstat Norimbergæ apud Nobiliss. Virum Gotfridum Thomasium. De illo Poeta preter Labbeum, qui multa erudite de eo notavit Tom. 2. de script. Eccles. pag. 324. 339. & Justum Fontanini lib. 2. de Horta, Colonia c. 3. ubi de Sedulii carmine Paschali inter Apocrypha relato in decreto Gelasii, nec non Bælium in Dictionario historico consulendus Tillemontius sub extremum Tomi XII. Memoriarum s. commentariorum historiæ Ecclesiasticæ. Jo. Sopranii Commentarios in Sedulium Poetam memorat Nic. Antonius T. 1. Bibl. Hispan. p. 599. Prodiit Sedulius ex Nicolai Chappusoti recensione Parisiis in 4. sine anni nota, ex officina Ascensiana. Apud Aldum cum Juvenco, Aratore, & aliis 1502. 4. Ex Reinardi Lorichii Hadamarii editione Colon. apud Eucharium Cervicornum 1537. 8. cum Juvenco. Ex recognitione Theodori Pulmanni, Basileæ 1528. 1534. & 1537. 8. atque Calari 1573. 8. cum Juvenco, Aratore, & Venantii hymnis duobus per G. Cassandrum integritati restitutis. Basileæ 1541. 8. cum Ælii Antonii Nebrissensis enarrationibus, & Juvenco per Badium illustrato. Basileæ 1548. 8. cum Juvenco, & Aratore. Cum Juvenco Lugd. 1553. 1566. 1588. 12. quam postremam editionem habeo Nic. Heinsii manu collatam cum MSS. Occurrit etiam Sedulius in Bibliothecis Patrum & in corpore Poetarum Latinorum sæpius edito &c. De novissima Cellariana editione vide Acta Erud. 1704. pag. 108.

DE CL. MARIO VICTORE.

CLaudii Marii Victoris, Massiliensis Oratoris *de Genesi libri III.* eodem epico carminis genere. Ejusdem de perversis suæ ætatis moribus *Epistola ad Salomonem Abbatem*. Hæc e Jo. Gagnei editione mire interpolata recudi curavit Fabricius. Guil. Morellus libros de Genesi finceriores, etsi admodum mendosos ediderat Parisiis A. 1560. 4. *Claudii Marii Victoris* sive Victorini (*hh*) libros III. in Genesin, versibus hexametris scriptos ex interpolata Gagnei editione recudi curarunt etiam Bibliothecæ patrum conditores. Confer Christiani Daumii notas ad Paulinum Petrocorium p. 320. Alcimi & Victoris carmina edidit Jo. Gagneius, Parisiensis Theologus Lugdun. 1536. 8.

(*gg*) Alius igitur iste Sedulius fuit haud dubio a Sedulio Scoto sæculi VIII. Poeta, & in Achaja scripsit sub Theodosio juniore, ac Valentiniano. Vide Mabillonii Analecta T. 1. p. 363. seq. ubi D. Liberii, & Belisarii Acrostichis in Sedulium, addenda testimoniis de Sedulio, quæ Cellarius præclaræ suæ editioni præfixit.

(*hh*) Victorinus appellatur a Gennadio cap. 60. de script. Eccles. & ab Hieronymo praef. in Epist. ad Galatas. Theodosio, & Valentiniano regnantibus diem obiisse idem Gennadius testatur.

DE TIRONE PROSPERO.

Tironem Prosperum Aquitanum Leonis I. notarium qui Pelagianos strenue oppugnavit, Chroniconque suum ad A. 455. produxit, a Prospero Rhegiensi Episcopo diversum libenter mihi persuadeo. De ejus vita præter editores & Tillemontium Tom. 16. consulendi Historiæ Pelagianæ scriptores Vossius, Garnerius, Norisius. *Tironis Prosperi* Aquitanici (*ii*) Episcopi Regiolepidi, *Sacrorum Epigrammatum super Augustini Sententias liber primus*, Epigrammata s. minuta poemata CXII. complexus, quorum duobus postremis Prosper orat DEUM.

Ejusdem *de libro arbitrio contra ingratos aut Pelagianos liber primus*; Poema Epicum vivente adhuc Augustino scriptum, ut ad Mercatorem observat Jo. Garnerius.

Versus quidam Anacreontici ex adhortatione Prosperi ad conjugem, quos etiam affert Lilius Gyraldus dialogo quinto Historiæ Poetarum & Georgius Cassander inter hymnos Ecclesiasticos. Porro Paulini & Prosperi poemata a se recensita edidit Pulmannus Antvverp. 1560. 12. His vulgo accensetur carmen Heroicum de providentia divina a G. Fabricio omissum, quod non Prosperum, sed Scriptorem Pelagianum habet auctorem.

DE CLAUDIANO MAMERTO.

Claudiani Mamerti Presb. Viennensis *contra Poetas vanos carmen* ad Collegam sive Colleam [alii ad Jovium] etiam in quibusdam Poetæ Ethnici hujus nominis editionibus legitur, uti suo loco a nobis est observatum. Mamerti autem esse non dubitat Barthius pag. 458. ad libros Claudiani Mamerti de statu animæ, ubi etiam monet ejusdem auctoris hymnum merito existimari, qui incipit: *Pange lingua gloriosi*: de quo confer Sirmondum ad lib. IV. Sidonii ep. 3.

Q. SE-

(*ii*) Episcoparum Prosperi in dubium vocat Philippus Labbeus, & alii. Merito. Vide Sirmondum ad Sidonium p. 94.

Q. SEPTIMII FLORENTIS TERTULLIANI

CARTHAGINIENSIS PRESBYTERI.

LIBRI CARMINE CONSCRIPTI.

ADVERSUS MARCIONEM LIBER PRIMUS, DE UNICO DEO.

ARGUMENTUM.

PRimus *erit referens inimici ex ordine verba,*
Quæ refuga illicite molitus protulit amens;
Hinc etiam carnis ſpes & victoria Chriſti,
Et ſpecies breviter ſalſarum dicta viarum.

Mpietas profunda mali, mens invida vitæ,
Seductos homines ſpe poſtquam cepit inani,
Nudavit; ſuadendo, nefas, ſibi credere falſum.
Non impune quidem; facti nam protinus ille
Ut reus, & tanti ſceleris temerarius auctor
Accepit maledicta merens. ſic poſt ea demens
Amplius aggreſſus, deſperatiſſimus hoſtis,
Infudit mentes hominum caligine merſas;
Oblitos Dominum, docuit ſpem linquere certam,
Idola vana ſequi, turbam ſibi fingere divum;
Sortes, auguria, ſtellarum nomina falſa;
Naſcentum geneſes conſtringere; poſſe videre
Extorum inſpiciis, reſque exſpectare futuras;
Terribilis magicæ reſugarum audacia ductos;
Confictam molem mirantes, ſpernere vitam,
Impulit in præceps, ſcelerata inſania merſos,
Sanguine gaudentes, homicidia ſæva minari;
Corpore in alterius tunc carnis vulnus amare,
Ardentes etiam, calida dulcedine captos,
Fœdera naturæ tranſcendere, corpora munda
Complexu infando ſexum maculare virilem;
Femineos uſus vulgi contamine mixtos
Illicitos; caſtoſque ſinus, generique dicatos,
In coitum obſcœnum pro luxu ſuaſit haberi.
Talia, prætcrito graſſatus tempore, geſſit
Per latebras animæ, ſepis manante veneno.
Non quia culparent homines, nam ſponte ſecuti;
Ille dolo ſuaſit, humo libertate peregit.
Hæc dum continuo per ſecula perfidus halat,
Conſiliumque ſuum ſeductis cordibus infert;
Sperans (heu) ſceleriſque viam, ſe ſtultus habere,
Ignarus qualis maneat ſententia facti.
Turba Prophetarum tectis ſapientia verbis
Spiritu deque Dei præſaga voce loquentum
Publice non audens Dominum maledicere unde,
Secreto ingenio ſperans ſe poſſe latere;
Tandem lux animæ carnis captiva tenetur,
Deſperatorum certat ſpes fortior hoſte.
Ipſe figurator, renovator corporis ipſe,
Gloria vera patris, Dei filius, unicus auctor,
Judex & Dominus venit, rex inclytus orbis,
Oppreſſis veniam dare promptus, ſolvere vinctos.
Cujus amicitiæ auxilio, patientia pœnæ,
Et Deus & renovatus homo miſcetur in unum.
Virgo ſancta parit, patefit nova janua vitæ;
Dicta Prophetarum factis impleta probantur;
Templa ſacerdotes linquunt; ſtellæ quoque ducta
Mirantur Dominum, tantum ſecernere partum.
In vinum vertuntur aquæ, memorabile viſu;
Lumina redduntur cæcis, juſſuque trementes
Dæmones expulſi clamant, Chriſtumque fatentur.
Omnia ſanantur verbo jam tabida membra,
Jam graditur claudus, ſurdus ſpem protinus audit.
Dat dextram mancus, loquitur magnalia mutus;
Fit mare tranquillum juſſu, ventique quieſcunt.
Omnia cognoſcunt Dominum; confunditur hoſtis,
Jamque triumphatus, ferus armis paret iniquis.
Omnia quum revocata videt, quæ ceperat ipſe
Cladis in interitum, merſam jam ſurgere carnem,
In cælos hominem devicta morte levari,
Signari populos, effuſo pignore ſancto,
Mirandæ virtutis opus, inviſaque facta;
Audit extremas flammarum in gurgite pœnas
A Domino ſibi perpetuas, tenebraſque paratas,
(Irrevocata Dei ſententia) nudus, inermis,
Damnatus, victus periturus morte perenni,
Jam reus, & nullam veniam ſe certus habere;
Protinus extremum nefas auſus, ſpargere paſſim
Auribus horrendum verbum, neque voce loquendum.
Abjectos a plebe Dei, ſine luce vagantes,
Inventos ſine mente viros, terrena ſequentes,
Aggreſſus pravi pravos docet eſſe magiſtros.
Prædicat his duos eſſe patres, diviſaque regna.
Eſſe mali cauſam Dominum, qui condidit orbem,
Quique figuravit carnem ſpiramine vivam,

Quiqoe dedit legem, & vatum qui voce locutus;
Hunc negat eſſe bonum, juſtum tamen eſſe fatetur.
Crudelem, durum, belli cui ſæva voluptas,
Judicio horrendum, precibus mauſueſcere nullis.
Eſſe alium ſuadens, nulli qui cognitus umquam,
Qui non eſt uſquam, falſum ſiue nomine numeo.
Conſtituens nihil, & nulla præcepta locutus;
Hunc ait eſſe bonum, nullum qui judicat, æque
Sed ſpargit cunctie vitam, non invidet olli.
Judicium negat eſſe teis, dulcique cruentum
Circumfert miſeris mixtum com melle venenum.
Surgere poſſe negat carnem, cui cauſa ruinæ
Ipſe fuit; quam contemptam ſpoliavit inique,
Propterea maledictus habet ſine fine dolorem;
Hoſtis huic ſemper, vario qoia vulnere vitam
Nititur excutere, &, de qua ruit ipſe, ſalutem.
Inque hoc & Chriſtom terris veniſſe repeute,
Sed nulla ſociom carnis compagine factum,
Spiritus at forma, & fictum ſub imagine corpus,
Fallere vult homines, quod nou eſt, eſſe videri.
  Hoc decet ergo Deum, caligine ludere ſuaſos,
Mentiri (neſas) aut hominem ſe dicere falſo?
Portatur, gradiror, veſtitur, rite quieſcit,
Tractatur, patitur, ſuſpenditur, & ſepelitor;
Omuia ſuue hominis, quæ ſancto in corpote verſans
A patre vero Deo miſſus, qui cuncta creavit.
Perſecit proprie; ſua, non aliena reqoirens.
Cognitus ipſo opere, populis ſperantibus olim,
Perque Prophetarum vocem notiſſimus orbi;
Et nunc errantem manifeſto io limine mortis
Ignotum Dominum quærunt, ootumque relinquunt.
(Quorum falſa fides, falſus Deus itrita merces,
Falſa reſurrectio, mortis devictio falſa,
Martyria & vacua, & Chriſti quoque nomen inane.)
Quem magicæ nebulæ ſimilem veniſſe docentes,
Mendacem facti dementes eſſe fatentur;
Nequidquam paſſum, populum ſine crimine fictum.
Sic verax Deus, hi Domino referuntur honores?
Heu miſeri, gratis ingrata morte perempti,
Qoi cæco duce præcipites lo foſſa ruiſtis;
Et velut in ſomnis theſaori mouere dives
Exoltat, manibuſque teuet, ſpe luſus inani,
Decepti, vacuam ſperatis muoeris umbram.
  Ah tabidi, rictus, funeſtave præda draconis,
Speratis pro pace truces homicidia blanda:
Audetis culpare Deum, qui tanta creavit;
In cujus terris, oimia pietate profuſa,
Immemores, large laudatis dona ruentes?
Ipſum factorem reprobatis, facta probautes,
Artificem mundi, cujuſve opus eſtis & ipſi?
Qui vobis magnos parvis donavit hoores,
Proſevit fruges, animalia cuncta ſubegit,
Tempora qui certis fœcundat menſibus anol,
Dulcores, potus varios, pingues & odores,
Jucundos flores, oemorumque umbracula grata,
Mirificos tribuit ſuccos pubeutibus herbis,
Fontes & fluvios diffundit dulcibus ondis,
Sideribus cælum, totumque illominat orbem,
Immenſus ſolus Dominus, juſtuſque, bonuſque,
Cognitus ex opere, aſpectu nou cognitus ulli.
Quem ſtultæ, quamvis gentes errore copertæ,
Floreutes opibus, alieno nomine laodent,
Factoremque tameo gnari colpare verentur.
Nec quiſquam tantum, niſi vos, nova porta gebennæ,
Ingrati eligitis Dominum maledicere veſtrum.
Hæc vobis per Marcionem Cerdone magiſtro,
Terribilis reſuga adtribuit fera munera mortis.
Nec venit in mentem, quod vos a nomine Chriſti
Seductos, ad Marcionis tulit infima nomen.
Dicite, de multis quid vobis diſplicet unum?
Quidve Deus fecit, quod non ſit laude vehendum?
Aut illud: quod vos nimium patientia larga
Indignos, dulcem permittit cernere lucem?
Qui legitis vera, & conciſa ea falſa doeetis,
Quæ ſunt poſtque futura, prius hæc facta probatis.
Aut incredibile, quid differt eredere veſtrum?
  Nec mirum ſi vos verſutus cepit inermes,
Perſuedens duos eſſe patres, damnatus ab uno,
Eſſe Deos: qui principio ſeduxerat omnes.
Poſt ea multiplici manautem vulnere peſtem
Diſtribuit multis; & inemendabile crimeo.
Infandos omni magicæ dementia plenos
Pervaſit, ſeſe virtutem dicere ſummam.
Fingere cum meretrice, neſas peragrare, volare.
Namque Valentino Deus eſt inſauus, & ævo
Triginta tribuit cælos, patremque Profundum;
Bis docuit tingui, tranſducto corpore flamma.
Tantos eſſe Deos, Baſilideu credere juſſit,
Quantos & dies annus habet; tot denique mundos,
Marcus per numeros argumentatus acute,
Tradidit in magicæ formam violare pudicam,
Offerri calicem, precibuſque in ſanguine verti.
Hebioni Chriſtum ſuaſit de ſemine natum,
Et circumcidi docuit, legique vacare,
Foutibus amiſſis elementa reſumere legis.
Extremum facinus verbis extendere nolo,
Aut omoes cauſas, aut nomioa dicere cuncta.
Eſt per pauca ſatis crudelia mulra notare,
Infandoſque homines atque organa ſæva dracoois,
Per quos nunc tantum ſceleris ſioe teſte locoti,
Semper factorum mondi culpare laborant.
  Sed revocate pedem ſævi latronis ab antro,
Dum ſpatium datur, & patiens pietare perenois
Facta per errorem miſeris Deue omnia donat.
Credite vero patri vero, qui condidit orbem;
Verum qui Dominum miſit renovare ruinam
Imparibus legi, peccati in gurgite merſis,
Per vates olim promiſſam afferre ſalutem.
Qui mandata dedit, hic & peccata remittit.
Exigit hic aliquid merito, quia credidit ante,
Aut donat large Dominus, quaſi debita ſervis.
Denique conluſos populos pœnamque merentes
Deleto elogio conctos jubet ipſe lavari.
  Ergo totus homo credit, totuſqoe lavatur.
Abſtinet aut patitur pro nomine vulnera vere,
Verus ſurgit homo, vere mors victa ſilebit;
Sed non pars homiois anima, ſua parte relicta,
Percipiet palmam, ſociæ quam carue laborans
In ſtadio luctata, ſimul conjuucta meretur.
Grande oeſas, portare duos per vincula poudus,
Quorum ſit locuples unus, atque alter egenus,
Et miſerum ſperni, felici præmia reddi.
Non facit hoc joſtus, mercedis redditor æqous,
Et bonus, & dives, quem credimus omoia poſſe,
Suavis io ingratos, miſerendi plena volontas.
Quin potius, cui major ineſt mortalis egeſtas,
Poſſit ot æquari, ſoclo prælatus, id ultro
Quidquid eget, tribuet locuples, ſic credere juſſum.
Nec velle illicite Dominum culpare docendo
Suſcitet, aut quam animam, tamquam ſit paſſa ruinam,
Liberet a morte, & viventi facta maneret
Copia de ſolo merito, quia fortiter egit.

Et

Et caro, communem semper sortita laborem,
Linquatur terræ, mortis sit præda perennis.
Ergo hominis anima placuit Deo, sortibus actis?
Nullo sola modo potuit sine carne placere.
Vincla tulit, pœnas, cæco membris vincula gessit,
Contempsit mortem, sed carnem morte reliquit.
Illa dolens geouit, hæc vita a vulnere cæsa est.
Illa petit requiem; hæc ferro in pulvere fusa,
Piscibus, alitibus, tabo, cinerique relicta est.
Frangitur infelix laniate, sparsa liquescit,
Surge e noo meruit? quid enim committere sola
Exanimis potuit? quæ sic causa invida vitæ
Impedit, aut prohibet Dei dona capessere carnem;
Cumque sua socia conjunctam vivere semper?
Cernere quid fuerit conversa in pulvere quondam,
Post meritos renovata ferat Deo laudis honores;
Non ignara sui, fragilis, mortalis, & ægra,
Certatis, magni possit quid vivida virtus,
Qui bonus atque potens vitam non invidet ulli.
Hæc captiva fuit mortis, hæc vincta peribit,
Quam Dominus mira sapientia fecit & arte?
Hanc virtute sua miranda suscitet ipse,
Hanc revocat dux fortis, & hanc sua gloria vestit.
Ergo Dei aptavit ars & sapientia corpus,
Quod cupit, his fieri: deest hoc virtute reduci?
Causa potest pietati nulla resistere sanctæ;
Ne major sit causa mali, quam summa potestas;
Ut cognoscat homo, jam nunc Dei munere salvus,
Mortalis quondam, nunc inviolabile & ingens
Vestitus lumen, vivus cum corpore totus,
Immensum virtute Deum, pietate perennem,
Per Christum regem, per quem via lucis aperta est;
Et jam luce nova, jam dono plenus utroque,
Fructibus & vivæ paradisi lætus amœnis
Laudet io æternum, cælesti dives in aula.

LIB. II. ADVERSUS MARCIONEM,

De concordia veteris & novæ Legis.

ARGUMENTUM.

Inde sequens, conjuncta docet mysteria Legis,
Inque novo Deus quæ fœdere tradidit unus.

Postquam fracta fides refugis spirantibus hostis,
Et glomerata dolis, emersit pestis operta
Sponte sua; mendax contempto numine sensus
Confixit plagas, fallaci tramite pallens
Sanctorum dictis sua miscuit impia verba,
Inque bonum semen lolium miserabile sevit.
Inde volens omnem causam conflare ruinæ,
Scilicet ut sua facta Deo subsignet iniqua
Ocyus, & possit suasos infigere pœnis;
Veris falsa tegens, & lenibus aspera vertens;
Et roseis sertis hastæ mucrone coperto,
Improvise necans incautos morte suprema.
Supremum nefas, intantum dementia mersos
Abruptos homines, numen sine fine tremendum
Dividere in partes; Christi sublimia facta
Falsa laude sequi, culpareque gesta priora;
Innumerata Dei miracula, visa nec umquam,
Ante nec audita, contentaque corde nec ullo.
Tam temere scelus illicitum componere verbis,
Adversum sese duo testamenta sonare,
Contra Prophetarum, Domini committere verba;
Dissimili longe sententia velle probare,
Omnem Legis & infamem deducere causam;
Sanctorumque patrum vitam reprobare priorem,
Quos in amicitiam adlexit Deus, ad sua dona.
Accipitur sine principio pro parte minori,
Quatuor ex uno quum sint, ex quatuor unum,
His tamen una placet, reprobat tres denique partes,
Auctoremque sui Paulum per multa capessunt;
Necnon ex ipso furiebat in extima verba;
Omnia quæ veteri de fœdere cumque locutus
Dura videntur eis; merito quia corde gravatis
Pondus Apostolicum, fulgentis gratia verbi,
Lumina præducit menti, neque cernere possunt;
Spiritu lata putant hebetes, animalia digna.
Sed vos, qui nondum peniras, duce nomine falso,
Mente ipsa reprobi, penetrastis ad intima mortis;
Discite de fonte fluvium manare perennem,
Qui nutrit lignum, bissenos gratia fructus,
Exit & in terram, ventosque in quatuor orbis,
Tot fluit in partes fontis color & sapor unus.
Sic & Apostolico decurrit Ecclesia verbo,
Ex utero Christi, patris omnis gloria plena,
Sordes diluere, & fata mortua vivificare.
Quatuor in numero diffusum in gentibus unum
Electaque fide susceptum, doctor opimus
Tradit Evangelium Paulus sine crimine mundum;
Abque hoc & Galatas vetuit discedere sanctos,
Quos falsi fratres se circumcidere suasos,
Atque elementa sequi, nova libertate relicta,
Umbra futurorum veteri servire docebant.
Has habuit Galatis causas conscribere Paulus;
Non ut Evangelii partem pro corpore toto
Exciperent modicam, majori parte relicta.
Atque adeo non verba libri, sed missus in orbem
Ipse Christus, Evangelium est, si cernere vultis,
A patre qui venit, solus bona nuntia portans
Tetinucata prius; cujus ingens gloria complet,
Ostendens opere, quantus sit conditor orbis.
Cujus facta, simul dictis conjuncta, fideles
Illi Matthæus, Marcus, Lucasque, Joannes,
Conscriptere, mera, non extera verba locuti,
Spiritu sancta Dei, tanto præsente magistro.
Hic agnus Paschæ suspenditur hostia ligno;
Hunc Paulus phale, conscribens decreta Corintho,
Occisum tradit, vitamque, Deumque futurum
Promissum, patribus quos illectaverat ante.
Cernite quid virtus, quid Paschæ possit imago,
Sic verum quid sit poteritis Pascha videre.
Ne fidus pater, & vates, cui pignus & hæres
Carus erat, quem forte Deus donaverat illi,
Hunc Deo mactaret, merito tentatus amore;
Supplicium magnum, sanctus pro sanguine sanguis,
Connexus capite spinis ostenditur agnus,
Hostia sancta Deo. cujus de morte piati
Esset ut io signum & vastatæ pignora gentis,
Sanguine signantur postes, & limina multa,
Immane auxilium, caro testis crediti r esca.
Jesus transgressus Jordan, terraque potitus,
Lege dedit Pascham, gaudens atque immolat agnum.
Et reliqui magni reges, sanctique Prophetæ,
Non ignorantes certæ promissa salutis,
Ingentemque, metu pleni, transcendere legem,
Venturam summæ virtutis imagine molem,
Inspectam e speculo celebrarunt ordine Pascham.

Denique si celeri primordia mente recurras,
Invenies funesta nimis, post impia verba.
Credulus, heu, facile nudatus tegmine vitæ,
Pellibus ut tegeretur homo, suspenditur agnus,
Aut peccata necat, aut sanguine funera delet,
Aut coperit nudos, fovet aut suo vellere vulnus.
Non pecoris sanguis humano sanguine pluris?
Ut pro peccatis oblatus dirimat iram,
Aut multæ plebis; veluti si carior agnus,
Auxilium immane, tantæ tutela salutis,
Oblatus potuit pretium satis esse salutis?
At Deus omnipotens, cæli terræque creator
Immensus, vivus, perfectus, luce perennis,
His non pacatur, pecudum neque sanguine gaudet.
Omnia mactentur pecora, grex omnis in aras
Decremet, ut veniam vel peccati espiet unus;
Nequaquam Domini sapiens maculata figura,
Tam vili pretio, caro fœda paravit honores;
Sed spes & promissa fides mortalibus olim,
Hæc operata tulit, magnæ rationis imago,
Præmeditata patris, nimia pietate parata
Venturum Christum terris, hominemque futurum.
Quem visum Joannes baptismi primus apertor,
Et vatum socius, necnon & Apostolus ingens,
Præcursor missus certus, testisque fidelis,
Augustus vita, sublimi laude notatus,
Olim Pascha Dei, verum quærentibus agnum,
Ostendit tandem venisse, piacula facti
Qui delicta suo multorum sanguine solvat,
Pro reprobis probus, & carus, pro vilibus unus
Corpore homo, vitaque Deus, mactatus ut agnus,
Acciperet nos, & nobis se effunderet ipsum.
Sic placuit Domino, mortem spoliare superbam,
Sic poterit miserandus homo sperare salutem.
Hunc Pascham Paulus mactatum prædicat agnum;
Nec species Domini pecoris sublimis inertis
Consimilis patitur, quapropter dicitur agnus;
Sed qnia lanities renovata hæc corpora vestit,
Dat tegimen multis, umquam nec deficit ipsa.
Sic Dominus virtute patris, quos morte redemit,
Esutos sua luce regit, quæ semper in illo est.
Ergo Pastor ovem qui perdidit, ipse requirit.
Is robur spinasque uvæ calcare paratus,
Aut rabiem superare lupi, pecudumque potiri,
Eripere fortis, contemptis dentibus ultro
Objectat sese Leo, pelle obtectus ovili,
Decipiens habitu, rapturus sanguine fauces.
Adam vi captum sic quærit Christus ubique,
Ipse viam gradians, qua mors operata ruinam est,
Omnia perlustrans veterum monumenta virorum,
Singula perspiciens, esemplis omnibus unus,
Ex utero incipiens inimicam espellere mortem,
Conceptæ simul in gremio cum femine carnis
Ætates omnes tacita sapientia lustrans,
Debita suscipiens, cunctos mundare paratus,
Reddere factori multos, quos sparserat unus.
Et quia terribilis puteo demersus iniquo
Vir cecidit, suasit virgo subducta dracone;
Consilio placuit, tegmen cæleste reliquit;
Arguit hos lignum nudos, mors atra coegit.
Ex eadem massa simili ratione refecta
Jam renovata, redit flos carnis, & hospita pacis
Virgine desponsa caro, non ex femina nato
Artifici conjuncta suo, sine debito mortis
Angelus hæc mandata patris, per sidera defert
Lucida, ut angelica credantur nuncia fama
Virginis ut virgo, carnis caro debita solvat.

Talibus ingressus sequitur vestigia mortis
Parvulus immanis, senior puer, & juvenis vir.
Post ubi justa viri complata est roboris ætas,
Paulatim solitus socia deperdere vita;
In fœdas etiam rugas, & inertia membra
Mutari specie vacuatis sanguine venis
Constitit, haud habitum passus veterascere carnis,
Quave manum estendit temere contingere lignum.
Qua die, quove loco cecidit clarissimus Adam,
Hac eadem redeunta die volventibus annis
In stadio ligni, fortis congressus athleta;
Extenditque manus, pœnam & pro laude secutus
Devicit mortem, quia mortem sponte reliquit.
Esuit esuvias carnis, & debita mortis;
Sarpentis spolium, devicto principe mundi
Adfixit ligno, refugatum immana tropæum.
In cujus signum Moses suspenderat anguem,
Et quotquot fuerant multis serpentibus icti,
Aspicerent ipsum fictum fixumque draconem.
Post ubi secretas inferni venit ad undas;
Atqua suum victor captivum luce retexit,
Astanti jussumque patris virtute peregit,
Sponte suum corpus quod liquerat, ipse recapit.
Causa hæc mortis erat, eadem via facta salutis;
Nuncius ille doli, sed pacis nuncius iste;
Sponsa virum uecuit, genuit sed sponsa leonem.
Virgo viro oocuit, sed vir de virgine vicit.
Cujus in esemplum sopito corpore somno,
Sumitur ex latere mulier, quæ costa mariti;
Quam carnem de carne sua, deque ossibus ossa,
Evigilans disit, præsaga meuta locutus.
Mira fides, merito Paulus certissimus Auctor
Christum de cælis Adam docet esse secundum.
Veritas ipsa suis esemplis usa refulget,
Nec cupit ex alieno acres ostandere gressus;
Pauperis hoc opus est, propriæ virtutis egeni.
Hæc Paulus docuit magnus mysteria docta,
Scilicet in Christo esse decus, * tuum Ecclesia ceraens
Hujus de latere, ligno pendentis in alto
Corporis esanimi sanguis manavit & humor.
Femina sanguis erat, aquæ aranr nova dona lavacri,
Hæc populi vera est viventis Ecclesia mater,
De Christi nova carne caro, deque ossibus ossum.
Golgotha locus est, capitis calvaria quondam;
Lingua paterna prior sic illum nomine dixit;
Hic medium terræ est, hic est victoria signum.
Os magnum hic veteres nostri docuere repertum,
Hic hominem primum suscepimus esse sepulrum,
Hic patitur Christus, pio sanguine terra madescit,
Pulvis Adæ ut possit veteris cum sanguine Christi
Commixtus, stillantis aquæ virtute levari.
Hæc ovis est una, quam se per Sabbatha vivam
Inferni e puteo statuit subducere pastor.
Propterea cunctæ carnis præmortua membra
Curabat Sabbathis; aut cæci a germine nati
Lumina, quæ nondum dederat, cernendo peregit;
Aut hominem totum esanimem, per Sabbatha vivum,
Deque sepultura præsenti plebe vocavit;
Ipse novi factor, veteris bonus ipse refector,
Aut quæ defuerunt supplens, aut perdita reddens.
Hæc ineunte die sancto, sperantibus in se
Facturus plene pro pacto, posse docebat.
Quid? Caro si moritur, nec spes datur ulla salutis;
Quas habuit causas, hominem sa fingere Christus,
Et medicare homines, aut curam carnis habere?
Corruptela potens liquefactum solvere corpus;

Non

Non poterit virtus Domini revocare solutum?
Credunt interitu qui non sua corpora solvi,
Non credunt Domino, sua qui vult mersa levare,
Aut nolle præstare bonum, neque posse potentem
Dicunt, ignari quanto de crimine lactent,
Infirmas ausi causas præponere morti.
In grano latet arbor, & hoc nisi terra sepultum
Putrescat, non dat decoratos arbore fructus.
Jam liquidæ stringentur aquæ; stridente rigore
Saxa fient & semper erunt, nisi magna potestas
Solverit inducto molli spirante tepore,
Viticulæ in gracili latet ingens corpore botrus,
Si quæras non est; quum vult Deus, esse videtur.
Arboribus folia, spinis rosa, germina campis
Mortua deficiunt, & rursus viva resurgunt.
Hæc homini Deus ante oculos revocata reformat,
Propter quem locuples, primus large omnia fecit.
Omnia nuda cadunt, suo corpore singula vestit.
Cur hominem solum, cui tantos fudit honores,
Non tantum revocet sibi, quem super omnia fecit?
Ergo caro & sanguis Dei regno digna negatur,
Tamquam sit Paulus proprie de carne locutus.
Ille quidem magna docuit, sed inania corda
Carnali sermone putent; nam pristina facta
Sanguinis & carnis voluit sub nomine dicta,
Cælestis magni memoratus verba magistri,
Qui per aquam de se genitis sui nomen honoris
Donavit, pignusque suo de spiritu fudit,
Ut cujus fuerant homines virtute redempti,
Hujus & acciperent, renovati nomen honoris.
Ergo quia populis nondum suo fonte renatis,
Sordibus antiquis tectis, & debito mortis
Et veteri causa regnum cæleste negavit,
Dicens: humanum rursus debere renasci:
Quod natum est de carne, caro est, de spiritu vita:
Radicis veteris nova germina gloria mutans
Ablutum corpus jam non de carne vocari,
Hoc sequitur Paulus, sic est de carne locutus.
Denique dixit: Oportere superinduI vestem,
Hunc habitum fragilem, mortalem contegi formam.
Non aliud corpus dari, sed prius illud inermem
Undique regno Dei lato circumdari totum,
Momento aspectus oculi mutabitur, inquit.
Ut rusæ ceræ facies dispanditur herba,
Et mutat proprium candenti sule colorem:
Sic eadem caro fulgenti de gloria sumens,
Gaudebit, semper gaudens, & morte carebit,
Devictum clamans crudelem corporis hostem,
Glutitam mortem, fortis victoria Christus,
Ingentes Deo summa ferens ad sidera laudes.

LIB. III. ADVERSUS MARCIONEM,

De concordia patrum veteris & novi Testamenti.

ARGUMENTUM.

Tertius, ingenua gentem de matre creatam,
Vatibus & patribus sacratos esse ministros.

Jam genuit, quondam sterilis cognomine, mater,
Jamque novus gaudet populus de libera natus,
Expulsa famula, merito cum prole superba;
Viventis quoque fontis aquas ingrata relinquit,
Et tepidis errans ardenti sidere potat.
Jam possunt gentes Abraham clamare parentem,
Quæ vocem Domini simili ratione secutæ,
Omnia liquerunt peregre se sistere vitæ.
Lætare o sterilis, promissam concipe plebem;
Erumpe & clama, quæ nulla prole beata,
De qua dicebat per vates spiritus olim:
Hæc genuit gentem multis ex gentibus unam,
Cujus principio semper pia membra laborant.
Hujus Abel justus, pastor, pecudumque magister,
Fraternæ occidit quem olim violentia dextræ.
Hujus Enoch, insigne decus, de corpore membrum;
A Deo digressos populos, facinusque sequentes,
Dum furit in terris tesugarum, turba latronum;
Sacrilegum genus ut fugeret crudele gigantum,
Consilio revocabat; in omnibus ipse fidelis.
Ingenti gemitu placuit, meritoque labore
Translatum magno pignus servatur honore.
Perfectus laude & sine culpa Noa repertus
Testificante Deo justus in adultera plebe,
Bis quinquagenis arcam qui texuit annis,
Venturum excidium factis & voce ferebat;
Prumetuit tantis ereptus mortis ab undis,
Et cum prole sua servatur. Gente sequente
Est Abraham, cujus gnatos vos esse negatis,
Qui primus genere & patria & genitore relicto,
Voce Dei suasus secessit in extera regna,
Tanto Dei meruit sublimis dignus honores,
Gentibus ut pater & populis credentibus esset.
Cum patribus Jacob, quorum pater ipse, per omne
Vitæ suæ spatium lætissima tempora Christi
Præcecinit verbis, actu, virtute, labore.
Hunc sequitur Joseph, sœdæ sine sorde juventæ,
Carceris & duræ conficta calumnia pœnæ.
Gloria post gemitus, regnique secunda corona,
Inque fame panis tribuendi larga potestas.
Tam propria Christi, tam lucida lucis imago
Omnibus est manifesta, quibus sunt lumina menti;
Ut speculo vultus firmam spem cernere possint.
Judas ipse pater, regalis sortis origo,
Unde duces geniti, cujus de semine reges
Numquam defuerunt. donec ventura potestas
Gentibus exspectata diu, promissa veniret.
Dux populi Moses; qui limina regia liquit,
Spernens divitias florentes tempore parvo,
Maluit adflictus populi portare labores
Subnixa cervice, minis non territus ullis,
Quam sibi delicias multasque remittere pœnas;
Pro magnaque fide, pro tanto mirus amore,
Armatus virtute Dei, magnalia gessit.
Percussit gentem plagis, tetramque reliquit,
Confundit regem, durum populumque reducit.
Calcavit fluctus, hostes demersit in undis,
Fecit aquam dulcem per lignum, semper amaram.
Cum Christi populo manifeste multa locutus,
Cujus de facie lux, & nitor ore refulsit,
Acceptam legem per paucos fudit in orbem,
Exempla implicita propriorum certa laborum;
Percussit petram, jussus quoque flumina fudit,
Extenditque manus, ut signo vinceret hostem.
Omnia de Christo, per Christum cuncta loquuntur.
Hic probus & magnus cum laudis pace quievit.
At Jesus Nave filius, Auses ante vocatus,
(Spiritus hunc sanctus socium sibi nomine junxit.)
Hinc fluvium scidit, & populum transire coegit;
Distribuit terram gratis, promissa paterna;

Solem

Solem cum luna statuit, dum vinceret hostem;
Expulit externas gentes, prolemque gigantum,
Excidit lucos, aras & templa subegit;
Omnia legitima solemnia mente peregit,
Nominis exemplum Christi, virtutis imago.
Quid de judicibus populi per singula dicam?
Quorum virtutes, si conscribantur in unum,
Verborum spatio numerosa volumina complent.
Attamen ex multis paucorum dicere vitam,
Corporis explendi verborum postulat ordo.
Ex quibus ut Gedeon dux agminis, acer in hostem,
Non virtute sua tutelam acquirere genti,
Firmatusque fide signum petit excita menti,
Quo vel non posset, vel posset vincere bellum,
Vellus ut in noctem positum de rore maderet,
Et tellus omnis circum siccata jaceret,
Hoc inimicorum palmam coalescere mundo;
Atque iterum solo remanenti vellere sicco,
Hoc eadem tellus roraret nocte liquore,
Hoc etenim signo prædonum stravit acervos.
Congressus populo Christi, sine milite multo,
Tercenteno equite, (numerus Tau littera Græca)
Armatis facibusque & cornibus ore canentum.
Vellus erat populus ovium de semine sancto.
Nam tellus variæ gentes, fusæque per orbem;
Verbum quod nutrit, sed nox est mortis imago,
Tau signum crucis. & cornu præconia vitæ,
Lucentesque faces in lychno, spiritus ardens.
Scilicet boc testamen erat virtutis imago,
Non prius angelica mortis fera prælia vinci,
Quam populo indocili merito sua culpa relicto,
Florentesque fide gentes in laude receptæ.
Debbora quin mulier super omnem maxima famam,
Pro patria quæ belligero subnixa labori,
Stipite sub palmæ populum vicisse canebat;
Quapropter victi simul hostes terga dedere;
Sisara dux fugit, cui non vir, nec manus ulla
Restitit. hic Baal Christi victoria signo
Exemplo refugæ, devicit femina ligno.
Jephtba fide firma, qui duro vulnere votum
Ausus, mercedem belli Deo dicere grandem;
Hic quia, quæ non vult Dominus, promiserat amens,
Occurrit primo carum sibi pectore pignus.
Nulli sperata cecidit quod sorte repente,
Promissum ut staret, solvit pia jura parentis,
Peccati votum violenta mente coperuit
Immanis timor, orbatæ solatia vitæ
Pro scelere obtinuit famam, pro crimine laudem.
Necnon Samsonis super omnia corpora vires,
Spiritus boc donum capiti concessa potestas,
Pro populo solus nullo mucrone, nec armis,
Os retinens asini prostravit corpora mille.
Vincula nulla virum vinctum potuere tenere;
Gloria sed postquam captivi mora recessit,
Occidit, atque hostes victus sua morte redemit.
Mirificus Samuel; cui Regex ungere primum
Præceptum, dare Chrisma, viros ostendere Cbristos;
Talibus in vitæ spatio laudabilis egit,
Ut quoque post requiem Prophetica jura teneret.
Psalmographus David, magnus rex, atque Propheta,
Passurum Christum submissa voce canebat;
Sponte quod ingratus populus sine lege peregit;
Cui Deus ex utero fructum promiserat olim,
Prolem, sublimi solio suo ponere sanctam.
Fixa fides Domini quæ sponderat, omnia fecit.
Æmulus Ezechias, populi corrector inertis,
Ablatis legem qui restauravit iniquis,
Hæc olim mandata Dei prior omnia jussit;
Qui precibus bellum, non ferri cuspide solvit.
Hic moriens, lacrimis annos ac tempora vitæ
Accepit, merito talem tulit actus honorem.
Ingenti zelo Josias, rector & ipse,
Tantum nemo supra, nec postea taliter egit.
Idola destituit, destruxit templa nefanda,
Atque sacerdotes super aras igne cremavit;
Ossa Prophetarum falsorum cuncta refodit,
Incenditque aras adulenda cadavera lignis.
Insignis fidei in laudem [memorabile] tactus
Nobilis Helias, qui nondum debita mortis;
Gustavit, quoniam rursum venturus in orbem est.
Ergo infracta fides, populum regemque furentem,
Militiam Domini qui deseruere beatam,
Verberibus, flammis castigans hostes amaris
Sidera conclusit, tenuitque in nubibus imbrem.
Esse deum ostendit cunctis, apparuit error.
Nam madidæ partes hostiæ fluvio super aras
De cælo precibus veniens vi flamma comedit;
Et quoties voluit, toties ruit ignis ab alto.
Divisit fluvium, transgressus & avia fecit;
Sublatus curru paradisi vectus in aulam est.
Hujus discipulus, fortis successor Heliseus,
Qui duplicem Heliæ petiit sibi sumere sortem,
Ad castigandam violento verbere plebem,
Tantum pro Domino & talem spiravit amorem.
Jordane percusso pedibus via facta regressus;
Demersam fluvio relevavit virga securim;
Mortificumque cibum in vitalem transtulit escam;
Detinuit pluvias iterato tempore duplo;
Mundavitque lepras; hostes caligine cepit.
Cujus post obitum jam condita membra sepulchro,
Abjectus quidam, mactatus cæde latronum,
Mortuus, ut tetigit, revocata luce revixit.
Isaias, locuples vates, cui fontis aperti
Tam manifesta fides, verbum Dei ore profudit,
Largaque per Cbristum patris est promissa voluntas,
Prætestata viam vitæ, atque probata per ipsum est.
Quem populus sectum ligno, sine labe repertum,
Immeritum, demens crudeli morte peremit.
Sanctus Hieremias, quem gentibus esse Prophetam
Æterni virtus jussit, dixitque futurum;
Qui quoniam plebis facta illaudanda revolvit,
Et fore captivam, nisi pœnituisset iniquos,
In famulos fieri præsaga voce locutus;
Vincula dura tulit, squalenti carcere clausus,
Inque luto putei fames bausit tabida membra.
Sed postquam quæ noluerant audire, probavit,
Atque hostes vinctum populum duxere triumphis,
Horrida vix tandem caruit sua dextra catenis;
Nulla morte virum constat, neque cæde peremptum.
Ezechiel fidus, dives cui gratia verbi
Concessa est, peccatorum secreta videre,
Afflictus lugere suos, veniamque precari,
Cernere vindictam sanctorum cæde futuram,
Sanctorumque locum regni, carnisque salutem
Spiritu implicitus, gressus aditusque videre.
Osea, Amos, & Micheas, Joel, Abdia, Jonas,
Atque Naum, Abacuc, Sophonias, Aggæusque,
Zacharias vim passus, & angelus ipse Malacbim;
Hi vates Domini, quorum chorus usque canentum,
Ac pariter laudis propriam meruere coronam.
Quam magnus Daniel, qualis vir, quanta potestas;
Qui falsos testes ipsorum prodidit ore,

Servæ-

Servavitque animam damnatam crimine ficto;
Somnia secreta & regis prior ore resolvit,
Prævidit Christum regnorum solvere membra;
Pro Domino reus est, factus quoque præda leonum,
Servatisque palam cunctis in pace quievit.
Hujus tres socii vix digna laude canendi,
Ex numero tanto decretum regis iniquum
Contempsere pii, quorum data corpora flammis,
Tradere se pœnis potius, pro nomine magno,
Quam genibus nixi simulacro pandere palmas.
Jam præclara fides, jam spes super omnia fulgens
Extinxit rabidos ignes, & vicit iniquos.
Esdras vates, legis Doctor, & ipse sacerdos,
Qui populum captum post tempora plena reduxit,
Ignibus & multa consumpta volumina vatum
Spiritu completus, memori omnia reddidit ore.
Grandis Joannes super omnes femine natos,
Cujus difficile poterimus dicere laudes,
Ablutor carnis, Domini præcursor apertus,
Ablutor Christi, prior ipse renatus ab illo,
Fœderis ille novi primus, veterisque supremus,
Proque via vera, prior hostia cæsus obivit.
Ecce Deus Christus; pariter bissena juventus,
Omnibus una fides, amor unus, & una potestas,
Flos hominum, mundo lucentes lumine Christi,
Et comites & Apostolici, qui vera locuti,
Auribus audivere, oculis videre salutem,
Tractavere manu corpus de morte receptum,
Convixere cibo assidue; testantur ut ipsi.
Hunc Paulus, prælectus Apostolus in vice missus,
In cælos raptus vidit quoque; missus ab illo,
Barnaba cum comite, sociisque prioribus, uno
Fœdere conjunctis, per gentes, tradit ubique,
Esse caput Christum, sunt cujus Ecclesia membra,
Corporis ipse salus, membrorum vita perennis;
Ipse caro factus, pro cunctis ipse peremptus,
Ipse resurrexit primus, spes una salutis;
Discipulisque suis formam dedit; hi simul omnes
Indignas varie pœnas pro nomine passi.
Talia membra gerit speciosa corpore mater
Libera, quod numquam Domini præcepta reliquit,
Inque domo tenuit Domino lectissima semper,
Invidiam, pœnas, ejus pro nomine passa.
Nam sterilis quoniam, nondum secura futuri,
Ediderit populum cælesti semine natum,
Atque suæ famulæ portavit ipsa dolorem;
Hanc sterilem quondam, nunc tempus cernere matrem
Hæredem natum suæ libertatis habere,
Non similem famulæ, quamquam de semine cæli
Conceptum genuit, sibi conditione jugatum.
Absit ut illicitis verbis, temeraria voce
Egregios homines, ardentia sidera cæli,
Semine conjunctos tantum, vel sanguine plebi,
In solidum passim famulum dicatis atrocem,
Aut populum Domini legis mandata secutum,
Servili specie quisquam putet esse loquendum.
Sed peccatorum vacuam sine mente catervam,
Qui promissa Dei, dubiæ spe, corde locarunt,
Præsentis vitæ misera dulcedine victus,
Debita servitio capitis suæ culpa subisset,
Si legem plebi peccati causa jugabit.
Nam servire Deo, totoque incumbere corde
Intemerata fides, libertas sponte paratur.
Ergo patres justi, sancti, sine labe Prophetæ,
Adventum Domini multi cecinere futurum;
Testanturque fide cælestia jussa profanis,

Cum quibus immanes satiati gloria Christi,
Consortes virtutis, verba sacrata replentes
Firmavere fidem, factis prædicta probando.
Quorum discipuli, qui successere per orbem,
Conflati virtute viri, nostrique magistri,
Conjunctos operis nobis tribuere honores.
Ex quibus electum magnum, plebique probatum
Hac cathedra, Petrus qua sederat ipse, locatum
Maxima Roma Linum, primum considere jussit.
Postquam Cletus & ipse gregem suscepit ovilis,
Hujus Anacletus successor sorte locatus.
Quem sequitur Clemens; is Apostolicis bene notus.
Evaristus ab hoc rexit sine crimine legem.
Sextus Alexander Sixto commendat ovile.
Post expleta sui qui lustri tempora tradit
Telesphoro; excellens hic erat, martyrque fidelis;
Post illum socius legis, certusque magister;
Quum vestri sceleris socius præcursor & auctor
Advenit Romam Cerdo, nova vulnera gestans,
Detectus, quoniam voces & verba veneni
Spargebat furtim; quapropter ab agmine pulsus,
Sacrilegum genus hoc genuit, spirante dracone.
Constabat pietate vigens Ecclesia Romæ
Composita a Petro, cujus successor & ipse,
Jamque loco nono cathedram suscepit Higinus.
Post hunc deinde Pius, Hermas cui germine frater,
Angelicus pastor, quia tradita verba locutus,
Aque Pio suscepit Anicetus ordine sortem.
Sub quo Marcion hic veniens, nova Pontica pestis,
Nondum secretum facinus suo corde reclusum,
Passim vulgo loquens latebrosa perfidus arte.
Sed postquam cœpit mortis proferre sagittas,
Abjectus merito tam sævi criminis auctor,
A sanctis reprobus; patuit mirabile monstrum.

LIB. IV. ADVERSUS MARCIONEM,

De Marcionis Antithesibus.

ARGUMENTUM.

Quartus & ipse refert obscura piacula Legis
Esse typum veteris, quæ paruit hostia vere,
Jamdudum exspectata piis cum semine sancto.

HÆc populo juveni, qui dives, liber, & hæres
Possidet æternam spem laudis jure dicatam,
Non ut doctores (solus daret omnia Christus)
Sed famulos Christi, jubet inviolata potestas
Ingenti zelo flagrantes, pacis amore
Armatos, molem belli deducere terræ
Excelsas turres, & mœnia sæva malorum,
Surgentesque minas, populi contra agmina sancti
Detrahere, vacuas voces dissolvere ventu.
Quapropter merito nos æmulamenta locuti
Ipsius ex verbis, etiam monumenta salutis
Nitimur exprimere, quæ gratia larga profudit,
Prædonisque plagam sanctis aperire copertam,
Ex improviso ne quis rudis, inscius, audax
Incidat, & captus cælestia dona relinquat.
Ergo Deus cunctis mortalibus unus ubique est,
Æternum regnum, profundæ lucis origo,
Fons vitæ, potus sapientia conditus omni.
Protulit ipse orbem, cujus sinus omnia cingit.
Nulla

Nulla illum regio, nullus locus ambitu claudit;
Materies nulla est facta, ut sit sponte perennis,
Quæ fuerit semper, nullo facto recreata;
Cælorum, terræ, maris, infernique locaror.
Spiritus, aeris est divisor, conditor, auctor,
Solus perpetuus Deus est, immensa potestas.
Hunc lex esse Deum populo monstraverat unum,
Cujus vox Mosi pollens in monte locuta est.
Illius hæc virtus, sapientia, gloria, verbum,
Filius, immenso genitum de lumine lumen,
Per vatum voces hunc unum clamitat esse.
Ordine suscipiens Paulus, sic tradit & ipse
Unum hunc esse patrem, per quem sunt omnia facta,
Atque unum Christum, per quem Deus omnia fecit,
Ad quem se curvare genu plane omne fatetur,
Ex quo omnis patria in cælo terraque vocatur,
Qui zelat populum summo pietatis amore
Ut pater, & sanctæ vult omnem vivere carnem,
Apparere sibi mundam sine crimine plebem.
Hoc zelo nostram custodit lege salutem,
Legitimos monet esse, jubet, castigat, & instat,
Corripiens Galatas fratres, & Apostolus idem
Talem se Paulus zelum se scripsit habere.
Reddidit ergo Deus ingratis peccata paterna,
In cataclysmo enecans pariter cum prole parentes;
Genteque jam quarta genitos de stirpe nepotes,
Quum fere nongentos hos tunc adjuverit annos.
Judicium durum, sententia sæva videtur,
Parvulus & Sodomis adhuc insons, mollis, inermis,
Ut careat vita, quid enim peccaverat infans?
Quod crudele putes, hoc est pietatis honestum.
Auctores sceleris (facinus ne cresceret ultra)
Exstinxit, sobolemque patrum peccata sequentem.
Sed no cum patribus pœnas innoxius infans
Perpetuas luit; ignarus, neque criminis auctus;
Ne fieret sceleris, consors ætatis adultæ,
Sponte futura mala, mors immatura refulvit.
Cur Deus ergo jubet pecorum sibi sanguine fundi?
Legeque constringit, ne quis transcenderet errans
In populu, lapidum præsenti morte minatus.
Atque iterum hæc reprobat, negat hæc sibi munera grata,
Corripiens plebem peccati examine pressam.
Ipse jubet verax, justus simul ipse repellit?
Si quæris causas, errans desiste moveri;
Causa etenim fidei, rationis imagine major.
Aspice per speculum fulgentis luminis umbram,
Quid vituli sanguis, vitulæ cinis, hircus u erque;
Hic dimissus abit, cadit alter at hostia templo.
Sanguine nam vituli populum, simul omnia vasa,
Atque sacerdotes, & scripta volumina legis,
Sparsit aquæ mixto, vates sic jussus ab alto;
Non propriam spem, nec speciem virtute vacantem,
Exemplo vituli passurum in corpore Christum;
Qui juga dura ferens humeris, temonis aratro
Fortiter abrupit sua pectora vomere ferri,
Infundens sulcis animæ sui sanguinis undam.
Nam templi vasa hæc designant corpora nostra.
Ipse Dei templum verum, non ante dicatum.
Namque suo socios homines sibi sanguine fecit,
Atque sacerdotes voluit sui corporis esse,
Ipse patris summi perfectus jure sacerdos.
Auditum, visum, gressum mundavit inertem,
Aspersitque libro testes præsaga locutus,
Demonstrans legem suo vinctam sanguine sancto.
Hanc & per vitulam manifestat victima causam;
Sanguine de cujus pro plebe piacula sumens
Intra velamen primus Levita ferebat,
Castrorum extra fores corpus jussuque cremavit,
Cujus de cinere mundabat corpora lapsa.
Hoc Dominus noster, qui nos sua morte redemit
Extra castra, volens, populi vim passus iniqui,
Implevit legem factis prædicta probando,
Qui vere mundat plebem contamine plenam,
Omnia concedens, quasi dives corporis auctor,
Intra velamen cæli cum sanguine gressus,
Effudit quem pro multorum mortibus unus.
Ergo sacerdotem magnum decet hostia sancta,
Quam digne perfectus habens, offerre probetur;
Corpus habet, hæc est mortalibus hostia viva,
Hanc dignam magnis, pro cunctis obtulit unam.
Hircorum species homines dicat esse, repulsos
Ex duobus populis steriles, sine fructibus ambos,
Quos in Evangelio Dominus quoque dixit, & hædos
Abs ovibus cerni stantes in parte sinistra,
Esse quidem quosdam Domini pro nomine passos.
Sic actum sterilem, fructum velasse supremo
Hos merito dignos aræ, decet esse Prophetas;
Abjectos alios, Lazaro ut dives iniquus,
In sua duricie qui permansere repulsi.
Nam velum in medio pendens cernebat utrosque,
Inque duas partes ædem diviserat unam.
Interiora quidem sanctorum sancta vocata.
Istbic ara sita effulgebat nobilis auro,
Testamenta simul, tabularum legis & arca;
Pellibus agnorum cæli contecta colore,
Interius vestita auro, media omnia ligno.
Hic tabulæ legis, hic manna est urna repleta;
Hic Aaron est virga, crucis quæ germina profert,
Ipsi dissimilis, Styracis tamen arbore nata.
Atque super Cherubim per formam quatuor unam
Pandebant pennas, & sagmina jussu tegebant.
Exterius velum, pars ædis aperta patebat.
In faciem; lato gravis æris stabat aheno,
Et candelabrum bis ternis undique ramis
Connexis medio calamo, totidemque lucernæ.
Aurea materies complebat lumine templum.
Ergo prior templi facies communis, aperta,
Declarat ritum populi sub lege morantis,
In cujus tenebris septemplex spiritus, unus.
Lucebat sanctus semper plebemque tegebat,
Hoc candelabrum verum, vivæque lucernæ.
Per legem & vates perlucens corde subactis.
Inque typum terræ facta ara creditur esse;
Hic operæ populi, quas nun sine sanguine semper
Obtulit, effuso, vitam sine lege, cruore
In patulo passim comparuit omnibus olim;
Isthic & Dominus pro cunctis hostia factus
Totam designat terram, specialiter aram.
Fœderis binc etiam novi inenarrabilis auctor,
Discipulus Joannes animas pro numine passas,
Testatur tali sese vidisse sub ara.
Clamantes Dei vindictam pro cæde potentis.
Isthic interdum requies; sub corpore terræ
In parte ignota quidam locus exstat apertus,
Luce sua fretus; Abrahæ sinus iste vocatur,
Altior a tenebris, longe semotus ab igne,
Sub terra tamen. hæc ara vocatur ahena,
In qua velamen pullum memoravimus esse.
Dividit hæc partes ambas, unamque recludit
Dissitam ab æterna, cultura & temporis usu.
Non inimica sibi quamvis distantis amoris,
Tempore divisa & spatio, & ratione ligata

Una

Una domus, quamvis velo partita videtur,
Atque adeo passo Domino velamine rupto,
Cælestes patuere plagæ, celataque sancta,
Atque duplex quondam, facta est domus una perennis.
Interius templum, populum de nomine Christi
Cælesti cultu, ipsa Dei mandata sequentem,
(Personæ hic propriæ vere non umbra ligatur)
Perfectis rebus completum tradidit ordo.
Arca sub exemplo, corpus venerabile Christi
Ostendit, sacro per lignum spiritu junctum.
Aeriæ pelles, caro, non ex semine nata,
Extensa in ligno; simul intus spiritus ardens
Aurigera specie conflatus, jungitur illi,
Ut caro pace data, cum spiritu mixta vigeret.
Carnis, & urna, typum Domini fert, aurea plena;
Fœderis ipsa novi Dominum declarat aperte,
Manna, quod est panis cælestis, verus, in illum
Traditus a patre, quem tribuit pro pignore sanctis,
Perfecte dabit hunc illis, qui vincula pacis
Semper amatores operum tenuere bonorum.
Et tabulæ duplices conscriptæ legis, in arca,
Significant simul hæc in Christo condita semper,
Qui vetus atque novum mandatum pertulit ipse,
Arca patris summi, per quem dedit omnia dives.
Et virga Styracis fructus nucis adtulit ipsa.
(Virginis hæc species, genuit quæ sanguine corpus)
Conjuncta in ligno, sedabit mortis amarum
Interius fructum dulcem, de spiritu sancto.
Sicut Isaias virgam de semine Jessæ
Prædixit Mariam, de qua flos exit in orbem.
Ara nitens auro cælum declarat in alto,
Quo sanctæ subiere preces, sine crimine missæ.
Hanc aram Dominus dixit, qua munera siquis
Offert, ut primum pacem cum fratre retractet,
Sic demum flagrare preces ad sidera possunt.
Hoc Christus victor solus, primusque sacerdos,
Obtulit incensum, precibus non arbore natum.
Nam Cherubim quum sit bis binis vultibus unum,
Est unum verbum, per quatuor ordine ductum.
De patre quæ Christus plenissima pertulit ipse
Mandata sperata novi, solatia vitæ.
Ast quater alæ sex, veteris præconia verbi,
Testificantis ea quæ postea facta docemur,
His alis volitant cælestia verba per orbem,
His etiam Christi sanguis contectus habetur,
Obscure vatum præsago dictus ab ore.
Alarum numerus antiqua volumina signat,
Esse satis certa viginti quatuor ista,
Quæ Domini cecinere vias, & tempora pacis.
Hæc cohærere novo cum fœdere cuncta videmus.
Sic quoque Joannes, sic pandit spiritus illi
Tot numero solio senioribus insuper albis,
Atque coronatis cohibentibus omnia mitra;
Ad solium Domini, vitreum & mare, stare sub igne,
Quatuor aligera atque oculis animalia plena
Intus & exterius, quæ sunt arcana patere;
Significat verbo simul omnia clausa videri;
Nam vitreum flammæ mixtum mare, dona lavacri
Spiritu conflato credentibus esse tributa.
Quæ pietas domini? quis tantum dicere possit,
Ante tribunale, ante pavimentumque paravit,
Ut fora judiciumque sibi anticipare volentes,
Et fugerent, esset properanti copia lata.
Sic igitur lex, & miri cecinere Prophetæ;
Omnia sic conjuncta vigent, veterisque novique
Fœderis, illa sacra & verborum immania dicta.

Sic & Apostolicæ voces testantur ubique,
Nec quidquam veteris non est novo denique junctum,
Sic errant, & dictorum sic facta retorquent,
Qui falsas finxere vias; Dominumque Deumque
Æternum regem, qui tantum protulit orbem,
Detrectant, aliud quærunt sub nomine ficto;
Mentibus orbati, quas amisere furentes,
Externum legi Christum affirmare volentes,
Nec mundi Dominum, carnis neque velle salutem,
Nec virtute patris, factorem corporis ipsum;
Quos obturatis fugiendum est auribus ultro,
Ne sermone suo maculent innoxia corda.
Nos igitur, quos tanta Dei perfudit honestas,
Veraque doctoris cælestia verba magistri
Instituere bonis, recta & monumenta dedere;
Semper honoremus Dominum, sine fine canamus,
Gaudentes puraque fide, certaque salute
(Nati vero Deo nutrimur pane perenni)
Æternam toto sperantes pectore vitam.

LIB. V. ADVERSUS MARCIONEM,

De variis ejus Hæresibus.

ARGUMENTUM.

Hic quintus multos nexus nodosque resolvit,
In planum mala convolvit quæcumque latebant.

Primus erat referens inimici ex ordine verba,
Quæ refuga illicite molitus protulit amens,
Hinc etiam carnis spes & victoria Christi,
Et species breviter falsarum dicta viarum.
Inde sequens conjuncta docet mysteria legis,
Inque novo Deus quæ fœdere tradidit unus.
Tertius ingenua gentem de matre creatam,
Vatibus & Patribus sacratos esse ministros,
Quos numero bis sex de cunctis Christe legebas;
Majorum natu cum nomine tempora, lustri
Tempora servati, sceleris cui paruit auctor
Ignotus, sine lege, vagus, cum prole relictus.
Quartus & ipse refert obscura piacula Legis
Esse typum veteris, quæ paruit hostia vere,
Jamdudum exspectata piis cum semine sancto.
Hic quintus multos nexus nodosque resolvit,
In planum mala convolvit quæcumque latebant.
Argumenta trahens, sed non sine teste Propheta.
Et quamvis hostes muniti fortibus armis,
Vincamus; tamen illicita, polluta, nefanda,
Commaculata simul, sic miscuit omnia serpens,
Cæcorum sine luce viam, contamine vocem;
Ut dum factorem mundi contendimus ipsum
Esse Deum solum, vatum quoque voce locutum,
Ignotumque alium quemquam non esse probamus;
Vix mundum linguam sermonis culpa reservet,
Complexu vario notum dum laude sequentes
Culpamusque alias ignoti tempora sera;
Sed cogunt nos multa doli celata venena,
Ancipiti quamquam cum crimine, pandere verba.
Quisnam ergo Deus? quem verum dicitis esse,
Ignotum populis, alienum denique mundo?
Hunc quem nemo prius norat, hic venit ab alto?
Si sua, cur tam sera petit? si non sua, quare
Ut prædo rapit, & populum sub lege morantem

Ignotis

Ignotis toties per legem vocibus opplet?
Si misereri etiam venit, & succurrere cunctis,
Et relevare gravi devictos funere mortis,
Carnis & obscœno spiramen solvere vinclo,
Qui cohibetur homo interior, concitus inique;
Cur tam sero pius vigilans, semperque benignus?
Qui numquam prius omnino se prabuit ulli,
Transmissis numero alienos ore requirens,
Numquam expectatus, non notus, missus in orbem.
Pastor ovem quærens, quam non amiserat ante,
Debuit exutus carnem, quasi victor & ipse
Spiritus, ut fuerat semper, talesque volebat,
Omnes expulsas animas sine corpore passim
Eripere, & carnem spoliatam linquere terræ;
Una die pariter complere cadavere mundum,
Evacuare orbem, atque animas attollere cælo?
Progenies hominum nasci cessasset in unum,
Et nulla posthac generis prosapia vestri
Nata foret, pestemque novam fudisset in orbem.
Vel quia nunc nihil ex his factum ostenditur esse,
Debuerat finem generi statuisse futuro.
Connubii solido complexus corde repleffet.
Fecisset torpere viros, sine germine fructus,
Feminei sexus cubitus tædere dedisset,
Clausisset penitus carnis genitalia membra,
Nulla voluntas nostro animo, neque posse facultas.
Posthæc posset & interior homo sanguine junctis
Hærere infusus carni, semperque periret.
Semper ovis perit, ergo nec est servare potestas?
Quum semper nascatur homo, sub crimine multis
Quod pastoris opus, si sic inventa ducentur?
Inquæsita ergo, sed non erepta probatur.
Nunc vero delectus adest connubia adire.
Ut semper fuit, quem junxit certa propago,
Nascuntur gentes, & vix numerabile vulgus,
Accipiunt animas nascentum corpora viva;
Nec Paulum decuit, quamvis pro tempore, quosvis
Hortari, velut ipse fuit, pare forte manere,
Temporis angusti cernens instantia multa;
Nam teneras alias ætates nubere jussit,
Nec se fraudari, sed debita reddere pacto.
Vos autem astuta quis suasit fraude manere,
Diviso prolis securos degere amore,
Crimen adulterii committere, perdere vitam?
Et quamquam perit, id fallare agnomine verbi?
Quapropter vocis tam dulcia cuncta profundit
Impavidi quidquid placet, ut faciatis oportet,
In faciem casti, maculati crimine furtim,
Hic causa vos connubio privavit honesto.
Sed quid plura? bene est disjunctos scilicet esse,
Expedit & mundo, ne vestri germinis ullus
Nascatur, tandem cessabunt organa mortis.
Partem hominis, dum speratis retinere salutem;
Totus homo vestet deperdit mente profana,
Interior, simul & veterem quem dicitis hostem;
Sed & homo solum spiramen dicitur esse;
Nec vetus est homo dicta caro, nec sunt inimica
Spiritus & caro, verus homo sociatus in uno;
Nec sibi privatus sensus cernuntur habere.
Hæc regitur, regit ille; gemit, gaudetque, doletque;
Diligit; ipse suæ carni carissimus idem,
Per quam paret homo, cum qua commixtus habetur,
Vulneribus curas adhibet, lacrimasque profundit,
Nutrimenta cibi cupide per membra resumit,
Hanc optat secum immortalem semper habere,
Quam frangi gemit, & dolet evacuare per artus;
Illi mors miseræ dominatur tempore certo,
Quo renovata levi de pulvere mors inimica
Deficiat tandem, caro quum resoluta resurgit.
Hæc erit exspectata diu victoria summa,
Quam fecit virtute patris, venerandus in ævum
Factus verus homo, hominis qui membra redempta
In cælos tulit, atque aditus spe dives aperuit.
Principio gentis in linguis omnibus, inde
Hic ubi semper opus, patria pietate minister
Visus ab incisso, missus patiendo peregit.
Quid nunc inianda voces, quid perdita turba?
Si non ipse dedit leges, Deus ipse creator,
Ægypti de calle viam qui stravit in undis,
Et sedes gratis dedit has, quas dixerat olim;
Ipsa cur in gente venit, terraque dicara?
Non alios populos, aut altera regna petivit?
Cur jam per vates, prædicto nomine toto,
Non proprio suo, se vocitatum tradidit esse?
Unde etiam potuit baptismi dona benigna
Promissa abs alio tamquam sua promere facta?
Hæc mandata Dei transgressi, surde reperti
Optabant, veniamque sera de morte petebant;
Exspectata diu merito venere, sed illis,
Qui prius audita, at nunc agnovere reperta,
Hoc det vera manus Christi, patet ipse creator
Semper ab æterno monet, & pia voce requirit,
Quodque figuravit, fovet, atque figurat, & armat,
Et jam despectum victor sua luce revestit,
Ut maneat virtutis opus cum laude perenni.
Quid præstare Deus, quid possit homo pari, ut omnes
Agnoscant, vivant, quod fecit viva potestas;
Sed quia nec prædicta prius, nec facta suprema
Dementes homines possunt suadere furentes;
Esse hominem factum Deum, passumque, sepultum,
Surrexisse, ut eis tantis clamantibus olim
Cælesti verbo complexis testibus, ambo
Terrestri saltem rationi credere discant.
Quum Dominus Christus caro nasci, venit in orbem
Augusti Regis Rumani tempore, primum
Decreto gentes censu numerantur ubique;
Idem Rex hoc forte tulit, quia summa voluntas
In cujus manu, tegnantis cor, legibus esset,
Fecit primus, & in numerum scriptura redacta est.
Tunc etiam Joseph, Maria cum conjuge fœta,
Cælesti pariter gnato numerantur & ipsi.
Hinc instrumentis humana astutia nisa
Qui testes sancti verbi, præbere probantes
Inquirant, vel sic invento post ea victi
Pœniteant, veniamque rogent, dum tempus habetur.
Judæi grave qui scelus admisisse fatentur,
Dum detrectantes ardent, nobisque resistunt,
Nec genus ignotum dicunt, neque dicere possunt,
Suspendisse hominem se ligno, vera locutum
Ignari Domino carnem sine semine victam.
Sed pro parte quidem reticent, pro parte triumphant;
Namque Deum populis hominem vulgare laborant.
Aspicite errorem qui vos expugnat utrosque;
Pro nobis hic erit, dum vobis certa probamus.
Illi Deum, vos falso hominem sine corpore corpus
Dicitis, & varia heu mentis vesania mergit.
Quod qui præsumpsit, mergentes spargitis ambo;
Namque hominem pariterque Deum, tunc ficta probabunt
Commixtum, nec pauca dabit signacula mundus.
Filius ipse Dei dum carnis membra requirit,
Jam prætextatu, palmarum sustinet ictus;
Conspuitur vultus; spinis innexa corona

Com-

Compungit caput; & ligno suffigitur ipse;
Portatur scriblita, & fel miscetur aceto,
Dividitur vestis, sortes mittuntur in illa;
Quod rapuit sibi quisque tenet, caligine multa,
Exspirante Deo tacite de corpore carnis,
In tenebris tremefacta dies cum sole refugit;
Bis fuit una dies, mediam nox atra coperuit.
A fundamentis montes agitantur in orbem,
Commota est tellus, patuere sepulcra piorum,
Cunctaque quem norunt, passum timuere vivere.
Exanimum telo miles latus haurit aperto.
Profluit & sanguis, nec aqua minus inde secuta.
Hæc illi pacto celant, noluntque fateri
Admissi factum, nefas occultare volentes.
Spiritus ergo potest gerere sine corpore vestem,
Aut pœnam capit, aut fert violentia vulnus?
Aut moritur, turgitque, & sanguis funditur inde
De qua carne, quia illum vos habuisse negatis?
Aut finxit potius, si vobis dicere tutum est?
Quamquam præcipites dicatis, plura tacendo.
Non ergo manifesta fides, non omnia fixa?
Ante diem, quam quum pateretur pascha celebrans,
Discipulisque suis tradens memorabile factum,
Acceptum panem pariter vitisque liquorem,
Corpus, ait, sanguisque meus, qui funditur, hic est
Pro vobis. fieri semper quod post ea jussit,
Quave creatura panem vinumque putatis
Esse suum corpus cum sanguine? quæque fatenda?
Non se factorem mundi per facta probavit,
Et portare simul de carne & sanguine corpus?
  Hic Deus, hic & homo verus, verumque locutus;
De patre principium, genitum de lumine lumen;
Spiritus & verbum, Patris sub imagine virtus;
Cum patre semper erat, unitus gloria & ævo;
Omnitenentis enim solus quia verba ministrat,
Quem capit in terris, & per quem cuncta creavit.
Filius ipse Dei, carissimus ipse minister.
Hinc genus, hinc & nomen habet, hinc denique regnum,
De Domino Dominus, fluvius de fonte perenni.
Hic Patribus sanctis parens ab origine mundi,
Teste Deo, quicumque Deum vidisse fatetur,
Promissa & memoranda patris patefecit ab alto.
Eduxit populum, gentem percussit iniquam;
Ipse columna fuit lucis, nubisque rigoris;
Siccavitque mare, & populus jubet ire per undas
Hostibus implicitis, fluctuque fretoque copertis;
Per deserta viam fecit sua jussa secutis;
De cælo populo panem dimisit in umbris;
Erupitque petram, sitientes unda rigavit;
A Deo mandatum Legis Mosique locutus
Cum tonitru cantuque tubæ, flammæque columna,
Terribili visu, tremebundo corde virorum.
Post bis vicenos completis mensibus annos,
Jordane diviso, patuit via, constitit unda;
Partitque tribus terram promissa paterna.
Ipse Prophetarum verbum patris ore locutus,
Esseque venturum terris, hominemque futurum
Prædixit, Christum terris manifeste profatus.
  Exspectatus in auxilium, spes unica vitæ,
Mundator carnis lepræ, mortisque fugator:
Tandem venit ab imperio patris omnipotentis,
Humanis sese vestivit & artubus ille.
Adam, virgo, draco, lignum, quæ causa ruinæ,
Et via qua nos mors temeraria vicerat omnes,
Hac eadem gradiens pastor, pecudemque requirens,
Angelo, virgine, carne sua, lignique medela,
Ex quo victus homo, victos periturus obibat;
Hic interpositus pro captis omnibus unus,
Sustinuit patiens inimicam in corpore pœnam;
Morte sua spolians mortem, fit caussa salutis,
Nec non in terris suo postquam corpore sancto
Omnia perpessus, persolvit debita nostra;
Infernum petit; hic animas pro crimine vinctas,
Quæ sine præsidio, conclusæ pondere legis,
Olim promissa, & sperata, & tarda rogabant,
Sanctorum in requiem dedit, & cum luce retraxit.
Tertia namque die subiens cum corpore victor,
Immani virtute patris, via facta salutis,
Inque creatura portans hominemque Deumque,
Conscendit cælos, captivas ille reducens
Primitias, munus Domino caramque figuram;
Conseditque patri lucis virtute recepta,
Gloria qua munitus erat, dum vinceret hostem,
Spiritu conjunctus, de nobis carne ligatus.
Hunc pater, & Dominum & Christum, Regemque, Deum.
Judicio regnoque dato missurus in orbem est.   (que

DE JUDICIO DOMINI LIBER.

QUis mihi rusticolas aptabit carmine Musas?
Et verni roseas titulabit floribus auras?
Æstivæque graves maturas messis aristas?
Quis dabit & tumidas autumni vitibus uvas?
Quisve hiemi placidas semper laudabit olivas?
Recludetque ipsis renovatas fontibus undas?
Frondentesque vago cædet de gramine flores?
Protinus ætherei modulabor luminis auras.
Jam mihi luciferas liceat contingere Musas,
Pandere secretas fluviali vertice lymphas;
Et lætas alio positas subsidere silvas,
Æternoque simul modulabor carmine flammas,
Unde mare tumidum immensa fluctuet unda,
Quæ virtus solidas moveatque tremiscere terras,
Et lux unde novo præfulserit aurea mundo;
Quisve hominem læto potuisset fingere limo,
Unde genus vacuo potuisset crescere seclo,
Et quæ vivendi populo sit multa cupido,
Quæve creata malo, moriendi, quæve propago,
Unde bonus roseis sit odorque ruborque coronis.
Quid faciat lætis ut vitis abæstuet uvis,
Et plena e teneris tendantur ut horrea culmis,
Arbor ut in glacie nigris pubescat olivis.
Germinibus quis det varii incrementa vigoris,
Mollibus & matrem pullorum protegat umbris.
Omnia nosse bonum quæ sint miracula rerum,
Ut Dominum liceat per cuncta agnoscere verum;
Qui lucem, maria, & cælum, terramque paravit,
Ornavitque novum variato sidere mundum;
Et pecudes primum, & volucres, procedere jussit,
Et dedit æquoreas compleri piscibus undas,
Et fœcundatas animabus cogit arenas.
Talia compositis deducam carmina Musis,
Atque salutares exponam fontibus undas,
Et lætum placidis venientem nubibus imbrem,
Inque animas hominum penitus, ultroque fluentem,
Excipiat plenis in nostra novalia rivis.
  Nunc age, securam vivamque adtingere lympham,
Et celeres vitam amissam reparare per undas
Si velit, æterna & pœnas evadere flammæ,
Ignarusque Dei, venturique inscius ævi,

    Et po-

Et potius venturæ adipisci præmia vitæ;
Hunc unum meminisse Deum, solumque precandum,
Qui totum in libra posuit sub limine mundum,
Æternumque manens, semperque futurus in ævum,
Secula cuncta tenens, ante omnia secula solus
Ingenitus, sine fine Deus, sedemque supernam
Solus habens, solus cælos supereminet altos,
Omnipotens solus, cui parent omnia rerum;
Qui sibi complacitum hominem formavit in ævum,
Pastorem pecudum, & dominum dedit esse ferarum;
Qui sermone tenus potuit protendere cælum,
Et solidam verbo potuit suspendere terram,
Et dicto citius disjunxerat æquoris undam,
Ac manibus caram dilexit fingere formam,
Atque suam voluit faciem quoque inesse decoram,
Spirituque adflavit vivendi vultibus auram.
Immemor ille Dei, temere committere tale
Non ultra monitum quidquam contingeret unum
Unde malum sciret pariter dignosceret æquum.
Protinus illicitum veruit contingere pomum.
Quanta Deus homini permisit munera mundi?
Et prædulce sui signavit pignus amoris?
Insuper dedit volucrum, pontumque solumque domandum,
Utilia & caræ tribuit mandata salutis.
Sub ditione dedit terras, animasque volantum,
Pennatumque genus, pecudum genus omne ferarum,
Et genus æquoreum, & deformia monstra natantum.
Sed quoniam primo transgressus crimine legem,
Jamjam primus humo Domini mandata reliquit;
Conjuge quæ mala cuncta suasit, morte peribat,
Peccatique malum commisit femina primum,
Transgressaque suum decepit lege maritum;
Eva inducta dolo patefecit limina leto,
Et sibi cum genere procreavit funera toto.
Hinc nefas incautum, mors hinc quasi semen in ævum
Spargitur; inde magis facinus percrebuit atrox,
Atque labor corruptum agitavit sævior orbem.
Callidus hoc zelo serpens illexit in ipso,
Inde magis populi accersunt commissa malorum,
Atque nefanda malis pepererunt femina factis.
Idcirco Dominus solus, cui summa potestas,
Et super alta tenens summi fastigia cæli,
Altum in præcelsis habitans in secula lumen;
Præsentisque memor, quoque præscius ante futuri,
Progeniem meriti decretum servat in ævum;
Et cunctas animas, tum corpora tarda gubernans,
Quæ ratione movent hominem, per multa vagantem.
Ut primum positi membrorum pondera cedunt,
Terrenisque leves resolutis nexibus ibunt,
Ac proprias capient diversis partibus oras.
Ast alias læris revocari protinus auris,
Servari penitus decretæ ad præmia legis,
Dum motis iterum revirescant corpora membris.
Illic occultis claudentur prava tenebris.
Tunc homines primæ pensare præmia vitæ
Incipient, crimenque suum culpasque putare,
Et pœnis retinere, procul de morte futuris,
Judiciique Dei memores astare piorum.
Expectare suam suorumque ex crimine pœnam;
Funditus aut pecorum sine nomine vivere vitam,
Incassumque Deo jam surdo fundere fletum.
An Deus omnipotens, cujus sub lege reguntur
Omnia, non valeat post mortem reddere vitam?
Aut aliquid Dominus rerum non posse videtur?
Si potuit tenebris pulsis extendere lucem,
Atque omnem verbo subito componere molem,
Omnia de nihilo quoque voce potente parare:
Cur non ex aliquo possit componere, notam,
Quæ fuerat quondam, quam fixerat ante, figuram?
Assimilemque sibi jubeat resurgere formam?
Quum sint cuncta Dei; reddit magis omnia tellus;
Jussa rerexet enim quidquid contexerat olim.
Si quem forte rogis abolevit flamma sepultum,
Aut aliquem cæcis disjecerit æquor in undis,
Si cujusque fame satiarunt viscera pisces,
Aut fixere feræ crudelia funera membris,
Alitibus jacuit raptato corpore sanguis;
Ultima non Domino rapient sua munera magno.
Apparere Deo vivos de morte necesse est,
Resumptisque suis homines adstare figuris.
Arida sic vacuis redduntur semina terris,
Et penitus fixis putrescunt mortua sulcis;
Nonne animatur & hinc reparatis culmus aristis,
Atque iterum vivis flavescunt fortia granis,
Consurguntque novæ vario cum fœnore messes?
Sidera cuncta cadunt, iterumque renata nitescunt,
Et dies in densa moritur cum lumine nocte;
Occidit & jam nox rebus mox luce retectis;
Jamque suis alia atque alia dies surgit ab astris,
Solque cadit, splendorifero qui lumine clarus,
Lux petit umbrato venienti vespere mundo;
Et renovata sua vivit fuligine Phœnix,
Et sua mox volucris (mirum) post busta resurgit.
Tempore nuda suis foliis quoque fruticat arbor,
Pomorumque iterum curvantur germine rami.
Ad vocem ergo Dei mundo per cuncta tremente,
Et motis penitus virtutibus aeris alti,
Tunc fragor insolitus, tunc maxima murmura cæli,
Adveniente Deo, totius judice mundi.
Protinus innumeri concurrunt ire ministri,
Convallantque Deum cum majestate superna;
Angelica in terras descendent agmina cælo;
Omnes, tuba Dei, quibus est divina facultas,
Vultibus & forma virtutis spiritus omnes.
Igneus his vigor est, rutilantia corpora, cæli
Vis divina micat, hinc totus murmurat orbis,
Hinc trepidans penitus, vel quanta est, terra remugit,
Parturiens homines, quos reddere jussa decebit.
Omnes mirantur, turbantur denique, nimbi
Astraque mota pavent, subitæ virtutis ab alto.
Sic veniente Deo, sonitus cum voce potentis;
Omnia continuo ruptis per regna sepulcris,
Omnis humus latis effundit hiatibus ossa,
Viventesque patens populos eructat arena,
Hærent membra comis, nectunturque ossa medullis,
Conserrique regunt spirantia corpora nervi,
Et simul infuso mo'antur sanguine venæ,
Dimissisque cavis, animæ redduntur apertis.
Organa quæque sua repetunt surgentia parte.
Proh, miranda fides; hinc omnis pullulat ætas,
Pullulat antiquo mortuorum pulvere turba;
Matres atque patres repetita luce resurgunt,
Magnanimi juvenes, pueri, innuptæque puellæ,
Defunctique senes animis viventibus adstant,
Infantumque gemens resonat vagitibus orbis.
Tam variæ gentes venient de sedibus imis,
Eoumque manus, & quas videt ultima tellus,
Quæque colunt medii devexo in climate mundi,
Rhiphæasque tenent algentis sideris arces.
Omnis adest, pavidus finis cujusque; colonus,
Rusticus, Atrides posito diademate regni,
Pauperibus mixtus coæqualis in agmine dives.

Altus ubique tremor, precibus tunc ingemit orbis,
Tendentesque manus populi clamore stupescunt.
Ipse sedens Dominus, sublimi lumine clarus,
Atque potens cunctis micat in virtutibus ignis,
Excelsoque throno cælesti sede coruscat;
Martyribus septus, numero candente virorum,
Dilectisque suis comitatus vatibus exstat,
Clara quibus niveis effulgent corpora stolis.
Jamque sacerdotes nitidis in vestibus adstant,
Gestantes rutilas insigni fronte coronas;
Submissique omnes genibus venerantur adorant.
Hagie, hagie, sancte Deus; vox omnibus una est.
Hic Dominus geminam mandabit sistere plebem;
Imperat & juxta numerum discernere pravos,
Appellans placidis verbis sua jussa sequutos,
Indutosque jubet, devicta morte, vigorem,
Semper inextinctas habitare ad luminis auras;
Ire per antiquum semper florentia regna,
Promissas per opes, per semper amœna vireta,
Degere perpetuam præclaro in corpore vitam.
Est locus Eois Domino dilectus in oris,
Lux ubi clara, nitens, spiratque salubrior aura,
Æternusque dies, atque immutabile tempus;
Est secreta Deo regio, ditissima campis,
Atque beata nimis, sudæque in cardine sedis.
Aer lætus ibi, semperque in luce futurus,
Lenis & aspirans vitalia flamina ventus.
Omnia fert fœcunda, solo prædivite, tellus;
Flores in pratis fragrant, & purpura campis
Omnia prærutila miscet non invida luce.
Flos alium lætus suo lumine vestit amictus,
Roscidaque hic multo variantur semine rura,
Et roseis nivea crispantur floribus arva.
Nescitur quibus usque locis felicior aura,
Quæ melior specie, vel plus præcellat honore.
Talia florigeris numquam nascuntur in hortis
Lilia, nec nostris efflorent talia campis,
Nec sic nata rubent, mox ut rosa panditur aura;
Purpura nec Tyrio sic est intincta rubore.
Gemma coloratis fulget speciosa lapillis;
Inde nitet prasinus, illinc carbunculus ardet,
Herbosaque viret prægrandis luce smaragdus;
Hic & odoriferis nascuntur cinnama virgis,
Et spisso lætum folio conflagrat amomum.
Et nemora alta tenent flurenti tempore cælum,
Hic jacet ingenitum radiantis luminis aurum,
Virentesque gravant uberrima germina ramos.
Porrexit similes non illis India lucos,
Non ita densa levat in monte cacumina pinus,
Nec sic alticoma est umbra crispata cupressus;
Nec vernus melius floret cum tempore ramus.
Hic abietes celso florent in vertice nigræ,
Æternumque virent solæ sine grandine silvæ.
Nulla cadunt folia, & nullo flos tempore desit.
Flos quoque floret ibi rubeus, ceu purpura Tarsi,
Flos hic, credo, rosa est, rubor atque odor acer in ipso,
Sic foliis speciem præfert, sic spirat odorem.
Arbos stat cum flore novo, pulcherrima pomis,
Vitalem & frugem felicia robora densant.
Mella viridanti conflagrant pinguia canna,
Lac etiam plenis manat potabile rivis;
Vitam aspirat ibi quidquid pia terra virescit,
Et pulchre redolet munus medicabile Cretæ.
Fons illic placidis levi fluit agmine campis;
Quatuor inde rigant partitas flumina terras.
Ut puto semper agit vestitus floribus hortus,
Non frigus variat hiberni sideris auram,
Et reficit fœtam meliori flamine terram.
Nox ibi nulla, suas defendunt astra tenebras;
Iræque insidiæque absunt, & dira cupido,
Exclususque metus, pulsæ de limine curæ.
Hic malus extorris dignas exivit in oras,
Nec vetitos umquam datur huic contingere lucos;
Illic prisca fides electa in sede quiescit,
Insistit gaudens æterno in fœdere vita,
Et secura salus placidis lætatur in arvis,
Semper victura, semperque in luce futura.
Hic quicumque pius, æquique bonique colonus,
Quique Deum metuit sincera mente Tonantem,
Atque suos coluit sacra pietate parentes,
Et degit reliquam semper sine crimine vitam,
Aut inopem fidis opibus solatus amicum est,
Atque laboranti nimium subvenit egeno,
Pauperis adjutor, pupillorumque patronus,
Eruit innocuos, subvenit crimine pressis,
Hospitibus largæ tribuit sua pignora mensæ;
Omnia divine gessit, pia munera jussit,
Nun alicui nocuit, non umquam aliena cupivit;
Illi exultantes divinis laudibus omnes,
Hortantesque simul referunt ad sidera voces,
Psallentes Domino celebrant per gaudia grates,
Innocuamque viam nunciis comitantibus ibunt.
Hæc postquam Dominus felicia dona peregit,
Et pariter justos æterna in regna remisit;
Tum miseranda venit, lugens sua crimina turba,
Effundit gemitus lacrimis arentibus omnes,
Et sua testatur crebris ululatibus acta.
Flammas pro meritis, flagrantia tela tremiscunt.
Corripit angelicus cœtus, prohibetque precari,
Et prohibet feras clamando tundere voces;
Sublata venia fundum jaciuntur in imum.
O miseri, quoties majestas cognita vobis!
Audistis sonitus, vidistis fulgura cæli,
Assiduas pluvias, ventorum & grandinis iras
Experti; quoties noctesque diesque sereni
Tempora fœcundant pulcris Dei munera donis,
Vernabantque rosæ, frugum nec defuit æstas,
Autumnus varie fundebat mollia poma,
Aspera hiems quamvis glaciales fregit olivas;
Cuncta Deus rriguit, bonitas nec defuit ejus.
Terra Deum tremuit, pontus de voce pependit,
Et fluvius siccas trepidus refugit arenas;
Et genitura Deum quævis per cuncta fatetur;
Vos miseri Dominum cæli terræque negastis,
Præconesque Dei (horrendum) sæpe fugastis,
Et justos potius crudeli cæde necastis,
Et fraus in vobis post crimen semper inhæsit.
Ergo sementis fructum capietis iniquæ.
Noluistis esse, Deumque tamen ridere soletis;
Ibitis in tenebras ignis & sulphuris altas,
Passuri ardentes justas cruciatibus iras;
Æternæ Deus ossa jubet descendere pœnæ,
Ire sub ardorem rabidæ sine fine gehennæ,
Urgeri molem per stagna rotantia flammæ,
In flammamque jubet converti elementa minantem,
Atque omnem cæli descendere nubibus ignem.
Tunc avidus rapido est inclusus tartarus igne,
Atque procellosis flamma intus fluctuat undis,
Totaque verrentes confundit terra favillas.
Flammeus est sulcus, dentes vertuntur acuti,
Omnibus & torrens armabitur igneus annis.
Impetu tartareo frendent incendia mundo,

Illic

Illic præcipiti cursu torrentur in æstu,
Hinc fugiunt, illinc cursu referuntur acuto;
Obvia fit sævæ flammæ fugientibus ira,
Agnoscuntque suam jam tum de crimine pœnam.
Jamque vaga a nullo tellus possessa colono
Æquoris extremo pressa & sub fine profundo,
Qua sol emenso radio disterminat orbem,
Et qua transacto conduntur sidera mundo;
Æther gliscit, atris obstrusa luce tenebris,
Ultima secretis stagnant flammantia rivis.
Est natura loci signatis ignea pœnis,
Inferni que palus candens ardoribus atrox.
Intonat horrificis facinus pœnale caminis,
Æstuat, & rapitur lato de vortice flammæ,
In tormenta ruens, fluctuque & gurgite lævo,
Turbida cœnoso fundo miscetur arena.
Huc captiva gemens mittetur turba malorum,
Artuumque nefas, scelerati corporis agmen.
Magnus plangor ibi, luctus sociante boatu,
Et stridor rabidus, ululatus & inde dolentum.
Exurgent flammæque procul, artusque sonori,
Ignis inardescet, gemitusque feretur ad auras.
Tunc humana mali pendet commissa propago,
Incipietque suas ad cælum tendere palmas,
Et Dominum tunc nosse volet, quem nosse volebat
Aurea non, quum nosse illis foret utile tempus;
Illic quisque suæ profitebitur effera vitæ,
Injustasque manus, & sævæ crimina mentis,
Horrescetque suæ quæ noverit impia vitæ.
Jam primum quicumque Deum male senserit ante,
Et vaga mentito coluisset numine saxa,
Atque cruentiferis signis sacraverit aras,
Et picturatas timuit sine voce figuras,
Ac falsi tenues veneratus numinis umbras,
Et quoscumque malus seduxit protinus error:
Si quis adulter erat, si natos ense necarat,
Si raptor grassatus erat, si fraude clientes
Distulerat, si mente parum versatus amica;
Sive suas hominum macularat sanguine palmas,
Miscueratve latebrosa si morte venenum;
Aut si vestitus scelerato pectora fuco,
Sive malo alterius, lucro & gaudebat iniquo;
Admisit quicumque nefas quodcumque malorum;
Ingens ardor eum, atque ignis torquebit amarus,
Suppliciumque dabunt peracerbo funere cuncti.
Plurima sic hominum mœrentum turba jacebit.
Hoc quoties olim sancti cecinere Prophetæ,
Flatu & sæpe Dei moniti dixere futura;
Nemo suas (miserum) nemo eheu præbuit aures.
Sed Deus omnipotens voluit sua præmia nosci,
Atque minas positæ per plurima talia legis.
Mittendo statuit plures, & verba sonantes
Divina; excitosque jubet prodire sepulcris
Secum, quum fracto surrexerat ipse sepulcro.
Obstupuere quidem plures, patuisse sepulcra,
Et cerni in clara præmortua corpora luce;
Miratique pios sermones, dulcia dicta,
Ipsa voce suas tendunt ad sidera palmas,
Gratanturque Deo, & victuri talia Christo.
Illos non tumulos certum est repetisse silentes,
Amplius aut terræ retineri viscere clausos;
Reliqua sed recubat nunc turba cubilibus imis,
Ille dies donec, completo tempore, magnus
Adveniat. cuncti Dominum jam agnoscite verum,
Qui solus facit hanc animam sua cernere luce,
Eamdemque potest in tartara subdere pœnis,
Et cui cuncta patet vitæ mortisque potestas.
Posse Deum, nam velle sat est, factumque loquendo
Implet, & obstando plane nihil impedit illum.
Ille meus solus, cui credo sensibus imis.
At quoniam leto cursus concluditur omnis,
Quicumque hodie, secum putet omnia mente;
Atque ideo dum vita manet, dum cernere lucem,
Dum vitam mutare licet; quam terminus ævi
Obruat incautos, & nescia lumina solvat
Ultimus ille dies, mortis quia lege tenetur;
Quod pretium superest, caræ invigilare saluti,
Et faciles certique bonum decurrite cursum.
Abstergete piis commissa piacula factis,
Atque vagas nimium mundi vitate procellas;
Tum rectas & adire vias, & sancta tenere.
Hinc lætis animis pravum depellite crimen,
Et concreta diu proluatur pectore culpa;
Commissasque mali labes abolete nefandas,
Æternisque Deum precibus placate tremendum.
Pessima cuncta bonis cedant mortalia vivis,
Et servate novam jamjam sine crimine vitam,
Incipiantque bonis verisque assuescere mentes,
Laudibus & faciles divinis reddite voces.
Sic meliora piis flagrabunt omnia vobis,
Sic quoque cælestis capietis munera vitæ,
Cumque Deo longum semper vivetis in ævum,
Aurea siderei cernentes gaudia regni.

SENATORI APOSTATÆ.

ARGUMENTUM.

Senatorem graviter increpat, quod antea Christianus & Consul, Isidis seu Matris Deum sacerdos fieri non sit veritus; hortatur itaque ut saltem in senectute resipiscat. Porro quum etiam hic quædam sint Tertullianica, ego illi adscribere malui quam B. Cypriano.

Quum te diversis iterum vanisque viderem
Inservire sacris, priscoque errore teneri;
Obstupui monitus; quia carmina semper amasti,
Carmine respondens, properavi scribere versus;
Ut te corriperem, tenebras præponere luci.
Quis patiatur enim, te Matrem credere magnam
Posse Deam dici, rursusque putare colendam,
Cujus cultores infamia turpis inurit?
Namque sacerdotes tunicis muliebribus iidem
Interius ritum cultu interiore fatentur;
Idque licere putant, quod non licet; unde per orbem
Leviter incedunt, mollita voce loquentes,
Lapsatosque tenent extenso pollice lumbos,
Et proprium mutant vulgato crimine sexum.
Cumque suos celebrant ritus, bis esse diebus
Se castos memorant; at si tantummodo tunc sunt,
Ut perhibent, casti; reliquo jam tempore quid sunt?
Sed quia coguntur saltem semel esse pudici,
Mente fremunt, lacerant corpus, funduntque cruorem
Quale sacrum est vero, quod fertur nomine sanguis?
Nunc etiam dicis, quod te non fecerit ætas,
Sed tua religio calvum, caligaque remota
Gallica, sit pedibus molli redimita papyro.
Res miranda satis dejectaque culmine summo,
Siquis ab Isiaco Consul procedat in urbem,
Risus oris erit; quis te non rideat autem,

Qui

Qui fueris Conſul, nunc Iſidis eſſe miniſtrum?
Quodque pudet primo, te non pudet eſſe ſecundo;
Ingeniumque tuum turpes damnare per hymnos
Reſpondente tibi vulgo & lacerante Senatu.
Teque domo propria pictum cum faſcibus ante,
Nunc quoque cum ſiſtro faciem portare caninam.
Hæc non humilitas, ſed humilitatis imago eſt.
Ædibus illa tuis ſemper monumenta manebunt.
Rumor & ad noſtras pervenit publicus aures,
Te dixiſſe: Dea erravi, ignoſce, redivi.
Dic mihi ſi valeas, quum talia ſæpe rogares,
Et veniam peteres; quæ tecum verba locuta eſt?
Vere mente cares, ſequeris qui mente carentes.
Hæc iterum repetis, nec te delinquere ſentis.
Quid mereare vide; minus eſſes forte notandus,
Si tantum hoc ſcires, & in hoc errore maneres.
At quum vericolæ penetraveris oſtia legis,
Et tibi noſſe deum paucis acceſſerit annis;
Cur linquenda tenes, aut cur retinenda relinquis?
Nilque colis, dum cuncta colis; nec corde retractas
Vera quid a falſis, quid ab umbris lumina diſtent.
Philoſophum fingis, quum te ſententia mutet;
Nam tibi ſi ſtomachum popularis moverit aura;
Et Judæus eris, totuſque Incertus haberis.
Indulge dictis, ſapientia non placet alta;
Omne quod eſt nimium, contra cadit; unum operantur
Et calor & frigus; ſic hoc, ſic illud adurit;
Sic tenebræ viſum, ſic ſol contrarius aufert;
Et pariter lædunt gelidum ferventque lavacrum;
Eſca alitor corpus, corpus corrumpitur eſca;
Vimque ſuam minuit, ſi quid protenditur ultra.
Denique ſi ſedeas, requies eſt magna laboris;
Si multum ſedeas, labor eſt. Maro namque Poeta
Pro pœna poſuit; ſedet, æternumque ſedebit
Infelix Theſeus; ſemper nocet utile longum;
Prandia longa nocent, jejunia longa fatigant;
Sic nimium ſapere ſtultum facit improba ſecta.
Me dea ſic docuit, moderamen amabile, dixit.
Sed tu nec ſectam modo, nec moderamina curas;
Mens autem ſtabilis nullo pervertitur æſtu,
Ipſaque ſimplicitas nunquam mala cogitat ulla.
Hinc ſincera fides æterna fide fruetur;
Et contra dolus longo cruciabitur igni.
Elige quid velis, ut digna piacula vites.
Sic tamen hanc veniam mereatur creditor inquam;
Ut leve crimen erit, ſi nolis noſcere vera;
Non leve crimen erit, ſi cognita vera relinquas.
Sed te correctum forſan matura ſenectus
In melius revocat ſatiatum erroribus iſtis;
Tempus enim mutat mala, digerit omnia tempus.
Tunc igitur cum te conſulta reduxerit ætas,
Diſce Deo ſervare fidem, ne forte bis unum
Incurras lapſum; quia vere dicitur illud:
Qui pedis offenſi lapidem vitare ſecundo
Neſcit, & incautus iterum vexaverit artus;
Imputet ipſe ſibi, nec caſibus imputet ullis.
Corrige delictum fidamine, corrige mentem.
Sufficit peccare ſemel, deſiſte vereri;
Non erit in culpa, quem pœnitet ante fuiſſe.

CARMEN DE JONA, ET NINIVE.

Poſt Sodomum & Gomorum viventia funera in ævum,
Et cinerum fenio ſignata incendia, pœnæ,

Et fruſtra ſolis oculis naſcentia poma,
Et pariter facti mortem maris, & ſalis illic
Si quid homo eſt pœnam mutato corpore ſervans:
Pene alios ignes ſuperi decuſſerat imbris,
Urbs æqui juſtique * fuerant tranſgreſſa Ninive.
Nam quis ſubverſæ menti metus? omnia vulgo
Pœnarum documenta vacant, ubi poſſidet error.
At bonus & noſtri patiens, & plectere ſerus
Omnipotens dominus nullam jaculabitur iram,
Ni prius admoneat, durataque pectora pulſet
Præſagos agitans auguſta mente, prophetam
Namque Ninivitum meritis mandarat Ionam
Præfari exitium Dominus, ſed conſcius ille,
Parcere ſubjectis, & debita cedere pœnæ
Supplicibus, facilemque boni, ceſſabat obire,
Ne vanum caneret, ceſſura pace minarum.
Mox fuga conſilium, ſi qua eſt tamen iſta facultas
Evitare Deum, dominique evadere dextram,
Qua ſubter totus trepidans compeſcitur orbis.
At ratus eſt quod agit ſancto de corde prophetes.
Litoris in labio portu celeberrima fido
Urbs, ora eſt Cilicum, contra libratur Ioppen.
Inde igitur Tharſus properus rate ſcandit Ionas.
Ejuſdem tert acta Deus, nec denique mirum,
Si dominum in terris fugiens, invenit in undis.
Parvula nam ſubito maculaverat aera nubes,
Vellere ſulfureo de ſemine concita venti,
Paullatimque globus pariter cum Sole cohæſit,
Deceptumque diem caliginis agmine cluſit.
Fit ſpeculum cæli pelagus, niger ambitus undas
Inficit, & in tenebras ruit æther, & mare ſurgit.
Nequidquam medios fluctus dum nubila tangunt,
Gloria ventorum quos omnes turbine miſcet.
Diverſus furor in profugum frendebat Ionam.
Una ratis certamen erat, cæloque, fretoque,
Tunditur hinc illinc, tremit omnis ſilva ſub ictu
Fluctifrago, ſubter concuſſa eſt ſpina carinæ.
Palpitat antemna ſtridens, labor horret ab alto,
Ipſa etiam infringi dubitans inflectitur arbor.
Nauticus interea geminus clamor omnia tentat,
Pro rate proque anima, ſpiras mandare morantes
Oblaqueare mithram, clavorum ſtringere niſus,
Vel reluctantes impellere pectore gyros:
Pars maris interni puteum graveolere viciſſim.
Egregias rapiunt tunc merces, atque onus omnes
Præcipitant, certantque pericula vincere damnis.
Sunt miſeræ voces ad ſingula fragmina Ponti,
Expenduntque manus nullorum ad lumina Divum,
Quos maris & cæli vis non timet, haud minus illos
Puppibus obtruſos irato turbine mergens.
Neſcius hæc reus ipſe cavo ſub fornice puppis
Sternentem inflata reſonabat nare ſoporem,
Jam tunc in ſomno domini formando figuram.
Hunc ſimul undiſecæ qui cogit munia proræ,
Pace ſoporatum placida, requiete ſuperbum
Inſtitit impulſans, quid, ait, diſcrimine in iſto
Somnia re * capis, tantoque in turbine portum
Solus habes? non unda operis, ſpes unica divum eſt,
Tu quoque, quiſque tibi Deus eſt, dic vota preceſque.
Exin quis culpæ propriæ, quis cauſa procellæ
Diſcere ſorte placet, nec ſors mentitur Ionam.
Tunc rogitant, quis, & unde hominum, quis denique rerum,
Quo populo, qua ſede cluis? famulum ille fatetur
Pretimidum fidumque Dei, qui ſuſtulit altum,
Qui terram poſuit, qui totam corpore fudit.
Ipſius ſeſe profugum, cauſaſque revelat.

Diri-

Diriguere metu. quid nos igitur tibi culpæ, *
Quid fore nunc, quonam placabimus æquora facto?
Namque magis multoque magis freta ſæva tumebant.
En ego tempeſtas, ego tota inſania mundi,
In me, inquit, vobis æther ruit, & mare ſurgit.
In me terra procul, mors proxima, nulla Dei ſpes.
Quin date præcipitem cauſam, navemque levantes,
Unum onus hoc magnum pelago jactate volentem.
Aſt iſti fruſtra nituntur vertere curſum
In reditum, nec clavus enim torquere ſinebat,
Dura nec antemnæ murati libra volebat.
Poſtremo ad dominum, Ne nos in mortis hiatum
Unam animam propter dederis, ne ſanguine juſti
Reſperſiſſe velis, ſi ſic tua dextera ducit.
Jamque illic imo exoriens de gurgite cetus
Squamuſum e conchis evolvere corporis agmen,
Urgebat proprios concuſſo marmure fluctus,
Sponte ſua prædam rapiens, quam puppis ab arce
Provolutatam limoſis faucibus hauſit,
Viventemque dapem longam percepit in alvum,
Cumque vitu, cæli rabiem, pelagique voravit.
Sternitur æquoris unda, reſolvitur ætheris umbra.
Hinc fluctus, illinc flatus redduntur amici,
Securamque viam placida ſignante carina,
Candida cæruleo florent veſtigia ſulco.
Nautæ tunc Domino læti venerando timorem
Sacrificant grates. ********
Navigat & vates alio ſuſceptus Ionas
Navigio, fluctumque ſecat ſub fluctibus imis,
Viſcera veſtificans, anima inſpirata ferina,
Concluſus, neque tinctus aquis, maris intimus exter *
Inter ſemielas claſſes, reſolutaque corpora putri *
Digeſtu, ſua jam velua * funera diſcens.
In ſignum ſed enim domini quandoque futurus,
Non erat exitio, ſed cæli gloria ſactus.

COMMODIANI AFRI

LIBER ADVERSUS PAGANOS,

SIVE INSTRUCTIONES PER LITTERAS VERSUUM PRIMAS.

I.

PRÆFATIO.

Ræfatio noſtra viam erranti demonſtrat,
Reſpectumque bonum; cum venerit ſeculi meta;
Æternum fieri, quod diſcredunt inſcia corda,
Ego ſimiliter erravi tempore multo,
Fana proſequendo, parentibus inſciis ipſis.
Abſtuli me tandem inde, legendo de Lege.
Teſtificor Dominum, doleo, pro civica turba!
Inſcia quod perdit, pergens Deos quærere vanos.
Ob ea perdoctus ignavos inſtruo verum.

II.

INDIGNATIO DEI.

IN Lege præcepit Dominus Cæli, terræ, mariſque.
Nolite, inquit, adorare Deos inanes,
De manibus veſtris factos ex ligno, vel auro;
Indignatio mea ne Vos diſperdat ob iſta.
Gens ante Muſen rudis, ſine lege morata,
Neſcienſque Deum, morientes Deos orabant,
Ad quorum effigies faciebant idola vana,
Translatis Judæis Dominus de Ægypto,
Impoſuit legem poſtmodum, & iſta præcepit
Omnipotens, ſibi ſoli deſervire, non illis.
De Reſurrectione quoque docetur in ipſa,
Et ſpe, fortunatum rurſum in ævo vivendi,
Idola ſi vana relinquantur, neque colantur.

III.

CULTURA DÆMONUM.

CUm Deus omnipotens exornaret Mundi naturam,
Viſitari voluit Terram ab Angelis iſtam,
Legitima cujus ſpreverunt illi dimiſſi:
Tanta fuit forma feminarum, quæ flecteret illos,
Ut coinquinati non poſſent Cælo redire.
Rebelles ex illo contra Deum verba miſere.
Altiſſimus inde ſententiam miſit in illos,
De ſemine quorum Gigantes nati feruntur,
Ab ipſis in terra artes prolatæ fuerunt,
Et tingere lanas docuerunt, & quæcumque geruntur.
Mortales & illis mortuis ſimulacra ponebant.
Omnipotens autem, quod eſſent de ſemine pravo,
Non cenſuit illos recipi defunctos e morte.
Unde modo vagi ſubvertunt corpora multa:
Maxime quos hodie colitis Deos, & oratis.

IV.

SATURNUS.

SAturnuſque ſenex, ſi Deus, quando ſeneſcit?
Aut ſi Deus erat, cur natos ille vorabat
Terroribus actus? ſed quia Deus non erat ille,
Viſcera natorum rabie monſtroſa ſumebat.
Rex fuit in Terris, in monte natus Olympo;
Nec divinus erat, ſed Deum ſeſe dicebat.
Venit inops animi, lapidem pro Filio ſorpſit.
Sic Deus evaſit, dicitur modo Jupiter ille.

V.

JUPITER.

Jupiter hic natus in inſula Creta Saturno,
Ut fuit adultus, Patrem de regno privavit.
Proinde nobilium uxores, ſororeſque deluſit.
Præterea ſceptra fecerat faber illi Pyracmon.
Initio cælum, terram Deus, & mare fecit.
Terribilis autem iſte, medio tempore natus,
Ex antro proceſſit juvanis, furtimque nutritus.
Reſpice, quod rerum auctor eſt Deus, non Jovis ille.

V I.

DE FULMINE IPSIUS JOVIS.

Dicitis, o ſtulti: Jovis tonat, fulminat ipſa.
Et ſi parvulitas ſic ſenſit, cur annis ducentis
Fuiſtis infantes, numquid & ſemper eritis?
Verſa in maturum infantia non capit ævum.
Luſus, puerilis ætas ceſſit, ſic & corda recedant.
Moribus virilibus conſilia veſtra debentur.
Inſipient ergo Jovem tonitruara tu credis?
Natus hic in terris lacte caprino nutritur.
Ergo ſi illum devo aſſet Saturnus,
In iſtis temporibus quis pluebat, illo defuncto?
Præſertim ſi mortali patra Deus naſci credatur.
Saturnus in terris ſenuit, & defecit in ipſis.
Illum non aliquis prophetavit prænaſci:
Vel ſi tonar ipſe, lex ab illo lata fuiſſet.
Seducunt hiſtoriæ per Vates confictæ.
Ille autem in Creta regnavit, & ibi defecit.
Omnipotens vobis factus Alcmenes amator;
Vivos ipſe modo ſimilitar amaret, ſi viveret ille.
Impuros oratis, & dicitis eſſe cæleſtes.
Semine mortali natos de Gigantibus illis.
Auditis, & legitis natum in terra fuiſſe;
Unde bene meruit corruptor aſcendere cælum?
Dicitur & fulman Cyclopes illi feciſſe,
Immortalis enim habuit a mortalibus arma.
Tot reum criminibus, parricidam quoque ſuorum,
Ex auctoritate veſtra contuliſtis in altum.

V I I.

DE SEPTIZONIO, ET STELLIS.

De circulo zonæ fallit vos imperitia veſtra,
Ex eoque forte Jovem axpatitis orandum.
Saturnus fertur ibi, ſed ſtalla; nam ille
Expulſus a Jove, aut Jovis in ſtella credatur:
Poli qui ſidera tractavit, ſoliſque ſator,
Trojanis qui bellum fecit, Venerem almam amavit,
Ipſis ſideribus aut Mars cum ipſa deprehenſus
Zelo maritali; Deus nominatur aduliſcens,
O nimium ſtulti, qui putatis Maios ab aſtris
Naſcentes regere, aut totam mundi naturam.
In vulnera poſiti, et ipſi ſub fata viventes,
Obſcœni, curioſi, bellatores, impiæ vitæ;
Et ſilius totidem mortales illi fecere;
Terribiles omnes, ſtulti, ſeptizonio fortes.
Si ſtellas colitis, colite & bis ſena ſigilla;
Tum Arietem, Taurum, Geminos, ferumque Leonem.
Et denique vadunt in piſcibus, eoque probaris.
Lex ſine Lege fuga veſtra, quod vult eſſe valebit.

Laſciva vult eſſe, ſine fræno vivare quærit.
Ipſi quod vultis eritis, & Deos, & Deas oratis.
Sic ego colui, dum erravi, quod modo culpo.

V I I I.

DE SOLE, ET LUNA.

De Sole, & Luna, licet ſint præſentanea nobis,
Erratis, quod ego prius, putatis oranda.
Sunt quidem in aſtris, ſed non ſua ſponte currunt.
Omnipotens illos cum conderet omnia primum
Locavit ibidem cum ſtellis quarta dierum.
Errorem antiquus quin eum. . . . .
Et quidem in lege juſſit ne quis illos aduret.
Tot Deos oratis, qui nihil de vita promittunt.
Lea quorum in terra non eſt, nec ipſi prædicti.
Vos autem ſeducunt Sacerdotes pauci,
Numinis quid dicant aliquid morituri prodeſſe.
Accedita, legite, & diſcita verum.

I X.

MERCURIUS.

Mercurius veſter ſtat cum ſaraballo depictus,
Et galeam, aut pileum pinnatus, & cetera nudus.
Rem video miram, Deum cum ſacello volare.
Currite pauperculi cum gremio, quo volat ille,
Ut ſacculum effundat, vos ex tunc eſtota parati,
Reſpicita pictum, quoniam vobis ſic ab alto
Jactabit nummos, vos tunc ſaltate ſecuri.
Vane non inſanitis? colere Deos pictos in axe?
Si vivere neſcis, cum beſtiis perge morari.

X.

NEPTUNUS.

Neptunum facitis Deum ex Saturno pronatum;
Et tridentem gerit, ut piſces ſuffigere poſſit.
Pater eſſe Deum cumatilem illo paratu.
Trojanis non ipſe cum Apolline muros eduxit?
Unda Deus factus inops cæmantarius ille?
Non Cyclopen genuit monſtrum, non Majus & ipſe
Vivere non poterat de ſuo' quod ſtructura gerebat.
Sic genuit generatus, qui fuit jam mortuus olim.

X I.

APOLLO SORTILEGUS FALSUS.

Apollinem facitis citharædum, atque divinum.
Primum de Maja natus in Inſula Delo,
Oblata mercede poſtmodum ſtructor, obſecutus
Laomedonti Regi Trojanorum muros eduxit.
Locavitque ſeſe, quem Deum ſeducti putatis:
Oſſibus cujus amor Caſſandræ flagravit,
Subdole quem luſit virgo, fallituique divinus.
Officio vervecis potuit ſcire bicordem,
Repudiatus enim diſceſſit inde divinus.
Terruit hunc virgo ſpecie, quam ille deberet.
Illa prior, quæ debuerat Deum amaviſſe,
Laſciviens, qui Daphnen ſic cœpit amare:
Ut tamen inſequitur, dum vult violare puellam,
Gratis amat ſtultus, nec potuit conſequi curſu.

Vel, si Deus erat, occurreret illi per auras.
Sub tectis illa prior venit, remansitque divinus.
Fallit vos gens hominum, nam victu tristi fuerunt.
Admeti quoque pecora pavisse refertur.
Lusibus impositis dum mitteret discum in altum,
Sublapsum non potuit retinere, prostravit amicum;
Ultimus ille dies fuit Hyacinthi sodalis.
Si divinus erat, mortem præscisset amici.

XII.

LIBER PATER, BACCHUS.

Liberum patrem certe bis genitum dicitis ipsi.
In India natus ex Jove, Proserpina primum.
Belligerans contra Titanas profuso cruore
Expiravit enim sicut ex mortalibus unus:
Rursus fato suo redditus in altero ventre.
Percipit hoc Semele iterum Jovis altera Maia,
Abscisso cujus utero, prope partum defunctæ,
Tollitur, & datur Niso nutriendus Alumnus.
Ex eo bis natus Dionysus ille vocatur,
Relligio cujus in vacuo falsa curatur.
Bacchantur & illi, qualia nunc ipsi videntur
Aut periculones Mimuermonisque sutores,
Conspirant in malo, proludunt ficto furore,
Ceteros ut fallant, dicturos numen adesse.
Hinc manifeste vides homines simile viventes,
Vino permotati primus quod expresserat ille,
Sub ludicro suo honorem illi dedere.

XIII.

INVICTUS.

Invictus de petra natus, si Deus habetur,
Nunc ergo retro vos de istis date priorem.
Vicit petra Deum, quærendus est petræ creator.
Insuper & furem adhuc depingitis esse;
Cum si Deus esset umquam, non furto vivebat.
Terrenus utique fuit, & monstrivora natura.
Vertebatque boves alienos semper in antris,
Sicut & Caccus, Vulcani filius ille.

XIV.

SILVANUS.

Silvanus unde Deus iterum apparuit esse?
Inde forte placet, eo quod bene fistula cantat,
Largitur quoniam lignum; nam forte non esset.
Venalem emisti dominum cum empserit illi.
Aspice, deficit lignum; quid illi debetur?
Nun te pudet stulte tales adorare tabellas?
Unum quære Deum, qui post mortem vivere dat.
Secede ab istis, qui sunt Piothanati facti.

XV.

HERCULES.

Hercules, quod monstrum Aventini montis elisit,
Evandri, qui solitus erat armenta furari,
Rustica gens hominum indocilis quoque pro laude
Cum gratias agere vellent, absenti Tonanti
Voverunt hostias inepti, ut Deo orando,
Lactentes aras, in memoriam sibi fecerunt.
Ex eo pervenit de vetusto more colatur.
Sed Deus hic non est, licet fuit fortis in armis.

XVI.

DE DIIS, DEABUSQUE.

Dicitis esse Deos, qui sunt manifeste cruenti:
Et dicitis fata genesis adscribere vobis.
Dicite nunc ergo, quibus primum sacra feruntur.
Inter utrimque vias mors immatura vagatur.
Si tribuunt fata genesis, cur Deum oratis?
Deciperis vane, qui manes quæris orare,
Et qui fabricantur, dominos tibi nuncupas esse,
Aut feminas quoque nescio quas, Deas oratis,
Bellonam, & Nemesim Deas, Fariam una cælestem,
Virgines, & Venerem, cui conjuges vestræ delumbant.
Sunt alia præterea Dæmonia fanis,
Quæ nec numerantur adhuc, & in collo feruntur,
Ut nec ipsi sibi possint rationem reddere. pestes
Exportari magis in ultimas terras deberent.

XVII.

DE SIMULACRIS EORUM.

Deludunt vos pauci scelerati vates inanes,
Extricare suam dum quærunt vitam.
Subornant aliis esse sub mysteria falsum.
Inde simulantes concuti numine quodam
Majestatemque canunt, & sub figura fatigant,
Vidistis sæpe Dindymarios, quali fragore
Luxurias ineunt, dum furias fingere quærunt,
Aut cum dorsa sua allidunt spurca bipenne.
Cum doctrina sua fervant, quod cruore sanant.
Respicite, quo non illos nomine cogunt,
Ipsis, qui se primum componunt, integra mente.
Sed stipem ut tollant ingentia talia quærunt.
Ex eo videte, quoniam sunt omnia ficta.
Obumbrant populum simplicem, perituri ut credant.
Res semel in vano de vetustate processit,
Et vaticinanti credatur prodenti falsa.
Majestas autem illorum nulla locuta est.

XVIII.

DE AMMUDATE, ET DEO MAGNO.

Diximus jam multa de superstitione nefanda,
Et tamen exequimur, ne quid præterisse dicamur.
Ammudatemque suum cultores more colebant,
Magnus erat illis, quando fuit aurum in æde.
Mittebant capita sub numine quasi præsenti.
Ventum est ad summum, ut Cæsar tolleret aurum,
Deficit Numen, aut fugit, aut transit in ignem.
Auctor hujus sceleris constat, qui formabat eumdem.
Tot viros, & magnos seducit false prophetans;
Et modo reticuit, qui solebat esse divinus.
Erumpebant enim voces, quasi mente mutata,
Tamquam illi Deus ligni loqueretur in aurem.
Dicite nunc ipsi, si non sint numina falsa.
Ex eo prodigio quot perdidit ille propheta?
Oblitus est iste prophetare qui ante solebat.
Monstra adeo ista ficta sunt per vinivoraces;
Audacia quorum damnabilis numina fingit.

Gesta-

Gestabant enim, & arult tale sigillum:
Nam & ipse silet, nec ullus de illo prophetat
Omnino, sed vos ipsos perdere vultis.

XIX.

NEMESIACIS VANIS.

NOn ignominiosum est virum seduci prudentem,
Et colere talem, aut Dianam dicere lignum:
Mane ebrio crudo, perituro creditis viro,
Ex arte, qui ficte loquitur quid illi videtur;
Severe dum agit, sibi viscera pascit.
Incopriat cives unus derestabilis omnes,
Adplicuit sibi simili collegio facto,
Cum quibus bistoriam fugit, ut Deum adornet.
Ipse sibi nescit divinare, ceteris audet.
Succolat quando libet eum, & quando deponit.
Vertitur a se rotans cum ligno bifurci,
Ac si putes illum afflatum numine ligni;
Non Deos vos colitis, quos ipsi false prophetant;
Ipsos Sacerdotes colitis, in vano timentes.
Sed si corde viges, fuge jam sacraria mortis.

XX.

TITANES.

Titanas vobis Titanos dicitis esse,
Immites, tacitos sub culmine vestro rogatis.
Tot lares, ædiculas, simulacra ficta Titano.
Adoratis enim stulti malo leto defunctos.
Non legem ipsorum legentes, nou ipsi loquuntur.
Et Deos audetis æramine dicere fusos.
Solveritis eos magis in vascula vobis.

XXI.

MONTESIANIS.

MOntesés Deos dicitis, dominentur in anto.
Obscurati malo, aliena menre juvantes.
Nam si purus animus, & meus serena maneret,
Tu tibi de illis ipsi disputare deberes.
Excordaris homo, si putas ut ipsi te salveut.
Seu regant, seu minuant, si quid tu sani requiris,
Justitiam legis quære magis: illa salutis
Auxilium portat, & fieri dicit æternum.
Nam quod iu vanis sequeris, per tempora gaudes.
In brevi lætaris, & postmodum plangis iu imis.
Subttahe te iilis, si vis resurgere cum Christo.

XXII.

HEBETUDO SECULI.

HEu doleo, cives, sic vos hebetari de Mundo.
Excurrit alius ad sortes, aves aspicit alter,
Balantum cruore fuso, manus inspicit alter,
Et cupit audire responsa vana credulus,
Tot duces, & Reges, ubi sunt consulri de vita,
Vel portenta sua scisse quid profuit illis?
Discite, quæso bonum, cives, simulacra cavete.
Omnipotentis enim in Lege quærite cuncti;
Sic ipsi complacuit Domino dominorum in altis,
Ad probationem nostram Dæmonas in mundo vagari.
Et tamen ex alia parte mandata præmisit,
Cælestes fieri, qui relinquunt aras eorum.
Unde non hoc curo disputare parvo libello,
Lex docet, in medio ciet, consulite pro vobis.
In duas intrastis vias, condiscita rectam.

XXIII.

DE UBIQUE PARATIS.

DUm ventri servis, innocentem esse te dicis,
Et quasi communis facis te ubique paratum.
Væ tibi stulte homo, mortem circumspicis ipse.
Barbaro de more sine lege vivere quæris;
Ipse tibi hymnificas etiam iucinere de verbo,
Qui simplicem fugis: simpliciter vivo cum isto.
Vivere te credis, dum ventrem cupis implere.
Exiguus tua iu domo residere prave.
Paratus ad epulas, & refugiscere præcepta.
Aut quia discredis Deum judicare defunctos,
Rectorem cæli facis te inepte pro illo.
Adspicis ad ventrem quasi tu sis providus illi.
Tu modo profanus, modo sanctus esse videris.
In supplicem prodis Dei, sub aspectu Tyranni.
Senties in fatis, cujus modo lege juvaris.

XXIV.

INTER UTRUMQUE VIVENTIBUS.

INter utrumque putans dubie vivendo cavere,
Nudatus a lege, decrepitus luxu præcedis.
Tot vane prospicis, quid quæris iniqua?
Et quidquid egisti istinc remanere defuncto
Respice tu stulte: non eras, & ecce videris.
Unde processisti, nescis, nec unde nutriris:
Tu Deum excelsum fugis tuæ vitæ benignum,
Rectoremque tuum, qui te magis vivere vellet,
Vertis te iu faciem, & dorsum Deo remittis,
Mergis te in teusbras, dum putas te in luce morari.
Quid iu Synagoga decurris ad Pharisæos,
Ut tibi misericors fiat, quem denegas ultro?
Exis inde foris, iterum tu fana requiris.
Vis inter utrumque vivere, sed inde peribis,
Insuper & dicis: Quis est, qui a morte redemit?
Ut credamus ei, quoniam ibi pœnæ aguntur,
Eja non sic, ut putas esse, maligne.
Nam illi prodest post funera, recte qui vixit.
Tu tamen mox moriens duceris iu loco maligno;
In Christo credentes autem in loco benigno.
Blanditurque quibus hæret amœnitas illa.
Vobis autem dubiis, in vos sine corpore pœna,
Suscitat in frattem tortoris ordo clamare.

XXV.

QUI TIMENT, ET NON CREDUNT.

QUamdiu, stulte homo, Christum agnoscere nou vis?
Vitas agnum pinguem, & sterili femina jactas.
In silva manere quæris, ubi larro moratur.
Tu dicis: Et ego Dei sum, & foras oberras.
Ingredere jam nunc toties invitatus in aulam.
Matura jam messis, tempus totidemque paratum.
Ecce modo mete. quid? te pœnitet? inde
Nunc, si non habes, collige: vindemia vina.

Tempus adest vitæ credendi tempore mortis.
Est Dei lex prima fundamentum posteræ legis.
Te quidem signabat crediturum in lege secunda,
Nec minæ ex ipso, sed ex ipsa tibi potentes:
Obstupe jam factus, jura te credere Christo.
Nam testamentum vetus de illo proclamat.
Credere enim opus est tantum in ipso defuncto
Resurgere posse, vivere tempore toto.
Ergo si quis ea discredis esse futura,
Dum modo vincetur reus in morte secunda,
Eventura canam paucis in isto libello,
Nam cognosci potest, ubi sit spes anteponenda.
Tamen vos adhortor quantocios credere Christo.

XXVI.

REPUGNANTIBUS ADVERSUS LEGEM CHRISTI DEI VIVI.

RESpuis infelix bonum disciplinæ cælestis,
Et ruis in mortem, dum vis sine fræno vagari.
Perdunt te luxuria, & brevia gaudia mundi,
Unde sub Inferno cruciaberis tempore toto.
Gaudia sunt vana, quibus oblectaris inepte:
Non illa te reddunt hominem fuisse defunctum?
Anni te non possunt jam triginta reddere doctum?
Nescius si primum errasti, respice canum.
Tu putas nunc vitam istic perfrui lætam
Injurias inter? ibi sunt damna tuorum,
Bella, vel infandæ fraudes, cum sanguine furta,
Ulceribus corpus vexatur, gemiturque, ploratur,
Seu lues invadit; aut longo morbo teneris,
Aut natis orbaris, aut perdita conjuge defles.
Deseritur totum, heu ruunt dignitates ab alto,
Vitiis, pauperie, dupliciter certe si langues;
Et dicis vitam, ubi vitrea vita mortalis.
Respice jam tandem hoc tempus iuritum esse:
Sed in futuro tibi spes est sine dolo vivendi.
Vivere volebant utique parvuli rapti,
Sed vita privati juvenes senescere forte,
Lætificos dies, perfruique ipsi parabant;
Et tamen invite reponimus omnia mundo.
Gens & ego fui perversa mente moratus,
Et vitam istius seculi veram esse putabam,
Mortemque similiter sicut vos judicabam adesse,
Cum semel exisset animum periisse defunctum.
Hæc autem sic non sunt, sed conditor orbis, & auctor
Requisivit enim fratrem a fratre peremptum.
Impie dic, inquit, ubinam frater? ille negavit.
Sanguis enim fratris ad me proclamavit in altum.
Torqueris video ubi nil sentire putabas,
Ille autem vivit, & loca dextera tenet,
Deliciis fruitur, quas tu perdidisti, nefande.
Et cum revocasti seculum, & ille prægressus,
Immortalis erit, nam tu sub tartara planges.
Vivit certe Deus, qui defunctos vivere fecit,
Innocuisque bonis ut reddat præmia digna:
Vesanis autem, & impiis tartara sæva.
Incipe sentire judicia Dei, seducte.

XXVII.

STULTE, NON PERMORERIS DEO.

STulte, non permoreris, nec mortuus effugis Altum.
Tu licet disponas nihil te sentire defunctum,
Vinceris insipiens, vivit Deus conditor orbis,
Legitima cujus clamant valere defunctos.
Tu autem dum præceps sine Deo vivere quæris,
Extinctum in fatis judicas, & fatale credis.
Non ita disposuit, ut tu putas, Deus æternus,
Oblivitos est mortuos de gello priore.
Nunc nobis imperitans fecit receptacula mortis,
Post cineres autem nostros videbimus illa:
Exuere, stulte, qui putas per funera, ut non sis;
Rectorem, Dominumque tuum nil posse fecisti.
Mors autem in vacuum non est, si corde tetiactes.
Optandum noscas, nam sero senties illum.
Rector eras carnis, nou te certe caro regebat.
Exemptus ab illa, reconditur illa, tu horsom:
Recte mortalis homo separatur a carne.
Idcirco non poterunt oculi mortales æquari.
Sic habet abyssus noster de Dei secreto.
Da nunc ergo Deo fragilis dum moreris honorem:
Et crede, quod Christus virum te de mortuo reddet.
Omnipotenti laudes in Ecclesia reddere debes.

XXVIII.

JUSTI RESURGUNT.

JUstitia, & bonitas, pax, & patientia vera
Vivere post fata faciunt, & cura de actu.
Subdola mens autem, noxia, perfida, prava,
Tollit se in partes, & sera morte moratur.
Impie nunc audi, per malefacta lucraris,
Respice terrenos judices in corpore, qui nunc
Excruciant pœnis diros aut ferro parantur
Supplicia meritis, aut longo carcere flere.
Ultime tu speras Deum irridere cælestem,
Rectoremque Poli, per quem sunt omnia facta?
Grassaris, insanis, detrectas nunc & Dei nomen;
Unde non effugies, pœnas per factaque ponet.
Nunc volo sis cautus, nec venias ignis in æstum.
Trade te jam Christo, ut te benefacta sequantur.

XXIX.

DIVITI INCREDULO MALO.

DIfferes dives nimium tua cunctæ videndo
Insatiabiliter, quibus adhuc adhærere quæris.
Vivere post ista, dicis, non spero defunctus.
Ingrate summo Deo, qui sic Deum judicas esse,
Te qui nescientem protulit, deinde nutrivit.
Ipse prata tua gubernat, vineas ipse,
Ipse gregem pecorum, & quidquid possides ipse;
Nec istis attendis, aut tu regis omnia forte.
Cælum hoc, & terram, & maria salsa qui fecit,
Reddere decrevit nos ipsos in aureo seclo,
Et modo, si credis, vivitur in Dei secreto.
Disce Deum, stulte, qui vult te immortalem adesse,
Ut gratias illi referas in agone pereunes.
Lex docet ipsius, sed quia vagari tu quæris,
Omnia discredis, & inde in tartaros ibis.
Mox animam reddis, duceris quo te pœnitet esse.
Adluitur ibi pœna spiritalis æterna,
Lugia sunt semper, nec permoreris in illa,
Omnipotentem Deum jam nunc ibi sero proclamans.

DIVI-

XXX.

DIVITES HUMILES ESTOTE.

DIsce, moriture, bonum te ostendere cunctis.
In medio populi quid te facis alterum esse?
Vadis, ubi nescis, & inscius inde recedis.
Impie tractas, cum ipso corpore sitis
Tu semper divitias, nimium te tollis in altum;
Et typhum ducis, nec respicis pauperes ultro,
Subditos nunc vobis, nec parentes pascitis ipsos.
Heu miseri! fugiant longius mediocres a vobis.
Vixit, & extinxi. pauper ευρηκα clamat.
Mox furiis ageris, cum pereas ipse, Charybdis.
Indisciplinati sic vos divites estis.
Legem datis istis, non vobit paratis ipsis.
Exue te dives tantis malis, Deo perversus,
Subveniat utique tibi quod nunc operasti si forte.
Estote comes minimis, dum tempus habetis,
Sicut ulmus amat vitem, sic ipsi pusillos.
Terribilem legem malis, bonis æque benignam
Observa nunc sterilis, futurus in prosperis esto:
Tollite corda fraudis divites, & sumite pacis.
Et spectate malum vestrum. benefacitis? adsum.

XXXI.

JUDICIBUS.

INtuite dicta Salomonis, Judices omnes.
Uno verbo suo qualiter vos ille detractat.
Dona, quam & xenia corrumpunt judices: inde
Inde jus sequitur, datores semper amatis.
Cumque erit caussa, victoriam tollit iniqua.
Innocens sic ego sum, nec vos incuso pusillus,
Blasphemiam tollit Salomon quia aperte.
Vobis autem Deus est venter, & præmia jura.
Suggerit hoc Paulus Apostolus, non ego duplex.

XXXII.

SIBI PLACENTIBUS.

SI locus, aut tempus favet, aut persona provexit,
Judex esto novus, quid nunc extolleris inde?
Blaspbemas indocilis, de cujus præstantia vivis
In fragilitate tanta non respicis umquam.
Per gradus, & lucra avidus fortunæ præsumis:
Lex tibi non ulla est, nec te in prosperitate dignoscis.
Auro licet censeantur, bacchent aulica semper;
Cruciarium Domini si non adorasti, peristi.
Et locus, & tempus, & persona tibi donatur
Nunc, si tamen credis: sin autem, pro eo timebis.
Tempera te Christo, & cervicem illi depone.
Isti honor remanet, & tota fiducia rerum.
Blanditur quando tibi tempus, cautior esto
Ultima fatorum non providens quæ te oportet,
Sine Christo reviviscere non potes umquam.

XXXIII.

GENTILIBUS.

GEns sine pastore ferox, jam noli vagare.
Et ego, qui moneo, idem fui, nescius, errans.
Nunc ideo Domini figuram sumite vestri:
Tollite corda fera, & exasperata sursum:
Intrate stabula silvestres ad præsepia tauri,
Latronibus tuti sub regia tecta manentes.
In silva lupi sunt, ideo refugite sub antro,
Bellaris, insanis, nec respicis ubi moraris.
Uni crede Deo, uti mortuus vivere possis;
Surgas, & in regno cum fiet resurrectio justis.

XXXIV.

ITEM GENTILIBUS IGNARIS.

INdomita cervix respuit jugum ferre laboris;
Tunc juvat in campis crassis satiari siliquis,
Et tamen invita domatur utilis equa,
Minuiturque ferox esse, primum dedomata.
Gens, homo, tu frater, nuli pecus esse ferinum,
Erue te tandem, & tecum ipse retracta.
Non utique pecus, nec bestia es, sed homo natus;
Tu te ipse doma sapiens, & intra sub arma,
Idola qui sequeris, nihil nisi vanitas ævi,
Levia vos corda perdunt pene liberatos.
Ibi aurum vestes argentum ulnis refertur;
Bellatur ibi, dein cantatur pro psalmis Amor.
Vitam esse putas, ubi ludis, aut prospicis ista?
Sortiris ignare exstincta, aurea quæris,
Inde non effugies pestem, licet ipse divinus.
Gratiam, quam misit Dominus in terra legendam,
Non requiris eam, sed sic quasi bestius errans.
Aurea præfata venient tibi secla si credis,
Rursus & incipies immortale vivere semper.
Illud quoque datur scire quod ante fuisti,
Subjectum te præbe Deo, qui cuncta gubernat.

XXXV.

DE LIGNO VITÆ, ET MORTIS.

ADam protolapsus ut Dei præcepta vitaret,
Belias temtator fuit de invidia palmæ,
Contulit & nobis seu boni, seu mali quod egit,
Dux nati nativitatis morimur, indeque per illum,
Ex divino ipse ut recedens exsul a verbo.
Finitis sex millibus annis immortales erimus.
Gustato pomi ligno mors intravit in orbem:
Hoc ligno mortis generamur vitæ futuræ.
In ligno pendet vita ferens poma, præcepta.
Cavete nunc vitalia poma credentes.
Lex a ligno data est homini primitivo timenda,
Mors unde provenit neglecta lege primordi:
Nunc extende manum, & sume de ligno vitali.
Optima lex Domini sequens de ligno processit.
Perdita lex prima gustat unde licet illi
Qui Deos adorat vetitos, mala gaudia vitæ.
Respuite gustum, sufficiet scire, quod esset.
Si vivere vultis, reddite vos legi secundæ.
Templorum culturas, Dæmonum fata vitate.
Vertite vos Christo, & eritis Deo sodales.
Xanta Dei lex est, quæ mortuos vivere docet.
Hymnum sibi solus Dominus proferre præcepit,
Zabolicam legem omnes omnino vitate.

DE

XXXVI.

DE CRUCIS STULTITIA.

DE duplici ligno dixi, mors unde processit;
Et iterum inde procedere vitam frequentet:
Crux autem stultitia facta est adulterae genti:
Rex aeternitatis per Crucem dirus adumbrat,
Ut sibi nunc credant o stulti morte viventes!
Cain juniorem occidit nequam repertus:
Inde Enoch suboles Cainaea nati feruntur;
Sic gens iniqua increvit mundo, quae numquam
Transmisit animos in Deum: credere Crucem
Venit in horrorem, & dicunt se vivere recte.
Lex in ligno fuit prima, & inde secunda;
Terribilem legem primo cum pace revenit.
In praevaricationes varias elati ruerunt:
Trajectum clavis Dominum cognoscere nolunt:
Judicium cujus cum venerit, ibi dignoscent.
Abel genus autem credit modo Christo benigno.

XXXVII.

QUI JUDÆIDIANT FANATICI.

QUid? medius Judaeus, medius vis esse profanus?
Unde non effugies judicium Christi defunctus.
Ipse caecus eras & ad caecos intras, inepte!
Idcirco caecum caecus in fossam deducit:
Vadis ubi nescis, & inscius inde recedis.
Discentes ad doctos eant, doctique recedant.
Actu ad eos vadis, unde nihil discere possis.
Exis pro foribus, inde & ad idola vadis.
Interroga primum, quid sit in Lege praeceptum;
Dicant illi tibi, si jussum est Deos adorare.
Ignorantur enim propter quod maxime possunt.
At illi quoniam rei sunt, ex ipso delicto
Nihil de praeceptis Dei nisi mirabile narrant.
Tunc tamen in fossam secum vos caeci deducunt.
Funera sunt nimium de illis nota referre.
Aut quia concludit agrum congestus aratri.
Noluit Omnipotens illos intelligere Regem;
A scelere tanto refugit ipse cruentus.
Tradidit se se nobis superaddita lege,
Inde modo latitant nobiscum rege deserti:
Ceterum in illis si spem esse putaris,
In totum erratis, si Deum, et sana colatis.

XXXVIII.

JUDÆIS.

IMprobi semper, & dura cervice recalces,
Vinci vos non vultis, sic exhaeredes eritis.
Dixit Esaias incrassato corde vos esse,
Aspicitis Legem, quam Moses allisit iratus,
Et idem Dominus dedit illi legem secundam,
In illa spem posuit, quod Vos subsannati reiicitis.
Sed ideo digni non eritis regno caelesti.

XXXIX.

ITEM JUDÆIS.

INspice Liam typum Synagogae fuisse:
Tam infirmis oculis, quam Jacob in signo recepit;
Et tamen servivit rursum pro minore dilecta.
Mysterium verum, & typum Ecclesiae nostrae.
Intuire plene dictum Rebeccae de caelo,
Unde simulantes aliena, Christo credatis.
Deinde Thamar partum geminorum adite:
Ad Cain intendite primum Terrae cultorem,
Et Abel pastorem, qui fuit immaculatus
In fratris exitio offertor mactatus a fratre.
Sic ergo percipite, juniores Christo probatos.

XL.

ITERUM IPSIS.

INcredulus populus, non est nisi vester, iniqui,
Tot locis, & toties reprobatus lege clamantum,
Et sabbata vestra spernit, & tricesimas Altus
Respuit omnino universas vestras de Lege,
Ut ne sacrificia faceretis illi praecepta,
Mittere qui dixit lapidem in scandalo vestro.
Iniqua si qui non crediderint morte periisse;
Perque alias leges salvari dilectos: inde
Suspensam in ligno vitam, nec illi crediris,
Ipse Deus vita est, pependit ipse pro nobis.
Sed indurato corde subsannatis eumdem.

XLI.

DE ANTICHRISTI TEMPORE.

DIxit Esaias: Hic homo, qui commovet orbem,
Et reges totidem, sub quo fiet terra deserta:
Audite quoniam Propheta de illo praedixit:
Nihil ego composite dixi, sed negligendo.
Tum scilicet mundus finitur, cum ille parebit,
In tres imperantes ipse diviserit orbem,
Cum fuerit autem Nero de inferno levatus,
Helias veniet prius signare dilectos.
Res, quas Africae regio, & Arctoa natio tota
In septem annis tremebit undique terra,
Sed medium tempus Helias, medium Nero tenebit.
Tunc Babylon meretrix in cinere facta favilla,
Inde ad Jerusalem perget, victorque Latinus,
Tunc dicet: Ego sum Christus, quem semper oratis.
Et quidem conlaudant illum primitivi decepti,
Multa signa facit, quoniam ejus pseudopropheta.
Praesertim ut credant illi loquetur imago.
Omnipotens tribuit, ut talis evadat,
Recapitulantes scripturas ex eo Judaei
Exclamant pariter ad excelsum sese deceptos.

XLII.

DE POPULO ABSCONSO SANCTO OMNIPOTENTIS CHRISTI DEI VIVI.

DEsideretur absconsus ultimus sanctus,
Et quidem ignotus a nobis, ubi moretur.
Per novem tribum agens, & dimidiam nobis
O. . . . .
Praecepitque per Legem vivere priscam:
Vivamus nunc omnes novella traditio legis,
Lex ut ipsa docet aptius judico vobis.
Obrelictae duae tribuum, & dimidia, quare
Ab istis dimidia tribuum? ut martyres essent
Bellum cum inferret electis suis in orbem.

Sed

Seu certe ſanctorum chorus Prophetarum
Conſurgeret ad plebem, qui frænum imponeret illis,
Obſcœni quos equi trucidarunt calca ramiſſa.
Nec rueret temere ad pacem manus aliquando.
Samotæ ſunt iſtæ tribuum, & myſteria Chriſti,
Omnia per iſtas complentur ſeculo toto.
Sunt autem de ſcelere duorum fratrum anatæ,
Auſpicio quorum facinus ſecutæ fuere.
Non immerito tales diſperſi ſunt ipſi cruenti:
Convenient iterum propter myſteria Chriſti.
Tunc autem properant compleri Legis narrata.
Omnipotens deſcendit Chriſtus ad ſuos electos,
Obſcurati nobis qui fuerunt tempore tanto:
Millia tot facti, illa aſt gens vera cæleſtis.
Non natus ante patrem moritur ibi, neque dolores
In ſuis corporibus ſentiunt, aut tubera naſo.
Pauſantes in lecto ſuo mature recedunt,
Omnia complantes Legis ideoqua totantur.
Tranſire jubentur ad Dominum partibus deatris,
Exſiccat fluvium quibus ſicut anta trajectis;
Nec minus & Dominus ipſe procedit cum illis,
Tranſit ad noſtra, veniunt cum rege cæleſti.
In quorum itinere quid dicam, quod Deus educet?
Subſidunt montes ante illos, & fontes erumpunt,
Cæleſtem populum gaudet creatum videre.
Hic tamen feſtinant matrem defendere captam.
Rex autem iniquus, qui obtinet illam, ut audit,
In partem Bureæ fugit, & colligit omnes.
Sed cum ſe inſidet exercitu Dei Tyrannus
Terrore cæleſti proſternuntur milite cæli.
Ipſe cum infando comprenditur pſeudopropheta.
Decreto Domini traduntur vivi gehennæ.
Ex eo primores, & duces ſervire jubentur.
Intrabunt tunc Sancti ad antiquæ ubera Matris.
Ut autem ea illis refrigerent, quos male ille ſuaſit,
In variis pœnis cruciabit ſibi credentas.
Ventum eſt ad finem, quo tolluntur ſcandala mundo.
Incipiet dominus judicium dare per ignem.

XLIII.

DE SECULI ISTIUS FINE.

Dat tuba cælo ſignum ſublato leone,
Et fiunt ſubito tenebræ cum cæli fragore,
Summittit oculos Dominus, ut terra tremiſcat,
Adclamat ut & audiant omnes in orbem:
Ecce diu tacui ſufferens tanto tempore veſtra:
Conclamant pariter plangentes ſero gementes;
Ululatur, ploratur, nec ſpatium datur iniquis:
Lactanti quid faciet mater! cum ipſa crematur.
Io flamma ignis Dominus judicabit iniquos.
Juſtos autem non tanget ignis, ſed immo delinget.
Sub uno morantur, ſed pars in ſententia flevit.
Tantus erit ardor, ut lapides ipſi liqueſcant,
In fulmina coeunt venti, furit ira cæleſtis,
Ut quacumque fugit impius occupetur ab igne;
Supperium nullum erit, nec nautica puppis.
Flammat Amen gentes, & Medi, Parthique fervent;
In annis mille, ut ferunt operta Johannis.
Nam inde poſt annos mille gehennæ traduntur,
Et fabrica, cujus erant, cum ipſa cremantur.

XLIV.

DE RESURRECTIONE PRIMA.

De cælo deſcendet Civitas in anaſtaſi prima:
Eſt, quod referamus de fabrica tanta cæleſti.
Reſurgemus illi, qui fuimus illi devoti,
Et incorrupti erunt; jam tunc ſine morte viventes:
Sed nec dolor ullus, nec gemitus erit in illa.
Venturi ſunt illi quoque ſub Antichriſto qui vincunt
Robuſta martyria: & ipſi toto tempore vivunt,
Recipiuntque bona, quoniam mala paſſi fuere,
Et generant ipſi per annos mille nubentes:
Comparantur ibi tota vectigalia terræ,
Terra, quia nimium fundit ſine fine novata.
Inibi non pluvia, non frigus in aurea caſtra.
Obſidiæ nullæ, ſicut nunc, neque rapinæ.
Nec lucernæ lumen deſiderat civitas illa:
Ex auctore ſuo lucet, nec non ibi patet
Per duodecim millia ſtadia lata longa ſic alta,
Radicem in terra, ſed caput cum cælo peræquat;
In urbe pro foribus autem Sol, & Luna lucebit.
Malus in angore ſeptus propter juſtos alendos.
Ab annis autem mille Deus omnia perdet.

XLV.

DE DIE JUDICII.

De die Judicii propter incredulos, addo.
Emiſſus iterum Dei donabitur ignis:
Dat gemitum terra, verum tunc in ultima fine.
Itet ageures, & tunc increduli cuncti
Evitate tamen ſanctorum caſtra ſuorum.
In ona flamma convertitur tota natura:
Uritur ab imis terra, monteſque liqueſcunt:
De mare nil remanet, vincitur ab igne potente.
Interit hoc cælum, & aſtra, & iſta mutantur.
Componitur alia novitas celi, terræque perennis.
Inde qui merent mittuntur in morte ſecunda.
Interioribus autem habitaculis juſti locantur.

XLVI.

CATECUMENIS.

Credentes in Chriſto derelictis idolis omnes
Admoneo paucis propter ſalutaria veſtra.
Temporibus primis per errorem ſi qua gerebas,
Erogatus anim Chriſto tu cuncta relinque.
Cum Deum noſti, eſto bonus tiro: probatus,
Virgineuſqua pudor tecum verſetur in agno.
Mens bonis invigilet: cave, ut non delinquas inante.
In baptiſmo tibi genitala ſolox lavantur.
Nam ſi quis peccans catecumenus pœna notatur,
In ſignis illa vivat, ſed non ſine damno.
Summa tibi: gravia peccata devita tu ſemper.

XLVII.

FIDELIBUS.

Fidales admoneo fratres de odio tollant:
Impia martyribus odia reparantur in ignem,
Diſtruitur Martyr cujus eſt confeſſio talis:
Expiari malum nec ſanguine fuſo docetur.

Lex

Lex iniquo datur, nt poſſit ſeſe fræuare.
Inde debet carere dolis; ſimiliter & tu.
Bis Deo peccas, qui lites fratri protendis:
Unde non effugies peccatum priſca ſectans.
Semel es lotus, numquid poteris denuo mergi?

XLVIII.

[*FIDELES CAVETE MALUM.*

FAlluntur volucres, & ſilvarum beſtiæ ſilvis,
Ipſis incanta, jactura quibus eſt tradita, mentis,
Decipiuntque quæſtuoſa, ut eſca, ſequentes,
Et vitare malum neſciunt, nec lege tenentur.
Lex homini data eſt, & doctrina vitæ legenda,
Ex qua recordatur, ut poſſit vivere caute,
Suique locum; mortis & deroget ea, quæ ſunt.
Condemnat ſe ipſum graviter, qui Regi delinquit.
Aut ferro ligatus, aut de ſuo gradu dejectus,
Vel vita privatus perdit, quod frui deberet.
Exemplo moniti graviter peccare nolite.
Translati lavacro magis chariratem habete.
Eſcam muſcipuli, ubi mors eſt, longe vitate.
Multa ſunt martyria, quæ fiunt ſine ſanguine fuſo.
Alienum non cupere, velle martyrium habere,
Linguam refrænare, humilem te reddere debes,
Vim ultro non facere, nec factam reddere contra.
Mons patiens fueris, intellige te Martyrem eſſe.

XLIX.

PŒNITENTIBUS.

PŒnitens es factus, noctibus, diebuſque precare:
Attamen a Matre noli diſcedere longe,
Et tibi miſericors poterit Altiſſimus eſſe.
Non fiet in vacuum confeſſio culpæ; perinde
In reatu tuo dilce manifeſte deflere.
Tu, ſi vulnus habes, herbam medicumque require.
Et tamen in pœnis poteris tua damna lenire.
Namque, fatebor enim, unum ex vobis adeſſe,
Terroremque linquendum, ſenſi ipſe ruinam.
Idcirco commoneo vulneratus cautius ire.
Barbam, comamque fœdare in pulvere terræ,
Volutarique ſaccis, & petere ſummo de Rege:
Subveniet tibi, ne pereas forte de plebe.

L.

QUI APOSTATAVERUNT DEO.

QUando bellum autem geritur, aut ingruit hoſtis,
Evincere qui poterit, aut latere magna tropæa,
Infelix autem erit, qui fuerit captus ab illis.
Amittit patriam, & Regem, qui digne pro veritate
Pugnare pro patria qui noluit, neque pro vita:
Obiſſe debuerat, quam ire ſub barbaro Rege,
Servitiumque petat quis hoſtibus ſine Lege deſerre.
Tu ſi præliando moreris pro rege, viciſti.
At ſi manus dederis, incolumis lege periſti.
Tranſfluviat hoſtis, tu ſub latebra conde:
Aut ſi intrare poteſt: ſi necne, ne ceſſa,
Undique te redde tuum, tuos quoque viciſti.
Et vigilanter age, ne quis incurrat in illa.
Res infamis erit, ſi quis ſe propalat hoſti.
Vincere qui neſcit, & occurrit tradere ſeſe,
Nec ſibi, nec patriæ laudem remiſit ineptus.
Tunc vivere noluit, cum ipſa vita peribit.
Domini ſi quis inops, aut profanus ab hoſte
Æramen ſonans tacti, velut aſpides ſurdi,
Orare ſatis debent, aut ſe coodere tales.

LI.

DE INFANTIBUS.

DUellum hoſtis ſubito venit inundans,
Et priuſquam ſugerent, parvulos occupavit inertes.
Improperandum eis non eſt, licet capti videntur:
Nec quidem excuſo: ob delicta forte parentum
Fuere promeriti, ideo Deus tradidit illos.
Attamen adultos hortor in arma recurrant,
Naſcanturque quaſi denuo ſuæ matri de ventre.
Terribilem Legem fugiant, ſemperque cruentam,
Impiam, indocilem, ferina vita viventem.
Bellum enim aliud cum fuerit forte gerendum,
Vincere qui poterit, aut certe jam ſcire cavete.
S. . . . .

LII.

DESERTORES.

DEſertores enim genere non uno dicuntur.
Eſt alius nequam, alius in parte recedit,
Sed tamen utrique judicia vera decernuntur.
Ecce militator Chriſto, ſicut Cæſari paretur.
Refugium Regis pete, ſi delictor fuiſti;
Tu illum implora, proſtratus illi fatere:
Omnia concedet, cujus ſunt & omnia noſtra.
Repoſitus caſtris ulterius cave delinquas.
Errare nolui diu miles per ſpelæa ferarum.
Sit tibi peccare deſiſtere geſtum immenſum.

LIII.

MILITIBUS CHRISTI.

MIlitiæ nomen cum dederis, fræno teneris.
Incipe tunc ergo dimittere priſtina geſta:
Luxurias vita, quoniam labor imminet armis.
Imperio Regis omni virtute parendum,
Tempora poſtrema ſi vis pertingere læta.
Illa bonus miles ſemper expecta fruenda;
Blandire noli tibi, deſidias omnino mitte,
Ut tuo præpoſito cottidie præſto ſis, ante
Sollicitus eſto, matutinus ſigna reviſe.
Cum videris bellum, agmina ſume propinqua.
Hæc gloria regis militem videre paratum.
Rex adeſt, optato propter ſpem dimicaturum.
Ille parat dona, ille pro victoria lætus
Suſcipit, & proprium ſatellem dedicat eſſe.
Tu tibi præterea in Belian parcere noli.
Impiger eſto magis, ut reddat famam pro morte.

LIV.

DE REFUGIS.

DAmnatorum animæ merito ſe ipſæ ſecernunt.
Ex hoc progeniti iterum ad ſua recurrunt.
Radix Cainæa, maledictum ſemen erumpit,

Et

Et in fervili gente fub barbaro tege refugit.
Flamma quos æterna torquebit die decreto.
Vult vagus errare fine difciplina profugus,
Graffari per fauces viarum lege folutus.
Ifti ergo tales, quos nulla pœna coegit,
Si vivere nolunt, ab Idolis refpici debent.

LV.

DE LOLII SEMINE.

DE femine lolii, qui ftant in Ecclefia mixti.
Expletis temporibus meffis feparatur a fructu
Lolium enatum, quod non miferat Dominus.
Omne lolium agricola collectum feparat illud.
Lex ager nobis eft, qui fecerit bonum in illa,
Ipfa utique nobis præftat requiem veram,
Ipfe dominator: nam lolium igne crematur.
Si ergo putatis, quoniam fub uno morantur,
Erratis: fteriles Chriftianos vos effe defigno.
Maledicta fuit arbor fine fructu ficulna
In verbo Domini, & ftatim exarnit illa.
Non operas facitis, nou donum gazæ paratis.
Et fic prometeri Dominum putatis inanes?

LVI.

DISSIMULATORI.

DIffimulas legem tanto præconio latam,
In tot prophetarum cælefti voce clamantem;
Si propheta tantum declamaffet in nubem,
Sufficeret utique Domini vox miffa per illum.
In tot prophetarum volumina lex Domini proclamat,
Malitias nullus dimittit; ita æque de corde
Vis bona videre, & fraudibus vivere quæris.
Lex ipfa cur ergo proceffit tanto labore.
Abuteris Domini mandata, & te filium inquis.
Tu fi talis eris, fine cauffa, videris inquam.
Omnipotens mites quærit fibi filios effe
Rectos corde bono, devotos legi divinæ,
Immites autem jam fcitis, ubi demerfit.

LVII.

SECULARIA IN TOTUM FUGIENDA.

SI quidam doctores, dum expectant munera veftra,
Aut timent perfonas, laxant fingula vobis,
Et ego non doleo, fed cogor dicere verum.
Cum caterva mali pergis ad fpectacola vana,
Ubi Satanas fragoribus circo operatur.
Licere perfuades tibi quodcumque placebit.
Altiffimi proles, cum filiis Zabuli mixta,
Refpicere num vis, queis renunciafti, priora?
In ipfis verfaris iterum, quid proderit Unus?
Aut fi pro languore datum quod ftulte profanus
I . . . .
Nolite diligere mundum, neque ambitum ejus;
Tanta Dei vox eft, & tibi proba videtur.
Obfervas mandatum hominis, & Dei devitas.
Tu fidis muneri, quo doctores ora procludunt,
Ut taceant, neque dicant tibi juffa divina.
Me vera dicentem, ficut teneris, profpice fummum,
Filius cujus eras, illi te adfigna clientem,
Vivere fi quæris gentiliter homo fidelis;
Gaudia te mundi removent a gratia Chrifti:
Indifciplinate quod leve licere præfumis,
Et caros hiftriones, & cantica mufica quæris,
Nec tali fubolem garrire amentia curas;
Eum vita fruinifci putas? improvidus erras.
Altiffimus jubet, & jufta præcepta devitas.

LVIII.

CHRISTIANUM TALEM ESSE.

CUm Dominus dicat, in gemitu edere panem:
Hic ut quid nunc agis, qui cupis vivere lætus.
Refcindere quæris fententiam fummi Dei miffam
In protoplaftum: vis frænum prodere legis.
Si Deus omnipotens cum fudore vivere juffit,
Tu qui jucundaris, eris jam externs illi.
Indignatum ait Dominum fcriptura Judæis:
Ab efca refecti furrexerunt ludere filii.
Nunc ergo cur illos profequimur fponte profectos:
Unde perierunt illi, nos cavere debemos.
Maxima pars veftrum luxuriis dedita paret.
Tranfgrederis legem, cum te fucis inficis, in te
Apoftolus clamat, immo Deus per illum:
Licentia veftra vos, inquit, in ipfa deperdunt.
Efto ergo talis, qualem vult effe te Chriftus.
Mitis, & in illo hilaris, nam feculo triftis
Excurre, labora, fuda, cum triftitia pugna.
Spes cum labore venit, & victoriæ palma donatur.
Si refrigerare cupis, admartyriza.
Expecta requiem futuram in tranfitu mortis.

LIX.

MATRONIS ECCLESIÆ DEI VIVI.

MAtronas, vis effe Chriftiana, ut feculi Domnas,
Auro te circumdas, aut ferica vefte, pudica;
Terrorem Legis ex auribus vento remittis:
Res vanas adfectas, cuncta de Zabuli pompa:
Ornaris ad fpeculum, cincinnos fronte reflexos,
Nec non & inducis malis medicamina falfa:
In oculis puris ftibinm perverfo decore,
Seu crines tingis, ut fint toto tempore nigri.
Eft Deus infpector, penetrat qui fingula corda,
Ceterum pudicis ifta neceffaria non funt.
Cafto, atque pudico fenfu pertundite pectus.
Lex Dei teftatur tales abfcedere leges.
Ex corde qui credit feminæ marito probatæ
Sufficiat effe non cultibus fed bona mente.
Induere veftes optas, optat frigus, & æftus,
Aut nimium Solis; tantum ut pudica probetis,
Et in plebe Dei facultatis dona demonftra.
Das tibi momerium Clariffima quondam
Exanimata jacens precibus viduarum erecta,
In dando promeruit, non comtibus, inde levari.
Vos matronæ bonæ vanitatis fugite decorem.
In feminas congruit cultura lupanas.
Vincite malignum, pudicæ feminæ Chrifti:
In dando divitias veftras oftendite totas.

LX.

ITEM IPSIS.

AUdi vocem, quæ vis Chriftiana manere,
Beatus Paullus qualiter te ornari præcepit.
D Cæli-

Cæliloquus item Isaias doctor, & auctor
Detestatur enim pravitatem mundi sequentes.
Exaltatæ, inquit, jacebunt Filiæ Sion.
Fas in Deo non est Christianam coli fidelem.
Gentili more quæris procedere, Dei sancta,
Has Dei præcones damnant in lege clamantes,
Injustas esse feminas, quæ se taliter ornant.
Capillos inficitis, oculos fuligine relinitis,
Levatis comulas granulatim, fronte depicta,
Malas medicatis quodam superducto rubore,
Nec non & inaures gravissimo pondere pendent;
Obrultis collum monilibus, gemmis, & auro;
Palmas Deo dignas præsagio malo ligatis.
Quid memorem vestes, aut totam Zabuli pompam?
Respuitis legem, cum vultis mundo placere.
Saltatis in domibus, pro psalmis cantatis amores.
Tu licet sis casta, non te purgas sinistra sequendo:
Vos ideo tales Christus cum Gentibus æquat.
Ymnificato Choro, placitoque Christo placete;
Zelantes fervore Christo offerte odorem.

LXI.

IN ECCLESIA, OMNI POPULO DEI.

JUstus ego non sum, fratres, de cloaca levatus:
Nec me supertollo, sed doleo vestri, qui cerno
Ex tanto populo nullum in agone coronari.
Certe si non ipse pugnat, vel suggerat illis;
Cladem objurgatis. o venter effercite luxu,
Laborat frater adversante mundo sub armis.
Et fartus opibus nec pugnas, nec pugnanti te sistis?
Stulte, non intendis unum bellare pro multis?
In talem pendet Ecclesia tota, si vincat.
Abstineri vides Fratrem, & pugnare cum hoste.
Optas tu in castris, pacem foras ille repugnat.
Misericors esto, ut sis ante omnia salvus.
Nec meminis Dominum præconio tanto clamantem?
Inimicis enim qui jubet alimenta præbere,
Prandia ab eo prospice Tobiam, qui semper
Omnibus omnino diebus cum paupere sumpsit.
Pascere tu quæris, stulte, qui te denuo pascat.
Vis ille mihi paret, qui componi preponit?
Laute cibatum distento ventre declamat.
Oppressus inopia Frater juxta tabescens,
De die Dominica quid dicis? Si non ante locavit,
Excita de turba pauperem, quem ad prandium ducas.
In talibus spes est vestra de Christo refecto.

LXII.

MARTYRIUM VOLENTI.

MArtyrium, fili, quoniam desideras, audi.
Abel qualis erat esto, aut qualis Isaac ipse, aut
Rectam, qui diligit, Stephanus sibi vitam in iter.
Tu quidem quod optas, res est felicibus apta.
Vince prius malum benefactis, recte vivendo.
Rex ille tuus cum viderit, esto securus.
Ipsius est tempus, & nos in utrumque getentes.
Ut si bellum abest, in pace martyres ibunt.
Multi quidem errant dicentes, Sanguine nostro
Vicimus Iniquum, quo manente vincere nolunt.
Obsidiando perit, & ideo sentit Iniquus.
Legitimus autem non sentis pœnas adactas.
Ejulatuque zelando pectus pugnis pertunde.
Nunc si benefactis viceris, martyr in illo.
Tu ergo qui quæris martyrium tollere verbo,
In pace te vesti bonis, & esto securus.

LXIII.

BELLUM COTTIDIANUM.

BElligerare quæris, stulte, quasi bella quiescant.
Ex protoplasto die pugnatur in fine vobis.
Libido præcipitat, bellum est, pugna cum illo.
Luxuria suadet, abstere, bellum vicisti,
Vino copioso parce, ne per illud aberres.
Maledicti retine linguam, unde Dominum adoras.
Compesce furorem, pacificum redde te cunctis.
Oppressos miseriis deprimere cave minores.
Tutorem adcommoda tantum, & noli nocere.
Tramite vos recto ducite sincero præ zelo.
In tuis divitiis comem te redde pusillis,
De labore tuo dona, nudum vesti, sic vinces.
Insidias nulli facias qui deo deservis.
Adspice principium, unde periit invidus hostis.
Non sum ego doctor, sed lex docet ipsa clamando.
Verba geris tanta vane, qui sub uno momento
Martyrium quæris otiosus tollere Christo.

LXIV.

DE ZELO CONCUPISCENTIÆ.

DUm cupis, inde peris, dum ardes proximi zelo,
Extinguis te ipsum, quando te incendis ab intus.
Zelaris alium, invide, de malo laborantem,
Et te parem concupis fieri pecuniæ tantæ.
Lex sic non aspicit dum illum incumbere quæris
Omnia suspensus, vivis in ardore lucrorum.
Cumque reus tibi sis, ipsum te judice damnas;
Oculorum acies numquam satiatur avara.
Nunc ergo si tedeas, & cogites, vana cupido est.
C. . . . .
Unde deus clamat; Stulte hac nocte vocaris.
Post te mors ruit: cujus erunt ista talenta?
In suprema ædis injusta lucra condendo.
Suggeret cum Domino unicuique vita diurna.
Congestet alius: tu bene vivere quære.
Et Dei cor conscius, ages super omnia victor.
Nec enim dico, ut te in trivio tinnites,
Cum pro die tuo vigilas, sine fraude vivendo.
In esca perit avis, aut hæret improvida visco.
Arbitrari tibi simpliciter valde cavendum.
Excedant alii finem, tu prospice semper.

LXV.

QUI DE MALO DONANT.

QUi te bonum fingis alieno vulnere, vecors,
Unde tu largiris, alter cordie plorat;
Ista tu discredis Dominum videre de Cælis?
Dona iniquorum non probat Altissimus, inquit.
Erumpes miseris, dum sueris locum adeptus.
Munera dat alter, ut alterum reddat inanem.
Aut si fœnerasti, duplicem centesima nummum.
Largiri vis, ut te, quasi malum malo deporges.
Omnipotens tales operas omnino recusat.
Donasti de lacrimis, candidatus ille ingratis

Oppref-

Oppressus usuris deplorat factus egenus.
Nactus præterea tempus captatoribus, hostis
Ad præsens populus, pretio tu factus iniquus.
Nec nun & de lucro mercis vis te piare.
Te ipsum inludis, non alium, inique.

LXVI.

DE PACE SUBDOLA.

DIspositum tempus venit nostris, pax est in orbe;
Et ruina simul blandiente seculo premit
Præcipitis populi, quem in schisma misistis.
Aut facite legem Civitatis, aut exite de illa.
Conspicitis stipulam cohærentem in oculis nostris,
Et vestris in oculis non vultis cernere trabem.
Subdula pax vobis venit, persecutio flagrat.
Vulnera nun pereunt, & sic sine cæde ruitis.
Bellum in abscondo geritur, sub pace quod ipsa
De vobis vix unus caute se gessit.
O male muniti, & in occisione prædicti!
Laudatis pacem subdolam, & vobis iniquam.
Alterius facti milites, non Christi, peristis.

LXVII.

LECTORIBUS.

LEctores moneo quosdam, cognoscere tantum,
Et dare materiam ceteris exemplo vivendi.
Certamen fugere, lites, totidemque vitare,
Terrorem premere, nec umquam esse superbos.
Obsequia justa malorum quoque deferte.
Reddite vos Christo similes, filioli, magistro.
Inter egrestina benefactis lilia sitis.
Beati facti estis cum feritis edicta.
Vos flores in plebe, vos estis Christi lucernæ.
Servate quod estis, & memorare potestis.

LXVIII.

MINISTRIS.

MYsterium Christi Zacones exercite caste,
Idcirco ministri facite præcepta megistri.
Nolite ludere personam judicis æqui,
Integrete locum vestrum per omnia docti,
Susum intendentes, semper Deo summo devoti.
Tuta Deo reddite sacra ministeria aræ,
Rebus in diversis exemplum dare parati.
Inclinate ceput vestrum pastoribus ipsi.
Sic fiet, ut Christo possitis esse probati.

LXIX.

PASTORIBUS DEI.

PAstor, si confessus fuerit, geminavit agonem,
Apostolus autem tales jubet esse magistros:
Sit patiens rector, sciat ubi fræna remittat.
Terreat in primis, & postea melle perungat.
Observetque prius, ut faciat ipse, quæ dicit.
Redditur in culpa pastor secularia servans,
In faciem cujus sis ausus dicere quidquam.
Bullit in inferno rumoribus ipsa gehenna.
Væ miseræ plebi, dubia quæ fronte vacillat.
Si talis aderit Pastor, pene perdita stat;
Devotus autem continet, recte gubernans;
Exhilarantur examina regibus aptis.
In talibus spes est, & vivit Ecclesia tota.

LXX.

MAJORIBUS NATIS DICO.

ME solum exposcit tempus vobis dicere verum.
Ab uno sæpe monetur, quod multi detrectant.
In me solum volo odia convertere vestra,
Omnium ut paveant præcordia tentatorem,
Respicite dictum, quod veritas odia tollat,
Jam prædixi quidem de pace subdola quanta.
Blandiens dum vobis subrepsit, aheu, seductor.
Vos quia nescitis laqueos instare, ruistis.
Sorbetis omnino amara, sed est seculi ipsum,
Non gratis agit, pro quo intercedit is, ullus.
Ab igne qui refugit, agit in voragine, vestro.
Tum petit suppetium miser denudatus a vobis.
Ipsi jam horrescunt judices peculantia vestra.
S. . . . .
De breviori titulo non tot inararem,
Inspicitis docentes, quibus vos tenditis ultro.
Cum ipsis & epulas capitis, & pascitis ipsos.
Ob ea jam terræ pene fundamenta intratis.

LXXI.

INFIRMUM SIC VISITA.

INfirmus si fuerit frater, de paupere dico,
Nolite vacui talem visitare jacentem.
Fac sub Deo bonum, obsequia redde per nummum.
Inde revalescit, vel si conciderit ille,
Refoveatur homo pauper, qui non habet unde
Mercedem tibi, pro illu sed conditor urbis, & auctor.
Vel si pigeret ire ad pauperem, semper absum,
Mitte nummos, & unde se resumere possit.
Similiterque soror si paupera lecto decumbit,
Incipiant vestræ matronæ victualia ferre.
Clamet ipse Deus, frange tuum panem egeno.
Verbis opus non est visitare, sed benefactis.
Iniquum est, frater inopia victus ægrotet.
Satagite non verbis, esum, potumque requirit.
Inspicite tales, sed certe debilitatos,
Transigere sese qui non possunt, date subinde.
A Domino vobis spondeo dari quadruplum.

LXXII.

PAUPERIBUS SACRIS.

PAuperies sana quid, nisi divitiæ adsint?
Ars certe si fuerit, jam & tu communica fratri,
Unum præsta tibi, ne superbus esse dicaris.
Polliceor quoniam securior divite vivis.
Excipe doctrinam magni Salomonis in aures.
Responsorem in alto odit Deus pauperem esse,
Idcirco te subde, & honorem redde potenti.
Blandus enim sermo, proverbium nosti, deriget.
Vincitur officio & si fuerit ira vetusta.
Si lingua taceat, nil melius invenisti.
Sane si non fuerit ars unde vita regatur,
Aut operam præbe, aut cursum, jussa potentis,

Non pudeat, neque pigeat procurrere fanum.
In gaza praeterea de labore mittere debes;
Sicut singularis illa, quam praetulit Unctus.

LXXIII.

FILIOS NON LUGENDOS.

Filiorum casus licet, & dolium cordis relinquat,
In nigris exire tamen nec plangere fas est.
Lex prudenter ait. animo, nec pompa, dolete.
In Solomoniaco libro septimana finita.
Oblita Dominum de resurrectione promissa,
Si Martyras feceris filios, sic voce deflebis?
Non pudet infrenem gentiliter plangere natos.
Os laceras, tundis pectus, vestimenta deducis.
Nec metuis Dominum, cujus optas regnum videre?
Luge, quod fas est, noli tamen errare pro illis.
Vos ideo tales, quod minus quam gentes estis:
Germine zabolico facitis ut turbae pronatae;
Extinctos clamatis; qua gratia? false, peristi?
Nec dolore duxit Pater Filium mactandum ad aram:
Dolore nec Vates Filium luxit defunctum;
Omnipotentis enim nec flens deducebat alumnum,
Sed Deo devotus festinanter funus agebat.

LXXIV.

DE POMPA FUNERIS.

De funeris pompa sollicitus esse qui quaeris,
Erras, Dei servus, adhuc in morte placere.
Proh! exanimum corpus ornari funestum.
O vanitas vera, cupere defunctis honorem.
Mens mundo detenta, nec in morte Christo devota
Proverbia nosti; per forum efferri volebat.
Adeo illi similes, & fera mente viventes,
Faustum, felicemque diem in exitu vultis habere,
Ut coeat populus, laudem cum luctu videre,
Non provides, quonam merearis ire defunctus.
Ecce prosequuntur illi, tu jam forte cremaris
Redactus in poenam, quid proderit pompa defuncto?
Incusatus eris qui ob ista collegia quaeris.
Sub Veiove cupis vivere, te decipis ipsum.

LXXV.

CLERICIS.

Congruit in Pascha, die felicissimo nostro,
Laetentur & illi, qui postulant sub acta divina,
Erogetur eis quod sufficit, vinum, & esca.
Respicite fonte quo memorentur ista pro vobis.
In modico sumtu deficitis Christo donare.
Cum ipsi non facitis, quo modo suadere potestis
Justitiam Legis talibus? vel semel in anno.
Sic multos urget blasphemia saepe de vobis.

LXXVI.

DE FABULOSIS ET SILENTIO.

Dum leve videtur cuicumque neque vitatur,
Et quasi facile ruit, dum abuteris illud,
Fabulae subveniunt quo venisti fundere preces,
Aut pulsare domum stomachi pro delicto diurno.
Buccina praeconum clamat, lectore legente,
Ut pateant aures, & tu magis obstruis illas;
Luxaris labia, quibus ingemiscere debes.
Obsera malis pectus, vel in pectore solve.
Sed quia divitibus faciunt pecuniae frontem,
Inde perit omnis, quando sibi maxime fidunt.
Sic feminae quoque coeunt quasi initient balneo,
Et de domo Dei facitis ceu nundinas artent.
Terruit sane Dominus domum orationis,
Sacerdos Domini cum SUSUM CORDA praecepit
In prece fienda, ut fiant silentia vestra;
Limpide respondes, nec temperas quoque promissis.
Exorat ille Altissimum pro plebe devota,
Ne pereat aliquis, & tute in fabulas vertis;
Tu subrides ibi, aut detrahis proximi famae;
Indisciplinate loqueris, quasi Deus absens,
Omnia qui fecit, nec audiat, neque cernat.

LXXVII.

EBRIOSIS.

Ebrioso modum non pono, sed belluam malo.
Bibendo superbis, interior a mente recedis
Regentis imperium tenens apud, stulte, Cyclopas:
Inde in historiis, dum mortuus non bibo, dicis.
Optima mihi bibere, & corda sapere.
Subministra magis, quid amplius quaeris abuti,
Infimo pauperi da, & eritis ambo refecti.
Si facias ista, extinguis tibi gehennam.

LXXVIII.

PASTORI.

Pascere qui quaeris, & quod potuisti parasti,
Assidue pascendo recte fecisti.
Sed tamen invise pauperem, qui te non repascat.
Tunc erit mensa tua per unum Deum probata.
Omnipotens tales vel maxime pasci praecepit.
Respice cum pascis infirmos, & foeneras Alto.
In illo vos Dominus voluit probatos adesse.

LXXIX.

ORANTI.

Orantem si cupias exaudiri de Caelo,
Rumpe de latibulis nequitiae vincla.
Aut si benefactis ores miseratus egenis,
Ne dubites quin quod petieris detur oranti.
Tu sane si nudus benefactis Deum adores,
In totum ne facias sic orationes inepte.

LXXX.

NOMEN GAZAEI.

Incolae Caelorum futuri cum Deo Christo
Tenente principium, vidente cuncta de Caelo,
Simplicitas, bonitas habitet in corpore vestro.
Irasci nolite sine caussa fratri devoto.
Recipietis enim quidquid feceritis ab illo.
Hoc placuit Christo, resurgere mortuos imo
Cum suis corporibus, & quos ignis ussit in aevo
Sex millibus annis completis mundo finito.

Ver-

Vertitur interea Cælum tenore mutato:
Comburuntur enim impii tunc igne divino.
Ira Dei fummi ardet creatura gemendo.
Digniores, ftemmate & generati præclaro,
Nobilesque Viri fub Antichrifto devictu,
Ex præcepto Dei rurfum viventes in ævo,
Mille quidem annis ut ferviant fanctis & Alto,
Sub jugo fervili, ut portent victualia collo;
Ut iterum autem judicentur regno finito.
Nullificantes Deum, completo millefimo anno,
Ab igne peribunt, cum montibus ipfi loquendo.
In buftis, & tumulis omnis caro redditur afto,
Demerguntur inferno, trahunt pœnas in ævo.
Oftenduntur illis & leguut gefta de Cælo.
Memoria prifca debito, & merita digno.
Merces in perpetuo fecundum facta Tyranno.
Omnia non poffum comprehendere parvo libello.
Curiofitas docti conveniet nomen in ifto.

CYPRIANI GENESIS ET SODOMA.

GENESIS.

Rincipio Dominus cælum terramque creavit:
Namque erat informis fluctuqua abfcondita tellus:
Immenfufque Deus fuper æquora vaftameabat,
Dum chaos & nigræ fufcabant cuncta tenebræ.
Has dum disjungi juffit de cardine, fatur,
Lux fiat, clare & nituerunt omnia mundo.
Cum Dominus primi compleffet facta diei,
Condidit albentem nebulis nafcentibus axem,
Accipit immenfus verrentia littora pontus,
Multiplices rapiens validis cum tractibus amnes.
Tertia lux faciem terrarum fulva retexit:
Arida mox pofito narratur nomine terra:
Flurea ventofis conturgunt germina campis,
Pomiferique fimul procurvant brachia rami.
Quarta dies generat folis cum lampade lunam,
Et ftellas tremulo radiantes lumine fingit.
Hæc alementa dedit fubjecto infignia mundo,
Tempora quæ doceant varios mutanda per ortus.
At quinta accipiunt liquentia flumina pifces,
Et volucres varias fufpendunt corpore pennas.
Sexta prægelidos in fpiras lubricat angues,
Quadrupedumque greges totos diffundit in agros:
Conctaque multiplici mandavit crefcere paffim
Germine, & immenfis errare & pafcere terris.
Hæc ubi conftituit divina potentia juffu,
Rectorem infpiciens mundanis defora rebus,
Hæc memorat, Noftris hominem faciamus ad unguem
Vultibus adfimilem, toto qui regnet in orbe.
Et licet hunc uno poffet componere verbo,
Ipfe tamen fancta dignatus ducere dextra,
Infpirat brutum divino a pectore pectus.
Quem poftquam effigie formatum ceu fua vidit,
Metitur folum mordaces volvera curas.
Ilicet irriguo perfundit lumina fomno,
Mollius ut vulfa formetur femina cofta,
Atque artus mixto gemino fubftantia firmet.
Inditur & nomen vitæ, quod dicitur Eva.
Quapropter nati linquunt de more parentes,
Conjugibufque fuis pofitis cum fedibus hærent.
Septima, quando Deus factorum fine quievit,
Sacrata, ftatuens venturi gaudia fecli.
Ilicet exhibitis animantum ex ordine turbis,
Viritim cunctis nomen, quod permanet, indit
Adami a Domino donata prudentia folers.
Quem Deus alloquio junctam dignatur & Evam:
Crefcite multimodo ventura in tempora partu,
Ut polus & plenæ veftro fint germine terræ:
Hæredafque mei, varios decerpite fructus,
Quos nemora & pingui reddunt de cefpita campi.
Hæc ubi differuit, læta paradifus in aula
Inftruitur, primique afpectat lumina folis.
Gignitur hæc inter pomis letalibus arbos,
Conjunctum generans vitæ mortifque faporem.
Ædibus in mediis puro fluit agmine flumen,
Quod rigat infignes liquidis de fluctibus ortus,
Quadrifidofque fecat undanta ex fonte meatus:
Phifon auriferis prædives fluctuat undis,
Confpicuafque terit rauco de gurgite gemmas:
Prafinus huic nomen, illi eft carbunculus ardens:
Perfpicuufque vadis terram prælambit Evilat.
Poft hunc Æthiopas Gæon adlapfus opimat.
Tertius eft Tigris Eufrati adjunctus amœno,
Affyriam celeri difcretim flumina fulcans.
Hic pofitus cuftos Adamus cum conjuge fida
Atque opifex, tali formatur voce Tonantis:
Na trepidate fimul licitos præcerpere fructus,
Quos nemus intonfum ramo frondente creavit,
Sulliciti ne forte malum noxale legatis,
Quod viret ex gemino difcrata ad munia fucco.
Nec minus interea cæcos nox alta tenabat,
Ac modo formatos veftis nec texerat artus.
Has inter fedes & baccis mitibus ortus,
Spumeus aftuto vincens animalia fenfu,
Serpebat tacite fpiris frigentibus anguis,
Livida mordaci volvens mendacia fenfu,
Femineu tentat fub pectore mollia corda:
Dic mihi cur metuas felicia germina mali?
Numquid poma Deus non omnia nota facravit?
E queis fi ftudeas mellitos carpera victus,
Aureus aftrigero remeabit cardine mundus.
Illa negat, vetitufque timet contingere ramos:
Sed tamen infirmo vincuntur pectora fenfu.
Ilicet ut niveo jam mitia dente momordit,
Adfulfit nulla maculatum nube ferenum:
Tum fapor illecebram mellitis faucibus indens,
Compulit infueto munus deferra marito.
Quod fimul ac fumpfit, deterfa nocte nitentes
Emicnere oculi mundo fplendente fereni.
Ergo ubi nudatum profpexit corpus uterque,
Cumque pudenda videut, ficulnis frondibus umbrant.
Forte fub occiduo Domini jam lumine folis
Agnofcunt fonitum, trepidique ad devia tendunt:
Tum Dominus cæli mœftum compellat Adamum:
Dic ubi nunc degas? Refpondit talia fupplex:
O Domine, affatus pavido fub corde tremifco

Magno

Magne tuos, nudusque metu frigente fatigor.
Tum Dominus: Quis poma dedit noxalia vobis?
Tradidit hæc mulier, dum dicit lumina promptim
Candenti perfusa die, liquidumque serenum
Affulsisse sibi, solemque & sidera cæli.
Protinus Ira Dei turbatam territat Evam
Auctorem vetiti dum quærit maximus acti.
Illa sub hæc pandit: Serpentis fusa loquentis
Accepi fallente dolo blaudoque rogatu.
Nam sua vipereis intexens verba venenis,
Hæc mihi præ cunctis narravit dulcia pomis.
Ilicet omnipotens condemnat gesta draconis,
Præcipiens cunctis invisum visere monstrum:
Pectore mox suso prorepere, tum sola morsu
Pandere, mansuro quæcumque in tempora bello
Humanos inter sensus ipsumque labantem,
Vertice ut abjecto pronus post crura virorum
Serperet, ut calcet dum labens cominus instat.
Femina fraudigeris misere decepta loquelis,
Præcipitur duro discrimine ponere partum,
Servitiumque sui studio perferre mariti.
Tu vero cui visa fuit sententia verax
Conjugis, immiti cessit quæ victa draconi,
Deflebis misetum per tempora longa laborem.
Nam tibi triticeæ surget pro germine messis
Carduus, & spinis multum paliurus acutis,
Ut cum visceribus lassis & pectore mœsto
Plurima sollicitos præstent suspiria victus,
Donec in occiduo venientis tempore mortis,
Unde geris corpus, terræ reddare jacenti.
His actis dominus trepidis dat tædia vitæ,
Dejectosque procul sacratis dimovet hortis,
Obversosque locat, medioque eliminat igni,
In quo perceleri Cherubin evolvitur æstu,
Dum calidus defervet apex, flammasque volotat.
Queis dominus, pigro ne frigore membra rigerent,
Consuit evulsas pecudum de viscere pelles,
Operiens nudos calidis de vestibus artus.
Ergo ubi conjugio sese jam fidus Adamus
Esse virum sensit, nomen genitricis amatæ
Exhibet uxori, bino qui germine factus
Continuo genitor, diversis nuncupat orsis.
Atque Cain hic nomen habet, cui junctus Abelus:
Innocuas hujus servabat cura bidentes,
Ast alius curvo terram vertebat aratro.
Hi cum perpetuo ferrent sua dona Tonanti,
Dissimiles fructus sensu suadente dedere.
Nam prior uberibus fuerant quæ prosata glebis
Obtulit: ast alius miti se devovet agno,
Extra manu sincera gerens adipemque nivalem.
Confestimque placet Domino pia vota tuenti.
Quod propter gelida Cain incanduit ira,
Quem Deus alloquio dignatus, talibus infit:
Dic mihi, si rectum vivas, & noxia cernas,
Degere non possis contracto a crimine purus?
Desine mordaci fratrem disperdere sensu,
Qui tibi ceu domino subjectus colla daturus.
Nec tamen his fractus, fratrem deducit ad arva,
Atque ubi deprensum deserto in gramine vidit,
Elidit geminis fraudans pia guttura palmis.
Quod factum Dominus cælo speculatus ab alto,
Disquirit quonam terrarum degat Abelus:
Ille negat positum custodem se fore fratris.
Cui Deus affatur: Nonne vox sanguinis ejus
Ad me missa sonat, celsumque ascendit ad axem?
Nosce igitur mansura tibi pro crimine tanto.
Nam modo quæ maduit germani sanguine terra,
Inviso maledicta tibi commissa negabit
Semina, & adsumptis fructum non proferet herbis.
Torpidus ut multo collidens membra tremore

* * *

SODOMA.

JAm Deus omnipotens primævi tempora secli,
Vindice diluvio, cunctis aboleverat undis,
Quas cælum sparsit terræ, maris expuit æquor:
Hactenus haud liquido pœnas decernere pactus
Excidio, quoties hiemes induceret aer,
Frænandis varium pluviis mandaverat arcum,
Purpureo & viridi signantem nubila limbo.
Iridis huic nomen, propria est quæ fibula nimbis.
Sed recidiva hominum pariter cum gente secunda
Impietas, iterumque mali nova pullulat ætas,
Excidio jam non imbrem sortita, sed ignes.
Sic Sodomum meruit tellus ardentibus uri
Flammis, & finis portendere signa futuri.
Effera luxuries illic, inimica pudoris,
Instar legis erat, fugeret quam præscius hospes,
Ante vel ad Scythicas, vel apud Busiridis aras
Exoptans per sacra necem, cæsusque cruorem
Fundere Bebrycium, & Libycas satiare palæstras:
Anteque vel Circæa novas per pocula formas
Sumere, quam læsum Sodomis amittere sexum.
Pulsabant cælum invidia, connubia mixta
Incestu parili, generis natura rebellis
In sese, læsumque viri cum corpore nomen.
Tempore sed certo Deus omnia prospeculatus,
Judicat injustos patiens, ubi criminis ætas,
Cessandi spatium vis nulla coegerit iræ.
Jamque dies ultrix aderat: duo de grege missi
Angelico, forma juvenes, qui spiritus ambo
Diva ministerio Domini mandata ferebant,
Succedunt Sodomis: illic de stirpe piorum
Transvena Loth aderat, sapiens, justique colonus,
Unus erat, meminisse Deum. solet utilis arbor
In silvis latitare feris velut hospita fructu.
Is tunc pro porta residens (vix mœnia adibant
Cælicolæ) quamquam divinos nescius, ultro
Advocat, appellat, patrio veneratur honore,
Hospitioque vocat, longe stabulare parantes;
Enitus longis precibus, pia pignora mensa,
Officiisque probis studio dispungit amicos.
Nox requiem dederat, lux solverat altera noctem,
Et Sodoma in foribus strepitat conquesta rudendum.
Loth contra supplex: Ne vos odne pacta libido
Incendat juvenes ipsam fœdare juventam:
Quo luxus genitura vocat? quo femina frustra?
Quo nullæ nuptant animæ, non lustra colentes,
Non stabulis reduces, non undis subter hiantes,
Nec quæ pennarum modulis prope nubila pendent,
Nec quæ per terram protracto corpore manant.
Omne genus luxu genus est, sed femina conjux
Omnibus, & numquam cuiquam nisi femina mater.
Nunc si fas juvenilis haber vastare pudorem,
Sunt intus natæ bijuges mihi, nubilis ætas,
Virginitas in flore tumet, jam dedita messi,
Digna cupido viris, tulerit quam vestra voluptas:
Cedo pater, proque hospitibus pensabo dolorem.
Vulgus ad hæc demens, Quisnam tu, quantus, & unde,
Qui

Qui nobis domineris, ait, legeſque recondas?
Tranſvena, correctur Sodomorum? duplicat iras:
Nunc igitur tute ipſe lues, quod noſtra cupido eſt,
Pro natis, proque hoſpitibus: ſatis unus in omnes.
Dicta & facta ſimul: vulgi mora nulla furentis.
Turbidus hiberno ut dum volvitur impete torrens,
Rivorum numeros uno pede fertur in omnes,
Si qua illic arbor rapidis offenditur undis,
Haud manſura diu, quantum radice licebit
Crinitas durare moras, ubi ſubter adeſam
Perdit humum circumfuſſu cum caudice pendens,
Huc illuc certam differt incerta ruinam:
Haud aliter Loth in media vertigine vulgi
Nutabat vinci prope jam: ſed diva poteſtas
Subvenit: angelici juvenes de limine raptum
Reſtituunt tectis: demens ſed vulgus ibidem
Pœnarum auſpiciis multentur lumine diro.
Tunc decreta Dei referant, dignam fore pœnam
De cælo Sodomis: ipſum meruiſſe ſalutem
Juſtitiæ titulo. quin ergo accingeris iſthinc
Feſtinare fugam, pariterque educere ſi quid
Gentis habes? nos exitium jam inducimus urbi.
Loth generos citus adloquitur: ſed dura hominum mens
Credere deſpexit monitum, riſitque timorem.
Tempore mox quo lux tenebras conſcendere tentat,
Et bicolor cæli facies de nocte dieque eſt,
Inſtebant juvenes Chaldæam educere gentem
Ex Sodomis, juſtamque domum donare ſaluti:
Eia age Loth exurge, tuamque adſume jugalem,
Et natas duplices, atque hinc exterminus ito,
Præveniens Sodomum pœnas (manibus quoque amicis
Producunt trepidos) atque hæc tibi cetera mando,
Serva Loth animam, ne viſum in terga retrorſum
Vertere forte velis, cœptum vel ſiſtere greſſum.
In montem propera. Timuit Loth ardua tardo
Erepere gradu, cæleſtes ne prius iræ
Opprimerent: alios igitur depoſcere portus
Adgreditur, parvam, quam contra aſpexerat, urbem.
Huc, inquit, contendo fuges: vix mœnibus extat,
Nec longe, nec magna, mihi favete petenti.
Urbis & ipſius pariter geſſere ſalutem.
Inde Segor vico nomen vox barbara novit.
Tunc Loth ingreditur Segor, ſimul exoritur ſol,
Ultimus ille quidem, in Sodomamque incendia fervens
Infert. nam totos radios armaverat igni:
Æmula ſubſequitur caligo, includere lucem
Cœptans, atque globos confuſo intexere cælo:
Fumentes coeunt nubes, novus irruit imber,
Sulphura cum flammis flagrantibus æſtuat æther,
Exuſtus crepitet liquidis ardoribus æther.
  Hinc hebet in falſo de vero fabula famam,
Solis progeniem currus optaſſe paternos,
Nec valuiſſe levem puerum frænere ſuperbos
Ignis equos, arſiſſe orbem, tunc fulmine raptum
Aurigam, inlicitum planctum mutaſſe ſorores.
Viderit Eridanus, ſi qua illic populus albet,
Aut ſi quis plumat ſenio modulatior ales.
Hic aliter verſæ mœrent miracula formæ.
Namque comes conjux, heu me, male tum quoque legis
Femina non patiens, divina ad murmura cæli
Audaces oculos nequidquam ſola retorſit,
Non habitura loqui quod viderit, & ſimul illic
In fragilem mutata ſalem, ſtetit ipſa ſepulchrum,
Ipſaque imago ſibi, formam ſine corpore ſervans.
Duret adhuc etenim nuda ſtatione ſub æthram,
Nec pluviis dilapſa ſitu, nec diruta ventis.
Quin etiam ſi quis mutilaverit advena formam,
Protinus ex ſeſe ſuggeſtu vulnera complet.
Dicitur & vivens alio jam corpore, ſexus
Munificos ſolito diſpungere ſanguina menſes.
Nuſquam ſunt Sodomi, nuſquam illorum impia lucent
Mœnia, cum dominis domus omnis inops ita nuſquam:
Tota rogus regio eſt: hinc atro horrore favillæ,
Hincque ſitu cano cineres incendia ſignant.
Occidit illa prior feritas, quam proſpiciens Loth
Nullus arat fruſtra piceas fuligine glebas.
Semiperempta etiam ſi qua illic jugera lætas
Autumni conantur opes, facile optima ſeſe
Promittunt oculis, pira, perſica, & omnia mala,
Donec carpuntur: nam protinus indice tactu,
Solvitur in cinerem, fit vana favillaque, pomum.
Sic igitur cælo pariter terraque ſepultis,
Nec mare vivit ibi, mors eſt maris illa quieti,
Idque animat nullus per anhela volumina fluctus,
Quodque etiam patrio numquam ſuſpirat ab auſtro,
Quodque cavet proferre aliquam de gurgite gentem
Squamigeram, lævive cuti vel cortice ſeptam,
Vel criſpam concham, aut duplici compagine clauſam.
Solum illic propria mentitur fruge bitumen,
Exuſti fuligo maris, quod vividus ardor
Subter ſtagna coquens de ſulphuris & ſalis æſtu,
Temperat, inque picem dat terræ hærere marinam.
Invehitur proprio cum tempore pingue crematæ
Virus aquæ, ſpumiſque cutis ſuper æquora nigra
Texitur, appellunt queis eſt ea captio mercis:
Adclinant læves laterum libramine lembos,
Ut ſemel impoſitam doceant conſcendere venam.
Nam ſe ſponte levans adnabit mercis ad ora
Navigii, preciumque dabit pro munere largo,
Ni plaga contigerit quam menſis femina veſtit.
  Ecce aliud monſtrum pelagi de clade notatur:
Cuncta illic immiſſa natant: natura receſſit
Mergendis data corporibus. ſi denique teſtæ
Luciferam narem inſiſtens, qua ſpiritus igni eſt,
Velificavit apex, flammæ ſi flamma perempta eſt,
Ibit ſubter aquas deſtructio naufraga lucis.
  Hæ Sodomum & Gomorom ſignatæ in ſecula pœnæ
Gentibus injuſtis, queis corpora dura timorem
Deſeruere Dei, de cælo jura tueri,
Inque unum rerum Dominum ſpectare docebunt.

L. C.

L. C. FIRMIANI LACTANTII
CARMEN
DE PASSIONE D. N. JESU CHRISTI.

Uisquis ades, mediique subis in limine templi,
Siste parum, insontemque tuo pro crimine passum
Respice me, me conde animo, me in pectore serva.
Ille ego, qui casus hominum miseratus acerbos
Huc veni, pacis promissæ interpres, & ampla
Communis culpæ venia: hic clarissima ab alto
Reddita lux terris, hic alma salutis imago,
Hic tibi sum requies, via recta, redemptio vera,
Vexillumque Dei, signum & memorabile fatu:
Te propter, vitamque tuam sum Virginis alvum
Ingressus, sum factus homo, atque horrentia passus
Funera, nec requiem terrarum in finibus usquam
Inveni; sed ubique minas, sed ubique labores.
Horrida prima mihi in terris magalia Judæ
Hospitia in partu, sociæque fuere paranti.
Hic mihi fusa dedit bruta inter inertia primum
Arida in angustis præsepibus herba cubile.
In Phariis primos vixi regionibus annos
Herodis regno profugus, reliquosque reversus
Judæam semper, jejunia semper, & ipsam
Pauperiem extremam, & rerum inferiora secutus,
Semper agens monitis humana salubribus almæ
Ingenia ad studium probitatis, aperta salubri
Plurima doctrinæ injungens miracula. quare
Impia Hierusalem rabidis exercita curis
Invidiæ, sævisque odiis, & cæca furore,
Insonti est pœnis letalibus ausa cruentam
In cruce terribili mortem mihi quærere. quæ si
Latius ipse velis distinguere, sique per omnes
Ire juvet gemitus, mecum & sentire dolores,
Collige consilia, insidiasque, meique nefandum
Sanguinis innocui pretium, & simulata clientis
Oscula, & insultus, & sævæ jurgia turbæ.
Verbera præterea, & promptas ad crimina linguas
Fige animo, & testes, & cæci infanda Pilati
Judicia, ingentemque humeros, & fessa prementem
Terga crucem, atque graves horrenda ad funera gressus.
Nunc me, nunc vero desertum, extrema secutum
Supplicia, & dulci procul a genitrice levatum
Vertice ad usque pedes me lustra. en aspice crines
Sanguine concretos, & sanguinolenta sub ipsis
Colla comis, spinisque caput crudelibus haustum,
Undique diva pluens vivum super ora cruorem.
Compressos speculare oculos, & luce carentem,
Afflictasque genas: arentem suspice linguam
Felle venenatam, & pallentes funera vultus.
Cerne manus clavis fixas, tractosque lacertos,
Atque ingens lateri vulnus: cerne inde fluorem
Sanguineum, fossosque pedes, artusque cruentos.
Flecte genu, signumque crucis venerabile adora
Flebilis, innocuo terramque cruore madentem
Ore petens humili lacrymis suffunde subortis,
Et me nonnumquam devoto in corde, meosque
Fer monitus, sectare meæ vestigia vitæ,
Ipsaque supplicia inspiciens, mortemque severam
Corporis, innumeros memorans animique dolores
Disce adversa pati, & propriæ invigilare saluti.
Hæc monimenta tibi, si quando in mente juvabit
Volvere, si qua fides animo tibi forte meorum,
Debita si pietas, & gratia digna laborum
Surget, erunt veræ stimuli virtutis, eruntque
Hostis in insidias clypei, quibus acer in omni
Tutus eris, victorque feres certamine palmam.
Hæc monimenta tuos si labilis orbis amicos
Avertent sensus fugiente decoris ab umbra
Mundani; efficient, ne spe captatus inani
Mobilis occiduis fortunæ fidere rebus
Ausis, aut vitam sperare fugacibus annis.
Sed te nimirum sic ista caduca videntem
Secula, & exutum patriæ melioris amore,
Orbis opes, rerumque usus, & vota priorum,
Moribus extollent sacris: vitæque beata
Spe, duras inter pœnas, e rora fovebunt
Cælesti, pacique boni dulcedine pascent.
Purpuream donec, post ultima fata relicto
Corpore, sublimes animam revocabit ad auras
Gratia magna Dei. tunc omnem exuta laborem,
Angelicos tunc læta choros, aciesque beatas
Sanctorum inspiciens, æternæ pacis amœna
Perpetuo felix mecum regnabit in aula.

SYMPOSIUM OLIM INSCRIPTUM SYMPOSII POETÆ
ÆNIGMATA CENTUM.

PROLOGUS.

Æc quoque Symposius de carmine lusit inepto;
Sic tu, Sexte, doces, sic te deliro magistro.
Annua Saturni dum tempora festa redirent,
Perpetuo semper nobis sollemnia ludo:
Post epulas lætas, post pocula dulcia mensæ,
Deliras inter vetulas, puerosque loquaces,
Cum streperet lata madidæ facundia linguæ:
Tum verbosa cohors studio sermonis inepti
Nescio quas passim magno de nomine nugas
Est meditata: diu sed frivola multa locuta est:
Nec mediocre fuit magni certaminis instar,
Ponare de versu vel solvere quæque vicissim.
Ast ego ne solus fœde tacuisse viderer,
Qui nihil attuletim mecum, quod dicere possem,

Hos

Hos versus feci subito de carmine vocis.
Insanos inter, sanum non esse necesse est.
Da veniam Lector, quod non sapit ebria Musa.

I. *Graphium*.

DE summo planus, sed non ego planus in imo,
Versor utrimque manu, diverso & munere fungor:
Altera pars revocat, quidquid pars altera fecit.

II. *Arundo*.

DUlcis amica Dei, semper vicina profundis,
Suave canens Musis, nigro perfusa colore,
Nuncia sum linguæ, digitis signata magistris.

III. *Annulus cum gemma*.

COrporis extremi non magnum pondus adhæsi:
Ingenitum dicas, ita pondere nemo gravetur:
Una tamen facies, plures habitura figuras.

IV. *Clavis*.

VIrtutes magnas de viribus adfero parvis:
Pando domus clausas, iterum sed claudo patentes:
Servo domum domino, sed rursus servor ab ipso.

V. *Catena*.

NExa ligor ferro, multos habitura ligatos:
Vincior ipsa prius, sed vincio vincta vicissim:
Et solvi multos, nec sum tamen ipsa soluta.

VI. *Tegula*.

TErra mihi corpus, vires mihi præstitit ignis:
Alte domus quæro, sedes est semper in imo:
Et me perfundit qui me cito deserit humor.

VII. *Fumus*.

SUnt mihi, sunt lacrimæ, sed non est caussa doloris:
Est iter ad cælum, sed me gravis impedit aer:
Et qui me genuit, sine me non nascitur ipse.

VIII. *Nebula*.

NOx ego sum facie, sed non sum nigra colore;
Inque die media tenebras tamen adfero mecum:
Nec mihi dant stellæ lucem, nec Cynthia lumen.

IX. *Pluvia*.

EX alto venio longa delapsa ruina,
De cælo cecidi medias transmissa per auras,
Sed sinus excepit, qui me simul ipse recepit.

X. *Glacies*.

UNde fui quondam, quod me cito credo futuram,
Nunc rigidi cæli duris connexa catenis,
Nec calcata pati possum, nec nuda teneri.

XI. *Nix*.

PUlvis aquæ tenuis, modico cum pondere lapsus,
Sole madens, æstete fluens, in frigore siccus,
Flumina facturus, totas prius occupo terras.

XII. *Flumen & pisces*.

ESt domus in terris, clara quæ voce resultat,
Ipsa domus resonat, tacitus sed non sonat hospes:
Ambo tamen currunt, hospes simul & domus una.

XIII. *Navis*.

LOnga feror velox, formosæ filie silvæ,
Innumeris pariter comitum stipata catervis,
Curro vias multas, vestigia nulla relinquens.

XIV. *Pullus in ovo*.

MIra tibi referam nostræ primordia vitæ:
Nondum natus eram, nec eram tum matris in alvo,
Jam posito partu, natum me nemo videbat.

XV. *Vipera*.

NOn possum nasci, si non occidero matrem:
Occidi matrem, sed me manet exitus idem.
Id mea mors patitur, quod jam mea fecit origo.

XVI. *Tinea*.

LIttera me pavit, nec quid sit littera novi,
In libris vixi, nec sum studiosior inde.
Exedi Musas, nec adhuc tamen ipsa profeci.

XVII. *Aranea*.

PAllas me docuit texendi nosse laborem,
Nec pepli radios poscunt, nec licia telæ.
Nulla mihi manus est, pedibus tantum omnia fiunt.

XVIII. *Cochlea*.

POrto domum mecum semper migrare parata,
Mutatoque solo non sum miserabilis exsul:
Nam mihi concilium de cælo nascitur ipso.

XIX. *Rana*.

RAucisonans ego sum, mediis vocalis in undis,
Sed vox laude sonat, quæ se quoque laudet & ipsa:
Cumque canam semper, nullus mea carmina laudat.

XX. *Testudo*.

TArda gradu lento, specioso prædita dorso,
Docta quidem studio, sed sævo prædita fato:
Viva nihil dixi, quæ sic modo mortua canto.

XXI. *Talpa*.

CÆca mihi facies, atris obscura tenebris.
Nec est ipse dies, nec sol mihi cernitur ullus:
Malo tegi terra, sic me quoque nemo videbit.

XXII. *Formica*.

PRovida sum vitæ, duro non pigra labori,
Ipsa ferens humeris securæ prævia brumæ:
Nec gero magna simul, sed congero multa vicissim.

XXIII. *Musca*.

IMproba sum, fateor: quid enim gula turpe veretur?
Frigora vitabam, quæ nunc æstate revertor:
Sed cito submoveor, falso conterrita vento.

XXIV. *Gurgulio.*

NOn bonus agricolis, non frugibus utilis hospes,
Non magnus forma, non recto nomine dictus,
Non gratus Cereri, non parvam insumo saginam.

XXV. *Mus.*

PArva mihi domus est, sed janua semper aperta,
Exiguo sumptu, furtiva vivo sagina.
Quod mihi nomen inest, Romæ quoque consul habebat.

XXVI. *Grus.*

Littera sum cæli, penna perscripta volantis,
Bella cruenta gerens, volucri discrimine Martis,
Nec vereor pugnas, dum non sit longior hostis.

XXVII. *Cornix.*

VIvo novem vitas, si me non Græcia fallit,
Atraque sum semper, nullo compulsa dolore,
Et non irascens, ultro convicia dico.

XXVIII. *Vespertilio.*

NOx mihi dat nomen primo de tempore noctis.
Pluma mihi non est, quum sit mihi penna volantis,
Sed sedeo in tenebris, nec me committo diebus.

XXIX. *Ericius.*

PLena domus spinis, parvi sed corporis hospes,
Incolumi dorso telis confixus acutis,
Sustinet armatas segetes habitator inermis.

XXX. *Pediculus.*

ESt nova nostrarum cunctis captura ferarum,
Ut si quid capias, id tu tibi ferre recuses:
Et quod non capias, tecum tamen ipse reportes.

XXXI. *Phœnix.*

VIta mihi mors est, morior, si cœpero nasci:
Sed prius est fatum leti, quam lucis origo:
Sic solus manes ipsos mihi duco parentes.

XXXII. *Taurus.*

MŒchus eram regis, sed lignea membra sequebar:
Et Ciliciam mons sum, sed non sum nomine solo:
Et vehor in cælis, & in ipsis ambulo terris.

XXXIII. *Lupus.*

DEntibus insanguis ego sum, qui vinco bidentes,
Sanguineas prædas quærens, victusque cruentos,
Multa cum rabie vocem quoque tollere possum.

XXXIV. *Vulpes.*

EXiguum corpus, sed cor mihi corpore majus:
Sum versuta dolis, arguto callida sensu:
Et fera sum sapiens, sapiens fera si qua vocatur.

XXXV. *Capra.*

ALma Jovis nutrix, longo vestita capillo,
Culmina difficili peragrans super ardua gressu,
Custodi pecoris tremula respondeo voce.

XXXVI. *Porcus.*

SEtigeræ matris fœcunda natus in alvo,
Desuper ex alto virides expecto saginas,
Nomine numen habens, si littera prima periret.

XXXVII. *Mula.*

DIssimilis patri, matri diversa figura:
Confusi generis, generi non apta propago:
Ex aliis nascor, nec quisquam nascitur ex me.

XXXVIII. *Tigris.*

A Fluvio dicor, fluvius vel dicitur ex me,
Junctaque sum vento, vento velocior ipso:
Et mihi dat ventus natos, nec quæro maritum.

XXXIX. *Centaurus.*

QUatuor insignis pedibus, manibusque duabus,
Dissimilis mihi sum, quia non sum unus & unus:
Et vehor & gradior, quia me mea corpora portant.

XL. *Papaver.*

GRande mihi caput est, intus sunt membra minuta,
Pes unus solus, sed pes longissimus unus:
Et me somnus amat, proprio nec dormio somno.

XLI. *Malva.*

ANseris esse pedes similes mihi nolo negare:
Nec duo sunt tantum, sed plures ordine cernis:
Et tamen hos ipsos omnes ego porto supinos.

XLII. *Beta.*

TOta vocor Græce, sed non sum tota Latine:
Ante tamen mediam cauponis scripta tabernam,
In terra nascor, lympha lavor, ungor olivo.

XLIII. *Cucurbita.*

PEndeo dum nascor, rursus dum pendeo nascor:
Pendens commoveor ventis, & nutrior undis,
Pendula si non sum, non sum jam jamque futura.

XLIV. *Cepa.*

MOrdeo mordentes, ultro non mordeo quemquam,
Sed sunt mordentem multi mordere parati.
Nemo timet morsum, dentes quia non habeo ullos.

XLV. *Rosa.*

PUrpura sum terræ, pulcro perfusa rubore,
Septaque, ne violer, telis defendor acutis.
O felix, longo si possem vivere fato.

XLVI. *Viola.*

MAgna quidem non sum, sed inest mihi maxima virtus.
Spiritus est magnus, quamvis in corpore parvo:
Nec mihi germen habet noxam, nec culpa ruborem.

XLVII. *Thus.*

DUlcis odor nemoris, flamma fumoque fatigor,
Et placet hoc Superis, medios quæ mittor in ignes,
Cum mihi peccandi vitium natura negarit.

XLVIII.

XLVIII. *Myrrha*.

DE lacrimis & pro lacrimis mea cœpit origo.
Ex oculis fluxi, sed nunc ex arbore nascor,
Lætus honor frondis, tristis sed imago doloris.

XLIX. *Ebur*.

DEns ego sum magnus, populis cognatus Eois,
Nunc ego per partes in corpora multa recessi.
Nec remanent vires, sed formæ gratia mansit.

L. *Fœnum*.

HErba fui quondam viridi de gramine terræ,
Sed chalybis duro mollis præcisa metallo,
Mole premor propria, tecto conclusa sub alto.

LI. *Mola*.

AMbo sumus lapides, una sumus, ambo jacemus:
Quam piger est unus, tantum non segnis it alter:
Hic manet immotus, non desinit ille moveri.

LII. *Farina*.

INter fata fui, quæ me contrita premebant.
Vix tamen effugi totis collisa medullis:
Et nunc forma mihi minor est, sed copia major.

LIII. *Vitis*.

NOlo toro jungi, quamvis placet esse maritam.
Nolo virum thalamo, per me mea nata propago est:
Nolo sepulchra pati, scio me submergere terræ.

LIV. *Hamus*.

EXiguum corpus flexu mucronis aduncum,
Fallaces escas medio circumfero fluctu:
Blandior ut necem, morti præmitto saginam.

LV. *Acus*.

LOnga, sed exilis tenui producta metallo,
Mollia duco levi comitantia vincula ferro,
Et faciem læsis, & nexum reddo solutis.

LVI. *Caliga*.

MAjor eram longe, quondam dum vita manebat.
At nunc exanimis, lacerata, ligata, revulsa,
Dedita sum terræ, tumulo sed condita non sum.

LVII. *Clavus*.

IN caput ingredior, quia de pede pendeo solo:
Vertice tengo solum, capitis vestigia signo:
Sed multi comites casum patiuntur eumdem.

LVIII. *Capillus*.

FIndere me nulli possunt, præcidere multi.
Sed sum versicolor, albus quandoque futurus.
Malo manere niger, minus ultima fata verebor.

LIX. *Pila*.

NOn sum cincta comis, & non sum compta capillis.
Intus enim crines mihi sunt, quos non videt ullus.
Meque manus mittunt, manibusque remittor in auras.

LX. *Serra*.

DEntibus innumeris toto sum corpore plena,
Frondicomam sobolem morsu depascor acuto.
Mando tamen frustra, quia respuo præmia dentis.

LXI. *Anchora*.

MUcro mihi geminus ferro conjungitur uno.
Cum vento luctor, cum gurgite pugno profundo.
Scrutor aquas medias, ipsas quoque mordeo terras.

LXII. *Pons*.

STat nemus in lymphis, stat in alto gurgite silva,
Et manet in mediis undis immobile robur:
Terra tamen mittit quod terræ munera præstat.

LXIII. *Spongia*.

IPsa gravis non sum, sed aquæ mihi pondus inhæret:
Viscera tota tument patulis diffusa cavernis.
Intus lympha latet, sed non se sponte profundit.

LXIV. *Tridens*.

TRes mihi sunt dentes, quos unus continet ordo,
Unus præterea dens est & solus in imo,
Meque tenet numen, ventus timet, æquora curant.

LXV. *Sagitta*.

SEpta gravi ferro, levibus circumdata pennis,
Aera per medium volucri contendo meatu,
Missaque discedens nullo mittente revertor.

LXVI. *Flagellum*.

DE pecudis dorso pecudes ego terreo cunctas,
Obsequium reddens memorata lege doloris.
Nec volo contemni, sed contra nolo nocere.

LXVII. *Laterna*.

COrnibus apta cavis, tereti pellucida vitro,
Lumen habens intus divini sideris instar,
Noctibus in mediis faciem non perdo dierum.

LXVIII. *Specular*.

PErspicior penitus, nec luminis arceo visus,
Transmittens oculos intra mea membra meantes.
Nec me transit hiems, sed sol tamen emicat in me.

LXIX. *Speculum*.

NUlla mihi certa est, nulla est peregrina figura,
Fulgor inest intus, radianti luce coruscus,
Qui nihil ostendit, nisi si quid viderit ante.

LXX. *Clepsydra*.

LEx bona dicendi, lex sum quoque dura tacendi,
Jus avidæ linguæ, finis sine fine loquendi,
Ipsa fluens dum verba fluunt, ut lingua quiescat.

LXXI. *Puteus*.

MErsa procul terris in cespite lympha profundo,
Non nisi perfossis possum procedere rimis,
Et trahor ad superos alieno ducta labore.

LXXII. *Tubus.*

TRuncum terra tegit, latitant in cespite lymphæ,
Alveus est modicus, qui ripas non habet ullas:
In ligno vehitur medio, quod ligna vehebat.

LXXIII. *Follis.*

NOn ego continuo morior dum spiritus exit:
Nam redit assidue, quamvis & sæpe recedat:
Et mihi nunc magna est animæ, nunc nulla facultas.

LXXIV. *Lapis.*

DEucalion ego sum crudelior hospes in unda,
Affinis terræ, sed longe durior illa.
Littera decedat, volucris quoque nomen habebo.

LXXV. *Calx.*

EVasi flammas, ignis tormenta profugi,
Ipsa medela meo pugnat contraria fato.
Frigesco lymphis, calidis incendor ab undis.

LXXVI. *Silex.*

SEmper inest in me, sed raro cernitur ignis.
Intus enim latitat, sed solos prodit ad ictus.
Nec lignis ut vivat eget, nec, ut occidat, undis.

LXXVII. *Rotæ, seu quadriga.*

QUatuor æquales currunt ex arte sorores,
Sic quasi certantes, quum sit labor omnibus unus,
Et prope sunt pariter, nec se contingere possunt.

LXXVIII. *Scopa.*

IN silvis genita, & laqueo connexa tenaci,
Juncta solo plano, manibus compressa duabus,
Ducor ubique sequens, & me quoque cuncta sequuntur.

LXXIX. *Tintinnabulum.*

ÆRe rigens curvo, patulum componor in orbem.
Mobilis est intus linguæ crepitantis imago.
Non resonat positus, motus quoque sæpe resultat.

LXXX. *Lagena.*

MAter erat Tellus, genitor fuit ipse Prometheus,
Auriculæque regunt redimitæ ventre cavato.
* Dum cecidi infelix, mater mea me ante divisit.

LXXXI. *Conditum.*

TRes olim fuimus, qui nomine jungimur uno.
Ex tribus est onus, tres commiscentur in uno.
Quisque bonus per se, melior qui continet omnes.

LXXXII. *Vinum conversum in acetum.*

SUblatum nihil est, nihil est extrinsecus auctum.
Quod fueram, non sum: cœpi quod non erat esse.
Nec tamen inveni quidquid prius ipse reliqui.

LXXXIII. *Malum.*

ESt mihi nomen ovis, contentio magna dearum,
Fraus juvenis functi, multarum cura sororum,
Excidium Trojæ: quæ bella cruenta peregi.

LXXXIV. *Perna.*

NObile duco genus magni de gente Catonis:
Una mihi soror est, plures licet esse putentur.
De fumo facies mihi, de mare gustus inhæsit.

LXXXV. *Malleus.*

NOn ego de toto mihi corpore vindico vires,
Sed capitis pugna nulli certare recuso.
Grande mihi caput est, totum quoque pondus in illo est.

LXXXVI. *Pistillus.*

COntero cuncta simul virtutis robore magno.
Una mihi cervix, capitum sed forma duorum.
Pro pedibus caput est. nam cætera corpora non sunt.

LXXXVII. *Strigilis.*

RUpea, curva, capax, alienis humida guttis,
Luminibus falsis, auri mentita colorem,
Dedita sudori, modico succumbo labori.

LXXXVIII. *Balneum.*

PEr totas ædes innoxius introit ignis.
Est calor in medio magnus, quem nemo veretur.
Non est nuda domus, sed nudus convenit hospes.

LXXXIX. *Tessera.*

DEdita sum semper voto non certa futuro.
Jactor in ancipites varia vertigine casus:
Non ego mœsta malis, non rebus læta secundis.

XC. *Pecunia.*

TErra fui primum, latebris abscondita diris.
Nunc aliud pretium flammæ nomenque dederunt.
Nec jam terra vocor, licet ex me terra paretur.

XCI. *Mulier quæ geminos parit.*

PLus ego sustinui quam corpus debuit unum.
Tres animas habui, quas omnes intus habebam.
Discessere duæ, sed tertia pene sequuta est.

XCII. *Eques podagricus.*

BEllipotens olim sævis metuendus in armis,
Sexque pedes habui, quod numquam nemo negavit.
Nunc mihi vix duo sunt, inopem me copia fecit.

XCIII. *Luscus alium vendens.*

CErnere jam fas est, quod vix tibi credere fas est.
Unus inest oculus, capitum sed millia multa.
Qui quod habet vendit, quod non habet, unde parabit?

XICV. *Funambulus.*

INter luciferum cælum, terrasque jacentes,
Aera per medium docta meat arte viator.
Semita sed brevis est, pedibus nec sufficit ipsis.

XCV. *Umbra.*

INsidias nullas vereor de fraude latentis.
Nam Deus attribuit nobis hæc munera formæ,
Quod me nemo movet, nisi quod prius ipse movetur.

XCVI.

XCVI. *Echo*.

Virgo modesta sacri legem bene servo pudoris:
Ore procax non sum, nec sum temeraria lingua:
Ultro nolo loqui, sed do responsa loquenti.

XCVII. *Somnus*.

Sponte mea veniens, varias ostendo figuras.
Fingo metus vanos, nullo discrimine veri:
Sed me nemo videt, nisi qui sua lumina claudit.

XCVIII. *Monumentum*.

Nomen habens hominis post ultima fata remansi.
Nomen inane manet, sed dulcis vita profugit.
Vita tamen superest morti post tempora vitæ.

XCIX. *Scala*.

Nos sumus ad cælum quæ scandimus alta petentes,
Concordi fabrica quas unus continet ordo:
Ut simul hærentes per nos comitentur ad auras.

C. *De VIII. tollas VII. & remanent VI.*

Nunc mihi jam credes fieri, quod posse negatur.
Octo tenes manibus, sed me monstrante magistro,
Sublatis septem reliqui tibi sex remanebunt.

EJUSDEM PHŒNIX.

Est locus in primo felix oriente remotus,
Qua patet æterni janua celsa poli:
Nec tamen æstivos, hiemisque propinquus ad ortus,
Sed qua Sol verno fundit ab axe diem.
Illic planicies tractus diffundit apertos;
Nec tumulus crescit, nec cava vallis hiat.
Sed nostros montes, quorum juga celsa putantur,
Per bis sex ulnas eminet ille locus.
Hic solis nemus est, & consitus arbore multa
Lucus perpetuæ frondis honore viret.
Cum Phaetonteis flagrasset ab ignibus axis,
Ille locus flammis inviolatus erat.
Et cum diluvium mersisset fluctibus orbem;
Deucalioneas exsuperavit aquas.
Non huc exangues morbi, non ægra senectus,
Nec mors crudelis, nec metus asper adit.
Nec scelus infandum, nec opum vesana cupido,
Aut Mars, aut ardens cædis amore furor:
Luctus acerbus abest, & egestas obsita pannis,
Et curæ insomnes, & violenta fames.
Non ibi tempestas, nec vis furit horrida venti;
Nec gelido terram rore pruina tegit.
Nulla super campos tendit sua vellera nubes,
Nec cadit ex alto turbidus humor aquæ.
Sed fons in medio est, quem vivum nomine dicunt;
Perspicuus, lenis, dulcibus uber aquis.
Qui semel erumpens per singula tempora mensum,
Duodecies undis irrigat omne nemus.
Hic genus arboreum procero stipite surgens,
Non lapsura solo mitia poma gerit.
Hoc nemus, hos lucos avis incolit unica Phœnix,
Unica, sed vivit morte refecta sua.
Paret, & obsequitur Phœbo memoranda satelles.
Hoc natura parens munus habere dedit.
Lutea cum primum surgens aurore rubescit,
Cum primum rosea sidera luce fugat;
Ter quater illa pias immergit corpus in undas;
Ter quater e vivo gurgite libat aquam.
Tollitur, ac summo consedit in arboris altæ
Vertice, quæ totum despicit una nemus.
Et conversa novos Phœbi nascentis ad ortus,
Expectat radios, & jubar exoriens.
Atque ubi sol pepulit fulgentis limina portæ,
Et primi emicuit luminis aura levis:
Incipit illa sacri modulamina fundere cantus,
Et mira lucem voce ciere novam.
Quam nec luleæ voces, nec tibia possit
Musica Cyrrhæis assimilare modis.
Sed neque olor moriens imitari posse putatur,
Nec Cyllenææ fila canora lyræ.
Postquam Phœbus equos in aperta refudit olympi,
Atque orbem totum protulit usque means;
Illa ter alarum repetito verbere plaudit
Non errabilibus nocte dieque sonis.
Atque eadem celeres etiam discriminat horas;
Ignifetumque caput ter venerata silet.
Auristes nemorum, & luci veneranda sacerdos,
Et sola arcanis conscia, Phœbe, tuis.
Quæ postquam vitæ jam mille peregerit annos,
Ac se reddiderint tempora longa gravem,
Ut reparet lassum spatiis urgentibus ævum,
Assueti nemoris dulce cubile fugit.
Cumque renascendi studio loca sancta reliquit;
Tunc petit hunc orbem, mors ubi regna tenet.
Dirigit in Syriam celeres longæva volatus;
Phœnices nomen cui dedit ipsa vetus.
Secretosque petit deserta per avia lucos;
Hic ubi per saltus silva remota latet.
Tum legit aerio sublimem vertice palmam,
Quæ gratum Phœnix ex ave nomen habet.
Quam nec dente nocens animal perrumpere possit,
Lubricus aut serpens, aut avis ulla rapax.
Tum ventos claudit pendentibus Æolus antris,
Ne violent flabris aera purpureum.
Neu concreta Noto nubes per inania cæli
Summoveat radios Solis, & obsit avi.
Construit inde sibi seu nidum, sive sepulchrum;
Nam perit, ut vivat; se tamen ipsa creat.

Col-

Colligit hinc succos, & odores divite silva,
  Quos legit Assyrius, quos opulentus Arabs:
Quos aut Pygmææ gentes, aut India carpit;
  Aut molli generat terra Sabæa sinu.
Cinnama dehinc, auramque procul spirantis amomi
  Congerit, & mistu balsama cum folio.
Non casiæ mitis, nec olentis vimen acanthi,
  Nec thuris lacrimæ, guttaque pinguis abest.
Hic addit teneras nardi pubentis aristas.
  Et sociat myrrhæ pascua grata nimis.
Protinus in strato corpus mutabile nido,
  Vitalique toro membra quieta locat.
Ore dehinc succos membris circumque, supraque
  Injicit, exequiis immoritura suis.
Tunc inter varios animam commendat odores;
  Depositi tanti nec timet illa fidem.
Interea corpus genitali morte peremptum
  Æstuat, & flammas parturit ipse calor;
Aetrioque procul de lumine concipit ignem.
  Flagrat, & ambustum solvitur in cinerem.
Hos velut in massam cineres in morte coactos
  Conflat, & effectum seminis instar habet.
Hinc animal primum sine membris fertur oriri,
  Sed fertur vermis lacteus esse color.
Crevit in immensum subito cum tempore certo,
  Seque ovi teretis colligit in speciem.
Inde reformatur, qualis fuit ante figura;
  Et Phœnix ruptis pullulat exuviis.
Ac velut agrestes, cum filo ad saxa tenentur,
  Mutari pennæ papilione solent.
Non illi cibus est nostro concessus in orbe,
  Nec cuiquam implumem pascere cura subest,
Ambrosios libat cælesti nectare rores,
  Stellifero teneri qui cecidere polo,
Hos legit; his mediis alitur in odoribus ales,
  Donec maturam proferat effigiem.
Ast ubi primæva cæpit florere juventa,
  Evolat ad primas jam reditura domos.
Ante tamen, proprio quidquid de corpore restat,
  Ossaque, vel cineres, exuviasque suas,
Unguine balsameo, myrrhaque, & thure soluto
  Condit, & in formam conglobat ore pio.
Quam pedibus gestans contendit solis ad ortus,
  Inque ara residens, ponit in æde sacra.
Mirandam sese præstat, præbetque videnti:
  Tantus ibi decor est, tantus abundat honor,
Principio color est, qualis sub sidere cæli,
  Mitia quem croceo punica grana legunt.
Qualis inest foliis, quæ fert agreste papaver,
  Cum pendens vestit sole rubente polus.
Hoc humeri, pectusque decens velamine fulgent;
  Hoc caput, hoc cervix, summaque terga nitent.
Caudaque porrigitur fulvo distincta metallo,
  In cujus maculis purpura mixta rubet.
Clarum inter pennas insigne est desuper, Iris
  Pingere ceu nubem desuper alta solet.
Albicat insignis misto viridante smaragdo,
  Et puro cornu gemmea cuspis hiat.
Ingentes oculos credas, geminosque hyacinthos,
  Quorum de medio lucida flamma micat.
Æquatur toto capiti radiata corona,
  Phœbæi referens verticis alta decus.
Crura tegunt squamæ flavo distincta metallo.
  Ast ungues roseus pingit honore color.
Effigies inter pavonis mista figuram
  Cernitur, & mistam Phasidis inter avem.
Magniciem, terris Arabum quæ gignitur ales,
  Vix æquare potest, seu fera seu sit avis.
Non tamen est tarda, ut volucres, quæ corpore magno
  Incessus pigros per grave pondus habent,
Sed levis, & velox, regali plena decore,
  Talis in aspectu se exhibet usque hominum.
Convenit Ægyptus tanti ad miracula visus;
  Et raram volucrem turba salutat ovans.
Protinus insculpunt sacrato in marmore formam;
  Et signant titulo remque diemque novo.
Contrahit in cœtum sese genus omne volantum,
  Nec prædæ memor est ulla, nec ulla metus.
Alituum stipata choro volat illa per altum,
  Turbaque prosequitur munere læta pio.
Sed postquam puri pervenit ad ætheris auras;
  Mox redit ista; suis conditur ille locis,
Hoc fortunatæ sortis, fatique volucris,
  Cui de se nasci præstitit ipse Deus.
Femina, vel mas hæc, vel neutrum sit mage, felix,
  Felix, quæ Veneris fœdera nulla colit.
Mors illi Venus est, sola est in morte voluptas;
  Ut possit nasci, hæc appetit ante mori.
Ipsa sibi proles, suus est pater, & suus hæres.
  Nutrix ipse sui, semper alumna sibi.
Ipsa quidem, sed non eadem: quia & ipsa, nec ipsa est,
  Æternam vitam mortis adepta bono.

PUBLI-

RII

STO

N D.

ı;

ecari:

remque

e trisyllabis. quatuor, quin- tribus oratio-. Septimus de. Octavus per omnes

i, & reciprocus heroicus est. Decimus &
a littera, vel syllaba, fit idem pentameter.
fit heroicus, & heroicus pentameter. Quar-
unt, dum redeunt, Sotadici.

Pater Patriæ nobis te Maxime Cæsar
iæ decus. o Lux pia Romulidum.
cidum Superis tunc, hæc in gaudia mundi
uis bene sic partiri munera sæclis,
dant Patri, & Patris imperium
tibi, magnæ data tu Lux aurea Romæ,
nit Ruris tibi vatis ardua Musa.

---

ur principium lectionis, ut pectore levetur
a læva parte monogrammi, ex quibus unus
N terminatur:

εiν.

rtis suæ fine concludit. Qui est talis:

remis, aut sub prora, extremo puppis acumine
nt tales:

mente mala contemnat summe procellas.
ooque Roma bona contemnat summe procellas.
felix floret semper votis tuis.

I A S I G N A L E G E N T I
L U X A U R E A S A E C L I
P I E T A T E T R O P E A
E A P A G I N A V O T I S
O R I S C A L L I O P E A E
P E R F U S A L I Q U O R E
U D I A P R O L U A T U N D A S
D E P E C T O R E V E R S E T
A M N U M E R O S A C A N E N D O
S D A T G R A E C I A D O N A
A L I L I M I T E F I R M A S
F L O R E N T I A V O I I S
S C A R D I N E T E C T O
R P L E C T E R E C I V E M
E T I T A E T H E R A I U R E
M E S C R U P E A V I S U S
A N S M U S A N O T A R E
I O T A T A V I A P H O E B U S
A N E L A U R E A P L E C T R O
A E C U L A P L A U D E N S
P I T H I E C A R P E N S
I E P R O C A X E G O V E R O
E N E F R A N G E R E R E M O
I S I S C R U P E O T E N D O
I C O N T E X E R E N A V E M
P E S I N C L I I A V O T O
O N F R A N G A T H I U L C O
I A G N A M O I E D O C E N D I
I M A F L V M I N E S A N C T O
I I S C V M S I B I A G O N E M
I C L E M E N T I A R E D D E T
I N T A U R E A S A E C L A
I I C E N N I A R E D D E T
D E N O M I N E F O R M E T
I A T P A G I N A F E L I X
I S I N S I G N I A F A T A
I D I G N A P A R E N T U R
A F A C T A N E P O T U M

io per am-

r,

nultimam,

adens,

ari numero

S V I N O C E A E A I A T S S I T A M A I E A U E L N A E A S V

In

itterarum sunt, & primi versus littera
lxcbidis, idest S communis est cum ultimo
rva S, caput est medii versus deorsum
media littera, quæ est decima octava, S,
vel ad directum ire possunt, vel a me-
ɔer omnes partes has sonat,

ere serenus.

ɔartes senas denas litteras, in quibus qua-
a faciunt versum:

toto.

```
I S E R E R E S E R E N U S
M O R T A L I A C U N C T A
  D A G A U D I A N O M E N
  C A R M I N I S E X H O C
  I S C U R A R E C U S A T
  C R I M I N A P A R C A E
  S E C U R A S O N A B I T
  X P A N G E R E V E R S U
  T E M D I C E R E V A T I
  T I C O N S C I A N U T V
  U E E D I C E R E F A T A
  L I M I T E C L A U D A T
  C O N S O N A I N O M N I
  R S E X T I M A T A L I S
  N S A P T I U S I S T I C
  A E D I V I D I T O R S A
  R S U Q U E R E F E R R E
  S E R E R E S E R E N U S
  U S I N C L I T E F A M A
  O M A R T I A V I C T O R
  V S A S P E R A L E G U M
  T G L O R I A S A E C L I
  L I X C O P I A R E B U I
  I R T U T E F I D E Q U E
  I V I L I B U S U L T O R
  S C L A R A S U P E R N E
  X O P T I M E D U C T O R
  C T A O M N I A P E R T E
  D E X T R A M A R I T I E
  O N S O R T I A V I T A E
  E M A X I M E R E C T O R
  M C E T E R A C A U S A E
  N E R A B I L E N U M E N
  N S F A T A L I A N U T U
I S E R E R E S E R E N U S
```

In

rſum,

ndens ru-

N

T
N D I

U S T I
A N T

Omni-

mixta,
itus unum:

E S P R O T E R I S A L M
A T E M P L A S U P R E N I
S R E G N A S U P E R N A E
V M O M N I A C H R I S T E
L E S O B S I T A P I G R O
Q; A D R I S I T O P E R T O
O T U D I V E T O N A N T I
M M E N S G E N I T O R I S
D E U S I N T E R I O R I S
U S U A S T A C R U E N T O
A T A G A U D I A F U D I T
A P E R P E T E F R A N G I
T N A T A L I B U S A T R I
I A S E D T A M E N O L I M
U M F A T A C A N E B A N T
T U S E R R O R A G E B A T
S A T O R E D I D I T O R E
H R I S T E O P U L E N T O
N V I N C U L A M O R T I S
S T V I S U N A S A L U T I S
R A E O R D I N E R E C T O
E R E I P S E I A C E N T I
P O N D E R E T R A C T U M
J M D E S E M I N E F E T A
C O N I U G E C A E L O E S
J C A S V S U T R U M Q U E
H O M I N I Q; D I C A T U S
S O N E R O S A C A D U C O
T D I V I N A I M I T A T U
D I S T E Q; P R O F A N I S
J M P O S T P I A M I L L E
E S A L U B R E L U I S T I
R O P E N D U L A N O X A S
C I P I T Q U E V E H I Q;
A T M A C H I N A S A C R A

In

, litte-

versi-
ræce si-

A
E
BI
S

OS

S

A
S
S

E A

r amfra-

usque ad
est hic:

a octavi
XXVII.

trigesimam primam octavi Ri, *& inde a* *d XXVII. noni* Lo, *& inde a XVII. no-* Is, *& inde a XIII. noni usque ad primam*

R I V O L A H I S Q U O Q; J UNGAM
T U A J U S S A C A M O E N A
G I S N V M I N E P H O E B I
B I V I N C U L A C U R I S
D I R E G U L A C U L T U
P I T H O I A F L E X V S
F I R M A V E R I T A E S T U S
S S E D S A U C I U S I R I M
R A V I O R I S O B A R T F S
E M V I X L I C E T A E S T U S
I N E C O L O C A T A S T R I
N S S E R M O N E L A T E N T E R
S I C O M N I A A H O R T U
N U N C P R O D E R E C A R M E N
D E F O N T E M E A B U N T
N O M I N A V E R S U S

---

no versu usque ad ultimum per singulas lit-

N T I I N V E R TI CE PEN DENS
E L E B R A R E FR EQUEN TES
T O T I D E M Q UE CI CUT I S
M O D U L A MI NE S I LVA S
A R C A N A Q U EB AC CHI
P E R M U S I C A T E M P E
U L A M I N E C A N T U S
S O R T I A P R I M U S
A C U R A C Y B E L E
Q U E L A B E L L O
T E R A M O R E S
I N A M U S A S
I T I N I D A
M A R I T O
B O R T U

S U B A X E J A M N U N C
A V E N T E M U N D O
N S S A L U B R E N U M E N
P E R E N N E F A U S T I S
U I E T U S I B I T
U P E R N E D E X T R A
A R E G E N T I S O M E N
E R E N A P R A E S T A T
R E M O T A M U N D I
S A L U B R E N U M E N
A V E N T E N U T V
A N S B E A T E S O L U S

nen regentis placidum subire gaudet.
æstat serena radians vigore virtus
undi remota superis videre sanctis,
amen salubre moderans sub orbe totum,
utu favente superos ubique vinces,
dus beate dominans per omne sæclum.

IN-

dio corpo-

In

P

risti monogrammum X depictum est, per decurrens continet,

io tutus.

obliquum ascendit scriptura hæc,

inis.

directum descendit rubrica continens,

tor.

U M S U M M A S A L U T I S
R I N C I P E S A E C L I S
A T U R A U R E A V E N I T
E R A L M E T Y R A N N I S
R I A C A N D I D A V E R I
E S E T J U R A R E N A T A
T I M O L E T Y R A N N I S
L I R E S I T A L A J U R E
T O P I U S O R B I S E O I
R A N S I B I S I N O R A S
U S S T I P A T A S Y E N E
I G A U D I A N O S T R A E
I U A T E L A F U G A R U M
I S U N D I Q U E R U B R I
E R T A M I N E A M O R I S
T L A U D A R E S E R E N I
S A N C T E T R O P A E I S
S V I N C A S U T A M O R E
N S S A E C U L A M U N D O
O S F L U M I N E N I L U S
S F R U G I F E R U N D I S
E N S N O B I L I S O R T U
O P T A T A Q U E M U N D I
S F E L I C I U S A E V U M
I B I R E G I A N O L U N T
A S E M P E R A D O R A N T
B I C E D E R E R E G N I S
R I N C L Y I E L A E T I S
I T I S S I M V S O R B I S
R E T A D D I T O N U M E N
R Q U O S A L M E T U E R E
I D I V O R T I A M U N D I
E S R O M A V O L E N T E S
T I F E L I C I U S A E V O
I B U S A U R E A R E B U S

In

S
S
X
M
T
S
T
A
S
S
M
O
N
A
S
I
U
A
S
S
S
I
S
M
I
S
O
O
M
A
T
S
S
M

Alme

& per omnes partes laterum totidem. In
ꞌerſus per obliquum deſcendit verſus,
ꝫno.
n primi verſus per obliquum aſcendit hic

nini.
ſcriptæ litteræ utrimque ſeptenæ ad dire-
croſtichide, & teloſtichide in S litteræ li-
eroicus,
im.
verſus, ſcriptus eſt,

'a deſcendens, quæ habet inflexuram quaſi

:.
s ſcriptas, IESVS.

S L V X A U R E A M U N D I
O T U M Q U E P E R E N N E
L E B S G A U D I A R I T E
V A I J U S S A T I M O R E
S U B L E G E P R O B A T A
S I T C A N D I D A M I T I
A O R N A T A S E R E N I S
I S U T L A V R E A V O T A
I A M D E B E A T A N N I S
S N O B I L E S A E C L U M
E C O N S C I A P R O L I S
C T I M I L I T I S A L M A
T M I T I S S I M A D O N A
O S T E D I T U S O R B I S
T F R A N G E R E F I D E I
U B M A R T I S I N A Q U I
U G I S T A M I N E F A T A
D A P I E T A T E S E C V I A
E R I T I N C L Y T A F A M A
C U M U L A T A P E R E N N I
I S G A U D I A M I . . . T
X I N C A R D I N E M U N D I
E S B E L L I N E L A B O R E
E N T I S Q U E S E R E N A E
A Q U E P E C T O R A N O T O
T C U I G A U D I A C A S T A
I S I N S I G N I A M A G N A
C O D E M I L I T E P A R T A
A N T I U S O M N I A P A C E
R I I S A E C U L A D O N I S
I S M A J O R I B U S O R T A
V T E R A S Q U E P R I O R A
S P R A E C O N I A M A G N A
U E P E R E N N I A F I E N T
N S T A N T I N E S E R E N O

 I. Mixta

A S T R A
O N S V L
R A I U M
E D I R E
E R D I T
S I C T V
E P I L A
A N C O S
V E X U L
B E L L A
D U C T V
U L T O R
A E S T V
O N L U S
O I A E A
R E A G E
A N T E T
P E K I A
P L E B S
P A E I S
C A N T V
L L E N S
E S T A O
I T H M T
U T S O L
B U N A L
A M O R E
A U D E T
E N A V I
A G M E N
I N O R A
E N S E S
A U G E T
U E M V R
A A T R A

In

e minio scripta species palmæ, in
oterant implere, adjuncta est linea

versus communi manente, secundus

a.
versus,

rsus,

iam ultimi hic versus,

A D I T E P A L M A M
V R E T R O P A E U M
I C I T E R O R R E M
I N C T A R E F R R E
C T E R E P O S S I T
M A T I N H O S T E M
M I N E I A R C E N S
M I N A C L E M E N S
C O N A C A M E N A E
M I T I A P A L M A S
M I N A E T O M N E S
I N C I P E D I C N A
P A G I N A V F R S U
M I N A P O L E N S
N E P R A E S T E N T
R E P E R A G R A N S
A N G E R E V E R S U
I N C I P E L A E T A
I S I G N I A R A M I S
D A T R I U M P H O S
N O B I L E P A L M A S
U N D A R I G A T A S
N I B U S A R D E N S
A E T A S I C U N D O
H R A J V E N T A E
L M E Q U I R I T U M
R M I N E C A E S A R
E O E R A S E M P E R
N G E R O G A N T E S
T I B U S A U C T I S
L O R I A S A E C L I
L I T A F R A T R U M
O R A B I L E F A M A
Q U E D E C U S Q U E
C E N N I A L A E T A
L E N N I A N A T I S

In

littera primi verſus ad

imi verſus adæque ba-

lens,

t. A tertia decimi pri-

dos ab ſeptimam a fine

teloſtichidis. A XIII

decimam ejuſdem.

R E N U S
N O R U S
V O I I S
A S O L A
U P I D O
A E S A R
E T H R A
E R S U S
V E R S U
M E T R A
I M U S A
A E C L O
O C U T O
S U M M A
D O N I S
R I M I S
A M E N A
E N T I S
A V O R E
A C N U M
M U N D I
P A E U M
E R R I S
B I Q U E
R I S T I
R A N C I
L A T I S
I C T O R
S A C E R
E D I V O
V M N U M
V I T A E
A E C L O
A U C T A
B O R B E

In

n paginam diſcurrunt duo verſus ſeptenas litteras habent, quarum is, ſit quarta, & quarta rurſum & manente ultima, fiat recipro- erſu eamdem varietatis obtinens amvis inde partem orationis per

ic eadem pagina quatuor quadra- ona majora dimidiata, & unum imero litterarum, & pari ordine thogona orthogonis, quadrata qua-

T A S O N O R I S
M I N A T E X I T
I N E R E C T U M
T E I I S T A N S
M Q V E M E A T U
E C A T E R V A S
N E G A V D E N S
P E T E M E T R O
N I A C O N T R A
M I N E M E T R I
N I A D O C T A E
I N E S E D U N O
I A C L A U D I T
E A P R A E B E T
T A P E R A C T A
N D I T A V I S U
C E R E V A T E M
O N A C R U O R E
S S I M A T O T O
N E R E P L E T O
U E F E R O C E M
N E G A U D E N S
S T I A F A C T A
L S A R V I N I S
R T E C A D U C A
A P R A E S E N S
N A C E R N E N S
R A P R A E D A S
I A P [illegible] E [illegible] I K O
M P I E A T O R E
E G F S O N A R E
T A C A M E N I S
T A I R O P A E A
N E R E S A C R O
P R O C E L L A S

In

mi versus rubrica descen-
ni versus ascendens facit

ad primum versum prope
, quæ est I, facit versum,

ui serviunt. Deinde per
ntra se pari ordine prope
, & item in telostichide

ndens, & inde paululum

s ad mediam quadraturam,
itteram faciunt versum,

um octo, quadratum me-

A	M	A	G	N	R
A	M	U	S	A	E
A	S	U		M	A
A	V		R	I	S
E	R	E	N	U	S
	F	E	L	I	X
N	E	F	A	R	I
A	V	A	T	U	M
A	M	U	S	A	E
J	U	V	A	R	I
N	O	M		E	S
A	F	A	N		I
A	M	U	N	D	I
C	A	V	O	T	O
G	E	S	I	I	T
A	M	E	N	T	I
R	E	N	O	T	A
S	E	M	P	E	R
S	U	N	D	A	E
V	I	C	T	O	R
R	A	N	U	T	V
T	U	O	R	U	M
M	U	N	D	U	M
A	R	E	B	V	S
A	J	U		T	I
I	U		T	I	S
V		C	T	O	R
	E	N	T	I	S
I	N	O	R	B	E
	O	L	L	E	T
R		P	A	E	A
E	C		A	R	I
A	F	E		I	X
E	P	U	B		S
F	L	O	R	E	

POST

XXVI.

ARDVA COMPONVNT FELICES CARMINA MVSAE
DISSONA CONNECTVNT DIVERSIS VINCVLA METRIS
SCRVPEA PANGENTES TORQVENTES PECTORA VATES
VNDIQVE CONFVSIS CONSTABVNT SINGVLA VERBIS

Hi quatuor versus omnes pari ratione conscripti sunt: ita ut manente ultima parte orationis, ceteras partes omnes versuum ordinibus tantum invicem mutatis, vel ad directum, vel ad reciprocum modum variare possis, ita dumtaxat, ut primæ partes cum primis vel quartis vices mutent, secundæ cum secundis, vel tertiis, & possis si velis, nulla parte orationis addita, ex his IIII. versibus LXXII. facere, ita ut nullus sui similis sit.

Ardua componunt felices carmina Musæ,
Dissona connectunt diversis vincula metris,
Scrupea pangentes torquentes pectora vates,
Undique confusis constabunt singula verbis.

Carmina felices componunt ardua Musæ,
Vincula diversis connectunt dissona metris,
Pectora torquentes pangentes scrupea vates,
Singula constabunt confusis undique verbis.

Ardua constabunt torquentes carmina Musæ,
Dissona componunt connectunt vincula metris,
Scrupea confusis diversis pectora vates,
Undique felices pangentes singula verbis.

Carmina torquentes constabunt ardua Musæ,
Vincula connectunt componunt dissona metris,
Pectora diversis confusis scrupea vates,
Singula pangentes felices undique verbis.

Undique connectunt constabunt singula Musæ,
Scrupea torquentes componunt pectora metris,
Dissona confusis felices vincula vates,
Ardua pangentes diversis carmina verbis.

Singula constabunt connectunt undique Musæ,
Pectora componunt torquentes scrupea metris,
Vincula felices confusis dissona vates,
Carmina diversis pangentes ardua verbis.

Carmina diversis felices ardua Musæ,
Vincula pangentes connectunt dissona metris,
Pectora torquentes componunt scrupea vates,
Singula confusis constabunt undique verbis.

Ardua felices diversis carmina Musæ,
Dissona connectunt pangentes vincula metris,
Scrupea componunt torquentes pectora vates,
Undique constabunt confusis singula verbis.

Singula confusis pangentes undique Musæ,
Pectora diversis felices ardua metris,
Vincula connectunt constabunt scrupea vates,
Carmina componunt torquentes dissona verbis.

Undique pangentes confusis singula Musæ,
Ardua felices diversis pectora metris,
Scrupea constabunt connectunt vincula vates,
Dissona torquentes componunt carmina verbis.

Dissona torquentes constabunt vincula Musæ,
Undique connectunt componunt singula metris,
Ardua diversis confusis carmina vates,
Scrupea pangentes felices pectora verbis.

Pectora connectunt pangentes scrupea Musæ,
Carmina confusis diversis ardua metris,
Singula felices componunt undique vates,
Vincula constabunt torquentes ardua verbis.

Scrupea felices diversis pectora Musæ,
Ardua connectunt pangentes carmina metris,
Undique componunt torquentes singula vates,
Dissona constabunt confusis vincula verbis.

Vincula confusis constabunt dissona Musæ,
Singula torquentes componunt undique metris,
Carmina pangentes connectunt ardua vates,
Pectora diversis felices scrupea verbis.

Vincula componunt connectunt dissona Musæ,
Singula constabunt torquentes undique metris,
Carmina felices confusis ardua vates,
Pectora pangentes diversis scrupea verbis.

Scrupea diversis pangentes pectora Musæ,
Ardua confusis felices carmina metris,
Undique torquentes constabunt singula vates,
Dissona connectunt componunt vincula verbis.

Pectora pangentes confusis scrupea Musæ,
Carmina felices diversis ardua metris,
Singula constabunt connectunt undique vates,
Vincula torquentes componunt dissona verbis.

Dissona componunt torquentes vincula Musæ,
Undique connectunt constabunt singula metris,
Ardua diversis felices carmina vates,
Scrupea confusis pangentes pectora verbis.

Panegyricus Publilii Optatiani Porphyrii dictus Constantino Augusto
Finit Feliciter.

JUVENCI PRESBYTERI
DE
HISTORIA EVANGELICA
LIBRI TRES.

PROLOGUS.

IMmortale nihil mundi compage tenetur,
Non orbis, non regna hominum, non aurea Roma,
Non mare, non tellus, non ignea sidera cæli.
Nam statuit genitor rerum irrevocabile tempus,
Quo cunctum torrens rapiet flamma ultima mundum.
Sed tamen innumeros homines sublimia facta,
Et virtutis honos, in tempora longa frequentant,
Accumulant quorum famam, laudesque poetæ,
Hos celsi cantus Smyrnæ de fonte fluentes,
Illos Minciadæ celebrat dulcedo Maronis.
Nec minor ipsorum decurrit gloria vatum,
Quæ manet æternæ similis, dum secla volabunt,
Et vertigo poli terras atque æquora circum
Æthera sidereum justo moderamine volvet.
Quod si tam longam meruerunt carmina famam,
Quæ veterum gestis hominum mendacia nectunt,
Nobis certa fides æternæ in secula laudis
Immortale decus tribuet, meritumque rependet.
Nam mihi carmen erunt Christi vitalia gesta,
Divinum in populis falsi sine crimine donum.
Nec metus, ut mundi rapiant incendia secum
Hoc opus. hoc etenim forsan me subtrahat igni,
Tunc cum flammivoma descendet nube coruscans
Judex altithroni genitoris gloria Christus.
Ergo age sanctificus adsit mihi carminis auctor
Spiritus, & puro mentem riget amne canentis
Dulcis Jordanis, ut Christo digna loquamur.

LIBER PRIMUS.

Lucæ primo.

Ex fuit Herodes Judæa in gente cruentus,
Sub quo servator justi templique sacerdos
Zacharias, vicibus cui templum cura tueri,
Digesto instabat lectorum ex ordine vatum.
Hujus inhærebat thalamis dignissima conjunx,
Cura iis ambobus paritis moderaminis æqui,
Ambos annexos legis præcepta tenebant.
Nec fuit iis soboles, jam nunc vergentibus annis,
Gratius ut donum jam desperantibus esset.
Sed quum forte adytis arisque inferret odores
Zacharias, visus cælo descendere aperto
Nuntius, & soli jussas perferre loquelas.
(Cetera nam foribus plebes astrata togabat)
Quid tibi terribilis concussit corda pavore
Visus, cum læti sermonis gratia placet?
Nam me propitius rerum pater unicus, alto
A cæli solio tibi nunc in verba venire
Præcipit, & chara tibi mox de conjuge natum
Promittit, grandis rerum cui gloria restat,
Plurima qui populis nascendo gaudia quæret:
Sobrius æternum, clausum quem spiritus ipsis
Visceribus matris complebit numine claro.
Istius hic partem populi pleramque docendo
Ad verum convertet iter, Dominumque Deumque
Continuo primus noscet, plebemque novabit.
Nomine Joannem quem tu vocitare memento.
Olli confusa respondit menta sacerdos:
Æmula promissis obsistit talibus ætas,
Nec senibus soboles poterit contingere fessis,
Quam Deus avertens primævo in flore negavit.
Hæc trepidans vates. cui talia nuntius infert:
Si tibi mortalis sobolem promitteret ullus,
Ad desperandum forsan cunctatio mentis
Debuerat tardis hærens insistere verbis.
Nunc ego, quem dominus cæli terræque creator
Ante suos vultus voluit patere ministrum;
Auribus ingratis hominis, visuque receptus,
Summi jussa Dei non contemnenda peregi.
Quare promissis manet irrevocabile donum:
Sed tibi clauderur rapide vox nuntia mentis,
Donec cuncta Dei firmentur munera vobis.
Hæc ait, & sese teneris immiscuit auris.
Interea populum miracula longa trahebant,
Quid tantum in templo vellet cessare sacerdos.
Egressus trepide numen vidisse supernum
Nutibus edocuit, miseræ & dispendia vocis.
Inde domum remeat completo ex ordine vates
Officio, amissamque levant promissa loquelam,
Nec dilata diu venerunt munera prolis.
Anxia sed ventris celabat gaudia conjunx,
Donec quinque cavam complerent lumina Lunam.
Tunc majora dehinc idem mandata minister
Derulit ad Mariæ demissas virginis aures.
Hæc desponsa suo per tempora certa propinquo
Abdita virgineis caste pubescere rectis,
Et servare diem jussis permissa parentum.
Ad quam tranquillum sermonem nuntius infit:
Salve progenie terras jutura salubri,
Desine conspectu mentem turbare verendo:
Nam tua concipient cælesti viscera jussu
Natum, quem regnare Deus per secula cuncta
Et propriam credi sobolem, gauderque jubetque.
Huic, ubi sub lucem dederis, sit nomen Iesus.
Ad quem virgo dehinc pavido sic inchoat ore:
Nullos conceptus fieri sine conjuge dicunt,
Unde igitur sobolem mihi nunc sperabo venire?

Nun-

Nuntius hæc contra celeri ſermone profatur:
Virtus celſa Dei circumvolitabit obumbians,
Spiritus & veniet purus, lectiſſima virgo,
Ac tibi mox puerum caſto ſermone jubebit
Magnificum gigni, populis quem credere ſanctum
Supremique Dei natum vocitare neceſſe eſt.
Sic cognata tibi, ſterilis quæ credita cunctis
Zachariæ conjux, mortali germina nuper
Ævo deſeſſis auxit miracula membris.
Sextus adeſt menſis, parent ſic omnia juſſis.
Virgo dehinc: Domino famulam nunc ecce jubenti,
Ut tua verba ſonant, cernis ſervire paratam.
Nuntius abſcedens vacuis ſe condidit auris.
Illa dehinc rapidis Judæam paſſibus urbem,
Zachariæque domum penetrat, gravidamque ſalutat
Eliſabeth: clauſæ cui protinus anxia prolis
Membra uteri gremio motu majore reſultant,
Et ſimul exiliit mater concuſſa tremore,
Divinæ vocis completa afflamine ſancto:
Et magnum clamans, Felix o femina ſalve;
Felicem geſtans uteri ſinuamine fœtum.
Unde meam tanto voluit Deus æquus honore
Illuſtrare domum, quam mater numinis alti
Viſeret? ecce meo gaudens in viſcere proles
Exultat, Mariæ quum prima afflamina ſenſit.
Felix quæ confiſa fidem mox aſtore verbo,
Quos Deus ad famulos, magnum dignando, locutus.
Illa trahens animum per gaudia mixta pudore
Suppreſſo, vocis pavitantia dicta volutat:
Magnificas laudes animus, grateſque rependit
Immenſo domino mundi. vix gaudia tanta
Spiritus iſte capit, quod me dignatus in altum
Erigere, ax humili celſam, cunctiſque beatam
Gentibus & ſeclis voluit Deus æquus haberi.
Suſtulit ecce thronum ſævis ſregitqua ſuperbos.
Largifluis humiles opibus ditavit egentes.
Tunc illic manſit ternos ex ordine menſes,
Ad propriamque domum repedat jam certa futuri.
Jamque aderat tempus, quo ſarcina deſerat alvum
Eliſabeth, liquidas ſolvenda in luminis auras;
Ad partus fama tantos collecta cucurrit
Turba propinquorum: tum gaudia mira frequantes
Concelebrant, nomenque jubent genitoris habere.
Abnuit hoc genitrix, ſed Joannes vocitetur,
Ingeminat: placuit muti tunc juſſa parentis
Conſulere, ſcriptoqua rogant edicere nomen.
Sed proh mira fides, tabulis quum ſcribere tentat,
Implicitam ſolvit per verba ſonantia linguam.
Mox etiam aſſuetam penetrant ſpiracula mentem,
Completuſque canit venturi conſcia dicta:
Concelebrent cuncti laudes grateſque frequentent
Aſtrorum & terræ, pontique hominumque parenti,
Viſere quod voluit propriamque abſolvere plebem.
En, beat antiquam gentem, cornuque ſalutis
Erecto, indulget Davidis origine lumen.
Hoc eſt quod priſci cecinere ex ordine vates:
Hæc eſt illa ſalus, quæ nos ex hoſtibus atris
Eripit, ut juſte juſto ſervira queamus.
At tu parve puer, ſanctus dignuſque Propheta
Dicere, & dominum mox prægrediere viando,
Illius & populum duces per lumen apertum:
Errorem per te ſpernent, mortiſque tanabras
Abrumpent omnes, tua qui præcepta ſequentur.
Exin ſecretis in vallibus abdita ſemper
Vita fuit puero, donec poſcentibus annis
Vatis ad officium pleno pubeſceret ævo.

Matthæi 1.

Interea Mariæ ſponſo miracula mentem
Sollicitant, manifeſta uteri quod pondera vidit,
Et ſecum volvit, quanam ratione propinquæ
Dedecus oppreſſum celet, thalamoſque recuſet.
Talia tractanti torpeſcunt membra ſopore.
Mox ſtertente, Dei vox eſt audita monentis:
Accipe conjugium nullo cum crimine pactæ,
Spiritus implevit ſancto cui viſcera fœtu.
Hanc cecinit vates venturam ex virgine prolem,
Nobiſcum Deus, aſt cui nomen. Protinus illa
Hæc præcepta ſequens, ſervat ſponſalia pacta.

Lucæ 2.

Sed tum forte novus, capitum diſcuſſio, cenſus
Cæſaris Auguſti juſſu per plurima tarræ
Deſcribebatur Syriæ, quam jure regebat
Cyrinus, proprii cui tota per oppida fines
Addebant populi vires nomenque genuſque.
Urbs eſt Judææ Bethleem, Davida canorum
Quæ gennit, generis cenſum quæ jure petebat.
Obtulit hic illum, genus hinc quod uterque trahebat,
Deſponſamque ſibi ſcribens, gravidamque profeſſus:
Hoſpitium amborum Bethleem ſub mœnibus urbis
Anguſti ſuarant perparva habitacula ruris.
Illic virgo novum completo tempore fœtum
Edidit, & leni pannoſo tegmine fotu
Texit, cui durum cunas præſepe miniſtrat.
Circa ſollicitæ pecorum cuſtodia noctis
Paſtores tenuit vigiles per paſcua læta:
Ecce Dei monitu juſſus deſcendere cælo
Nuntius, ac ſubito terror tremefacta pavore
Proſtravit viridi paſtorum corpora terræ.
Talis & attonitis cælo vox miſſa cucurrit:
Ponite terrorem mentis, mea ſumite dicta
Paſtores, quibus hæc ingentia gaudia porto.
Nam genitus puer eſt, Davidis origine clara,
Qui populis lucem mox lætitiamque propaget.
Hoc ſignum dicam, puerum quod cernete vobis
Jam licet, implentem gracili præſepla voce.
Talia dicenti junguntur millia plebis
Cæleſtis, cunctique Deum laudantqua rogantque:
Talis & uniti vox agminis aera complet:
Gloria ſupremum comitetur debita patrem;
In terris juſtos homines pax digna ſequatur.
Et ſimul his dictis cæli ſecreta reviſunt.
Paſtores propere veniunt, puerumque jacentem
Præſepis gremio cernunt, poſt inde frequentes
Diſpergunt late celebris vaga ſemina famæ,
Mirantes laudant, lætantes conſtupuerunt,
Omnia nocturnis monitis quod vera recurrant.
Viderat octavam lucem puer, ecce recidi
Ad morem legis, nomenque aptare neceſſa eſt:
Impoſitumque illi eſt (nuntiis cæleſtibus olim
Quod Mariæ vox miſſa Deo præcepit) Ieſus.
Scripſerat antiquæ Moſes moderamina legis,
Inter quæ primus priſco de ſanguine vatum
Obſervara dedit fœtus offerre ſacrandos,
Implumeſque ſimul ferre ad delubra columbas.
Hæc ubi per Mariam templo ſervata feruntur,
Ecce ſenex Simeon dignus comprendere ſenſum
Cæleſtis vocis, cui quondam præſcia rerum
Virtus prodiderat, quod carcere corporis ægri
Depoſito, mortem liber requiemque videret,
Cum primum cæli laudem terræque ſalutem
(Omnia quem vatum ſpondent oracula) Chriſtum
Vidiſſet templo ſolennes ferre palumbos.

Isque ubi curvato desessus corpore templum
Jam gravior penetrat, monuit quod spiritus auctor;
Ecce simul parvum gremio genitricis Iesum
Ad templum sensit venisse, trementibus ulnis
Accepit puerum, lætusque hæc dicta profatur:
Nunc nunc me famulum dominus, nunc liberet arctis
Corporis e vinclis, finemque imponere verbis
Dignetur cum pace suis. en splendida nostros
Lux oculos tua circumstat radiisque refulget,
Quam cunctis hominum lustratis gentibus addet
Israelitarum cumulatæ gloria plebis.
Hinc ait, Hæc quid, virgo, tibi tam mira videntur?
Quid tantum Mariæ stupuerunt pectora matris?
Hic puer ad populi casum datur. iste renasci
Concedet populis, illi signum esse negabunt
Fœderis, hi contra cælo venisse tenebunt.
Livor edax faciet, letum ut percurrat amarum;
Atque animam matris ferro fulgente machæra:
Quo pateant cæci tenebrosa volumina cordis.
Hæc ait in Simeone Deus: vox ecce Prophetæ
Femineam sancto complet spiramine mentem.
Anna fuit natu gravior, quam in flore juventæ
Destituit viduam mors immatura mariti.
Hinc fruitur casta charo pro conjuge vita,
Continuoque Dei cultu, quæ numine ducta
Cognovit Christum, & simili sermone locuta est.
Inde ubi solennem pueri pro nomine legem
Complevit genitrix, & Joseph omnia mirans,
Ad patriam læti repedant, puerumque reportant.

Matth. 2.

Gens est Eoi, Phœbo orto, proxima regni,
Astrorum sollers ortusque obitusque notare.
Hujus primores nomen tenuere Magorum.
Hinc lecti proceres Solymas per longa viarum
Deveniunt, regemque adeunt, orantque doceri,
Quæ regio imperio puerum Judæa teneret
Progenitum, & sese stellæ fulgentis ab ortu
Admonitos venisse viam, quo supplice dextra
Exortum terris venerabile numen adorent.
Territus Herodes vatum legumque peritos,
Quique Prophetarum veterum præsagia noscunt,
Imperio accitos jubet omnia quærere legis.
Quo pateat quæ sint genitalia mœnia Christo,
Omnia venturum spondent quem oracula vatum.
Tunc manifestatur, Betbleem quod mœnibus illum
Progigni maneat, cui sacram ducere plebem
Israelitarum sacra virtute necesse est.
Tunc jubet Herodes Persas pertendere gressum,
Inventumque sibi puerum monstrare colendum.
Ecce viæ medio stellam præcurrere cernunt
Sulcantem flammis auras, quæ in culmine summo
Restitit, & pueri lustrata habitacula monstrat.
Gaudia magna Magi gaudent, sidusque salutant.
At postquam puerum videre sub ubere matris,
Dejecti prono texerunt corpore terram:
Submissique simul mox mystica munera promunt,
Aurum, thus, myrrham, regique Deoque hominique
Dona ferunt; totam mox horrida somnia noctem
Sollicitant, sævumque jubent vitare tyrannum:
Denique diversis Herodis callibus aulam
Diffugiunt, patriamque Mxgi rediere latentes.
Ipsum etiam puerum monitis cælestibus actus
Ægyptum cum matre simul transportat Ioseph.
At ferus Herodes sibimet succedere credit,
Quem callens astris quæsisset cura Magorum.
Quorum præcauto discessu sollicitatus,

Crudeli tinxit Bethleemica compita cæde,
Infantes mandans, teneroque sub ubere plebem
Innocuam in sinubus rigido succumbere ferro.
Hæc etiam cædes olim præscripta manebat.
Nam pius hanc vates divino numine doctus
Complorat, misero sobolis pro funere matres
Horrendis graviter cælum pulsare querelis.
Ast ubi sopitus furor est, & sæva tyranni
Infantum horribili feritas satiata cruore,
Extinxisse putat cunctos, quos unus & alter
Annus letiferi misere suppresserat ævi.
Mirandis rursus devinctus membra sopore
Joseph urgetur monitis, Mariem puerumque
Ægypto ad patriam vectare, ubi Nazara felix
Olim prædictum puero dedit addere nomen.
Dixit & alterius quondam prænuntia vatis
Vox instincta Deo, Veniet, veniet mea proles
Ægypto ex alta, terris lumenque salusque.
Crescebat rapidis annorum gressibus infans,
Præcurrens ævum sapientia præveniebat,
Gratiaque in vultu, & verbis veneranda micabat.

Lucæ 2.

Et jam bissenos ævi comprenderat annos,
Cum Paschæ ritum servando ex more parentes
Ad templum lætis puerum perducere festis
Omnibus annorum vicibus de more solebxnt.
Ergo aderant paschæ pariter, cunctisque diebus
Festorum impletis, patriam remeare parabant.
Tum puer in populo comitis vestigia matris
Deseruit, templique libens secreta petivit.
Illum per vicos urbisque per abdita tecta
Perque viæ stratas, per notos perque propinquos
Quærebat genitrix: sed lux ubi tertia venit,
Ad templum propere remeat, vatumque coronæ
Invenit insertum, legumque obscura senili
Tractantem cœtu. vix admiratio digna
De pueri verbis senibus fuit: at pia mater,
Nate, ait, amissum lacrimis te quæro profusis
Anxia, cum genitore gemens: quæ causa parentum
Secrevit gressu, templique in sede retentat?
Ille autem, Quid me tantum, quid quæritis, inquit?
An nondum sentis genitrix quod jure paternis
Ædibus atque domo natum inhabitare necesse est?
Hæc ait, & gressum sociat, patriamque revisit,
Nec genitrix tanti persensit pondera verbi,
Ordine cuncta tamen cordis secreta reservat.
At puer obsequiis apte prædulcibus ambos
Ad proprium semper cogens nectebat amorem.

Matth. 3. *Marci* 1. *Lucæ* 3. *Joannis* 1.

Interea veteris scripti per debita currens
Omnia seclorum series promissa trahebat.
Zachariæ soboles desertis vallibus omnes
Ad deponendas maculas clamore vocabat,
Fluminis ut liquidi caperent miranda lavacra,
Queis animæ species abluta sorde niteret.
Esaias vates cecinit quod numine jussus:
Vox late resonat, desertis vallibus amplas
Sternite jam stratas, omnis sit recta viarum
Semita, quæ domini digne vestigia gestet.
Subsident colles, vallis complebitur omnis:
Corriget anfractus callis bona linea recti,
Corporeisque oculis lumen tractare serenum
Omnibus indulget genitor, dominusque salutis.
Ergo aderant populi, passimque hinc inde ruentes
Complebant ripas, avidique lavacra petebant.
Texta camelorum fuerant velamina setis,

Et zonæ pellis medium cinxere Propbetam,
Arvis qui folitus ruralibus esse locustas,
Er tanuem victum silvestria mandere mella.
Isque ubi rot populos divarsis sedibus ortos
Irruere ad fluvium cernit, sic increpat ota:
Viperaæ gentis soboles, quis debita vobis
Supplicia, urgentesque iras evadere monstrat?
Sed facite, o miseri, fructum (si pœnitet) aptum,
Nec generis vestri tollat fiducia mentes.
Nam potis ast dura superum tex caute creare
Progeniam, quando soboles sua deganar errat.
Proxima roboreis jamjam radicibus instat
Cunctorum ante oculos acies sublata securis.
Cædentur silvæ steriles, ignamqua fovabunt.
Nunc ego prætaritas maculas in flumine puro
Abluere institui: veniet sed fortior alrer,
Cujus vincla pedum non sum couriugere dignus.
Abluet ille homines sancto spiramine mergens,
Flammarumque globis purgabit noxia corda.
Illius & manibus ruralis pala tenatur,
Et propria ipsius purgabitur area frugum,
Horreaqua implebit secreti copia farris,
Æternusque leves paleas populabitur ignis.
Hæc ait: & properis per silvam passibus ipsum
Cernit Jordanis veneranda lavacra petentem.
Sed vetat increpitans vates, & talia fatur:
Tune mais manibus digneris mergier undis,
Cum tua me melius possint mundara lavacra?
Disit Ioannes: cui talia reddit Iesus:
Nunc sina, nam decet boc: sic sancta per omnia nobis
Justitiæ consectandus complebitur ordo.
Hæc mamorans, vitreas penetrabat fluminis undas.
Surgenti manifesta Dei præsentia claret:
Sciuditur auricolor cæli septemplicis æthra,
Corporeamque gerens speciam, descendit ab alto
Spiritus aeream simulans ex nube columbam,
Et sancto flatu corpus perfudir Iesu.
Tunc vox missa Dei longum per inane cucurrit,
Ablutumque undis Christum, flatuque perunctum
Alloquitur: Te nate bodia per gaudia testor
Ex me progenitum; placer hæc mibi gloria prolis.

Matthæi & Lucæ 4. Marci 1.

Tum petit umbrosos moutes, & lustra ferarum,
Obsequiumque illi patris præbere ministri
Certabant. rabidi mox livor dæmonis ater
Cum terrore rapit mentem, nec defuit ægro
Tentandi interea Christum versutia fallax.
Quadraginta illi fuerant ex ordina soles,
Es quo nulla cibi potusqua alimenta dabantur,
Sed contexta simul firmi jejunia cordis,
Terrarum ad regnum mentis secreta renebant.
Tunc apulas demum monuit conquirere corpus.
Horrendi intarea scelaris fallacia tentans,
Si te pro certo genuit Deus, omnibus, inquit,
His poteris saxis forti sermona jubere
Visum triticei, furmamque capassere panis.
Christus ad hæc fatur: Nil ma jam talia rerrent.
Nam memini scriptum: quoniam nun sola tenebit
Vitam credentis facilis substantia panis,
Sed sermone Dei complet pia pectora virtus.
Rursus at illa dolos versutis artibus aptans
Nectere tentaror properat: nam mœnibus urbis
Mox inferre pedam suasit, & livida Christum
Culmine marmurei suasir consistere templi.
Tunc sic aggreditur vocis fallente veneno;
Si Deus est vere genitor tibi, culmine templi

Aera per vacuum saltu jaculabere corpus.
Testis erit scriptura tibi, quæ spondet aperte
Mandatum summi genitoris tale ministris,
Ut lapsum studeant casu defendare corpus,
Et famulis manibus curent tua membra levare,
Ne lapidis lædat summas offensio plantas.
Reddidit his Christus dictis contraria dicta:
Me meminisse magis scripti cælestis oportet,
Ne vires Domini fidens audacia tentet.
Rursus in abrupti montis consistere celsis
Mox furibunda jugis suasit fallacia Christum.
Ostendens olli fulgentia regna per orbem,
Cernis, air, quæ sit tantarum gloria rerum?
Cuncta ribi possum jamjam concedere regna,
Talia dumautem si ma veneratus adores.
Tum sic instantem dictis reiecit Iesus.
Effuge pestiferi rabies vesana veneni,
Hæreat ut semper nobis immobile jussum,
Ut justus cæli Dominum devotus adoret,
Unius & famulans veneretur nomen in ævum.
Talibus excussus fugit per devia dæmon.
Inde ubi Joannam cognovit carceris umbris
Submersum, tristi compressit corda dolore,
Finibus & statuit Zabulonum ponere sedes,
Ut dictum Isaiæ concurrerat ordine secli:
Terra Zabulon, & regio cui Naphthala nomen,
Et via trans pelagus longe Galilæaqoe rura,
Trans & Iordanem gentes, populique tenebris
Inclusi magnum lumen subitumque videbunt.
In mortisque illis umbra residentibus, alma
Exoritur fidei resplendeos luce voluntas.
Ergo instara Dei regnantis munera Christus
Nunciat, increpitans præconia larga salutis.
Præteriensque vidat geminos per littora fratres,
Præsolidum Simonem, dignum cognomine Petri,
Andreamque simul, sinuosa volumina lini
Piscibus insidias disponere marmoris undis:
Nunc, inquit, pisces capitis maris æstibus altis,
Sed me si libeat sectari, fortia vobis
Provanient hominum præpulcra indagine lucra.
Illi confestim, firmato pectore certi
Retibus abjectis pariter præcepta saquuntur.
Post fratres Jacobum Joannemqua marinis
Insidias gregibus macoloso innectere testu,
Ut vidit, similemque dedit de litore vocem;
Illi Zebedæum genitorem in puppe relinquunt,
Illico sectantes pulcherrima jussa salutis.

Matth 4. Marc. 3. Joannis. 9.

Esin per terram Galilææ sancta ferebat
(Insinuans populis) regni præconia Christus.
Donabatque citam invalidis ægrisqua medelam.
Et mox crebra procul Syriam jam fama renebat,
Mille sonans linguis præsentia munera Christi.
Deniqua certatim languoris tabe peresos
Divarsisque malis nexos, queis longa dulora
Absumpsit populans membrorum robora tabes,
Monstrabant Christo: facili sed munere cunctos
Reddebat propere miranda ad gaudia sanos.
Jamqua animæ ipsius morbi sæviqua furores,
Et lunæ cursum comitata insania mentis
Discessere gravi sermonis pondere jussa:
Illum stipantes miracula magna moventain
Mixtæ sectantur turbæ, Solymique Syrique
Et Judæa frequens populis, Galilæaque plebes,
Et quos Jordanis ditimit stagnante fluento.

Ho

Matth. 5. Luc. 6.

Hos populos cernens, præcelsa in rupe resedit,
Ac sic discipulis gremium cingentibus infit:
Felices humiles, pauper quos spiritus ambit,
Illos nam cæli regnum sublime receptat.
His similes mites, quos mansuetudo coronat,
Quorum debetur juri pulcherrima tellus.
Hic modo lugentes solatia digna sequuntur:
Pabula justitiæ qui nunc potusque requirunt,
Illos plena manet saturandos copia mensæ.
Felix, qui miseri doluit de pectore sortem,
Illum nam domini miseratio larga manebit.
Felices, puro cælum qui corde tuentur,
Visibilis Deus iis per secula cuncta manebit.
Pacificos Deus in numerum sibi prolis adoptat.
Felices nimium, quos infectatio frendens
Propter justitiam premit, iis mox regia cæli
Panderur. gaudete operum quos justa tenentes
Urgebit præceps stimulis injuria lævis,
Plurima nam merces vobis servatur in æthra,
Namque Prophetarum fuit infectatio talis.
Discite vos hac in terra salis esse saporem.
Hic sapor amissa si jam virtute senescit,
Quæ salis absumptos acuet substantia gustus?
Nec quisquam fatui post hæc superest salis usus,
Ni longe abjecti cuncta ut vestigia calcent.
Vos estis mundi clarum (ne abscondite) lumen.
Nam quis præcelsis impostam rupibus urbem
Occultare queat? vestrum sed lumen ad omnes
Perveniat, verumque decus sub luce serena
Ponatur; cunctis genitoris gloria vastri
Laudetur, celsi thronus est cui regia cæli.
Non ego nunc priscas leges dissolvere veni,
Vetere nec veteres ponunt quæ jussa Prophetæ.
Omnia nam vobis per me complenda manebunt.
Vera loquor, donec cæli terræque marisque
Interitus veniat, legis ne littera saltem
Aut apicis parvi gracilis distinctio deerit,
Omnia quin fiat digesta ex ordine secli.
Si quis enim minimam mandati solvere partem
Ausus erit, pariterque homines suadendo docebit,
Hic minimi nomen cælesti in sede tenebit.
At quicumque operis proprii moderamina servans,
Inviolata simul tradet præcepta piorum,
Magnus erit, magnique feret sub sidera nomen.
Audistis veteris jussum moderamine legis,
Humano si quis maculavit sanguine palmas,
Ille reus ferro persolvet vindice pœnas.
Ast ego præcipiam, ne quis consurgere in iras
Audeat, atque odio fratris fervente moveri.
Nam reus hic æquo pœnas sub judice pendet.
Nec minor illorum convicia flamma sequetur,
Qui fatui miserive cient sub nomine fratrem.
Sin offerre voles, venerans altaria donis,
Et tua tunc tacitæ mentis penetralia tanget,
Quod tibi sit cum fratre domi suscepta simultas,
Munera cuncta adytis illis admota relinque,
Et prius ad pacem properans transcurre petendam.
Fraterno demum jam conciliatus amori,
Offer grata Deo tranquillo pectore dona.

Luc. 12.

Est tibi præterea virtus contraria semper,
Corporis hæc casti celeri careatur amore,
Dum rapidæ tecum graditur per compita vitæ:
Accusabit enim polluti corporis usus,
Et te sublimi statuet sub judice vinctum,
Damnatum rapient ad vincula sæva ministri,
Nec prius e tenebris solveris carceris atri,
Ultima quam minimi reddatur portio nummi.
Haud ignota, reor, vobis stat cautio legis,
Corpus adulterio prohibens: sed nunc mea jussa
Occulta internæ frænent molimina mentis:
Nec minus optati quam facti pœna luenda est.

Matth. 5.

Si te forte oculi dextri laqueaverit error,
Auctorem miseræ properans convellito labis,
Et jaculare procul: nam membrum perdere præstat
Exiguum, flammis quam totum dedere corpus,
Perpetuisque animam pariter convolvere pœnis.
Et si dextra manus mentem per devia ducit,
Erroris causam præstat decidere ferro,
Quam totum æternis corpus concedere flammis.
Præcipiunt veteres, si quis connubia rumpit,
Scribere dissidium juris feralia verba:
Sola viri recte discedet adultera tectis.
Ast aliæ maneant: nam casti jura pudoris
Auctore amittet mulier deserta marito.
Antiquæ leges prohibent perjuria linguis,
Sed nostris cedat jurandi audacia jussis.
Nec fas est homini cælum jurare per altum,
Quod sedes Domini, nec quæ vestigia gestat
Terra Dei, Solymæva urbis venerabile nomen,
Quod regis magni patria est, jurabitur umquam.
Nec caput in proprium cuiquam jurare licebit,
Namque potestatem minimi non esse capilli
Cernitis, albumve aut nigrum mutare colorem.
Est est, sufficiat; quod non est, dicite non est.
Quod superest istis, totum fallaciter ægro
Suggerit obreptans animo vis tetra veneni.
Pervulgata diu legis præcepta tenetis,
Lædentem semper similis vindicta sequatur.
Sed tranquilla malum melius patientia vincet.
Ac si quis partem palma percusserit oris,
Mox aliam vultus partem præbere memento.
Auferat aut tunicam si quis vi judicis instans,
Cede libens, pariterque ferat tua pallia secum.
Si te forte aliquis passus per mille jubebit
Ire viam, gravis atque oneris perferre laborem,
Mox perges, aliudque viæ comitabere duplum.
Si quis egens poscet, vel se simulabit egentem,
Ex animo miserans largire: aut mutua si quis
Orabit, tribue, & mitem ne subtrahe vultum:
Nec tibi sit placitum solis succurrere amicis,
Aut cæcis odiis inimicos ducere dignos.
Quin ego præcipiam semper blando esse per omnes
Obsequio, precibusque Deum mollire benignis
Pro vita ipsorum, qui vos exscindere gaudent,
Adversisque truces animis, odiisque sequuntur:
Nam genitor vester communia lumina solis,
Communesque dedit pluvias justisque malisque.
Quod si conjunctos tantum veneramur amicos,
Quis locus hic justæ poterit mercedis haberi?
Servit amicitiæ tantum gens dedita lucris.
Sed vos perfecto similes estote parenti.

Matth. 6.

Sic ubi justitiæ pandetur justa facultas,
Devitate oculos hominum: nam nulla manebit
Merces in cælo, quæ factum tale sequatur.
Applaudet tantum sterilis jactatio vulgi.
Sed quod dextra facit, facias nescire sinistram:
Cum veniet, justis meritis tunc digna rependet
Occulti solus scrutator præmia cordis.

Sunt

Sunt quos prætumidæ tollit jactatio mentis,
Et precibus propriis gaudent assistere turbas,
Multifluisque diem verbis ducendo fatigant:
His votis pompæ fructus succedit inanis.
Sed secreta domus precibus penetralia castis
Claudantur, paucisque Deum venerabere verbis.
Scit pater ipse, tui quæ sit trepidatio cordis.
Nil absente Deo loquimur, nil abdita clausum
Pectoris antra tegunt: præsens Deus omnia cernit;
His igitur votum placeat concludere verbis.
Sidereo Genitor residens in vertice cæli,
Nominis oramus venerario sanctificetur
In nobis, Pater alte, tui: tranquillaque mundo
Adveniat, regnique tui lux ampla patescat.
Sic cælo ut terris fiat tua clara voluntas.
Vitalisque hodie sancti substantia panis
Proveniat nobis: tua mox largitio solvat
Innumera indulgens erroris debita pravi:
Et nos haud aliter concedere fœnora nostris.
Tetri sæva procul tentatio dæmonis absit,
Eque malis tua nos in lucem dextera tollat.
Tunc etenim genitor populis delicta remittet,
Si vestra alterni vobis peccata velitis
Cedere, nec durum erratis intendere pectus.
Sunt etiam pergrata Deo jejunia plebis;
Sed propriam multi faciem fœdare laborant,
Quo vanam capiant hominum jejunia famam.
Tu vero & grato crinem nitefactus olivo,
Lætantem puris de fontibus ablue vultum:
Ut solus genitor devoti pectoris aptum
Servitium cernens, laudem, meritumque rependat.
Vanum est defossis terra invigilare talentis:
Illic ærugo & tineæ dominantur edaces,
Cunctaque diripiunt fures egesta latebris.
Condite thesauros vobis in vertice cæli:
Non erugo illos tineæve aut horrida furum
Factio diripiet: vobis ubi condita res est,
Illic corda etiam simili ditione tenentur.
Corporis est lumen, quo publica lumina cernis:
Sed si pura acies oculis simplexque nitebit,
Clare totius splendebunt corporis artus.
Sin vero nequam fuerit parvumque videbit,
Obscuræ incumbent super omnia membra tenebræ:
In nigras lumen sed si convertitur umbras,
Ipsis horror erit quantus sine luce tenebris?
Nemo potest dominis æque servire duobus.
Unius aut odiis cedet, vel cedet amori.
Nec pariter dominum servus patietur utrumque.
Haud umquam poterit quis divitiisque Deoque
Inservire simul: sed vos hæc jussa tenete,
Sollicitet proprio ne vos pro corpore vestis,
Non faciles victus ægra disquirite cura.
Nonne animam pluris facimus quam corporis escas?
Aut dubitat corpus quisquam præponere vesti?
Aereas spectemus aves: non vomere presso
Terga soli subigunt, jaciunt nec semina farris,
Aut segetum culmos incurva falce recidunt:
Provenit & tamen his satias potusque cibique.
Nonne Deo magis est hominum curatio cordi?
Nec dignum fuerat, vestis suspendere curam
Pectoribus nostris: num sicubi talia possunt
Incrementa suis homines imponere membris?
Cernite per pingues agros ut lilia florent,
Non ulli tamen his umquam incubuere ligones.
Nec Solomona gravem, quum regni divitis aula
Afflueret, talis contexit gratia vestis.
Quod si pratorum fruticumque virentia læta
Ipse Deus vestit nostris obnoxia flammis:
Cur vobis potior non est fiducia patris?
Ergo cibum, potum, vestemque & inania cuncta,
Gentibus infidis terrenam linquite curam.
Vos potius digne cælestia quærite regna,
Justitiamque Dei: spontanea cetera current.
Crastina nec vobis curetur copia rerum:
Quisque dies sibimet satis est pro fraude diurna.

Matth. 7. Luc. 6.

Judicium vestrum fugiat damnatio sæva.
Nam dominus vestri juris documenta sequetur.
Quæ vos in terris statuetis, tempore capti,
Hæc eadem vobis genitor servabit in æthra.
Mensuram tibi quam ponis, portare necesse est.
Cernis adhærentem festucam in lumine fratris,
Nec tamen in proprio tignum consistere sentis,
Atque oculum prius alterius purgare laboras?
Dirripe sed proprio fallax de lumine tignum,
Tum minimam alterius curabis demere aristam.
Ne canibus sanctum dederitis: neve velitis
Turpiter immundis jactare monilia porcis:
Namque illa in cœno pedibus subjecta jacebunt,
Conversique canes vasto vos vulnere rumpent.
Poscentis dabitur, quærens inventa tenebit:
Pulsantique aditus foribus pandetur apertis.
Vos homines natis panem poscentibus omnes
Num lapidem dabitis? piscemve petentibus, anguem?
Vos inquam rigidi, quibus alte est insita cordi
Durities, vestris dabitis semper bona natis:
Indulgens hominum genitor bona mitia digne,
Quam præstare magis gaudet poscentibus æquis?
Quæ cupitis vobis hominum benefacta venire,
Hæc eadem vestro cunctis præstate favore:
Hæc legis summa est, hoc jus dixere prophetæ.
Ite per angustam, justi, super æthera portam.
Quam lata & spatiosa via est, quæ limite lævo
Præruptum convolvit iter caligine mortis!
Innumeræque illam penetrant per prona catervæ.
Vitalis vastis stipatur semita saxis,
Celsaque vix paucos ducit per scrupea virtus.
At si quos nimium fallax, illexque malorum
Planicies suasit, deformi lubrica lapsu
Arripit hos, pronosque trahit, velut impetus amnis,
Aut alacer sonipes ruptis effrænus habenis,
Aut rectoris egens ventosa per æquora puppis.
Observate illos, falso qui nomine vobis
Insidias faciunt, appellanturque prophetæ:
Hos ovium species vestit, sed sæva luporum
Pectora fraude tegunt, lacerantque incauta trahentes
Agmina credentum, sævus quos decipit error.
Fructibus e propriis noscuntur talia monstra:
Quemque petat finem fallax doctrina, videndum est.
Quapropter rerum molitio perspiciatur:
Nam neque de tribulis ficus, nec sentibus uvas
Provenisse umquam ruris per terga notastis.
Utque arbor proprio vestitur germine pomi,
Sic dolus illorum fructu monstrante patescit.
Non ego palpantum verbis & honore movebor,
Nec me quod Dominum præblanda adulatio dicit,
Præmia cælestis capiet spontanea sedis:
Olli sed merito gaudebunt munere regni,
Qui faciunt nostri genitoris jussa volentes.
Adveniet mox summa dies, quæ jure severo
Præmia justitiæ tribuet, scelerique gehennam.
Tum mihi multorum clamabit talia fletus:

Nonne

Nonne tuo quondam nobis sub nomine virtus
Extitit, & nostris parebant omnia jussis?
Sæpe etiam nostra est vox annumerata prophetis,
Servivitque tuo nobis sub nomine dæmon?
Tunc jurabo illis, quod talis cognita numquam
Vita mihi est hominum, gestis quæ fordet iniquis.
Quisque meis monitis aurisque & facta dicabit,
Hunc æquabo viro solidis fundamina saxis
Ponenti, librata super quæ mœnia surgent:
Illa domus pluviis ventisque illæsa manebit,
Torrentumque minas firmato robore vincet:
Hærent immotæ quoniam fundamine petræ.
Qui vero auditu tantum mea jussa tenebit,
Diversisque procul factis per lubrica perget,
Hunc similem faciam volucri qui fulcit arena
Fundamenta domus, cui mox ut flamina venti,
Et pluvia effusis cœpere incumbere rivis,
Omnis subversa procumbit pondere moles,
Insequiturque gravi tectorum strage ruina.
Talia dicentem magna admiratio plebis
Immensum stupuit, quoniam transcenderet alte
Doctrinam veterum Christo concessa potestas,

Matth. 8. *Marc.* 1. *Luce.* 5.

Denique linquentem celsi fastigia montis
Stipabat gaudens populorum turba sequentum.
Ecce sed horrenda confixus viscera tabe,
(Quem toto obsessum fœdarat corpore lepra)
Procubuit venerans juvenis, Christumque precatur,
Ut carear tandem languoris pondere tanti.
Sufficiat voluisse tuum. tum dextera Christi
Attactu solo purgavit lurida membra,
Incolumique dehinc celare hæc gaudia jussit,
Et legi parens offerri munera templo.
Inde recedenti supplex se protinus offert
Centurio, & precibus projectus talibus orat:
Impubis pueri cruciatur spiritus æger:
Cujus cuncta tepens membrorum lumina languor
Dissolvit, vitamque tenet jam pœna superstes.
Sed jussu miserere precor: nam tecta subire
Crimina nostra vetant vitæ lucisque parentem,
Nunc verbo satis est jubeas remeare salutem.
Subjectos mihi sæpe viros sic nostra potestas
Officiis verbo jussis parere coegit.
Dixerat. ille viri motus precibusque fideque,
Talia conversus populo dat dicta sequenti:
Haud umquam talem memini me gentis avitæ
Invenisse fidem: sed veris discite dictis,
Quod multos homines diversis partibus orbis
Progenitos cæli regnum sublime vocabit
Cum patribus nostris vitali accumbere mensæ:
Progenies quorum cæcis demersa tenebris,
Dentibus horrendum stridens, fletumque frequentans,
Perpetuis pœnam cruciatibus acta subibit.
At tibi jam juvenis mentis virtute fidelis,
(Ut credis) veniet fructus cum luce salutis.
Dixerat, & dicto citius cum voce loquentis
Ad puerum celeris transcurrunt munera verbi,
Ingressusque domum miles properante recursu,
Prævenisse Dei lætatur dona medentis.
Ædes inde Petri sanctus penetrabat Iesus,
Cujus anhela socrus æstu, febrique jacebat:
Utque illi dextram tetigit salvator Iesus,
Sana ministerium præbebat femina mensis.

LIBER SECUNDUS.

Matth. 8 *Luc.* 9.

Jamque dies prono decedens lumine pontum
Contigerat, fulvamque super nox æmula pallam
Sidereis pictam flammis per inane trahebat,
Cum multos homines, mentis languore ruentes,
Devictasque animas scelerata dæmonis arte
Certatim populi cæca jam nocte ferebant:
Sed verbum Christi tanto languore remoto
Omnibus indulgens præbebat munera patris.
Ecce sed exorta major cum luce tumultus
Gratantis populi, cum turbis anxius ille
In mare velivolum celsam deducere jussit
Discipulis puppim: precibus tum scriba profusis
Navigio sancti pariter poscebat abire.
Olli Christus ait, Quo me tu, Scriba, sequeris?
Vulpibus in saltu rupes excisa latebram
Præbet, & aereis avibus dat silva quietem:
Ast hominis nato nullis succedere tectis
Est licitum; gentis sic sunt molimina vestræ.
Tunc e discipulis unus sic ore rogabat:
Ultima defuncto debentur munera patri,
Hinc spatium tribuat nobis tua sancta voluntas,
Ut liceat miseri genitoris condere corpus.
Christus ad hæc: Iter melius comitabere nostrum,
Et sine defunctis defunctos condere terra.
Conscendunt navem, ventoque inflata tumescunt
Vela suo, fluctuque volat stridente carina.
Postquam altum tenuit puppis, consurgere in iras
Pontus, & immissis hinc inde tumescere ventis
Cœpit, & ad cælum rapidos sustollere montes,
Et nunc mole ferit puppim, nunc turbine proram:
Illisisque super laterum tabulata receptant
Fluctus, dissectoque aperitur terra profundo.
Interea in puppi somnum carpebat Iesus.
Illum discipuli pariter nautæque paventes
Evigilare rogant, pontique pericula monstrant.
Ille dehinc: Quam nulla subest fiducia vobis!
Infidos animos timor irruit: Inde procellis
Imperat, & placidam sternit super æquora pacem.
Illi inter sese timidis miracula miscent
Colloquiis: quæ tanta illi permissa potestas,
Quodve sit imperium, cui sic freta concita ventis
Erectæque animis submittant colla procellæ.
Jam Gerasenorum steterat sub littore puppis:
Ecce sed egresso juvenis (mirabile dictu)
Occurrit, miseram cui mentem spiritus ater
Horrenda implebat laceras virtute furoris.
Illi grata domus tetris habitare sepulchris,
Nec poterat rabidum quisquam retinere furorem:
Ferrea quin etiam rumpebat vincula membris,
Scindebatque graves, ut lanea fila, catenas.
Et jam compedibus levis insultare salutis
Ludus erat, saxisque ferum concidere pectus.
Isque ubi pergentem Christum per littora vidit,
Cum clamore ruit, longeque accurrit adorans:
Regnantis semper Domini certissima proles,
Oramus, solitæ ne nos regionis ab oris
Excutias longe tormentis excruciatos.
Nam nomen legio est nobis, multosque sub uno
Nomine consociat flatus vis sola nocendi:
Cernis ut immundi subigant hæc pascua porci:
His saltem liceat rabiem satiare repulsam,
Per patris altithroni nomen sublime rogamus,

Impe-

Imperat iis hominis mentem dimittere Chriſtus,
Porcorumque ſinit gregibus finire furores.
Jamque hominis ſtupidum diſcuſſo dæmone pectus
Inſperata ſuæ veneratur dona ſalutis:
Et jam præcipites ſcopulorum margine porci
In mare dejecti properant diſperdere vitas.
At vero e ſpeculis miracula tanta paventes
Diffugiunt urbiſque ruunt ad tecta ſubulci,
Et famam accendunt, populoſque ad littura cogunt.
Inſanum juvenem poſtquam reſipiſſe videbant,
Credere cernentum populorum turba coacta eſt:
Orabant pavidi regionem linqueret illam.

Matth. 9. Marc. 2. Luc. 5. Joannis 5.

Inde domom repedat terrarum lumen Ieſus.
Ecce reverenti juvenis turpentia membra
(Officium quorum morbus diſſolverat acer)
Ante pedes ponunt tepido recubantia lectu.
Quem miſerans animo verbis compellat Ieſus:
Adſit certa tuæ, juvenis, conſtantia menti;
Nam tibi præteritus vitæ donabitur error.
Hoc dictum Scribæ mentis per operta malignæ
Carpebant, quod verba Dei virtute ferenda
Protulerat Chriſtus: ſed pectora talia cernens,
Hoc, inquit, verbum Scribarum dicta retractant.
Quod quanto levius fuerit dixiſſe, ſequentis
Et dicti & facti pariter virtute probabo,
Ut mihi conceſſum peccata remittere cernant:
Quapropter, juvenis, firmatu corporis uſo
Surge vigens, ſtratumque tuum ſub tecta referto.
Surrexit, lectumque humeris jam fortibus aptat,
Per mediumque vigens populi mirantis abibat.
Tunc timor & laudes domini per pectura plebis
Concelebrata, ſimul miracula læta frequentant.

Progrediens tunc inde ad vectigalia, vidit
Conſeſſu in medio Matthæum, protinus ergo
Diſcipulis hærere jubet: nil ille recuſans
Imperio Chriſti paret, gaudetque ſequutus.

Joannis 1.

Inde iter ingrediens ſimili ſermone Philippum
Hortatur, comitemque ſuis aſcivit amicis.
Ille ubi cognovit Chriſti vireſque viamque,
Tum primum juſto concurrit Narhanaeli,
En noſtris, inquit, conceſſum eſt viſere ſeclis,
Quem voces veterum, & ſancti cecinere prophetæ.
Hunc genuit veniens Davidis origine Ioſeph,
Nazara cui felix patria eſt, & nomen Ieſus.
Ille refert, genuit quidquam ſi Nazara (miror)
Quod dignum tantis umquam virtutibus eſſet.
Inde Philippus ait: cernes, dubitare quieſce,
Progredienſque vide: nam oculis ſpectare licebit.
Illum ubi tendentem longe reſpexit Ieſus,
Vere, ait, hic juſtus, cui pectora neſcia falſi
Virtutem puram ſervant ſine fraude maligna.
Ille ſub hæc: Ubinam, vel quo me tempore noſti?
Cui dominus dicta hæc divino pectore promit:
Cum te diffuſæ tegerent umbracula ficus,
Ante etiam quam te vocitarent verba Philippi,
Vidit, & elegit comitem te ſpiritus auctor.
Talibus attoniti ſequitur vox Narhanaelis:
Progenies veneranda Dei, rex inclyte gentis,
Tu populis terræque ſalus, vitæque magiſter.
Chriſtus ad hæc: Facilis ſuaſit tibi credere virtus
Arborea quod te vidi recubare ſub umbra,
Sed majora dehinc rerum miracula reſtant,
Cernetis pariter totum ſe ſcindere cælum,
Atque Dei celeres æthram penetrare miniſtros,

Inde hominis nato claram deferre coronam.

Joannis 2.

Interea thalamis conubia feſta parabant
In regione Chanan, ubi mitis mater Ieſo
Cum nato pariter convivia concelebrabat.
Vina ſed interea convivis deficiebant.
Tunc mater Chriſtum per talia dicta precatur:
Cernis lætitiæ jam defeciſſe liquorem?
Adſint, nate, bonis ex te data munera menſis.
Olli reſpondet terrarum gloria Chriſtus:
Feſtinas genitrix, nondum me talia cogit
Ad victus hominum tempus concedere dona.
Menſarum tunc inde vocat lætata miniſtros
Mater, & imperiis nati parere jubebat.
Sex illic fuerant ſaxis præpulchra cavatis
Vaſcula, quæ ternis aperirent ilia metris;
Hæc jubet e fontis gremio complere miniſtros.
Præceptis parent juvenes, undaſque coronant
Completis lapidum labiis, tum ſpuma per oras
Commixtas undis auras ad ſumma volutat.
Hinc jubet ut ſummo tradant guſtanda miniſtro.
Ille ubi præcepit venerandi dona ſaporis,
(Neſcius in vini gratum tranſiſſe liquorem
Egeſtas nuper puris de fontibus undas)
Increpat ignarum ſponſum, quod pulchra reſervans
Deteriora prius per menſas vina dediſſet.
His ſignis digne credentum diſcipulorum
Perpetuam ſtabili firmavit robore mentem.

Inde ubi Judæis aderant ſolemnia Paſchæ
Ad Solymos direxit iter, templumque ſubibat.
Repperit hic populum venalia multa locantem:
Pars vendebat oves, pars corpora magna juvencum,
Pars inhians nummis, menſas oneraverat ære.
Reſtibus hic Chriſtus connectit verbera flagri,
Et tales populos ſancta proturbat ab æde,
Et menſas vertens, æriſque profudit acervos,
Et ſuperincrepitans: Procul hæc auferte profani,
Ut meus hic genitor, non ſordida lucra colantur.

Joann. 2. Matth. 16. Marc. 8.

Tunc poſcens ſignum plebes Judæa fremebat,
Quo fidens animos in talia facta levaret;
Ventura obſcuris tunc Chriſtus talia miſcet.
Solvite pollutis manibus venerabile templum
Hoc, ego reſtituam, cum tertia lumina ſolis
Incipient rutilam terris infundere lucem.
Illi inter ſeſe tractantes murmure cæco,
Hoc, ajunt, vix ſex & quadraginta per annos
Conſtructum veteris regni molimine templum,
Tu poteris tribus in ſpatiis renovare dierum?
Hoc verbum quondam poſt tempora debita digni
Cognovere viri, proprio de corpore Chriſtum
Delubrum dixiſſe Dei, ſed ſigna videntes,
Tum multi cepere fidem, ſanctumque ſecuti.

Joannis 3.

Nocte ſub obſcura celſo ſublatus honore,
Primorum procerum Judæi numinis unus
Venit, & ad Chriſtum ſubmiſſa voce profatur:
Haud dubium eſt, quin larga Dei te ſancta voluntas
Humanis lucem conceſſit ſurgere rebus.
Nec quiſquam tantis tribuit miracula ſignis,
Ni comitata Dei jubeat ſplendeſcere virtus.
Chriſtus ad hæc, Callis juſti ſi culmina quæris,
Nullus ad excelſum poterit conſcendere regnum.
Reddita ni penetret naſcendi exordia rurſus,
Atque novam capiat divino munere vitam.
Ille autem tantis ſtupefactus corda loquelis,

Hoc, inquit, nostræ non est comprendere mentis.
Quis poterit cœptæ revocare exordia vitæ?
An rursum senior matris correptet in alvum,
Ut novus in lucem veniat vitamque resumat?
Ille sub hæc; Liquido si quis de fonte renatus,
Et flatu sancto rudibus consistere membris
Cœperit, æthercam liber conscendet in aulam.
Terrenum corpus terreno corpore natum est.
Spiritus haud aliter similem generat sibi flatum.
Spiritus hic Deus est, cui parent omnia mundi.
Hic, ubi vult, quocumque volat, vocemque per auras
Jactat, sed nescis quæ sint exordia vocis,
Quamque petant ejus currentia flamina partem.
Quisque igitur justæ repetit primordia vitæ,
Hunc similem sancti flatu reviviscere certum est.
Et Judæus ad hæc: Nil horum cernere possum.
Talia cum Christus, Solymorum magne magister,
Israelitarum sublimis gloria genris,
Tune etiam mentem vitæ de lumine raptam
Demergis præceps furvis miserande tenebris,
Nec potes obtuso comprendere talia sensu?
Ecce fides nulla est, tantum terrestria dixi:
Quid si cælestis vires conscendere sermo
Cœperit, & superas rerum comprendere formas?
Quis vestrum duram poterit mihi pandere mentem?
Accipe ergo novis quæ sit sententia rebus:
Sidereum nullus poterit conscendere cælum,
Ni solus cæli qui missus venit ab aula.
Idem hominis natus, cæli qui in sede moratur.
Ut serpens olim regionibus in desertis
Moseis manibus summo sublatus honore est:
Sic hominis natum tolli in sublime necesse est,
Ut quicumque fidem mentis penetralibus altis
Illius ad numen statuet, sub turbine secli
Proculcet pedibus letum, & trans sidera surgens
Sublimis capiat donum inviolabile vitæ.
Namque Deus mundum tanto dilexit amore,
Ejus ut in terras descenderet unica proles,
Credentes domino vitæ junctura perenni.
Nec Deus hunc natum disquirere jure severo,
Judiciove truci terras expendere misit,
Mitia sed populis veniant ut munera vitæ.
Namque ubi certa fides fuerit complexa salutem,
Non erit ulla illic anceps agitatio juris.
Ast ubi dona procul fuerint exclusa medelæ,
Jam propria ipsorum mentem damnatio torquet,
Unica nam domini fuit iis non cognita proles.
Adventûm lucis miseri fugere supernæ,
Et magis amplexi cæcas tenuere latebras.
Sic quicumque malis mentem maculaverit actis,
Ad tenebras pavidus refugit, ne lumine claro
Sordida pollutæ pateant contagia mentis.
At quicumque piæ tenuit vestigia vitæ,
Ad medium properat, lucemque nitescere gaudet,
Splendeat ut claris virtutis gloria factis.

Joannis 4.

Inde Galilæam repetit salvator Iesus:
Præteriens sed forte venit Samaritida Sichem.
Illic fundus erat, Iacob de nomine pollens,
Et puteus gelido demersus in abdita fonte:
Sederat hic rapido Servator anhelus in æstu,
Discipulique escas mercantes mœnibus urbis,
Passim dispersi, solum liquere magistrum.
Mœnibus egrediens Samaritis femina venit
Hauritura cavis putei penetralibus undas.
Illam deposcit potum sibi tradere Christus.

Respondens mulier, Mirum mihi præcipis, inquit,
Ut tibi Judæo mulier Samaritica potum
(Dispernens veterum Samaritum jussa) ministrem.
Tunc Salvator ait: Domini si munera nosses,
Et quis te sitiens putealia pocula poscat,
Tu potius peteres, vivam tibi traderet undam.
Illa sub hæc. Puteus gremium sinuatur in altum,
Urceus est nullus, nec sunt tibi vincula funis,
Unde igitur poteris undam mihi tradere vivam?
Num tu major eris nostri virtute parentis?
Hoc Iacob etenim puteo cum prole bibebat,
Et proprios huc sæpe greges ad pocula duxit.
Olli respondit mundi regnator Iesus:
Ex ista plene nullus satiabitur unda,
Nam rursus sitiet: sed nostri dona liquoris
Ardorem excludent æterna in secla bibendi.
Dulcia proveniunt nostri cui pocula fontis,
Largior inde fluet vitalis gratia fluctus.
Sed desiderium nostræ si te capit undæ,
Excitus veniat tecum mox urbe maritus.
Conjugio sese mulier negat esse revinctam.
Tunc sic prosequitur mentis prospector Iesus:
Femina, veridicis loqueris de conjuge verbis.
Nam tu connubiis nexa es jam quinque virorum,
Nunc aliena super thalamorum vincula tollis.
Tum mulier: sanctum te certum est esse prophetam,
Sed nostri istius venerandum montis in arce
Præceptum nobis quondam liquere parentes.
At vos in Solymis orandum dicitis oris.
Talia dicenti, mox talia reddit Iesus:
En aderit tempus, montis cum vertice vestri,
Omnibus & Solymis aberit veneratio longe.
Sed nunc certa salus Judæis surgit ab oris.
Et nunc instantis cursus jam temporis urget,
Cum veri sanctum genitorem errore remoto
Cultores justis armati legibus orent.
Spiritus iis ac plena fides erit, & pater altus
Talia conquirit cultorum pectora terris.
Illa dehinc, Scimus quod Christus nuncius orbi
Adventu proprio vitalia secula pandet.
Et nunc peccatum largus miserator Iesus
Se lumen terris Christum venisse fatetur.
Et jam discipuli reduces stupuere magistrum,
Quod secreta illis potiretur femina verbis.
At properans urnam mulier fontem prope liquit,
Et populum totis eduxit mœnibus urbis.
Omnia nam memorat sibimet sermone prophetæ,
Gesserat ipsa prius quæcumque ex ordine, dicta.
Tum propere Christum fusæ petiere catervæ.
Discipuli interea rogitant, ut sumeret escas.
Ille satis sibi pulchrorum superesse ciborum
Respondit: sed tum mirantum discipulorum
Inter se occultis currebat sermo loquelis:
Forte aliquis prior hic epulas dedit ante magistro,
Nostras ut merito satiatus respuat escas.
Ille sed internæ cernens molimina mentis,
Hæ mihi sunt epulæ, pectus satiabitur istud,
Si faciam magni genitoris jussa per orbem.
Quatuor hinc menses latæ ad primordia messis
Frugiferæ æstati certe superesse putatis.
Erigite ergo oculos, albentes cernite campos,
Cunctaque maturam jam rura exposcere messem.
Nunc quicumque metet, pulchri mercede laboris,
Vitalique dehinc gaudebit fruge redundans,
Et sator excipiet messorum gaudia lætus.
Vos ego nunc misi gravidam succidere messem,

Quæ

Quæ non eft veftro fulcis inferta labore.
Vos aliena bonæ ditabunt munera frugis.
Talibus alloquiis comitum dum pectora complet,
Ecce Samaritum populi venire rogantes,
Exorantque illic geminos expendere foles.
Jamque fides multos plebis fundaverat alta,
Nec jam femineis tantum concredere verbis
Ipfos, fed coram virtus manifefta docebat,
Veniffet fecli quod jam falvator Iefus.
Jamque Galilæam remeaverat in regionem,
Quondam ubi fontanas vino mutaverat undas.
Regius hic juvenis (cui natum morbus anhelo
Ardore extremis vitæ torrebat in oris)
Comperit ut Chriftum certo remeaffe recurfu,
Advolat, & precibus fobolis pro forte profufis
Orabat, celeris depofcens dona falutis,
Ne pius ad letum natus traheretur acerbum.
Chriftus ad hæc, Signis nifi fuadeat omnia virtus,
Non erit ulla fides, fed perge, & fofpite vita
Ædibus in veftris dulcem complectere natum.
His verbis fructum mox perceptura falutis
Pulchra fides, animum lætanti in pectore firmat.
Jamque iter ingreffo properantibus obvia fervis
Nuntia fama venit, pueroque in luminis oras
Limine de mortis fubitam remeaffe falutem.
Ille ubi cognovit certum concurrere tempus
Sanantis Chrifti verbis, fefeque domumque
Mancipat, amplexus fidei venerabile donum.

Matthæi 9. Marci 2.

Forte dies epulis multos fatiaverat una,
Publica conductis qui vectigalia lucris
Profeffi rapiunt alieno nomine prædam:
Hos cum difcipulis fimul accipiebat Iefus.
Ecce Pharifæi occulto reprendere rifu,
Quod legis doctor convivia talia iniret.
Ille fed infpiciens quid pectora fæva tenerent,
Non, inquit, medicis opus eft, ubi fortia membra
Intemerata falus vegetat virefque miniftrat.
Ægris fed merito miferans adhibenda medela eft.
Difcite nunc falvem jubeant quid verba Prophetæ:
Non ego facra magis quam mitia pectora quæro,
Haud etenim juftos veni ad directa viantes.
Sed revocare malos peccantum a limite greffus.
Ecce fed e numero mirantum munera Chrifti
Unus Joannis quærebat difcipulorum:
Cur ipfi legis jejunia crebra tenerent,
Nullaque fub Chrifto plebes jejunia ferret?
Chriftus ad hæc contra placido fic ore profatur:
Qui fponfi lætis comitentur vota choreis,
Non præfente illo jejunia triftia portent:
Jamque dies aderit, cum fponfus turbine fecli
E medio comitum rapietur, triftibus illi
Tuncque dabunt animos lacrimis, horrore ciborum
Languida concipient animis jejunia flentes.
Quam ftultum eft rudibus veteres fubtexere pannos,
Veftibus ut turpis pejus fciffura patefcat?
Utribus aut calidum tritis committere muftum,
Queis ruptis totum fequitur difperdere vinum?
Utribus eft rectum rudibus fpumantia mufta
Condere, fic vinum confervant fortia vafa.
Talia tractanti, perculfus pectora luctu,
Ecce facerdotum princeps procumbit adorans,
Et fibi defunctam (funus miferabile) natam
Deplorat lacrimans, certamque venire falutem
Defunctæ vita pofcebat munere Chrifti.
Haud mora confurgens graditur falvator Iefus.

Progreffi mulier fequitur veftigia fervans,
Quam languore gravi bis fex labentibus annis
Carpebat fluxus (macerans fine fine) cruoris,
Torquebatque gravi morbus pallore virentem.
Viribus abfumptis, & toto corpore feffa,
Pectoris hæc tacitam volvebat credula mentem,
Arcana fecumque fide jam certa tenebat,
Actutum feffo fugeret quod corpore tabes,
Extremam Chrifti poffet fi tangere veftem.
Hæc ubi per populum fummi pendentia pepli
Fila manu trepida tractavit, protinus ille
Et caufas morbi, & credentia pectora cernens
Conceffit celerem tali cum voce falutem:
Accipe quod meruit fidei conftantia munus.
Et mox conftricto viguerunt fanguine venæ.
Poftquam perventum eft, ubi funera virginis ingens
Plangentis populi fremitus, clangorque tubarum
Ultima fupremæ celebrabant funera pompæ:
Abfcedant, inquit, tectis hæc triftia veftris.
Namque puella jacet placido demerfa fopore:
Defunctam retur fletum quam nefcia plebes.
Talia dicentem ridentum turba reliquit,
Quod morte abreptam dixit dormire puellam:
Sed Chriftus leti victor, vitæque repertor,
Frigentis dextram dignatus prendere dextra,
Surgere mox juffit miranda ad gaudia patris.
Inde revertenti clamor fe protinus offert,
Lumine captorum greffu labente duorum.
Ollis Chriftus ait: Quid credunt pectora veftra?
Num virtute mea fe reddet lumen ademptum?
Olli firmato fe credere corde fatentur.
Tunc Chriftus fatur: Credentes cernite lucem,
Nec cuiquam noftrum poft hæc edicite nomen.
Dixit: fed propere per gaudia tanta videntum
Ardor inexpletus famam per cuncta ferebat.
Offerturque dehinc juvenis, cui rapta fonoræ
Dæmonis incurfu fuerat fubftantia vocis.
At ubi propulfus fugit de pectore dæmon,
Confeftim fanæ redierunt munera linguæ.
Talia mirantis populi ftipante tumultu
Vallatur: cernens fed millia tanta virorum,
Ingemit, ut ruris dominus, cui pafcua læta
Innumeræ tondent pecudes rectoris egentes.
Tunc ad difcipulos depromit talia dicta:
En late fegetes ruris per terga patefcunt:
Sed rarus meffor frugis fuperatur acervo.
Jam fupereft dominum fegetis depofcere tantæ,
Ut fua rura velit numero complere colentum.

Matthæi 10. Marci 3. & 6. Lucæ 9.

Hæc fatus, populo ex omni delecta feorfum
Fortia conglomerat biffeno pectora cœtu.
Hos ubi delegit, præceptis talibus implet:
Devitate iter, quod gentes perfidiofæ,
Et Samaritarum fraudis veftigia calcant:
Pergite, qua patrii pecoris cuftodia balat.
Pergentes vero fimilem mihi fumite mentem,
Ut vobis fubigat virtutem dæmonis atri
Sancta fides, curamque piam languoribus aptet.
Hæ vires nulla vocis mercede dabuntur,
Et vos haud aliter cunctis impendite dona.
Non auri argentive domet poffeffio mentem,
Nec vos nummorum fubigat fcelerata cupido.
Non geminas veftes, nec plantis tegmina bina,
Virtuti nudæ cupiat fervire minifter.
Ingreffi muros, vobis, perquirite femper,
Hofpitio quorum par fit fuccedere juftis:

Ingreffique dehinc pacem fub tecta vocate.
Si trenquilla domus fuerit, pax illa manebit.
Sin erit indignis habitantum moribus horrens,
Diffugiet, veftrumque abirom pax veftra fequetur.
Escludet quicumque ferox vos limine tecti,
Auribus aut duris fpernet vitalia verba:
Sive adverfa Dei famulos fuccedere tectis,
Hofpitiique focos mifcere gravata vetebit,
Excurite egreffi domibus veftigia veftra,
Hæreat injuftæ ne vobis portio vitæ.
Illos deterior Sodomorum pœna manebit
Suppliciis, veniet mundo cum terminus omni.
Pergitis en ut oves fævorum præda luporum,
Sed vos arguto ferpentum corde vigete,
Simplicitete tamen puras fuperate columbas.
Nam fæpe incumbet vobis injuria præceps,
Conciliifque hominum ftatuentur corpora veftra,
Vos flagris, vinclifque feris, durifque tyrennis
Frendens urgebit pro me violentia fecli.
Cum vos prodiderint, verborum ponite coram:
Sponte fluens dabitur fermonis gratia vobis.
Spiritus in vobis pro vobis digne loquetur.
Prodet enim fratrem fcelerata infania fratris,
Ad letumque dabunt genitorum corpora nati.
Vos odia urgebunt femper pro nomine noftro,
Sed finem fidei comitatur gloria vitæ.
Profugite e tectis, quæ vos fectabitur, urbis.
Inde eliem, mox inde aliam conquirite fedem,
Nam vobis urbes femper fupereffe neceffe eft,
Ifraelitarom quæ dent fob nomine plebem.
Difcipulus numquam tranfcendat celfa magiftri
Culmina, nec Dominum tentet præcellere fervus:
Difcipulos fetis eft vires æquare magiftri,
Vel Domini fimilem vittotem prendere fervo.
Pectoribus veftris femper timor omnis aberret,
Nem oudata fuis promentur cuncta letebris.
In tenebris tacite vobis quæcumque jubentur,
Dicite præclaro nitidi fub lumine folis.
Auribus & veftris dicam quæcumque fufurrens,
Excelfo in populos fpargantur culmine tecti.
Defpicite illorum rabiem, qui corpora veftra
Profternent ferro: non eft iis ulla poteftas
Vivacem leto pariter dimittere mentem;
Illum fed potius cordis fecreta pavefcant,
Corporis eft animæque fimul cui cuncte poteftas.
Pafferibus pretium nummi vix portio parva
Proveniet, non eft tamen unum credere dignum,
Ni juffu Domini, laqueos incurrere veftros.
Quis dubitet fapiens Domini fub pectore multis
Credere pennatis hominem pro millibus unum?
Qui me confeffus fuerit fub judice terræ,
Hunc ego non aliter corem genitore fatebor.
Sic itidem coram genitore negabo negantem.
Non ego nunc pacem terris immittere veni,
Sed gladium, patrio dirimet qui pectore natum,
Et dulcem matris dirimat qui pectore natam.
Si quis amore meo genitorem pluris habebit,
Vel matri fobolive meum poftponet amorem,
Sentiet horribilem noftra de fede repulfam.
Cootemnet quicumque animam pro nomine noftro,
Inveniet læta florentem fruge falutis.
Qui vos fufcipiet, me fufcepiffe beniguis
Obfequiis, idem me pro genitore fupremo
Sufcepiffe fibi gaudebit perpete vita.

Matth. 11. Luc. 7.

Talia difcipulis bis fex cum juffa dediffet,

Juftus Joannes cæci de carceris umbris
Sectantum e numero delectos telie dicta
Ad Chriftum portare jubet, verumque referre:
Tune piis animis requies, quam regia cæli
Largitur terris, noftro fub tempore fulges?
Anne aliem fupereft pofthac fperare felutem?
Telibus hæc Chriftus dictis mandate remittit:
Cæcorum tenebræ mutantur lumine lucis,
Debiliumque vigent firmeto robore membra,
Lurida difcotitur fquemofo corpore lepra,
Aeriæ vocis penetrat furdas fonus aures,
Redditur amiffa leti poft funera vita
Ad corpus remeans animæ jam libera virtus,
Depofitum repetens animæ fubftantia corpus;
Pauperibufque fuis non dedignere patefcit,
Fulgentis fplendens edventus gloria terris.
Ille beatus erit, quem non deceperit error.
Talia difcipuli referunt mandate magiftro,
Hæc fuper ad populum depromit talia Chriftus:
Cur in defertis voluiftis vifere nuper
Stremen arundineum vento vibrante moveri?
Cur etiam molli veftitum vefte videre?
In domibus regum, molli cum vefte tenentur.
Ille propheterum folus tranfcendere vires
Indicio veteris fcripti promittitur olim.
Hunc etenim memorat venerandæ lectio vocis.
En ego mitto meum ftratas aptare miniftrum
Ante tuos vultus, genuit nec femine quemquam
Majur Joannis noftri qui viribus effet.
Sed minor hoc cæli fiet fublimior aula.
Hujus ab exortu vim cæli regia fenfir.
Et cæli regnum violentie diripit atrox.
Lex omnis fummam Baptiftæ a tempore cœpit,
Atque propbetarum finis concluditur idem.
Si vultis volucris penetralia nofcere fecli,
Ipfe eft Elias, felix venturus in ævum.
Corpus Joannis felix habitabile fumpfit
Elias quondam, quem turbine jufle corufco
Flammipedem rapuit fimulatio quadrijugorum.
Audiat hæc, dictis pandens vitalibus eures.
Nunc tibi profiteor, genitor, cui gloria fervit
Fulgentis cæli, & terrarum frugifererum,
Namque abfcondifti fapientibus ifta fuperbis,
Parvulaque infantum vis hæc comprendere corda.
Jam mihi regnantis funt omnia tradite patris,
Nec quifquam poterit Domini cognofcere natum,
Ni folus genitor: genitotem mente videbit
Filius, aut idem pandet cui talia natus.
Huc omnes veniant, oneris qoos farcina vafti
Comprimit. iis poterit virtus mea munere patris
Antiquas vires bileri reparare quiete.
Sumite forte jugum, levis eft mee fercina juftis,
Namque humili dulcem largibor corde falotem.

Matth. 12. Marc. 2. Luc. 6.

Hæc ubi dicta dedit, meffis per culta gravatæ
Præterit, & populus fectantum difcipulorum
Spicarum gravidem carpebat in ordine frugem.
Ille dies veteri pofcebat lege quietem:
Sebbata nam prifcis repetebant otia juffis.
Ecce Pharifæi coram reprehendere Chriftum.
Quod fanctæ legis calcarent juffa metentes
Difcipuli: legum fed tunc completor Iefus
Incipit, iis veteris fcripti monimenta retexens:
Legiftis certe in templo Devida canorum
Cum populo quondam panes fumpfiffe facratos,
Et propriam comitumque famem fedaffe, fed illos
Illicitum

Illicitum cuiquam fuerat contingere panes,
Sumere quos solus poterat de lege sacerdos.
Ejusdem scriptum est justo moderamine legis,
Sabbata profanent templo sine crimine vates.
Nec minor est istic vestræ glomeratio turbæ,
Quam templi virtus: caperent si pectora vestra,
Quod non sacra Deus, sed malit mitia corda,
Non tam sæpe viros damnasset factio vestra,
Expertes culpæ. sed nunc ego sabbata cuncta
Sponte mea dominans, legis sub jure tenebo.
Tunc conventicula ipsorum post talia dicta
Ingreditur; mox hic juvenem pro lumine cernit,
Siccatum ex humero cui pondus inutile palmæ
Pendebat: sed tum dictis tentando dolosis,
Ægris an liceat per sabbata ferre medelam,
Quærunt, calcatæ ut legis vindicta maneret.
Christus ad hæc: Foveam si forte pecuscula vestra
Inciderit, certe transibitis oria legis,
Et pecus abrupto tolletis vile profundo:
Quanto igitur nobis hominum curatio major
Ad benefacta animos tollens accendere debet?
Ergo age tu juvenis redivivam extendito dextram.
Cum dicto palmas sanas porrexit utrasque.
Istis pro signis quæ vix veneratio posset
Mirantis digno populi sustullere cultu,
Conciliis trucibus conclamant deripiendum.
Talia prospiciens procerum molimina Christus
Discessit, variis hominum languoribus aptat
Concessam in populos patria virtute medelam.
Oblatusque illi est, quem dæmonis horrida virtus
Et lingua & visu truncatum vivere pœnæ,
Et propriis escam cruciatibus esse volebat.
Hunc ubi curatum, visuque & voce vigentem
Cæca Pharisææ cognovit factio gentis,
Dæmonis auxilio (qui princeps dæmoniorum
Solus nequitiæ vires ditione teneret)
Hæc illum fecisse ferunt: sed talia Christus
Veridicis aperit convincens pectora verbis:
Si gemina regnum distractum parte dehiscat,
Et scissa adversum sese divisio pugnet;
Disruptis propere labentur cuncta medullis.
Horridus & dæmon si dæmone pellitur atro,
Adversa sibimet scissus virtute repugnat.
Quis poterit prædam tectis auferre virorum,
Ni prius aggressor custodum brachia nodis
Vinciat, ut facilis veniat direptio prædæ?
Quisque meis aberit discretus miles ab armis,
Hostis in adversa consistet fronte duelli,
Quisque meis gregibus cogendis libet oberrat,
Disjicit ille mei pecoris per devia pastus.
Sed quicumque hominum fuerit, super omnibus error
Dimitti poterit, tantum ne Spiritus umquam
Vocibus insana laceretur mente profusis.
Sive furens hominis nato convitia quisquam
Ingerit, hæc etiam poterunt peccata remitti.
Spiritus at sanctus tantum, cuicumque profanæ
Verborum rabie violabitur, irrevocatis
Suppliciis nunc & semper torrebitur ignis.
Quando veneniferi serpentis sæva propago,
Sermonum dulci poterit mitescere fructu?
Nam bona thesauris promuntur dulcia justis,
Et mala letifero procedunt ore venena.
Verborum meritis veniet sub judice pœna.

Joann. 5.

Quæ genitor faciet, sectabitur omnia natus,
Namque idem nato manifestat cuncta videnda:
Et potiora dehinc tribuet miracula rerum.
Sicut enim genitor demortua corpora reddit
Ad clarum vitæ lucem, sic omnia natus
Quæ volet ad superos surgentia corpora ducet.
Nec genitor quemquam vestrum se judice quæret:
Sed dedit hæc nato quærendi jura per orbem:
Gloria quo maneat similis natoque patrique.
Namque repulsus erit vestro si natus honore,
Improbitate pari genitorem despicietis:
Sed cui nostra fidem sermonis gratia figet,
Mox me mittentis genitoris dona videbit,
Æternumque dabit præsens constantia vitam.
Judiciumque illi non est, sed migrat ab atra
Morte procul, lucisque vigens ad lumina tendit.
Adveniet tempus, cum mortua corpora vocem
Accipient nostram & vitam cum voce tenebunt.
Nam sicut genitor vitam sibi possidet in se,
Sic tribuit nato vitam, & jus dicere jussit
In terris, hominis quoniam cum corpore venit.
Nec vobis mirum videatur, corpora cuncta,
Vocis ad auditum propriis exurgere bustis,
Justorumque animas redivivo corpore necti,
Judicioque gravi miseros exurgere pravos.
Nec mihi judicium tribuit mea sola potestas,
Arbitrio quoniam genitoris cuncta jubentur,
Qui me justitiam terris disquirere jussit.
Namque ego si proprio testis pro nomine surgam,
Falsa loqui possem: ast alius quia testis habetur
Pro nobis, recte mihi talia temnere fas est.
Nam veris operum signis manifestior omni
Luce nitet præsens nostris testatio factis.
Talia concedens, genitor mihi testis adhæret,
Qui me demisit terris sua ponere jussa.
Hujus enim vocem numquam comprendere quistis,
Nec speciem propriam concessit visere vobis.
Nec sermo ipsius poterit per vestra sedere
Pectora, credendi quoniam substantia nulla est.
Quæratur veterum scriptorum lectio vobis,
Perpetuam cunctis vitam quam ferre putatis:
Hæc etiam nostrum testatur lectio donum.
Nec tamen audetis propius consistere nobis,
Ne veræ vobis contingant gaudia vitæ.
Non mihi captatur terrenæ gloria laudis:
Namque ego, qui summi genitoris nomine veni,
Respuor a vobis: veniet sed discolor alter,
Nomine quem fultum proprio gens vestra sequetur.
Alternæ in vobis captatur gloria famæ,
Unius & solam fugitis disquirere laudem.
Nec vos arguerim coram genitore, sed illic
Accusator erit, quem spes modo vestra celebrat,
Moses: quem fidei nullo servatis honore.
Ejus enim scriptis vester si crederet error,
Crederet & nobis, Mosis quem scripta frequentant.

Matt. 12. *Luc.* 11. *Marc.* 8.

Talia tum contra Scribarum verba sequuntur:
Vocibus indubitata fides comirabitur istis,
Si virtus certis firmet miracula signis.
Ille dehinc: polluta magis generatio quærit
Signa sibi, rebus stabunt sed signa futuris.
Namque propheta cavo quantum sub pectore ceti
Temporis absumsit, terræ in penetralibus altis
Progenies hominis tantum demersa manebit.
Adveniet tempus, quum surget reddita vitæ
Gens hominum propriis in fletum dedita gestis:
Hæc istam digno damnabit crimine gentem,
Quod maris e fundo surgentis voce prophetæ,

Com-

Commonita in lacrimas dominum projecta reflexit,
Hic & Ionæis monitis potiura jubentur,
Contemnitque feris animis gens impia lucem.
Et regina Nuti vitales ſurget in oras,
Illius ad ſpecimen damnabitur efſera plebes,
Finibus extremis Libyæ quod venerat illa,
Et Salomona pium præceptis dedita juſtis
Audiret: potior nunc eſt Salomone poteſtas,
Et tamen obtuſæ cæcantur pectora plebis.
Expulſus ſi quando fugit de pectore dæmon
Quem turbat ſanctus purgato corpure flatus,
Ille venenatis colluſtrat paſſibus uras,
Qua nulla excurrit fontani gurgitis unda:
Si requiem placidæ ſedis non repperit ardens,
Tum repetit ſuetæ ſitiens habitacula mentis.
At ſi furre ſuis obnuaia corda venenis
Ornatuque levi ridentia limina cernit,
Aſſociet ſeptem ſimiles glomerando furores
Vis inimica homini, penetretque in viſcera ſerpens:
Sic genus hoc vero ſenſu cum degener errat,
Vincula perpetuis deflebit ſubdita pœnis.
Atque ea cum populis vitalia dicta frequentat,
Pro foribus mater cum fratribus aſtitit illic:
Et miſcere foris ſermunem cominus urat.
Talia tum matris mandatis dicta remittit:
Hic mecum genitrix, mecum germana reſidunt
Corpora, nam patria impletur cuicumque voluntas,
Ille meo proprium connectit ſanguine corpus,
Et matris generiſque mei ſub nomine habetur.
Matth. 13. *Marc.* 4. *Luc.* 8.
Progreditur templo terrarum lumen Ieſus,
Et maris eatrema terræque reſedit in ura,
Innumeræque illuc plebis fluaere catervæ.
Ille ſed eacelſam ſcandens, quæ proxima, puppim,
Littora complectit, depromit talia plebi:
Ecce ſatut propriu commendat ſemina ruri,
Illa cadunt diverla ſolo, ſortemque locorum
Pro virtute ferunt: nam ſicubi trita viarum
Sub pedibus ſolido denſetur limite tellus,
Aeriis avibus dant nudam ſemina prædam.
Aſt ubi pertenui velantur pulvere ſaxa,
Farra quidem viridem deprumunt germinis ortum;
Sed quia nulla ſubeſt ſiccis ſubſtantia glebis
Inſerto areſcunt radicum fila calore,
Cunctaque mox apicum labuntur acumina leto.
Seminibuſque aliis contingunt aſpera rura.
Sentibus hic ſpiniſque feris velocius exit
Roboris augmentum, frugemque internecat angens.
Uberibus vero quæ dantur ſemina glebis,
Illa ferunt pulchram ſegetem, cui læta frequentat
Incrementa ſui centeno copia fœtu.
Audiat hæc, aures mentis qui geſtat apertas.
Talia diſcipuli mirantes dicta requirunt
Implicitis populo cur clauderet omnia verbis.
Ille ſed admuta credentum plebe profatur:
Vobis, qui firmu robuſtam pectore mentem
Ad capienda Dei penetralia conſtabiliſtis,
Conceſſum eſt adytis penitus conſiſtere regni:
Illis pro merito clauduntur limina vitæ.
Si quis habet dignus, capiet potiore redundans:
Qui vero eapertes cæleſtis muneris errant,
Amittent etiam proprium quodcumque retentant.
Idcirco obſcuris cooperta ambagibus illum
Perſtringit populum ſermunis gratia nuſtri,
Ut dictum Eſaiæ merita de plebe recurrat:
En populi mentes velantur ad omnia craſſis
Obicibus, ſenſu ne tangant munere vitæ:
Auribus aſſiſtunt cleuſis oculiſque gravatis,
Ne converſa bono ſanetur noaia plebes.
Quam veſtræ nunc ſunt aures oculique beati!
Nam multi veterum juſti ſanctique prophetæ,
Quæ vubis clarent, uratunt cernere dona.
Accipite ergo animis quis ſit de ſemine ſenſus.
Quiſque meum verbum ſummas demittit in aures,
Nec ſenſus recipit ſtabili præcepta vigore,
Eripit illius totum de pectore dæmun:
Hic agro eſt ſimilis, duro qui germina calle
Eapouit rapidis avibus ſine fruge rapinam.
Sunt alii, lætu qui pecture noſtra receptant,
Sed brevis eſt illis perceptæ gratia frugis.
Nam ſi dura premat mentem ſtrictura coberceus,
Cuntinuo ttepidi produnt ſibi credita farra,
His ſaauſus ager ſimili levitate vireſcit.
At ſpinuſus ager curarum mule gravatis
Reſpondet, preſſant quus pondera divitiarum:
Semina ſic nuſtri ſermunis preſſa gravantur,
Nec fructus ſequitur ſpinarum hurrore necatus.
Pinguia ſic itidem paribus ſtant viribus arva
Illis qui clare capiunt præcepta ſalutis,
Quæ penetrant animum, ſenſu tractante tenaci,
Centuplicemque ferunt virtutis robore frugem.
Hæc tum diſcipulis, plebique hæc inſuper addit:
Agricolæ ſimile eſt regnum ſublime Tonantis:
Ille jacit proprio mandans bona ſemina ruri:
Sed poſt ſubripiens (hominum inſidiandu ſopori)
Trux inimicus adit, luliumque inſpergit amarum.
Ecce ſed ad fructum culmus cum ſpiceus (horror)
Proceſſit lolio, meſſis maculata redundat.
Tum domino famuli mirantes talia fantur:
Nonne bonum terræ ſemen per terga dediſti?
Unde igitur lollo turpi tua rura gravantur?
Sed jam, ſi jubeas, meſſem purgabimus omnem,
Triticeuſque nitor ſelecta ſorde nitebit.
Tum Dominus miti contra ſermone profatur:
Hic dolus eſt inimice tuus: ſed farra ſinamus
Creſcere cum luliu, pleno nam tempore meſſis
Secretum lulium connexo faſce jubebo
Ignibus eauri: at noſtro de ſemine meſſor
Hurrea noſtra dehinc purgata fruge replebit.
Haud aliter ſimile eſt (cordis ſi panditis aures)
Præparvi grano regnum cæleſte ſinapis,
Quod propriu inſinuans diſponit cultor agello,
Seminibuſque illud minus omnibus eſſe virentum
Creditur, ac juſti moa ut cremenre vigoris
Sumpſerit, erectu tranſcendit verrice cunctas
Agrorum fruges, ramis ut plumea turba
Conſidat, poſſitque umbras habitare virentes.
Fermentu par eſt munus cæleſte ſalubri,
Quod magna condit mulier ſub mule farinæ.
Illa dehinc modico fermenti mixta calore,
Conductu unius coaleſcit curpore maſſæ.
Talia tum populu perpleais condita verbis
Promebat, veteris quu poſſent dicta prophetæ
Ordine ſeclorum juſſis concurrere rebus.
Os aperire meum dignabor, condita mundi
Convolvet ructans varii ſermonis imagu.
Inde domum repetit ſero turbaſque relinquit.

LIBER

LIBER TERTIUS.

Matth. 13. Marc. 6. Luc. 3. Joannis 4.

FUderat in terras roseum jubar ignicomus Sol,
Discipuli rogitant, lolii quid quæstio vellet,
Et segetis? Christus quibus hæc depromit Iesus:
Optima qui farris commendat semina glebis,
Filius est hominis: mundum sub nomine ruris
Accipite, atque homines puro pro semine iustos.
At lolium infelix cooperti dæmonis arte
Sunt homines, inimicus erit vis horrida dæmon,
Extremus mundi finis pro tempore messis.
Messores patrii venient per rura ministri:
Quos hominis natus proprii de corpore regni
Colligere erroris laqueos labemque jubebit,
Collectosque simul rapidis exurere flammis.
Dentibus his stridor semper fletusque perennis,
Secretisque piis venier lux aurea vitæ:
Sedibus ut cæli vibrantur lumina solis.
Hæc docuit, patriamque redit Salvator in urbem:
Illic expediens populis (mirabile dictu)
Justitiæ leges, vitæque salubria jussa,
Virtutes patrias simul insinuando docebat.
Tunc livore gravi plebes commota suorum,
Præsentisque simul domini miracula volvens,
Et generis noti reputans ex ordine gentem:
Hæc inter sese mussanti voce susurrant:
Nonne hic est soboles fabri cui nomen Iosephi?
Non Maria est genitrix, non fratrum nota propago est?
Unde igitur legis doctor, tantæque minister
Virtutis, cedit cui labes victa malorum?
Nazara sic plebes: cui talia reddit Iesus:
Temnuntur propriis miracula semper in oris,
Et sine honore manent patria sub sede Prophetæ,
Talibus indignans pressit sua munera Christus.

Matth. 14. Marci 6. Luc. 9.

Interea ad regem volitabat fama superbum,
Quod mala cuncta illic virtus divina domaret:
Sed putat Herodes leti quod lege remissus,
Tanta ut Joannes virtutis dona teneret.
Nam quondam cernens liventi pectore dæmon
Erroris labem, puris quod fulveret undis
Justus Joannes, damnis accensa malorum,
Tunc petit Herodem pestis sævissima regem,
Et facile injusti penetrans habitacula cordis,
Accumulare feris subigit scelera impia gestis.
Arserat illicito Herodes accensus amore
In thalamos fratris, castu quod jure verabat
Sanctus Joannes: feritas sed nescia recti
Subjecit leges pedibus, fruiturque nefandis
Connubiis, ipsumque super (quia prava vetabat)
Carceris immersit tenebris, vinclisque gravavit.
Sanguine nam justi primo compressa timore
Abstinuit sitiens feritas, quia magna Prophetam
Plebis Joannem veneratio suspiciebat.
Natali sed forte die quum læta tyrannus
Herodes celsis strueret convivia tectis,
(Luxuriæ quoniam conjuncta superbia gaudet)
In medio juvenum reginæ filia virgo,
Alternos laterum celerans sinuamine motus,
Compositas cithara jungit modulante choreas.
Ipse sed imprimis (mirata virginis arte)
Attonitus stupuit: tunc præmia cuncta patere
Juratus spondet, quæcumque puella petisset.
Illa sed horrendæ servans scelera impia matris,

Urget Joannis caput a cervice revelli,
Et lance inferri præsentia munera poscit.
Præsentum Herodes procerum sub pondere tristis,
Jurandique memor juris, tamen imperat ægre
Insontis caput inferri, tradique puellæ.
Illa nefas matris scelerata ad gaudia portat.
Corporis at lacerum flentes sine nomine truncum
Discipuli condunt terræ, Christumque sequuntur.
Ille ubi cognovit justi miserabile letum,
Deserit insontis pollutam sanguine terram,
Frondosaque latet secretæ vallis in umbra.
Sed populi immensæ virtutis dona sequuntur.
Ille ubi credentum turbas in valle remota
Convenisse videt, morborum tabe repulsa,
Corpora subjecit miseratus multa medelæ.
Jamque sub extremo labentis lumine Solis,
Discipuli Christo suadent dimittere turbas,
Ut sibi quisque paret quærens per compita victum:
Ille jubet cunctis ibidem convivia poni.
Discipuli ostendunt, nihil amplius esse ciborum,
Ni pisces geminos, & farris fragmina quinque.
Hoc, inquit satis est, tum mox discumbere plebem,
Gramineisque toris jussit componere membra.
Suspiciensque dehinc cælum, genitore precato,
Ipse duos pisces & quinque ea ordine panes
Dividit, & dapibus mensas oneravit opimis.
Jamque explera jacet (dictu mirabile) plebes:
Reliquiasque dehinc mensis legere ministri,
Bis senosque sinus cophenorum fragminis implent.
Cœnantum numerus tum millia quinque virorum,
Præterea populus matrum fuit, & puerorum.
Discipulis tunc inde jubet conscendere navim,
Et transire fretum, donec dimitteret omnes
In sua quemque viros: tum montis celsa petivit,
Secretusque dehinc genitoris numen adorat.
Jamque soporata torpebant omnia nocte,
Quum puppis medio sulcabat in æquore fluctus,
Jactata adverso surgentis flamine venti.
At ubi jam vigilum quarta statione premebat
Noctis iter, rapidos attollens lucifer ortus,
Fluctibus in liquidis sicco vestigia gressu
Suspensus carpebat iter (mirabile visu.)
Jamque propinquabat puppi, sed nescia nautæ
Attoniti tremulo vibrabant corda pavore,
Clamoremque simul confusa mente dederunt.
Tum pavidis Christus loquitur, Timor omnis abesto,
Credentumque regat vegetans constantia mentem:
En ego sum, vestræ doctorem noscite lucis.
Olli confidens respondet talia Petrus:
Si tua nos vere dignatur visere virtus,
Me pariter permitte tuo super æquora justo
Fluctibus in liquidis immersos figere gressus.
Annuit his dominus: navem mox linquere Petrus
Audet, & innixus figit vestigia ponto.
Verum ubi tantarum mentem miracula rerum
Terrificant, ventique minas crebrescere cernit,
Paulatim cedunt dubio liquefacta timore,
Quæ validum fidei gestabant æquora robur.
Jamque Simon medio submersus corpore clamat:
Fluctibus horrendis pereuntem deripe Christe.
Dextera confestim protenditur obvia Petro,
Et dubitata fides verbis mulcetur amaris,
Ascensæque rati contraria flamina cedunt.
Præsentemque Dei sobolem stupuere rogantes
Cuncti, navigio socios quos casus habebat.
Transierat tandem sulcans freta fervida puppis,
Opta-

Optatumque gravis compreuderat anchora portum.
Conveniunt populi rapido per littora cursu,
Portantes ægros, vestisque attingere fila
Extrema exoptant: mirumque, hoc munere cuncti
Credentes referunt plenam per membra salutem.

Matth. 15. *Marc.* 7.

Ecce Pharisæi, Scribæque hinc inde dolosi
Captantes Christum, promunt fallacia dicta:
Cur tua discipulos patitur doctrina labare
Præceptis veterum? manibus nam cura lavandis
Præterit, assumuntque simul cum sordibus escas.
Ille sub hæc fatur: Magis hoc est quærere dignum,
Transgressi præcepta Dei quod proditis omnes.
Namque Deus mortem defixa lege minatur,
Si genitor cuiquam verbo lædatur amaro,
Vel genitrix nati dictis pulsetur acerbis.
Irrita vos istbæc facitis, perversa docendo.
Quam manifesta vigent de vobis dicta prophetæ:
Me populus summis labiis sublimat honore,
Sed diversa procul cordis secreta pererrant.
Accipite ergo omnes, aurésque advertite cordis:
Non illata homini fuerint quæcumque pudendis
Sordibus aspergent, vitæve animove sedebunt:
Erumpunt hominum sed quæ penetralibus oris,
Internam misere maculabunt edita mentem.
Discipuli Christo memorant, quod verba loquentis
Occulto traherent Scribarum pectora risu.
Ille dehinc, genitor plantarum semina noster,
Quæ non ipse sui consevit in æquore ruris,
Abjiciet, penitus radicibus eruta longe.
Cæcus forte ducem cæcum si nactus oberret,
Decidet in foveam pariter demersus uterque.
Tum petit absolvi Petrus, quid quæstio vellet,
Ipse Pharisæis quam mox Scribisque dedisset.
Tum sator æternæ respondit talia vitæ:
Vos etiam duro discluditis omnia corde
Jussa, nec admittit mentis dubitatio lucem.
Nam quæcumque hominum veniunt extrinsecus ori,
In ventrem cedunt, animoque incognita currunt.
Quæ vero interno concepta e pectore promunt
Ora hominum, mentem possunt aspergine labis
Polluere, immundoque hominem maculare piaclo.
Secreto cordis promuntur noxia vitæ
Consilia, & cædes, & furta nefanda tororum,
Et fraudes, fallaxque hominum pro testibus error,
Et rabidæ cælum pulsans insania vocis.
Hæc sunt, quæ maculant hominem, quæ sordibus implent:
Illotis autem manibus non polluit umquam
Corporis arbitrio terrenum sumere victum.
Hæc ubi dicta dedit, pulcherrima rura Syrorum
Sidonem, Tyrumque petit, cum femina fusis
Crinibus & precibus natam causata jacentem,
Volvitur, & tacitum non deserit anxia Christum
Orare, ut mentem vexxiam dæmone sævo
Redderet, & miseræ tandem resipisse liceret.
Tunc etiam precibus sectantum discipulorum
Respondit, proprias genitoris malle bidentes
Cogere, quas vanus late disperserat error.
Crebrius instanti tum talia fatur Iesus:
Natis quisque suis panem non detrahet umquam,
Et canibus jaciet. Tum talia femina fatur;
Micarum saltem canibus sua portio mensæ
Decidit, & nihilo dominorum cœna gravatur.
Tum dominus loquitur; veniant tibi digna salutis
Præmia, quæ fidei meruerunt robora tantæ.
Talia Salvator verbis cælestibus edit;

Virginis & mentem (discluso dæmone) virtus
Complexam implevit donis fœcunda salutis.
Inde Galilæas repedat Salvator in oras,
Præcelsique procul montis conscendit in arcem.
Haud mora: conveniunt populi, secumque trahebant
Pars captos oculis, & crurum debile vulgus,
Elinguesque alios, morbique vocabula mille.
Omnibus ille tamen languores dempsit amaros,
Viribus & validis venerando munere donat.
Tum populi pariter miracula tanta frequentant,
Æternoque patri laudes gratesque celebrant.
Discipulos Christus cogens in vertice montis,
Secrete alloquitur: Plebis miseratio multa est,
Tertia nam terris remeant jam lumina solis,
Ex quo nulla sibi sumunt alimenta ciborum.
Jejunam nolim tantam dimittere plebem,
Ne labor afficiat populos per longa viantes.
Discipuli Christo ostendunt septem sibi panes
Esse, & pisciculos alimenta ad proxima paucos.
Tum populum jussit terræ per terga cubare,
Quodque fuit, totum propriis decerpere palmis,
Et cunctæ curat mensatim tradere plebi.
Discipuli ponunt epulas, populusque repletur
Ad satiem dapibus, relegunt mox fragmina panis,
Et sportas referunt cumulato pondere septem.
Quatuor ea omni fuerant tum millia plebe,
Nec numero quisquam matres puerosque notavit.

Matth. 16. *Marci* 8. *Joannis* 6. *Lucæ* 12.

Inde Magedarum navi transcurrit in oras:
Ecce Pharisæi Sadducæique dolosi
Poscere tentantes instant cælestia signa.
Sed Christus cernens fallacia pectora, fatur:
Convexum quotiens claudit nox humida cælum,
Si rubet astrifero procedit vesper olympo,
Dicitis, adveniet ventura luce serenum.
Jamque sub exortu solis si tristia rubro
Nubila miscentur confusa luce calori,
Dicitis agricolis, nautisque venire fragosam
Ventorum rabiem, tempestatumque furores.
Fallaces, nostis faciem discernere cæli,
Seclorum vero nescitis tempora signis
Explorare suis? sed vobis signa dabuntur,
Quæ maris immenso quondam venere profundo,
Bellua cum tenuit ventris sub carcere vatem.
Hæc ait, & propere puppis retinacula solvens
Trans freta contendit rapido comprendere cursu
Arva Philipporum, sociisque hæc talia fatur:
Sollicite vobis vitentur noxia farra,
Fermentumque ferox vestris avertite mensis.
Illa Pharisæi Sadducæique dolosi
Admiscent escis, falluntque in nomine panis.
Cur vobis tacitas volvit cunctatio mentes?
Proh, quam parva fides sensu torpente fatiscit!
Dicitis adversi, navi quod tollere panes
Non fuerit vobis vacuum, farrisque cavendas
Insidias jubeam: meminisse & scire putabam
Quod panes quini plebis mihi millia quinque
Impleriut dapibus, cophinisque superflua tantis
Fragmenta ad cumulum fuerint collecta ciborum:
Quatuor & rursum cœnantum millia panes
Quod facile implerint septem, sportasque referri
Vidistis rursus completas reliquiarum.
Sed moneo istorum semper fermenta cavenda.
Discipuli tandem vitalia verba sequuti,
Doctrinam cernunt fermenti nomine dictam.
Inde ubi perventum est liquidi per terga profundi,

Cara

Clara Philippæo quæ pollent numine rura,
Cogit confilium sectantum discipulorum,
Et quærit quem se populorum fama putaret.
Respondent multas plebis tunc esse loquelas:
Crebrius audisse & multos firmare, quod esset
Justus Joannes, populos qui flumine lavit.
Pars memorat volucris famæ sibi cognita verba:
Pars trepidat, memori servans oracula mente,
Heliam venisse iterum, quem præpete cursu
Turbine cælesti quondam simulata quadrigis
Astris inseruit rapidæ vis fervida flammæ:
Jeremiam dixere alii pars essa prophetam.
Tunc Christus cunctis arridens pectore blando,
Conquirit quæ sit sententia discipulorum.
Sed stabilis Petrus: Tu sancti Filius, inquit,
Christus, magnifico terras qui lumine comples:
Tum dominus forti respondet talia Petro;
Petre beatus eris: nam talia pandere certe
Humanus sanguis, vel terræ portio corpus,
Haud umquam poterit: genitoris munera sola
Possunt tam validum fidei concedere robur.
To nomen Petri digna virtute tueris,
Hac in mola mihi saxique in robore ponam
Semper mansuras æternis mœnibus ædes.
Infernis domus hæc non exuperabile portis
Claustrum perpetuo munitum robore habebit:
Cælestisque tibi claves permittere regni
Est animus, terrisque tuo quæ nexa relinques
Arbitrio, cælo pariter nodata manebunt:
Solvarit & rursus tua quæ sententia terris,
Haud aliter venient cæli sub sede soluta.
Sed vos discipuli Christum me dicere cunctis
Parcite, quo soli cognoscant talia digni.
Jam lux adveniet properis mihi cursibus instans,
Mœnibus in Solymis rabies cum prona furore
Eximios vatum saturabit sanguine nostro.
Ast ubi lucifluum reddet sol tertius ortum,
Consurget radiis pariter radiata salutis
Vita mihi, cunctisque dabit sua munera terris.
Tunc Petrus magno perculsus corda dolore,
Absint, Christe, tuis, inquit, tam tristia sanctis
Monstra procul membris: nec fas est credere tantum,
Nec tibi tam durus poterit contingere casus.
Christus ad hæc: Procul hinc, inquit, procul effuge
Nil divina tibi mentem prudentia tangit, (dæmon,
Sed terrena sapis, mollique timore tremiscis.
Sed si quis vestrum vestigia nostra sequetur,
Abneget hic sese, corpusque animamque recusans,
Atque crucem propriam comitatibus addere nostris
Gaudeat, amissam redimet cui gloria vitam.
Nam servata perit terris possessio lucis.
Sed quid proficient secli mortalia lucra,
Si damnum pariant vitæ lucisque perennis?
Vel quæ digna queunt animæ commercia poni?
Filius huc hominis veniet sub limine patris,
Cælestesque illum fremitu comitante ministri
Stipabunt, reddetque homini sua debita vitæ.
Vera loquor, certos istic sub limine lucis
Inveniam, cæli fulgens cum regna capessam.

Matthæi 18. *Marci* 9. *Lucæ* 9.

Hæc ubi dicta dedit, passus bis terna dierum
Lumina converso tarras transcurrere cælo,
Tum secum jubet abruptum conscendere montem
Petrum Zebedeique duos per devia natos.
Inde ubi perventum est secreti montis in arcem,
Continuo Christus faciem fulgore corusco
Mutatur, vestisque nivis candore nitescit.
Respiciunt comites, mediumque assistere sanctis
Heliæ, Mosique vident. tum talia Petrus:
Respice num nobis potius discedere longe,
Anne istic tantæ spectacula cernere molis
Conveniat? trina attamen hic tentoria vobis,
Si jubeas, frondis faciam diversa paratu,
Singula sub noctem quæ vos aulæa receptent.
Talia dum loquitur, cælo perfulgida nubes
Circumjecta oculis vestibat lumine montem,
Et vox e medio lucis manifesta cucurrit:
Unicus hic meus est natus, mea summa voluptas:
Hujus justitiam justo comprendite corde.
Discipuli pavido presserunt corpore terram,
Nec prius e prono vultus sostollere casu
Audebant, sancto Christi quam dextera tacto
Demulcens blandis firmasset pectora verbis:
Surgite, & abjectum fortes calcate timorem,
Hujus horomatis expertas vos reddite cunctos:
Nec cuiquam præsens pandatur visio vobis,
Ni prius huc hominis soboles speciosa reportat
In lucem refereos mortis de sede tropæa.
Consurgunt, solumque vident & voce requirunt,
Cur scriptis veterum Scribarum factio certet,
Heliam primum cæli de sede reverti
In terras, Christique dehinc consurgere lucem?
Christus ad hæc: Veniet, certo sub tempore justus
Helias, reddens mox omnia debita seclo.
Sed si quis credit, jam venerat ante renascens,
Ignotum veluti rabies quem cæca furoris
Demersit leto: mox sævior altera cædes
En hominis nato trucibus laniatibus instat.

Hæc ait: & populum repetit, montemque relinquit.
Ecce sed inflexis genibus, fletuque solutus
Vir senior, precibus Christum veneratus adorat:
Davidis soboles, hominum lumenque salusque,
Te precor, horribilem nati de corpore morbum
Proturbes, reddasque seni solatia vitæ:
Nam cursus lunæ natum mihi dæmonis arte
Torquet, & in liquidas dejectum projicit undas,
Aut miserum medio projectum volvit in igne.
Nam tua discipuli sectantes jussa frequenter
Connisi, nulla in solidum mihi dona dederunt.
Tum Christus magno commotus corda dolore:
O gens nullius fidei, gens effera semper,
En etiam patiar vobiscum me fore terris?
Sic ait, & puerum mandat perferre parenti
Ante suos vultus: tum vocis pondere multo
Incubuit, mentisque simul convulsa venena
Dæmonis horrendi, purgato corde fugavit.
Discipuli cogitant, cur non successerit illis
Ejusdem pueri totiens tentata medela?
Respondit dominus: titubat quia pectore vestro
Instabilis fidei nutans per lubrica gressus:
Sed si tanta foret credendi portio vobis,
Instar quæ minimi posset præstare sinapis,
Istius hinc montis possetis vellere verbo,
Inque alias sedes cunctam transvolvere molem.
At genus hoc morbi duntaxat vota precesque
Multaque robusti jejunia pectoris arcent.

Matthæi 17.

Inde Capharnaum gradiens pervenit ad oras:
Convenere Petrum quibus instat cura tributi,
Solvere poscentes solitum pro nomine Christi.
Ille sed ad Petrum conversus talia fatur:
Dic, inquit, reges, quorum dependere natos,

Externos propriosne sibi jussere tributa?
Respondit Petrus, alienus solvere certum est.
Cernis, ait Christus, natum non solvere regis?
Sed ne quem lædam, præceptum suscipe nostrum:
En maris undisoni rupes quæ prodit in altum,
Scandatur tibi summa, Simon, hamusque profundo
Stamine setarum connexus præcipitetur:
Hæserit & curvo qui primus acumine piscis,
Hujus pandantur scissi penetralia ventris,
Illic invento duplex dissolve tributum.

Matth. 18. *Marc.* 9. *Luc.* 9. & 7. & 15.

Discipuli post inde rogant, quis maximus alto
In cæli regno, meritis pro qualibus esset?
Tum Christus medio puerum consistere cœtu
Præcipit, & placido doctur sermone profatur:
En hujus similem pueri se reddere certet,
Quisque cupit celsam cæli conscendere sedem.
Erroris laqueos seclis increscere certum est:
Sed tamen infelix per quem generabitur error.
Qui vero e parvis istis deceperit ullum,
Si sapiat, nectat saxo sua colla molari,
Præcipitemque maris sese jaculetur in undas.
Nec quisquam fastu parvos contempserit istos.
Horum custodes cælesti in sede tuentur
Altithroni vultum genitoris sidera supra.
Sed si quis pastor, cui pascua credita tondent
Centum balantes, unam cum forte seorsum
Nescius error habet, quæsitor deserit omnes,
Unius & totis lustrat vestigia silvis:
Illam si magno possit reperire labore,
Lætitia inventæ major tum nascitur agnæ,
Quam pro cunctarum oumero quod nulla resedit.
Ex istis parvis genitor sic perdere quemquam
Non patitur, gaudetque suis increscere regnis.
Si fratrem proprio delicto commaculatum
Cernis, secreto mox dictis corripe solus.
Si tua verborum patiens moderamina laudat,
Labentis mentem frater lucrabere fratris.
Sin tua solius contemnet verba reluctans,
Tunc aliis pariter monitor pia jussa frequentet.
Sed si decutiet doctorum frena duorum,
Tunc ad concilium referantur crimina plenum,
Ut populi saltem sanetur pondere victus.
Sin & multorum contempserit efferus ora,
Sit tibi divisæ mulctatos nomine gentis.
Namque in concilium semper præsentia nostra
Adveniet, mediumque duum me stare necesse est,
Sive trium fuerit cœtus sub nomine nostro.
Tum Petrus quærit, quot fratri errata remittat,
An septem lapsus homini indulgere liceret.
Christus prosequitur: Noo septem crimina tantum,
Sed decuplata super donentur vulnera fratri.
Nam cæli regnum domino prædivitis aulæ
Consimile est, nummi rationem qui sibi poni
Jusserit, & servum debentem multa talenta
Præcipit abreptum cum conjuge, progenieque,
Atque opibus cunctis venali nomine sisti.
Tum servus dominum prostrato corpore adorat,
Et spondet, spatii sibi si foret ulla facultas,
Omnem nummorum domino dissolvere summam.
Commovit dominum famuli miseratio flentis,
Cunctaque trans meritum concessit debita servo.
Ille sed egrediens conservum limine in ipso
Nactus constringit: tum debita fortior urget
Persolvi, precibusque locum truculentus abegit,
Carceris & mersum tenebris pœnisque premebat.

Quæ postquam dominns famulorum noscere verbis
Incipit, adducto ingessit justissima servo
Dicta dolens, iramque movet, jussitque severis
In tormenta ferum detrusit, cuncta revolvens
Debita, dum dignis lueret per vincula pœnis.
Sic vobis faciet genitor, qui culmina cæli
Possidet, immites sævo si pectore fratrum
Peccata orantum dure punire voletis.

Matth. 19. *Marc.* 10.

Talia dicta dedit, Galilæaque rura reliquit,
Judæamque petit, qua pinguia rura silenter
Agmine Jordanis viridis prorumpit amœno.
Nec minus in stratis ægris donare salutem,
Sublimisque patris concedere munera perstat.
Ecce Pharisæi tentantes quærere pergunt,
Conjugis an liceat rejectum scindere vinclum,
Quidquid erit, læsi tanget quod corda mariti.
Hæc ubi percepit, depromit talia Christus:
Principio Deus in terris par dispare sexo
Constituit, jussitque uno de corpore necti,
Amborumque animos junctis inolescere membris.
Quod Deus ergo jubet proprio concrescere verbo,
Illicitum est hominum fœdo secernere luxu.
Moses præcepit (quod pectora dura videret)
Scribere dissidium quo saxea corda revinci
Per proprios apices possint sub judice flamma.
Nam temere exolvet casti qui jura cubilis,
Alteraque illius thalamis sociabitur uxor,
Crimen adulterii populo sub teste subibit.
Discipuli referunt: Urget lex ista virorum,
Servitiique premit non æquo pondere partem,
Ut melius fuerit thalamis caruisse perosis.
Respondit dominus, Non omnes pondere tanto
Subjicient humeros: lectæ sunt talia dona
Virtutis: trino truncantur corpora more,
Quæ nulla gaudent genitali lege tororum.
Namque alios tales progigni in luminis oras
Comperimus, plerosque hominum vis ferrea sexu
Exuit, atque alios ipsis sibi demere constat
Pro cæli regnis pronum de pectore amorem.
Quisque capax fuerit celsa virtute capessat,
Quod paucis lectisque Deus vult pandere munus.
Hæc ait, & pueros, quos gaudens cura parentum
Cum precibus lætis certatim hinc inde ferebat,
Suscipit, & plebem sectantem quod prohiberet,
Increpat, ac tales affirmat regna mereri
Aulæ cælestis, sanctas his ordine palmas.

Matth. 19.

Ecce sed e populo juvenis cui rura domusque,
Et gazæ, & rerum stabat possessio fulgens,
Accedit, Christumque palam submissus adorat.
O bone præceptor, dic nunc quæ facta sequamur,
Ut mihi perpetuam liceat comprendere vitam.
Huic auctor vitæ tum talia reddit Iesus:
Nunc demum quæris vereri quæ lege tenentur?
Non hominis perimes vitam, non furta tororum
Invades, quæstumve alienis noxia rebus
Mens, aut dextra leget: non testis falsa loqueris.
Sit genitor genitrixque tuo sublimis honore,
Proximus & puro pro te tibi cedat amore.
Ille dehinc: Ista hæc semper mihi perpete cura
Observata tenor, sed ne quid forte relictum
Desit, præsenti liceat me voce moneri.
Tunc Christus fatur: Nunc si perfecta requiris
Prendere præcelsis meritis vestigia vitæ,
Omnia quæ proprio retines solus dominatu,

Distra-

Diſtrahe, & ad miſeros confer ſecurus egentes:
Tunc theſaurus erit cæli tibi conditus arce,
Virtutiſque tenax veſtigia noſtra ſequeris.
Hæc adoleſcenti veniunt ubi dicta per aures,
Dejecit vultum, triſtiſque in tecta refugit.
Tum ſic diſcipulis vitæ ſpes unica fatur:
Difficile eſt terris affixos, divite gaza
Avelli, cælique leves in regna venire.
Nam citius tenuis per acus tranſire foramen
Deformis poterunt immania membra cameli,
Quam queat ut dives cæleſtia regna videre.
Talibus attoniti comites, ſtupidique ſilebant,
Volventes, quæ tanta foret ſub pectore virtus
Humano, talem poſſit quæ prendere vitam.
Reſpicit æternæ juſtorum gloria vitæ,
Atque ait: Hæc homini forſan videantur acerba,
Sed Deus electis facilem præpandit in æthra
Poſſibilemque viam, virtus quam celſa capeſſat.
Tunc Petrus fidei munitus mœnibus, infit,
Omnia noſtrorum projecta reliquimus olim,
Et tua juſſa ſequi nobis ſpes unica reſtat.
Quid noſtris animis ſupereſt? dic, Chriſte, precamur.
Talibus ad Petrum verbis reſpondet Ieſus:
Vos quicumque meum mentis penetralibus altis
Credentes ſervatis iter, cum ſederit alte
Progenies homini celſo quem cinget honore
Majeſtas, bis ſex illic pulcherrima virtus
Conſtituet vobis ſublimi in vertice ſedes:
Judiciumque hominum pariter tractare licebit.
Hic quicumque ſui linquet generiſque domuſque
Gazis, affectuſque omnes pro nomine noſtro,
Centuplicata dehinc capiet, vitamque perennem.
Primorum meritum poſtremi tranſgredientur,
Ultima præteriti capient vix præmia primi.

Matth. 20.

Sedulus ut ruris dominus, cui dulcia fundum
Pinguibus in campis late vineta coronant,
Hic ubi progreſſus primo cum lumine ſolis
Conduxit juvenum fortiſſima robora, pactus
Unius in lucis certa mercede laborem,
Et ſua tum juſſit cultu vineta poliri.
Ipſe ſed egrediens, ubi tertia venerat hora,
Invenit ecce alios, operique adoleſcere juſſit,
Pro meritis operum promittens præmia digna.
Illi non aliter læti præcepta ſequuntur.
Aſt ubi ſexta dehinc lucis transfluxerat hora,
Haud ſecus hinc alios juvenes conducere pergit.
Horaque nona dehinc ubi ſolis curſibus acta eſt,
Tunc alios pariter conductos juſſit adire.
Ultima labentis reſtabat portio lucis,
Egreſſus cernit juvenes, cauſaſque requirit,
Cur pigris manibus torperent otia lenta.
Ajunt conductoris quod præcepta fuiſſent
Nulla: ſibi dominus mox hos inſiſtere ruri
Tunc etiam juſſit: ſed veſpere protinus orto,
Præcipit, ut cuncti caperent mercedis honorem,
Æqualique omnes portarent præmia nummo.
Tunc manus illa virum, prima quæ luce laborem
Suſtulerat, ſiccitiſque diem toleraverat æquum,
Indignans ſecum tali cum murmure fatur:
Injuſtum eſt, iſtos ſimilem ut nos quærere nummum,
Ultima quos operi ſero conduxerat hora.
Tum dominus ruris ſedato pectore fatur:
Illibata tibi mercedis portio ſalvæ
Redditur, & pacti ſervantur jura fidelis.
Iſtis de noſtro liceat concedere tantum,

Extima quos operis glomeravit portio ruri.
Nam multos homines dignatio ſancta vocavit.
E queis perminimam dignum eſt ſecernere partem.
Hæc ait, & Solymos repetit, comiteſque ſeorſum
Alloquitur, ſolitiſque iteris regionibus infit:
Ingredimur gnari, truculentaque mœnia adimus,
Filius hic hominis tradetur ad ultima mortis,
Scribarum procerumque ferens ludibria membris,
Affixuſque cruci poſt tertia lumina ſurget.
Hic tum Zebedei conjux ſubmiſſa rogabat,
Ut Chriſto medio cæli ſublimis in arce
Felices nati dextra lævaque ſederent.
Tum quærit Chriſtus, calicem ſi ſumere poſſent,
Quem ſibi præceptis inſtaret ſumere patris.
Reſpondent ſe poſſe ſimul. Tum talia Chriſtus:
Vos noſtrum calicem fas eſt potare, ſed altis
Sedibus æquali mecum conſidere honore,
Non hoc noſtra dabit cuiquam pro munere virtus.
Hæc certis genitor ſublimia dona reſervat.
Exin diſcipulos dictis pro talibus omnes
Commotos, tali ſermonis mulcet honore:
Gentibus infidis celſa ditione poteſtas
Imponit, quemcumque ſuper dominantur eorum,
Exercentque trucem ſubjectis urbibus iram.
Vos hic ſed longe tranquillior æquora vitæ
Concordi ſternit mitis moderatio pace;
Magnus & obſequiis creſcit ſuper alta miniſter,
Nec primus quiſquam, niſi cunctis ſerviat unus,
Eſſe poteſt: hominis natus ſic cuncta miniſtrat,
Obſequio ſolus proprio pia munera geſtans,
Pro multiſque animam pretioſo ſanguine ponit.
At vos ex minimis opibus tranſcendere vultis,
Et ſic e ſummis lapſi comprenditis imos.
Si vos quiſque vocat cœnæ convivia ponens,
Cornibus in ſummis devitet ponere membra
Quiſque ſapit: veniet forſan ſi nobilis alter,
Turpiter eximio cogetur cedere cornu,
Quem tumor inflati cordis per ſumma locarat.
Sin contentus erit mediocria prendere cœnæ,
Inferiorque dehinc ſi mox conviva ſubibit,
Ad potiora pudens tranſibit ſtrata tororum.

Matth. 21. *Marc.* 11. *Luc.* 19. *Joannis* 12.

Proxima tum Solymis conſcendit culmina montis,
Ordinibus lucent quæ glaucicomantis olivæ.
Hinc lectis juſſit ſectantum diſcipulorum,
Obvia caſtelli monſtrans habitacula Chriſtus,
Inde aſinam pariter fœtu comitante repertam,
Ducere, vel ſi quis cauſam diſquirere vellet,
Cur ſua tam ſubito quoquam jumenta trahantur,
Dicere tunc, operam dominum ſibi ſumere velle.
Diſcipuli celeri complent præcepta paratu,
Adducunt, molliſque ſuper velamine veſtis
Insternunt placidum pullum præbentque ſedendum.
Hinc veteris quondam fluxit vox nuntia vatis,
Ecce venit placidus tibi rex, quem terga ſedentem
Præmitis geſtant aſinæ pullique ſequentis.
Tum populi ſtratas prætexunt veſtibus omnes,
Quaque iter eſt Chriſto ſubnixa fronde coronant,
Proxima tunc alii ſpoliant palmeta virore,
Conclamantque omnes: Davidis origine creto,
Oſanna, excelſis ſit gloria læta tropæis.
Sic adeo ingreditur Solymorum mœnia Chriſtus.
Ingreſſo occurrit primo ſub lumine templi
Cruribus atque oculis certatim debile vulgus.
Quos ubi tam ſubito greſſu viſuque vigentes
Cuncta ſacerdotum cognovit factio mirans,

Et pueros templi complentes tecta canore
Osanna egregia Davidis stirpe creato:
Tunc percontantur cuncti, quæ causa canoris
Impubem tantam tollat per gaudia plebem.
Christus ad hæc: Legis sanctæ vos scripta tenere
Creditis, infantum quæ dicit ab ore venire
Lactentum, & linguis justi consurgere laudem.
Hæc ait, ingratam linquens cum civibus urbem,
Bethaniamque petit, rediensque in margine cernit
Stratæ tendentem diffusa umbracula ficum.
Illic forte cibi pertentans corda volumas,
Arboris attrectat ramos, sed nulla facultas
Pomorum, sterilis frondis concreverat umbra.
Olli Christus ait, Non sit tibi fructibus umquam
Copia promendis: Tum protinus aruit arbos.
Discipuli celerem mirantur in arbore mortem.
Sed Christus stupidis assistens talia fatur;
Nunc ligni istius nostro stupuistis honore
Desisse ad vires terrenos ducere succos,
Sed veris verbis iterumque iterumque monebo.
Namque fides si certa animi consistet in arce,
Nec dubiis nutans vitiis tremebunda jacebit,
Arboris istius vobis substantia cedet.
Nec tantum istius, sed montis celsa revelli
Credentum verbis poterunt, undisque profundi
Cum silvis pariter, saxisque ferisque recondi.
Et quæcumque fides robusto pectore poscet
Credentum, semper digna virtute tenebit.
Hæc ubi dicta dedit, templi se mœnibus infert.
Confestim proceres populi miracula rerum
Collecti inquirunt, virtus quæ tanta dedisset.
Ollis Christus ait: Quærentibus omnia vobis
Dicere jam facile est, si nobis vestra vicissim
Percontata prius paucis sententia solvat.
Nuper Joannis, puro qui gurgite lavit
Sordentes populi maculas, divina potestas,
An ne hominis potius vobis fallacia visa est?
Hæc ait, ancipiti verborum pondere claudens
Captantum procerum mentem: nam magna prophetam
Plebis Joannem veneratio suspiciebat,
Nec poterant ejus fallacem dicere vitam.
Rursus sublimem dixissent si esse prophetam,
Occidisse illum traheret confessio culpam.
Se nescire igitur respondit factio fallax.
Tum Christus: Non est injustum claudere vocem,
Cum mihi claudantur procerum responsa superba.
Nam geminæ prolis genitor, majoris in aures
Talia dicta dedit, Vitis mihi portio major
Semiputata jacet, sed perge, & robore forti
Nunc scrobibus, nunc falce premens, vineta retunde.
Tum juvenis sese tam sordida vincla laboris
Nolle pati memorat: post omnia jussa parentis
Exequitur, damnansque sibi responsa coercet.
Post alium natum simili sermone jubebat
Ad vineta sui dependere jussa laboris.
Annuit his juvenis: nec dictis facta repensat.
Dicite quis potius genitoris jussa sequatur?
Olli collaudant nati responsa prioris.
Prosequitur Christus: Nunc vera advertite dicta:
Jam magis hinc cæli sedem comprendere certum est
Corporis e vitiis, quærentes sordida lucra,
Quam vestrum quemquam. vobis nam venerat ante
Justus Joannes, sed non est credere vestrum.
Namque fidem potius meretricum pectora certam
Hauserunt, sordesque animi posuere pudendas.
At vos tantorum scelerum nil pœnitet umquam,

Sic quidam dives, cui jugera multa nitentis
Vineti sepes circumdensata coercet,
In medio turrem prælumque & dolia fecit,
Cultoresque dedit, fructusque locavit habendos,
Impositam statuens mercedis solvere legem.
Tum longinqua petit, sed fructus tempore certo
Actores famulos mittit, queis portio salva
Cultorum certa ruris mercede daretur.
Ecce colonorum rabies hos verbere sævo,
Ast alios lapidum proterrent undique telis.
Denique letali prosternunt vulnere multos.
Tum dominus ruris plures incedere servos
Præcipit, & rursum mercedis pacta reposcit.
Major at in plures audax injuria surgit.
Ultima jam domino natum dimittere mens est,
Quod sobolem partemque sui vis digna pudoris
Cultorum cordi venerandam posceret esse.
Sed contra illorum jam mens maculata cruore,
Progenie extincta domini, sibi post dominatum
Cedere credentes, crudeli vulnere fixum
Obtruncant, jaciuntque foras trans septa cadaver.
Post hæc, jam dominus veniet, pœnasque reposcet
Tantorum scelerum. sed vobis tradita quondam
Fulgentis regni sedes, translata feretur
Ad gentem dignos quæ possit reddere fructus.

Matth. 22. *Luc.* 14. *Apocal.* 19.

Ut rex qui nato thalamorum vincula nectens
Præcepit, proceres convivia læta frequentent,
Accitos famulos voti regalis honorem
Concelebrare simul: cuncti sed adire recusant
Regales thalamos, regalis pocula mensæ.
Post alios mittit, sese largissima cuncta
Magnificasque dapes, convivia læta parasse.
Illi neglectis dapibus, diversa petebant:
Hic ædes proprias, hic ruris tecta propinqui,
Ast alius potius merces ac lucra revisit.
Multi præterea missos qui ad læta vocarent,
Insontes famulos rapiunt, & corpora ferro
In mortem cruciant: tum rex ubi comperit acta,
Millibus armatis cives cum mœnibus ipsis
Subruit, effusi famulorum sanguinis ultor.
Tunc servis fatur: Nunc festa jugalia cœnæ
Prælargis dapibus quæcumque instruximus, illi
Contempsere meie proceres contingere mensis.
Ite igitur propere per publica septa viarum,
Et quoscumque illic casus glomeraverit, omnes
Huc lætis nati thalamis adhibete vocantes.
Progressi famuli per compita lata viarum,
Inventos ducere simul. jam denique cunctæ
Complentur mensæ mixtæ sine nomine plebis.
Hic justi injustique simul cubuere vocati.
At rex ingressus convivia læta revisit.
Hic videt indutum pollutæ vestis amictu,
Lætitiæ thalami fuerat quæ dissona longe.
Isque ubi regalis sermonis pondere causas
Reddere pro vestis maculis, & labe jubetur,
Oppressus tacuit non puri pectoris ore.
Et tunc conversus famulis rex præcipit illum
Connexis manibus pedibusque, & corpore toto,
In tenebras raptum mox præcipitare profundas.
Illic stridor erit vasti sine fine doloris,
Et semper fletus. multis jam sæpe vocatis,
Paucorum felix hominum selectio fiet.

LIBER QUARTUS.

Matth. 24. *Marc.* 12. *Luca* 20.

Talia diceotem confestim factio frendens
Tentare aggreditur verbis cum fraude malignis:
Certum est veridicum te nunc venisse magistrum,
Nec qoemquam metuens, domini vestigia servas.
Dic ergo, an liceat nostræ dissolvere genti
Cæsaris urgentis semper sub lege tributum?
Ille sed inspiciens sævi penetralia cordis,
Cur tentatis, ait, ounc me concludere verbis?
Fallacis mentis prodit fallacia fructum.
Adspicite en nummum, sculptique numismatis æra,
Cæsaris expressum proprium est tibi cernere vultum.
Solvite nunc illi proprium sub lege tributum,
Atque Deo proprium legis servetis honorem.
Post Sadducæi teli cineere latratu:
Mosea, qui legum posuit præcepta, jubere,
Si quis coojugium properata morte relinquet,
Pignoribus mediis nondum de germine cretis,
Hujus germano rursus sociabile vinclum
Deberi, generis pereat ne portio lapsi.
Finibus in nostris septem germana fuerunt
Corpora, sed major natu cum vincula nuptæ
Sumpsit, præceleri cecidit sub acumine mortis.
Post alius frater thalami sine fructibus æque
Concidit, & cuncti jacuere ex ordine fratres:
Unius & cunctos fletus gemuere maritæ.
Post ipsam rapuit gelidæ inclementia mortis.
Si venieot igitur cuncti sub lumina vitæ,
Cujus connubiis mulier reddenda resurget?
Ollis Christus ait, Errori obnoxia pravo,
Legibus, & jussis Domini mens dura resistit:
Nescia virtutum & legum mens decolor errat.
Namque sequenda dehinc lætæ reparatio vitæ,
Non thalamos novit, non terræ gaudia vana:
Sed similes levibus genitoris justa ministris
Constituet regni virtus sublimis io aula.
Nec Deus illorum dominum se pouere mavolt,
Qui tetram proni meruerunt sumere mortem,
Sed potius vitæ possunt qui prendere lucem.
Ecce alii rogitant, quæ sit firmissima legis
Regula, quod summum comprendat cetera verbum.
Ille indefessus nulli responsa negabat.
Sublimem cæli dominum devorio cordis
Diligat, est isthæc virtus firmissima legis.
Consimile est isti, magno teneantur amore
Ad jus fraternum justæ penetralia mentis.
His eteoim geminis dependent omnia jussis.
Sed vobis cujus soboles ventura videtur
Christus, quem cuncti spondent in secla prophetæ?
Respondent illum Davidis germine nasci.
Prosequitur Christus: Cur illum dicere David
Divino flatu scriptum est dominumque Deumque,
Qood proprio patrem non æqunm est dicere nato?
Talia salvator: cuncti obstupuere silentes.
Ille sed accita credentum plebe profatur;
Adspicite scribas sublimi sede superbos:
Hi quæcumque docent, justum est comprendere cordis
Obsequio, maculas ipsorum temnire vitæ.
Abrupta imponunt humeris nam pondera vestris,
Ipsi quæ digito saltem contingere nolunt.
Accubitu primo cœnæ, fastuque superbo,
Atque salutantum vano tolluntur honore,
Et nomeo sublime voluot gestare magistri.
Sed vos noluerim præcelsi nominis arcem
Affectare, tamen vobis est una magistri
Imposita æternum cæli de lege potestas,
Vos eadem fratrom parili conjuoeit amore.
Unus item parer est, cæli qui in culmine regnat.
In vobis, si quis sublimia colla levabit,
Decidet, & bararri mergetur ad ultima cœno.
Ast humilis claram conscendet liber in æthram.
Deflendi semper scribæ, & lacrimabilis ævi
Cæca Pharisææ cunctis fallacia plebis.
Nam vobis iriner clausum quia jore oegatur,
Non sinitis quemquam penetrare per ardua lucis.
Et cunctos trahitis sævæ ad consortia flemmæ.
Vos similes dicam tectis splendore sepulchris,
Queis facies nitida est, internaque turpia bustis.
Sic vox velatur justæ sub imagine vitæ,
Atque adytis mentis celentur sordida corda.
O Solymi Solymi, ferro qui sæpe Prophetas
Ad vestram missos vitam sine fine necastis,
Quam volui vestram gentem populumque tueri,
Ales uti molli solita est sub corpore pullos
Obice pennarum circum complexa fovere!
Sed vobis semper cælestia munera sordent.
Deseritur jam nunc domus hæc vastata ruinis,
Nec vobis nostrum fas ultra est cernere vultum.
Egreditur templo, cujus præcelsa notantes
Mœoia discipulos, tali sermone docebat:
Hæc operum vobis miracula digna videntur
Obtutu stupido, veris sed discite dictis,
Quod mox cuncta solo passim disjecta jacebunt.
Hæc ad Oliveti dicens pervenerat arcem,
Discipuli solum postquam videre, rogabant
Ut sibi venturi tempus distingueret ævi,
Promissa ipsius quem poscant prendere finem,
Cujus & adventus terræ consumeret orbem.
Quæteotum verbis respondet talia Christus.
Observate dolum, falso oe nomine capta
Credulitas, laqueis erranrum præcipitetur.
Discurreot cunctis bellorum iucendia terris.
Sed vos prævalido consistite robore cordis,
Ne mens accepro jaceat turbata tumultu.
Non etenim prima imponent mox prælia finem.
Geotibus & gentes, & regibus obvia reges
Sigua fereot, nec tunc morbi corrumpere tractum
Aeris, aut pestes prosternere corpora parcent.
Fissa etiam solido per inania pondere tellus,
Per diversa loci, motu quassante tremiscet.
Hæc in primitiis tentamina parva manebunt.
Prodentur multi vestrum, letoque dabuntur,
Proque meo vobis incumbere nomine gentes
Tormentis pœnisque feris, odiisque necesse est.
Livor erit terris, erroribus omnia plena,
Et falsi surgent populorum labe prophetæ.
Hæc ioter, si quis protectum a vulnere pectus
Ad finem servare queer, sublimia lucis
Æternis vitæ sertis redimitus adibit.
Regnorum cæli celebratio pervolitabit
In cunctas terræ metas: gens omnis habebit
Testem lucifluo sanctæ sermone salutis.
Et tunc finis erit, currentia secula solvens.
Adveniet jam tunc tristis deflerio terris,
Quæ Danielis hebet jussem verissima vocem.
Hæc dignus tanrum poterit cognoscere lector.
Judæi longe fugient, montesque capessent,
Nec quisquam domibus repetet sustollere secum
Quæ fuga consociet, vestemve aut mobile quidquam.
Defleadæ

Deflendæ tum ſunt uteri cum pondere matres,
Et miſeros fœtus dulci quæ lacte rigabunt.
Poſcite jam precibus, triſtis ne frigore brumæ
Adveniat fuga veſtra, aut ne tunc ſabbata feſta
Anceps præcipiti turbet trepidatio curſu.
Nam cunctis venient ſæviſſima pondera terris.
Tale malum non ſecla prius, nec poſtera norunt.
Et ni ſublimis genitor decerpere tempus,
Et numerum miſerans vellet breviare dierum,
Nulla dehinc trepidæ ſuperarent corpora vitæ.
Sed propter lectos veniet miſeratio juſtos.
Nomine fallentes Chriſti falſique prophetæ
Exurgent terris, & monſtra potentia fingent,
Quæ forſan lectos capient miracula juſtos.
En prædicta patent inſtantia ſecula vobis.
Deſertis ſi quis Chriſtum peragrare loquetur,
Occultiſque procul penetralibus eſſe repoſtum,
Longe crudelitas abſit vaniſſima vobis:
Sicut enim fulgur cælum tranſcurrit apertum,
Et cerni facile eſt cunctis orientis ab oris
Uſque ſub occiduum cæli vergentis in orbem;
Sic rapido adventu clarebunt lumina Chriſti.
Sol rutilus furvis radios abſcondet in umbris,
Amittet curſum Lunaris gratia lucis,
Ignicomæque ruent ſtellæ, cælumque relinquent.
Omnis item virtus cæli commota ſuperni
Signa dabit, proles hominis queis vertice cæli
Clareat, omnigenaſque tribus detectio lucis
Urgebit, veniet cum nubibus ignicoloris,
Majeſtate potens hominis per ſidera natus.
Tum tuba terrifico ſtridens clangore vocatos
Juſtos, quadrifido mundi glomerabit ab axe.
Præteriet nec enim præſens generatio ſecli,
Donec cuncta ſequens claudat ſibi debita finis.
Hæc tellus cælumque ſuper ſolventur in ignes,
Sed mea non umquam ſolventur ab ordine dicta.
Quis ſit at ille dies, neſcire eſt omnibus æquum,
Ni ſoli rerum domino, qui ſidera torquet.
Ut quondam terras undæ involvere furentes,
Et diverſa ſibi tractantes munia cunctos
Diluvii rapuit ſubito violentia tractu:
Sic ſubitas flammas volvens deſcendet ab æthra
Adventus noſter, nec cunctos ille ſub una
Conditione premet. nam tunc ubi jugera lata
Infindent duo depreſſis ſub vomere ſulcis,
Unus correpto tolletur corpore arator,
Ignaruſque alius vaſto linquetur in agro.
Uno quin etiam recubantes ſtramine lecti,
Diſpar judicium diverſa ſorte ſubibunt.
Unus enim ſocium quæret per ſtrata relictus.
Idcirco famuli vigilent, quia neſcius illis
Adventus domini ſubitas deſcendet in horas.
Præmonitum furis tempus ſi inſiſtere ſciret,
Quiſque domus cuſtos vigilaret, & obvia ferret
Arma procul, ruptas ne quis penetraret in ædes.
Sed vos intentis animis aſſiſtite ſemper:
Namque repentinus vobis ſubituſque recurret
Filius huc hominis, juſtis ſua præmia ſervans.
Ille fidelis erit ſervus, cui credere conctas
Ædes & famulos voluit per longa profectus
Vir pater ipſe domus: ſapiens nimiumque beatus,
Quem veniens dominus ſervantem juſſa videbit,
Illum majori famulum cumulabit honore.
Aſt ille infelix, qui obſcœne luxuriatus
Tardantem contemnit herum famuloſque fatigat
Verberibus, ſegniſque indulgens ebrietati

Luxurioſorum convivia concelebrabat;
Adveniet dominus, ſervumque incauta furentem
Præcipitem dignis pœnarum cladibus abdet.
Illum perpetuum fletus ſtridorque manebit.

Matth. 25.

Conferri poſſunt cæleſtia regna puellis
Bis quinis: quarum pars eſt ſapientior una.
Altera præſtupido pars eſt ſtolidiſſima corde:
Occurrere illi votis ſponſalibus omnes
Ornatu accinctæ tedarum flammicomantum.
Sed ſapiens pars illa, ſibi quo lumina flammæ
Suſciperet, portare ſimul curabat olivum.
Stultarum vero non eſt prudentia talis.
Cumque moraretur ſponſus, tum membra ſopore
Solvuntur cunctis per compita lata viarum.
Jam noctis medio clamor crebeſcere magnus
Incepit, lætoque dehinc occurrere voto
Admonuit, tediſque vias ornare coruſcis.
Surgere tunc properant, & claro lumine tedas
Inſtruere, & flammas pingui componere olivo.
Tum ſtultæ rogitant olei ſibi cedere partem
Prudentes, ſecum quod tum geſtare videbant.
Sed quoniam ſapiens pavitat chorus, omnibus æque
Ne deſint claræ nutrimina pinguia flammæ,
Ex parvo æqualis ſi detur portio cunctis;
Tum pergunt ſtultæ, liquidum ut mercentur olivum.
Dum pergunt, lætæ tranſcurrunt omnia pompæ,
Et ſponſo tantum comitatur factio prudens.
At veniunt fatuæ ſero poſt tempore ſegnes,
Et ſponſi pulſare fores, & limina clauſa
Nequidquã ingeminant, precibuſque ingrata frequentant,
Ut liceat miſeris penetrare in limina læta.
Illas non comitum ſponſi cognoſcere quiſquam,
Non ſponſus voluit. quare vigilate timentes,
Adventus vobis quod non eſt certior hora.
Sicut enim longas cui contigit ire profecto
In terras, credens ſervis tractanda talenta,
Uni quinque dedit, duo cepit & alter habenda:
Tertius unius curam tractare talenti
Suſcepit, vires quoniam diverſa merentur.
Sed major quibus eſt concredita portio nummi,
Certatim duplis auxerunt munera donis.
Ille ſed, unius cui credita cura talenti eſt,
Telluri infodiens condit ſine fructibus æra.
Jamque aderat præſens dominus: tum primus & alter
Se geminaſſe illi pariter concredita monſtrant.
Illos laudat herus, potioraque credere tantæ
Promittit fidei. ſed tertius ille refodit,
Reddidit & domino tali cum voce talentum;
Quod ſcirem domino memet ſervire ſevero,
Qui meteret ſegetes alieno ſemine cretas,
Extimui, argentumque tuum concredere terræ
Malui, uti ſemper ſalvum tibi reddere poſſem.
Tum dominus famulo reſpondens talibus infit:
Si neſcire meos auderes dicere mores,
Nequitiæ tantæ veniam concedere poſſem.
Hoc igitur gnarum potius præſtare decebat,
Ut fructum nobis tractata pecunia ferret.
Quapropter ſegni tollatur portio noſtra,
Prudentique dehinc detur poſſeſſio major,
Quem duplis cumulaſſe lucris mea quinque talenta
Inveni: namque eſt certum potiora mereri,
Cui res uberius cumulatæ ſortis abundat.
At cui parva ſubeſt ſegni ſubſtantia corde,
Id minimum penitus juſte tolletur ab illo.
Et nequam ſervus tenebras demerſus ad imas,

Perpetuus

Perpetuos fletus pœnæ ftridore frequentet.
En hominis natus veniet, patrifque miniftris
Stipatus, cellâ judex in fede fedebit:
Tunc gentes cunctæ diverfis partibus orbis
Convenient, juftofque omni de labe malorum
Secernet, dextraque libens in parte locabit.
At pravos læva defpectos parte relinquet.
Ut paftor pecoris difcernit pafcua mifti,
Lanigeris dextri permittens mollia prati:
At lævos hirtis dumos tondere capellis.
Sed rex ad dextros converfus talia dicet:
Huc veniant fancti, jamdudum debita fumant
Dona patris, mundo quæ funt æquæva nitenti,
Et juftis primo promiffa parantur ab ortu.
Namque fame feffum quondam me grata refecit
Hæc plebes, potuque fitim mihi fæpe removit,
Hofpitiumque domus paruit mihi fepe vocato:
Et nudus veftis blandiffima tegmina fumpfi:
Carceris & pœnis horum folatia cœpi.
Tum Domino tali refpondent voce beati.
Non meminit noftrum quifquam te vifere nudum,
Nec famis oppreffum dura ditione notavit,
Carceris aut pœnis meminit vidiffe revinctum.
Refpondens illis dicet tum talia judex:
Fratribus ifta meis, humiles miferando labores,
Qui fecit, certum eft dulcem mihi ponere fructum.
At vos injufti juftis fuccedite flammis;
Et pœnis femper mentem terrete malignam,
Quas pater horrendis barathri per ftagna profundi
Dæmonis horrendi fociis, ipfique paravit:
Namque fitim paffo quondam mihi pocula nulla
Nec famis in pœna parvi mihi fragmina panis,
Aut peregrina mihi tecti, veftifve parumper
Tegmina de magnis gracili pro parte dabantur.
Carceris haud fepro clauftris morbifve jacenti
Umquam vifendi folatia veftra fuerunt.
His damnata dehinc refpondet factio verbis:
Haud equidem noftrum meminit te vifere quifquam,
Aut fitis aut fævæ famis ægrum agitare laborem,
Hofpita vel feffis errare per oppida rebus,
Carceris aut merfum pœnis, morbove gravatum:
Ut tibi follicito fieret miferatio jufta.
His rerum dicet dominus: Cum veftra fuperbo
Anguftis rebus feritas fub corde tumebat,
Calcavitque humiles minimos, me fprevit in illis.
Hæc ubi dicta dabit, meritis fua præmia reddet:
Æternum miferi pœna fodientur iniqui:
Æternumque falus juftis conceffa manebit.

Joannis 11.

Talia dum loquitur, fciffos lacerata capillos
Pro fratris morbo juftis foror anxia curis,
Hortatur juvenem rapido præcurrere greffu,
Cafibus ut tantis Chriftus fervaret amicum.
Nam fuerat mulier meritis accepta benignis,
Obfequio cujus fratremque domumque merentem
Complexus pleno Chriftus retinebat amore.
Nuntius adveniens narrat fub agone jacere
Dilectum Chrifto juvenem, per triftia morbi,
Et leti & vitæ confinia fumma tenere.
Lazarus hic habuit nomen, fed Chriftus amaris
Perculfus verbis: Non eft, fi creditis, inquit,
Ad letum ducens ifthæc violentia morbi:
Sed Deus ut digno juftis celebretur honore,
Et foboles hominis fancta virtute nitefcat.
Tunc ad difcipulos, Dormit jam Lazarus, inquit,
Sed charum juvenem faciam confurgere rurfus.

Reddunt difcipuli: fomno fuccedere plena
Et remeare falus poterit: nec mente fequuntur
Quod mortem fomni dixit fub nomine Chriftus.
Errorem quorum tali fermone removit:
Lazarus in letum cecidit, fed gaudia menti
Hinc veniunt, veftramque fidem mihi fortius armant.
Cetniris abfentem longe quoque cuncta videre.
Sed properemus, ait. Didymus tunc talia fatur:
Pergamus, pariterque omnes procumbere leto
Cogamur, toties quod gens Judæa minatur.
Hæc ait, & cuncti Chrifto præeunte fequuntur.
Jamque aderat Chriftus. fuerat fed forte fepulto
Quarta dies, merfafque atris de morte tenebris
Germanas, luctus lacrimofaque tecta tenebant.
Convenere illuc folatia debita dantes
Judææ gentis proceres, charique propinqui.
Sed Martha audito Chriftum veniffe, cucurrit
Obvia, deferuitque domum, mœftamque fororem:
Et procul, O utinam præfens nobis tua virtus
Afforet, haud morti frater ceffiffet acerbæ.
Nam quidquid pofcis certum eft tibi poffe venire.
Quam dominus talis folatur voce gementem:
Robuftam mentem mulier virtute refume,
Lazarus hæc vitæ rediviva in lumina furget.
Et mulier, Certe furgent in munera vitæ
Mortales cuncti, veniet quum terminus orbi.
Chriftus item fancto depromit pectore vocem:
En ego fum clara vobis reparatio vitæ,
In me qui credit mortem deponere fumptam,
Et vita poterit jugi comprendere fecla:
At quicumque fidem vivo fub pectore fumet,
Horrida non umquam continget limina mortis.
Ifthæc num credis puro de pectore Martha?
Illa dehinc: Hæc una fides mea corda tenebat,
Sublimis veneranda Dei quod venerit in te
Cæleftis foboles celfo fub nomine Chrifti.
Hæc ait, & Mariam curfu monitura fororem
Interiora petit fanctum veniffe magiftrum:
Et pariter luctu oppreffam vocitare fororem,
Admonuit tacito defignans omnia nutu.
Profilit illa foras, audito nomine Chrifti,
Profequiturque fimul Solymorum turba gementem,
Credentum tumulo fletus inferre forores.
Illa falutiferum poftquam confpexit Iefum,
Procidit ante pedes, rupitque hanc pectore vocem:
Si mihi germanum potuiffes vifere vivum,
Lazarus haud poterat duræ fuccumbere morti.
Fletibus hic Chriftus focians de corde dolorem,
Inquirit tumuli fedem, quo condita nuper
Membra forent, animæ volucris fpoliata calore.
Haud mora: demonftrant flenti mœftoque fepulchrum
Rupe fub excifa, lapidis quod pondere claufum
Ut vidit fanctus, multo mox vecte moveri
Præcipit. at Marthæ talis vox verberat aures:
Quatuor en luces, totidemque ex ordine noctes
Prætereunt, quo membra folo compofta quiefcunt.
Crediderim corpus motu fugiente caloris,
Fœtorem miferum liquefactis reddere membris.
His dictis contra depromit talia Chriftus:
Jam totiens dictum eft, magnis confiftere rebus
Credentum virtute fidem, fed gloria fummi
Jam genitoris adeft, fidei fi robur habetis.
Hæc ubi dicta dedit, faxumque immane revulfis
Obicibus patuit, virtus mox confcia cælum
Sufpicit, & tali genitorem voce precatur:
Eximias grates genitor tibi fancte fatemur:

Me

Me placidus semper venerandis auribus audis.
Sed populus præsens me missum credere discat.
Hæc ubi dicta dedit, tumuli mox limine in ipso
Restitit, adverso complens cava saxa canore.
Lazare, sopitis redeuntem suscipe membris
En animam, tuque ipse foras te prome sepulchro.
Nec mora: connexis manibus pedibusque repente
Procedit tumulo: vultum cui linea texta,
Et totum gracilis connectit fascia corpus.
Tum solvi jussit lætumque ad tecta remittit.
Judæi postquam factum venerabile cernunt,
Qui tantum Mariam fuerant Marthamque secuti,
Pars credens sequitur tantæ virtutis honorem:
Ast alii repetunt urbem, procerumque superbis
Cuncta Pharisæis rerum miracula narrant.

Matth. 26. *Marc.* 14. *Luc.* 22. *Joannis* 12.

Ergo ad concilium scribæ, plebisque vocatur
Jam gravior numerus, qua vatum principis alte
Pulchra Caiphæ collucent atria sedis.
Illic complacuit Christum prosternere leto.
Sed vitare dies Paschæ, ne plebe frequenti
Discordes populi raperent in bella furorem.
Ille Simonis erat tectis, quem lurida lepra
Virtute ipsius diffugerat: ecce cubanti
Accedit mulier proprius, frangensque alabastrum,
Quo pretiosa inerant late fragrantis olivi
Unguenta, ab summo perfudit vertice Christum.
Discipuli increpitant, tantes potuisse javari
De pretio unguenti miserorum corpora egentum:
Has dominus prohibet voces, factumque probavit:
Definite obsequio justo prohibere puellam:
Pauperibus semper dabitur succurrere tempus,
Sed me non semper tribuetur visere vobis.
Funeris ista mei multum laudanda ministrat
Officio, mundumque implebunt talia facta.
Tunc e discipulis unus se subtrahit amens
Judas, & ad proceres tali cum voce cucurrit:
Quod pretium sperare datur, si prodere vobis,
Quæsitumque diu pussim monstrare magistrum?
Argenti ter dena illi mox pollicebantur
Pondera, debinc Judas sceleri se subdidit alto.
Jamque dies Paschæ primo processerat ortu,
Discipuli quærunt, ubi cœnam funere Paschæ
Vellet, at ille sibi quemquam sine nomine quæri,
Ultima qui domini caperet mandata, jubebat.
Vespere mox trino bis sex recubantibus una
Discipulis, tali divinat voce magister:
En urget tempus, Christum cum tradere morti
E vobis unus scelerato corde volutat.
Continuo cuncti quærunt quis talibus ausis
Insano tantum cepisset corde venenum.
Ille dehinc, Epulis mecum nunc vescitur, inquit:
Sed soboles hominis quondam præscripta subibit
Supplicia ad tempus, miserabilis ille per ævum,
Qui justum tradet, quanto felicior esset
Si numquam in terris tetigisset limina vitæ!
At Judas graviter tum pectora conscia pressus,
Numquid, ait, Judam talis suspicio tangit?
Respondit Dominus, Te talia dicere cerno.
Hæc ubi dicta dedit, palmis sibi frangere panem,
Divisumque dehinc tradit, sancteque precatus
Discipulos docuit proprium se tradere corpus.
Hinc calicem sumit dominus, vinoque repletum
Magnis sanctificat verbis, potumque ministrat,
Edocuitque suum se divisisse cruorem.
Atque ait: Hic sanguis populi delicta remittet:
Hunc potate meum: nam (veris credite dictis)
Posthac non umquam vitis gustabo liquorem,
Donec regna patris melioris munere vitæ
In nova me rursus concedent surgere vina.
Exin cantato sanctis concentibus hymno
Montis Oliveti conscendunt culmina cuncti.
Talia tum Christus depromit pectore verba:
Omnes præsentis noctis vos tempore longe
Dispergat nimiere deserto principe terror.
Sic etenim scriptum est, pastore casibus omnes
In diversa fugam capient per rura bidentes.
Post ubi vita novos cæli mihi reddet honores
Præveniam, vestrosque choros genitalibus arvis
Grata Galilææ volitans per rura docebo.
Respondit Petrus, Cunctos si credere fas est,
Quod tua labentes possint præcepta negare,
Sed mea non ullus mutabit pectora casus.
Ille deinde: Nox hæc quæ lucida sidera terris
Inducet, lucemque premens nunc incubat undis,
Audiet, ut trinis pavidus mendacia verbis
Dices, & Christum, fortissime Petre, negabis,
Et prius altisonis resonent quam tecta domorum.
At Petrus: Duram mortem mihi sumere malim,
Vox oblita suum quam deneget ista magistrum.
Has vires cordis perstant promittere cuncti.
Nominis bebæi tunc Gethsemaneida rura,
Illo progreditur vitæ lucisque repertor,
Quem mox discipuli Juda fugiente sequuntur,
Atque illic reliquos jussit residere ministros.
Ille sed assumpto longe procedere Petro,
Zebedeique simul natis, per devia tendit:
Tunc angore gravi mœstus sic voce profatur:
Tristia nunc volvens animus mihi pectora turbat
Morte tenus, sed nunc vos segnem excludite somnum,
Sollicitamque simul vigilando ducite noctem.
Hæc ait: & paulum procedens corpore terram
Deprimit, & tali projectus voce precatur:
Si fas est, genitor, calicis pertranseat hujus
Incumbens valido nobis violentia tractu.
Sed tua jam veniat potius quam nostra voluntas,
Quæ tibi decreta est tantis sententia rebus.
Tunc ad discipulos repedat: sed somnus anhelis
Prostratos terra membris dissulverat omnes.
Tunc ait ad Petrum: Non est tibi ponere virtus
Unam pervigilem tantis sub casibus horam?
Sed vigilate precor, ne vos tentatio raptos
Horrida præcipitet sævæ per lubrica mortis.
Spiritus iste viget, sed corpus debile lapsat.
Secessit rursus secreti montis in arcem,
Orabatque patrem: Rerum mitissime rector,
Hunc quoniam calicem non est transire facultas,
Jam tua præveniat nostra de sorte voluntas.
Rursus discipulos somni sub pondere pressos
Invenit, & rursus per idem genitore precato,
Alloquitur fesso nexos languore quietis:
Jam dormire licet, sociosque revisere vestros,
Nam venit ecce meum qui dedat in omnia corpus,
Quæ maculata meis imponet factio membris.
Cum dicto, Judas numero stipante catervæ
Advenit procerum jussu populique ferocis.
Pars strictis gladiis, pars fidens pondere clavæ
Signa sequebantur Judæ promissa furentis.
Oscula nam pepigit sese contingere Christi,
Quo facile ignotum caperet miserabile vulgus.
Ille ibi dissimulans blanda cum voce salutat,
Attigit & labiis justi miserabilis ora.

Conti-

Gontinuo Christus: Totum complere licebit,
Huc venisse tuo quæcumque est causa paratu.
Injecere manum turbæ, Christumque prebendunt.
Tunc e discipulis unus fulgente machæra
Occurrit vatis famulo sublatus in iram,
Tempore & excisam rapuit vi vulneris aurem.
Olli Christus ait: Gladium tu ponito noster:
Nam quicumque ferox confidit vindice ferro,
Hunc justi similis ferri vindicta manebit.
An ege non possum cælestia castra vocare,
Et patris innumeras in prælia ducere turmas?
Sed scriprura meis complenda est debita rebus.
Vos autem stricto quid me comprendere ferro,
Fustibus, & gladiis concurritis? en ego vobis
Occurro, templi media qui semper in arce
Vobiscum residens docui, nec talia quisquam
Insonuit, tantis circumlatratibus audax.
Discipuli passim Christo fugere relicto.
Jamque Caiphæa steterat Salvator in aula,
Convenere omnes scribæ proceresque vocati.
At Petrus longe servans vestigia solus,
Occulte mæstus sedit cum plebe ministra
Extremum opperiens tanto sub turbine finem.
Ecce sacerdotes falsos conquirere testes
Incumbunt, fictasque volunt contexere causas,
Queis mortem insonti possent imponere Christo.
Sed nullus tanto visus satis esse furori.
Tandem prosiliunt testes, qui dicere Christum
Audissent, templum quod solus vertere posset,
Et versum trinis iterum instaurare diebus.
Ipse sacerdorum princeps urgere tacentem
Insistit servens furiis, ac talia fatur:
Cur nihil ad tantas nunc respondere querelas
Convictus veris procerum sub testibus audes?
Adjurabo tamen summi per regna Tonantis,
Ut fateare palam, si fas te credere Christum.
Ille dehinc tali compellat voce superbum:
Isthæc sola tibi procedunt pectore verba,
Vera tamen venier vobis visenda per auras
Majestas, proles hominis virtutis ad altæ
Cum sedeat dextram, per nubes ignicolores.
Talibus auditis, scindit de pectore vestem,
Insultat furiis & cæco corde sacerdos,
Atque ait: Audistis pugnantis fœda profani
Verba Deo: polluta malis consurgat in iras
Relligio, & vestram cuncti jam pandite mentem.
Conclamant omnes, mortique addicere certant.
Tunc sanctam Christi faciem sputa improba complent,
Et palmæ in malis, colaphique in vertice crebri
Insultant, verbisque omnes illudere certant:
Christe, prophetabis cujus te palma cecidit.
At Petrum mulier tristem quod viderat intus,
Tune etiam, juvenis, fueras comes additus, inquit,
Isti, quem ludens procerum sententia damnat?
Ille negat, tectisque foras se promere tentat.
Ecce sed egressum primo sub limine cernens
Altera, consimili prodebat voce ministris.
Rursus perjurans illum se nosse negavit.
Tunc percontantem multi accessere sequentes,
Deque sonu vocis sese cognoscere dicunt,
Cuncta Galilæam streperent quod verba loquelam.
Et Petrus jurans devotis omnia verbis
Nescire affirmat, quisquis foret ille negando.
Hanc vocem, plausum quatiens sub culmine tecti
Ales prosequitur cantu, mentemque Simonis
Circumstant tristem verbis præsagia Christi,

Egressusque dehinc plotatus fudit amaros.

Matth. 27. *Marc.* 15. *Luc.* 23. *Joann.* 18.

Sidera jam luci concedunt, & rapidus sol
Progreditur, radiis terras crepitantibus implens,
Jamque e concilio Christum post terga revinctum
Præsidis ad gremium magno clamore trahebant.
Interea celsum Dominus stans ante tribunal,
Talibus exceptum Pilatus vocibus ursit:
Tu rex Judææ gentis (quod dicitur) astas?
Respondit Christus, Vestris hæc audio verbis.
Exin terribilis justi accusatio surgens
Infremit, & sauclum mendax facundia pressat.
Respondere nihil trucibus dignatur Iesus.
Pilatus quærit quænam sit causa tacendi.
Ille magis perstans miranda silentia servat.
Solemni sed forte die concedere leges
Unum damnati capitis de more jubebant.
Et fuit in vinclis famoso nomine latro,
Quem Christo infensus populus dimittere vita
Ardebat: trucibus somno sed territa visis
Pilati conjunx justi decedere pœna
Mandatis precibusque virum suspensa rogabat.
Tum judex iterum procerum disquirere mentem
Tentat, & instanti cuperent quem solvere pœna,
Plebis ad arbitrium mittit de lege requiri.
Sed proceres populum fusa ambitione rogabant,
Latronem legi peterent, Christumque necarent.
At postquam procerum incendit sententia vulgus,
Latronisque petit potius sibi cedere vitam,
Consuluit præses populum, quid vellet Iesu?
Plebs incensa malos sævos miscere tumultus,
Et crucis ad pœnas iterumque iterumque petebat,
Qui regis nomen cuperet, qui Cæsaris hostem
Confessus sese proprio damnaverit ore.
Denique vi victus, detestatusque cruentum
Officium, increpitans se libera sanguine ab hujus
Corda tenere sibi, coramque a crimine palmas
Abluit, at genti tantum macula illa maneret.
Hoc magis inclamant: nos nos cruor iste sequatur,
Et genus in nostrum scelus hoc & culpa redundet.
Pilatus donat plebi legique Barabam,
Et crucis ad pœnam vinctum concedit Iesum.
Proditor at Judas, postquam se talia cernit
Accepto sceleris pretio signasse furentem,
Infelix ægris damnans sua gesta querelis,
Argentum & culpans sacram projecit in ædem:
Exorsusque suas laqueo sibi sumere pœnas,
Informem rapuit ficus de vertice mortem.
Inde sacerdotes (pretium quod sanguinis esset)
Illicitum fantes adytis jam condere templi:
Quod dare tum licitum, dum sanguis distraheretur,
Credebant, agrum mercati nomine vero
Sanguinis, horrendo signant scelera impia facto.
Hæc quondam cooperta canens vox vera prophetæ,
Eventum rerum patefecit in ordine secli:
Argenti triginta minas posuere profani,
Hoc pretium pretiosi corporis instituentes,
Quod mox ad figuli rursus transfertur agellum.
Traditus at trucibus justus sceleris que ministris
Innocuus, scelerata opprobria corpore perfert,
Purpureamque illi tunicam, chlamydemque rubentem
Inducunt, spinisque caput cinxere cruentis,
Inque vicem sceptri dextram comitatur arundo.
Tunc genibus nixi regem dominumque salutant
Judææ gentis: faciem lavere salivis,
Vertice & in sancto plagis lusere nefandis.

Hæc ubi tranſegit miles ludibria demens,
Indutum propriæ ducebant tegmine veſtis,
Et crucis ad pœnam ſanctum juſtumque trahebant.
Ecce ſed egreſſi quemdam cepere Simonem
Cyrene genitum, & lignum deferre jubebant,
Quo dominum lucis duris ſuffigere clavis
Inſtans urgebat ſecli Immutabilis ordo.
At poſtquam ventum eſt, ubi ruris Golgotha nomen,
Permixtum felli vinum dant pocula Chriſto;
Illa ſed in ſummo guſtu tractata recuſat,
Ut ſatis antiquis fieret per talia dictis:
Nec tamen inſultans hominum furor omnia poſſet.
Jamqua cruci affixum pendebat in arbore corpus,
Intactamque dedit tunicam ſub ſorta per omnes
Militis unius ſervans poſſeſſio textum.
Et ſciptum cauſæ titulum meritique locarunt:
Quod rex Judææ gentis plebiſque fuiſſet.
Accidit, ut pariter pœnæ conſortia ferrent
Latrones hinc inde duo, ſed cæca furentis
Inſultat plebis fixo veſania Chriſto:
Hic eſt qui templum poterat diſſolvere ſolus,
Hic eſt qui trino lucis reparare meatu:
Sed nunc deſcendat proles veneranda Tonantis,
Et crucis e pœna corpuſque animumque reſolvat.
Hæc vulgi proceres vecordis dicta ſequuntur,
Atqua Phariſæi Scribæque & factio demens
Illudunt, motuque caput linguaſque loquelis
Inſanis quatiunt, æternæ ad vincula pœnæ.
Nonne alios quondam trucibus ſervare ſolebat
Morborum vinclis? ſaſe cur ſolvere pœnis
Non valet? en regem noſtræ quem credere gentis
Debemus, ſolvat ligni de robore corpus,
Tunc ſanctis digne poterimus credera ſignis.
Confidit genitore Deo, dimittere pœna
Cur propriam non vult ſobolem veneranda poteſtas?
Nec minus increpitant, dextera lævaque gementes
Affixi crucibus ſcelerum pro ſorte latrones.
Jm medium curſus lucis conſcenderat orbem,
Cum ſubito fugit ex oculis, furviſque tenebris
Induitur, trepidumque diem ſol nocta recondit.
Aſt ubi turbatus nonam tranſivarat horam,
Conſternata ſub redierunt lumina mundo.
Et Chriſtus magna genitorem voce vocabat,
Hebrææ in morem linguæ, ſed neſcia plebes
Heliam vocitare putat: tunc concitus unus
Cogebat ſpongo turpi, calamoque revincto
Impreſſum labiis acidum potare ſaporam.
Cetera turba furens tali cum voce cachinnat:
Spectemus pariter cælo ne forte remiſſus
Helias veniat, celſa qui ſede quieſcit,
Liberet & miſero confixum ſtipite regem.
Tum clamor Domini magno conamine miſſus
Æthereis animam comitam commiſcuit auris.
Scinduntur pariter ſancti velamina templi,
Carbaſaque in geminas partes dirupta dehiſcunt,
Et tremebunda omni concuſſa eſt pondere tellus,
Diſſiliuntque ſuo reptæ de corpore cautes.
Tum veterum monumenta virum patuere repulſis
Obicibus, vivæque animæ per membra reverſæ
Et viſum paſſæ populi per mœnia late
Erravere urbis: ſic terrent omnia mundum.
Militibus primis quatiuntur corda pavore,
Dedita qui ſævæ ſervabant corpora pœnæ,
Et ſobolem dixere Dei, Chriſtumque fatentur.
E ſpeculis matres miracula tanta tuentur
Omnes, obſequium Chriſto quæ ferre ſolebant.
Jamque recedenti veſper ſuccedere ſoli
Cœperat, & procerum ſolus tum juſtior audet
Corpus ad extremum munus depoſcere Chriſti:
Hic ab Arimathia nomen geſtabat Ioſeph,
Qui quondam verbis aures præbebat Ieſu.
Pilatum tunc iſte rogat ſibi cedere membra,
Queis nuper ruſerat vitam vis horrida pœnæ.
Conceſſit præſes: ſed corpus fulgida lino
Texta tegunt, ſaxique novo componitur antro.
Limen concludunt immenſa volumina petræ,
E ſpeculis ſervant matres, & cuncta tuentur.
Jamque dies rutilo complebat lumine terras,
Otia qui ſemper priſca de lega iubebat:
Nulla ſed immitis procerum furor otia ſervat.
Conveniunt, onerantque ſimul ſic judicis aures;
Erroris laqueos juſtiſſima pœna reſolvit;
Nunc meminiſſe decet, quoniam planus ille ſolebat
Vulgari ſemper jactans promittere plebi,
E mortis ſeſe tenebris ad lumina vitæ
Cum terno ſolis pariter remeare recurſu.
Sed petimus, cuſtos miles nova funera ſervet,
Na fera diſcipulis furandi audacia corpus
Conſurgat, turbetque recens inſania plebem.
Et Pilatus ad hæc: Miles permittitur, inquit:
Servata, ut vultis, corpus tellure ſepultum.
Conveniunt ſaxique ingentia pondera volvunt,
Et limen ſignis, & ſaxum milite ſervant.

Matth. 28. *Marc.* 16. *Luc.* 24. *Joan.* 20.

Sidera jam noctis venturo cedere ſoli
Incipiunt, tumuli matres tum viſere ſeptum
Concurrunt, motus ſed terram protinus omnem
Concutit, & cælo lapſus deſcendit aperto
Nuntius, & ſaxum tumuli de limine volvit.
Illius & facies ſplendet ceu fulguris ignis,
Et nivis ad ſpeciem lucent velamina veſtis.
Militibus terror ſenſum diſcluſerat omnem,
Et jacuere ſimul ceu fuſa cadavera leto.
Illa ſed ad matres tali cum voce profatur:
Veſtra pavor nullus quatiens nunc corda fatiget,
Nam manifeſta fides ſanctum vos quærere corpus
Quod crucis in ligno ſcelerata inſania fixit:
Surrexit Chriſtus, æternaque lumina vitæ
Corpore cum ſancto devicta morte recepit.
Viſere jam vobis licitum eſt, quod ſede ſepulchri
Nulla iſtic jaceant, fuerant quæ condita membra.
Dicite præterea celeri properoque recurſu
Diſcipulis Chriſtum remeaſſe in luminis oras,
Inque Galilæam lætum præcedere terram.
His dictis, viſiſque, animos perfuderat ardens
Lætitia attonitos, ſtupido ancipitique pavore.
Denique præcipiti celebrantes gaudia curſu,
Talia diſcipulis referunt, tumulumque relinquunt.
Ecce viæ medio clarus ſe oſtendit Ieſus,
Et fidas matres blande ſalvere jubebat.
Occurrunt illæ, & genibus plantiſque prehenſis,
Victorem leti pavidæ venerantur Ieſum.
Talibus ille dehinc præceptis pectora firmat;
Mentibus abſiſtat fidei pavor omnis, & iſthæc
Fratribus hinc noſtris propere mandata referte,
Noſtri conſpectus ſi curæ eſt, ite volentes,
Inque Galilæam propere tranſcurrite terram.
Interea tumuli cuſtodum exterrita corda
Mittunt e numero partem, quæ tanta referret
Judæis rerum miracula: ſed manus amens
Jam ſemel inſano penitus devota furori,
Præmia militibus certatim magna rependit,

Et

Et famam argento redimit, quod limine rupto
Furtim sustulerit corpus defensa tenebris
Occulte rapiens audacia discipulorum.
Jamque Galilæos conscenderat anxia montes
Mandatis Christi concursans turba suorum,
Cernitur ecce suis proles veneranda Tonantis,
Illum procumbens sancte chorus omnis adorat:
Nec tamen in cunctis pariter fundata manebat
Pectoribus virtus, nam pars dubitabat eorum.
Tunc sic discipulos clarus compellat Iesus:
In cælo & terris genitor mihi cuncta subegit,
Me pater est vobis dignatus mittere lucem,
Gentibus haud aliter nunc vos ego mittere cunctis
Institui. vestrum est cunctas mihi jungere gentes.
Pergite, & ablutos homines purgantibus undis
Nomine sub sancto Patris Natique lavate,
Vivifici pariter currant spiramina flatus,
Ablutisque dehinc nostra insinuate docentes
Præcepta, ut vitam possint agitare perennem:
Nec vobis umquam nostri præsentia deerit,
Donec consumens dissolvat secula finis.
Has mea mens fidei vires sanctique timoris
Cepit, & in tantum luxit mihi gratia Christi,
Versibus ut nostris divinæ gloria legis
Ornamenta libens caperet terrestria linguæ.
Hæc mihi pax Christi tribuit, pax hæc mihi secli,
Quam fovet indulgens terræ regnator apertæ
Constantinus, adest cui gratia digna merenti,
Qui solus regum sacri sibi nominis horret
Imponi pondus, quo justis dignior actis
Æternam capiat divina in secula vitam,
Per Dominum lucis Christum, qui in secula regnat.

MARII VICTORINI RHETORIS AFRI
DE
FRATRIBUS MACHABÆIS
INTERFECTIS AB ANTIOCHO EPIPHANE.

Rex fuit Antiochus Syriæ ditissimus olim,
In cujus regno mater natique fuisse
Septem (ut fama refert) de sancta gente creati:
Quos cura assidui generis meminisse jubebat,
Et legi servire datæ: sic namque volentes
De populo meliore Dei sua jura tenebant.
Rex avidus mutare fidem, mutare timorem
Volvit, &, ut populo pariter misceret iniquo,
Præmia promittit matri, promittit & illis,
Et quidquid posset totum perquirere regnum,
Si demutarst mentes, sensusque priores,
Cogeret & natos alios sibi fingere mores.
Illa negat, tacitumque premit sub corde dolorem.
Hanc postquam nulla potuit compellere præda,
Tentavit primum tormentis vincere sævis,
Pertulit illa tamen gemitus, & tristia regis
Verbera non timuit. victum se vidit ut ille,
Heu quid agam? dixit: vincor. quid plura? dolendo
Non tamen effugies: plus est, quod plura dolebis.
In natos sævibo tuos: licet improba perstes,
Hac certe ratione meum sanabo dolorem.
Sustulit illa manus, cælumque inspexit in altum
Emittens gemitus, & talia verba locuta est:
Tu licet & gazas tradas, & regna, tyranne,
Non capimur regum donis, nec munera sanctis
Eripies promissa Dei: spes certior illa est,
Quæ vitam nobis promittit tempore longo:
Hanc sequor, hanc didici, non lubrica tangere regna.
Sumere divitias facile est, & perdere vitam.
Sed licet & flammas post verbera sæva mineris,
Nil mutare potes: primis accepimus annis
Virtutem cum lege datam: mihi linquere certum est
Quidquid sæve jubes. natis quod dura minaris,
Hoc solum poteris matrem turbare timore:
Est mihi namque Deus spes, est mihi certa meorum,
Per quem jam sperem te nullum vincere posse.
* fave, cælique Parens, te justa rogamus.
Rex furit Antiochus, turbataque corda tumebant,
Concutit & sævos testatus lumine vultus,
Miraturque diu possit quod femina tantum.
Miles, ait, pare regi, pareque satelles,
Vos famuli parete mihi, data regna furenti
Femineo tormenta malo, sævire furentem
Femina me cogit: quod plus est, femina vincit
Regis jussa sui, sed non impune locuta est:
Membratim pereat: septem nam perfida natos
Intra regna tenet, quorum qui primus habetur,
Hic primus pereat: pereant sic ordine cuncti.
Cratibus impositos subjectis urere flammis
Cernat ut ipsa suos, sic cernat ut aspera natos
Pœna aut quem maneat, celeres decet esse ministros.
Interea fœcunda parens, jam crine soluto,
Astitit hortanti similis, jam pectore nudo
Ubera protendens, natorum alimenta suorum:
Non confusa stetit, natumque ut vidit ad ignes
Inconstante gradu timidum procedere, dixit:
Tu mea progenies, tu primus respice matrem,
Tu nunc certe meus, matris tu nate memento:
Te primum peperi, tu nunc imitare parentem,
Sume meos mores, & tegem vince tacendo:
Tum poteris durare diu, sic tempora vinces
Perfida, ne superet sanctos violentia regis.
Utere consilio, regis ne damna timeto,
Fortior est isto, saxoque potentior ipso:
Ingredere ut juvenis, patienter vince dolorem.

L 2 Ille

Ille modo ad matrem vultus modo tollit in altum.
Dumque tacet, tacitosque rogat quem debet, & orat,
Non sensit rapidos subjectos cratibus ignes,
Corpus inane fuit, mater gavisa dolore est,
Et dixit: Vici, vincam si sæpius orem,
Duret natorum virtus incognita regi,
Sed jam nota Deo populi qui pectora novit.
Finieret primi partos fœcunda dolorem,
Sed remanente metu, pro pluribus anxia mater:
Dissimulatque tamen, ne regem gaudia tangant.
Rex stupet Antiochus, nec credit posse sequentes
Pœnæ tala genus similes pervincere natos,
Cœpta jubet peragi, mater non territa mansit.
Sed tamen ut vidit pallentem assistere natum,
Hæc secum volvens, aliqua jam parte levata:
Ecce secunda mihi partus producitur ætas,
Quam similis fratri formoso pectore, dora
Si sequeris primi partus vestigia nostri,
Esse meus poteris, & sic reparare salutem,
Quam jam frater habet, matris præcepta secutus.
Pone metus, regisque minas contemna furentis,
Regnaque quæ parvo labitantia tempore dantur.
Non poterit post ista tibi rex iste nocere:
Temporis ecce levis accensus cogitur Ignis,
Virrutis locus est, languentem pone timorem,
Sume animos, nostri generis si sensus inhæret.
Hic qui sceptra tenet, regno qui sævit in isto,
Tempus inane regit: regnum vitamque cremari,
Damnarique nocens æternos sentiet ignes:
Tu securus aris, turba comitante piorum.
Accipe nate meos vultus, & respice cælum,
Auctoremque Deum, per quem tibi vita paratur
Hæc melior, fratrisque tui vestigia calca.
Non quod rex jussit, sed quod Deus imperet, audi.
Sicut erat monitus matrem cælumque videre,
Constitit, atque hilari vultu contemnere regem
Cœpit, & ut ridens ardentes irruit ignes,
Collapsusque jacens anima superente quievit.
Mater ut hoc vidit, rigido sic ore locuta est:
Felix parte aliqua, cum jam vis, nec potes omnes
Sæve tyranna meos trucidando vincere natos.
Te gravior nunc pœna manet, crudelis, in igne
Quam patiere brevi: Deus hic namque omnia cernit.
Jam duo securi contempto rege manebant,
Spes melior jam matris erat, jam tertius instat
Ecce locus pœnæ, si pœna est vincere regem,
Et servire Deo: laus est, non pœna furentis.
Tertius attrahitur juvenis mandante tyranno,
Qui nondum satiatus erat: furor intus & iræ
Sævibant pariter, quod fortia pectore fratrum
Viderat impavidi regis superasse furorem.
Constitit ante pedes juvenis florentibus annis,
Egregius forma, dito qui regna teneret
Dignior Antiocho, & sic meliore secutus
Regna, vocante Deo, mater cui talia fatur:
Accipe nata tox securus dicta parentis,
Accipe, ne segnis reddas virtutis honorem.
Sunt tibi jam fretres pietatis sede manentes,
Jam locus est melior quam regna labentia regis:
Quorum si proprios attingis pectore sensus,
Victor apud populos regem superasse fereris,
Sicut fama tuos jam misit in ardua fratres:
Huc accede precor: sunt hæc, sunt apta dolenti
Contempsisse nefas, & jura relinquere regis
Indomiti, quem nulla manet post ista voluptas.
At juvenis tacito mittebat murmure vocem,
Oranti similis palmas tendebat in altum,
Subnixoque genu matris figebat in ore,
Qua licet aspectum corpus, qua turba tenebat.
Qui simul admonitus, cratem conscendit, in ignemque
Intrepidus, certaque fide sua membra locavit,
Sanctaque quæ superest anima inviolata recessit.
Conciderant flammæ tepida remanente favilla,
Illæsum corpus tellus adaperta recepit.
At mater dubitans gemitus an gaudia sumat,
Hæsitat, & querulo sic est sermone locuta:
Quid nunc dire paras? jussis paremus, & omnes
Munera, sed partus custos ne subtrahat ulla,
Sed licet ipse velis, non sum passura, tyranne!
Omnes nam pariter pereant certamine tanto,
Temporis ipse tui mutes licet horride pœnam,
Duraqua quæ sanctis eadem sententia ustis.
Sed graviora paras, si sunt graviora, minari,
Quodque meos cernis vultus horrore teneri,
Gauderes partem quoties decernis in istam.
Ardet at ipse magis rapida rex concitus ira,
Contemnique putat, ut sicut cetera fratrum
Turba ferat pœnas, matrem hoc quoque quærere sentit,
Duraque in exitium quartum producere natum
Pene manu voluit: lassati namque ministri
Nec regis furias, nec regem ferre volebant.
Proh pudor! erubuit vultus ostendere matri
Natus, & attonitam mentem confundere cœpit.
Hunc postquam stantem submisso lumine vidit,
Talibus aggreditur dictis monitura timentem:
A primo quartus partus, mihi quartus ab imo,
Quæ nunc verba tibi, quæ possum dicere, nate?
Hoc nisi, quod cæli durata potentia tecum
Sit simul & virtus, & sanctus originis auctor.
Illi debemus regi, quodcumque rogamur.
Ille dedit nobis Abraham cum semine sancto,
Per quem nobilitas, per quem genus omne probatur,
Quod manet in Dominum: sanctus cui nascitur Isac,
Tunc cum jam nullum natum sperare senectus
Sponte sua poterat, sterilis quia Sara manebat:
Attamen hæc peperit, genetique propagine cœpta
Ex insperato remanent tibi Sara nepotes,
Esaus & patriam deductus Jacob in unam,
Quos certum est partu gemino peperisse Rebeccam:
Hinc sumus, hinc orimur, genus hoc tibi nate perendum,
Tu tibi pande viam generis. quis in arce piorum,
Quorum progenies totum dispersa per orbem,
Invidiam patitur? Dominum quia sola potentem
Mente colit, mixtæ nec turbæ accessit iniquæ.
Quid tibi cum tristi vultu? quid lumina terræ
Fixa tenes? cælum potius cælique parentem
Conspice: nec dubita, mater tibi prospera monstrat.
Quidquid id est, patienter adi, consensibus auge
Turbam nate meam, numerumque hortare sequentum.
Nec decreta parens luctus & gaudia mixta
Finierat claros monitus, tum liminis orbes
Ipse levat, matremque oculis attendere cœpit,
Nil jam triste gerens: habitus, vultusque fatentur
Se timuisse nihil, nisi tristia vulnera matris
Per partus divisa suos: sed & ipse citato,
Elapsus manibus, cursu conscendit in ignes.
Mira loquar, non flamma comas, non contigit ora:
Exanime ut corpus flammæ superaverat ignis,
Ore patente tamen, tacite qua spiritus iret,
Unde acceptus erat, pariter cum sanguine fugit.
Hoc ipso est gavisa parens, quod qui modo tristi
Constiterat vultu, fretus quod pectore tuto

Paruerit

Paruerit monitis, regis contemptor & iræ.
Sic exorsa parens, cum rea dubitaret in illos
Qui superant gemitusque daret, pia turba ministri
Regem execrantur, tanto sermone querentes:
Protrahe, quid dubitas? nulli jam parcere debes,
Nec potes, ut cupias, decretum rumpere nulli:
Appello Regem, totum qui temperat orbem,
Qui mare, qui cælum, cæli cui sidera parent:
Quod nisi producis, timor est: jam segnius instas,
Jam sentis quem pœna petat, jam gloria nobis
Parte in utraque manet, liceat producere nullis.
Nam quoscumque tuum jussisti excedere regnum,
Forsitan hoc morem credas furiose tyranne,
Longa magis vita est, regnoque potentior isto
Quod regis, extrema hujus jam parte moraris?
Hos quoque si metuis, superant ætate minores,
Contemptuque simul vincunt tua regna, superbe.
Sed perage imperium, nec partus divide nostros,
Hos quoque da flammis, & viribus utere regni:
Mortalis tamen es, nec in ævum regna tenebis.
Concipit Antiochus furias, sævusque tyrannus
Exhibet, & gemitus intra sua pectora volvit:
Confestim cum mente color, tristisque gravatos
Attollit vultus, & talia verba profatur:
Hæc tua libertas, & dira potentia linguæ,
Atque hic quem tumida portas cervice rigorem
Sentiet irati regis quid vulnera possint.
Si nondum es satiata malis, & fingere tentas
Lætitiam, luctusque tuos in gaudia vertis,
Non mutabo necem: gaude, lætare, triumpha:
Dummodo sic vincas, ut sis suprema tuorum.
Sic furiosa nimis natorum funere gaudes?
Hoc quoque do flammis, hoc, nec mutare potestas
Ulla potest decreta, modo: tu vive superstes
Natis orba tuis, & ne mea jussa moreutur,
Ordo suos peragat cursus. producite natum,
Nec vano pereant ignes, dubiusve videre
Rex post ista reor, timor est mihi femina nullus.
Præcipuus de gente tua produceris index,
Quam specie mirande puer, cui pectore virtus
Firma manet, jam quæ poterat vel vincere regem.
Ad quem sic placido mater sermone locuta est:
Si dare complexus matri tibi, nate, liceret,
Confiteor soli, post vulnera, nate, dedissem.
Sed me dura vetat, tristisque potentia regis:
Sed neget amplexus, dum sit vox libera nobis,
Et liceat meminisse Dei, legemque tenere
Non a rege datam, sed quam Deus arbiter orbis
Tradidit, & mundi rector, Mosesque petitam
Accepit, populoque dedit: quam maxima laus est
Nosse Deum, merito cui nos tribuamus honorem.
Tu modo ne dubita monitis parere parentis:
Sed vigor & virtus, penitusque in pectore toto
Mens maneat jam plena Deo: sit fortior ætas
Quam regi sperare fuit sperare jubentis.
O quanta est virtus, quanta est fiducia fortis!
Sed tu quid dubitas medias evincere flammas?
Victor eris (mihi crede) puer, victorque redibis.
Ossibus & validis miscebit corpora nervus,
Servatasque animas iterum in nova viscera reddet.
Sed ne forte tamen rapidus te terreat ignis,
Fratrum sume animos, æternumque inspice numen.
Jussa facit, tacitusque Deum testatus, & orat
Murmure quo poterat, puerum non impedit ætas,
Amplius haud timet ille necem, matrique volenti
Paruit, & dicto citius superirruit igni.
Cesserunt flammæ, cessit dolor omnis, & una
Corpus & ignis erat, corpus superaverat ignem,
Spiritus ante tamen placidas superaverat auras.
Læta dolet tacite mater, pressitque dolorem
Lætitia, luctusque suos in gaudia vertit,
Non de præteritis, sed de puerilibus annis
Qui superant, ne forte negent, ne forte timorem
Concipiant animis, regique accedere malint.
Quo minor est ætas, major metus, anxia secum
Dividit & curas, & spes, & sic timor una
Luctantur, matrisque piæ per viscera cursant.
Spes tamen est melior, natum ut producere vidit,
Et procul intrantem: Videam quid possit in isto
Spes conferre mihi, vultus agnoscere nostros
Debet & hic, fratrum & numero parere suorum.
Forsitan hunc solum puerilia pectora tangent,
Indigneque feret quod sic velut hostia detur.
Alloquar, & paucis conabor dicere verbis,
Sit memor ut potius generis, quam temporis hujus.
Si te nobilitas generis, si tangit origo,
Respice nate tuos, & nos quoque respice nate.
Noli annos memorare tuos, puer incipe verum
Pectore ferre Deum, tradent hoc secula seclis,
Quod tu forte peris: des nunc exempla futuris
Temporibus, mundo quod ames nil amplius hoc est;
Respice quæ fugias, & quam meliora petantur.
Nec te sollicitet miseri fallacia regis:
Sed crescas ipsi nunc in contraria victor.
Spiritus extinctus flammis, sic deinde recessit:
Quod dederat corpus, tellus adaperta recepit,
Sanctaque quæ superest anima inviolata recessit.
Quamvis lassa parens per tot sua vulnera, regem
Pertulit, ast animo pariter manibusque supinis
Has habuit voces, & talia verba locuta est:
Qui regis imperium cæli, terræque, marisque,
Sidera qui cælis, qui das animantia terris,
Æquoribus pisces, ventum qui verberat auras,
Ad te prima mei cupidæ fiducia fugit,
Qui chaos implicitum cæca caligine miscens
Dividis in partes, & das noctemque diemque,
Lunamque & rapidum solem qui tempora servent,
Et post hæc hominem, cujus de semine mundus
Completur, mortale genus, tum lingua liquescit
Dissona per gentes, sapor est tamen omnibus unus:
Sed qui mutavit meritis hominumque loquelas.
Longa referre mora est, cœptis insistere certum est:
Tu mare divisum virga volvisque tenesque,
Dum pede per siccum populus transcenderet æquor,
Ægypti effugiens mortem, regemque Pharaon,
Qui sibi sanctorum numerum servire jubebat,
Quem tua majestas Mose duce transtulit omnem,
Servatumque tua totum virtute redemit.
Terra dabat fructus, quos te cogente ferebat,
Occupat & totis quæsitam lympha latebris:
Humor erat nullus, cuncti clamore querentes
Poscebant Mosen, daret ut silentibus undas.
Ad quos ille brevi sic est sermone locutus:
Credite posse Deum, quidquid petieritis illum,
Sed tamen hanc virgam durum diffindere saxum,
Ut veniant fontes tota regione morati.
Percussitque simul: dicto velocius, amnis
Emisit saxum fontes dulcedine prima.
Confiteor, totus cum sit tibi debitor orbis,
Tu, quidquid possunt gentes, potes omnia solus:
Tu mortale genus curas, onerasque levasque,
Te precor, attonita confirma mente timentem,

Ne

Ne desit fratrum numero meus infimus infans,
Ignarusque sui, quem jam procul ecce teneri
Conspicio, turba circumveniente freqoenti.
Hunc propter solum lacrimas, quas commovet ætas,
Unus enim superest, de quo mihi maxima cura est,
Ne tener ignoret qua sit de gente creatus.
Hunc ego si possim secreto apprendere solum,
Blandirer, patriumque geous patriamque docerem:
Sed quæcumque tamen potero, solatia mittam.
Parve puer, tenerisque tuis mihi carior annis,
Carior es regno, vita quoque carior ipsa:
Tu potes in totum victricem reddere matrem,
Tu finis parvus, finisque future malorum:
Si te cora mei tangit, si matris odorem
Mente creete tenes, quamvis & natus, & infans,
Hoc magis aure pia dictis attende parentis.
Primom disce puer, quid sis post ista futurus,
Si patiens fueris: tunc te mihi, care, futurum
Facta docent. fratrum sanctorum in parte locatus
Et requie securus eris, dum secula cursus
Sæva suos peragunt, finito tempore certo
Hanc lucem repetes, æternaque regna videbis.
Non maculata malis, sed erit concordia sanctis,
Nec morti locus ullus erit, nec bella citaris
Exercentur equis, sed pax æterna manebit.
Matrem crede tuæ semper cupidam esse salutis.
Hæc mihi cur tristi vultu sic dicta repellis?
Quid refugis? miserere mei, miserere tuique.
Si liceat, prior ire velim: veror ecce, sed ibo
Tunc, cum victorem cernam te nate malorum.
Quid sperare jubes? solus mea dicta moraris?
Solus adhuc æqoom renovas mihi nate dolorem?
Annuis, an damnas quoque me fratresque genusque?
Quod ne forte velis oro te, & deprecor audi:
His ego te parvum nutrivi, oate, papillis,
Te per ego has precor, & fletus lacrimasque meorum.
Ut remeare velis, remeabis solus, & hujus
Non tibi jam fratres dederint solatia vitæ:
Dedecoras fratrum sanctissima nominu, matrem,
Et genus & patriam, si talia dicta recusas.
Heu quanto melius vitam servabis in ævum,
Si facias tandem, quidquid fecere priores!
Audenter depone metus, depone timorem:
Concipe mente Deum, vires dabit ille viriles.
Hæc dum mater ugit, puer ad præcepta parentis
Respicit, & solum se vidit ut esse relictum,
Sustulit ad cælum vultus, palmasque supinas,
Et sic voce petens æternum numen adorat,
Sensu & sic pariter secum nutuque rogabat:
Vioceret ot regem, sævos & vinceret ignes.
Atque ita non segnis, nec pro puerilibus annis
Prosilit intrepidus: medios delapsus in ignes,
Vicit qoidquid erat, sic ot vitam iret in altam
Spiritus, & fratrum peteret secreta piorum.
Dum puer istu gerit, solverunt gaudia matrem:
Jumque ut erat lassata malis, jam voce negata
Suspirans, interque manus collapsa suorum,
Concidit exanimis, resolutaque membra quierunt.
Sic ipsa & nati sanctorum in parte recepta est.

DE HOMOUSIO.

HYMNUS.

ADesto lumen verum Pater omnipotens Deus.
Adesto lumen luminis, mysteriom, & virtus Dei.
Adesto Sancte Spiritus, Patris, & Filii copula.
Tu cum quiescis Pater es, cum procedis, Filius.
In unum qui cuncta nectis, tu es Spiritus Sanctus.
Unom primum, unum a se ortum, unum ante unum Deus.
Præcedis omne quantum, nullis notus terminis.
Nihil in te quantum, quia neque quantum ex te est.
Namque ex te natum unum gignit magis, quam tenet quantum.
Hinc immensus Pater est, mensus, atque immensus Filius.
Unum autem & tu Pater es, unum quem genuit Filius.
Quod multa, vel cuncta sunt, hoc unum est, quod genuit Filius.
Cunctis, qui ὄντος semen est, vera virtus seminis.
In quo, atque quo gignuntur cuncta, virtusque fundit Dei:
Rursusque in semen redeunt genita quæque ex semine.
Operatur ego cuncta Christus, qui omnis est virtus Dei.
Namque Christus in quiete motos est, summus Deus.
Atque ipse motus sapientia est, & Virtus Dei.
Nullo a substantia distans: quia quod motus
Hoc substantia est, qoque motus, quia in ipso atque ipse est.
Ex Deo dictus Deus, natus autem, quia motus est,
Omnis enim motus natus est, onuinque cum sit Deus,
Ac Dei motus, unus, & idem Deus existit.
Tamen motus ipse esse, ut sibi sit hoc, quod ipse motus est.
Sed quia Dei motus est, habet in se motus Deum.
Rursusque isto ipso quia Dei motus est, habet in se motum Deus.
In Filio igitur Pater est, & in Patre est ipse Filius.
Sunt ergo singuli, atque io semet semper, cum sint singuli.
Hinc duobus una virtus, hinc una substantia est.
Sed Patre dante, quæ sibi sit Filius substantia est.
Esse enim prius est, sic moveri posterum.
Non quo tempus illi adsit, sed in divinis ordo virtus est,
Esse nam præcedit motum, re prius, non tempore.
Hoc esse dicit in Deo memorant substantiam.
Hic autem motus ortus est, nam gignit motus substantiam.
Substantiæque generatio, quid aliud, quam substantia est?
Ergo motus & Patris est, Filius ergo eadem substantiæ est.
Hunc λόγον Græci vocarunt, iotus in Patre Deum.
Caussa qui sit ad partum, atque ad ortus omoium.
Nihil namque absque hoc creatum est, per hunc creata cuncta sunt.
Hic λόγος si Christus est, & si λόγος vita est genitus,
Λόγος a Patre est: est enim vivus Deus, in quo cum
Substaotia Deus sit, Deusque sit vita substantia.
Genitus autem Filius vita est, una est substautia.
Λόγος Deus, indiscretus ergo semper, semper & alter.
Simul missus, mittenti par, & fons tamen manans, semper
Dilcurrit, spargens vitas, missus ut flumen Filius.
Hinc substantia unum umbo, fons Deus, flumen Filius.
Sed quia in divinis substantia hoc idem, quod vita est.
Vitaque ipsa est sapientia, ot præcedit esse.
Cui ioest princeps, ac simplex vivere, sic adest.
Intelligens, sapiensque semper cum præcedit vivere.
Non quo præcedat quidquam alterum, neque quo sit omnino alterum.
Sed quo progressu actum sit ter triplex alterum.
Filius, actusque vita est, qua procedunt, & creantur omnia.
Fit enim Doctor, & Magister, idem perfector Spiritus,

Semi-

Seminatas seclis animas irrigans scitis sophiæ.
Sophia autem cum sit Christus, idem Christus Filius docet,
Profectus Patre Patrem, & Christum Spiritus.
Hinc Patris cuncta Christus: hinc habet Christi cuncta Christus:
Sic Christus meus inter Parentem, & sese alterum
Spiritum implet Parentem, dum esse præstat omnibus.
Atque esse cunctis vita est: & hoc est, quod in Christo factum est.
Quid quia jungit, & salvat omnia, ac docet verum Deum
Christum sequentes, Christo renato sanctus jungit Spiritus.
Ergo Christus omnia, hinc Christus mysterium.
Per ipsum cuncta, & in ipso cuncta, atque in ipsum omnia.
Cujus altitudo Pater est, ipse vero totus
Progressu suo longitudo, & altitudo Patris est.
Hinc Christus apparens seclis, ad profundum doctum, idque arcanum,
Et intimum intus docendo, Christus occultus factus Spiritus.
Omnes ergo unum Spiritum, omnes unum Lumen.
Hinc singulis vera, hinc tribus una substantia est.
Progressa a Patre Filio, & regressa a Spiritu,
Quia tres existunt singuli, & tres in uno singuli.
Hæc est beata Trinitas, hæc beata Unitas.

Reliqui duo Hymni utpote prosa prorsus oratione scripti omittuntur.

DE J. CHR. DEO, ET HOMINE.

CARMEN.

VErbum Christe, Dei Patris cælestis imago:
Protulit hunc partus, genitum de Virgine fœta,
Invictusque pudor gaudet peperisse Tonantem
Ex utero, sine Matre Deum, de conjuge nullo.
Corporis angusti parva spatiatus in alvo,
Maternosque sinus cælum fecisse fecundum
Intra membra manens, animæque, & conditor ævi
Natus homo, nostrosque Deus nutritus in annos,
Dignatus toti placidum se protulit orbi.
Solstitialis hiems, astrumque insigne movetur
In Cælo fulgens, ut mundus crederet omnis
Ob culpam veniale jubar: Tu suffice vires
Arbiter, inque noves aperi præcordia sensus,
Et laudem tu solve tibi. Tranquillus in astris
Forte Pater residens, mentem virtute parabat,
Curans nostræ animæ regnum, cælestia templa,
Tellurisque vices, verbum medicabile dixit:
Nascere (namque placet) prærupta carcere mortis.
Eripiam mortale genus; spes gentibus esto,
Principium sine fine. quod abstulit invidus error,
Quod facinus commisit atrox, tolletur id omne.
Ad veniam venere homini: stat fulmen, & imber,
Ignis in obsequio: glacies, vapor, æstus, & auræ,
Conveniunt famulante noto, terræque triumphant,
Et cælum sublime tonat, pars ardua gaudet,
Cum Domino venisse pio: tunc nascitur infans,
Matura virtute Deus, cui vertice sacro
Cæsaries librata micat, splendetque superna
Fulmineum per membra jubar, decus omne per ora
Eminet, & faciem, patrique simillimus, ille
Ut ne quid differret, erat: miracula cujus
Gloria consequitur: fluvios in vina refundens
Hoc donum sponsæ dedit, tum fruge comesta
Congeriem superesse jubet, tot millia turbæ
Conveniunt esura, dehinc matrisque dolorem
Conspicit, ad manes ducentem flebile funus.

Ponite, ait, juvenem: nihil est, quod mortis iniquæ
Extinctum lamenta ferant, dixitque Resurge,
Et rursum cognosce diem: Jussumque cadaver
Prosilit ante oculos, lætus fit plangor in omnes.
Quod meruit non posse, virum tunc corripit unum
Spiritus hostilis, vultum cui protinus omnem
Perdiderat rabies: stimulis gerit effera lora
Torta caput, stridens & anhelo pectus hiatu,
Spuma furit: mixtusque color, mœrentis in illo,
Non ridentis erat: vires sed perdidit hostis
Adventu propiore Dei, gemituque profatur:
Cedimus inviti, toto nam pellimur orbe,
Te regnante, Deus. terras, hominesque relinquo
Ulterius tentare timens: Sic ille refectus
Surgit, & ad nostrum specimen redit, hoste repulso.
Progreditur virtus nostræ medicata saluti,
Pervenit ad fragiles, hic rivum corpore putrem
Fonte lavat, claudum firmat, reficitque jacentem,
Et cæco dat nosse diem: Procede sepulcro,
Lazare, clamat, & hæc ad vitæ lumina surge,
Atque heres succede tibi: Subito ille regressus,
Auctorem viditque suum, novitque magistrum.
Extremam, mulier, Domini cui tangere vestem,
Saucia quæ fuerat jamdudum sanguine fluxo,
Contigit, & vires subitos collegit in artus.
Funera tot curans hominum, tot vulnera purgans,
Et Deus, & medicus, judex, pater, auxiliumque,
Omnia Christus erat. Petro sublime locutus,
Claves sume Poli, cujus tu janitor esto,
Quæque voles, licuisse dedi: Sic dixerat, altæ
Finis in occidui metas portæque subibat
Pronior orbe dies; & limen pandere noctis
Cœperat: hinc epulis jussi de more sodales
Ad mensam adventare Dei: tunc præscius ipse,
Traditor unus hic est, mecum qui vescitur, inquit,
Non facinus, sed tempus habens: Ruit inde caterva
Vim factura Deo, gladios cui præbuit ira,
Et dedit arma furor: tradens dedit oscula signum
Perfidus, & justo constregit guttura nodo.
Forte dies solennis erat, quo jure tribunal
Privatum lictore silet, tortore quieto,
Non Hebræa minax ponit vindicta furorem,
Supplicio fugiente caput. tunc Christus habetur
Majestate reus, furit ardens improba turba,
Hunc satis est jam morte mori, flagrisque cruentum
Affixere Cruci: felix sed germine lignum,
Quod meruit portare Deum. proh gloria quanta est!
Ligno vita perit, per lignum vita revertit:
Junguntur que scelesta pio, fit latro beatus,
Et canit fecisse nefas, divinumque fatetur.
Digna pati, referens, metuit de crimine palmam,
Et placuit comes ire Deo: sed linquitur alter,
Non credens, gemitu exspirans in tartara plangit.
Sed Deus omnipotens Patrem clamore per auras
Suprema jam voce vocat, Quia deseror, audi,
Tempus erat spiritum Patri solvisse Tonantem.
Et manes patuere, & profugit undique Cælum,
Turbinibus natura perit, mixtisque tenebris,
Nox fuit illa dies: confusa nube premebat
Arva, domosque chaos, fixus stetit impiger axis.
Concurrunt montes, raptosque a sede procella
Ancipites per inane rotat, templisque decorem
Rumpunt vela, crepant fissæ formidine cautes,
Mortis opem negat ipse furor, discordia Mundi
Planctus erat, sævi quem fecit fama pericli.
Mæsta fluenta gemunt, & luctum flumina plorant,

Inque

Inque finus rediere fuos: a fedibus imis
Tartarus evomit proceres, Patrefque beati
Confurgunt, morienfque Deus reparatur in omnes,
Vim patiens hominum, vitali morte fepultus.
Noluit effe nefas, magis indulgentia femper,
Quam vindicta placet. quamvis penetrale refurgens
Carceris invifi, jam rurfum in fecula venit
Omnipotens, iterum Iefus poft funera vixit.
Regia forte Poli tum primum lumen agebat,
Æternum teftata diem, clarufque per orbem
Cufpide fulminea noctis diviferat umbram
Stellifico temone jubar, Deus ultor ab umbris
Ecce redit, vivufque fuis (mirabile vifu)
Corporeus per claufa venit, dubiumque fodalem
Alloquitur, firmans animum, corpufque retexens:
Infer, ut agnofcas, digitum, clavofque revulfos,
Perfoffumque latus, veniens ubi pondere fævo
Lancea conftiterit: faciant te figna fidelem.
Sic ait: egrediens cælum, Patremque petebat,
Temporis angufti paulum tellure moratus.
Excipitur radiante throno, quem gloria tractum
Voce fonat, dominumque capit per mœnia cæli,
Sideribus gemmata Domus, cui limina claris
Pandit ftella comis, decus Iridis atria curvat,
Porticibus lux ampla jacet: crucis alta columna
Aftat, & hic fine nocte dies, hic fceptra regenti
Fulmina cenfentur, ftrepituque tonitrua fervent,
Angelicos vocat ordo choros, fervire paratos.
Sol etiam rapidus, Lunæ quoque fplendidus axis
Excubat, obfervant auræ, pluviæque jubentur
Omnigenum rorare folum: te, maxime mundi
Arbiter, exorat pelagus: te flumina, fontes,
Stagna, lacus, fluctus, & merfæ gurges abyffi.
Te recinunt volucres, & vulgus reptile ponti.
Te fperant animæ, veniam te vindice pofcunt.

DE CRUCE DOMINI.

CARMEN.

Est locus ex omni medium quem credimus orbe,
Golgotha Judæi patrio cognomine dicunt:
Hic ego de fterili fuccifo robore lignum
Plantatum memini fructus genuiffe falubres:
Non tamen hos illis, qui fe pofuere, colonis
Præbuit; externi fructus habuere beatos.
Arboris hæc fpecies uno de ftipite furgit,
Et mox in geminos extendit brachia ramos;
Sicut plena graves antennæ carbafa tendunt,
Vel cum disjunctis juga ftant ad aratra juvencis.
Quod tulit hoc primo, maturo femine lapfum
Concepit tellus: mox hinc, mirabile dictu,
Tertia lux iterum terræ, fuperifque tremendum
Extulerat ramum vitali fruge beatum.

Sed bis vicenis conformiter ille diebus,
Crevit in immenfum, cælumque cacumine fummo
Contigit, & tandem fanctum caput abdidit alto.
Dum tamen ingenti bisfenos pondere ramos
Edidit, & totum fpargens porrexit in orbem,
Gentibus ut cunctis victum, vitamque perennem
Præberent, mortemque mori qui poffe docerent.
Explicitis etiam mox quinquaginta diebus
Vertice de fummo divini nectaris hauftum
Detulit in ramos cæleftis fpiritus aura:
Dulci rore graves manabant undique frondes.
Ecce fub ingenti ramorum tegminis umbra
Fons erat. hic nullo cafu turbante ferenum,
Perfpicuis illimis aquis, & gramina lætos
Fundebant circum vario de flore colores.
Hunc circum innumeræ gentes, populique coibant,
Quam varii generis, fexus, ætatis, honoris,
Innuptæ, nuptæque fimul, viduæque, nurufque,
Infantes, puerique, viri, juvenefque, fenefque.
Hic ubi multigenis flexos incumbere pomis
Cernebant ramos, avidis attingere dextris
Gaudebant madidos cælefti nectare fructus:
Nec prius hos poterant cupidis decerpere palmis,
Quam lutulenta viæ veftigia fœda prioris
Detererent, corpufque pio de fonte lavarent.
Ergo diu circumfpatiantes gramine molli,
Sufpiciunt alta pendentes arbore fructus:
Tunc fi quæ ex illis delapfa putamina ramis,
Et dulces multo rorantes nectare fructus,
Vefcuntur veros optantes fumere fructus.
Ergo ubi cæleftem cœperunt ora faporem,
Permutant animos, & mentes perdere avaras
Incipiunt, dulcique hominem cognofcere fenfu.
Infolito multis ftomachum moviffe faporem
Vidimus, & fellis commotum molle venenum,
Rejeciffe bonos turbata mente fapores:
Aut avide fumtum non dilexiffe, diuque
Et male potatum tandem evomuiffe faporem.
Sæpe quidem multi revocatis mentibus ægros
Reftituere animos, & quæ fe poffe negabant,
Pertulerant, fructumque fui cepere laboris.
Multi etiam fanctos aufi contingere fontes,
Difceffere iterum fubito, retroque relapfi,
Sordibus, & cœno mixti volvuntur eodem.
Multi vera bono portantes pectore totis
Accipiunt animis, penitufque in vifcera condunt.
Ergo quique facros poffunt accedere fontes,
Septima lux reparans optatas fiftit ad undas,
Tingunt in liquidis jejunos fontibus artus;
Sic demum illuviem mentis, vitæque prioris
Deponunt labem, purafque a morte recudunt
Illuftres animas, cælique ad lumen ituras.
Hinc iter ad ramos, & dulcia poma falutis:
Inde iter ad cælum per ramos arboris altæ,
Hoc lignum vitæ cunctis credentibus. Amen.

HILA-

HILARII PICTAVIENSIS EPISCOPI

GENESIS AD LEONEM PAPAM.

Aruimus monitis, tua dulcia jussa secuti,
Antistes Christi quæ dabat ore pio.
An ego non canerem tanti præconia patris,
Munus opusque Dei, dum mihi lingua foret?
Rauca quidem, stridens, & nullis digna coronis,
Ingeniumque jacens: sed libet alia loqui.
Dignum opus & justum est semper tibi dicere grates,
Omnipotens mundi genitor, quo principe cuncta
Natalem sumplere diem, atque exorta repente
Post tenebras stupido spectarunt lumina cælo.
Gens hominum, pecudesque feræ, mille atque volucres,
Et quæ per liquidos discurrunt agmina campos,
Omnia per temet, per te, qui maxima condis,
Ex te nata, pater, nec jam patris est pater alter.
Tu caput es primique caput, tu fontis origo,
Primus apex rerum, primus sator, omnia condens:
Nec tamen ex alio ducis genus, ipse perennis
Spiritus, antiquu vivens per secula motu.
Semper eris, quia semper eras: non mortis egenus,
Qui natalis inops, nec finem noveris ævi:
Ex te principium cui contigit: haud manet alter
Auctorem catus, nascentia terminus urget.
Omnia cum tegeret nigrum chaos, aliaque moles
Desuper urgeret informis corpora mundi,
Atque caliganti premerent serotina nocte,
Nec species, nec forma foret, Deus intus agebas
Corporibus tectis mixtus, secreta potestas,
Jam tumidi ponens nascentia mœnia mundi,
Et varias rerum facies animasque futuras.
Utque caput prompsit victa ipse caligine noctis,
Sublimem attollens vultum, sensere tenebræ.
Mox Dominus rerum somnos discussit inertes,
Pigraque materies trepidavit nomine pulsa,
Commotaque simul nature, conscia partu:
Scinditur ingentis cumoli per plurima corpus,
Membra locosque simul metantur semina jussu,
Et jam confusæ descendunt viscere nimlis,
Sectaque per partes formas spectantia frusta,
Jam calor intus alit, & blando suscitat igni.
Ac primum cæli passus liber, omnia mundi
Complectens spatio, celso suspenditur orbe:
Terra gravis pigro descendit pondere ad imum,
Ac semet defixa, salo fundata, resedit.
Essetque ut spatium vacuæ regionis apertum,
Qua tener incedens mortalia pasceret æther,
Quove exire patris possent tot munera rerum,
Ortaque ferreoror nullo per inane labore,
Diffusæ cognoiut aquæ: mox limine certo
Linquuntur maria, ac finem non transilit unda.
Tunc oritur lux alma, dies quæ jussa vocari,
Nascentem tenero perfudit lumine mundum,
Munus opusque tuum prodens, tua maxima dona,
Condere quæ genitor patria pierare parabas:.
Utque hominum solers posset clarescere vita,
Artibus æthereis quæ totas ducere luces
Gaudet, & ingenium diversa laude fatigat.
Insequitur nox atra diem, densæque tenebræ
Corporibus somnos quæ ferrent, otia fessis,
Et cunctis unam faciem similemque figuram.
Namque dies varie rerum discriminat ora,
Et dat cuique suum disjecta nocte colorem,
Instigatque animos opera ad majora calentes,
Exacuens variis mortalia pectore curis:
Quo mage forma dies vitæ, nox mortis imago.
Tunc condens pater astra, polos quoque lumine donans,
Sidera distinguit variis perfecta figuris.
Lucifer exurgit, roseusque & fulgidus ore
Vesper, puniceos spargit aurora capillos,
Anguis agit sudum, ast important Plejades imbres:
Sunt juga, sunt plaustra, gemmantes flore coronæ,
Signaque bissenis annum volventia formis.
Multaque præterea celsæ ornamenta domus sunt,
Queis seclum sulcis signis, & regia summa
Picta, patens, varia stellarum luce coruscat.
Sed soli lux major inest, quem munere largo
Excultum genitor pleno dignaris honore.
Igneus ille jubar præcelso vertice tollit,
Ore rubens patulo, cæli per mœnia fertur,
Astrorum ductor, mundi vigor atque elementa.
Ecce aliud mirum, mirum decus, en nova cursum
Mutat luna suum: quos perdit, colligit ignes.
Cornuaque extinguens, perturbat limite frontem:
Mox tamen ardescit completo circulus orbe,
Noctilucum lumen pascit sara sidera luce.
Nec tamen æterno quæ machina volvitur æthere,
Non tantum pictura poli est, nec celsa voluntas,
Mens ratioque subest, & rebus commodus ordo.
Hinc doctrina venit terris, hinc denique cunctis
Consilium agricolis, & qui maria alta pererrent,
Ut se, quaque ferant, luces prædicere possint:
Venturos norint imbres, siccumque serenum:
Tempore quo tauros campis inducat arator,
Et dubium tentet securus navita pontum.
Ignibus instructo cælo, pater optime, terras
Excolere adgrederis, donas & munere opimo
Regna hominum, pecudumque larem, requiemque volucrum.
Planescunt campi, colles tumor arduus effert,
Subsidunt valles, florentia prata virescunt,
Saxaque durentur, pinguis se gleba resolvit:
Rumpuntur fontes, fluviis cunctis genus unde est:
Herbarum variis consurgunt gramina campis.
Jamque seges tenera fructum fundebat arista,
Cum juga nulla forent, nec vomer ullus aratri,
Mugiret nullus proscissis taurus in arvis.
Ecce etiam vitis madido jam plena racemo,
Expers falcis adhuc, & duri nescia ferri,
Pampineas celsis texebat collibus umbras.
Diversa exoritur variarum forma ferarum:
Quadrupedes animæ, oecnon repentia terris,
Nascuntur pictis volucres per nubila pennis.
His ubi perfectis genitor jam divite mundo,
Cuncta videt magni curam deposcere regis,
Qui mare, qui terras, atque omnia nata gubernet,
Quique altum spectet cælum, laudetque potentis
Munera magna Dei, ne sint hæc condita frustra:
Tunc faciamus, ait, hominem. Dic, optime, cum quo

Nunc loqueris? clarum est, jam tum tibi filius alto
Adfidet in folio, & terras respectat amicas:
Sed faciamus, ait, hominem, cui vultus imago
Noster erit, manibusque meis procedat in ævum.
Inde opifex rerum adsumis tibi mollia terræ,
Atque vitum formas: cujus mox costa cupito
Fit mulier vultu: mulier nam costa viri fit,
Quo mage chara viro, & lateri fit conjugis apta.
O felix animal, summi coi dextra Tonantis
Est pater: o felix nimium qui ducis Olympo
Et genus & formam: si te non noxia terræ
Decipiant vitia, & non blandus sobruat error,
Numen eris, cæloque redux mirabere regna,
Quæ promissa bonis fido pater exhibet ore.
Nam tibi multa Deus nascenti contulit ultro,
Æthereum faciem primum vultumque paternum,
Incessumque pedum rectum, sublimia colla,
Ne qua mora in cælos oculis spectantibus esset:
Tunc alacres promptasque manus vitæque ministras,
Atque domum divæ pectus rationis, & alti
Sedem consilii, fundendæ vocis honorem.
Hæc soli concessa homini: nam cetera motum,
Ut pecus, obtinuit, ventrem, præcordia, nervos,
Venarum rivos, & sparsum corpore sanguen.
Lætitiæque sinus, duri sensusque doloris.
Tu vero omnipotens, privato munere largus
Erga hominem manibusque tuis, operisque favore,
Impendens, patria pignus pietate colendo,
Ne quid divinis modo desit vultibus, ignem
Ætheris inspiras, & sacræ mentis opimam
Indulges partem, permiscens corpore totam.
Tunc meminisse licet veterum, præsentia nosse
Hinc datur, atque animæ fas est ventura videre: (cuncta,
Hinc loquimur canimusque Deum, hinc quoque sidera
Terrarumque viget cultus, pontusque movetur:
Hinc artes nomenque, pudor, prudentia, justum:
Hinc animi surgunt fortes, hinc pergit honestum,
Virtus, quæ ducit castos ad limina cæli.
Ergo hominem pleno perfectum munere, terris
Præponis, genitor, rerum cui tradis habenas:
Cuncta habeat subdatque sibi, vivatque perennis
Telluris dominus, famulus tuus: omnia mundi
Possideat, tantum domino sibi serviat uni.
Postquam primus homo vetito se pascere ligno
Non timuit, captusque dolis se præbuit angui,
Stat reus & nudus, dejecto lumine, vestem
Implorans, dominumque fugit, vultumque recondit:
Culpa comes sequitur, peccato obnoxia vita,
Debilitant vires cælo venientia dona,
Æthere demissus paulatim deficit ignis,
Frigore peccati torpentia corda rigescunt:
Cura cibi ventrisque subibat, cura tegendi
Corporis & sacrum subeunt mortalia pectus.
Nascitur hinc proles peccati, germinat inde
Deterior soboles multo, pejorque priori
Progenies sequitur, gradibus ad crimina crescens,
Crimina quæ stimulis acuunt dementia corda,
Teque pater variis armante. *
Tum primum venienti operas incumbere terris,
Intempestivus descendit nubibus imber:
Fulmina tum primum cælo dejecta sereno,
Horrida tum grando turbatos verberat agros,
Et tonitru altisono confractus murmurat æther:
Nec tamen ista malos revocant: furor impius orbem
Obsidet, & laxis rabies desertur habenis:
Bella placent cædesque, simul perjuria, fraudes,
Mentirique libet, rapere est amor, abdere furta:
Nulla fides populis, nulla est jam veritas usquam:
Diluvio abluitur terrarum crimen & undis:
Virque unus residet generis populique refector.
Arca tegit paucos, castorum semina servans,
Jamjam venturi facies monstrata lavacri,
Atque unus multis per quem dara lance renati *
Sed septos servans ecclesia partim *
Postquam diluvii cecidit tumor, unda resedit,
Ales pacifera folium portavit olivæ,
Jam siccis revolans pennis, dedit omina pacis.
Tum populus surgit melior, tum purior undis,
Gens hominum magnos terris paritura nepotes:
Inde sacerdotis in cælum dedita corda.
Hinc inter flammas pueri cantare parati,
Et puer impasti quem non tetigere leones:
Tum reges cecinere Deum, tum vera prophetis
Ora sonant cæli sobole splendentia terris:
Quamvis cuncta Deo servirent crimine victo,
Attamen antiquos etiam nunc gutta veneni
Spargebat populos, & erant vestigia fraudis,
Quæ bonus ablueret doctor melioribus undis.

HYMNUS.

Ex epistola ad Abram Filiam.

Lucis largitor splendide,
Cujus sereno lumine,
Post lapsa noctis tempora,
Dies refusus panditur.
Tu verus Mundi Lucifer,
Non is, qui parvi sideris,
Venturæ lucis nuntius,
Angusto fulget lumine.
Sed toto Sole clarior,
Lux ipse totus & dies
Interna nostri pectoris
Illuminans præcordia.
Adesto rerum conditor,
Paternæ lucis gloria,
Cujus admota gratia
Nostra patescunt corpora.
Tuoque plena spiritu
Secum Deum gestantia
Ne rapientis perfidi
Diris patescant fraudibus.
Ut inter actus sæculi,
Vitæ quos usus exigit,
Omni carentes crimine
Tuis vivamus legibus.
Probrosas mentis castitas
Carnis vincat libidines,
Sanctumque puri corporis
Delubrum servet Spiritus.
Hæc spes precantis animæ,
Hæc sunt votiva munera,
Ut matutina nobis sit
Lux in noctis custodiam.
Gloria tibi, Domine,
Gloria Unigenito,
Cum Spiritu Paraclito
Nunc, & per omne seculum. Amen.

S. Da-

S. DAMASI PONTIFICIS MAXIMI
CARMINA.

CARMEN I.

In laudem Davidis.

Unc Damasi monitis aures præbete benignas:
Sordibus depositis purgant penetralia cordis,
Curia cum renovant Christo servire parati.
Prophetam Christi sanctum cognoscere debes.
Pastorem puerum multis e fratribus unum
Angelus ee nvibus rapuit, regemque dicavit,
Organa qui sciret manibus componere solus,
Psallere per citharam populo cælestia regna.
Ingentem, clypeoque gravi, frustraque minantem
Impium, maledicum, phaleras, ac tela gerentem,
Surdorum demens coleret qui Templa Deorum,
Mactavit saxo tereti, truncumque reliquit,
Judicioque Dei ingenti mox cæde peracta,
Monstravit populis, tulerat quæ ab hoste tropæa.
Nam Damasus scit, sancte, tuos, Deus ipse, Triumphos.

CARMEN II.

De Christo.

CHriste potens rerum, redeuntis conditor ævi,
Vox summi sensusque Dei, quem fundit ab alta
Mente Pater, tantique dedit consortia regni.
Impia tu nostræ domuisti crimina vitæ,
Passus corporea mundum vestire figura,
Affarique palam populos, hominemque fateri,
Quem Verbo inclusum Mariæ moe nomine viso
Virginei tumuere sinus, innuptaque Mater
Arcano obstupuit compleri viscera partu,
Auctorem paritura suum. mortalia corda
Artificem texere Poli, mundique, sub imo
Pectore, quo totum late complectitur Orbem.
Et qui non spatiis terræ, non æquoris undis,
Nec capitur cælo, parvos confluxit in artus.
Quin & supplicii nomen, nexusque subisti,
Ut nos surriperes leto, mortemque fugares
Morte tua: mox æthereas evectus in auras,
Purgata reparans de cæli luce parentem
Augustum foveas, festis ut sæpe diebus
Annua sinceri celebret jejunia sacri.

CARMEN III.

De Ascensione Christi.

AD sedem propriam Deus, eeule morte, resurgit,
Ut vitam doceat credentibus esse futuram;
Angelus hæc verba cecinit, quod uterque reportans
Sic venturus erit, sic Christum credere fas est.

CARMEN IV.

De nomine Jesu.

IN rebus tantis Trina conjunctio mundi
Erigit humanum sensum laudare venuste:
Sola salus nobis, & mundi summa potestas
Venit peccati nodum dissolvere fructu,
Summa salus cunctis nituit per secula terris.

CARMEN V.

De eodem.

JUre pari regnat communis conditor ævi,
Et cum patre pia regnat sublimis in arce,
Sidereo sanctis insidit nemine regnis;
Unde mare & terras solo videt omnia nutu,
Suggerit humanis, & donat munera rebus.

CARMEN VI.

De Cognomentis Salvatoris.

SPes, & Vita, Salus, Ratio, Sapientia, Lumen,
Judex, Porta, Gigas, Rex, Gemma, Propheta, Sacerdos,
Messias, Sabaoth, Rabbi, Sponsus, Mediator,
Virga, Columna, Manus, Petra, Filius, Emmanuelque,
Vinea, Pastor, Ovis, Pax, Radix, Vitis, Oliva,
Fons, Paries, Agnus, Vitulus, Leo, Propitiator,
Verbum, Homo, Rete, Lapis, Domus, Omnia, Christus, Iesus.

CARMEN VII.

De S. Paulo Apostolo.

JAmdudum Saulus procerum præcepta secutus,
Cum Domino patrias vellet præponere leges,
Abnueret sanctos Christum laudare prophetas,
Cædibus assiduis cuperet discerpere plebem,
Cum lacerat sanctæ matris pia fœdera cæcus,
Post tenebras verum meruit cognoscere lumen.
Tentatus sensit possit quid gloria Christi.
Auribus ut Domini vocem lucemque recepit,
Composuit mores, Christi præcepta secutus.
Mutato placuit postquam de nomine Paulus;
Mira fides rerum! subito trans æthera cæli
Noscere promeruit possint quid præmia vitæ.
Conscendit raptus martyr penetralia Christi:
Tertia lux cæli tenuit Paradisus euntem,
Colloquiis Domini fruitur, secreta reservat
Gentibus & populis, jussus prædicere vera,
Profundem penetrare maris, noctemque diemque
Visere, cui magnem satis est vixisse latentem.
Verbera, vincla, famem, lapides, rabiemque ferarum,
Carceris illuviem, virgas, tormenta, catenas,
Naufragiem, lacrimas, serpentis dira venena,
Stigmata non timuit portare in corpore Christi.
Credentes docuit, possent quo vincere mortem.

 Dignus

Dignus amore Dei vivit per secla magister.
Versibus his breviter, fateor, sanctissime doctor
Paule, tuos Damasus volui monstrare triumphos.

CARMEN VIII.

De S. Andrea Apostolo.

Deus sacrati nominis,
Vitamque nomine exprimens,
Hoc te decorum prædicat
Crucis beatæ gloria.
Andrea Christi Apostole,
Hoc ipso jam vocabulo
Signaris isto nomine,
Decorus idem mystice.
Quem crux ad alta provehit,
Crux quem beata diligit,
Cui Crux amara præparat
Lucis futuræ gaudia.
In te crevit Mysterium:
Cluit gemello stigmate,
Dum probra vincis per Crucem,
Crucisque pandis sanguinem.
Jam nos foveto languidos,
Curamque nostri suscipe,
Qui per Crucis victoriam
Cæli petamus patriam.

CARMEN IX.

In SS. Apostolorum Catacumbas.

Hic habitasse prius Sanctos, cognoscere debes,
Nomina quisque Petri pariter, Paulique requiris.
Discipulos Oriens misit, quod sponte fatemur:
Sanguinis ob meritum, Christumque per astra secuti,
Ætherios petiere sinus, & regna piorum.
Roma suos potius meruit defendere cives.
Hæc Damasus vestras referat nova sidera laudes.

CARMEN X.

De S. Stephano P. & M.

Tempore, quo gladius secuit pia viscera Matris,
Hic positus Rector cælestia jussa docebam:
Sed veniunt subito, rapiunt qui forte docentem:
Militibus missis populi tunc colla dedere.
Mox ubi cognovit senior, qui tollere vellet
Palmam; seque, suumque caput prior obtulit ipse,
Impatiens feritas posset ne lædere quemquam.
Ostendit Christus, reddit qui præmia vitæ,
Pastoris meritum, numerum gregis ipse tuetur.

CARMEN XI.

De S. Marcello Martyre.

Veridicus Rector, lapsos quia crimina flere
Prædixit miseris, fuit omnibus hostis amarus.
Hinc furor, hinc odium sequitur, discordia, lites,
Seditio, cædes, solvuntur fœdera pacis.
Crimen ob alterius Christum qui in pace negavit,
Finibus expulsus Patriæ est feritate Tyranni.
Hæc breviter Damasus voluit comperta referre,
Marcelli ut populus meritum cognoscere posset.

CARMEN XII.

De S. Eusebio Papa.

Heraclius vetuit lapsos peccata dolere,
Eusebius miseros docuit sua crimina flere.
Scinditur in partes vulgus gliscente furore.
Seditio, cædes, bellum, discordia, lites:
Exemplo pariter pulsi feritate Tyranni,
Integra cum Rector servaret fœdera pacis,
Pertulit exilium omnino sub judice lætus,
Littore Trinacrio mundum vitamque reliquit.

CARMEN XIII.

De S. Marco Papa.

Vita fuit Marci, quam novimus omnes
Ore Dei posset qui temnere mundum,
Oravit populus quod disceret omnis,
Grandis honor vitæ contemptus habendi,
Virtus tenuit penetralia cordis,
Te custos Christi perfectus amicus.
Et Damasus tumuli cum reddit honorem.
Hic Marcus, Marci vita, fide, nomine consors,
Et meritis.

CARMEN XIV.

De S. Laurentio.

Verbera, carnifices, flammas, tormenta, catenas
Vincere Laurentii sola fides potuit.
Hæc Damasi cumulat supplex altaria donis,
Martyris egregium suspiciens meritum.

CARMEN XV.

De S. Felice.

Corpore, mente, animo pariter de nomine Felix,
Sanctorum in numero Christi sacrate triumphis,
Qui ad te sollicite venientibus omnia præstas,
Nec quemquam pateris tristem repedare viantem,
Te duce servatus, mortis quod vincula rupi,
Versibus his Damasus supplex tibi vota rependo.

CARMEN XVI.

Votum S. Damasi.

Sanctorum, quicumque legis, venerare sepulcrum:
Nomina, nec numerum potuit retinere vetustas.
Ornavit Damasus tumulum, cognoscite, Rector,
Pro reditu cleri Christo præstante triumphans,
Martyribus Sanctis reddit sua vota Sacerdos.

CARMEN XVII.

De S. Eutychio.

Eutychius Martyr crudelia jussa Tyranni,
Carnificumque vias pariter tunc mille nocendi
Vincere quod potuit, monstravit gloria Christi.
Carceris inluviem sequitur nova pœna, per artus
Testarum fragmenta parant, ne somnus adiret:
Bis

Bis seni transiere dies, alimenta negantur,
Mittitur in Barathrum: sanctus lavat omnia sanguis
Vulnera, quæ intulerat mortis metuenda potestas.
Nocte soporifera turbant insomnia mentem.
Ostendit latebra insontis quæ membra teneret.
Quæritur, inventus colitur, fovet, omnia præstat.
Expressit Damasus meritum venerare sepulcrum.

CARMEN XVIII.

De S. Tarsicio.

PAr meritum, quicumque legis, cognosce duorum,
Queis Damasus Rector titulos post præmia reddit.
Judaicus populus, Stephanum meliora monentem
Perculerat saxis, tulerat qui ex hoste tropæum.
Martyrium primus rapuit Levita fidelis.
Tarsicium sanctum Christi sacramenta gerentem,
Cum male sana manus peteret vulgare profanis,
Ipse animam potius voluit dimittere cæsus,
Prodere quam canibus rabidis cælestia membra.

CARMEN XIX.

De S. Gorgonio.

MArtyris hic tumulus magno sub vertice montis
Gorgonium retinet, servat qui altaria Christi.
Hic, quicumque venit, Sanctorum limina quærat,
Inveniet vicina in sede habitare beatos,
Ad Cælum pariter pietas quos vexit euntes.

CARMEN XX.

De S. Saturnino Martyre.

TEmpore, quo gladius secuit pia viscera Matris,
Sanguine mutavit Patriam, vitamque, genusque.
Romanum Civem Sanctorum fecit origo.
Mira fides rerum docuit post exitus ingens.
Cum lacerat pia membra, fremit Gratianus ut hostis,
Postea quam fellis vomuit concepta venena,
Cogere non potuit Christum te, sancte, negare,
Ipse tuis precibus meruit confessus abire.
Supplicis hæc Damasi vox est venerare sepulcrum,
Solvere vota licet castasque effundere preces,
Sancti Saturnini tumulus quia Martyris hic est.

CARMEN XXI.

De S. Mauro.

MArtyris hic Mauri tumulus pia membra retentat,
Quem Damasus Rector longa post tempore plebis
Ornavit supplex, cultu meliore decorans
Insontem puerum, cui pœna nulla delicti.

CARMEN XXII.

De incerto Martyre Græco.

JAmdudum quod fama refert te, Græcia, misit.
Sanguine mutasti Patriam, civemque, fratremque
Fecit amor, legis sancto pro nomine passus.
Incola nunc Domini servas qui altaria Christi,
Ut Damasi precibus faveas, precor, inclyte Martyr.

CARMEN XXIII.

De SS. Marcellino, & Petro.

MArcelline, tuos, pariter Petre, nosce triumphos.
Percussor retulit Damaso mihi cum puer essem,
Hæc tibi carnificem rabidum mandata dedisse,
Sentibus in mediis vestra ut tunc colla secaret,
Nec tumulum vestrum quisquam cognoscere posset,
Vos alacres vestris manibus mundasse sepulcra,
Candidulo occulte postquam jacuistis in antro,
Postea commonitam vestra pietate Lucillam,
Hic placuisse magis sanctissima condere membra.

CARMEN XXIV.

De SS. Martyribus Felice, & Adaucto.

O Semel atque iterum vero de nomine Felix,
Qui intemerata fide, contempto Principe Mundi,
Confessus Christum cælestia regna petisti.
O vere pretiosa fides, cognoscite fratres,
Qui ad cælum victor pariter properavit Adauctus.
Presbyter his Verus, Damaso rectore jubente,
Composuit tumulum Sanctorum limina adorans.

CARMEN XXV.

De SS. Martyribus Nereo, & Achilleo.

MIlitiæ nomen dederant almumque gerebant
Officium pariter spectantes jussa Tyranni.
Præceptis pulsante metu servire parati,.
Mira fides rerum subito posuere furorem,
Conversi fugiunt, Ducis impia castra relinquunt.
Projiciunt clypeos, phaleras, & tela cruenta,
Confessi gaudent Christi portare triumphos.
Credite per Damasum possit quid gloria Christi.

CARMEN XXVI.

De SS. Martyribus Proto, & Hyacintho.

EXtremo tumulus latuit sub aggere montis,
Hunc Damasus monstrat, servat quod membra piorum.
Te Protum retinet melior sibi regia cæli.
Sanguine purpureo sequeris, Hyacinthe, probatus.
Germani Fratres animis ingentibus ambo,
Hic victor meruit palmam, prior ille coronam.

CARMEN XXVII.

De eisdem.

ASpice descensum, cernes mirabile factum,
Sanctorum monumenta vides patefacta sepulcris.
Martyris hic Proti tumulus jacet, atque Hyacinthi,
Quem jamdudum tegeret, mors, terra, caligo.
Hoc Theodorus opus construxit presbyter instans,
Ut Domini plebem opera majora tenerent.

CAR-

CARMEN XXVIII.

De SS. Martyribus Chrysanto, & Daria.

Hic votis paribus tumulum duo nomina servant
 Chrysanthi, Dariæ, nunc venerandus honor.
Effera quem rabies, neglecto jure sepulcri,
 Sanctorum tumulus præda furentis erat.
Pauperis ex censu melius nunc ista resurgunt,
 Divite sed voto plus placitura Deo.
Plange tuum, Gens sæva, nefas: periere furores,
Crevit in his templis per tua damna decus.

CARMEN XXIX.

De S. Agnete Martyre.

Fama refert sanctos dudum retulisse Parentes
 Agnem, cum lugubres cantus tuba concrepuisset,
Nutricis gremium subito liquisse Puellam,
Sponte trucis calcasse minas rabiemque Tyranni,
Urere cum flammis voluisset nobile corpus,
Viribus immensum parvis superasse timorem,
Nudaque perfusos crines, & membra dedisse,
Ne Domini templum facies peritura videret.
O veneranda mihi, sanctum decus, alma pudoris,
Ut Damasi precibus faveas, precor, inclyta Virgo.

CARMEN XXX.

De S. Agatha Martyre.

Martyris ecce dies Agathæ
 Virginis emicat eximiæ,
 Christus eam sibi qua sociat,
 Et diadema duplex decorat.
Stirpe decens, elegans specie,
 Sed magis actibus, atque fide,
 Terrea prospera nil reputans,
 Jussa Dei sibi corde ligans.
Fortior hæc trucibusque viris
 Exposuit sua membra flagris:
 Pectore quam fuerit valido,
 Torta mamilla docet patulo.
Deliciæ cui carcer erat,
 Pastor Ovem Petrus hanc recreat.
 Lætior inde, magisque flagrans,
 Cuncta flagella cucurrit ovans.
Ethnica turba rogum fugiens,
 Hujus & ipsa meretur opem,
 Quos fidei titulus decorat,
 His Venerem magis ipsa premat.
Iam renidens quasi Sponsa Polo,
 Pro misero rogita Damaso.
 Sic tua festa coli faciat,
 Se celebrantibus ut faveat.

CARMEN XXXI.

Epitaphium Irene Sororis.

Hoc tumulo sacrata Deo nunc membra quiescunt.
 Hic soror est Damasi, nomen si quæris, Irene;
Voverat hæc sese Christo, cum vita maneret,
Virginis ut meritum sanctus pudor ipse probaret.
Bis denas hiemes nec dum compleverat ætas,
Egregios mores vitæ præcesserat ætas.
Propositum mentis pietas veneranda Puellæ,
Magnificos fructus dederat melioribus annis,
Te, germana soror, nostri nunc testis amoris,
Cum fugeret Mundum, dederat mihi pignus honestum.
Quam sibi cum raperet melior nunc regia Cæli,
Non timui mortem, Cælos quod libera adiret,
Sed dolui, fateor, consortia perdere vitæ.
Nunc, veniente Deo, nostri reminiscere, Virgo,
Ut tua per Dominum præstet mihi facula lumen.

CARMEN XXXII.

Epitaphium Projectæ.

Quid loquar, aut sileam, prohibet dolor ipse fateri.
 Hic tumulus lacrimas retinet, cognosce Parentem
Projectæ, fuerat primo quæ juncta marito.
Pulchra decore suo, solo contenta pudore,
Heu dilecta satis miseræ Genitricis amore,
Accipe, quid multis thalami post fœdera prima
Erepta ex oculis Flori genitoris abivit,
Ætheriam cupiens Cæli conscendere lucem.
Hæc Damasus præstat cunctis solatia fletus.

CARMEN XXXIII.

De Sepulcro suo.

Hic congesta jacet, quæris si, turba Piorum,
 Corpora Sanctorum retinent veneranda sepulcra,
Sublimes animas rapuit sibi regia Cæli.
Hic comites Christi portant qui ex hoste tropæa,
Hic numerus procerum servat qui altaria Christi,
Hic positus longa vixit qui in pace Sacerdos,
Hic Confessores Sancti, quos Græcia misit,
Hic Juvenes, Puerique, Senes, castique Nepotes,
Queis mage virgineum placuit retinere pudorem.
Hic, fateor, Damasus volui mea condere membra,
Sed cineres timui sanctos vexare Piorum.

CARMEN XXXIV.

Epitaphium Papæ Damasi, quod sibi edidit ipse.

Qui gradiens pelagi fluctus compressit amaros,
 Vivere qui præstat morientia semina terræ,
Solvere qui potuit Lazaro sua vincula, mortis
Post tenebras, fratrem post tertia lumina Solis
Ad superos iterum Mariæ donare Sorori,
Post cineres Damasum faciet quia surgere credo.

CARMEN XXXV.

De Templo S. Laurentii a Sancto Damaso instaurato.

Hac Pater, exceptor, Lector, Levita, Sacerdos
 Creverat hinc meritis, quoniam melioribus actis:
Hinc mihi provecto Christo, cui summa potestas,
Sedis Apostolicæ voluit concedere honorem.
Archivis, fateor, volui nova condere tecta,
Addere præterea dextra, lævaque columnas,
Quæ Damasi teneant proprium per secula nomen.

CAR-

CARMEN XXXVI.

De Fontibus Vaticanis.

Cingebant latices montem, teneroque meatu
Corpora multorum cineres atque ossa rigabant.
Non tulit hoc Damasus communi lege sepultos
Post requiem tristes iterum persolvere pœnas.
Protinus adgressus magnum superare laborem
Aggeris immensi dejecit culmina montis.
Intima sollicite scrutatus viscera terræ
Siccavit totum quidquid madefecerat humor.
Invenit Fontem, præbet qui dona salutis.
Hæc curavit Mercurius Levita Fidelis.

CARMEN XXXVII.

Ad Fontes.

Non hæc humanis opibus, non arte magistra,
Sed præstante Petro, cui tradita janua cæli est,
Antistes Christi composuit Damasus.
Una Petri Sedes, unum verumque lavacrum,
Vincula nulla tenent, Acbathius votum solvit.

APPENDIX

Ex Grutero, & Palatino Codice.

I.

Omnia, quæque vides, proprio quæsita labore,
Cum mihi gentilis jamdudum vita maneret,
Institui cultum cupiens cognoscere mundi.
Judicio post multa Dei meliora sequutus,
Contemptis opibus, malui cognoscere Christum:
Hæc mihi cura fuit, nudos vestire petentes,
Fundere pauperibus quidquid concesserat annus;
Psallere & in populis volui modulante Propheta:
Sic merui plebem Christi retinere Sacerdos.

II.

Tempore, quo gladius secuit pia viscera Matris,
Sexaginta duo capti feritate Tyranni,
Exemplo ducibus missis sua colla dedere
Confessi Christum: superato principe mundi
Aetheriam petiere domum, regnumque Piorum.

III.

Discite, quid meriti præstet pro rege feriri.
Femina non timuit gladium, cum natus obivit,
Confessa Christum meruit per secula nomen.

IV.

Stringe dolor lacrimas:quæris plebs sancta Redemptum
Levitam, subito rapuit sibi regia Cæli.
Dulcia nectareo promebat mella canore,
Prophetam celebrans sacro modulamine senem,
Hæc fuit insontis vitæ laudata juventus:
Invidia infelix randem compressa quiescit:
Nunc Paradisus habet, sumpsit qui ea hoste tropæa.

V.

Ex Spon Itiner. Tom. I. pag. 317.

Amplificam sequitur vitam dum casta Afrodite,
Fecit ad astra viam, Christi modo gaudet in aula:
Restitit hæc mundo semper cælestia quærens,
Optima servatrix legis, fideique magistra,
Edidit egregiam Sanctis per secula mentem,
Inter eximios Paradisi regnat odores,
Tempore continuo vernant ubi gramina quævis:
Exspectatque Deum, superas quo surgat ad auras.
Hoc posuit corpus tumulo mortalia linquens,
Fundavitque locus conjux Eva.....

DECII AUSONII GALLI BURDIGALENSIS POETÆ CHRISTIANI.

OPERA.

PRÆFATIUNCULÆ TRES.

THEODOSIO AUGUSTO AUSONIUS.

Agricolam si flava Ceres dare semina terræ,
Gradivus jubeat si capere arma ducem,
Solvere de portu classem Neptunus inermem,
Fidere tam fas est, quam dubitare nefas:
Insanum quamvis hiemet mare, crudaque tellus
Seminibus, bello nec satis apta manus.
Nil dubites auctore bono. mortalia quærunt
Consilium. certus jussa capesse Dei.
Scribere me Augustus jubet, & mea carmina poscit,
Pene rogans. blando vis latet imperio.
Non habeo ingenium; Cæsar sed jussit: habebo.
Cur me posse negem, posse quod ille putat?
Invalidas vires ipse excitat: & juvat idem,
Qui jubet: obsequium sufficit esse meum.
Non tutum renuisse deo. laudata pudoris

Sæpe

Sæpe mora est: quotiens contra parem dubites.
Quin etiam non jussa parant erumpere dudum
Carmina. quis nolit Cæsaris esse liber?
Ne ferat indignum vatem, centumque lituras,
Mutandas semper deteriore nota.
Tu modo te jussisse, pater Romane, memento:
Inque meis culpis da tibi tu veniam.

Ausonius Syagrio suo S.

AUsonius genitor nobis. ego nomine eodem
Qui sim, qua secta, stirpe, lare, & patria,
Adscripsi, ut nosses, bone vir, quicumque fuissem,
Et notum memori me coleres animo.
Vasates patria est patri: gens Ædua matri
De patre: Tarbellis sed genitrix ab Aquis.
Ipse ego Burdigalæ genitus: divisa per urbes
Quatuor antiquas stirpis origo meæ.
Hinc late fusa est cognatio, nomina multis
Ex nostra, ut placitum, ducta domo veniant
Derivata aliis: nobis ab stemmate primo
Et non cognati, sed genitiva placent.
Sed redeo ad seriem: genitor studuit medicinæ,
Disciplinarum quæ dedit una Deum.
Nos ad Grammaticen studium convertimus, & mox
Rhetorices etiam quod satis attigimus.
Nec fora non celebrata mihi: sed cura docendi
Cultior, & nomen Grammatici merui:
Non tam grande quidem, quo gloria nostra subiret
Æmilium aut Scaurum, Berytiumque Probum:
Sed quo nostrates, Aquitanica nomina, multos
Collatus, non & subditus, adspicerem.
Exactisque dehinc per trina decennia fastis
Asserui doctor municipalem operam.
Aurea & Augusti Palatia jussus adire
Augustam sobolem Grammaticus docui:
Mox etiam Rhetor: nec enim fiducia nobis
Vana, aut non solidi gloria judicii.
Cedo tamen fuerint fama potiore magistri,
Dum nulli fuerit discipulus melior.
Alcides Atlantis, & Æacides Chironis,
Pene Jove ille satus, filius ille Jovis,
Thessaliam, Thebasque suos habuere penates:
At meus hic toto regnat in orbe suo.
Cujus ego comes, & Quæstor, &, culmen honorum,
Præfectus Gallis, & Libyæ, & Latio:
Et prior indeptus fasces, Latiamque curulem,
Consul, collega posteriore, fui.
Hic ego Ausonius: sed tu ne temne, quod ultro
Patronum nostris te paro carminibus.
Pectoris ut nostri sedem colis, alme Syagri,
Communemque habitas alter ego Ausonium:
Sic etiam nostro præfatus habebere libro,
Differat ut nihilo, sit tuus, anne meus.

Ausonius Latino Pacato Drepanio, Filio.

CUi dono lepidum novum libellum?
Veronensis ait poeta quondam:
Inventoque dedit statim Nepori.
At nos illepidum, rudem libellum,
Burras, quisquilias, ineptiasque,
Credemus gremio cui fovendum?
Inveni, trepide silete nacte,
Nec doctum minus, & magis benignum,
Quam quem Gallia præbuit Catullo.
Hoc nullus mihi carior meorum.
Quem pluris faciunt novem Sorores,
Quam cunctos alios, Marone demto.
Pacatum haud dubie, Poeta, dicis.
Ipse est, intrepide volate versus:
Et nidum in gremio fovere tuto.
Hic vos diligere, hic volet tueri.
Ignoscenda teget, probata tradet,
Post hunc judicium timete nullum.

EPIGRAMMATA.

I. *De Augusto.*

PHœbe potens numeris, præses Tritonia bellis,
Tu quoque ab aerio præpes Victoria lapsu,
Come serenatam duplici diademate frontem,
Serta ferens, quæ dona togæ, quæ præmia pugnæ.
Bellandi fandique potens Augustus, honorem
Bis meret: ut geminet titulos, qui prælia Musis
Temperat, & Geticum moderatur Apolline Martem.
Arma inter Chunosque truces, furtoque nocentes
Sauromatas, quantum cessat de tempore belli,
Indulget Clariis tantum inter castra Camœnis.
Vix posuit volucres stridentia tela sagittas,
Musarum ad calamos fertur manus, otia nescit,
Et commutata meditatur arundine carmen.
Sed carmen non molle modis, bella horrida Martis
Odrysii, Thressæque viraginis arma retractat.
Exsulta Æacide, celebraris vate superbo
Rursum: Romanusque tibi contingit Homerus,

II. *De fera a Cæsare interfecta.*

CEdere quæ lato nescit fera saucia ferro,
Armatique urget tela cruenta viri,
Quam grandes parvo patitur sub vulnere mortes,
Et solam leti vim probat esse manum!
Mirantur casusque novos, subitasque ruinas:
Quæritur, & fallit lumina plaga recens.
Nec contenta ictos letaliter ire per artus,
Conjungit mortes una sagitta duas.
Plurima communi pereunt si fulminis ictu,
Hæc quoque de cælo vulnera missa putes.

III. *Danubius Augg. alloquitur.*

ILlyricis regnator aquis, tibi, Nile, secundus
Danubius lætum profero fonte caput.
Salvere Augustos jubeo, natumque, patremque,
Armiferis alui quos ego Pannoniis.
Nuncius Euxino jam nunc volo currere ponto,
Ut sciat hoc Superum cura secunda Valens;
Cæde, fuga, flammis stratos periisse Suevos:

Nec

Nec Rhenum Gallis limitis esse loco.
Quod si lege maris resluus mihi curreret amnis,
Huc possem victos inde referre Gothos.

IV. *Idem eosdem alloquitur*.

DAnubius penitis caput occultatus in oris,
Totus sub vestra jam ditione fluo.
Qua gelidum fontem mediis effundo Suevis,
Imperiis gravidas qua seco Pannonias,
Et qua dives aquis Scythico solvo ostia ponto:
Omnia sub vestrum flumina mitto jugum.
Augusto dabitur, sed proxima palma, Valenti.
Inveniet fontes hic quoque, Nile, tuos.

V. *Sub Valentiniani Junioris signo marmoreo*.

NUnc te marmoreum pro sumptu fecimus: at cum
Augustus frater remeaverit, aureus esto.

VI. *Picturæ subditi, ubi Leo una a Gratiano sagitta occisus est*.

QUod leo tam tenui patitur sub arundine letum,
Non vires ferri, sed ferientis agunt.

VII. *De matre Augusti*.

ANte omnes alias felix tamen hoc ego dicar:
Sive deum peperi femina, sive virum.

VIII. *Exhortatio ad modestiam*.

FAma est fictilibus cœnasse Agathoclea regem,
Atque abacum Samio sæpe onerasse luto,
Fercula gemmatis quum poneret horrida vasis:
Et misceret opes pauperiemque simul.
Quærenti causam, respondit. Rex ego qui sum
Sicaniæ, figulo sum genitore satus.
Fortunam reverenter habe, quicumque repente
Dives ab exilii progrediere loco.

IX. *De suis poematis*.

ESt jocus in nostris, sunt seria multa, libellis:
Stoicus has partes, has Epicurus agit.
Salva mihi veterum maneat dum regula morum;
Ludat permistis sobria Musa jocis.

X. *In Eumpinam adulteram*.

TOxica zelotypo dedit uxor mœcha marito:
Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Miscuit argenti letalia pondera vivi:
Cogeret ut celerem vis geminata necem.
Dividat hæc si quis, faciunt discreta venenum.
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit letalis noxa salutiferæ.
Protinus & vacuos alvi petiere recessus,
Lubrica dejectis qua via nota cibis.
Quam pia cura deum! prodest crudelior uxor.
Et quum fata volunt, bina venena juvant.

XI. *Echo ad pictorem*.

VAne; quid affectas faciem mihi ponere, pictor,
Ignotamque oculis sollicitare deam?
Aeris & linguæ sum filia, mater inanis
Indicii, vocem quæ sine mente gero.
Extremos pereunte modos a fine reducens,
Ludificata sequor verba aliena meis.
Auribus in vestris habito penetrabilis Echo:
Et si vis similem pingere, pinge sonum.

XII. *In simulachrum Occasionis & Pænitentiæ*.

CUjus opus? Phidiæ, qui signum Pallados, ejus
Quique Jovem fecit, tertia palma ego sum.
Sum dea quæ rara, & paucis OCCASIO nota.
Quid rotulæ insistis? Stare loco nequeo.
Quid talaria habes? Volucris sum. Mercurius quæ
Fortunare solet, tardo ego, quum volui.
Crine tegis faciem. Cognosci nolo. Sed heus tu
Occipiti calvo es. Ne tenear fugiens.
Quæ tibi juncta comes? Dicat tibi. Dic rogo quæ sis.
Sum dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit.
Sum dea, quæ facti, non factique exigo pœnas.
Nempe ut pœniteat, sic METANOEA vocor.
Tu modo dic, quid agat tecum? Si quando volavi,
Hæc manet. hanc retinent, quos ego præterii.
Tu quoque, dum rogitas, dum percontando moraris,
Elapsam dices me tibi de manibus.

XIII. *Ad Gallam puellam jam senescentem*.

DIcebam tibi: Galla, senescimus. effugit ætas.
Utere rene tuo; casta puella, anus est.
Sprevisti. obrepsit non intellecta senectus.
Nec revocare potes, qui periere, dies.
Nunc piget: & quereris, quod non aut ista voluntas
Tunc fuit: aut non est nunc ea forma tibi.
Da tamen amplexus, oblitaque gaudia junge:
Da, fruar, & si non quod volo, quod volui.

XIV. *De Lepore capto a cane marino*.

TRinacrii quondam currentem in littoris ora
Ante canes leporem cæruleus rapuit.
At lepus: In me omnis terræ, pelagique rapina est,
Forsitan & cæli: si canis astra tenet.

XV. *De Pergamo scriptore fugitivo, qui captus fuerat*.

TAm segnis scriptor, quam lentus Pergame cursor,
Fugisti: & primo captus es in stadio.
Ergo notas scripto tolerasti Pergame vultu:
Et quas neglexit dextera, frons patitur.

XVI. *In eumdem Pergamum*.

PErgame, non recte punitus: fronte subisti
Supplicium, lentæ quod meruere manus.
At tu, qui dominus, peccantia membra coerce.
Injustum falsos excruciare reos.
Aut inscribe istam, quæ non vult scribere, dextram,
Aut profugos ferri pondere necte pedes.

XVII. *De Myrone & Laide*.

CAnus rogabat Laidis noctem Myron;
Tulit repulsam protinus.
Causamque sensit: & caput fuligine
Fucavit atra candidum.
Idemque vultu, crine non idem Myron,
Orabat oratum prius.
Sed illa formam cum capillo comparans,
Similemque non ipsum rata,
Fortasse & ipsum, sed volens ludo frui,

Sic est adorta calidum:
Inepte, quid me, quod recusavi, rogas?
Patri negavi jam tuo.

XVIII. *De se, & uxore.*

LAidas, & Glyceras, lascivæ nomina famæ,
Conjux in nostro carmine quum legeret;
Ludere me dixit, falsoque in amore jocari.
Tanta illi nostra est de probitate fides.

XIX. *Ad uxorem suam.*

UXor, vivamus, quod viximus: & teneamus
Nomina, quæ primo sumpsimus in thalamo;
Nec ferat ulla dies, ut commutemur in ævo;
Quin tibi sim juvenis, tuque puella mihi.
Nestore sim quamvis provectior, æmulaque annis
Vincas Cumanam tu quoque Deiphoben;
Nos ignoremus, quid sit matura senectus.
Scire ævi incertum, non numerare decet.

XX. *In Meroen anum ebriosam.*

QUi primus, MEROE, nomen tibi condidit, ille
Thesidæ nomen condidit Hippolyto.
Nam divinare est, nomen componere, quod sit
Fortunæ, morum, vel necis indicium.
Protesilae, tibi nomen sic fata dederunt:
Victima quod Trojæ prima futurus eras.
Idmona quod vatem, medicum quod Iapida dicunt:
Discendas artes nomina præveniunt.
Et tu sic, Meroe: non quod sis atra colore,
Ut quæ Niliaca nascitur in Meroe:
Infusum sed quod vinum non diluis undis,
Potare immixtum sueta merumque merum.

XXI. *Nemesis e Græco.*

ME lapidem quondam Persæ advexere, tropæum
Ut fierem bello: nunc ego sum NEMESIS.
At sicut Græcis victoribus adsto tropæum,
Punio sic Persas vaniloquos Nemesis.

XXII. *De varietate fortunæ, e Græco.*

THesauro invento, qui limina mortis inibat,
Liquit ovans laqueum, quo periturus erat.
At qui, quod terræ abdiderat, non repperit aurum,
Quem laqueum invenit, nexuit: & periit.

XXIII. *Idem aliter.*

QUi laqueum collo nectebat, repperit aurum:
Thesaurique loco deposuit laqueum.
At qui condiderat, postquam non repperit aurum,
Aptavit collo, quem reperit laqueum.

XXIV. *De Thrasybulo Lacedæmonio.*

EXcipis adverso quod pectore vulnera septem:
Arma superveheris quod, Thrasibule, tua:
Non dolor hic patris: Pitanæ sed gloria major.
Rarum, tam pulchro funere posse frui.
Quem postquam mæsto socii posuere feretro,
Talia magnanimus edidit orsa pater:
Flete alios. natus lacrymis non indiget ullis,
Et meus, & talis, & Lacedæmonius.

XXV. *De Lacæna matre.*

MAter Lacæna clypeo obarmans filium,
Cum hoc, inquit, aut in hoc redi.

XXVI. *In divitem quemdam.*

QUidam superbus opibus, & fastu tumens,
Tantumque verbis nobilis,
Spernit vigentis clara secli nomina,
Antiqua captans stemmata,
Martem, Remumque, & conditorem Romulum,
Primos parentes nuncupans.
Hos ille Serum veste contexi jubet:
Hos cælat argento gravi,
Ceris inurens januarum limina,
Et atriorum pegmata.
Credo, quod illi nec pater certus fuit:
Et mater est vere lupa.

XXVII. *Antisthenes Cynicus Philosophus.*

INventor primus Cynices ego. quæ ratio isthæc?
Alcides multo dicitur esse prior:
Alcida quondam fueram doctore secundus,
Nunc ego sum Cynices primus, & ille deus.

XXVIII. *Idem.*

DIscipulus nulli melior, meliorve magister,
Εἰς ἀρετὴν συνέβη, ϗ κυνικὴν σοφίην.
Dicere me verum novit, qui novit utrumque,
Καὶ θεὸν Ἀλκείδην, ϗ κύνα Διογένην.

XXIX. *Libero patri.*

Αἰγύπτῳ μὲν Ὄσιρις ἐγὼ, Μυσῶν δὲ Φανάκης,
Βάκχος ἐνὶ ζωοῖσιν, ἐνὶ φθιμένοις Ἀϊδωνεύς,
Πυρογενὴς, δίκερως, τιτανολέτης, Διόνυσος.

XXX. *Myobarbum Liberi patris signo marmoreo in villa nostra omnium deorum argumenta habentis.*

OGygia me Bacchum vocat:
Osirin Ægyptus putat.
Mysi Phanacen nominant.
Dionyson Indi existimant.
Romana sacra Liberum.
Arabica gens Adoneum.
Lucaniacus Pantheum.

XXXI. *In Corydonem marmoreum.*

Αἲξ, χίμαρος, πήρη, ποιμὴν, ῥαβδοῦχος, ἐλάιη,
Εἷς λίθος. ἐκ πάντων λιτὸς ἐγὼ Κορύδων.

XXXII. *In simulachrum Sapphus.*

LEsbia Pieriis Sappho soror addita Musis,
Εἰμ' ἐνάτη Λυρικῶν, Αονίδων δεκάτη.

XXXIII. *Deæ Veneris.*

ORta salo, suscepta solo, patre edita cælo,
Æneadum genetrix, hic habito alma Venus.

XXXIV. *Ad libellum suum de Proculo.*

SI tineas, cariemque pati te, charta, necesse est,
Incipe versiculis anteperire meis. Ma-

Malo, inquis, tineis. Sapis, ærumnose Libelle,
Perfungi mavis qui leviore malo.
Aſt ego damnoſæ nolo otia perdere Muſæ,
Jacturam ſomni quæ parit, atque olei.
Utilius dormire fuit, quam perdere ſomnum,
Atque oleum. bene ais. cauſa ſed iſta mihi eſt;
Iraſcor Proculo: cujus facundia tanta eſt,
Quantus honor. ſcripſit plurima, quæ cohibet.
Hunc ſtudeo ulciſci: & prompta eſt hæc ultio vati:
Qui ſua non edit carmina, noſtra legat.
Hujus in arbitrio eſt, ſeu te juveneſcere cedro,
Seu jubeat duris vermibus eſſe cibum.
Huic ego, quod nobis ſupereſt ignobilis oti,
Deputo: ſive legat, quæ dabo, ſive tegat.

XXXV. *De nomine cujuſdam Lucii, ſculpto in marmore.*

Lucius una quidem, geminis ſed diſſita punctis
Littera: prænomen ſic L nota ſola facit.
Poſt M inciſum eſt: puto ſic M non tota videtur.
Diſſiluit ſaxi fragmine læſus apex.
Nec quiſquam, Marius, ſeu Marcius, anne Metellus
Hic jaceat, certis noverit indiciis.
Truncatis convulſa jacent elementa figuris,
Omnia confuſis interiere notis.
Miremur periiſſe homines? monumenta fatiſcunt,
Mors etiam ſaxis, nominibuſque venit.

XXXVI. *De Sabina uxore.*

Sive probas Tyrio textam ſubtegmine veſtem:
Seu placet inſcripti commoditas tituli:
Ipſius hoc dominæ concinnat utrumque venuſtas,
Has geminas artes una Sabina colit.

XXXVII. *De eadem Sabina.*

Laudet Achæmenias orientis gloria telas:
Molle aurum pallis Græcia texe tuis.
Non minus Auſoniam celebret dum fama Sabinam,
Parcentem magnis ſumptibus, arte parem.

XXXVIII. *De eadem Sabina.*

Licia qui texunt & carmina; carmina Muſis,
Licia contribuunt, caſta Minerva, tibi.
Aſt ego rem ſociam non diſſociabo, Sabina:
Verſibus inſcripſi quæ mea texta meis.

XXXIX. *Qualem velit amicam.*

Hanc volo, quæ non volt, illam quæ volt, ego nolo.
Vincere volt animos, non ſatiare Venus.
Oblatas ſperno illecebras, detrecto negatas.
Nec ſatiare animum, nec cruciare volo.
Nec bis cincta Diana placet, nec nuda Cythere.
Illa voluptatis nil habet, hæc nimium.
Callida ſed mediæ Veneris mihi venditet artem
Femina, cui jungar: quod volo, nolo vocet.

XL. *De Chreſto & Acindyno fratribus.*

Χρῆϛος, Ἀκίνδυνος, εἰσὶν ἀδελφεοί. οἰκτρὰ δὲ τέκνα,
Moribus ambo malis, nomina falſa gerunt.
Οὐδ' οὗτος χρηϛὸς, οὐδ' οὗτος ἀκίνδυνός ἐϛιν.
Una poteſt ambos littera corrigere.
Αἴκεν Χρῆϛος ἕλῃ, Ἀκίνδυνος ἄλφ' ἀπολέσσῃ:
Κίνδυνος hic fiet; frater Ἄχρηϛος erit.

XLI. *De iiſdem.*

Germani fratres ſunt, Chreſtos, Acindynos alter.
Falſum nomen utrique; ſed ut verum ſit utrique,
Alpha ſuum Chreſto det Acindynos, ipſe ſine alpha
Permaneat, verum nomen uterque geret.

XLII. *De Pallade, & Venere armata.*

Armatam vidit Venerem Lacedæmone Pallas.
Nunc certemus, ait, judice vel Paride.
Cui Venus: Armatam nunc me, temeraria, temnis,
Quæ, quo te vici tempore, nuda fui?

XLIII. *Idem aliter.*

Armatam Pallas Venerem Lacedæmone viſens,
Viſue, ut judicium ſic ineamus? ait.
Cui Venus arridens, Quid me galeata laceſſis?
Vincere ſi poſſum nuda, quid arma gerens?

XLIV. *Ad Philomuſum grammaticum.*

Emptis quod libris tibi bibliotheca referta eſt;
Doctum, & grammaticum te, Philomuſe, putas?
Hoc genere & chordas, & plectra & barbita conde.
Omnia mercatus, cras citharœdus eris.

XLV. *In ſtatuam Rufi, rhetoris ſemiviri, & elinguis.*

Rhetoris hæc Rufi ſtatua eſt. nil verius. ipſa eſt.
Ipſa adeo linguam non habet, & cerebrum.
Et riget, & ſurda eſt, & non videt. omnia Rufi.
Unum diſſimile eſt. mollior ille fuit.

XLVI. *In tabulam, ubi erat picta imago Rufi rhetoris.*

Elinguem quis te dicentis imagine pinxit?
Dic mihi, Rufe. taces. nil tibi tam ſimile eſt.

XLVII. *De eadem tabula.*

HÆC Rufi tabula eſt. nil verius. Ipſe ubi Rufus?
In cathedra. Quid agit? Hoc, quod & in tabula.

XLVIII. *De eodem Rufo.*

REMINISCO Rufus dixit in verſu ſuo:
COR ergo verſus, imo Rufus non habet.

XLIX. *Idem.*

Qui REMINISCO putat ſe dicere poſſe Latine:
Hic ubi CO ſcriptum eſt, legeret COR, ſi cor haberet.

L. *De eodem Rufo.*

Rufus vocatus rhetor olim ad nuptias,
Celebri (ut fit) convivio,
Grammaticæ ut artis ſe peritum oſtenderet,
Hæc vota dixit nuptiis:
Et maſculini, & feminini gignite,
Generiſque neutri filios.

LI. *Imago Rufi rhetoris.*

ORE pulchro, & ore muto. ſcire vis quæ ſim? Volo.
Imago Rufi rhetoris Pictavici.
Diceret ſed ipſe, vellem, Rhetor hoc mi. Non poteſt.
Cur? Ipſe rhetor eſt imago imaginis.

N 2 LII.

LII. *De eadem Rufi statua.*

RHetoris hæc Rufi statua est. Si saxea, Rufi.
Cur id ais? semper saxeus ipse fuit.

LIII. *De Diogene Cynico philosopho.*

PEra, poleuta, tribon, baculus, scyphus, arcta supellex
Ista fuit Cynici: sed putat hanc nimiam.
Namque cavis manibus cernens potare bubulcum,
Cur, scyphe, te, dixit, gesto supervacuum?

LIV. *De Crœso, & eodem Diogene.*

EFfigiem, rex Crœse, tuam, ditissime regum,
Vidit apud manes Diogenes Cynicus.
Constitit utque procul, solito majora cachinno
Concussus, dixit: Quid tibi divitiæ
Nunc prosunt, regum rex o ditissime, cum sis
Sicut ego solus, me quoque pauperior?
Nam quæcumque habui, mecum fero: cum nihil ipse
Ex tantis tecum, Crœse, feras opibus.

LV. *Lais dicans Veneri speculum suum.*

LAis anus Veneri speculum dico: dignum habeat se
Æterna æternum forma ministerium.
At mihi nullus in hoc usus: quia cernere talem,
Qualis sum, nolo: qualis eram, nequeo.

LVI. *De Castore, Polluce, & Helena.*

IStos, tergemino nasci quos cernis ab ovo,
Patribus ambiguis & matribus assere natos.
Hos genuit Nemesis: sed Leda puerpera fovit.
Tyndareus pater his, & Jupiter. hic putat, hic scit.

LVII. *De imagine Veneris sculpta a Praxitele.*

VEra Venus Gnidiam cum vidit Cyprida, dixit:
Vidisti nudam me, puto, Praxitele.
Non vidi, nec fas: sed ferro opus omne polimus.
Ferrum Gradivi Martis in arbitrio.
Qualem igitur domino scierant placuisse Cytheren,
Talem fecerunt ferrea cæla deam.

LVIII. *In buculam æream Myronis.*

BUcula sum, cælo genitoris facta Myronis
Ærea: nec factam me puto, sed genitam.
Sic me taurus init: sic proxima bucula mugit:
Sic vitulus sitiens ubera nostra petit.
Miraris, quod fallo gregem? gregis ipse magister
Inter pascentes me numerare solet.

LIX. *De eadem bucula.*

UBera quid pulsas frigentia matris ahenæ,
O vitule, & succum lactis ab ære petis?
Hunc quoque præstarem: si me pro parte parasset
Exteriore Myron, interiore Deus.

LX. *Ad Dædalum de eadem bucula.*

DÆdale, cur vana consumis in arte laborem?
Me potius clausæ subjice Pasiphaæ.
Illecebras veræ si vis dare, Dædale, vaccæ,
Viva tibi species vacca Myronis erit.

LXI. *Eadem de se.*

ERrasti, attendens hæc ilia nostra, juvence.
Non manus artificis lac dedit uberibus.

LXII. *Eadem.*

PAsce greges procul hinc, ne quæso, bubulce, Myronis
Æs, veluti spirans cum bubus, exagites.

LXIII. *Eadem.*

ME vitulus cerneus, immugiet. irrruet in me
Taurus amans. pastor cum grege mittet agens.

LXIV. *De eadem Myronis bucula.*

ÆRea mugitum poterat dare vacca Myronis:
Sed timet artificis deterere ingenium.
Fingere nam similem vivæ, quam vivere, plus est;
Nec sunt facta dei mira, sed artificis.

LXV. *Eadem bucula de se.*

ÆRea bos steteram, mactata est vacca Minervæ;
Sed dea proflatam transtulit huc animam.
Et modo sum duplex: pars ærea, pars animata.
Hæc manus artificis dicitur, illa Deæ.

LXVI. *Ad taurum eadem bucula.*

QUid me taura paras, specie deceptus, inire?
Non sum ego Minoæ machina Pasiphaæ.

LXVII. *De eadem Myronis bucula.*

NEcdum caduco sole, jam sub vespere,
Ageret juvencas cum domum pastor suas,
Suam relinquens, me minabat, ut suam.

LXVIII. *De eadem bucula.*

UNam juvencam pastor forte amiserat.
Numerumque jussus reddere,
Me defuisse conquerebatur, sequi
Quæ noluissem ceteras.

LXIX. *Quæ sexum mutarint.*

VAllebanæ (nova res, & vix credenda poetis:
Sed quæ de vera promitur historia)
Femineam in speciem convertit masculus ales:
Pavaque de pavo constitit ante oculos.
Cuncti admirantur monstrum: sed mollior agna
Adstitit in tenerum de grege versa marem.
Quid stolidi ad speciem notæ novitatis hebetis?
An vos Nasonis carmina non legitis?
Cænida convertit proles Saturnia Consus:
Ambiguoque fuit corpore Tiresias.
Vidit semivirum fons Salmacis Hermaphroditum.
Vidit nubentem Plinius Androgynum.
Nec satis antiquum, quod Campana in Benevento
Unus ephebotum virgo repente fuit.
Nolo tamen veteris documenta arcessere famæ.
Ecce ego sum factus femina de puero.

LXX. *Ad Pythagoram de Marco.*

PYthagora Euphorbi, reparas qui semina rerum,
Corporibusque novis das reduces animas:
Dic,

Dic, quid erit Marcus jam fata novissima functus,
Si redeat vitam rursus in aeriam?
Quis Marcus? Feles nuper Pullaria dictus:
Corrupit totom qui puerile decus:
Perversæ Veneris postico voluere fossor,
Lucilii vatis subulo, pulliprema.
Non taurus, non mulus erit, non hippocamelus,
Non caper, aut aries, sed scarabæus erit.

LXXI. *Subscriptum picturæ Crispæ mulieris impudicæ.*

PRæter legitimi genitalia fœdera cœtus,
Repperit obscœnas veneres viriosa libido.
Herculis hæredi quam Lemnia suasit egestas,
Quam toga facondi scenis agitavit Afrani,
Et quam Nolenis capitalis luxus inussit.
Crispa tamen cunctas exercet corpore in uno,
Deglubit, fellet, molitur per utramque cavernam;
Ne quid inexpertom frustra moritura relinquat.

LXXII. *De Achilla, qui dissecuit calvariam.*

ABjecta in triviis inhumati glabra jacebat
Testa hominis, nudum jam cute calvitium.
Fleverunt alii: fletu non motus Achillas,
Insuper & silicis verbere dissecuit.
Eminus ergo isto rediit lapis ultor ab osse:
Auctorisque sui frontem oculosque petit.
Sic otinam certos manus impia dirigat ictus,
Auctorem ut feriant tela retorta suum.

LXXIII. *De Alcone medico, & Diodoro haruspice.*

LAngueori Marco dixit Diodorus haruspex,
Ad vitam non plus sea superesse dies.
Sed medicus divis satisque potentior Alcon:
Falsum convicit illico haruspicium,
Tractavitque manom victuri, oi tetigisset.
Illico uam Marco sea periere dies.

LXXIV. *De signo Jovis, & Alcone medico.*

ALcon hesterno signum Jovis attigit. Ille,
Quamvis marmoreus, vim patitur medici.
Ecce hodie jussus transferri ex æde vetusta
Effertur: quamvis sit Deos, atque lapis.

LXXV. *In Eunomum medicum.*

LAnguentem Cajum moritorum dixerat olim
Eunomus. evasit fati ope, non medici.
Paulo post ipsum vider, aut vidisse putavit
Pallentem, & multa mortis in effigie.
Quis tu? Cejus, air. Vivisne? Hic abnuit. At quid
Nunc agis hic? Missu Diris, ait, venio.
Ut, quia ootitiam rerumque hominumque tenerem,
Accirem medicos. Eunomus obriguit.
Tum Cajus: Metuas oihil, Euoome. dico ego & omoes,
Nullum qoi saperet, dicere te medicum.

LXXVI. *In hominem vocis absonæ.*

LAtratus catulorum, hiunitus fingis equorum,
Caprigenomque pecus, lanigerosque greges
Balatu adsimilas: asinos quoque rudere dicas,
Quum vis Arcadicum fingere, Marce, pecus.
Gallorum cantus, & ovaores gutture corvos,
Et quidquid vocum bellua & ales habet,
Omnia quum simoles ita vere, ut ficta negentur:
Non potes humanæ vocis habere sonum.

LXXVII. *Ad Crispam.*

DEformem quidam te dicunt, Crispa: at egu istud
Nescio. mi pulchra es. judice me satis est.
Quin etiam cupio, junctus qoia zelos amuri est,
Ut videare aliis fœda, decora mihi.

LXXVIII. *Qualem velit habere amicam.*

SIt mihi talis amica, velim,
Jurgia quæ temere incipiat:
Nec studeat quasi casta loqui
Pulchra, procaa, petulaote manu.
Verbera qoæ ferat, & regerat,
Cæsaque ad oscula confugiat.
Nam nisi moribus his fuerit,
Casta, modesta, pudenter agens;
Dicere abominor, uaor erit.

LXXIX. *Ad Cupidinem ex Græco.*

HOc, quod amare vocant, misce, aut dissolve, Cupido,
Aut neotrum flammis ure, vel ure duos.

LXXX. *Ad Dionen de amore suo.*

AUt restingue ignem, qoo torreor, alma Dione,
Aut traosire jube, vel face utrimque parem.

LXXXI. *Ex Græco*, ἀρχὴ τὸ ἥμισυ παντός.

INcipe. dimidium facti est, cœpisse. superfit
Dimidium. rursum hoc incipe: & efficies.

LXXXII. *Ex Græco.*

Αἱ χάρις ἁ βραδύπυς ἄχαρις χάρις.

GRatia, quæ tarda est, ingrata est. Gratia namque
Cum fieri properat, gratia grata magis.

LXXXIII. *Idem.*

SI bene qoid facias, facias cito. nam cito factum
Gratum erit. ingratum gratia tarda facit.

LXXXIV. *In saltatorem ineptum.*

DEceptæ felix casus se miscuit arti.
Histrio, saltavit qui Capanea, ruit.
Idem, qui Nioben saltavit saaeus, ut tum
Spectator veram crediderit Nioben.
In Canace, visus molto felicior ipsa:
Quod noo hic gladio viscera dissecuit.

LXXXV. *De eodem.*

DAphnen & Nioben saltavit simius idem,
Ligneus ut Daphne, saaeus ut Niobe.

LXXXVI. *Dodralis potio.*

DOdra ex dodraute est. sic collige: jos, aqoa, vinum,
Sal, oleum, panis, mel, piper, herba, novem.

LXXXVII.

LXXXVII. *De eadem.*

DOdra vocor. Quæ causa? Novem species gero.
Quæ sunt?
Jus, aqua, mel, vinum, panis, piper, herba, oleum, sal.

LXXXVIII. *De eadem dodra potione.*

Δόδρα πότος καὶ ἀριθμός. ἔχω μέλι, οἶνον,
ἔλαιον,
Ἄρτον, ἅλας, βοτάνην, ζωμὸν, ὕδωρ, πέπερι.

LXXXIX. *De Jurisconsulto, qui uxorem habebat adulteram.*

JUris consulto, cui oubit adultera conjux,
Papia lex placuit: Julia displicuit.
Quæritis, unde hæc sit distantia? semivir ipse
Scatiniam metuens, non metuit Titiam.

XC. *Ad Zoilum, qui uxorem mœcham duxerat.*

SEmivir uxorem duxisti, Zoile, mœcham.
O quantus fiet quæstus utrimque domi!
Quum dabit uxori molitor tuus, & tibi adulter,
Quanti deprensi damna pudoris ement!
Sed modo quæ vobis lucrosa libido videtur,
Jacturam senio mox subeunte feret.
Incipient operas conducti vendere mœchi,
Quos modo munificos leoa juventa dabit.

XCI. *Ad Venerem,* δύσερως.

HAnc amo, quæ me odit: contra, hanc, quoniam
me amat, odi.
Compone inter nos, si potes, alma Venus.
Perfacile id faciam, mores mutabo, & amores.
Oderit hæc, amet hæc. rursus idem patiar.
Vis ambas ut ames? si diligat utraque, vellem.
Hoc tibi tu præsta, Marce: ut ameris, ama.

XCII. *Ad eamdem.*

SUasisti, Venus ecce, duas dyseros ut amarem.
Odit utraque: aliud da modo consilium.
Vince datis ambas. Cupio: verum arcta domi res.
Pellice promissis. Nulla fides inopi.
Atteslare Deos. Nec fas mihi fallere divos.
Pervigila ante fores. Nocte capi metuo.
Scribe elegos. Nequeo, Musarum & Apollinis expers.
Frange fores. Pœnas judicii metuo.
Stulte ab amore mori pateris: non vis ob amorem.
Malo miser dici, quam miser atque reus.
Suasi quod potui: tu alios modo consule. Dic quos?
Quod sibi suaserunt, Phædra & Elissa dabunt.
Quod Canace, Phyllisque, & fastidita Phaoni.
Hoc das consilium? Tale datur miseris.

XCIII. *Pulchrum dei responsum.*

DOctus Hylas cæstu, Phegeus catus arte palæstræ,
Clarus Olympiacis & Lycus in stadiis,
An possent omnes venturo vincere agone,
Hammonem Libyæ consuluere deum.
Sed deus, ut sapiens, Dabitur victoria vobis
Indubitata quidem, si caveatis, ait,
Ne quis Hylam cæstu, ne quis certamine luctæ
Phegea, ne cursu te, Lyce, prætereat.

XCIV. *De Hermiones zona.*

PUnica turgentes redimibat zona papillas
Hermiones: zonæ textum elegion erat.
Qui legis hunc titulum, Paphie tibi mandat, ames me:
Exemploque tuo neminem amare vetes.

XCV. *De Hyla, quem Naiades rapuerunt.*

ASpice quam blandæ necis ambitione fruatur,
Letifera experiens gaudia, pulcher Hylas!
Oscula & infestos inter moriturus amores,
Ancipites patitur Naiadas Eumenidas.

XCVI. *Ad Nymphas Narcissum persequentes.*

FUritis procaces Naiades
Amore sævo, & irrito.
Ephebus iste flos erit.

XCVII. *De Narcisso, qui sui ipsius amore captus erat.*

SI cuperes alium, posses, Narcisse, potiri.
Nunc tibi amoris adest copia: fructus abest.

XCVIII. *De eodem.*

QUid non ex hujus forma pateretur amator,
Ipse suam qui sic deperit effigiem?

XCIX. *In Echo dolentem propter mortem Narcissi.*

COmmoritur, Narcisse, tibi resonabilis Echo,
Vocis ad extremos exanimata modos.
Et pereuntis adhuc gemitum resecuta querelis,
Ultima nec etiam verba loquentis amat.

C. *De Hermaphrodito.*

MErcurio genitore satus, genitrice Cythere,
Nominis ut mixti, sic corporis Hermaphroditus,
Concretus sexu, sed non perfectus, utroque:
Ambiguæ Veneris, neutro potiundus amori.

CI. *De conjunctione Salmacis cum Hermaphrodito.*

SAlmacis optato concreta est nympha marito.
Felix virgo, sibi si scit inesse virum.
Et tu formosæ juvenis permixte puellæ,
Bis felix, unum si licet esse duos.

CII. *Ad Apollinem de Daphne puella fugiente.*

POne arcum Pæan, celeresque reconde sagittas:
Non te virgo fugit, sed tua tela timet.

CIII. *Ad corticem, quo Daphne tegebatur.*

INvide cur properas cortex operire puellam?
Laurea debetur Phœbo, si virgo negatur.

CIV. *In duas sorores diversorum morum.*

DElia, vos miramur: & est mirabile, quod tam
Dissimiles estis, tuque sororque tua.
Hæc habitu casto, quum non sit, casta videtur;
Tu præter cultum nil meretricis habes.
Quum casti mores tibi sint, huic cultus honestus:
Te tamen & cultus damnat, & actus eam.

CV. *Ad*

CV. *Ad Gallam.*

Vado, sed sine me, quia te sine: nec nisi tecum
Totus ero; pars quum sim altera, Galla, tui.
Vado tamen, sed dimidius, vado minor ipso
Dimidio: nec me jam locus unus habet.
Nam tecum fere totus ero, quocumque recedam.
Pars veniet mecum quantulacumque mei.
Separor unus ego, sed partem sumo minorem
Ipse mei. tecum pars mea major abit.
Si redeam, tibi totus ero: pars nulla vacabit,
Quæ mox non redeat in tua jura. Vale.

CVI. *In Venerem anadyomenen.*

Emersam pelagi nuper genitalibus undis
Cyprin Apellei cerne laboris opus:
Ut complexa manu madidos salis æquore crines
Humidulis spumas stringit utraque comis.
Jam tibi nos, Cypri, Juno inquit & innuba Pallas,
Cedimus, & formæ præmia deferimus.

CVII. *In puerum formosum.*

Dum dubitat natura, marem, faceretne puellam:
Factus es o pulcher pene puella puer.

CVIII. *In scabiosum Polygitonem.*

Thermarum in solio si quis Polygitona vidit
Ulcera membrorum scabie putrefacta foventem,
Præposuit cunctis spectacula talia ludis.
Principio tremulis gannitibus aera pulsat,
Verbaque lascivos meretricum imitantia cœtus
Vibrat: & obscœnæ numeros pruriginis implet.
Brachia deinde rotat, velut enthea dæmone Mænas,
Pectus, crura, latus, ventrem, femora, inguina, suras,
Tergum, colla, humeros, luteæ Symplegadis antrum.
Tam diversa locis vaga carnificina peretrat,
Donec marcentem calidi fervore lavacri
Blandus letali solvat dulcedine morbus.
Defectos sic fama viros, ubi cassa libido
Femineos cœtus, & non sua bella lacessit,
Irrita vexato consumere gaudia lecto,
Titillata brevi quum jam sub fine voluptas
Fervet, & ingesto peragit ludibria morsu:
Turpia non aliter Polygiton membra resolvit.
Et quia debentur suprema piacula vitæ,
Ad Phlegetonteas sese jam præparat undas.

CIX. *De quodam Silvio Bono, qui erat Brito.*

Silvius ille Bonus, qui carmina nostra lacessit,
Nostra magis meruit disticha Brito Bonus.

CX. *De eodem.*

Silvius hic Bonus est. Quis Silvius? Iste Britannus.
Aut Brito hic non est Silvius, aut malus est.

CXI. *De eodem.*

Silvius iste Bonus fertur, ferturque Britannus:
Quis credat civem degenerasse bonum?

CXII. *De eodem.*

Nemo bonus Brito est. si simplex Silvius esse
Incipiat, simplex desinat esse Bonus.

CXIII. *De eodem.*

Silvius hic Bonus est. Sed Brito est Silvius idem.
Simplicior res est, credite, Brito malus.

CXIV. *De eodem.*

Silvi, Brito, Bonus, quamvis homo non bonus esse
Ferris: nec se quit jungere Brito Bono.

CXV. *In Furippum.*

Pars te Furippum vocitat, pars vero Furippum,
Altera producens, altera corripiens.
Elige utrum malis: aut tende, aut corripe nomen.
Conveniet quodvis, fur furiose, tibi.

CXVI. *Epicuri opinio.*

Quod est beatum, morte & æternum carens,
Nec sibi parit negotium, nec alteri.

CXVII. *De homine pigro.*

Sanus piger febriente multo est nequior.
Potat duplum, dapesque duplices devorat.

CXVIII. *In Didus imaginem.*

Illa ego sum Dido vultu, quem conspicis hospes,
Assimilata modis pulchraque mirificis.
Talis eram: sed non, Maro quam mihi finxit, erat mens:
Vita nec incestis læta cupidinibus.
Namque nec Æneas vidit me Troius umquam,
Nec Libyam advenit classibus Iliacis.
Sed furias fugiens atque arma procacis Iarbæ,
Servavi, fateor, morte pudicitiam,
Pectore transfixo: castus quod perculit ensis,
Non furor, aut læso crudus amore dolor.
Sic cecidisse juvat. vixi sine vulnere famæ.
Ulta virum, positis mœnibus, oppetii.
Invida cur in me stimulasti Musa Maronem,
Fingeret ut nostræ damna pudicitiæ?
Vos magis historicis, lectores, credite de me,
Quam qui furta deum concubitusque canunt
Falsidici vates: temerant qui carmine verum:
Humanisque deos assimilant vitiis.

CXIX. *De tribus incestis.*

Tres uno in lecto. stuprum duo perpetiuntur,
Et duo committunt. quatuor esse reor.
Falleris; extremis da singula crimina: & illum
Bis numeres medium, qui facit, & patitur.

CXX. *In Castorem.*

Lambere quum vellet mediorum membra virorum
Castor, nec posset vulgus habere domi:
Repperit, ut nullum fellator perderet inguen:
Uxoris cœpit lingere membra suæ.

CXXI. *De amissa puella.*

Tres fuerant Charites: sed dum mea Lesbia vixit,
Quatuor. ut periit, tres numerantur item.

CXXI. *In Faustulum staturæ brevis Anicii Probini.*

Faustulus insidens formicæ, ut magno elephanto,
Decidit, & terræ terga supina dedit.

Moxque

Moxque idem ad mortem eſt multatus calcibus ejus,
Perditus ut poſſet vix retinere animam.
Vix tamen eſt ſatus: Quid rides, improbe Livor,
Quod cecidi? cecidit non aliter Phaethon.

CXXIII. *In Eunum liguritorem.*

EUne quid affectas vendentem Phyllida odores?
Diceris hanc mediam lambere, non molere.
Perſpice, ne mercis fallant te nomine: vel ne
Aere Seplaſiæ decipiare, cave.
Dum Custon Coſtunque putas communis odotis,
Et Nardum & Sardas eſſe ſapore pari.

CXXIV. *In eumdem.*

DIverſa infelix & lambit, & olfacit Eunus.
Diſſimilem olfactum naris & oris habet.

CXXV. *In eumdem Eunum.*

SAlgama non hoc ſunt, quod Balſama. cedite odores.
Nec male olere mihi, nec bene olere placet.

CXXVI. *In eumdem Eunum.*

ΛAΐς, Ἔρως, & Ἴτυς, Χείρων, & Ἔρως, Ἴτυς alter;
Nomina ſi ſcribis, prima elementa adime:
Ut facias verbum, quod tu facis, Eune magiſter.
Dicere me Latium non decet opprobrium.

CXXVII. *In eumdem.*

EUne, quod uxoris gravidæ putria inguina lambis:
Feſtinas gloſſas non natis tradere natis.

CXXVIII. *Ad eumdem pædagogum liguritorem.*

EUnus Syriſcus inguinum liguritor,
Opicus magiſter (ſic eum docet Phyllis)
Muliebre membrum quadriangulum cernit.
Triquetro coactu Δ litteram ducit.
De valle femorum altrinſecus pares rugas,
Mediumque fiſſi rima qua patet, callem,
Ψ dicit eſſe. nam triſiſſilis forma eſt.
Cui ipſe linguam quum dedit ſuam, Λ eſt,
Veramque in illis eſſe Φ notam ſentit.
Quid imperite P putas ibi ſcriptum,
Ubi locari I convenit longum?
Miſelle doctor, ϒ tibi ſit obſcœno,
Tuumque nomen Θ ſectilis ſignet.

CXXIX. *In Medææ imaginem.*

MEdeam vellet quum pingere Timomachi mens,
Volventem in natos crudum animo facinus.
Immanem exhauſit rerum in diverſa laborem,
Fingeret affectum matris ut ambiguum.
Ira ſubeſt lacrymis, miſeratio nun caret ira.
Alterutrum videas, ut ſit in alterutro.
Cunctantem ſatis eſt. nam digna eſt ſanguine mater
Natorum; tua non dextera, Timomache.

CXXX. *In eamdem.*

QUis te pictorum ſimulavit, peſſima Colchis,
In natos crudum volvere mente nefas?
Uſque adeone ſitis puerorum haurire cruorem,
Ut ne picta quidem parcere cæde velis?
Numnam te pellex ſtimulat? numne alter Iaſon,
Altera vel Glauce ſunt tibi cauſa necis?
Quin ne picta quidem ſis barbara? namque tui vim
Cera tenax zeli concipit immodicam.
Laudo Timomachum, matrem quod pinxit in enſe
Cunctantem, prolis ſanguine ne maculet.

CXXXI. *In quemdam, qui levia ſibi inguina faciebat.*

INguina quod calido levas tibi dropace, cauſa eſt:
Irritant volſas levia membra lupas.
Sed quod & elixo plantaria podice vellis,
Et teris incuſas pumice Clazumenas,
Cauſa latet: bimarem niſi quod patientia morbum
Adpetit: & tergo femina, pube vir es.

CXXXII. *In cæcum & claudum.*

INſidens cæco graditur pede claudus utroque.
Quo caret alteruter, ſumit ab alterutro.
Cæcus namque pedes claudo greſſumque miniſtrat:
At claudus cæco lumina pro pedibus.

CXXXIII. *Idem.*

AMbulat inſidens cæco, pede captus utroque
Atque alterna ſubit munia debilitas.
Nam cæcus claudo pede commodat: ille viciſſim
Mutua dat cæco lumina pro pedibus.

CXXXIV *De divite & paupere.*

NON eſt dives opum dives: nec pauper inopſque
Infelix: alio nec magis alter eget.
Dives eget gemmis, cereali munere pauper.
Sed quum egeant ambo, pauper egens minus eſt.

CXXXV. *De Penelope.*

INtemerata procis, & tot ſervata per annos,
Oſcula vix ipſi cognita Telemacho.
Hinc mea virginitas facibus tibi luxit adultis:
Arſit & invidia principe verus amor.
Sæpe ego metuitis tremui nova femina ſomnis;
Lapſaque non merito ſunt mihi verba ſono:
Et tamen ignotos ſenſi experrecta dolores,
Strataque tentavi ſicca pavente manu.
Nam tibi anhelanti, ſupremaque bella moventi,
Paruit indulgens & ſine voce dolor,
Dente nihil viulare fero, nihil unguibus auſæ:
Fœdera nam tacita pace peregit amor.
Denique non aviam tremulo clamore vocavi:
Nec prior obſequio ſerva cucurrit anus.
Ipſa verecundo tetigi pallore puellas,
Impoſitum teneri faſſa pudoris opus.

CXXXVI *In grammaticum.*

FElix Grammaticus non eſt: ſed nec fuit umquam:
Nec quiſquam eſt felix nomine grammaticus.

At

At si quis felix præter fatum extitit umquam:
Is demum excessit grammaticos canonas.

CXXXVII. *De infausto matrimonio Grammatici.*

ARma virumque docens, atque arma virumque peritus
Non duxi uxorem, sed magis arma domum.
Namque dies totos, totasque ex ordine noctes
Litibus oppugnat meque, meumque larem:
Atque ut perpetuis dotata a Marte duellis,
Arma in me tollit, nec datur ulla quies.
Jamque repugnanti dedam me; ut denique victum
Jurget ob hoc solum, jurgia quod fugiam.

CXXXVIII. *De Auxilio Grammatico.*

EMendata potest quænam vox esse magistri,
Nomen qui proprium cum vitio loquitur?
Auxilium te nempe vocas, inscite magister,
Da rectum casum: jam Solicismus eris.

CXXXIX. *De fratribus Thebanis.*

NEc Stygiis lucis ineunt sua fœdera fratres
Oedipodionidæ, de misero ah miseri.
Namque etiam ex uno surgentes aggere flammæ
In diversa sui dissiliunt cineris.
Infandos juvenes! quos nec discordia cassos
Luce, nec in semet linquit atrox animus.
Atque utinam & Thebas quissent partirier ipsas,
Regnorum & metas, ut cinerum nebulas!

CXL. *De ingratis ex Menandro.*

NIl homine terra pejus ingrato creat.
Vicinus, hospes, notus, ignotus, cliens,
Et si qua genera civium sunt id genus,
Si quid petenti promptus opis impertias,
Ut misereare, gratia actutum perit.

CXLI. *De Demosthene.*

DIscere si cupis, a doctis quam multa licebit.
Quæ nosti, meditando velis insolescere menti.
Quæ didicisti hauddum, discendo adsumere tendas.

CXLII. *De uxore deformi.*

DEformis uxor cui sit, ancilla elegans:
Uxorem habere, subigere ancillam velit.

CXLIII. *De fortunæ varietate.*

FOrtuna numquam sistit in eodem statu.
Semper movetur: variat, & mutat vices,
Et summa in imum vertit, ac versa erigit.

CXLIV. *In Stellam.*

STella prius superis fulgebas lucifer: at nunc
Extinctus, cassis lumine vesper eris.

CXLV. *Ex Menandro.*

RE fruere, ut natus mortalis; dilige sed rem,
Tamquam immortalis, sors est in utroque verenda.

CXLVI. *Ad notarium velocissime excipientem.*

PUer notarum præpetum,
Solers minister advola.
Bipatens pugillar expedi,
Cui multa fandi copia,
Punctis peracta singulis,
Ut una vox absolvitur.
Evolvo libros uberes,
Instarque densæ grandinis
Torrente lingua perstrepo.
Tibi nec aures ambigunt,
Nec occupatur pagina.
Et mota parce dextera
Volat per æquor cereum.
Quum maxime nunc proloquor
Circumloquentis ambitu,
Tu sensa nostri pectoris
Ut dicta jam ceris tenes.
Sentire tam velox mihi
Vellem dedisset mens mea,
Quam præpetis dextræ fuga
Tu me loquentem prævenis.
Quis, quæso, quis me prodidit?
Quis ista jam dixit tibi,
Quæ cogitabam dicere?
Quæ furta corde in intimo
Exercet ales dextera?
Qui ordo rerum tam novus,
Veniat in aures ut tuas,
Quod lingua nondum absolverit?
Doctrina non hæc præstitit:
Nec ulla tam velox manus
Celeripedis compendii.
Natura munus hoc tibi,
Deusque donum tradidit:
Quæ loquerer, ut scires prius:
Idemque velles, quod volo.

EPIGRAMMATA IV.

Quibus Fastorum a se digestorum meminit.

I. *Ausonius Hesperio filio salutem.*

IGnota æternæ ne sint tibi tempora Romæ,
Regibus, & patrum ducta sub imperiis,
Digessi Fastos, & nomina perpetis ævi:
Sparsa jacent Latiam si qua per historiam.
Sit tuus hic fructus, vigilatas accipe noctes.
Obsequitur studio nostra lucerna tuo.
Tu quoque venturos perlongum confere Janos,
Ut mea congessit pagina præteritos.
Exemplum jam patris habes: ut protinus & te
Aggereet Ausoniis purpura consulibus.

II. *Supputatio ab urbe condita in consulatum nostrum.*

ANnis undecies centum conjunge quaternos,
Undecies unumque super trieterida necte.
Hæc erit æternæ series ab origine Romæ.

III. *De eodem ad Proculum.*

URbis ab æternæ deductam rege Quirino
Annorum feriem quum, Procule, accipies;
Mille annos centumque, & bis fluxisse novenos
Consulis Ausonii nomen adusque leges.
Fors erit, ut lustrum quum se cumulaverit istis,
Confectam Proculus signet Olympiadam.

IV. *In fine ejusdem libri additi.*

HActenus adscripsi Fastos. si fors volet, ultra
Adjiciam. si non, qui legis, adjicies.
Scire cupis, qui sim? titulum qui quartus ab imo est
Quære; leges nomen Consulis Ausonii.

EPHEMERIS

Id est, Totius diei Negotium.

Mane jam clarum reserat fenestras.
Jam strepit nidis vigilax hirundo.
Tu velut primam, mediamque noctem,
Parmeno, dormis.
Dormiunt glires hiemem perennem,
Sed cibo parcunt. tibi causa somni,
Multa quod potas, nimiaqua tendis
Mole saginam.
Inde nec flexas sonus intrat aures:
Et locum mentis sopor altus urget,
Nec coruscantie oculos lacessunt
Fulgura lucis.
Annuam quondam juveni quiatem,
Noctis & lucis vicibus manentem,
Fabulæ fingunt, cui Luna somnos
Continuarit.
Surge nugetor, lacerande virgis.
Surge: ne longos tibi somnus, unde
Non times, detur. rape membra molli,
Parmeno, lecto.
Fors & hæc somnum tibi cantilena
Sapphico suadet modulata versu.
Lesbiæ depelle modum quietis,
Acer Iambe.

Item Parecbasis.

PUer eja surge: & calceos,
Et linteam da sindonem.
Da, quidquid est, amictui,
Quod jam parasti, ut prodeam.
Da rore fontano abluam
Manus, & os, & lumina.
Pateatque, fac, sacrarium,
Nullo paratu extrinsecus.
Pia verba, vota innoxia,
Rei divinæ copia ast.
Nec tus cremandum postulo,
Nec liba crusti mellei:
Foculumque vivi cespitis
Vanis relinquo altaribus.
Deus precandus est mihi,
Ac Filius summi Dei
Majestas uniusmodi,
Sociata sacro Spiritu.
Et ecce jam vota ordior:
Et cogitatio Numinis
Præsentiem sentit pavans.
Pavatne quidquam spes, fides?

Oratio:

OMnipotens, solo mentis mihi cognite cultu,
Ignorate malis, & nulli ignote piorum,
Principio, extremoque carens: antiquior ævo,
Quod fuit, aut veniet: cujus formamque modumque
Nec mens complecti poterit, nec lingua profari:
Cernere quem solus, coramque audire jubentem,
Fas habet, & patriam propter considere dextram:
Ipse opifex rerum, rebus causa ipsa creandis,
Ipse Dei Verbum, Verbum Deus, anticipator
Mundi, quem facturus erat: generatus in illo
Tempore, quo tampus nondum fuit: editus ante,
Quam jubar, & rutilus cælum illustraret Eous:
Quo sine nil actum: per quem facta omnia: cujus
In cælo solium. cui subdita tarra sedenti,
Et mare, & obscuræ chaos insuperabile noctis:
Irrequies, cuncta ipse movens, vegetator inertum:
Non genito genitore Deus, qui frauda superbi
Offensus populi, gentes in regna vocavit,
Stirpis adoptivæ meliore propage colendus:
Cernere quem licuit proavis: quo numine viso,
Et patrem vidisse datum: contagia nostra
Qui tulit: & diri passus ludibria leti,
Esse iter æternæ docuit remeabile vitæ:
Nec solam remeare animam, sed corpore toto
Cælestes intrare plagas, & inane sepulchri
Arcanum vacuis adopertum linquere terris.
Nate patris summi, nostroque salutifer ævo,
Virtutes patrias genitor cui tradidit omnes,
Nil ex invidia retinens, plenusque datorum,
Pande viam precibus, patriasque hæc perfer ad aures.
Da, Pater, invictam contra omnia crimina mentem,
Vipereumque nefas nocituri averte veneni.
Sit satis, antiquam serpens quod perdidit Evam,
Deceptumque adjunxit Adam: nos sera nepotum
Semina, veridicis ætas prædicta prophetis,
Vitemus laqueos, quos letifer implicat anguis.
Pande viam, quæ me post vincula corporis ægri
In sublime ferat: puri qua lactea cæli
Semita ventosæ superat vaga nubila Lunæ.
Qua proceres abiere pii, quaque integer olim
Raptus quadrijugo penetrat super æthere curru
Helias, & solido cum corpore prævius Enoch.
Da, Pater, æterni speratam luminis auram:
Si lapides non juro deos, unumque verendi
Suspiciens altare sacri, libamina vitæ
Intemerata fero: si te Dominique, Deique,
Unigenæ cognosco Patrem, mistumque Duobus,
Qui super æquoreas volitabat Spiritus undas.

Da,

Da, Genitor, veniam, cruciataque pectora purga:
Si te non pecudum fibris, non sanguine fuso
Quæro: nec arcanis numen conjectu sub extis:
Si scelere abstineo, errori obnoxius: & si
Opto magis, quam fido, bonus, purusque probari.
Confessam dignare animam: si membra caduca
Exsecror, & tacitum si pœnitet: altaque sensus
Formido excruciat, tormentaque sera gehennæ
Anticipat, patiturque suos mens saucia manes.
Da, Pater, hæc nostro fieri rata vota precatu.
Nil metuam, cupiamque nihil, satis hoc rear esse,
Quod satis est. nil turpe velim, nec causa pudoris
Sim mihi. non faciam cuiquam, quæ tempore eodem
Nollem facta mihi. nec vero crimine lædar,
Nec maculer dubio. paulum distare videtur
Suspectus, vereque reus. male posse facultas
Nulla sit: at bene posse adsit tranquilla potestas.
Sim tenui victu, atque habitu. sim carus amicis.
Et semper genitor, sine vulnere nominis hujus,
Non animo doleam, non corpore: cuncta quietis
Fungantur membra officiis: nec saucius ullis
Partibus amissum quidquam desideret usus.
Pace fruar. securus agam. miracula terræ
Nulla putem. suprema mihi quum venerit hora,
Nec timeat mortem bene conscia vita, nec optet.
Purus ab occultis quum te indulgente videbor,
Omnia despiciam, fuerit quum sola voluptas
Judicium sperare tuum. quod dum sua differt
Tempora, cunctaturque dies, procul exige sævum
Insidiatorem blandis erroribus anguem.
Hæc pia, sed mæsto trepidantia vota reatu,
Christe, apud æternum placabilis affere patrem.
Salvator, deus, ac dominus, mens, gloria, verbum,
Filius, ex vero verus, de lumine lumen,
Æterno cum patre manens, in secula regnans.
Consona quem celebrant modulati carmina David:
Et responsuris ferit aera vocibus, Amen.

Egressio.

Satis precum datum Deo.
Quamvis satis numquam reis
Fiat precatu numinis.
Habitum forensem da puer:
Dicendum amicis est Ave,
Valeque quod fit mutuum.
Quod quum per horas quatuor
Inclinet ad meridiem.
Monendus est jam Sosias.

Locus invitationis.

Tempus vocandis namque amicis appetit;
Ne nos, vel illi, demoremur prandium:
Propere per ædes curre vicinas puer.
Scis ipse, qui sint. jamque, dum loquor, redi.
Quinque advocavi. sex enim convivium
Cum rege justum: si super, convicium est.
Abiit, relicti nos sumus cum Sosia.

Locus ordinandi coqui.

Sosia, prandendum est. quartam jam totus in horam
Sol calet: ad quintam flectitur umbra notam.
An vegeto madeant condita obsonia gustu,
(Fallere namque solent) experiundo proba.
Concuta ferventes palmis volventibus ollas,
Tinge celer digitos jure calente tuos:
Vibranti lambat quos humida lingua recursu.
* * *

Desunt multa.
* * *

Quadrupedum, & volucrum, vel cum terrena marinis
Monstra admiscentur: donec purgantibus Euris
Difflatæ liquidum tenuentur in aera nubes.
Nunc fora, nunc lites, læti modo pompa theatri.
Visitur. & turmas equitum, cædesque latronum
Perpetior: lacerat nostros fera bellua vultus:
Aut in sanguinea gladio grassamur arena.
Per mare naufragum gradior pedes. & freta cursu
Transilio, & subitis volito super aera pinnis.
Infandas etiam veneres, incestaque noctis
Dedecora, & tragicos patimur per somnia cœtus.
Perfugium tamen est, quotiens portenta soporum
Solvit rupta pudore quies, & imagine fœda
Libera mens vigilat: totum bene conscia lectum
Pertractat secura manus. probrosa recedit
Culpa tori, & profugi minuiscunt crimina somni:
Cerno, triumphantes inter, me plaudere; rursum
Inter captivos trahor exarmatus Alanos.
Templa Deum, sanctasque fores, palatiaque aurea
Specto, & Sarrano videor discumbere in ostro:
Et mox fumosis conviva accumbo popinis.
Divinum perhibent vatem, sub frondibus ulmi
Vana ignavorum simulacra locasse soporum,
Et geminas numero portas: quæ fornice eburno
Semper fallaces glomerat super aera formas:
Altera, quæ veros emittit cornea visus.
Quod si de dubiis conceditur optio nobis:
Desse fidem lætis melius, quam vana timeri.
Ecce ego jam malim falli. nam, dum modo semper
Tristia vanescant, potius caruisse fruendis,
Quam trepidare malis. satis est bene, si metus absit.
Sunt & qui fletus, & gaudia controversa
Conjectent: varioque trahant eventa relatu.
Ite per obliquos cæli mala somnia mundos,
Irrequieta vagi qua difflant nubila nimbi.
Lunares habitate polos. quid nostra subitis
Limina, & angusti tenebrosa cubilia tecti?
Me sinite ignavas placidum traducere noctes,
Dum redeat roseo mihi Lucifer aureus ortu.
Quod si me nullis vexatum nocte figuris
Mollis tranquillo permulserit aere somnus;
Hunc lucum, nostro viridis qui frondet in agro
Ulmeus, excubiis habitandum dedico vestris.

PARENTALIA.

Praefatio versibus adnotata.

Omina carorum jam condita funere justo,
Fleta prius lacrimis, nunc memorabo modis,
Nuda, sine ornatu, fandique carentia cultu.
Sufficit inferiis exsequialis honos.
Naenia funereis satis officiosa querelis,
Annua ne tacitus munera praetereas:
Quae Numa cognatis solemnia dedicat umbris:
Ut gradus aut mortis postulat, aut generis.
Hoc satis & tumulis, satis & telluris egenis.
Voce ciere animas funeris instar habet.
Gaudent compositi cineres sua nomina dici.
Frontibus hoc scriptis & monumenta jubent.
Ille etiam maesti cui defuit urna sepulchri,
Nomine ter dicto pene sepultus erit.
At tu quicumque es lector, qui fata meorum
Dignaris maestis commemorare elegis,
Inconcussa tuae percurras tempora vitae:
Et praeter justum funera nulla fleas.

I. *Junius Ausonius*, *Pater*.

PRimus in his pater Ausonius. quem ponere primum,
Etsi cunctetur filius, ordo jubet.
Cura dei, placidae functus quod honore senectae,
Undecies binas vixit Olympiadas.
Omnia quae voluit, qui prospera vidit: & idem
Optavit quidquid, contigit, ut voluit.
Non quia fatorum nimia indulgentia: sed quod
Tam moderata illi vota fuere viro.
Quem sua contendit septem sapientibus aetas:
Quorum doctrinam moribus excoluit:
Viveret ut potius, quam diceret arte sophorum,
Quamquam & facundo non rudis ingenio.
Praeditus & vitas hominum ratione medendi
Porrigere, & fatis amplificare moras.
Inde & perfunctae manet haec reverentia vitae,
Aetas nostra illi quod dedit hunc titulum:
Ut nullum Ausonius, quem sectaretur, habebat:
Sic nullum, qui se nunc imitetur, habet.

II. *Aemilia Aeonia*, *Mater*.

PRoxima tu genitrix Aeonia, sanguine mixto
Tarbellae matris, patris & Aeduici.
Morigerae uxoris virtus cui contigit omnis;
Fama pudicitiae, lanificaeque manus,
Conjugiique fides, & natos cura regendi,
Et gravitas comis, laetaque serietas.
Aeternum placidos Manes complexa mariti,
Viva thorum quondam, functa fove tumulum.

III. *Aemilius Magnus Arborius avunculus*.

CUlta mihi est pietas, patre primum, & matre vocatis.
Dicere sed rea sit, tertius Arborius.
Quem primum memorare nefas mihi, patre secundo.
Rursum non primum ponere, pene nefas.
Temperies adhibenda .·.·.·.
Ante alios. quamquam patre secundus erit.

Tu frater genitricis, & unanimis genitoris:
Et mihi qui fueris, quod pater, & genitrix.
Qui me lactantem, puerum, juvenemque, virumque
Artibus ornasti, quas didicisse juvat.
Te sibi Palladiae antetulit toga docta Tolosae:
Te Narbonensis Gallia praeposuit,
Ornasti cujus Latio sermone tribunal:
Et fora Hiberorum, quaeque Novempopulis.
Hinc tenus Europam, fama crescente, perito
Constantinopolis rhetore te viguit.
Tu per mille modos, per mille oracula fandi
Doctus, facundus, tum celer, atque memor.
Tu, postquam primis placui tibi traditus annis,
Dixisti, nato me, satis esse tibi.
Me tibi, me patribus, clarum decus esse professus,
Dictasti fatis verba notanda meis.
Ergo vale, Elysiam sortitus avuncule sedem.
Haec tibi de Musis carmina libo tuis.

IV. *Caecilius Argicius Arborius*, *avus*.

OFficiosa pium ne desere pagina munus.
Maternum post hos commemoremus avum
Arborium, Aeduico ductum de stemmate nomen,
Complexum multas nobilitate domus:
Qua Lugdunensis provincia, quaque potentes
Aedues, Alpino quaque Vienna jugo.
Invida sed nimium generique opibusque superbis
Aerumna incubuit. namque avus & genitor
Proscripti, regnum quum Victorinus haberet
Victor: & in Tetricos recidit imperium.
Tum profugum in terris, per quas erumpit Aturrus,
Tarbellique furor perstrepit Oceani;
Grassantis dudum fortunae tela paventem
Pauperis Aemiliae conditio implicuit.
Mox tenuis multo quaesita pecunia nisu,
Solamen fesso, non & opes tribuit.
Tu caeli numeros, & conscia sidera fati
Callebas, studium dissimulanter agens.
Non ignota tibi nostrae quoque formula vitae:
Signatis quam tu condideras tabulis;
Prodita non umquam. sed matris cura retexit
Sedula, quam timidi cura tegebat avi.
Tu novies denos vitam quum duxeris annos,
Expertus Fortis tela cavenda Deae,
Amissum flesti post trina decennia natum,
Saucius, atque uno lumine cassus eras.
Dicebas sed te solatia longa fovere;
Quod mea praecipuus fata maneret honos.
Et modo conciliis animarum mixte piorum
Fata tui certe nota nepotis habes.
Sentis quod quaestor, quod te praefectus, & idem
Consul, honorifico munere commemoro.

V. *Aemilia Corinthia Maura*, *avia*.

AEMiliam nunc fare aviam, pia cura nepotis:
Conjux praedicto quae fuit Arborio.
Nomen huic joculare datum: cute fusca quod olim,
Aequales inter Maura vocata fuit.
Sed non atra animo qui clarior esset olore,
Et non calcata qui nive candidior.
Haec non deliciis ignoscere prompta pudendis,

Ad

. Ad perpendiculum seque suosque habuit.
Hæc me præreptum cunis, & ab ubere matris,
Blanda sub austeris imbuit imperiis.
Tranquillos aviæ cineres præstate quieti
Æternum Manes, si pia verba loquor.

VI. *Æmilia Hilaria, matertera, virgo devota.*

TUque gradu generis matertere, sed vice matris,
Affectu nati commemoranda pio,
Æmilia in cunis Hilari cognomen adepta,
Quod læta, & pueri comis ad effigiem,
Reddebas verum non dissimulanter ephebum,
More virum medicis artibus experiens.
Feminei sexus odium tibi semper: & inde
Crevit devotæ virginitatis amor;
Quæ tibi septenos novies est culta per annos,
Quique ævi finis, ipse pudicitiæ.
Hæc, quia uti mater monitis & amore fovebas,
Supremis reddo filius exsequiis.

VII. *Cl. Contentus, & Julius Calippio, patrui.*

ET patruos Elegea meos reminiscere cantu;
Contentum, tellus quem Rutupina tegit.
Magna cui & variæ quæsita pecunia sortis,
Hæredis nullo nomine tuta perit.
Raptus enim lætis, & adhuc florentibus annis,
Trans mare, & ignaris fratribus oppetiit.
Julius in longam produxit fata senectam,
Affectus damnis innumerabilibus.
Qui comis, blandusque, & mensa commodus uncta,
Hæredes solo nomine nos habuit.
Ambo pii, vultu similes, joca seria mixti,
Ævi fortunam non habuere parem.
Discreti quamquam tumulis, & honore jacetis:
Commune hoc verbi munus habete, Vale.

VIII. *Attusius Lucanus Talisius, socer.*

QUi proceres, veteremque volet celebrare Senatum,
Claraque ab exortu stemmata Burdigalæ,
Teque, tuumque genus memoret, Lucane Talisi:
Moribus ornasti qui veteres proavos.
Pulcher honore oris, tranquillo pectore, comis,
Facundo civis major ab ingenio.
Venatu, & ruris cultu, victuque nitore,
Omne ævum peragens; publica despiciens.
Nosci inter primos cupiens, prior esse recusans.
Ipse tuo vivens segregus arbitrio.
Optabas tu me generum florente juventa.
Optare hoc tantum, non & habere datum.
Vota probant superi: meritisque faventia sanctis
Implent fata, viri quod voluere boni.
Et nunc perpetui sentis sub honore sepulchri,
Quam reverens natæ, quamque tui maneam:
Cœlebs namque gener nunc hæc pia munera solvo.
Nam & cœlebs numquam desinet esse gener.

IX. *Attusia Lucana Sabina, uxor.*

HActenus ut caros, ita justo funere fletos
Functa piis cecinit nænia nostra modis.
Nunc dolor, atque cruces, nec contrectabile fulmen,
Conjugis ereptæ mors memoranda mihi.
Nobilis a proavis, & origine clara senatus,
Moribus usque bonis clara Sabina magis.
Te juvenis primus luxi deceptus in annis;
Perque novem cœlebs te fleo Olympiadas.
Nec licet obductum senio sopire dolorem.
Semper crudescit nam mihi pœna recens.
Admittunt alii solatia temporis ægri.
Hæc graviora facit vulnera longa dies.
Torqueo deceptos ego vita cœlibe canos:
Quoque magis solus, hoc mage mæstus ago.
Vulnus alit, quod muta domus silet, & thorus alget:
Quod mala non cuiquam, non bona participo.
Mæreo, si conjux alii bona: mæreo contra,
Si mala: ad exemplum tu mihi semper ades.
Tu mihi crux ab utraque venis: sive est mala, quod tu
Dissimilis fueris: seu bona, quod similis.
Non ego opes cassas, & inania gaudia plango:
Sed juvenis juveni quod mihi rapta viro.
Læta, pudica, gravis, genus inclyta & inclyta forma,
Et dolor, atque decus conjugis Ausonii.
Quæ modo septenos quater implstura Decembres,
Liquisti natos, pignora nostra, duos.
Illa favore Dei, sicut tua vota fuerunt,
Florent, optatis accumulata bonis.
Et precor ut vigeant: tandemque superstite utroque
Nunciet hoc cineri nostra favilla tuo.

X. *Ausonius Parvulus Filius.*

NOn ego te infletum memori fraudabo querela,
Primus nate meo nomine dicte puer.
Murmura quem primis meditantem absolvere verbis,
Indolis ut plenæ, planximus exsequiis.
Tu gremio in proavi funus commune locatus,
Invidiam tumuli ne paterere tui.

XI. *Pastor, nepos ex filio.*

TU quoque maturos, puer immature, dolores
Irrumpis mæsti luctus acerbus avi,
Pastor chare nepos, spes cujus certa fuit res,
Hesperii patris tertia progenies.
Nomine, quod casus dederat: quia fistula primum
Pastorale melos concinuit genito.
Sero intellectum vitæ brevis argumentum:
Spiritus afflatis quod fugit e calamis.
Occidis emissæ percussus pondere testæ:
Abjecit tecto quam manus artificis.
Non fuit artificis manus hæc. manus illa cruenti
Certa fuit fati, suppositura reum.
Heu quæ vota mihi! quæ rumpis gaudia, Pastor!
Illa meum petiit tegula missa caput.
Dignior o, nostræ gemeres qui fata senectæ:
Et quereretur meas mæstus ad exsequias.

XII. *Julia Dryadia Soror.*

SI qua fuit virtus, cuperet quam femina prudens
Esse suam, soror hac Dryadia enituit.
Quin etiam multas habuit, quas fexus habere
Fortior optaret, nobilitasque virum.
Docta satis vitamque colo, famamque tueri:
Docta bonos mores ipsa, suosque docens.
Et verum vita cui carius: unaque cura,
Nosse Deum, & fratrem diligere ante alios.
Conjuge adhuc juvenis caruit: sed seria vitam
Moribus austeras æquiparevit anus.

Produxit

Produxit celerem per fena decennia vitam,
  Inque domo, ac tecto, quo pater, oppetiit.

XIII. *Avitianus, Frater.*

AVItianum, Musa, germanum meum
  Dona querela funebri:
Minor iste natu me, sed ingenio prior
  Artes paternas imbibit.
Verum juventæ flore læto perfrui,
  Ævique supra pubetis
Exire metas, vetuit infesta Atropos.
  Heu quanta vitæ decora!
Quem cultum spei, quem dolorem sauciis
  Germene pubes deseris!
Germane carnis lege & ortu sanguinis,
  Amore pene filius.

XIV. *Val. Latinus Euromius gener.*

O generis clari decus, o mihi funus acerbum,
  Euromi, e juvenum lecte cohorte gener,
Occidis in primæ reptus mihi flore juventæ,
  Lactantis nati vie bene note pater.
Tu procerum de stirpe satus, prægressus & ipsos,
  Unde genus cletæ nobilitatis erat.
Ore decens, bonus ingenio, facundus, & omni
  Dexteritate vigens, præcipuusque fide.
Hoc præfecturæ sedes, hoc Illyris ora
  Præside te experta est, fiscus & ipse cliens.
Nil ævi brevitate tamen tibi laudis ademptum.
  Indole maturus, funere acerbus obis.

XV. *Pomponius Maximus, adfinis.*

ET te germanum, non sanguine, sed vice fratris,
  Maxime, devinctum nænie nostra canet.
Conjux namque meæ tu consociate sorori
  Ævi fruge tui destituis viduam.
Non domus hoc tantum sensit tua: sensit acerbum
  Saucia proh casum curia Burdigalæ,
Te primore vigens, te deficiente relabens:
  Inque Valentinum te moriente cadens.
Heu, quare nato, quur fruge & flore nepotum
  Ereptus nobis, Maxime, non frueris?
Sed frueris: divina habitat si portio Manes:
  Quæque futura olim gaudia, nosse datur.
Longior hic etiam lætorum fructus habetur,
  Anticipasse diu, quæ modo participas.

XVI. *Veria Liceria, uxor Arborii sororis filii.*

TU quoque vel nuruis mihi nomine, vel vice natæ
  Veria supremi carmen honoris habe.
Cujus si probitas, si forma & fame, fidelque
  Morigeræ uxoris, lanificæque manus,
Nunc laudande forent: procul & de manibus Imis
  Arcessenda esset voe proavi Eusebii.
Qui quoniam functo jam pridem conditus ævo,
  Transcripsit partes in mea verba suas:
Accipe funereas neptis deflete querelas;
  Conjux Arborii commemoranda mei.
Cui parva ingentis luctus solatia linquens
  Destituis natum: quo megis excrucias.
At tibi dilecti ne desit cura meriti,
  Juncta colis thalamo nunc monumenta tuo.

Hic, ubi primus hymen, sedes ibi mæsta sepulchri:
  Nupta magis dici, quam tumulata potes.

XVII. *Pomponius Maximus Herculanus, sororis filius.*

NEC Herculanum genitum germana mea
  Modulamine næuia tristi
Tacitum sine honore relinquat:
Super indole cujus adulti
Magnæ bone copia laudis.
Verum memorare megis, quam
Functum laudare decebit.
Decus hoc matrisque, meumque,
In tempore puberis ævi
Vis perculit invida fati.
Hebe quem, Maxime, fructum?
Facunde, & musice, & acer,
Mentem bonus, ingenio ingens,
Volucer pede, corpore pulcher,
Lingua catus, ore canorus,
Cape munus triste parentum,
Lacrymabilis orsa querelæ,
Quæ funereum modula us
Tibi mæstus avunculus offert.

XVIII. *Fl. Sanctus, Maritus Pudentillæ, quæ soror Sabinæ meæ.*

QUi joca lætitiamque colis, qui tristia demnas,
  Nec metuis quemquam, nec metuendus agis:
Qui nullum insidiis captas, nec lite lacessis,
  Sed justam & clemens vitam egis, & sapiens:
Tranquillos Manes, supremaque mitia Sancti
  Ore pio, & verbis advenerare bonis:
Militiam nullo qui turbine sedulus egit:
  Præside lætatus quo Rutupinus ager.
Octoginta annos cujus tranquilla senectus
  Nullo mutavit deteriore die.
Ergo precare favens: ut, qualia tempora vitæ,
  Talia & ad manes otia Sanctus agat.

XIX. *Namia Pudentilla, adfinis.*

TUque Pudentillam verbis adfare supremis,
  Quæ famæ curam, que probitatis habes.
Nobilis hæc, frugi, proba, læta, pudica, decora,
  Conjugium Sancti jugiter hæc habuit.
Inviolata tuens castæ præconia vitæ,
  Rexit opes proprias, otia agente viro.
Non ideo exprobrans, aut fronte obducte, marito,
  Quod gereret totam femina sola domum.
Heu nimium juvenis, sed læta superstite nato,
  Atque viro, patiens fata suprema obiit.
Unanimis nostræ & quondam germena Sabinæ,
  Et mihi inoffenso nomine dicta soror.
Nunc etiam Manes placidus pia cura retractat:
  Atque Pudentillam sanctis honore colit.

XX *Lucanus Talisius * Curam filii.*

NEc tentum metris spes unica, ephebe Talisi,
  Consobrine, meis immemoratus eris.
Ereptus primis ævi florentis in annis;
  Jam temen & conjune, jam properate pater.
Festinasse putes fatum: ne funus acerbum
  Duceret hoc genitor, tam cito factus avus.

XXI.

XXI. *Attusia Lucana Talisia. Erminisius Regulus, adfinis.*

NOstria exilie nobis, Attusia, tecum,
Cumque tuo plane conjuge nalle fuit.
Verum tu nostræ soror es germana Sabinæ.
Adfinis quoque tu, Regule, nomen habes.
Sortitos igitur tam cara vocabula nobis,
Stringemus mæsti carminis obsequio.
Quamvis Santonica procul in tellure jacentes
Pervenit ad Manes exsequialis honos.

XXII. *Severus Censor Julianus, consocer.*

DEsinite, o veteres, Calpurnia nomina, Frugi,
Ut proprium hoc vestræ gentis habere decus.
Nec solus semper Censor Cato, nec sibi solus
Justus Aristides his placeant titulis.
Nam sapiens quicumque fuit, verumque fidemque
Qui coluit, comitem se tibi, Censor, agat.
Tu gravis & comis, cum justitiaque remissus,
Austeris doctus jungere temperiem.
Tu non adscito tibi me, nec sanguine juncto,
Optasti nostras consociare domos.
Nempe aliqua in nobis morum simulacra tuorum
Effigies nostri præbuit ingenii.
Aut jam fortunæ sic se vertigo rotabat,
Ut pondus fatis tam bona vota darent.
Si quid apud Manes sentis, fovet hoc tibi mentem;
Quod fieri optaras, id voluisse Deum.

XXIII. *Paulinus & Dryadia, filii Paulini, & Megentiræ sororis filiæ.*

QUI nomen vultumque patris, Pauline, gerebas,
Amissi specimen qui genitoris eras:
Propter quem luctus miseræ decedere matris
Cœperat, afferret quum tua forma patrem:
Redderet & mores, & moribus adderet illud,
Paulinus caruit quo pater, eloquium.
Eriperis lætis, & pubescentibus annis:
Crudaque adhuc matris pectora sollicitas.
Flemus enim raptam thalami de sede sororem,
Heu non maturo funere, Dryadiam.
Flemus: ego in primis, qui matris avunculus, & vos
Natorum tamquam diligo progeniem.
Illa menus inter genitricis, & oscula patris
Occidit, Hispana tum regione procul.
Quam tener, & primo, nove flos, decerperis ævo,
Nondum purpureas cinctus ephebe genas!
Quatuor ediderat, nunc facta puerpera, partus:
Funera sed tumulis jam geminata dedit.
Sit satis hoc, Pauline pater, divisio facta est.
Debetur matri cetera progenies.

XXIV. *Paulinus, Sororis gener.*

QUI lætum ingenium, mores qui diligit æquos,
Quique fidem sancte cum pietate colit:
Paulini manes mecum veneratus, amicis
Inroret lacrymis, annua liba ferens.
Æquævus, Pauline, mihi, natamque sororis
Indeptus thalamo: sic mihi pene gener.
Stirpis Aquitenæ mater tibi. nam genitori
Cossio Vasatum, municipale genus.
Scrinia præfecti meritus, rationibus inde
Præpositus Libycæ, præmia opima capis.
Nam Correcturæ tibi Tarraco Hibera tribunal
Præbuit, adfectans esse clienta tibi.
Tu socrum pro matre colens, adfinie haberi
Non poteras, nati cum fruerere loco.
Inter concordes vixisti fidus amicos,
Duodeviginti functus Olympiadas.

XXV. *Æmilia Dryadia, Matertera.*

TE quoque Dryadiam materteram,
Flebilibus modulis,
Germana genitus, prope filius,
Ore pio veneror.
Quam thalamo, tædisque jugalibus
Invida mors rapuit:
Mutavitque thoram feretri vice
Exequialis honor.
Discebas in me, matertera,
Mater uti fieres.
Unde modo hoc mæstum tibi defero
Filius officium.

XXVI. *Julia Cataphronia, amita.*

QUin & funereis etiam impartire querelis
Musa Catephroniem.
Innuba devotæ quæ virginitatis amorem,
Parcaque anus coluit.
Et mihi quod potuit, quamvis de paupere summa,
Mater uti, edtribuit.
Ergo commemorata, Ave: mæstumque vocata,
Pro genitrice, Vale.

XXVII. *Julia Veneria, Amita.*

AT amita Veneria properiter obiit.
Cui brevia mela modifica recino.
Cinis uti placidula supera vigeat,
Celeripes & adeat loca tacita Erebi.

XXVIII. *Julia Idalia, Consobrina.*

PArva etiam fuit Idalia,
Nomine prædita quæ Paphiæ,
Et speciem meruit Veneris.
Quæ genita est mihi pene soror.
Filia nam fuit hæc amitæ,
Quam celebrat sub honore pio.
Nænia, carmine funereo.

XXIX. *Æmilia Melania, Soror.*

ÆMilia hos, vix nota mihi soror, accipe questus,
Debent quos cineri mæsta Elegea tuo.
Conjunxit nostras æquæva infantia cunas:
Uno quamvis tu consule major eras.
Invida sed nimium Lachesis properata peregit
Tempora: & ad Manes funera acerba dedit.
Præmissa ergo vale: Manesque verere parentum,
Qui majore ævo, quique minore venit.

XXX. *Pomponia Urbica, Consocrus, uxor Juliani Censoris.*

UT generis clari, veterum sic femina morum.
Urbica, Censoris nobilitata thoro,

Inge

Ingenitis pollens virtutibus, auctaque & illis,
  Quas docuit conjux, quas pater, & genitrix:
Quas habuit Tanaquil, quas Pythagorea Theano,
  Quæque sine exemplo est in nece functa viri.
Et tibi si fatum sic permutare dedisset,
Viveret hoc nostro tempore Censor adhuc.
Sed neque tu viduo longum cruciata sub ævo,
  Protinus optato fine secuta virum.
Annua nunc mæstis ferimus tibi justa querelis,
  Cum genero & natis consocer Ausonius.

Commemoratio Professorum Burdigalensium.

PRÆFATIO.

Os etiam, quos nulla mihi cognatio junxit,
  Sed fama, & caræ religio patriæ,
  Et studium in libris, & sedula cura docendi,
  Commemorabo viros morte obita celebres.
Fors erit, ut nostros Manes sic adserat olim,
  Exemplo cupiet qui pius esse meo.

I. *Tiberius Victor Minervius*, *Orator*.

PRimus Burdigalæ columen dicere, Minervi,
  Alter Rhetoricæ Quintiliane togæ.
Illustres quondam quo præceptore fuerunt
  Constantinopolis, Roma, dehinc patria,
Non equidem certans cum majestate duarum;
  Solo sed potior nomine, quod patria.
Adserat usque licet Fabium Calagurris alumnum:
  Non sit Burdigalæ dum cathedra inferior.
Mille foro dedit hæc juvenes; bis mille senatus
  Adjecit numero, purpureisque togis:
Me quoque. sed quoniam multa est prætexta, silebo:
  Teque canam de te, non ab honore meo.
Sive Panegyricos placeat contendere libros,
  In Panathenaicis tu numerandus eris,
Seu libeat fictas ludorum evolvere lites,
  Ancipitem palmam Quintilianus habet.
Dicendi torrens tibi copia: quæ tamen aurum,
  Non etiam luteam volveret illuviem.
Et Demosthenicum, quod ter primum ille vocavit,
  In te sic viguit, cedat ut ipse tibi.
Anne & divini bona naturalia doni
  Adjiciam, memori quam fueris animo?
Audita ut, vel lecta semel, ceu fixa teneres:
  Auribus & libris esset ut una fides?
Vidimus & quondam tabulæ certamine longo,
  Omnes, qui fuerant, enumerasse bolos;
Alternis vicibus quos præcipitante rotatu
  Fundunt excisi per cava buxa gradus:
Narrantem fido per singula puncta recursu,
  Quæ data, per longas quæ revocata moras.
Nullo felle tibi mens livida, tum sale multo
  Lingua dicax, blandis, & sine lite jocis.
Mensa nitens: quam non censoria regula culpet:
  Nec nolit Frugi Piso vocare suam.
Nonnumquam pollens natalibus, & dape festa;
  Non tamen angustas ut tenuaret opes.
Quamquam hæredis egens, bis sex quinquennia functus,
  Fletus es a nobis, ut pater, & juvenis.
Et nunc, sive aliquid post fata extrema superfit,
  Vivis adhuc, ævi quod periit meminens:
Sive nihil superest, nec habent longa otia sensus,
  Tu tibi vixisti: nos tua fama juvat.

II. *Latinus Alcimus Alethius*, *Rhetor*.

NEc me nepotes impii silentii
  Reum ciebunt, Alcime.
Minusque dignum, non & oblitum ferent
  Tuæ ministrum memoriæ.
Opponit unum quem viris prioribus
  Ætas recentis temporis.
Palmæ forensis, & Camœnarum decus,
  Exemplar unum in literis:
Quas aut Athenis docta coluit Græcia,
  Aut Roma per Latium colit.
Moresne fabor, & tenorem regulæ,
  Adusque vitæ terminum?
Quod laude clarus, quod paratus literis,
  Omnem refugisti ambitum?
Te nemo gravior, vel fuit comis magis,
  Aut liberalis indigis;
Danda salute, si forum res posceret;
  Studio docendi, si scholam.
Vivent per omnem posterorum memoriam,
  Quos tu sacræ famæ dabas.
Et Julianum tu magis famæ dabis,
  Quam sceptra, quæ tenuit brevi.
Sallustio plus conferent libri tui,
  Quam consulatus addidit.
Morum tuorum, decoris, & facundiæ
  Formam dedisti filiis.
Ignosce, nostri læsus obsequio stili.
  Amoris hoc crimen tui est,
Quod digna nequiens promere, officium colo,
  Injuriose sedulus.
Quiesce placidus, & caduci corporis
  Damnum repende gloria.

III. *Luciolus*, *Rhetor*.

RHetora Luciolum condiscipulum, atque magistrum,
  Collegamque dehinc, nænia mæsta refer:
Facundum, doctumque virum, seu lege metrorum
  Condita, seu prosis solveret orsa modis.
Eripuit patri Lachesis quem funere acerbo,
  Linquentem natos sexui utroque duos.
Nequaquam meritis cujus responderit hæres,
  Obscuros quamvis nunc tua fama juvet.
Mitis amice, bonus frater, fidissime conjux,
  Nate pius: genitor, pœnitet, ut fueris.
Comis convivis, numquam inclamare clientes,
  Ad famulos numquam tristia verba loqui.
Ut placidos mores, tranquillos sic cole Manes,
  Et cape ab Ausonio munus, amice, Vale,

IV.

IV. *Attius Patera Pater*, *Rhetor*.

ÆTate quamquam viceris doctos prius,
Patera fandi nobilis:
Tamen quod ævu floruisti proximo,
Juvenilque te vidi senem,
Hunore mæstæ non carebis næniæ,
Doctur potentum Rhetorum.
Tu Bajocassis stirpe Druidarum satus,
Si fama non fallit fidem,
Beleni sacratum ducis e templo genus:
Et inde vobis nomina:
Tibi Pateræ: sic ministros nuncupant
Apollinaris mystici.
Fratri, patrique nomen a Phœbo datum:
Natoque de Delphis tuo.
Doctrina nulli tanta in illo tempore,
Cursusque tot fandi & rotæ.
Memor, disertus, lucida facundia,
Canore, cultu præditus,
Salibus modestus felle nullo perlitis,
Vini, cibique abstemius,
Lætus, pudicus, pulcher; in senio quoque, ut
Aquilæ senectus, aut equi.

V. *Attius Tiro Delphidius*, *Rhetor*.

FAcunde, docte, lingua & ingenio celer,
Jocis amœne, Delphidi,
Subtextus esto flebili threno patris,
Laudi ut subibas æmulus.
To pene ab ipsis orsus incunabulis
Dei poeta nobilis,
Sertum coronæ præferens Olympiæ,
Puer celebrasti Juvem.
Mux inde cursim more torrentis freti,
Epos ligasti metricum:
Ut nullus æque lege liber carminum
Orationem texeret.
Celebrata varie cujus eloquentia
Domi forisque claruit:
Seu tu cohortis Præsulem prætoriæ,
Provinciarum aut judices
Coleres, tuendis addictus clientiis,
Famæ, & salutis fauciis.
Felix, quietis si maneres litteris,
Opus Camœnarum colens:
Nec odia magnis concitata litibus
Armaret ultor impetus:
Nec inquieta temporis tyrannici
Palatiu te attulleres.
Dum spem remotam semper arcessis tibi,
Fastidiosus obviæ,
Tuumque mavis esse, quam fati bonum,
Desiderasti plurima;
Vagus per omnes dignitatum formulas,
Meritusque plura, quam gerens.
Unde insecuto criminum motu gravi,
Donatus ætumnis patris:
Mox inde Rhetur, nec docendi pertinax,
Curam fefellisti patrum,
Minus malorum munere expertus Dei,
Medio quod ævi raptus es.
Errore quod non deviantis filiæ,
Pœnaque læsus conjugis.

VI. *Alethio Minervio*, *filio*, *Rhetori*.

O Flos juvenum,
Spes læta patris:
Nec certa tuæ
Data res patriæ;
Non mansuris
Ornate bonis:
Ostentatus,
Raptusque simul,
Solstitialis
Velut herba solet,
Rhetur Alethi.
Tu Burdigalæ
Lætus patriæ
Clara cohortis
Vexilla regens
Pubere in ævo.
* * * *
Postque Pateræ,
Majur utroque:
Tu primævis
Doctor in annis,
Et præceptor,
Tempore quo te
Discere adultum
Non turpe foret,
Cuncta habuisti
Commoda fati.
Prætextate
Jam genitori
Conlatus eras.
Ille superbæ
Mœnia Romæ,
Fama & meritis,
Non sine morsu
Gravis invidiæ,
Inclytus auxit.
Floris adulti
Vota tuorum,
Et Rhetoricam
Fruge carentem,
Et connubium
Nobile soceri,
Sine pace patris:
Et divitias
Utriusque, sine
Hærede suo
Deseruisti.
Omnia præcox
Furtuna tibi
Dedit, & rapuit.
Quam fatiloquo
Dicte profatu
Versus Horatii:
NIHIL EST AB OMNI
PARTE BEATUM.

VII. *Leontius Grammaticus*, *cognomento Lascivus*.

QUi colis lætos, hilarosque mores,
Qui dies festos, joca, vota, ludum,
Annuum functi memora Leontii
Nomine threnum.
Iste LASCIVUS patiens vocari,
Nomen indignum probitate vitæ

Abnuit nunquam: quia gratum ad aures
Esset amicas.
Literis tantum titulum assecutus,
Quantus exili satis est cathedræ:
Posset insertus numero ut videri
Grammaticorum.
Tu meæ semper socius juventæ,
Pluribus quamvis cumulatus annis,
Nunc quoque in nostris recales medullis,
Blande Leonti:
Et juvat tristi celebrare cura
Flebilem cantum memoris querelæ:
Munus ingratum, tibi debitumque
Carmine nostro.

VIII. *Grammaticis Græcis Burdigalensibus.*

ROmulum post hos, prius, an Corinthi,
An ne Sperchei, pariterque nati
Atticas Musas memorem Menesthei
Grammaticorum?
Sedulum cunctis studium docendi;
Fructus exilis, tenuisque sermo:
Sed, quia nostro docuere in ævo,
Commemorandi.
Tertius horum mihi non magister;
Ceteri primis docuere in annis,
Ne forem vocum rudis, aut loquendi:
Sed sine cultu.
Obstitit nostræ quia, credo, mentis
Tardior sensus: neque disciplinis
Appulit Græcis puerilis ævi
Noxius error.
Vos levis cæspes tegat, & sepulchri
Tecta defendant cineres opertos:
At meæ vocis titulus supremum
Reddat honorem.

IX. *Jucundo, Grammatico Burdigalensi, fratri Leontii.*

ET te, quem cathedram temere usurpasse loquuntur,
Nomen Grammatici nec meruisse putant:
Voce ciebo tamen, simplex, bone, amice, sodalis;
Jucunde, hoc ipso care magis studio,
Quod quamvis impar nomen tam nobile amasti,
Es meritos inter commemorande viros.

X. *Grammaticis Latinis Burdigalensibus Philologis, Macrino, Phœbitio, Concordio, Sucuroni, Ammonio Anastasio Grammatico Pictaviorum.*

NUnc ut quemque mihi
Flebilis officii
Relligiosus honor
Suggeret, expediam.
Qui, quamvis humili
Stirpe, loco, ac merito,
Introtulere tamen
Grammatices studium
Ingeniis hominum
Burdigalæ rudibus.
Permaneat series.
Sit Macrinus in his,
Sobrius in pueris,
Et puerorum
Utilis ingeniis.
Huic mea principio
Credita puerities.
Nec reticebo senem
Nomine Phœbicium:
Qui Beleni ædituus
Nil opis inde tulit.
Sed tamen, ut placitum,
Stirpe satus Druidum,
Gentis Aremoricæ
Burdigalæ cathedram
Nati opera obtinuit.
Et tu Concordi
Qui profugus patria,
Mutasti sterilem
Urbe alia cathedram,
Et libertina
Sucuro progenies,
Qui rudibus pueris
Prima elementa dabas.
Pange & Anastasio
Flebile, Musa, melum:
Et memora tenuem
Nænia Grammaticum.
Burdigalæ hunc genitum,
Transtulit ambitio,
Pictonicæque dedit.
Pauper ubi, & tenuem
Victum habitumque colens,
Gloriolam exilem
Et patriæ, & cathedræ
Perdidit in senio:
Doctrina exiguus,
Moribus implacidis,
Proinde, ut erat meritum,
Famam habuit tenuem.
Sed tamen hunc noster
Commemoravit honos.
Relligiosum etenim
Commemorare meæ
Grammaticum patriæ,
Ne pariter tumulus
Nomen & ossa tegat.

XI. *Herculano, Sororis filio, Grammatico Burdigalensi.*

HErculane, qui profectus gremio de nostro & schola
Spem magis quam rem fruendam præbuisti avunculo,
Particeps scholæ, & cathedræ pene successor meæ,
Lubricæ nisi te juventæ præcipitem flexus daret,
Pythagorei non tenentem tramitis rectam viam:
Esto placidus, & quietis Manibus sedem fove;
Jam mihi cognata dudum inter memorata nomina.

XII. *Thalasso, Grammatico Latino, Burdigalensi.*

OFficium, nomenque tuum, primæve Thalasse,
Parvulus audivi: vix etiam memini,
Qua forma, aut merito fueris, qua stirpe parentum.
Ætas nil de te posterior celebrat.
Grammaticum juvenem tantum te fama ferebat,
Tum quoque tam tenuis, quam modo nulla manet.
Sed quicumque tamen, nostro quia doctor in ævo
Vixisti, hoc nostrum munus habeto, Vale.

XIII.

XIII. *Citario Siculo Syracusano, Grammatico Burdigalensi Græco*.

ET Citari dilecte mihi memorabere, dignus
Grammaticos inter qui celebrera bonos.
Esset Aristarchi tibi gloria, Zenodotique
Grajorum, antiquus si sequeretur honos.
Carminibus, quæ prima tuis sunt condita in annis,
Concedit Cei Musa Simonidei.
Urbe satus Sicula, nostram peregrinus adisti:
Excultam studiis quam prope reddidatas.
Conjugium nactus cito nobilis, & locupletis,
Invidia fati non genitor moreris.
At nos defunctum memori celebramus honore:
Fovimus ut vivum munere amicitiæ.

XIV. *Censorio Attico Agricio, Rhetori*.

ELoquii merito primis æquande, fuisti
Agrici hic positus posteriore loco:
Ævo qui quoniam genitus functuíqua recanti,
Dilatus nobis, non & omissus eras.
Quocumque in numaro, tristi memorabere threno.
Unus honos tumuli serus, & ante darus.
Tam generis tibi celsus apex, quam gloria fandi,
Gloria Athenæi cognita sede loci;
Nazario, & claro quondem delara Pataræ,
Egregie multos excoluit juvenes.
Conjuga nunc, natisqua superstiribus, genetoque,
Majorum Manes & monumenta foves.

XV. *Nepotiano, Grammatico, eidem Rhetori*.

FAcete, comis, animo juvenili senex,
Cui fella nullo, malle multo mens madens,
Ævum per omne nil amarum miscuit:
Nostri medela Nepotiane pectoris,
Tam feriorum quam jocorum particeps,
Taciturne, Amyclas qui silando viceris.
Te fabulantem non Ulixes linqueret,
Linquit canentes qui melodas virgines.
Probe, & pudice, parce, frugi, abstemie,
Facunde, nulli Rhetorum cedens stilo,
Et disputator ad Cleantheo Stoicon:
Scaurum Probumque corde callens intimo:
Et Epirote Cinea memor magis.
Sodalis, & convictor, hospes jugirer:
Parum quod hospes; mentis agitatur mææ.
Consilia, nullus mente tam pura dedit,
Vel altiore condita texit data.
Honore gesti præsidatus inclytus,
Decies novenas functus annorum vices,
Duos relinquens liberos, mortem oppetis,
Dolore multo, tam tuorum, quam meo.

XVI. *Æmilius Magnus Arborius, Rhetor Tolosæ*.

INter cognatos jam fletus, avuncula, Manes,
Inter Rhetoricos nunc memorandus aris.
Illud opus pietas, istud revaranda virorum
Nomina pro patriæ relligione habeant.
Bis maritum duplici celebremus honore parentem
Arborium, Arborio patre, & avo Argicio.
Stemma tibi patris Æduici: Tarbellica Mauræ
Matris origo fuit. ambo genus procerum.
Nobilis & dotata uxor, domus, & schole, cultæ
Principum amicitiæ contigerunt juvani.
Dum Constantini fratres opulenta Tolosa
Exilii specie sepositos cohibet:
Byzanti inde arcem, Threiciæque Propontidis urbem
Constantinopolim fama tui pepulit.
Illic dives opum, doctoque ibi Cæsare honorus
Occumbis, patribus Magne superstitibus.
In patriam sed te sedem, ac monumenta tuorum,
Principis Augusti restituit pietas.
Hinc renovat caussam lacrimis, & flebile munus,
Annuus ingrata relligione dies.

XVII. *Exuperius, Rhetor Tolosæ*.

EXuperi memoranda mihi, facunde sine arte,
Incessu gravis & verbis ingentibus, ore
Pulcher, & ad summam, motuque habituque venusto.
Copia cui fandi longe pulcherrima; quam si
Auditu tenus acciperes, deflata placerat:
Discussam scires solidi nihil edere sensus.
Palladiæ primum toga te venerata Tolosæ,
Mox pepulit levitata pari. Narbo inda recepit.
Illic Dalmatio genitos, fatalia regum
Nomina, tum pueros grandi mercede docendi
Formasti, Rhetor, metam prope puberis ævi.
Cæsareum qui mox indepti nomen, honorem
Præsidis, Hispanumque tibi tribuere tribunal.
Decedens, placidos mores, tranquillaque vitæ
Tempora prædives finisti sede Cadurca.
Sed patriæ te jura vocant, & origo parentum,
Burdigalæ ut rursum nomen de Rhetore reddas.

XVIII. *Marcello Marcelli filio Grammatico Narbonensi*.

NEc te Marcello genitum, Marcelle, silebo:
Aspera quem genitrix urbe, domo pepulit.
Sed fortuna potens cito reddidit omnia, & auxit.
Amissam primum Narbo dedit patriam.
Nobilis hic hospes Clarantius indola motus,
Egregiem natam conjugio adtribuit.
Mox schola, & auditor multus, prætextaque pubes,
Grammatici nomen, divitiasque dedit.
Sed numquam jugem cursum fortuna secundat,
Præsertim pravi necta virum ingenii.
Verum oneranda mihi non sunt: memorandæ recepi
Fata. sat est dictum, cuncta perisse simul.
Non tamen & nomen, quo te non fraudo, receptum
Inter Grammaticos prætenuis meriti.

XIX. *Sedatus, Rhetor Tolosanus*.

REligio est; tacitum si te, Sedate, relinquam,
Quamvis docendi munus Indepta es foris.
Commmunis patria est tecum mihi: forta potentis
Fati Tolosam nactus es sedem scholæ.
Illic conjugium, natique, opulensqua senectus,
Et fama, magno quelis est par Rhetori.
Quemvis externa tamen a regione reducit
Te patria, & civem morte obita repetit.
Quumque vagantem operam divisæ impenderis urbi,
Arbitrium da te sumit origo suum.
Est tua nunc suboles, moremqua secuta parentis,
Narbonem, ac Romam nobilitat studiis.
* * * * Sed
Fama velit nolit, Burdigalam referet.

XX. *Staphylius, Rhetor, civis Auscius.*

HActenus observata mihi lex commemorandi
  Cives, sive domi, seu docuere foris.
Externum sed fas conjungere civibus unum
  Te, Staphyli, genitum stirpe Nuvempopulis.
Tu mihi quod genitor, quod evunculus: unus utrumque.
  Alter ut Ausonius, alter ut Arborius.
Grammatice ad Scaurum, atque Probum, promptissime
  Historiem callens Livii & Herodoti. (Rhetor,
Omnis doctrinæ ratio tibi cognita: quantam
  Condit sexcentis Varro voluminibus.
Aurea mens, vox suada tibi, tum sermo quietus.
  Nec cunctatur eres, nec properante sono.
Pulchra senecta, nitens habitus, procul ira, dolusque,
  At placidæ vitæ congrua meta fuit.

XXI. *Crispus & Urbicus, Grammat. Latini & Græci.*

TU quoque in ævum, Crispe, futurum
  Mæsti venies commemoratus
    Munere threni.
Qui primævus, fandique rudes,
  Elementorum prima docebas
    Signa novorum.
Creditus olim fervere mero,
  Ut Virgilii Flaccique locis
    Æmula ferres.
Et tibi, Latiis posthabite orsis
  Urbice, Graiis celebris, carmen
    Sic ἐλελίσω.
Nam tu Crispo conjuncte tuo
  Prosa solebas, & versu loqui
    Impete eodem;
Priscos ut & Heroes olim
  Carmine Homeri commemoratos
    Fando referres:
Dulcem In paucis ut Plisthenidem,
  Et torrentis ceu Dulichii
    Ninguida dicta,
Et mellitæ nectare vocis
  Dulcia fatu verba canentem
    Nestora regem.
Ambo loqui faciles, ambo omnia carmina docti,
  Callentes mython plasmate, & historiam.
Liberi & ambo genus: sed quos meruisse deceret
  Nancisci, ut cluerent patribus ingenuis.

XXII. *Victorio, Subdoctori, sive Proscholo.*

VIctori studiose, memor, celer, ignoratis
  Assidue in libris, nec nisi operta legens;
Exesas tineis, opicasque evolvere chartas,
  Major quam promptis cura tibi in studiis.
Quod jus Pontificum, quæ fœdera, stemma quod olim
  Ante Numam fuerat sacrificis Curibus:
Quod Castor cunctis de regibus ambiguis, quod
  Conjugis e libris ediderat Rhodope:
Quod jus Pontificum, veterum quæ scita Quiritum,
  Quæ consulta patrum; quid Draco, quidve Solon
Sanxerit; & Locris dederit quæ jura Zaleucus;
  Sub Jove quæ Minos, quid Themis ante Jovem;
Nota tibi potius, quam Tullius & Maro nostri,
  Et quidquid Latia conditur historia.
Fors istos etiam tibi lectio longa dedisset:
  Supremum Lachesis ni celerasset iter.
Exili nostræ fucatus honore cathedræ,
  Libato tenuis nomine Grammatici.
Longinquis posthac Romæ defunctus in oris:
  Ad quas de Siculo litore transieras,
Sed modo nobilium memoratus in agmine, gaude:
  Pervenit ad Manes si pia cura tuos.

XXIII. *Dynamio, Burdigalensi, qui in Hispania docuit, & obiit.*

SEd neque te mæsta, Dynami, fraudabo querela.
  Municipem patriæ causidicumque meæ.
Crimine adulterii quem saucia fama fugavit;
  Parvula quem latebris fovit Ilerda suis.
Quem locupletevit conjux Hispana latentem;
  Namque ibi mutato nomine, Rhetor eras.
Rhetor Flavinii cognomine dissimulatus,
  Ne posset profugum prodere culpa suum.
Reddiderat quamvis patriæ te sera voluptas,
  Mox residem rursum traxit Ilerda domus.
Qualiscumque tuæ fuerit fuga, famaque vitæ,
  Jungeris antiqua tu mihi amicitia.
Officiumque meum, sensus si manibus ullus,
  Accipe jam verus morte obita Dynami.
Diversis quamvis jaceas defunctus in oris:
  Commemorat mæstis te pia cura elegis.

XXIV. *Acilio Glabrioni, Grammatico Jun. Burdig.*

DOctrinæ, vitæque pari brevitate caducum,
  Glabro, te mæstis commemorabo elegis.
Stemmate nobilium deductum nomen avorum,
  Glabrio Aquilini Dardana progenies.
Tu quondam puero compar mihi discipulo: mox
  Me dehinc facto Rhetore, Grammaticus.
Inque foro tutela reis, & cultor in agris,
  Digne, diu partis qui fruerere bonis.
Commode, læte, benigne, abstemie, tam bone dandis
  Semper consiliis, quam taciturne detis.
Tam decus omne tuis, quam mox dolor, omnia acerbo
  Funere præreptus, Glabrio, destituis:
Uxore & natis, genitore & matre relictis,
  Eheu quam multis perdite nominibus!
Flete diu nobis, numquam satis, accipe acerbum,
  Glabrio in æternum commemorate, VALE.

Coronis.

QUos legis a prima deductos menide libri,
  Doctores patriæ scito fuisse meæ.
Grammatici in studio, vel Rhetoris, aut in utroque,
  Quos memorasse mihi, morte obita, fatis est.
Viventum inlecebra est laudatio. nomina tantum
  Voce ciere, suis sufficiet tumulis.
Ergo qui nostræ legis otia tristia chartæ,
  Eloquium tu ne quære, sed officium;
Quo claris doctisque viris pia cura parentat:
  Dum decora egregiæ commeminit patriæ.

POETA.

VAlete manes inclytorum Rhetorum:
  Valete doctores probi.
Historia si quos, vel poeticus stilus,
  Forumve fecit nobiles:
Medicæ vel artis, dogma vel Platonicum
  Dedit perenni gloriæ:

Et si

Et si qua cunctis cura viventum placet:
Juvatque honor superstitum :
Accipite maestum carminis cultum mei,
Textum querela flebili.
Sedem sepulchris servet immotus cinis.
Memoria vivat nominum:
Dum remeat illud, judicis dono dei,
Commune cum dis seculum.

EPITAPHIA HEROUM

Qui Bello Troico interfuerunt.

I. *Agamemnoni.*

Rex regum Atrides, fraternae conjugis ultor,
Oppetii manibus conjugis ipse meae.
Quid prodest Helenes raptum punisse dolentem,
Vindicem adulterii quum Clytemnestra necet?

II. *Menelao.*

Felix o Menelae, Deum cui debita sedes,
Decretumque piis Manibus Elysium.
Tyndareo dilecte gener, dilecte Tonanti:
Conjugii vindex, ultor adulterii:
Aeterno pollens aevo, aeternaque juventa,
Nec leti passus tempora, nec senii.

III. *Ajaci.*

Ajacis tumulo pariter tegor obruta Virtus,
Inlacrimans bustis funeris ipsa mei:
Incomptas lacerata comas, quod pravus Atrides
Cedere me structis compulit insidiis.
Jam dabo purpureum claro de sanguine florem,
Testantem gemitu crimina judicii.

IV. *Achilli.*

Non una Aeaciden tellus habet, ossa teguntur
Litore Sigeo. crinem Larissa cremavit.
Pars tumuli .·.·.·..
Orbe sed in toto .·.·.· Homer .·.·

V. *Ulixi.*

Conditur hoc tumulo Laerta natus Ulixes.
Perlege Odysseam, omnia nosse volens.

VI. *Diomedi.*

Conditur hic genitore bono melior Diomedes;
Crimen ob uxoris pulsus dotalibus agris.
Argyripam, clarosque viris qui condidit Arpos:
Clarior urbe nova, patriae quam sede vetusta.

VII. *Antilocho.*

Consiliis, belloque bonus, quae copula rara est,
Carus & Atridis, carus & Aeacidis:
Praemia virtutis simul & pietatis adeptus,
Servato Antilochus Nestore patre, obii.
Non hic ordo fuit: sed justius ille superstes,
Troja capi sine quo perfida non poterat.

VIII. *Nestori.*

Hoc tegor in tumulo quarti jam prodigus aevi
Nestor, consilio clarus, & eloquio,
Objecit sese cujus pro morte peremptus
Filius: & nati vulnere vivo pater.
Eheu! cur fatis disponere sic placet aevum,
Tam longum ut nobis: tam breve ut Antilocho?

IX. *Pyrrho.*

Orbe tegor medio, major virtute paterna,
Quod puer, & regis Pyrrhus opima tuli.
Impius ante aras quem fraude peremit Orestes.
Quid mirum? caesa jam genitrice furens.

X. *Euryalo.*

Nec me non dignum titulo Pleuronia credit:
Cui communis erat cum Diomede domus,
Euryalo, & Sthenelo. nam tertius hoc ego regnum
Possedi: de quo nunc satis est tumulus.

XI. *Guneo.*

Gunea pontus habet, tumulus sine corpore nomen.
Fama homines inter; caelum animus repetit.
Cuncta elementa duci tanto commune sepulchrum.
Quae? caelum, & tellus, & mare, & ora virum.

XII. *Protesilao.*

Fatale adscriptum nomen mihi Protesilao.
Nam primus Danaum bello obii Phrygio,
Audaci ingressus Sigeia litora saltu,
Captus pellacis Laertiadae insidiis.
Qui ne Trojanae premeret pede litora terrae,
Ipse super proprium desiliit clypeum.
Quid queror? hoc letum jam tum mea fata canebant,
Tale mihi nomen quum pater imposuit.

XIII. *Deiphobo.*

Proditus ad poenam, sceleratae fraude Lacaenae,
Et deformato corpore Deiphobus,
Non habeo tumulum, nisi quem mihi voce vocantis
Et pius Aeneas, & Maro composuit.

XIV.

XIV. *Hectori.*

HEctoris hic tumulus: cum quo sua Troja sepulta est.
Conduntur pariter, qui periere simul.

XV. *Astyanacti.*

FLos Asiæ, tanta unus de gente superstes,
Parvulus, Argivis sed jam de patre timendus,
Hic jaceo Astyanax, Scæis dejectus ab altis.
Pro dolor! Iliaci Neptunia mœnia muri
Viderunt aliquid crudelius Hectore tracto.

XVI. *Sarpedoni.*

SArpedon Lycius, genitus Jove, numine patris
Sperabam cælum; sed tegor hoc tumulo,
Sanguineis fletus lacrimis. pro ferrea fata!
Et patitur luctum, qui prohibere potest?

XVII. *Nasti & Amphimacho.*

NAstes, Amphimachusque, Nomionis inclyta proles,
Ductores quondam, pulvis & umbra sumus.

XVIII. *Troilo.*

HEctore prostrato, nec dis, nec viribus æquis
Congressus sævo Troilus Æacidæ,
Raptatus bigis fratris conjungor honori.
Cujus ob exemplum nec mihi pœna gravis.

XIX *Polydoro.*

CEde procul, myrtumque istam fuge nescius, hospes,
Telorum seges est sanguine adulta meo.
Confisus jaculis, & ab ipsa cæde sepultus,
Condor in hoc tumulo bis Polydorus ego.
Scit pius Æneas, & tu, rex impie, quod me
Thracia pœna premit, Troia cura tegit.

XX. *Euphemo.*

EUphemum Ciconum ductorem Troia tellus
Condidit hastati Martis ad effigiem.
Nec satis est titulum saxo incidisse sepulchri:
Insuper & frontem mole onerant statuæ.
Ocyus ista ruunt, quæ sic cumulata locantur.
Major ubi est cultus, magna ruina subest.

XXI. *Hippotheo, & Pylæo, in horto sepultis.*

HIppothoum, Pyleumque tenet gremio infima tellus.
Caulibus & malvis terga superna virent.
Nec vexat cineres horti cultura quietos:
Dum parcente manu molle olus excolitur.

XXII. *Ennomo, & Chromio.*

ENnomus hic, Chromiusque jacent, queis Mysia regnum,
Queis pater Alcinous, Oceanusque atavus.
Nobilitas quid tanta juvat? quo clarius illis
Est genus, hoc mortis conditio gravior.

XXIII. *Priamo.*

HIc Priami non est tumulus, nec condor in ista
Sede: caput Danai diripuere meum.
Ast ego quum lacerum sine nomine funus haberem,
Confugi ad cineres Hectoreos genitor.
Illic & natos, Trojamque, Asiamque sepultam
Inveni, & nostrum quidquid ubique jacet.

XXIV. *Item Priamo.*

QUi tumulum Priami quærit, legat Hectoris ante.
Ille meus, nato quem prius ipse dedi.
Hectoris, & patris simul est commune sepulchrum.
Amborum quoniam juncta ruina fuit.

XXV. *Hecubæ.*

QUæ regina fui, quæ claro nata Dymante,
Quæ Priami conjunx, Hectora quæ genui.
Hic Hecuba injectis perii superobruta saxis.
Sed rabie linguæ me tamen ulta prius.
Fidite ne regnis, & prole, & stirpe parentum
Quicumque hoc nostrum σῆμα κυνὸς legitis.

XXI. *Polyxenæ.*

TRoas Achilleo conjuncta Polyxena busto
Malueram nullo cespite functa tegi.
Non bene discordes tumulos miscetis, Achivi:
Hoc violare magis, quam sepelire fuit.

ALIQUOT ALIORUM EPITAPHIA.

XXVII. *Niobæ, in Sipylo monte juxta fontem sepultæ.*

THebarum regina fui Sipyleia cautes
Quæ modo sum; læsi numina Latoidum.
Bis septem natis genitrix læta atque superba,
Tot duxi mater funera, quot genui.
Nec fatis hoc divis. duro circumdata saxo
Amisi humani corporis effigiem.
Sed dolor, obstructis quamquam vitalibus, hæret:
Perpetuasque rigat fonte pio lacrimas.
Pro facinus! tantæne animis cælestibus iræ?
Durat adhuc luctus, matris imago perit.

XXVIII. *Eidem.*

VIvebam. sum facta silex, quæ deinde polita
Praxitelis manibus, vivo iterum Niobe.
Reddidit artificis manus omnia, sed sine sensu.
Hunc ego, quum læsi numina, non habui.

XXIX. *Eidem.*

HAbet sepulchrum non id intus mortuum.
Habet nec ipse mortuus bustum super.
Sibi sed est ipse hic sepulchrum, & mortuus.

XXX. *Didoni.*

INfelix Dido, nulli bene nupta marito:
Hoc pereunte fugis, hoc fugiente peris.

XXXI.

XXXI. *Diogeni Cynico, in cujus sepulchro, pro titulo, Canis signum est.*

Dic, canis, hic cujus tumulus? Canis. At canis hic quis?
Diogenes. Obiit? Non obiit, sed abiit.
Diogenes, cui pera penus, cui dolia sedes,
Ad manes abiit? Cerberus ire vetat.
Quonam igitur? Clari flagrat qua stella Leonis,
Additus est justæ nunc canis Erigonæ.

XXXII. *In tumulum sedecennis matronæ.*

Omnia quæ longo vitæ cupiuntur in ævo,
Ante quater plenum consumsit Anicia lustrum.
Infans lactavit. pubes & virgo adolevit.
Nupsit, concepit, peperit. jam mater obivit.
Quis mortem accuset? quis non accuset in isto
Ætatis? meritis anus est, ætate puella.

XXXIII. *Glauciæ, immatura morte prævento.*

Læta bis octono tibi jam sub consule pubes
Cingebat teneras, Glaucia adulte, genas.
Et jam desieras puer, anne puella, videri:
Quum properata dies abstulit omna decus.
Sed neque functorum socius miscebere vulgo:
Nec metues Stygios flebilis umbra lacus.
Verum aut Persephonæ Cinyreius ibis Adonis:
Aut Jovis Elysii tu catamitus eris.

XXXIV. *Callicrateæ.*

Viginti atque novem genitrici Callicrateæ
Nullius sexus mors mihi visa fuit.
Sed centum & quinque explevi bena messibus annos,
Intremulam baculo non subeunte manum.

XXXV. *Equo Admirabili, jussu Augusti.*

Phosphore, clamosi spatiosa per æquora Circi
Septenas solitus victor obire vias:
Improperanter agens primos a carcere cursus,
Fortis prægressis ut potereris equis.
Promptum & veloces erat anticipare quadrigas:
Victores etiam vincere, laus potior.
Hunc titulum vani solatia sume sepulchri,
Et gradera Elysios præpes ad alipedes.
Pegasus hinc dexter currat tibi. lævus Arion
Funis eat. quartum det tibi Castor equum.

XXXVI. *In tumulo hominis felicis.*

Sparge mero cineres, bene olenti & unguine nardi,
Hospes, & adde rosis balsama puniceis.
Perpetuum mihi ver agit illacrimabilis urna.
Et commutavi secula, non obii.
Nulla mihi veteris perierunt gaudia vitæ:
Seu meminisse putes omnia, sive nihil.

XXXVII. *Sepulchrum Cari vacuum.*

Me sibi, & uxori, & natis communa sepulcrum
Constituit setas Carus ad exsequias.
Jamque diu monumenta vacant. sitque ista querela
Longior: & veniat ordine quisque suo,
Nascendi qui lege datus: placidumque per ævum
Condatur, natu qui prior, ille prior.

XXXVIII. *Ex sepulchro Latinæ viæ.*

Non nomen, non quo genitus, non unda, quid egi.
Mutus in æternum som, cinis, ossa, nihil.
Non sum, nec fueram: genitus tamen e nihilo sum.
Mitte, nec exprobres singula, talis eris.

AUSONII DE DUODECIM CÆSARIBUS

Per Suetonium Tranquillum scriptis.

Ausonius Hesperio filio. S. D.

CÆSAREOS proceres, in quorum regna secundis
Consulibus dudum Romana potentia cessit,
Accipe bis senos. sua quemque monosticha signant,
Quorum per plenam seriem Suetonius olim
Nomina, res gestas, vitamque obitumque peregit.

Monosticha de ordine XII. Imperatorum.

Primus regalem patefecit JULIUS aulam
Cæsar, & AUGUSTO nomen transcripsit, & arcem.
Privignus post hunc regnat NERO CLAUDIUS, a quo
CÆSAR, cognomen Caligæ cui castra dederunt.
CLAUDIUS hinc potitur regno. post quem NERO sævus
Ultimus Æneadum. post hunc tres, nec tribus annis;
GALBA senex, frustra socio confisus inerti:
Mollis OTHO, infami per luxum degener ævo:
Nec regno dignus, nec morte VITELLIUS ut vir.
His decimus, fatoque accitus VESPASIANUS.
Et TITUS imperii felix brevitate. secutus
Frater, quem CALVUM dixit sua Roma NERONEM.

Tempus imperii XII Cæsarum.

JULIUS, ut perhibent, divus trieterida regnat.
AUGUSTUS post lustra decem sex prorogat annos.
Et ter septenis geminos NERO CLAUDIUS addit.
Tertia finit hiems grassantia tempora CAII.
CLAUDIUS hebdomadem duplicem trahit: & NERO dirus Tan-

Tantumdem: fummæ confal fed defuit unus.
GALBA fenex, OTHO lafcive, & famofe VITELLI,
Tertia vos Latio regnantes nefciit æftas,
Interitus dignos vita properante probrofa.
Implet fatalem decadem fibi VESPASIANUS.
Ter, dominante TITO, cingit nova laurea Janum:
Quindecies, fævis potitur dum FRATER habenis.

De mortibus eorum.

JULIUS interiit CÆSAR graffante fenatu.
Addidit AUGUSTUM divis matura fenectus.
Sera fenex Capreis exful NERO fata peregit.
Expetiit pœnas de CÆSARE Chærea mollis.
CLAUDIUS ambiguo conclufit fata veneno.
Matricida NERO proprii vim pertulit enfis.
GALBA fenex periit fævo proftratus OTHONE.
Mox Otho famofus, clara fed morte potitus.
Prodiga fuccedunt perimendi fceptra VITELLI.
Laudatum imperium, mors lenis VESPASIANO.
At TITUS, orbis amor, rapitur florentibus annis.
Sera gravem perimunt, fed jufta piacula, FRATREM.

EJUSDEM AUSONII TETRASTICHA.

A Julio Cæfare ufque ad tempora fua.

NUnc & prædictos, & regni forte fequentes
Expediam, feries quos tenet imperii.
Incipiam ab Divo, percurramque ordine cunctos,
Novi Romanæ quos memor hiftoriæ.

I. *Julius Cæfar.*

IMperium, binis fuerat folemne quod olim
Confulibus, Cæfar Julius obtinuit.
Sed breve jus regni, fola trieteride geftum,
Perculit armatæ factio fæva togæ.

II. *Octavianus Auguftus.*

ULtor, fucceſſorque dehinc Octavius, idem
Cæfar: at Augufti nomine nobilior.
Longæva, & numquam dubiis violata poteftas,
In terris pofitum credidit effe deum.

III. *Tiberius Nero.*

PRænomen Tiberi nactus Nero prima juventæ
Tempora laudato geffit in imperio.
Fruftra dehinc folo Caprearum claufus in antro,
Quæ prodit vitiis, credit operta locis.

IV. *Cæfar Caligula.*

POft hunc caftrenfis caligæ cognomine Cæfar
Succeffit fævo fævior ingenio:
Cædibus, inceftifque dehinc maculofus, & omni
Crimine pollutum qui fuperavit avum.

V. *Claudius Cæfar.*

CLaudius irrifæ privato in tempore vitæ,
In regno fpecimen prodidit ingenii.
Libertina tamen, nuptarum & crimina paffus,
Non faciendo nocens, fed patiendo fuit.

VI. *Nero.*

ÆNeadum generis qui fextus & ultimus hæres,
Polluit, & claufit Julia facra Nero.
Nomina quot pietas, tot habet quoque crimina vitæ.
Difce ex Tranquillo: me meminiffe piget.

VII. *Sergius Galba.*

SPem fruftrate fenex, privatus fceptra mereri
Vifus; at imperio proditus inferior:
Fama tibi melior juveni: fed juftior ordo eft,
Complacuiffe dehinc, difplicuiffe prius.

VIII. *Marcus Otho.*

ÆMula polluto gefturus fceptra Neroni,
Obruitur celeri raptus Otho exitio.
Fine tamen laudandus erit: qui morte decora
Hoc folum fecit nobile, quod periit.

IX. *Aulus Vitellius.*

VItæ fors fœda tibi, nec digna, Vitelli,
Qui fieres Cæfar. fic fibi fata placent.
Umbra tamen brevis imperii: quia præmia regni
Sæpe indignus adit, non nifi dignus habet.

X. *Divus Vefpafianus.*

QUærendi attentus, moderato commodus ufu,
Auget nec reprimit Vefpafianus opes.
Olim qui dubiam privato in tempore famam,
Rarum aliis, princeps tranftulit in melius.

XI. *Titus Vefpafianus.*

FElix imperio, felix brevitate regendi,
Expers civilis fanguinis, orbis amor;
Unum dixifti moriens te crimen habere.
Sed nulli de te, nos tibi credidimus.

XII. *Domitianus.*

HActenus edideras dominos gens Flavia juftos.
Cur duo quæ dederant, tertius eripuit?
Vix tanti eft habuiffe illos, quia dona bonorum
Sunt brevia. æternum, quæ nocuere, dolent.

XIII. *Nerva Tetrarcha.*

PRoximus exftincto moderatur fceptra tyranno
Nerva fenex, princeps nomine, mente parens.
Nulla viro fuboles. imitatur adoptio prolem,
Quam legiffe juvet, quam genuiffe velit.

XIV. *Trajanus.*

AGgreditur regimen viridi Trajanus in ævo,
Belli laude prior, cetera patris habens.
Hic quoque prole carens, fociat fibi forte legendi,
Quem fateare bonum, diffiteare parem.

XV. *Ælius Hadrianus.*

ÆLius hinc fubiit mediis præfignis in actie:
Principia & finem fama notat gravior.
Orbus

Orbus & hic: sociatque virum documenta daturum,
Adsciti quantum præmineant genitis.

XVI. *Antoninus Pius.*

ANtoninus abhinc regimen capit: ille vocatu
Consultisque PIUS, nomen habens meriti.
Filius huic fato nullus: sed lege suorum
A patria sumsit, qui regeret patriam.

XVII. *Marcus Antoninus.*

POst Marco tutela datur; qui scita Platonis
Flexit ad imperium, patre PIO melior.
Successore suo moriens, sed principe pravo,
Hoc solo patriæ, quod genuit, nocuit.

XVIII. *Commodus.*

COmmodus insequitur, pugnis maculosus arenæ,
Threcidico princeps bella movens gladio.
Eliso tandem persolvens gutture pœnas;
Criminibus fassus matris adulterium.

XIX. *Helvius Pertinax.*

HElvi, judicio & consulto lecte senatus,
Princeps decretis prodite, non studiis.
Quod doluit malefida cohors; errore probato,
Curia quod castris cesserat imperio.

XX. *Didius Julianus.*

DIi bene, quod spoliis Didius non gaudet opimis:
Et cito perjuro præmia ademta seni.
Tuque Severe pater, titulum ne horresce novantis.
Non rapit imperium vis tua, sed recipit.

XXI. *Severus Pertinax.*

IMpiger egelido movet arma Severus ab Histro,
Ut parricidæ regna adimat Didio.
Punica origo illi: sed qui virtute probaret
Non obstare locum, quum valet ingenium.

XXII. *Bassianus Antoninus Caracalla.*

DIssimilis virtute patri, & multo magis illi,
Cujus adoptivo nomine te perhibes.
Fratris morte nocens, punitus sine cruento,
Irrisu populi tu Caracalla magis.

XXIII. *Opilius Macrinus.*

PRincipis hic custos, sumptum pro Cæsare ferrum
Vertit in auctorem cæde Macrinus iners.
Mox cum prole ruit. gravibus pulsare querelis
Cesset perfidiam. quæ patitur, meruit.

XXIV. *Antoninus Heliogabalus.*

TUne etiam Augustæ sedis penetralia fœdas
Antoninorum nomina falsa gerens?
* * * *

Reliqua desiderantur.

AUSONII Ordo nobilium Urbium.

I. *Roma.*

PRima urbes inter, divum domus, aurea Roma.

II. *Constantinopolis, & Carthago.*

COnstantinopoli assurgit Carthago priori,
Non toto cessura gradu: quia tertia dici
Fastidit, non ausa locum sperare secundum,
Qui fuit ambarum. vetus hanc opulentia præfert,
Hanc fortuna recens. fuit hæc, subit ista. novisque
Excellens meritis, veterem præstringit honorem:
Et Constantino concedere cogit Elissam.
Accusat Carthago deos jam plena pudoris,
Nunc quoque si cedat, Romam vix passa priorem.
Componat vestros fortuna antiqua tumores.
Ite pares, tandem memores, quod numine divum
Angustas mutastis opes & nomina: tu quum
Byzantina Lygos, tu Punica Byrsa fuisti.

III. *Antiochia, & Alexandria.*

TErtia Phœbeæ lauri domus Antiochia,
Vellet Alexandri si quarta Colonia poni.
Ambarum locus unus: & has furor ambitionis
In certamen agit. vitiorum turbida vulgo
Utraque, & amentis populi male sana tumultu.
Hæc Nilo munita quod est, penitusque repostis
Insinuata locis, fœcunda & tuta, superbit.
Illa quod infidis opponitur æmula Persis.
Et vos ite pares: Macetumque attollite nomen.
Magnus Alexander te condidit: illa Seleucum
Nuncupat, ingenuum cujus fuit anchora signum,
(Qualis inusta solet) generis nota certa. per omnem
Nam subolis seriem nativa cucurrit imago.

IV. *Treveri.*

ARmipotens dudum celebrari Gallia gestit:
Trevericæque urbis solium, quæ proxima Rheno,
Pacis ut in diæ gremio secura quiescit:
Imperii vires quod alit, quod vestit & armat.
Lata per extentum procurrunt mœnia collem.
Largus tranquillo prælabitur amne Mosella,
Longinqua omnigenæ vectans commercia terræ.

V. *Mediolanum.*

ET Mediolani mira omnia. copia rerum.
Innumeræ cultæque domus, facunda virorum
Q Ingenia

Ingenia & mores læti. tum duplice muro
Amplificata loci ſpecies, populique voluptas
Circus, & incluſi moles cuneata theatri:
Templa, Palatinæque arces, opuleníque Moneta,
Et regio Herculei celebris ſub honore lavacri,
Cunctaque marmoreis ornata periſtyla ſignis,
Mœniaque in valli formam circumdata labro,
Omnia quæ magnis operum velut æmula formis
Excellunt: nec juncta premit vicinia Romæ.

VI. *Capua.*

NEc Capuam pelago, cultuque, penuque potentem,
Deliciis, opibus, famaque priore ſilebo,
Fortuna variante vices: quæ freta ſecundis,
Neſcivit ſervare modum. nunc ſubdita Romæ,
Æmula tunc. fidei memor, anne infida, ſenatum
Sperneret, an coleret, dubitans, ſperare curules
Campanis auſa auſpiciis, unoque ſuorum
Conſule: ut imperium diviſi attolleret orbis.
Quin etiam rerum dominam, Latiique parentem
Appetiit bello, ducibus non freta togatis,
Annibalis jurata armis: deceptaque in hoſtis
Servitium demens ſpecie tranſivit herili.
Mox ut in occaſum vitiis communibus acti
Corruerunt, Pœni luxu, Campania faſtu,
(Heu numquam ſtabilem ſortita ſuperbia ſedem!)
Illa potens, opibuſque valens, Roma altera quondam,
Comere quæ paribus potuit faſtigia conis,
Octavum rejecta locum vix pone tuetur.

VII. *Aquileia.*

NOn erat iſte locus: merito tamen aucta recenti,
Nona inter claras Aquileja cieberis urbes,
Itala ad Illyricos objecta colonia montes,
Mœnibus & portu celeberrima: ſed magis illud
Eminet, extremo quod te ſub tempore legit,
Solveret exacto cui ſera piacula luſtro
Maximus, armigeri quondam ſub nomine lixæ.
Felix, quæ tanti ſpectatrix læta triumphi
Puniſti Auſonio Rutupinum marte latronem.

VIII. *Arelas.*

PAnde, duplex Arelate, tuos blanda hoſpita portus,
Gallula Roma Arelas: quam Narbo Martius, & quam
Accolit Alpinis opulenta Vienna colonis.
Præcipitis Rhodani ſic interciſa fluentis,
Ut mediam facias navali ponte plateam.
Per quem Romani commercia ſuſcipis orbis,
Nec cohibes: populoſque alios, & mœnia ditas:
Gallia queis fruitur, gremioque Aquitania lato.

IX. *Emerita.*

CLara mihi poſt has memorabere nomen Iberum
Emerita, æquoreus quam præterlabitur amnis,
Submittit cui tota ſuos Hiſpania faſces.
Corduba non, non arce potens tibi Tarraco certant,
Quæque ſinu pelagi jactat ſe Bracara dives.

X. *Athenæ.*

NUnc & terrigenis patribus memoremus Athenas,
Pallados & Conſi quondam certaminis arcem.
Paciferæ primum cui contigit arbor olivæ.
Attica facundæ cujus mera gloria linguæ.
Unde per Ioniæ populos, & nomen Achæum,
Verſa Graja manus, centum ſe effudit in urbes.

XI. *Catina, & Syracuſæ.*

QUis Catinam ſileat? quis quadruplices Syracuſas
Hanc amphinomorum fratrum pietate celebrem,
Illam complexam miracula fontis & amnis.
Quam maris Ionii ſubter vada ſalſa meantes
Conſociant dulces placita ſibi ſede liquores,
Incorruptarum miſcentes oſcula aquarum.

XII. *Toloſa.*

NOn umquam altricem noſtri reticebo Toloſam,
Coctilibus muris quam circuit ambitus ingens,
Perque latus pulchro prælabitur amne Garumna:
Innumeris cultam populis, confinia propter
Ninguida Pyrenes, & pinea Cebennarum,
Inter Aquitanas gentes & nomen Iberum.
Quæ modo quadruplices ex ſe quum effuderit urbes,
Non ulla exhauſtæ ſentit diſpendia plebis:
Quos genuit cunctos gremio complexa colonos.

XIII. *Narbo.*

NEc tu Martie Narbo ſilebere: nomine cujus
Fuſa per immenſum quondam provincia regnum,
Obtinuit multos dominandi jure colonos.
Inſinuant qua ſe Sequanis Allobroges oris:
Excluduntque Italos Alpina cacumina fines:
Qua Pyrenaicis nivibus dirimuntur Iberi:
Qua rapitur præceps Rhodanus genitore Lemanno,
Interiuſque premunt Aquitanica rura Cebennæ,
Uſque in Tectoſagos paganica nomina Volcas,
Totum Narbo fuit. tu Gallia prima togati
Nominis attollis Latio proconſule faſces.
Quis memoret portuſque tuos, monteſque lacuſque?
Quis populos vario diſcrimine veſtis, & oris?
Quodque tibi quondam Pario de marmore templum
Tantæ molis erat, quantam non ſperneret olim
Tarquinius, Catuluſque iterum, poſtremus & ille,
Aurea qui ſtatuit Capitoli culmina Cæſar?
Te maris Eoi merces, & Iberica ditant
Æquora: te claſſes Libyci, Siculique Profundi:
Et quidquid vario per flumina, per freta curſu
Advehitur, toto tibi navigat orbe κατάπλους.

XIV. *Burdigala.*

IMpia jam dudum condemno ſilentia, quod te,
O patria, inſignem Baccho, fluviiſque, viriſque,
Moribus, ingeniiſque hominum, procerumque ſenatu,
Non inter primas memorem: quaſi conſcius urbis
Exiguæ immeritas dubitem contingere laudes.
Non pudor hinc nobis. nec enim mihi barbara Rheni
Ora, nec Arctoo domus eſt glacialis in Hæmo.
Burdigala eſt natale ſolum: clementia cæli
Mitis ubi, & riguæ larga indulgentia terræ;
Ver longum, brumæque breves, juga frondea ſubſunt.
Fervent æquoreos imitata fluenta meatus.
Quadrua murorum ſpecies, ſic turribus altis
Ardua, ut aerias intrent faſtigia nubes.
Diſtinctas interne vias mirere, domorum

Diſpo-

Diſpoſitum, & latas nomen ſervare plateas:
Tum reſpondentes directa in compita portas,
Per mediumque urbis fontani fluminis alveum.
Quem pater Oceanus refluo quum impleverit æſtu,
Adlabi totum ſpectabis claſſibus æquor.
Quid memorem Pario contectum marmore fontem
Euripi fervere freto; quanta umbra profundi!
Quantus in amne tumor! quanto ruit agmine præceps
Margine contenti biſſena per oſtia curſus,
Innumeros populi non umquam exhauſtus ad uſus!
Hunc cuperes, Rex Mede, tuis contingere caſtris,
Flumina conſumpto quum defecere meatu:
Hujus fontis aquas peregrinas ferre per urbes,
Unum per cunctas ſolitus portare Choaſpem.
Salve fons ignote ortu, ſacer, alme, perennis,
Vitree, glauce, profunde, ſonore, illimis, opace.
Salve urbis genius, medico potabilis hauſtu,
DIVONA Celtarum lingua, fons addite Divis.
Non Aponus potu, vitrea non luce Nemauſus
Purior; æquoreo non plenior amne Timavus.
Hic labor extremus celebres collegerit urbes.
Utque caput numeri Roma inclyta, ſic capite iſto
Burdigala ancipiti confirmet vertice ſedem.
Hæc patria eſt: patrias ſed Roma ſupervenit omnes
Diligo Burdigalam: Romam colo. civis in hac ſum,
Conſul in ambabus. cunæ hic, ibi ſella curulis.

LUDUS SEPTEM SAPIENTUM.

Auſonius Conſul Latino Drepanio Pacato Proconſuli.

Gnoſcenda iſthæc, an cognoſcenda rearis;
Attento, Drepani, perlege judicio.
Æquanimus fiam te judice: ſive legenda,
Sive tegenda putes carmina, quæ dedimus.
Nam primum eſt meruiſſe tuum, Pacate, favorem:
Proxima defenſi cura pudoris erit.
Poſſum ego cenſuram lectoris ferre ſeveri:
Et poſſum modica laude placere mihi.
Novit equus plauſæ ſonitum cervicis amare:
Novit & intrepidus verbera lenta pati.
Mæonio qualem cultum quæſivit Homero
Cenſor Ariſtarchus, normaque Zenodoti.
Pone obelos igitur ſpuriorum ſtigmata vatum.
Palmas, non culpas eſſe putabo meas.
Et correcta magis, quam condemnata vocabo,
Apponet docti quæ mihi lima viri.
Interea arbitrii ſubitutus pondera tanti,
Optabo, ut placeam: ſin minus, ut lateam.

PROLOGUS.

Septem ſapientes, nomen quibus iſtud dedit
Superior ætas, nec ſecuta ſuſtulit,
Hodie in orcheſtram palliati prodeunt.
Quid erubeſcis tu togate Romule,
Scenam quod introibunt tam clari viri?
Nobis pudendum hoc, non & Atticis quoque,
Quibus theatrum curiæ præbet vicem.
Noſtris negotiis ſua loca ſortito data:
Campus comitiis, ut Conſcriptis curia:
Forum, atque Roſtra ſeparatis civium.
Una eſt Athenis, atque in omni Græcia,
Ad conſulendum publici ſedes loci:
Quam in urbe noſtra ſero luxus condidit.
Ædilis olim ſcenam tabulatam dabat
Subito excitatam nulla mole ſaxea.
Muræna ſic, & Gallius. nota eloquar.
Poſtquam potentes, nec verentes ſumptuum,
Nomen perenne crediderunt, ſi ſemel
Conſtructa moles ſaxeo fundamine
In omne tempus conderet ludis locum:
Cuneata crevit hæc theatri immanitas.
Pompeius hanc, & Balbus, & Cæſar dedit
Octavianus, concertantes ſumptibus.
Sed ego quid iſthæc? non hac cauſa huc prodii,
Ut expedirem, quis theatra, quis forum,
Quis condidiſſet privas partes mœnium:
Sed ut verendos, diſque laudatos viros
Prægrederer, ac referram, quid vellent ſibi.
Pronunciare ſuas ſolent ſententias,
Quas quiſque providentium anteverterit.
Scitis profecto quæ ſint: ſed ſi memoria
Rebus vetuſtis cludit, veniet Ludius
Ediſſertator harum, quas teneo minus.

LUDIUS.

Delphis Solonem ſcripſe fama eſt Atticum,
Γνῶθι σεαυτόν, quod Latinum eſt, Noſce te.
Multi hoc Laconis eſſe Chilonis putant.
Spartane Chilon ſit tuum, necne, ambigunt,
Quod introfertur, ὅρα τέλος μακροῦ βίου,
Finem intueri longæ vitæ quo jubet.
Multi hoc Solonem dixe Crœſo exiſtimant.
Et Pittacum dixiſſe fama eſt Lesbium,
Γίγνωσκε καιρόν. Tempus ut noris, jubet.
Sed καιρὸς iſte, tempeſtivum tempus eſt.
Bias Prieneus dixit, οἱ πλεῖστοι κακοί:
Quod eſt Latinum, Plures hominum ſunt mali:
Sed imperitos ſcito, quos dixit malos.
Μελέτη τὸ πᾶν, Periandri eſt Corinthii:
Eſſe Meditationem totum qui putet.
Ἄριστον μέτρον eſſe dixit Lindius
Cleobulus. hoc eſt, Optimus cunctis modus.
Thales, ἐγγύα, πάρεστι δ' ἄτη protulit.
Spondere qui nos, noxa quod præs eſt, vetat.
Hoc nos monere, fœneratis non placet.
Dixi. recedam. legifer venit Solon.

SOLON.

De more Græco prodeo in ſcenam Solon,
Septem Sapientum fama cui palmam dedit.

Sed fama non est judicii severitas.
Neque me esse primum, vestrum aut imum existimo,
Æqualitas quod ordinem nescit pati.
Recte olim ineptum Delphicus jussit Deus
Quærentem, quisnam primus sapientum foret,
Ut in orbe tereti nomina eorum incideret:
Ne primus esset, ne vel imus quispiam.
Eorum e medio prodeo gyro Solon:
Ut quid dixisse Crœso regi existimor,
Id omnis hominum secta sibi dictum putet.
Græce coactum ὅρα τέλος μακροῦ βίου:
Quod longius fit; si Latine edisseras:
Spectare vitæ jubeo cunctos terminum.
Proinde miseros, aut beatos dicere
Evita: quod sunt semper ancipiti statu.
Id adeo sic est. si queam, paucis loquar.
Rex, an tyrannus, Lydiæ Crœsus fuit
His in beatis, dives insanum in modum,
Lateribus aureis templa qui divis dabat.
Is me evocavit. venio dicto obediens,
Meliore ut uti rege possint Lydii.
Rogat, beatum prodam, si quem noverim;
Telana dico civem non ignobilem.
Pro patria pugnans ille vitam objecerat.
Despexit. alium quærit. inveni Aglaum:
Fines qui agelli proprii numquam excesserat.
At ille ridens; Quo dein me ponis loco,
Beatus orbe toto qui solus vocor?
Spectandum dico terminum vitæ prius:
Tum judicandum, si manet felicitas.
Dictum moleste Crœsus accepit. at ego
Relinquo regem. bellum ille in Persas parat.
Profectus. victus. vinctus. regi deditus.

* * *

At ille captus, funeris ipse instat sui.

* * *

Qua flamma totum se per ambitum dabat,
Volvens in altum fumidos æstu globos.
At pene fero Crœsus ingenti sono,
O vere vates; inquit: o Solon, Solon.
Clamore magno ter Solonem nuncupat.
Qua voce Cyrus motus, extingui jubet
Gyrum per omnem, & destrui ardentem pyram.
Et commodum profusus imber nubibus
Repressit ignem. Crœsus ad regem illico
Deductus lectam per ministrorum manum
Interrogatus, quem Solonem diceret:
Et quam ciendi causam haberet nominis,
Seriem per omnem cuncta regi edisserit.
Miseratur ille: vimque fortunæ videns,
Laudat Solonem: Crœsum in amicis habet.
Vinctumque pedicis aureis secum jubet
Reliquum, quod esset vitæ, totum degere.
Ego duorum regum testimonio
Laudatus, & probatus ambobus fui.
Quodque uni dictum est, quisque sibi dictum putet.
Ego jam peregi, qua de causa huc prodii.
Venit ecce Chilon. vos valete, & plaudite.

CHILON.

Lumbi sedendo, oculique spectando dolent,
Manendo Solonem quoad sese recipiat.
Hui, quam pauca quam diu loquuntur Attici:
Unam trecentis versibus sententiam
Tandem peregit; meque respectans abiit.
Spartanus ego sum Chilo, qui nunc prodeo.
Brevitate nota, qua Lacones utimur,
Commendo nostrum γνῶθι σεαυτόν, *Nosce te*,
Quod in columna jam tenetur Delphica.
Labor molestus iste, fructi est optimi,
Quid ferre possis, quidve non, dignoscere:
Noctu, diuque quæ geras, quæ gesseris,
Adusque puncti tenuis instar quærere.
Officia cuncta, pudor, honor, constantia,
In hoc: & illa spreta nobis gloria.
Dixi. valete memores. plausum non moror.

CLEOBULUS.

Cleobulus ego sum, parvæ civis insulæ,
Magnæ sed auctor, qua clueo, sententiæ:
Ἄριστον μέτρον quem dixisse existimant.
Interpretare tu, qui orchestræ proximus,
Gradibus propinquis in quatuordecim sedes:
Ἄριστον μέτρον an sit *optimus modus*.
Dic. annuisti. gratiam habeo. persequar
Per ordinem. poeta dixe isthoc loco
Afer videtur vester, UT NE QUID NIMIS.
Et noster quidam, μηδὲν ἄγαν. huc pertinet
Uterque sensus, Italus, seu Dorius:
Fandi, tacendi, somni, vigiliæ est modus,
Beneficiorum, gratiarum, injuriæ,
Studii, laborum. vita in omni quidquid est,
Istum requirit optimæ pausæ modum.
Dixi. recedam, ut sit modus. venit Thales.

THALES.

Milesius Thales sum: AQUAM qui principem
Rebus creandis dixi, ut vates Pindarus.

* * *

Dedere piscatores extractum mari.
Namque hi jubente Delio me legerant:
Quod ille munus hoc sapienti miserat.
Ego recusans non recepi: at reddidi
Ferendum ad alios, quos priores crederem.
Dein per omnes septem sapientes viros
Missum, ac remissum rursus ad me referunt.
Ego receptum consecravi Apollini.
Nam, si sapientem deligi Phœbus jubet,
Non hominem quemquam, sed deum credi decet.
Is igitur ego sum. causa sed in scenam fuit
Mihi prodeundi, quæ duobus ante me:
Assertor ut sententiæ fierem meæ.
Ea displicebit; non tamen prudentibus,
Quos docuit usus, & peritos reddidit.
Nos ἐγγύα, πάρεστι δ' ἄτη, dicimus:
Latinum est, *Sponde: noxia est præsto tibi.*
Per mille possum currere exempla, ut probem
Prædes vadesque pœnitudinis reos.
Sed nolo quemquam nominatim dicere.
Sibi quisque vestrum dicat, & secum putet,
Spondere quantis damno fuerit & malo.
Gratum hoc officium maneat ambobus tamen.
Pars plaudite ergo: pars offensi explaudite.

Bias.

Bias Prieneus dixi, οἱ πλεῖστοι κακοί.
Latine dictum suspicor, *Plures mali*.

Dixisse

Dixisse nollem, VERITAS ODIUM PARIT.
Malos sed imperitos dixi, & barbaros:
Qui jus, & æquum, & sacros mores negligunt.
Nam populus iste, quo theatrum cingitur,
Totus bonorum est. hostium tellus habet,
Dixisse quos me creditis, Plures malos.
Sed nemo quisquam tam malus judex fuat,
Qui non bonorum partibus se copulet.
Sive ille vere bonus est, seu dici studet,
Jam fugit illud nomen invisum mali.
Abeo. valete, & plaudite. plures boni.

Pittacus.

MItylena oriundus Pittacus sum Lesbius,
Γίγνωσκε καιρὸν, qui dixi sententiam.
Sed iste καιρὸς, tempus ut noris, monet:
Et esse καιρὸν, tempestivum quod vocant.
Romana sic est vox, *Venito in tempore:*
Vester quoque ille comicus Terentius,
Rerum omnium primum esse tempus autumat,
Ad Antiphilam quo venerat servus Dromo
Nullo impeditam, temporis servans vicem.
Reputate cuncti, quotiens offensam incidat,
Spectara cui non fuerit opportunitas.
Tempus me abire, ne molestus. plaudite.

Periander.

EPhyra creatus hic Periander prodeo,
Μελέτη τὸ πᾶν qui dixi: & qui dictum probo,
Meditationem id esse totum, quod geras.
Is quippe solus rei gerendæ est efficax,
Meditatur omne qui prius negotium.
Adversa rerum, vel secunda prædicat
Meditanda cunctis comicus Terentius.
Locare sedes, bellum gerere, aut ponere:
Magnas, modicasque res etiam, parvas quoque
Agere volentem, semper meditari decet.
Nam segniores omnes in cœptis novis,
Meditatio si rei gerendæ defuit.
Nihil est, quod ampliorem curam postulet,
Quam cogitare, quid gerendum sit. dehinc
Incogitantes fors, non consilium regit.
Sed ego me ad patres jam recipio. plaudite,
Meditati, ut vestram rem curetis publicam.

Eorumdem septem Sapientum Sententiæ,

Septenis versibus ab eodem Ausonio explicatæ.

Bias Prieneus.

Quænam summa boni? Mens, quæ sibi conscia recti.
Pernicies homini quæ maxima? Solus homo alter.
Quis dives? Qui nil cupiat. Quis pauper? Avarus.
Quæ dos matronæ pulcherrima? Vita pudica.
Quæ casta est? De qua mentiri fama veretur.
Quod prudentis opus? Cum possit, nolle nocere.
Quid stulti proprium? Non posse, & velle nocere.

Pittacus Mitylenæus.

LOqui ignorabit, qui tacere nesciet.
Bono probari malo, quam multis malis.
Demens superbis invidet felicibus.
Demens dolorem ridet infelicium.
Pareto legi, quisque legem sanxeris.
Plures amicos re secunda compara.
Paucos amicos rebus adversis proba.

Cleobulus Lindius.

QUanto plus liceat, tam libeat minus.
Fortunæ invidiæ est immeritus miser.
Felix criminibus nullus erit diu.
Ignoscas aliis multa: nihil tibi.
Parcit quisque malis, perdere vult bonos.
Majorum meritis gloria non datur.
Turpis sæpe datur fama minoribus.

Periander Corinthius.

NUmquam discrepat utile a decoro.
Plus est sollicitus magis beatus.
Mortem optare malum, timere pejus.
Faxis ut libeat, quod est necesse.
Multis terribilis, caveto multos.
Si fortuna juvat, caveto tolli.
Si fortuna tonat, caveto mergi.

Solon Atheniensis.

DIco tunc beatam vitam cum peracta fata sint.
Par pari jugator conjux. quidquid impar, dissidet.
Non erunt honores umquam fortuiti muneris.
Clam coarguas propinquum, propalam laudaveris.
Pulchrius multo parari, quam creari nobilem.
Certa si decreta sors est, quid cavere proderit?
Sive sint incerta cuncta, quid timere convenit?

Chilo Lacedæmonius.

NOlo minor me timeat, despiciatque major.
Vive memor mortis, uti sis memor & salutis.
Tristia cuncta exsuperans aut animo, aut amico.
Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.
Quæ bene facta accipias, perpetuo memento.
Grata senectus homini, quæ parilis juventæ,
Illa juventa est gravior, quæ similis senectæ.

Thales Milesius.

TUrpe quid ausurus, te sine teste time.
Vita perit, mortis gloria non moritur.

Quod

Quod facturus eris, dicere fustuleris.
Crux est, si metuas, vincere quod nequeas.
Quum vere objurgas, sic inimice juvas.
Quum falso laudas, sic & amice noces.
Nil nimium satis est. ne sit & hoc nimium.

De iisdem septem Sapientibus, e Græco.

SEptenis patriam sapientum, nomina, voces,
Versibus expediam: sua quemque monosticha dicent:
Chilo, cui patria est Lacedæmon, Nosce teipsum.
Periander, Trepidam moderare, Corinthius, iram.
Ex Mitylenæis, Nimium nil, Pittacus oris.
Mensuram optimum, ait Cleobulus Lindius, in re.
Exspectare Solon finem docet, ortus Athenis.
Plures esse Bias pravos, quem clara Priene.
Mileti, Fugisse, Thales, vadimonia, alumnus.

E D Y L L I A.

VERSUS PASCHALES PROCO DICTI.

EDYLLIUM I.

SAncta salutiferi redeunt solemnia CHRISTI:
Et devota pii celebrant jejunia mystæ.
At nos æternum cohibentes pectore cultum,
Intemeratorum vim continuamus honorum.
Annua cura sacris, jugis reverentia nobis.
Magne Pater rerum, cui terra, & pontus, & aer,
Tartaraque & picti servit plaga lactea celi:
Noxia quem scelerum plebes tremit, almaque rursum
Concelebrat votis animarum turba piarum:
Tu brevis hunc ævi cursum, celeremque caducæ
Finem animæ donas æternæ munere vitæ.
Tu mites legum monitus, factosque prophetas
Humano impertis generi, servasque nepotes,
Deceptum miseratus Adam: quem capta venenis
Implicuit socium blandis erroribus Eva.
Tu Verbum, Pater alme, tuum, natumque, deumque,
Concedis terris totum, similemque, paremque,
Ex vero verum, vivaque ab origine vivum.
Ille tuis doctus monitis hoc addidit unum:
Ut super æquoreas nabat qui Spiritus undas,
Pigra immortali vegetaret membra lavacro.
Trina fides, auctore uno; spes certa salutis
Hunc numerum junctis virtutibus amplectenti.
Tale & terrenis specimen spectatur in oris
Augustus genitor, geminum sator Augustorum.
Qui fratrem, natumque, pio complexus utrumque
Numine, partitur regnum, neque dividit unum,
Omnia solus habens, atque omnia dilargitus.
Hos igitur nobis trina pietate vigentes,
Rectores terræ placidos, cælique ministros,
Christe apud æternum placabilis affere patrem.

EPICEDION in patrem suum Julium Ausonium.

EDYLLIUM II.

NOmen ego Ausonius, non ultimus arte medendi:
Et mea si nosses tempora, primus eram.
Vicinas urbes colui patriaque domoque,
Vasates patria, sed lare Burdigalam.
Curia me duplex, & uterque senatus habebat
Muneris exsortem, nomine participem.
Non opulens, nec egens, parcus sine sordibus egi.
Victum, habitum, mores semper eadem habui.
Sermone impromtus Latio: verum Attica lingua
Suffecit culti vocibus eloquii.
Obtuli opem cunctis poscentibus artis inemptæ:
Officiumque meum cum pietate fuit.
Judicium de me studui præstare bonorum:
Ipse mihi numquam, judice me, placui.
Officia in multos diverso debita cultu,
Personis, meritis, tempore distribui.
Litibus abstinui: non auxi, non minui rem.
Indice me nullus, sed neque teste perit.
Invidi numquam. cupere atque ambire refugi.
Jurare, aut falsum dicere, par habui.
Factio me sibi non, non conjuratio junxit.
Sincero colui fœdere amicitias.
Felicem scivi, non qui, quod vellet, haberet:
Sed qui per fatum non data non cuperet.
Non occursator, non garrulus, obvia cernens,
Valvis & velo condita non adii.
Famam, quæ posset vitam lacerare bonorum,
Non finxi: & veram si scierim, tacui.
Ira procul: spes vana procul: procul anxia cura;
Inque bonis hominum gaudia falsa procul.
Vitari cœtus, ejuratique tumultus,
Et semper fictæ principum amicitiæ.
Deliquisse nihil numquam laudem esse putavi,
Atque bonos mores legibus antetuli.
Irasci promptus, properavi condere motum;
Atque mihi pœnas pro levitate dedi.
Conjugium per lustra novem, sine crimine, concors
Unum habui: gnatos quatuor edidimus.
Prima obiit lactans. at qui fuit ultimus ævi,
Pubertate rudi non rudis interiit.
Maximus ad summum culmen pervenit honorum,
Præfectus Gallis, & Libyæ, & Latio,
Tranquillus, clemens, oculis, voce, ore serenus,
In genitore suo mente animoque pater.
Hujus ego & natum, & generum pro Consule vidi.
Consul ut ipse foret, spes mihi certa fuit.
Matronale decus possedit filia. cujus
Egregia & nuptæ laus erat, & viduæ;
Quæ nati, generique & progeneri, simul omnium
Multiplici illustres vidit honore domos.
Ipse nec affectans, nec detrectator honorum,
Præfectus magni nuncupor Illyrici.
Hæc me fortunæ larga indulgentia suasit,

Numi-

Numine adorato, vitæ abitum petere.
Ne fortunatæ spatium inviolabile vitæ
Fatali admorsu stringeret ulla dies.
Obtinui: auditæque preces: spem, vota, timorem,
Sopitus placido fine, relinquo aliis.
Inter mœrentes, sed non ego mœstus, amicos
Dispositis jacui funeris arbitriis.
Nonaginta annos baculo sine, corpore toto
Exegi, cunctis integer officiis.
Hæc quicumque leges, non aspernabere fari:
Talis vita tibi, qualia vota mihi.

Ausonii VILLULA.

EDYLLIUM III.

Salve herediolum majorum regna meorum,
Quod proavus, quod avus, quod pater excoluit.
Quod mihi jam senior, properata morte, relinquit.
Eheu nolueram tam cito posse frui.
Justa quidem series patri succedere: verum
Esse simul dominos, gratior ordo piis.
Nunc labor, & curæ mea sunt. sola ante voluptas
Partibus in nostris. cetera patris erant.
Parvum herediolum, fateor. sed nulla fuit res
Parva umquam æquanimis: adde etiam unanimis.
Ex animo rem stare æquum puto, non animum ex re.
Cuncta cupit Crœsus, Diogenes nihilum;
Spargit Aristippus mediis in Syrtibus aurum;
Aurea non satis est Lydia tote Midæ.
Cui nullus finis cupiendi, est nullus habendi.
Ille opibus modus est, quem statuas animo.
Verum ager iste meus quantus sit, nosce: etiam me
Noveris, & noris te quoque, si potis es:
Quamquam difficile est se noscere. γνῶθι σεαυτὸν,
Quam propere legimus, tam cito negligimus.
Agri bis centum colo jugera. vinea centum
Jugeribus colitur, prataque dimidium.
Silva supra duplum quam prata, & vinea, & arvum.
Cultor agri nobis nec superest, nec abest.
Fons propter, puteusque brevis, tum purus & amnis.
Naviger hic refluus me vehit, ac revehit.
Conduntur fructus geminum mihi semper in annum.
Cui non longa penus, huic quoque prompta fames.
Hæc mihi nec procul urbe sita est, nec prorsus ad urbem:
Ne patiar turba, utque bonis potiar.
Et quotiens mutare locum fastidia cogunt,
Transeo: & alternis rure, vel urbe fruor.

Ad nepotem Ausonium PROTREPTICON *de studio puerili.*

EDYLLIUM IV.

Sunt etiam Musis sua ludicra. mista Camœnis
Otia sunt, mellite nepos; nec semper acerbi
Exercet pueros vox imperiosa magistri.
Sed requie studiique vices rata tempora servant.
Et satis est puero memori legisse libenter.
Et cessare licet. Graio Schola nomine dicta est,
Justa laboriferis tribuantur ut otia Musis.
Quo magis alternum certus succedere ludum,
Disce libens. longum delenitura laborem
Intervalla demus. studium puerile fatiscit,
Læta nisi austeris varientur festa profestis.
Disce libens, tetrici nec præceptoris habenas
Detestare nepos. numquam horrida forma magistri.
Ille licet tristis senio, nec voce serenus,
Aspera contractæ minitetur jurgia frontis,
Numquam immanis erit placita assuetudine vultus,
Qui semel imbuerit. rugas nutricis amabit,
Qui refugit matrem. pappos, aviasque trementes
Anteferunt patribus seri nova cura nepotes.
Sic neque Peliden terrebat Achillea Chiron
Thessalico permixtus equo: nec pinifer Atlas
Amphitryoniadem puerum: sed blandus uterque
Mitibus alloquiis teneros mulcebat alumnos.
Tu quoque ne metuas: quamvis schola verbera multo
Increpet, & truculenta senex gerat ora magister.
Degeneres animos timor arguit: at tibi consta
Intrepidus. nec te clamor, plagæque sonantes,
Nec matutinis agitet formido sub horis:
Quod sceptrum vibrat ferulæ, quod multa supellex
Virgea, quod fallax scuticam prætexit aluta:
Quod fervent trepido subsellia vestra tumultu.
Pompa loci, & vani fugiatur scena timoris.
Hæc olim genitorque tuus, genitrixque secuti
Securam placido mihi permulsere senectam.
Tu senium, quodcumque super labentibus annis
Fata dabunt, qui nomen avi geris indole prima,
Prime nepos, vel te vel spe mihi porge fruendum.
Nunc ego te puerum: mox in juvenilibus annis,
Jamque virum cernam, si sors ita jusserit; aut si
Invidia est, sperabo tamen, nec vota fatiscent,
Ut patris, utque mei non immemor, ardua semper
Præmia Musarum cupias: facundus & olim
Hac gradiare via, qua nos præcessimus: & cui
Proconsul genitor, præfectus avunculus instant.
Perlege quodcumque est memorabile. priva monebo.
Conditor Iliados, & amabilis orsa Menandri
Evolvenda tibi. tu flexu & acumine vocis
Innumeros numeros doctis accentibus effer.
Affectusque impone legens. distinctio sensum
Auget, & ignavis dent intervalla vigorem.
Ecquando ista meæ contingent dona senectæ?
Quando oblita mihi tot carmina, totque per ævum
Connexa historiæ, soccos aulæaque regum,
Et melicos, lyricosque modos præfando, novabis,
Obductusque seni facies puerascere sensus?
Te præeunte, nepos, modulata poemata Flacci,
Altisonumque iterum fas est didicisse Maronem.
Tu quoque, qui Latium lecto sermone Terenti
Comis, & adstricto percurris pulpita socco,
Ad nova vix memorem diverbia coge senectem.
Jam facinus, Catilina, tuum, Lepidique tumultum,
Ab Lepido & Catulo jam res & tempora Romæ
Orsus, bis senos seriem connecto per annos.
Jam lego civili mistum mavorte duellum.
Movit quod socio Sertorius exul Ibero.
Nec rudis hæc avus admoneo, sed mille docendo
Ingenia expertus. multos lactantibus annis
Ipse alui: gremioque fovens, & murmura solvens,
Eripui tenerum blandis nutricibus ævum.
Mox pueros molli monitu, & formidine leni
Pellexi, ut mites peterent per acerba profectus,
Carpturi dulcem fructum radicis amaræ.
Idem vesticipes motu jam puberis ævi,
Ad mores, artesque bonas, fandique vigorem
Produxi: quamquam imperium cervice negarent
Ferre, nec infertis præberent ora lupatis.
Ardua temperies, dura experientia, rarus
Eventus, longo rerum spectatus ab usu,

Ut tegat indocilem mitis censura juventam.
Quæ tolerata mihi, donec jam ærumna juvaret,
Leniretque usu bona consuetudo laborem.
Donec ad Augustæ pia munera disciplinæ
Accirer, varioque accingerer auctus honore:
Aurea quum parere mihi palatia jussum.
Absistat Nemesis: ferat & fortuna jocantem.
Præfedi imperio, dum prætextatus in ostro,
Et sceptro, & solio, sibi præfert jura magistri,
Majoresque putat nostros Augustus honores.
Quos mox sublimi maturus protulit auctu:
Quæstor ut Augustis, patri, natoque crearer:
Ut præfecturam duplicem, sellamque curulem,
Ut trabeam, pictamque togam, mea præmia, consul
Induerer: fastisque meis prælatus haberer.
His ego quæsivi meritum quamgrande nepoti
Consul avus: lumenque tuæ præluceo vitæ.
Quamvis & patrio jamduoum nomine clarus,
Posses ornatus, posses honoratus haberi:
Accessit tamen ex nobis honor inclytus. hunc tu
Effice, ne sit onus: per te ut connixus in altum
Conscendas: speresque tuos, te consule, fasces.

GENETHLIACON ad eumdem Ausonium nepotem.

EDYLLIUM V.

Carmina prima tibi quum jam puerilibus annis
Traderet assidui permulcens cura magistri,
Imbueretque novas aures, sensusque sequaces,
Ut respondendas docili quoque murmure voces
Emendata rudi proferret lingua palato,
Addidimus nil triste senes: ne cura monendi
Læderet, aut dulces gustus vitiaret amaris.
At modo, quum motu vigeas jam puberis ævi,
Fortisque a teneris possis secernere; & ipse
Admonitor morumque tibi, sandique videri:
Accipe non præcepta quidem, sed vota precautis
Et gratantis avi, festum ad sollenne nepotis.

* * * *

Adnuito, ut reducem fatorum a fine senectam
Sospes agam: festumque diem, dubitataque cernam
Sidera, deposito prope conclamatus in ævo.
Hoc, mellite nepos, duplicato fœnere partum
Natali accedente tuo: munusque salutis
Plenius hoc nostræ, quod jam tibi puberis ævi
Crescit honos, juvenemque senex jam cerno nepotem.
Sexta tibi hæc primo remeat trieteris ab anno,
Septembres notis referens natalibus idus,
Idus alma dies, geniis quoque culta deorum.
Sextiles Hecate Latonia vendicat idus;
Mercurius Maias superorum adjunctus honori.
Octobres olim genitus Maro dedicat idus.
Idus sæpe colas bissenis mensibus omnes,
Ausonii quicumque mei celebraveris Idus.
Vale, nepos dulcissime.

CUPIDO CRUCI AFFIXUS.

EDYLLIUM VI.

Aeris in campis, memorat quos Musa Maronis,
Myrteus amentes ubi lucus opacat amantes,
Orgia ducebant Heroides, & sua quæque,
Ut quondam occiderant, leti argumenta gerebant,
Errantes silva in magna, & sub luce maligna
Inter arundineasque comas, gravidumque papaver,
Et tacitos sine labe lacus, sine murmure rivos:
Quorum per ripas nebuloso lumine marcent
Fleti olim regum & puerorum nomina flores,
Mirator Narcissus, & Oebalides Hyacinthus,
Et Crocus auricomans, & murice pictus Adonis,
Et tragico scriptus gemitu Salaminius Æas.
Omnia quæ lacrimis & amoribus anxia mæstis
Exercent memores obita jam morte dolores,
Rursus in amissum revocant Heroidas ævum.
Fulmineos Semele decepta puerpera partus
Deflet, & ambustas lacerans per inania cunas
Ventilat ignavum simulati fulminis ignem.
Irrita dona querens, sexu gavisa virili,
Mæret in antiquam Cænis revocata figuram.
Vulnera siccat adhuc Procris: Cephalique cruentam
Diligit & percussa manum. fert fumida testa
Lumina Sestiaca præceps de turre puella.
Et de nimboso saltum Leucate minatur
Mascula Lesbiacis Sappho peritura sagittis.
Harmoniæ cultus Eriphyle mæsta recusat,
Infelix nato, nec fortunata marito.
Tota quoque aeriæ Minoia fabula Cretæ,
Picturatum instar tenui sub imagine vibrat.
Pasiphae nivei sequitur vestigia tauri.
Licia fert glomerata manu deserta Ariadne.
Respicit abjectas desperans Phædra tabellas.
Hæc laqueum gerit: hæc vanæ simulacra coronæ:
Dædaliæ pudet hanc latebras subiisse juvencæ.
Præreptas queritur per inania gaudia noctes
Laodamia duas, vivi functique mariti.
Parte truces alia strictis mucronibus omnes
Et Thisbe, & Canace, & Sidonis horret Elissa.
Conjugis hæc, hæc patris, & hæc gerit hospitis ensem.
Errat & ipsa olim, qualis per Latmia saxa
Endymioneos solita affectare sopores,
Cum face, & astrigero diademate Luna bicornis.
Centum aliæ veterum recolentes vulnera amorum,
Dulcibus & mæstis refovent tormenta querelis.
Quas inter medias furvæ caliginis umbram
Dispulit inconsultus Amor stridentibus alis.
Agnovere omnes puerum: memorique recursu
Communem sensere reum, quamquam humida circum
Nubila & auratis fulgentia cingula bullis,
Et pharetram, & rutilæ fuscarent lampados ignem:
Agnoscunt tamen: & vanum vibrare vigorem
Occipiunt: hostemque unum loca non sua nactum,
Quum pigros ageret densa sub nocte volatus,
Facta nube premunt. trepidantem & cassa parantem
Suffugia, in cœtum mediæ traxere catervæ.
Eligitur mæsto myrtus notissima luco,
Invidiosa deum pœnis. cruciaverat illic
Spreta olim memorem Veneris Proserpina Adonin.
Hujus in excelso suspensum stipite Amorem,
Devinctum post terga manus, substrictaque plantis
Vincula mærentem, nullo moderamine pœnæ
Affigunt: reus est sine crimine, judice nullo
Accusatus Amor. se quisque absolvere gestit,
Transferat ut proprias aliena in crimina culpas.
Cunctæ exprobrantes tolerati insignia leti
Expediunt. hæc arma putant, hæc ultio dulcis,
Ut quo quæque periit, studeat punire dolore.
Hæc laqueum tenet, hæc speciem mucronis inanem
Ingerit: illa cavos amnes, rupemque fragosam,
Insanique metum pelagi, & sine fluctibus æquor.
Nonnullæ flammas quatiunt, trepidoque minantur
Stridentes nullo igne faces. rescindit adultum

Myrrha uterum lacrimis lugentibus; inque paventem
Gemmea fletiferi jaculatur succina trunci.
Quædam ignoscentum specie ludibria tantum
Sola volunt: stilus ut tenuis sub acumine puncti
Eliciat tenerum, de quo Rosa nata, cruorem.
Aut pubi admoveant petulantia lumina lychni.
Ipsa etiam simili genitrix obnoxia culpæ
Alma Venus tantos penetrat secura tumultus.
Nec circumvento properans suffragia nato
Terrorem ingeminat, stimulisque accendit amaris
Ancipites furias: natique in crimina confert
Dedecus ipsa suum: quod vincula cæca mariti
Deprenso Mavortis tulit: quod pube pudenda
Hellespontiaci ridetur forma Priapi.
Quod crudelis Eryx; quod semivir Hermaphroditus.
Nec satis in verbis. roseo Venus aurea serto
Mærentem pulsat puerum, & graviora paventem.
Olli purpureum mulcato corpore rorem
Sutilis expressit crebro rosa verbere: quæ, jam
Tincta prius, traxit rutilum magis ignea fucum.
Inde truces cecidere minæ: vindictaque major
Crimine visa suo, Venerem factura nocentem.
Ipsæ intercedunt Heroides, & sua quæque
Funera crudeli malunt adscribere fato.
Tum grates pia mater agit cessisse dolentes,
Et condonatas puero dimittere culpas.
Talia nocturnis olim simulacra figuris
Exercent trepidam casso terrore quietem,
Quæ postquam multa perpessus nocte Cupido
Effugit; pulsa tandem caligine somni
Evolat ad superos, portaque evadit eburna.

AUSONIUS PAULO SUO S. P. D.

UT voluisti, Paule, cunctos Bissulæ versus habes:
Lusimus quos in Suevæ gratiam virgunculæ,
Otium magis foventes, quam studentes gloriæ.
Tu molestus flagitator lege molesta carmina.
Tibi, quod intristi, exedendum est; sic vetus verbum jubet;
Compedes, quas ipse fecit, ipsus ut gestet faber.

Ad lectorem hujus libelli.

CArminis incomti tenuem lecture libellum,
Pone supercilium.
Seria contractis expende poemata rugis.
Nos Thymelen sequimur.
Bissula in hoc schedio cantabitur, aut Erasinus.
Admoneo, ante bibas.
Jejunis nil scribo. meum post pocula si quis
Legerit, hic sapiat.
Sed magis hic sapiet, si dormiet: & putat ista
Somnia missa sibi.

BISSULA. EDYLL. VII.

Ubi nata sit Bissula, & quomodo in manus domini venerit.

BIssula trans gelidum stirpe & lare prosata Rhenum,
Conscia nascentis Bissula Danubii,
Capta manu, sed missa manu, dominatur in ejus
Deliciis, cujus bellica præda fuit.
Matre carens, nutricis egens, nescivit herai
Imperium. * *
Fortunæ ac patriæ quæ nulla opprobria sensit,
Illico inexperto libera servitio.

Sic Latiis mutata bonis, Germana maneret
Ut facies, oculos cærula, flava comas.
Ambiguam modo lingua facit, modo forma puellam,
Hæc Rheno genitam prædicat, hæc Latio.

De eadem Bissula.

DElicium, blanditiæ, ludus, amor, voluptas,
Barbara, sed quæ Latias vincis alumna pupas,
Bissula nomen teneræ rusticulum puellæ,
Horridulum non soliris, sed domino venustum.

Ad pictorem, de Bissulæ imagine.

BIssula nec ceris, nec fuco imitabilis ullo,
Naturale decus fictæ non commodat arti.
Sandyx, & cerussa, alias simulate puellas,
Temperiem hanc vultus nescit manus. ergo age pictor,
Puniceas confunde rosas, & lilia misce.
Quique erit ex illis color aeris, ipse sit oris.

Ad eumdem.

PIngere si nostram pictor meditaris alumnam,
Æmula Cecropias ars imitetur apes.

PRECATIO Ausonii consulis designati, pridie Kalendas Januarii fascibus sumtis.

EDYLLIUM VIII.

JAne, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol,
Consulis Ausonii Latiam visure curulem.
Ecquid ab Augusta nunc majestate secundum,
Quod mireris, habes? Roma illa, domusque Quirini,
Et toga purpureo rutilans prætexta senatu,
Hoc capita æternis signat sua tempora Fastis.
Anne, bonis cœpte auspiciis, da vere salubri
Apricas ventorum animas, da roscida Cancro
Solstitia, & gelidum Boream Septembribus horis.
Mordeat Autumnus frigus subtile pruinas;
Et tenuata modis cesset mediocribus Æstas.
Sementem notus humificet. sit Bruma nivalis,
Dum pater antiqui renovatur Martius anni.
Spiret odorato florum nova gratia Maio,
Julius & segetes coquat, & mare temperet Euris.
Sirius ardentem non augeat igne Leonem.
Discolor arboreos variet Pomona sapores.
Mitiget autumnus, quod maturaverit æstas,
Et genialis hiems parta sibi dona fruatur.
Pacem mundus agat: nec turbida sidera regnent.
Nulla tuos, Gradive, offendat stella penates,
Quæ non æqua tibi. non Cynthia; non celer Arcas
Finitimus terris: non tu Saturne supremo
Ultime circuitu. procul a Pyroente remotus
Tranquillum properabis iter. vos cominus ite
Stella salutigeri Jovis, & Cytbereia Vesper.
Nonnumquam hospitibus facilis Cyllenius adsit.
Jane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol.
Hostibus edomitis qua Francia mixta Suevis
Certat ad obsequium, Latiis ut militet armis:
Qua vaga Sauromates sibi junxerat agmina Chuni,
Quaque Getes sociis Histrum adsultabat Alanis.
Hoc mihi præpetibus victoria nuntiat alis.
Jam venit Augustus, nostros ut comat honores,
Officio exornans, quos participare cupisset.

Jane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol.
Aurea venturo Sol porrige gaudia Jano:
Fascibus Ausonii succedet Cæsar in annum,
Quintam Romulei prætextam habiturus honoris.
Ecce ubi se cumulat mea purpura (mitibus audi
Auribus hoc Nemesis) post me dignatur oriri
Augustus consul. plus quam conferre videtur
Me sibi: qui jussit nostros præcedere fasces.
Jane, veni, novus anne veni: renovate veni Sol;
Coge secuturos bis sena per ostia menses,
Tu tropicum soli da cedere; rursus & illum
Terga dare, ut duplex tropicus varietur ab astro,
Et quater a ternis properet mutatio signis.
Æstivos impelle dies, brumamque moranrem
Noctibus adceleret promissus Cæsaris annus.
Illum ego si cernam, tum terque quaterque beatus,
Tunc ero bis consul, tunc tangam vertice cælum.

Item PRECATIO calendis Januariis.

Edyllium IX.

Anne, bonis cœpte auspiciis, felicia cernie
Consulis Ausonii primordia. prome coruscum
Sol æterna caput: solitoque illustrior, almo
Lumine purpureum jubar exsere lucis eoæ.
Aone, pater rerum, quas Jani nienfe bifrontis
Volvis in hibernum glaciali fine Decembrem,
Anne, veni, & festum veteris novus adspice Jani.
Solennes pervada vias, bissenaque mundo
Curricula æquatis varians per tempora signis,
Præcipitem æterna perfer vertigine cursum;
Sic prono taptate polo, contraria Phœbus
Ut momenta ferat servata parta dierum,
Et novus hiberno reparet sua lumina pulsu.
Menstrua ter decies redeunt dum cornua Lunæ,
Exortus, obitusque manu volvente rotabis,
Legitimum Phœbi cohibens per signa meatum.

MOSELLA. Edyll. X.

Transieram celerem nebuloso lumine Navam,
Addita miratus veteri nova mœnia vico:
Æquavit Latias ubi quondam Gallia Cannas:
Infletæque jacent inopes super arva catervæ.
Unde iter ingrediens nemorosa per avia solum,
Et nulla humani spectans vestigia cultus,
Prætereo arentem sitientibus undique terris
Dumnissum, riguasque perenni fonte Tabernas,
Arvaque Sauromatum nuper metata colonis:
Et tandem primis Belgarum conspicor oris
Nivomagum, divi castra inclyta Constantini.
Purior hic campis aer: Phœbusque sereno
Lumine purpureum referat jam sudus Olympum.
Nec jam consertis per mutua vincula ramis
Quæritur exclusum viridi caligine cælum:
Sed liquidum jubar, & rutilam viseotibus æthram
Libera perspicui non invidet aura diei.
Io speciem quum me patriæ, cultumque nitentis
Burdigalæ, blando pepulerunt omnia visu,
Culmina villarum, pendentibus edita ripis,
Et virides Baccho colles, & amœna fluenta
Subterlabentis tacito rumore Mosellæ.
Salve amnis laudata agris, laudate colonis,
Dignata imperio debent cui mœnia Belgæ:
Amnis odorifero juga vitea consite Baccho,
Consite gramineas amnis viridissime ripas:
Naviger, ut pelagus; devexas pronus in undas,
Ut fluvius; vitreuque lacus imitate profundo;
Et rivos trepido potis æquiparare meatu,
Et liquido gelidos fontes præcellere potu,
Omnia solus habes, quæ fons, quæ rivus, & amnis,
Et lacus, & bivio refluus manamine pontus.
Tu placidis prolapsus aquis, nec murmura venti
Ulla, nec occulti pateris luctamina saxi.
Non superante vado rapidos reparare meatus
Cogeris, exstantes medio non æquore terras
Interceptus habes: justi ne demat honorem
Nominis, exclusum si dividat insula flumen.
Tu duplices sortite vias, & quum amne secundo
Defluis, ut celeres feriant vada concita remi:
Et quum per ripas nusquam cessante remulco
Intendunt collo malorum vincula nautæ.
Ipse tuos quotiens miraris in amne recursus,
Legitimosque putas prope segnius ire meatus?
Tu neque limigenis ripam prætexeris ulvis,
Nec piger immundo perfundis litora cœno,
Sicca sed in prima aspergis vestigia lympha.
I nunc, & Phrygiis sola levia consere crustis,
Tendens marmoreum laqueata per atria campum.
Ast ego despectis, quæ census opesque dederunt,
Naturæ mirabor opus, non, cura nepotum,
Lætaque jacturis ubi luxuriatur egestas.
Hic solidæ sternunt humentia litora arenæ,
Nec retinent memores vestigia pressa figuras.
Spectaris vitreo per levia terga profundo,
Secreti nihil amnis habens. utque almus aperto
Panditur intuitu liquidis obtutibus aer,
Nec placidi prohibent oculos per inania venti:
Sic demersa procul durante per intima visu
Cernimus, arcanique patet penetrale fluenti:
Quum vada lene meant, liquidarum & lapsus aquarum
Prodit cærulea dispersas luce figuras:
Quod sulcata levi crispatur arena meatu:
Inclinata tremunt viridi quod gramina fundo.
Utque sub ingenuis agitatæ fontibus herbæ
Vibrantes patiuntur aquas: lucetque, laterque
Calculus: & viridem distinguit glarea muscum.
Nota Caledoniis talis pictura Britannis,
Quum virides algas, & rubra corallia nudat
Æstus, & albentes concharum germina baccas,
Deliciasque hominum locupletes, quæque sub undis
Assimulant nostros imitata monilia cultus.
Haud aliter placidæ subter vada læta Mosellæ,
Detegit admistos non concolor herba lapillos.
Intentos tamen usque oculos errore fatigant
Interludentes examina lubrica pisces.
Sed neque tot species, obliquatosque natatus,
Quæque per adversum succedunt agmina flumen,
Nominaque, & cunctos numerosæ stirpis alumnos,
Edere fas. haud ille sinit, cui cura secundæ
Sortis, & æquorei cessit tutela tridentis.
Tu mihi flumineis habitatria Nais in oris,
Squamigeri gregis ede choros, liquidoque sub alveo
Differe cæruleo fluitantes amne catervas.
Squameus herbosas Capito inter lucet arenas,
Viscere præ tenero fartim congestus aristis,
Nec duraturus post bina trihoria mensis.
Purpureisque Salar stellatus tergora guttis,
Et nullo spinæ nocituros acumine Redo,
Effugiensque oculos celeri levis Umbra natatu:
Tuque per obliqui fauces vexate Saravi,

Qua

Qua bis terna fremunt ſcopuloſis oſtia pilis,
Quum defluxiſti famæ majoris in amnem,
Liberior laxos exerces Barbe natatus.
Tu melior pejore ævo, tibi contigit omni
Spirantum ex numero non inlaudata ſenectus.
Nec te puniceo rutilantem viſcere Salmo
Tranſierim, latæ cujus vaga verbera caudæ
Gurgite de medio ſummas referuntur in undas,
Occultus placido cum proditur æquore pulſus.
Tu loricato ſquamoſus pectore, frontem
Lubricus, & dubiæ facturus fercula cœnæ,
Tempora longarum fers incorrupte morarum,
Præſignis maculis capitis: cui prodiga nutat
Alvus, opimatoque fluens abdomine venter.
Quæque per Illyricum, per ſtagna binominis Iſtri,
Spumarum indiciis caperis Muſtella natantum,
In noſtrum ſubvecta iterum, ne lata Moſellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno.
Quis te naturæ pinxit color? atra ſuperne
Puncta notant tergum, quæ lutea circuit Iris.
Lubrica cæruleus perducit tergora fucus.
Corporis ad medium fartim pingueſcis: at illinc
Uſque ſub extremam ſqualler cutis arida caudam.
Nec te delicias menſarum Perca ſilebo,
Amnigenos inter piſces dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere mullis:
Nam neque guſtus iners; ſolidoque in corpore partes
Segmentis coeunt, ſed diſſociantur ariſtis.
Hic etiam Latio riſus prænomine, cultor
Stagnorum, querulis vis infeſtiſſima ranis,
Lucius, obſcuras ulva cœnoque lacunas
Obſidet. hic nullos menſarum lectus ad uſus,
Fervet fumoſis olido nidore popinis.
Quis non & virides vulgi ſolatia Tincas
Norit, & Alburnos prædam puerilibus hamis,
Stridentelque focis opſonia plebis Alauſas?
Teque inter ſpecies geminas, neutrumque, & utrumque,
Qui necdum Salmo, nec jam Salar, ambiguuſque
Amborum medio Fario intercepte ſub ævo?
Tu quoque fluvineas inter memorande cohortes
Gobio, non major geminis ſine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ovipara congeſtior alvo:
Propexique jubas imitatus Gobio Barbi.
Nunc pecus æquoreum celebrabere magne Silure:
Quem velut Actæo perductum tergora olivo
Amnicolam Delphina reor. ſic per freta magnum
Laberis, & longi vix corporis agmina ſolvis,
Aut brevibus defenſa vadis, aut fluminis ulvis.
At quum tranquillos moliris in amne meatus,
Te virides ripæ, te cærula turba natantum,
Te liquidæ mirantur aquæ. diffunditur alveo
Æſtus, & extremi procurrunt margine fluctus.
Talis Atlantiaco quondam balæna profundo,
Quum vento motuve ſuo telluris ad oras
Pellitur, exclusum fundit mare: magnaque ſurgunt
Æquora, vicinique timent decreſcere montes.
Hic tamen, hic noſtræ mitis Ballæna Moſellæ,
Exitio procul eſt, magnoque honor additus amni.
Jam liquidas ſpectaſſe vias, & lubrica piſces
Agmina; multipliceſque ſatis numeraſſe catervas.
Inducant aliam ſpectacula vitea pompam:
Sollicitentque vagos baccheia munera viſus:
Qua ſublimis apex longo ſuper ardua tractu
Et rupes, & aprica jugi, flexuſque, ſinuſque
Vitibus aſſurgunt, naturalique theatro.
Gauranum ſic alma jugum vindemia veſtit,
Et Rhodopen: proprioque nitent Pangæa Lyæo.
Sic viret Iſmarius ſuper æquora Thracia collis.
Sic mea flaventem pingunt vineta Garumnam.
Summis quippe jugis tendentis in ultima clivi,
Conſeritur viridi fluvialis margo Lyæo.
Læta operum plebes, feſtinanteſque coloni
Vertice nunc ſummo properant, nunc dejuge dorſo,
Certantes ſtolidis clamoribus. inde viator
Riparum ſubjecta terens, hinc navita labens,
Probra canunt ſeris cultoribus. adſtrepit ollis
Et rupes, & ſilva tremens, & concavus amnis.
Nec ſolos homines delectat ſcena locorum.
Hic ego & agreſtes Satyros, & glauca tuentes
Naidas, extremis credam concurrere ripis,
Capripedes agitat cum læta protervia Panas,
Inſultantque vadis, trepidaſque ſub amne ſorores
Terrent, indocili pulſantes verbere fluctum.
Sæpe etiam mediis furata e collibus uvas
Inter Oreiadas Panope fluvialis amicas,
Fugit laſcivos paganica numina Faunos.
Dicitur & medio quum ſol ſtetit igneus orbe,
Ad commune fretum, Satyros, vitreaſque ſorores,
Conſortes celebrare choros: quum præbuit horas
Secretas hominum cœtu flagrantior æſtus.
Tunc inſultantes ſua per freta ludere Nymphas,
Et Satyros merſare vadis, rudibuſque natandi
Per medias exire manus; dum lubrica falſi
Membra petunt, liquidoſque fovent pro corpore fluctus.
Sed non hæc ſpectata ulli, nec cognita viſu,
Fas mihi ſit pro parte loqui: ſecreta tegatur,
Et commiſſa ſuis lateat reverentia rivis.
Illa fruenda palam ſpecies, quum glaucus opaco
Reſpondet colli fluvius. frondere videntur
Fluminei latices, & palmite conſitus amnis.
Quis color ille vadis, ſeras quum protulit umbras
Heſperus, & viridi profundit monte Moſellam?
Tota natant criſpis juga motibus, & tremit abſens
Pampinus, & vitreis vindemia turget in undis:
Adnumerat virides deriſus navita vites,
Navita caudiceo fluitans ſuper æquora lembo,
Per medium, qua ſeſe amni confundit imago
Collis, & umbrarum confinia conſerit amnis.
Hæc quoque quam dulces celebrant ſpectacula pompas,
Remipedes medio certant quum flumine lembi,
Et varios ineunt flexus, virideſque per oras
Stringunt attonſis pubentia germina pratis?
Puppibus, & proris alacres geſtire magiſtros,
Impubemque manum ſuper amnica terga vagantem
Dum ſpectat tranſire, dein ſua ſeria ludo
Poſthabet: excludit veteres nova gratia curas.
Tales Cumano deſpectat in æquore ludos
Liber, ſulphurei quum per juga conſita Gauri,
Perque vaporiferi graditur vinetа Veſevi:
Quum Venus, Actiacis Auguſti læta triumphis,
Ludere laſcivos fera prælia juſſit Amores,
Qualia Niliacæ claſſes, Latiæque triremes
Subter Apollineæ geſſerunt Leucados arces:
Aut Pompejani Mylaſena pericula belli
Euboicæ referunt per Averna ſonantia cymbæ,
Innocuos ratium pulſus, pugnaſque jocantes
Naumachiæ, Siculo quales ſpectante Peloro
Cæruleus viridi reparat ſub imagine pontus.
Non aliam ſpeciem petulantibus addit ephebis
Pubertaſque, amniſque, & picti roſtra phaſeli.
Hos Hyperionio quum ſol perfuderit æſtu,
Reddit nautales vitreo ſub gurgite formas,

Et redigit pandas inversi corporis umbras.
Utque agiles motos destra lævaque frequentant,
Et commoratis alternant pondera remis,
Unda refert alios simolacra humentia nautas.
Ipsa suo gaudet simolamine nautica pubes,
Fallaces fluvio mirata redire figuras.
Sic ubi compositos ostentatura capillos,
Candentem late speculi eaplorantis bonorem
Quum primum caræ nuttix admovit alumnæ,
Læta ignorato fruitur virguncula ludo,
Germanæqoe putat formam spectare puellæ:
Oscula fulgenti dat non referenda metallo:
Aut fisas prætentat acus; aut frontis ad oram
Vibratis cœptat digitis extendere crines:
Talis ad umbratum ludibria nautica pubes
Ambiguis fruitur veri falsique figuris.
  Jam vero accessus faciles qua ripa ministrat,
Scrutatur toto populatria turba profundo
Heu male defensos penetrali flumine pisces!
Hic medio procul amne trabens humentia lina,
Nodusis decepta plagis examina vertit;
Ast hic tranquillo qua labitur agmine flumen,
Ducit corticeis fluitantia retia signis.
Ille autem scopulis subjectas pronus in ondas,
Inclinat lentæ convexa cacumina virgæ,
Indutos escis jaciens letalibus hamos.
Quos ignara doli postquam vaga turba natantum
Rictibus invasit, patulæque per intima fauces
Sera occultati senserunt vulnera ferri,
Dum trepidant, subit indicium: crispoqoe tremori
Vibrantis setæ nutans consentit harundo.
Nec mora: & excussam stridenti verbere prædam
Dextera in obliquum raptat puer. eacipit ictum
Spiritus, ot fractis quondam per inane flagellis
Aura crepat, motoque adsibilat aere ventus.
Exsultant udæ super arida saxa rapinæ,
Luciferique pavent letalia tela diei.
Quique sub amne suo mansit vigor, aere nostro
Segnis anhelatis vitam consumit in auris.
Jam piger invalido vibratur corpore plausus;
Torpida supremos patitur jam cauda tremores,
Nec coeunt rictus: haustas sed hiatibus auras
Reddit mortiferos easpirans branchia flatus.
Sic ubi fabriles eaercet spiritus ignes,
Accipit alterno cohibetque foramine ventos
Lanea fagineis alludens parma cavernis.
Vidi egomet quosdam leti sub fine trementes
Collegisse animas: moa in sublime citatos,
Cernua subjectum præceps dare corpora in amnem,
Desperatarum potientes rursus aquarum.
Quos impos damni puer inconsultus ab alto
Impetit, & stolido captat prensare natatu.
Sic Anthedonius Bœotia per freta Glaucus
Gramina gustatu postquam eaitialia Circes
Eapertus, carptas moribundis piscibus herbas
Sumsit, Carpathium subiit novus accola pontum.
Ille hamis & rete potens, scrutator operti
Nereos, æquoream solitus convertere Tethyn,
Inter captivas fluitavit prædo catervas.
Talia despectant longo per cærula tractu
Pendentes saxis instanti culmine villæ.
Quas medius dirimit sinuosis flexibus errans
Amnis: & alternas comunt prætoria ripas.
  Quis modo Sestiacum pelagus, Nepheleidos Helles
Æquor; Abydeni freta qois miretur ephebi?
Quis Chalcedonio constratum ab litore pontum,

Regis opus Magni, mediis euripus obi undis
Europæque Asiæque vetat concurrere terras?
Non hic dira freti rabies, non sæva furentum
Prælia Caurorum. licet hic commercia linguæ
Jungere, & alterno sermonem texere pulsu.
Blanda salutiferas permiscent litora voces,
Et voces, & pene manus. resonantia utrimque
Verba refert, mediis concurrit fluctibus Echo.
  Qui potis, innumeros cultusque habitusque retexens,
Pandere tectonicas per singula prædia formas!
Non hoc spernat opus Gortynius aliger, ædis
Conditur Euboicæ, casus quem fingere in auro
Conantem Icarios, patrii pepulere dolores.
Non Philo Cecropius: non qui laodatus ab hoste
Clara Syracosii traxit certamina belli.
Forsan & insignes hominumque operumque labores
Hic habuit decimo celebrata volumine Marci
Hebdomas. hic clari viguere Menecratis artes,
Atque Ephesi spectata manus: vel in arce Minervæ
Ictinus; magico cui noctua perlita fuco
Allicit omne genus volucres, perimitque tuendo.
Conditor hic forsan fuerit Ptolemaidos aolæ
Dinochates: quadro cui in fastigia cono
Surgit, & ipsa suas consumit Pyramis umbras,
Jussus ob incesti qui quondam fœdus amoris
Arsinoen Pharii suspendit in aere templi.
Spirat enim tecti testudine vera Magnetis,
Afflictamque trahit ferrato crine puellam.
Hos ergo aut horum similes est credere dignum
Belgarum in terris scenas posuisse domorum,
Molitos celsas fluvii decoramina villas.
Hæc est nativi sublimis in aggere saxi.
Hæc procurrentis fundata crepidine ripæ.
Hæc refugit, captumque sinu sibi vendicat amnem.
Illa tenens collem, qui plurimus imminet amni,
Usurpat faciles per culta, per aspera, visus:
Utque suis fruitur dives speculatio terris.
Quin etiam riguis humili pede condita pratis
Compensat celsi bona naturalia montis,
Sublimique minans irrumpit in æthera tecto,
Ostentans altam, Pharos ut Memphitica, turrim.
Huic proprium est clausos consepto gurgite pisces
Apricas scopulorum inter captare novales.
Hæc summis innixa jugis labentia subter
Flumina despectu jam caligante tuetur.
Atria quid memorem viridantibus assita pratis?
Innumerisque super nutantia tecta columnis?
Quid quæ sulphurea substructa crepidine fumant
Balnea, ferventi cum Mulciber haustus operto,
Volvit anhelatas tectoria per cava flammas,
Inclusum glomerans æstu esspirante vaporem?
Vidi ego defessos multo sudore lavacri
Fastidisse lacus, & frigora piscinarum,
Ut vivis fruerentur aquis; mox amne refotos
Plaudenti gelidum flumen pepulisse natatu.
Quod si Cumanis huc afforet hospes ab oris,
Crederet Euboicas simulacra exilia Baias
His donasse locis: tantus cultusque nitorque
Allicit, & nullum parit oblectatio luxum.
  Sed mihi qui tandem finis tua glauca fluenta
Dicere? dignandumque mari memorare Musellam?
Innumeri quod te diversa per ostia late
Incurrunt amnes? quamquam differre meatus
Possent: sed celerant in te consumere nomen.
Namque & Pronææ Nemesæque adjuta meatu
Sura tuas properat non degenerare sub undas,

Sura

Sura interceptis tibi gratificata fluentis:
Nobilius permixta tuo sub nomine, quam si
Ignoranda patri confunderet ostia ponto:
Te rapidus Gelbis, te marmore clarus Erubrus
Festinant famulis quamprimum adlambere lymphis.
Nobilibus Gelbis celebratus piscibus: ille
Præcipiti torquens cerealia saxa rotatu,
Stridentesque trahens per levia marmora serras
Audit perpetuos ripa ex utraque tumultus.
Prætereo exilem Lesuram, tenuemque Drahonum,
Nec fastiditos Salmonæ usurpo fluores.
Naviger undisona dudum me mole Saravus
Torta veste vocat: longum qui distulit amnem,
Fessa sub Augustis ut volveret ostia muris.
Nec minor hoc, tacitum qui per sola pinguia labens
Stringit frugiferas felix Alisontia ripas,
Mille alii, prout quemque suos magis impetus urget,
Esse tui cupiunt. tantus properantibus undis
Ambitus, aut moles. quod si tibi, dia Mosella,
Smyrna suum vatem, vel Mantua clara dedisset;
Cederet Iliacis Simois memoratus in oris,
Nec præferre suos auderet Tibris honores.
Da veniam mihi, Roma potens. pulsa, oro, facessat
Invidia: & Latiæ Nemesis non cognita linguæ,
Imperii sedem, Romæque tuere parentes.
Salve magne parens frugumque virumque Mosella.
Te clari proceres, te bello exercita pubes,
Æmula te Latiæ decorat facundia linguæ.
Quin etiam mores, & lætum fronte severa
Ingenium, natura tuis concessit alumnis.
Nec sola antiquos ostentat Roma Catones:
Aut unus tantum justi spectator & æqui
Pollet Aristides, veteresque illustrat Athenas.
Verum ego quid laxis nimium spatiatus habenis
Victus amore tui præconia detero? conde
Musa chelyn, pulsis extremo carmine nervis.
Tempus erit, quum me studiis ignobilis otii
Mulcentem curas, seniique aprica foventem,
Materiæ commendet honos: quum facta viritim
Belgarum, patriosque canam decora inclyta mores.
Mollia subtili nebunt mihi carmina filo
Pierides, tenuique aptas subtegmine telas
Percurrent: dabitur nostris quoque purpura fusis.
Quis mihi tum non dictus erit? memorabo quietos
Agricolas: legumque catos, fandique potentes,
Præsidium sublime reis; quos curia summos
Municipum vidit proceres, propriumque senatum:
Quos prætextati celebris facundia ludi
Contulit ad veteris præconia Quintiliani.
Quique suas rexere urbes, purumque tribunal
Sanguine, & innocuas illustravere secures;
Aut Italum populos, aquilonigenasque Britannos
Præfecturarum titulo tenuere secundo.
Quique caput rerum Romam, populumque patresque
Tantum non primo rexit sub nomine: quamvis
Præfuerit primis. festinat solvere tandem
Errorem fortuna suum: libataque supplens
Præmia, jam veri fastigia reddet honoris
Nobilibus repetenda nepotibus. at modo cœptum
Detexatur opus: dilata & laude virorum,
Dicamus læto per rura virentia tractu
Felicem fluvium, Rhenique sacremus in undis.
Cæruleos nunc Rhene sinus, hyaloque virentem
Pande peplum, spatiumque novi metare fluenti,
Fraternis cumulandus aquis. nec præmia in undis
Sola, sed Augustæ veniens quod mœnibus urbis
Spectavit junctos Natique Patrisque triumphos,
Hostibus exactis Nicrum super, & Lopodunum,
Et fontem Latiis ignotum annalibus Histri.
Hæc profligati venit modo laurea belli:
Mox alias aliasque feret. vos pergite juncti,
Et mare purpureum gemino propellite tractu.
Neu vereare minor pulcherrime Rhene videri:
Invidiæ nil hospes habet. potiere perenni
Nomine. tu fratrem, famæ securus, adopta.
Dives aquis, dives nymphis, largitor utrique
Alveus extendet geminis divortia ripis,
Communesque vias diversa per ostia fundet.
Accedent vires, quas Francia, quasque Chamaves,
Germanique tremant: tunc verus habebere limes.
Accedet tanto geminum tibi nomen ab amni.
Quumque unus de fonte fluas, dicere bicornis.
Hæc ego, VIVISCA ducens ab origine gentem,
Belgarum hospitiis nunc per nova fœdera notus,
Ausonius, nomen Latium, patriaque, domoque
Gallorum extremos inter, celsamque Pyrenen,
Temperat ingenuos qua læta Aquitania mores,
Audax exigua fide concino. fas mihi sacrum
Perstrinxisse amnem tenui libamine Musæ.
Nec laudem affecto. veniam peto. sunt tibi multi,
Alme amnis, sacros qui sollicitare fluores
Aonidum, totamque solent haurire Aganippen.
Ast ego, quanta mei dederit se vena liquoris,
Burdigalam quum me in patriam, nidumque senectæ
Augustus pater, & natus, mea maxima cura,
Fascibus Ausoniis decoratum & honore curuli
Mittent, emeritæ post tempora disciplinæ,
Latius Arctoi præconia persequar amnis.
Addam urbes, tacito quas subterlaberis alveo:
Mœniaque antiquis te prospectantia muris:
Addam, præsidiis dubiarum condita rerum,
Sed modo securis non castra, sed horrea Belgis.
Addam felices ripa ex utraque colonos,
Teque inter medios hominumque boumque labores,
Stringentem ripas, & pinguia culta secantem.
Non tibi se Liger anteferet, non Axona præceps;
Matrona non, Gallos Belgasque intersita fines;
Santonico refluus non ipse Carantonus æstu.
Concedes gelido Durani de monte volutus
Amnis: & auriferum postponet Gallia Tarnem.
Isaramque tuens per saxa rotantia late
In mare purpureum, dominæ tamen ante Mosellæ
Nomine adorato, Tarbellicus ibit Aturrus.
Corniger externas celebranda Mosella per oras,
Nec solis celebranda locis, ubi fonte supremo
Exseris auratum taurinæ frontis honorem:
Quaque trahis placidos sinuosa per arva meatus:
Vel qua Germanis sub portubus ostia solvis:
Si quis honos tenui volet adspirare camœnæ,
Perdere si quis in his dignabitur otia musis,
Ibis in ora hominum, lætoque fovebere cantu.
Te fontes, vivique lacus, te cærula noscent
Flumina: te veteres pagorum gloria luci;
Te Druna, te sparsis incerta Druentia ripis,
Alpinique colent fluvii, duplicemque per urbem
Qui meat, & dextræ Rhodanus dat nomina ripæ.
Te stagnis ego cæruleis, magnumque sonoris
Amnibus, æquoreæ te commendabo Garumnæ.

GRI-

GRIPHUS *Ternarii numeri.*

EDYLLIUM XI.

TEr bibe, vel totiens ternos; ſic myſtica lex eſt,
Vel tria potanti, vel ter tria multiplicanti,
Imparibus novies ternis contexere cœbum.
Juris idem tribus eſt, quod ter tribus. omnia in iſtis:
Forma hominis cœpti, plenique eaactio partus,
Quique novem novies fati tenet nltima finis.
Tres Ope progeniti fratres, tres ordine partæ
Veſta, Ceres, & Juno, ſecus muliebre ſorores.
Inde triſulca Jovis ſunt fulmina. Cerberus inde.
Inde Tridens: triplexque Helenes cum fratribus ovum.
Ter nova Neſtoreos implevit purpura ſuſos.
Et toties terno cornix vivacior ævo.
Quam novies terni glomerantem ſecula tractus
Vincunt æripedes ter ternu Neſtore cervi,
Tres quorum ætates ſuperat Phœbeius oſcen.
Quem novies ſenior Gangeticus anteit ales,
Ales cinnameo radiatus tempora nido.
Tergemina eſt Hecate, tria virginis ora Dianæ.
Tres Charites. tria Fata. triplea voa. trina elementa.
Tres in Trinacria Siredones; omnia terna:
Tres volucres, tres ſemideæ, tres ſemipuellæ.
Ter tribus ad palmam juſſæ certare Camœnis,
Ore, manu, flatu, buxo, fide, voce canentes.
Tres ſophiæ partes. tria Punica bella. trimeſtres
Annorum cælique vices: noctiſque per umbram
Tergemini vigiles. ter clara inſlantis eoi.
Signa canit ſerus deprenſo Marte ſatelles.
Et qui conceptus triplicatæ veſpere noctis,
Juſſa quater ternis adſiait opima tropæis.
Et lyrici vates numero ſunt Mnemonidarum,
Tres ſolas quondam tenuit quas dextera Phœbi:
Sed Citheron totiens ternas ex ære ſacravit
Relligione patrum, qui ſex ſpreviſſe timebant.
Trina Terentino celebrata trinoctia ludo:
Qualia bis genito Thebis Trieterica Baccho.
Tres primas Thracum pugnas tribus ordine bellis,
Juniadæ patrio inferias miſere ſepulchro.
Illa etiam thalamos per trina ænigmata quærens,
Qui bipes, & quadrupes foret, & tripes omnia ſolus,
Terruit Aoniam volucris, leo, virgo, triformis
Sphinx, volucris pennis, pedibus fera, fronte puella,
Trina in Tarpeio fulgent conſortia templo.
Humana efficiunt habitacula ter genus artes,
Parietibus quæ ſaaa locat, quæ culmine tigna,
Et quæ ſupremo comit tectoria cultu.
Hinc Bromii quadrantal, & hinc Sicana medimna.
Hoc tribus, hæc geminis tribus eaplicat uſus agendi.
In Phyſicis tria prima, Deus, mundus, data forme.
Ter genus omnigenum, genitor, genitrix, generatum.
Per trinas ſpecies trigonorum regola currit,
Æquiletus, vel crure pari, vel in omnibus impar.
Tres coit in partes numerus perfectus: ut idem
Congrege ter trino per ter tria diſſolvatur.
Tres primus, par, impar habet, mediumque: ſed ipſe
Ut tres, ſic quinque, & ſeptem quoque dividit unus.
Et numero in toto poſitus ſub acumine centri,
Diſtinguit ſolidos cœbo pergente trientes,
Æquipares dirimens partes ex impare terno,
Et paribus triplex medium: quum quatuor & ſea
Biſque quaternorum ſecernitur umphalos idem.
Jus triplex, tabulæ quud ter ſanxere quaternæ,
Sactum, privatum, & populi commune quod uſquam eſt.
Interdictorum trinum genus: unde repulſus
Vi fuero, aut Utrobi fuerit, Quorumve bonorum.
Triplea libertas, capitiſque minutio triplea.
Trinum dicendi genus eſt, ſublime, modeſtum,
Et tenui filo. triplex quoque forma medendi,
Quoi lugos, aut methodos, cuique eaperieutia nomen.
Et medicina triplea, ſervare, cavere, mederi.
Tres oraturum cultus, tegnata Coloſſo
Quem Rhodos, Actææ quem dileaiſtis Athenæ,
Et quem de ſcenis tetrica ad ſubſellia traxit
Prola Aſiæ, in cauſis numeros imitata chororum.
Orpheos hinc tripodes, quia ſunt tria, terra, aqua, flamma.
Triplea ſideribus poſitus, diſtantia, forma.
Et modus, & genetrix modulorum muſica triplex,
Miata libris, ſecreta aſtris, vulgata theatris.
Martia Roma triplex; æquitatu, plebe, ſenatu.
Hoc numero tribus, & ſacto de monte Tribuni.
Tres æquitum turmæ: tria nomina nobiliorum.
Nomina ſunt chordis tria: ſunt tria nomina menſi.
Geryones triplex: triplea compago Chimæræ.
Scylla triplex commiſſa tribus, cane, virgine, piſce.
Gorgones, Harpyiæque, & Erynnies agmine terno.
Et tres fatidicæ nomen commune Sibyllæ:
Quarum tergemini ſatalia carmina libri:
Quos ter quinorum ſervat cultura virorum.
Ter bibe. tres numerus ſuper omnia, tres Deus unus.
Hic quoque ne ludus numero tranſcurrat inerti,
Ter decies ternos habeat, deciesque novenos.

TECHNOPÆGNION. EDYLL. XII.

Verſus monoſyllabis cœpti, & finiti, ita ut a fine verſus ad principium recurrant.

REs hominum fragiles alit, & regit, & perimit fors.
Fors dubia, æternumque labans: quam blanda fovet spes.
Spes nullo finita ævo: cui terminus eſt mors.
Mors avida, inferna mergit caligine quam noa.
Nox obitura vicem: remeaverit aurea quum lus.
Lux dono conceſſa deum: cui prævius eſt ſol.
Sol, cui nec furto Veneris latet armipotens Mars.
Mars nulio de patre ſatus: quem Threſſa colit gens.
Gens infrena virum: quibus in ſcelus omne ruit fas.
Fas hominem mactare ſacris: ferus iſte loci mos.
Mos ferus audacis populi: quem nulla tenet les.
Lex naturali quam condidit imperio jus.
Jus genitum pietate hominum, jus certa dei mens.
Mens, quæ cæleſti ſenſu rigat emeritum cor.
Cor vegetum mundi inſtat habens, animæ vigor, ac vis.
Vis tamen hic nulla eſt: verum eſt jocus & nihili res.

MONOSYLLABI *tantum in fine poſiti.*

ÆMula dis, naturæ imitatrix, omniparens ars,
Pacato ut ſtudeat ludus meus, eſto operi dus.
Arcta, inamœna licet, nec congrue carminibus les.
Judice ſub tanto fandi tamen accipiet jus.
Quippe & ridiculis data gloria, ni prohibet fors.

De membris.

INdicat in pueris ſeptennia prima novus dens.
Pubentes annos, robuſtior anticipat vus.
Invicta & ventis, & ſolibus, eſt hominum frons.
Edurum nervi cum viſcere conſociant os.

Pal-

Palpitat irrequies, vegetum, teres, acre, calens cor.
Unde vigent ſenſus, dominatrix quos vegetat mens.
Atque in verba refert modulata lege loquax os.
Quam validum eſt, hominis quota portio, cæruleum fel!
Quam tenue, & molem quantam fert corpoream crus!
Pondere ſub quanto noſtrum moderatur iter pes!

Inconnexa.

SÆpe in conjugiis fit noxia, ſi nimia eſt dos.
Sexus uterque potens, ſed prævalet imperio mas.
Qui recte faciet, non qui dominatur, erit rex.
Vetat amicitias, & fœdera diſſociat lis.
Incipe, quidquid agas: pro toto eſt prima operis pars.
Inſinuat cælo, diſque inſerit emeritos laus.
Et diſciplinis conferta eſt, & vitiis urbs.
Urbibus in tutis munitior urbibus eſt arx.
Auro magnus honos. auri pretium tamen eſt æs.
Longa dies operoſa viro, ſed temperies nox,
Qua caret Æthiopum plaga, pervigil, irrequies gens,
Semper ubi æterna vertigine clara nitet lux.

De Deis.

SUnt & cælicolum monoſyllaba. prima deum Fas,
Quæ hemis eſt Grajis. poſt hanc Rhea, quæ Latiis Ops.
Tum Jovis & Conſi germanus, Tartareus Dis.
Et ſoror & conjux fratris, regina deum, Vis.
Et qui quadrijugo curru patet invehitur Sol.
Quique truces belli motus ciet armipotens Mars:
Quem numquam pietas, numquam bona ſollicitat Pax,
Nec cultor nemorum reticebere, Mænalide Pan,
Nec Genius domuum, Larunda progenitus Lar.
Fluminibuſque Italis præpollens ſulfureus Nar.
Quæque piat divum perjuria, nocticolor Styx.
Velivolique maris conſtrator Leuconotos Libs.
Et numquam in dubiis hominum bona deſtituens Spes.

De Cibis.

NEc noſtros reticebo cibos, quos priſcus habet mos,
Irritamenta quibus additur æquoreum ſal.
Olim communis pecori cibus, atque homini glans.
Ante equidem campis quam ſpicea ſuppeteret frux.
Mox ador, atque adoris de polline pultificum far.
Inſtruait menſas quo quondam Romulidum plebs.
Hinc cibus, hinc potus, cum dilueretur aqua puls.
Eſt inter fruges morſu piper æquiparans git.
Et Peluſiaco de ſemine plana, teres lens.
Et duplici defenſa putamine quinquegenus nux.
Quodque cibo & potu placitum, labor acer apum, mel.
Naturæ liquor iſte novæ: cui ſumma natat fex.

De Hiſtoriis.

SOlamen tibi, Phœbe, novum dedit Oebalius flos.
Flore alio reus eſt Narciſſi morte ſacer fons.
Cædis Adoneæ mala gloria fulmineus ſus.
Perjurum Lapitham Junonia ludificat nubs.
Ludit & Æacidem Parnaſſia Delphicolæ ſors.
Treicium Libycum freta Cimmeriumque ſecat bos.
Non ſine Hamadryadis fato cadit arborea trabs.
Quo generata Venus Saturnia defecuit falx.
Sicca inter rupes Scythicas ſtetit alitibus crux.
Unde Prometheo de corpore ſanguineus ros.
Adſpergit cautes, & dira aconita creat cos.
Ibycus ut periit, vindex fuit altivolans grus.
Æacidæ ad tumulum mactata eſt Andromachæ glos.
Carcere in Argivo Philopœmena lenta adiit mors.
Tertia opima dedit ſpoliatus Aremoricus Lars.
Sera venenato poto abſtulit Annibalem nex.
Res Aſiæ quantas leto dedit immeritas fraus!
Ultrix flagravit de rupibus Euboicis fax.
Stat Jovis ad cyathum, generat quem Dardanius Tros.
Præpetibus pennis ſuper aera vectus homo Cres.
Intulit inceſtam tibi vim Philomela ferus Thrax.
Barbarus eſt Lydus, ſervus Geta, femineus Phryx.
Fallaces Ligures: nullo ſitus in pretio Car.
Vellera depectit nemoralia veſtifluus Ser.
Nota in portentis Thebana tricorporibus Sphinx.
Nota & parvorum cunis muliebre ſecus Strix.

De vere primo.

ANnos ab exortu cum floriparum reſerat ver,
Cuncta vigent: nemus omne viret: nitet auricomum rus.
Et fuſura umbras radicitus exigitur ſtirps.
Non denſo ad terram lapſu glomerata fluit nix.
Florum ſpirat odor, Libani ceu montis honor thus,

Per interrogationem & reſponſionem.

QUis ſubit in pœnam capitali judicio? vas.
Quid ſi lis fuerit nummaria, quis dabitur? præs.
Quis Mirmilloni contenditur? æquimanus Thrax.
Inter virtutes quod nomen Mercurio? fur.
Thuribula, & pateræ, quæ tertia vaſa deum? lanx.
Cincta mari quænam tellus creat Hippocratem? Cos.
Grex magis, an regnum Minoida ſollicitat? grex.
Quid præter nubem Phæacibus impoſitum? mons.
Dic, ceſſante cibo, ſomno quis opimior eſt? glis.
Tergora dic clypeis accommoda quæ faciat? glus.
Sponte ablativi caſus quis rectus erit? ſpons.
Quadrupes oſcinibus quis jungitur auſpiciis? mus.
Quid fluitat pelago, quod non natat in fluvio? pix.
Biſſenas partes quis continet æquipares? as.
Tertia defuerit ſi portio, quod reliquum? bes.

De litteris monoſyllabis Græcis ac Latinis.

DUx elementorum ſtudiis viget in Latiis A.
Et ſuprema notis adſcribitur Argolicis Ω.
Hta quod Æolidum, quodque ε, valeo hoc Latiare E.
Præſto, quod E Latium ſemper breve, Dorica vox E.
Hoc tereti argutoque ſono negat Attica gens O.
Ω quod & O Græcum compenſat Romula vox O.
Litera ſum Iotæ ſimilis, vox plena jubens, I.
Cecropiis ignota notis ferale ſonans U.
Pythagoræ bivium ramis pateo ambiguis Y.
Vocibus in Graiis numquam ultima conſpicior M.
Zeta jacens, ſi ſurgat, erit nota, quæ legitur N.
Mæandrum, flexuſque vagos imitata vagor Ξ,
Dividuum Betæ monoſyllabon Italicum B.
Non formam, at vocem Deltæ gero Romuleum D.
Hoſtilis quæ forma jugi eſt, hanc efficiet Π.
Auſonium ſi P ſcribas, ero Cecropium P.
Et Rho quod Græcum, mutabitur in Latium P.
Malus ut antemnam fert vertice, ſic ego ſum T.

Spi-

Spiritus hic, flatu tenuissima vivificans H.
Hæc tribus in Latio rantum addita nominibus K,
Prævaluit postquam Gammæ vice functa prius C,
Atque aliam pro se titulo replicata dedit, Q.
Ansis cincta duabus erit quum Iota, leges Θ.
In Latio numerus denarius, Argolicum X.
Hæc gruis effigies Palamedica porrigitur Φ.
Cappa fui quondam Bœotia, nunc Latium K.
Furca, tricornigera specie, pene ultima sum Ψ.

Grammaticomastix.

E Logodædalia strides modo qui nimium trux,
Frivola condemnas? nequaquam. cum pretio est merx,
Ennius ut memorat, replet te lætificum gau.
Livida mens hominum concretum felle coquat pus.
Dic, quid significent catalecta Maronis? in his al
Celtarum posuit, sequitur non lucidius tau.
Et quod germano mistum male letiferum miu?
Imperium, litem, Venerem, cur una notet res?
Sitne peregrini vox nominis, an Latii fil?
Lintribus in geminis constratus ponto sit, an pons?
Bucolico sepes dixit Maro, cur Cicero seps?
Vox solita, & cunctis notissima, si memores, lac,
Cur condemnetur ratio, magis ut faciat lact?
An Libyæ ferale malum, sit Romula vox seps?
Si bonus est insons, contrarius, & reus est sons.
Dives opum cur nomen habet Jove de Stygio Dis?
Unde Rudinus ait, Divum domus altisonum cæl?
Et cujus de more, quod adstruit, endo suam do?
Aut de fronde loquens, cur dicit populea frus?
Sed quo progredior? quæ finis, quis modus & calx?
Indulge Pacate, bonus, doctus, facilis vir.
Totum opus hoc sparsum, crinis velut Antiphilæ. pax.

CENTO NUPTIALIS.

EDYLLIUM XIII.

A. 5. ACcipite hæc animis: lætasque advertite mentes,
A. 11. Ambo animis, ambo insignes præstantibus armis:
B. 7. Ambo florentes, * genus insuperabile bello. A. 4
A. 6. Tuque, prior. * nam te majoribus ire per altum A. 3
A. 3. Auspiciis manifesta fides. * quo justior alter A. 1
A. 5. Nec pietate fuit, nec bello major & armis.
A. 4. Tuque puerque tuus, * magnæ spes altera Romæ, A. 12
A. 8. Flos veterum, virtusque virum, * mea maxima cura, A. 1
A. 12. Nomine avum referens, animo, manibusque parentem.
A. 6. Non injussa cano. * sua cuique exorsa laborem, A. 10
A. 10. Fortunamque ferent. * mihi jussa capessere fas est. A. 1

Cœna nuptialis.

A. 5. EXpectata dies aderat. * dignisque hymenæis A. 11
A. 6. Matres atque viri, * juvenesque ante ora parentum G. 4
A. 1. Conveniunt: stratoque super discumbitur ostro.
Dant famuli manibus lymphas, * onerantque canistris A. 8
Dona laboratæ Cereris; * pinguisque ferinæ A. 1
A. 8. Viscera tosta ferunt * series longissima rerum: A. 1
A. 8. Alituum, pecudumque genus, * capreæque sequaces G. 1
G. 3. Non absunt illis, * nec oves, hædique petulci, G. 4
G. 3. Et genus æquoreum, damæ, * cervique fugaces. G. 3
A. 11 Ante oculos, interque manus sunt * mitia poma. B. 1
A. 8. Postquam exemta fames, & amor compressus edendi:
A. 1. Crateras magnos statuunt, * Bacchumque ministrant. A. 8
A. 2. Sacra canunt. * plaudunt choreas: & carmina dicunt. A. 6
A. 6. Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum. A. 9
A. 9. At parte ex alia, * biforem dat tibia cantum, A. 11
A. 4. Omnibus una quies operum; * cunctique relictis A. 8
Consurgunt mensis. * per limina læta frequentes A. 1
A. 9. Discurrunt, variantque vices * populusque patresque, A. 9
A. 11 Matronæ, pueri, * vocemque per ampla volutant A. 1
Atria, dependent lychni laquearibus aureis.

Descriptio egredientis sponsæ.

A. 4. TAndem progreditur * Veneris justissima cura, A. 10
A. 7. Jam matura viro, jam plenis nubilis annis:
A. 12. Virginis os, habitumque gerens. * cui plurimus ignem A. 12
Subjecit rubor; & calefacta per ora cucurrit,
A. 7. Intentos volvens oculos: * uritque videndo. G. 3
A. 7. Illam omnis tectis, agrisque effusa juventus,
Turbaque miratur matrum, * vestigia primi A. 5
Alba pedis, * dederatque comam diffundere ventis. A. 1
A. 3. Fert picturatas auri subtegmine vestes,
A. 1. Ornatus Argivæ Helenæ: * qualisque videri A. 2
A. 2. Cælicolis, & quanta solet * Venus aurea contra: A. 10
A. 6. Talis erat species. * talem se læta ferebat A. 1
A. 2. Ad soceros; * solioque alte subnixa resedit. A. 1

Descriptio egredientis sponsi.

A. 9. AT parte ex alia * foribus sese intulit altis A. 11
A. 9. Ora puer prima signans intonsa juventa,
Pictus acu chlamydem auratam, * quam plurima circum A. 5
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit,
A. 10. Et tunicam molli mater quam neverat auro:
A. 1. Os, humerosque deo similis, * lumenque juventæ. A. 2.
A. 8. Qualis ubi oceani perfusus Lucifer unda
Extulit os sacrum cælo, * sic ora ferebat, A. 3
Sic oculos. * cursuque amens ad limina tendit. A. 2
A. 2. Illum turbat amor, figitque in virgine vultus.
A. 1. Oscula libavit. * dextramque amplexus inhæsit. A. 8.

Obla-

Oblatio munerum.

A. 5. INcedunt puari, pariterque ante ora parentum
Dona ferunt, * pallam signis, auroque rigentem, A. 1
A. 11. Munera portantes, auriqua eborisque talenta,
Et sellam, * & pictum croceo velamen acantho. A. 1
A. 1. Ingens argentum mensis, * colloque monila A. 1
Baccatum, & duplicem gemmis auroque coronam.
A. 5. Olli serva datur, * geminique sub ubere nati. A. 5
A. 10. Quatuor huic juvenes, * totidem innuptæ- A. 2 que puellæ:
A. 5. Omnibus in morem tonsa coma. * pectore A. 5 summo
Flexilis obtorti per collum circulus auri.

Epithalamium utrique.

A. 12. TUm studio effusæ mattas * ad limina A. 10 ducunt.
G. 4. At chorus æqualis, pueri innuptæque A. 2 puellæ
G. 2. Versibus incomtis ludunt: * & carmina A. 6 dicunt.
B. 8. O digno conjuncta viro, * gratissima con- A. 10 junx,
A. 1. Sis felix, * primos Lucinæ experta labores. G. 4
G. 4. Et mater, Cape Mæonii carchesia Bacchi.
B. 8. Sparge marite nuces. * cinge hæc altaria B. 8 vitta,
A. 8. Flos veterum, virtusque virum. * tibi duci- B. 8 tur uxor,
A. 1. Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat: & pulchra faciat te prole parentem.
A. 9. Fortunati ambo: * si quid pia numina pos- A. 4 sunt.
A. 3. Vivite felices, * dixerunt, currite, fusis, B. 4
Concordes stabili fatorum numina Parcæ.

Ingressus in cubiculum.

G. 4. POstquam est in thalami pendentia pumice tecta
Perventum, * licito tandem sermone A. 8 fruuntur.
A. 8. Congressi jungunt dextras: stratisque re- A. 4 ponunt.
A. 1. At Cytherea novas artes, * & pronuba Juno A. 4
A. 11. Sollicitat: suadetque ignota lacessere bella.
A. 1. Ille ubi complexu * molli fovet, atque re- A. 8 pente
Accepit solitam flammam, * lectumque juga- A. 4 lem:
A. 6. O virgo nova mi facies, * gratissima con- A. 10 junx:
A. 6. Venisti tandem, mea sola, & sera voluptas. A. 8
A. 2. O dulcis conjunx, non hæc sine numine divum
A. 12. Proveniunt. * placitone atiam pugnabis A. 4 amori?
A. 4. Talia dicentem jam dudum aversa tuatur:
A. 12. Cunctaturque metu, telumque instare tremiscit,
A. 1. Spemque metumque inter. * funditque has A. 5 ore loquelas:
A. 10. Per te, per, qui te talem genuera, parentes,
B. 2. O formose puer, * noctem non amplius A. 1 unam
A. 9. Hanc tu, oro, solare inopem, * & miserere A. 10 precantis.

A. 12. Succidimus. non lingua valet, non corpora notæ
Sufficiunt vites; nec vox aut verba sequuntur.
A. 9. Ille autem, causas nequidquam nectis inanes.
A. 12. Præcipitatque moras omnes, * solvitque A. pudorem.

Imminutio.

A. 11. POstquam congressi * sola sub nocte per A. 6 umbram,
G. 3. Et mentem Venus ipsa dedit, * nova prælia A. 3 tentant.
A. 10. Tollit se arrectum; * conantem plurima A. 9 frustra,
A. 10. Occupat os, faciemque; * pedem pede A. 12 fervidus urget.
A. 7. Perfidus alta petens, * ramum qui veste A. 6 latebat
B. 10. Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem,
A. 12. Nudato capite, * & pedibus per mutua neais, A 7
A. 3. Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademtum,
A. 10. Eripit a femore, & trepidanti fervidus instat.
A. 1. Est in secessu, * tanuis quo semita ducit, A. 11
A. 8. Ignea rima micans. * exhalat opaca me- A. 7 phitim.
A. 6. Nulli fas casto sceleratum insistere limen.
A. 7. Hic specus horrendum. * talis sesa halitus A. 6 atris
A. 6. Faucibus effundens, * nares contingit odore. A. 9
A. 11. Huc juvenis nota fertur regione viarum,
A. 5. Et super incumbens * nodis & cortica crudo A. 9
A. 9. Intorquet summis adnixus viribus hastam.
A. 11. Hæsit; * virgineumque alte bibit acta cruorem.
A. 2. Insonuere cavæ, gemitumque dedare cavernæ.
A. 11. Illa manu moriens talum trabit: ossa sed inter
G. 3. Altius ad vivum persedit * vulnere mucro. A. 11
A. 4. Ter sese attollens, cubitoque inniaa levavit.
Ter revoluta toro est. * manet imperterritus A. 10 ille.
A. 3. Nec mora, nec requies. * clavumque af- A. 5 fixus, & hærens
Nusquam amittebat: oculosque sub astra tenebat.
A. 6. Itque, reditque viam totiens. * uteroque A. 2 recusso
A. 9. Transadigit costas. * & pectine pulsat e- A. 6 burno.
A. 5. Jamque fere spatio extremo, fessique sub ipsam
Finem adventabant. * tum creber anhelitus ar- A. 5 tus,
Aridaqua ora quatit. sudor fluit undique rivis.
A. 11. Labitur exsanguis, * destillat ab inguine G. 3 virus.

Contentus esto, Paule mi,
Lasciva, Paule, pagina.
Ridere nil ultra aapeto.

R O S Æ.

EDYLLIUM XIV.

VEr erat: & blando mordentia frigora sensu
Spirabat croceo mane · ·ecla dies.
Strictior Eoos præcesserat aura jugales,
Æstiferum suadens anticipare diem.
Errabam riguis per quadrua compita in hortis,

Maturo cupiens me vegetare die.
Vidi concretas per gramina flexa pruinas
Pendere, aut olerum stare cacuminibus:
Caulibus & patulis teretes colludere guttas,
Et cælestis aquæ pondere tunc gravidas.
Vidi Pæstano gaudere rosaria cultu,
Exoriente novo roscida lucifero.
Rara pruinosis canebat gemma frutetis,
Ad primi radios interitura die.
Ambigeres, raperet ne rosis aurora ruborem,
An daret, & flores tingeret orta dies.
Ros unus, color unus, & unum mane duorum.
Sideris, & floris nam domina una Venux.
Forsan & unus odor: sed celsior ille per auras
Diffluit: exspirat proximus iste magis.
Communis Paphie dea sideris, & dea floris,
Præcipit unius muricis esse habitum.
Momentum intererat: quo se nascentia florum
Germina comparibus dividerent spatiis.
Hæc viret angusto foliorum tecta galero:
Hanc tenui folio purpura rubra notat.
Hæc aperit primi fastigia celsa obelisci,
Mucronem absolvens purpurei capitis.
Vertice collectos illa exsinuabat amictus,
Jam meditans foliis se numerare suis.
Nec mora: ridentis calathi patefecit honorem,
Prodens inclusi semina densa croci.
Hæc modo, quæ toto rutilaverat igne comarum,
Pallida collapsis deseritur foliis.
Mirabar celerem fugitiva ætate rapinam,
Et dum nascuntur, consenuisse rosas.
Ecce & defluxit rutili coma punica floris,
Dum loquor: & tellus tecta rubore micat.
Tot species, tantosque ortus, variosque novatus
Una dies aperit: conficit una dies.
Conquerimur, Natura, brevis quod gratia florum est,
Ostentata oculis illico dona rapis.
Quam longa una dies, ætas tam longa rosarum,
Quas pubescentes juncta senecta premit.
Quam modo nascentem rutilus conspexit Eous,
Hanc rediens sero vespere vidit anum.
Sed bene, quod paucis licet interitura diebus,
Succedens ævum prorogat ipsa suum.
Collige virgo rosas, dum flos novus, & nova pubes,
Et memor esto ævum sic properare tuum.

Ex Græco, Pythagoricon DE AMBIGUITATE ELIGENDÆ VITÆ.

EDYLLIUM XV.

QUod vitæ sectabor iter? si plena tumultu
Sunt fora: si curis domus anxia: si peregrinos
Cura domus sequitur: mercantem si nova semper
Damna manent: cessare vetat si turpis egestas:
Si vexat labos agricolam, mare naufragus horror
Infamat: pœnæque graves in cœlibe vita,
Et gravior cautis custodia vana maritis.
Sanguineum si Martis opus: si turpia lucra
Fœnoris, & velox inopes usura trucidat?
Omne ævum curæ: cunctis sua displicet ætas.
Sensus abest parvis lactantibus: & puerorum
Dura rudimenta, & juvenum temeraria pubes.
Afflictat fortuna viros per belle, per æquor,
Irasque, insidiasque, catenatosque labores
Mutandos semper gravioribus. ipsa senectus
Exspectata diu, votisque optata malignis,
Objicit innumeris corpus lacerabile morbis.
Spernimus in commune omnes præsentia. quosdam
Constat nolle deos fieri. Juturna reclamat,
Quo vitam dedit æternam? cur mortis adempta est
Conditio? sic Caucasea sub rupe Prometheus
Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Jovem, data sit quod vita perennis.
Respice & ad cultus animi. sic nempe pudicum
Perdidit Hippolytum non felix cura pudoris.
At contra illecebris maculosam ducere vitam
Quem juvat, adspice & ad pœnas, & crimina regum,
Tereos incesti, vel mollis Sardanapali.
Perfidiam vitare monent tria Punica bella:
Sed prohibet servare fidem deleta Saguntos.
Vive, & amicitias semper cole. crimen ob istud
Pythagoreorum periit schola docta sophorum.
Hoc metuens igitur, nullas cole. crimen ob istud
Timon Palladiis olim lapidatus Athenis.
Dissidet ambiguis semper mens obvia votis.
Nec voluisse homini satis est. optata recusat.
Esse in honore placet. mox pœnitet. & dominari
Ut possit, servire volet. idem auctus honore,
Invidiæ objicitur. pernox est cura disertis:
Sed rudis ornatu vitæ caret. esto patronus,
Et defende reos: sed gratia rara clientis.
Esto cliens: gravis imperii persona patroni.
Exercent hunc vota patrum. mox aspera curis
Sollicitudo subit. contemnitur orba senectus,
Et captatoris præda est hæredis egenus.
Vitam parcus agas: avidi lacerabere fama.
At largitorem gravius censura notabit.
Cuncta sibi adversis contraria casibus. ergo
Optima Graiorum sententia. quippe homini ajunt
Non nasci esse bonum, natum aut cito morte potiri.

DE VIRO BONO, Πυθαγορικὴ ἀπόφασις.

EDYLLIUM XVI.

VIr bonus, & sapiens, qualem vix repperit unum
Millibus e multis hominum consultus Apollo,
Judex ipse sui, totum se explorat ad unguem.
Quid proceres, vanique ferat quid opinio vulgi,
Securus, mundi instar habens, teres, atque rotundus:
Externæ ne quid labis per levia sidat.
Ille, dies quam longus erit sub sidere Cancri,
Quantaque nox tropico se porrigit in Capricorno,
Cogitat, & justo trutinæ se examine pendit,
Ne quid hiet, ne quid protuberet, angulus æquis
Partibus ut coeat, nil ut deliret amussis.
Sit solidum quodcumque subest: nec inania subter
Indicet admotus digitis pellentibus ictus.
Non prius in dulcem declinat lumina somnum,
Omnia quam longi reputaverit acta diei.
Quæ prætergressus? quid gestum in tempore? quid non?
Cur isti facto decus adfuit, aut ratio illi?
Quid mihi præteritum? cur hæc sententia sedit,
Quam melius mutare fuit? miseratus egentem,
Cur aliquem fracta persensi mente dolorem?
Quid volui, quod nolle bonum foret? utile honesto
Cur malus antetuli? num dicto, aut denique vultu
Perstrictus quisquam? cur me natura magis, quam
Disciplina trahit? Sic dicta & facta per omnia
Ingrediens, ortoque a vespere cuncta revolvens,
Offensus pravis, dat palmam & præmia rectis.

NAT

ΝΑΙ ϗ ΟΥ Πυθαγορικόν.

Edyllium XVII.

Est & Non, cuncti monosyllaba nota frequentant.
His demtis, nihil est, hominum quod sermo volutet,
Omnia in his, & ab his sunt omnia, sive negoti
Sive oti quidquam est, seu turbae, sive quietis.
Alterutro pariter nonnumquam, saepe seorsis
Obsistunt studiis: ut mores, ingeniumque
Vel faciles, vel difficiles contentio nacta est.
Sin consentitur, mora nulla, intervenit, Est, Est.
Sin controversum, dissensio subjiciet, Non.
Hinc fora dissultant clamoribus. hinc furiosi
Jurgia sunt Circi. cuneati hinc laeta theatri
Seditio: & tales agitat quoque curia lites.
Conjugia, & nati cum patribus, ista quietis
Verba ferunt studiis, salva pietate loquentes.
Hinc etiam placitis schola consona disciplinis
Dogmaticas agitat placido certamine lites.
Hinc omnis certat dialectica turba sophorum,
Est lux, estne dies ergo? non convenit istuc.
Nam facibus multis, aut fulguribus quotiens lux
Est nocturna homini, non est lux ista diei.
Est & Non igitur, quotiens lucem esse fatendum est,
Sed non esse diem. mille hinc certamina surgunt.
Hinc pauci, multi quoque talia commeditantes
Murmure concluso rabiosa silentia rodunt.
Qualis vita hominum, duo quam monosyllaba versant!

DE ÆTATIBUS animalium Hesiodion.

Edyllium XVIII.

Ter binos deciesque novem super exit in annos,
Justa senescentum quos implet vita virorum.
Hos novies superat vivendo garrula cornix:
Et quater egreditur cornicis secula cervus.
Alipedem cervum ter vincit corvus: & illum
Multiplicat novies Phoenix, reparabilis ales.
Quam vos perpetuo decies praevertitis aevo
Nymphae Hamadryades: quarum longissima vita est.
Hi cohibent fines vivacia fata animantum.
Cetera secreti novit deus arbiter aevi
Tempora: quae Stilbon volvat, quae secula Phaenon,
Quos Pyrois habeat, quos Jupiter igne benigno
Circuitus: quali properet Venus alma recursu:
Qui Phoeben, quanti maneant Titana labores.
Donec consumto, Magnus qui dicitur, anno
Rursus in antiquum veniant vaga sidera cursum:
Qualia dispositi steterant ab origine mundi.

Monostichа DE ÆRUMNIS HERCULIS.

Edyllium XIX.

Prima Cleonaei tolerata aerumna Leonis.
Proxima Lernaeam ferro & face contudit hydram.
Mox Erymantheum vis tertia perculit aprum.
Æripedis quarto tulit aurea cornua cervi.
Stymphalidas pepulit volucres discrimine quinto.
Threiciam sexto spoliavit Amazona baltheo.
Septima in Augeae stabulis impensa laboris.
Octava expulso numeratur adorea tauro.
In Diomedeis victoria nona quadrigis.
Geryone extincto decimam dat Hiberia palmam.
Undecimo mala Hesperidum destricta triumpho.
Cerberus extremi suprema est meta laboris.

MUSARUM INVENTA, & munera.

Edyllium XX.

CLIO gesta canens, transactis tempora reddit.
MELPOMENE tragico proclamat maesta boatu.
Comica lascivo gaudet sermone THALIA.
Dulciloquos calamos EUTERPE flatibus urget.
TERPSICHORE affectus citharis movet, imperat, auget.
Plectra gerens ERATO, saltat pede, carmine, vultu.
Carmina CALLIOPE libris heroica mandat.
URANIE caeli motus scrutatur, & astra.
Signat cuncta manu, loquitur POLYHYMNIA gestu.
Mentis Apollineae vis has movet undique Musas.
In medio residens complectitur omnia Phoebus.

ECLOGARIUM.

De ratione Librae.

Miraris quicumque manere ingentia mundi
Corpora, sublimi caeli circumdata gyro,
Et tantae nullam moli intercedere labem:
Accipe quod mirere magis. tenuissima tantis
Principia, & nostros non admittentia visus,
Parvarum serie constat connexa atomorum.
Sed solidum in parvis, nullique secabile segmen,
Unde vigor viresque manent, aeternaque rerum
Mobilitas: nulloque umquam superabilis aevo.
Divinis humana licet componere. sic est
As solidus, quoniam bis sex de partibus aequis
Constat: & in minimis paribus tamen una manet vis.
Nam si quid numero minuatur, summa vacillat,
Convulsaeque ruunt labefacto corpore partes.
Ut medium si quis vellat de fornice saxum,
Incumbunt cui cuncta, simul devexa sequentur
Cetera, communemque trahent a vertice lapsum.
Non aliter libra est. si defuit uncia, totus
Non erit as: nomenque deunx jam cassus habebit.
Nec dextans retinet nomen, sextante remoto.
Et dodrans, quadrante satus, auctore carebit.
Divulsusque triens prohibet persistere bessem.
Jam quincunx tibi nullus erit, si prima revellas.

Et femis, cui femis erit pereuntibus affis
Partibus, & cujus libræ pars feptima, feptunx?
Libra igitur, totum fi nulla in parte vacillet.
Ponderis, & numeri, morumque, operumque, & aquarum
Libra. nec est modulus, quem non hoc nomine fignes.
Telluris, medio quæ pendet in aere, libra eft.
Et Solis, Lunæque vias fua libra coercet.
Libra dii, fomnique pares determinat horas.
Libra Caledonios fine litore continet æftus.
Tu quoque certa mane morum mihi libra meorum.

De ratione PUERPERII maturi.

OMnia, quæ vario rerum metimur in actu,
Aftrorum dominatus agit. terrenaque tantum
Membra homini. e fuperis fortuna, & fpiritus auris,
Septeno moderanda choro: fed præfidet ollis
Sortitus regimen nitidæ fol aureus æthræ.
Nec fola in nobis moderatur tempora vitæ,
Dum breve follicitì fpatium producimus ævi:
Creditur occultufque fatus, & tempora vitæ
Materno ducenda utero, formare videndo,
Et nondum exortæ leges componere vitæ.
Namque ubi conceptus genitali infederit alvo,
Haud dubium folem cuicumque infiftere figno.
Qui quum vicini ftatimnem ceperit aftri,
Contiguos nullum transfundit lumen in ortus.
Aft ubi converfis poft menftrua tempora habenis,
Scandit purpureo jam tertia fidera curru:
Obliqua exilem dimittit linea lucem,
Adfpirans tenues per inertia pondera motus.
Quarta in fede viget primi indulgentia folis.
Suadet & infufus teneros coalefcere fœtos.
Fulgur tetragono adfpectu vitale coruscat,
Clarum, & lene micans: quinti qui cardine figni
Incutit attonitam vegetato infante parentem.
Nam fexto vis nulla loco: quia nulla tuendi
Æquati lateris fignatur regula Phœbo.
Aft ubi figniferæ media in regione cohortis
Septimus accepit limes rutilantia flammis
Recto caftra fitu: turgentis fœdera partus
Jam plena fub luce videt. nec fulgura parci
Luminis intendens, toto favet igne coronæ.
Hinc illud, quod legitimos Lucina labores
Prævenit; & gravidos fentit fubrepere nixus
Ante exfpectatum feftina puerpera vultum.
Quod nifi, fepteno quum lumina fudit ab aftro,
Impulerit tardi clauftra obluctantia partus;
Pofterior nequeat, poffit prior: an quia fexto
Æmulus octavi confpectus inutilis aftri
Nefcit compariles latebrum formare figuras?
Sed nono incumbens figno, cunctantia matrum
Vota levat, trigono vires fociante fequenti.
At fi difficilis trahit Ilythyia
Tetragono abfolvet dubiarum vincla morarum.

Signa cæleftia.

AD Boreæ partes Arcti junguntur, & Anguis.
Poft has Arctophylax, pariterque Corona, Genuque
Prolapfus, Lyra, Avis, Cepheus, & Caffiopea,
Auriga, & Perfeus, Deltoton, & Andromedæ aftrum,
Pegafus, & Delphinus, Telum, Aquila, Anguitenenfque.
Signifer inde fubeft. his fex & fidera complent.
Hic Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libra, Scorpius, Arcitenens, Capricornus, & Urnam
Qui tenet, & Pifces. poft hos in partibus Auftri
Orion, Procyon, Lepus, ardens Sirius, Argo,
Hydrus, Chiron, Turibolum quoque, Pifcis & ingens.
Hunc fequitur Piftrix, fimul Eridanique fluenta.
Sed vaga præterea dicuntur lumina feptem,
Luna & Mercorius, Venus, ac Sol, Mars quoque fulgens.
Hic Jovis & fidus fuper omnia fidera lucens.
Celfius his Saturnus, tardior omnibus aftris.

Ratio dierum anni vertentis.

NOnaginta dies & quatuor, ac medium Sol
Conficit, a tropico in tropicum dum permeat aftrum,
Octipedem in Cancrum Phryxen ab Ariete pergens.
Hoc fpatio æftivi pulfufque, & meta diei.
Semidiemque, duofque dies, deciefque novenos,
A Cancro in Chelas, æquatæ tempora noctis
Atque dii, curfu peragit Sol aureus altero,
Autumni æftatifque fimul confinia mifcens.
Unde autumnales tranfcurrens ordine menfes,
Ad tropicum pergit fignum gelidi Capricorni,
Octo dies decies octonis infuper addens,
Quadrantemque dii: quinto qui protinus anno
Menfe Numæ extremo nomen capit embolimæi.
Inde ad Agenorei feftinans cornua tauri,
Scandit Lanigeri tropicum Sol aureus aftrum,
Nonaginta dies decreto fine coercens.
Hic tibi circus erit femper vertentibus annis,
Tercentum, ac fenis decies & quinque diebus.

De nominibus feptem dierum.

NOmina, quæ feptem vertentibus apta diebus
Annus habet, totidem errantes fecere planetæ.
Quos indefeffa volvens vertigine Mundus
Signorum obliqua jubet in ftatione vagari.
Primum, fupremumque diem radiatus habet Sol.
Proxima fraternæ fuccedit Luna coronæ.
Tertius affequitur Titania lumina Mavors.
Mercurius quarti fibi vendicat aftra diei.
Illuftrant quintam Jovis aurea fidera zonam.
Sexta falutigerum fequitur Venus alma parentem.
Cuncta fupergrediens Saturni feptima lux eft.
Octavum inftaurat revolubilis orbita Solem.

Hic verfus fine auctore eft. Quid quoque die demi de corpore oporteat.

UNgues Mercorio, barbam Jove, Cypride crines.

Hoc fic refellendum.

MErcurius furti probat ungues femper acutos,
Articulifque aciem non finit imminui.
Barba Iovi, crines Veneri decor: ergo neceffe eft,
Ut nolint demi, quo fibi uterque placet.
Mavors imberbes, & calvos Luna adamavit.
Non prohibent cuiquam tum caput atque genas.
Sol & Saturnus nihil obftant unguibus. ergo
Non placitum Divis tolle monoftichium.

De menfibus, & quatuor anni temporibus.

ÆTernos menfes, & tempora quatuor anni,
Quatuor ifta tibi fubjecta monofticha dicent.
Martius, Aprilis, Majus funt tempora veris.
Julius,

Julius, Augustus, nec non & Junius, æstas.
Septembri, Octobri autumnus, toroque Novembri.
Brumales, Janus, Februarius, atque December.

De mensibus monosticha.

PRimus Romanas ordiris Jane Kalendas.
Februa vicino mense Numa instituit.
Martius antiqui primordia protulit anni.
Fœtiferum Aprilem vindicat alma Venus.
Majorum dictus patrum de nomine Maius.
Junius ætatis proximus est titulo.
Nomine Cæsareo Quinctilem Julius auget.
Augustus nomen Cæsareum sequitur.
Autumnum Pomona tuum, September, opimat.
Triticeo October fœnere ditat agros.
Sidera præcipitas pelago intempeste November.
Tu genialem hiemem feste December agis.

Disticha de iisdem mensibus.

JAne nove, primo qui das tua nomina mensi,
Jane bifrons, spectas tempora bina simul.
Post superum cultus, vicino Februa mense
Dat Numa cognatis Manibus inferias.
Martius & generis Romani præsul, & anni,
Prima dabas Latiis tempora consulibus.
Æneadum genetrix vicino nomen Aprili
Dat Venus. est Marti namque Aphrodita comes.
Maja dea, an major, Mai, te fecerit ætas,
Ambigo: sed mensi est auctor uterque bonus.
Junius hunc sequitur duplici celebrandus honore,
Seu nomen Juno, sive Juventa dedit.
Inde Dionæo præfulgens Julius astro,
Æstatis mediæ tempora certa tenet.
Augustus sequitur cognatum a Cæsare nomen:
Ordine sic anni proximus, ut generis.
Nectuntur post hos, numerumque ex ordine signant:
September, Bacchi munere præla rigans:
Et qui sementis per tempora, fœnere lætus,
October, cupidi spem fovet agricolæ:
Quique salo mergens solennia signa November
Præcipitat, cælo mox reditura suo.
Concludens numerum genialia festa December
Finit, ut a bruma mox novus annus eat.

Quoteni dies sint mensium singulorum.

IMplent tricenas per singula menstrua luces
Junius, Aprilisque, & cum Septembre November.
Unum ter denis cumulatius adde diebus
Per septem menses, Jani Martisque Kalendis,
Et quas Maius agit, quas Julius, Augustusque,
Et quas October, positusque in fine December.
Unus erit tantum duodetriginta dierum,
Quem Numa præposito voluit succedere Jano.
Sic tercentenis decies accedere senos,
Quadrantemque, & quinque dies sibi computat annus.

De tribus menstruis mensium.

BIs senas anno reparat Lucina Kalendas:
Et totidem medias dat currere Jupiter Idus.
Nonarumque diem faciunt infra octo secundi.
Hæc sunt Romano tantum tria nomina mensi,
Cetera per numeros sunt cognomenta dierum.

Quo mense quotæ Nonæ, vel Idus sint.

AT Nonas modo quarta aperit, modo sexta refert lux.
Sexta refert Maii, Octobris, Martisque recursu,
Et qui solstitio sua tempora Julius infert.
Cetera pars mensium quartis est prædita Nonis.
Omnes vero Idus octava luce recurrunt.

Quotæ Kalendæ sint mensium singulorum.

POst Idus, quas quisque suas habet ordine mensis,
Diversæ numero redeunt variante Kalendæ,
* * Dum rursumque iterumque vocantur,
Ut tandem optati procedant temporis ortu.
Ter senis, unoque die genialia festa
Porrigit, ut Janum arceffat nova bruma morantem.
Hoc numero mensisque Numæ redit, autumnique
Principium referens Bacchi September alumnus.
Julius, & Majus, positusque in fine December,
Octoberque die revocatur tardius uno.
Inde die redeunt minus uno quatuor ultra,
Quos numero adjiciam, Sextilis, Junius atque
Aprilis, post quos penultima meta November.
Ter quinis, unoque die Junonie Mavors,
Ut redeas, referasque exordia prima, cieris.
Hoc numero, ad plenum vertens reparabitur annus.

In quo mense quod Signum sit ad cursum solis.

PRincipium Jani sancit tropicus Capricornus.
Mense Numæ in medio solidi stat sidus Aquari.
Procedunt duplices in Martia tempora Pisces.
Respicis Apriles, Aries Phryxee, Kalendas.
Majus Agenorei miratur cornua Tauri.
Junius æquatos cælo videt ire Laconas.
Solstitio ardentis Cancri fert Julius astrum.
Augustum mensem Leo fervidus igne perurit.
Sidere Virgo tuo Bacchum September opimat.
Æquat & October sementis tempore Libram.
Scorpion hibernus præceps jubet ire November.
Terminat Arcitenens medio sua signa Decembri.

Q. Ciceronis versus eo pertinent, ut quod signum quo tempore illustre sit, noverimus. quod superius quoque nostris versibus expeditur.

FLumina verna cient obscuro lumine Pisces.
Curriculumque Aries æquat noctisque diique.
Cornua quem comunt florum prænuncia Tauri.
Aridaque æstatis Gemini primordia pandunt.
Longaque jam minuit præclarus lumina Cancer.
Languificusque Leo proflat ferus ore calores.
Post, modicum quatiens Virgo fugit orta vaporem.
Autumni reserat portas æquatque diurna
Tempora nocturnis dispenso sidere Libra.
Et fœtos ramos denudat flamma Nepai.
Pigra Sagittiporens jaculatur frigora terris.
Bruma gelu glacians jubare spirat Capricorni.
Quam sequitur nebulas rorans liquor altus Aquari:
Tenta supra, circaque vigent ubi flumina mundi.
At dextra, lævaque ciet rota fulgida Solis
Mobile curriculum, & Lunæ simulacra feruntur.
Squama sub æterno conspectu torta Draconis
Eminet. hunc inter fulgentem sidera septem
Magna quatit stellans: quam servans serus in alta
Conditur Oceani ripa cum luce Bootes.

A Solsti-

A Solstitio in æquinoctium ratio.

SOl profectus a tepore veris æquinoctio,
Post semidiem postque totos nonaginta & quatuor,
Fervidis flagrans habenis pulsum æstivum conficit.
Inde. Autumnus noctis horas librans æquo lumine,
Octo & octoginta gœris, & super trihorio.
* * * *
Inde floridum reflexis ver revisit orbis
Additis ad hos priores gœros geminis orbibus.

De Feriis Romanis.

NUnc & Apollineos Tiberina per ostia ludos,
Et Megalesiacæ matris operta loquar.
Vulcaniique dies autumni exordia primi,
Quinquatrusque Deæ Pallados expediam:
Et medias Idus, Maii, Augustique recursu,
Quas sibi Mercurius, quasque Diana dicat.
Matronæ quæ sacra colant pro laude virorum,
Mavortis primi quum rediere dies.
Festa Caprotinis memorabo celebria nonis.
Quum stola matronis demta teget famulas.
Quatuor illa etiam discretis partibus anni
Solstitia, & luces nocte, dieque pares.
Nec Regifugium pulsis ex urbe tyrannis,
Lætum Romanis fas reticere diem.
Visne Opis ante sacrum, vel Saturnalia dicam,
Festaque servorum, quum famulantur heri?
Et numquam certis redeuntia festa diebus,
Compita per vicos quum sua quisque colit?
Aut duplicem cultum, quem Neptunalia dicunt,
Et quem de Conso consiliisque vocant?
Festa hæc, navigiis, aut quæ celebrata quadrigis,
Jungunt Romanos finitimosque duces?
Adjiciam cultus, peregrinaque sacra deorum,
Natalem Herculeum, vel ratis Isiacæ:
Nec non lascivi Floralia læta theatri,
Quæ spectare volunt, qui voluisse negant.
Nunc etiam veteres celebrantur Equiria ludi.
Prima hæc Romanus nomina Circus habet.
Et Dionysiacos Latio cognomine ludos
Roma colit, Liber quæ sibi vota dicat.
Ædiles plebeii etiam, ædilesque curules
Sacra Sigillorum nomine dicta colunt.
Et gladiatores funebria prælia notum
Decertasse foro: nunc sibi arena suos
Vendicat: extremo qui jam sub fine Decembris
Falcigerum placant sanguine Cæligenam.

De lustralibus agonibus.

QUatuor antiquos celebravit Achaia ludos.
Cælicolum duo sunt, & duo festa hominum.
Sacra Jovis, Phœbique, Palæmonis, Archemorique:
Serta quibus pinus, malus, oliva, apium.

De locis agonum.

PRima Jovi magno celebrantur Olympia Pisæ.
Parnassus Clario sacravit Pythia Phœbo.
Isthmia Portuno bimaris dicat acta Corinthi.
Archemori Nemeæa colunt funebria Thebæ.

De auctoribus agonum.

PRimus Olympiacæ sacravit festa coronæ
Jupiter Argivi stadia ad longissima Circi.
Proximus Alcides Nemeæ sacravit honorem.
Hæc quoque temporibus quinquennia sacra notandis.
Isthmia Neptuno data sunt, & Pythia Phœbo.
Ancipiti cultu divorum hominumque sepultis.

Quod iidem, qui sacri agones sunt, & funebres, ludi habeantur.

TAntalidæ Pelopi mæstum dicat Elis honorem.
Archemori Nemeæa colunt quinquennia Thebæ.
Isthmia defuncto celebrata Palæmone, notum.
Pythia placando Delphi statuere Draconi.

EPISTOLARUM LIBER.

EPISTOLA I.

AUSONIUS ad PATREM de suscepto filio.

Credideram nil posse meis affectibus addi,
Quo, venerande pater, diligerere magis.
Accessit (grates superis, medioque nepoti,
Bina dedit nostris qui juga nominibus.
Ipse nepos te fecit avum. mihi filius idem.
Et tibi ego. hoc nato nos sumus ambo patres.
Nec jam sola mihi pietas mea suadet amorem:
Nomine te gemini jam genitoris amo.)
Accessit titulus, tua quo reverentia crescat:
Quo doceam natum, quid sit amare patrem.
Quippe tibi æquatus videor, quod parvulus iste
Nomine honoratum me quoque nobilitat;
Atque ætas quia nostra eadem. nam sappatis ævi
Sum tibi ego, & possum fratris habere vicem.
Nec tantum nostris spatium interponitur annis,
Quanta solent alios tempora dividere.
Vidi ego natales fratrum distare tot annis,
Quot nostros. ævum nomina non onerant.
Pulchra juventa tibi senium sic jungit, ut ævum,
Quod prius est, maneat: quod modo, ut incipiat.
Et placuisse reor geminis ætatibus, ut se
Non festinato tempore utraque daret.
Leniter hæc flueret, hæc non properata veniret,
Maturam frugem flore manente ferens.
Annos me nescire tuos, patet optime, rector:
Torque putare tuos, quot reor esse meos.
Nesciat hoc natus, numeret properantior hæres,
Testamenta magis, quam pia vota fovens:
Exemploque docens pravo juvenescere natos,

Ut

Ut nolint patres se quoque habere senes.
Verum ego primævo genitus genitore, fatebor
Supparis hæc ævi tempora grata mihi.
Debeo, quod natus. suadet pia cura nepotis,
Addendum patri, quo veneremur avum.
Tu quoque, mi genitor, geminata vocabula gaude,
Nati primævi nomine factus avus.
Exiguum, quod avus. faveant pia numina divum,
Deque nepote suo fiat avus proavus.
Largius & poterunt producere fata senectam:
Sed rata vota reor, quæ moderata magis.

EPISTOLA II.

Pater ad filium; quum temporibus tyrannicis ipse Treveris remansisset, & filius a patre profectus esset. Hoc incohatum neque impletum sic ac lituraris scriptum.

DEbeo & hanc nostris, fili dulcissime, curis
Historiam: quamquam titulo non digna tereno
Anxia mæstarum fuerit querimonia rerum.
Jam super egelidæ stagnantia terga Mosellæ
Protulerat te, nate, rates: mæstique parentis
Oscula & amplexus discreverat invidus amnis.
Solus ego; & quamvis cœtu celebratus amico,
Solus eram: profugæque dabam pia vota carinæ,
Solus adhuc te, nate, videns: celerisque remulci
Culpabam properos adverso flumine cursus.
Quis fuit ille dies? non annus longior ille est,
Attica quem docti collegit cura Metonis.
Desertus, vacuis solisque exerceor Aris.
Nunc ego pubentes salicum deverbero frondes:
Gramineos nunc frango toros: viridesque per ulvas
Lubrica substratis vestigia libro lapillis.
Sic lux prima abiit: sic altera meta diei.
Sic geminas alterna rotat vertigo tenebras,
Sic alias: totusque mihi sic annus abibit,
Restituant donec tua me tibi fata parentem.
Hæc ego conditione licet, vel morte paciscar:
Dum decores suprema patris, tu nate, superstes.

EPISTOLA III.

AUSONIUS HESPERIO.

QUalis Picenæ populator turdus olivæ
Clunes opimat cereas:
Vel qui lucentes rapuit de vitibus uvas,
Pendetque nexus retibus:
Quæ vespertinis fluitant nebulosa sub horis
Vel mane tenta roscido:
Tales hibernis ad te de sepibus, ipsos
Capi volentes, misimus,
Bis denos. tot enim crepero sub lucis eoæ
Præceps volatus intulit.
Tum quas vicinæ suggessit præda lacunæ,
Anates maritas junximus,
Remipedes, lato populantes cætula rostro,
Et crure rubras punico.
Tricolor vario pinxit quas pluma colore,
Collum columbis æmulas.
Defrudata meæ non sunt hæc fercula mensæ.
Vescente te, fruimur magis.
Vale bene, ut valeam.

EPISTOLA IV.

AUSONIUS, cujus ferulam nunc sceptra verentur, PAGANUM MEDULIS JUBEO SALVERE THEONEM.

QUid geris, extremis positus telluris in oris,
Cultor arenarum vates? cui littus arandum,
Oceani finem juxta, solemque cadentem:
Vilis arundineis cohibet quem pergula tectis:
Et tingit piceo lacrimosa colonica fumo.
Quid rerum musæque gerunt, & cantor Apollo?
Musæ non Helicone satæ, nec fonte caballi:
Sed quæ fœcundo de pectore Clementini
Inspirant vacuos aliena mente poetas.
Jure quidem: nam quis malit sua carmina dici,
Qui te securo possit proscindere risu?
Hæc quoque ne nostrum possint urgere pudorem,
Tu recita: & vere poterunt tua dicta videri.
Quam tamen exerces Medulorum in litore vitam?
Mercatusne agitas, leviore numismate captans,
Insanis quod mox pretiis gravis auctio vendat?
Albentes sevi globulos, & pinguia ceræ
Pondera, Naryciamque picem, scissamque papyrum,
Fumantesque olim paganica lumina tædas?
An majora gerens, tota regione vagantes
Persequeris fures? qui te, postrema timentes,
In partem, prædamque vocent. tu mitis, & osor
Sanguinis humani condonas crimina nummis,
Erroremque vocas, pretiumque imponis abactis
Bobus, & in partem scelerum de judice transis?
An cum fratre vagos dumeta per avia cervos
Circumdas maculis, & multa indagine pinnæ?
Aut spumantis apri cursum clamoribus urges,
Subsidisque fero? munere tanto, usque recuses
Stringere fulmineo venabula cominus hosti.
Exemplum de fratre time, qui veste reducta
Ostentat fœdas prope turpia membra lacunas,
Perfossasque nates vicino podice nudat.
Inde ostentator volitat: mirentur ut ipsum
Gedippa, Ursinusque suus, prolesque Jovini,
Taurinusque, ipsum priscis heroibus æquans:
Qualis in Olenio victor Calydonius apro,
Aut Erymantheo pubes fuit Attica monstro.
Sed tu parce feris venatibus, & fuge nota
Crimina silvarum: ne sis Cinyreia proles,
Accedasque iterum Veneri plorandus Adonis.
Sic certe crinem flavus, niveusque lacertos,
Cæsariem rutilam per candida colla refundis:
Pectore sic tenero, plana sic junceus alvo,
Per teretes feminum gyros, surasque nitentes
Descendis, talos a vertice pulcher ad imos.
Qualis floricoma quondam populator in Ætna,
Virgineas inter choreas Deoida raptam
Sustulit emersus stygiis fornacibus Orcus.
An quia venatus ob tanta pericula vitas,
Piscandi traheris studio? nam tota supellex
Dumnotoni tales solita est ostendere gazas:
Nodosas vestes animantum Nerinorum,
Et jacula, & fundas, & nomina villica lini,
Colaque, & indutos terrenis vermibus hamos.
His opibus confise tumes? domus omnis abundat
Litoreis dives spoliis, referuntur ab unda
Carroco, letalis trygon, mollesque platessæ,
Urentes thynni, & male tecti spina elegati,
Nec duraturi post bina triboria corvi.

An

An te carminibus juvat incestare canoras
Mnemosynes natas, aut tres, aut octo sorores?
Et quoniam huc ventum, si vis cognoscere, quid sit
Inter doctrinam, deridendasque camœnas:
Accipe congestas mysteria frivola nugas,
Quas tamen explicitis nequeas deprendere chartis,
Scillite decies non si purgeris aceto,
Anticipesque tuo Samii Lucumonis acumen:

Aut edsit interpres tuus,
Æoigmatum qui cognitor
Fuit meorum: quum tibi
Cadmi oigellas filias,
Melonis albam filiam,
Notasque furvæ sepiæ,
Cnidiusque nodos prodidit.
Nunc edsit: & certe modo
Præsul creatus literis,
Enucleabit protinus,
Quod militantes scribimus.

Notos fingo tibi poeta versus:
Quos scis hendecasyllabos vocari:
Sed nescis modulis tribus moveri.
Illos composuit Phalæcus olim,
Qui penthemimerin habent priorem:
Et post semipedem duos iambos.
Sunt quos hexametri creant revulsi:
Ut penthemimeris prior locetur.
Tum qood bucolice tome relinquit.
Sunt & quos generat puella Sappho:
Quos primus regit Hippius secundus:
Ut claudat Choriambon Antibacchus.
Sed jam non poteris, Theon, doceri:
Nec fas est mihi regio magistro
Plebeiam numeros docere pulpam.
Verum protinus ede, quod requiro.
Nil quæro, nisi quod libris tenetur:
Et quod noo opicæ teguot papyri.
Quas si solveris, o poeta, nugas,
Totam trado tibi simul Vacunam,
Nec jam post metues ubique dictum,
Hic est ille Theon poeta falsus,
Bonorum mala carminum taberna.

EPISTOLA V.

AUSONIUS Salve caro mihi dico THEONI,
Versibus experiens quod volo, quodve queror.

TErtia fissipedes renovavit Luna juvencas,
Ut fugitas nostram dulcis amice domum.
Nonaginta dies sine te, charissime, traxi:
Huc adde æstivos. hoc mihi pene duplum est.
Vis noyies denos dicam, deciesque noveoos
Isse dies? anni portio quarta abiit.
Sexaginta horas super & duo millia centum
Te sine consumsi: quo fine & hora gravis.
Millia bis nongenta jubet demensio legum
Adnumerata reos per tot obire dies.
Jam potui Romam pedes ire, pedesque reverti,
Ex quo te dirimunt millia pauca mihi.
Scirpea Domnotoni tanti est habitatio vati?
Pauliacus tanti non mihi villa foret.
An quia per tabulam medico pugnante notatam,
Debita summa mihi est; ne repetamus, abes?
Bis septem rutilos regale nomisma Philippos,
Ne tanti fuerint, perdere malo, Theon:

Implicitum quam te nostris interne medullis
Desore tam longi temporis in spatio.
Ergo aut prædictos jam nunc rescribe Darios;
Et redime, ut mora sit libera desidiæ:
Aut alios a me totidem dabo: dummodo cari
Conspicer ora viri, pauperis usque licet.
Puppe citus propera, sinuosaque lintea veli
Pande. Medullini te feret aura noti
Expositum subter paradas, lectoque jacentem:
Corporis ut tanti non moveatur onus.
Unus Domnotoni te litore perferet æstus
Condatem ad portum: si modo deproperes.
Inque vicem venti, quotiens tua flamina cessant,
Remipedem jubeas protinus ire ratem:
Invenies præsto subjuncta petorita mulis.
Villa Lucani-mox potieris-aco.
Rescisso disce componere nomine versum.
Lucili vatis sic imitator eris.

EPISTOLA VI.

AUSONIUS Consul vatem resaluto THEONEM.

AUrea mala, Theo, sed plumbea carmina mittis.
Unius massæ quis putet has species?
Unum nomen utrique: sed est discrimen utrisque:
Poma ut mala voces, carmina vero mala.
Vale beatis nomen a divis Theon.
Metoche sed ista sæpe currentem indicat.

EPISTOLA VII.

AUSONIUS THEONI, quum ei triginta ostrea, grandia quidem, sed tam pauca misisset.

OStrea Baianis certantia, quæ Medulorum
Dulcibus in stagnis reflui maris æstus opimat,
Accepi, dilecte Theon, numerabile munus.
Verum quot fuerint, subjecta monosticha signant.
Qoot ter luctatus cum pollice computat index.
Geryones quot erant, decies si multiplicentur.
Ter quot erant Phrygii numerata decennia belli.
Aut ter ut Æolidi mensis tenet ignicomus Sol.
Cornibus a primis quot habet vaga Cynthia noctes.
Singula percurrit Titan quot signa diebus.
Quotque annis sublimis agit sua secula Phænon.
Quot numerum annorum Vestalis virgo ministrat,
Dardaniusque nepos regno quot protulit annos.
Priamidæ quot erant, si bis deni retrahantur.
Bisque viros numeres, qui fata Amphrysia servant.
Quot genuit fœtus Albana sub ilicibus sus.
Et quot funt asses, ubi nonaginta trientes.
Vel quot habet unctos Vasarica rheda caballos.

Quod si figuras fabulis adumbratas,
Numerumque doctis involutum ambagibus
Ignorat alto mens obesa viscere:
Numerare saltim more vulgi ut noveris.
In se retortas explicabo summulas.

Ter denas, puto, quinquiesque senas.
Vel bis quinque, dehinc, decem decemque.
Vel senas quater, & bis adde ternas.
Septenas quater, adde onam & unam.
Duc binas decies, semelque denas.
Aut ter quatuor adde bis novenis.
Octonas quater, hinc duæ recedant.
Binas terdecies, semel quaternas.

Et

Et sex adde novem vel octo septem.
 Aut septem geminis bis octo junge.
 Aut ne sim tibi pluribus molestus,
 Triginta numero fuere cunctæ.
Junctus limicolis musculus ostreis
Primo composuit fercula prandio,
Gratus deliciis nobilium cibus,
Et sumtu modicus pauperibus focis.
Non hic navifrago quæritur æquore,
Ut crescat pretium grande periculis:
Sed primore vado, post refugum mare,
Algoso legitur litore concolor.
Nam testæ duplicis conditur in specu,
Quæ ferventis aquæ sua vaporibus,
Carnem lacteoli visceris indicat.
 Sed damnosa nimis panditur area.
Fac campum replices Musa papyrium:
Nec jam fissipedis per calami vias
Grassetur Cnidiæ sulcus arundinis,
Pingens aridulæ subdita paginæ,
Cadmi filiolis atricoloribus.
Aut cunctis pariter versibus oblinat
Furvam lacticolor spongia sepiam.
 Parcamus vitio Dumnotinæ domus:
Ne sit charta mihi carior ostreis.

EPISTOLA VIII.

AUSONIUS AXIO PAULO RHETORI S.

Tandem eluctati retinacula blanda morarum,
 Burdigalæ molles liquimus illecebras.
Santonicamque urbem vicino accessimus agro.
 Quod tibi si gratum est, optime Paule, proba.
Cornipedes rapiant imposta petorita mulæ:
 Vel cisio trijugi, si placet, insilias:
Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum
 Conscendas, propere dummodo jam venias.
Instantis revocant quia nos sollennia Paschæ:
 Libera nec nobis est mora desidiæ.
Perfer in excursu vel terjuga millia epodon,
 Vel falsas lites, quas schola vestra serit.
Nobiscum invenies nullas. quia liquimus istic
 Nugarum veteres cum sale reliquias.

EPISTOLA IX.

AUSONIUS PAULO.

Ostrea nobilium cœnis, sumptuque nepotum
 Cognita, diversoque maris defensa profundo,
Aut refugis nudata vadis, aut scrupea subter
Antra, & muriceis scopulorum merla lacunis,
Quæ viridis muscus, quæ dedecor alga recondit,
Quæ testis concreta suis, ceu saxa cohærent,
Quæ mutata loco, pingui mox condita limo,
Nutrit secretus conclusæ uliginis humor,
Enumerare jubes, vetus o mihi Paule sodalis,
Assuetacte meis joculari carmine nugis.
Aggrediar; quamvis curam non ista senilem
Sollicitent, frugique viro dignanda putentur.
Nam mihi non saliare epulum, non cœna dapalis,
Qualem Penelopes nebulonum mensa procorum,
Alcinoique habuit nitidæ cutis uncta juventus.
Enumerabo tamen, famam testesque secutus,
Pro studiis hominum semper diversa probantum,
Sed mihi præ cunctis ditissima, quæ Medulorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalensia nomen
Usque ad Cæsareas tulit admiratio mensas,
Non laudata minus nostri quam gloria vini.
Hæc inter cunctas palmam meruere priorem
Omnibus ex longo cedentibus. ista & opimi
Visceris, & nivei, dulcique tenerrima succo,
Miscent æquoreum tenui sale tincta saporem.
Proxima sint quævis, sed longe proxima multo,
Ex intervallo: quæ Massiliensia portu,
Quæ Narbo ad Veneris nutrit; cultuque carentia
Hellespontiaci quæ protegit æquor Abydi:
Vel quæ Baianis pendent fluitantia palis:
Santonico quæ tecta salo: quæ nota Genonis:
Aut Eborum mistus pelago quæ protegit amnis,
Ut multo jaceant algarum obducta recessu;
Aspera quæ testis, & dulcia farris opimæ.
Sunt & Aremorici qui laudent ostrea ponti:
Et quæ Pictonici legit accola littoris: & quæ
Mira Caledonius nonnumquam detegit æstus.
Accedunt, quæ (fama recens) Byzantia subter
Litora, & insana generata Propontidis acta,
Promoti celebrata ducis de nomine, laudant.
Hæc tibi non vates, non historicus, neque toto
Orbe vagus conviva loquor, sed tradita multis:
Ut solitum, quotiens dextræ invitatio mensæ
Sollicitat lenem comi sermone Lyæum.
Hæc non per vulgum mihi cognita, perque popinas,
Aut parasitorum collegia Plautinorum:
Sed, festos quia sæpe dies partim ipse meorum
Excolui, inque vicem conviva vocatus adivi,
Natalis si forte fuit sollennis amico,
Conjugioque dapes, aut sacra repotia patrum,
Audivi: meminique bonos laudare frequentes.

EPISTOLA X.

AUSONIUS PAULO.

Si qua fides falsis umquam est adhibenda poetis,
 Nec plasma semper allinunt,
Paule, Camœnarum celeberrime Castaliarum
 Alumne quondam, nunc pater,
Aut avus, aut proavis antiquior, ut fuit olim
 Tartessiorum regulus:
Intemerata tibi maneant promissa memento.
 Phœbus jubet verum loqui.
Et si Pierias patitur lirare sorores,
 Numquam ipse torquet αὔλακα.
Te quoque ne pigeat consponsi fœderis: & jam
 Citus veni remo, aut rota.
Æquoris undosi qua multiplicata recursu,
 Garumna pontum provocat.
Aut iteratarum qua glarea trita viarum,
 Fert militarem ad Blaviam.
Nos etenim primis sanctum post Pascha diebus
 Avenius agrum visere.
Nam populi cœtus, & compita sordida rixis
 Fastidientes, cernimus
Angustas fervere vias, & congrege vulgo
 Nomen plateas perdere.
Turbida congestis referitur vocibus Echo,
 Tene, feri, duc, da, cave:
Sus lutulenta fugit, rabidus canis impete sævo,
 Et impares plaustro boves.
Nec prodest penetrale domus & operta subire:

Per tecta clamores meant.
Hæc, & quæ possunt placidos offendere mores,
Cogunt relinqui mœnia:
Dulcia secreti repetantur ut otia ruris
Nugis amœna feriis.
Tempora disponas ubi tu tua: jusque tuum sit,
Ut nil agas, vel quod voles.
Ad quæ si properas, tota cum merce tuarum
Veni camœnarum citus.
Dactylicos, elegos, choriambum carmen, epodos,
Socci & cothurni musicam,
Carpentis impone tuis. nam tota supellex
Vatum piorum chartea est.
Nobiscum invenies catenoplia, si libet uti,
Non Pœna, sed Græca fide.

EPISTOLA XI.

AUSONIUS PAULO S.

Vinum quum bijugo parabo plaustro
Primo tempore Santonos vehendum,
Ovum tu quoque passeris marini,
Quod nunc promus ait procul relictum
In fundo patriæ Bigerritanæ.

EPISTOLA XII.

ΑΥΣΟΝΙΟΣ ΠΑΥΛΩ.

Ἑλλαδικῆς μετέχων μούσης, Latiæque camœnæ,
Ἀξίῳ Αὐσόνιος sermone alludo bilingui.
Musæ, quid facimus? τί κενοῖσιν ἐπ' ἐλπίσιν αὔτως
Ludimus ἀφραδίησιν ἐν ἤματι γηράσκοντες;
Σαντονικοῖς campoισιν ὅπη κρύος ἄσπετόν ἐστιν,
Erramus gelido-τρομεροὶ rigidique poetæ.
Πιερίδων τερενοπλοκάμων θεράποντες inertes.
Πάντα δ' ἔχει παγετός τε pedum καὶ κρυμὸς ὀδόντων,
Θαλπωρὴ quia nulla πέλει χιονώδει χώρῃ,
Et duplicant frigus ψυχρὰ carmina μητιόωντες.
Ἀρχόμενος δ' ἄρα μῆνιν ἐῴα.·.·
Primitias Παύλῳ nostro πέμψω μελιηδεῖς.
Μνημοσύνης κρηδεμνοκόμου πολὺ inclyta τέκνα
Ἐννέα verbosæ, κελυοστέφανοί τε puellæ.
Ἐνθ' ἄγε μοι τολυπεύετ' ἔπη, κυρώδεα μολπὴν
Φρόντibus ἡμετέραις πτέρινον præferte libellum
Υματαρ.·. στίχον.·.·
Παύλῳ ἐφαρμόζοντε μεμιγμένον.·.· ᾠδὴν.
Οὐ γὰρ μοι θέμις ἐστὶν in hac regione μένοντι
Ἄξιον ab nostris ἐπιδευέα esse καμήνας.
Κεῖνος ἐμοὶ πάντων μέτοχος, qui seria nostra,
Qui joca παντοδαπῇ novit tractare παλαίστρῃ.
Καὶ νῦν sepositus μοναχῷ ἐνὶ rure κρεβέννῳ,
Ἀσταφύλῳ ἐνὶ χώρῳ, habet θυμαλγέα λέσχην.
Οὔτε φίλοις ἑτάροις, nec mensæ accommodus ulli.
Ὄττι ἀθελξινόοις.·.· μὲν φάτο μούσαις.
Jam satis, ὦ φίλε Παῦλε, πόνων ἀπεπειρήθημεν
Ἔν τε foro causaις τε ϗ ingrataῖσι καθέδραις,
Ῥητορικοῖς ludoισι. ϗ ἔπλετο οὐδὲν ὄνειαρ.
Ἀλλ' ἤδη κεῖνος μὲν ἅπας juvenalιος ἱδρὼς
Ἐκκέχυται μελέων. τρομερὴ λάβε βλέμμα senectus.
Καὶ minus in sumtum δαπανᾶς levis arca ministrat.
Οὐ γὰρ ἔχει ἀπάλαμνος ἀνήρ.·.·.
Κλεινικὸς οὐθ' ὁ γέρων.·.·.
Æquanimus si qua fueris, ἐς πάντα μάλ' εὔδειν
Malueris, λήθη δὲ πόνου ἔστετ', ἠδὲ πενίης.
Κεῖνο δὲ παγκάλλιστον, ut omnibus undique mensis
Σῷ φιάλη ἢ σῷ δέπαϊ σιωπαόνι μυστέων
Θυμοῦ ἀκηχεμένου solatia blanda requiras.
Hic erit & fructus Δημήτερος ἀγλαοκάρπου.
Ἔνθα σοι εἴδαρ ἔοι, πολυχανδέα pocula θέντι
Κιρνᾶν, αἴκε θέλοις, νέκταρ vinoιο bonoιο.
Ambo igitur nostræ παραλέξομεν otia vitæ,
Dum res, & ætas, & sororum
Νήματα πορφύρεα πλέκονται.

EPISTOLA XII.

ΑΥΣΟΝΙΟΣ ΠΑΥΛΩ.

Ῥωμαίων ὕπατος ἀρεταλόγῳ ἠδὲ ποιητῇ
Αὐσόνιος Παύλῳ σπεῦδε φίλους ἰδέειν.

EPISTOLA XIV.

AUSONIUS PAULO.

Æ Quoream liqui te propter, amice, Garumnam.
Te propter campos incolo Santonicos.
Congressus igitur nostros pete. si tibi cura,
Quæ mihi, conspectu jam patiere meo.
Sed taotum adpropera, quantum pote corpore, & avo:
Ut salvum videam, fat cito te video.
Si post infaustas vigor integratus habenas,
Et rediit membris jam sua mobilitas:
Si riguam lætis recolis Pimpleida Musis,
Jam vates, & non flagrifer Automedon:
Pelle soporiferi senium, nubemque veterni:
Atque alacri mediam carpe vigore viam.
Sed cisium, aut pigrum cautus conscende veredum.
Non tibi sit rhedæ, non amor acris equi.
Caeteri moneo male nota petorita vites.
Nec celeres mulas ipse Metiscus agas.
Sic tibi sint musæ faciles, meditatio prompta,
Et memor: & liquidi mel fluat eloquii.
Sic, qui venalis tam longa ætate Crebennus
Non habet emtorem, sit tibi pro pretio.
Attamen ut citius venias, leviusque vehare,
Historiam, mimos, carmina, linque domi.
Grande onus in musis. tot secola condita chartis,
Quæ sua vix tolerant tempora, nostra gravant.
Nobiscum invenies ἐπέων πολυμορφέα πλῆθιν,
Γραμματικῶν τε πλοκὰς ϗ λογοδαιδαλίην,
Δάκτυλον ἡρῷον, ϗ ἀοιδοπόλον χορίαμβον,
Σὺν Θαλίης τε χόρῳ σύρματα Τερψιχόρης.
Σωταδικόν τε κίναιδον, ἰωνικὸν ἀμφοτέρωθεν,
Ῥυθμῶν Πινδαρικῶν ἔννομον εὐεπίην
Εἰλιπόδην σκάζοντα, ϗ οὐ σκάζοντα τρίμετρον.
Ὀκτὼ Θουκυδίδου, ἐννέα Ἡροδότου.
Ῥητορικῶν θαυμαστὰ σοφῶν ἐριηκύδεα φῦλα
Πάντα μάλ', αἴκε θέλοις, ϗ πλέον, αἴκε θέλοις.
Hoc tibi de nostris ἀσπαστικὸν offero libris.
Vale. valere si voles me, jam veni.

EPI-

EPISTOLA XV.

AUSONIUS TETRADIO SALUTEM.

O Qui venuftos uberi facundia
Sales opimas, Tetradi:
Cavefque, ne fit triftis & dulci carens
Amara concinnatio:
Qui felle carmen atque melle temperans,
Torpere mufas non finis;
Pariterque fucas, quæque gufto ignava funt,
Et quæ fapore triftia:
Rudes camœnas qui Sueffæ prævenis:
Ævoque cedis, non ftylo.
Cor me propinquum Santonorum mœnibus
Declinas, ut Lucas boves
Olim refumto præferoces prælio
Fugit juventus Romula?
Non ut tigris te, non leonis impetu,
Amore fed caro expetu.
Videre alumni geftio vultus mei,
Et indole optata frui.
Invitus olim devoravi abfentiæ
Neceffitatem priftinæ,
Quondam docendi munere adftrictum gravi
Iculifma quum te abfconderet.
Et invidebam deviu, ac folo loco
Opes camœnarum tegi.
At nunc frequentes, atque claros, nec procul,
Quum floreas inter viros:
Tibique noftras ventos auras deferat,
Auteſque fermu verberet:
Cur me fupinu pectoris faftu tumens
Spernis poetam confulem?
Tuique amantem, teque mirantem, ac tua
Defiderantem carmina,
Oblitus alto negligis faftidio?
Plectendus exemplo tuo:
Ni ftabilis ævo pectoris noftri fides
Quamquam recufantes amet.
Vale: valere fi voles me: pervola
Cum fcrinio, & mufis tuis.

EPISTOLA XVI.

AUSONIUS PROBO PRÆFECTO PRÆTORIO S.

Ad Librum: ut eat ad Probum.

PErge, o libelle, Sirmium,
Et dic hero meo, ac tuo,
Ave atque falve plurimum.
Quis ifte fit nobis herus,
Nefcis, libelle? an, quum fcias,
Libenter audis, quod juvat?
Poffem abfolute dicere:
Sed dulcius circumloquar,
Diuque fando, perfruar.
Hunc dico, qui lingua potens,
Minorem Atridam præterit,
Orando pauca, & mufica.
Qui grandines Ulixei,
Mellifluentem Neftora,
Concinnatorem & Tullium,
Qui folus, exceptis tribus
Metis, herorum primus eft,
Prætorioque maximus.
Dico hunc fenati præfulem,
Præfectum eumdem, & confulem,
(Nam confui æternum cluet)
Collegam Augufti confulis,
Columen curulis Romulæ,
Primum in fecundis fafcibus.
Nam primus e conctis erit
Conful, fecundus principi.
Generi hic fuperftes aureo,
Satorque prolis aureæ,
Convincit Afcræum fenem,
Quoi feculum omne ferreum:
Qui vincit ævi injuriam,
Stirpis novator Aniæ:
Paribufque comit infulis
Aniciorum ftemmata.
Probum loquor. fcis optime,
Quem nemo fando dixerit,
Qui non prius laudaverit.
Perge, o libelle, & utere
Felicitate intermina.
Quin & require, fi finet
Tenore fari obnoxio:
Age vera proles Romuli,
Effare caufam nominis.
Utromne mores hoc tui
Nomen dedere: an nomen hoc
Secuta morum regula?
An ille venturi fciens
Mundi fupremus arbiter,
Qualem creavit moribus,
Juffit vocari nomine?
Nomen datum præconiis,
Vitæque teftimonio.
Libelle felix: quem finu
Vir tantus evolvet fuo,
Nec occupari tempora
Grato queretur otio.
Quem mille cum vocis modis,
Leni aut fufurro impertiet:
Cuique vigiles luminum
Vacare dignabunt coræ.
Quem mente, & aure confciis,
Quibufdam omiffis, pelleget.
Quæcumque fortuna eft tibi,
Perge, o libelle, & utere
Felicitate intermina.
Dic me valere, & vivere.
Dic vivere ex voto pio,
Sanctis precantem vocibus,
Ut quem Curulis proxima
Collegio nati dedit:
Hunc rurfus Auguftus prior
Suis perennet fafcibus.
Sobnecte & illud leniter:
Apologos, en, mifit tibi
Ab ufque Rheni limite
Aufonius, nomen Italum,
Præceptor Augufti tui,
Æfopiam trimetriam:
Quam vertit exili ftilo.
Pedeftre concinnans opus,
Fandi Titianus artifex.
Ut hic avi ac patris decus
Mixto refulgens fanguine,

Probianoque, ac Anicio;
(Ut quondam in Albæ mœnibus
Supremus Ænea fatus,
Silvios Iulis miscuit:)
Sic iste, qui natus tuus,
Flos flosculorum Romuli
Nutricis inter lemmata,
Lallique somniferos modos,
Suescat peritis fabulis
Simul jocari, & discere.
Et adde votum, quod pio
Concepimus rei Deo:
Ut genitor Augustus dedit
Collegio nati Probum:
Sic Gratianus hunc novum
Stirpi futuræ copulet.
Rata sunt futura, quæ loquor.
Sic merita, sic fatum jubet.
Sed jam ut loquatur Julius,
Fandi modum invita accipe
Volucripes dimetria.
Aveque dicto, dic, Vale.

EPISTOLA XVII.

Ad URSULUM Grammaticum Trevirorum: cui strenas kalendis Januariis ab Imperatore non datas reddi fecit.

PRimus jocondi fuit hic tibi fructus honoris,
Augustæ faustum munus habere manus.
Proximus ex longo gradus est, Quæstoris amici
Curam pro strenis excubuisse tuis.
Ergo, interceptos regale numisma Philippos
Accipe tot numero, quot duo Geryones.
Quot terni bijuges: demtoque triente Camœnæ:
Quotque doces horis, quotque domi resides.
Ostia quot pro parte aperit stridentia Circus:
Excepto, medium quod patet ad stadium.
Quot pedibus gradiuntur apes, & versus Homeri:
Quotque boris pelagus profluit, aut refluit.
Protulit in scenam quot dramata fabellarum
Arcadiæ medio qui jacet in gremio.
Vel quot juncturas geometrica forma favorum
Confert extremis omnibus, & mediis.
Quot telios primus numeris, solusque probatur;
Quot par, atque impar partibus æquiparat.
Bis ternos, & ter binos qui conferit unus:
Qui solus totidem congeminatus habet.
Quot faciunt juncti subterque supraque locati,
Qui numerant Hyadas, Pleiadasque simul.

* * * *

Ursule collega nobilis Harmonio.
Harmonio: quem Claranus, quem Scaurus, & Asper,
Quem sibi conferret Varro, priorque Crates,
Quique sacri lacerum collegit corpus Homeri,
Quique notas spuriis versibus apposuit:
Cecropiæ commune decus, Latiæque camœnæ,
Solus qui Chium miscet, & Ammineum.

EPISTOLA XVIII.

AUSONIUS PONTIO PAULINO.

COndiderat jam solis equos Tartessia Calpe:
Stridebatque freto Titan insignis Ibero;
Jam succedentes quatiebat Luna juvencas:
Vinceret ut tenebras radiis, velut æmula fratris.
Jam volucres, hominumque genus superabile curis,
Mulcebant placidi tranquilla oblivia somni.
Transierant idus, medius suprema december
Tempora venturo properabat jungere Jano.
Et nonas decimas ab se nux longa kalendas
Jugiter acciri celebranda ad festa jubebat.

Nescis, puto, quid velim tot versibus dicere. medius fidius neque ipse bene intelligo: tamen suspicor. Jam prima nox erat ante diem nonumdecimum kalendarum Januariarum, quum redditæ sunt mihi litteræ tuæ oppido quam litteratæ. His longe jucundissimum poema subdideras, quod de tribus Suetonii libris, quos ille de regibus dedit, in epitomen coegisti, tanta elegantia, solus ut mibi videare assecutus, quod contra rerum naturam est, brevitas ut obscura non esset. In bis versibus ego ista cognovi.

Europamque Asiamque duo vel maxima terræ
Membra. quibus Libyam dubie Sallustius addit.
Europæ adjunctam: possit quum tertia dici:
Regnatas multis, quos fama obliterat: & quos
Barbara Romanæ non tradunt nomina linguæ,
Illibanum, Numidamque Avelim, Parthumque Vonem,
Et Caranum, Pellæa dedit qui nomina regum.
Quique magos docuit mysteria vana Neceptus:
Et qui regnavit sine nomine mox Sesoostris.

Hæc tu quam perite, & concinne, quam modulate, & dulciter, ita juxta naturam Romanorum accentuum enuntiasti, ut tamen veris, ac primigeniis vocibus sua fastigia non perirent. Jam quid de eloquentia dicam? liquido adjurare possum, nullum tibi ad poeticam facundiam Romanæ juventutis æquari. Certe ita mihi videris. si erro, pater sum, fer me: & noli exigere judicium, obstante pietate. Verum quum pie diligam, sincere ac severe judico. Afice me, oro, tali munere frequenter: quo & oblector, & honoror. Accessit tibi ad partem poeticam mellea modulatio. Quid enim aliud agunt,

Audax Icario qui fecit nomina ponto,
Et qui Chalcidicas moderate enavit ad arces,

nisi ut & vegetam, & sublimem alacritatem tuam, temeritatem voces: me vero, & consultum, & quem filius debeat imitari, salutari prudentia præditum dicas? Quod equidem contra est. Nam tu summa sic appetis. ut non decidas: senectus mea satis habet, si consistat. Hæc ad te breviter, & illico, vesperis illius secuto mane dictavi. Ita enim tabellarius tuus, ut epistolam referret, instabat. Nam si mihi otium fuerit, oblectabile negotium erit ad te prolixius delirare, te ut eliciam, mibi ut satisfaciam, Vale.

EPISTOLA XIX.

PAULINO AUSONIUS. Metrum sic suasit, ut esses
Tu prior, & nomen prægrederere meum.
Quamquam & fastorum titulo prior, & tua Romæ
Præcessit nostram sella curulis ebur.
Et quæ jamdudum tibi palma poetica pollet,
Lemnisco ornata est, quo mea palma caret.
Longevæ tantum superamus honore senectæ.
Quid refert? cornix non ideo ante cycnum.
Nec quia mille annos vivit Gangeticus ales,
Vincit centum oculos, regie pave, tuos.

Cedimus

Cedimus ingenio, quantum præcedimus ævo.
  Aſſurgit muſæ noſtra camœna tuæ.
Vive, vale: & totidem venturos congere Jauos,
  Quot tuus, aut noſter conſeruere patres.

E P I S T O L A   XX.

AUSONIUS PAULINO SUO S. D.

Quanto me affecit beneficio, non delata quidem, ſed ſuſcepta querimonia mea, Pauline fili! veritus diſplicuiſſe oleum, quod miſeras, munus iteraſti. addito etiam Barcinonenſis muriæ condimento cumulatius præſtitiſti. Scis autem me id nomen MURIÆ, *quod in uſu vulgi eſt, nec ſolere, nec poſſe dicere: quum ſcientiſſimi veterum, & Græca vocabula faſtidientes, Latinum in* G A R I *appellatione non habeant. Sed ego quocunque nomine loquar, liquor iſte* SOCIORUM *vocatur. Vale.*

Jam patinas implebo meas, ut parcior ille
Majorum menſis applatia ſuccus iuundet.

Quid autem tam amabile, tamque hoſpitale, quam quod tu, ut me participes, delicias tuas in ipſa primitiarum novitate defraudas? o melle dulcior, o gratiæ venuſtate feſtivior, o ab omnibus patrio ſtringende complexu! Sed hæc, atque alia hujuſmodi documenta liberalis animi, alicui fortaſſe, & aliquando, quamvis rarius: illud de epiſtolarum tuarum eruditione, de poematis jucunditate, de inventione, & concinnatione, juro omnia, nulli unquam imitabile futurum, etſi fateatur imitandum. De quo opuſculo, ut jubes, faciam. Exquiſitius univerſa limabo: & quamvis per te manus ſumma contigerit, cælum ſuperſlua expolitionis adhibebo: magis ut tibi pareant, quam ut perfectis aliquid adjiciam. Interea tamen, ne ſine corollario poetico tabellarius tuus rediret, paucis iambicis præludendum putavi: dum illud, quod a me heroico metro deſiderar, inchoatur. Iſti tamen, ita te & Heſperium ſalvos habeam, quod ſpatio lucubratiunculæ unius effuſi, quamquam hoc ipſi de ſe probabunt, tamen nihil diligentiæ ulterioris habuerunt. Vale.

  Iambe Parthis, & Cydonum ſpiculis,
Iambe pinnis alitum velocior,
Padi ruentis impetu torrentior,
Magna ſonoræ grandinis vi denſior,
Flammis coruſci fulminis vibratior,
Jam nunc per auras Perſei talaribus,
Petaſoque ditis Arcados vectus, vola.
Si vera fama eſt Hippocrene, quam pedis
Pulſu citatam cornipes fudit ſiemens:
Tu fonte in ipſo procreatus Pegaſi,
Primus novorum metra junxiſti pedum:
Illicque muſis concinentibus novem,
Cædem in draconis concitaſti Delium.
Fer hanc ſalutem præpes & volucripes
Paulini ad uſque mœnia, Hebromagum loquor.
Et protinus, jam ſi reſumtis viribus
Alacri refecti corporis motu viget,
Salvere juſſum mox repoſce mutuum.
Nihil moreris: jamque dum loquor, redi,
Imiratus illum ſtirpis auctorem tuæ.
Triplici furentem qui Chimæram incendio
Supervolavit, turus igne proximo.
Dic & Valere: dic, Avere te jubet
Amicus, & vicinus, & fautor tuus,
Honoris auctor, altor ingeni tui.
Dic & magiſter, dic parens, dic omnia
Blanda atque ſancta caritatis nomina.
Aveque dicto, dic Vale, & actutum redi.
Quod ſi rogabit, quid ſuper ſcriptis novis
Maturus ævi, nec rudis dijudicem:
Neſcire dices, ſed paratum jam fore
Heroicorum verſuum plenum eſſedum.
Cui ſubjugabo de molarum ambagibus,
Qui machinali ſaxa volvunt pondere,
Tripedes caballos terga ruptos verbere.
His ut vehantur tres ſodales nuntii.
Fors & rogabit, quos ſodales dixeris
Simul venire: dic, Trinodem dactylum
Vidi paratum cruciandi canterio:
Spondeus illi lentipes ibat comes,
Paribus morarur qui locis curſum meum:
Mihique ſimilis, ſemper adverſus tamen,
Nec par, nec impar, qui Trochæus dicitur.
Hæc fare curſim, nec moratus pervola,
Aliquid reportans interim munuſculi
De largitate muſici promtarii.

E P I S T O L A   XXI.

A U S O N I U S   P A U L I N O   S U O.

PHilon, meis qui villicatus prædiis,
  Ut ipſe vult, epitropos;
(Nam glorioſum Græculus nomen putat,
  Quod ſermo fucat Doricus)
Suis querelis aſſerit noſtras preces:
  Quas ipſe lentus proſequor.
Videbis ipſum, qualis adſtet cominus,
  Imago fortunæ ſuæ,
Canus, comoſus, hiſpidus, trux, atrubus,
  Terentianus Phormio.
Horrens capillis ut marinus aſperis
  Echinus, aut verſus mei.
Hic ſæpe falſus meſſibus vegrandibus,
  Nomen peroſus villici,
Semente ſera, ſive multum præcoqua,
  Et ſiderali inſcitia,
Cælum laceſſens, ſeque culpæ ſubtrahens,
  Reos peregit cælites.
Non cultor inſtans, non arator gnaruris,
  Promuſque, quam condus magis,
Terram infidelem, nec feracem criminans,
  Negotiari maluit.
Mercatur quoquo foro venalium.
  Mutuatur ad Græcam fidem.
Sapienſque ſupra Græciæ ſeptem viros,
  Octavus acceſſit ſophos.
Et nunc paravit triticum caſco ſale,
  Novuſque pollet emporus.
Adit inquilinos, rura, vicos, oppida.
  Soli & ſali commercio.
Acatis, phaſelis, lintribus, ſtlatis, rate,
  Tarnim & Garumnam permeat.
Ac lucra damnis, damna mutans fraudibus,
  Se ditat, & me pauperat.
Is nunc ad uſque vectus Hebromagum tuam,
  Sedem locavit mercibus.
    * * *
  Ut inde nauſo devehat
    * * *

No-

Noſtros in uſus, ut refert,
Hunc ego paucis, ne graveris hoſpitem.

* * *

Adjutus ut mox navis auxilio tuæ,
Ad uſque portus oppidi,
Jam jam Peruſina, & Saguntina fame,
Lucaniacum liberet.
Hoc ſi impetratum munus abs te accepero,
Prior colere, quam Ceres.
Triptolemon olim, ſive Epimenidem vocant,
Aut Bulianum Buzygen,
Tuo locabo poſtferendos nomini.
Nam munus hoc fiet tuum.

EPISTOLA XXII.

AUSONIUS PAULINO.

PRoxima quæ noſtræ fuerat querimonia chartæ,
Credideram, quod te, Pauline, inflectere poſſet,
Eliceretque tuam blanda objurgatio vocem.
Sed tu juratis velut alta ſilentia ſacris
Devotus teneas, perſtas in lege tacendi.
Non licet: anne pudet, ſi quis tibi jure paterno
Vivat amicus adhuc, maneaſque obnoxius hæres?
Ignavos agitet talis timor. at tibi nullus
Sit metus: & morem miſſæ, acceptæque ſalutis
Audacter retine. vel ſi tibi proditor inſtat,
Aut quæſitoris gravior cenſura timetur,
Occurre ingenio, quo ſæpe occulta teguntur.
Threicii quondam quam ſæva licentia regis
Fecerat elinguem, per licia texta querelas
Edidit, & tacitis mandavit crimina telis.
Et pudibunda ſuos malo commiſit amores
Virgo, nec erubuit tacituro conſcia pomo.
Depreſſis ſcrobibus vitium regale miniſter
Credidit, idque diu texit fidiſſima tellus:
Inſpirata dehinc vento cantavit arundo.
Lacte incide notas: areſcens charta tenebit
Semper inadſpicuas: prodentur ſcripta favillis.
Vel Lacedæmoniam ſcytalen imitare, libelli
Segmina Pergamei tereti circumdata ligno
Perpetuo inſcribens verſu; qui deinde ſolutus
Non reſpondentes ſparſo dabit ordine formas,
Donec conſimilis ligni replicetur in orbem.
Innumeras poſſum celandi oſtendere formas,
Et clandeſtinas veterum reſerare loquelas,
Si prodi, Pauline, times, noſtræque vereris
Crimen amicitiæ. Tanaquil tua neſciat iſtud.
Tu contemne alios; nec dedignare parentem
Adfari verbis. ego ſum tuus altor, & ille
Præceptor primus, primus largitor honorum,
Primus in Aonidum qui te collegia duxi.

EPISTOLA XXIII.

AUSONIUS PAULINO S.

DIſcutimus, Pauline, jugum, quod certa fovebat
Temperies: leve quod poſitu, & tolerabile junctis,
Tractabat paribus concordia mitis habenis,
Quod per tam longam ſeriem volventibus annis
Fabula non umquam, numquam querimonia movit,
Nulla querela loco pepulit, non ira, nec error,
Nec quæ compoſitis maleſuadæ credula cauſis,
Concinnat veriſimilis ſuſpicio culpas.
Tam placidum, tam mite jugum: quod uterque parentes
Ad ſenium noſtri traxere ab origine vitæ:
Impoſitumque piis hæredibus, uſque manere
Optarunt, dum longa dies diſſolveret ævum.
Et manſit, dum læta fides, nec cura laborat
Officii ſervare vices: ſed ſponte feruntur
Incuſtoditum ſibi continuantia curſum.
Hoc tam mite jugum docili cervice ſubirent
Martis equi, ſtabuloque feri Diomedis abacti:
Et qui mutatis ignori Solis habenis
Fulmineum Phaethonta Pado merſere jugales.
Diſcutimus, Pauline, tamen: nec culpa duorum
Iſta, ſed unius tantum tua. namque ego ſemper
Contenta cervice feram. conſorte laborum
Deſtituor. nec tam promtum geſtare duobus
Unum deficiente pari perferre ſodalem.
Non animus, vireſque labant: ſed iniqua ferendo
Conditio eſt oneri, quum pondus utrumque relicto
Ingruit; accedunrque alienæ pondera libræ.
Sic pars ægra hominis trahit ad contagia ſanum
Corpus: & exigui quamvis diſcrimine membri,
Tota per innumeros artus compago vacillat.
Obruar uſque tamen, veteris ne deſit amici
Me durante fides: memorique ut fixa ſub ævo
Reſtituant profugum ſolatia caſta ſodalem.
Impie, Pirithoo disjungere Theſea poſſis,
Euryalumque ſuo ſocium ſecernere Niſo.
Te ſuadente fugam, Pylades liquiſſet Oreſtem;
Nec cuſtodiſſet Siculus vadimonia Damon.
Quantum oblectamen populi, quæ vota bonorum
Sperato fraudata bono? gratantia cuncti
Verba loquebantur. jam nomina noſtra parabant
Inſerere antiquis ævi melioris amicis.
Cedebat Pylades: Phrygii quoque gloria Niſi
Jam minor, & promiſſa obiens vadimonia Damon.
Nos documenta magis felicia: qualia magnus
Scipio, longevique dedit ſapientia Læli.
Nos ſtudiis animiſque iiſdem, miracula cunctis:
Hoc majora, pares fuimus quod diſpare in ævo.
Ocyus illa jugi fatalis ſolvere lora
Pellæum potuiſſe ducem reor, abdita opertis
Principiis, & utroque caput celantia nodo.
Grande aliquod verbum nimirum diximus, ut ſe
Inſerret nimiis vindex Rhamnuſia votis;
Arſacidæ ut quondam regis non læta triumphis
Grandia verba premens ultrix dea Medica belli
Siſtere Cecropidum in terris monumenta paranti
Obſtitit: & Graio jam jam figenda tropæo,
Ultro etiam victis Nemeſis ſtetit Attica Perſis.
Quæ tibi Romulidas proceres vexare libido eſt?
In Medos, Arabaſque tuos per nubila, & atrum
Perge chaos. Romana procul tibi nomina ſunto.
Illic quære alios oppugnatura ſodales:
Livor ubi iſte tuus, ferrugineumque venenum
Opportuna tuis inimicat pectora fucis.
Paulinum, Auſoniumque, viros, quos ſacra Quirini
Purpura, & auratus trabeæ velavit amictus,
Non decet inſidiis peregrinæ cedere divæ.
Quid queror, Eoique inſector crimina monſtri?
Occidui me ripa Tagi, me Punica lædit
Barcino, me bimaris juga ninguida Pyrenæi.
Mœnibus e patriis forſan quoque veſtis & oris,
Quemque ſuo longe dirimat provincia tractu
Trans montes, ſolemque alium, trans flumina & urbes,
Et quod terrarum, cælique extenditur inter
Emeritenſis Anæ, latæque fluenta Garumnæ.
Quod ſi intervallis ſpatium tolerabile limes
Poneret exiguus, (quamvis longa omnia credant,
Qui ſimul eſſe volunt) faceret tamen ipſa propinquos

Cura locos, mediis jungens distantia verbis.
Santonus ut sibi Burdigalam, mox jungit Aginnum
Illa sibi & populos Aquitanica rura colentes:
Utque duplex Arelas, Alpinæ tecta Viennæ,
Narbonemque pari spatio sibi conserit: & mox
Quincuplicem socias tibi Martie Narbo Tolosam.
Hoc mihi si spatium vicinis mœnibus esset,
Tunc ego te ut nostris aptum complecterer ulnis:
Adflaretque tuas aures nostræ aura loquelæ.
Nunc tibi trans Alpes, & marmoream Pyrenen
Cæsareæ Augustæ domus est. Tyrrhenica propter
Tarraco, & ostrifero superaddita Barcino ponto.
Me juga Burdigalæ, trino me flumina cœtu
Secernunt turbis popularibus: otiaque inter
Vitiferi exercent colles, lætumque colonis
Uber agri, tum prata virentia, tum nemus umbris
Mobilibus, celebrique frequens ecclesia vico:
Totque mea in Novero sibi proxima prædia pago,
Dispositis totum vicibus variata per annum;
Egelidæ ut tepeant hiemes, rabidosque per æstus
Adspirent tenues frigus subtile aquilones.
Te sine sed nullus grata vice provenit annus.
Ver pluvium sine flore fugit. canis æstifer ardet.
Nulla autumnales variat Pomona sapores.
Effusaque hiemem contristat Aquarius unda.
Agnoscisne tuam, Ponti dulcissime, culpam?
Nam mihi certa fides, nec commutabilis umquam
Paulini illius veteris reverentia durat:
Quæque meo, atque tuo fuerat concordia patri.
Si tendi facilis cuiquam fuit arcus Ulixei,
Aut præter dominum vibrabilis ornus Achillei,
Nos quoque tam longo Rhamnusia fœdere solvet.
Sed cur tam mœsto fero tristia carmina versu?
Et non in meliora animus se vota propinquat?
Sit procul iste metus. certa est fiducia nobis,
Si genitor natusque Dei pia verba volentum
Accipiat, nostro reddi te posse precatu:
Ne sparsam raptamque domum, lacerataque centum
Per dominos, veteris Paullini regna fleamus.
Teque vagum toto quam longa Hispania tractu,
Immemorem veterum, peregrinis fidere amicis.
Accurre o nostrum decus, o mea maxima cura,
Votis, ominibusque bonis, precibusque vocatus,
Adpropera: dum tu juvenis, dum nostra senectus
Servat inexhaustum tibi gratificata vigorem.
Et quando iste meas impellet nuntius aures?
Ecce tuus Paullinus adest. jam ninguida linquit
Oppida Iberorum, Tarbellica jam tenet arva.
Hebromagi jam tecta subit: jam prædia fratris
Vicina ingreditur; jam labitur amne secundo;
Jamque in conspectu est; jam prora obvertitur amni;
Ingressusque sui celebrata per ostia portus
Totum occursantis populi prævertitur agmen:
Et sua præteriens, jam jam tua limina pulsat.
Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

EPISTOLA XXIV.

AUSONIUS PAULINO SUO S.

Quarta tibi hæc notos detexit epistola questus,
Pauline: & blando residem sermone lacessit.
Officium sed nulla pium mihi pagina reddit,
Fausta salutigeris adscribens orsa libellis.
Unde istam meruit non felix charta repulsam,
Spernit tam longo cessatio quam tua fastu?
Hostis ab hoste tamen per barbara verba salutem
Accipit: & Salve mediis intervenit armis.
Respondent & saxa homini. percussus ab antris
Sermo redit, redit & nemorum vocalis imago:
Litorei clamant scopuli, dant murmura rivi,
Hyblæis apibus sepes depasta susurrat.
Est & arundineis modulatio musica ripis:
Cumque suis loquitur tremulum coma pinea ventis.
Incubuit foliis quoties levis eurus acutis,
Dindyma Gargarico respondent cantica luco.
Nil mutum natura dedit. non aeris ales,
Quadrupedesve silent, habet & sua sibila serpens,
Et pecus æquoreum tenui vice vocis anhelat.
Cymbala dant flictu sonitum, dant pulpita saltu
Icta pedum. tentis reboant cava tympana tergis.
Isiacos agitant Mareotica sistra tumultus.
Nec Dodonæi cessat tinnitus aheni,
In numerum quoties radiis ferientibus istæ
Respondent dociles modulato verbere pelves.
Tu velut Oebaliis habites taciturnus Amyclis,
Aut tua Sigalion Ægyptius oscula signet,
Obnixum Pauline taces. agnosco pudorem:
Quod vitium fovet ipsa suum cessatio jugis.
Dumque pudet tacuisse diu, placet officiorum
Non servare vices: & ament longa otia culpam.
Quis prohibet Salve atque Vale brevitate parata
Scribere? felicesque notas mandare libellis?
Non ego longinquos ut texat pagina versus
Postulo: multiplicique oneres sermone tabellas.
Una fuit tantum, qua respondere Lacones,
Litera: & irato regi placuere negantes.
Est etenim comis brevitas. sic fama renatum
Pythagoram docuisse refert, quum multa loquaces
Ambiguis fererent verbis, contra omnia solum
Est, respondebat, vel non. O certa loquendi
Regula! nam brevius nihil est, nec plenius istis:
Quæ firmata probant, aut infirmata relidunt.
Nemo silens placuit: multi brevitate loquendi.
Verum ego quo stulte dudum spatiosa locutus
Provehor? ut diversa sibi vicinaque culpa est,
Multa loquens, & cuncta silens! non ambo placemus:
Nec possum reticere, jugum quod libera numquam
Fert pietas, nec amat blandis postponere verum.
Vertisti Pauline tuos dulcissime mores?
Vasconis hoc saltus, & ninguida Pyrenæi
Hospitia, & nostri facit hoc oblivio cæli?
Imprecer ex merito quid non tibi, Hiberia tellus?
Te populent Pœni: te perfidus Annibal urat:
Te belli sedem repetat Sertorius exsul.
Ergo meum, patriæque decus, columenque senati,
Bilbilis, aut hærens scopulis Calagorris habebit?
Aut quæ dejectis juga per scrupola ruinis
Arida torrentem Sicorim despectat Hilerda?
Hic trabeam Pauline tuam, Latiamque curulem
Constituis, patriosque istic sepelibis honores?
Quis tamen ista tibi tam longa silentia suasit?
Impius ut nullos hic vocem vertat in usus:
Gaudia non illum vegetent: non dulcia vatum
Carmina, non blandæ modulatio flexa querelæ,
Non fera, non illum pecudes, non mulceat ales,
Non quæ pastorum nemoralibus abdita lucis
Solatur nostras Echo resecuta loquelas.
Tristis, egens, deserta colat: tacitusque pererret
Alpini convexa jugi: ceu dicitur olim
Mentis inops, cœtus hominum, & vestigia vitans,
Avia perlustrasse vagus loca Bellerophontes.
Hæc precor. hanc vocem Bœotia numina musæ
Accipite: & Latiis vatem revocate camœnis.

PERIO.

PERIOCHÆ IN HOMERI ILIADEM ET ODYSSEAM.

Periocha libri I. Iliados.

IRam diva refer nati Peleos Achillei Pestiferam: quæ mille dedit discrimina Achivis.

Periocha II. Iliados.

Cælestes, hominumque genus superabile curis,
Tranquilla obscuri carpebant munera somni.
At non pervigilem nox irrequieta Tonantem
Leniit, immodicos volventem corde paratus,
Cædibus ut Grajum læsum ulciscatur Achillem.

Periocha III. Iliados.

Argivos sua quosque acies in bella sequuntur.
Dispositi in turmas equitum, cuneosque pedestres,
Turbida clangentes confundunt agmina Troes.

Periocha IV. Iliados.

Jupiter interea cum Diis genitalibus una
Concilium cogit Superum, de rebus Achivis.

Periocha V. Iliados.

Hic & Tydidem monitum Tritonia Pallas
Audaci virtute replet. vomit aurea flammas
Cassis, & undantem clypeus defulgurat ignem.
Ipse autumnali clarum micat æmulus astro.

Periocha VI. Iliados.

Solæ decertant acies sine numine divum,
Cessante auxilio; sua cuique exorsa laborem,
Fortunamque ferunt, proprii discrimine fati.

Periocha VII. Iliados.

Hæc ubi dicta dedit, portis sese extulit Hector.

Periocha VIII. Iliados.

Aurora in croceis fulgebat lutea bigis.

Periocha IX. Iliados.

Interea vigilum excubiis cohibentur Achivi.

Periocha X. Iliados.

Cetera per naves somno sopita manebat
Turba ducum, solum cura anxia vexat Atriden.

Periocha XI. Iliados.

Tithoni croceum linquens aurora cubile
Spargebat terras, referens opera, atque labores.

Periocha XII. Iliados.

Actorides fovet Eurypylum dum vulnere fessum.

Periocha XIII. Iliados.

Jupiter admovit Troas, atque Hectora classi.

Periocha XIV. Iliados.

Concussit, quamvis potantem, Nestora clamor,
Attonitasque aures pepulit gravitate tumultus.

Periocha XV. Iliados.

Jam vallum fossamque super Trojana juventus
Institerat, capræ minitans incendia classi.

Periocha XVI. Iliados.

Dum face, dum ferro celsam oppugnare carinam
Troes, & Argolici pergunt defendere reges.

Periocha XVII. Iliados.

Actoridem cæsum nec te Menelae fefellit.

Periocha XVIII. Iliados.

Dum furit in medio belli vis ignea Martis.

Periocha XIX. Iliados.

Oceanum interea surgens aurora reliquit.

Periocha XX. Iliados.

Jamque adeo celsis armati e navibus ibant,
Millia quot magnis umquam venere Mycenis.

Periocha XXI. Iliados.

Intulerat fluvio trepidas fuga fœda catervas.

Periocha XXII. Iliados.

Pulsa metu Phrygios lustrabant agmina muros.

Periocha XXIII. Iliados.

Troja vacat lacrimis, ludis Argiva juventus.

Periocha XXIV. Iliados.

Quisque suas repetunt misso certamine naves.

PERIOCHA.

libri I. Odysseæ.

DIc mihi musa virum, captæ post tempora Trojæ
Qui mores hominum multorum vidit & urbes.

Periocha II. Odysseæ.

Oceano extulerat roseos aurora jugales.

Periocha III. Odysseæ.

Jam Sol Oceano radiatos promserat ortus.

Periocha IV. Odysseæ.

Jamque adeo ventum validæ Lacedæmonis arces.

Periocha V. Odysseæ.

Liquerat in tepido Tithonum Aurora cubili.

Periocha VI. Odysseæ.

Carpebat somnos nudum ærumnosus Ulixes.

Periocha VII. Odysseæ.

Orabat superos dudum Laertia proles.

Periocha VIII. Odysseæ.

Jam cælum rutilat roseis aurora quadrigis.

Periocha IX. Odysseæ.

Tum vice sermonis fatur Laertius heros.

Periocha X. Odysseæ.

Æoliam ventorum agimur patriamque domumque.

Periocha XI. Odysseæ.

At postquam ventum ad naves & litora ponti.

Periocha XII. Odysseæ.

Jamque adeo Oceani liquidos pede liquerat amnes.

Periocha XIII. Odysseæ.

Conticuere omnes, intentique ora tenebant.

Periocha XIV. Odysseæ.

Egreditur portu, tenuis quo semita ducit.

Periocha XV. Odysseæ.

It Lacedæmonias arces Tritonia Pallas.

Periocha XVI. Odysseæ.

Commune Eumæus mapale & divus Ulixes.

Periocha XVII. Odysseæ.

Jam cælum roseis rutilat Tritonia bigis.

Periocha XVIII. Odysseæ.

Irus adest populi per mendicabula notus.

Periocha XIX. Odysseæ.

At parte interiore domus secretus Ulixes.

Periocha XX. Odysseæ.

Jamque procos genua amplectens orabat Ulixes.

Periocha XXI. Odysseæ.

Hic mentem dedit Icariæ Tritonia Pallas.

Periocha XXII. Odysseæ.

Squallentes humeris habitus rejecit Ulixes.

Periocha XXIII. Odysseæ.

Chalcidicum gressu nutrix superabat anili.

Periocha XXIV. Odysseæ.

Tartaream vocat in sedem Cyllenius umbras.

AMBRO-

S. AMBROSII HYMNI.

DE OPERE CREATIONIS

HYMNI VII.

Dies I.

Ucis creator optime,
Lucem dierum proferens,
Primordiis lucis novæ
Mundi parans originem.
Qui mane junctum vesperi
Diem vocari præcipis,
Tetrum chaos illabitur,
Audi preces cum fletibus.
Ne mens gravata crimine,
Vitæ sit exul munere:
Dum nil perenne cogitat,
Seseque culpis illigat.
Cælorum pulset intimum,
Vitale tollat præmium:
Vitemus omne noxium,
Purgemus omne pessimum.

Dies II.

IMmense Cæli Conditor,
Qui mixta ne confunderet,
Aquæ fluenta dividens,
Cælum dedisti limitem.
Firmans locum cælestibus,
Simulque terræ rivulis,
Ut unda flammas temperet,
Terræ solum ne dissipet.
Infunde nunc, piissime,
Donum perennis gratiæ:
Fraudis novæ ne casibus
Nos error atterat vetus.
Lucem fides inveniat,
Sic luminis jubar ferat:
Hæc vana cuncta terreat,
Hanc falsa nulla comprimant.

Dies III.

TEllurис ingens Conditor,
Mundi solum qui detegens,
Pulsis aquæ molestiis,
Terram dedisti immobilem.
Ut germen aptum proferens,
Fulvis decora floribus
Fœcunda fructu sisteret,
Pastumque gratum redderet.
Mentis perustæ vulnera
Munda vigoris gratia,
Ut facta fletu diluat,
Motusque pravos atterat.
Jussis tuis obtemperet,
Nullis malis approximet:
Bonis repleri gaudeat,
Et mortis ictum nesciat.

Dies IV.

CÆli Deus Sanctissime,
Qui lucidum centrum Poli
Candore pingis igneo,
Augens decoro lumine.
Quarto die, qui flammeam
Solis rotam constituens,
Lunæ ministras ordine
Vagos recursus siderum.
Ut noctibus, vel lumini
Diremptionis terminum,
Primordiis & mensium
Signum dares notissimum.
Illumina cor omnium,
Absterge sordes mentium,
Resolve culpæ vinculum,
Everte moles criminum.

Dies V.

MAgnæ Deus potentiæ,
Qui ex aquis ortum genus
Partim remittis gurgiti,
Partim levas in aera.
Demersa lymphis imprimens,
Subvecta cælis erigens,
Ut stirpe ab una prodita
Diversa rapiant loca.
Largire cunctis servulis,
Quos mundat unda sanguinis,
Nescire lapsus criminum,
Nec ferre mortis tædium.
Ut culpa nullum deprimat,
Nullum levet jactantia:
Elisa mens ne concidat,
Elata mens ne corruat.

Dies VI.

PLasmator hominis Deus,
Qui cuncta solus ordinans,
Humum jubes producere
Reptantis, & feræ genus.
Qui magna rerum corpora
Dicto jubentis vivida,
Ut serviant per ordinem
Subdens dedisti homini.
Repelle servis a tuis
Quidquid per immunditiam,
Aut moribus se suggerit,
Aut actibus se interserit.
Da gaudiorum præmia,
Da gratiarum munera:
Dissolve litis vincula,
Astringe pacis fœdera.

V Dies

Dies VII. seu Sabbathi.

DEus creator omnium,
Polique rector, vestiens
Diem decoro lumine,
Noctem soporis gratia.
Artus solutos ut quies
Reddat laboris usui,
Mentesque fessas allevet,
Luctusque solvat anxios.
Grates, peracto jam die,
Et noctis ex ortu preces
Votis (reos ut adjuves)
Hymnum canentes solvimus.
Te cordis ima concinant,
Te vox canora concrepet:
Te diligat castus amor,
Te mens adoret sobria.
Ut cum profunda clauserit
Diem caligo noctium,
Fides tenebras nesciat,
Et nox fideli luceat.
Dormire mentem ne sinas,
Dormire culpa noverit:
Castos fides refrigerans
Somni vaporem temperet.
Exota sensu lubrico
Te cordis alta somnient:
Nec hostis invidi dolo
Pavor quietos suscitet.
Christum rogemus, & Patrem,
Christi, Patrisque Spiritum:
Unus potens per omnia
Fove precantes Trinitas.

Hymnus ad nocturnum officium concinendus.

ÆTerne rerum conditor,
Noctem diemque qui regis,
Et temporum das tempora,
Ut alleves fastidium.
Præco diei jam sonat,
Noctis profundæ pervigil:
Nocturna lux viantibus
A nocte noctem segregans.
Hoc excitatus Lucifer
Solvit Polum caligine.
Hoc omnis errorum chorus
Viam nocendi deserit.
Hoc nauta vires colligit,
Pontique mitescunt freta.
Hoc ipsa petra Ecclesiæ
Canente, culpam diluit.
Surgamus ergo strenue,
Gallus jacentes excitat,
Et somnolentos increpat,
Gallus negantes arguit.
Gallo canente spes redit,
Ægris salus refunditur,
Mucro latronis conditur,
Lapsis fides revertitur.
Jesu labentes respice,
Et nos videndo corrige:
Si respicis, lapsus cadunt,
Fletuque culpa solvitur.
Tu lux refulge sensibus,
Mentisque somnum discute:
Te nostra vox primum sonet,
Et vota solvamus tibi, Amen.
Deo Patri sit gloria,
Ejusque soli Filio,
Cum Spiritu Paraclito,
Et nunc & in perpetuum.

Hymnus sub finem laudum dicendus.

SPlendor paternæ gloriæ
De luce lucem proferens,
Lux lucis, & fons luminis,
Dies diem illuminans,
Verusque sol illabere,
Micans nitore perpeti:
Jubarque Sancti Spiritus
Infunde nostris sensibus.
Votis vocemus & Patrem,
Patrem perennis gloriæ:
Pater potentis gratiæ
Culpam releget lubricam.
Confirmet actus strenuos,
Dentem retundat invidi,
Casus secundet asperos,
Donet gerendi gratiam.
Mentem gubernet & regat
Casto, fideli corpore:
Fides calore ferveat,
Fraudis venena nesciat.
Christusque nobis sit cibus,
Potusque noster sit fides:
Læti bibamus sobriam
Ebrietatem spiritus.
Lætus dies hic transeat:
Pudor sit ut diluculum:
Fides velut meridies:
Crepusculum mens nesciat.
Aurora cursus provehit;
Aurora totus prodeat:
In Patre totus Filius,
Et totus in Verbo Pater.
Deo Patri sit gloria.

Ad primam diei horam.

JAm lucis orto sidere
Deum precemur supplices,
Ut in diurnis actibus
Nos servet a nocentibus.
Linguam refrænans temperet,
Ne litis horror insonet:
Visum fovendo contegat,
Ne vanitates hauriat.
Sint pura cordis intima,
Absistat & vecordia:
Carnis terat superbiam
Potus cibique parcitas.
Ut cum dies abscesserit,
Noctemque sors reduxerit,
Mundi per abstinentiam
Ipsi canamus gloriam.
Deo Patri sit gloria,
Ejusque soli Filio,
Cum Spiritu Paraclito,
Et nunc & in perpetuum. Amen.

Ad

Ad tertiam diei horam.

NUnc sancte nobis Spiritus
Unum Patri cum Filio,
Dignare promptus ingeri
Nostro refusus pectori.
Os, lingua, mens, sensus, vigor
Confessionem personent:
Flammescat igne charitas,
Accendat ardor proximos.
Præsta, Pater piissime,
Patrique compar Unice,
Cum Spiritu Paraclito,
Et nunc & in perpetuum. Amen.

Ad sextam diei horam.

REctor potens verax Deus,
Qui temperas rerum vices,
Splendore qui mane instruis,
Et ignibus meridiem.
Extingue flammas litium,
Aufer calorem noxium,
Confer salutem corporum,
Veramque pacem cordium.
Præsta Pater, &c.

Ad nonam diei horam.

RErum Deus tenax vigor,
Immotus in te permanens,
Lucis diurnæ tempora
Successibus determinans:
Largire clarum vespere,
Quo vita nusquam decidat:
Sed præmium mortis sacræ
Perennis instet gloria.
Præsta Pater. &c.

Hymnus per adventum Domini dicendus ad vesperas.

COnditor alme siderum,
Æterna lux credentium,
Christe Redemptor omnium,
Exaudi preces supplicum.
Qui condolens interitu
Mortis perire seculum,
Salvasti mundum languidum
Donans reis remedium.
Vergente mundi vespere,
Uti sponsus de thalamo,
Egressus honestissima
Virginis matris clausula.
Cujus forti potentiæ
Genu curvantur omnia,
Cælestia, terrestria,
Fatentur nutu subdita.
Occasum sol custodiens,
Luna pallorem retinens,
Candor in astris relucens,
Certos observat limites.
Te deprecamur, hagie,
Venture judex seculi,
Conserva nos in tempore
Hostis a telo perfidi.
Laus, honor, virtus, gloria,
Deo Patri cum Filio,
Sancto simul Paraclito
In sempiterna secula. Amen.

Hymnus die Dominici natalis concinendus.

VEni, Redemptor gentium,
Ostende partum Virginis:
Miretur omne seculum,
Talis decet partus Deum.
Non ex virili semine,
Sed mystico spiramine
Verbum Dei factum est caro,
Fructusque ventris floruit.
Alvus tumescit Virginis,
Claustra pudoris permanent:
Vexilla virtutum micant:
Versatur in templo Deus.
Procedens e thalamo suo,
Pudoris aula regia,
Geminæ gigas substantiæ,
Alacris ut currat viam.
Egressus ejus a Patre.
Regressus ejus ad Patrem:
Excursus usque ad Inferos,
Recursus ad sedem Dei.
Æqualis æterno Patri
Carnis tropæo accingere:
Infirma nostri corporis
Virtute firma perpeti.
Præsepe jam fulget tuum,
Lumenque nox spirat novum,
Quod nulla nox interpolet,
Fideque jugi luceat.
Gloria tibi, Domine,
Qui natus es de Virgine,
Cum Patre & Sancto Spiritu,
In sempiterna secula. Amen.

Hymnus quadragesimali jejunio consecratus.

AUdi, benigne conditor,
Nostras preces cum fletibus,
In hoc sacro jejunio
Fusas quadragenario.
Scrutator alme cordium
Infirma tu scis virium:
Ad te reversis exhibe
Remissionis gratiam.
Multum quidem peccavimus,
Sed parce confitentibus,
Ad laudem tui nominis
Confer medelam languidis.
Sic corpus extra conteri
Dona per abstinentiam,
Jejunet ut mens sobria
A labe prorsus criminum.
Præsta, beata Trinitas,
Concede simplex Unitas,
Ut fructuosa sint tuis
Jejuniorum munera. Amen.

Hymnus Dominica in passione concinendus.

VExilla regis prodeunt,
Fulget crucis mysterium,

V 2 Quo

Quo carne carnis conditor
Suspensus est patibulo.
Confixa clavis viscera,
Tendens manus, vestigia.
Redemptionis gratia
Hic immolata est hostia.
Quo vulneratus insuper
Mucrone diræ lanceæ.
Ut nos lavaret crimine,
Manavit unda sanguine.
Impleta sunt quæ concinit
David fideli carmine,
Dicens, in nationibus
Regnavit a ligno Deus.
Arbor decora & fulgida,
Ornata regis purpura,
Electa digno stipite
Tam sancta membra tangere.
Beata, cujus brachiis
Secli pependit pretium,
Statera facta est corporis,
Prædamque tulit tartaris.

Quidam a sexto mox versu subnectunt & interserunt duos hosce quaternarios nihil indignos cæteris.

A Roma fundis cortice,
Vincis saporem nectaris,
Jucunda fructu fertili,
Plaudis triumpho nobili.
Salve ara, salve victima,
De passionis hostia,
Qua vita mortem pertulit,
Et morte vitam reddidit.
O crux ave spes unica,
Hoc passionis tempore
Auge piis justitiam,
Reisque dona veniam.
Te summa Deus Trinitas
Collaudet omnis spiritus:
Quos per crucis mysterium
Salvas, rege per secula. Amen.

Hymnus tempore Paschali dicendus.

CHorus novæ Hierusalem
Novam meli dulcedinem
Promat, colens cum sobriis
Paschale festum gaudiis.
Quo Christus invictus leo
Dracone surgens obruto,
Dum voce viva personat,
A morte functos excitat.
Quam devorarat improbus
Prædam refudit tartarus,
Captivitate libera
Jesum sequuntur agmina.
Triumphat ille splendide,
Et dignus amplitudine,
Soli polique patriam
Unam facit rempublicam.
Ipsum canendo supplices
Regem precemur milites,
Ut in suo clarissimo
Nos ordinet palatio.

Per secla metæ nescia
Patri supremo gloria,
Honorque sit cum filio
Spiritui Paraclito.

Hymnus alter prædictæ celebritati consentaneus.

HIc est dies verus Dei
Sancto serenus lumine,
Quo diluit sanguis sacer
Probrosa mundi crimina.
Fidem refundens perditis,
Cæcosque visu illuminans.
Quem non gravi solvit metu
Latronis absolutio?
Qui præmium mutans cruce,
Iesum brevi quærit fide,
Justosque prævio gradu
Prævenit in regnum Dei.
Opus stupent & angeli
Pœnam videntes corporis,
Christoque adhærentem reum
Vitam beatam carpere.
Mysterium mirabile,
Ut abluat mundi luem,
Peccata tollat omnium
Carnis vitia mundans caro.
Quid hoc potest sublimius,
Ut culpa quærat gratiam?
Metumque solvat charitas,
Reddatque mors vitam novam?
Hamum sibi mors devoret,
Suisque se nodis liget?
Moriatur vita omnium,
Resurgat vita omnium?
Cum mors per omnes transeat,
Omnes resurgant mortui?
Consumpta mors ictu suo,
Periisse se solam gemat?
Gloria tibi Domine,
Qui surrexisti a mortuis,
Cum Patre & sancto Spiritu,
In sempiterna secula.

Hymnus in celebritate Dominicæ Ascensionis decantandus.

OPtatus votis omnium
Sacratus illuxit dies.
Quo Christus, mundi spes Deus
Conscendit cælos arduos.
Ascendens in altum Dominus
Propriam sedem remeans,
Gavisa sunt cæli regna,
Reditu Unigeniti.
Magni triumphum prælii,
Mundi perempto principe,
Patris præsentans vultibus
Victricis carnis gloriam.
Est elevatus nubibus,
Et spem fecit credentibus,
Aperiens paradisum
Quem protoplastus clauserat.
O grande cunctis gaudium,
Quod partus nostræ Virginis
Post sputa, flagra, post crucem,

Pater-

Paternæ ſedi jungitur.
Agamus ergo gratias
Noſtræ ſalutis vindici,
Noſtrum quod corpus vexerit,
Sublimem ad Cœli regiam.
Sit nobis cum cæleſtibus
Commune manens gaudium:
Illis, quod ſe præſentavit:
Nobis, quod ſe non abſtulit.
Nunc provocatis actibus,
Chriſtum expectare nos decet,
Vitaque tali vivere,
Quæ poſſit cælos ſcandere.
Gloria tibi, Domine,
Qui ſcandis ſupra ſidera
Cum Patre & Sancto Spiritu
In ſempiterna ſecula. Amen.

Hymnus ad horam completorii recitandus.

CHriſte, qui lux es & dies,
Noctis tenebras detegis,
Luciſque lumen crederis,
Lumen beatum prædicans.
Precamur, ſancte Domine,
Defende nos in hac nocte:
Sit nobis in te requies,
Quietam noctem tribue.
Ne gravis ſomnus irruat,
Nec hoſtis nos ſurripiat:
Nec caro illi conſentiens
Nos tibi reos ſtatuat.
Oculi ſomnum capiant,
Cor ad te ſemper vigilet:
Dextera tua protegat
Famulos, qui te diligunt.
Defenſor noſter aſpice,
Inſidiantes reprime.
Guberna tuos famulos,
Quos ſanguine mercatus es:
Memento noſtri, Domine
In gravi iſto corpore:
Qui es defenſor animæ,
Adeſto nobis, Domine.

Hymnus.

JAm ſurgit hora tertia,
Qua Chriſtus aſcendit Crucem,
Nil inſolens mens cogitet,
Intendat affectum precis.
Qui corde Chriſtum ſuſcipit,
Innoxium ſenſum gerit:
Votiſque præſtat ſedulis,
Sanctum mereri Spiritum.
Hæc hora, qua finem dedit
Diri veterno criminis,
Mortiſque regnum diluit,
Culpamque ab ævo ſuſtulit.
Hinc jam beata tempora
Cœpere Chriſti gratia:
Fide replevit veritas
Totum per Orbem Eccleſias.
Celſo triumphi vertice
Matri loquebatur ſuæ:
En Filius, Mater, tuus:
Apoſtole, en Mater tua.
Prætenta nuptæ fœdera
Alto docens myſterio;
Ne Virginis partus ſacer
Matris pudorem læderet.
Cui fidem Cæleſtibus
Jeſus dedit miraculis:
Nec credidit plebs impia,
Qui credidit ſalvus erit.
Nos credimus natum Deum,
Partumque Virginis ſacræ,
Peccata qui Mundi tulit,
Ad dexteram ſedens Patris.

Hymnus.

ILluminans Altiſſimus
Micantium Aſtrorum globos,
Pax, vita, lumen, veritas,
Jeſu ſave precantibus.
Seu myſtico baptiſmate
Fluenta Jordanis retro
Converſa quondam tertio
Præſente ſacraris die.
Seu ſtella partum Virginis
Cælo micans ſignaveris;
Et hac adoratum die
Præſepe Magos duxeris.
Vel hydriis plenis aquæ
Vini ſaporem infuderis:
Hauſit miniſter conſcius,
Quod ipſe non impleverat.
Aquas colorari videns,
Inebriare flumina,
Mutata elementa ſtupent
Tranſire in uſus alteros.
Sic quinque millibus viris
Dum quinque panes dividis,
Edentium ſub dentibus,
In ore creſcebat cibus.
Multiplicabatur magis
Diſpendio panis ſuo:
Quis hæc videns mirabitur
Juges meatus fontium.
Inter manus frangentium
Panis rigatur profluus:
Intacta quæ non fregerant,
Fragmenta ſubrepunt viris.

Hymnus.

ORabo mente Dominum,
Orabo ſimul ſpiritu,
Ne vox ſola Deo canat,
Senſuſque noſter alibi
Ductus aberret fluctuans,
Vanis præventus caſibus.

Hymnus.

ÆTerna Chriſti munera,
Et Martyrum victorias,
Laudes ferentes debitas,
Lætis canamus mentibus.
Eccleſiarum principes,
Belli triumphales duces,

Cælo-

Cæleſtis Aulæ milites,
At vera mundi lumina.
Terrore victo ſeculi,
Spretiſque pœnis corporis,
Mortis ſacræ compendio,
Vitam beatam poſſidant.
Traduntur igni Martyres,
Et beſtiarum dentibus,
Armata ſævit ungulis
Tortoris inſani manus.
Nudata pendent viſcera,
Sanguis ſacratus funditur,
Sed permanent immobiles
Vitæ perennis gratia.
Devota Sanctorum fides,
Invicta ſpes credentium,
Perfecta Chriſti charitas
Mundi triumphat principem.
In his Paterna gloria,
In hie voluntas Filii,
Exſultat in his Spiritus,
Cælum repletur gaudiis.
Te nunc, Redemtor, quæſumus,
Ut ipſorum conſortio
Jungas precantes ſervulos
In ſempiterna ſecula. Amen.

Hymnus.

Somno refectis artubus,
Spreto cubili, ſurgimus,
Nobis, Pater, canentibus
Adeſſe te depoſcimus.
Te lingua primum concinat,
Te mentis ardor ambiat,
Ut actuum ſequentium
Tu, Sancte, ſis exordium.
Cedant tenebræ lumini,
Et nox diurno ſideri,
Ut culpa, quam nox intulit,
Lucis labaſcat munere.
Precamur iidem ſupplices,
Noxas ut omnes amputes,
Ut ore te canentium
Lauderis in perpetuum.
Præſta, Pater piiſſime,
Patrique compar Unice
Cum Spiritu Paraclito,
Regnans per omne ſeculum.

Hymnus.

Conſors paterni luminis,
Lux ipſe lucis, & dies,
Noctem canendo rumpimus,
Adſiſte poſtulantibus.
Aufer tenebras mentium,
Fuga catervas Dæmonum,
Expelle ſomnolentiam,
Ne pigritantes obruat.
Sic, Chriſte, nobis omnibus
Indulgeas credentibus,
Ut proſit exorantibus,
Quod præcinentes pſallimus.

Hymnus.

O Lux beata Trinitas,
Et principalis Unitas,
Jam Sol recedit igneus,
Infunde lumen cordibus.
Te mane laudum carmine,
Te deprecamur veſpere,
Te noſtra ſupplex gloria
Per cuncta laudet ſecula.

Hymnus.

Fit porta Chriſti pervia,
Referta plena gratia,
Tranſitque Rex, & permanet
Clauſa, ut fuit per ſecula.
Genus ſuperni luminis
Proceſſit Aula Virginis,
Sponſus, Redemtor, Conditor,
Suæ Gigas Eccleſiæ.
Honor Matris & gaudium,
Immenſa ſpes credentium,
Per atra mortis pocula
Reſolvit noſtra crimina.

ORATIO.

Spes mea, Chriſte Deus, hominum tu dulcis amator:
Lux, via, vita, ſalus, pax, & decus omne tuorum:
Omnia pro quorum voluiſti ferre ſalute,
Carnem, vincla, crucem, vulnus, mortemque, ſepulchrum.
Poſt tres inde dies (devicta morte) reſurgens,
Diſcipulis viſus nutantia corda reformans,
Luce quaterdena cælorum regna petiſti
Vivus in æternum nunc & per ſecula regnans.

Disjice terrenæ nebulas & pondera mentis,
Siſte vagam mentem per devia multa tuentem,
Et da cæleſtem mentem conſcandere ſedem.

Diſticha de diverſis rebus, quæ Baſilica Ambroſiana ſcripta ſunt.

Majeſtate ſua rutilans ſapientia vibrat,
Diſcipuliſque Deum, ſi poſſint, cernere monſtrat.

Aſpice Joannem recubantem in pectore Chriſti,
Unde Deum Verbum aſſumpſit pietate fateri.

Angelus affatur Mariam, quæ parca loquendi,
Ora verecundo ſolvit ſuffuſa rubore.

Præſtolatur oves ſponſæ de gentibus Iſaac,
Ecce Rebecca venit ſublimi vecta camelo.

Jacob fraude bona, patri dum ſuggerit eſcas,
Præcipit eulogiam: ſed dulcia fruſta lucratur.

Ecce feri norunt ſanctis deferre Leones,
Atque famem cohibere metu, vatemque vereri.

Joſeph manipulus Chriſti Crux, ſtellæque Chriſtus,
Quem Sol, Luna Deum, ſtellæ cæli quoque adorant.

Ficta quidem Jacob natis, ſed vera loquutus:
Beſtia

Beſtia Germano quod ſit mens invida fratri.

Prælati invidia fratrum quoque pectora novit:
Servitioque datus patrio dilectus amore.

Nil ſtatus inferior præclaris moribus obſtat,
Deformem Dominæ condemnat ſervus amorem.

Ætherium ſpectare Polum Patriarcha jubetur,
Stellarumque modo ſubolem ſperare micantem.

Offert progeniem ſanctis altaribus Habran,
Patris ei eſt pietas, caro non parcere nato.

Hoſpitio largus Chriſtum quoque ſuſcipit Habran:
Sarra pudore laris, fida pietate miniſtrat.

Paſcit oves Jacob varias, vos dicite, vates,
Diverſo populos virtutum adſueſcere cultu.

Zacheus in ramo eſt rapti tam prodigus auri,
Feminaque immundum miratur ſtare cruorem.

Diſparibus victum populis prænunciat unum
Iſaias vates, ſocians armenta Leoni.

Hic eſt Hieremias ſacratus matris in alvo,
Hoſtia cui Dominus ſæpe monſtratur ut agnus.

Helias aſcendit equos curruſque volantes
Raptus in ætheriam, meritis cæleſtibus, aulam.

Arca Noe noſtri typus eſt, & ſpiritus, ales
Qui pacem populis ramo prætendit olivæ.

Pendet Abiſalon adſtrictus in arbore guttur,
Ne cælum patricida ferus macularet humumque.

Excipit innocuo viventem bellúa morſu
Cetus, & ad terras Jonam gravis adtulit alvo.

SEVERI SANCTI.
IDEST ENDELECHII,
RHETORIS, ET POETÆ CHRISTIANI,
CARMEN BUCOLICUM,
DE MORTIBUS BOUM.

Ægon, Buculus, Tityrus.

Æg. QUidnam ſolivagus, Bucule, triſtia
Demiſſis graviter luminibus gemis?
Cur manant lacrymis largifluis genæ?
Fac, ut norit amans tui.
Buc. Ægon, quæſo, ſinas alta ſilentia
Ægris me penitus condere ſenſibus.
Nam vulnus reſerat, qui mala publi-
Claudit, qui tacitum premit. (cat:
Æg. Contra eſt, quam loqueris: recta nec autumas.
Nam diviſa, minus ſarcina fit gravis:
Et quidquid tegitur, ſævius incoquit.
Prodeſt ſermo doloribus.
Scis, Ægon, gregibus quam fuerim potens:
Ut totis pecudes fluminibus vagæ
Complerent etiam concava vallium,
Campos, & iuga montium.
Nunc lapſæ penitus ſpes opis eſt meæ:
Et longus peperit quæ labor omnibus
Vitæ temporibus, perdita biduo.
Curſus tam citus eſt malis.
Æg. Hæc jam dira lues ſerpere dicitur.
Pridem Pannonios, Illyricos quoque,
Et Belgas graviter ſtravit: & impia
Curſu nos quoque nunc petit.
Sed tu qui ſolitus noſſe ſalubribus
Succis, perniciem pellere noxiam?
Cur non, anticipans quæ metuenda ſunt,
Admoſti medicas manus?
Buc. Tanti nulla metus prævia ſigna ſunt,
Sed quod corripit, id morbus & opprimit:
Nec languere ſinit, nec patitur moras.
Sic mors ante luem venit.
Plauſtris ſubdideram fortia corpora
Lectorum ſtudio quo potui boum,
Queis moris geminant conſona tinnulo
Concentu crepitacula:
Ætas conſimilis, ſetaque concolor,
Manſuetudo eadem, robur idem fuit,
Et fatum: medio nam ruit aggere
Par victum parili nece.
Mollito penitus farra dabam ſolo:
Largis putris erat gleba liquoribus:
Sulcos perfacilis ſtiva tetenderat:
Nuſquam vomer inhæſerat:
Lævus bos ſubito labitur impetu,
Æſtas quem domitum viderat altera.
Triſtem continuo deſero coniugem
Nil jam plus metuens mali:
Dicto ſed citius conſequitur necem
Semper qui fuerat *ſanus* & integer:

Tunc

Tunc longis quatiens ilia pulsibus,
Victum deposuit caput.
Æg. Angor, discrucior, mœreo, lugeo.
Damnis quippe tuis non secus, ac meis
Pectus conficitur, sed tamen arbitror,
Salvos esse greges tibi.
Illuc tendo miser, quo gravor acrius.
Nam solamen erat vel minimum mali,
Si fœtura daret posterior mihi,
Quod præsens rapuit lues.
Sed quis vera putet? progeniem quoque
Extinctam pariter, vidi ego cernuam
Invicem gravidam, vidi animas duas
Uno in corpore perditas.
Hic fontis renuens, graminis immemor,
Errat succiduo bucula poplite,
Nec longum refugit: sed graviter ruit
Leti compede claudicans.
At parte ex alia, qui vitulus modo
Lascivas saliens texuerat vias,
Ut matrem subiit: mox ibi morbido
Pestem traxit ab ubere.
Mater tristifico vulnere saucia,
Ut vidit vituli condita lumina,
Mugitus iterans, ac misere gemens,
Lapsa est: & voluit mori.
Tunc tamquam metuens, ne sitis aridas
Fauces opprimeret, sic quoque dum jacet
Admovit ubera mortuo.
Post mortem pietas viget.
Hinc taurus solidi vir gregis, & pater,
Cervicis valide, frontis & arduæ,
Lætus dum sibimet plus nimio placet,
Prato concidit herbido.
Quam multis foliis silva cadentibus
Nudatur gelidis tacta aquilonibus,
Quam densis fluitant velleribus nives,
Tam crebræ pecudum neces.
Nunc totum tegitur funeribus solum,
Inflantur tumidis corpora ventribus,
Albent lividulis lumina nubibus,
Tenso crura rigent pede.
Jam circum volitant agmina tristium,
Dirarumque avium, jamque canum greges
Insistunt laceris visceribus frui,
Heu cur non etiam meis.
Quidnam, quæso, quid est, quod vario modo
Fatum triste necis transilit alteros,
Affligitque alios? en tibi Tityrus
Salvo lætus agit grege.
Ipsum contueor. die age, Tityre,
Quis te subripuit cladibus his Deus,
Ut pestis pecudum, quæ populata sit
Vicinos, tibi nulla sit?
Signum quod perhibent esse Crucis Dei:
Magnis qui colitur solus in urbibus
Christus, perpetui gloria Numinis,
Cujus Filius unicus.
Hoc signum mediis frontibus additum,
Cunctarum pecudum certa salus fuit.
Sic vero Deus hoc nomine præpotens
Salvator vocitatus est.
Fugit continuo sæva lues greges,
Morbis nil licuit. si tamen hunc Deum
Exorare velis, credere sufficit.
Votum sola fides juvat.
Non ollis madida est ara cruoribus,
Nec morbus pecudum cæde repellitur,
Sed simplex animi purificatio
Optatis fruitur bonis.
Hæc si certa probas, Tityre, nil moror,
Quin veris famuler religionibus.
Errorem veterem diffugiam libens.
Nam fallax, & inanis est.
Atqui jam properat mens mea visere
Summi templa Dei. quin age, Bucule,
Non longam pariter congredimur viam,
Christi & Numen agnoscimus?
Et me consiliis jungite prosperis.
Nam cur addubitem, quin homini quoque
Signum prosit idem perpete seculo,
Quo vis morbida vincitur?

PROBÆ FALCONIÆ

Feminæ Clarissimæ, Excerptum e Virgilii Carminibus, ad Testimonium Veteris & Novi Testamenti, Opusculum.

Jam dudum temerasse duces pia fœdera pacis,
Regnandi miseros tenuit quos dira cupido:
Diversasque neces, regum crudelia bella,
Cognatasque acies pollutas cæde parentum:
Insignes clypeos, multoque ex hoste tropæa:
Sanguine conspersos tulerat quos fama triumphos
In umeris totiens viduatas civibus urbes,
Confiteor. scripsi, satis est meminisse malorum.
Nunc Deus omnipotens, sacrum precor accipe carmen,
Æternumque tui septemplicis ora resolve
Spiritus, atque mei resera penetralia cordis:
Arcana ut possim vatis proba cuncta referre.
Non nunc Ambrosium cura est mihi quærere nectar,
Nec libet Aonio de vertice ducere musas.
Non mihi saxa loqui vanus persuadeat horror,
Laurigerosque sequi tripodas, & inania vota,
Jurgantesque deas procerum, victosque penates:
Nullus enim labor est verbis extendere famam,
Atque hominum studiis parvam disquirere laudem.
Castalio sed fonte madens imitata beatos,
Quæ sitiens hausi sanctæ libamina pacis,
Hinc canere incipiam. præsens Deus erige mentem.
Virgilium cecinisse loquar pia munera Christi:
Rem nulli obscuram repetens ab origine pandam,
Si qua fides animo, si veros fusa per artus

Mens

A. 6. Mens agitat molem, & toto se corpore miscet
A. 6. Spiritus, & quantum non noxia corpora tardant,
A. 6. Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.

Deprecatio ad Deum.

A. 10. O Pater, o hominum, rerumque æterna potestas,
G. 1. A. 3. Da facilem cursum, atque animis illabere nostris:
G. 2. Tuque ades, incœptumque una decurre laborem,
A. 6. Nate Patris summi, vigor & cælestis origo:
A. 11. A. 8. Quem primum colimus, meritosque novamus honores,
E. 3. A. 7. Jam nova progenies, omnis quem credidit ætas.
G. 1. E. 6. Munera vera cano, satis est potuisse videri.
A. 3. Jampridem memini veterum monumenta virorum
A. 6. Moseum ante omnes totum cecinisse per urbem
G. 4. Quæ sint, quæ fuerint, & quæ ventura trahantur
E. 6. Omnia, ut ipse tener mundi concreverit orbis.
G. 2. Felix qui potuit rerum cognoscere causas,
A. 6. Unde hominum, pecudumque genus, vitæque volantum,
A. 6. Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus,
G. 1. Et si quid simul ignis habet, vel mobilis humor,
G. 2. Haud aliter prima crescentis origine mundi
G. 3. Illuxisse dies, aliumve habuisse tenorem
A. 7. Crediderim, major rerum mihi nascitur ordo,
A. 10. Si qua fidem tanto est operi latura vetustas.
E. 1. G. 4. Namque (fatebor enim) levium spectacula rerum
A. 9. Semper equos, atque arma virum, pugnasque canebam,
G. 1. A. 9. Et studio incassum volui exercere laborem,
G. 4. A. 4. Omnia tentanti potior sententia visa est
Pandere res alta terra & caligine mersas.
Inque dies aliquid jamdudum invadere magnum
Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete est.
Ore favete omnes, lætasque advertite mentes,
Matres, atque viri, pueri, innuptæque puellæ.

De creatione Mundi.

A. 6. Principio cælum, ac terras, camposque liquentes
Lucentemque globum Lunæ, Solisque labores
G. 1. Ipse Pater statuit: vos, o clarissima mundi
Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum.
A. 3. Nam neque erant astrorum ignes, nec lucidus æther,
A. 5. Sed nox atra polum bigis subvecta tenebat,
Et chaos in præceps tantum tendebat ad umbras,
A. 6. Quantus ad æthereum Cæli suspectus Olympum.

De divisione lucis a tenebris.

Tunc Pater omnipotens, rerum cui summa potestas, A. 10.
Aera dimovit tenebrosum, & dispulit umbras, A. 5.
Et medium luci atque umbris jam dividit orbem. G. 1.
Sidera cuncta notat, tacito labentia Cælo, A. 3.
Intentos volvens oculos, qua parte calores A. 7.
Austrinos tulerit, quæ terga obverterit axi, G. 2.
Obliquus qua se signorum verteret ordo. G. 1.

De quatuor temporibus anni.

Postquam cuncta videt Cælo constare sereno A. 3.
Omnipotens, stellis numeros & nomina fecit, G. 1.
Temporibusque parem diversis quatuor annum, G. 1.
Æstusque, & pluvias, & agentes frigora ventos. G. 1.
Atque hæc ut certis possemus discere signis. G. 1.
Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt: G. 2.
Ac medio tostas æstu terit area fruges, G. 1.
Et varios ponit fœtus autumnus, & alta G. 2.
Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis, G. 2.
Atque in se sua per vestigia volvitur annus. G. 2.
Tempore jam ex illo fœcundis imbribus æther G. 2.
Magnus alit magno commistus corpore fœtus. G. 2.

Dies Primus.

Et jam prima novo spargebat lumine terras, A. 4.
Ducebatque diem stellis aurora fugatis. A. 3.
Tunc durare solum, & discludere Nerea ponto E. 6.
Incipit, & rerum paulatim sumere formas,
Et variæ pelagi facies, immania cete A. 5.
Æquora verrebant caudis, æstumque secabant, A. 8.
Nec non & vasti circuibant æquora ponti.
Jam sole infuso, jam rebus luce retectis A. 9.
Exultans, roremque simul dispargit amarum. G. 4.

Dies Secundus.

Postera jamque dies primo surgebat Eoo, A. 3.
Fudit humus flores, & frondes explicat omnes, E. 9. G. 2.
Sanguineisque inculta rubent aviaria baccis, E. 9. G. 2.
Non rastris hominum, non ulli obnoxia curæ. G. 2.

Dies Tertius.

Tertia lux gelidam Cælo dimoverat umbram, A. 11.
Avia tunc resonant avibus virgulta sonoris, G. 2.
Et liquidas corvi presso dant gutture voces, G. 1.
Nec gemere aëria cessabat turtur ab ulmo. E. 1.

Dies Quartus.

Quarto terra die variatum monstra ferarum,
A. 3. Omnigenumque pecus, nullo custode per herbam,
A. 7. Educit silvis: subito (mirabile visu)
A. 12. Tunc demum movet arma leo, tunc pessima tigris
G. 4. Squamosusque draco, & fulva cervice leæna
A. 7. Sævire, ac formæ magnorum ululare luporum.
G. 3. Cetera pascuntur virides armenta per herbas,
G. 2. Nec gregibus liquidi fontes, nec gramina desunt.

Dies Quintus & Sextus.

A. 5. Jamque dies, alterque dies processit, & omne
A. 10. Hoc virtutis opus divinæ mentis & artis
A. 5. Prospiciens Genitor, perfectis ordine rebus,
A. 1. Expleri mentem nequit, ardescitque tuendo
E. 4. Terrarum, tractusque maris, cælumque profundum,
A. 8. Alituum, pecudumque genus, secumque volutat
A. 1. Qui mare, qui terras omni ditione tenerent,
G. 1. Neu segnes jaceant terræ, juvat usque morari.

De formatione primi hominis.

A. 11. Talia versanti subito sententia sedit,
G. 2. Felicemque trahit limum, fingitque premendo
G. 1. Pingue solum primis extemplo a mensibus anni.
A. 10. Jamque improviso tantæ pietatis imago
G. 2. Processit, nova forma viri pulcherrima rerum,
A. 1. Os humerosque Deo similis, cui mentem, animumque
A. 10. Major agit Deus, atque opera ad majora remittit.

De formatione Evæ.

A. 5. Quæritur hinc alius, nec quisquam ex agmine tanto
A. 7. Audet adire virum, sociusque in regna vocari.
A. 1. Haud mora, continuo placidam per membra quietem
A. 4. Dat juveni, & dulci declinat lumina somno.
A. 8. Atque illi medio in spatio jam noctis opacæ
A. 1. Omnipotens Genitor costas & viscera nudat.
A. 1. Harum unam juveni, laterum compagibus actis,
A. 1. Eripuit, subitoque oritur mirabile donum,
A. 7. Argumentum ingens clara cum luce refulsit
A. 3. Insignis facies, & pulcro pectore virgo
A. 7. Jam matura viro, jam plenis nubilis annis.
A. 7. Olli somnum ingens rupit pavor, ossaque & artus
A. 4. Conjugium vocat, & stupefactus numine pressit,
A. 8. Excepitque manu, dextramque amplexus adhæsit.

Deum protoplastum & Evam benedixisse.

A. 9. His demum exactis, torquet qui sidera mundi
Jussit: eo dicente premit placida æquora pontus, A. 10.
Et tremefacta solo est tellus, silet arduus æther. A. 10.
Vivite felices, interque virentia culta A. 3.
Fortunatorum nemorum sedesque beatas. A. 6.
Hæc domus, hæc patria est, requies ea certa laborum. A. 8.
His ego nec metas rerum, nec tempora pono. A. 1.
Imperium sine fine dedi, multosque per annos A. 1.
Non rastrum patietur humus, nec vinea falcem. E. 4.
At genus immortale manet, nec tarda senectus G. 4.
Debilitat vires animi, mutatque vigorem. A. 9.

Quid prohibitum primis parentibus.

Vos contra quæ dicam animis advertite vestris; A. 2.
In medio ramos, annosaque brachia tendens A. 6.
Est in conspectu ramis felicibus arbor, A. 2. G. 2.
Quam neque fas igni cuiquam, nec sternere ferro, A. 7.
Relligione sacra numquam concessa moveri. A. 2. A. 3.
Hac quicumque sacros decerpserit arbore fœtus, A. 6.
Morte luet merita: nec me sententia vertit: A. 11. A. 1.
Nec tibi jam prudens quisquam persuadeat author G. 2.
Commaculare manus, liceat te voce moveri E. 8. A. 3.
Feminea, nec te ullius violentia vincat, A. 11.
Si te digna manet divini gloria juris. G. 1.

De deliciis Paradisi.

Postquam cuncta pater, Cæli cui sidera parent, A. 3. A. 10.
Composuit, legesque dedit, camposque nitentes A. 8. A. 6.
Desuper ostentat, tantarum gloria rerum: A. 8. A. 4.
Ecce autem primi sub limine solis & ortus A. 6.
Devenere locos, ubi mollis amaracus illos A. 1.
Floribus, & dulci aspirans complectitur umbra. A. 1.
Hic ver purpureum, atque alienis mensibus æstas, E. 9. G. 3.
Hic liquidi fontes, hic cæli tempore certo G. 2.
Dulcia mella premunt, hic candida populus antro G. 4.
Imminet, & lentæ texunt umbracula vites: E. 9.
Invitant croceis halantes floribus horti G. 4.
Inter odoratum lauri nemus, ipsaque tellus A. 6.
Omnia liberius nullo poscente ferebat. G. 1.
Fortunati ambo, si mens non læva fuisset A. 9. E. 1.
Conjugis infandæ, docuit post exitus ingens. A. 11. A. 5.

Tentatio per Serpentem.

Jamque dies infanda aderat per florea rura: A. 2.
Ecce inimicus atrox immensis orbibus anguis G. 1. A. 2.
Septem ingens gyros, septena volumina versat, A. 5.
Nec visu facilis, nec dictu affabilis ulli, A. 3.
Obliqua invidia ramo frondente pependit, A. 7.
Vipeream inspirans animam, cui tristia bella A. 7.
Iræque invidiæque, & noxia crimina cordi. A. 7.
Odit & ipse pater, tot sese vertit in ora, A. 7.

Arre-

A. 11. Arrectiſque horret ſquamis, & ne quid inauſum
A. 8. Aut intentatum ſceleriſve dolive relinquat,
A. 6. Sic prior aggreditur dictis, ſeque obtulit ultro:
A. 6. Dic, ait, o virgo, (lucis habitamus opacis,
A. 6. Riparumque toros, & prata recentia rivis
A. 11. Incolimus) quæ tanta animis ignavia venit?
E. 7. Strata jacent paſſim ſua quæque ſub arbore poma,
A. 3. Pocula ſunt liquidi fontes, cæleſtia dona.
A. 3. A. 12. Attrectare nefas, id rebus defuit unum.
A. 3. Quis prohibet cauſas penitus tentare latentes?
A. 8. A. 9. Vana ſuperſtitio, rerum pars altera adempta eſt
A. 12. A. 10. Conditio, mea ſi non irrita dicta putares,
A. 12. A. 2. Author ero audendi ſacrata reſolvere jura.
A. 4. Tu conjunx, tibi fas animum tentare precando.
E. 8. A. 4. Dux ego veſter ero, tua ſi mihi certa voluntas,
A. 3. Extruimuſque toros, dapibuſque epulamur opimis.

Eva seducta seducit virum.

A. 7. A. 12. Sic ait, & dicto citius, quod lege tenetur
A. 7. A. 12. Subjiciunt epulis oculi venerabile lignum,
A. 3. Inſtituuntque dapes, contactuque omnia fœdant.
A. 1. Præcipue infiſtit peſti devota futuræ,
G. 2. Miraturque novas frondes, & non ſua poma.
A. 6. A. 1. Cauſa mali tanti, ſummo tenus attigit ore,
A. 7. Majus adorſa nefas, majoremque orſa furorem.
G. 2. Heu miſero conjunx aliena ex arbore germen
A. 11. Objicit, atque animum ſubita dulcedine movit.

Vident se nudos, & faciunt sibi perizomata.

A. 9. Continuo nova lux oculis effulſit. at illi
A. 8. Terrentur viſu ſubito, nec plura morati,
A. 11. Corpora ſub ramis objectu frondis inumbrant,
A. 3. A. 2. Conſertum tegmen, nec ſpes opie ulla dabatur.
A. 11. At non hæc nullis hominum Sator, atque deorum
A. 8. Obſervans oculis, cædes & facta tyranni
A. 5. Præſenſit, notumque furens quid femina poſſit.
A. 6. Continuo invadit, Procul, o procul eſte profani,
A. 12. Conclamat, cælum ac terras qui numine firmat.

Adam abscondit se.

A. 10. Atque illi longe gradientem, & dira frementem
A. 10. Ut videre, metu verſi retroque ruentes
A. 5. Diffugiunt, ſilvaſque & ſicubi concava furtim
A. 5. Saxa petunt, piget incœpti, lucemque nec auras
A. 4. Reſpiciunt, tædet cæli convexa tueri.

Increpat Adam Dominus.

A. 9. Nec longum in medio tempus, cum creber ad aures
A. 2. Viſus adeſſe pedum ſonitus, Genitorque per umbram

Talibus affatur dictis, atque increpat ultro: A. 6.
Infelix, quæ tanta animum dementia cepit? A. 5.
Quis furor ille novus? quo nunc quo tenditis? inquit. A. 5.
Regnorum immemores, quæ mentem inſania mutat? A. 4. A. 12.
Dicite, quæ lucis miſeris tam dira cupido? A. 6.
Maturate fugam, totoque abſiſtite luco, A. 1. A. 6.
Nec revocare gradum, ſi quando adverſa vocarint, A. 6. A. 9.
Eſt licitum: flammis ambit torrentibus amnis A. 6.
Per medium ſtridens, torquetque ſonantia ſaxa, A. 12. A. 6.
Attollitque globos flammarum, & ſidera lambit. A. 3.

Adam se excusat.

Ille ſub hæc: Tua me, genitor, tua triſtis imago A. 6.
His poſuere locis. merui, nec deprecor, inquit, A. 12.
Omnipotens, ſonitumque pedum, vocemque tremiſco A. 3.
Conſcius audacis facti, monitique ſiniſtri. A. 10. A. 10
Femina fert triſtes ſuccos, tardumque ſaporem, G. 2.
Illa dolos, dirumque nefas ſub pectore verſans, A. 4.
Inſontem infando indicio, moritura puella A. 2. G. 4.
Dum furit, incautum crudeli morte peremit. A. 10.
Suaſit enim, ſcis ipſe, nec eſt te fallere cuiquam, G. 4.
Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error, E. 8.
Contigimuſque manu quod non ſua ſeminat arbos. A. 6.

Maledictum Serpenti.

Tunc pater omnipotens ſolio ſic infit ab alto: G. 2. A. 11.
Accipite ergo, animis atque hæc mea figite dicta: A. 3.
Tuque prior, ſcelere ante alios immanior omnes, A. 1.
Quem nec longa dies, pietas nec mitiget ulla, A. 5.
Hortator ſcelerum coluber, mala gramina paſces A. 6. A. 2.
Deſidia, latamque trahens inglorius alvum. G. 4.
Cede locis, nullis hominum cogentibus, ipſe G. 2.
Tenuis ubi argilla, & dumoſis calculus arvis. G. 2.

Maledictum Adam.

At tibi pro ſcelere (exclamat) pro talibus auſis, A. 2.
Omne ævum ferro teritur, primuſque per artem A. 9.
(Heu miſerande puer) terram inſectabere raſtris, A. 6. G. 1.
Et ſonitu terrebis aves: horrebit in arvis G. 1. G. 1.
Carduus, & ſpinis ſurget paliurus acutis, E. 5.
Lappæque, tribulique, & fallax herba veneni. G. 1. E. 4.
At ſi triticeam in meſſem, robuſtaque farra G. 1.
Exercebis humum, fruſtra expectabis acervum, G. 1. G. 1.
Concuſſaque famem in ſilvis ſolabere quercu. G. 1.
Inſuper his ſubeunt morbi, triſtiſque ſenectus, G. 3.
Et labor, & diræ rapit inclementia mortis. G. 3.

Maledictam Evam.

E. 5. Hæc tibi semper erunt, tuque o sævissima conjunx
A. 1. A. 11. Non ignara mali, caput horum & causa malorum,
G. 4. A. 4. Magna lues commissa tibi: heu perdita nescis,
A. 4. Nec quæ circumstent te deinde pericula cernis.
A. 4. A. 4. Nunc morere, ut merita es, quod tota mente petisti.
A. 9. Nec mea jam mutata loco sententia cedit.

Expulsos Adam & Evam e paradiso.

A. 2. At juvenem primum sævus circumstetit horror,
A. 7. A. 9. Diriguere oculi, nec se celare tenebris
A. 1. Amplius, aut notas audire & reddere voces.
A. 7. Haud mora, festinant, rapidis jussisque feruntur
A. 6. Passibus, & pariter gressi per opaca viarum
A. 6. A. 5. Corripiunt spatium medium limenque relinquunt
A. 6. Flentes, & paribus curis vestigia figunt.
A. 3. Tum victum in silvis baccas, lapidosaque corna
A. 3. Dant rami, & vulsis pascunt radicibus herbæ.

Evam peperisse duos filios.

A. 3. Interea magnum sol circumvolvitur annum,
E. 4. Matri longa decem tulerant fastidia menses,
G. 1. Unde homines nati, durum genus. inde per artem
G. 3. Haud herbæ campo apparent, haud arbore frondes,
G. 2. Inque novos soles audent se gramina tuto
G. 4. Credere, & in teoris uvam demittere ramis
G. 2. Instituunt, udoque docent inolescere succo.

Abel a fratre occiditur.

A. 7. A. 7. Tunc gemini fratres adolent dum altaria tedis,
A. 5. Alter & alterius prælato invidit honori,
A. 2. A. 2. (Horresco referens) consanguinitate propinquum
A. 2. Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras
A. 2. Sanguine fœdantem quos ipse sacraverat ignes.

Post occisum Abel Deus irascitur humano generi.

G. 1. Tunc Genitor virus serpentibus addidit atris,
G. 1. Melleque decussit foliis, ignemque removit,
G. 1. Prædarique lupos jussit, pontumque moveri.
G. 1. Et passim rivis currentia vina repressit.
G. 1. Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos
G. 1. Esset rubigo, & victum seges ægra negaret.
G. 1. Tunc laqueis captare feras, & fallere visco

Inventum, & duris urgens in rebus egestas G. 1.
Movit agros, curis acuens mortalia corda. G. 1.
Deterior donec paulatim decolor ætas, A. 8.
Ferrea progenies durum caput extulit arvis, G. 2.
Et belli rabies, & amor successit habendi. A. 8.
Justitia excedens terris vestigia fecit. G. 2.
Nec longum in medio tempus: furor iraque mentem A. 2.
Præcipitant, gaudent perfusi sanguine fratrum. G. 2.
Condit opes alius, defossoque incubat auro, G. 2.
Nec doluit miserans inopem, dextramque tetendit. A. 10.

De Diluvio.

Tunc pater omnipotens graviter commotus ab alto A. 1.
Æthere se mittit, tellurem effundit in undas A. 12.
Diluvio miscens, cælumque in tartara solvit. A. 12.
Sternit agros, sternit sata læta, boumque labores A. 2.
Diluit, implentur fossæ, & cava flumina crescunt. G. 1.
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum. G. 3.

Noe servatur.

Tum pietate gravem, ac meritis, mirabile dictu, A. 1.
Qui fuit in terris & servantissimus æqui, A. 2.
Eripuit leto, tantis surgentibus undis, A. 6.
Ut genus unde novæ stirpis revocaret, haberet. G. 4.

Post diluvium Deus legem dat hominibus: Judæi bello agitantur.

Diluvio ex illo, patribus dat jura vocatis A. 7. A. 5.
Omnipotens, magnisque agitat sub legibus ævum. G. 4.
Quid memorem infandas cædes? quid facta tyranni? A. 8.
Nesciaque humanis precibus mansuescere corda? G. 4.
Ægyptum, viresque orientis, & ultima bella, A. 8.
Magnanimosque duces, totasque ex ordine gentes, G. 4.
Quo cursu deserta petiverit & tribus & gens E. 6.
Magna virum meriti tanti non immemor umquam. A. 9.
Quique sacerdotes adsint altaria juxta, A. 6. A. 4.
Quique pii vates pro libertate ruebant. A. 6. A. 8.
Qui bello exciti reges, quæ littore rubro A. 7.
Complerint campos acies, quibus arserit armis A. 7.
Rex genus egregium magno inflammante furore A. 7.
Agmen agens equitum, & florentes ære catervas. A. 11.
Cetera facta patrum, pugnataque in ordine bella A. 8.
Prætereo, atque aliis post me memoranda relinquo. G. 4.

DE

DE NOVO TESTAMENTO,

Et de Salvatoris Nativitate.

A. 11. Nunc ad te, & tua, magne pater, consulta revertor.
A. 7. A. 4. Majus opus moveo, vatum prædicta priorum
G. 4. Aggredior, quamvis angusti terminus ævi
G. 3. Accipiet, tentanda via est, qua me quoque possim
G. 3. Tollere humo, & nomen fama tot ferre per annos,
E. 4. Quod tua progenies cælo descendit ab alto,
A. 8. Attulit & nobis aliquando optantibus ætas
A. 3. Auxilium adventumque Dei: cum femina primum
A. 1. G. 2. Virginis os habitumque gerens, mirabile dictu
E. 8. Nec generis nostri puerum, nec sanguinis edit.
A. 5. Sed quia terrifico cecinerunt omine vates
A. 7. A. 2. Adventare virum populis terrisque superbum
A. 7. Semine ab æthereo, qui viribus occupet orbem,
A. 1. Imperium oceano, famam qui terminet astris.

De nativitate Jesu Christi.

A. 9. Jamque aderat promissa dies, quo tempore primum
A. 8. A. 9. Extulit os sacrum divinæ stirpis origo
A. 5. Missa sub imperio, venitque in corpore virtus
A. 7. A. 2. Mista Deo, subiit cari genitoris imago.

De stella & magis.

Haud mora, continuo cæli regione serena
A. 2. Stella facem ducens magna cum luce refulsit.
A. 9. Agnovere Deum proceres, cunctique repente
A. 2. Muneribus cumulant, & sanctum sidus adorant.
A. 2. Tum vero manifesta fides, clarumque paternæ
A. 3. Nomen virtutis, Christique agnoscere vultum
A. 5. Flagrant, & quæ det divini signa Decoris.

Metuisse Herodem nato Christo.

A. 4. A. 11. Protinus ad regem magno clamore ferentem
A. 3. A. 9. Fama volat, magnasque acuit rumoribus iras,
A. 6. A. 9. Incenditque animum, matrisque allabitur aures.
A. 4. A. 5. Illa dolos, dirumque nefas haud inscia rerum
A. 4. Præsensit, motusque excepit prima futuros
A. 6. A. 3. Præscia venturi, furtim mandavit alendum,
A. 8. A. 9. Dum curæ ambiguæ, dum mens exæstuat ira.

Herodes jubet occidi infantes.

A. 7. A. 4. At rex sollicitus, stirpem & genus omne futurum
A. 2. Præcipitare jubet, subjectisque urere flammis,
A. 3. A. 9. Multa movens, mittitque viros qui certa reportent.
A. 3. A. 7. Haud secus ac jussi faciunt, rapidisque feruntur
A. 11. Passibus, & magnis urbem terroribus implent.
A. 6. Continuo auditæ voces, vagitus & ingens,
A. 6. G. 4. Infantumque animæ flentes, ante ora parentum
A. 2. A. 11. Corpora natorum sternuntur limine primo.

Fugit Virgo cum filio in Ægyptum.

At mater gemitu non frustra exterrita tanto, G. 4.
Ipsa manu præ se portans, turbante tumultu, A. 11. A. 6.
Infantem, fugiens plena ad præsepia tendit. A. 11. G. 3.
Hic natum angusti subter fastigia tecti A. 8.
Nutribat, teneris immulgens ubera labris. A. 11.
Hæc tibi prima, puer, fundent cunabula flores, E. 4.
Mixtaque ridenti passim cum baccare tellus E. 4.
Molli paulatim colocasia fundet acantho. E. 4.

Christus disputat in templo in medio seniorum.

Et jam finis erat, perfecto temporis orbe, A. 6.
Ut primum cessit furor, & rabida ora quierunt, A. 6.
Ante annos animum gestans cælestis origo. A. 9.

Mirantur omnes Christum.

Per medias urbes graditur, populosque propinquos. A. 3.
Illum omnis tectis, agrisque effusa juventus A. 7.
Attonitis inhians animis prospectat euntem, A. 7. A. 7.
Turbaque miratur matrum, quis spiritus illi, A. 7.
Quis vultus, vocisve sonus, vel gressus eunti est. A. 5.

Testimonium Joannis de Christo.

Continuo vates, namque hic certissimus author, G. 1.
Ut procul a gelido secretum flumine vidit,
Tempus, ait, Deus, ecce Deus, cui maxima rerum A. 8.
Verborumque fides: tu non eris alter ab illo, A. 9.
Fortunate puer, cæli cui sidera parent. E. 5. A. 10.
Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum, A. 6.
Expectate venis, spes & solatia nostri. A. 2.

Christus baptizatur a Joanne, & Spiritus Sanctus descendit de cælo.

Hæc ubi dicta dedit, fluvio mersare salubri A. 2. G. 1.
Accepit venientem, ac mollibus extulit undis, A. 9.
Exultantque vada, & subito commota columba A. 5.
Devolat, atque super caput astitit, inde repente A. 4.
Radit iter liquidum, celeres neque commovet alas. A. 5.

Multos baptizatos cum Christo.

Huc omnis turba ad ripas effusa ruebat, A. 6.
Certatim largos humeris infundere rores. G. 1.

Vox de cælo audita est, hic est &c.

Tunc Genitor natum dictis compellat amicis: A. 2.
Nate, meæ vires, mea magna potentia solus, A. 1.
Et prædulce decus magnum rediture parenti, A. 10.
A te principium, tibi desinit. accipe, testor, E. 8.
O mea progenies: qua sol utrumque recurrens A. 7.
Aspicit oceanum, perfecto lætus honore A. 3.
Omnia sub pedibus vertique regique videbis. A. 7.
Tu regere imperio populos, matresque virosque A. 6.

Jampri-

A. 1. Jampridem reſides animos, deſuetaque corda,
G. 1. Ignaroſque viæ mecum miſeratus inertes
G. 1. Aggredere, & votis jam nunc aſſueſce vocari.
A. 4. Dixerat, ille patris magni parere parabat
A. 1. Imperiis, inſtans operi, regniſque futuris.
A. 6. A. 11. Heu pietas, heu priſca fides, quas dicere grates
G. 4. Incipiam? ſi parva licet componere magnis.
A. 2. Nec mihi jam patriam antiquam ſpes ulla videndi,
E. 1. Nec ſpes libertatis erat, nec cura ſalutis.

Omnia rident, adveniente Domino.

E. 1. Hic mihi reſponſum primus dedit ille petenti,
A. 6. Concretam exemit labem, purumque reliquit
A. 6. A. 2. Æthereum ſenſum, meque in mea regna remiſit.
A. 6. A. 5. Illum ego per flammas, agerem ſi ſyrtibus exul,
A. 1. A. 6. Per varios caſus, per mille ſequentia tela,
A. 12. Quo res cumque cadant, unum pro munere tanto
A. 5. Exequerer, ſtruerem que ſuis altaria donis.
A. 6. A. 8. Hujus in adventu tantarum munera laudum
E. 5. Ipſi lætitia voces ad ſidera jactant
E. 5. E. 10. Intonſi montes. reſpondent omnia valles.

Tentatur Chriſtus.

G. 3. A. 4. Tempore non alio magnum & memorabile nomen
A. 7. A. 6. Serpentis furiale malum meminiſſe neceſſe eſt.
A. 2. A. 7. Auſus quin etiam, fama eſt obſcurior annis,
A. 2. A. 1. Compellare virum, & veniendi poſcere cauſas.
A. 6. Hunc ubi tendentem adverſum per gramina vidit,
A. 10. Subſtitit, infremuitque ferox, dictuque potentem
A. 7. A. 7. Saucius ac ſerpens affatur voce ſuperba:
A. 6. Verane te facies? verus mihi nuntius affers?
A. 8. A. 6. Qui genus? unde domo? qui noſtra ad limina tendis?
A. 6. A. 1. Fare age quid venias, nam te dare jura loquuntur.
G. 4. Aut quis te juvenum, confidentiſſime, noſtras
A. 6. Juſſit adire domos? pacique imponere morem?
E. 1. Non equidem invideo, miror magis, accipe porro,
A. 9. Quid dubitem, & quæ nunc animo ſententia ſurgat.
A. 4. Eſt domus alta, voca Zephyros, & labere pennis
A. 6. Ardua recta petens auſus te credere cælo,
A. 4. A. 10. Si modo, quem memoras, pater eſt, cui ſidera parent.

Chriſtus diabolum alloquitur.

A. 9. Olli ſubridens ſedato pectore fatur,
A. 8. Haud vatum ignarus, venturique inſcius ævi:
A. 4. Diſſimulare etiam ſperaſti perfide ſerpens?

Nec dubites, nam vera vides: opta ardua pennis A. 3.
Aſtra ſequi, clauſumque cava te condere terra. A. 12.
Quo periture ruis? majoraque viribus audes? A. 10.
Cede Deo, toto projectus corpore terræ? A. 11.

Diabolus fugit audito Chriſto.

Nec plura his: ille admirans venerabile donum A. 6.
Fronte premit terram, & ſpumas agit ore cruento, G. 3.
Contentuſque fuga cæcis ſe condidit umbris. A. 7.

Dominum elegiſſe diſcipulos, & ſtatim ſecutos populos.

Interea magnas volitans it fama per urbes, A. 7.
Convenere viri, mens omnibus una ſequendi A. 5.
In quaſcumque velit pelago deducere terras. A. 2.
Multi præterea, quos fama obſcura recondit, A. 3.
Concurrunt fremitu denſo, ſtipantque frequentes, A. 4.
Exultantque animis: medium nam plurima turba A. 6.
Hunc habet, atque humeris extantem ſuſcipit altis. A. 6.
Quos ubi conſertos audere in prælia vidit, A. 2.
Incipit, & dictis divinum inſpirat amorem: A. 8.
Diſcite juſtitiam moniti, & ſuccurrite feſſis A. 6.
Pro ſe quiſque, viri, quæ cuique eſt copia, læti, A. 5. A. 5.
Communemque vocate Deum, meliora ſequamur, A. 8. A. 3.
Quoque vocat, vertamus iter, via prima ſalutis A. 5. A. 6.
Intemerata fides, & mens ſibi conſcia recti: A. 2. A. 1.
Vobis parta quies perfecto temporis orbe. A. 3. A. 6.
Nam qui divitiis ſoli incubuere repertis, A. 6.
Nec partem poſuere ſuis, dum vita maneret, A. 6.
Pulſatuſve parens, & fraus innexa clienti, A. 6.
Tunc cum frigida mors anima ſeduxerit artus, A. 4.
Incluſi pœnam expectant, quæ maxima turba eſt, A. 6.
Interniſque ciet tenebris, veterumque malorum A. 7.
Supplicia expendunt, aliis ſub gurgite vaſto A. 6.
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni. A. 6.
Turbidus hic cœno, vaſtaque voragine gurges A. 6.
Æſtuat, atque omnem cocyto eructat arenam. A. 6.
Hinc exaudiri gemitus, & ſæva ſonare A. 6.
Verbera, tum ſtridor ferri, tractæque catenæ A. 6.
Semper, & obtenta denſantur nocte tenebræ. G. 1.

Præcipitur, ne colantur idola.

Præterea quæ dicam animis advertite veſtris: A. 2.
Non ego vos poſthac cæſis de more juvencis E. 1. A. 3.
Relligione patrum, truncis & robore natas, A. 2.

Mor-

A. 9. Mortalive manu effigies, nec templa deorum
A. 3. Audire, & repetens iteromque iterumque monebo:
A. 9. Sed periisse semel satis est, natumque patremque
G. 1. G. 3. Profuerit meminisse magis, si credere dignum est.
A. 3. Sed fugit interea, fugit irrevocabile tempus,
A. 12. Flammarumque dies, & vis inimica propinquat.

De judicio venturo.

A. 5. A. 12. Attonitis hæsere animis: nec plura moratus
A. 12. Hic aliud majus miseris mortalibus ægris
A. 4. Judicium canit, & tristes denuntiat iras,
A. 3. Venturum excidium, vasta convulsa ruina
G. 1. Omnia tunc pariter rutilo miscerier igni,
A. 9. A. 1. Palantesque polo stellas, cælique ruinam.
A. 2. Tunc vero tremefacta novus per pectora cunctis
A. 2. Insinuat pavor, & taciti ventura videbant.

Quid sibi faciendum foret, ut vitam æternam possideret, petiit quidam a Domino.

A. 3. Hæc super adventu cum dicta horrenda moneret,
A. 9. Ora puer prima signans intonsa juventa,
G. 4. Dives opum, studiis florens ignobilis oti.
A. 7. Quinque greges illi balantum, & bina redibant
A. 3. Armenta & dapibus mensas onerabat opimis.
A. 6. Continuo palmas alacres utrasque tetendit,
A. 10. A. 3. Et genua amplectens, sic ore affatus amico est.
G. 2. O Deus, o famæ merito pars maxima nostræ,
A. 1. Ad te confugio, & supplex tua numina posco:
A. 6. Omnia perfeci atque animo mecum ante peregi.
A. 6. Eripe me his invicte malis. quid denique restat,
A. 3. Quidve sequens tantos possim superare labores?
A. 1. Accipe daque fidem, mihi jussa capessere fas est.

Respondit ei Dominus.

A. 6. Atque huic responsum paucis ita reddidit heros:
A. 12. A. 8. O præstans animi juvenis, absiste precando,
E. 2. A. 6. Nec te pœniteat, nihil o tibi amice relictum est.
A. 4. Hoc etiam his addam, tua si mihi certa voluntas,
A. 8. Disce puer contemnere opes, & te quoque dignum
E. 4. Finge Deo, & quæ sit poteris cognoscere virtus.
A. 6. A. 10. Da dextram misero, & fratrem ne desere frater,
A. 7. A. 5. Si jungi hospitio properat, conjunge volentem,
G. 2. G. 3. Casta pudicitiam servet domus. en age segnes
A. 8. Rumpe moras. rebusque veni non asper egenis.

Dixerat hæc, ille in verbo vestigia torsit A. 6.
Tristior, ora modis attollens pallida miris A. 1.
Multa gemens, seseque oculis avertit, & aufert. A. 4.

Christus insedit asello.

Tunc etiam tardi costis agitatus aselli G. 1.
Insedit nimbo effulgens, tum plurima circum A. 2.
Matres atque viri, pueri velamina nota G. 4. A. 6.
Subjiciunt, funemque manu contingere gaudent. A. 2.
Jamque propinquabat portis, templumque vetustis A. 11.
Antiqua ex cedro centum sublime columnis A. 7. A. 7.
Ingreditur, magna medius comitante catерva. A. 5.

Christum ementes & vendentes flagello e templo expulisse.

Horrendum silvis, hoc illis curia templum, A. 7. A. 7.
Hæ sacræ sedes, miro quod honore colebant. A. 7. A. 4.
Namque sub ingenti lustrat dum singula templo, A. 1.
Horrescit viso subito: insonuitque flagello, A. 6. A. 5.
Significatque manu, & magno simul intonat ore: A. 12. A. 6.
Quæ scelerum facies, quæve æra micantia cerno, A. 6. A. 2.
Cæsaris & nomen? quæ mentem insania mutat? A. 4.
Hæ nobis propriæ sedes, hic tempore certo A. 3. A. 4.
Perpetuis soliti patrum considere mensis. A. 7.
Obstupuere animis, gelidusque per ima cucurrit A. 2.
Ossa tremor, mensasque metu liquere priores. A. 3.

Discipuli periclitantur in mari.

Inde ubi prima fides pelago, tranquilla per alta A. 2.
Deducunt socii naves, atque arte magistra, A. 3. A. 8.
Hic alius funda latum transverberat amnem G. 1.
Alta petens, pelagoque alios trahit humida lina. G. 5.
Postquam altum tenuere rates, nec jam amplius ullæ A. 3.
Occurrunt terræ, crebris micat ignibus æther, A. 1.
Eripiunt subito nubes cælumque diemque: A. 1.
Consurgunt venti, & fluctus ad sidera tollunt. A. 5. A. 1.
At sociis subita gelidus formidine sanguis A. 3.
Diriguit, cecidere animi, cunctique repente A. 3.
Pontum aspectabant flentes, vox omnibus una, A. 5. A. 5.
Spemque metumque inter dubii, seu vivere credant, A. 1.
Sive extrema pati, lethi discrimine parvo, A. 1. A. 3.
Qualia multa mari nautæ patiuntur in alto. A. 7.

Christum ambulasse super aquas.

Ecce Deus magno misceri murmure pontum, A. 1.
Emissamque hiemem sensit, cui summa potestas A. 1.

Par

A. 1. Jampridem resides animos, desuetaque corda,
G. 2. Ignarosque viæ mecum miseratus inertes
G. 1. Aggredere, & votis jam nunc assuesce vocari.
A. 4. Dixerat, ille patris magni parere parabat
A. 1. Imperiis, instans operi, regnisque futuris.
A. 6. A. 11. Heu pietas, heu prisca fides, quas dicere grates
G. 4. Incipiam? si parva licet componere magnis.
A. 2. Nec mihi jam patriam antiquam spes ulla videndi,
E. 1. Nec spes libertatis erat, nec cura salutis.

Omnia rident, adveniente Domino.

E. 1. Hic mihi responsum primus dedit ille petenti,
A. 6. Concretam exemit labem, purumque reliquit
A. 6. A. 2. Æthereum sensum, meque in mea regna remisit.
A. 6. A. 5. Illum ego per flammas, agerem si syrtibus exul,
A. 1. A. 6. Per varios casus, per mille sequentia tela,
A. 12. Quo res cumque cadant, unum pro munere tanto
A. 5. Exequerer, strueremque suis altaria donis.
A. 6. A. 8. Hujus in adventu tantarum munera laudum
E. 5. Ipsi lætitia voces ad sidera jactant
E. 5. E. 10. Intonsi montes. respondent omnia valles.

Tentatur Christus.

G. 3. A. 4. Tempore non alio magnum & memorabile nomen
A. 7. A. 6. Serpentis furiale malum meminisse necesse est.
A. 2. A. 7. Ausus quin etiam, fama est obscurior annis,
A. 2. A. 1. Compellare virum, & veniendi poscere causas.
A. 6. Hunc ubi tendentem adversum per gramina vidit,
A. 10. Substitit, infremuitque ferox, dictuque potentem
A. 7. A. 7. Saucius ac serpens affatur voce superba:
A. 6. Verane te facies? verus mihi nuntius affers?
A. 8. A. 6. Qui genus? unde domo? qui nostra ad limina tendis?
A. 6. A. 2. Fare age quid venias, nam te dare jura loquuntur.
G. 4. Aut quis te juvenum, confidentissime, nostras
A. 6. Jussit adire domos? pacique imponere morem?
E. 2. Non equidem invideo, miror magis, accipe porro,
A. 9. Quid dubitem, & quæ nunc animo sententia surgat.
A. 4. Est domus alta, voca Zephyros, & labere pennis
A. 6. Ardua tecta petens ausus te credere cælo,
A. 4. A. 10. Si modo, quem memoras, pater est, cui sidera parent.

Christus diabolum alloquitur.

A. 9. Olli subridens sedato pectore fatur,
A. 8. Haud vatum ignarus, venturique inscius ævi:
A. 4. Dissimulare etiam sperasti perfide serpens?
Nec dubites, nam vera vides: opta ardua pennis A. 3.
Astra sequi, clausumque cava te condere terra. A. 12.
Quo periture ruis? majoraque viribus audes? A. 10.
Cede Deo, toto projectus corpore terræ? A. 11.

Diabolus fugit audito Christo.

Nec plura his: ille admirans venerabile donum A. 6.
Fronte premit terram, & spumas agit ore cruento, G. 3.
Contentusque fuga cæcis se condidit umbris. A. 7.

Dominum elegisse discipulos, & statim secutos populos.

Interea magnas volitans it fama per urbes, A. 7.
Convenere viri, mens omnibus una sequendi A. 5.
In quascumque velit pelago deducere terras. A. 2.
Multi præterea, quos fama obscura recondit, A. 3.
Concurrunt fremitu denso, stipantque frequentes, A. 4.
Exultantque animis: medium nam plurima turba A. 6.
Hunc habet, atque humeris extantem suscipit altis. A. 6.
Quos ubi confertos audere in prælia vidit, A. 2.
Incipit, & dictis divinum inspirat amorem: A. 8.
Discite justitiam moniti, & succurrite fessis A. 6.
Pro se quisque, viri, quæ cuique est copia, læti, A. 5. A. 5.
Communemque vocate Deum, meliora sequamur, A. 8. A. 3.
Quoque vocat, vertamus iter, via prima salutis A. 5. A. 6.
Intemerata fides, & mens sibi conscia recti: A. 2. A. 1.
Vobis parta quies perfecto temporis orbe. A. 3. A. 6.
Nam qui divitiis soli incubuere repertis, A. 6.
Nec partem posuere suis, dum vita maneret, A. 6.
Pulsatusve parens, & fraus innexa clienti, A. 6.
Tunc cum frigida mors anima seduxerit artus, A. 4.
Inclusi pœnam expectant, quæ maxima turba est, A. 6.
Infernisque ciet tenebris, veterumque malorum A. 7.
Supplicia expendunt, aliis sub gurgite vasto A. 6.
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni. A. 6.
Turbidus hic cœno, vastaque voragine gurges A. 6.
Æstuat, atque omnem cocyto eructat arenam. A. 6.
Hinc exaudiri gemitus, & sæva sonare A. 6.
Verbera, tum stridor ferri, tractæque catenæ A. 6.
Semper, & obtenta densentur nocte tenebræ. G. 1.

Præcipitur, ne colantur idola.

Præterea quæ dicam animis advertite vestris: A. 2.
Non ego vos posthac cæsis de more juvencis E. 2. A. 3.
Religione patrum, truncis & robore natas, A. 2.
Mor-

A. 9. Mortalive manu effigies, nec templa deorum
A. 3. Audire, & repetens iterumque iterumque monebo:
A. 9. Sed periisse semel satis est, natamque patremque
G. 1. G. 3. Profuerit meminisse magis, si credere dignum est.
A. 3. Sed fugit interea, fugit irrevocabile tempus,
A. 12. Flammarumque dies, & vis inimica propinquat.

De judicio venturo.

A. 5. A. 12. Attonitis hæsere animis: nec plura moratus
A. 12. Hic aliud majus miseris mortalibus ægris
A. 4. Judicium canit, & tristes denuntiat iras,
A. 3. Venturum excidium, vasta convulsa ruina
G. 1. Omnia tunc pariter rutilo miscerier igni,
A. 9. A. 1. Palantesque polo stellas, cælique ruinam.
A. 2. Tunc vero tremefacta novus per pectora cunctis
A. 2. Insinuat pavor, & taciti ventura videbant.

Quid sibi faciendum foret, ut vitam æternam possideret, petiit quidam a Domino.

A. 3. Hæc super adventu cum dicta horrenda moneret,
A. 9. Ora puer prima signans intonsa juventa,
G. 4. Dives opum, studiis florens ignobilis oti.
A. 7. Quinque greges illi balantum, & bina redibant
A. 3. Armenta & dapibus mensas onerabat opimis.
A. 6. Continuo palmas alacres utrasque tetendit,
A. 10. A. 3. Et genua amplectens, sic ore affatus amico est.
G. 2. O Deus, o famæ merito pars maxima nostræ,
A. 1. Ad te confugio, & supplex tua numina posco:
A. 6. Omnia perfeci atque animo mecum ante peregi.
A. 6. Eripe me his invicte malis. quid denique restat,
A. 8. Quidve sequens tantos possim superare labores?
A. 1. Accipe daque fidem, mihi jussa capessere fas est.

Respondit ei Dominus.

A. 6. Atque huic responsum paucis ita reddidit heros:
A. 12. A. 8. O præstans animi juvenis, absiste precando,
E. 2. A. 6. Nec te pœniteat, nihil o sibi amice relictum est.
A. 4. Hoc etiam his addam, tua si mihi certa voluntas,
A. 8. Disce puer contemnere opes, & te quoque dignum
E. 4. Finge Deo, & quæ sit poteris cognoscere virtus.
A. 6. A. 10. Da dextram misero, & fratrem ne desere frater,
A. 7. A. 5. Si jungi hospitio properat, conjunge volentem,
G. 2. G. 3. Casta pudicitiam servet domus. en age segnes
A. 8. Rumpe moras. rebusque veni non asper egenis.

Dixerat hæc, ille in verbo vestigia torsit A. 6.
Tristior, ora modis attollens pallida miris A. 1.
Multa gemens, sesequе oculis avertit, & A. 4. aufert.

Christus insedit asello.

Tunc etiam tardi costis agitatus aselli G. 1.
Insedit nimbo effulgens, tum plurima circum A. 2.
Matres atque viri, pueri velamina nota G. 4. A. 6.
Subjiciunt, funemque manu contingere gaudent. A. 2.
Jamque propinquabat portis, templumque vetustis A. 11.
Antiqua ex cedro centum sublima columnis A. 7. A. 7.
Ingreditur, magna medius comitante caterva. A. 5.

Christum ementes & vendentes flagello e templo expulisse.

Horrendum silvis, hoc illis curia templum, A. 7. A. 7.
Hæ sacræ sedes, miro quod honore colebant. A. 7. A. 4.
Namque sub ingenti lustrat dum singula templo, A. 1.
Horrescit visu subito: insonuitque flagello, A. 6. A. 5.
Significatque manu, & magno simul intonat ore: A. 12. A. 6.
Quæ scelerum facies, quæve æra micantia cerno, A. 6. A. 2.
Cæsaris & nomen? quæ mentem insania mutat? A. 4.
Hæ nobis propriæ sedes, hic tempore certo A. 3. A. 4.
Perpetuis soliti patrum considere mensis. A. 7.
Obstupuere animis, gelidusque per ima cucurrit A. 2.
Ossa tremor, mensasque metu liquere priores. A. 3.

Discipuli periclitantur in mari.

Inde ubi prima fides pelago, tranquilla per alta A. 2.
Deducunt socii naves, atque arte magistra, A. 3. A. 8.
Hic alius funda latum transverberat amnem G. 1.
Alta petens, pelagoque alius trahit humida lina. G. 5.
Postquam altum tenuere rates, nec jam amplius ullæ A. 5.
Occurrunt terræ, crebris micat ignibus æther, A. 1.
Eripiunt subito nubes cælumque diemque: A. 1.
Consurgunt venti, & fluctus ad sidera tollunt. A. 5. A. 1.
At sociis subita gelidus formidine sanguis A. 3.
Diriguit, cecidere animi, cunctique repente A. 3.
Portum aspectabant flentes, una omnibus una, A. 5. A. 5.
Spemque metumque inter dubii, seu vivere credant, A. 1.
Sive extrema pati, lethi discrimine parvo, A. 1. A. 3.
Qualia multa mari nautæ patiuntur in alto. A. 7.

Christum ambulasse super aquas.

Ecce Deus magno misceri murmure pontum, A. 1.
Emissamque hiemem sensit, cui summa potestas A. 1.

Par

A. 2. A. 5. Par levibus ventis, & fluminis ocyor undis.
A. 5. Prona petit maria, & pelago decurrit aperto,
A. 3. A. 5. Nec longo distat cursu præeunte carina.
A. 10. A. 7. Agnoscunt longe regem, dextramque potentem
A. 3. A. 3. Nudati socii, & magno clamore salutant.
A. 3. Postquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit,
A. 3. Hic vero horrendum, ac visu mirabile, fortes
A. 8. Subsidunt undæ, remo ut luctamen abesset,
A. 1. Collectasque fugat nubes, graditurque per æquor
A. 3. Jam medium, nec dum fluctus latera ardua tingit.
A. 5. At media socios incedens nave per ipsos,
A 5. Ecce gubernaclo rector subit ipse magister,
A. 5. A. 6. Intremuit malus, gemuit sub pondere cymba.
A. 3. A 5. Vela cadunt, puppique Deus consedit in alta,
A. 5. Et tandem læti notæ advertuntur arenæ.

De cœna Domini.

A. 8. Devexo interea propior fit vesper olympo-
A. 5. Tunc victu revocant vires, fusique per herbam,
G. 4. Et dapibus mensas onerant, & pocula ponunt.

Docet Sacramentum.

A. 1.
Postquam prima quies epulis, mensæque remotæ,
A. 2. A. 5. Ipse inter primos genitori instaurat honores
A. 2. A. 5. Suspiciens cælum, tunc facta silentia linguis.
A. 12. A. 11. Dat manibus fruges, dulcesque a fontibus undas;
A. 1. A. 12. Implevitque mero pateram, ritusque sacrorum
A. 10. Edocet, immiscetque preces, ac talia fatur:

Prædicit ab uno se traditum iri.

A. 3. Audite o proceres, ait, & spes discite vestras:
A. 5. Nemo es hoc numero mihi non donatus abibit,
A. 5. Promissisque patris, vestra, inquit, munera vobis
A. 5. Certa manent, pueri, & palmam movet ordine nemo:
A. 8. Et lux cum primum terris se crastina reddet,
A. 8. Unus erit tantum in meque, exitiumque meorum,
A. 7. Dum medium paci se offert de corpore nostro.
A. 5. Namque dies (ni fallor) adest, secludite curas:
A. 4. A. 10. Mecum erit iste labor, nec me sententia fallit.
A. 5. Unum pro multis dabitur caput. hæc ita fatus,
A. 8. Conticuit, seramque dedit per membra quietem.

Apostolos fugisse.

A. 4. Diffugiunt comites, & nocte teguntur opaca;
A. 6. Multaque dura suo tristi cum corde volutant.
A. 4. Quid faciant? hærent infixi pectore vultus,
A. 4. Verbaque, nec placidam membris dat cura quietem.

Conquestio Petri ad condiscipulos.

Tunc senior tales referebat pectore voces, A. 5.
Multa putans: ubi nunc nobis Deus ille magister? A. 5.
Quem sequimur? quove ire jubes? ubi ponere sedem? A. 3.
O dolor, atque decus tantarum gloria rerum! A. 4.
Jamjam nulla mora est, & nos rape in omnia tecum, A. 2. A. [illegible]
Oramus, teque aspectu ne subtrahe nostro. A. 6.

Sacerdotes cum populo contra Christum.

Oceanum interea surgens aurora reliquit, A. 4.
Jamque sacerdotes late loca questibus implent, G. 4.
Cum populo & Patribus, ferturque per agmina murmur; A. 8. A. 12.
Quod genus hoc hominum? quæve hunc tam barbara morem A. 1.
Permittit patria? pœnas cum sanguine poscunt A. 2.
Undique collecti, & magno clamore sequuntur A. 7. A. 10.
Insontem, sævitque animis ignobile vulgus. A. 1.

Christus hora sexta deducitur, ut crucifigatur.

Sol medium cæli conscenderat igneus orbem, A. 8.
Tunc subito hunc acciri omnes populusque Patresque A. 9.
Exposcunt, farique jubent, quo sanguine cretus, A. 2.
Quidve petat, quidve ipse ferat: prædamque tuentes A. 2.
Facta viri, mistus dolor & stupor urget inertes. G. 4.
Nescia mens hominum! certant illudere capto. A. 10. A. 2.
Tum vero captis concurrunt undique telis: A. 7.
Tollitur in cælum clamor, cunctique repente A. 11. A. 1.
Corripuere sacram effigiem, manibusque cruentis A. 2.
Ingentem quercum decisis undique ramis A. 11.
Constituunt, spinisque ligant ingentibus illum. A. 2.
Tendebatque manus, pedibus per mutua nexis, A. 6. A. 7.
Triste ministerium! sequitur quos cetera pubes, A. 5.
Ausi omnes immane nefas, ausoque potiti. A. 6.
Ille autem impavidus, Quo vincula nectitis? inquit. A. 10. E. 6.
Tantane vos generis tenuit fiducia vestri? A. 1.
Post mihi non simili pœna commissa luetis. A. 1.
Talia perstabat memorans, fixusque manebat. A. [illegible]

Fit terræ motus, & sol obscuratur.

Interea magno misceri murmure cælum A. 1.
Incipit, & rebus nox abstulit atra colorem, A. 6.
Impiaque æternam timuerunt secula noctem. G. 1.
Terra tremit, fugere feræ, & mortalia corda G. 1.

Per

G. 2. Per gentes humilis ſtravit pavor: inde repente
A. 9. Dat tellus gemitum,& cælum tonat omne fragore.

Chriſtum deſcendiſſe ad inferos.

G. 4. Extemplo comites Erebi de ſedibus imis
G. 4. G. 1. Umbræ ibant tenues: tellus quoque & æquora ponti
G. 1. Signa dabant, ſiſtunt amnes, terræque dehiſcunt.
G. 4. Quin ipſæ ſtupuere domus, atque intima lethi
A. 8. Tartara, & umbroſæ penitus patuere cavernæ.
G. 1. A. 11. Sol quoque & exoriens (cuncti ſe ſcire fatentur)
G. 1. Tunc caput obſcura nitidum ferrugine texit.

Chriſtum tertia die reſurrexiſſe.

Hoſque inter motus, media inter talia verba
A. 12. Tertia lux gelidam cælo dimoverat umbram.
A. 11. Jamque pedem referens ſuperas veniebat ad auras,
G. 4. 6. 4. Cum ſubito ante oculos ingenti mole ſepulchrum,
A. 6. Corpus ubi exanimum poſitum, nec clauſtra, nec ipſi
Cuſtodes ſufferre valent, avulſaque ſaxis
A. 2. Saxa vident, laxis laterum compagibus arctis.
A. 1. Fit ſonus, ingenti concuſſa eſt pondere tellus,
A. 9. Horror ubique animos, ſimul ipſa ſilentia terrent.

Foribus clauſis apparuiſſe Chriſtum Diſcipulis.

A. 9. Ecce autem primi volucrum ſub culmine cantus:
A. 11. Ingreditur, linquens antrum, ſpoliiſque ſuperbus
A. 7. Ibat ovans, pulſuque pedum tremit excita tellus,
A. 2. Vulneraque illa gerens foribus ſeſe ingerit arctis.
A. 2. Atque hic ingentem comitum affluxiſſe novorum
A. 2. Invenit admirans numerum, cunctiſque repente
A. 1. Improviſus ait: Coram quem quæritis adſum:
A. 9. A 5. Vicit iter durum pietas,& vivida virtus.
A. 6. A. 11. Præcipites vigilate viri, timor omnis abeſto.

Inſtruit Apoſtolos.

Hi noſtri reditus, expectatique triumphi, A. 11.
Hæc mea magna fides. o terque quaterque beati, A. 1.
Quæ vobis,quæ digna, viri, pro laudibus iſtis A. 9.
Præmia poſſe reor ſolvi? quæ dona parari? A. 9.
Accipite ergo animis: quæ vos a ſtirpe parentum A. 3.
Prima tulit tellus, eadem vos ubere læto A. 3.
Accipiet. revocate animum, mœſtumque timorem A. 1.
Mittite, jam voſmet rebus ſervate ſecundis. A. 1.

Chriſtum Apoſtolis pacem reliquiſſe.

Quod ſupereſt, læti bene geſtis ordine rebus, A. 8.
Pacem optate manu, pacem laudate ſedentes A. 6. A. 8.
Magnanimi: pacis ſolum inviolabile pignus. A. 11.
Et ſimul his dictis faciem oſtendebat & ora, A. 5.
Ora manuſque ambas, populataque pectora ferro: A. 6.
Immiſcentque manus manibus, gaudentque tuentes, A. 5. A. 5.
Nec vidiſſe ſemel ſatis eſt, juvat uſque morari, A. 6.
Et conferre gradum, & dextræ conjungere dextram. A. 6. A. 8.

De Aſcenſione Chriſti.

His demum exactis, ſpirantes dimovet auras A. 9.
Aera per tenerum, cæloque invectus aperto G. 3. A. 1.
Mortales viſus medio in ſermone reliquit. A. 4.
Infert ſe ſeptus nebula, mirabile dictu. A. 1.
Aſt illum ſolio ſtellantis gloria cæli A. 7.
Accipit, æternumque tenet per ſecula nomen. A. 6.
Ex illo celebratus honos, lætique minores A. 8.
Servavere diem, tot jam labentibus annis. A. 2.
I decus, i noſtrum, tantarum gloria rerum, A. 6. A. 4.
Semper honos, nomenque tuum, laudeſque manebunt. A. 1.
Et nos & tua, dexter, adi pede ſacra ſecundo, A. 8.
Annua quæ differre nefas: celebrate faventes A. 8.
Hunc ſocii morem ſacrorum, hunc ipſe teneto, A. 3.
O dulcis conjux, & ſi pietate merentur, A. 2. A. 2.
Hac caſti maneant in relligione nepotes. A. 3.

AURELII PRUDENTII CLEMENTIS
VIRI CONSULARIS,
OPERA.

PSYCOMACHIA.

Id est de Compugnantia Animi.

PRÆFATIO.

Euex fidelis, prima credendi via est
Abram, beati seminis serus pater:
Adjecta cujus nomen auxit syllaba,
Abram parenti dictus, Abraham Deo.
Senile pignus qui dicavit victimæ,
Docens, ad aram cum litare quis velit,
Quod dulce cordi est, quod pium, quod unicum,
Deo libenter offerendum credito.
Pugnare nosmet cum profanis gentibus
Suasit, suumque suasor exemplum dedit,
Nec ante prolem conjugalem gignere
Deo placentem, matre virtute editam,
Quam strage multa bellicosus spiritus
Portenta cordis sævientis vicerit.
Victum feroces forte reges ceperant
Loth, immorantem criminosis urbibus
Sodomæ & Gomorrhæ, quas fovebat advena
Pollens honore patruelis gloriæ.
Abraham sinistris excitatus nunciis
Audit propinquum forte captum bellica
Servire diris barbarorum vinculis:
Armat trecentos terque senos vernulas,
Pergant ut hostis terga euntis cædere,
Quem gaza dives, ac triumphus nobilis
Captis tenebat impeditum copiis.
Quin ipse ferrum stringit, & plenus Deo
Reges superbos mole prædarum graves
Pellit fugatos, sauciatos proterit,
Frangit catenas, & rapinam liberat,
Aurum, puellas, parvulos, monilia,
Greges equarum, vasa, vestem, buculas.
Loth ipse ruptis expeditus nexibus
Attrita baccis colla liber erigit.
Abraham triumphi dissipator hostici
Redit, recepta prole fratris inclytus.
Ne quam fidelis sanguinis prosapiam
Vis pessimorum possideret principum.
Adhuc recentem cæde de tante virum
Donat sacerdos ferculis cælestibus,
Dei sacerdos, & Rex & idem præpotens,
Origo cujus fonte inenarrabili
Secreta, nullum prodit auctorem sui,
Melchisedech, qua stirpe, queis majoribus
Ignotus, uni cognitus tantum Deo.
Mox & triformis Angelorum trinitas
Senis revisit hospitis mapalia.
Et jam vieta Sarra in alvo fertilis
Munus juventæ mater exsanguis stupet,
Hærede gaudens, & cachinni pœnitens.
Hæc ad figuram prænotata est linea,
Quam nostra recto vita resculpat pede,
Vigilandum in armis pectorum fidelium,
Omnemque nostri portionem corporis,
Quæ capta fœdæ serviat libidini,
Domi coactis liberandam viribus.
Nos esse large vernularum divites.
Si quid trecenti, bis noveuis additis
Possint, figura noverimus mystica.
Mox ipse Christus, qui sacerdos verus est,
Parente natus alto & ineffabili,
Cibum beatis offerens victoribus,
Parvam pudici cordis intrabit casam,
Monstrans honorem trinitatis hospitæ.
Animam deinde spiritus connexibus
Pie maritam, prolis expertem diu,
Faciet perenni fertilem de semine.
Tum sera dotem possidens puerpera,
Hærede digno patris implebit domum.

PSYCHOMACHIÆ LIBER.

Christe graves hominum semper miserate labores,
Qui patria virtute cluis, propriaque, sed una:
Unum namque Deum colimus de nomine trino,
Non tamen & solum, quia tu Deus ex patre Christe.
Dissere rex noster, quo milite pellere culpas
Mens armata queat nostri de pectoris antro,
Exoritur quoties turbatis sensibus intus
Seditio, atque animam morborum rixa fatigat,
Quod tunc præsidium pro libertate tuenda,
Quæve acies furiis inter præcordia mixtis
Obsistat meliore manu: nec enim bone ductor
Magnarum virtutum inopes, nervisque carentes
Christicolas vitiis populantibus exposuisti.
Ipse saluriferas obsesso in corpore turmas
Depugnare jubes, ipse excellentibus armas
Artibus ingenium, quibus ad ludibria cordis
Oppugnanda potens tibi dimicat, & tibi vincet.
Vincendi præsens ratio est, si cominus ipsas
Virtutum facies, & colluctantia contra
Vitibus infestis liceat portenta notare.

Fidei & idololatriæ pugna.

Prima petit campum dubia sub sorte duelli
Pugnatura Fides, agresti turbida cultu,
Nuda humeros, intonsa comas, exerta lacertos.
Namque repentinus laudis calor ad nova fervens
Prælia, nec telis meminit, nec tegmine cingi:
Pectore sed fidens valido, membrisque retectis
Provocat insani frangenda pericula belli.
Ecce lacessentem collatis viribus audet
Prima ferire Fidem, veterum cultura deorum.
Illa hostile caput, phaleratàque tempora vittis

Altior

Altior insurgens labefactat, & ora cruore
De pecudum satiata solo applicat, & pede calcat.
Elisos in mortem oculos, animamque malignam
Fracta intercepti commercia gutturis arctant,
Difficilemque obitum suspiria longa fatigant.
Exultat victrix legio, quam mille coactam
Martyribus regina Fides animarat in hostem:
Tunc fortes socios parta pro laude coronat
Floribus, ardentique jubet vestirier ostro.

Pudicitiæ & libidinis pugna.

Exin gramineo in campo concurrere prompta
Virgo Pudicitia, speciosis fulget in armis.
Quam patrias succincta faces Sodomita libido
Aggreditur, piceamque ardenti sulphure pinum
Ingerit in faciem, pudibundaque lumina flammis
Appetit, & tetro tentat suffundere fumo.
Sed dextram furiæ flagrantis, & ignea diræ
Tela lupæ saxo ferit imperterrita virgo,
Excussasque sacro tedas depellit ab ore.
Tunc exarmatæ jugulum meretricis adacto
Transfigit gladio: calidos vomit illa vapores,
Sanguine concretos cœnoso: spiritus inde
Sordibus exhalans vicinas polluit auras.
Hoc tibi habe, exclamat victrix regina, supremus
Hic tibi finis erit. semper prostrata jacebis,
Nec jam mortiferas audebis spargere flammas
In famulos famulasve Dei, quibus intima casti
Vena animi sola fervet de lampade Christi.
Tene, o vexatrix hominum, potuisse resumptis
Viribus extincti capitis recalescere flatu?
Assyrium postquam thalamum cervix Olopherni
Cæsa, Cupidineo madefactum sanguine lavit:
Gemmatumque torum mœchi ducis aspera Judith
Sprevit, & incestos compescuit ense furores:
Famosum mulier referens ex hoste tropæum
Non trepidante manu vindex mea cælitus audax.
At fortasse parum fortis matrona sub umbra
Legis adhuc pugnans, dum tempora nostra figurat,
Vera quibus virtus terrena in corpora fluxit,
Grande per infirmos caput excisura ministros.
Numquid & intactæ post partum Virginis ullum
Fas tibi jam superest? post partum Virginis, ex quo
Corporis humani naturam prisca propago
Deseruit, carnemque novam vis ardua sevit,
Atque innupta Deum concepit femina Christum,
Mortali de matre hominem, sed cum patre Numen.
Inde omnis jam diva caro est, quæ concipit illum,
Naturamque Dei consorti fœdere sumit:
Verbum quippe caro factum, non destitit esse
Quod fuerat verbum, carnis dum glutinat usum,
Majestate quidem non degenerante per usum
Carnis, sed miseros ad nobiliora trahente.
Ille manet quod semper erat, quod non erat esse
Incipiens. nos, quod fuimus, jam non sumus, aucti
Nascendo in melius: mihi contulit, & sibi mansit.
Nec Deus ex nostris minuit sua, sed sua nostris
Dum tribuit, nosmet dona ad cælestia vexit.
Dona hæc sunt, queis victa jaces lutulenta libido,
Nec mea post Mariam potis es perfringere jura.
Tu princeps ad mortis iter, tu janua leti,
Corpora commaculans, animas in tartara mergis.
Abde caput tristi jam frigida pestis abysso,
Occide prostibulum, manes pete, claudere averno,
Inque tenebrosum noctis detrudere fundum.
Te volvant subter vada flammea, te vada nigra,
Sulphureusque rotet per stagna sonantia vortex:
Nec jam Christicolas furiarum maxima tentes,
Ut purgata suo serventur corpora Regi.
Dixerat hæc, & læta libidinis interfectæ
Morte Pudicitia, gladium Jordanis in undis
Abluit infectum, sanies cui rore rubenti
Hæserat, & nitidum macularat vulnere ferrum.
Expiat ergo aciem fluviali docta lavacro
Victricem victrix, abolens baptismate labem
Hostilis juguli, nec jam contenta piatum
Condere vagina gladium, ne tecta rubigo
Occupet abstrusum scabrosa surde nitorem,
Catholico in templo divini fontis ad aram
Consecrat, æterna splendens ubi luce nitescat.

Patientiæ & Iræ congressus.

Ecce modesta gravi stabat Patientia vultu,
Per medias immota acies, variosque tumultus,
Vulneraque, & rigidis vitalia pervia pilis
Spectabat defixa oculos, & lenta manebat.
Hanc procul Ira tumens spumanti fervida rictu,
Sanguinea intorquens suffuso lumina felle,
Ut belli exsortem, teloque & voce lacessit,
Impatiensque moræ conto petit, increpat ore,
Hirsutas quatiens galeato in vertice cristas.
En tibi Martis, ait, spectatrix libera nostri,
Excipe mortiferum securo pectore ferrum:
Nec doleas, quia turpe tibi gemuisse dolorem.
Sic ait, & stridens sequitur convicia pinus
Per teneros crispata notos, & certa sub ipsum
Defertur stomachum, rectoque illiditur ictu,
Sed resilit duro loricæ excussa repulsu.
Provida nam Virtus conserto adamante trilicem
Induerat thoraca humeros, squamosaque ferri
Texta per intortos commiserat undique nervos.
Inde quieta manet Patientia fortis ad omnes
Telorum nimbos, & non penetrabile durans.
Nec mora est jaculo monstri sine more furentis,
Opperiens propriis perituram viribus iram.
Scilicet indomitos postquam stomachando lacertos
Barbara bellatrix impenderat, & jaculorum
Nube supervacuam lassaverat irrita dextram,
Cum ventosa levi cecidissent tela volatu,
Ictibus & vacuis hastilia fracta jacerent;
Vertitur ad capulum manus improba, & ense corusco
Connixa in plagam, dextra sublimis ab aure
Erigitur, mediumque ferit librata cerebrum.
Ærea sed cocto cassis formata metallo
Tinnitum percussa refert, aciemque retundit
Dura resultantem, frangit quoque vena rebellis
Illisum chalybem, dum cedere nescia cassis
Excipit assultus, ferienti & tuta resistit.
Ira, ubi truncati mucronis fragmina vidit,
Et procul in partes ensem crepuisse minutas,
Jam capulum retinente manu sine pondere ferri,
Mentis inops, ebur infelix, decorisque pudendi
Perfida signa abicit, monimentaque tristia longe
Spernit, & ad proprium succenditur effera letum.
Missile de multis, quæ frustra sparserat, unum
Pulvere de campi perversos sumit in usus,
Rasile figit humi lignum, ac se cuspide versa
Perfodit, & calido pulmonem vulnere transit.
Quam super assistens Patientia; Vicimus, inquit,
Exultans vitium solita virtute sine ullo

Sanguinis ac vitæ diſcrimine: lex habet iſtud
Noſtra genus belli, furias, omnemque malorum
Militiam & rabidas tolerando extinguere vires.
Ipſa ſibi eſt hoſtis Veſania, ſeque furendo
Interimit, moriturque ſuis Ira ignea telis.
  Hæc effata, ſecat medias impune cohortes
Egregio comitata viro. nam proximus Iob
Hæſerat invictæ dura inter bella magiſtræ,
Fronte ſeverus adhuc, & multo funere anhelus:
Sed jam clauſa truci ſubridens ulcera vultu,
Perque cicatricum numerum ſudata recenſens
Millia pugnarum, ſua præmia, dedecus hoſtis.
Illum Diva jubet tandem requieſcere ab omni
Armorum ſtrepitu, captis & perdita quæ ſunt
Multiplicare opibus, nec jam peritura referre.
Ipſa globum legionum, & concurrentia rumpit
Agmina, vulniferos gradiens intacta per imbres,
Omnibus una comes virtutibus aſſociatur,
Auxiliumque ſuum fortis Patientia miſcet.
Nulla anceps luctamen init Virtute ſine iſta
Virtus: nam vidua eſt, quam non patientia firmat.

Superbiæ & Humilitatis pugna.

Forte per effuſas inflata Superbia turmas,
Effreni volitabat equo, quem pelle leonis
Texerat, & validos villis oneraverat armos,
Quo ſe fulta jubis jactantius illa ferinis
Inferret, tumido deſpectans agmina faſtu,
Turritum tortis caput accumularat in altum
Crinibus, extructos augeret ut addita cirros
Congeries, celſumque apicem frons ardua ferret.
Carbaſea ex humeris ſummo collecta coibat
Palla ſinu, teretem nectens a pectore nodum.
A cervice fluens tenui velamine limbus
Concipit infeſtas textis turgentibus auras.
  Nec minus inſtabili ſonipes feritate ſuperbit,
Impatiens madidis frenarier ora lupatis.
Huc illuc frendens obvertit terga, negata
Libertate fugæ, preſſiſque tumeſcit habenis.
Hoc ſeſe oſtentans habitu ventoſa virago
Inter utramque aciem ſupereminet & phaleratum
Circumflectit equum, vultuque & voce minatur,
Adverſum ſpectans cuneum, quem milite raro,
Et pauperculis ad bella coegerat armis
Mens humilis: Regina quidem, ſed egens alieni
Auxilii, proprio nec ſat confiſa paratu.
Spem ſibi collegam conjunxerat, edita cujus
Et ſuſpenſa ab humo eſt Opulentia divite regno.
Ergo humilem poſtquam maleſana Superbia mentem
Vilibus inſtructam nullo oſtentamine telis
Aſpicit, in vocem dictis ſe fundit amaris:
  Non pudet, o miſeri, plebeio milite claros
Attentare duces? ferroque laceſſere gentem
Inſignem titulis? veteres cui bellica virtus
Divitias peperit? lætos & gramine colles
Imperio calcare dedit? nunc advena nudus
Nititur antiquos (ſi fas eſt) pellere reges.
En, qui noſtra ſuis in prædam cedere dextris
Sceptra volunt! en qui noſtros ſulcare novales,
Arvaque capta manu popularier hoſpite aratro
Contendunt, duros & pellere marte colonos!
Nempe o ridiculum vulgus, natalibus horis
Totum hominem, & calidos a matre amplectimur artus,
Vimque poteſtatum per membra recentis alumni
Spargimus, & rudibus dominamur in oſſibus omnes.
Quis locus in noſtra tunc vobis ſede dabatur,
Congenitis cum regna ſimul ditionibus æquo
Robore creſcebant? nati nam luce ſub una
Et domus, & domini paribus adolevimus annis,
Ex quo plaſma novum de conſepto paradiſi
Limite progrediens amplum transfugit in orbem,
Pellitoſque habitus ſumpſit venerabilis Adam,
Nudus adhuc, ni noſtra foret præcepta ſequutus.
Quiſnam iſte ignotis nunc hoſtis ſurgit ab oris
Importunus, iners, infelix, degener, amens?
Qui ſibi tam ſerum jus vindicat, hactenus exul,
Nimirum vacuæ credentur frivola famæ.
Quæ miſeros optare jubent quandoque futuri
Spem fortaſſe boni, lenta ut ſolatia mollem
Deſidiam pigro rerum medicamine palpent.
Quidni illos ſpes palpet iners, quos pulvere in iſto
Tirones Bellona truci non excitat ære,
Imbelleſque animos virtus tepefacta reſolvit?
Anne pudicitiæ gelidum jecur utile bello eſt?
An tenerum pietatis opus ſudatur in armis?
Quam pudet, o Mavors & virtus conſcia, talem
Contra ſtare aciem, ferroque laceſſere nugas,
Et cum virgineis dextram conferre choreis!
Juſtitia eſt nam ſemper egens, & pauper Honeſtas,
Arida Sobrietas, albo Jejunia vultu,
Sanguine vix tenui Pudor interfuſus, aperta
Simplicitas, & ad omne patens ſine tegmine vulnus,
Et proſtrata in humum, nec libera judice ſeſe
Mens humilis, quam degenerem trepidatio prodit.
Faxo ego ſub pedibus ſtipularum more teratur
Invalida iſta manus: neque enim perſtringere duris
Dignamur gladiis, algenti & ſanguine ferrum
Imbuere, & fragili vires fœdare triumpho.
  Talia vociferans rapidum calcaribus urget
Cornipedem, laxiſque volat temeraria frenis,
Hoſtem humilem cupiens impulſu umbonis equini
Sternere, dejectamque ſuper calcare ruinam.
  Sed cadit in foveam præceps, quam callida forte
Fraus interciſo ſuffoderat æquore furtim.
Fraus deteſtandis vitiorum e peſtibus una,
Fallendi verſuta opifex, quæ præſcia belli
Planiciem ſcrobibus violaverat inſidioſis,
Hoſtili de parte latens, ut foſſa ruentes
Exciperet cuneos, atque agmina merſa voraret.
Ac ne fallacem puteum deprendere poſſet
Clara acies, virgis adopertas texerat oras,
Et ſuperimpoſito ſimularat ceſpite campum.
  At regina humilis, quamvis ignara manebat
Ulteriore loco, nec adhuc ad fraudis opertum
Venerat, aut foveæ calcarat furta malignæ:
Hunc eques illa dolum dum fertur præpete curſu
Incidit, & cæcum ſubito patefecit hiatum.
Prona ruentis equi cervice involvitur, ac ſub
Pectoris impreſſo fracta inter crura rotatur.
  At Virtus placidi moderaminis, ut levitatem
Perſpicit obtritam monſtri ſub morte jacentis,
Intendit greſſum mediocriter, os quoque parce
Erigit, & comi moderatur gaudia vultu.
Cunctanti Spes fida comes ſuccurrit, & offert
Ultorem gladium, laudiſque inſpirat amorem.
Illa cruentatam correptis crinibus hoſtem
Protrahit, & faciem læva revocante ſupinat.
  Tunc caput orantis flexa cervice reſectum
Eripit, ac madido ſuſpendit colla capillo.
  Extinctum vitium ſancto Spes increpat ore:
Deſine grande loqui, frangit Deus omne ſuperbum,

Ma-

Magna cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.
Disce supercilium deponere, disce cavere
Ante pedes foveam, quisquis sublime minaris.
Pervulgata viget nostri sententia Christi:
Scandere celsa humiles, & ad ima redire feroces.
Vidimus horrendum membris animisque Guliam
Invalida cecidisse manu, puerilis in illum
Dextera fundali torsit stridore lapillum,
Trajectamque cavo penetravit vulnere frontem.
Ille minax, rigidus, jactans, truculentus, amarus,
Dum tumet indomitum, dum formidabile fervet,
Dum sese ostentat clypeo, dum territat auras,
Expertus pueri quid possint ludicra parvi,
Succubuit teneris bellator turbidus armis.
Me tunc ille puer virtutis pube sequutus,
Florentes animos sursum in mea regna tetendit,
Servatur qua certa mihi domos omnipotentis
Sub pedibus Domini, meque ad sublime vocantem
Victores cæsa culparum labe capessunt.
Dixit, & auratis perstringens aera pennis
In cælum se virgo rapit: mirantur euntem
Virtutes, tolluntque animos in vota volentes
Ire simul, ni bella duces terrena retardent.
Confligunt vitiis, seque ad sua præmia servant.

Luxuriæ & Sobrietatis pugna.

Venerat occiduis mundi de finibus hostis
Luxuria, extinctæ jamdudum prodiga famæ,
Delibota comas, oculis vaga, languida voce,
Perdita deliciis. vitæ cui causa voluptas,
Elumbem mollire animum, petulanter amœnas
Haurire illecebras, & fractos solvere sensus.
Et nunc pervigilem ructabat marcida cœnam,
Sub lucem quia forte jacens ad fercula raucos
Audierat lituos, atque inde tepentia linquens
Pocula, lapsanti per vina & balsama gressu
Ebria calcatis ad bellum floribus ibat.
Non tamen illa pedes, sed curru invecta venusto
Saucia mirantum capiebat corda virorum.
O nova pugnandi species, non ales arundo
Nervo pulsa fugit, nec stridula lancea tuto
Emicat amento, framea nec dextra minatur.
Sed violas lascivia jacit, foliisque rosarum
Dimicat, & calathos inimica per agmina fundit.
Inde eblanditis virtutibus, halitus illex
Inspirat tenerum labefacta per ossa venenum.
Et male dulcis odor domat ora, & pectora, & arma,
Ferratosque toros oblito robore mulcet.
Dejiciunt animus ceu victi, spicula ponunt
Turpiter: heu dextris languentibus obstupefacti,
Dum currum varia gemmarum luce micantem
Mirantur, dum bractealis crepitantia lora,
Et solido ex auro pretiosi ponderis axem
Defixis inhiant obtutibus, & radiorum
Argento albentem seriem, quam summa rotarum
Flexura electri pallentis continet orbe.
Et jam cuncta acies in deditionis amorem
Sponte sua versis transibat perfida signis,
Luxuriæ servire volens, dominæque fluentis
Jura pati, & laxa ganeorum lege teneri.
Ingemuit tam triste nefas fortissima virtus,
Sobrietas, dextro socios decedere cornu,
Invictamque manum quondam sine cæde perire.
Vexillum sublime Crucis, quod in agmine primo
Dux bona prætulerat, defixa cuspide sistit,
Instauratque levem dictis mordacibus alam,
Extimulans animos nunc probris, nunc prece mixta:
Quis furor insanas agitat caligine mentes?
Quos ruitis? cui colla datis, quæ vincula tandem,
Proh pudor, armigeris amor est perferre lacertis?
Lilia luteolis interlucentia sertis,
Et ferrugineo vernantes flore coronas,
His placet assuetas bello jam tradere palmas
Nexibus? his rigidas nodis innectier ulnas?
Ut mitra cæsariem cohibens aurata virilem
Combibat infusum croceo religamine nardum.
Post inscripta oleo frontis signacula, terque
Unguentum regale datum est, & chrisma perenne,
Ut tener incessus vestigia syrmate verrat,
Sericaque infractis fluitent ut pallia membris
Post immortalem tunicam, quam pollice docto
Texuit alma Fides, dans impenetrabile tegmen
Pectoribus lotis, dederat quibus ipsa renasci.
Ite ad nocturnas epulas, ubi cantarus ingens
Despuit effusi spumantia damna falerni,
In mensam cyathis stillantibus, uda ubi multo
Fulcra mero, veterique toreumata rore rigantur.
Excidit ergo animis heremi sitis, excidit ille
Fons patribus de rupe datus, quem mystica virga
Elicuit scissi salientem e vertice saxi?
Angelicusve cibus prima in tentoria nostris
Fluxit avis, quem nunc sero felicior ævo
Vespertinus edit populus de corpore Christi?
His vos imbutos dapibus jam crapula turpis
Luxuriæ ad madidum rapit importuna lupanar,
Quosque viros non ita fremens, Idolaque bello
Cedere compulerant, saltatrix ebria flexit.
State precor vestri memores, memores quoque Christi,
Quæ sit vestra tribus, quæ gloria, quis Deus, & rex,
Quis dominus, meminisse decet. vos nobile Judæ
Germen adusque Dei genitricem, qua Deus ipse
Natus homo, procerum venistis sanguine longo.
Excitet egregias mentes celeberrima David
Gloria, continuis bellorum exercita curis.
Excitet & Samuel, spolium qui divite ab hoste
Attrectare vetat, nec victum vivere regem
Incircumcisum patitur, ne præda superstes
Victorem placidum rediviva in prælia poscat.
Parcere jam capto crimen putat ille tyranno:
At nobis contra vinci & succumbere votum est.
Pœniteat per si qua movet reverentia summi
Numinis, hoc tam dulce malum voluisse nefanda
Proditione sequi: si pœnitet, haud nocet error.
Pœnituit Jonathan jejunia sobria dulci
Conviolasse favo sumpto, mellisque sapore
Heu male gustato, regni dum blanda voluptas
Oblectat juvenem, jurataque sacra resolvit.
Sed quia pœnituit, nec fors lacrimabilis illa est,
Nec tinxit patrias sententia sæva secures:
En ego Sobrietas (si conspirare paratis)
Pando viam cunctis virtutibus, ut male fœda
Luxuries multo stipata satellite pœnas
Cum legione sua Christo sub judice pendat.
Sic effata, crucem Domini ferventibus offert
Obvia quadrigis, lignum venerabile in ipsos
Intentans frenos: quod ut expavere feroces
Cornibus expansis & summa fronte coruscum,
Vertunt præcipitem cæca formidine fusi
Per prærupta fugam, fertur resupina reductis
Nequidquam loris auriga, comasque madentes
Pulvere fœdat humi. tunc & vertigo rotarum
Impli-

Implicat excussam dominam: nam prona sub axe
Labitur, & lacero tardat sufflamine currum.
Addit Sobrietas vulnus lethale jacenti,
Conjiciens silicem rupis de parte molarem.
Hunc vexilliferæ, quoniam sors obtulit, ictum
Spicula nulla manu, sed belli insigne gerenti
Casus agit saxum, medii spiramen ut oris
Frangeret, & recavo misceret labra palato.
Dentibus introrsum resolutis lingua resectam
Dilaniata gulam frustis cum sanguinis implet.
Insolitis dapibus crudescit guttur, & ossa
Colliquefacta vorans revomit, quas hauserat offas.
  Ebibe jam proprium post pocula multa cruorem,
Virgo ait increpitans: sint hæc tibi fercula tandem
Tristia præteriti nimiis sub luxibus ævi.
Lascivas vitæ illecebras gustatus amaræ
Mortis, & horrifico sapor ultimus asperat haustu.
Cæde ducis dispersa fugit trepidante pavore
Nugatrix acies. Jocus & Petulantia primi
Cymbala projiciunt: bellum nam talibus armis
Ludebant, resono meditantes vulnera sistro.
Dat tergum fugitivus Amor, lita tela veneno,
Et lapsum ex humeris arcum pharetramque cadentem
Pallidus ipse metu sua post vestigia linquit.
Pompa ostentatrix vani splendoris, inani
Exuitur nudata peplo, discissa trahuntur
Serta venustatis, collique ac verticis aurum
Solvitur, & gemmas discordia dissona turpat.
Non piget attritis pedibus per acuta fruteta
Ire voluptatem: quoniam vis major acerbam
Compellit tolerare fugam, formido pericli
Prædurat teneras iter ad cruciabile plantas.
Qua se cumque fugax trepidis fert cursibus agmen,
Damna jacent, crinalis acus, redimicula, vittæ,
Fibula, flammeolum, strophium, diadema, monile.
His se Sobrietas, & totus Sobrietatis
Abstinet exuviis miles, damnataque castis
Scandala proculcat pedibus, nec fronte severos
Connivente oculos prædarum ad gaudia flectit.

Avaritiæ & Largitatis pugna.

  Fertur Avaritia gremio præcincta capaci,
Quidquid edax luxus pretiosum liquerat, unca
Corripuisse manu, pulchra ad ludibria vasto
Ore inhians, aurique legens fragmenta caduci
Inter arenarum cumulos: nec sufficit amplos
Implevisse sinus, juvat infarcire crumenis
Turpe lucrum, & gravidos furtis distendere fiscos,
Quos læva celante tegit, laterisque sinistri
Velat oprimento, velox nam dextra rapinas
Abradit, spoliisque ungues exercet ahenos.
Cura, fames, metus, anxietas, perjuria, pallor,
Corruptela, dolus, commenta, insomnia, sordes,
Eumenides, furiæ, monstri comitatus aguntur.
Nec minus interea rabidorum more luporum
Crimina persultant toto grassantia campo,
Matris Avaritiæ nigro de lacte creata.
Si fratris galeam fulvis radiare ceraunis
Germanus vidit commilito: non timet ensem
Exerere, atque caput socio mucrone ferire,
De consanguineo rapturus vertice gemmas.
Filius extinctum belli sub sorte cadaver
Aspexit si forte patris, fulgentia bullis
Cingula, & exuvias gaudet rapuisse cruentas.
Cognatam civilis agit discordia prædam,
Nec parcit propriis amor insatiatus habendi
Pignoribus, spoliatque suos fames impia natos.
  Talia per populos edebat funera victrix
Orbis Avaritia, sternens centena virorum
Millia vulneribus variis: hunc lumine adempto,
Effossisque oculis velut in caligine noctis
Cæcum errare sinit, perque offensacula multa
Ire, nec oppositum baculo tentare periclum.
Porro alium capit intuitu, fallitque videntem,
Insigne ostentans aliquid, quo dum petit ille,
Excipitur telo incautus, cordisque sub ipso
Saucius occulto ferrum suspirat adactum.
Multos præcipitans in aperta incendia cogit,
Nec patitur vitare focos, quibus æstuat aurum,
Quod petit arsurus pariter speculator avarus.
Omne hominum rapit illa genus, mortalia cuncta
Occupat interitu: neque enim est violentius ullum
Terrarum vitium, quod tantis cladibus ævum
Mundani involvat populi, damnetque gehennæ.
Quin ipsos tentare manu (si credere dignum est)
Ausa sacerdotes Domini, qui prælia forte
Ductores primam ante aciem pro laude gerebant
Virtutum, magnoque implebant classica flatu.
Et fors innocuo tinxisset sanguine ferrum,
Ni Ratio armipotens gentis Leviticis una
Semper fida comes, clypeum objectasset, & atræ
Hostis ab incursu claros texisset alumnos.
Stant tuti Rationis ope, stant turbine ab omni
Immunes, fortesque animi: vix in cute summa
Perstringens paucos tenui de vulnere lædit
Cuspis Avaritiæ. stupuit lues improba, castis
Heroum jugulis longe sua tela repelli.
Ingemit, & dictis ardens furialibus infit:
Vincimur, heu segnes, nec nostra potentia perfert
Vim solitam, languet violentia sæva nocendi,
Sueverat invictis quæ viribus omnia ubique
Rumpere corda hominum: nec enim tam ferrea quemquam
Formavit natura virum, cujus rigor æra
Spreverat, aut nostro foret impenetrabilis auro.
Ingenium omne neci dedimus, tenera, aspera, dura,
Docta, indocta simul, bruta, & sapientia, necnon
Casta, incesta meæ patuerunt pectora dextræ.
Sola igitur rapui quidquid Styx abdit avaris
Gurgitibus. nobis ditissima tartara debent
Quos retinent populos: quod volvunt secula nostrum est,
Quod miscet mundus vesana negotia, nostrum est.
Qui fit prævalidas quod pollens gloria vires
Deserit, & cassos ludit fortuna lacertos?
Sordet Christicolis rutilantis fulva monetæ
Effigies, sordent argenti emblemata, & omnis
Thesaurus nigrante oculis vilescit honore.
Quid sibi docta volunt fastidia? nonne triumphum
Egimus e Scarioth? magnus qui discipulorum,
Et conviva Dei, dum fallit fœdere mensæ
Haud quaquam ignarum, dextramque paropside tingit,
Incidit in nostrum flammante cupidine telum.
Infamem mercatus agrum de sanguine amici
Numinis, obliso luiturus jugera collo.
  Viderat & Jericho propria inter funera, quantum
Posset nostra manus, cum victor concidit Achan,
Cædibus insignis, murali & strage superbus,
Succubuit capto victis ex hostibus auro,
Dum veritis insigne legens anathema favillis,
Mœsta ruinarum spolia insatiabilis haurit.
Non illum generosa tribus, non plebis avitæ
Juvit Juda parens, Christo quandoque propinquo

Nobilis

Nobilis, & tali felix Patriarcha nepote.
Cui placet exemplom generis, placeat quoque forma,
Exitii sit pœna eadem, quibus & genus uuum est.
Quid moror aut Judæ populares, aut populares
Sacricolæ summi (summus oam fertur Aaron)
Fallere fraode aliqua Martis congressibos impat?
Nil tefert, armis contingat palma, dolisve.
Diaerat, & torvam feciem, furialiaque arma
Exuit, inque habitum sese transformat bonestum,
Fit Virtus specie, vultuque & veste severa,
Quam memoraot frugi, parce cui vivere cordi est:
Et servare suum, tamqoam nil raptet avare,
Artis adumbratæ meruit ceu sedula laudem.
Hujus se specie mendax Bellona coaptat.
Non ut avara lues, sed virtus parca putetur:
Necnon & tenero pieratis tegmine crines
Obtegit aoguinos, ut candida pella latentem
Dissimolet rabiem, diroque obtenta furori,
Quod rapere & clepere est, avideque abscondere parta,
Natorum curam dulci sub nomine jactet.
Talibus illudens, male credula corda virorum
Fallit imeginibus, monstrumqoe ferale sequuntur,
Dum credunt virtutis opus, capit impia Erionys
Consensu faciles, manicisque tenacibus arctat.
Attonitis ducibus, pertorbatisque maniplis
Nutabat virtutum acies errore bisormis
Portenti, ignoraos quid amicum credat in illo,
Quidve hostrile vocet letum, versatile & anceps
Lobricat incertos dubia sub imagioe visus.
Com sobito in mediom frendens miseratio campum
Prosilit aoeilio sociis, pugnamque capessit
Militiæ postrema gradu, sed sola duello
Impositora manum, ne quid jam triste supersit.
Omne onus ex bomeris rejecerat, omnibus ibat
Nudata exuviis, multu & se falce levarat,
Olim divitiis, gravibosque oppressa taleotis,
Libera oonc miserando inopes, quos larga benigne
Foverat, effundens patriom bene prodiga censum:
Jam loculos ditata Fide spectabat inanes,
Æternam numerans redituro fœnore summam.
Horruit invictæ Virtutis fulmen, inopsque
Mentis Avaritia stupefactis sensibus hæsit,
Certa mori: nam quæ fraudis via restat, ot ipsa
Calcatrie mundi mundanis victa fatiscat
Illecebris, spretoque iterum sese implicet auro!
Invadit trepidam virtus fortissima doris
Ulnarum nodis: obliso & gutture frangit
Eeanguem siccamqoe gulam: compressa ligantor
Vincla lacertorum sub mentum, & faucibus arctis
Eerorqueut animam, nullo quæ vuloere tapta
Palpitat, atque adito spiraminis intercepto
Inclusam patitur venarum carcere mortem.
Illa reluctanti genibusque & calcibus iostane
Perfodit & costas, atque ilia rumpit anhela,
Mox spolia extincto de corpore deripit, auri
Sordida frusta rudis, nec adhuc fornace tecoctam
Meteriem. tineis etiam marsupia crebris
Exesa, & virides obducta ærugine nommos
Dispergit servara dio victrie, & egenis
Dissipat, ac tenues captivo munere donat.
Tunc circumfusam voltu exultante coronam
Respiciens, alacris media inter millia clamat:
Solvite procinctum justi, & discedite eb armis,
Causa mali tenti jacet interfecta locrandi,
Ingluvie pereunte: licet requiescere sanctis.
Summa quies, nil velle super quam postulet usus
Debitus, ut simplex alimonia, vestis & ona
Infirmos tegat, ac recreet mediocriter artus,
Eepletumqoe modom natoræ oon trahat eetra.
Ingressuros iter peram ne tollito, neve
De tunicæ alterios gestamine providus esto.
Nec te sollicitet res crastina, ne cibus alvo
Desuerit, redeont escæ com sole diornæ.
Nonne vides, ut nulla avium ctas cogitet? ac se
Pascendam, præstante Deo, non aneia credat?
Confidunt volucres victum non desore viles,
Passeribusque subest modico venalibus asse
Indubitata fides, Dominum curere potentem
Ne pereaot. tu cora Dei, facies quoque Christi,
Ao dubitas, oe te tuus umqoam deserat autor?
Ne trepidare homines: vitæ dator, est dator escæ,
Quærite luciferum cælesti dogmate pastum,
Qui spem multiplicans alat inviolabilis ævi
Corporis immemores: memor est, qoi condidit illud,
Suppeditare cibos, atque indiga membra fovere.
His dictis coræ emotæ, metus, & labor, & vis,
Et scelus, & placitæ Fidei fraus inficiatrix
Depulsæ vertere solum. Pax inde fugaris
Hostibos alma abigit bellom: discingitur omnis
Terror, & avulsis exfibulat ilia zonis.
Vestis adusque pedes descendens defluit imos,
Temperat & rapidum privata Modestia gressum,
Cornicinum corva æra silent. placabilis implet
Vaginam gladius, sedato & pulvere campi
Suda redit facies, liquidæ sine oube diei.
Purpuream videas cæli clarescere lucem.
Agmina casta super vultum sensere Tonantis
Arridere hilares pulso certamine turmæ,
Et Christum gaudere suis victoribus, arcem
Ætheris, ac portum famulis aperire profuudum,
Dat signum felix Concordia, reddere castris
Victrices aquilas, atque in tentoria cogi.
Numquam tanta fuit species, nec par Deus olli
Militiæ, cum dispositis bifida agmina longe
Duceret ordinibus, peditom psallente caterva,
Ast alia de parte equitum resonaotibus hymnis.
Non aliter cecinit respectans victor hiantem
Israel rabiem ponti post terga minacis,
Cum jam progrediens calceret littora sicco
Ulteriora pede, stridensque per extima calcis
Mons tueret pendentis aquæ, nigrosque relapso
Gurgite Nilicolas fundo deprenderet imo,
Ac refluente sinu jam redderet unda naratum
Piscibus, & nudas præceps operiret arenas.
Pulsavit resono modulantia tympana plectro
Turba Dei, celebrans mirum ac memorabile seclis
Omnipotentis opus, liquidas inter freta ripas
Fluctibos incisis, & subsistente procella
Crescere, suspensosque globos potuisse teneri.
Sic eepugnata vitiorum gente, resultant
Mystica dulcimodis virtutom carmina psalmis.
Ventum erat ad fauces portæ castrensis, ubi arctum
Liminis introitum bifori dant cardine claustra.
Nascitor hic inopina mali lacrimabilis astu
Tempestas, placidæ torbatrix invida Pacis,
Qoæ taotum subita vexavit clade triumphum.

Concordiæ & Discordiæ pugna.

Inter confertos cuneos Concordia forte,
Dum stipata pedem jam tutis mœnibus infert,
Excipit occultum vitii latitantis ab ictu
Mucronem

Mucronem lævo io latere, ſqualentia quamvis
Testa catenato ferti ſub tegmine corpos
Ambirent, ſutis & acumen vulneris hamis
Reſpuerint, rigidis nec fila tenacia oodis
Impactum ſiuerent penetrare in viſcera telum.
Rara tamen chalybem tenui traolmittere puncto
Commiſſura dedit, qua ſeſe eatrema politæ
Squama ligat tunicæ, ſinus & ſibi conſerit oras.
Intulit boc vulous pugnatrix ſubdola victæ
Partis, & incautis victoribos inſidiata eſt.
Nam pulſa culparum acie Diſcordia noſtros
Intrarat cuneos, ſociam mentita figuram.
Sciſſa procul palla, & ſtrictum ſerpente flagellum
Multiplici, media camporum io ſtrage jacebant.
Ipia redimitos olea frondente capillos
Oſtentans, feſtis reſpondit læta choreis.
Sed ſicam ſub veſte tegit, te masima Virtus,
Te ſolam tanto e oumero, Concordia, triſti
Fraude petens. ſed non vitalia rumpere ſacri
Corporis eſt licitum, ſummo tėnus estima tactu
Læſa cutis, tenuem ſignavit ſanguine tivum.
Eaclemat Virtus ſubito turbata: Quid hoc eſt?
Quæ manus bic inimica latet? quæ pectora noſtra
Vulnerat, & ferrum tanta inter gaudia vibrat?
Quid juvat indomitos bello ſedaſſe ſurores,
Et ſaoctum vitiis pereuntibus omne receptum,
Si Virtus ſub pace cadit? Trepida agmina mœſtos
Convertere oculos: ſtillabat vulneris index
Ferrata de veſte cruor, moa & pavor hoſtem
Comminus aſtantem prodit: nam pallor io ore
Cooſcius audacis facti, dat ſigna reatus,
Et deprenſa tremit languens manus, & color albens.
Circumſtat propere ſtrictis mucronibus omnis
Virtutum legio, eaquirens fervente tumultu
Et genus, & nomen, patriam, ſectamque, deumque,
Quem colat, & juſſu cujatis veoerit. illa
Exſanguis, turbante meto, Diſcordia dicor,
Cognomento hæreſis. Deus eſt mihi diſcolor, inquit.
Nunc minor, aut major, modo duples, & modo ſimplea:
Cum placet, aereus & de phantaſmate viſus,
Aut ionata anima eſt: quoties volo ludere numen.
Præceptor Belial mihi ſit, domus eſt plaga mundi.
Non tulit olterius capti blaſphemia monſtri
Virtutum regina Fides, ſed verba loquentis
Impedit, & vocis claudit ſpiramina pilo,
Pollutam rigida transfigens cuſpide linguam.
Carpitor iooumetis feralis beſtia destris:
Fruſtatim ſibi quiſqoe rapit quod ſpargat io auras,
Quod canibus donet, corvis quod edacibus ultro
Offerat, immundis cœno eahalante cloacis
Quod tradat, monſtris quod mandet habere mariois.
Diſciſſum fœdis animalibus omne cadaver
Dividitur, ruptis perit hæreſis horrida membris.
Compoſitis igitur rerum morumque ſecundis
In commune bonis, poſtquam intra tuta morari
Contigit, ac ſtatione frui, valloque foveri
Pacificos ſenſos, & io ocia ſolvere curas;
Estruitur media caſtrorum ſede tribunal
Editiore loco, tumulus quem vertice acuto
Escitat in ſpecolam. ſubjecta unde omnia late
Liber inoffenſo circumſpicit aere viſus.
Hunc ſincera Fides, ſimul & Concordia ſacro
Fœdere juratæ Chriſti ſub amore ſorores
Conſcendunt apicem, mos & ſublime tribonal
Par ſanctom, carumque ſibi, ſupereminet æquo
Jure poteſtatis, conſiſtunt aggere ſummo
Conſpicuæ, populoſque jubeot aſtare frequentes.
Concurrunt alacres caſtris es omnibus omnes,
Nulla latet pars mentis iners, quæ corporis ullo
Intercepra ſinu per conceptacula ſeſe
Degeneri languore tegat, tentoria apertis
Cuncta patent velis, reſerantur carbaſa, ne quis
Marceat obſcuro ſterteus habitator operto.
Auribus ioteotis expectat concio, quidnam
Victores poſt bella vocet Concordia princeps,
Quam velit atque Fides virtutibus addere legem.
Erumpit primam in vocem Concordia, tali
Alloquio. Cumolata quidem jam gloria vobis
O patris, o Domioi fidiſſima pignora Chriſti,
Contigit: estincta eſt multo certamine ſæva
Barbaries, ſanctæ quæ circumſepſerat urbis
Indigenas, ferroque viros, flammaque premebat.
Publica ſed reqoies privatis rure, foroque
Conſtat amicitiis: ſciſſura domeſtica turbat
Rem populi, titubatque foris, qood diſſidet iotus.
Ergo cavete viri, ne ſit ſenteotia diſcors
Senſibus in veſtris, ne ſecta eaotica tectis
Naſcatur cooflata odiis, quia ſciſſa voluntas
Conſundit variis arcana biformia fibris.
Quod ſapimus conjungat amor: quod vivimus, uno
Conſpiret ſtudio, nil diſſociabile firmom eſt.
Utque bomini atque Deo medius intervenit Jeſus
Qui ſociat mortale patri, ne carnea diſtent
Spiritui ætenoo, ſitque ut Deus unus utrumque;
Sic quidquid gerimus, meotiſque & corporis actu,
Spiritus unimodis teaat compagibus unus.
Paa plenum virtutis opus, Paa ſumma laborum,
Pas belli eaacti pretium eſt, pretiumque pericli.
Sidera pace vigent, conſiſtunt terrea pace.
Nil placitum ſine pace Deo: non munus ad aram
Cum cupias offerre, probat, ſi turbida fratrem
Mens impacati ſub pectoris oderit antro:
Nec ſi flammivomis Chriſti pro oomine martyr
Ignibus inſilias, ſervans inamabile votum
Bile ſub obliqua, precioſam proſit Jeſu
Impendiſſe animam, meriti quia clauſula pax eſt.
Non inflata tumet, non iovidet æmula fratri.
Omnia perpetitur patiens, atque omnia credit.
Nunquam læſa dolet, cuncta offenſacula donat.
Occaſum lucis venia præcurrere geſtit
Anxia, ne ſtabilem linquat ſol conſcius iram.
Quiſque litare Deo mactatis volt holocauſtis,
Offerat io primis pacem: oolla hoſtia Chriſto
Dulcior. hoc ſolo ſancta ad dooaria vultum
Muoere cooverteos, liquido oblectatur odore.
Sed tamen & niveis tradit Deus ipſe columbis
Pennatom tenera plumarum veſte colubrum
Rimante ingenio docte internoſcere mistum
Innocuis avibus: latet & lupus ore cruento
Lacteolam mentitus ovem ſub vellere molli,
Cruda per agninos esercens funera rictus.
Hac ſeſe occultant Photinus & Arrius arte,
Immanes feritate lupi: diſcrimioa produnt
Noſtra, receuſque cruor, quamvis de corpore ſummo,
Quid poſſit furtiva manos. gemitom dedit omnis
Virtutum populus, caſu concuſſus acerbo.
Tunc generoſa Fides hæc ſubdidit: Imo ſecondis
Io rebus ceſſet gemitus: Concordia læſa eſt,
Sed defenſa Fides. quin & Concordia ſoſpes
Germanam comitata Fidem, ſua vulnera ridet.
Hæc mea ſola ſalus, nihil hac mihi triſte recepta.
Unum opus egregium reſtat poſt bella labori,

O pre-

O proceres, regni quod tandem pacifer hæres
Belligeri, armatæ successor inermis & aulæ
Instituit Solomon: quoniam genitoris anheli
Fumarat calido regum de sanguine dextra.
Sanguine nam terso templum fundatur, & ara
Ponitur auratis Christi domus ardua tectis.
Hierusalem templo tunc illustrata quieto
Suscepit jam diva Deum, circumvaga postquam
Sedit marmoreis fundata altaribus arca.
Surgat & in nostris templum venerabile castris,
Omnipotens cujus sanctorum sancta revisat.
Nam quid terrigenas ferro pepulisse phalanges
Culparum prodest, hominis si filius arce
Ætheris illapsus, purgati corporis urbem
Intret inornatam, templi splendentis egenus?
Hactenus alternis sudatum est comminus armis,
Munia nunc agitet tacitæ toga candida pacis,
Atque sacri sedem properet discincta juventus.
Hæc ubi dicta dedit, gradibus regina superbis
Desiliit, tantique operis Concordia consors
Metatura novum jacto fundamine templum:
Aurea planitiem spatiis percurrit arundo
Dimensis, quadrent ut quatuor undique frontes,
Ne commissuris distantibus angulus impar
Argutam mutilet per dissona symmetra normam.
Auroræ de parte tribus plaga lucida portis
Illustrata patet, triplex aperitur ad Austrum
Portarum numerus, tres occidualibus offert
Janua trina fores, toties Aquilonis ad axem
Panditur alta domus: nullum illic structile saxum,
Sed cava per solidum, multoque forata dolatu
Gemma relucenti limen complectitur arcu,
Vestibulumque lapis penetrabile concipit unus.
Portarum summis inscripta in postibus auro
Nomina Apostolici fulgent bissena senatus.
Spiritus bis titulis arcana recondita mentis
Ambit, & electos vocat in præcordia sensus.
Quaque hominis natura viget, qua corpore toto
Quadrua vis animæ, trinis ingressibus aram
Cordis adit, castisque colit sacraria votis.
Seu pueros sol primus agat, seu fervor ephebos
Incendat nimius, seu consummabilis ævi
Perficiet lux plena viros, sive algida Borræ
Ætas, decrepitam vocet ad pia sacra senectam.
Occurrit trinum quadrina ad compita nomen,
Quod bene discipulis disponit rex duodenis.
Quin etiam totidem gemmarum insignia textis
Parietibus distincta micant, animasque colorum
Viventes liquido lux evomit alta profundo.
Ingens chrysolithus nativo interlitus auro,
Hinc sibi sapphirum sociaverat, inde beryllum,
Distantesque nitor medius variarat honores.
Hinc Chalcedon hebes perfunditur ex hyacinthi
Lumine vicino: nam sorte cyanea propter
Stagna lapis cohibens, ostro fulgebat aquoso.
Sardonychen pingunt amethystina, pingit iaspis
Sardonium juxta appositum, pulcherque topazon.
Has inter species smaragdina gramine verno
Prata virent, volvitque vagos lux herbida fluctus.
Te quoque conspicuum structura interserit ardens
Chrysoprase, & sidus saxis stellantibus addit.
Stridebat gravidis funalis machina vinclis,
Immensas rapiens alta ad fastigia gemmas.
At domus interior septem subnixa columnis
Crystalli algentis, vitrea de rupe recisis
Construitur, quarum tegit edita calculus albens
In conum cæsus capita, & sinuamine subter
Subductus conchæ in speciem, quod mille talentis
Margaritum ingens opibusque & viribus arte
Adductis animosa Fides mercata pararat.
Hoc residet solio pollens Sapientia, & omne
Consilium regni celsa disponit ab aula,
Tutandique hominis leges sub corde retractat.
In manibus dominæ sceptrum, non arte politum,
Sed lignum vivum est, viridi quod stirpe recisum,
Quamvis nullus alat terreni cespitis humor,
Fronde tamen viret incolumi, tum sanguine tinctis
Intertexta rosis candentia lilia miscet,
Nescia marcenti florem submittere collo.
Hujus forma fuit sceptri gestamen Aaron
Floriferum, sicco quod germina cortice trudens,
Explicuit tenerum spe pubescente decorem,
Inque novos subito viruit virga arida fœtus.
Reddimus æternas indulgentissime doctor
Grates Christe tibi, meritosque sacramus honores
Ore pio: nam cor vitiorum stercore sordet.
Tu nos corporei latebrosa pericula operti,
Luctantisque animæ voluisti agnoscere casus.
Novimus ancipites nebuloso in pectore sensus
Sudare alternis conflictibus, & variato
Pugnarum eventu, nunc indole crescere dextram,
Nunc inclinatis cervicibus ad iuga vitæ
Deteriora trahi, seseque addicere noxis
Turpibus, & propriæ jacturam ferre salutis.
O quoties animam vitiorum peste repulsa
Sensimus incaluisse Deo, quoties tepefactum
Cæleste ingenium post gaudia candida tetro
Cessisse e stomacho! fervent bella horrida, fervent
Ossibus, atque inclusa fremit discordibus armis
Non simplex natura hominis. nam viscera limo
Effigiata premunt animum. contra ille sereno
Editus afflatu nigrantis carcere cordis
Æstuet, & sordes arcta inter vincla recusat.
Spiritibus pugnant variis lux atque tenebræ,
Distantesque animat duplex substantia vires,
Donec præsidio Christus Deus adsit, & omnes
Virtutum gemmas componat sede piata:
Atque ubi peccatum regnaverat, aurea templi
Atria constituens, texat spectamine morum
Ornamenta animæ: quibus oblectata decoro
Æternum solio dives Sapientia regnet.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ LIBER.

PRÆFATIO.

PEr quinquennia jam decem,
Ni fallor, fuimus, septimus insuper
Annum cardo rotat, dum fruimur sole volubili.
Instat terminus, & diem
Vicinum senio jam Deus applicat.
Quid nos utile tanti spatio temporis egimus?
Ætas prima crepantibus
Flevit sub ferulis, mox docuit toga
Infectum vitiis falsa loqui, non sine crimine.
Tum lasciva protervitas,
Ac luxus petulans, heu pudet, ac piget,
Fœdavit juvenem nequitiæ sordibus, ac luto.
Exin jurgia turbidos
Armarunt animos, & male pertinax
Vincendi studium subjacuit casibus asperis.
Bis legum moderamine

Frenos nobilium reximus urbium,
Jus civile bonis reddidimus, terruimus reos.
Tandem militiæ gradu
Evectum pietas principis extulit,
Assumptum propius stare jubens ordine proximo.
Hæc dum vita volans agit,
Irrepsit subito canities seni
Oblitum veteris me Saliæ consulis arguens.
Sub quo prima dies mihi,
Quam multas hyemes volverit, & rosas
Pratis post glaciem reddiderit, nix capitis probat.
Numquid talia proderunt
Carnis post obitum vel bona, vel mala:
Cum jam qoidquid id est quod fueram, mors aboleverit?
Dicendum mihi, quisquis es,
Mundum quem coluit, mens tua perdidit,
Non sunt illa Dei, quæ studuit, cujus habeberis.
Atqui fine sub ultimo
Peccatrix anima stultitiam exuat:
Saltem voce Deum concelebret, si meritis nequit.
Hymnis continuet dies,
Nec nox ulla vacet, quin dominom canat,
Pugnet contra hæreses, catholicam discutiat fidem.
Conculcet sacra gentium,
Labem Roma tuis inferat idolis,
Carmen martyribus devoveat, laudet Apostolos.
Hæc dum scribo, vel eloquor,
Vinclis o utinam corporis emicem
Liber, quo tulerit lingua sono mobilis ultimo.

Hymnus ad Galli cantum.

ALes diei nuntius
Lucem propinquam præcinit,
Nos excitator mentium
Jam Christus ad vitam vocat.
Auferte clamat lectulos,
Ægros sopores, desides,
Castique, recti, ac sobrii
Vigilate, jam sum proximus.
Post solis ortum fulgidi
Serum est cubile spernere,
Ni parte noctis addita
Tempus labori adjeceris.
Vox ista, qua strepunt aves
Stantes sub ipso culmine
Paulo ante quam lux emicet,
Nostri figura est Judicis.
Tectos tenebris horridis,
Stratisque opertos segnibus,
Suadet quietem linquere
Jam jamque venturo die.
Ut cum coruscis flatibus
Aurora cælum sparserit,
Omnes labore exercitos
Confirmet ad spem luminis.
Hic somnus ad tempus datus
Est forma mortis perpetis:
Peccata ceu nox horrida
Cogunt jacere, ac stertere.
Sed vox ab alto culmine
Christi docentis præmonet,
Adesse jam lucem prope,
Ne mens sopori serviat.
Ne somnus usque ad terminos
Vitæ socordis, opprimat
Pectus sepultum crimine,
Et lucis oblitum suæ.
Ferunt vagantes dæmonas
Lætos tenebris noctium,
Gallo canente exterritos
Sparsim timere, & cedere.
Invisa nam vicinitas
Lucis, salutis, numinis,
Rupto tenebrarum situ
Noctis fugat satellites.
Hoc esse signum præscii
Norunt repromissæ spei,
Qua nos soporis liberi
Speramus adventum Dei.
Quæ vis sit hujus alitis,
Salvator ostendit Petro,
Ter ante quam gallus canat,
Sese negandum prædicans.
Fit namque peccator prius
Quam præco lucis proximæ
Illustret humanum genus,
Finemque peccandi ferat.
Flevit negator denique
Ex ore prolapsum nefas:
Cum meos maneret innocens,
Animusque servaret fidem.
Nec tale quidquam postea
Lingua loquutus lubrica est:
Cantuque galli cognito,
Peccare justus destitit.
Inde est quod omnes credimus,
Illo quietis tempore,
Quo gallus exultans canit,
Christum rediisse ex inferis.
Tunc mortis oppressus vigor,
Tunc lex subacta est tartari,
Tunc vis diei fortior
Noctem coegit cedere.
Jam jam quiescant improba,
Jam culpa furva obdormiat,
Jam noxa letalis suum
Perpessa somnum, marceat.
Vigil vicissim spiritus
Quodcumque restat temporis,
Dum meta noctis clauditur,
Stans ac laborans excubet.
Jesum ciamus vocibus,
Flentes, precantes, sobrii:
Intenta supplicatio
Dormire cor mundum vetat.
Sat convolutis artubus
Sensum profunda oblivio
Pressit, gravavit, obruit
Vanis vagantem somniis.
Sunt nempe falsa & frivola
Quæ mundiali gloria
Ceu dormientes egimus:
Vigilemus, hic est veritas.
Aurum, voluptas, gaudium,
Opes, honores, prospera,
Quæcumque nos inflant mala,
Fit mane, nil sunt omnia.
Tu Christe somnum disjice,
Tu rumpe noctis vincula:
Tu solve peccatum vetus,
Novumque lumen ingere.

Hymnus

Hymnus Matutinus.

NOx, & tenebræ, & nubila
Confusa mundi, & turbida,
Lux intrat, albescit polus,
Christus venit, discedite:
Caligo terræ scinditur
Percussa solis spiculo:
Rebusque jam color redit,
Vultu nitentis sideris.
Sic nostra mox obscuritas,
Fraudisque pectus conscium,
Ruptis retectum nubibus
Regnante pallescit Deo.
Tunc non licebit claudere,
Quod quisque fuscum cogitat,
Sed mane clarescent novo
Secreta mentis prodita.
Fur ante lucem squalido
Impune peccat tempore,
Sed lux dolis contraria
Latere furtum non sinit.
Versuta fraus, & callida
Amat tenebris obtegi,
Aptamque noctem turpibus
Adulter occultus fovet.
Sol ecce surgit igneus,
Piget, pudescit, pœnitet:
Nec teste quisquam lumine
Peccare constanter potest.
Quis mane sumptis nequiter
Non erubescit poculis,
Cum fit libido temperans,
Castumque nugator sapit?
Nunc nunc severum vivitur,
Nunc nemo tentat ludicrum,
Inepta nunc omnes sua
Vultu colorant serio.
Hæc hora cunctis utilis,
Qua quisque, quod studet, gerat,
Miles, togatus, navita,
Opifex, arator, institor.
Illum forensis gloria,
Hunc triste raptat classicum,
Mercator hinc, ac rusticus
Avara suspirant lucra.
At nos lucelli ac fœnoris,
Fandique prorsus nescii,
Nec arte fortes bellica,
Te, Christe, solum novimus.
Te mente pura & simplici,
Te voce, te cantu pio,
Rogare curvato genu
Flendo & canendo discimus.
His nos lucramur quæstibus,
Hac arte tantum vivimus,
Hæc inchoamus munera,
Cum sol resurgens emicat.
Intende nostris sensibus,
Vitamque totam dispice:
Sunt multa fucis illita,
Quæ luce purgentur tua.
Durare nos tales jube,
Quales, remotis sordibus,
Nitere pridem jusseras,
Jordane tinctos flumine.

Quodcumque nox mundi dehinc
Infecit atris nubibus,
Tu rex Eoi sideris
Vultu sereno illumina.
Tu sancte, qui teterrimam piceum
Candore tingis lacteo,
Ebenoque crystallum facis,
Delicta terge livida.
Sub nocte Jacob cærula
Luctator audax Angeli
Eo usque dum lux surgeret
Sudavit impar prælio.
Sed cum jubar claresceret,
Lapsante claudus poplite,
Femurque victus debile
Culpæ vigorem perdidit.
Nutabat inguen saucium,
Quæ corporis pars vilior,
Longeque sub cordis loco,
Diram fovet libidinem.
Hæ nos docent imagines
Hominem tenebris obsitum,
Si forte non cedat Deo,
Vires rebelles perdere.
Erit tamen beatior,
Intemperans membrum cui
Luctando claudum, & tabidum
Dies oborta inveneirt.
Tandem facessat cæcitas,
Quæ nosmet in præceps diu
Lapsos sinistris gressibus
Errore traxit devio.
Hæc lux serenum conferat,
Purosque nos præstet sibi.
Nihil loquamur subdolum:
Volvamus obscurum nihil.
Sic tota decurrat dies.
Ne lingua mendax, nec manus,
Oculive peccent lubrici,
Ne noxa corpus inquinet.
Speculator adstat desuper,
Qui nos diebus omnibus,
Actusque nostros prospicit
A luce prima in vesperum.
Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur quidquid est,
Humana quod mens concipit,
Hunc nemo fallit judicem.

Hymnus ante cibum.

O Crucifer bone, lucisator,
Omniparens pie, verbigena,
Edite corpore virgineo,
Sed prius in genitore potens,
Astra, solum, mare quam fierent.
Huc nitido, precor, intuitu
Flecte salutiferam faciem,
Fronte serenus, & irradia,
Nominis ut sub honore tui
Has epulas liceat capere.
Te sine dulce nihil, Domine,
Nec juvat ore quid appetere,
Pocula ni prius, atque cibos,
Christe, tuus favor imbuerit,
Omnia sanctificante fide.

Fercula nostra Deum sapiant,
Christus & influat in pateras:
Seria, ludicra, verba, jocos,
Denique quod sumus, aut agimus,
Trina superna regat pietas.
Hic mihi nulla rosæ spolia,
Nullus aromate fragrat odor,
Sed liquor influit ambrosius,
Nectareamque fidem redolet
Fusus ab usque patris gremio.
Sperne camœna leves hederas,
Cingere tempora queis solita es,
Serteque mystica dactylico
Texere docta, liga strophio,
Laude Dei redimita comas.
Quod generosa potest anima,
Lucis & ætheris indigena,
Solvere dignius obsequium,
Quem data munera si recinat
Artificem moduleta suum?
Ipse homini quia cuncta dedit,
Quæ capimus, dominante manu,
Quæ polus, aut humus, aut pelagus,
Aere, gurgite, rure creant,
Hæc mihi subdidit, & sibi me.
Callidus inlaqueat volucres
Aut pedicis dolus, aut maculis,
Illita glutine corticeo
Vimina plumigerem seriem
Impediunt, & abire vetant.
Ecce per æquora fluctivagos
Texta greges sinuosa trahunt.
Piscis item sequitur calamum,
Raptus acumine vulnifico,
Credula saucius ora cibo.
Fundit opes ager ingenuas,
Dives aristiferæ segetis,
Hic ubi vitea pampineo
Brachia palmite luxuriant,
Pacis alumna ubi bacca viret.
Hæc opulentia Christicolis
Servit, & omnia suppeditat.
Absit enim procul illa fames,
Cædibus ut pecudum libeat
Sanguineas lacerare dapes.
Sint fera gentibus indomitis
Prandia de nece quadrupedum:
Nos oleris coma, nos siliqua
Fœta legumine multimodo
Paverit innocuis epulis.
Spumea mulctra gerunt niveos
Ubere de gemino latices,
Perque coagula densa liquor
In solidum coit, & fragili
Lac tenerum premitur calatho.
Mella recens mihi Cecropia
Nectare sudat olente favus,
Hæc opifex apis aerio
Rore liquat, tenuique thymo,
Nexilis inscia connubii.
Hinc quoque pomiferi nemoris
Munera mitia proveniunt,
Arbor onus tremefacta suum
Deciduo gravis imbre pluit,
Puniceosque jacit cumulos.
Quæ veterum tuba, quæve lyra
Flatibus incita, vel fidibus,
Divitis omnipotentis opus,
Quæque fruenda patent homini,
Laudibus æquiparare queat?
Te, pater optime, mane novo,
Solis & orbita cum media est,
Te quoque luce sub occidua,
Sumere cum monet hora cibum,
Nostra Deus canit harmonia.
Quod calet halitus interior,
Corde quod abdita vena tremit,
Pulsat & incita quod resonam
Lingua sub ore latens caveam,
Laus superi patris esto mihi.
Os igitur tua sancta manus
Cespite composuit madido,
Effigiem meditata suam:
Utque foret rata materies,
Flavit & indidit ore animam.
Tunc per amœna vireta jubet
Frondicomis habitare locis:
Ver ubi perpetuum redolet,
Prataque multicolora latex
Quadrifluo celer amne rigat.
Hæc tibi nunc famulentur, ait,
Usibus omnia dedo tuis.
Sed tamen aspera mortifero
Stipite carpere poma veto,
Qui medio viret in nemore.
Hic draco perfidus indocile
Virginis inlicit ingenium,
Ut socium malesuada virum
Mandere cogeret ex vetitis,
Ipsa pari peritura modo.
Corpora mutua, nosse nefas,
Post epulas inoperta vident,
Lubricus error & erubuit.
Tegmina suta parant foliis,
Dedecus ut pudor occuleret.
Conscia culpa Deum pavitans
Sede pia procul exigitur:
Innuba fœmina quæ fuerat,
Conjugis excipit imperium,
Fœdera tristia jussa pati.
Auctor & ipse doli coluber
Plectitur improbus, ut mulier
Colla trilinguia calce terat:
Sic coluber muliebra solum
Suspicit, atque virum mulier.
His ducibus viriosa dehinc
Posteritas ruit in facinus:
Dumque rudes imitatur avos,
Fasque nefasque simul glomerans
Impia crimina morte luit.
Ecce venit nova progenies,
Æthere proditus alter homo,
Non luteus, velut ille prius:
Sed Deus ipse gerens hominem,
Corporeisque carens vitiis.
Fit caro vivida Sermo patris,
Numine quem rutilante gravis
Non thalamo, neque jure tori,
Nec genialibus illecebris
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aspidis atque hominis,

Dig[illegible]

Digladiabile dissidium,
Quod modo cernua femineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere namque Deum merita
Omnia virgo venena domat,
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger revomit,
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modo non trepidat,
Territa de grege candido?
Impavidas lupus inter oves
Tristis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitansque truces aquilas
Per vaga nubila, perque notos
Sidere lapsa columba fugat.
Tu mihi Christe columba potens,
Sanguine pasta cui cedit avis:
Tu niveus per ovile tuum
Agnus hiante lupum prohibes,
Sub juga tigridis ora premens.
Da locuples Deus hoc famulis
Rite precantibus, ut tenui
Membra cibo recreata levent:
Neu piger immodicis dapibus
Viscera tenta gravet stomachus.
Haustus amarus abesto procul,
Nec libeat tetigisse manu
Exitiale quid, aut vetitum,
Gustus & ipse modum teneat,
Sospitet ut jecur incolume.
Sit satis anguibus horrificis,
Liba quod impia corporibus
Ab miseram peperere necem,
Sufficiat semel ob facinus
Plasma Dei potuisse mori.
Oris opus, vigor igneolus
Non moritur, quia flante Deo
Compositus, superoque fluens
De solio patris artificis,
Vim liquidæ rationis habet.
Viscera mortua quin etiam
Post obitum reparare datur,
Eque suis iterum tumulis
Prisca renascitur effigies,
Pulvereo coeunte situ.
Credo equidem, neque vana fides,
Corpora vivere more animæ:
Nam modo corporeum memini
De Phlegethonte gradu facili
Ad superos remeasse Deum.
Spes eadem mea membra manet,
Quæ redolentia funereo
Jussa quiescere sarcophago,
Dux parili redivivus humo
Ignea Christus ad astra vocat.

Hymnus post cibum.

PAstis visceribus, ciboque sumpto,
Quem lex corporis imbecilla poscit,
Laudem lingua Deo patri rependat:
Patri, qui Cherubin sedile factum,
Necnon & Seraphin suum supremo
Subnixus solio tenet, regitque.
Hic est, quem Sabaoth Deum vocamus,
Expers principii, carensque fine,
Rerum conditor, & repertor orbis.
Fons vitæ liquida fluens ab arce,
Infusor fidei, sator pudoris,
Mortis perdomitor, salutis auctor.
Omnes quod sumus, aut vigemus, inde est.
Regnat spiritus ille sempiternus,
A Christo simul & parente missus.
Intrat pectora candidus pudica,
Quæ templi vice consecrata rident,
Postquam combiberint Deum medullis.
Sed si quid vitii, dolive nasci
Inter viscera jam dicata sensit,
Ceu spurcum, refugit celer sacellum.
Tetrum flagrat enim vapore crasso
Horror conscius æstuante culpa,
Offensumque bonum niger repellit.
Nec solus pudor, innocensque votum
Templum constituunt perenne Christo
In cordis medii sinu ac recessu:
Sed ne crapula ferveat cavendum est,
Quæ sedem fidei cibis refertam
Usque ad congeriem coartet intus.
Parcis victibus expedita corda
Infusum melius Deum receptant:
Hic pastus animæ est, saporque verus.
Sed nos tu gemino fovens paratu,
Artus atque animas utroque pastu
Confirmas pater, ac vigore comples.
Sic olim tua præcluens potestas,
Inter raucisonos situm leones
Illapsis dapibus virum refovit.
Illum sutile numen execrantem,
Et curvare caput sub expolita
Æris materia nefas putantem:
Plebs diræ Babylonis ac tyrannus
Morti subdiderant, feris dicarant,
Sævis protinus haustibus vorandum.
O semper pietas, fidesque tuta:
Lambunt indomiti virum leones,
Intactumque Dei tremunt alumnum.
Astant comminus, & jubas reponunt,
Mansuescit rabies, famesque blanda
Prædam rictibus lambit incruentis.
Sed cum tenderet ad superna palmas,
Expertumque sibi Deum rogaret,
Clausus jugiter, indigensque victu,
Jussus nuncius advolare terris,
Qui pastum famulo daret probato,
Raptim desilit, obsequente mundo.
Cernit forte procul dapes inemptas,
Quas messoribus Abacuc propheta
Agresti bonus exhibebat arte.
Hujus cæsarie manu prehensa,
Plenis sicut erat gravem canistris
Suspensum rapit & vehit per auras.
Tum raptus simul ipse, prandiumque
Sensim labitur in lacum leonum,
Et quas tunc epulas gerebat, offert.
Sumas lætus, ait, libensque carpas
Quæ summus pater, angelusque Christi
Mittunt liba tibi sub hoc periclo.
His sumptis, Danielus excitavit
In cœlum faciem, ciboque fortis

Amen

Amen reddidit, Alleluja dixit.
Sic nos muneribus tuis refecti,
Largitor Deus omnium bonorum,
Grates reddimus, & sacramus hymnos.
Tu nos tristifico velut tyranno,
Mundi scilicet impotentis actu
Conclusos, regis, & feram repellis.
Quæ circumfremit, ac votare tentat,
Infanos acuens furore dentes,
Cum te, summe Deus, precemur unum.
Vexamur, premimur, malis rotamur,
Oderunt, lacerant, trahunt, lacessunt,
Juncta est suppliciis Fides iniquis.
Nec desit tamen anxiis medela:
Nam languente trucis leonis ira,
Illapsæ superingeruntur escæ.
Quas si quis sitienter hauriendo
Non gustu tenui, sed ore pleno,
Internis velit implicare venis:
Hic sancto satiatus ex propheta,
Justorum capiet cibos virorum,
Qui fructum Domino metunt perenni.
Nil est dulcius ac magis saporum,
Nil quod plus hominem juvare possit,
Quam vatis pia præcinentis orsa.
His sumptis licet insolens potestas
Pravum judicet, irrogetque mortem:
Impasti licet inruant leones,
Nos semper Dominum patrem fatentes,
In te, Christe Deus, loquemur unum,
Constanterque tuam crucem feremus.

Hymnus ad incensum cerei Paschalis.

INventor rutili dux bone luminis,
Qui certis vicibus tempora dividis,
Merso sole chaos ingruit horridum,
Lucem Christe tuis redde fidelibus.
Quamvis innumero sidere regiam,
Lunarique polum lampade pinxeris,
Incussu silicis lumina nos tamen
Monstras saxigeno semine quærere.
Hoc signas opera conditor inclyte,
Lumen veridicum mentibus omnium
In Christo Domino quærere jugiter,
Quem petram loquitur doctor egregius.
Ne nesciret homo spem sibi luminis
In Christi solido corpore conditam,
Qui dici stabilem se voluit petram;
Nostris igniculis unde genus venit.
Pinguis quos olei rore madentibus
Lychnis, aut facibus pascimus aridis,
Quin & fila favis scirpea floreis,
Presso melle prius collita fingimus.
Vivax flamma viget, seu cava testula
Succum linteolo suggerit ebrio,
Seu pinus piceam fert alimoniam,
Seu ceram teretem stuppa calens bibit.
Nectar de liquido vertice fervidum
Guttatim lacrimis stillat alentibus,
Ambustum quoniam vis facit ignea
Imbrem de madido flere cacumine.
Splendent ergo tuis muneribus, pater,
Flammis mobilibus scilicet atria,
Absentemque diem lux agit æmula,
Quam nox cum lacero victa fugit peplo.

Sed quis non rabidi luminis arduam,
Manantemque Deo cernat originem?
Moses nempe Deum spinifero in rubo
Vidit conspicuo lumine flammeum.
Felix, qui meruit sentibus in sacris
Cœlestis solii visere principem,
Jussus nexa pedum vincula solvere,
Ne sanctum involucris pollueret locum.
Hunc ignem populus sanguinis inclyti
Majorum meritis tutus, & impotens,
Suetus sub Dominis vivere barbaris,
Jam liber sequitur longa per avia.
Qua gressum tulerant, castraque cærulæ
Noctis per medium concita movarant,
Plebem pervigilem fulgure prævio
Ducebat radius sole micantior.
Sed rex Niliaci littoris invido
Fervens felle, jubet prævalidam manum
In bellum rapidis ire cohortibus,
Ferratasque acies clangere classicum.
Sumunt arma viri, seque minacibus
Accingunt gladiis: triste canit tuba:
Hic fidit jaculis, ille volantia
Præfigit calamis spicula Gnosiis.
Densetur cuneis turba pedestribus,
Currus pars, & equos & volucres totas
Conscendunt celeres, signaque bellica
Prætendunt tumidis clara draconibus.
Hinc jam servitii nescia pristini
Gens Pelusiacis usta vaporibus,
Tandem purpurei gurgitis hospita
Rubris littoribus fessa resederat.
Hostis dirus adest cum duce perfido,
Infert & validis prælia viribus.
Moses porro suos in mare præcipit
Constans intrepidis tendere gressibus.
Præbent rupta locum stagna viantibus,
Riparum in faciem pervia sistitur
Circumstans vitreis unda liquoribus,
Dum plebs sub bifido permeat æquore.
Pubes quin etiam decolor asperis
Irritata odiis, rege sub impio,
Hebræum sitiens fundere sanguinem
Audet se pelago credere concavo.
Ibant præcipiti turbine percita
Fluctus per medios agmina regia.
Sed confusa dehinc unda revolvitur
In semet revolans gurgite confluo.
Currus tunc, & equos, telaque naufraga,
Ipsos & proceres, & vaga corpora
Nigrorum videas nare satellitum,
Atcis judicium triste tyrannicæ.
Quæ tandem poterit lingua retexere
Laudes, Christe, tuas? qui domitam Pharon
Plagis multimodis cedere præsuli
Cogis justitiæ, vindice dextera.
Qui pontum rabidis æstibus invium
Persultare vetas, ut refluo in salo
Securus pateat te duce transitus,
Et mox unda rapax ut voret impios.
Cui jejuna viæ saxa madentibus
Exundant scatebris, & latices novos
Fundit scissa silex, quæ sitientibus
Dat potum populis axe sub igneo.
Instar fellis aqua tristifico in lacu
Fit, ligni venia, mel velut Atticum.

Lignum

Lignum est, quo sapiunt aspera dulcius,
Nam præfixa cruci spes hominum viget.
Implet castra cibus tunc quoque pinguidus.
Illabens gelida grandine densius,
His mensas epulis, hac dape construunt,
Quam dat sidereo Christus ab æthere.
Nec non imbrifero ventus anhelitu
Crassa nube leves invehit alites,
Quæ difflata in humum, cum semel agmina
Fluxerunt, reduci non revolant fuga.
Hæc olim patribus præmia contulit
Insignis pietas Numinis unici,
Cujus subsidio nos quoque vescimur,
Pascentes dapibus pectora mysticis.
Fessos ille vocat per freta seculi,
Discissis populum turbinibus regens:
Raptatasque animas mille laboribus
Justorum in patriam scandere præcipit.
Illic purpureis tecta rosariis,
Omnis fragrat humus, cultaque pinguia
Et molles violas, & tenues crocos
Fundit fonticulis unda fugacibus.
Illic & gracili balsama succulo
Desudata fluunt, raraque cinnama
Spirant, & folium fonte quod abdito
Prælabens fluvius portat in exitum.
Felices animæ prata per herbida
Concentu parili suave sonantibus
Hymnorum modulis dulce canunt meloe,
Calcant & pedibus lilia candidis.
Sunt & spiritibus sæpe nocentibus
Pœnarum celebres sub styge feriæ,
Illa nocte sacer qua rediit Deus
Stagnis ad superos ex Acheronticis.
Non sicut tenebras de face fulgida
Surgens Oceano lucifer imbuit,
Sed terris Domini de cruce tristibus
Major sole novum restituens diem.
Marcent suppliciis tartara mitibus,
Exultatque sui carceris otio
Umbrarum populus, liber ab ignibus,
Nec fervent solito flumina sulphure.
Nos festis trahimus per pia gaudia
Noctem conciliis, votaque prospera
Certatim vigili congerimus prece,
Extructoque agimus liba sacrario.
Pendent mobilibus lumina funibus,
Quæ suffixa micant per laquearia,
Et de languidulis fota natatibus
Lucem perspicuo flamma jacit vitro.
Credas stelligeram desuper aream
Ornatam geminis stare trionibus,
Et qua Phosphoreum temo regit jugum
Passim purpureos spargier hesperos.
O res digna, Deus, quam tibi roscidæ
Noctis principio grex tuus offerat,
Lucem, qua tribuis nil pretiosius;
Lucem, qua reliqua præmia cernimus.
Tu lux vera oculis, lux quoque sensibus,
Intus tu speculum, tu speculum foris:
Lumen quod famulans offero, suscipe,
Tinctum pacifici chrismatis unguine.
Per Christum genitum summe, Pater, tuum,
In quo visibilis stat tibi gloria:
Qui noster Dominus, qui tuus unicus
Spirat de patrio corde Paraclitum.

Per quem splendor, honos, laus, sapientia,
Majestas, bonitas, & pietas tua
Regnum continuat numine triplici,
Texens perpetuis secula seculis.

Hymnus ante somnum.

ADes, Pater supreme,
Quem nemo vidit umquam:
Patrisque Sermo Christe,
Et spiritus benigne.
O Trinitatis hujus
Vis una, lumen unum,
Deus ex Deo perennis,
Deus ex utroque missus.
Fluxit labor diei,
Redit quietis hora;
Blandus sopor vicissim
Fessos relaxat artus.
Mens æstuans procellis,
Curisque sauciata,
Totis bibit medullis
Obliviale poculum.
Serpit per omne corpus
Lethæa vis, nec ullum
Miseris doloris ægri
Patitur manere sensum.
Lex hæc data est caducis
Deo jubente membris,
Ut temperet laborem
Medicabilis voluptas.
Sed dum pererrat omnes
Quies amica venas,
Pectusque feriatum
Placat rigante somno:
Liber vagat per auras
Rapido vigore sensus,
Variasque per figuras
Quæ sunt operta cernit.
Quia mens soluta curis,
Cui est origo Cælum,
Purusque fons ab æthra
Iners jacere nescit.
Imitata multiformes
Facies sibi ipsa fingit,
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.
Sed sensa somniantum
Dispar fatigat horror,
Nunc splendor intererrat,
Qui dat futura nosse.
Plerumque dissipatis
Mendax imago veris,
Animos pavore mœstos
Ambage fallit atra.
Quem rara culpa morum
Non polluit frequenter,
Hunc lux serena vibrans
Res edocet latentes.
At qui coinquinatum
Vitiis cor impiavit,
Lusus pavore multo
Species videt tremendas.
Hoc Patriarcha noster
Sub carceris catena
Geminis simul ministris

Interpres

Interpres adprobavit.
Quorum reversus unus
Dat poculum tyranno:
Ast alterum rapaces
Fiaum vorant volucres.
Ipsum deinde regem
Perpleaa somniantem,
Monuit famem futuram
Clausis cavere acervis.
Mox præsul ac tetrarches
Regnum per omne jussus
Sociam tenere virgam
Dominæ resedit aulæ.
O quam profunda justis
Arcana, per soporem
Aperit tuenda Christus,
Quam clara, quam tacenda!
Evangelista summi
Fidissimus magistri,
Signata quæ latebant
Nebulis videt remotis.
Ipsum Tonantis agnum
De cæde purpurantem,
Qui conscium futuri
Librum resignat unus.
Hujus manum potentem
Gladius perarmat anceps,
Et fulgurans utrimque
Duplicem minatur ictum.
Quæsitor ille solus
Animæque corporisque:
Ensisque bis timendus
Prima ac secunda mors est.
Idem tamen benignus
Ultor, retundit iram,
Paucosque non piorum
Patitur perire in ævum.
Huic inclytus perenne
Tribuit pater tribunal:
Hunc obtinere jussit
Nomen supra omne nomen.
Hic præpotens cruenti
Extinctor antichristi,
Qui de furenti monstro
Pulchrum refert tropæum.
Quam bestiam rapacem,
Populosque devorantem,
Quam sanguinis Charybdim,
Joannes execratur.
Hæc nempe quæ sacratum
Præferre nomen ausa,
Imam petit gehennam,
Christo peremta vero.
Tali sopore justus
Mentem relaxat heros,
Ut spiritu sagaci
Cælum peragret omne.
Nos nil meremur horum,
Quos creber implet error,
Concreta quos malarum
Vitiat cupido rerum.
Sat est quiete dulci
Fessum fovere corpus,
Sat si nihil sinistrum
Vanæ minentur umbræ.
Cultor Dei memento
Te fontis & lavacri
Rorem subisse sanctum,
Te chrismate innotatum.
Fac, cum vocante somno
Castum petis cubile,
Frontem, locumque cordis
Crucis figura signet.
Crux pellit omne crimen,
Fugiunt crucem tenebræ:
Tali dicata signo
Mens fluctuare nescit.
Procul o procul vagantum
Portenta somniorum,
Procul esto pervicaci
Præstigiator astu.
O tortuose serpens,
Qui mille per meandros
Fraudesque flexuosas
Agitas quieta corda:
Discede, Christus hic est
Hic Christus est, liquesce:
Signum quod ipse nosti,
Damnat tuam catervam.
Corpus licet fatiscens
Jaceat recline paulum,
Christum tamen sub ipso
Meditabimur sopore.

Hymnus Jejunantium.

O Nazarene Dux Bethlem, verbum patris,
Quem partus Alvi Virginalis protulit,
Adesto castis Christe parsimoniis,
Festumque nostrum rex serenus aspice,
Jejuniorum dum litamus victimam.
Nil hoc profecto purius mysterio,
Quo fibra cordis expiatur lividi,
Intemperata quo domantur viscera,
Arvina putrem ne resudans crapulam
Obstrangulatæ mentis ingenium premat.
Hinc subjugatur luxus, & turpis gula,
Vini atque somni degener socordia,
Libido sordens, inverecundus lepos,
Variæque pestes languidorum sensuum,
Parcam subactæ disciplinam sentiunt.
Nam si licenter diffluens potu & cibo,
Jejuna rite membra non coerceas;
Sequitur frequenti marcida oblectamine,
Scintilla mentis ut tepescat nobilis,
Animusque pigris stertat ut præcordiis.
Frenentur ergo corporum cupidines,
Detersa ut intus emicet prudentia:
Sic exciraro perspicax acumine,
Liberque flatu laxiore, spiritus,
Rerum parentem rectius precabitur.
Helias tali crevit observantia
Vetus sacerdos, ruris hospes aridi:
Fragore ab omni quem remotum & segregem
Sprevisse tradunt criminum frequentiam,
Casto fruentem Syrtium silentio.
Sed mox in auras igneis jugalibus,
Curruque raptus evolavit præpeti,
Ne de propinquo sordium contagio
Dirus quietum mundus afflaret virum
Olim probatis inclytum jejuniis.
Non ante cœli principem septemplicis

Moses

Moses tremendi fidus interpres throni
Potuit videre, quam decem recursibus
Quater volutis sol peragrans sidera
Omni carentem cerneret substantia.
Victus precanti solus in lachrymis fuit,
Nam flendo pernox, irrigatum pulverem
Humi madentis ore pressit cernuo.
Donec loquentis voce perstrictus Dei,
Expavit ignem non ferendum visibus.
Joannes hujus artis haud minus potens,
Dei perennis præcucurrit Filium,
Curvos viarum qui retorsit tramites,
Et flexuosa corrigens dispendia,
Dedit sequendam calle recto lineam.
Hanc obsequelam præparabat nuncius
Mox affuturo construens iter Deo,
Clivosa planis, confragosa ut lenibus
Converterentur, neve quidquam devium
Illapsa terris inveniret veritas.
Non usitatis ortus hic natalibus,
Oblita lactis jam vieto in pectore
Matris tetendit serus infans ubera:
Nec ante partu de senili effusus est,
Quam prædicaret Virginem plenam Deo.
Post in patentes ille solitudines,
Amictus hirtis bestiarum pellibus,
Setisve tectus, hispida & lanugine,
Secessit, horrens inquinari & pollui
Contaminatis oppidorum moribus.
Illic dicata parcus abstinentia
Potum cibumque vir severæ industriæ
In usque serum respuebat vesperum,
Parvum locustis & favorum agrestium
Liquore pastum corpori suetus dare.
Hortator ille primus, & doctor novæ
Fuit salutis; nam sacrato in flumine
Veterum piatas lavit errorum notas:
Sed tincta postquam membra defecaverat,
Cælo refulgens influebat spiritus.
Hoc ex lavacro labe dempta criminum,
Ibant renati, non secus quam si rudis
Auri recocta vena pulchrum splendeat,
Micet metalli sive lux argentei,
Sudum polito prænitens purgamine.
Referre prisci stemma nunc jejunii
Libet, fideli proditum volumine,
Ut diruendæ civitatis incolis
Fulmen benigni mansuefactum patris
Pie repressis ignibus pepercerit.
Gens insolenti præpotens jactantia
Pollebat olim, quam fluentem nequitet
Corrupta vulgo solverat lascivia,
Et inde bruto contumax fastidio,
Cultum superni negligebat Numinis.
Offensa tandem jugis indulgentiæ
Censura, justis excitatur moribus.
Dextram perarmat rhomphæali incendio,
Nimbos crepantes & fragosos turbines
Vibrans, tonantum nube flammarum quatit,
Sed pœnitendi dum datur diecula,
Si forte vellent improbam libidinem
Veteresque nugas condonare ac frangere,
Suspendit ictum terror exorabilis,
Paulumque dicta substitit sententia.
Jonam prophetam mitis ultor excitat,
Pœnæ imminentis iret ut prænuncius:
Sed nosset ille cum minacem judicem
Servare malle, quam ferire ac plectere,
Tectam latenter vertit in Tharsos fugam.
Celsam paratis pontibus scandit ratem,
Udo revincta fune puppis solvitur.
Itur per altum, fit procellosum mare.
Tum causa tanti quæritur periculi,
Sors in fugacem missa vatem decidit.
Jussus perire solus e cunctis reus,
Cujus voluta crimen urna expresserat,
Præceps rotatur, & profundo immergitur.
Exceptus inde belluinis faucibus,
Alvi capacis vivus hauritur specu.
Transmissa raptim præda cassos dentium
Eludit ictus, incruentam transvolans
Impune linguam, ne retentam mordicus
Offam molares dissecarent vividi,
Os omne transit, & palatum præterit.
Ternis dierum ac noctium processibus
Mansit ferino devoratus gutture.
Errabat illic per latebras viscerum,
Ventris recessus circumibat tortiles
Anhelus, extis intus æstuantibus.
Intactus exin tertiæ noctis vice,
Monstri vomentis pellitur singultibus,
Qua murmuranti fine fluctus frangitur,
Salsosque candens spuma tundit pumices,
Ructatus exit, seque servatum stupet.
In Ninivitas se coactus percito
Gressu reflectit, quos ut increpaverat
Pudenda censor imputans opprobria:
Impendet, inquit, ira summi vindicis,
Urbemque flamma mox cremabit, credite.
Apicem deinceps ardui montis petit,
Visurus inde conglobatum turbidæ
Fumum ruinæ, cladis & diræ struem,
Tectus flagellis multinodi germinis,
Nato & repente perfruens umbraculo.
Sed mœsta postquam civitas vulnus novi
Hausit doloris, heu supremum palpitat:
Cursant per ampla congregatim mœnia
Plebs, & senatus, omnis ætas civium,
Pallens juventus, ejulantes feminæ.
Placet frementem publicis jejuniis
Placare Christum, mos edendi spernitur.
Glaucos amictus induit monilibus
Matrona demptis, proque gemma & serico
Crinem fluentem sordidus spargit cinis.
Squalent recincta veste pullati patres,
Setasque plangens turba sumit textiles,
Impexa villis virgo bestialibus,
Nigrante vultum contegit velamine,
Jacens arenis & puer provolvitur.
Rex ipse, Coos æstuantem murices
Lænam revulsa dissipabat fibula,
Gemmas virentes, & lapillos sutiles,
Insigne frontis exuebat vinculum,
Turpi capillos impeditus pulvere.
Nullus bibendi, nemo vescendi memor,
Jejuna mensas pubes omnes liquerat:
Quin & negato lacte vagientium
Fletu madescunt parvulorum cunulæ,
Succum papillæ parca nutrix denegat.
Greges & ipsos claudit armentalium
Solers virorum cura, ne vagum pecus
Contingat ore roscidata gramina,

Potum ſtrepentis neve fontis hauriat,
Vacuis querelæ perſonent præſepibus.
Mollitus his, & talibus, brevem Deus
Iram refrenat, temperans oraculum
Proſper ſiniſtrum: prona nam clementia
Haud difficulter ſupplicem mortalium
Solvit reatum, fitque fautrix flentium.
Sed cur vetuſtæ gentis exemplum loquor?
Pridem caducis cum gravatus artubus
Jeſus, dicato corde jejuneverit,
Prænuncupatus ore qui prophetico
Emanuel eſt, ſive nobiſcum Deus?
Qui corpus iſtud molle naturaliter,
Ceptumque laxo ſub voluptatum jugo,
Virtutis arcta lege fecit liberum,
Emencipator ſervientis pleſmatis,
Regnantis ante victor & cupidinis.
Inhoſpitali namque ſecretus loco
Quinis diebus octies labentibus,
Nullam ciborum vendicavit gratiam,
Firmans ſalubri ſcilicet jejunio
Vas appetendis imbecillum gaudiis.
Miratus hoſtis poſſe limum tabidum
Tantum laboris ſuſtinere ac perpeti,
Explorat arte ſciſcitator callida
Deuſne membris ſit receptus terreis:
Sed increpata fraude, poſt tergum ruit.
Hoc nos ſequamur quiſque nunc pro viribus,
Quod conſecrasti tu megiſter dogmatis
Tuis dediſti Chriſte ſectatoribus,
Ut cum vorandi vicerit libidinem,
Late triumphet imperator ſpiritus.
Hoc eſt quod atri livor hoſtis invidet,
Mundi polique quod gubernator probat,
Altaris aram quod facit placabilem,
Quod dormientis excitat cordis fidem,
Quod limat ægram pectorum rubiginem.
Perfuſa non ſic amne flamma extinguitur,
Nec ſic calente ſole tabeſcunt nives,
Ut turbidarum ſcabra culparum ſeges
Vaneſcit almo trita ſub jejunio,
Si blanda ſemper miſceatur largitas.
Eſt quippe & illud grande virtutis genus,
Operire nudos, indigentes peſcere,
Opem benignam ferre ſupplicantibus,
Unam, paremque ſortis humanæ vicem
Inter potentes atque egenos ducere.
Satis beatus, quiſque dextram porrigit,
Laudis rapacem, prodigam pecuniæ,
Cujus ſiniſtra dulce factum neſciat:
Illum perennes protinus complent opes,
Ditatque fructus fœnerantem centuplex.

Hymnus poſt Jejunium.

CHriſte ſervorum regimen tuorum,
Mollibus qui nos moderans habenis,
Leniter frenas, facilique ſeptos
Lege coerces.
Ipſe cum portans onus impeditum
Corporis, duros tuleris lebores,
Major exemplis; famulos remiſſo
Dogmate palpas.
Nona ſummiſſum rotat hora ſolem,
Partibus vixdum tribus evolutis,
Quarta devexo ſupereſt in axe
Portio lucis.
Nos brevis voti dape vindicata
Solvimus feſtum, fruimurque menſis
Adfatim plenis, quibus imbuatur
Prona voluptas.
Tantus æterni favor eſt magiſtri,
Doctor indulgens ita nos amico
Lactat hortatu, levis obſequela ut
Mulceat artus.
Addit, & ne quis velit invenuſto
Sordidus cultu lacerare frontem,
Sed decus vultus, capitiſque pexum
Comat honorem.
Terge jejunans, ait, omne corpus,
Neve ſubducto faciem rubore
Luteus tingat color, aut notetur
Pallor in ore.
Rectius læto tegimus pudore
Quidquid ad cultum patris exhibemus;
Cernit occultum Deus; & latentem
Munere donat.
Ille ovem morbo reſidem, gregique
Perditam ſanat male diſſipantem
Vellus adfixi vepribus per hirtæ
Devia ſilvæ.
Impiger peſtor revocat, lupiſque
Geſtat excluſis humeros gravatus,
Inde purgatam revehens aprico
Reddit ovili.
Reddit & pratis viridique campo,
Vibrat impleais ubi nulla leppis
Spina, nec germen ſudibus perarmat
Carduus horrens.
Sed frequens palmis nemus, & reflexa
Vernat herbarum coma, tum perennis
Gurgitem vivis vitreum fluentis
Laurus obumbrat.
Hiſce pro donis tibi, fide paſtor,
Servitus quænam poterit rependi?
Nulla compenſant pretium ſalutis
Vota precantum.
Quamlibet ſpreto ſine more paſtu
Sponte confectos tenuemus artus,
Teque contemptis epulis rogemus
Nocte, dieque.
Vincitur ſemper minor obſequentum
Cura, nec munus genitoris æquat,
Frangit & cratem luteam laboris
Grandior uſus.
Ergo ne limum fragilem ſolutæ
Deſerant vires, & aquoſus albis
Humor in venis dominetur, ægrum
Corpus enervans:
Laxus ac liber modus abſtinendi
Ponitur cunctis, neque nos ſeverus
Terror impellit, ſua quemque cogit
Velle poteſtas.
Sufficit quidquid facias vocato
Numinis nutu prius inchoare;
Sive tu menſam renuas, cibumve
Sumere tentes.
Annuit dexter Deus, & ſecundo
Proſperat vultu, velut hoc ſalubre
Fidimus nobis fore, quod dicatas
Carpimus eſcas.
Sit bonum, ſupplex precor, & medelam
Conferat membris, animumque paſcat

Spat-

Sparsus in venas cibus obsecrantum
Christicolarum.

Hymnus omni hora.

DA puer plectrum, choreis
Ut canam fidelibus,
Dulce carmen, & melodum,
Gesta Christi insignia.
Hunc camœna nostra solum
Pangat, hunc laudet lyra.
Christus est, quem rex sacerdos
Adfuturum protinus
Infulatus concinebat
Voce, chorda, & tympano,
Spiritum cælo influentem
Per medullas hauriens.
Facta nos etiam probata
Pangimus miracula.
Testis est orbis, nec ipsa
Terra quod vidit negat,
Comminus Deum docendis
Proditum mortalibus.
Corde natus ex parentis,
Ante mundi exordium,
Alpha & ω cognominatur,
Ipse fons, & clausula
Omnium quæ sunt, fuerunt,
Quæque post futura sunt.
Ipse jussit, & creata:
Dixit ipse, & facta sunt.
Terra, cælum, fossa ponti,
Trina rerum machina,
Quæque in his vigent sub alto
Solis & lunæ globo.
Corporis formam caduci,
Membra morti obnoxia
Induit, ne gens periret
Primoplasti ex germine,
Merserat quem lex profundo
Noxialis tartaro.
O beatus ortus ille,
Virgo cum puerpera
Edidit nostram salutem
Fœta sancto Spiritu,
Et puer redemptor orbis
Os sacratum protulit.
Psallat altitudo cæli,
Psallant omnes angeli,
Quidquid est virtutis usquam
Psallat in laudem Dei:
Nulla linguarum silescat,
Vox & omnis consonet.
Ecce quem vates vetustis
Concinebant seculis,
Quem prophetarum fideles
Paginæ spoponderant,
Emicat, promissus olim,
Cuncta collaudent eum.
Cantharis infusa lympha
Fit Falernum nobile,
Nuntiat vinum minister
Esse promptum ex hydria,
Ipse rex, sapore tinctis
Obstupescit poculis.
Membra morbis ulcerosa,
Viscerum putredines
Mando ut abluantur, inquit:
Fit ratum quod jusserat.
Turgidam cutem repurgant
Vulnerum piamina.
Tu perennibus tenebris
Jam sepulta lumina
Inlinis limo salubri,
Sacri & oris nectare:
Mox apertis hac medela
Lux reducta est orbibus.
Increpas ventum furentem,
Quod procellis tristibus
Vertat æquor fundo ab imo,
Vexet & vagam ratem.
Ille jussis ob.ecundat,
Mitis unda sternitur.
Extimum vestis sacratæ
Furtim mulier attigit:
Protinus salus secuta est,
Ora pallor deserit:
Sistitur rivus, cruore
Qui fluebat perpeti.
Exitu dulcis juventæ
Raptum ephebum viderat,
Orba quem mater supremis
Funerabat fletibus:
Surge, dixit: ille surgit,
Matri & astans redditur.
Sole jam quarto carentem,
Jam sepulchro absconditum
Lazarum jubet vigere
Reddito spiramine.
Fœtidum jecur reductus
Rursus intrat halitus.
Ambulat per stagna ponti,
Summa calcat fluctuum,
Mobilis liquor profundi
Pendulam præstat viam.
Nec fatiscit unda sanctis
Pressa sub vestigiis.
Suetus antro bustiali
Sub catenis frendere,
Mentis impos efferatis
Percitus furoribus
Prosilit, ruitque supplex,
Christum adesse ut senserat.
Pulsa pestis lubricorum
Milleformis dæmonum,
Corripit gregis suilli
Sordida spurcamina,
Seque nigris mergit undis,
Ut pecus lymphaticum.
Fertque qualus ter quaternus
Ferculorum fragmina.
Affatim referta jam sunt
Accubantum millia,
Quinque panibus peresis
Et gemellis piscibus.
Tu cibus, panisque noster,
Tu perennis suavitas,
Nescit esurire in ævum
Qui tuam sumit dapem,
Nec lacunam ventris implet,
Sed fovet vitalia.
Clausus aurium meatus

Et sonorum nescius,
Purgat ad præcepta Christi
Crassa quæque obstacula,
Vocibus capax fruendis
Ac susurris pervius.
Omnis ægritudo cedit,
Languor omnis pellitur:
Lingua fatur, quam veterna
Vinxerant silentia:
Gestat & suum per urbem
Lætus æger lectulum.
Quin & ipsum, ne salutis
Inferi expertes forent,
Tartarum benignus intrat,
Fracta cedit janua,
Vectibus cadit revulsis
Cardo dissolubilis.
Illa prompta ad irruentes,
Ad revertentes tenax,
Obice retrorsum pulso
Porta reddit mortuos
Lege versa, & limen atrum
Jam recalcandum patet.
Sed Deus dum luce fulva
Mortis antra inluminat,
Dum stupentibus tenebris
Candidum præstat diem,
Tristia squalentis æthræ
Palluerunt sidera.
Sol refugit, & lugubri
Sordidus ferrugine
Igneum reliquit axem,
Seque mœrens abdidit.
Fertur horruisse mundus
Noctis æternæ chaos.
Solve vocem mens sonoram,
Solve linguam mobilem:
Dic tropæum passionis,
Dic triumphalem crucem:
Pange vexillum, notatis
Quod refulget frontibus.
O novum cæde stupenda
Vulneris miraculum!
Hinc cruoris fluxit unda,
Lympha parte ex altera:
Lympha nempe det lavacrum,
Tum corona ex sanguine est.
Vidit anguis immolatam
Corporis sacri hostiem,
Vidit, & fellis perusti
Mox venenum perdidit,
Saucius dolore multo
Colla fractus sibilat.
Quid tibi, profane serpens,
Profuit rebus novis
Plasma primum perculisse
Versipelli astutia?
Diluit culpam recepto
Forma mortalis Deo.
Ad brevem se mortis usum
Dux salutis dedidit,
Mortuosque olim sepultos
Ut redire insuesceret,
Dissolutis pristinorum
Vinculis peccaminum.
Hunc patres, sanctique multi
Conditorem prævium
Jam revertentem secuti,
Tertio demum die
Carnis indumenta sumunt,
Eque bustis prodeunt.
Cerneres coire membra
De favillis aridis,
Frigidum venis resumptis
Pulverem tepescere:
Ossa, nervos, ac medullas
Glutino cutis tegi.
Post ut occasum resolvit,
Vitæ & hominem reddidit,
Arduum tribunal alti
Victor ascendit Patris,
Inclytam Cælo reportans
Passionis gloriam.
Macte judex mortuorum,
Macte rex viventium:
Dexter in Parentis arce
Qui cluis virtutibus,
Omnium venturus inde
Justus ultor criminum.
Te senes, & te juventus,
Parvulorum te chorus,
Turbe matrum, virginumque,
Simplices puellulæ,
Voce concordes pudicis
Perstrepent concentibus.
Fluminum lapsus & undæ,
Littorum crepidines,
Imber, æstus, nix, pruina,
Silva, & aura, nox, dies,
Omnibus te concelebrent
Seculorum seculis.

Hymnus in Exequiis Defunctorum.

DEus ignee fons animarum,
Duo qui socians elementa,
Vivum simul ac moribundum
Hominem Pater effigiesti.
Tua sunt, tua, rector, utraque.
Tibi copula jungitur horum.
Tibi dum vegetata cohærent,
Spiritus simul & caro vivit.
Rescissa sed illa seorsum
Proprios revocentur in ortus,
Petit halitus æthera fervens,
Humus excipit arida corpus.
Quia cuncta creata necesse est
Tabefacta senescere tandem,
Compactaque dissociari,
Et dissona texta retexi.
Hunc tu, Deus optime, mortem
Famulis abolere paratus,
Iter inviolabile monstras,
Quo perdita membra resurgant,
Ut dum generosa caducis
Ceu carcere clausa ligentur,
Pars illa potentior extet,
Quæ germen ab æthere traxit:
Si terrea forte voluntas
Lutum sapit, & grave captat,
Animus quoque pondere victus
Sequitur sua membra deorsum.

Ac

Ac ſi generis merſor ignis
Contagia nigra recuſet,
Vehit hoſpita viſcera ſecum,
Pariterque reportat ad aſtra.
Nam quod requieſcere corpus
Vacuum ſine mente videmus,
Spatium breve reſtat, ut alti
Repetat collegia ſenſus.
Venient cito ſecula, cum jam
Socius calor oſſa reviſat,
Animataque ſanguine vivo
Habitacula priſtina geſtet.
Quæ pigra cadavera pridem
Tumulis putrefacta jacebant,
Volucres rapientur in auras,
Animas comitata priores.
Hinc maxima cura ſepulchris
Impenditur: hinc reſolutos
Honor ultimus accipit artus,
Et funeris ambitus ornat.
Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos eſt,
Aſperſaque myrrhs Sabæo
Corpus medicamine ſervat.
Quid nam ſibi ſaxa cavata?
Quid pulchra volunt monumenta?
Res quod niſi creditur illis
Non mortua, ſed data ſomno?
Hoc provida Chriſticolarum
Pietas ſtudet, utpote credens
Fore protinus omnia viva,
Quæ nunc gelidus ſopor urget.
Qui jacta cadavera paſſim
Miſerans tegit aggere terræ,
Opus exhibet ille benignum
Chriſto pius omnipotenti.
Quin lex eadem monet omnes
Gemitum dare ſorte ſub una,
Cognataque funera nobis
Aliena in morte dolere.
Sancti ſator ille Tobiæ,
Sacer ac venerabilis heros,
Dapibus jam rite paratis,
Jus prætulit exequiarum.
Jam ſtantibus ille miniſtris,
Cyathos & fercula liquit,
Studioque accinctus humandi,
Fletu dedit oſſa ſepulchro.
Veniunt mox præmia Cœlo,
Pretiumque rependitur ingens:
Nam lumina neſcia ſolis
Deus inlita felle ſerenat.
Jam tunc docuit pater orbis
Quam ſi rationis egena,
Mordax & amara medela,
Cum lux animum nova vexat.
Docuit quoque non prius ullum
Cœleſtia cernere regna,
Quam nocte & vulnere triſti
Toleraverit aſpera mundi.
Mors ipſa beatior inde eſt,
Quod per cruciamina leti
Via panditur ardua juſtis,
Et ad aſtra doloribus itur.
Sic corpora mortificata
Redeunt melioribus annis,

Nec poſt obitum recaleſcens
Compago fatiſcere novit.
Hæc, quæ modo pallida tabo,
Color albidus inficit ora,
Tunc flore venuſtior omni,
Sanguis cute tinget amœna.
Nam nulla deinde ſenectus
Frontis decus invida carpet,
Macies neque ſicca lacerto
Succo tenuabit adeſo.
Morbus quoque peſtifer, artus
Qui nunc populatur anhelos,
Sua tunc tormenta reſudans,
Luet inter vincula mille.
Hunc eminus aere ab alto
Victrix caro, jamque perennis
Cernet ſine fine gementem
Quos moverat ipſe dolores.
Quid turba ſuperſtes inepta
Plangens ululamina miſcet?
Cur tam bene condita jura,
Luctu dolor arguit amens?
Jam mœſta quieſce querela,
Lachrymas ſuſpendite matres,
Nullus ſua pignora plangat:
Mors hæc, reparatio vitæ eſt.
Sic ſemina ſicca vireſcunt,
Jam mortua jamque ſepulta,
Quæ reddita ceſpite ab imo
Veteres meditantur ariſtas.
Nunc ſuſcipe terra fovendum,
Gremioque hunc concipe molli,
Hominis tibi membra ſequeſtro,
Generoſa & fragmina credo.
Animæ fuit hæc domus olim
Factoris ab ore creatæ,
Fervens habitavit in iſtis
Sapientia principe Chriſto.
Tu depoſitum tege corpus,
Non immemor ille requiret
Sua munera fictor & autor,
Propriique ænigmata vultus.
Veniant modo tempora juſta,
Cum ſpem Deus impleat omnem,
Reddas patefacta neceſſe eſt,
Qualem tibi trado figuram.
Non ſi carioſa vetuſtas
Diſſolverit oſſa favillis,
Fueritque ciniſculus arens,
Minimi menſura pugilli;
Nec ſi vaga flumina, & auræ
Vacuum per inane volantes,
Tulerint cum pulvere nervos,
Hominem periiſſe licebit.
Sed dum reſolubile corpus
Revocas, Deus, atque reformas;
Quanam regione jubebis
Animam requieſcere puram?
Gremio ſenis abdita ſancti
Recubabit, ut illa Lazari,
Quem floribus undique ſeptum
Dives procul aſpicit ardens.
Sequimur tua dicta, Redemptor,
Quibus atra e morte triumphans,
Tua per veſtigia mandas
Socium crucis ire latronem.

Patet

Patet ecce fidelibus ampli
Via lucida jam paradisi,
Licet & nemus illud adire,
Homini quod ademerat anguis.
Illic precor, optime ductor,
Famulam tibi præcipe mentem
Genitali in sede sacrari,
Quam liquerat exul, & errans.
Nos tecta fovebimus ossa
Violis, & fronde frequenti,
Titulumque & frigida saxa
Liquido spargemus odore.

Hymnus octavo Calendas Januarias.

QUid est quod arctum circulum
Sol jam recurrens deserit?
Christusne terris nascitur,
Qui lucis auget tramitem?
Heu quam fugacem gratiam
Festina volvebat dies,
Quam pene subductam facem
Sensim recisa extinxerat!
Cælum nitescat lætius,
Gratetur & gaudens humus,
Scandit gradatim denuo
Jubar priores lineas.
Emerge dulcis pusio,
Quem matris edit castitas,
Parens & expers conjugis,
Mediator & duplex genus.
Ex ore quamlibet patris
Sis ortus, & verbo editus,
Temen paterno in pectore
Sophia callebas prius.
Quæ prompta cælum condidit,
Cælum, diemque, & cætera:
Virtute verbi effecta sunt
Hæc cuncta: nam verbum Deus.
Sed ordinatis seculis,
Rerumque digesto statu,
Fundator ipse & artifex
Permansit in patris sinu.
Donec rotata annalium
Transvolverentur millia,
Atque ipse peccantem diu
Dignatus orbem viseret.
Nam cæca vis mortalium
Venerans inanes nænias,
Vel æra, vel saxa algida,
Vel ligna credebat Deum.
Hæc dum sequuntur, perfidi
Prædonis in jus venerant,
Et mancipatam fumido
Vitam barathro immerserant.
Stragem sed istam non tulit
Christus cadentum gentium
Impune, ne forsan sui
Patris periret fabrica.
Mortale corpus induit,
Ut excitato corpore
Mortis catenam frangeret,
Hominemque portaret patri.
Hic ille natalis dies,
Quo te creator arduus
Spiravit, & limo indidit,
Sermone carnem glutinans.
Sentisne virgo nobilis,
Matura per fastidia
Pudoris intactum decus
Honore partus crescere?
O quanta rerum gaudia
Alvus pudica continet,
Ex qua novellum seculum
Procedit, & lux aurea.
Vagitus ille exordium
Vernantis orbis prodidit,
Nam tunc renatus sordidum
Mundus veternum depulit.
Sparsisse tellurem reor
Rus omne densis floribus,
Ipsasque arenas Syrtium
Fragrasse nardo & nectare.
Te cuncta nascentem, puer,
Sensere dura & barbara,
Victusque saxorum rigor
Obduxit herbam cotibus.
Jam melle de scopulis fluunt,
Jam stillat ilex arido
Sudans amomum in stipite,
Jam sunt myricis balsama.
O sancta præsepis tui,
Æterne rex, cunabula,
Populisque per seclum sacra,
Mutis & ipsis credita!
Adorat hæc brutum pecus,
Indocta turba scilicet,
Adorat excors natio,
Vis cujus in pastu sita est.
Sed cum fideli spiritu
Concurrat ad præsepia
Pagana gens, & quadrupes,
Sepiatque quod brutum fuit:
Negat patrum prosapia
Perosa præsentem Deum,
Credes venenis ebriem,
Furiisve lymphatam rapi.
Quid prone per scelus ruis?
Agnosce, si quicquam tibi
Mentis resedit integræ,
Ducem tuorum principum.
Hunc quem latebræ & obstetrix,
Et virgo fœta, & cunulæ,
Et imbecilla infantia,
Regem dederunt gentibus.
Peccator intueberis
Celsum coruscis nubibus,
Dejectus ipse & irritis
Plangens reatum fletibus.
Cum vasta signum buccina
Terris cremandis miserit,
Et scissus axis cardinem
Mundi ruentis solverit;
Insignis ipse, & præminens
Meritis rependet congrua,
His lucis usum perpetis,
Illis gehennam & tartarum.
Judæa, tunc fulmen crucis
Experta qui sit senties,
Quem te furoris præsule
Mors hausit, & mox reddidit.

Hymnus

Hymnus Epiphaniæ.

QUicumque Christum quæritis,
Oculos in altum tollite,
Illic licebit visere
Signum perennis gloriæ.
Hæc stella, quæ solis rotam
Vincit decore ac lumine,
Venisse terris nunciat
Cum carne terrestri Deum.
Non illa servit noctibus,
Sequora lunam menstruam:
Sed sola cælum possidens,
Cursum dierum temperat.
Arctoa quamvis sidera
In se retortis motibus
Obire nolint, attamen
Plerumque sub nimbis latent.
Hoc sidus æternum manet,
Hæc stella numquam mergitur;
Nec nubis occursu abdita
Obumbrat obductam facem.
Tristis cometa intercidat,
Et si quod astrum Sirio
Fervet vapore, jam Dei
Sub luce destructum cadat.
En Persici ex urbis sinu,
Sol unde sumit januam,
Cernunt periti interpretes
Regale vexillum Magi.
Quod ut refulsit, cæteri
Cessere signorum globi,
Nec pulcher est ausus suam
Conferre formam lucifer.
Quis iste tantus, inquiunt,
Regnator, astris imperans,
Quem sic tremunt cælestia,
Cui lux, & æthra inserviunt?
Illustre quiddam cernimus,
Quod nesciat finem pati,
Sublime, celsum, interminum,
Antiquius cœlo & Chao.
Hic ille rex est gentium,
Populique rex Judaici,
Promissus Abrahæ patri,
Ejusque in ævum semini.
Æquanda nam stellis sua
Cognovit olim germina,
Primus sator credentium,
Nati immolator unici.
Jam flos subit Davidicus
Radice Jessæa editus,
Sceptrique per virgam virens
Rerum cacumen occupat.
Exin sequuntur perciti
Fixis in altum vultibus,
Qua stella sulcum traxerat,
Claramque signabat viam.
Sed verticem pueri supra
Signum pependit imminens,
Pronaque submissum face
Caput sacratum prodidit.
Videre postquam Magi,
Eoa promunt munera,
Stratique votis offerunt
Thus, myrrham, & aurum regium.
Agnosce clara insignia
Virtutis ac regni tui,
Puer, o cui trinam pater
Prædestinavit indolem.
Regem, Deumque adnunciant,
Thesaurus & fragrans odor
Thuris Sabæi, ac myrrheus
Pulvis sepulchrum prædocet.
Hoc, hoc sepulchrum, quo Deus,
Dum corpus extingui sinit,
Atque id sepultum suscitat,
Mortis refregit carcerem.
O sola magnarum urbium
Major Bethlem, cui contigit
Ducem salutis cælitus
Incorporatum gignere!
Altrice te summo Patri
Hæres creatur unicus,
Homo ex Tonantis spiritu,
Idemque sub membris Deus.
Hunc & prophetis testibus,
Iisdemque signatoribus,
Testator & sator jubet
Adire regnum, & cernere.
Regnum quod ambit omnia
Dia, & marina, & terrea,
A solis ortu ad exitum,
Et tartara, & cœlum supra.
Audit tyrannus anxius
Adesse regum principem,
Qui nomen Israel regat,
Teneatque David regiam.
Exclamat amens nuncio,
Successor instat, pellimur,
Satelles i, ferrum rape,
Perfunde cunas sanguine.
Mas omnis infans occidat,
Scrutare nutricum sinus,
Interque materna ubera
Ensem cruentet pusio.
Suspecta per Bethlem mihi
Puerperarum est omnium
Fraus, ne qua furtim subtrahat
Prolem virilis indolis.
Transfigit ergo carnifex
Mucrone districto furens
Effusa nuper corpora,
Animasque rimatur novas.
Locum minutis artubus
Vix interemptor invenit,
Quo plaga descendat parens,
Juguloque major pugio est.
O barbarum spectaculum!
Inlisa cervix cautibus
Spargit cerebrum lacteum,
Oculosque per vulnus vomit.
Aut in profundum palpitans
Mersatur infans gurgitem,
Cui subter arctis faucibus,
Singultat unda & halitus.
Salvete flores martyrum,
Quos lucis ipso in limine
Christi insecutor sustulit,
Ceu turbo nascentes rosas.
Vos prima Christi victima,
Grex immolatorum tener,

Aram

Aram ante ipſam ſimplices
Palma & coronis luditis.
  Quid proficit tantum nefas?
Quid crimen Herodem juvat?
Unus tot inter funera
Impune Chriſtus tollitur:
  Inter coævi ſanguinis
Fluenta ſolus integer:
Ferrum, quod orbabat nurus,
Partus fefellit virginis.
  Sic ſtulta Pharaonis mali
Edicta quondam fugerat,
Chriſti figuram præferens
Moſes, receptor civium.
  Cautum & ſtatutum jus erat,
Quo non liceret matribus,
Cum pondus alvi abſolverent,
Puerile pignus tollere.
  Mens obſtetricis ſedulæ
Pie in tyrannum contumax
Ad ſpem potentis gloriæ
Furata ſervat parvulum.
  Quem mox ſacerdotem ſibi
Aſſumpſit orbis conditor,
Per quem notatam ſaxeis
Legem tabellis traderet.
  Licetne Chriſtum noſcere
Tanti per exemplum viri?
Dux ille cæſo Ægyptio
Abſolvit Iſrael jugo.
  At nos ſubactos jugiter
Erroris imperio gravi,
Dux noſter hoſte ſaucio
Mortis tenebris liberat.
  Hic expiatam fluctibus
Plebem marino in tranſitu
Repurgat undis dulcibus,
Lucis columnam præferens.
  Hic præliante exercitu,
Paſſis in altum brachiis,
Sublimis Amalech premit,
Crucis quod inſtar tunc fuit.
  Hic nempe Jeſus verior,
Qui longa poſt diſpendia,
Victor ſuis tribulibus
Promiſſa ſolvit jugera.
  Qui ter quaternas denique
Refluentis amnis alveo
Fundavit, & fixit petras,
Apoſtolorum ſtemmata.
  Jure ergo ſe Judæ ducem
Vidiſſe teſtantur Magi,
Cum facti priſcorum ducum
Chriſti figuram pinxerint.
  Hic rex piorum judicum,
Rexere qui Jacob genus,
Dominæque rex eccleſiæ,
Templi, & novelli & priſtini.
  Hunc poſteri Ephraim colunt,
Hunc ſancta Manaſſæ domus,
Omneſque ſuſpiciunt tribus
Biſſena fratrum ſemina.
  Quin & propago degener
Ritum ſequuta inconditum,
Quæcumque dirum fervidis
Baal caminis coxerat:

  Fumoſa avorum numina,
Saxum, metallum, ſtipitem,
Raſum, dolatum, ſectile,
In Chriſti honorem deſerit.
  Gaudete quidquid gentium eſt,
Judæa, Roma, & Græcia,
Ægypte, Thrax, Perſa, & Scytha,
Rex unus omnes poſſidet.
  Laudate veſtrum principem
Omnes beati, ac perditi,
Vivi, imbecilli, ac mortui,
Jam nemo poſthac mortuus.

ΠΕΡΙ ΣΤΕΦΑΝΩΝ, id eſt, De CORONIS.

PRÆFATIO.

IMMOLAT Deo Patri
  Pius, fidelis, innocens, pudicus,
Dona conſcientiæ,
  Quibus beata mens abundat intus:
Alter & pecuniam
  Recidit, unde victitent egeni.
Nos citos iambicos
  Sacramus, & rotatiles trochæos
Sanctitatis indigi,
  Nec ad levamen pauperum potentes:
Adprobat tamen Deus
  Pedeſtre carmen, & benignus audit.
Multa divitis domo
  Sita eſt per omnes angulos ſupellex.
Fulget aureus ſcyphus,
  Nec ære deſit expolita pelvis:
Eſt & olla fictilis,
  Graviſque & ampla argentea eſt paropſis,
Sunt eburna quæpiam;
  Nonnulla querco ſunt cavata & ulmo:
Omne fas ſit utile,
  Quod eſt ad uſum congruens herilem:
Inſtruunt enim domum,
  Ut empta magno, ſic parata ligno.
Me paterno in atrio,
  Ut obſoletum vaſculum, caducis
Chriſtus aptat uſibus;
  Sinitque parte in anguli manere.
Munus ecce fictile
  Inimus intra regiam ſalutis:
Attamen vel infimam
  Deo obſequelam præſtitiſſe prodeſt.
Quidquid illud accidet,
  Juvabit ore perſonaſſe Chriſtum.

Hymnus in honorem Sanctorum Martyrum, Hemiterii & Chelедonii Calagurritanorum.

SCRIPTA ſunt Cœlo duorum
  Martyrum vocabula,
Aureis quæ Chriſtus illic
Annotavit literis.
  Sanguinis notis eadem
Scripta terris tradidit.
Pollet hoc felix per orbem

Terra

Terra Hibera ſtemmate.
  Hic locus dignus tenendis
Oſſibus viſus Deo,
Qui beatorum pudicus
Eſſet hoſpes corporum.
  Hic calentes hauſit undas
Cæde tinctus duplici:
Illitas cruore ſancto
Nunc arenas incolæ
  Confrequentant obſecrantes
Voce, votis, munere.
Exteri necnon & orbis
Huc colonus advenit.
  Fama nam terras in omnes
Præcucurrit proditrix,
Hic patronos eſſe mundi
Quos precantes ambiant.
  Nemo puras hic rogando
Fruſtra congeſſit preces,
Lætus hinc terſis revertit
Supplicator fletibus,
  Omne quod juſtum popoſcit
Impetratum ſentiens:
Tanta pro noſtris periclis
Cura ſuffragantium eſt.
  Non ſinunt, inane ut ullus
Voce murmur fuderit,
Audiunt, ſtatimque ad aurem
Regis æterni ferunt.
  Inde larga fonte ab ipſo
Dona terris influunt,
Supplicum cauſas petitis
Quæ medelis irrigant.
  Nil ſuis bonus negavit
Chriſtus umquam teſtibus:
Teſtibus, quos nec catenæ,
Dira nec mors terruit.
  Unicum Deum fateri
Sanguinis diſpendio,
Sanguinis ſed tale damnum
Lux rependit longior.
  Hoc genus mortis decorum eſt,
Hoc probis dignum viris,
Membra morbis exedenda,
Texta venis languidis,
  Hoſtico donare ferro,
Morte & hoſtem vincere.
Pulchra res, ictum ſub enſe
Perſequutoris pati.
  Nobilis per vulnus amplum
Porta juſtis panditur.
Lota mens in fonte rubro
Sede cordis exilit.
  Nec rudem crudi laboris
Ante vitam duxerant
Milites, quos ad perenne
Cingulum Chriſtus vocat.
  Sueta virtus bello & armis
Militat ſacrariis,
Cæſaris vexilla linquunt,
Eligunt ſignum crucis.
  Proque ventoſis draconum
Quos gerebant palliis,
Præferunt inſigne lignum,
Quod draconem ſubdidit.
  Vile cenſent expeditis
Ferre dextris ſpicula,
Machinis murum ferire,
Caſtra foſſis cingere,
  Impias manus cruentis
Inquinare ſtragibus.
Forte tunc atrox ſecundos
Iſraelis poſteros
  Ductor aulæ mundialis
Ire ad aram juſſerat,
Idolis litare nigris,
Eſſe Chriſti deſugas.
  Liberam ſuccincta ferro
Peſtis urgebat fidem:
Illa virgas & ſecures
Et biſulcas ungulas
  Ultro fortis expetebat,
Chriſti amore interrita.
Carcer inligata duris
Colla bojis impedit.
  Barbaras forum per omne
Tortor exercet manus,
Veritas crimen putatur,
Vox fidelis plectitur.
  Tunc & enſe cæſa virtus
Triſte percuſſit ſolum,
Et rogis ingeſta mœſtis
Ore flammas ſorbuit.
  Dulce tunc juſtis cremari,
Dulce ferrum perpeti.
Hic duorum chara fratrum
Concaleſcunt pectora;
  Fida quos per omne tempus
Junxerat ſodalitas,
Stant parati ferre, quidquid
Sors tuliſſet ultima.
  Seu foret præbenda cervix
Ad bipennem publicam,
Verberum poſt vim crepantum,
Poſt cataſtas igneas.
  Sive pardis offerendum
Pectus, aut leonibus.
Noſne Chriſto procreati
Mammonæ dicabimur?
  Et Dei formam gerentes
Serviemus ſeculo?
Abſit, ut cæleſtis ignis
Se tenebris miſceat.
  Sit ſatis, quod capta primo
Vita ſub chirographo,
Debitum perſolvit omne,
Functa rebus Cæſaris.
  Tempus eſt Deo rependi,
Quidquid eſt proprium Dei,
Ite ſignorum magiſtri,
Et vos tribuni abſiſtite.
  Aureos auferte torques,
Sauciorum præmia,
Clara nos hinc angelorum
Jam vocant ſtipendia.
  Chriſtus illic candidatis
Præſidet cohortibus,
Et throno regnans ab alto,
Damnat infames Deos.
  Voſque qui ridenda vobis
Monſtra divos fingitis.
Hæc loquentes obruuntur

Mille pœnis martyres.
 Nexibus manus utrasque
Flexus involvit rigor,
Er chalybs attrita colla
Gravibus ambit circulis.
 O vetustaris silentis
Obsuleta oblivio!
Invidentur ista nobis,
Fama & ipsa estinguitur.
 Chartulas blasphemus olim
Nam satelles abstulit,
Ne tenacibus libellis
Erudita secula,
 Ordinem, tempus, modumque
Passionis proditum
Dulcibus linguis per aures
Posterorum spargereur.
 Hoc tameo solum vetusta
Subtrahunt silentia,
Jogibus longum catenie
An capillum paverint.
 Quo viros dolore tortor,
Quave pœna ornaverit.
Illa laus occulta noo est,
Nec senescit tempore.
 Missa quod sursom per auras
Evolarunt muoera,
Quæ viam patere Cœli
Præmicando ostendereut.
 Illius fidein figurans
Nube fertur annulus:
Hic sui dat pignus oris,
Ut feruot, orariam:
 Quæ superno rapta flatu
Lucis intrant intimum.
Per poli liquentis axem
Fulgor auri absconditur.
 Ac diu visum sequacem
Textilis candor fugit:
Subvebuntur osque io astra,
Nec videntur amplius.
 Vidit hoc conventus adstans,
Ipse vidit carnifex:
Et mauum repressit hærens,
Ac stupore obpalluit.
 Sed ramen peregit ictum,
Ne periret gluria.
Jamne credis bruta quondam
Vasconum gentilitas,
 Quam sacrum crudelis error
Immolarit sanguioem?
Credis in Deum relatos
Hostiarum spiritus?
 Cerne quam palam feroces
Hic domantur dæmones,
Qui lupino rapta ritu
Devorant præcordia.
 Strangulant mentes & ipsas,
Seque miscent sensibus.
Tunc suo jam pleuus hoste
Sistitur furens homu,
 Spumeas efflaus salivas,
Cruda rurqueus lumina,
Expiandus quæstione
Nun suorum criminom.
 Audias, nec tortor adstat,
Ejulatus flebiles:
Sciuditur per flagra corpus,
Nec flagellum ceruitur.
 Crescit & suspensus ipse
Vinculis latentibus,
His modis sporcom latronem
Martyrum virtus qoatit.
 Hæc coercet, torquet, urit,
Hæc catenas incutit:
Prædo vexatus relictis
Se medullis exuit.
 Linquit illæsam rapinam,
Faucibus siccis fugit,
Ungue ab imo osqoe ad capillum
Salva reddit umnia.
 Confitens ardere sese,
Nam geheonæ est incula.
Quid loquar purgata lougis
Alba morbis corpora?
 Algidus cum decolores
Hurror artus concutit,
Hic tumor voltoin relinquit,
Hic color verus redit.
 Hoc bonum Salvator ipse,
Quo fruamur, præstitit,
Martyrum cum membra nostro
Consecravit oppidu.
 Suspitaut quæ nunc colonos,
Quos Hiberus alluit:
State oone bymnistæ matres
Pro receptis parvulis.
 Conjugum salote læta
Vox maritarum strepat:
Sit dies hæc festa uobis,
Sit sacratom gaudium.

Hymnus in honorem Divi Laurentii, constantissimi martyris.

ANtiqua Fanorum parens
 Jam Roma Christo dedita,
Laureutio victrix duce
Ritum triumphas barbarum.
 Reges superbos viceras,
Populusque frenis presseras:
Nunc monstruosis idolis
Imponis imperii jogum.
 Hæc sola deerat gluria
Urbis togatæ insignibus,
Feritate capta gentium
Domaret ot spurcum Jovem.
 Noo turbulentis viribus
Cossi, Camilli, aut Cæsaris,
Sed martyris Laurentii
Non incruento prælio.
 Armata pugnavit fides,
Proprii cruoris prodiga:
Nam murte mortem diruit,
Ac semet impendit sibi.
 Fore hæc sacerdos dixerat
Jam Christus, adfixus cruci,
Laorentiom flentem videns
Crucis sub ipsu stipite:
 Desiste discessu meo
Fletum dolenter fundere:
Præcedo fratet, tu quoqoe

Post

Post hoc sequeris triduum.
  Extrema vox episcopi
Prænuntiatrix gloriæ
Nihil fefellit, nam dies
Prædicta palmam præstitit.
  Qua voce, quantis laudibus
Celebrabo mortis ordinem?
Quo passionem carmine
Digne retexens concinam?
  Hic primus e septem viris,
Qui stant ad aram proximi,
Levita sublimis gradu,
Et cæteris præstantior:
  Claustris sacrorum præerat,
Cœlestis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus,
Votasque dispensans opes.
  Versat famem pecuniæ
Præfectus urbis regiæ,
Minister insani ducis,
Exactor auri & sanguinis.
  Qua vi latentes eruat
Nummos, operta existimans
Talenta sub sacrariis,
Cumulosque congestos tegi,
  Laurentium sisti jubet,
Exquirit arcam ditibus
Massis refertam, & fulgidæ
Montes monetæ conditos:
  Soletis, inquit, conqueri,
Sævire nos justo amplius,
Cum Christiana corpora
Plus quam cruente scindimus.
  Abest atrocioribus
Censura fervens motibus:
Blande & quiete efflagito,
Quod sponte obire debeas.
  Hunc esse vestris orgiis
Moremque & artem proditum est,
Hanc disciplinam fœderis,
Libent ut auro antistites.
  Argenteis scyphis ferunt
Fumare sacrum sanguinem,
Auroque nocturnis sacris
Adstare fixos cereos.
  Tunc summa est cura fratribus,
Ut sermo testatur loquax,
Offerre fundis venditis
Sestertiorum millia.
  Addicta avorum prædia
Fœdis sub auctionibus
Successor exhæres gemit
Sanctis egens parentibus.
  Hæc occuluntur abditis
Ecclesiarum in angulis,
Et summa pietas creditur
Nudare dulces liberos.
  Deprome thesauros, malis
Suadendo quos præstigiis
Exaggeratos obtines,
Nigrante quos claudis specu.
  Hoc poscit usus publicus,
Hoc fiscus, hoc ærarium,
Ut dedita stipendiis
Ducem juvet pecunia.
  Sic dogma vestrum est, audio,
Suum quibusque reddito.
En Cæsar agnoscit suum
Numisma nummis inditum.
  Quod Cæsaris scis, Cæsari
Da: nempe justum postulo:
Ni fallor, haud ullam tuus
Signat Deus pecuniam.
  Nec cum veniret, aureos
Secum Philippos detulit,
Præcepta sed verbis dedit
Inanis a marsupio.
  Implete dictorum fidem,
Quam vos per orbem venditis:
Nummos libenter reddite,
Estote verbis divites.
  Nil asperum Laurentius
Refert ad ista, aut turbidum:
Sed ut paratus obsequi,
Obtemperanter annuit.
  Est dives, inquit, non nego,
Habetque nostra ecclesia
Opumque & auri plurimum,
Nec quisquam in orbe ditior.
  Is ipse tantum non habet
Argenteorum ænigmatum
Augustus, arcem possidens,
Cui nummus omnis scribitur.
  Sed nec recuso prodere
Locupletis arcam Numinis,
Vulgabo cuncta, & proferam
Pretiosa quæ Christus tenet.
  Unum sed orans flagito,
Induciarum paululum,
Quo fungar efficacius
Promissionis munere.
  Dum tota digestim mihi
Christi supellex scribitur:
Nam calculanda primitus,
Tunc subnotanda est summula.
  Lætus tumescit gaudio
Præfectus, ac spem devorat:
Aurum velut jam conditum
Domi maneret, gestiens.
  Pepigere tempus tridui:
Laudatus inde absolvitur
Laurentius sponsor sui,
Et sponsor ingentis lucri.
  Tribus per urbem cursitat
Diebus, infirma agmina,
Omnesque qui poscunt stipem,
Cogens in unum, & congregans.
  Illic utrisque obtutibus
Orbes cavatos præferens
Baculo regebat prævio
Errore nutantem gradum.
  Et claudus infracto genu,
Vel crure trunco semipes,
Breviorve planta ex altera,
Gressum trahebat imparem.
  Est ulcerosis artubus,
Qui tabe corrupta fluat:
Est cujus arens dextera
Nervos in ulnam contrahat.
  Tales plateis omnibus
Exquirit, adsuetos ali
Ecclesiæ matris penu,

Quos ipse promus noverat.
Recenset exin singulos,
Scribens viritim nomina,
Longo & locatos ordine
Adstare pro templo jubet.
Præscriptus & jam fluxerat
Dies, furebat fervido
Judex avarus spiritu,
Promissa solvi efflagitans.
Tum martyr: Assistas velim,
Coramque dispostas opes
Mirere, quas noster Deus
Prædives in sanctis habet.
Videbis ingens atrium
Fulgere vasis aureis,
Et per patentes porticus
Structos talentis ordines.
It ille, nec pudet sequi.
Ventum ad sacratam januam,
Stabant catervæ pauperum,
Inculta visu examina.
Fragor rogantum tollitur:
Præfectus horrescit stupens,
Conversus in Laurentium,
Oculisque turbatis minax.
Contra ille: Quid frendens, ait,
Minitaris? aut quid displicet?
Num sordida hæc, aut vilia?
Num despuenda existimas?
Aurum, quod ardenter sitis,
Effossa gignunt rudera,
Et de metallis squalidis
Pœnalis excudit labor.
Torrens vel amnis turbidis
Volvens arenis implicat:
Quod terrulentum ac sordidum,
Flammis necesse est decoqui.
Pudor per aurum solvitur,
Violatur auro integritas,
Pax occidit, fides perit,
Leges & ipsæ intercidunt.
Quid tu venenum gloriæ
Extollis, & magni putas?
Si quæris aurum verius,
Lux est, & humanum genus.
Hi sunt alumni luminis,
Quos corpus arctat debile,
Nec per salutem viscerum
Mens insolescat turgida.
Quum membra morbus dissecat,
Animus viget robustior:
Membris vicissim fortibus
Vis sauciatur sensuum.
Nam sanguis in culpam calens
Minus ministrat virium,
Si fervor effœtus malis
Elumbe virus contrahat.
Si forte detur optio,
Malim dolore asperrimo
Fragmenta membrorum pati,
Et pulcher intus vivere.
Committe formas pestium,
Et confer alternas lues,
Carnisne morbus fœdior
An mentis, & morum ulcera?
Nostri per artus debiles,
Intus decoris integri,
Sensum venusti innoxium
Languoris expertes gerunt.
Vestros valentes corpore
Interna corrumpit lepra,
Errorque mancum claudicat,
Et cæca fraus nihil videt.
Quemvis tuorum divitum,
Qui veste & ore prænitent,
Magis probabo debilem,
Quam quis meorum est pauperum.
Hunc qui superbit serico,
Quem currus inflatum vehit,
Hydrops aquosus lucido
Tendit veneno intrinsecus.
Ast hic avarus contrahit
Manus recurvas, & volam
Plicans aduncis unguibus
Laxare nervos non valet.
Istum libido fœtida
Per scorta tractum publica
Luto & cloacis inquinat,
Dum spurca mendicat stupra.
Quid ille ferveus ambitum,
Sitimque honoris æstuans,
Mersisne anhelat febribus,
Atque igne venarum furit?
Quisquis tacendi intemperans
Silenda prurit prodere,
Vexatur, & scalpit jecur,
Scabiemque cordis sustinet.
Quid invidorum pectorum
Strumas retexam turgidas?
Quid purulenta & livida,
Malignitatum vulnera?
Tute ipse, qui Romam regis,
Contemptor æterni Dei,
Dum dæmonum sordes colis,
Morbo laboras regio.
Hi, quos superbus despicis,
Quos execrandos judicas,
Brevi ulcerosos exuent
Artus, & incolumes erunt.
Quin carne corruptissima
Tandem soluti ac liberi,
Pulcherrimo vitæ statu
In arce lucebunt patris,
Non sordidati aut debiles,
Sicut videntur interim,
Sed purpurantibus stolis
Clari, & coronis aureis.
Tum si facultas suppetat,
Coram tuis obtutibus
Istos potentes seculi
Velim recensendos dari.
Pannis videres obsitos,
Et muculentis naribus,
Mentum salivis uvidum,
Lipposque palpebra putri.
Peccante nil est tetrius,
Nil tam leprosum aut putridum.
Cruda est cicatrix criminum,
Oletque ut antrum tartari.
Animabus inversa vice
Corrupta forma infligitur,
Quas pulcher aspectus prius

In corpore oblectaverat.
En ergo nummos aureos,
Quos proxime spoponderam,
Quos nec favillis obruat
Ruina, nec fur subtrahat.
Nunc addo gemmas nobiles,
Ne pauperem Christum putes,
Gemmas corusci luminis,
Ornetur hoc templum quibus.
Cernis sacratas virgines,
Mireris intactas anus,
Primique post damnum thori
Ignis secundi nescias.
Hoc est monile Ecclesiæ,
His illa gemmis comitur:
Dotata sic Christo placet,
Sic ornat altum verticem.
Eccum talentum suscipe,
Ornabis urbem Romulam,
Ditabis & rem principis,
Fies & ipse ditior.
Ridemur, exclamat furens
Præfectus, ac miris modis
Per tot figuras ludimur,
Et vivit insanum caput?
Impune tantas, furcifer,
Strophas cavillo mimico
Tu nexuisse existimas,
Dum scurra saltas fabulam?
Concinna visa urbanitas
Tractare nosmet ludicris?
Ergon' cachinnis venditus
Acroma festivum fui?
Adeon' nulla austeritas,
Censura nulla est fascibus?
Adeon' securim publicam
Mollis retundit lenitas?
Dicis, libenter oppetam,
Votiva mors est martyri.
Est ista vobis, novimus,
Persuasionis vanitas.
Sed non volenti impertiam,
Præstetur ut mortis citæ
Compendiosus exitus:
Perire raptim non dabo.
Vitam tenebo, & differam
Pœnis morarum jugibus,
Et mors inextricabilis
Longos dolores protrahet.
Prunas tepentes sternite,
Ne fervor ignitus nimis
Os contumacis occupet,
Et cordis intret abdita.
Vapor senescens langueat,
Qui fusus afflatu levi
Tormenta sensim temperet,
Semustulati corporis.
Bene est quod ipse ex omnibus
Mysteriarches incidit,
Hic solus exemplum dabit,
Quid mox timere debeant.
Conscende constratum rogum,
Decumbe digno lectulo:
Tunc, si libebit, disputa
Nil esse Vulcanum meum.
Hæc fante Præfecto, truces
Hinc inde tortores parant
Nudare amictu martyrem,
Vincire membra, & tendere.
Illi os decore splenduit,
Fulgorque circumfusus est.
Talem revertens legifer
De monte vultum detulit:
Judæa quem plebs aureo
Bove inquinata, & decolor
Expavit, & faciem retro
Detorsit impatiens Dei.
Talemque & ille prætulit
Oris corusci gloriam
Stephanus per imbrem saxeum
Cælos apertos intuens.
Illuminatum hoc eminus
Recens piatis fratribus,
Baptisma quos nuper datum
Christi capaces fecerat.
Ast impiorum cæcitas,
Os oblitum noctis situ
Nigrante sub velamine
Obducta, clarum non videt.
Ægyptiæ plegæ in modum,
Quæ cum tenebris barbaros
Damnaret, Hebræis diem
Sudo exhibebat lumine.
Quin ipsa odoris qualitas,
Adusta quam reddit cutis,
Diversa utrosque permovet,
His nidor, illis nectar est.
Idemque sensus dispari
Variatus aura, aut adficit
Horrore nares vindice,
Aut mulcet oblectamine.
Sic ignis æternus Deus:
Nam Christus ignis verus est,
Is ipse complet lumine
Justos, & urit noxios.
Postquam vapor diutinus
Decoxit exustum latus,
Ultro e catasta judicem
Compellat afflatu brevi:
Converte partem corporis
Satis crematam jugiter,
Et fac periclum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Præfectus inverti jubet.
Tunc ille: Coctum est, devora,
Et experimentum cape,
Sit crudum an assum suavius.
Hæc ludibundus dixerat,
Cælum deinde suspicit,
Et congemiscens obsecrat
Miseratus urbem Romulam.
O Christe numen unicum,
O splendor, o virtus Patris,
O factor orbis, & poli,
Atque auctor horum mœnium:
Qui sceptra Romæ in vertice
Rerum locasti, sanciens
Mundum Quirinali togæ
Servire, & armis cedere.
Ut discrepantum gentium
Mores & observantiam,
Linguasque, & ingenia, & sacra

Unis

Unis domares legibus.
  En omne ſub regnum Remi
Mortale conceſſit genus,
Idem loquuntur diſſoni
Ritus, idipſum ſentiunt.
  Hoc deſtinatum quo magis
Jus Chriſtiani nominis
Quodcumque terrarum jacet
Uno illigaret vinculo.
  Da, Chriſte, Romanis tuis,
Sit Chriſtiana ut civitas,
Per quam dediſti, ut cæteris
Mens una ſacrorum foret.
  Confœderentur omnia
Hinc inde membra in ſymbolum:
Manſueſcat orbis ſubditus,
Manſueſcat & ſummum caput.
  Advertat adjunctas plagas
Coire in unam gratiam,
Fiat fidelis Romulus,
Et ipſe jam credat Numa.
  Confundit error Troicus
Adhuc Catonum curiam:
Veneratur occultis focis
Phrygum Penates exules.
  Janum bifrontem & Sterculum
Colit ſenatus, horreo
Tot monſtra patrum dicere,
Et feſta Saturni ſenis.
  Abſterge, Chriſte, hoc dedecus,
Emitte Gabriel tuum,
Agnoſcat ut verum Deum
Errans Julica cæcitas.
  Et jam tenemus obſides
Fidiſſimos hujus ſpei:
Hic nempe jam regnant duo
Apoſtolorum Principes.
  Alter vocatur gentium,
Alter cathedram poſſidens
Primam, recludit creditas
Æternitatis januas.
  Diſcede, adulter Jupiter,
Stupro ſororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebemque jam Chriſti fuge.
  Te Paulus hinc exterminat,
Te ſanguis exturbat Petri,
Tibi id, quod ipſe armaveras,
Factum Neronis officit.
  Video futurum principem
Quandoque, qui ſervus Dei
Tetris ſacrorum ſordibus
Servire Romam non ſinat.
  Qui templa claudat vectibus,
Valvas eburnas obſtruat,
Nefaſta damnet limina,
Obdens ahenos peſſulos.
  Tunc pura ab omni ſanguine
Tandem nitebunt marmora:
Stabunt & æra innoxia,
Quæ nunc habentur idola.
  Hic finis orandi fuit,
Et finis idem vinculi
Carnalis: erupit volens
Vocem ſequutus ſpiritus.
  Vexere corpus ſubditis
Cervicibus quidam patres,
Quos mira libertas viri
Ambire Chriſtum ſuaſerat.
  Repens medullas indoles
Afflarat, & coegerat
Amore ſublimis Dei
Odiſſe nugas priſtinas.
  Refrixit ex illo die
Cultus Deorum turpium,
Plebs in ſacellis rarior,
Chriſti ad tribunal curritur.
  Sic dimicans Laurentius
Non enſe præcinxit latus:
Hoſtile ſed ferrum retro
Torquens in auctorem tulit.
  Dum dæmon invictum Dei
Teſtem laceſſit prælio,
Perfoſſus ipſe concidit,
Et ſtratus æternum jacet.
  Mors illa ſancti martyris,
Mors vera templorum fuit:
Tunc Veſta Palladios lares
Impune ſenſit deſeri:
  Quidquid Quiritum ſueverat
Orare ſimpuvium Numæ,
Chriſti frequentans atria,
Hymnis reſultat martyrum.
  Ipſa & ſenatus lumina,
Quondam Luperci, aut Flamines,
Apoſtolorum & martyrum
Exoſculantur limina.
  Videmus illuſtres domos,
Sexu ex utroque nobiles
Offerre votis pignora
Clariſſimorum liberum.
  Vittatus olim pontifex
Adſcitur in ſignum crucis,
Ædemque, Laurenti, tuam
Veſtalis intrat Claudia.
  O ter, quaterque, & ſepties
Beatus urbis incola,
Qui te ac tuorum comminus
Sedem celebrat oſſium!
  Cui propter advolvi licet,
Qui fletibus ſpargit locum,
Qui pectus in terram premit,
Qui vota fundit murmura.
  Nos Vaſco Hiberos dividit,
Binis remotos Alpibus
Trans Cottianorum juga,
Trans & Pyrenas ninguidos.
  Vix fama nota eſt abditis,
Quam plena ſanctis Roma ſit,
Quam dives urbanum ſolum
Sacris ſepulcbris floreat.
  Sed qui caremus his bonis,
Nec ſanguinis veſtigia
Videre coram poſſumus,
Cælum intuemur eminus.
  Sic, ſancte Laurenti, tuam
Nos paſſionem quærimus:
Eſt aula nam duplex tibi,
Hic corporis, mentis polo.
  Illic inenarrabili
Allectus urbi municeps,
Æternæ in arce curiæ

Geſtas

Gestas coronam civicam.
Videor videre illustribus
Gemmis coruscantem virum,
Quem Roma cælestis sibi
Legit perennem consulem.
Quæ sit potestas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quisque supplex postulat,
Fert impetratum prospere,
Poscunt, litantur, indicant,
Et tristis haud ullus redit.
Ceu præsto semper adsies,
Tuosque alumnos urbicos
Lactante complexus sinu
Paterno amore nutrias.
Hos inter, o Christi decus,
Audi & poetam rusticum
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem sua.
Indignus agnosco & scio,
Quem Christus ipse exaudiat,
Sed per patronos martyres
Potest medelam consequi.
Audi benignus supplicem
Christi reum Prudentium,
Et servientem corpori
Absolve vinclis seculi.

Hymnus in laudem Eulaliæ virginis.

GErmine nobilis Eulalia,
Mortis & indole nobilior,
Emeritam sacra virgo suam,
Cujus ab ubere progenita est,
Ossibus ornat, amore colit.
Proximus occiduo locus est,
Qui tulit hoc decus egregium,
Urbe potens, populis locuples,
Sed mage sanguine martyrii,
Virgineoque potens titulo.
Curriculis tribus atque novem
Tres hiemes quater attigerat,
Cum crepitante pyra trepidos
Terruit aspera carnifices,
Supplicium sibi dulce rata.
Jam dederat prius indicium,
Tendere se patris ad solium,
Nec sua membra dicata toro:
Ipsa crepundia reppulerat,
Ludere nescia pusiola.
Spernere succina, flare rosas,
Fulva monilia respuere:
Ore severa, modesta gradu,
Moribus & nimium teneris,
Canitiem meditata senum.
Ast ubi se furiata lues
Excitat in famulos Domini,
Christicolasque cruenta jubet
Thura cremare, jecur pecudis
Mortiferis adolere Deis.
Infremuit sacer Eulaliæ
Spiritus, ingeniique ferox
Turbida frangere bella parat;
Et rude pectus anhela Deo
Femina provocat arma virum.
Sed pia cura parentis agit,
Virgo animosa domi ut lateat,
Abdita rure & ab urbe procul,
Ne fera sanguinis in pretium
Mortis amore puella ruat.
Illa perosa quietis opem
Degeneri tolerare mora,
Nocte fores sine teste movet,
Septaque claustra fugax aperit,
Inde per invia carpit iter.
Ingreditur pedibus laceris,
Per loca senta situ & vepribus,
Angelico comitata choro:
Et licet horrida nox sileat,
Lucis habet tamen illa ducem.
Sic habuit generosa patrum
Turba columniferum radium,
Scindere qui tenebrosa potens,
Nocte viam face perspicua
Præstitit, intereunte Chao.
Non aliter pia virgo viam
Nocte sequuta diem meruit,
Nec tenebris adoperta fuit,
Regna Canopica cum fugeret,
Et super astra pararet iter.
Illa gradu cita pervigili
Millia multa prius peragit,
Quam plaga pandat Eoa polum;
Mane superba tribunal adit,
Fascibus adstat & in mediis.
Vociferans, rogo, quis furor est
Perdere præcipites animas,
Et male prodiga corda sui
Sternere rasilibus scopulis,
Omnipatremque negare Deum?
Quæritis, o miseranda manus,
Christicolum genus? En ego sum
Dæmonicis inimica sacris,
Idola protero sub pedibus,
Pectore & Deum fateor.
Isis, Apollo, Venus nihil est,
Maximianus & ipse nihil.
Illa nihil, quia facta manu:
Hic, manuum quia facta colit:
Frivola utraque, & utraque nihil.
Maximianus opum Dominus,
Et tamen ipse cliens lapidum,
Prostituat, voveatque suis
Numinibus caput ipse suum.
Pectora cur generosa quatit?
Dux bonus, arbiter egregius
Sanguine pascitur innocuo:
Corporibusque piis inhians,
Viscera sobria dilacerat,
Gaudet & excruciare fidem.
Ergo age, tortor, adure, seca,
Divide membra coacta luto.
Solvere rem fragilem facile est,
Non penetrabitur interior
Exegitante dolore animus.
Talibus excitus in furias
Prætor, ait: Rape præcipitem
Lictor, & obrue suppliciis:
Sentiat esse Deos patrios,
Nec leve principis imperium.

Quam

Quam cuperem tamen, ante necem,
Si potis es revocare tuam,
Torva puellula, nequitiam!
Respice gaudia quanta metas,
Quæ tibi fert genialis honos.
Te lachrymis labefacta domus
Prosequitur, generisque tui
Ingemit anxia nobilitas,
Flore quod occidis in tenero,
Proxima dotibus & thalamo.
Non movet aurea pompa tori?
Non pietas veneranda senum,
Quos temeraria debilitas?
Ecce parata ministeria
Excruciabilis exitii.
Aut gladio feriere caput,
Aut laniabere membra feris.
Aut facibus data fumificis,
Flebiliterque ululanda tuis
In cineres resoluta flues.
Hæc, rogo, quis labor est fugere?
Si modicum salis eminulis
Thuris & exiguum digitis
Tangere virgo benigna velis,
Pœna gravis procul abfuerit.
Martyr ad ista nihil: sed enim
Infremit, inque tyranni oculos
Sputa jacit: simulacbra dehinc
Dissipat, impositamque molem
Thuribulis pede prosubigit.
Nec mora, carnifices gemini
Juncea pectora dilacerant,
Et latus ungula virgineum
Pulsat utrimque, & ad ossa secat,
Eulalia numerante notas.
Scriberis ecce mihi domine,
Quam juvat hos apices legere,
Qui tua, Christe, tropæa notant,
Nomen & ipsa sacrum loquitur
Purpura sanguinis eliciti.
Hæc sine fletibus & gemitu
Læta canebat & intrepide,
Dirus abest dolor ex animo,
Membraque picta cruore novo
Fonte cutem recalente lavant.
Ultima carnificina dehinc,
Non laceratio vulnifica
Crate tenus, nec arate cutis,
Flamma sed undique lampadibus
In latera stomachumque furit.
Crinis odorus ut in jugulos
Fluxerat, involitans humeris,
Quo pudibunda pudicitie,
Virgineusque lateret honos,
Tegmine verticis opposito.
Flamma crepans volat in faciem,
Perque comas vegetata caput
Occupat, exuperatque apicem:
Virgo cito cupiens obitum,
Appetit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os nive candidior
Visa relinquere, & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ
Lacteolus, celer, innocuus.
Colla fluunt abeunte anima,
Et rogus igneus emoritur,
Pax datur artubus exanimis,
Flatus in æthere plaudit ovans,
Templaque celsa petit volucer.
Vidit & ipse satelles avem
Feminæ ab ore meare palam.
Obstupefactus, & attonitus
Prosilit, & sua gesta fugit,
Lictor & ipse fugit pavidus.
Ecce nivem glacialis byems
Ingerit, & tegit omne forum:
Membra tegit simul Eulaliæ
Axe jacentia sub gelido,
Pallioli vice linteoli.
Cedat amor lacbrymantum hominum,
Qui celebrare suprema solent,
Flebile cedat & officium:
Ipsa elementa, jubente Deo,
Exequias tibi, virgo, ferunt.
Nunc locus Emerita est, tumulo
Clara Colonia Vettoniæ,
Quem memorabilis amnis Ana
Præterit, & viridente rapax
Gurgite mœnia pulchra lavet.
Hic ubi marmore perspicuo
Atria luminat alma nitor,
Et peregrinus, & indigena
Relliquias cineresque sacros
Servat humus veneranda sinu.
Tecta corusca super rutilant
De laquearibus aureolis,
Saxaque cæsa solum variant;
Floribus ut rosulenta putes
Prata rubescere multimodis.
Carpite purpureas violas,
Sanguineosque crocos metite:
Non caret his genialis byems,
Laxat & arva tepens glacies,
Floribus ut cumulet calathos.
Ista comantibus e foliis
Munera, virgo puerque, date:
Ast ego serta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia, marcida, festa tamen.
Sic venerarier ossa libet:
Ossibus altar & impositum;
Illa Dei sita sub pedibus
Prospicit hæc, populosque suos
Carmine propitiata fovet.

Hymnus in laudem decem & octo martyrum Cæsaraugustanorum.

BIS novem noster populus sub uno
Martyrum servat cineres sepulchro:
Cæsaraugustam vocitamus urbem,
Res cui tanta est.
Plena magnorum domus angelorum
Non timet mundi fragilis ruinam,
Tot sinu gestans simul offerenda
Munera Christo.
Quum Deus dextram quatiens coruscam
Nube subnixus veniet rubente,
Gentibus justam positurus æquo
Pondere libram;
Orbe de magno caput excitata

Obviam

Obviam Christo properanter ibit
Civitas omnis pretiosa portans
Dona canistris.
Afra Carthago tua promet ossa,
Ore facundo Cypriane doctor:
Corduba Acisclum dabit, & Zoellum,
Tresque coronas.
Tu tribus gemmis diadema pulchrum
Offeres Christo genitrix piorum
Tarraco, intexit cui Fructuosus
Sutile vinclum.
Nomen hoc gemmæ strophio illigatum est,
Emicant juxta lapides gemelli,
Ardet & splendor parilis duorum
Igne corusco.
Parva Felicis decus exhibebit
Artubus sanctis locuples Gerunda,
Nostra præstabit Calagurris ambos,
Quos veneramur.
Barcinon claro Cucufate freta
Surget, & Paulo speciosa Narbo,
Teque præpollens Arelas habebit,
Sancte Genesi.
Lusitanorum caput oppidorum
Urbs, adoratæ cineres puellæ
Obviam Christo rapiens, ad aram
Porriget ipsam.
Sanguinem Justi, cui pastor hæret,
Ferculum duplex, geminumque donum
Ferre Complutum gremio juvabit
Membra duorum.
Ingeret Tingis sua Cassianum,
Festa Massylum monumenta regum,
Qui cinis gentes domitas coegit
Ad juga Christi.
Singulis paucæ, tribus aut duobus
Forsan, & quinis aliquæ placebunt
Testibus Christi, prius hostiarum
Pignore functæ.
Tu decem sanctos revehes, & octo
Cæsaraugusta studiosa Christi,
Verticem flavis oleis revincta
Pacis honore.
Sola in occasum numerosiores
Martyrum turbas domino parasti,
Sola, prædives pietate, multa
Luce frueris.
Vix parens orbis populosa Pœni,
Ipsa vix Roma in solio locata,
Te, decus nostrum, superare in isto
Munere digna est.
Omnibus portis sacer immolatus
Sanguis exclusit genus invidorum
Dæmonum, & nigras pepulit tenebras
Urbe piata.
Nullus umbrarum latet intus horror:
Pulsa nam pestis populum refugit.
Christus in totis habitat plateis,
Christus ubique est.
Martyrum credas patriam coronis
Debitam sacris: chorus unde surgens
Tendit in cælum niveus togatæ
Nobilitatis.
Inde, Vincenti, tua palma nata est,
Clerus hinc tantum peperit triumphum:
Hinc sacerdotum domus infulata
Valeriorum.
Sævus antiquis quoties procellis
Turbo, vexatum tremefecit orbem,
Tristior templum rabies in istud
Intulit iras.
Nec furor quisquam sine laude nostrum
Cessit, aut clari vacuus cruoris
Martyrum semper numerus sub omni
Grandine crevit.
Nonne, Vincenti, peregre necandus
Martyr, his terris tenui notasti
Sanguinis rore speciem futuri
Morte propinqua?
Hoc colunt cives, velut ipsa membra
Cespes includat suus, & paterno
Servet amplectens tumulo beati
Martyris ossa.
Noster est quamvis procul hinc in urbe
Passus ignota, & dederit sepulchri
Gloriam victor, prope littus altæ
Forte Sagunti.
Noster, & nostra puer in palæstra
Arte virtutis, fideique olivo
Unctus, horrendum didicit domare
Viribus hostem.
Noverat templo celebres in isto
Octies partas, deciesque palmas,
Laureis doctus patriis eadem
Laude cucurrit.
Hic &, Encrati, recubant tuarum
Ossa virtutum, quibus efferati
Spiritum mundi violenta virgo
Dedecorasti.
Martyrum nulli remanente vita
Contigit terris habitare nostris,
Sola tu morti propriæ superstes
Vivis in orbe.
Vivis, ac pœnæ seriem retexis,
Carnis & cæsæ spolium retentans,
Tetra quam sulcos habeant amaros
Vulnera narras.
Barbarus tortor latus omne carpsit,
Sanguis impensus, lacerata membra,
Pectus abscissa patuit papilla
Corde sub ipso.
Jam minus mortis pretium peractæ est,
Quæ veneratos abolens dolores
Concitam membris tribuit quietem
Fine supremo.
Cruda te longum tenuit cicatrix,
Et diu venis dolor hæsit ardens,
Dum putescentes tenuat medullas
Tabidus humor.
Invidus quamvis obitum supremum
Persequutoris gladius negarit,
Plena te, martyr, tamen ut peremptam
Pœna coronat.
Vidimus partem jecoris revulsam
Ungulis longe jacuisse pressis,
Mors habet pallens aliquid tuorum,
Te quoque viva.
Hunc novum nostræ titulum fruendum
Cæsaraugustæ dedit ipse Christus,
Juge viventis domus ut dicata
Martyris esset,
Ergo ter senis sacra candidatis,

Dives Optato, simul & Luperco,
Perge conscriptum tibimet senatum
Pangere psalmis.
Ede Successum, cane Martialem,
Mors & Urbani tibi concinatur,
Juliam cantus resonet, simulque
Quintilianum.
Publium pandat chorus, & revolvat
Quale Frontonis fuerit tropæum,
Quid bonus Felix tulerit, quid acer
Cæcilianus.
Quantus, Euoti, tua bella sanguis
Tinxerit, quantus tua, Primitive,
Tum tuos vivax recolat triumphos
Laus, Apodemi.
Quatuor posthinc superaſt virorum
Nomen extolli, renuente metro,
Quos Saturninos memorat vocatos
Prisca vetustas.
Carminis leges amor aureorum
Nominum parvi facit, & loquendi
Cura de sanctis vitiosa non est,
Nec rudis umquam.
Plenus est artis modus, annotatas
Nominum formas recitare Christo,
Quas tenet cæli liber explicandus
Tempore justo.
Octo tunc sanctos recolet decemque
Angelus, coram patre, filioque:
Urbis unius regimen tenentes
Jure sepulchri.
Quin ad antiquum numerum trahentur
Viva post pœnæ specimen puella,
Morsque Vincenti, cui sanguis hinc est,
Fons & honoris.
Additis Cajo, (nec enim silendi,)
Teque, Crementi, quibus incrementum
Ferre provenit decus ex secundo
Laudis agone.
Ambo confessi Dominum, steterunt
Acriter contra fremitum latronum,
Ambo gustarunt leviter saporem
Martyriorum.
Hæc sub altari sita sempiterno,
Lapsibus nostris veniam precatur
Turba, quam servat procerum creatrix
Purpureorum.
Nos pio fletu, date, perluamus
Marmorum sulcos, quibus est operta
Spes, ut absolvam retinaculorum
Vincla meorum.
Sterne te totam generosa sanctis
Civitas mecum tumulis, deinde
Mox resurgentes animas & artus
Tota sequeris.

Hymnus in laudem Vincentii martyris.

BEate martyr, prospera
Diem triumphalem tuum,
Quo sanguinis merces tibi,
Corona, Vincenti, datur.
Hic te ex tenebris seculi,
Tortore victo & judice,
Evexit ad cælum dies,
Christoque ovantem reddidit.
Nunc angelorum particeps,
Colluces insigni stola,
Quam testis indomabilis
Rivis cruoris laveras.
Quum te satelles idoli
Præcinctus atris legibus,
Litare divis gentium
Ferro & catenis cogeret.
Ac verba primum mollia
Suadendo blande effuderat;
Captator ut vitulum lupus
Rapturus, alludit prius.
Rex, inquit, orbis maximus,
Qui sceptra gestat Romula,
Servire sanxit omnia
Priscis deorum cultibus.
Vos Nazareni assistite,
Rudemque ritum spernite.
Hæc saxa, quæ princeps colit,
Placate fumo & victima.
Exclamat hic Vincentius,
Levita de tribu sacra,
Minister altaris Dei,
Septem ex columnis lacteis.
Tibi ista præsint numina,
Tu saxa, tu ligna coles,
Tu mortuorum mortuus
Fias deorum pontifex.
Nos lucis auctorem patrem,
Ejusque Christum filium,
Qui solus ac verus Deus,
Datiane, confitebimur.
Hic ille jam commotior:
Audesne non felis, ait,
Jus hoc deorum & principum,
Violare verbis asperis?
Jus & sacratum & publicum,
Cui cedit humanum genus,
Nec te juventæ fervidæ
Instans periclum permovet?
Hoc namque decretum cape,
Aut ara, thure, & cespite
Precanda jam nunc est tibi,
Aut mors luenda est sanguine.
Respondit ille altrinsecus:
Age ergo, quidquid virium,
Quidquid potestatis tibi est,
Palam reluctor, exere.
Vox nostra quæ sit, accipe:
Est Christus & pater Deus:
Servi hujus & testes sumus.
Extorque si potes fidem.
Tormenta, carcer, ungulæ,
Stridensque flammis lamina,
Atque ipsa pœnarum ultima
Mors Christianis ludus est.
O vestra inanis vanitas,
Scitumque brutum Cæsaris!
Condigna vestris sensibus
Coli jubetis numina,
Excisa fabrili manu,
Cavis recocta & follibus,
Quæ voce, quæ gressu carent,
Immota, cæca, elinguia.
His sumptuosa splendido
Delubra crescunt marmore.

His

His colla mugientium
Percussa taurorum cadunt.
At sunt & illic spiritus.
Sunt; sed magistri criminum,
Vestræ & salutis aucupes,
Vagi, impotentes, sordidi:
Qui vos latenter incitos
In omne compellunt nefas,
Vastare justos cædibus,
Plebem piorum carpere.
Norunt & ipsi ac sentiunt
Pollere Christum, & vivere,
Ejusque jam jamque affore
Regnum tremendum perfidis.
Clamant fatentes denique
Pulsi e latebris viscerum,
Virtute Christi & nomine:
Divique & iidem dæmones.
His intonantem martyrem
Judex profanus non tulit,
Conclamat: Os obtrudite,
Ne plura jactet improbus.
Vocem loquentis claudite,
Raptimque lictores date,
Illos reorum carnibus
Pastos, manuque exercitos.
Jam faxo jus prætorium
Conviciator sentiat,
Ne impune, ne nostris sibi
Diis destruendis luserit.
Tibi ergo soli, contumax,
Tarpeia calcentur sacra?
Tu porro solus obteras
Romam, Senatum, Cæsarem?
Vinctum retortis brachiis,
Sursum ac deorsum extendite:
Compago donec ossium
Divulsa, membratim crepet.
Post hinc hiulcis ictibus
Nudate costarum abdita,
Ut per lacunas vulnerum
Jecur retectum palpitet.
Ridebat hæc miles Dei,
Manus cruentas increpans,
Quod fixa non profundius
Intraret intus ungula.
Ac jam omne robur fortium
Eviscerando cesserat,
Nisusque anhelus solverat
Fessos lacertorum toros.
At ille tanto lætior,
Omni vacantem nubilo
Frontem serenam luminat,
Te, Christe, præsentem videns.
Quis vultus iste, proh pudor!
Datianus ajebat furens,
Gaudet, renidet, provocat,
Tortore tortus acrior.
Nil illa vis exercita
Tot noxiorum mortibus,
Agone in isto proficit,
Ars & dolorum vincitur.
Sed vos alumni carceris,
Par semper invictum mihi,
Cohibete paulum dexteras,
Respiret ut lassus vigor.

Præsicca rursus ulcera,
Dum se cicatrix colligit
Refrigerati sanguinis,
Manus resulcans diruet.
His contra Levites refert:
Si jam tuorum perspicis
Languere virtutem canum,
Age ipse major carnifex,
Ostende quo pacto queant
Imos recessus scindere,
Manne & ipse interfere,
Rivosque ferventes bibe.
Erras, cruente, si meam
Te rere pœnam sumere,
Quum membra morti obnoxia
Dilancinata interficis.
Est alter homo intrinsecus,
Violare quem nullus potest,
Liber, quietus, integer,
Exors dolorum tristium.
Hoc, quod laboras perdere
Tantis furoris viribus,
Vas est solutum ac fictile,
Quocumque frangendum modo.
Quin imo nunc enitere
Illum secare ac plectere,
Qui perstat intus, qui tuam
Calcat, tyranne, insaniam.
Hunc lacesse, hunc discute
Invictum, insuperabilem,
Nullis procellis subditum,
Solique subjectum Deo.
Hæc fatur, & stridentibus
Laniatur uncis denuo.
Cui prætor ore subdolo
Anguina verba exsibilat:
Si tanta callum pectoris
Prædurat obstinatio,
Pulvinar ut nostrum manu
Abomineris tangere:
Saltem latentes paginas,
Librosque opertos detege,
Quo secta pravum seminans
Justis crematur ignibus.
His martyr auditis ait:
Quem tu, maligne, mysticis
Minitaris ignem literis,
Flagrabis ipse hoc justius.
Romphæa nam cælestium
Vindex erit voluminum,
Tanti veneni interpretem,
Linguam perurens fulmine.
Vides favillas indices
Gomorrhæorum criminum,
Sodomita nec latet cinis,
Testis perennis funeris.
Exemplar hoc, serpens, tuum est,
Fuligo quem mox sulphuris,
Bitumen & mistum pice,
Imo implicabunt tartaro.
His persequutor saucius
Pallet, rubescit, æstuat,
Insana torquens lumina,
Spumasque frendens egerit.
Tum deinde cunctatus diu,
Decernit extrema omnium

Igni, grabato, & laminis
Exerceatur quæstio.
Hæc ille sese ad munera
Gradu citato proripit,
Ipsosque pernix gaudio,
Pœnæ ministros prævenit.
Ventum ad palæstram gloriæ;
Spes certat, & crudelitas:
Luctamen auceps conserunt,
Hinc martyr, illinc carnifex.
Serrata lectum regula
Dente frequenti exasperat,
Cui multa carbonum strues
Vivum vaporat halitum.
Hunc sponte conscendit rogum
Vir sanctus ore interrito:
Ceu jam coronæ conscius
Celsum tribunal scanderet.
Subtet crepante aspergine
Scintillat excussus salis,
Punctisque fervens stridulis
Sparsim per artus figitur.
Arvina posthinc igneum
Impressa cauterem lavit,
Vis unde roris fumidi
In membra sensim liquitur.
Hæc inter immotus manet
Tamquam dolorum nescius,
Tenditque in altum lumina,
Nam vincla palmas presserant:
Sublatus inde fortior,
Lugubre in antrum truditur,
Ne liber usus luminis
Animaret altum spiritum.
Est intus imo ergastulo
Locus tenebris nigrior,
Quem saxa mersi fornicis
Angusta clausum strangulant.
Æterna nox illic latet,
Expers diurni sideris:
Hic carcer horrendus suos
Habere fertur inferos.
In hoc barathrum conjicit
Truculentus hostis martyrem,
Lignoque plantas inserit
Divaricatis cruribus.
Quin addit & pœnam novam
Crucis peritus artifex,
Nulli tyranno cognitam
Nec fando compertam retro.
Fragmenta testarum jubet
Hirta impolitis angulis,
Acuminata, informia,
Tergo jacentis sternerent.
Totum cubile spiculis
Armant dolores anxii,
Insomne qui subter latus
Mucrone pulsent obvio.
Hæc ille versutus vafræ
Meditatus arte struxerat:
Sed Belzebulis callida
Commenta Christus destruit.
Nam carceralis cæcitas
Splendore lucis fulgurat,
Duplexque morsus stipitis
Ruptis cavernis dissilit.

Agnoscit hic Vincentius
Adesse quod speraverat,
Tanti laboris præmium,
Christum datorem luminis.
Cernit deinde fragmina
Jam testularum, mollibus
Vestire semet floribus,
Redolente nectar carcere.
Quin & frequentes angeli
Stant, ac loquuntur comminus,
Quorum unus ore augustior
Compellat his dictis virum:
Exurge, martyr inclyte,
Exurge securus tui:
Exurge, & almis cœtibus
Noster sodalis addere.
Decursa jam satis tibi
Pœnæ minacis munia,
Pulchroque mortis exitu
Omnis peracta est passio.
O miles invictissime,
Fortissimisque fortior,
Jam te ipsa sæva & aspera
Tormenta victorem tremunt.
Spectator hæc Christus Deus
Compensat ævo intermino,
Propriæque collegam crucis
Larga coronat dextera.
Pone hoc caducum vasculum
Compage textum terrea,
Quod dissipatum solvitur,
Et liber in cælum veni.
Hæc ille, sed clausas fores
Interna rumpunt lumina,
Tenuisque per rimas nitor
Lucis latentis proditur.
Hoc cum stuperet territus
Obsessor atri liminis,
Quem cura pernox manserat
Servare feralem domum:
Psallentis audit insuper
Prædulce carmen martyris,
Cui vocis instar æmulæ
Conclave reddit concavum.
Pavens deinde introspicit,
Admota quantum postibus
Acies per arctas cardinum
Intrare juncturas potest.
Vernare multis floribus
Stramenta testarum videt,
Ipsumque vulsis nexibus
Obambulantem pangere.
Implentur aures turbidi
Prætoris hoc miraculo:
Flet victus, & volvit gemens
Iram, dolorem, dedecus.
Exemptus, inquit, carcere,
Paulum benignis fotibus
Recreetur, ut pastum novum
Pœnis refectus præbeat.
Coire toto ex oppido
Turbam fidelem cerneres,
Mollire præfultum torum,
Siccare cruda vulnera.
Ille ungularum duplices
Sulcos pererrat osculis:

Hic

Hic purpurantem corporis
Gaudet cruorem lambere.
Plerique vestem lineam
Stillante tingunt sanguine,
Tutamen ut sacrum suis
Domi reservent posteris.
Tunc ipse manceps carceris,
Et vinculorum janitor,
Ut fert vetustas conscia,
Repente Christum credidit.
Hic obseratis vectibus
Densæ specum caliginis
Splendore lucis advenæ
Micuisse clausum viderat.
At vero postquam lectuli
Martyr quietem contigit,
Æger morarum tædio,
Et mortis incensus siti:
Si mors habenda hujusmodi est,
Quæ corporali ergastulo
Mentem resolvit liberam,
Et reddit auctori Deo:
Mentem piatam sanguine,
Mortis lavacris elutam,
Quæ semet ac vitam suam
Christo immolandam præbuit.
Ergo ut recline mollibus
Rejecit aulæis caput,
Victor relictis artubus
Cælum capessit spiritus.
Cui recta celso tramite
Referatur ad patrem via,
Quam fratre cæsus impio
Abel beatus scanderat.
Stipant euntem candidi
Hinc inde sanctorum chori,
Parique missus carcere
Baptista Joannes vocat.
At Christiani nominis
Hostem coquebant irrita
Fellis venena, & lividum
Cor efferata exusserant.
Sævire inermem crederes
Fractis draconem dentibus.
Evasit exultans, ait,
Rebellis, & palmam tulit?
Sed restat illud ultimum,
Inferre pœnam mortuo,
Feris cadaver tradere,
Canibusque carpendum dare.
Jam nunc & ossa extinxero,
Ne sit sepulcbrum funeris.
Quod plebs gregalis excolat,
Titulumque figat martyris.
Sic frendit, & corpus sacrum
Profanus, (ah dirum nefas!)
Nudum negato tegmine
Exponit inter carices.
Sed nulla dirarum fames,
Aut bestiarum aut alitum,
Audet tropæum gloriæ
Fœdare tactu squalido.
Quin si qua clangens improbe
Circumvolarat eminus,
Trucis volucris impetu
Depulsa vertebat fugam.

Nam corvus Heliæ datus
Olim, ciborum portitor,
Hoc munus implet sedulo,
Et irremotus excubat.
Hic ex fruteti proximis
Infestus alarum sono,
Oculosque pennis verberans
Exegit immanem lupum.
Quis perfidorum credere
Ausit, rapacem belluam
Tauris paratam congredi,
Cessisse plumis mollibus?
Ibat malignum murmurans,
Levi volatu exterritus,
Prædamque visam fugerat}
Custodis imbellis minis.
Quis audienti talia,
Daciane, tunc sensus tibi!
Quantis gementem spiculis
Figebat occultus dolor!
Quum te perempti corporis
Virtute victum cerneres,
Ipsis & impar ossibus,
Vacuisque jam membris minor.
Sed quis, tyranne pertinax,
Hunc impotentem spiritum
Determinabit exitus?
Nullusne te franget modus?
Nullus, nec umquam desinam:
Nam si ferina immanitas
Mansuescit, & clementia
Corvos voraces mitigat,
Mergam cadaver fluctibus,
Insana numquam naufragis
Ignoscit unda, & spumeum
Nescit profundum parcere.
Aut semper illic mobilis
Incerta per ludibria
Vagis feretur flatibus,
Squamosa pascens agmina:
Aut sub fragosis rupibus
Scabri petrarum murices
Inter recessus scrupeos
Discissa rumpent viscera.
Ecquis virorum, strenue
Cymbam peritus pellere
Remo, rudente, & carbaso,
Secare qui pontum queas?
Rapias palustri e cespite
Corpus, quod intactum jacet,
Levique vectum lembulo
Amplum per æquor auferas.
Sed complicatum sparteus
Claudat cadaver culleus,
Quem fune connexus lapis
Præceps in altum deprimat.
At tu per undas emicet
Rorante præpes palmula,
Donec relictum longior
Abscondat aspectus solum.
Hæc jussa quidam militum,
(Eumorphio nomen fuit)
Violentus, audax, barbarus,
Furore fervens arripit.
Funale textum conserit,
Suto quod implet corpore,

Emen-

Emensus & multum freti,
Inter procellas excutit.
O præpotens virtus Dei,
Virtus creatrix omnium!
Quæ turgidum quondam mare
Gradiente Christo straverat,
Ut terga calcans æquoris
Siccis mearet passibus,
Plantas nec undis tingeret
Vasti viator gurgitis.
Hæc ipsa virtus jusserat
Rubrum salum dehiscere,
Patente dum profundo aridum
Secura plebs incesserit.
Nec non & ipsa nunc jubet
Servire sancto corpori
Pontum quietis lapsibus
Ad curva pronum littora.
Saxum molaris ponderis,
Ut spuma candens, innatat,
Tantique custos pignoris
Fiscella fertur fluctibus.
Cernunt stupentes navitæ
Vectam remenso marmore,
Labi retrorsum leniter
Æstu secundo & flamine.
Certant & ipsi concito
Pontum phaselo scindere,
Longe sed artus prævolant
Telluris ad mollem sinum.
Prius relatos denique
Humus quieta suscipit,
Quam pulsa summis nisibus
Carina portum tangeret.
Felix amœni littoris
Secessus ille, qui sacra
Fovens arenis viscera
Vicem sepulchri præbuit!
Dum cura sanctorum pia
Deflens adornat aggerem,
Tumuloque corpus creditum
Vitæ reservat posteræ.
Sed mox subactis hostibus,
Jam pace justis reddita,
Altar quietem debitam
Præstat beatis ossibus.
Subjecta nam sacrario,
Imamque ad aram condita,
Cælestis auram muneris
Perfusa subtus hauriunt.
Sic corpus: ast ipsum Dei
Sedes receptum continet,
Cum Maccabæis fratribus
Sectoque Isaiæ proximum.
Simplex sed illis contigit
Corona pœnarum, quibus
Finem malorum præstitit
Mortis supremus exitus.
Quid tale sector autus est?
Truncata numquid corporis,
Segmenta post serram feris
Objecit, aut undis dedit?
Num Maccabæi martyris
Linguam tyrannus erutam,
Raptamve pellem verticis
Avibus cruentis obtulit?

Tu solus, o bis inclyte,
Solus brabei duplicis
Palmam tulisti: tu duas
Simul parasti laureas.
In morte victor aspera,
Tum deinde post mortem pari.
Victor triumpho proteris
Solo latronem corpore.
Adesto nunc, & percipe
Voces precantum supplices,
Nostri reatus efficax
Orator ad thronum patris.
Per te, per illum carcerem,
Honoris augmentum tui,
Per vincla, flammas, ungulas,
Per carceralem stipitem,
Per fragmen illud testeum,
Quo parta crevit gloria,
Per, quem trementes posteri
Exosculamur, lectulum:
Miserere nostrarum precum,
Placatus ut Christus suis
Inclinet aurem prosperam,
Noxas nec omnes imputet.
Si rite solemnem diem
Veneramur ore & pectore:
Si sub tuorum gaudio
Vestigiorum sternimur:
Paulisper huc illabere,
Christi favorem deferens,
Sensus gravati ut sentiant
Levamen indulgentiæ.
Sic nulla jam restet mora,
Quin excitatam nubilis
Carnem resumat spiritus,
Virtute persunctam pari.
Ut quæ laborum particeps
Commune discrimen tulit,
Sit & cohæres gloriæ
Cunctis in ævum seculis.

In honorem Beatissimorum Martyrum, Fructuosi Episcopi Ecclesiæ Tarraconensis, & Augurii, & Eulogii diaconorum.

Felix Tarraco, Fructuose, vestris
Attollit caput ignibus coruscum,
Levitis geminis procul relucens.
Hispanos Deus aspicit benignus,
Arcem quandoquidem potens Hiberam
Trino martyre Trinitas coronat.
Ardens Augurius capessit æthram,
Necnon Eulogius simul supernum
Christi lucidus ad sedile tendit.
Dux & prævius & magister illis
Ad tantum decus, ex Episcopali
Clarus nomine Fructuosus ibat.
Accitus quia præsidis repente
Jussu, venerat ad forum sacerdos
Levitis comitantibus duobus,
Inde ad carceream viros catenam
Pastus sanguine carnifex trahebat.
Gaudet currere Fructuosus ultro:
Ac, ne quis socios timor feriret,
Præceptor vehemens eundo firmat,
Incenditque fidem calore Christi.

Mecum

Mecum state, viri: vocat cruentus
Ad pœnam coluber Dei ministros.
Ne mors terreat, est parata palma.
Carcer Christicolis gradus coronæ est,
Carcer provehit ad superna cæli,
Carcer conciliat Deum beatis.
His dictis, adeunt specum reorum,
Exercent ibi mysticum lavacrum,
Et purgamen aquæ stupent tenebræ.
Sex hic continuis latent diebus.
Tandem stant trucis ad tribunal hostis.
Fratres tergeminos tremunt catastæ.
Judex Æmilianus imminebat,
Atrox, turbidus, insolens, profanus,
Aras dæmonicas coli jubebat.
Tu qui doctor, ait, seris novellum
Commenti genus, ut leves puellæ
Lucos destituant, Jovem relinquant:
Damnes, si sapias, anile dogma.
Jussum est Cæsaris ore Gallieni,
Quod princeps colit, ut colamus omnes.
Hæc fanti placidus refert sacerdos:
Æternum colo principem, dierum
Factorem, dominumque Gallieni:
Et Christum patre prosatum perenni,
Cujus sum famulus, gregisque pastor.
Subridens ait ille: Jam fuisti.
Nec differt furor aut refrenat iram,
Sævis destinat ignibus cremandos.
Exultant, prohibentque flere vulgum.
Quosdam de populo videt sacerdos
Libandum sibi poculum offerentes:
Jejunamus, ait; recuso potum.
Nondum nona diem resignat hora:
Numquam conviolabo jus dicatum,
Nec mors ipsa meum sacrum resolvet.
Sic Christus sitiens crucis sub hora
Oblatum sibi poculum recusans,
Nec libare volens, sitim peregit.
Intrant interea locum rotunda
Conclusum cavea, madens ferarum
Multo sanguine quem furor frequentat.
Quum spectacula perstrepunt cruenta,
Ac vilis gladiator ense duro
Percussus cadit, & fremit voluptas.
Hic flammante pyra, niger minister
Ardens supplicium parare jussus,
Construxit facibus rogum supremis.
Qui dum corpora concremata solvit,
Ferventes animas amore lucis
Fracto carceris expediret antro.
Certant officiis pii sodales:
Plantis calceamenta dissoluta
Pronus detrahere studebat unus.
Sed sanctus vetat ora Fructuosus
Inclinata premi. Facessite, inquit,
Ne nostram gravet obsequela mortem.
At quin ipse meos pedes resolvam,
Ne vestigia præpedita vinclis
Tardis gressibus intrant in ignem.
Cur lamenta rigant genas madentes?
Cur vestri memor ut fiam rogatis?
Cunctis pro populis rogabo Christum.
Vix hæc edidetat, relaxat ipse
Indumenta pedum, velut Moyses
Quondam fecerat ad rubum propinquans.

Non calcare sacram cremationem,
Aut adstare Deo prius licebat,
Quam vestigia pura figerentur.
Stabat calce mera, resultat ecce
Cœlo spiritus, & serit loquelam,
Quæ cunctos tremefecit audientes.
Non est, credite, pœna, quam videtis.
Quæ puncto tenui citata transit:
Nec vitam rapit illa, sed reformat*.
Felices animæ, quibus per ignem
Celsa scandere contigit Tonantis!
Quas olim fugiet perennis ignis.
Hæc inter, rapidis focos crepantes
Intrant passibus, & minantur ipsis
Flammarum trepidantibus caminis.
Nexus denique, qui manus retrorsus
In tergum revocaverant revinctas,
Intacta cute decidunt adusti.
Non ausa est cohibere pœna palmas
In morem crucis ad patrem levandas:
Solvit brachia quæ Deum precentur.
Priscorum specimen trium putares,
Quos olim Babylonicum per ignem
Cantantes stupuit tremens tyrannus.
Illis sed pia flamma tum pepercit,
Nondum tempore passionis apto,
Nec mortis decus inchoante Christo.
Hos quum desugeret vaporus ardor,
Orant, ut celer ignis advolaret,
Et finem daret anxiis periclis.
Exorata suos obire tandem
Majestas famulos jubet caducis
Missos corporibus, sibique reddi.
Vidit Præsidis ex domo satelles
Cælum martyribus patere apertum,
Insignesque viros per astra ferri.
Quin & filiolæ monens herili
Ostendit sceleris notam paterni,
Cælo vivere, quos forum peremit.
Hæc tum virginitas palam videre
Per fudum meruit, patente cœlo,
Ut crimen domini domus timeret.
Tum de corporibus sacris favillæ,
Et perfusa mero leguntur ossa,
Quæ raptim sibi quisque vindicabat.
Fratrum tantus amor, domum referre
Sanctorum cinerum dicata dona,
Aut gestare sinu fidele pignus.
Sed ne relliquias resuscitandas,
Et mox cum Domino simul futuras,
Discretis loca dividant sepulchris:
Cernuntur niveis stolis amicti,
Mandant restitui, cavoque claudi
Mixtim marmore pulverem sacrandum.
O triplex honor, o triforme culmen,
Quo nostræ caput excitatur urbis,
Cunctis urbibus eminens Hiberis!
Exultare tribus libet patronis,
Quorum præsidio foventur omnes
Terrarum populi Pyrenearum.
Circumstet chorus ex utroque sexu,
Hæres, virgo, puer, senex, anicla,
Vestrum psallire rite Fructuosum.
Laudans Augurium resultet hymnus,
Mistis Eulogium modis coæquans,
Reddamus paribus pares camœnas.

Hinc

Hinc aurata sonent in arce tecta,
Blandum littoris extet inde murmur,
Et carmen freta feriata pangant.
Olim tempus erit ruente mundo,
Quum te, Tarraco, Fructuosus acti
Solvet supplicio, tegens ab igni.
Fors dignabitur & meis medelam
Tormentis dare, prosperante Christo,
Dulces Hendecasyllabos revolvens.

In honorem Quirini Martyris, Episcopi Ecclesiæ Siscian.

INsignem meriti virum,
Quirinum placitum Deo
Urbis mœnia Sisciæ
Concessum sibi martyrem
Complexu patrio fovent.
Hic sub Galerio duce,
Qui tunc Illyricos sinus
Urgebat ditionibus,
Fertur catholicam fidem
Illustrasse per exitum.
Non illum gladii rigor,
Non incendia, non feræ
Crudeli interitu necant,
Sed lymphis fluvialibus
Gurges dum rapit, abluit.
Nil refert vitreo æquore,
An de flumine sanguinis
Tingat passio martyrem:
Æque gloria provenit
Fluctu quolibet uvida.
Summo pontis ab ardui
Sanctæ plebis Episcopus
In præceps fluvio datur,
Suspensum laqueo gerens
Ingentis lapidem molæ.
Dejectum placidissimo
Amnis vertice suscipit,
Nec mergi patitur sibi,
Miris vasta natatibus
Saxi pondera sustinens.
Spectant eminus e solo
Doctorem pavidi greges:
Nam Christi populus frequens
Riparum sinuamina
Stipato agmine sepserat.
Sed Quirinus ut eminens
Os circumtulit, heu suos
Extemplo trepidos videt,
Nil ipse proprii memor
Inter stagna periculi.
Confirmat pia pectora,
Verbis mirificis rogans,
Ne quem talia terreant,
Neu constans titubet fides,
Aut pœnam putet emori.
Dicentem fluitantibus
Amnis terga vehunt vadis,
Nec substrata profunditas
Saxoque & laqueo & viro
Audet sponte dehiscere.
Sensit martyr Episcopus
Jam partam sibi præripi
Palmam mortis & exitus,
Ascensumque negarier
Æterni ad solium patris.
Jesu cunctipotens, ait,
Haudquaquam tibi gloria
Hæc est insolita, aut nova,
Calcare fremitum maris,
Prona & flumina sistere.
Scimus discipulum Petrum,
Quum vestigia tingeret,
Mortali trepidus pede,
Dextræ subsidio tuæ
Subjecisse salum solo.
Jordanem quoque novimus
Tortis vorticibus vagum,
Dum fertur rabido impetu,
Ad fontem refluis retro
Confugisse mearibus.
Hæc miracula sunt tuæ
Virtutis, Domine; ut modo
Suspendor, leve prænatans
Summo gurgite fluminis,
Cum collo scopulum traham.
Jam plenus titulus tui est,
Et vis prodita nominis,
Quam gentilis habet stupor:
Absolvas, precor, optime,
Hujus nunc animæ moras.
Quid possis, probat amnicus,
Qui vectat silicem, liquor.
Hoc jam, quod superest, cedo,
Quo nil est pretiosius
Pro te, Christe Deus, mori.
Orantem simul halitus
Et vox deserit, & calor:
Scandit spiritus ardua:
Fit pondus grave saxeum,
Corpus suscipiunt aquæ.

Locus, ubi Martyres passi sunt, quod nunc Baptisterium appellatur.

ELectus Christo locus est, ubi corda probata
Provehat ad cælum sanguine, purget aqua.
Hic duo purpureum, Domini pro nomine cæsi,
Martyrium pulchra morte tulere viri.
Hic etiam liquido fluit indulgentia fonte,
Ac veteres maculas diluit amne novo.
Qui cupit æternum cæli conscendere regnum,
Huc veniat sitiens. ecce parata via est.
Ante coronati scandebant ardua testes
Atria, nunc lotæ celsa petunt animæ.
Spiritus æterno solitus descendere lapsu,
Ut dederat palmam, sic tribuit veniam.
Haurit terra sacros aut fonte, aut sanguine rores,
Exundatque suo jugiter unda Deo.
Ipse loci est dominus, laterum cui vulnere utroque
Hinc cruor effusus fluxit, & inde latex.
Ibitis hinc, ut quisque potest, per vulnera Christi,
Evectus gladiis alter, & alter aquis.

Passio Cassiani Martyris in foro Corneliano.

SYlla forum statuit Cornelius, hanc Itali urbem
Vocitant ab ipso conditoris nomine.
Hic mihi quum peterem te, rerum maxima Roma,
Spes est oborta prosperum Christum fore.
Stratus humi tumulo advolvebar, quem sacer ornat
Martyr,

Martyr, dicato Cassianus corpore.
Dum lacrimans mecum reputo mea vulnara, & omnes
Vitæ labores, ac dolorum acumina:
Erexi ad cælum faciem, ftetit obvia contra
Fucis colorum picta imago martyris,
Plagas milla gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.
Innumeri circum pueri, miserabile visu,
Confossa parvis mambra figebant ftylis.
Inda pugillares soliti percurrere ceras,
Scholare murmur adnotantes fcripferant.
Æditus consultus, ait: Quod profpicis hofpes,
Non eft inanis aut anilis fabula.
Hiftoriam pictura refert, quæ tradita libris,
Veram vetufti temporis monftrat fidem.
Præfuerat ftudiis puerilibus, & grege multo
Septus, magifter litararum fedarat.
Verba notis brevibus comprendere cuncta peritus,
Raptimque punctis dicta præpetibus fequi.
Afpera nonnunquam præcepta, & triftia vifa
Impube vulgus moverant ira & metu:
Doctor amarus enim difcenti femper ephebo,
Nec dulcis ulli difciplina infantiæ eft.
Ecce, fidem quatiens tempeftas fæva, premebat
Plebem dicatam Chriftianæ gloriæ.
Extrahitur cœtu a medio moderator alumni
Gregis, quod aris fupplicare fpreverat.
Pœnarum artifici quærenti, quod genus artis
Vir noffet, alto tam rebellis fpiritu;
Refpondent, agmen tenerum ac puerile gubernat,
Pictis notare verba fignis imbuens:
Ducite, conclamat, captivum ducite, & ultro
Donetur ipfis verberator pervulis.
Ut liber illudant, lacerent impune, manufque
Tingant megiftri feriatas fanguine.
Ludum difcipulis volupe eft ut præbeat ipfe
Doctor feverus, quos otinis coercuit.
Vincitur poft terge manus, fpoliatur amictu,
Adeft acutis agmen armatum ftilis.
Quantum quifque odii tacita conceperat ira,
Effudit ardens felle tandem libero.
Conjiciunt alii lapides, inque ora tabellas
Frangunt, relifa fronte lignum diffilit.
Buxa crepant cerata, genis impacta cruentis,
Rubetque ab ictu curta & humens pagina.
Inde alii ftimulos, & acumina ferrea vibrant,
Qua parte aratis cera fulcis fcribitur.
Et qua fecti apices abolentur, & æquoris hitti
Rurfus nitefcens innovatur area.
Hinc foditur Chrifti confeffor, & inda fecatur,
Pars vifcus intrat molle, pars fcindit cutem.
Omnia membra manus pariter fixere ducentæ,
Totidemque guttæ vulnerum ftillaut fimul.
Major tortor erat, qui fumma pupugerat infans,
Quam qui profunda perforarat vifcara.
Ille levis, quoniam percuffor morta negata
Sævire folis fcit dolorum fpiculis.
Hic quanto intarius vitalia condita pulfat,
Plus dat medelæ, dum necem prope applicat.
Efte precor fortas, & vincite viribus annos:
Quod defit ævo, fuppleat crudelitas.
Sed mala conatus tener, infirmufque laborat,
Tormeuta crefcunt, dum fatifcit carnifex.
Quid gemis? exclamat quidam: tuta ipfe magiftar
Iftud dedifti ferrum, & armafti manus.
Reddimus ecce tibi tam millia multa notarum,
Quam ftaudo, ftando, te docente, excapimus.
Non potes irafci quod fcribimus, ipfa jubebas,
Numquam quietum dextera ut ferret ftilum.
Non perimus toties ta præcaptore negatas,
Avare doctor, jam fcholarum ferias.
Pangere puncta libet, fulcifque intexere fulcos,
Flexas catenis impedire virgulas.
Emendes licet infpectos longo ordina verfus,
Mendofa forta fi quid erravit manus.
Exerce imperium: jus eft tibi plectere culpam,
Si quis tuorum te notavit fegnius.
Talia ludebant pueri per mambra magiftri,
Nec longa feffum pœna folvebat virum.
Tandem luctantis miferatus ab æthere Chriftus,
Jubet tefolvi pectoris ligamina.
Difficilefque moras animæ, ac retinacula vitæ
Relaxat, artas & latabras expedit.
Sanguis ab interno venarum fonta patentes
Vias fequutus, deferit præcordia.
Totque foraminibus penetrati corporis exit
Fibrarum anhelans ille vitalis calor.
Hæc funt quæ liquidis expreffa coloribus, hofpes,
Miraris, ifta eft Caffiani gloria.
Suggere fi quod habes juftum vel amabile votum,
Spes fi qua tibi eft, fi quid intus æftuas.
Audit, crede, preces martyr profperrimus omnes,
Ratafque reddit, quas videt probabiles.
Pareo, complector tumulum, lacrimas quoque fundo,
Altar tepefcit ore, faxum pectore.
Tunc arcana mei percenfeo cuncta laboris,
Tunc quod petebam, quod timebo murmuro.
Et poft terga domum dubie fub forte relictam,
Et fpem futuri forte nutantem boni.
Audior, urbem adeo, dextris fucceffibus utor:
Domum revertor, Caffianum prædico.

Romani Martyris Supplicium.

ROmane, Chrifti fortis adfertor Dei,
Elinguis oris organum fautor move,
Largire comptum carmen infantiffimo.
Fac ut tuarum mira laudum concinam:
Nam fcis & ipfe poffe mutos eloqui:
Plectrum palati, & faucium fævus tibi
Torror revulfit: nec tamen filentium
Indixit ori, quo fatabaris Deum,
Vox veritatis extingui nequit,
Nec fi recifis palpitet meatibus.
Hic nofter hærens fermo linguæ debili
Balbutit, & modis laborat abfonis:
Sed fi fuperno rora refpergas jecur,
Et fpiritali lacte pectus inriges,
Vox impeditos rauca laxabit fonos.
Evangelifta fcripfir, ipfum talia
Præcepta Meffiam dediffe Apoftolis:
Nolite verba, quum facramentum meum
Erit canendum, providenter quærere:
Ego imparatis, quæ loquantur, fuggeram.
Sum mutus ipfe, fed potens facundiæ
Mea lingua Chriftus luculenter differat,
Ipfe explicabit quos fupremo fpiritu
Dæmon tumultus, dum domatur, moverit,
Furore peftis pejor in noviffimo.
Sic vulneratus anguis ictu fpiculi
Farrum remordet, & dolore fævior,
Quaffando preffis immoratur dentibus:

Hastile fixum, sed manet profundius,
Nec cassa sentit morsaum pericula.
Galerius urbis forte Romanæ statum
Ductor regebat, ut refert antiquitas,
Immitis, atrox, asper, implacabilis:
Edicta late mundam in omnem miserat,
Christum negeret, quisque mallet vivere.
Hæc ille serpens ore dictat regio,
Qui mortuorum de sepulcbris exiens
Clamat: Quid ante tempus adventu cito
Mea regna solvis? parce, Fili altissimi,
Vel possidere corda porcorum jube.
Præfectus istis imminens negotiis
Asclepiedes, ire mandat milites
Ecclesiasten usque de sacrariis
Raprare plebem, mancipandam vinculis,
Ni disciplinam Nezarenam respuat.
Mox ipse templum cogitans irrumpete,
Et dissipare Sancta Sanctorum studens,
Armis profanos præparabat impiis
Altaris aram funditus pessamdare,
Foresque & ipsas in ruinam solvere.
Præcurrit index his repente cognitis
Romanus, sacræ heros excellentiæ,
Venire in armis perduelles nunciat,
Animos paventum præstruens hortatibus,
Stent ut parati, neve cedant turbini.
Conspirat uno fœderatus spiritu
Grex Christianus, agmen imperterritum
Matrum, virorum, parvulorum, virginum:
Fixa & statuta est omnibus sententia
Fidem tueri, vel libenter emori.
Refert repulsus miles ad subsellia,
Plebis rebellis esse Romanum ducem,
Flagrare cunctos pervicaci audacia,
Jugulos retectos obstinate opponere,
Quo gloriosa morte fortes oppetant.
Præceps jabetur inde Romanus rapi,
Solusque, ut incitator & fax omnium,
Pro contumaci plebe caussam dicere.
It non resistens, seque vincIri petit,
Flexas & ultro torquet in tergum manus.
Amor coronæ pene prævenit trucem
Lictoris artem, sponte nudas offerens
Costas bisulcis exsecandas ungulis:
Irrumpit altum limen, & præconibus
Stupore mutis, ipse tortorem trahit.
Astanti ob ora sic tyrannus incipit:
Infame monstrum, vilis, intestabilis,
Tu ventilator urbis, & vulgi levis
Procella, mentes inquietas mobiles,
Ne se impetita turba dedat legibus.
Populare quiddam sab colore gloriæ
Inliterata credidit frequentia,
Ut se per ævum conlectandos autument,
Si bella divis seu gigantes inferant,
Victique flammis obruantur montium.
Hoc tu parasti, perdite, spectaculum
Cladis cruentæ de necandis civibus,
Quos ut profanos, impiari & seculi
Reos, necesse est te magistro interfici:
Tu caussa mortis, tu meloram signifer.
Ni fallor, æquum est, ut quod auctor improbus
Tollerere multos compulisti, carnifex,
In te recurrat, proque tantis cædibus,
Quæ mox futuræ, primus exitium luas,
Feras & ipse quod ferendum suaseras.
His ille contra reddit ore libero:
Amplector, o Præfecte, nec me subtraho,
Ut pro fideli plebe solus immoler,
Dignus subire cuncta, si me consulis,
Quæcumque vestra jusserit crudelitas.
Intrare servis idolorum ac dæmonum
Sanctam salutis non licet nostræ domum,
Ne polluatur durus orandi locus:
Confido sancto in Spiritu numquam tibi
Dandum, ut beatum limen attingas pede.
Ni forte noster factus, in nostrum gregem
Mereare sumi: quod Pater faxit Deus.
Incensus his Asclepiades, jusserat
Eviscerandum corpus eculeo eminus
Pendere, & uncis, vinculisque crescere.
Apparitores sed furenti suggerunt
Illum vetusta nobilem prosapia,
Meritisque multis esse primum civium.
Jubet amoveri noxialem stipitem,
Plebeja clarum pœna ne damnet virum.
Tundatur, inquit, terga crebris ictibus,
Plamboque cervix verberata extuberet:
Persona quæque competenter plectitur,
Magnique refert vilis, an sit nobilis.
Gradu reorum forma tormentis datur.
Pulsatus ergo martyr illa grandine,
Postquam inter ictus dixit hymnum plumbeos,
Erectus infit: Absit, ut me nobilem
Sanguis parentum præstet, aut lex curiæ.
Generosa Christi secta nobilitat viros.
Si prima nostris quæ sit incunabulis
Origo textu stemmatis recenseas:
Dei Parentis esse ab ore cœpimus.
Cui quisque servit, ille vere est nobilis,
Patri rebellis, invenitur degener.
Honos deinde stemmati accedit novus
Et splendor ingens, ut magistratus venit;
Si confitendi nominis testem probum
Signent inusta ferri & ignis vulnera,
Et vim dolorum mors sequatur inclyta.
Cave benignus esse perverse velis,
Nec mi remissus leniter peperceris,
Incumbe membris, tortor, ut sim nobilis:
His ampliatus si fruar successibus,
Genus patris matrisque flocci fecero.
Hæc ipsa vestra dignitatum culmina
Quid esse censes? nonne cursim transeunt
Fasces, secures, sellæ, prætextæ, togæ,
Lictor, tribunal, & tercenta insignia,
Quibus tumetis, moxque detumescitis?
Quum consulatum initis, ut vernæ solent,
(Pudet fateri) farre pullos pascitis,
Aquila ex eburna sumit arrogantiam
Gestator ejus, ac superbit belluæ
Inflatus osse, cui figura est alitis.
Jam si sub aris ad sigillorum pedes
Jaceatis, infra sectilem quercum siti,
Quid esse vobis æstimem projectius?
Nudare plantas ante carpentum scio
Proceres togatos, matris Idææ sacris.
Lapis nigellus evehendus essedo,
Muliebris oris clausus argento sedet:
Quem dam ad lavacram præeundo ducitis,
Pedes remotis atterentes calceis
Almonis usque pervenitis rivulum.

Quid

Quid illa turpis pompa? nempe ignobiles
Vos eſſe monſtrat, quum luperci curritis,
Quem ſervulorum non rear viliſſimum,
Nudus plateas ſi per omnes curſitans,
Pulſet puellas verbere ictas ludrico?
 Miſeret tuorum me ſacrorum, & principum,
Morumque, Roma, ſeculi ſummum caput.
Age explicemus, ſi placet, myſteria,
Præfecte, veſtra. jam neceſſe eſt audias,
Nolis velis, nequid colatis ſordium.
 Nec terret iſta qua tumes veſania,
Quod voltuoſus, quod ſupinus, quod rigens,
Tormenta leti comminaris aſperi:
Si me movere rebus ullis niteris,
Ratione mecum, non furore dimica.
 Jubes, relictis patris & Chriſti ſacris,
Ut tecum adorem feminas, ac mille mares,
Deos, deaſque, deque ſexu duplici
Natos, nepotes, abnepotes editos,
Ac tot ſtuprorum ſordidam proſapiam.
 Nubunt puellæ, ſæpe ludunt dolis,
Amaſionum comprimuntur fraudibus:
Inceſta fervent, furta mœchorum calent,
Fallit maritus, odit uxor pellicem,
Deos catenæ colligant adulteros.
 Oſtende quæſo, quas ad aras præcipis
Vervece cæſo fumet ut ceſpes meus:
Delphoſne pergam? ſed vetat palæſtrici
Corrupta ephebi fama, quem veſter Deus
Effeminavit Gymnadis licentia.
 Mox flevit impuratus occiſum gravi
Diſco, & dicavit floruleotum ſuccubam.
Conductus idem pavit alienum pecus,
Furem deinde perditi paſſus gregis
Segnis bubulcus, tala & ipſa perdidit.
 An ad Cybeles ibo lucum pineum?
Puer ſed obſtat Gallus ob libidinem,
Per triſte vulnus, perque ſectum dedecus
Ab impudicæ tutus amplexu deæ:
Per multa matri ſacra plorandus ſpado.
 Sed credo magni limen amplectar Jovis,
Qui ſi citetur legibus veſtris reus,
Laqueis minacis implicatus Juliæ,
Luat ſeveram vinctus & Scatiniam,
Te cognitore dignus ire in carcerem.
 Quid aureorum conditorem temporum
Cenſes colendum? quem fugacem non negas
Latuiſſe furtim, dum reformidat malum.
Quem ſi beata vivere audit Jupiter,
Plectat neceſſe eſt occulendi conſcios.
 Quid inter aras diſſidentum numinum
Putas agendum? Martis indignabitur
Offenſa virtus, ſi colatur Lemnius.
Junonis iram ſentiet, quiſque ut Deum
Signo, ac ſacello conſecrarit Herculem.
 Dicis, licenter hæc Poetas fingere,
Sed ſunt & ipſi talibus myſteriis
Tecum dicati: quodque deſcribunt, colunt.
Tu cur piaculum tam libenter lectitas?
Cur in theatris te vidante id plauditur?
 Cycnus ſtuprator peccat inter pulpita,
Saltat Tonantem tauricornem Lydius,
Spectator horum pontifex ſummus ſedes,
Rideſque & ipſe, nec negando diluis,
Quum fama tanti polluatur numinis.
 Cur tu ſacrate per cachinnos ſolveris
Quum ſe maritum fingit Alcmenæ Deus?
Meretrix Adonin vulneratum ſcenica
Libidinoſo plangit affectu palam,
Nec te lupanar Cypridis ſanctæ movet?
 Quid quod ſub ipſis veritas ſignis patet,
Formata in ære criminum veſtigiis?
Quid vult ſigillum ſemper adfixum Jovi
Avis miniſtræ? nempe velox armiger
Leno, exuletum qui tyranno pertulit.
 Facem recincta veſte prætendit Ceres.
Cur, ſi deorum nemo rapuit virginem,
Quam nocte quærens mater errat pervigil,
Fuſos rotantem cernimus Tirynthium?
Cur ſi Neæræ non fuit ludibrio?
 Quid ruſticorum monſtra deteſtor Deum?
Faunos, Priapos, fiſtularum præſides,
Nymphas natantes, incolaſque aquatiles,
Sitas ſub alto more ranarum lacu,
Divinitatis jus in algis vilibus?
 Ad hæc colenda me vocas cenſor bone?
Poteſne quidquam tale, ſi ſanum ſapis,
Sanctum putare? nonne pulmonem movet
Deriſus, iſtas intuens ineptias,
Quas vinolentæ ſomniis fingunt anus?
 At, ſi quid uſquam vanitatis myſticæ
Nobis colendum eſt, ipſe primus incipe,
Pronuſque adora quidquid in terris ſacri eſt,
Deos Latinos, & deos Ægyptios,
Queis Roma libat, queis Canopus ſupplicat.
 Venerem precaris? comprecare & ſimiam,
Placet ſacratus aſpis Æſculapii?
Crocodilus, Ibis, & canes cur diſplicent?
Adpone porris religioſas arulas,
Venerare acerbum cepe, mordax allium.
 Fuliginoſi thure placantur Lares,
Et reſpuuntur conſecrata oluſcula:
Aut unde major eſſe majeſtas focis,
Quam nata in hortis ſarculatis creditur,
Si numen ollis, numen & porris ineſt?
 Sed pulchra res eſt forma in ære ſculptilis.
Quid imprecabor officinis Græciæ,
Quæ condiderunt gentibus ſtultos deos?
Forceps Myronis, malleus Polycliti
Natura veſtrum eſt atque origo cælitum:
 Ars ſeminandis efficax erroribus,
Barbam rigentem dum Jovis circumplicat,
Dum defluentem leniter flectens comam,
Limat capillos, & corymbos Liberi,
Et dum Minervæ pectus hydris aſperat,
 Injecit atram territis formidinem,
Ut fulmen æris, ceu Tonantis horreant:
Tremant venenum ſibilantis Gorgonæ,
Putent ephebum poſt triumphos Indicos
Ferire Thyrſo poſſe, quum ſit ebrius.
 Tum quod Dianam molle ſuccinctam vident,
Venantis arcum pertimeſcunt virginis,
Si forte vultum triſtioris Herculis
Liquore criſpo maſſa finxit fuſilis,
Clavam minari, ni colatur, creditur.
 Jam quis paventum corda terror occupat,
Junonis iram ſi polire expreſſerit?
Velut retortis intuens obtutibus,
Avertat ora de litantis hoſtia,
Lapis ſevera fronte mentitur minas.
 Miror quod ipſum non ſacratis Mentorem,
Nec templum & aras ipſe Phidias habet,

Fabri deorum, vel parentes numinum:
Qui si caminis institissent segnius,
Non esset ullus Jupiter conflatilis.
  Non erubescis stulte, pago dedite,
Te tanta semper perdidisse obsonia,
Quæ diis inepius obtulisti talibus,
Quos trulla, pelvis, cantharus, sartagines,
Fracta & liquata contulerunt vascula?
  Ignosco fatuis hæc tamen vulgaribus,
Quos lana terret discolor in stipite,
Quos sæpe salsus circulator decipit:
Quibus omne sanctum est, quod pavendum rancidæ
Edentularum cantilenæ suaserint.
  Vos eruditos miror, & doctos viros,
Perpensa vitæ quos gubernat regula,
Nescire vel divina vel mortalia
Quo jure constent: quanta majestas regat,
Quidquid creatum est, quæ creavit omnia.
  Deus perennis, res inæstimabilis,
Non cogitando, non videndo clauditur.
Excedit omnem mentis humanæ modum:
Nec comprehendi visibus nostris valet,
Extraque & intus implet ac superfluit.
  Intemporalis ante quam primus dies
Esse & fuisse semper unus obtinet.
Lux ipse vera, veri & auctor luminis:
Quum lumen esset, lumen effudit suum:
Ex luce fulgor natus hic est filius.
  Vis una Patris, vis & una est Filii,
Unusque ab uno lumine splendor satus,
Pleno refulsit claritatis lumine,
Natura simplex pollet unius Dei:
Et quidquid usquam est, una virtus condidit.
  Cœlum solumque, vim marini gurgitis,
Globos dierum noctiumque præsides,
Ventos, procellas, fulgura, imbres, nubila,
Septentriones, hesperos, æstus, nives,
Fontes, pruinas, & metalla, & flumina.
  Prærupta, plana, montium convallia,
Feras, volucres, reptiles, natatiles,
Jumenta, pecua, subjugales belluas;
Flores, frutera, germina, herbas, arbores,
Quæ sunt odori, quæque vernant esui.
  Hæc non labore & arte molitus Deus,
Sed jussione quam potestas protulit.
Mandavit esse, facta sunt quæ non erant,
Verbo creavit omniformem machinam,
Virtus paterna semper in Verbo fuit.
  Cognostis ipsum, nunc colendi agnoscite
Ritum, modumque, quale sit templi genus,
Quæ dedicari sanxerit donaria,
Quæ vota poscat, quos sacerdotes velit,
Quod mandet illic nectar immolarier.
  Ædem sibi ipse mente in hominis condidit
Vivam, serenam, sensualem, flabilem,
Solvi incapacem posse, nec destructilem,
Pulchram, venustam, præminentem culmine,
Discriminatis inlitam coloribus.
  Illic sacerdos stat sacrato in limine,
Foresque primas virgo custodit Fides,
Innexa crines vinculis regalibus,
Poscit litari victimas Christo, & patri
Quas scit placere, candidatas, simplices:
  Frontis pudorem, cordis innocentiam,
Pacis quietem, castitatem corporis,
Dei timorem, regulam scientiæ,
Jejuniorum parcitatem sobriam,
Spem non jacentem, semper & largam manum.
  Ex his amœnus hostiis surgit vapor
Vincens odorem balsami, thuris, croci,
Auras madentes Persicorum aromatum:
Sublatus inde, cœlum adusque tollitur,
Et prosperatum dulce delectat Deum.
  Hanc disciplinam quisquis infensus vetat,
Vetat probatum vivere, & sanctum sequi,
Vetat vigorem mentis alte intendere:
Nostrique acumen ingeni ad terram vocat,
Nec excitari vim finit prudentiæ.
  O mersa limo cæcitas gentilium,
O carnulenta nationum pectora,
O spissus error, o tenebrosum genus!
Terris amicum, deditum cadaveri,
Subjecta semper intuens, numquam supra.
  Furorne summus, ultima & dementia est
Deos putare, qui creantur nuptiis?
Rem spiritalem terrulente quærere,
Elementa mundi consecrare altaribus,
Id quod creatum est conditorem credere?
  Deasciato supplicare stipiti:
Verris cruore scripta saxa spargere,
Aras osellis obsecrare bubulis:
Homines fuisse quum scias, quos consecras,
Urnas reorum morticinas lambere?
  Desiste judex seculi, tantum nefas
Viris jubere, fortibusque & liberis:
Nil est amore veritatis celsius,
Dei perennis numen asserentibus:
Nihil est pavori, mors & ipsa subjacet.
  Dudum coquebat differente martyre
Asclepiades intus iram subdolam,
Stomachatus alto felle, dum longum silet,
Bilemque tectis concipit præcordiis,
Tandem latentis vim furoris evomit:
  Pro Jupiter! quid est, quod ex hoc audio?
Stat inter aras & deorum imagines,
Et quod fateri cogor in medio foro,
Tacente memet hic perorat perditus,
Quidquid sacrorum est ore fœdans impio.
  O fas priorum, moris o prisci status!
Inventa regum pro salute publica
Pompiliorum nostra carpunt secula:
Quis hos sophistas error invexit novus,
Qui non colendos esse divos disputent?
  Nunc dogma nobis Christianum nascitur,
Post evolutos mille demum Consules
Ab urbe Roma: ne retexam Nestoras.
Quidquid novellum surgit, olim non fuit.
Vis summa rerum nosse? Pyrrham consule.
  Ubi iste vester tunc erat summus Deus,
Divum favore quum puer Mavortius
Fundaret arcem septicollem Romulus?
Quod Roma pollet auspicato condita,
Jovi Statori debet, & diis cæteris.
  Hoc sanctum ab ævo est, hoc ab avis traditum,
Placanda nobis pro triumphis principis
Delubra, faustus ut secundet gloriam
Procinctus, utque subjugatis hostibus
Ductor quietum frenet orbem legibus.
  Accingere ergo, quisquis es nequissime,
Pro principali rite nobiscum deos
Orare vita: vel, quod hostem publicum
Pati necesse est, solve pœnam sanguine.

Spre-

Spreviſſe templa, reſpuiſſe eſt principem.
Tunc ille: Numquam pro ſalute, & maximis
Fortiſſimiſque principis cohortibus
Aliter precabor, quam fidele ut militent,
Chriſtique lymphis ut renaſcantur Patri,
Capiant & ipſum cælitus Paraclitum.
Ut idolorum reſpuant caliginem,
Cernant ut illud lumen æternæ ſpei,
Non ſucculentis influente obtutibus,
Nec corporales per feneſtras emicans,
Puris ſed intus quod relucet mentibus.
Pupilla carnis craſſa craſſum perſpicit,
Et res caduca quod reſolvendum eſt videt.
Liquidus videndis aptus eſt animæ liquor,
Natura fervens ſola ferventiſſimæ
Divinitatis vim coruſcantem capit.
Hoc opto lumen Imperator noverit
Tuus, meuſque, ſi velit fieri meus:
Nam ſi reſiſtit Chriſtiano nomini,
Meus ille telis Imperator non erit.
Scelus jubenti, crede, numquam ſerviam.
Statie, miniſtri, clamitans judex ait,
Statis, manuſque continetis vindices?
Non rupta ſulcis diſſecatis viſcera?
Animam nec intus abditam rimamini,
Erumpit unde vox profana in principem?
Scindunt utrumque milites tetertimi
Mucrone hiulco penſilis latus viri,
Sulcant per artus longa tractim vulnera,
Obliqua rectis, recta tranſverſis ſecant,
Et jam retectis pectus albet oſſibus.
Nitendo anhelant, diffluunt ſudoribus:
Quum ſic quietus heros, in quem ſæviunt.
Hæc inter addit ſponte Romanus loqui:
Si quæris, o Præfecte, verum noſcere,
Hoc omne quidquid lancinamur, non dolet.
Dolet, quod error pectori inſidet tuo,
Populos quod iſtos tecum trahis perditos.
Currunt frequentes undique ad ſpectaculum
Gentile vulgus, heu gemenda corpora,
Crudumque noſtræ ſortie exemplum tremunt.
Audite cuncti, clamo longe, ac prædico,
Emitto vocem de cataſta celſior:
Chriſtus paternæ gloriæ ſplendor, Deus
Rerum creator, noſter idem particeps
Spondet ſalutem perpetem credentibus:
Animæ ſalutem, ſola quæ non occidit,
Sed juge durat, diſpares caſus ſubit,
Aut luce fulget, aut tenebris mergitur.
Chriſtum ſequuta Patris intrat gloriam;
Disjuncta Chriſto mancipatur tartaro.
Curanda mercis qualitas quænam mibi
Contingat olim perpetis ſubſtantiæ:
Nam membra pervi pendo quo pacto cadant,
Caſura certe lege naturæ ſuæ.
Inſtat ruina, quod reſolvendum eſt ruat.
Nec diſtat, ignis & fidiclæ ſæviant,
An corpus ægrum languor aſper torqueat,
Quum ſæpe morbos major armet ſævitas.
Non ungularum tanta vis latus fodit
Mucrone, quanto dira pulſat pleureſis.
Nec ſic inuſta laminis arder cutis,
Ut febris atro felle venas exedit,
Vel ſumma pellis ignis obductus coquit,
Papuleſque fervor æſtuoſus excitat,
Credas cremari ſtridulis cauteribus.

Miſerum putatis, quod retortis pendeo
Extentus ulnis, quod revelluntur pedes,
Compago nervis quod ſonat crepantibus:
Sic ejulantes oſſa clamant dividi,
Nodoſa torquet quos podagra & arthriſis.
Horretis omnes haſce carnificum manus:
Num mitiores ſunt manus medentium?
Laniena quando ſævit Hippocratica?
Vivum ſecatur viſcus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.
Putatur ferrum triſte chirurgos meis
Inferre coſtis, quod ſecat ſalubriter:
Non eſt amarum, quo reformatur ſalus:
Videntur iſti carpere artus tabidos,
Sed dant medelam rebus intus vividis.
Quis neſcit autem quanta corruptela ſit
Contaminatæ carnis ac ſolubilis?
Sordet, tumeſcit, liquitur, fœtet, dolet,
Inflatur ira, ſolvitur libidine:
Pleruınque felle tincta livores trahit.
Aurum regeſtum nonne carni adquiritur?
Inluſa veſtis gemma, bombyx, purpura,
In carnis uſum mille quæruntur dolis,
Luxus vorandi carnis arvinam fovet,
Carnis voluptas omne per nefas ruit.
Medere quæſo carnifex tantis malis,
Concide, carpe fomitem peccaminum,
Fac ut reſecto debilis carnis ſitu
Dolore ab omni mens ſuperſit libera,
Ne geſtet ultra quod tyrannus amputet.
Nec terrearis turba circumſtantium,
Hoc perdo ſolum quod peribit omnibus
Regi, clienti, pauperique & diviti:
Sic vernularum, ſic ſenatorum caro
Tabeſcit, imo cum ſepulchro condita eſt.
Jactura vilis mordet & damnum leve,
Si quo carendum eſt, perdere extimeſcimus:
Cur quod neceſſe eſt non voluntas occupat?
Natura cur non vertit in rem gloriæ?
Legale damnum deputemus præmiis.
Sed præmiorum forma quæ ſit fortibus
Videamus: illa nempe quæ numquam perit.
Cælo refuſus ſubvolabit ſpiritus,
Dei parentis perfruetur lumine,
Regnante Chriſto ſtans in arce regia.
Quandoque cælum ceu liber plicabitur,
Cadet rotati ſolis in terram globus,
Sphæram ruina menſtrualem deſtruet,
Deus ſuperſtes ſolus, & juſti ſimul
Cum ſempiternis permanebunt angelis.
Contemne præſens utile o prudens homo,
Quod terminandum, quod relinquendum eſt tibi
Omitte corpus, rem ſepulchri & funeris:
Tende ad futuram gloriam: perge ad Deum:
Agnoſce qui ſis, vince mundum & ſeculum.
Vix dum eloquutus martyr hanc peregerat
Orationem, quum furens interferit
Aſclepiades, Vertat ictum carnifex
In os loquentis, inque maxillas manum,
Sulcoſque acutos & fidiculas transferat:
Verboſitatis ipſe rumpatur locus,
Scaturientes perdat ut loquacitas
Sermonis auras, perforatis follibus,
Quibus ſonandi nulla lex ponit modum.
Ipſa & loquentis verba torqueri volo.
Implet jubentis dicta lictor improbus.

Ciaraxat ambas ungulis scribentibus
Genas, cruentis & secat faciem notis,
Hirsuta barbis solvitur carptim cutis,
Et mentum adusque vultus omnis scinditur.
Martyr fluentem fatur inter sanguinem:
Grates tibi, o præfecte, magnas deben,
Quod multa pandens ora, jam Christum loquor:
Arctabat ampli nominis præconium
Meatus unus, impar ad laudes Dei.
Rimas patentes invenit vox edita,
Multisque fusa rictibus reddit sonos
Hinc inde plures, & profatur undique
Christi Patrisque sempiternam gloriam:
Tot ecce laudant ora, quot sunt vulnera.
Tali repressus cognitor constantia,
Cessare pœnam præcipit. tunc sic ait:
Per Solis ignes juro, qui nostros dies
Reciprocatis administrat circulie,
Cujus recursu lux & annus ducitur;
Ignis parandus jam tibi tristis rogi,
Qui fine digno corpus istud devoret,
Quod perseverans tam resistit nequiter
Sacris vetustis, nec dolorum spiculis
Victum fatiscit, fitque pœnis fortius.
Quis hunc rigorem pectori injecit stupor?
Mens obstinata est, corpus omne obcalluit,
Tantus novelli dogmatis regnat furor:
Hic nempe vester Christus haud olim fuit,
Quem tu fateris ipse suffixum cruci.
Hæc illa crux est omnium nostrum salus,
Romanus inquit, hominis hæc redemptio est,
Scio incapacem te sacramenti impie,
Non posse cæcis sensibus mysterium
Haurire nostrum: nil diurnum nox capit.
Tamen in tenebris proferam claram facem.
Sanus videbit, lippus oclos obteget,
Removere lumen, dicet insanabilis:
Injuriosa est nil videnti claritas.
Audi profane quod gravatus oderis.
Regem perennem Rex perennis protulit,
In se manentem, nec minorem tempore,
Quia tempus illum non tenet: nam fons retro
Exordium est, & dierum & temporum,
Ex Patre Christus, hoc Pater quod Filius.
Hic se videndum præstitit mortalibus,
Mortale corpus sumpsit immortalitas:
Ut dum caducum portat æternus Deus,
Transire nostrum posset ad cælestia:
Homo est peremptus, & resurrexit Deus.
Congressa mors est membra gestanti Deo,
Dum nostra tentat, cessit immortalibus.
Stultum putatis hoc sophistæ sæculi:
Sed stulta mundi summus elegit Pater,
Ut stultus esset seculi, prudens Dei.
Antiquitatem Romuli, & Mavortiam
Lupam renarras, primum & omen vulturum.
Si res novellas respuis, nil tam recens:
Vix mille fastis implet hanc ætatulam
Cursus dierum, conditore ab augure.
Sexcenta possum regna pridem condita
Proferre toto in orbe, si sit otium,
Multo ante clara, quam capellam Gnosiam
Suxisse fertur Jupiter, Martis pater.
Sed illa non sunt, hæc & olim non erunt.
Crux ista Christi, quam novellam dicitis,
Nascente mundo factus ut primum est homo,
Expressa signis, expedita est literis,
Adventus ejus mille per miracula
Prænunciatus ore vatum consono.
Reges, prophetæ, judicesque & principes
Virtute, bellis, cultibus, sacris, stilo,
Non destiterunt formam pingere crucis.
Crux prænotata, crux adumbrata est prius,
Crucem vetusta combiberunt secula.
Tandem retectis vocibus propheticis,
Ætate nostra comprobata antiquitas,
Coram refulsit ore conspicabili,
Ne fluctuaret veritas dubia fide,
Si non pateret teste visu comminus.
Hinc nos & ipsum non perire credimus
Corpus sepulchro quod vorandum traditur:
Quia Christus in se mortuum corpus cruci
Secum excitatum vexit ad solium Patris,
Viamque cunctis ad resurgendum dedit.
Crux illa nostra est, nos patibulum ascendimus,
Nobis peremptus Christus, & nobis Deus
Christus reversus, ipse qui moriens homo est:
Natura duplex: moritur, & mortem domat,
Reditque in illud quod perire nesciat.
Dixisse pauca sit satis de mysticis
Nostræ salutis, deque processu spei:
Jamjam silebo, margaritas spargere
Christi vetamur inter immundos sues,
Lutulenta sanctum ne terant animalia.
Sed quia profunda non licet luctarier,
Ratione tecum consulamus proxima:
Interrogetur ipsa naturalium
Simplex sine arte sensuum sententia,
Fuci imperitus fac ut adsit arbiter.
Da septuennem circiter puerum, aut minus,
Qui sit favoris liber, & non oderit
Quemquam, nec ullum mentis in vitium cadat,
Periclitemur quid recens infantia
Dicat sequendum, quid novus sapiat vigor.
Hanc ille sancti martyris vocem libens
Amplexus, unum de caterva infantium
Parvum, nec olim lacte depulsum, capi,
Captumque adesse præcipit: quid vis rogs,
Inquit, sequamur quod probarit pusio.
Romanus ardens experiri innoxiam
Lactantis oris indolem: Filiole, ait,
Dic quid videtur esse verum, & congruens,
Unumne Christum colere, & in Christo patrem,
An comprecari mille formarum Deos?
Arrisit infans, nec moratus retulit:
Est quidquid illud quod ferunt homines Deum,
Unum esse oportet, quod uni est unicum.
Quum Christus hoc sit, Christus est verus Deus,
Genera deorum multa nec pueri putant.
Stupuit tyrannus, sub pudore fluctuans,
Nec vim decebat innocenti ætatulæ
Inferre legis, nec loquenti talia
Furor sinebat efferatus parcere:
Quis auctor, inquit, vocis est hujut tibi?
Respondit ille: Mater, & matri Deus
Illa ex parente spiritu docta imbibit,
Quo me inter ipsa pasceret cunabula:
Ergo ut gemellis uberum de fontibus
Lac parvus hausi, Christum & hausi credere.
Ergo ipsa mater adsit, exclamat, cedo,
Asclepiades, disciplinæ & exitum
Tristem suæ magistra spectet impia,

Male

Male eruditi torqueatur funere
Infantis orba: quæcumque corrupit, fleat.
Absit, ministros vilis ut muliercula
Nostros fatiget: quantulus autem dolor
Vexabit artus, mortis auxilio brevis?
Oculi parentis punientur acrius,
Quam si cruentæ membra carpant ungulæ.
Vix hæc profatus, pusionem præcipit
Sublime tollant, & manu pulsent nates,
Mox & remota veste virgis verberent,
Eorumque duris ictibus tergum secent,
Plus unde lactis quam cruoris defluat.
Quæ cautes illud perpeti spectaculum,
Quie ferre possit æris aut ferri rigor?
Impacta quoties corpus attigerat felix,
Tenui rubebant sanguine uda vimina,
Quem plaga ferat roscidis livoribus.
Ferunt, minaces verberantium genas
Inlacbrimasse, sponte dimanantibus
Guttis per ora barbarum frementia,
Scribas & ipsos & coronam plebium,
Proceresque siccis non stetisse visibus:
At sola mater hisce lamentie caret,
Soli sereno frons renidet gaudio,
Stat in piorum corde pietas fortior,
Amore Christi contumax duluribus,
Firmatque sensum mollie indulgentiæ.
Sitire sese parvus exclamaverat,
Animæ æstuantis ardor in cruciatibus
Hoc exigebat, lymphæ ut haustum posceret,
Quem torva mater eminus triste intuens
Vultu, & severis vocibus sic inctepat:
Puto imbecillo, nate turbaris metu,
Et te doloris horror afflictum domat:
Non banc meorum viscerum stirpem fore
Deo spopondi, non in banc spem gloriæ
Te precreavi, credere ut leto scias.
Aquam bibendam postulas, quum sit tibi
Fons ille vivus præsto, qui semper fluit,
Et cuncta solus irrigat viventia,
Intus forisque spiritum & corpus simul,
Æternitatem largiens potantibus.
Venies ad illud mox fluentum, si modo
Animo ac medullis solus ardor æstuet
Videre Christum, quod semel potum affatim
Sic sedat omnem pectoris flagrantiam,
Vita ut beata jam sitire nesciat.
Hic sic bibendus, nate, nunc tibi est calix,
Mille in Betbleem quem biberunt parvuli,
Oblita lactis, & papillarum immemor
Ætas, amaris, mox deinde dulcibus
Refecta poclis, mella sumpsit sanguinis.
Exemplum ad istud nitere, o fortis puer,
Generosa proles matris, & potentia,
Omnes capaces esse virtutum pater
Mandavit annos, neminem excepit diem,
Ipsis triumphos annuens vagitibus.
Scis, sæpe dixi, quum doceuri adluderes,
Et garrulorum signa verborum dares,
Isaac fuisse parvulum patri unicum,
Qui quum immolandus aram & ensem cerneret,
Ultro sacranti colla præbuerit seni.
Narravi & illud nobile ac memorabile
Certamen, una matre quod septem editi
Gessere pueri, sed tamen factis viri,
Hortante eadem matre, in ancipiti exitu
Pœnæ & coronæ, sanguini ut ne parcerent.
Videbat ipsos apparatus funerum
Præsens suorum, nec movebatur parens,
Lætata quoties aut olivo stridula
Sartago frixum torruisset puberem,
Dira aut cremasset laminarum impressio.
Comam, cutemque verticis revulserat
A fronte tortor, nuda testa ut tegmine
Cervicem adusque dehonestaret caput.
Clamabat illa: Patere, gemmis vestiet
Apicem corona regio ex diademate.
Linguam tyrannus amputari jusserat
Uni ex ephebis mater ajebat: Satis
Jam parta nobis gloria est, pars optima
Deo immolatur, ecce nostri corporis
Digna est fidelis lingua quæ sit bostia.
Interpres animi, enunciatrix sensuum,
Cordis ministra, præco operti pectoris,
Prima offeratur in sacramentum necis,
Et sit redemptrix prima redemptorum omnium,
Ducem dicatam mox sequentur cætera.
His Maccabæos incitane stimulis parens,
Hostem subegit subjugatum septies,
Quot fœta natis, tot triumphis inclyta.
Me partus unus ut ferocem gloriæ
Mea vita præstet, in tua est situm manu.
Per bujus alvi fida cunceptacula,
Per bospitalem mense bis quino larem:
Si dulce nostri pectorie nectar tibi,
Si mulle gremium, grata si crepundia,
Persiste, & borum munerum aucturem adsere.
Quanam arte nobis vivere intus cœperis,
Nibilumque & illud, unde corpus, nescio,
Novit animator solus, & factor tui:
Impendere ipsi, cujus ortus munere es:
Bene in datorem quod dedit, refuderis.
Talia canente matre, jam lætus puer
Virga strepentes, & dolores verberum
Ridebat: hic tum cognitor pronunciat:
Claudatur infans carcere, & tanti mali
Rumanus autor torqueatur acrius.
Illum recentes per cicatricum vias
Denuo exarabant, quaque acutum traxerant
Paulo ante ferrum, mox recrudescentibus
Plagis apertas persequebantur notas,
Quos jam superbus victor ignavos vocat.
O non virile robur, o molles manus,
Unam labantie dissipare tandiu
Vos non potesse fabricam corpusculi?
Vix jam cobæret, nec tamen penitus cadit,
Vincens lacertos dexterarum inertium.
Citius cadaver dentibus carpunt canes,
Longeque morsus vulturum efficacior
Ad devorandas carnis offas mortuæ.
Languetis imbelli fame, ac fatiscitis:
Gula est ferina, socors est edacitas.
Exarsit istis turbida ira judicis,
Seque in supremam concitat sententiam:
Si te morarum pœnitet, finem citum
Subeas licebit, ignibus vorabere
Damnatus, & favilla jam tenuis fies.
Abiens at ille, quum foro abriperent virum
Truces ministri, pone respectans ait:
Appello ab ista, perfide, ad Christum meum
Crudelitate, non metu mortis tremens,
Sed ut probetur esse nil quod judicas,

Quid

Quid differo, inquit ille, utrosque perdere,
Puerum ac magistrum, complices sectæ impiæ?
Gladius recidat vile vix hominis caput
Infantis, istum flamma vindex concremet.
Sit his sub uno fine dispar exitus.
Perventum ad ipsum cædis implendæ locum,
Natum gerebat mater amplexu & sinu,
Ut primitivum crederes fœtum geri,
Deo offerendum sancti Abelis ferculo,
Lectum ex ovili puriorem cæteris.
Puerum poposcit carnifex, mater dedit,
Nec immorata est fletibus, tantum osculum
Impressit unum. Vale, ait, dulcissime,
Et quum beatus regna Christi intraveris,
Memento matris jam patrone ex filio.
Dixit: deinde dum ferit cerviculam
Percussor ense, docta mulier psallere
Hymnum canebat carminis Davidici:
Pretiosa sancti mors sub aspectu Dei,
Tuus ille servus, proles ancillæ tuæ,
Talia retexens explicabat pallium:
Manusque tendebat sub ictu & sanguine,
Venarum ut undam profluam manantium,
Et palpitantis oris exciperet globum:
Excepit, & chero applicavit pectori.
At parte campi ex altera, immanem pyram
Texebat ostor fumidus pinu arida,
Sarmenta mistim subdita & fœni struem
Spargens, liquato rore ferventis picis,
Quo flamma pastu cresceret ferocius.
Etiam retortis brachiis furca eminus
Romanus actus ingerebatur rogo:
Scio, inquit ille, non futurum ut concremer,
Nec passionis hoc genus datum est mihi,
Sed restat ingens quod fiat miraculum.
Hæc ejus orsa sequitur immensus fragor
Nubis ruentis: nimbus undetim nigro
Præceps aquarum flumine ignes obruit.
Aluut olivo semicombustas faces;
Sed vincit imber jam madentem fomitem,
Trepidare teter carnifex, rebus novis
Turbatus, & qua posset arte insistere,
Versare torres cum favillis humidis,
Prunas maniplis confovere stupeis,
Et semen ignis inter undas quærere.
Quod quum tumenti nunciatum est judici,
Commovit iram fellis implacabilis:
Quusque tendem summus hic nobis magus
Inludit, inquit, Thessalorum carmine
Pœnam peritus vertere in ludibrium?
Fortesse cervix, si secandam jussero
Flecti sub ensem, non patebit vulneri:
Vel amputatum plagæ collum divideas,
Rursus coibit, ac reglutinabitur,
Humerisque vertex eminebit additus?
Tentemus igitur ante partem quampiam
Truncare ferro corporis superstitis,
Ne morte simpla criminosus multiplex
Cadat, vel una perfidus cæde oppetet:
Quot membra gestat, tot modis pereat volo,
Libet experiri, Lerna, sicut traditur,
Utrum renatis pullulescat artubus,
Ac se imminuti corporis damnis novum
Instauret: ipse præsto tunc erit Hercules,
Hydrina suetus ustem ire vulnera.
Jam nunc secandi doctus adsit artifex,
Qui cuncta norit viscerum confinia,
Vel nexa nervis disparare vincula.
Dete hunc revulsis qui medetur ossibus,
Aut fracta nodis farciens compaginat,
Linguam priorem detrahat radicitus,
Quæ corpore omni sola vivit nequior:
Illa & procaci pessima in nostros deos
Invecta motu, fas profanavit vetus,
Audax & ipsi non pepercit principi.
Aristo quidam medicus accitus venit,
Proferre linguam præcipit: profert statim
Martyr retectam, & pandit ima faucium:
Ille & palatum tractat, & digito exitum
Vocis pererrans, vulneri explorat locum.
Linguam deinde longe ab ore protrahens,
Scalpellum in usque guttur insertans agit.
Illo secante fila sensim singula,
Numquam momordit martyr, aut os dentibus
Compressit arctis, nec cruorem sorbuit,
Immotus & patente rictu constitit,
Dum sanguis extra defluit scaturiens,
Perfusa pulchet menta russo stemmate
Fert, & cruenti pectoris spectat decus,
Fruiturque & ostro vestis ut jem regiæ.
Præfectus ergo ratus elinguem virum
Cogi ad secrandum posse, quum verbis careat
Nil in Deorum oblatraret dedecus,
Jubet reduci jam tacentem & debilem,
Multo loquentis turbine olim territus.
Reponit aras ad tribunal denuo,
Et thus, & ignem vividum in carbonibus,
Taurina & exta, vel suilla abdomina:
Ingressus ille, ut hos paratus perspicit,
Insufflat, ipsos ceu videret dæmones,
Irridet hoc Asclepiades lætior:
Addit deinde: Numquid inclementius,
Sicut solebas, es paratus dicere?
Effare quodvis, ac per ora edissere,
Permitto vocem libere ut exerceas.
Romanus alto corde suspirans diu,
Gemito querelam traxit, & sic orsus est:
Christum loquenti lingua numquam defuit,
Nec verba quæras quo regantur organo,
Quum prædicatur ipse verborum dator.
Qui fecit ut vis vocis expressa intimo
Pulmone, & oris torta sub testudine,
Nunc ex palato det repercussos sonos,
Nunc temperetur dentium de pectine,
Sitque his agendis lingua plectrum mobile,
Si mandet idem, faucium sic fistulas
Spirare flatu concinentes consono,
Ut verba in ipsis explicent meatibus,
Vel exitu oris cymbalis profarier,
Nunc pressa perce labra, nunc hiantia:
Dubitasne verti posse naturæ statum?
Cui facta forma est, qualis esset primitus,
Hanc nempe factor vertere, ut libet, potest,
Positasque leges texere ac retexere,
Linguam loquela ne ministram postolet.
Vis scire nostri Numinis potentiam?
Fluctus liquentis æquoris pressit pede,
Natura fluxa ac tenuis in solidum coit.
Quam dispar illis legibus queis condita est!
Solet natatus ferre, fert vestigia.
Habet usitatum munus hoc divinitas,
Quæ vera nobis colitur in Christo & Patre,

Mutis

Mutis loquelam, peritum claudis gradum,
Surdis fruendam reddere audientiam,
Donare cæcis lucis insuetæ diem.
Hæc si quis amens fabulosa existimat,
Vel ipse tute, si parum fidelia
Rebare pridem, vera cognoscas licet:
Habes loquentem, cujus amputaveras
Linguam, probatis cede jam miraculis.
Horror stupentem persequutorem subit,
Timorque & ira pectus in caliginem
Vertere: nescit vigilet anne somniet,
Miratur hærens quod sit ostenti genus.
Formido frangit, armat indignatio.
Nec vim domare mentis effrenæ potest,
Nec quo furoris tela vertat invenit.
Postremo medicum sævus insontem jubet
Reum citari, nundinatum hunc arguit,
Mercede certa pactus ut colluderet.
Aut ferrum in ore nil agens, & irritum
Versasse frustra, seu retusis tactibus,
Aut arte quadam vulnus illatum breve,
Quod sauciata parte linguam læderet,
Nervos nec omnes usquequaque abscinderet:
Manere salvam vocis harmoniam probæ,
Non posse inani concavo verba exprimi,
Quæ concrepare lingua moderatrix facit:
Esto ut resultet spiritus vacuo specu,
Echo sed extat inde, non oratio.
Veris refutat medicus hanc calumniam,
Scrutare vel tu nunc latebras faucium,
Intraque dentes curiosum pollicem
Circumfer, haustus vel patentes inspice,
Lateatne quidquam quod regat spiramina.
Quamquam forassem forte si puncto levi,
Tenuive linguam contigissem vulnere,
Titubante plectro fatus esset debilis.
Nam quum magistra vocis in vitium cadit,
Usus necesse est eloquendi intercidat.
Fiat periculum, si placet, cujusmodi
Edat querelam quadrupes, lingua eruta,
Elinguis: & quem porca grunnitum strepat,
Cui vox fragosa, clamor est inconditus:
Probabo mutam nil sonare stridulum.
Testor salutem principis, me simplici
Functum secantis arte, judex optime,
Servisse jussis absque fraude publicis.
Sciat hic quis illi verba suggillet Deus:
Ego unde mutus sit disertus nescio.
His sese Atisto purgat. at contra impium
Nil hæc latronem Christianorum movent,
Magis magisque fertur in vesaniam,
Quærit num alienus sanguis illum asperserit
Virum, suone fluxerit de vulnere.
Respondit his Romanus: Eccum præsto sum,
Meus iste sanguis verus est, non bubulus:
Agnoscis illum, quem loquor, miserrime
Pagane, vestri sanguinem sacrum bovis,
Cujus litata cæde permadescitis.
Summus sacerdos nempe sub terram scrobe
Acta in profundum consecrandus mergitur,
Mire infulatus, festa vittis tempora
Nectens, corona tum repexus aurea,
Cinctu Gabino sericam fultus togam.
Tabulis superne strata texunt pulpita,
Rimosa rari pegmatis compagibus,
Scindunt subinde vel terebrant aream,
Crebroque lignum perforant acumine,
Pateat minutis ut frequens hiatibus.
Huc taurus ingens fronte torva & hispida
Sertis revinctus, aut per armos floreis,
Aut impeditus cornibus deducitur:
Necnon & auro frons coruscat bestiæ,
Setasque fulgor bractealis inficit.
Hic ut statuta est immolanda bellua,
Pectus sacrato dividunt venabulo,
Eructat amplum vulnus undam sanguinis
Ferventis, inque texta pontis subditi
Fundit vaporum flumen, & late æstuat.
Tum per frequentes mille rimarum vias
Illapsus imber, tabidum rorem pluit,
Defossus intus quem sacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe subjectans caput,
Et veste & omni putrefactus corpore.
Quin os supinat, obvias offert genas,
Supponit aures, labra, nares objicit,
Oculos & ipsos perluit liquoribus,
Nec jam palato parcit, & linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat.
Postquam cadaver sanguine egesto rigens,
Compage ab illa flaminea retraxerint,
Procedit inde pontifex visu horridus,
Ostentat udum verticem, barbam gravem,
Vittas madentes, atque amictus ebrios.
Hunc inquinatum talibus contagiis,
Tabo recentis sordidum piaculi,
Omnes salutant atque adorant eminus,
Vilis quod illum sanguis, & bos mortuus
Fœdis latentem sub cavernis laverint.
Addamus illam, vis, hecatombeu tuam?
Centena ferro quum cadunt animalia,
Variaque abundans cæde restagnat cruor,
Vix ut cruentis augures natatibus
Possint meare per profundum sanguinem.
Sed quid macellum pingue pulvinarium,
Quid maximorum lanciuatores gregum,
Eviscerata carne crudos criminor?
Sunt sacra, quando vosmetipsi sciditis,
Votivus & quum membra detruncat dolor.
Cultrum in lacertos exerit fanaticus,
Sectisque Matrem brachiis placat deam,
Furere ac rotari jus putatur mysticum,
Parca ad secandum dextra fertur impia,
Cœlum meretur vulnerum crudelitas.
Ast hic metenda dedicat genitalia,
Numen recliso mitigans ab inguine,
Offert pudendum semivir donum deæ:
Illam revulsa masculini germinis
Vena effluenti pascit auctam sanguine.
Uterque sexus sanctitati displicet,
Medium reteutat inter alternum genus,
Mas esse cessat ille, nec fit fœmina,
Felix deorum Mater imberbes sibi
Parat ministros levibus novaculis.
Quid quum sacrandus accipit sphragitidas?
Acus minutas ingerunt fornacibus.
His membra pergunt urere, ut igniverint:
Quamcumque partem corporis fervens nota
Stigmarit, hanc sic consecratam prædicant.
Functum deinde quum relinquit spiritus,
Et ad sepulcrum pompa fertur funeris,
Partes per ipsas imprimuntur bracteæ,
Insignis auri lamina obducit cutem,

Tegitur metallo quod perustum est ignibus.
Has ferre pœnas cogitur gentilitas,
Hac dii coercent lege coltores suos:
Sic dæmon ipse ludit hos, quos ceperit,
Docet execrandas ferre contumelias,
Tormenta inuri mandat infelicibus.
At noster iste sanguis ex vestra fluit
Crudelitate, vos tyrannide impia
Exulceratis innocentum corpora.
Si vos sinatis, incruente vivimus:
At si cruente puniamur, vincimus.
Sed jam silebo, finis instat debitus.
Finis malorum, passionis gloria:
Jam non licebit improbe, ut licuit modo,
Torqoere nostra, vel secare viscera:
Cedas necesse est victus, & jam desinas.
Cessabit equidem tortor & sector dehinc,
Judex minatur, sed peremptoris manus
Succedet illis strangulatrix faucium:
Aliter silere nescit oris garruli
Vox inquieta, quem tubam si fregero.
Dixit, foroque protrahi jussit virum,
Trudi in tenebras noxialis carceris,
Elidit illic sone collum martyris
Lictor nefandus. sic peracta est passio:
Anima absoluta vinculis, cœlum petit.
Gesta intimasse cuncta fertur principi
Præfectus, addens ordinem voluminum,
Seriemque tantæ digerens tragœdiæ:
Lætatus, omne crimen in fastos refert
Suum tyrannus, chartulis vivacibus.
Illas sed ætas conficit diutina,
Fuligo fuscat, pulvis obducit situ,
Carpit senectus, aut ruinis obruit:
Inscripta Christo pagina immortalis est,
Nec obsolescit ullus in cœlis apex.
Excepit adstans angelus coram Deo,
Et quæ loquutus martyr, & quæ pertulit:
Nec verba solum differentis condidit,
Sed ipsa pingens vulnera expressit stylo,
Laterum, genarum, pectorisque, & faucium.
Omnis notata est sanguinis dimensio,
Ut quamque plagam sulcus exaraverit,
Altam, patentem, proximam, longam, brevem,
Quæ vis doloris, quive segmenti modus,
Guttam cruoris ille nullam perdidit.
Hic in regestis liber est cœlestibus,
Monimenta servans laudis indelebilis,
Relegendus olim sempiterno judici
Libramine æquo, qui malorum pondera,
Et præmiorum comparabit copias.
Vellem sinister inter hœdorum greges,
Ut sum futurus, eminus dignoscerer:
Atque hoc precante diceret rex optimus,
Romanus orat, transfer hunc hœdum mihi,
Sit dexter agnus, induatur vellere.

Passio Hippolyti Martyris ad Valerianum Episcopum.

INnumeros cineres sanctorum Romula in urbe
Vidimus, o Christi Valeriane sacer.
Incisos tumulis titulos, & singula quæris
Nomina, difficile est ut replicare queam.
Tantos justorum populos furor impius hausit,
Quum coleret patrios Troja Romana deos.
Plurima litterulis signata sepulchra loquuntur,
Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.
Sunt & muta tamen tacitas claudentia tumbas
Marmora, quæ solum significant numerum.
Quanta virum jaceant congestis corpora acervis
Nosse licet, quorum nomina nulla legas.
Sexaginta illic defossas mole sub una
Relliquias memini me didicisse hominum.
Quorum solus habet comperta vocabula Christus,
Utpote quos propriæ junxit amicitiæ.
Hæc dum lustro oculis, & sicubi forte latentes
Rerum apices veterum per monumenta sequor:
Invenio Hippolytum, qui quondam schisma Novati
Presbyter attigerat, nostra sequenda negans:
Usque ad martyrii provectum insigne tulisse
Lucida sanguinei præmia supplicii.
Nec mirere senem perversi dogmatis olim
Munere ditatum catholicæ fidei.
Quum jam vesano victor raperetur ab hoste
Exultante anima carnis ad exitium,
Plebis amore suæ multis comitantibus ibat,
Consultus, quænam secta foret melior,
Respondit: Fugite o miseri execranda Novati
Schismata, catholicis reddite vos populis.
Una fides vigeat, prisco quæ condita templo est.
Quam Paulus retinet, quamque cathedra Petri.
Quæ docui, docuisse piget: venerabile martyr
Cerno, quod a cultu rebar abesse Dei.
His ubi detorsit lævo de tramite plebem,
Monstravitque sequi qua via dextra vocat:
Seque ducem recti spretis anfractibus idem
Præbuit, erroris qui prius auctor erat:
Sistitur insano rectori, Christicolas tunc
Ostia vexanti per Tyberina viros.
Illo namque die Roma secesserat, ipsos
Peste suburbanos ut quæreret populos.
Non contentus humum celsæ intra mœnia Romæ
Tingere justorum cædibus assiduis:
Janiculum quum jam madidum, fora, rostra, suburram
Cerneret eluvie sanguinis affluere:
Protulerat rabiem Tyrrheni ad litoris oram,
Quæque loca æquoreus proxima portus habet.
Inter carnifices, & constipata sedebat
Officia, extructo celsior in solio.
Discipulos fidei, detestandique rebelles
Idolii, ardebat dedere perfidiæ:
Carcereo crinita situ stare agmina contra
Jusserat horrendis excrucianda modis.
Inde catenarum tractus, hinc lorea flagra
Stridere, virgarum concrepitare fragor.
Ungola fixa cavis costarum cratibus altos
Pandere secessus, & lacerare jecur.
Ac jam lassatis judex tortoribus ibat
In furias, cassa cognitione fremens.
Nullus enim Christi ex famulis per tanta repertus
Supplicia, auderet qui vitiare animam.
Inde furens quæsitor ait: Jam tortor ab uno
Desine: si vana est quæstio, morte agito.
Huic abscinde caput, crux istum tollat in auras,
Viventesque oculos offerat alitibus,
Hos rape præcipites, & vinctos conjice in ignem,
Sit pyra quæ multos devoret una reos.
En tibi quos properes rimosæ imponere cymbæ,
Pellere & in medii stagna profunda freti.
Quos ubi susceptos rapidum malesuta per æquor
Vexerit, & tumidis cæsa labarit aquis,
Dissociata putrem laxent tabulata carinam,

Con-

Conceptumque bibant undique naufragium.
Squamea cœnoso præstabit ventre sepulchrum
Bellua consumptis cruda cadaveribus.
Hæc persultanti, celsum subito ante tribunal
Offertur senior nexibus implicitus.
Stipati circum juvenes clamore ferebant,
Ipsum Christicolis esse caput populis.
Si foret extinctum propere caput, omnia vulgi
Pastora Romanis sponte sacranda deis.
Insolitum leti poscunt genus, & nova pœna
Inventa, exemplo quo trepident alii.
Ille supinata residens cervice: Quis, inquit,
Dicitur? affirmant, dicier Hippolytum.
Ergo sit Hippolytus, quatiat, turbetque jugales,
Intereatque feris dilaceratus equis.
Vix hæc ille: duo cogunt animalia freni
Ignara insueto subdere colla jugo,
Non stabulis, blandive manu palpata magistri,
Impariomque equitis ante subacta pati:
Sed campestre vago nuper pecus e grege captum,
Quod pavor indomito corde ferinus agit.
Jamque reluctantes sociarant vincula bigas,
Oraque discordi fœdere nexuerant.
Temonis vice funis inest, qui terga duorum
Dividit, & medius tangit utrumque latus.
Deque jugo in longum se post vestigia retro
Protendens trahitur, transit & ima pedum.
Hujus ad extremum, sequitur qua pulvere summo
Cornipedum refugas orbita trita vias,
Crura viri innectit laqueus, nodoque tenaci
Astringit plantas, cumque rudente ligat.
Postquam composito satis instruxere paratu
Martyris ad pœnam, verbera, vincla, feras:
Instigant subitis clamoribus, atque flagellis,
Iliaque infestis perfodiunt stimulis.
Ultima vox audita senis venerabilis hæc est:
Hi rapiant artus, tu rape Christa animam.
Prorumpunt alacres, cæco & terrore feruntur,
Qua sonus atque tremor, qua furor exagitant.
Incendit feritas, rapit impetus, & fragor urget,
Nec rursus volucer mobile sentit onus.
Per sylvas, per saxa ruunt, non ripa retardat
Fluminis, aut torrens oppositus cohibet.
Prosternunt sepes, & cuncta obstacula rumpunt,
Prona, fragosa petunt, ardua transiliunt.
Scissa minutatim labefacto corpore frusta
Carpit spinigeris stirpibus hirtus ager.
Pars summis pendet scopulis, pars sentibus hæret:
Parte rubent frondes, parte madescit humus.
Exemplar sceleris paries habet illitus, in quo
Multicolor fucus digerit omne nefas.
Picta super tumulum species liquidis viget umbris,
Effigians tracti membra cruenta viri.
Rorantes saxorum apices vidi, optime Papa,
Purpureasque notas vepribus impositas.
Docta manus virides imitando effingere dumos,
Luserat e minio russeolam saniem.
Cernere erat, ruptis compagibus, ordine nullo
Membra per incertos sparsa jacere situs.
Addiderat charos gressu lachrymisque sequentes,
Devia qua fractum semita monstrat iter.
Mœrore attoniti, atque oculis rimantibus ibant,
Implebantque sinus visceribus laceris.
Illa caput niveum complectitur, ac reverendam
Caniciem molli confovet in gremio.
Hic humeros, truncasque manus, & brachia, & ulnas,
Et genua, & crurum fragmina nuda legit.
Palliolis etiam bibulæ siccantur arenæ,
Ne quis in infecto pulvere ros maneat.
Si quis & in sudibus tecalenti aspergine sanguis
Insidet, hunc omnem spongia pressa rapit.
Nec jam densa sacro quidquam de corpore silva
Obtinet, aut plenis fraudat ab exequiis.
Cumque recensitis constaret partibus, ille
Corporis integri qui fuerat, numerus:
Nec purgata aliquid deberent avia toto
Ex homine, extersis frondibus & scopulis:
Metando eligitur tumulo locus, Ostia linquunt:
Roma placet, sanctos quæ teneat cineres.
Haud procul extremo culta ad pomœria vallo
Mersa latebrosis crypta patet foveis.
Hujus in occultum gradibus via prona reflexis
Ire per anfractus luce latente docet.
Primas namque fores summo tenus intrat hiatu,
Illustratque dies limina vestibuli.
Inde ubi progressu facili nigrescere visa est
Nox obscura, loci per specus ambiguum,
Occurrunt celsis immensa foramina tectis,
Quæ jaciunt claros antra super radios.
Quamlibet ancipites texant hinc inde recessus,
Arcta sub umbrosis atria porticibus:
Attamen excisi subter cava viscera montis
Crebra terebrato fornice lux penetrat.
Sic datur absentis per subterranea solis
Cernere fulgorem, luminibusque frui.
Talibus Hippolyti corpus mandatur opertis,
Propter ubi apposita est ara dicata Deo.
Illa sacramenti donatrix mensa, eademque
Custos fida sui martyris apposita,
Servat ad æterni spem Judicis ossa sepulchro,
Pascit item sanctis Tybricolas dapibus.
Mira loci pietas, & prompta precantibus ara,
Spes hominum placida prosperitate juvat.
Hic corruptelis animique & corporis æger
Oravi quoties stratus, opem merui.
Quod lætor reditu, quod te, venerande sacerdos,
Complecti licitum est, scribo quod hæc eadem,
Hippolyto scio me debere, Deus cui Christus
Posse dedit, quod quis postulat, annuere.
Ipsa, illas animæ exuvias quæ continet intus
Ædicula, argento fulgurat ex solido.
Præfixit tabulas dives manus æquore lævi,
Candentes, recavum quale nitet speculum.
Nec Pariis contenta aditus obducere saxis,
Addidit ornando clara talenta operi.
Mane salutatum concurritur. omnis adorat
Pubis. eunt, redeunt, solis adusque obitum.
Conglobat in cuneum Latios simul, ac peregrinos
Permistim populos religionis amor.
Oscula perspicuo figunt impressa metallo,
Balsama diffundunt, fletibus ora rigant.
Jam cum se renovat decursis mensibus annus,
Natalemque diem passio festa refert:
Quanta putas studiis certantibus agmina cogi,
Quæve celebrando vota coire Deo?
Urbs Augusta suos vomit effunditque Quirites,
Una & Patritios ambitione pari.
Confundit plebeia phalanx umbonibus æquis
Discrimen procerum, præcipitante fide.
Nec minus Albanis acies se candida portis
Explicat, & longis ducitur ordinibus.
Exultant fremitus variarum hinc inde viarum,

Indigena & Picens, plebs & Etrusca venit.
Concurrit Samnitis atrox habitator, & altæ
Campanus Capuæ, jamque Nolanus adest.
Quisque sua lætus cum conjuge, dulcibus & cum
Pignoribus, rapidum carpere gestit iter.
Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
Hæret & in magnis densa cohors spatiis.
Angustum tantis illud specus esse catervis,
Haud dubium est, ampla fauce licet pateat.
Stat sed juxta aliud, quod tanta frequentia templum
Tunc adeat; cultu nobile regifico,
Parietibus celsum sublimibus, atque superba
Majestate potens, muneribusque opulens.
Ordo columnarum geminus laquearia tecti
Sustinet, auratis suppositus trabibus.
Adduntur graciles tecto breviore recessus,
Qui laterum seriem jugiter exsinuent.
At medios aperit tractus via latior alti
Culminis, exurgens editiore apice.
Fronte sub adversa gradibus sublime tribunal
Tollitur, antistes prædicat unde Deum.
Plena laborantes ægre domus accipit undas,
Arctaque confertis æstuat in foribus,
Maternum pandens gremium, quo condat alumnos,
Ac foveat fœtos accumulata sinus.
Si bene commemini, colit hunc pulcherrima Roma
Idibus Augusti mensis, ut ipsa vocat,
Prisco more diem: quem te quoque, sancte magister,
Annua festa inter dinumerare velim.
Crede, salurigeros fert hic venerantibus ortus,
Lucis honoratæ præmia restituens.
Inter solennes Cypriani, vel Chelidoni,
Eulaliæque dies, currat & iste tibi.
Sic te pro populo, cujus tibi tradita vita est,
Orantem Christus audiat omnipotens.
Sic tibi de pleno lupus excludatur ovili,
Agna nec ulla tuum capta gregem minuat.
Sic me gramineo remanentem denique campo
Sedulus ægrotam pastor ovem referas.
Sic cum lacteolis caulas compleveris agnis,
Raptus & ipse sacro sis comes Hippolyto.

Passio beatorum Apostolorum Petri & Pauli.

PLus solito coeunt ad gaudia: dic amice quid sic
Romam per omnem cursitant, ovantque?
Festus Apostolici nobis redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobilis cruore.
Unus utrumque dies, pleno tamen innovatus anno
Vidit superba morte laureatum.
Scit Tyberina palus, quæ flumine labitur propinquo
Binis dicatum cespitem tropæis.
Et crucis & gladii testis, quibus irrigans easdem
Bis fluxit imber sanguinis per herbas.
Prima Petrum rapuit sententia legibus Neronis,
Pendere jussum præminente ligno.
Ille tamen veritus celsæ decus æmulando mortis
Ambire tanti gloriam magistri:
Exigit ut pedibus mersum caput imprimant supinis,
Quo spectet imum stipitem cerebro.
Figitur ergo manus subter, sola versus in cacumen,
Hoc mente major, quo minor figura.
Noverat ex humili cælum citius solere adiri,
Dejecit ora, spiritum daturus.
Ut teres orbis iter flexi rota percucurrit anni,
Diemque eumdem Sol reduxit ortus:
Evomit in jugulum Pauli Nero fervidum furorem,
Jubet feriri gentium magistrum.
Ipse prius sibimet finem cito dixerat futurum:
Ad Christum eundum est, jam resolvor, inquit.
Nec mora protrahitur, pœnæ datur, immolatur ense,
Non hora vatem, non dies fefellit.
Dividit ossa duum Tybris, sacer ea utraque ripa,
Inter sacrata dum fluit sepulcbra.
Dextra Petrum regio tectis tenet aureis receptum,
Canens oliva, & murmurans fluento.
Namque supercilio saxi liquor ortus, excitavit
Fontem perennem chrismatis feracem.
Nunc pretiosa ruit per marmora, lubricatque clivum;
Donec virenti fluctuet colymbo.
Interior tumuli pars est ubi, lapsibus sonoris
Stagnum nivali volvitur profundo.
Omnicolor vitreas pictura superne tingit undas,
Musci relucent, & virescit aurum.
Cyaneusque latex umbram trabit imminentis ostri,
Credas moveri fluctibus lacunar.
Pastor oves adit ipse illic gelidi rigore fontis
Videt sitire quas fluenta Christi.
Parte alia titulum Pauli via servat Ostiensis,
Qua stringit amnis cespitem sinistrum.
Regia pompa loci est: princeps bonus has sacravit arces,
Lusitque magnis ambitum talentis.
Bracteolas trabibus sublevit, ut omnis aurulenta
Lux esset intus, ceu jubar sub ortu.
Subdidit & Parias fulvis laquearibus columnas,
Distinguit illic quas quaternus ordo.
Tum camuros hyalo insigni varie cucurrit arcus,
Sic prata vernis floribus renident.
Ecce duas fidei summo patre conferente dotes,
Urbi colendas quas dedit togatæ:
Aspice, per bifidas plebs Romula funditur plateas,
Lux in duobus fervet una festis.
Nos ad utrumque tamen gressu properemus incitato,
Et bis & illis perfruamur hymnis.
Ibimus ulterius, qua fert via pontis Hadriani,
Lævam deinde fluminis petemus.
Transtyberina prius solvit sacra pervigil sacerdos,
Mox huc recurrit, duplicatque vota.
Hæc didicisse sat est Romæ tibi: tum domum revet su
Diem bis festum sic colas, memento.

Passio Cypriani martyris & Episcopi Carthaginensis.

PUnica terra tulit, quo splendeat omne quidquid
usquam est,
Inde domo Cyprianum, sed decus orbis & magistrum.
Est proprius patriæ martyr, sed amore & ore noster.
Incubat in Libya sanguis, sed ubique lingua pollet:
Sola superstes agit de corpore, sola obire nescit.
Dum genus esse hominum Christus finet, & vigere mun-
Dum liber ullus erit, dum scrinia sacra literarum, (dum.
Te leget omnis amans Christum, tua, Cypriane, discet,
Spiritus ille Dei, qui fluxerat auctor in prophetas,
Fontibus eloquii te cælitus actus irrigavit.
O nive candidius linguæ genus o novum saporem,
Ut liquor Ambrosius, cor mitigat, imbuit palatum,
Sedem animæ penetrat, mentem fovet, & pererrat artus.
Sic Deus interius sentitur, & induitur medullis.
Unde bonum subitum terris dederis, pater, revela.
Deerat Apostolicis scriptis opulentus executor,
Eligitur locuples facundia, quæ doceret orbem,
Quæque voluminibus Pauli famulata disputaret,

Quo

Quo mage cruda hominum præcordia perpolita nossent,
Sive timoris opus, seu mystica vel profunda Christi:
Unus erat juvenum doctissimus, artibus sinistris,
Fraude pudicitiam perfringere, nil sacrum putare:
Sæpe etiam magicum cantamen inire per sepulchra,
Quo genialc tori jus solveret æstuante nupta.
Luxuriæ rabiem tantæ cohibet repente Christus,
Discutit & tenebras de pectore, pellit & furorem,
Implet amore sui, dat credere, dat pudere facti.
Jamque figura alia est, quam quæ fuit oris & nitoris:
Exuitur tenui vultus cute, transit in severam,
Defluа cæsaries compescitur ad breves capillos:
Ipse modesta loqui, spem quærere, & regulam tenere,
Vivere justitiam Christi, & penetrare dogma nostrum.
His igitur meritis dignissimus usque episcopale
Provehitur solium doctor, capit & sedile summum.
Valerianus opum princeps erat, atque Gallienus.
Constituere simul pœnam capitis Deum fatenti.
Millia terrigenum spurcissima jusserant sacrari.
Contra animos populi doctor Cyprianus incitabat,
Ne quis ab egregiæ virtutis honore discreparet,
Neu fidei pretium quis sumere degener timeret:
Esse levem cruciatum, si modo conferas futura,
Quæ Deus ipse viris intermina fortibus spopondit:
Merce doloris emi spem luminis, & diem perennem.
Omne malum volucri cum tempore transvolare cursim;
Nil grave quod peragi finis facit, & quiete donat:
Se fore principium pulchræ necis, & ducem cruoris,
Seque caput gladio submittere, sanguinem dicare;
Qui sociare animam Christo velit, ut comes sequatur.
His ubi corda virum Christu calefacta præparavit,
Ducitur ante alios, Proconsule perfurente, vinctus.
Antra latent Tyriæ Carthaginis, altius reposta,
Conscia tartareæ caliginis, abdicata soli.
Clausus in his specubus sanctus Cyprianus, & catena
Nexus utraque manu, nomen patris invocat supremi:
Omnipotens genitor, Christi decus, & creator orbis,
Christe parens hominis, quem diligis & vetas perire:
Ille ego, vipereis quem tu bonus oblitum venenis,
Criminibus variis tinctum miseratus abluisti.
Jamque tuum fieri mandas, sio Cyprianus alter,
Et novus ex veteri, nec jam reus, aut nocens, ut ante,
Si luteum facili charismate pectus expiasti:
Vise libens tenebris ergastula cæca dissipatis,
Eripe corporeo de carcere, vinculisque mundi
Hanc animam: liceat fuso tibi sanguine immolari,
Ne qua ferum reprimat clementia judicem tyranni.
Neu sciat invidia mitescere, gloriam negare.
Da quoque ne quis iners sit de grege, quem tuum regebam:
Ne cadat impatiens pœnæ, titubetve quis tuorum,
Incolumem ut numerum reddam tibi, debitumque solvam.
Vocibus his Dominum permoverat: influebat inde
Spiritus in populum Carthaginis, auctor acrioris
Ingenii, stimulis ut pectora subditis calerent
Ad decus egregium discrimine sanguinis petendum,
Nun trepidare docens, nec cedere, nec dolore vinci,
Laudis amore rapi, Christum sapere, & fidem tueri.
Fama refert, foveam campi in medio patere jussam,
Calce vaporifera summos prope margines refertam:
Saxa recocta vomunt ignem, niveusque pulvis ardet,
Urere tecta potens, & mortifer ex odore flatus,
Appositam memorant aram fovea stetisse summa
Lege sub hac, salis aut micam, jecur & suis litarent
Christicolæ, aut mediæ sponte irruerent in ima fossæ.
Prosiluere alacres cursu rapido simul trecenti,
Gurgite pulvereo mersos liquor aridus voravit,
Præcipitemque globum fundo tenus implicavit imo.
Corpora candor habet, candor vehit ad superna mentes
Candida massa dehinc dici meruit per omne seclum:
Lætior interea jam Thascius ob diem suorum,
Sistitur indomiti Proconsulis eminus furori.
Edere jussus erat, quid viveret: Unicultor, inquit,
Servo salutiferi mysteria consecrata Christi.
Ille sub hæc: Satis est jam criminis, ipse confitetur
Thascius, ipse Jovis fulmen negat. expedite ferrum,
Carnificis gladio pœnam luat hostis idolorum.
Ille Deo meritas grates agit, & canit triumphans.
Flevit obire virum mœsta Africa, quo docente facta est
Cultior, eloquio cujus sibi docta gloriatur.
Mox tumulum lacrimans struxit, cineresque consecravit.
Desine flere bonum tantum: tenet ille regna cæli,
Nec minus involitat terris, nec ab hoc recedit orbe,
Differit, eloquitur, tractat, docet, instruit, prophetat.
Nec Libyæ populos tantum regit, exit usque in ortum
Solis, & usque obitum. Gallos fovet, imbuit Britannos,
Præsidet Hesperiæ, Christum serit ultimis Hiberis.
Denique doctor humi est, idem quoque martyr in supernis,
Instruit hic homines, illinc pia dona dat patronus.

Passio Agnetis martyris.

Agnis sepulchrum est Romulea in domo
Fortis puellæ, martyris inclytæ.
Conspectu in ipso condita turrium
Servat salutem virgo Quiritium:
Nec non & ipsos protegit advenas,
Puro ac fideli pectore supplices.
Duplex corona est præstita martyri,
Intactum ab omni crimine virginal,
Mortis deinde gloria liberæ.
Ajunt jugali via habilem toro
Primis in annis forte puellulam
Christo calentem, fortiter impile
Jussis renisam, quo minus idolis
Addicta, sacram desereret fidem.
Tentata multis nam prius artibus,
Nunc ore blandi judicis illice,
Nunc sævientis carnificis minis,
Stabat feroci robore pertinax,
Corpusque duris excruciatibus
Ultro offerebat, non renuens mori.
Tum trux tyrannus, si facile est, ait,
Pœnam subactis ferre doloribus,
Et vita vilis spernitur, at pudor
Charus dicatæ virginitatis est.
Hanc in lupanar trudere publicum
Certum est, ad aram ni caput adplicat,
Ac de Minerva jam veniam rogat,
Quam virgo pergit temnere virginem.
Omnis juventus inruat, & novum
Ludibriorum mancipium petat.
Haud, inquit Agnes, immemor est ita
Christus suorum, perdat ut aureum
Nobis pudorem, nos quoque deserat.
Præsto est pudicis, nec patitur sacræ
Integritatis munera pollui.
Ferrum impiabis sanguine, si voles,
Non inquinabis membra libidine.
Sic elocutam, publicitus jubet
Flexu in plateæ sistere virginem.
Stantem refugit mœsta frequentia,
Aversa vultus, ne petulantius

Quis-

Quisquam verendum conspiceret locum.
Intendit unus forte procaciter
Os in puellam, nec trepidat sacram,
Spectare formam lumine lubrico:
En ales ignis, fulminis in modum
Vibratur ardens, atque oculos ferit:
Cæcus corusco lumine corruit,
Atque in plateæ pulvere palpitat.
Tollunt sodales seminecem solo,
Verbisque deflent exequialibus.
Ibat triumphans virgo, Deum patrem
Christumque sacro carmine concinens,
Quod sub profani labe periculi
Castum lupanar nec violabile
Experta victrix virginitas foret.
Sunt qui rogatam retulerint preces
Fudisse Christo, redderet ut reo
Lucem jacenti: tum juveni halitum
Vitæ innovatum visibus integris.
Primum sed Agnes hunc habuit gradum
Cœlestis aulæ; mox alius datur
Ascensus, iram nam furor incitat
Hostis cruenti: Vincor, ait gemens,
I, stringe ferrum, miles, & exere
Præcepta summi regia principis.
Ut vidit Agnes stare trucem virum
Mucrone nudo, lætior hæc ait:
Exulto, talis quod potius venit
Vesanus, atrox, turbidus, armiger,
Quam si veniret languidus, ac tener,
Mollisque ephebus tinctus aromate,
Qui me pudoris funere perderet.
Hic, hic amator jam fateor placet:
Ibo inruentis gressibus obviam,
Nec demorabor vota calentia:
Ferum in papillas omne recepero,
Pectusque ad imum vim gladii traham,
Sic nupta Christo transiliam poli
Omnes tenebras, æthere celsior.
Æterne rector, divide januas
Cæli obseratas terrigenis prius,
Ac te sequentem Christe animam voca,
Quum virginalem, tum patris hostiam.
Sic fata, Christum vertice cernuo
Supplex adorat, vulnus ut imminens
Cervix subiret prona paratius.
Ast ille tantam spem peragit manu,
Uno sub ictu nam caput amputat.
Sensum doloris mors cita prævenit,
Exutus inde spiritus emicat,
Liberque in auras exilit. Angeli
Sepsere euntem tramite candido.
Miratur orbem sub pedibus situm,
Spectat tenebras ardua subditas,
Ridetque solis quod rota circuit,
Quod mundus omnis volvit & implicat,
Rerum quod atro turbine vivitur,
Quod vana secli mobilitas rapit:
Reges, tyrannos, imperia, & gradus,
Pompasque honorum stulta tumentium,
Argenti & auri vim rabida siti
Cunctis petitam per varium nefas,
Splendore multo structa habitacula,
Illusa pictæ vestis inania,
Iram, timorem, vota, pericula:
Nunc triste longum, nunc breve gaudium,
Livoris atri fumificas faces,
Nigrescit unde spes hominum & decus:
Et quod malorum tetrius omnium est,
Gentilitatis sordida nubila.
Hæc calcat Agnes, ac pede proterit,
Stans, & draconis calce premens caput;
Terrena mundi qui ferus omnia
Spargit venenis, mergit & inferis.
Nunc virginali perdomitus solo,
Cristas cerebri deprimit ignei,
Nec victus audet tollere verticem.
Cingit coronis interea Deus
Frontem duabus Martyris innubæ,
Unam decemplex edita sexies
Merces perenni lumine conficit:
Centenus extat fructus in altera.
O virgo felix, o nova gloria,
Cœlestis arcis nobilis incola,
Intende nostris colluvionibus
Vultum gemello cum diademate,
Cui posse soli cunctiparens dedit
Castum vel ipsum reddere fornicem.
Purgabor oris propitiabilis
Fulgore, nostrum si jecur impleas,
Nil non pudicum est, quod pia visere
Dignaris, almo vel pede tangere.

'ΑΠΟΘΕ'ΩΣΙΣ, id est,

DE DIVINITATE.

Est tria summa Deus, trinum specimen, vigor unus.
Corde patris genita est Sapientia, Filius ipse est.
Sanctus ab æterno subsistit Spiritus ore,
Tempore nec senior Pater est, nec numine major:
Nam sapiens retro semper Deus, edidit ex se
Per quod semper erat gignenda ad secula Verbum.
Edere sed verbum Patris est: at cætera Verbi,
Adsumptum gestare hominem, reparare peremptum,
Conciliare Patri, dextraque in sede locare.
Spiritus ista Dei complet, Deus ipse fideles
In populos charisma suum diffundere promptus,
Et Patris & Christi virtutem in corpora transfert.

Hymnus in infideles.

Est vera secta? te, magister, consulo,
Rectamne servamus fidem?
An viperina non cavemus dogmata?
Et nescienter labimur?
Arctam salutis vix viam discernere est.
Inter reflexas semitas.
Tam multa surgunt perfidorum compita,
Tortis polita erroribus,
Obliqua qua se conserunt divortia,
Hinc inde textis orbitis.
Quas si quis errans ac vagus sectabitur
Rectum relinquens tramitem,
Scrobis lateotis pronus in foveam ruet,
Quam fodit hostilis manus,
Manus latronum, quæ viantis obsidet
Iter, sequentis devium.

Quid

Quid non libido mentis humanæ struat?
Quid non malorum pruriat?
Statum lacessunt omnipollentis Dei
Calumniosis litibus,
Fidem minutis dissecant ambagibus,
Ut quisque lingua nequior.
Solvunt, ligantque quæstionum vincula
Per syllogismos plectiles.
Væ captiosis sycophantarum strophis,
Væ versipelli astutiæ.
Nodos tenaces recta rumpit regula,
Infesta dissertantibus.
Idcirco mundi stulta delegit Deus,
Ut concidant sophistica.
Deque imbecillis subjugavit fortia,
Simplex ut esset credere.
Lapis ecce nostro fixus offensaculo est,
Impingat in quem vanitas.
Signum caventi, non caventi scandalum:
Hunc sternit, illum dirigit.
Dum plura tentat cæcus incerto gradu,
Incurrit id quod obvium est.
Fax sola fidei est præferenda gressibus,
Ut recta sint vestigia.
Quis in tenebris hostis errantes tamen
Pulsat, trahitque & proterit.
Qui sparsa ad ipsum commeantem transitum
Frumenta sævus devorat.
Qui læta Christi culta fur interpolat,
Addens avenas æmulas,
Quas de veneni lacte in herbam fertilem
Patitur colonus crescere:
Ne forte culmum fibra inanis spiceum
Simul revulsa internecet.
Expectat ergo dum dolosa & farrea
Fervens coquat maturitas.
Dat ventilabro lecta quæque ut horreis
Urat recrementum focis.
Refert sed ipsa nosse, quæ messem necant,
Zizaniorum semina.

Contra hæresin, quæ Patrem passum affirmat.

PLurima sunt, sed pauca loquar, ne dira relatu
Dogmata catholicam maculent male prodita linguam.
Ille patrem pellens solio dettudit in arctum
Corporis humani gestamen, nec pavet ipsum
Objectare neci, duroque adfigere ligno.
Passibilisne Deus? cujus species, & imago
Nulli visa umquam: nec enim comprendier illa
Majestas facilis sensuve, oculisve, manuve.
Joannis magni celebris sententia præsto est,
Haude unquam testata Deum potuisse videri.
Ille Pater, quem nulla acies violenta tuendo
Eminus, ardentis penetravit acumine visus,
Qui se forma hominis non induit, & deitatis
Immensum adsumpto non temperat ore, modove.
Aut Evangelici pietas spernenda libelli
Jam, blaspheme, tibi est: aut nunquam visa beati
Vis intacta patris, non admiscenda caducis:
Sed tamen & patris est specimen, quod cernere fas sit
Humanis aliquando oculis concurrere promptum.
Quod quamvis hebes intuitus speculamine glauco,
Humentique acie potuit nebulosus adire,
Quisque hominum vidisse Deum memoratur, ab ipso
Infusum vidit gnatum: nam filius hoc est,
Quod de patre micans se præstitit inspiciendum
Per species, quas posset homo comprendere visu.
Nam mera majestas est infinita, nec intrat
Obtutus, aliquo ni se moderamine formet.
Hoc vidit princeps generosi seminis Abram,
Jam tunc dignati terras invisere Christi
Hospes homo, in triplicem numen radiasse figuram:
Hoc conluctantis tractarunt brachia Jacob.
Ipse dator legis divinæ accedere coram
Jussus, amicitiæ conlato qui stetit ore
Comminus, & sacris conjunxit verba loquelis,
Carnis in effigie Christum se cernere sensit.
Sed majora petens, animum per vota tetendit
Inconcessa homini, plus quam mortale laborans,
Ipsum quantus erat sine corpore visere Christum.
Denique post multi sermonis mutua, postque
Conspectum præsentis heri, & consortia longa,
Quæso, ait, ut liceat te nunc, Deus optime, nosse.
Respondit Dominus: Mea, non me cernere, jussis
Posteriora dabo: quid apertius, absque aliena
Quam sumat facie Verbum non posse videri?
Posse tamen, quum malit idem, numquam patre viso
Terrenis oculis, habitu se ostendere nostro:
Sæpe & in angelicas vel mortales moderatum
Induci species, queat ut sub imagine cerni.
Hoc Verbum est, quod vibratum patris ore benigne
Sumpsit virgineo fragilem de corpore formam.
Inde figura hominis, nondum sub carne Moysi
Objecta, effigiem nostri signaverat oris:
Quod quandoque Deus verbi virtute coactum
Sumpturus corpus, faciem referebat eamdem.
Sed tamen & sentum visa est excita cremare
Flamma rubum. Deus in spinis volitabat acutis,
Vulnificasque comas innoxius ignis agebat,
Esset ut exemplo, Deus inlapsurus in artus
Spiniferos, sudibus quos texunt crimina densis,
Et peccata malis hirsuta doloribus implent.
Inculto nam stirpe frutex vitiosus iniquis
Luxuriem virgis inhonesto effundere succo
Cœperat, & nodos per acumina crebra ligabat.
Cernere erat steriles subito splendescere frondes,
Accensisque citum foliis magno impete late
Conlucere Deum, nec spinea lædere texta,
Lambere sanguineos fructus, & poma cruenta,
Stringere mortiferi vitalia germina ligni.
Quandoquidem tristes purgantur sanguine culpæ,
Quem contorta rubus densis cruciatibus edit.
Ergo nihil visum, nisi quod sub carne videndum
Lumen, imago Dei, Verbum Deus, & Deus ignis,
Qui sentum nostri peccamen corporis implet:
Nam lucis genitor, Verbi sator, auctor, & ignis
Creditur extra oculos, ut Apostolus edocet autor,
Qui negat intuitu fontem Deitatis adiri:
Credite, nemo Deum vidit, mihi credite, nemo.
Visibilis de fonte Deus, non ipse Dei fons
Visibilis. cerni potis est qui nascitur, at non
Innatus cerni potis est: latet os patris illud,
Unde Deus, qui visibilem se præstitit olim,
Tale aliquid formans in sese, quale sequuta est
Passio, quæ corpus sibi vendicat: ardua nam vis
Est impassibilis, quoniam natura superni
Ignis ad horrificas nescit descendere pœnas,
Nec capit humanis angoribus excruciari,
Pura, serena, micans, liquido prælibera motu,
Subdita nec cuiquam, dominatrix utpote rerum:
Cui non principium de tempore, sed super omne
Tempus

Tempus, & ante diem majestas cum patre summo,
Imo animus patris, & ratio, & via consiliorum,
Quæ non facta manu, nec voce creata jubentis,
Protulit imperium patrio ructata profundo.
Hanc igitur non flagra secant, non sputa salivis
Aspergunt, alapis non vexat palma relisis:
Nec perfossa cruci clavorum vulnera figunt.
His affecta caro est hominis, quam fœmina prægnans
Enixa est sub lege uteri sine lege mariti.
Ille famem patitur, fel potat, & haurit acetum,
Ille pavet mortis faciem, tremit ille dolorem.
Dicite sacrilegi doctores, qui patre summo
Desertum jacuisse thronum contenditis, illo
Tempore quo fragiles Deus est inlapsus in artus:
Ergo pater passus? quid non malus audeat error?
Ille puellari conceptus sanguine crevit,
Ipse verecundæ distendit virginis alvum;
Et jam falsiloqua est divini pagina libri,
Quæ Verbum in carnis loquitur fluxisse figuram?
At non, qui verbi pater est, caro factus habetur:
Fige gradum scriptura tuum, nil mobile & anceps
Adfirmasse decet: pater est, quem cernere nulli
Est licitum; pater est, qui nunquam visus in orbe est.
Nec mundana inter radiavit lumina coram.
Verbum conspicuum misit, missumque recepit
Quum voluit, verbo præstrinxit viscera puræ
Virginis, & verbo struxit puerilia membra.
Ipse quidem in terris virtute & numine præsens
Semper adest quocumque loci, nec pars vacat ulla
Majestate patris, nusquam est genitor Deus absens,
Per Verbum sed semper adest: atque inde Philippo
Christus ait: Tanto tecum jam tempore versor,
Et patrem te nosse negas, quem perspicis in me?
Est invisibilis donum patris, edere natum
Visibilem, per quem valeat pater ipse videri.
Nec solis sanctorum oculis, sed lumine cassis,
Cæcorum cæcos loquor, atra socordia quorum
Corde tenebroso verum perpendere nescit,
Quem si perspicuum mortalibus inficiaris,
Fare age, quem videat Babylonis ab arce tyrannus
Innocuas inter flammas procul exspatiantem,
Calcantem rapidos inadustis fratribus ignes:
Nempe ait, o proceres, tres vasta incendia anhelis
Accepere viros fornacibus: additus unus
Ecce vaporiferos ridens interfecat ignes,
Filius ille Dei est, fateor, quem victus adoro:
Inrisas removete faces, tædasque tepentes
Subtrahite, en friget succensi sulphuris ardor.
Filius, haud dubium est, agit hæc miracula rerum,
Quem video: Deus ipse, Dei certissima proles,
Imperat immensis ardoribus, & domat iras,
Insultans famulante rogo, piceosque furores
Comprimit, & rabiem flammarum algescere cogit:
Barbaricos calida aura sinus non tangere jussa
Præterit, & tenues stridens transcurrit amictus.
Ipse per Assyrias metuit vapor ire tiaras,
Ne coma fusa humeris fumo obsordescat amaro.
Hæc ait, & varios jubet obmutescere cantus,
Organa, sambucas, citharas, calamosque, tubasque.
Stulta superstitio tacuit, vox festa quievit,
Quæ male conspicuæ celebrabat imaginis aurum.
Carmina sanctorum resonant jam sola virorum,
Concentu triplici regem laudantia cæli:
Qui mare, qui terras, qui lucida sidera fecit,
Ignibus & mediis securos texit alumnos.
Semper in auxilium sermo patris omnipotentis
Descendit servando homini, mortalia semper
Admiscenda sibi proprio curavit amore.
Ut socianda caro, dominoque implenda perenni,
Degenerem vitam, quam tunc animalis agebat,
Exemplo muraret heri, similesque per artus
Cernere consortem terreni adsuesceret oris,
Participemque suum visu velut oblide nosse,
Et consanguineo paulatim accedere Christo.
Ergo animalis homo quondam, nunc spiritus illum
Transtulit ad superi naturam seminis, ipsum
Infundendo Deum, mortalia vivificantem.
Nunc nova materies solidata intercute flatu,
Materies sed nostra tamen de virgine tracta,
Exuit antiquæ corrupta exordia vitæ,
Immortale bonum proprio spiramine sumens.
Filius ille hominis, sed filius ille Tonantis,
Jam solus vultum patris aspicit, & videt ipsum.
Nemo patrem novit nisi filius, & cui monstrat
Filius, & nostri mediator, & omnipotentis.
Denique concludam brevis ut compendia summæ:
Non pater in carnem descendit, sed patris arcem
Sumpta caro ascendit: natus per utrumque cucurrit.

Contra Unionitas, id est, Sabellianos hæreticos.

Cede profanator Christi, jam cede Sabelli,
Depositorque Patris, natique insane negator.
Nonne Patrem violas, dum natum scire recusas?
Quandoquidem non est genitor, nisi filius extet:
Nec vocitare patrem potis es, quem germine fraudas.
Sed fortasse velis patriæ pietatis honore
Despoliare Deum, contentus nomine nudo,
Quod Deus est, adimasque decus patris, & generis vim.
Et quis in idolio recubans inter sacra mille,
Ridiculosque Deos venerans sale, cespite, thure,
Non putat esse Deum summum, & super omnia solum?
Quamvis Saturnis, Junonibus, & Cythereis,
Portentisque aliis fumantes consecret aras:
Attamen in cælum quoties suspexit, in uno
Constituit jus omne Deo, cui serviat ingens
Virtutum ratio variis instructa ministris.
Quæ gens tam stolida est animis, tam barbara linguis?
Quæve superstitio tam sordida, quæ caniformem,
Latratoremque throno cæli præponat Anubim?
Nemo Cloacinæ, aut Eponæ super astra deabus
Dat solium, quamvis olidam persolvat acerram,
Sacrilegisque mulam manibus rimetur & exta.
Consule barbati deliramenta Platonis,
Consule & hircosus Cynicus quos somniat, & quos
Texit Aristoteles torta vertigine nervos:
Hos omnes quamvis anceps labyrinthus & error
Circumflexus agat, quamvis promittere & ipsi
Gallinam soleant, aut gallum, clinicus ut se
Dignetur præstare Deus morientibus æquum,
Quum ventum tamen ad normam rationis & artis,
Turbidulos sensus & litigiosa fragosis
Argumenta modis concludunt numen in unum,
Cujus ad arbitrium sphæra mobilis atque rotunda
Volvatur, ferventque suos vaga sidera cursus.
Non recipit natura hominis, modo quadrupes ille
Non sit, & erecto spectet cælestia vultu:
Non recipit, neget ut regimen pollere supremum.
Istud & ipse Numæ tacitus sibi sensit aruspex,
Semifer & Scotus sentit cane milite pejor.
Sed nos qui Dominum libris, & corpore jam bis
Vidimus, ante fide, mox carne, & sanguine coram;
Quin-

Quinque voluminibus vatum, cruce teste probatis,
Rimantes digitos costarum in vulnera cruda
Mersimus, & manuum visu dubitante lacunas
Scrutati, æternum regem cognovimus Iesum.
Abjurare Deo titulum nomenque paternum
Credimus esse nefas, qui regem protulit ex se:
Non regem populi Parthorum aut Romulidarum,
Sed regem summæ & mediæ rationis & imæ,
Atque ideo rerum dominum, & super omnia regem.
Carnis habet medium, summum patris, & Stygis imum,
Defluit his gradibus, rursusque revolvitur in se.
Est Deus, est & homo: fit mortuus, & Deus idem est,
Omnia percurrit naturæ munia pronæ,
Ut rursum patris in gremium replicata reportet
Mortua quæ fuerant, ipsos quoque subvehat astus.
Hæc fore quum veterum cecinissent organa vatum,
Non oculis, manibus, congressu, voce, loquela
Experti, heroum tandem intelleximus orsa
Priscorum, & viso patefacta oracula Christo.
Hæc est nostra salus, hinc vivimus, hinc animamur,
Hoc sequimur, numquam detracto nomine nati
Appellare patrem, patris & sine nomine numquam
Natum nosse Deum, numquam nisi sanctus & unus
Spiritus intersit, natumque patremque vocare:
Sic tamen hæc constare tria, ut ne separe ductu
Tres faciam, tribus hic subsistat sed Deus unus.
Nec pater ipse autem qui filius; ut quia natum
Scimus ab innato, vere Pater, & sata vere
Sit soboles, nec sit genitor sibi filius ipse.
Perquam ridiculum est & futile, natus ut ex se;
Sive supernatus fuerit sibi, ipse repente
Nascendi nova materies, ac se Deus ultro
Ediderit, natumque sibi se fecerit ipsum.
Nil falsum aut mendax divina vocabula fingunt.
Qui pater est, gignendo Pater: tum filius ex hoc
Filius, auctore ut genitus qui sit patre summo,
Summus & ipse tamen: nec enim minor aut patre dispar.
Unde in utroque operis forma indiscreta, nisi omnem
Vim majestatis patriæ generosus haberet
Filius, idque Deus genitor, quud filius, esset?
Perguot ulterius scrutantes, quid sit idipsum
Gignere, si fas est humanos tendere sensus
Usque ad secretum, quod tempora cuncta, diesque
Prævenit antiquos, & principium super ipsum
Eminet, & quodcumque potest homo quærere, transit.
Quum sit difficilis via, noscere principiorum
Semina, cui dabitur mortali exquirere, quidnam
Ultra principium Deus egerit? aut quo pacto
Ediderit verbum, quod principio caret omni?
Hoc solum scimus, quod traditur esse Deus, quem
Non genitus genitor generaverit, unus & unum,
Integer integrum: non cœptum, sed tamen ortum,
Et comperpetuum retro Patris, & Patre natum.
Sed nec decisus Pater est, ut pars patris esset
Filius, extendens nec se substantia tractim
Produxit, minuitva aliquid de numine pleno;
Dum mutata novum procudit portio natum.
Non convertibilis, nec demutabilis umquam
Est Deus, aut gignendo aliquid sibi detrahit: atqui
Totus & ex toto Deus est, de lumine lumen.
Quando autem lumen sine lumine? quando refulgens
Lux fulgora caret? quando est ut proditus ignis
Ignem deminuat? quando Pater & Deus & lux,
Non lucis Deus & Pater est? qui si Pater olim
Non fuit, & serum genuit post tempora natum,
Fit novus, inque novum jus proficit: absit ut umquam
Plenus proficiat, qui non eget incremento.
Et Deus, & genitor, lumenque & gloria semper
Ille fuit, nec post sibi contulit, ut Pater esset.
Sic fit ut æternum credamus cum Patre Christum,
Illo auctore satum, cui nullus præfuit auctor.
Hæc tu si dubitas nati mysteria Christi,
Perdite, catholica non es de plebe, sed unus
De grege thurifero venerator, Deucelionum
Devotus cippo, ficulni & stipitis unctor.
Quin potius scrutare Dei signacula in ipso
Fonte vetustatis, percurre & scrinia primi
Scriptoris, quem non bardus pater, aut avus augur,
Fabula nec veteris famæ, nec garrula nutrix,
Nec sago clangore loquax & stridula cornix
Rem docuere Dei: sed coram proditus ipse,
Ipse Deus trepidum mortalem mitis amico
Imbuit alloquio: seque ac sua summa retexit.
Nimirum meminit scriptor doctissimus illo
Orbis principio non solum, nec sine Christo
Informasse Patrem facturæ plasma novellæ:
Fecit, ait, condens hominem Deus, & dedit olli
Ora Dei. quidnam est aliud, quam dicere, solus
Non erat? atque Deo Deus adsistebat agenti,
Quum Dominus faceret Domini sub imagine plasma?
Christus forma Patris, nos Christi forma & imago,
Condimur in faciem Domini bonitate paterna,
Venturo in nostram faciem post secula Christo.
Possum multa sacris exempla excerpere libris,
Ni refugis, quæ te doceant, non in patre solo
Vim majestatis positam, sed cum Patre Christum
Esse Deum, velut ille ait genealogus idem:
A Domino Dominus flammas pluit in Sodomitas.
Quis Dominus? de quo Domino? si solus ab arce
Siderea spectat Pater, aut ardescit in iras?
Filius armatam Domini Patris ignibus iram
Spargebat Dominus: fuit unum fulmen utraque.

Adversus Judæos.

HÆc si Judaicos sic intellecta rigassent
Auditus, stupidas ut possent tangere fibras,
Audissent Dominum virtutum, qui pereuntes
Venerat ut servaret oves: sed ab auribus omnis
Fluxerat ornatus, caput & jam coctile Bahal
Finxerat, auriculasque suo spoliarat honore.
Dux populi peccantis adest de monte corusci
Luminis, alloquioque Dei, tabulasque tremendo
Incisas digito cæca ad tentoria defert.
Sed cadit in faciem plebs, non visura profundæ
Legis in effigie scriptum per ænigmata Christum:
Infelix, quæ luce oculos perstricta paventes
Texerit, & presso faciem velarit amictu.
At nos rejecto Christum velamine coram
Cernimus, atque Deum vultu speculamur aperto:
Nec sub lege gravi depressa fronte jacemus,
Sed legis radium sublimi agnoscimus ore.
Heu frondosa prius ramis felicibus erbor,
Pinguibus heu quondam radix oleagina baccis!
Ecce tibi inserto revirescit nunc oleastro
Truncos, & externi vestitur cortice libri.
Jam miserere tui. non se silvestris olivi
Surculus, exultans alieno stipite jactat;
Sed monet, ut generis proprii memor, unguine amaro
Contristare comas desuescas, stirpe nec ima
Invideas mitis in celsa cacumina virgis.
Blasphemas Dominum gens ingratissima Christum.

 Pascha

Pascha tuum dic, dic cujus de sanguine festum
Tam solenne tibi est? quis tandem cæditur agnus
Anniculus, sacer ille tibi redeuntibus annis,
Sed sacer in pecude. stultum est sic credere sacrum
Sanguine balantis summos contingere postes,
Lascivire choris, similaginis azimon esse,
Quum fermentati turgescant crimine mores.
Non sapis imprudens nostrum te effingere pascha?
Legis & antiquæ præductis pingere sulcis,
Omne sacramentum, retinet quod passio vera,
Passio quæ nostram defendit sanguine frontem,
Corporeamque domum signato collinit ore.
Hanc fugit exclusis Ægyptia plaga flagellis,
Hæc regis Pharii regnum ferale resolvit,
Deque potestatis mundanæ grandine densa
Eripit Abraham cum stirpe & gente fideli.
Abrahæ genus est verum, cui sanguis in ore
Creditus, inscriptusque rubet: cui visus in orbe
Haud dubitante fide Deus est, Deus ex Patre verus.
Ille Deum vidit, visum mox credidit. at tu
Posteritas carnis, carnaliter omnia cernens,
Carnis opus sub lege geris, quam spiritus implet
Interior: nec enim lex Cælo carnea fluxit,
Quam tu carne colis: sed Christo fixa, meamque
Spem paritura utero. quam spem? nisi Numinis almum
Lumen, & adventum Domini, quem viderat Abræ
Prima fides, nostrisque pater promiserat olim
Perspiciendum oculis, & legis voce probandum:
Nec solum legis: nam quæ jam litera Christum
Non habet, aut quæ non scriptorum armaria Christi
Laude referta, novis celebrant miracula libris?
Hebræus pangit stilus, Attica copia pangit,
Pangit & Ausoniæ facundia tertia linguæ.
Pilatus jubet ignorans: I, scriba, tripictis
Digere versiculis, quæ sit suffixa potestas,
Fronte crucis: titulus sit triplex triplice lingua.
Agnoscat Judæa legens, & Græcia norit,
Et venerata Deum percenseat aurea Roma.
Quidquid in ære cavo reboans tuba curva remugit,
Quidquid in arcano vomit ingens spiritus haustu,
Quidquid casta chelys, quidquid testudo resultat,
Organa disparibus calamis quod consona miscent,
Æmula pastorum quod reddunt vocibus antra,
Christum concelebrat, Christum sonat, omnia Christum
Muta etiam, fidibus sanctis animata, loquuntur.
O nomen prædulce mihi, lux, & decus, & spes,
Præsidiumque meum, requies o certa laborum,
Blandus in ore sapor, flagrans odor, irriguus fons,
Castus amor, pulchra species, sincera voluptas.
Si gens surda negat sibi tot præconia de te,
Tam multas rerum voces, elementaque tantæ
Nuntia lætitiæ stolidas intrare per aures,
Audiat insanum bacchantis energima monstri,
Quod rabidus clamat capta inter viscera dæmon,
Et credat miseranda suis. torquetur Apollo
Nomine percussus Christi, nec fulmina Verbi
Ferre potest: agitant miserum tot verbera linguæ,
Quot laudata Dei resonant miracula Christi.
Intonat antistes Domini: Fuge callide serpens,
Exue te membris, & spiras solve latentes.
Mancipium Christi fur corruptissime vexas:
Desine, Christus adest humani corporis ultor:
Non licet ut spolium rapias, cui Christus inhæsit,
Pulsus abi ventose liquor, Christus jubet, exi.
Has inter voces medias Cyllenius ardens
Ejulat, & notos suspirat Jupiter ignes.
Ecce Gerasenos legio ruit effera porcos,
Et post multiplices busti sub rupe catenas,
Pœnarum gemitus longis grunnitibus edit.
Clamarat, sed ab ore hominis: Cognoscimus, Jesu
Nate Deo, nate e sceptris & germine David,
Quis sis, quid venias: qua nos virtute repellas
Novimus, adventusque tui terrore jacemus.
Hæc, Judæa, tuas vox non pervenit ad aures?
Pervenit: mentem sed non penetravit egenam
Lucis, & a primis foribus disclusa refugit.
Audiit adventum domini, quem solis Hiberi
Vesper habet roseus, & quem novus excipit ortus.
Laxavit Scythicas verbo penetrante pruinas
Vox Evangelica, Hyrcanas quoque fervida brumas
Solvit, ut exutus glacie jam mollior amnis
Caucasea de cote fluat Rhodopeius Hebrus.
Mansuevere Getæ, feritasque cruenta Geloni
Lacte mero sitiens exanguia pocula miscet,
Libatura sacros Christi de sanguine potus.
Novit & Atlantis pridem plaga perfida Mauri,
Dedere crinitos ad Christi altaria reges.
Ex quo mortalem præstrinxit spiritus alvum,
Spiritus ille Dei; Deus & se corpore matris
Induit, atque hominem de virginitate creavit:
Delphica damnatis tacuerunt sortibus antra,
Non tripodas Cortina regit, non spumat anhelus
Fata Sibyllinis fanaticus edita libris:
Perdidit insanos mendax Dodona vapores,
Mortua jam mutæ lugent oracula Cumæ,
Nec responsa refert Libycis in syrtibus Ammon:
Ipsa suis Christum Capitolia Romula mœrent
Principibus lucere Deum, destructaque templa
Imperio cecidisse ducum. jam purpura supplex
Sternitur Æneadæ rectoris ad atria Christi,
Vexillumque crucis summus dominator adorat.
Principibus tamen e cunctis non defuit unus
Me puero, ut memini, ductor fortissimus armis,
Conditor & legum, celeberrimus ore manuque,
Consultor patriæ, sed non consultor habendæ
Relligionis, amans tercentum millia divum.
Perfidus ille Deo, quamvis non perfidus urbi,
Augustum caput ante pedes curvare Minervæ
Fictilis, & soleas Junonis lambere, plantis
Herculis advolvi, genua incerare Dianæ.
Quin & Apollineo frontem submittere gypso,
Aut Pollucis equum suffire ardentibus extis.
Forte litans Hecaten placabat sanguine multo:
Pontificum festis ferienda securibus illic
Agmina vaccarum steterant, vitulasque revincta
Fronte coronatas umbrabat torta cupressus.
Jamque infertato resecabat viscera cultro
Vittatus de more senex, manibusque cruentis
Tractabat trepidas letali frigore fibras,
Postremosque animæ pulsus in corde tepenti
Callidus interpres numeris & fine notabat:
Quum subito exclamat media inter sacra sacerdos
Pallidus: En quid ago? majus, rex optime, majus
Nescio quod numen nostris intervenit aris,
Quam sufferre queant spumantia cymbia lacte,
Cæsarum sanguis pecudum, verbena, coronæ.
Accitas video longe dispergier umbras,
Territa Persephone vertit vestigia retro,
Extinctis facibus, fracto fugitiva flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Thessala prosunt
Carmina, turbatos revocat nulla hostia manes.
Nonne vides ut thuribulis frigentibus ignis

Marceat?

Marceat? ut canis pigrescat pruna favillis?
Ecce Pelatinus pateram retinere minister
Non valet, elisa destillant balsama deetra.
Flamen & ipse suas miratur vertice lauros
Cedere, & incertum frustratur victima ferrum.
Nescio quis certe subrepsit Christicolarum
Hic juvenum, geuus hoc hominum tremit infula & omne
Pulvinar divum: lotus procul absit, & unctus.
Pulchra reformatis redeat Proserpina sacris.
Dicit, & exsanguis conlabitur: ac velut ipsum
Cerneret exerto minitantem fulmine Christum,
Ipse quoque exanimis posito diademata princeps
Pallet, & astantes circumspicit: ecquis alumnus
Chrismatis inscripto signaret tempore ligno,
Qui Zoroastræos turbasset fronte susurros.
Armiger e cuneo puerorum flavicomantum
Purpurei custos lateris deprenditur unus.
Nec negat, & gemino gemmata bastilia ferro
Projicit, ac signum Christi se ferre fatetur.
Prosiluit pavidus dejecto antistite princeps,
Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum.
Dum tremefacta cohors, dominique oblita, supinas
Erigit ad cœlum faciam, atqua invocat Iesum,
Jamne piget facti? jam pœnitet? en tibi Christum,
Infelix Judæa, Deum, qui sabbata solvens
Terrea, mortales æterna in sabbata sumpsit.
Gentibus emicuit, præfulsit regibus, orbem
Possidet, imperii dominam sibi cedere Romam
Cumpulit, & simulachra deum Tarpeia subegit.
Disce tuis miseranda malis, quo vindica tandem
Vena superstitio, lax & carnaliter acta
Plectarur, cujus virtus te proterat ultrix.
Destructona jacant Salomonia taea metallo
Ædificata manu? jacet illud nobile templum.
Cur jacet? artificis quia dextra solubilis illud,
Cementum struxit resolubile: jure solutum est,
Et jacet, iu nibilum quoniam redit omne politum.
Quod fieri recipis, recipit quandoque perire.
Si nostrum contra, quod sit, vis discere templum:
Est illud, quod nemo opifex fabriliter aptans
Composuit, quod nulla abies pinulve dolata
Texuit, excilo quod numquam marmore crevit.
Cujus onus nullis fultum sublima columnis
Fornice curvato tenui super arce pependit:
Sed verbo factum Domini, non voce sonora:
Sed verbo, quod semper arat, verbum caro factum est.
Hoc templum æternum est, hoc finem non habet, hoc tu
Expugnare volens, flagris, cruce, felle petisti.
Destructum jacuit pœnis vexantibus: esto.
Martis enim ex utero, quod destrueretur, habebat.
Sed quod morte brevi materna ex parte solutum est,
Majestate patris vivum lux tertia reddit.
Vidisti angelicis comitatum cœtibus alte
Ire meum, cujus fervor munimine, templum?
Illius æternæ suspendunt culmina portæ,
Ac per inaccessas scalarum gloria turres
Tollitur, & gradibus lucet via candida summis.
At tua congestæ tumulant holocausta ruinæ:
Quid mereare, Titus docuit; docuere rapinis
Pompeianæ acies, quibus extirpata per omnes
Tarrarum pelagiqua plagas tua membra feruntur.
Exilis vagus huc illuc fluitantibus errat
Judæus, postquam patria de sede revulsus,
Supplicium pro cæde luit, Christique negati
Sanguine respersus commissa piacula fulvit.
En quo priscorum virtus defluxit avorum?
Servit ab antiquis dilapsa fidelibus hæres
Nobilitas, sed jam non nobilis: illa recentem
Suspectat captiva fidem: vis tanta novellæ
Credulitatis inest. Christum confessa triumphat
Gens infida prius; Christi sed victa negatrix;
Subditur imperio, dominos sortita fideles.

Contra Homuncionitas.

Sunt qui Judaico cognatum dogma furori
Instituunt, media Christum ratione sequuti.
Hoc tantum quod verus homo est, at cœlitus illum
Adfirmant non esse Deum, pietate fatentur,
Majestate negant. morum pro laude factatum
Concelebrant, adimunt naturæ summa supernæ.
Omne opus egregium, per quod solertia pollens
Emicat, ingenii ait, aut roboris: illud acuto
Corde viget; duris excellit viribus istud.
Mortale est sed utrumque hominis: nam cana senescunt
Ingenia, & validos consumunt secla lacertos.
Hæc nos in Domini virtute & laude pereuni
Non sequimur: sequimur, nullo quod semine terræ
Germinat: immundum quod non de labe vitili
Sumit principium, tener illum seminat ignis:
Non caro, nec sanguis patrius, nec fœda voluptas.
Intactam thalami virtus divina puellam
Sincero afflatu per viscera casta maritat:
Incomperta ortus novitas jubet, ut Deus esse
Credatur Christus sic conditus. innuba virgo
Nubit spiritui, vitium nec sentit amoris.
Pubertas signata manet, gravis intus, & extra
Incolumis, florens de fertilitate pudica.
Jam mater, sed virgo tamen, maris inscia mater.
Quid renuis? quid inane caput, non credule, quassas?
Angelus hoc sancto pronunciat ore: placetne
Credere, & angelicis aurem referare loquelis?
Ipsa coruscantis monitum sacra virgo ministri
Credidit, atque ideo concepit credula Christum:
Credentes nam Christus adit, dubitabile pectus
Sub titubante fide, refugo contemnit honore.
Virginitas & prompta fides Christum bibit alvo
Cordis, & intactis condit paritura latebris.
Crede quod amissus folio patris angelus infit.
Vel si concretus liquidam de sidere vocem
Non capit auditus, mulier quid conjuge prægnans
Clamet anus, credens & tandem sobrius audi.
Mira fides! utero puer interceptus anili,
Virgineum Dominum materno ex ore salutat,
Primus & infantem non natus nunciat infans
Jam nostrum vagire sibi: nam pusio nondum
Norat, & ora Deo reserabat garrula Christo.
Promite secreros vates: date, pandite librum,
Evomuit spirante Deo quem sanctus Esaias,
Percensere liber, calamique resolvere sulcos,
Sidereis quos illa notis manus aurea duxit.
Ite hinc dum rutilos apices submissus adoro,
Dum lacbrimans veneror, dumque oscula dulcia figo,
Gaudia concipiunt lacrymes, dant gaudia fletum.
Advenit promissa dies, quam dixerat iste
Adfore versiculus, quum virgo puerpera teste
Haud dubie sponso, pacti cui cura pudoris,
Edidit, Emanuelque meum me cernere fecit.
Estne Deus jam noster homo? versatur & edstet
Nobiscum, nomenque probat, versumque vetustis
Obscurum seclis præsenti inluminat ore.
Estne Deus, cujus cunas veneratus Eous

Lancibus auratis regalia fercula supplex
Virginis ad gremium pannis puerilibus offert?
Quis tam pennatus, rapidoque simillimus austro
Nuncius, Auroræ populos atque ultima Bactra
Attigit, inluxisse diem lactantibus horis,
Qua tener innupto penderet ab ubere Christus?
Vidimus hunc, aiunt, puerum per sidera ferri,
Et super antiquos signorum ardescere tractus.
Diriguit trepidans Chaldæo in vertice pernox
Astrologus, cessisse Anguem, fugisse Leonem,
Contraxisse pedes lateris manco ordine Cancrum;
Cornibus infractis domitum mugire Juvencum,
Sidus & hircinum laceris marcescere villis.
Labitur hinc pulsus puer Hydrius, inde Sagittæ,
Palantes Geminos fuga separat, improba Virgo
Prodit amatores tacitos in fornice mundi,
Quique alii horrificis pendent in nubibus ignes,
Luciferum timuere novum: rota fervida solis
Hæret, & excidium sensit jam jamque futurum,
Sequa dia medio velandam tegmine glauco,
Splendoremque poli periturum nocte diurna
Orbe repentinis caput obnubente tenebris.
Hunc ego non cumulem myrrhæque & thuris & auri
Muneribus? scio quem videam, quæ dona rependam.
Hunc ego non venerer, qui cælo visus, humique
Inventus rex atque Deus moderatur utrumque
Naturæ speciman, tumuloque inferna refringens
Regna, resurgentes secum jubet ire sepultos?
Cælum habitat, terris intervenit, abdita rupit
Tartara? vera fides; Deus est, qui totus ubique est.
Numquid vana viros aut mens, aut lingua fefellit?
Numquid fortuitis frustrantia dona dederunt
Casibus? aut cæco votum sub honore dicarunt?
Quæ porro causa aut ratio submittere colla
Ante pedes Mariæ, puerique crepundia parvi,
Si tantum mortalis erat, nec summa potestas
Implebat teneros divinis flatibus artus?
Sed jam tolle Magos, thus, aurum, myrrhea dona,
Quæ verum docuere Deum: præsepia, pannos,
Matris adoratum gremium, face sideris ardens
Ipsa Deum virtus, factorum & mira loquuntur.
Insanos video subito mitescere ventos,
Quum jubeat Christus: video luctantia magnis
Æquora turbinibus tranquillo marmore tendi
Imperio Christi: video, calcatus eumdem
Quum patitur gurges tergum solidante liquore,
Ipse super fluidas plantis nitentibus undas
Ambulat, & presso firmat vestigia fluctu.
Increpat ipse notos, & flatibus otia mandat.
Quis jubeat sævis Aquilonibus, Ite, silete,
Carceribus vestris, amploque facessite ponto:
Sit nisi cælipotens Aquilonum conditor idem?
Ninguidus agnoscit Boreas, atque imbrifer Eurus
Nimborum Dominum tempestatumque potentem,
Exciatmque hiemam vertunt ridente sereno.
Quis pelagi calcarit aquas? quis per vada glauca
Gressibus impressis spatiatus triverit udum
Non submersus iter, sola pendulus, & pede sicco,
Æquoreæ nisi factor aquæ? qui spiritus olim
Ore superfusus patrio volitabat in undis
Nondum discretis, nec certo litore clausis.
Sustinuit gressum domini famulus liquor, ac se
Mobilitate carens solidos substrinxit ad usus.
Quid diversa Dei memorem facta inclyta Christi?
Altius inspecta quem majestate negator
Haud dubitans hominem, tute ipsa fatebere numen.

Illevit cæcos oculos, & lumina limo
Reddidit, humectam sacro sputamine terram
Contrectans digitis. luteum medicamen operta
Nox bibit, tenebras obducta uligo removit.
Insuper ostendit quonam caligo lavacro
Expurganda foret, variis Siloa refundit
Momentis latices, nec fluctum semper anhelat:
Sed vice distincta largos lacus accipit haustus.
Agmina languentum sitiunt spem fontis avari,
Membrorum maculas puro abluitura natatu.
Certatim interea roranti pumice raucas
Expectant scatebras, & sicco margine pendent.
Hoc limum jubet impositum de fonte lavari
Christus, & infusa vultum splendescere luce.
Norat enim limo sese informasse figuram
Ante tenebrosam, proprii medicamen & oris
Adjecisse novo, quem primum finxerat, Adæ.
Nam sua divino Domini perflamine summi
Arida terra fuit, nulli prius apta medelæ.
Sed postquam liquido cœlestis spiritus ora
Virgineam respersit humum, medicabilis illa est.
Inde trahit succum, lentoque humore salutem
Inlinit, infunditque diem baptismate lota.
Cæcus adest oculis jam Christi ex ore refectis,
Seque luto & nitidis lucem sumpsisse fluentis
Clamat, & auctorem stupefacta per oppida monstrat:
Auctorem lucis, largitoremque dierum,
Non dedignatum medicæ purgamen aquæ
Corpora sub proprio monstrare errantibus ægris.
Millibus ex multis paucissima quæque retexam,
Summatim relegens, totus quæ non capit orbis.
Quinque in deserto panes jubet, & duo pisces
Adponi in pastum populis, qui forte magistrum
Non revocante fame stipabant undique septum,
Immemoresque cibi, vicos, castella, macellum,
Oppida, mercatus, & conciliabula & urbes
Respuerant, largo contenti dogmate vesci.
Multa virum strato fervent convivia fœno.
Cautenos simul accubitus iniere sodales,
Seque per innumeras infundunt agmina mensas,
Pisciculis (jam crede Deum) saturanda duobus,
Et paucis crescente cibo per fragmina crustis.
Ambesis dapibus cumulatim aggesta redundant
Fercula, bissenos micarum molibus implent
Post cœnam cophinos: crudus conviva refudat
Congeriem ventris, gemit & sub fasce minister.
Quis cumulare potest apulas in grandia parvas?
Quis, nisi qui corpus, pastumque & corporis omnem
Condens ex nihilo nulla existente creavit
Mundum materia? non sicut sculptor ab æris
Rudere decoctam consuescit fingere massam.
Sed Deus omnipotens orbem sine semine finxit.
Nil erat, omne quod est: nil id, procedere & esse,
Atque novum fieri, mox & grandescere jussum est.
Parvum de nihilo primum fuit, addita parvo
Incrementa modis auxerunt omnia plenis.
Ergo ego quum videam manibus sic crescere Christi
Parva alimenta hominum, possum dubitare per ipsum
Exiguas rerum species, elementaque mundi
Ex nihilo primum modica, & mox grandia fusum
Crevisse ex modicis quæ consummata videmus?
Ac ne post hominum pastus calcata perirent,
Neve relicta lupis, aut vulpibus, exiguisve
Muribus in prædam nullo custode jacerent:
Bis sex appositi, cumulatim qui bona Christi
Servarent gravidis procul ostentata canistris.

Sed

Sed quid ego hæc autem titubanti voce retexo,
Indignus qui sancta canam? Procede sepulchro
Lazare, dic cujus vocem tellure sub ima
Audieris, quæ vis penetraverit intima lethi:
Quod quum te Christus penitus nigrante profundo
Immersum vocat, ut redeas, ceu proximus audis,
Nec remoratus ades? quæ tam vicina Charybdis
Regna tenebrarum tenui distantia fine
Conjungit superis? ubi Tænara tristia vasto
In præceps dejecta Chao? latebrosus & ille
Amnis inexpletis volvens incendia ripis?
Ante fores tumuli, quas saxa immania duro
Objice damnarant, scopulis substructa cavatis,
Stat Dominus, nomenque ciet, frigentis amici.
Nec mora, funereus revolutis rupibus horror
Evomit exequias gradiente cadavere vivas.
Solvite jam lætæ redolentia vincla sorores,
Sulus odor sparsi spiramen aromatis efflat,
Nec de corporeo nidorem sordida tabo
Aura refert, oculos sanie stillante solutos
Pristinus in speculum decor excitat, & putrefactas
Tincta rubore genas paulatim purpura vestit.
Quis potuit fluidis animam suffundere membris?
Nimirum qui membra dedit, qui fictilis ulvæ
Perflavit venem madidam, cui tabida gleba
Traxit sanguineos infecto humore colores.
O mors, auditis jam mitis legibus! o mors
Surda prius, jam docta sequi quacumque jubetur,
Cui tantum de te licuit? convicta fatere
Esse Deum, solus qui me tibi præripit, Iesum.
Abde negatores Christi: nemo invidet, abde,
Utere sorte tua. blasphemis nocte tenendis
Perpetua, plebem justorum capta resolve,
Qui norunt hominem atque Deum sic dicere Christum,
Ut verus summusque Deus morralia gestet.
Ipse gerit quod struxit opus, nec ferre pudescit
Factor quod peperit: corpus loquor, atque animæ vim.
Finxerat hoc digitis, animam sufflaverat ore:
Totum hominem Deus adsumit, quia torus ab ipso est,
Et totum redimit quem sumpserat omne reducens
Quidquid homo est, istud tumulis, ast illud abysso.

De natura Animæ.

OCcurrit dubitans hic dissertaror, & illud
Objicit: anne fides capit, ut substantia flante
Inspirata Deo cruciatum sentiat, atque
Inferni petat ima poli, barathroque coquatur?
Crede animam non esse Deum, sed crede creatis
Majorem cunctis, ipsam quoque crede creatam:
Formata est namque ore Dei, quæ non erat ante,
Sed formata habitu pulcherrima pictaque rebus
Divinis, & plena Deo, similisque creanti:
Non tamen ipsa Deus, quoniam generatio non est,
Sed factura Dei est: solus de corde parentis
Filius emicuit, verus, verus Deus ille.
Conlatum est animæ subito, ut quæ non erat, esset.
Ille coæternus patri est, & semper in ipso est,
Nec factus, sed natus, habet quodcumque paternum est.
Hæc similis, velut umbra Dei est. sic ipse loquutus
Factor, utroque hominem meditans de figmine junctum
Ædificare sui similem. sed non habet umbra
Quod corpus solidum, cujus imitatio in umbra est,
Atque aliud verum est, aliud simulatio veri.
Est similis, seclis quod non consumitur ullis,
Quod sapiens, justique capax, reginaque rerum
Imperat, ante videt, perpendit, præcavet, infit,
Verborum, rerumque opifex, instructaque mille
Artibus, & cælum sensu percurrere docta.
His animam similem sibi conditor effigiavit,
Cetera dissimilem: quippe hanc comprendere promptum
Quam modus & species determinat: at Deus ingens (est,
Atque superfusus trans omnia, nil habet in se
Extremum, ut claudi valeat, sensuve teneri.
Incomprensa manet virtus, cui linea desit
Ultima, quam spatium non mensurabile tendit.
Ergo animam factam, magno & factore minorem,
Majoremque aliis, atque omnibus imperitantem,
Corruptela putris nascentem turbida carnis
Coucipit, ac membris tabentibus interiusam
Participat de fæce sua, fit mista deinde
Peccandi natura luto cum simplice flatu.
Sed fortasse animam, Domini quia fluxit ab ore
Compositam, factamque neges, velut ipsa Dei pars,
Quod dictu scelus est, terras trahat oblita culpas,
Et pressum damnata ruens chaos intret opertum.
Sit res illa Dei, non abnuo: pars tamen illa
Haudquaquam dicenda Dei est, quæ tempore cœpit,
Nec prior aut senior, quam primum plasma, putanda est.
Tunc etenim factam video, quum cordis amici
Intravit germana domum, limique recentis
Hospita, & ipsa recens fraterna sedit in aula.
Illa quidem flatus Domini est, sed spiritus & vis
Non est plena Dei, tanto moderamine missa,
Quanto flans voluit flandi servare tenorem.
Est impossibile spectare profunda Sabaoth:
Sed speculum deitatis homo est. in corpore discas
Rem non corpoream solers interprete Christo,
Qui patrem proprium mortali in corpore monstrat.
Perspice quam varios fundamus ab ore vapores,
Spiramus quoties animæ sufflabilis auras.
Nunc flatum tepidum calor exhalatus anhelat,
Rorantes nebulas udis de faucibus efflans:
Quum liber, in gelidum flabrali frigore ventum
Spiritus existit tenuis, & sibilat aer.
Adde & distinctum quem musica tibia flatum
Concipit: aut ille est presso modulamine parcus,
Aut tumidum largo sublimat flamine bombum,
Aut raucos frangit modulos, aut lene susurrat,
Aut exile trahens sonitus producis acutos,
Aut murmur tenerum sublidit voce minuta.
Hæc quum te videas mortali in corpore posse,
Cur non æternum potuisse infundere credas
Qualem animam voluit? præscriptis quam quia condens
Efflavit suditque modis, sit facta necesse est.
Denique multa sapit, sed non sapit omnia nostræ
Vis animæ, certum sapere ac prænoscere justa.
Jam cui certus inest modus, & cui nosse negatum est
Omnia, factura est. nam condita & aucta probatur.
Collige de simili, sitne hæc factura. creavit
Nempe manus Domini corpus mortale, lutumque
Composuit digitis. numquid manus articulatim
Est digesta Dei? numquid vola? numquid & ungues
Claudere flexibiles? patulam seu tendere palmam?
Ista figura manus nostræ est, quam non habet in se
Incircumscriptus Dominus: sed tradita forma est,
Humanis quæ nota animis daret intellectum:
Ut per corpoream speciem plasmasse feratur
Corporis effigiem: sic est plasmata vicissim
Flatu incorporeo res flabilis, oris & esse
Fertur opus, tenuis per quod constructa refulsit
Forma animæ, atque rudi factam se munere sensit.
Si

Si non eſt factura manus caro noſtra, nec otie
Eſt factura anima, ſleru & ſpiramine cœpta,
Inque locum deducta aliquem: namque omue, quod hora
Netalis profert, locus accipit: & locus ullus
Quod cohibere potaſt, modicum eſt, nec in omnia fuſum:
Et quod tam modicom eſt, ut certa ſeda locetur,
Jam titubare poteſt: & quod tirubaverit, iorra
Naturam vitii eſt: vitioſum denique triſtem
Recidit in pœnam: Deus hoc, mihi credite, non eſt.
Aot ſi majeſtas animæ eſt, oſtendite quid ſit,
Quod lepſam Chriſtiqua inupam nova gratia mundat,
Spiritus & ſanctus baptiſmate juſtificatam
Nobilitat, famulæque decus quod defuit, addit.
Quod qoia præſtatur meritis, meritiſque negatur,
Abſurde fertur Deos, aut pars aſſe Dei, quæ
Divinum ſummomque bonum de fonte perenni
Nunc bibit obſequio, nunc culpa aut crimina perdit,
Et modo ſuppliciom racipit, modo libere calcat.
Miraris peccare animam, qoæ carne coactam
Sortita eſt babitere domum, quum peccet & ipſe
Aogalus, hoſpitiom qui naſcit adira caducum
Cretis tabifluæ. peccat quia factus & ipſe aſt,
Non genitus: qoocumque modo ſit factus, id unus
Scit factor Dominus, factum mihi credere ſat ſit.
Solus labe caret peccati conditor orbis,
Ingenitus, genituſque Deus, pater, & patre natus,
Sulus & exceptus tormeotum admittere triſta,
Inviolatus agit, nec quidquam ſentit acerbi.
Exurtem dic eſſa animam crucis atque doloris,
Si culpæ immunem, vacoamque a crimioe noſti,
Quæ peccare valet, valet & ſuccumbere pœnæ,
Ipſa quidam ſincera fuit, dum conditur olim,
Quæ conlata rudem fecit viveſcere limum:
Urpote da liquido naturæ ſemine primos
Accipiens habitos, ſuperoque expreſſa ſereno.
Sed mox ut gravido joſſa eſt innectier arvo,
Suavibus inlecebris nimium blendita refrixit,
Deqoa volutabris precioſom polluit ignam,
Dum tranſgreſſa Dei poſitum fas improba eelcat.
Hæc prima aſt natura animæ: ſic condita ſimplex
Decidit in vitium per ſordida fœdara cernis.
Exin tincta malo peccamine principis Adæ,
Inſecit genus omne bominom quod pullulat inda,
Et tenet ingenitas animarum infaoria in ortu
Primi homiois maculas, nec quiſqoam naſcitur inſons.
Vitendus taman error erit, ne traduca carnis
Transfondi in ſubulem credatur foos animarum
Sangoinis examplo, cui texta propagina vena eſt.
Non aoimas animæ pariunt, ſed lega latenti
Fundit opus natura ſoum, quod parvula anhalent
Vaſcula, vitaliſqoe adſit ſciotilla coactis:
Quæ quamvis ioſuſa novum penetret nova ſamper
Figmentum, vetus illa tamen de crimioe avorum
Ducitur, illoto quoniem concreta veterno eſt.
Inda ſeconda redit generatio, & inde lavatur
Naturæ inluvies, iterumque reneſcimur intus
Perſuſi, ut veterem ſplendens anima exuat Adam,
Qoæ quia materiam peccati ax ſumite carnis
Conſociata trahit, oec non ſimul ipſa ſodali
Eſt incentivum peccaminis, implicat ambas
Vindex pœna reas, peccantes menta ſub una,
Paccandiqua cremat ſocias cruciatibus æquis.
His crucibus Chriſtus nos libarat, incorruptæ
Matris, & innocui geſtator corporis, unus
Naturam pœnæ axpoſitam, ſed non vitiorum
Naturam expoſitam contactibus induit Jeſus.

Atque ideo pœnæ nil debuit intemeratus,
Fraude carens, omoi culparum aſpergina liber.
Quid peccaturum proſapia corpora in illo,
Quid Chriſti in membris peccati ſæva ſatalles
Pœna ageret? quid mors huminis ſine crimine poſſat?
Nimirum caſſis conatibus, & ſine nervis
Concideret ſtarilis peccari fomite nullo.
Mors alitur culpa: culpam qui noo babet, ipſo
Paſtus defectu mortem conſumit inanam.
Sic mors in domini conſumpta aſt corpore Chriſti,
Sic periit ſolitum dum noo babet arida paſtum.
Suſpice quapropter ſolum inculpabila numen,
Virtutam patris, & Chriſti: & jam deſina noſtræ
Iovidiam conflare animæ, quod ſit Deus, aut quod
Portio perva Dei, quum Chriſto abſcindere quidquam,
Et reſecare Deo partem, val carpere taorum
Numen non liceat, planum ſibi ſemper, & in ſe.

Adverſus Phantaſmaticos, qui Chriſtum negans verum hominis corpus habuiſſe.

EST operæ pretium nebuloſi dogmatis umbram
Prodera, quam tenues atomi compage minuta
Inſtituuot: ſed caſſa cadit, ventoqua liqueſcit
Aſſimilis, fluxu nec ſe ſuſtentat inaoi.
Aarium Manicbæus ait ſine curpora vero
Pervolitaſſe Deum. mendax phantaſma, cavamque
Curporis effigiam, nil contrectabile habentem.
Ac primum ſpecta an dacear quidquam ſimulatum
Adſignare Deo, cujus mera gloria falſi
Nil recipit. mambris hic ſe fallacibus aptans
Fingeret eſſa hominem vantoſa ſubdolus arte?
Mentitus toties, quum diceret: Inveteratis
Do veniam morbis, ſimul & peccata ramitto.
Filius eſt hominis, peſtem qui pellere carnis,
Et ſcelerum nexus laxere, & ſolvere poſſit.
Surge valens, ſurga innocuus, jam tolla grabatum,
Filius hoc bominis jubeo: dignuine videtur
Qui taſſus ſibi ſit, ſequa ac ſua carnea norit?
Quid? quum diſcipulos, bominis quid filius eſſet
Paſſurus, fido jam præſcius ore monebat,
Nonne fatebatur ſe cum virtute patarne
Eſſe hominam verum? quod ſi non, credo feſellit.
Si netura Dai quæ ſit, Manichæa, requiris,
Omna quod eſt, verum eſt: nam ſi meodoſus agit quid,
Nec Deus eſt, menduin divinus non capit uſus:
Objicis æterno Domino, qood lubricos ad nos
Vauarit, adſimulsns aliod quam verus habebat.
Obmoteſce furor, linguam, canis improhe, morde
Ipſa tuam, lacaro conſumens verba palato.
Latrauti obſiſtat Matthæus, rabiemque refellat,
Qui notat omna genus carnalis ſtirpis, adoſque
Corporaum Cbriſtum, per ſax ſeptena virorum
Nomina deſcandens, & venam ſanguinis alti
Ex atavis longo texens per ſtemmata filo.
Septimus bebdomadi venit ſuperaddere ſextæ
Hunc numerom Chriſtus, placidum qui conficit annum
Cuncta remittentem contractibus inlaqueata
Multimodis, hominemque hominis da morte levantem:
Imperfectus enim limus murtalis arat tunc:
Vir ſolus perfectus adaſt, atque integer Jeſus,
Cui nibil ex ſeptem ſeptenis defuit, ax quo
Parficeret mortale genus virtuta perenni.
Hic ille eſt, nobis qui ſaptima ſabbata complet,
Ut caro noſtra Deo tendem ſociera qoieſcat,
Quam bis terna malis vexabant ſabbata noxis.

Curra-

Curramus notis gradibus, regumque sequamur
Progeniem: Christum invenies de carne parentum
Effluxisse hominum, qui sit de semine David,
Stirpe recensita numerandus sangainis hæres.
Quid quum sanctiloquus revoluto sanguine Lucas
Sursum versus agit seriem, scandente nepotis
Curpore, perque atavos cursam relegente vetustos,
Septenos decies conscendit Christus in ortus,
Et duo: nam totidem doctores misit in orbem:
Descensos nascendo gradus, redeundo rerexit
Actus adusque apicem terreni corporis Adam.
Inde parens Deitas recipit sua, nostraque mistim,
Fitque Dei summi per Christum filius Adam.
Restat, at aeriam pingas ab origine gentem,
Aerios proceres Levin, Judam, Simeonem,
Aeriam David, magnorum corpora regem
Aeria, atque ipsam fœcundæ Virginis alvum
Aere fallaci, nebalisque & nabe tamentem.
Vanescat sanguis perflabilis, ossa liquescant
Mollia, nervorum pereat textura vulantum.
Omne quod est gestum Notus auferat irritus, auræ
Dispergant tenues, sit fabala qaod sumus omnes.
Et quid agit Christas, si me non suscipit? aut quem
Liberat infirmam, si dedignatur adire
Carnis onus, manuamque horret monimenta suarum?
Indignumne putat luteam consciscere corpus?
Qui non indignum quoadam sibi credidit ipsum
Pertractare lutum, qaam vas componeret arvo,
Nondum visceteo, sed inertis glutine limi,
Impressoque patres sub pollice duceret artus.
Tantus amor terræ, tanta est dilectio nostri.
Dignatur præpinguis humi comprendere mullem
Divinis glebam digitis, nec sordida cenlet
Hærentis massæ contagia. jusserat, at lux
Confieret, facta est, ut jasserat. omnia jussu
Imperitante novas traxerunt edita formas:
Sulus homo emeruit Domini formabile dextra
Os capere, & fabro deitatis figmine nasci.
Quorsam igitur limo tanta indalgentia nostro
Contigit, at Domini manibus tractatus honura
Arte sacer fieret, tacta jam nobilis ipso?
Decertat quoniam Christum Deas incorrapto
Admiscere solo, sanctis quod fingere vellet
Dignam habuit digitis, & charum condere pignus.
Destituit natura quidem destructa coactæ
Tellaris formam, mortique obnoxia cessit:
Sed natura Dei numquam solvenda, caducam
Tellurem nostro vitiatam primitus usu
Esse suam voluit, ne jam vitiabilis esset.
Christus nostra caro est, mihi solvitur, & mihi surgit:
Solvor morte mea, Christi virtute resargo.
Quum moritur Christus, quum flebiliter tumulatur,
Me video: e tumalo qaum jam remeabilis adstar,
Cerno Deam: si membrorum phantasma meorum est,
Et phantasma Dei est: mendax in utraque necesse est,
Sit Christas specie, si Christus fallere novit.
Si non verus homo est quem mors hominem probat ipsa,
Nec verus Deus est, operis quem gloria prodit
Esse Deum, vel crede mori, vel adesse refelle,
Et gemina verum Christum ratione negato.
Nam quid magnificum, si non est mortuus Iesus?
Et redit? illa Dei virtus memorabilis, ut
Occisus redeat faperis, surgatque sepultus.
Quisque Deum Christum vult dicere, dicat eundem
Esse hominem, ne majestas sua fortia perdat.

De Resurrectione Carnis humanæ.

NOsco meum in Christo corpus consurgere. quid me
Desperare jubes? veniam, quibus ille revenit
Calcata de morte viis. quod credimus hoc est:
Et totus veniam. nec enim minor, aut alius quam
Nunc sum restituar. vultus, vigor & color idem,
Qui modo vivit, erit: nec me vel dente vel ungue
Fraudatum revomet patefacti fossa sepulchri.
Qui jubet ut redeam, non reddet debile quidquam:
Nam si debilitas redit, instauratio non est.
Quod casus rapuit, qaod morbus, quod dulor hausit,
Quod truncavit edax senium popalante veterno,
Omne revertenti reparata in membra redibit.
Debet enim mors victa fidem, ne fraude sepulchri
Reddat curtum aliquid, quamvis jam curta voratit
Corpora: debilitas tamen & violentia morbi
Virtus mortis erat: reddet quod particulatim
Sorbuerat, quocumque modo: ne mortuus omnis
Non redeat, si qaid pleno de corpore desit.
Pellite corde metum mea membra, & credite vosmet
Cum Christo reditura Deo. nam vos gerit ille,
Et secum revocat. morbos ridete minaces:
Inflictos casus contemnite, & atra sepulchra
Despuite: exurgens quo Christus provocat, ite.

'AMAPTIΓENEIA, id est,

DE ORIGINE PECCATORUM.

FRatres ephebi fossor & pastor duo,
Quos feminarum prima primos procreat,
Sistunt ad aram de laborum fructibus,
Deo sacranda munerum primordia:
Hic terrulentis, ille vivis fungitar,
Certante voto discrepantes immolant,
Fœtum bidentis alter, ast alter scrobis.
Deus minoris comprobavit hostiam,
Rejecit illam quam paravit grandior.
Vox ecce summo missa persultat throno:
Gain quiesce, namque si recte offeras,
Oblata nec tu lege recta dividas,
Perversa nigram vota culpam traxerint.
Armat deinde parricidalem manum
Frater, probatæ sanctitatis æmulus,
Germana curvo colla frangit sarculo,
Mandum recentem cæde tingit impia.
Sero expiandum jam senescentem sacro
Cruore Christi, quo peremptor concidit.
Mors prima cœpit innocentis vulnere,
Cessit deinde vulnerata innoxio,
Per crimen orta, dissoluta est crimine:
Abel quod ante perculit, Christum dehinc,
Finita & ipsa est, finis exortem petens.
Ergo ex futuris prisca cœpit fabula,
Factoqae primo res notata est ultima,
Ut ille mortis inchoator rusticas
Insulsa terræ deferens libamina,
Deumque rerum mortuarum deputans
Rastris redacta digna sacris crederet,
Viventis atrox æmulator hostiæ.
Agnosco nempe quem figura hæc denotet,
Quis fratricida, quis peremptor invidus
Prave sacrorum disciplinam dividit,

Mactare

Mactare dum se vota censet rectius.
Marcion arvi forma corruptissimi,
Docet duitas discrepare a spiritu,
Contaminatæ dona carnis offerens,
Et segregatim numen æternum colens.
Qui si quiescat, nec monentem negligat,
Pacem quieta diligat germanitas,
Unum atque vivum fassa vivorum Deum.
Hic se caduco dedicans mysterio,
Summam profanus dividit substantiam,
Malum bonumque ceu duorum separans
Regnum Deorum, sceptra committit duo,
Deum esse credens quem fatetur pessimum,
Cain cruentus, unitatis invidus,
Mundi colonus, immolator squalidus,
Cujus litamen sordet & terram sapit,
Terram caduci corporis, venam putrem,
Humore denso conglobatam & pulvere,
Natura cujus fraude floret fertili,
Fœcunda fundens noxiorum crimina,
Animæque vitam labe carnis enecat.
Caro in sororem tela mentem dirigit,
Mens in cerebro ventilatur ebrio,
Ea quo furores succulentos colligit
Madens veneno corporis lymphatico.
Deum perennem findit in duos deos;
Audet secare numen insecabile.
Cadit peremptor denegans unum Deum,
Cain triumphat morte fratris oblitus.

Adversus Marcionitas, qui duos Deos esse affirmant.

QUO te præcipitat rabies tua, perfide Cain?
Divisor blasphеme Dei? tibi conditor unus
Non liquet, & bifidæ caligant nubila lucis.
Infuceta acies duo per divortia semper
Spargitur, in geminis visum frustrata figuris,
Terrarum tibi forma duplex obludit, ut excors
Dividuum regnare Deum super æthera credas.
Bina boni atque mali glomerat discrimina sordens
Hic mundus, Domino sed cœlum obtemperat uni.
Non idcirco duos retinent cœlestia reges,
Quod duo sint opera humanas agitantia curas:
Exterior terrenus homo est, qui talia cernens
Conjicit esse duo variarum nomina rerum,
Dum putat esse Deum, qui prava effinxerit olim,
Et qui recta itidem condens induxerit, ambos
Autumat esse deos natura dispare summos.
Quæ tandem natura potest consistere duplex?
Aut regnare diu? quam fons divisus ab arce
Separat, alternaque apicum ditione recidit.
Aut unus Deus est, rerum cui summa potestas:
Aut quæ jam duo sunt, minuuntur dispare summa.
Porro nihil summum, nisi plenis viribus unum.
Distantes quoniam proprium dum quisque revulso
Vindicat imperio, nec summa, nec omnia possunt.
Jus varium non est plenum, quia non habet alter
Quidquid dispar habet. cumulum discretio carpit.
Nos plenum sine parte Deum testamur, & unum,
In quo Christus inest, idem quoque plenus, & unus,
Qui viget & viguit super omnia, quique vigebit.
Participem nullum conlato fœdere passus,
Summa potestatum, simplex dominatio rerum,
Virtutum sublime caput, fons unicus orbis,
Naturalis apex, generisque & originis auctor,
Ex quo cuncta fluunt, & lux, & tempora, & anni;
Et numerus, qui post aliquid dedit esse secundum:
Unus enim princeps numeri est, nec dinumerari
Tantum unus potis est, sic quum pater, ac Deus alter
Non sit, item Christus non sit genitore secundus,
Anterior numero est, cui filius unicus uni est,
Ille Deus, meritoque Deus, quia primus & unus,
In virtute sua primus, tum primus in illo
Quem genuit, quid enim differt generatio simplex?
Unum semper erit gignens, atque unus ab uno
Ante Chaos genitus, numeroque & tempore liber.
Quis dixisse duos rem majestate sub una
Regnantem, propriamque sibi, retroque perennem
Ausit, & unius naturæ scindere vires?
Numquid adoptivum genitor sibi sumpsit, ut alter
Externi generis numerum præstare duorum
Debeat, & geminum distans inducere Numen?
Forma patris veri verus stat filius, ac se
Unum rite probat, dum formam servat eamdem:
Non amor adscitus sociat, nec jungit utrumque
Conjurata fides; pietas sed certa genusque
Unum, quod Deus est, summam revocatus ad unam.
Hæc tibi, Marcion, vita displicet, hæc tua damnat
Secta fidem, dominis cœlum partita duobus.
Quæ te confundunt nebulæ? quis somnus inerti
Incubat ingenio? cui per phantasmata duplex
Occurrit species, bivio dispersa superno.
Si vim mentis hebes stupor obsidet, aspice saltem
Obvia terrenis oculis elementa, quibus sua
Res occulta Dei dignata est prodere signis.
Hanc hæresim præsaga patris prævideratolim
Majestas fore, quæ rectorem lucis, & orbis
Scinderet in partes geminatum segrege regno.
Idcirco specimen posuit spectabile nostris
Exemplumque oculis, ne quis duo nomina credat
Imperitare vagis mundi per inania formis.
Una per immensam cœli caveam revolutos
Præbet flamma dies: texit sol unicus annum.
Triplex ille tamen nullo discrimine trina
Subnixus ratione viget, splendet, volat, ardet,
Motu agitur, fervore cremat, tum lumine fulget.
Sunt tria nempe simul, lux, &calor, & vegetamen,
Una eademque tamen rota sideris indiscretis
Fungitur his, uno servat tot munera ductu:
Et tribus una subest mistim substantia rebus.
Non conferre Deo velut æquiparabile quidquam
Ausim, nec Domino famulum componere signum:
Ex minimis sed grande suum voluit pater ipse
Conjectare homines, quibus ardua visere non est.
Parvorum speculo non intellecta notamus,
Et datur occultum per proxima quærere verum.
Nemo duos soles, nisi sub glaucomate, vidit:
Aut si fusca polum suffudit palla serenum,
Oppositus quoties radiorum spicula nimbus
Igne repercusso mentitos spargit in orbes.
Sunt animis etiam sua nubila, crassus & aer:
Est glaucoma, aciem quod tegmine velet aquoso,
Libera ne teneram penetret meditatio cœlum,
Neve Deum rapidis comprendat sensibus unum.
Spargitur in bifidas malesana intentio luces,
Et duplices geminis auctoribus extruit aras.
Si duo sunt igitur, cur non sunt multa deorum
Millia? cur numero deitas contenta gemello est?
An non in populo dispersa examina divum
Fundere erat melius, mundumque implere capacem
Semideis passim nullo discrimine monstris?

Queis

Queis fera barbaries perituros mactat honores,
Dissona discretum retinent si numina cælum:
Convenit & nebulis, & fontibus, & reboanti
Oceano, & silvis, & collibus, & speluncis,
Fluminibus, ventis, fornacibus, atque metallis
Adsignare deos proprios, sua cuique jura:
Vel si gentiles sordet venerarier umbras,
Et placet esse duos sceptris socialibus æquos,
Dic age, quis terras ditionis sorte retentet?
Quis regat æquoreas æterna lege procellas?
Ede cohæredum distinctum jus dominorum.
Unus, ais, tristi residet sublimis in arce,
Auctor nequitiæ scelerum Deus, asper, iniquus,
Qui, quodcumque malum vitioso fervet in orbe,
Sevit, & anguino medicans nova semina succo,
Rerum principium mortis de fomite traxit.
Ipse opifex mundi, terram, mare, sidera fecit,
Condidit ipse hominem, lutulenta & membra coegit,
Effigians quod morbus edat, quod crimine multo
Sordeat, informi tumulus quod tabe resolvat.
Ast alii pietatis amor, placidumque medandi
Ingenium, recreans homines, mortalia servans:
Testamenta duo fluxerunt principe utroque,
Tradidit iste novum melior, vetus illud acerbus.
Hæc tua, Marcion, gravis & dialectica vox ast:
Imo hæc attoniti phrenesis manifesta cerebri.
Novimus ast patrem scelerum: sed novimus ipsum
Haudquaquam tamen esse Deum, quin imo gehennæ
Mancipium, Stygio qui sit damnandus averno,
Marcionita Deus, tristis, ferus, insidiator,
Vertice sublimi cinctum cui nubibus atris
Anguiferum caput & fumo stipatur, & igni:
Liventes oculos suffundit felle perusto
Invidia, impatiens justorum gaudia ferre,
Hirsutos juba densa humeros errantibus hydris
Obtegit, & virides allambunt ora ceraftæ.
Ipse manu laqueos per lubrica fila reflexos
In nodum revocat, facilique ligamine tortas
Innectit pedicas, nervosque in vincula tendit.
Ars olli captare feras, animalia bruta
Irretire plagis, retinacula denique cæcis
Indeprensa locis erranti opponere prædæ.
Hic ille ast venator atrox, qui cæde frequenti
Incautas animas non cessat plectere Nembroth.
Qui mundum curvis anfractibus, & silvosis
Horrentem scopulis, versuto circuit astu.
Fraude alios, tectisque dolis innectere adortus:
Porro giganteis alios luctando lacertis
Frangere, funereos late exercere triumphos.
Improba mors, quid non mortalia pectora cogis?
Ipse suam (pudet heu!) contemto principe vitæ
Perniciem veneratur homo, colit ipse cruentum
Carnificem, gladiique aciam jugulandus adorat.
In tantum miseris peccati nectare captis
Dulce mori est: tanta in tenebris de peste voluptas.
Qui mala principio genuit, Deus esse putatur,
Quique bona infecit vitiis, & candida nigris.
Par furor illorum, quos tradit fama dicatis
Consecrasse deas Febrem Scabiemque sacellis.
Inventor vitii non est Deus, Angelus illud
Degener infami conceptum mente creavit:
Qui prius augustum radiabat sidus, & ingens
Ex nihilo splendor nutrito ardebat honore.
Ex nihilo nam cuncta retro, factumque quod usquam est.
At non ex nihilo Deus: & sapientia vera,
Spiritus & sanctus, res semper viva, nec umquam
Cœpta, sed aerios etiam molita ministros.
Horum de numero quidam pulcherrimus ore,
Majestate ferox, nimiis dum viribus auctus
Inflatur, dum grandia tumens sese altius effert,
Ostentatque suos licito jactantius ignes,
Persuasit propriis genitum se viribus, ex se
Materiam sumpsisse sibi, qua primitus esse
Inciperet, nascique suum sine principe cœptum.
Hinc schola subtacitam meditatur gignere sectam,
Quæ docet a tenebris subitum micuisse tyrannum,
Qui velut æterna latitans sub nocte, retrorsum
Vixerit, & tecto semper regnaverit ævo.
Æmulus, ut memorant, opera ad divina repente
Corrumpenda, caput caligine protulit atra.
Hoc ratio sed nostra negat, cui non licet unam
Infirmare fidem, sacro quæ tradita libro est.
Nil, ait, absque Deo factum, sed cuncta per ipsum,
Cuncta, nec est alius quisquam nisi factus ab ipso.
Sed factus de stirpe bonus, bonitatis in usum
Proditus, & primo generis de fonte serenus:
Deterior mox sponte sua, dum decolor illum
Inficit invidia, stimulisque instigat amaris:
Arsit enim scintilla odii de fomite zeli,
Et dolor ingenium subitus conflavit iniquum.
Viderat argillam, simulacrum & structile, flatu
Concaluisse Dei, Dominum quoque conditioni
Impositum: natura soli pelagique polique
Ut famulans homini locupletem fundere partum
Nosset, & effusum terreno addicere regi.
Inflavit fermento animi stomachante tumorem
Bestia, deque acidis vim traxit acerba medullis,
Bestia sorde carens, cui tunc sapientia longi
Corporis enodem servabat recta juventam,
Complicat ecce novos sinuoso pectore nexus,
Involvens nitidam spiris torquentibus alvum.
Simplex lingua prius, varia micat arte loquendi,
Et discissa dolis resonat sermone trisulco.
Hinc natale caput vitiorum, principe ab illo
Fluxit origo mali, qui se corrumpere primum
Mox hominem didicit, nullo informante magistro.
Ultimus exitium subverso præside mundus
Sortitur, mundique omnis labefacta supellex.
Non aliter quam quum incautum spoliare viantem
Forte latro adgressus, prædæ prius immemor, ipsum
Ense ferit Dominum, pugnæ nodumque, moramque,
Quo perempta trahat captivos victor amictus,
Jam non obstanti locuples de corpore prædo:
Sic homini subjacta domus, ditissimus orbis
Scilicet in facilem Domino peccante ruinam
Lapsus, herile malum jam tunc vitiabilis hausit.
Tunc lolium, lappasque leves per adultera culta
Ferre malignus ager glebis male pinguibus ausus;
Triticeam vacuis segetem violavit avenis.
Tunc etiam innocuo vitulorum sanguine pasci,
Jamque jugo edomitos rictu laniare juvencos
Occiso pastore truces didicere leones:
Nec non & querulis balantibus irritatus
Plenas nocte lupus studuit perrumpere caulas.
Omne animal diti callens solertia furti
Imbuit, & tortos acuit fallacia sensus.
Quamvis maceries florentes ambiat hortos,
Sepibus & densis vallentur vitea rura,
Aut populator edet gemmantia germina bruchus,
Aut avibus discerpta feris lacerabitur uva.
Quid loquar herbarum fibras, medicante veneno
Tinctas, lethiferi sudisse pericula succi?

Noxius in teneris sapor æstuat ecce frutetis,
Cum prius innocuas tulerit natura cicutas,
Ruscidus & viridem qui vestit flos rhododaphnen
Pabula lascivis dederit sincera capellis.
Ipsa quoque oppositum destructo fœdere certo
Transcendunt elementa modum, rapiuntque, ruuntque
Omnia, legirupis quassantia viribus orbem.
Frangunt umbriferos Aquilonum prælia lucos,
Et cadit immodicis silva extirpata procellis.
Parte alia violentus aquis torrentibus amnis
Transilit objectæ præscripta repagula ripæ,
Et vagus evertis late dominatur in agris.
Nec tamen his tantam rabiem nascentibus ipse
Conditor instituit, sed laxa licentia rerum
Turbavit placidas rupto moderamine leges.
Nec mirum, si membra orbis concussa rotantur,
Si vitiis agitata suis mundana laborat
Machina, si terras luis incentiva fatigat.
Exemplum dat vita hominum, quo cætera peccent:
Vita hominum, cui quidquid agit, vesania, terror
Suppeditant, ut bella fremant, ut fluxa voluptas
Diffluat, impuro fervescat ut igne libido,
Sorbeat ut cumulos nummorum faucibus amplis
Gurges avaritiæ, finis quam nullus habendi
Temperat, aggestis addentem vota talentis.
Auri namque fames parto fit major ab auro:
Inde seges scelerum, radix & sula malorum.
Dum scatebras fluviorum omnes & operta metalla
Eliquat ornatus solvendi leno pudoris:
Dum venas squalentis humi scrutatur inepta
Ambitio, scalpens naturæ occulta latentis,
Si quibus in foveis radiantes forte lapillos
Rimata inveniat: nec enim contenta decore
Ingenito, externam mentitur femina formam.
Ac velut artificis Domini manus imperfectum
Os dederit, quod adhuc res exigat, aut hyacinthis
Pingere futilibus redimitæ frontis in arce,
Colla vel ignitis sincera incingere sertis,
Auribus aut gravidis virides suspendere baccas,
Nectitur & nitidis concharum calculus albeas
Crinibus, aureolisque riget coma texta catenis.
Tædet sacrilegas matrem percurrere curas,
Muneribus dotata Dei quæ plasmata fuco
Inficiunt, ut pigmentis cutis inlita perdat
Quod fuerat, falso non agnoscenda colore.
Hæc sexus malefortis agit, cui pectore in arcto
Mens fragilis, facili vitiorum fluctuat æstu.
Quid quod & ipse caput muliebris corporis & rex,
Qui regit invalidam propria de carne resectam
Particulam, qui vas tenerum ditione gubernat,
Solvitur in luxum? cernas mollescere cultu
Heroas vetulos, opifex quibus aspera membra
Finxerat, & rigidos duraverat ossibus artus.
Sed pudet esse viros: quærunt vanissima quæque
Queis niteant: genuina leves, ut robora solvant,
Vellere non ovium, sed Eoo ex orbe petitis
Ramorum spoliis fluitantes sumere amictus
Gaudent, & durum scutulis perfundere corpus.
Additur ars, ut fila herbis saturata recoctis
Illudant varias distinctu stamine formas.
Ut quæque est lanugo feræ mollissima tactu,
Pectitur. hunc videas lascivas præpete cursu
Venantem tunicas, avium quoque versicolorum
Indumenta novis texentem plumea telis:
Illum pigmentis redolentibus, & peregrino
Pulvere femineas spargentem turpiter auras.

Omnia luxus habet nostræ vegetamina vitæ,
Sensibus in quinque statuens quæ condidit auctor.
Auribus, atque oculis, tum naribus atque palato
Quæritur infectus vitiosis artibus usus.
Ipse etiam toto pollet qui corpore tactus,
Palpamen tenerum blandis ea fotibus ambit.
Pro dolor! ingenuas naturæ occumbere leges,
Captivasque trahi regnante libidine dotes!
Perversum jus omne viget, dum quidquid habendum
Omnipotens dederat, studia in contraria vertunt.
Idcircone, rogo, speculatrix pupula molli
Subdita palpebræ est, ut turpia semivirorum
Membra theatrali spectet vertigine ferri,
Incestans miseros fœdo oblectamine visus?
Aut ideo spirant, mediaque ex arce cerebri
Demittunt geminas sociata foramina nares,
Ut bibat illecebras male conciliata voluptas,
Quas pigmentato meretrix jacit improba crine?
Num propter Lyricæ modulamina vana puellæ,
Nervorumque sonos, & convivale calentis
Carmen nequitiæ, patulas Deus addidit aures?
Perque cavernosos jussit penetrare meatus
Vocis iter? numquid madido sapor inditus ori
Vivit ob hanc causam, medicata ut fercula pigram
Ingluviem, vegetamque gulam ganeonis inescent?
Per varios gustus instructa ut prandia ducat
In noctem? lassetque gravem sua crapula ventrem?
Quid durum, quid molle foret, quid lene, quid horrens;
Quid calidum, gelidumve, Deus cognoscere nosmet
Attactu voluit palpandi interprete sensu.
At nos delicias plumarum, & linea texta
Sternimus, atque cutem fulcro attenuante polimus.
Felix qui indultis potuit mediocriter uti
Muneribus, parcumque modum servare fruendi.
Quem locuples mundi species, & amœna venustas,
Et nitidis fallens circumflua copia rebus
Non capit ut puerum, nec inepto addicit amori:
Qui sub adumbrata dulcedine triste venenum
Deprendit latitare boni mendacis operto.
Sed fuit id quondam nobis sanctumque bonumque
Principio rerum, Christus quum conderet orbem:
Vidit enim Deus esse bonum, velut ipse Moyses
Historicus mundi nascentia testificatur:
Vidit, ait, Deus esse bonum quodcumque creavit.
Hoc sequar, hoc stabili conceptum mente tenebo;
Inspirante Deo, quod sanctus vaticinator
Prodidit, antiquæ recolens primordia lucis,
Esse bonum quidquid Deus & sapientia fecit.
Conditor ergo boni pater est, & cum Patre Christus.
Nam Deus, atque Deus Pater, est & Filius unum:
Quippe unum natura facit, quæ constat utrique
Una voluntatis, juris, virtutis, amoris.
Non tamen idcirco duo numina, nec duo rerum
Artifices: quoniam generis dissensio nulla est.
Atque ideo nulla est operis distantia, nulla
Ingenii. peperit bona omnia conditor unus.
Nil luteum de fonte fluit, nec turbidus humor
Nascitur, aut primæ violatur origine venæ:
Sed dum liventes liquor incorruptus arenas
Prælambit, putrefacta inter contagia sordet.
Namquid equus, ferrum, taurus, leo, funis, olivum,
In se vim sceleris, cum formarentur, habebant?
Quod jugulatur homo, non ferrum causa furoris,
Sed manus est: nec equum vesania fervida circi
Auctorem levitatis habet, rabidive fragoris.
Mens vulgi rationis inops, non cursus equorum

Persa

Perfurit, infami studio perit utile donum.
Sic Lacedæmonias oleo maduisse palæstras
Novimus, & placidum servire ad crimina fucum.
Inde per aerium pendens audacia funem,
Ardua securis scandit proscenia plantis.
Inde feras volucri temeraria corpora saltu
Transiliunt, mortisque inter discrimina ludunt.
Sanguinis humani spectacula publicus edit
Consensus, legesque jubent venale parari
Supplicium, quo membra hominum discerpta cruentis
Morsibus oblectent bilarem de funere plebem.
Mille alia stolidi bacchantia gaudia mundi
Percensere piget, quæ veri oblita Tonantis
Humanum miseris volvunt erroribus ævum.
Nemo animum summi memorem genitoris in altum
Excitat, ad cælum mittit suspiria nemo:
Nec recolens apicem solii natalis, ad ipsum
Respicit auctorem, nec spem super aera librat.
Sed mentem gravidis contentam stertere curis
Indigno subdit Domino, peritnraque pronus
Diligit, & curvo quærit terrestria sensu.
Hoc pulchrum quod terra parit, quod gloria confert
Lubrica, commendat quod perniciosa voluptas,
Quod velut eacitus difflato pulvere ventus
Præterit, exemplo tenuis quod transvolat umbræ.
His ægras animas morborum pestibus urget
Prædo potens, tacitis quem viribus interfusum
Corda bibunt hominum. ferit ille medullitus omnes
Nequitias, spargitque suos per membra ministros.
Namque illic numerosa cohors sub principe tali
Militat, horrendisque animas circumsidet armis,
Ira, superstitio, mœror, discordia, luxus,
Sanguinis atra sitis, vini sitis, & sitis auri,
Livor, adulterium, dolus, obtrectatio, furtum.
Informes horrent facies, habituque minaces:
Ambitio ventosa tumet, doctrina superbit,
Personat eloquium, nodos fraus abdita nectit.
Inde canina foro latrat facundia toto,
Hinc gerit Herculeam vilis sapientia clavam,
Ostentatque suos vicatim gymnosophistas.
Incerat lapides fumosos idololatria
Relligio, & surdis pallens advolvitur aris.
Heu quantis mortale premit genus improbus hostis
Armigeris! quanto ferrata satellite ductor
Bella gerit, quanta victos ditione triumphet!
Surgit in auxilium Chananeus, atque agmina denset
Casside terribilis, seterum pondera mento
Concutiens, dextramque gravi cum cuspide quassans.
Ast alia de parte furens exercitus ardet
Regis Amorrhæi: tum millia Gergeseorum
Effundunt aciem toto volitantia campo:
Eminus hi feriunt, confligunt comminus illi.
Ecce Jebusaicæ fervent ad prælia turmæ,
Aurea tela quibus de sanguine tincta draconis
Mortifero splendore micant, radiantque micantque.
Nec non terrificas pilis armare catervas
Te, Chettæe, juvat: sed gens Pherezæa sagittis
Insultat virtute pari, sed dispare ferro.
Postremum cuneum rex præmovet Evæorum,
Squamosum thoraca gerens de pelle colubri.
His subnixa viris scelerum perversa potestas
Edomat invalidas mentes, quæ simplicitate
Indociles, bellique rudes sub fœdere falso
Tristis amicitiæ primum socia agmina credunt,
Mammoneamque fidem pacis sub amore sequuntur.
Mox faciles ad vincla rapi, juga dura volentes
Addictis subeunt cervicibus, & nebulonum
Spirituum jussis servire ferocibus optant.
Ille supervacuis augens patrimonia fundis,
Finitimisque inhians contempto limite agellis,
Ducitur innexus manicis, & mille catenis
Ante triumphales currus, post terga revinctus,
Nec se barbaricis addictum sentit habenis:
Hic qui ventosæ scandit fastigia famæ,
Inflaturque cavo pompæ popularis honore,
Qui summum solidumque bonum putat ambitionis
Crescere successu, præconum voce trementes
Exanimare reos, miserorum in corpore falces
Frengere, terribiles legum exercere secures:
In laqueum jam colla dedit, jam compede dura
Nectitur, & pedibus servilia vincula limat.
Credite captivi mortales, hostica quos jam
Damnatos cohibent ergastula, quos famulatu
Pœnarum virtus non intellecta coercet.
Hæc illa est Babylon, hæc transmigratio nostræ
Gentis, & horribilis victoria principis Assur;
Carmine luctifico quem deflens Hieremias,
Orbatam propriis ululavit civibus urbem.
Num latet, aut dubium est animas de semine Iacob
Exilium gentile pati, quas Persica regna
Captivas retinent, atque in sua fœdera cogunt?
Illic natali desuescunt vivere ritu:
Moribus & patriis exutæ, in barbara jura
Degenerant, linguamque novam, vestemque sequuntur,
Deque profanato discunt sordescere cultu,
Nutricemque abolent petulanti e pectore Sion.
Jam patriæ meminisse piget, jam mystica frenguat
Organa, & externi laudant anathemata regni.
Nonne fuit melius sævum Memphitidis aulæ
Imperium tolerasse patres, penitusque sinistris
Adsedisse focis? positos Pharaonis iniqui
Sub pedibus, limo & paleis servire paratos,
Carnis & immodicæ spurco ructamine crudos?
Quo tantum auxilii per prodigialia signa
Effudit Dominus, populum dum forte rebellem
Servat ope immerita, vinclis dum subdita colla
Solvit, & Ægyptum virga serpente coercet?
Quid juvat æquoreum pelago cedente profundum
Pulverea calcasse via, quum conscia ponti
Saxa sub ignoto patuerunt prodita cælo,
Aruit & medio sitiens sub gurgite limus?
Si victor virtute Dei, mediasque tenebras
Luce columnari scindens exercitus olim,
Perdidit inventi vallem botryonis opimam?
Si nescit versare sulum, cui melle perenni
Gleba fluens niveos permiscet lactea rivos?
Si domitam Hierichon lituis, atque ære canoro
Rursus in antiquos patitur consurgere muros?
Si ripis reflui Jordanis pellitur, & jam
Deserit adscriptam dimensa in jugera sortem?
Denique si structam tantis sudoribus urbem,
Et quæ nubigenas transcendunt culmina nimbos,
Defensare nequit? si nescit, quis lapis ille est
Hostibus obsistens, ut inexpugnabile turris
Præsidium, quem non ærato machina rostro
Arietat insiliens, nec ferrea verbere quassant?
Angulus hic portæ in capite est, hic continet omnem
Saxorum seriem, constructaque limina firmat,
Quem qui rite suis per propugnacula muris
Noverit insertum, seque ac sua mœnia vallo
Præcingat triplici, celse stans eminus arce
Fretus amore petræ, castis & pervigil armis;

Non illum regina Tyri, non accola magni
Euphratis Parthus rapiet, non decolor Indus
Tempora pennatis redimitus nigra sagittis.
Quin, si fulmineos cogens ad bella gigantas
Allophylus tua castra velit delere tyrannus,
Tutus eris, nec te firma statione movebit
Ipse Charon mundi numen Marcionis: ipse,
Qui regit aerio vanas sub sole tenebras.
Nam vanum quidquid sol aspicit, ex elementis
Cuncta solubilibus, fluxoque creamine constant.
Fallo, creaturam nisi doctor Apostolus omnem
Subjectam vanis non sponte laboribus orsus,
Perjuro ingemuit miserans servire latroni:
Errat, ait, qui luctamen cum sanguine nobis,
Et carne, & venis ferventibus, & vitioso
Felle putat, calidisque animam peccare medullis.
Non mentem sua membra premunt, nec terrea virtus
Oppugnat sensus liquidos, bellove lacessit:
Sed cum spiritibus tenebrosis, nocte dieque
Congredimur, quorum dominatibus humidus iste
Et pigris densus nebulis obtemperat aer.
Scilicet hoc medium, cælum inter, & infima terræ
Quod patet, ac vacuo nubes suspendit hiatu,
Frena potestatum variarum sustinet, ac sub
Principe Belial rectoribus horret iniquis:
His conluctamur prædonibus, ut sacra nobis
Oris Apostolici testis sententia prodit.
Nemo habitum naturæ, aut irritamina peccans
Corporis accuset: facile est frenare rebelles
Affectus carnis, nimiosque retundere pulsus
Materiæ fragilis, & viscera victa domare:
Quippe animus longe præstantior, utpote summo
Æthere demissus, subjectos si velit artus
Imperio quassare gravi, jussisque severis
Dedere, regnanti Domino vis nulla resistet.
Major inest vis illa homini, quæ flatile virus
Ingerit, & tenuem tenui ferit aere mentem:
Parthica non æque ventos transcurrit arundo,
Cujus iter nullus potis est comprendere visus.
Præpes enim volucres dum pennis transvolat auras,
Improvisa venit, nec stridor nunciat ante
Adventum lethi, quam pectoris abdita rumpat,
Securam rapiens medicato vulnere vitam.
Sed magis aligera est, magis & medicata sagitta,
Quam jacit umbrosi dominatio lubrica mundi,
Eludens excussa oculos, calamique volantis
Præpete transcursu cordis penetralia figens.
Nec segnis natura animæ est, aut tarda cavendi
Vulneris: ignitum quoniam Deus indidit illi
Ingenium durum, sapiens, subtile, serenum,
Mobile, sollicitum, velox, agitabile, acutum.
Factorem modo casta suum veneretur, & ipsi
Militet, ac victum proculcet sobria mundum:
Nil de pestiferis opibus, aut falsificatis
Terrarum spoliis stulto oblectamine libans,
Nec sub fasce jacens, alieno & dedita regno,
Non queat argutas hostis vitare sagittas.
Sed quid ego omne malum mundique hominumque (maligni
Hostie ad invidiam detorqueo, quum mala nostra
Ex nostris concreta animis, genus, & caput, & vim,
Quid sint, quid valeant, sumant de corde parente.
Ille quidem fomes nostrorum, & causa malorum est.
Sed tantum turpare potest, aut fallere, quantum
Nos volumus, qui decrepito suggesta leoni
Armamenta damus. friget fera futile frendens,
Humani generis ni per suffragia gliscat.

Gignimus omne malum proprio de corpore nostrum;
Ut genuit David, alias pater optimus, unum
Crimen Abessalon: tetrum pater ille, sed unum
Innocuas inter soboles genuit patricidam:
Ausus in autorem generis qui stringere ferrum.
Ah pietas! signis contraria signa paternis
Egit, & unius commisit sanguinis arma.
Nostra itidem diros urente propagine natos
Pectora parturiunt, versis qui protinus in nos
Morsibus insuescunt gignentum vivere pœnis:
Depopulantur enim nimium fœcunda parentum
Viscera, & interitu genitalis stirpis aluntur.
Progeniem verum ille suam, rex utpote summus,
Atque Dei vates, pariture & virginis autor,
Tristibus atque piis variaverat, ut Salomonis
Frater Abessalon misceret crimina justis
Pignoribus, dulcemque domum turparet amarie.
Nos dignum Salomone nihil, nos degener implet
Solus Abessalon, lacerans pia viscera ferro.
Si licet ex Ethicis quicquam præsumere, vel si
De physicis exempli aliquid: sic vipera (ut aiunt)
Dentibus emoritur sufæ per viscera prolis.
Mater morte sua, non sexu fertilis, aut de
Concubitu distenta uterum: sed cum calet igni
Percita femineo, moriturum obscœna maritum
Ore sitit patulo: caput inserit ille trilingue
Conjugis in fauces, atque oscula fervidus intrat,
Insinuans oris coitu genitale venenum.
Nupta voluptatis vi saucia, mordicus haustum
Frangit amatoris blandi inter fœdera guttur,
Infusasque bibit, caro pereunte, salivas.
His pater inlecebris consumitur, ac genitricem
Clausa necat soboles: nam postquam semine adulto
Incipiunt calidis corpuscula parva latebris
Serpere, motatumque uterum vibrata ferire,
Æstuat interno pietatis crimine mater,
Carnificemque gemit damnati conscia sexus,
Progeniem septi rumpentem obstacula partus.
Nam quia nascendi nullus patet exitus, alvus
Fœtibus in lucem nitentibus excruciata
Carpitur, atque viam lacerata per ilia pandit.
Tandem obitu altricis, prodit grex ille dolorum,
Ingressum vitæ vix eluctatus, & ortum
Per scelus excipiens. lambunt natale cadaver
Reptantes catuli, proles dum nascitur, orba,
Haud experta diem, miseræ nisi posthuma matris.
Non dispar nostræ conceptus mentis, ab ore
Vipereo insusum sic combibit illa venenum
Conjuge Beliade, sic oscula devorat haustu,
Interiusque rapit, sic felle libidinis ardens
Impletur vitiis, perituro mista marito...
Tunc prægnans lethale genus concepta maligni
Fert opera ingenii, de semine complicis hydri,
Quem pœnis pensare prius sua facta necesse est
Corruptæ pro stupro animæ, proque orbe perempto:
Ipsam porro animam crudelia vulnera carpunt
Mille puerperiis, suboles dum parturit, ex se
Contra naturam genitae, peccamina crebra
Scilicet, & partos materno funere natos.
Hinc illa est Domini justa objurgatio Christi:
Nunne pater Dæmon, vos increpo peccatores,
Concubitu carnis, semen sitientis iniquum,
Vos genuit? sanctum lector percense volumen,
Quod loquor invenies dominum dixisse profanie
Vera objectantem mortalibus: ex patre nam vos
Esse meo genitos, pietas, ait, ipsa probaret,

Ac

Ac pietatis opus. pro cæca libido! quid hoc est?
Quod quom se thalamis desponsam mens bona justis
Nuverit, inque torum regis ouptura vocetur,
Et regis semper juvenis', senioque repulso
Divinum decus æterno servantis in ore,
Malit adulterium, furvo & se munere vilem
Vendat nocticolæ spurcis complexibus Indi,
Aspernata Dei fusam per virginis artus
Progeniem, dulcesque vocans in fornice natos?
Sentio quam contra moveat pellacia litem,
Quo dente obnitens spinosa calumnia pugnet,
Nusque lecessiro vocet ad luctamina vero.
Si non vult Deus esse malum, cur non vetat? inquit.
Nil refert, auctor fuerit, fautorve malorum:
Anne opera in vitium sceleris pulcherrima verti,
Quum possit prohibere, sinat? quod si velit omnes
Innocuos agere omnipotens, nec sancta voluntas
Degeneret, nec se facto manus inquinet ullo.
Condidit ergo malum Dominus, quod spectat ab alto
Et patitur, fierique probat, tamquam ipse crearit.
Ipse creavit enim, quod quum discludere possit,
Nuo abolet, lungoque finit grassarier usu.
Damna aures pater alme meas, & claude meatus
Obbrutescentis capitis, ne pervia tales
Concipiat flexura sonos. est perdere tanti
Extinctum vitæ officium de parte cerebri.
Immonem modo sese anima, expertemque nefandi
Auditus felix, stolida conservet ab aure.
Quis ferat hæc injecta Deo convicia? qui se
Divinis meminit præcellere nobilitatum
Muneribus? multa ut taceam, vel sola benignum
Res probat esse Deum, vetiti quod amore peremptos
Excitat e tumulis homines, regnique per ævum
Participes jubet esse sui: qui si foret autor,
Servatorque mali, numquam post damna salutis,
Peccantumque obitus, redivivam ferre medelam
Vellet, & amissos opere instaurare secundo.
Labi hominis, servare Dei est: meritis perit iste,
Ille abolet pereuntis opus, meritumque resolvit:
Argumentum ingens, dominum qui talia præstet,
Nulle malum, nec quod post abluit, aote probare.
Invitone aliquis potis est peccare Tonante?
Cui facile est in corde hominis componere sensus
Quos libeat, fibrasque omnes animare pudicis
Pulsibus, & totum vanis infundere honestum.
Nescis stulte tuæ vim libertatis ab ipso
Formatore datam? nescisque ab origine quanta
Sit concessa tibi famulo super orbe potestas?
Et super ingenio proprio, laxeque soluto
Jure voluntatis, liceat cui velle, sequiqua
Quod placitum, nullique animum subjungere vinclo?
An quum te dominum cunctis quæcumque crearat
Præficeret, mundumque tuis servire juberet
Imperiis, quumque arva, polum, mare, flumina, ventos
Dederet, arbitrium de ta tibi credere avarus
Nullet ut indiguo, libertatemque negaret?
Quale erat, electus magni rex orbis ut esset,
Nun rex ipse sui curto fœdatus honore?
Nam quis honos domini est, cujus mens libera non est,
Una sed impositæ servit sententia legi?
Quæ laus porro hominis, vel quod meritum, sine certo
Inter utramque viam discrimine vivere juste?
Non fit sponte bonus, cui non est prompta potestas
Velle aliud, flexosque animi convertere sensus.
Atqui nec bonus est, nec conlaudabilis ille
Qui non sponte bonus; quoniam probitate coacta
Gloria nulla venit, sordetque ingloria virtus.
Nec tamen ast virtus, ni deteriora refutans
Emicet, & meliore viam petat indole rectam.
Vade, ait ipse parens, opifexque, & conditor Adæ,
Vade homo, & adflatu nostri prænobilis oris,
Insubjecte, potens, rerum arbiter, arbiter idem
Et judex mentis propriæ, mihi subdere soli
Sponte tua: quô sit subjectio & ipsa soluto
Libera judicio, non cogo, nec exigo per vim,
Sed moneo injustum fugias, justumque sequaris.
Lux comes est justi, comes est mors horrida iniqui,
Elige rem vitæ, tua virtus temet in ævum
Provehat, æternum tua damnet culpa vicissim,
Præstet & alterutram permissa licentia sortem.
Hac pietata vagus, & tanto munere abundans,
Transit propositum fas, & lethalia prudens
Eligit, atque volens illud magis utila retur,
Quod prohibente Deo persuasit callidus anguis.
Persuasit certe hortatu, oon impulit acri
Imperio. hoc mulier rea criminis exprobranti
Respondit domino; suadens se malefabris
Illectam, suasisse viro. vir & ipse libenter
Consensit. licuitne hortantem spernere tecti
Libertate animi? licuit. namque & Deus ante
Suaserat, ut meliora volens sequeretur. at ille
Spernens consilium, sævo plus credidit hosti.
Hunc inter vitæ dominum, mortisque magistrum
Consistit medius: vocat hinc Deus, inde tyrannus
Ambiguum, atque suis se motibus alternantem.
Accipe gestarum monimenta insignia rerum:
Prælusit quibus historiæ spectabile signum.
Loth fugiens Sodomis ardentibus, omnia secum
Pignora chara domus properabat, sede relicta,
Nubibus urbicremis subducere, sulphure quum jam
Nimboso ignitus cælum subtexeret aer,
Flagrantemque diem crepitans incenderet imber.
Angelus hanc hospes legem præscripserat ollis,
Emissus virtute Dei sub imagine dupla:
Omnis ut a portis iret domus, atque in apertum
Dirigeret constans oculos, nec pone reflexo
Lumine regnantes per mœnia cerneret ignes.
Nemo memor Sodomæ, quæ mundi forma cremandi est,
Ut semel e muris gressum promoverit, ore
Post tergum verso, respectet funera rerum.
Loth monitis sapiens obtemperat: at levis uxor
Mobilitate animi, torsit muliebre retrorsus
Ingenium, Sodomisque suis revocabilis hæsit.
Traxerat Eva virum diræ ad consortia culpæ.
Hæc peccans sibi sola perit, solidata metallo
Diriguit fragili, saxumque liquabile facta.
Stat mulier sicut steterat prius, omnia servans,
Caute sigillati longum salis effigiata,
Et decus, & cultum, frontemque, oculosque, comamque,
Et flexam in tergum faciem, paulumque relata
Menta retro, antiquæ monimenta rigentia noxæ.
Liquitur illa quidem salsis sudoribus uda,
Sed nulla ex fluido plenæ dispendia formæ
Sentit deliquio, quantumque armenta saporum
Attenuant saxum, tantum lambentibus humor
Sufficit, attritamque cutem per damna reformat.
Hoc meruit titulo peccatrix femina sisti,
Infirmum fluidumque animum per lubrica solvens
Consilia, & fragilis jussa ad cælestia voti.
Propositum contra non commutabile servat
Loth ingressus iter, nec mœnia respicit, alto
In cinerem conlapsa rogo, populumque perustum,

Et

Et mores populi, tabularia, jura, forumque,
Balnee, propolas, meritoria, templa, theatra,
Et circum cum plebe sua, madidasque popinas.
Quidquid agunt homines Sodomorum, incendia justis
Ignibus involvunt, & Christo judice damnant.
Hæc fugisse semel satis est, non respicit ultra
Loth noster: fragilis sed conjunx respicit, & quæ
Fugerat, inverso mutabilis ore revisit,
Atque inter patries perstat durata favillas.
En tibi signatum libertatis documentum,
Quod voluit nos scire Deus, quocumque sequendum est,
Sub nostra ditione situm, passimque remissum
Alterutram celcere viam. duo cedere jussi
De Sodomis: alter se præcipit, altera mussat,
Ille gradum celerat fugiens, contra illa renutat:
Liber utrique animus, sed dispar utrique voluntas,
Dividit huc illuc rapiens sua quemque libido.
Talem multa sacris speciem notat orbita libris.
Aspice Ruth generis Moabitidis, & simul Orphan:
Ille socrum Noemin fido comitatur amore,
Deserit hæc: atque hæc thalamis, & lege jugali
Exutæ, Hebræisque thoris, secrisque vacantes,
Jure fruebantur proprio. sed pristinus Orphæ
Fenorum ritus præputia barbara suasit
Malle, & semiferi stirpem nutrire Goliæ.
Ruth dum per stipulas agresti amburitur æstu,
Fulcra Booz meruit, castoque adscita cubili
Christigenam fœcunda domum, & Davidica regna
Edidit, atque Deo mortales miscuit ortus.
Sæpe egomet memini fratres geminos ad hiulcum
Pervenisse simul bivium, nutante juvente,
Et dubitasse diu bifido sub tramite, quodnam
Esset iter melios: quum dextrum spinea silva
Sentibus arctaret, scopulosaque semita longe
Duceret aerium clivoso margine callem:
At lævum, nemus umbriferum per amœna vireta
Ditibus ornaret pomis, & lene jacentem
Planicies daret ampla viam: squelentibus unum
Contentum spinis reptasse per ardua seea,
Porro elium campo sese indulsisse sinistro,
Illum sideribus caput immiscere propinquis,
Hunc in cœnosas subito cecidisse paludes.
Omnibus una subest natura: sed exitus omnie
Non unus peragit, placitorum segrege forma.
Haud secus, ac si olim per sudum lectes forte
Lapsa columbarum nubes, descendat in arvum
Ruris frugiferi, laqueos ubi callidus auceps
Prætendit, lentoque inlevit vimina visco,
Sparsit & insidias siliquis, vel farre dolosu,
Iniciunt alias fallentia grena, gulamque
Innectunt avidam tortæ retinacula setæ,
Mulle vel implicitas gluten circumligat alas.
Ast aliæ quas nullus amor prolectat edendi,
Gressibus innocuis sterili spatientur in herba,
Suspectumque cavent oculos convertere ed escam,
Mox ubi jam cælo revolandum, pars petit æthram
Libere sidereau:, plaudens super aera pennis:
Pars captiva jacet, laceris & saucia plumis
Pugnat humi, & volucres nequidquam suspicit auras,
Sic animas cæli de fontibus unicolores
Infundit natura solo: sed suavibus istic
Devinctæ inlecebris retinentur, & æthera paucæ
Conscendunt reduces, multas viscosus inescat
Pastus, & ad superas percurrere non sinit auras.
Præscius inde pater liventie tartare plumbo
Incendit liquido, piceasque bitumine fossas
Infernalis aquæ, fervo suffodit averno,
Et Phlegethonteo sub gurgite sanxit edaces
Perpetuis scelerum pœnis inolescere vermes.
Norat enim flatu ex proprio vegetamen inesse
Corporibus nostris, animamque ee ore perenni
Formatam non posse mori, non posse vicissim
Pollutam vitiis sursum ad convexa reverti,
Mersendem penitus puteo ferventis abyssi.
Vermibus, & flammis, & discruciatibus ævum
Immortale dedit, senio ne pœna periret
Non pereunte anime: carpunt tormenta foventque
Materiem sine fine datam. mors deserit ipsa
Æternos gemitus, & flentes vivere cogit.
At diversa procul regionibus in Paredisi
Præmia constituit mejestas gnara futuri
Spiritibus puris, & ab omni labe remotis,
Quique Gomorrhæas non respexere ruinas,
Aversia sed rite oculie post terga tenebras
Liquerunt miseri properanda pericula mundi,
Ac primum facili referuntur ad astra volatu:
Unde fluens anima structum vegetaverat Adam.
Nam quia naturem tenuem declivia vitæ
Pondera non reprimunt, nec tardat ferrea compes,
Concretum celeri relegens secat aera lapsu,
Exsuperatque polum fervens scintilla remensum,
Cercereos eeosa situs, quibus hæserat exul.
Tunc postliminio redeuntem suscipit alto
Cana fides gremio, tenerisque oblectat alumnam
Deliciis, multos post diversoria carnis
Ore renerrantem querulo quos passa labores.
Illic purpureo latus eeporrecta cubili
Floribus æternis spirantes libat odores,
Ambrosiumque bibit roseo de gramine rorem.
Ditibus, & longo fumantibus intervello,
Fluminaque & totos cæli sitientibus imbres,
Implorata, negat digitum insertare palato,
Flemmarumque apices humenti extinguere tactu:
Nec mirere locis longe distantibue inter
Damnatas justasque animas concurrere visus
Conspicuos, meritesque vicee per magna noteri
Intervalla, polus medio quæ dividit orbe.

De integritate visionis animæ.

ERret, quisque animes nostrorum sine oculorum
Æstimet, involvit vitreo quos lucida palla
Objice, quod speculum concreta coagula teeunt,
Impediuntque vagas obducto humore fenestras.
Numne animarum oculis denso vegetamine guttæ
Volvuntur teretes? aut palpebralibus extre
Horrescunt setis? ciliove umbrante teguntur?
Illic viva acies, nec pupula parva; sed ignis
Trejector nebulæ vasti & penetrator operti est.
Nil ferrugineum, solidumve tuentibus obstet,
Nocturnæ cedunt nebule, nigrantia cedunt
Nubila, prætenti cedit teres area mundi.
Nec tantum eerios visu transmittit hiatus
Spiritus: oppositos sed transit lumine montes,
Oceani fines, atque ultima litora Thules
Transadigit, volucresque oculus in tartara mittit.
Nostris nempe omnes pereunt sub nocte colores
Visibue, & cæco delentur tempore formæ.
Numquid & exuti membrie, ac viscere, perdunt
Agnitione notas rerum, vel gressibue errant?
Una enimas semper facies habet, & color unus
Aeris, ut cuique est meritorum summa, sinistri,

Seu

Seu deatri, alternes nec commurabile tempus
Convertit, variatque vices: longum atque perenne eſt
Quidquid id eſt: unus volvit ſua ſecula curſus.
Expertus dubitas animas percurrere viſu
Abdita corporeis oculis? cum ſæpe quietis
Rore ſoporatis, cernat mens viva remotos
Diſtanteſque locos, aciem per rura, per aſtra,
Per maria intendens: nec enim ſe ſegregat ipſa
Ante obitum vivis ex artubus, aut fugit axul
Sanguinis & carnis penetralia, ſeque medullis
Exuit, abductamve abigit de pectore vitam:
Viſceres ſed ſede manens, ſpeculatur acutis
Omnia luminibus: & qua circumtulit acrem
Naturæ levis intuitum, nullo objice rerum
Diſcluſa, ante oculos ſubjectum proſpicit orbem,
Atque orbis ſub mole ſitum ſordens elementum.
Objacet interea tellus, nec viſibus obſtat,
Quin ſi ſtelligerum vultus convertat ad axem,
Nil intercurrens obtutibus, impedit ignem
Pervigilis animæ, quamvis denſata graventur
Nubila, & oppoſito nigreſcat vellere cælum.
Sic arcana videt tacitis cooperta futuris,
Corporeus Joannes adhuc: nec carne ſolutus,
Munere ſed ſomni, pauliſper carne ſequeſtra
Liber ad intuitum, ſenſuque oculiſque peragrans,
Ordine diſpoſitos venturis ſolibus annos,
Procinctum videt angelicum, jam jamque cremandi
Orbis in excidium, raucos & percipit aure
Mugitus, gravium mundi ſub fine tubarum.
Hæc ille ante obitum, membrorum carcere ſeptus
Secedente anima, non diſcedente videbat.
Nonne magis flatus ſine corpore cuncta notabit,
Corporis involucris tumulo frigente repoſtis?
Certa fides, rabidos ſub terra ouſte caminos,
Qui pollutam animam per ſecula longe perenni
Igne coquunt, oculis longum per inane remotis
Pauperis expoſitos: nec ſecius aurea dona
Juſtorum dirimente Chao, rutilaſque coronas
Eminus oſtendi pœnarum carcere merſis.
Hinc Paradiſicolæ poſt ulcera dira beato
Proditur infelix ululans in peſta reatus
Spiritus, inque vicem meritorum mutua cernunt.

Peroratio Poetæ.

O Dee cunctiparens, animæ dator, o Dee Chriſte,
Cujus ab ore Deus ſubſiſtit ſpiritus unus,
Te moderante regor, te vitam principe duco,
Judice te pallens trepido, te judice eodem
Spem capio, fore quidquid ago veniabile apud te,
Quamlibet indignum venia faciamque loquarque,
Confiteor, dimitte libens, & parce fatenti:
Omne malum merui. ſed tu bonus arbiter aufer
Quod merui, meliora favens largire precanti.
Dona animæ quandoque meæ, quum corporis hujus
Liquerit hoſpitium, nervis, cute, ſanguine, felle,
Oſſibus extructum, corrupta quod incola luxu
Heu nimium complexa fovet, quum flebilis hora
Clauſerit hos orbes, & conclamata jacebit
Materies, oculiſque ſuis mens nuda fruetur,
Ne cernat truculentum aliquem de gente latronum,
Immitem, rabidum, vultuque & voce minaci
Terribilem, qui me maculoſum aſpergine morum
In præceps, ut prædo, trahat, nigriſque ruentem
Immergat ſpecubus, cuncta exacturus adusque
Quadrantem minimum damnoſæ debita vitæ,
Multa in theſauris patris eſt habitatio, Chriſte,
Diſparibus diſcreta locis. non poſco beata
In regione domum: ſint illic caſta virorum
Agmina, pulvereum quæ dedignentia cenſum
Divitias petiere tuas: ſit flore perenni
Candida virginitas, animum caſtrata reciſum.
At mihi Tartarei ſatis eſt ſi nulla miniſtri
Occurrat facies, avidæ nec flamma gehennæ
Devoret hanc animam, merſam fornacibus imis.
Eſto cavernoſo, quia ſic pro labe neceſſe eſt
Corporea, triſtis me ſorbeat ignis averno,
Saltem mirificos incendia lenta vapores
Exhalent, æſtuque calor languente tepeſcat:
Lux immenſa alios, & tempora vincta coronis
Glorificent, me pœna levis clementer adurat.

LIBRI contra SYMMACHUM,

Præfectum urbis.

PRÆFATIO.

PAulus, præco Dei, qui fera gentium
Primus corda ſacro perdomuit ſtylo,
Chriſtum per populos ritibus aſperis
Immanes, placido dogmate ſeminans,
Immanſueta ſues ut ceremonias
Gens Pagana Deo ſperneret agnito,
Actus turbinibus forte nigerrimis
Hibernum pelagus jam rate debili,
Et vim naviſragi pertulerat noti.
Sed cum cærulei prælia gurgitis
Juſſiſſet Domini dextra quieſcere:
Ad portum fluitans cymba relabitur,
Exponitque ſolo littoris uvidi
Contractos pluvio frigore remiges.
Tunc de litoreis ſepibus algidi
Arentum propere brachia palmitum
Convectant, rapidos unde focos ſtruant:
Faſcem quiſque ſuum congerit ignibus,
Expectans calidi luxuriam rogi.
Paulus, dum fragiles cogere ſurculos,
Et denſare foci congeriem ſtudet,
Incautam cumulis inſeruit manum,
Torpeſcat glacie pigra ubi vipera,
Sarmentis laqueos corporis implicans:
Quæ poſtquam intepuit ſomite fumeo,
Laxavitque ferox colla rigentia,
Jam flecti facilis, rettulit ad manum
Vibrato capite ſpicula dentium.
Hærentem digiti vulnera mordicus,
Pendentemque gerens Paulus inhorruit.
Exclamant alii, quod cute livida
Virus mortiferum ſerpere crederent.
At non intrepidum terret Apoſtolum
Triſtis tam ſubiti forma periculi,
Attollens oculos ſidera ſuſpicit,
Chriſtum ſub tacito pectore murmurans,
Excuſſumque procul decutit aſpidem.
Abjectus coluber verberat aera,
Atque oris patuli ſolvit acumina.
Mox omnis ſanies deſerit & dolor,
Ceu nullo laceram vulnere dexteram,
Siccatuſque perit vipereus liquor.

Hic

Hydram præcipitem dum rotat impetus,
Arsurum mediis intulit ignibus.
Sic nunc post hyemem, vimque trucis freti,
Quo jactata raris tunc sapientiæ est,
Quum sub sacricolis territa regibus,
Vix panso poterat currere carbaso,
Afflictosque suos turbine seculi
Vectarat, rapidis fluctibus innatans,
Morsum vulnificum lex pia pertulit:
Occultabat enim se prius abditum
Virus, nec gravidum protulerat caput,
Contentum involucris atque cubilibus,
Subter comprimere clausa silentia.
Sed dum forte latens impietas riget,
Dextram justitiæ pigra momorderat
Succensi stomacho fellis inæstuans.
Heu quam catholicam nil prope profuit
Puppim nasse sacri remigio styli,
Quem Paulus variis gentibus edidit:
Vix portu placido tuta quieverat
Victrix, edomitis mille furoribus:
Vix adstricta suis jam retinaculis
Vectores stabili condiderat solo,
Erumpit subito triste periculum.
Nam dum præcalidos igniculos sibi
Solvendis adolent, & senio & gelu,
Dum virgas steriles, atque superfluas
Flammis de fidei palmite concremant;
Ut concreta vagis vinea crinibus
Silvosi inluviem poneret idoli,
Palpavit nimius perniciem tepor,
Spes insueta subit, serpere flexibus,
Et vibrare sagax eloquii, caput.
Sed dextra impatiens vulneris, irritos
Oris rhetorici depulit halitus,
Effusum ingenii virus inaniter,
Summa Christicolis in cute substitit.
Salvatur generis Romulei, precor,
Qui cunctis veniam das pereuntibus,
Qui nullum statuis non operis tui
Mortalem, facili quem releves manu:
Hujus, si potis est, jam miserescito,
Præruptam in foveam præcipitis viri.
Spirat sacrilegis flatibus inscius,
Erroresque suos indocilis fovet.
Obtestor, jubeas, ne citus impetus
Arsurum mediis inferat ignibus.

LIBER PRIOR.

CRedebam vitiis ægram gentilibus urbem
Jam satis antiqui pepulisse pericula morbi,
Nec quidquam restare mali, postquam medicina
Principis immodicos sedarat in arce dolores.
Sed quoniam renovata lues turbare salutem
Tentat Romulidum, patris imploranda medela est,
Ne sinat antiquo Romam squalere veterno,
Neve togas procerum fumoque & sanguine tingi.
Inclitus ergo parens patriæ, moderator & orbis,
Nil egit prohibendo, vagas ne pristinus error
Crederet esse Deum nigrante sub aere formas?
Aut elementorum naturam, quæ patris ars est
Omnigeni, summa pro majestate sacraret?
Vir solus, cui cura fuit, ne publica morum
Plaga, cicatricem summa leviter cute clausam
Duceret, & latebram tabentis vulneris alte
Impressam, penitusque putri de pure peresam,
Juncta superficies medico fallente foveret.
Sed studuit quo pars hominis generosior intus
Viveret: atque animam lethali peste piatam
Nosset ab interno tutam servare veneno.
Illa tyrannorum fuerat medicina, videre
Qui status ante oculos præsentibus ac perituris
Competeret rebus, nec curam adhibere futuris:
Heu male de populo meriti, male patribus ipsis
Blanditi! quos præcipites in tartara mergi
Cum Jove siverunt, multa & cum plebe deorum.
Ast hic imperium protendit latius ævo
Posteriore, suis cupiens sancire salutem.
Nimirum pulchre quidam doctissimus: Esset
Publica res, inquit, tunc fortunata satis, si
Vel reges saperent, vel regnarent sapientes.
Estne ille e numero paucorum, qui diadema
Sortiti, ætheriæ coluerunt dogma sophiæ?
Contigit ecce hominum generi, gentique togatæ
Dux sapiens, felix nostræ Respublica Romæ
Justitia regnante viget: parete magistro
Sceptra gubernanti: monet, ut deterrimus error,
Utque superstitio veterum procul absit avorum,
Nec putet esse Deum, nisi qui super omnia summus
Emineat, magnique immensa creaverit orbis.

De Saturno.

NUm melius Saturnus avos rexisse Latinos
Creditur? edictis qui talibus informavit
Agrestes animos, & barbara corda virorum?
Sum Deus, advenio fugiens: præbete latebras,
Occultate senem, nati feritate tyranni
Dejectum solio. placet, hic fugitivus & exul
Ut lateam? genti atque loco Latium dabo nomen:
Vitibus incurvum, si qua est ea cura, putandis
Procudam chalybem, necnon & mœnia vestri
Fluminis in ripa statuam Saturnia vobis.
Vos nemus, appositasque meo sub honore sacrantes,
(Sum quianam cælo genitus) celebrabitis aras.
Inde deos, quorum patria spectata sepulchra
Scimus, in ære hebetes informavere minores,
Advena quos profugus gignens, & equina libido
Intulit Italiæ: Thuscis namque ille puellis
Primus adhinnivit simulato numine mœchus.

De Jove.

MOX patre deterior silvosi habitator olympi
Jupiter incœsta spurcavit labe Lacænas:
Nunc bove subvectam rapiens ad crimen amatam,
Nunc tenera pluma levior, blandosque susurros
In morem recinens suave immorientis oloris,
Capta quibus volucrem virguncula ferret amorem,
Nunc foribus surdis, sera quas, vel pessulus arctis
Firmarat cuneis, per tectum dives amator
Imbricibus ruptis, undantis desuper auri
Infundens pluviam, gremio excipientis amicæ,
Armigero modo sordidulam curante rapinam,
Compressu immundo miserum cupiens catamitum,
Pellice jam puero magis indignante sorore.
Hæc causa est, & origo mali, quod secla vetusto
Hospite regnante, crudus stupor aurea finxit:
Quodque novo ingenio versatus Jupiter, astus
Multiplices variosque dolos texebat, ut illum,
Vertere quum vellet pellem faciemque, putarent

Esse

Esse bovem, prædari aquilèm, concumbere cycnum,
Et nummos fieri, & gremium penetrare puellæ.
Nem quid rusticitas non crederet indumitorum
Stulta virum, pecudes inter rictusque ferinos,
Dedere sueta animum, divæ rationis egenum?
In quamcomque fidem nebulonis callida traxit
Nequitia, infelix facilem gens præbuit aurem.

De Mercurio.

SUccessit Jovis imperio corruptior ætas,
Quæ docuit rigidos vitiis servire colonos
Expertes furandi homines. hac imbuit arte
Mercurius Maje genitus: nunc magnus habetur
Ille Deus, cujus dedit experientia fures:
Necnon Thessalicæ doctissimus ille magiæ
Treditur extinctas sumptæ moderamine virgæ
In lucem revocasse animas, Cocytia leti
Jura resignasse, sursum revolantibus umbris.
Ast alies damnasse neci, penitusque lereuti
Immersisse Chao. facit hoc ed utrumque peritus
Ut fuerit, geminoque armarit crimine vitam:
Murmure nam magico tenues excire figuras,
Atque sepulchrales scite incantare favillas,
Vita itidem spoliare alios, ars noxia novit.
Artificem scelerum simplex mirata vetustas
Supra hominem coluit, simulans per nubila ferri,
Aligerisque leves pedibus transcurrere ventos.

De Priapo.

ECce Deum in numero formatus, & ænens adstat
Grajus humo, augustaque Numæ præfulget in atce.
Streuuus exculti dominus quondam fuit agri,
Hortorumque upibus memorabilis. hic tamen idem
Scortator nimius, multaque libidine suetus
Rusticolas veaare lupas, interque salicta
Et densas sepes obscœna cubilia inire:
Indomitum intendens animum, semperque paratum
Ad facinus, numquam calidis dabat otia venis.
Hic Deus e patrio prænobilis Hellesponto
Venit adusque Italos sacris cum turpibus hortos.
Sinum lactis, & hæc votorum libe quotannis
Accipit, ac ruris servar vinera Sabini.
Turpiter adfixo pudeat quem visere temo.

De Hercule.

HErculeus mollis pueri famosus amore
Ardur, & in transtris jactata efferbuit Argo.
Nec maris erubuit Nemeæa pelle fovere
Cuncubitus, & Hylan pereuntem quærere cælebs:
Nunc Saliis, cantuque dumus Pinaria templum
Collis Aventini convexa in sede frequentat.

De Libero, qui & Bacchus.

THebanus juvenis superatis fit Deus Indis,
Successu dum victor ovans lescivit, & aurum
Captivæ gentis revehit, spoliisque superbus
Diffluit in luxum cum semiviro comitatu,
Atque avidus vini, multo se proluit haustu
Gemmantis pateræ spumis, mustoque falerno
Perfundens bijugum rorantia terga ferarum.
His nunc pro meritis Bacco caper omnibus aris
Cæditur, & virides discindunt ore chelydros,
Qui Bromium placare volunt: quod & ebria jam tunc
Ante oculos regis Satyrorum insania fecit:
Et fecisse reor stimulis furialibus ipsas
Mænadas, inflammanre mero in scelus omne rotatas,
Hoc circumsaltante choro, temulentus adulter
Inveuit expositum secreti in littoris acta
Corporis egregii scortum, quod perfidus illic
Liquerat, incæsto juvenis satiatus amore.
Hanc jubet assumptam fervens post vina Neæram
Secum in deliciis fluitantis stare triumphi,
Regalemque decus capitis gestare coronam.
Mox Ariadnæus stellis cælestibus ignis
Additur: hoc pretium noctis persolvit honore
Liber, ut æthereum meretrix illuminet axem.
Tantum posse omnes illo sub tempore reges,
Indocilis fatui ducebat ineptia vulgi,
Ut transire suis eum sordibus induperator
Posset in æternum cœli super ardua regnum.
Regia tunc omnis vim majestatis, & omnis,
Parva licet, cœli imperium retinere potestas
Credita: thure etiam ducibus, parvoque sacello
Impertitus honos. quem dum metus, aut amor, aut spes
Accumulent, longum miseris processit in ævum
Mos patrius, cœpit falsæ pietatis imago
Ire per ignarus nebuloso errore nepotes:
Tum quia, quæ vivis veneratio regibus ante
Contigerat, functis eadem jem munere lucis
Cessit, & ad nigras altaria transtulit urnas.
Inde puellarum ludibria, pignora, partus,
Et furtivus amor juvenum, & deprensa jugalis
Corruptela thori: quoniam regalibus aula
Fervere tunc vitiis sulita est, nec perdita luxu
Divorum soboles sancti meminisse pudoris.

De Marte, Venere, Junone, & Cybele.

ATque ut, Roma, tuos cœlesti ex sede parentes,
Queis te semideam jactant auctoribus ortam,
Perstringem breviter, Gradivum, vel Cythercam,
Ille sacerdotem violat, contra illa marito
Succumbit Phrygio, coitus fuit impar utrique.
Nec terrestre deam decuit mortalis obire
Conjugium, nec cœlicolam descendere ephebum
Virginis ad vitium, furtivoque igne calere:
Sed Venus auguste de sanguine femine, vili
Privatoque viro vetitum per dedecus hæsit.
Et si Rhea sacram lascivi Mertis amore
Lusa pudicitiam fluviali amisit in ulva:
Crediderim generosæ aliquem stirpis, sed eumdem
Moribus infamem, compressa virgine per vim,
Se dixisse Deum, ne stuprum omninis ullus
Objicere auderet turpi miseræque puellæ.
Hæc Italos induxit avos vel fama, vel error,
Martia Romuleo celebrarent ut sacra campo,
Utque Palatinis Capitolia condita saxis
Signarent titulo proavi Jovis, atque Pelasgæ
Palladis, & Lybica Junonem ex arce vocarent.
Cognatos de Marte deos, Veneris quoque nudum
Accirent proceres Erycino e vertice signum:
Utque deum mater Phrygia veheretur ab Ida,
Bacchica de viridi peterentur ut orgia Naxo,
Facta est terrigenæ domus unica mejestatis,
Et tot templa deum Romæ, quot in urbe sepulchra,
Heroum numerare licet, quos fabula manes
Nobilitet, noster populus veneratus adorat.
Hos habuere deos Aucus, Numitor, Numa, Tullus:

Talia Pergameas fugerunt Numina flammas.
Sic Vesta est, sic Palladium, sic umbra penatum,
Talis & antiquum terror servavit asylum.

Unde error invaluerit.

UT semel obsedit gentilia pectora patrum
Vana superstitio, non interrupta cucurrit
Ætatum per mille gradus. tener horruit hæres,
Et coluit quidquid sibimet venerabile cani
Monstrarant atavi. puerorum infantia prima
Errorem cum lacte bibit: gustaverat inter
Vagitus, de farre molæ: saxa inlita ceris
Viderat, unguentoque lares humescere nigros.
Formatum fortunæ habitum cum divite cornu,
Sacratumque domi lapidem consistere parvus
Spectarat, matremque illic pallere precantem.
Mox humeris positus nutricis, trivit & ipse
Impressis silicem labris, puerilia vota
Fudit, opesque sibi cæca de rupe poposcit,
Persuasumque habuit, quid quis velit, inde petendum.
Numquam oculos, animumque levans rationis ad arcem
Rettulit, insulsum tenuit sed credulus usum,
Privatos celebrans agnorum sanguine divos:
Jamque domo egrediens, ut publica festa, diesque,
Et ludos stupuit, celsa & Capitolia vidit:
Laurigerosque Deum templis astare ministros,
Ac sacram resonare viam mugitibus ante.

De simulachro Romæ.

DElubrum Romæ, colitur nam sanguine & ipsa
More deæ, nomenque loci ceu Numen habetur.
Atque urbis Venerisque pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura deabus;
Vera ratus, quæcumque fiunt auctore senatu,
Contulit ad simulachra fidem, dominosque putavit
Ætheris, horrifico qui stant ex ordine vultu.
Illic Alcides, spoliatis Gadibus hospes
Arcadiæ fulvo ære riget: gemini quoque fratres
Corrupta de matre nothi, Ledeia proles,
Nocturnique equites, celsæ duo numina Romæ
Impendent retinere solo, magnique triumphi
Nuncia suffuso figunt vestigia plumbo.
Assistunt etiam priscorum insignia regum,
Tros, Italus, Janusque bifrons, genitorque Sabinus,
Saturnusque senex, maculoso & corpore Picus,
Conjugis epotum sparsus per membra venenum.
Omnibus ante pedes posita est sua cuique sordens
Arula. Jano etiam celebri de mense litatur
Auspiciis, epulisque sacris, quas inveterato,
Heu miseri, sub honore agitant, & gaudia ducunt
Festa calendarum: sic observatio crevit,
Ex atavis quondam male cœpta: deinde sequutis
Tradita temporibus, serisque nepotibus aucta,
Traxerunt longam corda inconsulta catenam,
Mosque tenebrosus vitiosa in secula fluxit.

De simulachro Augusti.

HUnc morem veterum docili jam ætate sequuta
Posteritas, mense atque adytis, & flamine, & aris
Augustum coluit, vitula placavit, & agno.
Strata ad pulvinar jacuit, responsa poposcit.
Testantur tituli, produnt consulta senatus,
Cæsareum Jovis ad speciem statuentia templum.

De simulachro Liviæ Augustæ.

ADjecere sacrum, fieret quo Livia Juno,
Non minus infamis thalami sortita cubile,
Quam quum fraterno caluit Saturnia lecto.
Nondum maternam partu vacuaverat alvum,
Conceptamque viri sobolem paritura gerebat
Pronuba; jam gravidæ fulcrum geniale paratur,
Jam sponsus, saliente utero nubentis, amicos
Advocat, haud sterilem certus fore jam sibi pactam.
Vitricus ante venit tardum præfervidus ortum
Privigni nondum geniti: mox editur inter
Fescennina novo proles aliena marito.
Idque deum sortes, id Apollinis antra dederunt
Consilium: numquam melius nam cedere tædas
Responsum est, quam cum prægnans nova nupta jugatur.
Hanc tibi Roma deam titulis, & honore sacratam
Perpetuo Floras inter, Veneresque creasti.
Nec mirum: quis enim sapiens dubitaverit illas
Mortali de stirpe satas visisse, & easdem
Laude venustatis elatas, in amoribus usque
Ad famæ excidium formæ nituisse decore?

De cultu Hadriani, & catamiti ejus.

QUid loquar Antinoum cœlesti sede locatum?
Illum delicias nunc divi Principis, illum
Purpureo in gremio spoliatum sorte virili,
Adrianique Dei Ganymedem, non cyathos dis
Porgere, sed medio recubantem cum Jove fulcro,
Nectaris Ambrosii sacrum potare Lyæum,
Cumque suo in templis vota exaudire marito?
Ergo his auspiciis, Trajanus, Nerva, Severus,
Et Titus, & fortes gesserunt bella Nerones:
Quos terrena viros illustres gloria fecit,
Et virtus fragilis provexit in ardua famæ
Ascitæ terris, sub relligione jacentis.
Quam pudet hoc illis persuasum, talibus ut se,
Romanasque acies consererent Martis amore
Posse regi, dum se Paphiæ male blandus adulter
Venditat, Æneadesque suos successibus auget?
Felices, si cuncta Deo sua prospera Christo
Principe disposita scissent! qui currere regna
Certis ducta modis, Romanorumque triumphis
Crescere, & impletis voluit se infundere seclis.
Sed caligantes animas, & luce carentes,
In Jovis, Augustique adytis, templisque duarum
Junonum, Martisque etiam, Venerisque sacellis
Mactatas, tetro Erebi immersere barathro,
Supremum regimen crassis in partibus orbis
Esse rati, mersoque poli consistere fundo.

De cultu elementorum sub specie quorumdam non deorum, sed dæmonum.

QUidquid humus, quidquid pelagus mirabile gignunt,
Id duxere deos: colles, freta, flumina, flammas.
Hæc sibi per varias formata elementa figuras
Constituere patres, hominumque vocabula mutis
Scripserunt statuis, vel Neptunum vocitantes
Oceanum, vel Cyaneas cava flumina Nymphas,
Vel sylvas Dryadas, vel devia rura Napæas.
Ipse ignis, nostrum factus qui servit ad usum,
Vulcanus perhibetur, & in virtute superna
Fingitur, ac delubra Deus & nomine & ore
Assimulatus habet, necnon regnare caminis

Fer-

Fertur, & Æoliæ summus faber esse, vel Ætnæ.

De Cultura Solis, quem credunt Apollinem.

EST, qui conspicuis superos quæsivit in astris,
Ausus habere Deum solem, cui tramite certo
Conditio imposita est, vigilem tolerare laborem,
Visibus objectum mortalibus, orbe rotundo
Præcipitem, teretique globo per inane volantem,
Et, quod nemo negat, mundo cæloque minorem.
Area major enim, quam qui percurrit in illa:
Et longe campi spatium diffusius, in quo
Emicat, ac volucri fervens rota volvitur axe.
Quamvis nonnullis placeat, terram breviorem
Dicere circuitu, quam sit pulcherrimus ille.
Circulos, & flammas immensi sideris ultra
Telluris normam porrecto extendere gyro.
Numne etiam cœli minor & contractior orbis,
Cujus planiciem longo transmittere tractu
Circinus excurrens meta interiore laborat?
Ille Deus verus, quo non est grandior ulla
Materies, qui fine caret, qui præsidet omni
Naturæ, qui cuncta simul concludit & implet.
Solem certa tenet regio, plaga certa coercet,
Temporibus variis distinguitur: aut subit ortu,
Aut ruit occasu, latet aut sub nocte recurrens:
Non torquere facem potis est ad signa Trionum,
Orbe nec obliquo portas Aquilonis adire,
Nec solitum conversus iter revocare retrorsum.
Hic erit ergo Deus præscriptis lege sub una
Deditus officiis? libertas laxior ipsi
Concessa est homini, formam cui flectere vitæ
Atque voluntatis licitum est, seu tramite dextro
Scandere, seu lævo malit decurrere campo,
Sumere seu requiem, seu continuare laborem,
Seu parere Deo, sive in contraria verti.
Ista ministranti regimen solemne dierum
Haudquaquam soli datur a factore potestas:
Sed famulus subjectus agit quodcumque necesse est.
Hoc sidus currum, rapidasque agitare quadrigas,
Commenti, & radios capitis, & verbera dextræ,
Et frenus, phalerasque, & equorum pectora anhela
Æris inaurati, vel marmoris, aut orichalci,
Jusserunt nitido fulgere polita metallo.
Post trabeas, & eburnam aquilam, sellamque curulem,
Cernuat ora senex barbarus, & oscula figit
Cruribus æripedum, si fas est credere, equorum:
Immotasque rotas & flecti nescia lora,
Aut ornat redimita rosis, aut thure vaporat.

De cultu Lunæ, quam & Dianam credunt.

HOC tamen utcumque est tolerabile. quid, quod & ipsæ
Dant tibi, Roma, deos inferni gugitis umbræ?
Eumenidum domina Stygio caput exerit antro,
Rapta ad tartarei thalamum Proserpina regis.
Et si quando suos dignatur adire Quirites,
Placatur vaccæ sterilis cervice resecta,
Et regnare simul cœloque ereboque putatur:
Nunc bigas frenare boves, nunc sæva sororum
Agmina vipereo superis immittere flagro.
Nunc etiam volucres caprearum in terga sagittas
Spargere, terque suas eadem variare figuras.
Denique quum luna est, sublustri splendet amictu:
Quum succincta jacit calamos, Latonia virgo est:
Quum subnixa sedet solio, Plutonia conjux
Imperitat Furiis, & dictat jura Megeræ.
Si verum queris: Triviæ sub nomine dæmon
Tartareus colitur, qui te modo raptat ad æthram,
Sidereoque Deum venerandum suadet in astro:
Per sylvas modo mortiferi discurrere mundi,
Errorisque sequi subigit, nemorumque putare
Esse deam, quæ corda hominum pavitantia figat,
Quæque feras perimat lethali vulnere mentes.
Depressos modo subter humum formidine sensus
Obruit, imploreut ut numina lucis egena,
Seque potestati committant noctis opertæ.

In Spectaculis quos sint venerati.

RESpice tetrifici scelerata sacraria Ditis,
Cui cadit infausta fusus gladiator arena.
Heu male lustratæ Phlegetontia victima Romæ!
Nam quid vesani sibi vult ars impia ludi?
Quid mortes juvenum? quid sanguine pasta voluptas?
Quid pulvis caveæ semper funebris? & illa
Amphitheatralis spectacula tristia pompæ?
Nempe Charon, jugulis miserorum se duce dignas
Accipit inferias, placatus crimine sacro.
Hæ sunt deliciæ Jovis infernalis, in istis
Arbiter obscuri placidus requiescit averni.
Nonne pudet regem, populis sceptrisque potentem
Talia pro patriæ censere litanda salute?
Religionis opem subternis poscere ab antris?
Evocat heu pœnis tenebrosa ex sede ministrum
Interitus, speciosa hominum cui funera solvat.
Incassum arguere jam Taurica sacra solemus:
Funditur humanus latiari in munere sanguis,
Confessusque ille spectantum solvit ad aram
Plutonis fera vota sui? quid sanctius ara,
Quæ bibit egestum per mystica tela cruorem?
Anne fides dubia est tibi, sub caligine cæca
Esse Deum, quem tu tacitis timeris in umbris?
Ecce deos Manes cur inficiaris haberi?
Ipsa patrum monumenta probant, diis Manibus illic
Marmora secta lego, quacumque Latina vetustos
Custodit cineres, densisque Salaria bustis.

Romam alloquitur.

DIC quibus hunc scribis titulum? nisi quod trucis oræ
Imperium, veræ ceu majestatis, adoras?
En quibus implicita squalebat regia summi
Imperii, fractis majorum ab origine sacris.
Quum princeps gemini bis victor cæde tyranni
Pulchra triumphali respexit mœnia vultu,
Nubibus obsessam nigrantibus aspicit urbem,
Noctis obumbratæ caligine. turbidus aer
Arcebat liquidum septena ex arce serenum.
Ingemuit miseram, & sic ait: Exue tristes,
Fida parens, habitus. equidem prædivite cultu
Illustrata cluis, spoliisque insigne superbis
Attollis caput, & multo circumfluis auro.
Sed nebulis propter volitantibus obsitus alti
Verticis horret apex: ipsas quoque livida gemmas
Lux hebetat, spissusque dies & fumus ab ore
Suffusus, rutilum frontis diadema retundit.
Obscuras video tibi circumferrier umbras,
Cæruleasque animas, & nigra idola volare.
Censeo sublimem tollas super aera vultum,
Sub pedibusque tuis nimbosa elementa relinquas.
Omne quod ex mundo est, tibi subjacet: hoc Deus ipse

Constituit, cujus vultu dominaris, & orbi
Imperitas, & cuncta potens mortalia calcas.
Non decet, ut submissa oculos regina caducum
Contemplere solum, majestatemque requiras
Circa humiles rerum partes, quibus ipsa superstas.
Non patiar veteres teneas ut me duce nugas,
Ut cariosorum venereris monstra deorum.
Si lapis est, senio dissolvitur, aut crepat ictu
Percussus tenui: mollis si bractea gypsum
Texerit, infido rarescit glutine sensim.
Si formam statuæ lamnis commisit ahenis
Lima terens, aut in partem cava membra gravato
Pondere curvantur, scabra aut ærugo peresam
Conficit effigiem, crebroque foramine rumpit,
Nec tibi terra Deus, cœli nec sit Deus astrum,
Nec Deus Oceanus, nec vis quæ subter operta est,
Infernis triste ob meritum damnata tenebris:
Sed nec virtutes hominum Deus, aut animarum,
Spirituumve, vagæ tenui sub imagine formæ.
Absit ut umbra Deus tibi sit, geniusve locusve,
Aut Deus aerias volitans phantasma per auras.
Sint hæc Barbaricis gentilia numina pagis, (dum
Quos penes omne sacrum est, quidquid formido tremen-
Suaserit, horrificos quos prodigialia cogunt
Credere monstra Deos, quos sanguinolentus edendi
Mos juvat, ut pinguis luco lanietur in alto
Victima, visceribus multa inter vina vorandis.
At te, quæ domitis leges ac jura dedisti
Gentibus, instituens; magnus qua tenditur orbis,
Armorum, morumque feros mansuescere ritus,
Indignum ac miserum est, in relligione tenenda
Id sapere, immanes populi de more ferino
Quod sapiunt, nullaque rudes ratione sequuntur.
Seu nos procinctus maneat, seu pace quietas
Dictemus leges, seu debellata duorum
Colla tyrannorum media calcemus in urbe,
Agnoscas regina libens mea signa necesse est,
In quibus effigies crucis aut gemmata refulget,
Aut longis solido ex auro præfertur in hastis.

De potentia Crucis.

HOC signo invictus transmissis alpibus ultor
Servitium solvit miserabile Constantinus:
Quum te pestifera premeret Maxentius aula,
Lugebas longo damnatos carcere centum,
Ut scis ipsa, patres: aut sponsus fœdera pactæ
Intercepta gemens, diroque satellite rapta,
Immersus tenebris, dura inter vincula flebat:
Aut si nupta thorum regis conscendere jussa,
Cœperat impurum Domini oblectare furorem,
Morte maritalis dabat indignatio pœnas.
Plena puellarum patrumque ergastula sævi
Principis, abducta genitor si virgine mussans
Tristius ingemuit, non ille impune dolorem
Prodidit, aut confessa animis suspiria traxit,
Vim libertatis nimiæ, patriumque dolorem.
Testis Christicolæ ducis adventantis ad urbem
Milvius, exceptum Tyberina in stagna tyrannum
Præcipitans, quanam victricia viderit arma
Majestate regi, quod signum dextera vindex
Prætulerit, quali radiarint stemmate pila.
Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum, clypeorum insignia Christus
Scripserat, ardebat summis crux addita cristis.
Ipse senatorum meminit clarissimus ordo,
Qui tunc concreto processit crine, catenis
Squalens carcereis, aut nexus compede vasta,
Complexusque pedes victoris ad inclita flendo
Procubuit vexilla jacens. tunc ille senatus
Militiæ ultricis titulum, Christique verendum
Nomen adoravit, quod collucebat in armis.
Ergo cave egregium caput orbis, inania post hæc
Prodigia, esse deos solito tibi fingere cultu,
Atque experta Dei virtutem spernere veri:
Deponas jam festa velim puerilia, ritus
Ridiculos, tantoque indigna sacraria regno.
Marmora tabenti respergine tincta lavate,
O proceres, liceat statuas consistere puras
Artificum magnorum opera, hæc pulcherrima nostræ
Ornamenta cluant patriæ, nec decolor usus
In vitium versæ monimenta coinquinet artis.
Talibus edictis urbs informata refugit
Errores veteres & turbida ab ore vieto
Nubila discussit, jam nobilitate parata
Æternas tentare vias, Christumque vocantem
Magnanimo ductore sequi, & spem mittere in ævum.
Tunc primum senio docilis sua secula Roma
Erubuit: pudet exacti jam temporis, odit
Præteritos fœdis cum relligionibus annos.
Mox ubi contiguos fossis muralibus agros
Sanguine justorum innocuo maduisse recordans,
Invidiosa videt tumulorum millia circum
Tristis judicii, mage pœnitet, ac ditionis
Effrenis, nimiæque sacris pro turpibus iræ,
Compensare cupit teterrima vulnera læsæ
Justitiæ, sero obsequio, veniaque petenda:
Ne tanto impesio maneat pietate repulsa
Crimen sævitiæ, monstrata piacula quærit,
Inque fidem Christi pleno transfertur amore.
Laurea victoris Marii minus utilis urbi,
Quum traheret Numidam populo plaudente Jugurtham:
Nec tantum Arpinas consul tibi, Roma, medelæ
Contulit, extincto justa inter vincla Cethego,
Quantum præcipuus nostro sub tempore princeps
Præscripsit, tribuitque boni: multos Catilinas
Ille domo pepulit: non sæva incendia tectis,
Aut sicas patribus, sed tartara nigra animabus,
Internoque hominum statui tormenta parantes.
Errabant hostes per templa, per atria passim,
Romanumque forum & Capitolia celsa tenebant,
Qui conjuratas ipsa ad vitalia plebis
Moliti insidias, intus serpente veneno
Consueverant tacitis pestem miscere medullis.
Ergo triumphator latitante ex hoste togatus,
Clara tropæa refert sine sanguine, temque Quirinè
Adsuescir sapero pollere in secula regno.
Denique nec metas statuit, nec tempora ponit:
Imperium sine fine docet, ne Romula virtus
Jam sit anus, norit ne gloria parta senectam.

Romanorum senatum conversum ad Christum.

EXultare patres videas, pulcherrima mundi
Lumina, conciliumque senum gestire Catonum,
Candidiore toga niveum pietatis amictum
Sumere, & exuvias deponere pontificales,
Jamque ruit, paucis Tarpeja in rupe relictis,
Ad sincera virum penetralia Nazareorum,
Atque ad Apostolicos Evandria curia fontes,
Anniadum soboles, & pignora clara Proborum.
Fertur enim ante alios generosus Anicius urbis

Illu-

Illustrasse caput: sic se Roma inclyta jactat.
Quin & Olybriaci generisque & nominis hæres,
Adjectis fastis, palmata insignis abolla,
Martyris ante fores, Bruti submittere fasces
Ambit, & Ausoniam Christo inclinare securim.
Non Paulinorum, non Bassorum dubitavit
Prompta fides dare se Christo, stirpemque superbam
Gentis patriciæ venturo attollere seclo.
Jam quid plebicolas percurram carmine Gracchos,
Jure potestatis fultos, & in arce senatus
Præcipuos, simulachra deum jussisse revelli,
Cumque suis pariter lictoribus omnipotenti
Suppliciter Christo se consecrasse regendos?
Sexcentas numerare domos de sanguine prisco
Nobilium licet, ad Christi signacula versas,
Turpis ab idolii vasto emersisse profundo.
Si persona aliqua est, aut si status urbis, in his est:
Si formam patriæ facit excellentior ordo,
Hi faciunt, juncta est quoties sententia plebis,
Atque unum sapiunt plures simul ac potiores.
Respice ad illustrem, lux est ubi publica, cellam,
Vix pauca invenies gentilibus obsita nugis
Ingenia, obtritos ægre retinentia cultus.
Et quibus exactas placeat servare tenebras,
Splendentemque die medio non cernere solem.

Plebem Romanam in Christum credidisse.

POst hinc ad populum converte oculos: quota pars est,
Quæ Jovis infectam sanie non despuat aram?
Omnis qui celsa scandit cœnacula vulgus,
Quique terit silicem variis discursibus artam,
Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis,
Aut Vaticano tumulum sub monte frequentat,
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obses,
Cœtibus aut magnis Lateranas currit ad ædes,
Unde sacrum referat regali chrismate signum.
Et dubitamus adhuc, Romam tibi, Christe, dicatam
In leges transisse tuas? omnique volentem
Cum populo & summis cum civibus, ardua magni
Jam super astra poli terrenum extendere regnum?
Nec moveor, quod pars hominum rarissima clausos
Non aperit sub luce oculos, & gressibus errat.
Quamlibet illustres meritis, & sanguine clari,
Præmia virtutum titulis & honoribus aucti
Ardua retulerint, fastorumque arce potiti
Annales proprio signarint nomine chartas,
Atque inter veteres cera numerentur & ære:
Attamen in paucis, jam deficiente caterva,
Nec persona sita est patriæ, nec curia constat;
Et quodcumque fovet studii privata voluntas,
Ac jam rara tenet: sed publica vota reclamant,
Dissensu celebri trepidum damnantia murmur.
Sic consulta Patrum subsistere conscriptorum,
Non aliter licitum prisco sub tempore, quam si
Ter centum sensisse senes legerentur in unum:
Servemus leges patrias, infirma minoris
Vox cedat numeri, parvaque in parte silescat.

Apostrophe ad Symmachum.

ASpice quam pleno subsellia nostra senatu
Decernant infame Jovis pulvinar, & omne
Idolium, longe purgata ex urbe fugandum:
Qua vocat egregii sententia principis, illuc
Libera tum pedibus, tum corde frequentia transit.
Nec locus invidiæ est, nullum vis aspera terret;
Ante oculos sic velle patet, cunctique probatum,
Non jussum, sola capti ratione sequuntur.
Denique pro meritis terrestribus æqua rependens
Munera sacricolis, summos impertit honores
Dux bonus, & certare sinit cum laude suorum,
Nec pago implicitos per debita culmina mundi
Ire viros prohibet, quoniam cœlestia numquam
Terrenis solitum per iter gradientibus obstant.
Ipse magistratum tibi consulis, ipse tribunal
Contulit, auratumque togæ donavit amictum,
Cujus religio tibi displicet, o pereuntum
Adsertor divum, solus qui restituendos
Vulcani, Martisque dolos, Venerisque peroras,
Saturnique senis lapides, Phœbique furores,
Iliacæ matris Megalesia, Bacchica Nysi,
Isidis amissum semper plangentis Osirim
Mimica, ridendaque suis solemnia calvis,
Et, quascunque solent Capitolia claudere, larvas.
O linguam miro verborum fonte fluentem,
Romani decus eloquii, cui cedat & ipse
Tullius, has fundit dives facundia gemmas?
Os dignum æterno tinctum quod fulgeat auro,
Si mallet laudare Deum, cui sordida monstra
Prætulit, & liquidam temeravit crimine vocem.
Haud aliter, quam si rastris quis tentet eburnis
Cœnosum versare solum, limoque madentes
Excolere aureolis si forte ligonibus ulvas,
Splendorem dentis nitidi scrobis inquinat atra,
Et pretiosa acies squalenti sordet in arvo.
Non vereor ne me nimium confidere quisquam
Arguat, ingeniique putet luctamen inire.
Sum memor ipse mei, satis & mea frivola novi,
Non ausim conferre pedem, nec spicula tantæ
Indocilis fandi conjecta lacessere linguæ.
Illæsus maneat liber, excellensque volumen
Obtineat partam dicendi fulmine famam.
Sed liceat tectum servare a vulnere pectus,
Oppositaque volans jaculum depellere parma.
Nam si nostra fides seclo jam tuta quieto,
Viribus infestis, hostilique arte petita est:
Cur mihi fas non sit lateris sinuamine flexi
Ludere ventosas jactu pereunte sagittas?
Sed jam tempus, iter longi cohibere libelli,
Ne tractum sine fine ferat fastidia carmen.

CONTRA SYMMACHUM
LIBER POSTERIOR
PRÆFATIO.

SImon, quem vocitant Petrum,
Summus discipulus Dei,
Lucis forte sub exitu,
Quum vesper croceus rubet,
Curvam vulserat ancoram,
Captans flamina linteis,
Et transnare volens fretum,
Nox ventum movet obvium,
Fundo qui mare misceat,
Jactatam quatiat ratem.
Clamor nauticus æthera
Plangens, atque ululans ferit,

Cum

Cum stridore rudentium:
Nec quidquam superat spei,
Mergendis prope naufragis.
Quum Christum procul aspicit
Pallens turba periculis,
Calcantem pedibus mare,
Ac si per solidam viam
Siccum littus obambulet.
Hæc miracula cæteri
Vectores pavidi stupent.
Solus non trepidus Petrus
Agnoscit Dominum poli,
Terræque, & maris invii:
Cujus omnipotentiæ est
Plantis æquora subdere.
Tendit suppliciter manus,
Notum subsidium rogat.
Ast ille placide annuens,
Puppi ut desiliat jubet.
Jussis obsequitur Petrus;
Sed vestigia fluctibus
Summis tingere cœperat,
Et lapsante gradu pedes
Passum mergere lubricos.
Mortalem Deus increpat,
Qui sit non stabili fide,
Nec calcare fluentia,
Nec Christum valeat sequi.
Tum dextra famulum levat,
Sistitque, & docet ingredi
Tergum per tumidum freti.
Sic me tuta silentia
Egressum dubiis loquax
Infert lingua periculis:
Non ut discipulum Petrum
Fidentem & merito & fide:
Sed quem culpa frequens, levem
Volvat per freta naufragum.
Sum plane temerarius,
Qui noctis mihi conscius,
Quam vitæ in tenebris ago,
Puppem credere fluctibus
Tanti non timeam viri:
Quo nunc nemo disertior,
Exultat, fremit, intonat,
Ventisque eloquii tumet.
Cui mersare facillimum est
Tractandæ indocilem ratis:
Ni tu, Christe potens, manum
Dextro numine porrigas,
Facundi oris ut impetus
Non me fluctibus obruat:
Sed sensim gradiens, vadis
Insistam fluitantibus.

LIBER.

HActenus & veterum cunabula prima Deorum,
Et causas, quibus error hebes conflatus in orbe est,
Disimus, & nostro Romam jam credere Christo.
Nunc objecta legam, nunc dictis dicta refellam.
Unde igitur cœpisse ferunt, aut ex quibus ortum,
Quo mage sancta ducum corda illice flecteret arte?

ARmorum dominos, vernantes flore juventæ
Inter castra patris genitos, sub imagine avita
Eductos, exempla domi congesta tenentes,
Orator catus instigat, ceu classica belli
Clangeret, exacuitque animos, & talia jactat:
Si vobis vel parta, viri, victoria cordi est,
Vel parienda dehinc: templum dea virgo sacratum
Obtineat, vobis regnantibus: ecquis amicus
Hostibus, hanc sancte vestro negat esse colendam
Imperio? cui semper adest, quod laudibus implet.
Hæc ubi dicta dedit, reddunt placidissima fratrum
Ora ducum: Scimus quam sit Victoria dulcis
Fortibus, Ausoniæ vir facundissime linguæ:
Sed quibus illa modis, qua sit ratione vocanda
Novimus: hac primum pueros pater imbuit arte,
Hanc genitore suo didicit puer ipse magistro.
Non aris, non farre molæ Victoria felix
Exorata venit: labor impiger, aspera virtus,
Vis animi, excellens ardor, violentia, cura,
Hanc tribuunt, durum tractandis robur in armis.
Quæ si defuerint bellantibus, aurea quamvis
Marmoreo in templo rutilas Victoria pennas
Explicet, & multis surgat formata metallis,
Non aderit, vers.sque offensa videbitur hastis.
Quid, miles, propriis diffisus viribus, optas
Irrita femineæ tibimet solatia formæ?
Numquam pennigeram legio ferrata puellam
Vidit, anhelantum regeret quæ tela virorum.
Vincendi quæris dominam? sua dextra cuique est,
Et Deus omnipotens: non peso crine virago,
Nec nudo suspensa pede, strophinque recincta,
Nec tumidas fluitante sinu vestita papillas.
Aut vos pictorum docuit manus, assimilatis
Jure poetarum numen componere monstris:
Aut lepida ex vestro sumpsit pictura sacello,
Quod variis imitata notis, ceraque liquenti
Duceret in faciem, sociique poematis arte
Aucta, coloraris auderet ludere fucis.
Sic unum sectantur iter, sic inania rerum
Somnia concipiunt & Homerus & acer Apelles,
Et Numa: cognatumque malum pigmenta, Camœnas,
Idola conflavit fallendi trina potestas.
Hæc si non ita sunt, edatur, cur sacra vobis
Ex tabulis, cerisque poetica fabula præstat?
Cur Berecynthiacus perdit truncata sacerdos
Inguina, quum pulchrum poesis castraverit Atyn?
Cur etiam templo Triviæ lucisque sacratis
Cornipedes arcentur equi, cum musa pudicum
Raptarit juvenem volucri per litora curru?
Idque etiam paries tibi versicoloris adumbret?
Desine, si pudor est, gentilis ineptia, tandem
Res incorporeas simulatis fingere membris.
Desine, terga hominis plumis obducere: frustra
Fertur avis mulier, magnusque eadem dea vultur.
Vis decorare tuum, ditissima Roma, Senatum?
Suspende exuvias armis & sanguine captas:
Congere cæsorum victrix diademata regum,
Frange sepulcrorum fœda ornamenta deorum:
Tunc tibi non terris tantum victoria parta,
Sed super astra etiam media servabitur æde.
Talia principibus dicta interfantibus, ille
Prosequitur, magnisque tubam concentibus inflat:
Allegat morem veterum, nil dulcius esse
Adfirmat solitis, populosque hominesque teneri
Lege sua. sicut variæ nascentibus, inquit,
Contingunt pueris animæ: sic urbibus adfert
Hora diesque suum, quum primum mœnia surgunt,
Aut fatum, aut genium, cujus moderamine regnent.

Addit

Addit & arcanum rerum, verique latebras
Prosperitate aliqua deprendi posse secundi
Per documenta boni, si sint felicia, quæ quis
Experiendo probet: cessisse parentibus omne
Idolium semper feliciter, & pede dextro.
Enumerat longi vim temporis, excitat ipsam
Crinibus albentem niveis, & fronte vietam,
Ore reposcentem querulo sua numina Romam.
Libera sum, liceat proprio mihi vivere more.
Et quis erit, qui mille meos reprehenderit annos?
Uno omnes sub sole siti, vegetamur eodem
Aere, communis cunctis viventibus aura.
Sed qui sit, qualisque Deus, diversa sequuti
Quærimus, atque viis longe distantibus unum
Imus ad occultum. proprius genti cuique est mos;
Per quod iter properans, eat ad tam grande profundum.
His tam magnificis, tantaque fluentibus arte,
Respondat vel sola fides, doctissima primum
Pandere vestibulum veræ ad penetralia sectæ.
Nam quum divinis agimus de rebus, & illum
Qui vel principio caruit, vel fine carebit,
Quique Chao anterior fuerit, mundumque crearit,
Conjectare animo contendimus, exigua est vis
Humani ingenii, tantoque angusta labori:
Quippe minor natura, aciem si intendere tentet
Acrius, ac penetrare Dei secreta supremi:
Quis dubitet victo fragilem lacessere visu,
Vimque fatigatæ mentis sub pectore parvo
Turbari, invalidisque hebetem succumbere curis?
Sed facilis fidei via provocat omnipotentem
Credere, qui bona non tantum præsentia donat,
Sed ventura etiam, longisque intermina seclis
Promittit, ne totus eam resolutus inane
In nihilum, pereamque brevem post luminis usum.
Muneris auctores ipso de munere pendas.
Æterna æternus tribuit, mortalia confert
Mortalis, divina Deus, peritura caducus.
Omnia quæ tempus peragit, quæque exitus aufert,
Vilia sunt brevitate sui, nec digna perenni
Largitore, cui propria est opulentia, numquam
Desinere, idque homini dare, quod non desinet umquam.
Nam si corruptum, corrumpendumve Deus quid
Præstat, habetque nihil quod sit pretiosius istis:
Pauper, & infirmus, & summo indignus honore,
Et non omnipotens, sed inanis numinis umbra est.
Hac ratione fides sapienter conjicit, immo
Non dubitat verum esse Deum, qui quod sumus, & quod
Vivimus, illæsum semper fore, si mereamur,
Nos sperare jubet: Cælestia si placet, inquit,
Scandere, terrenas animo depellite curas.
Nam quantum subjecta situ tellus jacet infra,
Dividiturque ab humo convexi regia cæli,
Tantum vestra meis distant mundana futuris,
Dira bonis, scelerata piis, tenebrosa serenis.
Quidquid obire potest, fugiatis censeo: quidquid
Naturæ ratione capit vitium, atque senescit,
Pro nihilo, in nihilum quia sunt reditura, putetis.
Cuncta quidem quæ gignit humus, quæ continet, ipsa
Principio institui, nitidoque insignia mundo
Ornamenta dedi, speciosaque semina finxi.
Sed tamen esse modum volui, parcisque fruenda
Moribus indulsi, quantum moribundus & æger
Corporis & vitæ volucris sibi posceret usus:
Non ut captus homo studiis, & inanitet ardens,
Duceret omne bonum positum in dulcedine rerum,
Et specie tenui, quas currere tempore jussi.
Atque ævum statui, sub quo generosa probarem
Pectora: ne torpens, & non exercita virtus,
Robur enervatum gereret sine laude palæstræ.
Illecebrosus enim sapor est, & pestifer horum,
Quæ dum prætereunt, miro oblectamine mentes
Implicitas, vinctasque tenent. vincenda voluptas,
Elaqueanda animi constantia, ne retinaclis
Mollibus ac lentis nexa & captiva prematur.
Nitendum summis conatibus, inter acerba
Sectandum virtutis iter, ne suavia fluxæ
Conditionis amet nimium: ne congerat aurum,
Nec varios lapidum cupide spectare colores
Ambitiosa valit, nec se popularibus auris
Ostentet, pulchroque inflata tumescat honore:
Ne natale solum, patrii ne jugera ruris
Tendat, & externos animum diffundat in agros:
Et ne corporeis addicat sensibus omne
Quod vult, aut quod agit: ne præferat utile justo,
Spemque in me omnem statuat; numquam peritura
Quæ dedero sunt, æternum mea dona manebunt.
Hæc igitur spondente Deo, quis fortis & acer,
Virtutisque capax, breve quidque perennibus in se
Prætulerit? vel quis sapiens potiora putarit
Gaudia membrorum, quam vivæ præmia mentis?
Nonne hominem ac pecudem distantia separat una;
Quod bona quadrupedum ante oculos sita sunt? ego contra
Spero, quod extra aciem longum servatur in ævum?
Nam si tota mihi cum corpore vita peribit,
Nec poterit superesse meum post funera quidquam,
Quis mihi regnator cæli? quis conditor orbis?
Quis Deus? aut quæ jam merito metuenda potestas?
Ibo per impuros fervente libidine luxus,
Incestabo thoros, sacrum calcabo pudorem,
Inficiabor habens aliquod sine teste propinqui
Depositum, tenues avidus spoliabo clientes:
Longævam perimam magico cantamine matrem.
Tardat anus dominum dilata morte secundum.
Nec formido malum, falluntur publica jura.
Lex armata sedet, sed nescit crimen opertum:
Aut si res pateat, judex corrumpitur auro.
Rara reos justa percellit pœna securi.
Sed quid ego hæc meditor? revocat Deus ecce severa
Majestate minax, negat interitura meorum
Per mortem monimenta operum. Non occidet, inquit,
Interior qui spirat homo: luet illa perenne
Supplicium, quod subjectos male rexerit artus.
Nec mihi difficile est liquidam circumdare flammis
Naturam, quamvis perflabilis illa feratur
More noti: capiam tamen, & tormenta adhibebo
Ipse incorporeus, ac spirituum sator unus.
Quin & corporibus parilia consortia pœnæ
Decernam: possum quoniam renovare favillas
Antiquam in faciem, nec desperanda potestas:
Qui potui formare novum, reparabo peremptum.
Non desunt exempla meæ virtutis in ipsis
Seminibus. natura docet revirescere cuncta
Post obitum. siccantur enim pereunte vigore
Quo vixere prius. tunc sicca & mortua sulcis
Aut foveis mandata latent, & more sepulchri
Obruta, de tumulis redivivo germine surgunt.
Numquid nosse potes, vel conjectare, quis istud
Tam solers opifex struat? aut quæ vis agat intus?
Nil vos, o miseri, Physicorum dogmata fallant.
En ego gignendi Dominus, ac restituendi
Quod periit, fluxitque, potens: siccissima quæque
In veteres formas aut flore aut fronde reduco.

Idque

Idque ipſum quandoque homini facturus, ioanſ
Surgat ut ex cioere, ſtructuraque priſtina conſtet,
Quæ mihi pro meritis, vel per tormenta rependat
Crimina, vel ſummæ virtutis in aree coruſcet,
Non peritura debinc quacumque in ſorte manebit.
  Interea, dum miſta viget ſubſtantia in unoni,
Sit memot auctoris proprii, veneretur & otet
Artificem ſubmiſſa ſuum. non condidit alter
Halantis animæ figmentum, & corporis alter:
Nec bona præſentis vitæ numeroſa gubernant
Numina, non alius ſegetes & ſpicea farra
Suppeditat Deus, haud alius dat muſta racemis,
Purpureumque gravi ſundit de palmite ſuccum.
  Ipſe ego ſum, virides oleas pingueſcere baccis
Qui facio, Graja quas Pallade fingitis ortas,
Et qui Lucinas tribuo naſcentibus horas.
Duplex lege mea pet mutua fœdera ſexus
Gignere amat ſobolem, generiſque propagine gaudet,
Quem vos laſcivis violatis amoribus ignem.
Et ſtupra veſtra Deæ Veneris præteaitis umbra.
Unos ego elementa rego, nec mole laboris,
Ut miter, infirmuſve aliquis, fragiliſve fatigor.
Lux immenſa mihi eſt, nec morte ſolubilis ætas,
Senſibus & veſtris haud intellecta vetuſtas.
Inde miniſteriis ad tot moderamina mundi
Non egeo, nec participes, ſocioſve requiro.
  Porro aotem Angelicas legiones, quas mea fecit
Dextera, noſſe meum eſt, & quæ natura creatis
Subſiſtat, qualeſque mihi ſerventur ad oſus.
To, me præterito, meditaris uumina mille,
Quæ ſimules parere meis virtutibus, ut me
Per varias partes minoas, cui uolla recidi
Pars aot forma poteſt: quia ſum ſubſtantia ſimplex,
Nec pars eſſe queo. ſolis diviſio rebus
Compoſitis, factiſque ſubeſt: me nemo creavit,
Ut ſcindi valeam, cunctarum cooditor uous.
Crede, quod ex nibilo formavi. pars mea non eſt.
Quare age mortalis, ſoli mihi conſtrue templum,
Meque unum venerare Deum: cæmenta remitto,
Et quæ ſaxa Paros ſecat, & quæ Punica rupes,
Quæ viridis Lacedæmon babet, maculoſaque Syonas.
Nativum nemo ſcopuli mihi deſicet oſtrum:
Templum mentis amo, non marmoris. aurea in illo
Fondamenta maneut fidei, ſtructura nivali
Conſurgit pietate nitens: tegit ardua culmen
Juſtitia: iuterius ſpargit ſola picta rubenti
Flore pudicitiæ pudor almus, & atria ſervat.
Hæc domus apta mibi eſt, hæc me pulcherrima ſedes
Accipit, æterno cæleſtique boſpite digna.
Nec novus hic locus eſt: fluxit mea gloria iu artus,
Et lux vera Dei. Deus illuſtravit aluminam
Materiem, corpuſque parens habitabile fecit
Ipſe ſibi, placito ut poſſet requieſcere templo.
  Condideram perfectum hominem, ſpectare ſuperna
Mandaram, totis converſum ſenſibus iu me
Recto habitu, celſoque ſitu, & ſublime tuentem:
Sed deſpexit humum, ſeque inclinavit ad orbis
Divitias, pepulitque meum de pectore Numen.
Reſtituendus erat mihimet: ſubmiſſus in illum
Spiritus ipſe meus deſcendit, & edita limo
Viſcera divinis virtutibus informavit.
Jamque homioem adſumptum ſummus Deus in Deitatem
Tranſtulit, ac noſtro docuit recaleſcere cultu.
  Scire velim præcepta patris quibus auribus hæc tu
Accipias, Italæ cenſor doctiſſime gentis.
An veterem tantum morem ratione relicta
Eligis? & dici patitur ſapientis acumen,
Ingeniumque viri? potior mihi priſtinus eſt mos;
Quam via juſtitiæ, pietas quam prodita Cælo,
Quamque fides veri, tectæ quam regula ſectæ.

SI quidquid rudibus mundi naſcentis in anois
Mos babuit, ſancte colete ac ſervare neceſſe eſt:
Omne revolvamus ſua per veſtigia ſeclum
Uſque ad principiom: placeat damnare gradatim
Quidquid poſterius ſucceſſor repperit uſus.
Orbe novo nulli ſubigebant arva coloni,
Quid ſibi ararra volunt? quid cora ſuperflua raſtri?
Iligmis melius ſaturatur glandibus alvus.
  Primi homines cuneis ſcindebant fiſſile lignum:
Decoquat in maſſam ferveus ſtrictura ſecures
Rurſus, & ad proprium reſtillet vena metallum.
Induvias cæſæ pecudes, & frigida parvas
Præbebat ſpelunca domos: redeamus ad aotra,
Pellibus hirſutis birtos ſumamos amictus.
Immanes quoudam populi feritate ſubacta
Edomiti, jam triſte fremant, iterumque ferinos
In mores redeant, atque ad ſua priſca recurraot.
Præcipitet Scythica juvenis pietate vietum
Votivo de ponte patrem, ſic mos fuit olim,
Cædibus infantum fument Saturnia ſacra,
Flebilibuſque truces reſonent vagitibus aræ.
  Ipſa caſas fragili texat gens Romula culmo,
Sic tradunt habitaſſe Remum. regalia fœno
Fulcra ſuperſternant, aut pelle Libyſtidis urſæ
Compoſitam cblamydem villoſo corpore geſtent.
Talia Trinacrius ductor vel Thuſcos habebant.
Roma antiqua ſibi non conſtat, verſa per æuum,
Et mutata ſacris, ornatu, legibus, armis,
Multa colit, quæ non coluit ſub rege Quirino:
Inſtituit quædam melius, nonnulla refugit;
Et morem variate ſuum non deſtitit, & quæ
Pridem condiderat jura, in contraria vertit.
  Quid mihi tu ritus ſolitos, Romane Senator,
Objectas? quum ſcita patrum, populique frequentes
In tabulis placiti ſententia flexa novarit?
Nunc etiam qooties ſolitis decedere prodeſt,
Præteritoſque habitus cultu damnare receoti,
Gaudemus compertum aliquid, tandemque retectum,
Quod latuit: tardis ſemper proceſſibus aucta
Creſcit vita hominis, & longo proficit uſo.
Sic ævi mortalis habet ſe mobilis ordo,
Sic variat natura vices, infantia repit,
Infirmus titubat pueri greſſuſque animuſque:
Sanguine præcalido fervet nervoſa juventa:
Mox ſtabilita venit maturi roboris ætas.
Ultima conſiliis melior, ſed viribus ægra,
Corpore ſuccumbit, mentem purgata ſenectus.
  His genus humanum per diſſona tempora fluxit
Curriculis ævum mutabile: ſic hebes inter
Primitias, merſumque ſolo, ceu quadrupes, egit.
Mox tenerum docili ingenio, jamque artibus aptum
Noſcendis, varia rerum novitate politum eſt,
Inde tumens vitiis, calidos adolevit in aooos,
Donec decocto ſolidaret robore vires.
Tempus adeſt, ut jam ſapiat divina, ſerenæ
Mentis conſilio, vivacius abdita ſolers
Quærere, & æternæ tandem invigilare ſaluti.
Quamquam ſi tantum ſtudium eſt, & cura vetuſti
Moris, & a priſco placet baud diſcedere ritu,
Extat in antiquis exemplum nobile libris,
Jam tunc diluvii ſub tempore, vel prios, uni
Inſer-

Inserviſſe Deo gentem, quæ prima tecentes
Incoluit terras, vacuoque habitavit in orbe.
Unde genus ducit noſtræ porrecta propago
Stirpis, & indigenæ pietatis jura reformat.
Sed quia Romanis loquimur de cultibus, ipſum
Sanguinis Hectorei populum probo, tempore longo
Non multos coluiſſe deos, rariſque ſacellis
Contentum, paucas poſuiſſe in collibus aras.
Innumeros poſt deinde deos virtute ſubactis
Urbibus, & claris peperit ſibi Roma triumphis,
Inter fumantes templorum armata ruinas
Dextera victoris ſimulacbra hoſtilia cepit,
Et captiva domum venerans ceu numina vexit.
Hoc ſignum rapuit bimaris de ſtrage Corinthi,
Illud ab incenſis in prædam ſumpſit Athenis.
Quaſdam victa dedit capitis Cleopatra canini
Effigies: quaſdam, domitis Ammonis arenis
Syrtica cornutas facies habuere tropæa.
Roma triumphantis quoties ducis inclyta currum
Plauſibus excepit, toties altaria divum
Addidit, & ſpoliis ſibimet nova numina fecit:
Numina, quæ patriis cum mœnibus eruta nullum
Præſidium potuere ſuis afferre ſacellis.
Cernis ut antiqui ſemper veſtigia moris
Greſſibus incertis varie titubaſſe probentur,
Adſciſcendo deos majoribus incompertos,
Seque peregrina ſub relligione dicaſſe,
Nec ritus ſervaſſe ſuos? quodcumque ſacrorum eſt,
Exulat, æternumque inimicam venit in urbem.
Fruſtra igitur ſolitis, prava obſervatio, inhæres.
Non eſt mos patrius quem diligis, improba, non eſt.
At ſolers oratur ait: Fataliter urbem
Sortitam, quonam Genio proprium exigat ævum.
Cunctis nam populis, ſeu mœnibus inditur, inquit,
Aut fatum, aut Genius noſtrarum more animarum,
Quæ ſub diſparili ſubeunt nova corpora ſorte.

PRUDENTIUS.

JAm primum qui ſit Genius, vel qui ſtatus illi
Competat, ignoro, & quid poſſit, & unde oriatur,
Spiritus informis, ſine corpore, formave, & ulla
Sit ſpecies, & quid ſapiat, quæ munera curet:
Contra, animas hominum venis vitalibus intus
Sic interfuſas intelligo, ſanguis ut ex his
Accipiat motumque levem, tenerumque vaporem.
Unde peterratis vegetet præcordia membris,
Frigida ſuccendat, riget arida, dura relaxet.
Sic hominis vitam ſibi temperat atque gubernat
Vivida mens, quam tu ficto componere tentas
Murorum Genio, qui nuſquam eſt, nec fuit unquam.
Quin & corporibus verſat mens viva regendis
Summum conſilium, fida ut tutacula nudis
Invalidiſque paret, metuenda pericula vitet:
Utile proſpiciat, varias agitetur ad artes,
Conſultet cui ſe domino ſubmittat, & orbis
Quem putet auctorem, quem rerum ſumma ſequatur.
At tuus hic urbis Genius, dicas volo, quando
Cœpit adhuc parvæ primum ſe infundere Romæ,
Fluxit ab uberibus nemoroſa in valle lupinis,
Infanteſque aluit, dum naſcitur ipſe, gemellos?
An cum vulturibus volitans ignota per auras
Umbra, repentinam traxit de nube figuram?
Culminibus ſummis ſedet, an penetralia ſervans,
Inſtituit mores, & jura forenſia condit?
An caſtrorum etiam foſſis intervenit? actes
Cogit ad arma viros, lituis ciet, urget in hoſtem?
Quæ quis non videat ſapientum digna cachinno?
Fingamus tamen eſſe aliquam, quæ talia curet,
Umbram ſive animam, per quam Reſpublica fatum
Hauſerit, & calidis animetur tota medullis:
Cur non hæc eadem de relligione colenda
Conſultat? cur non ſuſpectat libera cælum?
Cur ſibi præſcriptum non commutabile fatum,
Ut captiva, putat? geneſis cur vincula fingit?
Cur jam nolle licet, quod tunc voluiſſe licebat,
Erroreſque abolere ſuos, ac flectere ſenſus?
Sic ſeptingentis erravit circiter annis,
Lubricaque, & ſemper dubitans, quæ forma placeret
Imperii, & quæ regnandi foret æqua poteſtas.
Regius exortam jam tunc habuit ſtatus urbem,
Non ſine grandævis curarum in parte locatis,
Mox proceres de ſtirpe ſenum tractaſſe videmus
Clavum conſilii: plebeias inde catervas
Collatas patribus, miſtim ditionibus æquis,
Imperitaſſe diu, belloque & pace regendis.
Conſule nobilitas viguit, plebs ſiſa Tribuno eſt.
Diſplicet his ſubito ſtatus, & bis quina cteantur
Summorum procerum faſtigia, quos duodeni
Circumſtant faſces, ſimul & ſua quemque ſecuris.
Rurſus ſe geminis reddit ductoribus omnis
Publica res, & Conſulibus dat condere faſtos.
Ultima ſanguineus turbavit ſecla triumvir.
Fluctibus his olim Fatum, Geniuſve, Animaſve
Publicus erravit: tandem deprendere rectum
Doctus iter, caput auguſtum diademate cinxit,
Appellans patrem patriæ, populi atque Senatus
Rectorem, qui militiæ ſit ductor, & idem
Dictator, Cenſorque bonus, morumque magiſter,
Tutor opum, vindex ſcelerum, largitor honorum.
Quod ſi tot rerum gradibus toties variatis
Conſiliis, ægre tandem pervenit ad illud
Quod probet, ac ſancto reverentia publica ſervet
Fœdere: quid dubitat divina agnoſcere jura,
Ignorata prius ſibimet, tandemque retecta?
Gratemur, jam non dubitat: nam ſubdita Chriſto
Servit Roma Deo, cultus exoſa priores.
Romam, dico viros, quos mentem credimus urbis,
Non Genium, cujus fruſtra ſimulatur imago.
Quamquam cur Genium Romæ mihi fingitis unum?
Quum portis, domibus, thermis, ſtabulis ſoleatis
Adſignare ſuos Genios? perque omnia membra
Urbis, perque locos, Geniorum millia multa
Fingere, ne propria vacet angulus ullus ab umbra?
Reſtat ut & fatum ſimilis dementia cunctis
Ædibus imponat, paries ut quiſque ſub aſtro
Fundatus ſtructuſque ſuo, qua ſorte maneret,
Quando autem rueret, primis acceperit horis.
Adſcribunt ſaxis, Lacheſis male fortia fila,
Tectorumque trabes ſuſis pendere rotatis
Credunt, atque ipſis tribuunt decreta tigillis:
Ceu diſtet, cujus ſtellæ ſit fraxinus ortu
Eruta, quæ ſummum conſcenderet ardua culmen.
Denique nulla hominum res eſt, nulla actio mundi,
Cui non fatalem memorent incumbere ſortem.
Quæ quia conſtituunt, dicant cur condita ſit lex
Bis ſex in tabulis: aut cur rubrica minetur,
Quæ prohibet peccare reos, quos ferrea fata
Cogunt ad facinus, & inevitabile mergunt.
Quin & velle adigunt, pravum inſinuantia votum,
Ne liceat miſeris vetitum committere nolle.
Cedite, ſi pudor eſt, gladiumque retundite veſtrum:

Aspera nil meritos pœnis plectentia jura:
Antrum carcereum dissolvite, corpora sub quo
Agminis innocui saro peccante tenetis.
Nemo nocens, si fata regunt quod vivitur, ac fit:
Imo nocens, quicumque volans, quod non licet, audet.
Alterutrum quia velle suum ast, nec fata teatum
Imponunt homini, sed fit reus ipse suopte
Arbitrio, placitumque nefas & tacta rependit
Impia suppliciis, merito, non sorte peremptus.
Quisque fato putat esse locum, sciat omniparentem
Esse Deum nulli vetitum fatalibus astris,
Nec mathesis præscripto aliquo pia vota repelli.
Spirat enim majora animus, seque altius effert
Sideribus, transitque vias & nubila fati,
Et momenta premit pedibus, quæcumque putantur
Figere propositam natali tempore sortem.
Huc ades, omne hominum genus, huc concurrite & urbes,
Lux immensa vocat, factorem noscite vestrum,
Libera secta patet. nil sunt fatalia, vel si
Sunt aliqua, opposito vanescunt ittita Christo.

SEd multi duxare Dei per prospera Romam,
Quos colit ob meritum magnis donata triumphis.
Ergo age, bellatrix, quæ vis subjecerit, ede,
Europam, Libyamque tibi: dic nomina divum.
Jupiter ut Cretæ domineris, Pallas ut Argis,
Cynthius ut Delphis, tribuerunt omine dextro.
Isis Nilicolas, Rhodios Venus alma reliquit.
Venatrix Ephesum virgo, Mars dedidit Hebrum,
Destituit Thebas Bromius, concessit & ipsa
Juno suos Phrygiis servire nepotibus Afros:
Et quam subjectis dominam dea gentibus esse,
Si qua fata sinant, jam tum tenditque fovetque,
Jussit Romuleis addictam vivere frenis:
Perfidiane Deum indigenum cecidere tot urbes?
Destructæque jacent ipsis prodentibus aræ?
O pietas, o sancta fides, traduxit alumnos
Majestas infida locos, & creditur istis
Numinibus, quæ transfugio meruere sacrari?
An voluit servara suos, luctataque multum
Relligio infestas tentavit pellere turmas
Romanis obnixa globis? sed fortior illam
Virtus luctifico camporum in pulvere fregit.
Imo ita est: armis & viribus indiga veri
Victa superstitio est, & inanem gloria fugit.
Sed nec difficilis fuit, aut satis ardua genti
Natæ ad procinctus victoria, frangere inertes,
Molliaque omnigenum colla inclinare deorum.
Tunc cum Dictæis bellum Corybantibus aspet
Samnitis, Marsusque levi sudore gerebat.
Tum Mastigophoris, oleoque & gymnadis arte
Unctis pugilibus, miles pugnabat Etruscus,
Nec petaso insignis poterat Lacedæmone capta
Mercurius servare suas de clade palæstras.
Apenninicolam peditem, Cybeleius hostis
Congressu excipiens Asiam, defendere & Idam
Qui potuit, cogente acies in prælia Gallo?
Idalias nisi forte rosas, laurum citharœdi
Vatis, silvicolæ calamos arcumque puellæ
Dedere servitio, calcataque sacra domare
Difficilis operis fuit immensique laboris.
Fluctibus Actiacis signum symphonia belli
Ægypto dederat, clangebat buccina contra.
Insulterant tenues cymbæ, fragilesque faseli
Inter turritas Memphitica rostra liburnas:
Nil potuit Serapis Deus, & lattator Anubis.

Stirpis Juleæ ductute, exercitus ardens
Prævaluit, Boreæ quem miserat algidus axis.
Non armata Venus, non tunc clypeata Minerva
Venere auxilio, non divum degener ordo,
Et patria extorris, Romanis adfuit armis:
Victus & ipse prius, inimica nec agmina juvit,
Si tamen antiquum norat retinere dolorem.
Sed dicis, legisse deos, ubi sanctior usus
Templorum, cultu celebri, sine sina maneret.
Æneadumque ultro victricia signa virorum
Regis amore Numæ, nullo cogente, secutos.
Num Diomedis item tentoria, & acris Ulyssis
Castra volens Pallas, cæsis custodibus arcis,
Legit, ubi humenti sudaret mæsta sigillo?
Aut quoties ductor Macedum fortissimus altos
Templorum cineres victis cumulavit Amyclis:
Optarunt prædis Domini se numina capta
Misceri, Assyriæqua vehi Babylonis ad arcem?
Non fero Romanum nomen, sudataque bella,
Et titulos tanto quæsitos sanguine carpi.
Detrahit invictis legionibus, & sua Romæ
Præmia diminuit, qui, quidquid fortiter actum est,
Adscribit Veneri, palmam victoribus aufert.
Frustra igitur currus summo miramur in arcu
Quadrijuges, stantesque duces in curribus altis
Fabricios, Curios, hinc Drusos, inde Camillos,
Sub pedibusque ducum captivos poplite flexo
Ad juga depressos, manibusque in terga retortis,
Et suspensa gravi telorum fragmina trunco:
Si Brennum, Antiochum, Persen, Pyrrhum, Mithridatem,
Flora, Matuta, Ceres, & Larentina subegit.
His tamen auspiciis successus dextra dederunt
Omina lætificos, & felix adfuit ales.
Quid sibi vult virtus? quid gloria? si Corvinum
Corvus Apollineus penna vel gutture juvit?
Sed tamen hic corvus cur defuit exitiali
Forte die, infaustas tegerent quum funera Cannas,
Oppeteretque super congesta cadavera Consul?
Cur Cremeræ in campis, cornice vel oscine parrha,
Nemo Deum monuit perituros Marte sinistro
Tercentum Fabios, vix stirpe superstita in uno?
Nullane tristificis Tritonia noctua Carris
Advolitans præsto esse deam prænuncia Crasso
Prodidit? aut Paphiam niveæ vexere columbæ,
Cujus inauratum tremeret gens Persica limbum?
Sed video quæ te moveant exempla vetustæ
Virtutis: dices domitum terraque marique
Orbem: res lætas & prospera quæque retexis,
Milla triumphorum memoras ex ordine pompas,
Ductaqua per mediam spoliorum fercula Romam.
Vis dicam quæ causa tuos, Romane, labores
In tantum extulerit? queis gloria fotibus aucta
Sic cluat, impositis ut mundum frenet habenis?
Discordes linguis populos, & dissona cultu
Regna volens sociare Deus, subjungier uni
Imperio quidquid tractabile moribus esset,
Concordique jugo retinacula mollia ferre
Constituit, quo corda hominum conjuncta teneret
Relligionis amor: nec enim fit copola Christo
Digna, nisi implicitas faciet mens unica gentes.
Sola Deum novit concordia, sola benignum
Rite colit tranquilla patrem, placidissimus illum
Fœderis humani consensus prosperat orbi,
Seditione fugat, sævis exasperat armis,
Munere pacis alit, retinet pietate quieta.
Omnibus in terris, quas continet occidualis

Ocea-

Oceanus, roſeoque aurora inluminat ortu,
Miſcebat Bellona ſurens mortalia cuncta,
Armaratque feras in vulnera mutua dextras.
Hanc frenaturus rabiem Deus, undique gentes
Inclinare caput docuit, ſub legibus iiſdem,
Romanoſque omnes fieri, quos Rhenus & Iſter,
Quos Tagus auriſluus, quos magnus mundat Hiberus,
Corniger Heſperidum quos interlabitur, & quos
Ganges alit, tepidique lavant ſeptem oſtia Nili.
Jus fecit commune pares, & nomine eodem
Nexuit, & domitos fraterna in vincla redegit.
Vivitur omnigenis in partibus, haud ſecus ac ſi
Cives congenitos concludat mœnibus unis
Urbs patria, atque omnes lare conciliemur avito,
Diſtantes regione plagæ, diviſaque ponto
Littora conveniunt nunc per vadimonia ad unum,
Et commune forum, nunc per commercia & artes
Ad cœtum celebrem, nunc per genialia fulcra
Externi ad jus connubii: nam ſanguine miſto
Texitur elternis ex gentibus una propago.
Hoc actum eſt tantis ſucceſſibus atque triumphis
Romani imperii, Chriſto jam tunc venienti
Crede parara via eſt, quem dudum publica noſtræ
Pacis amicitia ſtruxit moderamine Romæ.
Nam locus eſſe Deo quis poſſet in orbe feroci,
Pectoribuſque hominum diſcordibus & ſua jura
Diſſimili ratione tuentibus, ut fuit olim?
Sic incompoſitos humano in pectore ſenſus,
Disjunctaſque animi turbato fœdere partes,
Nec liquida inviſit ſapientia, nec Deus intrat.
At ſi mentis apex regnandi jure peritus,
Pugnacis ſtomachi pulſus, fibraſque rebelles
Frenet, & omne jecur ratione coerceat una,
Fit ſtabilis vitæ ſtatus, & ſententia certa
Haurit corde Deum, Domino & ſubjungitur uni.
En ades omnipotens, concordibus influe terris:
Jam mundus te, Chriſte, capit, quem congrege nexu
Pax & Roma tenent: capita hæc & culmina rerum
Eſſe jubes, nec Roma tibi ſine pace probatur.
Et pax ut placeat, facit excellentia Romæ,
Quæ motus varios ſimul & ditione coercet,
Et terrore premit: nec enim ſpoliata priore
Robore virtutis ſenuit, nec ſecula ſenſit,
Nec tremulis, quum bella vocant, capit arma lacertis:
Nec tam degeneri venerandis ſupplicat ore
Principibus, quam vult prænobilis ille Senator,
Orandi arte potens, & callida fingere doctus,
Mentitumque gravis perſonæ inducere pondus:
Ut Tragicus cantor ligno tegit ora cavato,
Grande aliquod cujus per hiatum crimen anhelet.

SI vocem ſimulare licet, nempe aptior iſta
Vox Romæ eſt, quam nunc ejus ſub nomine promam.
Quæ quia turpe putat templorum flere repulſam,
Ægidaque in dubiis pro ſe pugnaſſe periclis
Dicere, ſeque gravem ſenio inclinante fateri,
Ductores complexa ſuos, ſic læta profatur:
O clari ſalvete duces, generoſa propago
Principis invicti, ſub quo ſenium omne renaſcens
Depoſui, vidique meam flaveſcere rurſus
Caniciem: nam quum mortalia cuncta vetuſtas
Imminuat, mihi longa dies aliud parit ævum,
Quæ vivendo diu didici contemnere finem.
Nunc nunc juſta meis reverentia competit annis,
Nunc merito dicor venerabilis: & caput orbis,
Quum galeam ſub fronde oleæ, criſtaſque rubentes
Concutio, viridi velans fera cingula ſerto,
Atque armata Deum ſine crimine cædis adoro.
Crimen enim, piget heu, crimen perſuaſerat atrox
Jupiter, ut ſacro juſtorum ſanguine tincta
Aſſuetum bellis ſcelerarem funere ferrum.
Illius inſtinctu primus Nero matre perempta
Sanguinem Apoſtolicum bibit, ac me ſtrage piorum
Polluit, & proprium facinus mihi ſævus inuſſit.
Poſt hunc & Decius jugulis bacchatus apertis
Inſanam pavit rabiem: mox hæc ſitis arſit
Multorum ſimilis, per vulnera triſtia flagrans,
Extrahere inſignes animas, ac ludere pœnis,
Undanteſque meum in gremium diffundere mortes,
Et ſub jure fori non noxia colla ſecare.
Hac me labe ream modo tempora veſtra piatunt:
Vivo pie vobis autoribus, impia pridem
Arte Jovis fateor: quid enim non ille cruentum
Tradidit? aut quid mite ſibi, placidumve popoſcit?
Qui, dum præmetuit cultus ‍inoleſcere Chriſti,
Sæviit, ac miſerum fœdavit ſanguine ſeclum.
Et ſunt, qui vobis bella exprobrare ſiniſtra
Non dubitent, poſtquam templorum ſprevimus aras,
Affirmentque Libyn Collinæ a cardine portæ
Annibalem Jovis imperio, Martiſque repulſum:
Victores Senonas Capitoli ex arce fugatos,
Quum ſuper e celſo pugnarent numina ſaxo.
Qui mihi præteritam cladem, vetereſque dolores
Inculcant iterum: videant me tempore veſtro
Jam nil tale pati. nullus mea barbarus hoſtis
Cuſpide clauſtra quatit: non armis, veſte, comiſque
Ignotus, capta paſſim vagus errat in urbe,
Tranſalpina meam rapiens in vincula pubem.
Tentavit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam patrio veniens juratus ab Iſtro,
Has arces æquare ſolo, tecta aurea flammis
Solvere, maſtrucis proceres veſtire togatos.
Jamque ruens, Venetos turmis protriverat agros,
Et Ligurum vaſtarat opes, & amœna profundi
Rura Padi, Thuſcumque ſolum victo amne premebat.
Depulit hos nimbos equitum non pervigil anſer,
Proditor occulti tenebroſa nocte pericli:
Sed vis cruda virum, præfractaque congredientum
Pectora, nec trepidans animus ſuccumbere leto
Pro patria, & pulchram per vulnera quærere laudem.
Numquid & ille dies Jove contulit auſpice tantum
Virtutis pretium? dux agminis, imperiique
Chriſtipotens nobis juvenis fuit, & comes ejus
Atque parens Stilico: Deus unus Chriſtus utrique.
Hujus adoratis altaribus, & cruce fronti
Inſcripta, cecinere tubæ, prima haſta draconis
Præcurrit quæ Chriſti apicem ſublimior effert.
Illic terdenis gens exitiabilis annis
Pannoniæ, pœnas tandem deleta pependit.
Corpora famoſis olim ditata rapinis
In cumulos congeſta jacent: mirabere ſeris
Poſteritas ſeclis inhumata cadavera late,
Quæ Pollentinos texerunt oſſibus agros.
Si potui manibus Gallorum exciſa levare
De cinerum ſqualore caput, redeunte Camillo
Signa renitendi fumans ſi fronte recepi:
Si potui miſeras ſertis redimire ruinas,
Et male pendentes lauro præcingere turres,
Quo te ſuſcipiam gremio, fortiſſime princeps?
Quos ſpargam flores? quibus inſertabo coronis
Atria? quæ feſtis ſuſpendam pallia portis?
Immunis tanti belli, ac te ſtante ſub armis

Libera, & aure tanus Geticos experta tumultus;
Scande triumphalem currum, spoliisque receptis
Huc Christo comitante veni, data vincula damam
Captivis gregibus. manicas deponite lougo
Tritas servirio, matrum, juvanumqua catervæ.
Dediscat servire senex laris exul aviti,
Discat & ad patrium limen genitrica reversa
Iagenuum se nosse puer. rimor omnis abesto.
Vicimus: exultare libet. quid tale repulso
Pœnorum quondam duca contigit? ille petit
Postquam perculerat sremefacta repagula portæ,
Bajanis resolutus aquis durissima luxu
Robora destituit, ferrumque libidiue fregit.
At noslar Stilico cungressus comminua ipsa
Ex acia ferrata virum dare targa coegit.
Hic Christus nobis Deus adfuit, & mara virtus:
Illic lascivum, Campania fertilis, hostam
Deliciæ vicara tuæ: non Juppiter acrem
Proteait Fabium, sed vicit amœna Tarentus,
Quæ dedit illecebris domitum calcare tyrannum.
His ago pro meritis quæ præmia digna rependam
Non habeo. membra flatuis effingate vile est.
Virtutem uil vile decet: nam vile, quod ætas
Eripit. æra cadunt, aut fulvum deftuit aurum;
Aut candor perit argenti, si desuit usua,
Et fuscata situ corrumpit veua colorem.
Viva tibi princeps debetur gloria, vivum
Virtutis pretium, decua immortale sequuto.
Ragnator mundi Christo sociabere iu ævum,
Quo ductora meum trahis ad cælestia regnum.
Nil ta permoveat magni vox Rhetoris, oro,
Qui sub lagari specie sacra mortua plorans,
Iugenii telis & sandi viribus audet
Heu nostram tantare fidem: uec te videt ac me
Devotos, Augusta, Deo, cui sordida templa
Clausimus, & madidas fanie dejecimus aras.
Unus nostra regat, servetqua palatia Christus.
Na qais Romuleas dæmon jam novarit arces,
Sed soli pacis Domino mea serviat aula.
Sic affata pios Roma exoravit alumnos,
Sperucre lagatum non admittenda petentam,
Legatum Jovis ax adytis ab aruspica missum:
At uon a patria: patriæ nam gloria Christus.
Præsistit tamen affirmans iter esse viaudi
Multifidam, variumque, Deus cum quæritur unus.
Hinc alios, ast inde alios properare seorsim
Quemqaa per anfractus proprios: sed compita eodem
Fina coarctari, simul & concurrere iu uuum.
Quin etiam cælum, atque solum, ventos, mare, nubes
Omnibus iu communa dari, val qui colimus ta,
Christa, val exta litant sculptis qui tabida saxis.

NOn uego, communem cunctis viventibus usum
Aaris, astrorum, pelagi, telluris & imbris.
Imo etiam injustus paritet, justusque sub uno
Aae habitant, unas capit impius & pius auras,
Castus & incestus, meratrix & nupta: nec alter
Ore sacerdotis, quam mirmillonis anhalat
Spiritus, aerio vitam qui temperat haustu.
Nubes varna pluit Zephyro impellente, sed æque
Furis & innocui fœcundat rura coloui.
Gurgitis æstivi sic pura fluenta viator,
Ut latro fessus, adit: sic piratia mara servit,
Ut marcatori: nec fluctus seciua hosti
Obsequitur, quam cum licitæ fert transtra carinæ.
Ergo capax utriusque tei natura creandis
Se præbet populis, uec habet discernere dispar
Viventum meritum, quos tautum pascere jussa est.
Servit enim mundus, non indicat: hoc sibi summus
Naturæ Dominus præscripta in tempora servat.
Nunc adsunt homini data munera legibus iisdam,
Queis concessa semel. fons liquitur, amnis iuundat,
Velivolam ratibus mare finditur, influit imber,
Aura volat tanuis, vegetatur mobilis aer,
Et res naturæ fit publica, promptaqua cunctis,
Dum servant elamenta suum famulantia cursum.
Sic probus, atque raus capitalis criminis iisdam
Sideribus, facilisqua poli bonitata fruuntur.
Vivere commune est, sed non commune mereri.
Deniqua Romanus, Daha, Sarmata, Vandalus, Huonus,
Gatulus, Garamas, Alemannus, Saxo, Galaulas,
Una omnes gradiuntur humo, cœlum omnibus unum ast,
Unus & Oceanus, nostrum qui continet orbem.
Addo aliud: nostros porant animalia fontes:
Ipso rora mihi sages est, quo gramen onagris,
Sordida sua uostro amne natat, nostra intrat & ipsos
Aura canes, animatqua levi sara corpora flatu.
Sed tantum distant Romana & barbara, quantum
Quadrupedes bipedi adjunctæ, mutæ a loquenti:
Quantum etiam qui rita Dei præcepta sequuntur,
Cultibus a stolidis, & eorum erroribus absunt.
Non facit ergo pares in relligione tenanda
Aeris & cœli communio: corpora tantum
Gignit, alit, reparat, recidivaque semina servat.
Nec refert cujus generis, cujusve figuræ,
Aut cujus mariti: modo sint ut corpora terra
Edita, terreuis quibus est vigor ex elementis:
Artificis quia patris opus discrimine nullo
Influit in medium, nec avaro munere currit,
Aute datum, quam primus homo sordescaret Adam.
Nec vitio utantum restrictum deficit, aut sa
Subtrahit indignis, nec fœda & turpia vitat.
Haud aliter solis radius, quum luminat omnes
Diffuso splendore locos, ferit aurea tacta,
Sed ferit & nigro fordantia culmina fumo:
Intrat marmoribus Capitolia clara: sed intrat
Carceria & rimas, & terra fotamina clausi
Stercoris, & spurcam redolenti iu fornice cellam.
Sed uon illud arunt obscura ergastula. quod sunt
Regia gemmato laquearia fulva metallo:
Nempe magis non illud erunt qui numau iu urnis
Quærunt, ac tumulis, & larvas sanguina placant,
Quot sunt, qui summum cœli Dominum vanarantur,
Justitiamque litant, & templum pectoris oruant.
Secretum sed grande nequit rationis opertæ
Quæri aliter, quam si sparsis via multiplicetur
Tramitibus, & centenos terat orbita callas
Quæsitura Deum variata indaga latentem:
Longa aliud verum ast: nam multa ambago viarum
Anfractus dubios haber, & perplexius errat:
Sola errore caret simplex via, nescia flecti
Iu diverticulum, biviis nec pluribus anceps.
Non tameu inficior, duplea occurrere nobis
Semper itar, geminis mortalia partibus ire,
Quum dubitant, quonam ferat lgnorautia gressum,
Altara multifida est: at simplex altera, & unum
Una Deum sequitur; divos colit altara plures,
Et tot sunt ajus divortia, quot tamplorum
Signa, quot aereis volitant phantasmata monstris.
Aut hos thyrsigeri rapit ad Dionysia Bacchi,
Illicit aut alios ad Saturnalia festa.
Aut docet, occultus quæ sacra Diespiter infans

Inter

Inter tinnitus solvi sibi poscat abenos.
Jamque lupercales ferulæ, nudique petuntur
Discursus juvenum, Megalesius hinc spado diris
Incensus furiis, cæca ad responsa vocatur.
Sunt qui quadriviis brevioribus ire parati
Vilia Niliacis venerantur oluscula in hortis,
Porrum & cepe deos imponere nubibus ausi,
Alliaque, & Seraphin cæli super astra locare.
Isis enim, & Serapis, & grandi simia cauda,
Et crocodilus idem, quod Juno, Laverna, Priapus.
Hos tu Nile deos colis, & tu Tybris adoras.
Vna superstitio est, quamvis non concolor error.
Hinc alia exoritur tenebrosis tecta frutetis
Semita, quam pecudes & muta animalia carpunt,
Quæque latent silvis: operitur nescia cæli
Mens hominum, sævo vivens captiva tyranno.
Hæc putat esse Deum nullum: namque omnia verti
Casibus, & nullo sub præside cæla rotari.
Hoc iter haudquaquam magno discrimine distat
Hisce viis, quas vos teritis, qui numina multa,
Et portenta, Deum summum, numerosa putatis.
Simplicis ergo viæ dux est Deus: ille per unam
Ire jubet mortale genus: quam dirigit ipse
Sublimis dextro celsam ad fastigia clivo.
Prima viæ facies inculta, subhorrida, tristis,
Difficilis, sed fine sui pulcherrima, & amplis
Prædita divitiis, & abundans luce perenni,
Et quæ præteritos possit pensare labores.
Multiplici dæmon sed adest, qui parte sinistra
Centifidum confundit iter, trahit inde sophistas
Barbatos, trahit hinc opibus vel honore potentes,
Illicit & volucrum linguis, & aruspice fallit,
Instigat bacchantis anus ambage Sibyllæ:
In magicas artes trahit, involvitque mathesin,
Omine sollicitat, capit augure, territat extis.
Cernis ut una via est multis anfractibus errans,
Talem passa ducem, qui non sinat ire salutis
Ad dominum, sed mortis iter per devia monstrat?
Devia picta bonis brevibus, sed fine sub ipso
Tristia, & in subitam præceps immersa charybdim.
Ite procul gentes, consortia nulla viarum
Sunt vobis cum plebe Dei. discedite longe,
Et vestrum penetrate chaos, quo vos vocat ille
Prævius infernæ perplexa per avia noctis.
At nobis vitæ dominum quærentibus unum
Lux iter est, & clara dies, & gratia simplex.
Spem sequimur, gradimurque fide, fruimurque futuris,
Ad quæ non veniunt præsentis gaudia vitæ,
Nec currunt pariter capta & capienda voluptas.

Ultima legati defleta dolore querela est,
Palladiis quod farra focis, vel quod stipis ipsis
Virginibus, castisque toris alimenta negentur:
Vestales solitis fraudentur sumptibus ignes.
Hinc ait & steriles frugescere rarius agros,
Et tristem sævire famem, totumque per orbem
Mortales pallere inopes, ac panis egenos.
Quæ tanta extiterit præsenti tempore, tamque
Invidiosa fames, quam Triptolemi, Cererisque
Moverit ira, penu pro virginis ulciscendo:
Non memini, nec tale aliquid vel fama susurrat.
Audio per Pharios Nilum discurrere campos
More suo, viridisque sata stagnare Canopi.
Haud venit a sicco qui flumine nuncius affert
Jejunam squalere siti sub pulvere Memphim,
Nec Pelusiacæ limum sudare paludis.
Num fons arcano naturæ tectus operto
Aruit? & tenuem vix stillat vena liquorem?
Num refugus nostras odit præstringere ripas
Amnis, & eoustos cursum deflectit ad Indos?
Num tractu in medio bibulus vorat alveus undam
Fluminis, & subito stagna absorbentur hiatu?
Ne sulcos operire vadis, neve arida possint
Ægypti per plana trahi, glebasque rigentes
Infusis ad pingue lutum mollire fluentis,
Unde seges late crinitis fluctuet agris,
Densius & gravidis se vestiat æquor aristis?
Respice num Libyci desistat ruris arator
Frumentis onerare rates, & ad ostia Tybris
Mittere triticeos in pastum plebis acervos?
Numne Leontini sulcator solvere campi
Cesset frugiferas Lilybæo ex littore cymbas?
Nec det vela fretis, Romana nec horrea rumpat
Sardorum congesta vehens granaria classis.
Ergo pyris mensas silvestribus implet arator
Pœnus, & avulsas Siculus depascitur herbas?
Jamque Remi populo quernas Sardinia glandes
Suppeditat, jam corna cibus lapidosa Quiritum?
Quis venit esuriens magni ad spectacula circi?
Quæ regio gradibus vacuis jejunia dira
Sustinet? aut quæ Janiculo mola muta quiescit?
Quantos quæque ferat fructus provincia, quamque
Ubere fœcundo large fluat orbis opimus,
Indicio est annona, tuæ quæ publica plebi,
Roma, datur, tantæque manus longa otia pascit.
Sit fortasse aliquis paulo infœcundior annus:
Nil mirum, nec in orbe novum didicere priores,
Perpessi plerumque famem, si tabidus aer
Siccavit tenues ardenti sidere nubes:
Nec vernas infudit aquas creberrimus imber
Fruge nova & viridi: si messis adulta, priusquam
Conceptas tenero solidaret lacte medullas,
Afflatum calido succum contraxit ab Euro,
Jejunosque tulit calamos, atque irrita vota
Agricolæ, sterilis stipularum silva fefellit.
His (ni fallor) ager vitiis corruptus, & ante
Subjacuit, quam Palladium, quam Vesta, penates
Sub lare Pergameo servarent igne reposto,
Quem Priami genitor conductis mœnia fabris
Extrueret, quem virgo suas fundaret Athenas
Pallas: in his quoniam Vestalis origo favillæ
Urbibus, ut memorant, primo de fomite sumpta est,
Sacraruntque focos, aut Phryx, aut Graius alumnos?
Antiquis elementa labent erroribus, ac de
Legitimo discussa modo plerumque feruntur
In casus alios, quam lex habet, aut iter anni.
Nunc consumit edax segetem robigo maligni
Aeris ex vitio, nunc culpam vere tepenti
Post zephyros gelidi glacies Aquilonis inurit,
Ambustumque caput culmi fuligine tingit.
Seminis aut teneri turgens dum germinat herba,
Continuis nimiisque perit constricta pruinis,
Nec potis est tenuem telluri affigere fibram:
Mox ejecta solo glacie fidente superstes,
Nudaque subducto radix avellitur arvo.
Ancipites tribuli subeunt, & carduus horrens:
Hos fert sicca sitis, hunc ebrius educat humor,
Temperies effusa minus, vel plus, agit istos
Terrarum morbos, & mundum vulneret ægrum.
Non aliter nostri corruptus corporis usus
In vitium plerumque cadit, nec in ordine recto
Perstat, & excessu moderaminis afficit artus:

Unus enim status est mundique & corporis hujus
Quod gerimus: natura eadem sustentat utrumque.
Edita de nihilo crescunt, nihilumque futura.
Aut titubant morbis, aut tempore victa senescunt.
Nec natura caret vitio, cui terminus instat.
Semper, crede, polus variis proventibus annos
Texuit: hos multa ditavit fruge fluentes:
Quosdam infelices astris damnavit iniquis,
Spe cassa, & sterili curam frustratos agrestem.
Sed si Vestales ulciscitur ista puellas
Pestis, ab infido quæ gignitur improba mundo,
Cur non Christicolum tantum populatur agellos,
Per quos virginibus vestris stata dona negantur?
Utimur & ruris reditu, & ratione colendi:
Exercere manum non pœnitet: & lapis illic
Si stetit, antiquos quem cingere sueverat error
Fasciolis, vel gallinæ pulmone rogare,
Frangitur, & nullis violatur Terminus extis:
Et quæ fumificas arbor vittata lucernas
Servabat, cadit ultrici succisa bipenni.
Nec tamen idcirco minor est aut fructus agelli,
Aut tempestatis clementia læta serenæ,
Tempetet aut pluvios cui culta novalia ventos.
Sed nec magno opus est frugi viventibus, & quum
Maxima proveniunt, non amplo in gaudia censu
Solvimur, inque lucrum studio exultamus avaro.
Nam quibus æternum spes informatur in ævum,
Omne bonum tenue est, quod præsens ingerit ætas.
O felix nimium sapiens, & rusticus idem,
Qui terras, animumque colens, impendit utrisque
Curam pervigilem, quales quos imbuit autor
Christus, & adsumptis dedit hæc præcepta colonis:
Semina quum sulcis committitis, arva cavete
Dura lapillorum macie, ne decidat illic,
Quod seritur: primo quoniam præfertile gramen
Luxuriat, succo mox deficiente sub æstu
Sideris igniferi sitiens torretur, & aret.
Neve in spinosos incurrant semina vepres:
Aspera nam segetem surgentem vincula texunt:
Ac fragiles calamos nodis rubus arctat acutis.
Et ne jacta viæ spargantur in aggere grana,
Hæc avibus quia nuda patent, passimque volator,
Immundisque jaceant fœda ad ludibria corvis.
His deus agricolam confirmat legibus. ille
Jus cœleste patris non summa intelligit aure,
Sed simul & cordis segetem disponit, & agri,
Ne minus interno niteant præcordia cultu,
Quam cum læta suas ostentant jugera messes.
Extirpamus enim sentos de pectore vepres,
Ne vitiosa necent germen vitale flagella,
Ne frugem segetemque animæ spinosa malorum
Impediat sentis scelerum peccantine crebro,
Glarea ne tenuis jejunis siccet arenis
Marcentem sub corde fidem: ne pectoris æstus
Flagret, & affectis urat charismata venis.
Denique ne jecoris detrita in parte relinquat
Vilis cura Deum, ne spem qua vescimur intus
Deserat, obscœnisque avibus permittat edendum,
Et projecta fides hosti sit præda volucri.
Talis nostrorum solertia centuplicatos
Agrorum redigit fructus: quibus acrius instat,
Nec metuit ne congestum populetur acervum
Curculio, vel nigra cavis formica recondat.
Sunt & virginibus pulcherrima præmia nostris,
Et pudor, & sancto tectus velamine vultus,
Et privatus honos, nec nota & publica forma,
Et raræ tenuesque epulæ, & mens sobria semper,
Lexque pudicitiæ vitæ cum fine peracta.
Hinc decies seni rediguntur in horrea fructus,
Horrea nocturno non unquam obnoxia furi.
Nam cælum fur nullus adit, cælestia numquam
Fraude resignantur: fraus terris volvitur imis.
Quæ nunc Vestalis sit virginitatis honestas,
Discutiam, qua lege regat decus omne pudoris.
Ac primum parvæ teneris capiuntur in annis,
Ante voluntatis propriæ quam libera secta
Laude pudicitiæ fervens, & amore deorum,
Justa maritandi condemnat vincula sexus.
Captivus pudor ingratis addicitur aris:
Nec contempta perit miseris, sed adempta voluptas,
Corporis intacti non mens intacta tenetur.
Nec requies datur ulla toris, quibus innuba cæcum
Vulnus, & amissas suspirat femina tædas.
Tum, quia non totum spes salva interficit ignem,
Nam resides quandoque faces adolere licebit,
Festaque decrepitis obtendere flammea canis,
Tempore præscripto membra intemerata, requireos,
Tandem virgineam fastidit Vesta senectam.
Tum thalamis habilis tumuit vigor, irrita nullus
Fœcundavit amor materno viscera partu,
Nubit anus veterana sacro perfuncta labore,
Desertisque focis quibus est famulata juventas,
Transfert emeritas ad fulcra jugalia rugas,
Discit & in gelido nova nupta tepescere lecto.
Interea dum torta vagos ligat infula crines,
Fatalesque adolet prunas innupta sacerdos,
Fertur per medias, ut publica pompa, plateas,
Pilento residens molli, seque ore retecto
Imputat attonitæ virgo spectabilis urbi.
Inde ad consessum caveæ, pudor almus, & expers
Sanguinis it pietas, hominum visura cruentos
Congressus, mortesque & vulnera vendita pastu
Spectatura sacris oculis. sedet illa verendis
Vittarum insignis phaleris, fruiturque lanistis.
O tenerum, mitemque animum! consurgit ad ictus:
Et quoties victor ferrum jugulo inserit, illa
Delicias ait esse suas, pectusque jacentis
Virgo modesta jubet converso pollice rumpi,
Ne lateat pars ulla animæ vitalibus imis,
Altius impresso dum palpitat ense sequutor.
Hoc illud meritum est, quod continuare feruntur
Excubias, Latii pro majestate palati,
Quod redimunt vitam populi, procerumque salutem:
Perfundunt quia colla comis bene, vel bene cingunt
Tempora tæniolis, & licia crinibus addunt.
Et quia subter humum lustrales testibus umbris
In flammam jugulant pecudes, & murmura miscent:
An quoniam podii meliore in parte sedentes
Spectant æratam faciem, quam crebra tridenti
Impacto quatiant hastilia, saucius & quam
Vulneribus patulis partem perfundat arenæ,
Quum fugit, & quanto vestigia sanguine signet?
Quod genus ut sceleris jam nesciat aurea Roma,
Te precor, Ausonii dux Augustissime regni,
Et tam triste sacrum, jubeas ut cætera, tolli.
Perspice, nonne vacat meriti locus iste paternis?
Quem tibi supplendum Deus, & genitoris amica
Servavit pietas: solus ne præmia tantæ
Virtutis caperet? partem tibi, nate, reservo,
Dixit, & integrum decus intactumque reliquit.
Arripe dilatam tua, dux, in tempora famam,
Quodque patri superest, successor laudis habeto.
Ille

Ille urbem vetuit taurorum sanguine tingi:
Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari.
Nullus in urbe cadat, cujus sit pœna voluptas,
Nec sua virginitas oblectet cædibus ora.
Jam solis contenta feris infamis arena,
Nulla cruentatis homicidia ludat in armis.
Sit devota Deo, sit tanto principe digna,
Et virtute potens, & criminis inscia Roma,
Quemque ducem belli sequitur, pietate sequatur.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

ADAM & EVA. I.

Eva columba fuit tunc candida, nigra deinde
Facta per anguineum malesuada fraude venenum,
Vinxit & innocuum maculis sordentibus Adam:
Dat nudis ficulna draco mox tegmina victor.

Abel & Cain. II.

Fratrum facta Deus nutu distante duorum
Æstimat, accipiens viva, & terrena refutans,
Rusticus invidia pastorem sternit. in Abel
Forma animæ exprimitur: caro nostra in munere Cain.

Arca Noe. III.

Nuncia diluvii jam decrescentis ad arcam
Ore columbra refert ramum viridantis olivæ:
Corvus enim ingluvie per fœda cadavera captus
Hæserat: illa datæ revehit nova gaudia pacis.

Ilex Mambræ. IV.

Hospitium hoc Domini est, ilex ubi frondea Mambræ
Armentale senis protexit culmen: in ista
Risit Sarra casa, sobolis sibi gaudia sera
Ferri, & decrepitum sic credere posse maritum.

Monumentum Sarræ. V.

Abraham mercatur agrum, quo conderet ossa
Conjugis, in terris quoniam peregrina moratur
Justitia atque fides. hoc illud millibus emptum
Spelæum, sanctæ requies ubi parta favillæ est.

Somnium Pharaonis. VI.

Bis septem spicæ, vaccæ totidem Pharaoni
Per somnum visæ, portendunt dispare forma,
Uberis atque famis duo per septennia tempus
Instare: hoc solvit patriarcha, interprete Christo.

Joseph a fratribus agnitus. VII.

Venditus insidiis fratrum puer, ipse vicissim
Cratera in fratris sacco clam præcipit abdi.
Utque reos furti Joseph tenet, auctio fallax
Proditur: agnoscunt fratrem, veniaque pudescunt.

Ignis in rubo. VIII.

Sentibus involitans Deus igneus ore corusco
Compellat juvenem, pecoris tunc forte magistrum:
Ille capit jussus virgam: fit vipera virga.
Solvit vincla pedum: properat Pharaonis ad arcem.

Iter per mare. IX.

Tutus agit vir justus iter vel per mare magnum.
Ecce dei famulis scissim freta rubra dehiscunt,
Quum peccatores rabidos eadem freta mergant.
Obruitur Pharao, patuit via libera Mosi.

Moyses accipit legem. X.

Fumat montis apex divinis ignibus, In quo
Scripta decem verbis saxorum pagina Mosi
Traditur. ille suos suscepta lege revisit:
Forma sed his vituli solus Deus, & Deus aurum.

Manna & coturnices. XI.

Panibus angelicis albent tentoria patrum.
Certa fides facti, tenet urceus aureus exin
Servatum Manna. ingratis venit altera nubes,
Atque avidos carnis saturat congesta coturnix.

Serpens æneus in eremo. XII.

Fervebat vis sicca eremi serpentibus atris:
Jamque venenati per livida vulnera morsus
Carpebant populum: sed prudens ære politum
Dux cruce suspendit, qui virus temperet, anguem.

Lacus myrrhæ in eremo. XIII.

Aspera gustatu populo sitiente lacuna
Tristificos latices stagnanti felle tenebat.
Moses sanctus ait: Lignum date, gurgitem in istum
Conjicite, in dulcem vertentur amara saporem.

De XII. *fontibus, &* LXX. *palmis.* XIV.

Devenere viri, Mose duce, sex ubi fontes,
Et sex forte alii vitreo de rore rigabant
Septenas decies palmas, qui mysticus helim
Lucus Apostolicum numerum libris quoque pinxit.

XII. *Lapides in Jordane.* XV.

In fontem refluo Jordanis gurgite fertur,
Dum calcanda Dei populis vada sicca relinquit:
Testes bis seni lapides, quos flumine in ipso
Constituere patres, in formam discipulorum.

Domus Raab meretricis. XVI.

Procubuit Hiericho: sola astant atria Raab:
Hospita sanctorum meretrix (tanta est fidei vis)
Incolumi secura domo spectabile coccum
Ignibus adversis in signum sanguinis offert.

Samson leonem necat. XVII.

Invictum virtute comæ leo frangere Samson
Agger-

Aggreditur. necat ille feram: sed ab ore leonis
Mella fluunt: maxilla asinæ fontem vomit ultro,
Stultitia exundat lymphis, dulcedine virtus.

Samson vulpes capit. XVIII.

Tercentum vulpes Samson capit, ignibus armat,
Pone faces caudis circumligat, in fata mittit
Allophylum, segetesque cremat. sic callida vulpes
Nunc heresis flammas vitiorum spargit in agros.

David Goliam sternit. XIX.

David parvus erat, fratrum ultimus, & modo Jesse
Cura gregis, citharam formans ad ovile paternum,
Inde ad delicias regis: mox horrida bella
Conferit, & funda sternit stridente Goliam.

Regnum David. XX.

Regia mitifici fulgent insignia David,
Sceptrum, oleum, cornu, diadema, & purpura, & ara:
Omnia conveniunt Christo, chlamys, atque corona,
Virga potestatis, cornu crucis, altar, olivum.

Ædificatio templi. XXI.

Ædificat templum sapientia per Solomonis
Obsequium: regina Austri grave congerit aurum.
Tempus adest, quo templum hominis sub pectore Christus
Ædificet, quod Graia colant, quod barbara ditent.

Filii prophetarum. XXII.

Forte prophetarum nati, dum ligna reciduut,
Fluminis in ripa, cecidit discussa bipennis.
Gurgite submersum est ferrum: sed mox leve lignum
Injectum flagnis, ferrum revocabile fecit.

Captivitas Israel. XXIII.

Gens Hebræorum peccamine capta frequenti,
Fleverat exilium diræ Babylonis ad amnes:
Tum patrios cantare modos præcepta recusat,
Organaque in ramis salicis suspendit amaræ.

Domus Ezechiæ regis. XXIV.

Hic bonus Ezechias meruit ter quinque per annos
Præscriptum proferre diem, legemque obeundi
Tendere, tot gradibus quot vespera texerat umbram,
Lumine perfusis, docuit sol versus in ortum.

Novum testamentum Adventus Domini. XXV.

Adventante Deo descendit nuncius alto
Gabriel patris ex solio, sedemque repente
Intrat virgineam: Sanctus te Spiritus, inquit,
Implevit, Maria: Christum paries, sacra virgo.

Civitas Bethleem. XXVI.

Sancta Bethlem caput est orbis, quæ protulit Jesum
Orbis principium, caput ipsum principiorum.
Urbs hominem Christum genuit, qui Christus agebat
Ante Deus, quam sol fieret, quam lucifer esset.

Magorum munera. XXVII.

Hic pretiosa Magi, sub virginis ubere, Christo
Dona ferunt puero, myrrhæque & thuris & auri.
Miratur genitrix tot casti ventris honores,
Seque Deum genuisse hominem, regemque supremum.

Pastores ab angelis admoniti. XXVIII.

Pervigiles pastorum oculos vis luminis implet
Angelici, natum celebrans ex virgine Christum.
Inveniunt tectum panois: præsepe jacenti
Cuna erat: exultant alacres, & numen adorant.

Occiduntur infantes in Bethleem. XXIX.

Impius innumeris infantum cædibus hostis
Perfurit Herodes, dum Christum quærit in illis.
Fumant lacteolo parvorum sanguine cunæ,
Vulneribusque madent calidis pia pectora matrum.

Christus in Jordane baptizatur. XXX.

Perfundit fluvio pastus Baptista locustis,
Silvarumque favis, & amictus veste cameli,
Tinxerat & Christum: sed Spiritus æthere missus
Testatur tinctum, qui tinctis crimina donet.

Pinna templi. XXXIV.

Excidio templi veteris stat pinna superstes:
Structus enim lapide ex illo manet angulus, usque
In seclum secli, quem spernunt ædificantes.
Nunc caput est templi, & lapidum compago duorum.

Vinum ex aqua factum. XXXII.

Fœdera conjugii celebrabant auspice cœtu
Forte Galilæi: jam deerant vina ministris.
Christus vasa jubet properanter aquaria lymphis
Impleri: inde meri veteris defunditur unda.

Piscina Siloe. XXXIII.

Morborum medicina latex, quem spiritus boris
Eructat variis, fusum ratione latenti,
Siloam vocitant: sputis ubi coolita cæci
Lumina Salvator jussit de fonte lavari.

Passio Joannis. XXXIV.

Præmia saltatrix poscit funebria virgo
Joannis caput, abscissum quod lance reportet
Incestæ ad gremium matris. fert regia donum
Psaltria, respersis manibus de sanguine justo.

Per mare ambulat Christus. XXXV.

It mare per medium Dominus, fluctusque liquentes
Calce terens, jubet instabili descendere cymba
Discipulum: sed mortalis trepidatio plantas
Mergit: at ille manum regit, & vestigia firmat.

Dæmon missus in porcos. XXXVI.

Vincla sepulchrali sub carcere ferrea dæmon
Fre-

Fregerat: erumpit, pedibusque advolvitur Jesu.
Ast hominem Dominus sibi vindicat, & jubet hostem
Porcorum raptare greges, ac per freta mergi.

Quinque panes, & duo pisces. XXXVII.

Quinque Deus panes fregit, pisces que gemellos,
His hominum large saturavit millia quinque.
Implentur nimio micarum fragmine corbes
Bis seni: æternæ tanta est opulentia mensæ.

Lazarus suscitatus a mortuis. XXXVIII.

Conscius insignis facti locus in Bethania,
Vidit ab inferna te Lazare sede reversum.
Apparet, scissum fractis foribus monumentum,
Unde putrescentis redierunt membra sepulti.

Ager sanguinis. XXXIX.

Campus Acheldemach sceleris mercede nefandi
Venditus, exequias recipit tumulosus humandas.
Sanguinis hoc pretium est Christi. Juda eminus arctat
Infelix collum laqueo, pro crimine tento.

Domus Caiphæ. XL.

Impia blasphemi cecidit domus ecce Caiphæ,
In qua pulsata est alaphis facies sacra Christi.
Hic peccatores manet exitus, obruta quorum
Vita ruinosis tumulis sine fine jacebit.

Columna, ad quam flagellatus est Christus. XLI.

Vinctus in his Dominus stetit ædibus, atque columnis
Adnexus tergum dedit, ut servile, flagellis.
Perstat adhuc, templumque gerit veneranda columna,
Nosque docet cunctis immunes vivere flagris.

Passio Salvatoris. XLII.

Trajectus per utrumque latus, laticem atque cruorem
Christus agit. sanguis, victoria, lympha, lavacrum est.
Tunc duo discordant crucibus hinc inde latrones
Contigui: negat ille deum: fert iste coronam.

Mons Oliveti. XLIII.

Montis Oliviferi Christus de vertice sursum
Ad patrem rediit, signans vestigia pacis
Frondibus æternis: præpinguis liquitur humor,
Qui probat infusum terris de chrismate donum.

Passio Stephani. XLIV.

Primus init Stephanus mercedem sanguinis, imbri
Afflictus lapidum: Christum tamen ille cruentus
Inter saxa rogat, ne sit lapidario fraudi
Hostibus. o primæ pietas miranda coronæ!

Porta speciosa. XLV.

Porta manet templi, speciosam quam vocitarunt,
Egregium Solomonis opus: sed majus in illa
Christi opus emicuit: nam claudus surgere jussus
Ore Petri, stupuit laxatos currere gressus.

Visio Petri. XLVI.

Somniat illapsum Petrus alto ex æthere discum,
Confertum omnigenis animalibus. ille recusat
Mandere: sed dominus jubet omnia munda putare.
Surgit, & immundas vocat ad mysteria gentes.

Vas electionis. XLVII.

Hic lupus ante rapax vestitur vellere molli:
Saulus qui fuerat, fit adempto lumine Paullus.
Mox recipit visum; fit apostolus, ac populorum
Doctor, & ore potens corvos mutare columbis.

Apocalypsis Joannis. XLVIII.

Bis duodena senum sedes, citharis paterisque,
Totque coronarum fulgens insignibus, agnum
Cæde cruentatum laudat: qui evolvere librum,
Et septem potuit signacula pandere solus.

S. PAULLINI NOLANI
EPISCOPI

Poemata secundum ordinem temporum nunc primum disposita ex Editione Veronensi Anni MDCCXXXVI.

POEMA PRIMUM.

Dum adhuc degeret in seculo Paulinus, Gestidio volucres mittit.

Ume igitur pastas dumoso in rure volucres:
Quas latitans filicis sub tegmine callidus auceps,
Dum simili mentitur aves, fallitque susurro,
Agmina viscatis suspendit credula virgis.
Tunc referens tenuem non parvo munere prædam,
Digerit aucupium tabulis. & primus opimis
Ordo nitet, sensim tenuatus ad ima tabellæ:
Ut minus offendat macies prælata saginæ,
Gratia præventos pingui juvat alite visus.

POEMA SECUNDUM.

In seculo adhuc agens eidem Gestidio mittit ostrea.

PAuperis ut placeat carum tibi munus amici,
Munera nec repute, quæ mittis ditia nobis.
Nam tibi quid dignum referam pro piscibus illis,
Quos tibi vicinum locupleti gurgite littus
Suppeditat, miros specie, formaque diremptos?
At mihi vix alto vada per saxosa profundo
Rarus in obscura generatur sphondylus alga.
Hinc te participans, bis quinque & bis tibi ternas
Transmisi æquoreo redolentes nectare testas,
Quas viscus prædulce replet bicolore medulla.
Oro libens sumas: nec vilia dedigneris,
Quæ sunt parva modo, magno metitus amore.

POEMA TERTIUM.

FRAGMENTUM.

DE REGIBUS EX SVETONIO COLLECTIS.

Huc adscitum ex epist. 19. Ausonii ad Paulinum.

EUropamque, Asiamque duo vel maxima terræ
Membra, quibus Lybiam dubie Sallustius addit
Europæ adjunctam, possit cum tertia dici:
Regnatas multis, quos fama obliterat, & quos
Barbara Romanæ non tradunt nomina linguæ
Illibanum, Numidamque Avelim, Parthumque Vononem,
Et Caranum, Pellea dedit qui nomina regum,
Quique Magos docuit mysteria vana Nechepsus,
Et qui regnavit sine nomine mox Sesoostris.
* * * * * * *

Audax Icario qui fecit nomina Ponto,
Et qui Chalcidicas moderate enavit ad arces.

POEMA QUARTUM.

Paulo post suam a seculo conversionem hac in oratione honestos mores a Deo postulat, ac felicem sibi & suis deprecatur posteritatem.

AD DEUM MATUTINA PRECATIO.

OMnipotens genitor, rerum cui summa potestas,
Exaudi, si justa precor, ne sit mihi tristis
Ulla dies. placidam nox rumpat nulla quietem.
Nec placeant aliena mihi: quin & mea prosint
Supplicibus. nullusque habeat mihi vota nocendi,
Aut habeat nocitura mihi. male velle facultas
Nulla sit: at bene posse adsit tranquilla potestas.
Mens contenta suo, nec turpi dedita lucro,
Vincat corporeas, casto bene conscia lecto,
Illecebras, turpesque jocos, obscœnaque dicta,
Oderit illa nocens, & multum grata malignis
Auribus, effuso semper rea lingua veneno.
Non obitu affligat cujusquam, aut funere crescam.
Invideam numquam cuiquam, nec mentiar umquam.
Adsit læta domus: epulisque adludat inemptis
Verna satur, fidusque comes, nitidusque minister,
Morigera & conjunx, caraque ex conjuge nati.
Moribus hæc castis tribuit Deus. hi sibi mores
Perpetuam spondent ventura in secula vitam.

POEMA QUINTUM.

Varia Dei attributa enumerat, & gratiam a Deo precatur, qua peccata vitet, ut Dei judicio securus occurrat.

AD DEUM ALIA PRECATIO.

OMnipotens, quem mente colo, Pater unice rerum,
Ignorate malis, & nulli ignote piorum;
Principio extremoque carens, antiquior ævo,
Quod fuit aut veniet: cujus formamque modumque
Nec mens complecti poterit, nec lingua profari:
Cernere quem solus, coramque audire jubentem
Fas habet, & patriam propter considere dextram,
Ipse opifex rerum, rebus causa ipse creandis,
Ipse Dei Verbum, Verbum Deus anticipator

Mun-

Muudi, quem facturus erat: generatus in illo
Tempore, quo tempus nondum fuit. editus ante
Quam jubar, & rutilus Cælum illuſtravit Eous:
Quo ſine nil actum, per quem facta omnia, cujus
In Cælo ſolium, cui ſubdita terra ſedenti
Et mare, & obſcuræ chaos inſuperabile noctis,
Irrequies cuncta ipſe movens, vegetator inertum,
Non genitore Genitore Deus, qui fraude ſuperbi
Offenſus populi gentes in regna vocavit:
Stirpis adoptivæ meliore propage colendus.
Cernere quem licuit proavis: quo numine viſo,
Et Patrem vidiſſe datum, contagia noſtra
Qui tulit, & diri paſſus ludibria leti,
Eſſe iter æternæ docuit remeabile vitæ,
Nec ſolam remeare animam, ſed corpore toto
Cæleſtes intrare plagas, & inane ſepulchri
Arcanum vacuis adopertum linquere terris.
Nate Patris ſummi, noſtroque ſalutifer ævo:
Virtutes patrias Genitor cui tradidit omnes,
Nil ex invidia retinens, plenuſque datorum,
Pande viam precibus, patriaſque hæc perfer ad aures.
Da Pater invictam contra omnia crimina mentem,
Vipereumque nefas nocituri averte veneni:
Sit ſatis, antiquam ſerpens quod perdidit Evam,
Deceptumque adjunxit Adam: nos ſera nepotum
Semina veridicis ætas prædicta Prophetis,
Vitemus laqueos, quos letifer implicat anguis.
Pande viam, qua me poſt vincula corporis ægri
In ſublime feram: puri quæ lactea cæli
Semita ventoſæ ſuperat vaga lumina lunæ,
Qua proceres abiere pii, quaque integer olim
Raptus quadrijugo penetrat ſuper æthera curru
Elias, & ſolido cum corpore prævius Enoch.
Da Pater æterni ſperatam luminis auram,
Si lapides non juro Deos, unumque verendi
Suſpiciens altare ſacri, libamina vitæ
Intemerata fero: ſi te Dominique, Deique
Unigeni cognoſco Patrem, mixtumque duobus,
Qui ſuper æquoreas volitabat ſpiritus undas.
Da, Genitor, veniam, cruciataque pectora purga,
Si te non pecudum fibris, non ſanguine fuſo
Quæro: nec arcanis numen conjecto ſub extis.
Si ſcelere abſtineo, errori ipſe obnoxius; & ſi
Opto magis, quam fido, bonus, puruſque probari,
Confeſſam dignare animam: ſi membra caduca
Exector, & tacitum ſi pœnitet, altaque ſenſus
Formido excruciat, tormentaque ſera gehennæ
Anticipat, patiturque ſuos mens ſaucia manes.
Da Pater hæc noſtro fieri rata vota precatu:
Nil metuam, cupiamque nihil. ſatis hoc rear eſſe
Quod ſatis eſt: nil turpe velim, ne cauſa pudoris
Sim mihi: nec faciam cuique, quæ tempore eodem
Nolim facta mihi: nec vero crimine lædar;
Nec maculer dubio: paulum diſtare videtur
Suſpectus, vereque reus. male poſſe facultas
Nulla ſit, & bene poſſe adſit tranquilla poteſtas.
Sim tenui victu, atque habitu, ſim carus amicis,
Et ſemper genitor ſine vulnera nominis hujus.
Non animo doleam, non corpore, cuncta quietis
Fungantur membra officiis: nec ſaucius ullis
Partibus amiſſum quidquam deſideret uſus.
Pace fruar, ſecurus agam, miracula terræ
Nulla putem: ſuprema mihi cum venerit hora,
Nec timeat mortem bene conſcia vita, nec optet.
Purus ab occultis cum te indulgente videbor,
Omnia deſpiciam, fuerit cum ſola voluptas
Iudicium ſperare tuum; quod dum ſua differt
Tempora, cunctaturque dies, procul exige ſævum
Inſidiatorem blandis erroribus anguem.
Hæc pia, ſed mœſto trepidantia vota reatu,
Chriſte apud æternum placabilis aſſere Patrem,
Salvator, Deus, ac Dominus, mens, gloria, Verbum,
Filius, & vero verum de lumine lumen,
Æterno cum Patre manens, in ſecula regnans;
Conſona quem celebrat modulato carmine plebes,
Et reſponſuris ferit aera vocibus. Amen.

POEMA SEXTUM.

DE S. JOANNE BAPTISTA

Chriſti Præcurſore.

SUmme pater rerum, cælique æterna poteſtas,
Cum quo noſtra ſalus, Sanctorum gloria Chriſte,
Spiritus & patri pariter natoque cohærens,
Qui mentes linguaſque regis vireſque miniſtras,
Promeruit quas ſola fides: cui plena poteſtas,
Brutis ingenium, vocemque infundere mutis:
Præſta Evangelico ductum de fonte Joannem,
In noſtra arenti decurrere carmina rivo.
Ille quidem tantus, quantum potuit dare mundo,
Qui naſci talem nova per miracula juſſit:
Sed licitum magnis tenues impendere curas,
Nec dedignantur vilem cæleſtia laudem:
Pars etiam meriti, meritum celebrare priorum:
Nec nova nunc aut noſtra canam: dixere Prophetæ
Cuncta prius, ſanctique viri ſermone ſoluto,
Promiſſum exortum, vitam mortemque ſacrarunt:
Si mors illa fuit, meruit quæ ſanguine cælum.
Nos tantum modulis evolvere dicta canoris
Vovimus, & verſu mentes laxare legentum.
Sic nam magna licet parvis, antiqua novellis,
Perfecta indoctis conferre, æterna caducis,
Inſpirante Deo quidquid dixere priores:
Aptavit citharis nomen venerabile David,
Conſona cæleſti pangens modulamina plectro:
Nos quoque fas meminiſſe Dei: quamquam obſita multis
Pectora criminibus cæleſtem admittere ſenſum.
Zacharias Syria quondam de gente ſacerdos,
Credita ſolemni curabat templa paratu.
Vita viri, pietate, fide, gravitate, pudore,
Obſequio condigna Dei. conjunx huic alma
Eliſabeth, priſca ſanctorum ſtirpe virorum
Progenita, & tanto virtutibus æqua marito.
Sed quod in opprobrio matrum poſuere priores,
Prole carens, ſterilem ducebat mœſta ſenectam,
Spemque omnem ſobolis tranſacta excluſerat ætas.
Forte ſacrum ſolenne Deo plebs cuncta ferebat,
Et prius antiſtes ſacros adoleverat ignes,
Intima divinis decorans altaria flammis:
Ecce ſacram propter cæleſtis nuncius aram
Aſtitit, ac veſte inſignis, venerabilis ore,
Se cælo miſſum vultuque habituque probavit.
Tum ſancta in tales laxavit pectora voces.
Accipe, cæleſti domino dilecte ſacerdos,
Æterni mandata Dei, cui cura piorum
Perpetua eſt, jugis qui puro pectore cuſtos
Emeritum ſanctis impendere ſcivit amorem.
Ac primum genus hic extincto ſemine non vult
Interiiſſe tuum: fœcundaque viſcera fecit

Con-

Conjugis, effœto quæ jam ceſſabat in ævo.
Cur tamen addubitas mortali tu quoque ſenſu,
Omnia poſſe Deum? ſed credes: ille probabit.
Naſcetur dignus tanto ſponſore beatus
Perpetuuſque puer, qui primo protinus ævo
Te major, ſacras invicto in pectore vires
Auctoris dono plus quam genitoris babebit.
Nec ſane nato qua prima vocabula ponas,
Arbitrii juriſque tui eſt: Deus ipſe profecto
Qui naſci jubet, hunc idem jubet eſſe Johannem:
Nominis hic titulus, meritorum immenſa propago,
Quæ nec dum genito potuit prænoſcere ſolus,
Qui dabit, & tanto tribuet tibi gaudia nato:
Nec vero tribuet tantum tibi (gloria parva eſt
Intra unam concluſa domum) ſed quantus ab ortu
Tenditur in ſeræ finita crepuſcula lucis,
Totus prole tua tecum lætabitur orbis.
Quid mirum? cuncta vitiorum fæce carebit,
Cæleſtem ducens ſine labe & crimine vitam,
Veſano ſervens abſtemia pectora vino,
Omniaque evitans maleſuadi pocula ſucci:
Cumque hominum generi vel poſt errata ſalutem
Spondeat, ab ſancta quiſquis renovabitur unda,
Ipſe in ſe nihilum quo purificetur habebit.
Ac ne plura tibi variis ambagibus edam,
Eliæ meritum doctus neſcire ſacerdos
Non potes, exoſæ qui mortis lege remiſſa,
Æternam degit proprio cum corpore vitam.
Igneus excelſum quem vexit ad æthera currus,
Flammantum rapido niſu glomeratus equorum:
Hunc tuus æquabit meritorum ſtemmate natus,
Tantumdem & laudis ſimul & virtutis babebit.
Ergo ad condignas tanto pro munere grates,
Nec dubiam ſuſpende fidem, ne mota faventis
Ira dei, meritam ſtatuat poſt præmia pœnam.
Hæc ait, & tenues elabitur ales in auras,
Fragrantemque ſacro procul æra ſundit odore.
Diriguit trepida confuſus mente ſacerdos,
Ac dum promiſſum cunctantia corda volutant,
Dum ſe diffidit tantum meruiſſe favorem,
Ut ſummi ſit cura dei, dimiſſus ut alto
Nuncius e cælo famulo tam clara referret
A domino mandata ſuo, ludique veretur,
Somniaque illa putat: mores dum parcius æquo
Æſtimat ipſe ſuos, nec ſe meruiſſe fatetur:
Infidum facit ipſa fides, dum credere dignum
Se non vult, pœnas incredulitate meretur.
Protinus aſtricta eſt dubitanti lingua palato,
Et motus oblita ſui, molitaque vocis
Articulare ſonum, pigro torpore cohæſit:
Dumque cupit narrare ſuæ miracula plebi,
Conatus fruſtre, defixo obmutuit ore.
Mœſtus abit, verſatque incluſa mente dolorem,
Et veniam erratis arcano in corde precatur.
Quanta Dei pietas, quamque exorabile numen!
Pœnituiſſe ſat eſt, rata qui dat. temporis ordo
Volvitur, & grevida (mirum) diſtenditur alvo
Eliſabeth, ſanctumque gerunt pia viſcera pondus,
Et venit effœto munus juvenile ſub ævo.
Inde aliud: ſanctus Gabriel qui nuntius idem
Zachariæ fuerat, multo majora volutens,
Ad Mariam molitur iter: quæ ſponſa marito,
Sed mage lecta Deo, mundi paritura ſalutem,
Virgo illibatum ſervabat caſta pudorem:
Cui poſtquam inſignis cæleſti forma decore
Conſtitit ante oculos, vultus demiſſa pudicos,
Tinxit ſuffuſo rutilantes ſanguine malas.
Ille ait; O toto quem ſolis circulus ambit,
Quæque fuere prius, quæ ſunt, quæ deinde ſequentur,
Virginibus cunctis felicior orbe puella,
Magno lecta deo, mater dicaris ut ejus,
Cujus & ille pater; felix age, concipe pondus,
Impolluta viro, coituque immunis ab omni,
Verbo fœta Dei: corpus tua viſcera præſtent
Illi qui cœlum, terras, mare, ſidera fecit:
Qui ſemper fuit, & nunc eſt, & tempore in omni
Semper erit, mundi dominus luciſque creator,
Et lux ipſe poli, per te mortalia membra
Induet, atque oculos hominum cœtuſque ſubibit.
Imperturbatos tantarum in præmia laudum
Tolle animos: dabit ille tibi vireſque fidemque,
Qui voluit (nam cuncta regit nutuque gubernat)
Filius eſſe tuus, Domini cum filius eſſet.
Dixerat, & viſus pariter terraſque reliquit,
Aſſuetumque ſibi facili petit æthera niſu:
Implentur præcepta Dei, creditque puella
Protinus, atque auget meritum vitamque priorem
Prompta fides: tacitis elementa latentia cauſis
Divinum informant corpus, ſacrandaque creſcit
Sarcina, cæleſtem dominum pia confovet alvus.
Interea gravidam ſoboles, quenquam edita necdum,
Inſtigat Mariam ſanctam, ut progreſſa reviſat
Eliſabeth, longo quæ jam venerabilis ævo,
Dilectum domino puerum paritura gerebat.
Auſcultat nato genitrix (vis tanta fidei:)
Et quo juſſa, venit: movit materna Johannes
Viſcera, & implevit divino pectora ſenſu,
Jam vates, nec dum genitus, concluſus in alvo,
Jamque propheta pius geſta & ventura videbat.
Illa ubi concepto fulgentem lumine longe
Conſpexit Mariam, celeri procul incita greſſu
Obvia progreditur, venerataque brachia tendens,
Salve o mater, ait, Domini, ſalve pia virgo,
Immunis thalami, coituſque ignara virilis,
Sed paritura Deum: tanti fuit eſſe pudicam,
Intactæ ut ferres titulos & præmia nuptæ.
Cur mihi non meritæ, nec tanto munere dignæ,
Officii defertur honus? cur gloria Cæli
In noſtros delata lares & vilia tecta,
Obſcuris tantum lumen penetralibus infert?
Sed mitis placiduſque ſuis cultoribus adſit:
Præſtitit hunc genitus, quem præſtitit ante, favorem.
Dixit, & amplexus ulnis circumdata junxit,
Jamque deum venerata, pio dedit oſcula ventri.
Dic age nunc Judæa nocens, & ſanguine regis
Commaculata tui, verbis ſi nulla priorum
Eſt adhibenda fides, ſacros ſi fallere vates
Creditis, & Moſen ipſum, ſi fallere David,
Impia perverſæ putat inclementia gentis,
Credite non genitis: materna clauſus in alvo,
Quid videat, ſancto matris docet ore Iohannes.
Quis precor hunc docuit, quem caſto viſcere virgo
Contineat, quantus maneat nova ſecula partus?
Sed ſanctis abſtruſa patent, nec viſa profanis.
Verum egreſſa modum latos petit orbita campos,
Atque oblita mei procurrere longius audet.
Spero, erit ut poſſim firmato robore quondam
Hoc quoque per ſpatium fortes agitare quadrigas:
Huc cœptum repetamus iter, mortalia dicat
Pagina mortalis, Dominum divina loquantur.
Jamque adeo exacto quantum natura jubebat
Tempore, matura puer inclytus editur alvo,

Et

Et promissa Dei magna non credita pœna
Implet certa fides, & natus comprobat infans.
Conveniunt contingentes de more propinqui,
Ut puero veterum de nomine ducta parentum
Aptent collaris quæsita vocabula causis:
Sed negat arbitrium cognatis esse relictum,
Cælestis jussi per natum conscia mater.
Ergo placet dudum præclusa voce silentem
Consuluisse patrem: promendi sola facultas
Indicii, quod lingua nequit, si littera signat.
Consulitur: sumit tabulas, scribitque Johannem.
Mirantur cuncti, nullumque habuisse priorum
Præscriptum nomen recolunt de stirpe parentum.
Quantum sera fides valuit! quia dextra notavit,
Quod mens crediderat, peccati pœna remissa est.
Solvuntur vinctæ laxata repagula linguæ:
Respondet jam voce senex, proditque propinquis
Tecta diu mandata Dei, spondetque futura,
Dum transacta probat. talem fore quis dubitaret,
Quem domini jussis, naturæ lege remissa,
Insolito exortu nasci potuisse videret?
Exemplum cunctis celebrandum incredulitatis
Ante oculos cunctis posuit, ut pœna parentis,
Vel venia. atque animis instat simul hinc metus, hinc spes.
Labitur interea cunarum tempus, in ipsis
Extat divini species manifesta vigoris.
Blanditiæ risusque silent incertaque cessant
Murmura, serietas lascivi prævia sensus,
Jam tenera informat venturis moribus ora.
  Inde ubi prima puer stabili vestigia nisu
Fixerat, & certam signarent verba loquelam:
Mos erat, aut sancti dicta ascultare parentis,
Aut antiquorum præclara ediscere facta,
Vel quas ipse Deus leges, Interprete Mose,
Condiderat, sacri quas servat pagina saxi.
Hæc & quæ teneram firmarent cætera mentem
Tractabat recolens: neque enim ignorasse priora
Credendus, dederat Dominus cui nosse futura.
At postquam robur membris accessit ab ævo
(Nam mens plena deo tardos prævenerat annos)
Illa sibi jam tum statuit discenda, docere
Quæ nequeunt homines: simul effugienda ciborum
Et potus sanctæ contagia noxia vitæ.
Tecta igitur sancti, quamquam immaculata, parentis
Deserit, ac turbas hominum cœtusque nocentes
Effugit, ac solas loca tendit ad invia terras,
In queis se tantum mens impolluta videret,
Liberaque a curis, sacra ad præcepta vacaret.
Vestis erat curvi setis conserta cameli,
Contra luxuriem molles duraret ut artus,
Arceretque graves compuncto corpore somnos.
Hunc vilis rigidos ad lumbos zona ligabat:
Præbebant victum facilem silvestria mella,
Pomaque, & incultis enatæ cautibus herbæ,
Arentemque sitim decurrens unda levabat.
  Quis locus hic vitiis? aditum quem prava cupido
Inveniat hæc inter sacra ad penetralia mentis?
Quo peccet, qui nil cupiat? quo tendat iniqui
In latebras sensus, quisquis non indiget ullo?
Sic primi vixere homines, mundoque recenti
Hos auctor dederat ventura in secula mores:
Inferuit donec sese malesuada voluptas,
Ac secum luxus & amorem invexit habendi:
Hinc odia, hinc lites, hinc fraus, hinc livor & iræ,
Cædes, arma, cruor, conflictus, prælia, mortes,
Hinc offensa Dei, quam tartara sæva piabunt.
  Verum ego cur nimium communes arguo culpas,
Immemor ipse mei, quem non commissa gravare,
Sed veniam sperare decet? mirabimur immo
Rectius, invictum, nullique imitabile prisci
Exemplum secli, transgressum humana labore,
Semideumque virum, qui labe immunis ab omni
Cum sua tam sævis cruciarit corpora pœnis,
Præscripsit, quid nos vel post peccata deceret.
At postquam invictam firmans per talia mentem,
Exegit largum tempus, statuitque reperta
Quæ fuerant quærenda, sibi vox edita cælo est.
  Jam satis impensum spatii, dilecte propheta,
Quo tibi prodesses, tempus tibi, quæ data sentis,
Ut prosint aliis, & quæ jam perdita, servent.
Perge igitur sanctas puri Jordanis ad undas,
Hic quicumque hominum vitæ commissa prioris
Pœnitet, & tandem sensu meliora volutat,
Ablue confessum: quisquis tibi mente fideli
Crediderit, delere pio commissa lavacro:
Ille renatus erit, talis modo vita sequatur,
Quæ probet ablutos vitam damnasse priorem.
  Paruit auditis famulanti mente Johannes,
Protinus & ripas jussi descendit ad amnis.
Prædicat hic præcepta Dei sermone verendo,
Infunditque novam credentum in corda salutem,
Diluit infusis credentum crimina lymphis,
Absolvitque metus hominum, pœnasque remittit,
Atque ignem restinguit aquis, oblivia suadet
Errorum, præstatque novæ nova corpora vitæ.
  O pater, o hominum rerumque æterne creator,
Quot gradibus parcit pietas tua? quis pater umquam
Sustinet erranti toties ignoscere nato?
Das genti sensum, quo vel bona vel mala noscant:
Non satis innectis servandæ vincula legis,
Proponisque malis pœnas, & præmia justis.
Hæc quoque quis sprevit? redeat quandoque libebit,
In promptu venia est: sanctum patet esse lavacrum,
Quod renovet vitam, veteresque oblitteret actus,
Quodque novos homines faciat. quid quærimus ultra?
Et tamen ulterior venia est: violaverit ullus
Hoc quoque polluto prolapsus corpore donum,
Quamquam jam nimius longe processerit error,
Desinat & redeat: cum se damnaverit ipse,
Absolvi meruit: si pœnitet, irrita culpa est.
O vere, quod ais, pondus leve, quodque cohæret,
Suave jugum, toties homini cum ignoscitur uni.
Et tamen erramus, finis nec criminis ullus
Humano generi: sed crescit laus tua. nam quo
Major culpa rei, parcentis gloria major.
Grates ergo tibi referat mens omnis, & omnis
Lingua canat, quantumque potest humana propago,
Si placuisse nequit, fieri vel grata laboret.
Panditur immensum, si demus vela, profundum
In laudes, pater alme, tuas: sed conscia tanti
Mens oneris trepidat, propriasque haud inscia vires
Consulit, & dignis potius dicenda relinquit.
  Reddamur cœptis: opus hoc tibi, sancte Johannes,
Quo renoves puras abluto corpore mentes,
Non hæc prima dedit Domini sententia, qua te
Admonuit claram mittens per nubila vocem:
Secula multa prius sancti Deus ore locutus
Isaiæ vatis, veteris qui maximus ævi:
Mittam, ait, ante tuos oculos, o nate, ministrum,
Qui sentosarum purgans concreta viarum
Gressibus ille tuis, celsos subsidere montes,

Idem

Idem depressas faciet consurgere valles.
Diriget hic quæ prava, & leniet aspera, dura
Molliet, & totum coget planescere mundum.
Tunc precor donum summi patris, alme Johannes,
Cum Christo promisse venis? teque imputat ille
Qui misit natum? tunc o prædicte prophetis
Nominis angelici tu participatus honore!
Per te prima Dei sese clementia profert,
Prima tibi dandæ veniæ permissa potestas.
Te cum multa novæ peterent miracula plebis,
De te Christus ait, concessum est visere talem,
Qualem nulla prius viderunt secla prophetam:
Dico ego, qui solus quæ gesta gerendaque novi,
Inter mortales dederit quos femina partus,
Quosque dabit solenni hominum de more creatos,
Nullus erit, possit qui se præferre Johanni.
Hæc de te ille refert, qui qualibet intima cordis
Humani, & cunctos seclorum ex ordine tractus
Pervidet, ut quæ sunt oculis subjecta, videmus.

POEMA SEPTIMUM.

PARAPHRASIS PSALMI PRIMI.

Paulinus, tunc theologicorum arcanorum rudis, putabat Christianos omnes quamvis males, modo incolumem servassent fidem, salutem quamdam consecuturos.

BEatus ille, qui procul vitam suam
Ab impiorum segregarit cœtibus,
Et in via peccantium non manserit,
Nec in cathedra pestilenti sederit:
Sed corde toto fixus in legem Dei
Præcepta vitæ nocte volvit & die,
Mentemque cassis institutis excolit.
Erit ille ut arbor, quæ propinqua flumini,
Humore ripæ nutriente pascitur,
Suoque fructum plena reddet tempore,
Et, fronde numquam defluente pervirens,
Stabit perenni vividum lignum coma.
Non hæc iniquos prosequetur gloria,
Sed ut favillam pulveris ventus rapit,
Sic ira iniquos verret a vultu Dei.
Idcirco tali dividentur ordine
Hominum per orbem dissipatorum greges,
Ut judicandi non resurgant impii,
Qui denegarunt debitum cultum Deo,
Sed puniendi; nam suum crimen videns
Non indigebit quæstione detegi,
Quoniam imminentem præferent mortis notam,
Signum salutis non gerentes frontibus.
Peccator autem, non & impius tamen,
Quæ magna turba est, non resurget gloriæ,
Verum resurget deputanda examini.
Nec enim sedere cum piis judex potest,
Causas suorum redditurus actuum,
Varieque gestis aut probandus, aut reus.
Sine lege passim legis ignari cadent,
In lege lapsus, lege judicabitur.
Opus per omne curret ignis arbiter,
Quod non cremarit flamma, sed probaverit,
Illud perenni præmio pensabitur.
Qui concremanda gesserit, damnum feret,
Sed ipse salvus evolabit ignibus.
Tamen sustulti corporis signis miser
Vitam tenebit, non tenebit gloriam:
Quia carne victus, mente non versus tamen,
Etsi negarit debitam legi fidem,
Per multa sæpe devolutus crimina:
Tamen fide nomen æternum gerens,
Numquam salutis exulabit finibus.
Idcirco cuncti nunc in isto seculo,
Dum currit ætas, & dies ævi patet,
Rectas agamus semitas firmo pede,
Nec deferamur lubrico latæ viæ;
Præstat per arctum dimicantes tramitem
Laboriosis introire nisibus.
Vias bonorum lætus agnoscit Deus,
At impiorum pronum iter delebitur.

POEMA OCTAVUM.

PARAPHRASIS PSALMI SECUNDI.

CUr gentes fremuere, & inania cur meditati
Sunt populi? adstiterunt proceres cum regibus acti
Adversum Dominum & Christum vesana ferentes.
Vincula rumpamus, juga discutiamus eorum:
Qui manet æterno totis moderamine cælis,
Irridebit eos, justaque loquetur in ira,
Terribilique minans verbo turbabit iniquos.
Ast ego rex ab eo parili ditione creatus,
Præceptum Domini super almum prædico Sion.
Ipse ad me Dominus, meus, inquit, filius es tu,
Teque hodie genui. pete: sis mihi gentibus hæres,
Et tua fundatur totis possessio terris.
Ferrea virga tibi est, valido quia jure tumentes
Orbe regis toto populos: ceu vasa recocto
Ficta luto frangens corda, ut meliora reformes.
Et nunc ecce omnes stratis advertite reges
Mentibus, & quicumque hominum famulantia corda
Judicio regitis, rerumque teneris habenas:
Deservite Deo trepidi, mixtoque fideles
Exultate metu: fiat discordia concors,
Dissimiles socians affectus pectore in uno;
Ne timor affligat mentes, vel gaudia solvant,
Si careant leto, pavidi formidine leti.
Discite justitiam, rectosque capessite mores,
Et justo trepidate Deo, gaudete benigno,
Ne quando meritum Deus irascatur in orbem,
Vosque via justa juste pereatis abacti.
Amodo jam resilire via properetis iniqua;
Ecce brevi, cum magna potentis inarserit ira,
Ventilet ut totum divino examine mundum,
Segreget & paleas igni, frumenta saluti:
Tunc omnes, quibus est in eo spes fida, beati.

POEMA NONUM.

PARAPRHASIS PSALMI CXXXVI.

SEdimus ignotos diræ Babylonis ad amnes
Captivi Judæa manus, miserabile flentes.
Cum patrium memori traheremus pectore Sion,
Et meritum justa suspiraremus ab ira
Exsilium: lentis qua consita ripa salictis
Hospitibus populis umbras præbebat amicas.

Illic

Illic Assyriæ mediis in mœnibus urbis
Obliti lætas per mœsta silentia voces
De salicum ramis suspendimus organa nostra.
Namque dabat nobis durum gravis ira dolorem,
Quod solita in sancto depromi cantica templo
Hæc ad delicias sibi nos cantare jubebat
Impius ille, domo qui nos abduxerat, hostis.
Ergone divinas laudes, & carmina castis
Apta choris, inter sacra barbara, fœdaque busta,
Inter & accensas funestis ignibus aras,
Heu! male de nostro lætis mœrore, canemus?
Deque pio ritu luatum faciemus iniquum,
Mystica ad hostilem modulantes cantica ludum?
Quo miseri nunc ore sacros cantabimus hymnos?
Quove loco Babylon poscit sibi cantica Sion?
Sed domini carmen tellus aliena mereri
Non capit, indignas sacra vox avertitur aures.
Si tamen ut captis Dominus violentior instas,
Et si tantus amor, Sion pia noscere vobis
Cantica, si pergis me cogere, non tua fati,
Et divina tibi quænam sint cantica Sion,
Accipe quid captæ Deus ultor spondeat urbi.
Ne longum speres isto gaudere triumpho
Impie, quo sectum prodi tibi præcipis hymnum:
Ecce quis est hymnus Domini, quæ cantica Sion:
Si fuero oblitus mea mœnia, si mea cura
Urbs Hierusalem, fiat mea non memor umquam
Dextra mei, mea lingua meis & adhæreat arens
Faucibus, æterno nisi te complectar amore:
Et nisi principio promissi in secula regni,
Lætitiæque meæ primo reminiscar in anno,
Te cunctis Hierusalem præponere terris.
Esto memor tum prolis Edom, ut versa vice nostrum
Aspiciat confusa diem, quo plebs tua clamam
Mœnibus æternis Hierusalem habitabit,
Cui nunc gens oblita tui, crudele minatur
Excidium, dicens: invisam funditus urbem
Diruite, & vacuate meam, vestigia donec
Nulla relinquantur, muris ad inane redactis.
Infelix miseræ Babylonis filia, felix
Qui tibi pro nobis in nos tua gesta rependet.
Nec minus ille beatus erit, qui parva tenebit
Et simul elidet solidæ tua pignora petræ.
Si cupis extincta Babylonis stirpe beari,
In te ipso primis gliscentia crimina flammis
Frange fide. jam propter adest petra Christus; in ipso
Vipeream sobolem validis elide lacertis.
Nam Babylon nomen confusio: filia cujus
Est caro, peccatis mater. quæ turba saluti
Noxia, corporeis ducit mala semina fibris.
Hæc vincenda tibi, sit vis evincere mortem:
Namque tuis tales inclusos ossibus hostes,
Si permittantur crescendo assumere vires,
Difficili vinces luctamine: præripe parvos,
Dum rudis ex utero cordis per pectora capta
Reptat adhuc teneris vitiorum insania membris:
Quæ nisi præcaveas, aucta virtute necabit
Concordem vitiis animam terrena propago.
Ne parcas igitur talem necare catervam,
Non tibi crimen erit, nocituram perdere gentem,
Ultricemque malo perfundere sanguine petram:
Gaudet enim justus, si concidat impia proles:
Nam magis, atque magis pius ista cæde piatur,
Si pereunt peccata suis dominantia membris,
Et fracta in Christo vitiorum plebe triumphet.

POEMA DECIMUM.

Quatuor Ausonii epistolas quartum jam annum agens in Hispania Paullinus recepit, quarum primæ, tertiæ quæ intercidit, & quartæ respondet hoc carmine.

AUSONIO PAULLINUS.

QUarta redit duris hæc jam messoribus æstas,
Et totians cano bruma gelu riguit,
Ex quo nulla tuo mihi littera venit ab ore:
Nulla tua vidi scripta notata manu:
Ante salutifero felix quam charta libello
Dona negata diu multiplicata daret.
Trina etenim vario florebat epistola textu:
Sed numerosa triplex pagina carmen erat.
Dulcia multimodis quædam subamara querelis
Anxia censuræ miscuerat pietas.
Sed mihi mite patris plusquam censoris acerbum
Sederit, & blandis aspera penso animo.
Ista suo retegenda loco tamen, & graviore
Vindicis heroi sunt agitanda sono.
Interea levior paucis præcurrit iambus,
Discreto referens mutua verba pede.
Nunc elegi salvere jubent, dictaque saluta,
Ut secera alias, orsa gradumque silent.

QUid abdicatas in meam curam, pater,
Redire musas præcipis?
Negant Camœnis, nec patent Apollini
Dicata Christo pectora.
Fuit illa quondam non ope, sed studio pari
Tecum mihi concordia,
Ciere surdum Delphica Phœbum specu,
Vocare Musas numina:
Fandique munus munere indultum Dei,
Petere fonte, nemoribus, jugis.
Nunc alia mentem vis agit, major deus:
Aliosque mores postulat,
Sibi reposcens ab homine munus suum:
Vivamus ut vitæ patri.
Vacare vanis otio aut negotio,
Et fabulosis litteris,
Vetat: suis ut pareamus legibus,
Lucemque cernamus suam.
Quamvis sophorum, callida arsque rhetorum, &
Figmenta vatum nubilent,
Qui corda falsis atque vanis imbuunt,
Tantumque linguas instruunt,
Nihil adferentes, ut salutem conferant:
Quod veritatem detegat.
Quod enim tenere vel bonum, aut verum queant,
Qui non tenent summum caput,
Veri bonique fomitem & fontem Deum?
Quem nemo nisi in Christo videt.
Hic veritatis lumen est, vitæ via,
Vis, mens, manus, virtus patris,
Sol æquitatis, fons bonorum, flos dei,
Natus deo, mundi sator,
Mortalitatis vita nostræ, & mors necis.
Magister hic virtutium,
Deusque nobis, atque pro nobis homo,
Nos induendo se exuit,
Æterna jungens inter homines & Deum,
Interque se commercia.

Hic

Hic ergo nostris ut suum præcordiis
Vibraverit cælo jubar,
Absterget ægrum corporis pigri situm,
Habitumque mentis innovat.
Exhaurit omne, quod juvabat antea
Castæ voluptatis vice:
Totoque nostra jure domini vindicat
Et corda, & ora, & tempora.
Se cogitari, intelligi, credi, legi,
Se vult timeri, & diligi.
Æstus inanes, quos movet vitæ labor,
Præsentis ævi tramite,
Abolet futuræ cum Deo vitæ fides.
Quæ, quas videmur spernere,
Non ut profanas abjicit, aut viles opes,
Sed ut magis caras monet
Cælis reponi creditas Christo Deo:
Qui plura promisit datis,
Contempta præsens, vel mage deposita sibi,
Multo ut rependat fœnore.
Sine fraude custos, aucta creditoribus
Bonus æra reddet debitor.
Multaque spretam largior pecuniam
Restituet usura Deus.
Huic vacantem, vel studentem, & deditum,
In hoc reponentem omnia,
Ne, quæso, segnem, neve perversum putes:
Neu crimineris impium.
Pietas abesse Christiano qui potest?
Namque argumentum mutuum est
Pietatis, esse Christianum; & impii
Non esse Christo subditum.
Hancq[ue] quum tenere discimus, possum tibi
Non exhibere, id est patri?
Cui cuncta sancta jura, cara nomina
Debere me voluit Deus.
Tibi disciplinas, dignitatem, litteras,
Linguæ, & togæ, & famæ decus,
Provectus, altus, institutus debeo,
Patrone, præceptor, pater.
Sed cur remotus tamdiu degam, arguis:
Pioque motu irasceris.
Conducit istud, aut necesse est, aut placet.
Veniale, quidquid horum erit.
Ignosce amanti, si geram, quod expedit.
Gratare, si vivam, ut libet.

DEfore me patriis tota trieteride terris,
Atque alium legisse vagis erroribus orbem,
Culta prius vestræ oblitum consortia vitæ,
Increpitas sanctis nota pietate querelis.
Amplector patrios venerando pectore motus,
Et mihi gratandas salvis affectibus iras:
Sed reditum inde meum, genitor, te poscere mallem,
Unde dari possit. revocandum me tibi credam,
Quum steriles fundas, non ad divina, precatus,
Castalidis supplex averso numine Musis?
Non his numinibus tibi me, patriæque reduces.
Surda vocas, & nulla rogas. levis hoc feret aura,
Quod datur in nihilum sine numine nomina Musas.
Irrita ventosæ rapiunt hæc vota procellæ.
Quæ non missa Deo, vacuis in nubibus hærent:
Nec penetrant superi stellantem regis in aulam.
Si tibi cura mei reditus, illum aspice, & ora,
Qui tonitru summi quatit ignea culmina cæli:
Qui trifido igne micat, nec inania murmura miscet:
Quique satis cælo Soles largitur, & imbres:
Qui super omne quod est, & in omni totus ubique
Omnibus infuso rebus regit omnia Christo:
Quo mentes tenet, atque movet: quo tempora nostra
Et loca disponit. quod si contraria votis
Constituat nostris, prece deflectendus in illa est,
Quæ volumus. quid me accusas? si displicet actus
Quem gero agente Deo, prius est, fiat reus auctor,
Cui placet aut formare meos, aut vertere sensus.
Nam mea si reputes, quæ pristina, quæ tibi nota,
Sponte fatebor, eum modo me non esse, sub illo
Tempore qui fuerim: quo non perversus habebar,
Et perversus eram, falsi caligine cernens
Stulta Dei sapiens, & mortis pabula vivens.
Quo magis ignosci mihi fas: quia promptius ex hoc
Agnosci datur a summo genitore novari,
Quod non more meo geritur, non arbitror istis
Confessus dicar mutatæ in prava notandum
Errorem mentis: quoniam sim sponte professus,
Me non mente mea vitam mutasse priorem.
Mens nova me, fateor, cepit; mens non mea quondam,
Sed mea nunc, auctore Deo: qui si quid in actu
Ingeniove meo sua dignum ad munia vidit,
Gratia prima tibi, tibi gloria debita cedit,
Cujus præceptis partum est, quod Christus amaret.
Quare gratandum magis est tibi, quam queritandum,
Quod tuus ille tuis studiis & moribus ortus
Paullinus, (cui te non inficiare parentem,
Nec modo quum credis perversum) sic mea verti
Consilia, ut sim promeritus Christi fore, dum sum
Ausonii. feret ille tuæ sua præmia laudi:
Deque tua primum tibi deferet arbore fructum.
Unde, precor, meliora putes: nec maxima perdas
Præmia, detestando tuis bona fontibus orta.
Non etenim mihi mens vaga: sed neque participantum
Vita fugax hominum, Lycæ qua scribis in antris
Pegaseum viasse equitem. licet a via multi
Numine agente colant, clari velut ante sophorum
Pro studiis musisque suis, ut nunc quoque casti
Qui Christum sumpsere animis, agitare frequentant:
Non inopes animi, neque de feritate legentes
Desertis habitare locis: sed in ardua versi
Sidera, spectantesque Deum, verique profunda
Perspicere intenti, de vania libera curis
Otia amant, strepitusque fori, rerumque tumultus,
Cunctaque divinis inimica negotia donis,
Et Christi imperiis, & amore salutis abhorrent.
Speque fideque Deum sponsa mercede sequuntur,
Quam referet certus non desperantibus auctor,
Si modo non vincant vacuis præsentia rebus:
Quæque videt, spernat; quæ non videt, expetat ut mens.
Namque caduca patent: nostris æterna negantur
Visibus. & nunc spe sequimur quod mente videmus,
Spernentes varias rerum spectacula formas,
Et male corporeos bona sollicitantia visus.
Attamen hæc sedisse illis sententia visa est,
Tota quibus jam lux patuit verique, bonique,
Venturi æternum secli, & præsentis inane.
At mihi non eadem cui gloriæ, cur eadem sit
Fama? fides voti paret, sed amœna colenti,
Nunc etiam & blanda posito locupletis in acta
Littoris. unde hæc jam tam festinata locorum
Invidia est? utinam justus me carpere livor
Incipiat, Christi sub nomine probra placebunt.
Non patitur tenerum mens numine firma pudorem,
Et laus hic contempta tedit mihi judice Christo.

Ne

Ne me igitur, venerande parens, his ut male versum
Increpites studiis: neque me vel conjuge carpas,
Vel mentis vitio. non anxia Bellerophontis
Mens est: nec Tanaquil mihi, sed Lucretia conjux.
Nec mihi nunc patrii est, ut vis, oblivio cæli,
Qui summum suspecto patrem. quem qui colit unum,
Hic vere memor est cæli. crede ergo, pater, nos
Nec cæli immemores, nec vivere mentis egentes,
Humanisque agitare locis. studia ipsa piorum
Testantur mores hominum. nec enim impia summum
Gens poterit novisse Deum. sint multa locorum,
Multa hominum studiis inculta, expertia legum.
Quæ regio agresti ritu caret? aut quid honestis
Improbitas aliena nocet? quid tu mihi vastos
Vasconiæ saltus, & ninguida Pyrenæi
Objicis hospitia? in primo quasi limine fixus
Hispanæ regionis agam · nec sit locus usquam
Rure vel urbe mihi, summum qua dives in orbem
Usque patet, mersus spectans Hispania Soles.
Sed fuerit fortuna, jugis habitasse latronum:
Nun lare barbarico rigui, mutatus in ipsos
Inter quos habui socia feritate colonos.
Non recipit mens pura malum, neque levibus hærent
Inspersæ fibris maculæ. sic Vascone saltu
Quisquis agit, purus sceleris, vitam inter iniquos,
Nulla ab inhumano morum contagia ducit
Hospite. sed mihi cur sit ab illo nomine crimen
Qui diversa colo, ut colui, loca juncta superbis
Urbibus, & lætis hominum celeberrima cultis?
Ac si Vasconicis mihi vita fuisset in oris,
Cur non more meo potius formata ferinos
Poneret, in nostros migrans gens barbara ritus?
Nam quod in eversis habitacula ponis Hiberis
Urbibus, & deserta tuo jacis oppida versu,
Montanamque mihi Calagorrim, & Bilbilim acutis
Pendentem scopulis, collemque jacentis Ilerdæ
Exprobras, velut his habitem laris exul & urbis,
Extra hominum tecta atque vias: an credis Hiberæ
Has telluris opes? Hispani nescius orbis,
Qua gravis ille poli sub pondere constitit Atlas,
Ultima nunc ejus mons portio, metaque terræ,
Discludit bimarem celsu qui vertice Calpen.
Bilbilis huic tantum, Calagorris, Ilerda notatur,
Cæsarea est Augusta cui, cui Barcino amœna,
Et capite insigni despectans Tarraco pontum.
Quid numerem egregias terris, & mœnibus urbes?
Qua geminum felix Hispania tendit in æquor,
Qua Betis Oceanum, Tyrrhenumque auget Hiberus,
Lataque distantis pelagi divortia complet
Orbe suo finem ponens in limite mundi,
An tibi me, domine illustris, si scribere sit mens,
Qua regione habites, placeat reticere nitentem
Burdigalam, & piceos malis describere Boios?
Cumque Marsialicis tua prodigis otia thermis,
Inter & umbrosos donas tibi vivere lucos,
Læta locis & mira colens habitacula tectis,
Nigrantesne casas, & tecta mapalia culmo,
Dignaque pellitis habitas deserta Bigerris?
Quique superba tuæ contemnis mœnia Romæ,
Consul arenosas non dedignare Vasatas.
Vel, quia Pictonicis tibi fertile rus viret arvis,
Romanum Ausonias huc devexisse curules
Conqueror, & trabeam veteri sordescere fano?
Quæ tamen augusta Latiaris in urbe Quirini
Cæsareas inter parili titulo palmatas
Fulget navito longe venerabilis auro,
Florentem retinens meriti vivacis honorem.
Aut cum Lucani retineris culmine fundi,
Æmula Romuleis habitans fastigia tectis,
Materiam præbente loco, qui proxima signat,
In Condatino diceris degere vico?
Multa jocis pateant: liceat quoque ludere fictis:
Sed lingua mulcente gravem interlidere mentem,
Ludere blanditiis urentibus, & male dulces
Fermentare jocos satyræ mordacis aceto,
Sæpe poetarum, numquam decet esse parentum.
Namque fides pietasque petunt, ut quod mala nectens
Insinuat castis fama auribus, hoc bona noti
Mens patris affigi, fixumque hærescere cordi
Non sinat, ut vulgus sævo rumore malignum.
Ante habitos mores, non semper flectere vitam
Crimen habet. namque est laudi bene vertere. cum me
Immutatum audis, studium officiumque require.
Si pravo tectum, si relligiosa profanis,
Luxurie parcum, turpi mutatur honestum,
Segnis, iners, obscurus ago, miserere sodalis
In mala perversi. blandum licet, ira parentem
Excitet, ut lapsum rectis instauret amicum
Moribus, & monitu reparet meliora severo.
At si forte id idem, quod legi, & quod sequor, audis,
Corda pio vovisse Deo, venerabile Christi
Imperium docili pro credulitate sequentem,
Persuasumque Dei monitis æterna parari
Præmia mortali damnis præsentibus empta,
Non reor id sanu sic displicuisse parenti,
Mentis ut errorem credat sic vivere Christo,
Ut Christus sanxit. juvat hoc, nec pœnitet hujus
Erroris. stultus diversa sequentibus esse
Nil moror, æterno mea dum sententia regi
Sit sapiens. breve, quidquid homo est, ut corporis ægri,
Temporis occidui, & sine Christo pulvis & umbra.
Quod probat aut damnat, tanti est quanti arbiter ipse.
Ipse obit, atque illi suus est comitabilis error:
Cumque suo moriens sententia judice transit.
At nisi dum tempus præsens datur, anxia nobis
Cura sit ad Domini præceptum vivere Christi,
Sera erit exutis homini querimonia membris:
Dum levia humanæ meruit convicia linguæ,
Non timuisse graves divini judicis iras.
Quem patris æterni solio dextraque sedentem,
Omnibus impositum regem, & labentibus annis
Venturum, ut cunctas æquato examine gentes
Judicet & variis referat sua præmia gestis,
Credo equidem: metuens studio properante laboro,
Si qua datur, ne morte prius, quam crimine solvar.
Hujus in adventum trepidis mihi credula fibris
Corda tremunt: gestitque anima, id jam causa futuri
Præmetuens, ne vincta ægris pro corpore curis,
Ponderibusque gravis rerum, si forte reclusu
Increpitet tuba vasta polo, non possit in auras
Regis ad occursum levibus se tollere pennis,
Inter honora volans sanctorum millia cælo.
Qui per inane leves, neque Mundi compede vinctos,
Ardua in astra pedes facili molimine tollent:
Et teneris vecti per sidera nubibus ibunt,
Cælestem ut medio venerentur in aere regem,
Clareque adorato conjungant agmina Christo.
Hic metus est, labor iste: dies ne me ultimus atris
Sopitum tenebris sterili deprendat in actu
Tempora sub vacuis ducentem perdita curis.
Nam quid agam? lentis si dum conniveo votis,
Christus ab ætheria mihi proditus arce coruscet,

Et subitis Domini cælo venientis aperto
Præstrictus radiis, obscura & tristia noctis
Suffugia inlato confusus lumine quæram?
Quod mihi ne pareret vel diffidantia veri,
Vel præsentis amor vitæ rerumve voluptas,
Curarumve labor, placuit pervertere casus
Proposita, & curas finire superstite vita,
Commissisque Deo ventura in secula rebus,
Expectare trucem securo pectore mortem.
Si placet hoc, gratare tui spe divite amici:
Si contra est, Christo tantum me linque probari.

POEMA UNDECIMUM.

[a] Secundæ Ausonii Epistolæ respondet carmine sequenti Ausonio Paulinus.

CONtinuatæ meæ durare silentia linguæ,
Te numquam tacito memoras; placitamque latebris
Desidiam exprobras: neglectaque insuper addis
Crimen amicitiæ: formidatamque jugalem
Objicis: & durum jacis in mea viscera versum.
Parce, precor, lacerare tuum: nec amara paternis
Admiscere velis, ceu melli absinthia, verbis.
Cura mihi semper fuit, & manet, officiis te
Omnibus excolere, affectu observare fideli.
Non umquam tenui saltem tua gratia nævo
Commaculata mihi est. ipso te lædere vultu
Semper, & incauta timui violare figura.
Quumque tua accessi veneranș, mea cautius ora
Composui: & læto formavi lumine frontem:
Ne qua vel a tacito contractam pectore nubem
Duceret in sanctum suspicio falsa parentem.
Hoc mea te domus exemplo coluitque, coletque.
Inque tuo tantus nobis consensus amore est,
Quantus & in Christum connexa mente colendum.
Quis tua, quæso, tuis obduxit pectora livor?
Quo rumore pias facilis tibi fama per aures
Irrupit, pepulitque animum? contraque vetustam
Experta pietate fidem nova vulnera movit,
Læderet ut nati placidum malesuada parentem?
Sed mihi non fictæ mens conscia simplicitatis:
Nec patris inculti pietas rea, respuit omne
Immeritum: & falso perstringi crimine non fert.
Immunis merito, gravius violatur iniquo
Vulnere, tam teneræ offensæ, quam libera culpæ.
Discussisse jugum quereris me, quo tibi doctis
Junctus eram studiis. hoc nec gestasse quidem me
Assero. namque pares subeunt juga. nemo valentes
Copulat infirmis: nequa sunt concordia fræna,
Si sit compulsis mensura jugalibus impar.
Si vitulum tauro, val equum committis onagro,
Si confers fulicas cycnis, & aedona parræ,
Castaneis corylos æquas, viburna cupressis,
Me compone tibi. vix Tullius, & Maro tecum
Sustineant æquala jugum. si jungar amore,
Hoc tantum tibi ma jactare audebo jugalem,
Quo modicum sociis magno contendit habenis
Dulcis amicitia æterno mihi fœdere tecum,
Et paribus semper redamandi legibus æqua.
Hoc nostra cervice jugum non læva resolvit
Fabula: non terris absentia longa diremit,
Nec perimet. toto licet abstrahar orbe vel ævo,
Numquam animo divisus agam. prius ipsa recedet
Corpore vita meo, quam vester pector vultus.
Ego te per omne, quod datum mortalibus
Et destinatum sæculum est,
Claudente donec continebor pectore,
Discernar orbe quolibet:
Nec orbe longum, nec remotum lumine
Tenebo fibris insitum.
Videbo corde, mente complectar pia
Ubique præsentam mihi.
Et quum solutus corporali carcere
Terraque provolavero,
Quo ma locarit axe communis pater,
Illic quoque te animo geram.
Nequa finis idem, qui meo me corpore,
Et amore laxabit tui.
Mens quippe lapsis quæ superstes artubus,
De stirpe durat cælisi,
Sensus necesse simul & affectus suos
Teneat æque, ut vitam suam.
Et ut mori, sic oblivisci non capit
Perenne vivax, & memor.

POEMA DUODECIMUM.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN PRIMUM.

In hoc carmine, quod scripsit in Hispania 14. Januarii die anno 394 paulo ante quam Nolam peteret, auxilium S. Felicis implorat, ut ad ejus tumulum incolumis pervenire possit.

INclyte Confessor, meritis & nomine Felix,
Mens pietate potens, summi mens accola Cæli,
Nec minus in totis experta potentia terris,
Qui Dominum Christum constanti voce professus
Contemnendo truces meruisti evadere pœnes,
Devotamque animam tormenta per omnia Christo
Sponsa tua jussus laxatis reddere membris
Liquisti vacuos rebidis lictoribus artus,
Vectus in æthereum sine sanguine Martyr honorem,
O patar, o Domine, indignis licet annue servis,
Ut tandem, hanc fragilem trahimus dum corpore vitam,
Sedibus optatis, & qua requiescis in aula
Hunc liceat celebrare diem, pia reddere coram
Vota, & gaudentes inter gaudere tumultus.
Sit jam, quæso, satis merita Impietate tulisse
Hanc pœnam tot jam, quot te sina viximus, annis,
Sede tua procul, hau, quamvis non mente remoti.
Jam desideriis immenso tempore fessis
Consule, jam vel sero memor miserete tuorum:
Perque orbem, magni qui nos procul æquore ponti
Disparat, obrutis quæ nos inimica retardant,
Pande vias faciles, & si properantibus ad te
Invidus hostis ubest, objecta repagula pelle
Fortior adversis, & amicos provehe cursus.
Seu placeat telluris iter, comes aggere tuto
Esto tuis; seu magna tui fiducia longo
Suadeat ire mari, da currere mollibus undis,
Et famulis famulos a puppi suggere ventos,
Ut Campana simul Christo duca littora vectl,
Ad tua mox alacri rapiamur culmina cursu,
Inque tuo placidus nobis sit limine portus.
Illic dulce jugum, leve onus, blandumque feremus
Servitium sub ta domino; etsi justus iniquis

Non

Non egeas servis, tamen & patiere, & amabis
Qualescumque tibi Christo donante dicatos
Et furibus servire tuis, tua limina mane
Munditia curare fines, & nocte vicissim
Excubiis servare piis, & munere in isto
Claudere promeritam defesso corpore vitam.

POEMA DECIMUMTERTIUM.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN SECUNDUM.

S. Felici gratias agit, quod ejus auxilio salvus Nolam pervenerit, & describit populi concursum ad S. Felicis tumulum in festo illius die.

FElix hoc merito, quod nomine; nomine & idem,
Qui merito; redit alma dies, qua te sibi summus
Adscivit patriam confessus Christus in aulam.
Tempus adest, plenis grates tibi fundere votis.
O pater, o domine, indignis licet optime servis,
Tandem exoratum est, inter sua limina nobis
Natalem celebrare tuum. tria tempore longo
Lustra cucurrerunt, ex quo sollennibus istis
Coram vota tibi coram mea corda dicavi.
Ex illo qui me terraque marique labores
Distulerint a sede tua procul orbe remoto,
Novisti; nam te mihi semper ubique propinquum
Inter dura viæ, vitæque incerta, vocavi.
Et maria intravi duce te, quia cura pericli
Cessit amore tui, nec te sine: nam tua sensi
Præsidia, in domino superans maris aspera Christo
Semper ego, & terris propter te tutus, & undis.
Hunc, precor, æterna pietate, & pace serenum
Posce tuis, cujus magno stas nomine Felix.
Nunc juvat effusas in gaudia solvere mentes:
Cara dies tandem quoniam hic præsentibus orta est,
Semper & æternum nobis celebrata per orbem,
Qua te sacravit terris & contulit astris.
Ecce vias vario plebs discolor agmine pingit;
Urbes innumeras una miramur in urbe.
O felix Felice tuo tibi præsule Nola,
Inclyta cive sacro, cœlesti firma patrono,
Postque ipsam titulos Romam sortita secundos.
Quæ prius imperio tantum, & victricibus armis,
Nunc & apostolicis terrarum est prima sepolcris.
Sis bonus o felixque tuis, Dominumque potentem
Exores, liceat placati munere Christi,
Post pelagi fluctus, mundi quoque fluctibus actis,
In statione tua placido consistere portu.
Hoc bene subductam religavi litore classem;
Io te compositæ mihi fixa sit anchora vitæ.

POEMA DECIMUMQUARTUM.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN TERTIUM.

S. Felicis potentiam adversus Dæmones ostendit, ejusque apud Deum intercessionem implorat.

VEnit festa dies Cælo, celeberrima terris
Natalem Felicis agens, qua corpore terris
Occidit, & Christo superis est natus in astris,
Cælestem nactus sine sanguine Martyr honorem.
Nam confessor obit, pœnas non sponte lucratus,
Acceptante Deo fidam pro sanguine mentem,
Qui cordis taciti scrutator, ferre paratos
Æquiparat passis, sat habens interna probasse:
Supplicium carnis justa pietate remittit,
Martyrium sine cæde placet, si prompta ferendi
Mensque fidesque Deo caleat. passura voluntas
Sufficit, & summa est meriti, testatio voti.
Ergo dies, tanto quæ munere retulit alto
Felicem Cælo sacris sollennibus, ista est:
Nam post solstitium, quo Christus corpore natus
Sole novo gelidæ mutavit tempora brumæ,
Atque salutiferum præstans mortalibus ortum
Procedente die secum decrescere noctes
Jussit, ab hoc quæ lux oritur vicesima nobis
Sidereum meriti signat Felicis honorem.
Denique nil impar his, qui fudere cruorem,
Testibus, & titulo simul & virtute recepta,
Martyris ostendit meritum, cum jure potenti
Dæmonas exercet, devinctaque corpora solvit.
Nam sibi Felicem cœcis incumbere pœnis,
Pestiferi proceres tristi clamore fatentur,
Occultasque cruces gemitu testantur aperto,
Velatumque oculis mortalibus, ac manifestum
Auribus, & multo præsentem numine produnt,
Cum captiva inter deprensi corpora, Christum
In Sancto fulgere suo clamantque, probantque
Membrorum incussu tremulo capitumque rotatu,
Tormentisque suis, sed non sua corpora torquent,
Clamantes proprios aliena per ora dolores
Orantum veniam: latet ultor, pœna videtur.
Tum si quos graviore malo violentior hostis
Vinxerit, illa dies divino munere solvit.
Cernere tunc passim est sacra purgata medela
Pectora liminibus sterni, jam mente refectos,
Gratantes jam voce sua: concurrit hiantum
Turba tremens hominum; mixtæ inter gaudia cunctis
Prosiliunt lacrimæ: præsens Deus omnibus illic
Creditur; immensi Felix est gloria Christi.
Alma dies magnis celebratur cœtibus, (omnes
Vota dicant sacris rata postibus; omnia gaudent
Terrarum & Cæli), ridere videtur apertis
Æthra polis: vernum spirare silentibus auræ
Flatibus, & lætum plaga cingere lactea cælum.
Nec modus est populis coeuntibus agmine denso,
Nec requies: properant in lucem a nocte, diemque
Expectare piget; votis avidis mora noctis
Rumpitur, & noctem flammis funalia vincunt,
Stipatam multis unam juvat urbibus urbem
Cernere, totque uno compulsa examina voto.
Lucani coeunt populi, coit Appula pubes,
Et Calabri, & cuncti, quos adluit æstus uterque,
Qui læva, & dextra Latium circumsonat unda:
Et qua bis ternas Campania læta per urbes
Ceu propriis gaudet festis, quos mœnibus amplis
Dives habet Capua, & quos pulchra Neapolis, aut quos
Gaurus alit, læta exercent qui Massica, quique
Ufentem, Sarnumque bibunt, qui sicca Tanagri,
Quique colunt rigui felicia culta Galesi,
Quos Atina potens, quos mater Aricia mittit.
Ipsaque cælestum sacris procerum monimentis
Roma Petro Pauloque potens, rarescere gaudet
Hujus honore diei, portæque ex ore Capenæ
Millia profundens ad amicæ mœnia Nolæ,
Dimittit duodena decem per millia denso

Agmine: confertis longe laret Appia turbis.
 Nec minus, ex alta populis regione profectis,
Aspera montosæ carpuntur strata Latinæ,
Quos Præneste altum, quos fertile pascit Aquinum:
Quosque suburbanis vetus Ardea mittit ab oris,
Quique urbem liquere Cales geminumque Teanum,
Quam gravis Auruncus, vel quam colit Appulus asper:
Huc & olivifero concurrit turba Venafro,
Oppida Samnites duri montana relinquunt.
Vicit iter durum pietas, amor omnie Christi
Vincit, & alma fides: animisque locisque rigentes
Suadet acerba pati, simul aspera ponere corda.
Una dies cunctos vocat, una & Nola receptat,
Totaque plena suis, spatiosaque limina cunctis;
Credas innumeris ut mœnia dilatari
Hospitibus; sic Nola assurgit imagine Romæ.
Tu quoqee post urbem titulos sortita secundos.
(Nam prius imperio tantum & victricibus armis,
Nunc & apostolicis terrarum est prima sepulcris)
Tu quoque perpetuas duplici sub honore coronas,
Ante Sacerdotis, post martyris, omne per ævum
Felicis complexa tui, gemino bene cælum
Contingis merito Divini mater amici.
 Te prius elma pio celebrans altaria cultu
Presbyter instituit, placido & moderamine rexit.
Hinc quoque perpetuo decorat te nomine Felix.
Namque tuo meritum in gremio sacretus honorem,
Ducit odorifero pia conditus ossa sepulcro.
Aurea nunc niveis ornantur limina velis,
Clara coronantur densis altaria lychnis.
Lumina ceratis adolentur odora papyris:
Nocte dieque micant; sic nox splendore diei
Fulget, & ipsa dies cælesti illustris honore,
Plus micat innumeris lucem geminata lucernis.
Nos quoque felices, quibus istum cernere coram
Et celebrare diem datur, & spectare Patroni
Præmia, præstantique suis tam grandia Christo
Gratari, & lætos inter gaudere tumultus.
Ferte Deo pueri laudem, pia solvite vota,
Et pariter castis date carmina festa choreis,
Spargite flore solum, prætexite limina sertis,
Purpureum ver spiret hiems, sit floreus annus
Ante diem, sancto cedat natura diei.
Martyris ad tumulum debes & terra coronas.
Ast illum superi sacra gloria luminis ambit,
Florentem gemina belli pacisque corona.
 Hunc, precor, æterna nobiscum pace serenum
Posce diem, hoc iterum liceat gaudere reverso.
Annuaque hic & vota tuis & carmina festis
Reddere placati tranquilla Numine Christi.
Hic amor, hic labor est nobis, hæc vota tuorum
Suscipe, commendaque Deo, ut cum sedula cura
Servitium nostrum longo tibi penderit ævo,
Tunc demum placidos pietate laboris alumnos
Absolvas, mittente manu; positasque tuorum
Ante tuos vultus animas vectare paterno
Ne renuas gremio Domini fulgentis ad ora:
Quem bonitate pium, sed majestate tremendum,
Exora, ut precibus plenis meritisque redonet
Debita nostra tuis, cum tu quoque magna piorum
Portio, regnantem Felie comitaberis Agnum:
Posce ovium grege nos sterni, ut sententia summi
Judicis hoc quoque nos iterum tibi munere donet,
Ne male gratatis lævos adjudicet hædis,
Sed porius dextra positos in parte salutis
Munifico pecori, laudatisque adgreget agnis.

POEMA DECIMUMQUINTUM.

DE S. FELICE NATAL. CARM. QUARTUM.

S. Felicis genus & originem describit, & Sancti ejus munia in Ecclesia.

Annua vota mihi remeant, simul annua linguæ
Debita, natalis tuus, o gloriosissime Christo
Felix, natali proprio mihi carior, in quo
Quemlibet innumeris sint gaudia publica turbis;
Est aliquid speciale tuis, quod nos tibi Christus
Esse dedit, viles caro largitus amico.
Non quia tu dignus famulis tam vilibus esses,
Æternis dignate Deo comes ire triumphis,
Sed quia nos inopes justi indignosque salutis
Sic voluit ditare Pater bonus, ut male dites
Criminibus versa in melius vice divitiarum,
Pro cunctis opibus, cunctisque affectibus, & pro
Nobilibus titulis, & honoribus omnia vanis,
Felicem caperemus opes, patriamque, domumque.
Tu Pater, & patria, & domus, & substantia nobis,
In gremium translata tuum cunabula nostra,
Et tuus est nobis nido sinus: hoc bene foti
Crescimus, inque aliam mutantes corpora formam,
Terrena exuimur stirpe; & subeuntibus alis
Vertimur in volucres divini semine verbi.
Te relevante jugum Christi leve noscimus, in te
Blandus, & indignis, & dulcis Christus amaris.
Ista dies ergo, & nobis sollennis habenda,
Quæ tibi natalis, quia te mala nostra abolente
Occidimus mundo, nascamur ut in bona Christo.
 Surge igitur cithara, & totis intendere fibris
Excita vis animæ tacito mea viscera cantu,
Non tacita cordis testudine, dentibus ictis,
Pulset amor linguæ, plectro lyra personet oris.
Non ego Castalidas vatum phantasmata musas,
Nec surdum Aonia Phœbum de rupe ciebo.
Carminis incentor Christus mihi: munere Christi
Audeo peccator sanctum & cælestia fari.
Nec tibi difficile, Omnipotens, mea solvere doctis
Ora modis, qui muta loqui, fluere arida, solvi
Dura jubes. tu namque asinam reboare loquendo
Perfectamque tibi lactentes condere laudem
Fecisti, & solidam solvisti in flumina rupem,
Et terram sine aqua subitis manare fluentis.
Jussisti, deserta rigans in spem populorum,
In quorum arentes animas pia gratia fluxit,
Quos Christus vivo manans petra fonte refecit.
 Unde ego pars hominum minima, isto munere fretus,
Roris, Christe, tui vivos precor aridus haustus.
Da verbum de fonte tuo; tua non queo fari
Te sine, namque tui laus Martyris, & tua laus est,
Qui facis Omnipotens homines divina valere,
Fortiaque infirmis superans, de carne triumphas,
Aerios proceres vincens in corpore nostro.
Quare ades, ut duce te repetens ab origine pergam
Felicem narrare tuum; cui nobile ductum
Ex oriente genus; nec enim magis altera tellus
Felicis patriam decuit, quam quæ Patriarchas,
Quæque pios tulerat, Christi sacra vasa, Prophetas.
Unde & apostolicis fundens sua flumina linguis,
Totum Evangelii sonus emanavit in orbem.
Debitus inde Deo Felix, genitore profecto
Italiam necdum genitus, tamen in patre venit:
Civis ut affectu nostris oriretur in oris;

Nec

Nec cuiquam natum nisi nobis se meminisset.
Sic Pater Abraham Domini præcepta secutus,
Mutavit patrias externo cespite terras,
Deposuitque sacrum Chananæis semen in arvis;
Unde peregrinas subeunte propagine terras,
Mystica Felicem nobis transmisit origo,
Quem perfecta fides illa radice profectum
Prodidit, ut nobis esset pia vena fidei.
Felix nunc etiam posita cum carne quiescit,
Spiritus in Christo vivens, operantibus alte
Virtutis meritis Abrahæ semine mutat
Duritiam lapidum, quos suscitat in bona vitæ.
Hic igitur genitore Syro generatus in urbe
Dilectam coluit patriæ sub imagine Nolam,
Sede beans placita: multoque relictus in auro
Dives opum viguit, quamvis non unicus hæres.
Hermia cum fratre sui cognomine patris
Terrenas divisit opes; cælestia solus
Obtinuit Felix; geminos sententia discors
Divisit fratres: Hermiam mundus abegit,
Felicem Christus sibi sustulit; ille caduca
Maluit, hic solida; præsentibus ille cohæsit,
Iste solum Cælo vertit, patrimonia regnis:
Ille hæres tantum proprii patris, ille cohæres
Christi. sed quis tam variam miretur ab uno
Sanguine progeniem, veterum inter Sancta parentum
Pignora qui relegat populorum stirpe duorum
Fœcundam pugnas utero doluisse Rebeccam?
Conquestamque Deo gravidi luctamina ventris?
Cui jam tunc fremeret sanctæ intra viscera matris,
Quæ nunc intra uterum mundi discordia sævit.
Hispida Judæis hirti sectantibus Esau
Perfidia, addictis populo servire minori.
At nobis lævem per lenia pacis Jacob,
Qua via lucis agit, meliore sequentibus ortu.
Ergo pari dispar fratrum de sanguine sanguis:
Hermias, velut asper Edom terrena secutus
Squaluit in vacua captivus imagine mundi,
Duraque Idumæi prælegit rura parentis,
In gladio vivens proprio, venæque laborem
Militiæ sterilem tolerans, qui Cæsaris armis
Succubuit, privatus agens ad munia Christi.
At meus æterni fatus arma capessere regis
In Patris Israel migravit nomina Felix:
Seseque a puero pia mens cælestibus edens,
Instituit servire Deo; nec gratia pauper
Adfuit, & quantum sitiebat corde capaci
Lucis hians animus, tam largiter insua traxit
Dona Dei. primis Lector servivit in annis.
Inde gradum cœpit, cui munus voce fideli
Adjurare Melos, & sacris pellere verbis.
Quod quia perspicua meriti virtute gerebat,
Jure sacerdotis veneranda insignia nactus;
Mente loco digna meritum decoravit honorem.
Sed ne sola sacrum caput insula cometet illi,
Extitit & potior geminandæ causa coronæ.
Dira profanorum rabies exorta furorum;
Cum pia sacrilego quateretur Eclesia bello,
Præcipueque illos populo deposceret omni.
Impietas, quorum pietas insignior esset:
Tunc senior sanctis Nolanam legibus urbem
Maximus e placido formabat Episcopus ore
Presbytero Felice potens, quem mente paterna
Complexus veluti natum, sedisque fovebat
Hæredem; subita sed tempestate fugatus,
Non cedente fide, petiit deserta locorum,

Tunc magis, atque magis, quæsito antistite, Felix
Clatuit oppositus gladiis, solusque fidei
Invidia affectus, nec spectabatur honore:
Major honore fides tantum quia causa fidei.
Tunc petitur, sua cum draco lividus excitat arma
Proruere id cupiens, quo surgimus, & cadit ipse.
Ergo truces pœnas, fugiente antistite, solus
Vel primus de plebe, quasi de corpore vertex,
Competitur Felix. hunc omnes vincere certant;
Et quasi præcelsam obsessis in mœnibus arcem
Facta mole petunt; cujus munimine victo
Cetera jam facili cadet urbs prostrata ruina.
O digna infidis dementia! creditur uno
Extinguenda fides, totus quam credidit orbis.
Heu misera impietas! infernis cæca tenebris,
Quo ruis? in quem tela moves? an credis in uno
Mortali constare Deum? &, si corpora solvas,
Vim simul & mentem divinam posse aboleri?
Quæ mundi per membra meat, qua nasceris ipse,
Indigousque aleris, cujus de nomine pendet
Vincere vel vinci; cujus virtute vel unus
Fortior innumeris: pietate armatus inermi,
Armatos ferro, sed inermia pectora Christo,
Prosternit superante fide, quæ conscia veri
Cælestis, vitam præsenti morte futuram
Comparat, & victo victricem corpore mentem
Læta Deo referens gaudentibus invehit astris.
Quid juvat ergo pium tanta quod mole furoris
Felicem vesane petis? manet intus operto
Mens invicta Deo; nec jam tibi sola resistit
Terreni natura hominis: Deus ipse repugnat
Quem petis, atque tuis, serpens antique, venenis
Ipse offert se per famulorum corpora Christus,
Teque tuis nectens laqueis in cæde suorum
Sternit, per mortis speciem de morte triomphans.
Sed fera corda suus stimulis furialibus error
Sanguinea flagrere siti, sanctumque cruorem
Urgebat, veluti sceleris deposcere palmam.
Ergo ubi sacrilegos excepit Nola furores,
Intentosque piis expavit civibus enses,
Quæritur excussa Felix venerandus in orbe.
Nec refugit, celso jam spirans sidera flatu,
Et tacitis acuens stimulis in prælia mentem,
Impavidus trepidam servabat pastor ovile
Exemplo Domini, promptus dare pro grege vitam.
Ergo alacer sævos perstat quasi murus in hostes;
Et canis, florente fide, revirescit in annis,
Totus in astra animo, Christi memor, immemor ævi,
Corde Deum gestans, & plenus pectora Christo.
Nec jam se capit ipse; sacer majorque videri,
Sidereumque oculis, & honorem fulgere vultu.
Ilicet arripitur gaudens; sævisque furentum
Protrahitur manibus, sed (qui mos hostis iniqui,
Cui potior labor est animas quam corpora nostra
Perdere,) dilatum gladio terroribus ante
Tentet, & in mortem surgit gradibus pœnarum.
Primus supplicii de carcere texitur ordo.
Ferrea junguntur tenebrosis vincula claustris:
Stat menibus, colloque chalybs, nervoque rigescunt
Diducente pedes: sternuntur fragmina testæ,
Arceat ut somnum pœnalis acumine lectus.
Nec requie tamen est vacuus, nec luminis expers
Confessor, cui jam sociatus in omnia Christus
Compatitur, virides gravior cui pœne coronas
Multiplicat, spatiante polum qui mente peragrat.
Seque ipsum, vincto quamvis in corpore, liber

Spi-

Spiritus antevolat ſummi in penetralia Chriſti,
Præmeditante anima certis ſua præmia votis.
Ergo beata ſacris Felicem paſſio pœnis
Urgebat gravidum vinclis ea carcere cœco:
Quantaſque ex homine induerat caro ſubdita pœnas,
Tantas a Chriſto recipit patientia palmas.
Maximus interea ſolis in montibus æger
Contentus fugiſſe manus, feraliaque ora
Carnificum, diverſa, at non leviore, ferebat
Martyrium cruce, quam ſi ferro colla dediſſet,
Membraque tormentis, aut ignibus: acrior illum
Cura ſui gregis urit, & afficit: uritur igne
Frigoris, & gelido Cæli de rore rigeſcit,
Panis inops, tectique ſimul, noctemque diemque
Pervigil intenta jungit prece tempus utrumque.
Dumoſa dum ſtratus humo compungitur artus
Sentibus, & mentem curis, intuſque foriſque
Dimicat, & ruris ſpinas in corpore perfert,
Triſtitiæ patitur ſpinas in pectore mæſto.
Duris dura tegens, cruciatu mentis acerbo
Membrorum tormenta levat, ſenſumque doloris
Corporei excludit cordis dolor. attamen ægra
Materies terræ (licet inconcuſſa maneret
Vis animæ, ſpernente fide labentia carnis,)
Victa hieme, atque fame, duroque attrita cubili
Deficiente ſuam linquebat corpore mentem,
Altius e vacuis feſſi ſenis hauſta medullis
Frigora pellebant glaciato ſanguine vitam.
Mota Patris ſummi pietas antiſtite tanto,
Non tulit obſcuro conſumi funere corpus,
Quamquam & ut Eliam, ſic illum paſcere poſſet,
Eſciferas volucres jejune per avia mittens;
Poſſet & ut Moſen ſecreto operire ſepulcro.
Sed ſoli hoc dederat Deus uni munus amico,
Arcana tellure tegit, quia jure decebat.
Tantus honos illud corpus, quod comminus ore
Fulſerat, & ſermone Dei, ut mortalia functus
Jura, Deo tanti frueretur teſte ſepulcri.
Ergo ſacerdotem confeſſoremque ſereno
Lumine reſpiciens, tacitis tabeſcere ſilvis
Non tulit ulterius mitis Pater; & quia digno
Condignum comitem meritis ſociare parabat,
Felicem numero de carceris eligit omni,
Cujus id apponat meritis opus, ut ſenis almi
Membra levet, revocetque animam, revehatque refotum
Attonitiſque ovibus cari ſolatia reddat
Paſtoris. venit ergo micans jam nocte ſilenti
Angelus, & tota vinctorum in plebe reorum
Felicem ſolum, pietas cui ſancta reatum
Fecerat, alloquitur: fugit atri carceris horror.
Voce ſimul ſacri Felix, & luce miniſtri
Excuſſus tremit, & verbum trahit aure fideli.
Ac primum, velut eludentis imagine ſomni
Accipiat mandata Dei, ſtupet anxius: & ſe
Cauſatur non poſſe ſequi prohibente catena,
Inſuper & clauſtro ſimul, & cuſtode teneri
Carceris obſeſſi. ſed vox divina morantem
Increpitans jubet excuſſis aſſurgere vinclis.
Et ſubito, ut molles manibus fluxere catenæ,
Sponte jugo cervix ferrato exuta levatur,
Proſiliuntque pedes laxato caudice nervi.
Mira fides! ſalvis reſerato carcere clauſtris,
Sopito cuſtode, fores interritus exit,
Perque ipſos via fit, per quos via clauditur; ibat
Angelus, & tacitæ per amica ſilentia noctis
Lux & iter Felicis erat. nonne unus in omni
Chriſtus adeſt ſancto? ſicut viget omnibus idem
Spiritus in Chriſto genitis; ſic ipſa piorum
Gratia concordat. veterem remeare recenti
Hiſtoria video ſpeciem, qua juſſus abire
Biſſeno ſublimis ab agmine diſcipulorum
Petrus, ſponte ſua vinclis labentibus, æque
Carcere proceſſit clauſo, qua prævius illum
Angelus, Herodi prædam furatus, agebat.
Sic meus, educente Deo, geminata per atra
Carceris & noctis, reliquis obſcura, ſed uni
Illuſtrata ſibi, Felix impune per ipſos
Cuſtodes, conſtante premens veſtigia paſſu,
Callibus ignotis directus, juſſa petebat.
Et poſtquam emenſus ſecretos avia ſaltus
Rura, locum feſſi ſenis invenit; ægra trahentem
Jam tenui cernit morſitus ſuſpiria flatu.
Et primo ut ceri cognovit membra parentis,
Fuſus in amplexum, dat vultibus oſcula notis,
Et tentat gelidis revocare fovendo calorem
Artubus, & crebris adflatibus oris anheli
Reddere viventes tepefacto corpore ſenſus.
Sed neque clamatu eſt neque pulſu mobile corpus,
Jam ſimile exanimo: modicus tamen ultima vitæ
Flatus, & internæ prodit trepidatio fibræ.
Anxius intuitu tali pia pectora Felix,
Diſtrahit exangues artus, & lurida cernens
Ora fame, nec habens quidquam quo rebus egenis
Ferret opem, non igne procul. neque comminus eſca,
Ut dape tabentem recrearet & igne rigentem,
Quærenti, & multa Chriſtum prece convenienti,
Quanam ope, quave via juſſum complere valeret
Servitium, ſubitam omnipotens de ſentibus uvam
Edidit, & capiti juſſit pendere propinquam,
Ut facile a rigua poſſet decerpere ramo
Natum ſponte cibum. divinitus ergo refectus,
Mente pia oblato lætatur munere Felix,
Decerptumque manu morientis ad ora racemum
Admovet. & quoniam ſtrictis jam dentibus ille
Et ſentire negat dulces, & ſumere victus;
Exprimit humentes acinos, ſuccumque liquentem
Inſtillat, digito diducens arida labra:
Donec & adſpirante Deo conatibus ægris
Et luctante manu, rigidos paulliſper hiatus
Laxavit, tenuemque aditum dedit oris aperti,
Quo rorem exiguum reſoluta infunderet uva.
Hinc animæ ſenſus, calor oſſibus, atque oculis lux
Vitaque tota redit: quæque heſerat obſita ſiccis
Faucibus, exercet ſolitas jam lingua loquelas,
Poſtquam vocis iter patefecit lubricus humor.
Ergo reviviſcens notiſſima comminus ora,
Felicis videt ora ſui, ampleſuſque viciſſim,
Conqueritur tardum. Nam te promiſerat, inquit,
Adfore jamdudum Dominus mihi, pars mea Felix,
Præcipuum, Felix, pignus mihi, quæ, rogo, tantæ,
Aut ubi te tenuere moræ? ſi corpore ceſſi
Ad tempus fragili, ſolido tamen eſſe fidelis
Pectore duravi. docet & locus & ſtatus ipſe,
In quo me cernis vitæ iſtius ima trahentem
Non mortis fugiſſe metu, Chriſtoque meam me
Præpoſuiſſe animam: fugi, non lucis amore,
Sed fragile hoc metuens infirmi corporis: atqui
Tecta petens, alia viſiſſem tutus in urbe,
Si mihi vile fides, & cara hæc vita fuiſſet.
Ignotos montes, deſertaque nuda petivi,
In gremio Domini dulcis mea colla reponens,
Ipſo ut deficerem teſte, aut ut paſcerer ipſo.

Nec

Nec frustra, ecce vides, fuit hæc fiducia nobis:
Adfuit Omnipotens, & te mihi mittere legit,
Per quem dona mihi sua redderet: utere fili
Præceptis pietatis opus mandantibus, & me
Suscipiens humeris, commune ad ovile reporta.
Impiger optato gavisus munere Felix,
Carum onus, ut Christi pondus leve, sumit, & adfert
Jam volucri cursu, tamquam magis ipse feratur,
Nec ferat; & vere Christus fert ipse ferentem,
Et pedibus pietate citis Deus addidit alas.
Nocte eadem pariter tot munera percipit unus,
Et simul exsequitur Felix; sua rumpere jussus
Vincla, sacerdotem reficit, revehitque refectum,
Deponitque sui tutum sub culmine tecti,
Unica quod servabat anus; tam celsus & isto
Maximus extabat merito confessor, ut illi
Turba domus, famulæ & census, anus una maneret.
Pulsatis foribus, Felix hanc excitat: illa
Ad primos patefacta sonos, vix nota renoscit
Alloquia, & dominum tectis assumit apertis,
Voce graduque tremens, quatiente timore senectam.
Cui Felix: Cape depositum hoc, quod conscia mecum
Sidera noctis, & Angelicæ sub principe Christo,
Me tradente, manus tradunt tibi; sume fidelis
Hanc Domini gemmam gremio, quam tempore summo
Incolumem nobis Domino sub judice reddas,
Quo nunc teste capis. subit istis Maximus orsis,
Felicemque suum revocans: Cape tu quoque, dixit,
Muneris, o mi nate, vicem, quam me tibi jussit
Reddere compositum, qui te mihi jussit adesse
Deposito. tum deinde sacram Felicis amati
Imponit capiti dextram, simul omnia Christi
Dona petens: velut ille patrum venerabilis Isac
Rore poli natum, & terræ benedixit opimo;
Felicem Christo sic Maximus ore paterno
Ore & apostolico benedicens & locupletans,
Inmarcessibilis redimivit honore coronæ,
Perpetuisque opibus, quas & modo cernimus, auxit.

POEMA DECIMUMSEXTUM.

DE S. FELICE NATAL. CARM. QUINTUM.

S. Felicis historiam prosequitur.

TEmpora temporibus subeunt; abit, & venit æstas,
Cuncta dies, trudendo diem fugit, & rotat orbem,
Omnia prætereunt, sanctorum gloria durat
In Christo, qui cuncta novat, dum permanet in se.
Tandem igitur revoluta dies mihi nascere, toto
Exoptata dies anno, quæ dulcia festa,
Et mea vota novas; quæ me sollemnia poscis
Munera, natalem referens, quo millia gaudent
Innumeri populi; quo me specialia tangunt
Gaudia, quæ famulæ rata debeo munera linguæ
Felici libare meo, cui mente dicata
In Domino Christo sum deditus: hunc & amoris
Obsequio celebrare per annua carmina sanctum
Fas mihi. dicam igitur merita, & causas meritorum,
E quibus obtinuit cælestum præmia laudum,
Æternosque dies, & magni nomen honoris.
Jam prior hic primos vobis liber edidit actus
Martyris, unde domo, vel qui genus, & quibus altus
In studiis, quo deinde gradu per sancta vocatus
Munia maluerit Christo servire perenni,
Quam patrias errare vias per devia mundi.
Nam pater emeritis sub Cæsare vixerat armis.
Diximus & retro toleratas carcere pœnas,
Quas confessor obit, mortem quoque ferre paratus,
Ni Deus anticipans gladios, solvisset iniquis
Emissum vinclis, aliosque vocasset ad actus.
Ut prius ad sacram remearet Episcopus aulam
Maximus, in solis qui saltibus ultima vitæ
Æger anhelabat, grassante fugatus ab hoste:
Quem jussus proprio subvexit corpore Felix,
Pauperis & tecti delatum in sede locavit;
Penatisque sibi, sancto senis ore beati,
Officiis benedictus obit; paucisque diebus
Delituit proprii tacitus sub culmine tecti,
Non tacita Dominum cælestem mente fatigans,
Quem prece directa, penetrans super astra, propinquo
Pulsabat merito, pacem procedere poscens.
Interea fluxere dies, pax visa reverti.
Deseruit latebram Felix, tandemque sereno
Confisus cælo, lætis se reddere lætum
Fratribus, & placidæ committere cœperat urbi.
Gratebantur oves Christi, pastore recepto.
Ille gregem pavidum de tempestate recenti
Mulcebat monitis cælestibus, & duce verbo
Anxia corda regens, firmabat amore fidei;
Contemnenda docens, & amara & dulcia mundi;
Nec concedendum terroribus; obviaque ipsis
Ignibus aut gladiis promptos inferre monebat
Pectore; & ipse suis addebat pondera verbis,
Confessor passus, quæ perpetienda docebat;
Omnibus eloquio simul exemploque magister.
Non tulit hæc Malus ille diis, sed inhorruit atris
Crinibus, & rabidis inflavit colla venenis;
Immisitque suum scelerata in pectora virus,
Ureret ut nigras Felicis gratia mentes.
Inseruit stimulos, & mentibus arsit iniquis
Vipereæ furor invidiæ; petit improba primam
Ira domum: cunctis amor impius in scelus ardet,
Felicem sitit impietas; sed ab ædibus absens
Forte suis media steterat securus in urbe,
Fraternis de more suo valletus amicis,
Et pia verba ferens populi credentis in aures.
Ecce ad eum, strictis quærentes ensibus, adsunt.
Cum subito, aut illis corda hostibus, aut huic ora
Vertuntur: notum non agnovere furentes,
Felicemque rogant, Felix ubi cernitur, & non
Cernitur; ipse, nec ipse vir est; cum sit prope, longe est.
Ignotus, notusque suis fit civibus idem,
Discernente fide vultum credentibus, ipse
Hostibus alter erat: persensit & ipse faventis
Consilium Christi, ridensque rogantibus inquit:
Nescio Felicem quem quæritis: ilicet illi
Prætereunt ipsum; discedit at ille platea,
Illudente cenes Domino frustratus hiantes:
Nec longum emensus spatium, & scitantibus illis,
Qua Felix regione foret, quidam increpat, & dat
Indicium, ignarus causæ, credensque furore
Dementes, qui non vidissent comminus ipsum,
Ad quem contiguis fecissent verba loquelis.
Perculsi novitate doli, graviusque furentes
Mox redeunt, perque ipsa viri vestigia currunt.
Jamque propinquabant, sed præcurrente tumultu
Urbis, & attoniti clamoribus undique vulgi
Admonitus Felix, instantia vulnera flexu
Declinat, medioque procul se devius aufert.
Namque locum nactus, spatio qui forte pateret

Pan-

Panditur effugium, celebri seductus ab urbe.
Sic quoque non longinquus erat sectoribus atris,
Qui prope conspicuo subductus abore sequentum,
Infestos utcumque timens vitaverat enses;
Et capiendus erat, quia nullius obice claustri,
Ille repellendis locus obsistebat iniquis.
Nam foribus nullis, in publica rostra patebat
Semiruti paries malefidus fragmine muri.
Sed divina manus sese Sanctum inter & hostes
Opposuit, miroque locum munimine sepsit.
Non strue saxorum, neque ferratis data valvis
Claustra, per humanas quibus atria claudimus artes:
Rudere sed subito concrevit sordidus agger,
Jussaque nutantes intendit aranea telas,
Et finibus tremulis in totum struxit apertum,
Desertæque dedit faciem sordere ruinæ.
Quæ simul occurrit minitantibus, obstupuerunt
Defixoque gradu, sibimet dixere vicissim;
Nonne furor tentare aditus, aut credere quemquam
Hac intrasse hominem, minimi qua signa dedissent
Vermiculi? modicæ rumpunt hæc retia muscæ,
Nos penetrasse virum per clausa putamus inepti,
Et tenerum tanto non ruptum corpore textum?
Ille magis nostris manibus modo debitus index,
Qui nos in deserta doloso callidus astu
Induxit, versumque aliu, mentitus in isto
Felicem latitare situ, quo nostra maligno
Verteret arma dolo, capiti fugientis amicus.
Ergo recedamus: nam stare diutius istic,
Risus erit vulgi, demensque notabitur error,
Scrutatum hac hominis latebras contendere gressum,
Qua vel mole putri, vel araneolis obductis,
Monstrat inaccessos humus incalcata recessus.
Nec mora, discedunt propere in diversa frementes:
Sed Deus, ut scriptura canit, vesana minantes
Irridebat eos cælesti Christus ab arce;
Felicemque suum sacris velaverat alis.
Qui domini tutus gremio candentia tela
Discutiebat ovans galea, scutoque fidei,
Et gladium verbi Confessor in ore gerebat.
Armatus pietate manus, & pectora plenus
Casta Deo, insignis meriti thorace tegebat.
O multis divina modis sapientia dives,
Semper ab infirmis contundens fortia mundi!
Vix populos altis defendunt mœnia muris,
Et fretos valido munimine sæpius hostis
Opprimit, adversisque expugnat montibus urbes.
Nunc & ab armatis protexit aranea sanctum
Defensante Deo: teneris stetit hostis abactus
Cassibus; aerio cessit vis ferrea filo.
Vana salus hominum, virtus mea non mihi virtus,
Si caream virtute Dei. quo vasta gigantum
Robora? quo Pharii reges? ubi magna Hiericus?
Omnibus exitio sua glòria, qua tumuerunt,
Cassa fuit. neque vero suis virtutibus illa,
Sed magis infirmis divina potentia fregit.
Ille gigas pueri funda pastoris obivit,
Ut canis; illam urbem sonitus solvere tubarum;
Litorea jacuit rex ille superbus arena,
Divitias regni pendens in funere nudu.
Sic ubi Christus adest nobis, & aranea muro est:
At cui Christus adest, & murus aranea fiet.
Digressis igitur cum facta silentia turbis;
Secretumque fugæ fidas nox atra tenebras
Præbuit, egreditur Felix, mutatque latebram,
Illa canens Domino: media si mortis in umbra
Ingrediar, mala non metuam, quoniam tua mecum
Dextra, per infernum non expers luminis ibo.
Ergo Dei ductu capit in regione remota
Compluvium, angusto brevia inter tecta cubili,
Quo vetus arebat tecto cisterna profundo.
Propter in attiguis habitabat femina tignis
Sancta Deo mulier, quæ Confessoris operti
Nescia, Felicem Christo quasi conscia pavit.
Mira canam, ingenium Domini pascentis alumnum,
Ignara pascente suum. nunc sedula panes,
Nunc alias de more, sibi quas coxerat, escas,
Mentis in excessu divino facta paratu
Importabat eo, Felix ubi teste latebat
Velatus Domino; sed nec cum tenderet illo
Noverat ingressum; nec cum discederet inde,
Introitus erat illa sui memor: utque paratos
Intulerat victus, propriis licet illa cibando
Serviret manibus sancto, tamen inscia tanti
Muneris, hoc de corde suo novisse nequibat,
Quod non mente sua, sed Christi numine agebat,
Proque loco latebræ, & strictæ super ora lacunæ,
Appositos ingressa cibos linquebat, eosque
Se posuisse domi credens, ita semper abibat,
Ponendæ memor, & positæ mox immemor escæ.
O mulier benedicta Deo, velut una volucrum
Quæ quondam mundu obductum pavere prophetam;
Tu quoque secreto pavisti martyra tecto;
Sicut avis Domino parens, & nescia sancti,
Conscia servitii: quid gesseris, & cui tandem
Servieris, gaudens illo sub tempore nosces,
Cum Deus ipse suo pro confessore coronam
Justitiæ Christus reddet tibi, tunc tua Felix
Ipse tibi referet sub judice prandia Christo,
Quæ Deus ad dulces sacrati Martyris usus
Transtulit, ut quondam coctas messuribus escas,
Angelica per inane manu pendente propheta
Misit jejuno rabida inter monstra prophetæ.
Non fera monstra, fides quia vicerat alma leones,
Sanctaque frænabant avidos jejunia rictus.
Sex illum totos perhibent ex ordine menses
Expertem cœtus hominum vixisse sub illa
Culminis obscuri simul angustique latebra,
Nil opis humanæ indiguum, solamine Christi
Semper abundantem: qui tempore fertur in illo
Sæpe illum sermone suo dignatus adisse:
Sæpe sua pavisse manu, cæloque dedisse
Pocula, non pluvialis aquæ, quam nubila passim
Omnibus effundunt; sed quem specialiter uni
Gratia Felici mittebat ab æthere rorem.
Nam nimiis, ut fit, tunc torrida solibus æstas,
Et puteum quoque siccarat, qui parca latenti
Pocula præbuerat. sed ne sitis ureret illum
Carnea, qui Christum sitiendo, ferebat & istam
Corporis afflicti pœnam, delata sereno
Inque globum tenuis nubes collecta, per arctum
Impluvii, dulcem sitientis in ora liquorem
Infundit, quasi pressa manu; cæloque vocandum,
Velleris ætherii succo lactante refecit.
Quid mirum, si nunc terrena labe solutum
Christus alat, positum quem in corpore sanctus alebat
Spiritus; & cui panis erat, verbum Deus ipse
Cælestium panis, quo vescitur Angelus omnis?
Tempus ut hoc abiit, pax reddita condidit enses,
Felicemque Deus monuit prodire latebra,
Qui dudum placidas mundi clamoribus aures
Strinxerat, humanis ducens oblivia rebus.

Ut

Ut novus in lucem jam desperantibus exit,
Et patria tamquam redivivus in urbe videtur.
Et multi dubitant agnoscere, & ante rogantes,
Verane te facies? (ajunt). tunc ille beatus
Redderis heu tanto nobis post tempore Felix?
Qua regione venis? Cælo datus, an Paradiso?
Redditus in terras habitacula nostra revisis?
Ille fidem firmat, coram se corpore adesse,
Servatum vixisse Deo; dat gaudia cunctis
Laudibus & meritis populo celebratur ab omni.
Functus erat, longum perfunctus episcopus ævum
Maximus, & numerus ductu pastoris egebat.
Felicis nomen totum halabat ovile,
Quem confessoris redimibat adorea Christo;
Quemque salutiferum spondebat lingua magistrum,
Vitaque doctrinæ concors; sed ut hoc quoque palmam
Justitiæ ferret, meritum sublime quieto
Corde premens, velut indignus, non audet honore
Crescere, testaturque seni mage debita Quinto;
Quod prior ille gradum socii meruisset honoris
Presbyter, & crevit meritis, qui crescere sede
Noluit: ipse illum tamquam minor omnia Quintus
Observabat, & os linguam Felicis habebat.
Ille gregem officio, Felix sermone regebat.
Multa aliis Sanctum Christi virtutibus auxit
Gratia Felicem, nec pace minora subegit
Prælia, quam validis Confessor gesserat armis.
Corpoream tristi sub tempestate salutem
Spreverat, idem & opum simul & contemtor honorum
Secura sub pace fuit. non ille tenendi
Securus meriti, sed cautior ut bona vitæ
Parta tueretur, postquam discrimina mortis
Vicerat, & scopulos inter tranquilla timebat.
Diximus, ut mortem calcarit, & ambitionem,
Nunc aliam confessoris cognoscite palmam.
Vicit avaritiam. nam prædia multa domosque
Divitiis locuples patriis possederat hæres;
Confessor proscriptus erat, sed pace reducta,
Et sua, si vellet, deposcere jura licebat:
Maluit ille tamen verbum curare magistri,
Cuncta licent, non cuncta juvant; licito utile præfert;
Et quasi terrenæ contagia ducere labis
Horruit amissos in jura reposcere fundos.
Multi obtundebant, præ cunctis nomine prisco
Archelais, tam sancta fide, quam stemmate clara,
Dives opum vidua, & sanctum pietate fideli
Felicem venerans, atque illi cara vicissim
Hæc illum juxta meritum veneraata colebat,
Utque ferunt, junctum sibimet pro jure sodali
Usurpans animum crebris pia corda querelis
Sæpe fatigabat, cur debita, promptaque reddi
Jura recusaret, quæ dispensare recepta,
Mercedis magnæ cum fœnore posset egenis.
Plurima de propriis quoque rebus munera sæpe
Obtulit; ille pio contentus ad omnia sensu
Femineam placido ridebat pectore curam,
Cælestum sibimet fat conscius ipse bonorum,
Quæ pro terrenis sibi compensata tenebat.
Cogitis, ut repetam terrena, perennia perdam?
Præstat, opes salvo desint, quam vita opulento.
Dives egebo Deo, nam Christum pauper habebo.
Divitiis inopem ditabit gratia Christi.
Hunc retinens animum, tria macri jugera ruris,
Nec proprio sub jure tenens, conducta colonus
Ipse manu coluit, famulo sine, pauperis horti
Possessor; sed & has de cespite dives egeno
In Dominum confundit opes; cum paupere semper
Collectum divisit olus, cum paupere mensa
Una dies illi curam consumpsit habendi.
Unica vestis eum, sæpe & vix unica texit.
Si geminas habuit, nudum meliore refovit.
Sæpe novo miseros vertit velamine pannos,
Felicisque habitu pauper mutatus ab atro
Enituit: contra mendici tegmine Felix
Sorduit, exornans inculto corpore mentem.
Hac vivens pietate Deo maturus, & ævi
Et meriti plenis clausit sua secla diebus,
Mutavitque piæ, non clausit, secula vitæ.

POEMA XVII.

AD NICETAM REDEUNTEM IN DACIAM.

S. Nicetam Dacorum Episcopum, qui ad Natalem S. Felicis Nolæ occurrerat, abeuntem miris laudibus prosequitur.

Jamne abis, & nos properans relinquis?
Quos tamen tola regione linquis,
Semper adnexa sine fine tecum
Mente futuros?
Jamne discedis revocante longe,
Quam colis, terra? sed & hic resistis
Sancte Niceta; quoniam & profectum
Corde tenemus.
I memor nostri, remaneque vadens
Spiritu præsens, animis vicissim
Insitus nostris, trahe, ferque tecum
Quos geris in te.
O nimis terra, & populi beati!
Quos modo a nobis remeans adibis;
Quos tuo accedens pede visitabit
Christus & ore.
Ibis Arctoos procul usque Dacos,
Ibis Epiro gemina videndus,
Et per Aegæos penetrabis æstus,
Et levis spiret sine nube siccis
Aura Calabris.
Sicut antiqui manibus Prophetæ
Per Sacramentum Crucis, unda misso
Dulcuit ligno, posuitque tristes
Merra liquores.
Sic tibi Cælum modo temperetur,
Et levi sudo tenuatus aer,
Flatibus puris placide salubres
Spiret in auras,
Qui solet flatu gravis e palustri,
Anguium tetros referens odores,
Solvere in morbos tumefacta crasso
Corpora vento.
Quem potens rerum Dominus fugari,
Sive mutari jubeat: suoque
Nunc sacerdoti bona sanitatis
Flabra ministret.
Sicut Aegypto pereunte quondam,
Noctis & densæ tenebris operta,
Qua Dei vivi sacra gens agebat,
Lux erat orbi.
Quæ modo in toto species probatur
Orbe, cum sanctæ pia pars fidei

Fulgeat Christo, reliquos tenebris
Obruat error.
Sic meo, qua se feret actus ora,
Cuncta Nicetæ Dominus secundet:
Donec optato patriam vehatur
Lætus ad urbem.
Perge, Niceta, bene qua reuertis,
Prosperos Christo comitante cursus,
Quem tui dudum populi fatigant
Nocte dieque.
Te reposcentes, ut ager levandis
Cum satis imbrem sitit; utque molles
Cum suas matres vituli repressi
Lacte requirunt.
Unde mos justis precibus tuorum,
Qui suum recte repetunt parentem,
Cogimur victo, licet inrepleti,
Cedere voto.
Et quia spes jam rapitur tenendi,
Urget affectus placitis favere:
Jam vias illas licet oderimus,
Quæ rapiunt te.
Odimus quamvis, sed easdem amamus.
Odimus quod te retrahunt: amamus
Quod tuum nobis procul attulerunt
Cernere vultum.
Quas prius stringi superante amore,
Nunc tibi sterni faciles precamur
Prævio terris pelagoque summi
Nomine Christi.
Qui tibi factis iter omne campis,
Arduos montes reprimat, cavasque
Impleat valles, salebras adæquet,
Jungat hiatus.
Te per Hydruntum, Lupiasque vectum,
Innubæ fratrum simul & sororum
Ambient, uno Dominum canentes
Ore catervæ.
Quis mihi pennas daret ut columbæ,
Ut choris illis citus interessem:
Qui deum Christum duce te canentes
Sidera pulsant?
Sed licet pigro teneamur ægri
Corporis nexu, tamen evolamus
Mentibus post te, Dominoque tecum
Dicimus hymnos.
Nam tuis intus simul implicati
Sensibus, vel cum canis, ac precaris:
Cum tua de te prece cumque voce
Promimur & nos.
Inde jam terris subeunte ponto
Adriæ stratus sinus obsequetur,
Unda procumbet, Zephyroque leni
Vela tumescent.
Ibis illabens pelago jacenti,
Et rate armata titulo salutis,
Victor antemna crucis ibis, undis
Tutus & austris.
Navitæ læti solitum Celeusma
Concinent versis modulis in hymnos,
Et piis ducent comites in æquor
Vocibus auras.
Præcinet cunctis, tuba ceu resultans,
Lingua Nicetæ modulata Christum,
Psallet æternus citharista toto
Aequore David.

Audient Amen tremefacta cete,
Et sacerdotem Domino canentem
Læta lascivo procul admeabunt
Monstra natatu.
Undique alludent patulo verentes
Ore Delphines, sine voce quamquam,
Aemula humanis tamen eloquentur
Gaudia linguis.
Nam Deo quid non sapit, atque vivit,
Cujus & verbo sata cuncta rerum?
Hinc Dei laudem maris ima noscunt,
Mutaque clamant.
Testis est nobis veteris prophetæ
Bellua, ad nutum Domini profundo
Excita, ut mersum caperet, deinque
Redderet haustum.
Sed modo ad nostrum ferus ipse vatem
Auribus tantum pia devorabit
Cantica, impastam saturabit alvum
Carmine pastus.
Qua libet pergas iter, & per undas,
Perque tellurem, licet, & per hostes,
Ibis armatus galea salutis,
Vertice Christo.
Advolet missus Raphael, ut olim
Tobiæ Medis; ita prosequendo
Ipse Nicetæ comes usque Dacos
Angelus adsit.
Ducat hunc æque famulum suum dux
Ille, qui quondam profugum minacis
Fratris a vultu Deus in salutem
Duxit Jacob.
Namque Niceta fugitivus æque est,
Quod semel fecit Patriarcha, semper
Hic facit, mundo fugiens ad alti
Mœnia cæli:
Et gradus illos, quibus ille vidit
Angelos versa vice commeantes,
Iste contendit superante nubes
Scandere vita.
Per crucis scalas properans in astra,
Qua Deus nitens ad humum coruscis
E thronis spectat varios labores,
Bellaque mentis.
Tuque, Niceta, bene nominatus
Corporis victor, velut ille dictus
Israel, summum quia vidit alto
Corde satorem.
Unde Nicetes meus approbatur
Israelites sine fraude verus,
Qui Deum cernit solitæ fidei
Lumine Christum.
Hic Deus noster, via nostra semper
Sit comes nobis, sit & antecessor;
Semitis lumen, pedibusque nostris
Sermo lucerna.
Qua per obscuri vada cæca secli,
Luminis veri face dirigamur;
Donec optatos liceat salutis
Tangere portus,
Quos modo undosum petimus per æquor,
Dum vagæ mentis fluitamus æstu
Terreo, tamquam fragili carina,
Corpore vecti.
Sed gubernaclo crucis hanc regente
Nunc ratem, in nobis pia vela cordis

Paa-

Pandimus, Christo referente littus
Flamine dextro.
Ergo dux idem modo prosequatur
Te via, qua nunc properas revertens
Ire Niceta, patrioque reddat
Limine tutum.
Sed freto emenso superest viarum
Rursus in terra labor, ut veharis
Usque felices, quibus & Sacerdos
Præstitus, oras.
Tu Philippæos Macedum per agros
Per Tomitanam gradieris urbem,
Ibis & Scupos patriæ propinquos
Dardanus hospes.
O quibus jam tunc resonabit illa
Gaudiis tellus, ubi tu rigentes
Edoces Christo fera colla miti
Subdere gentes?
Quaque Riphæis Boreas in oris
Alligat densis fluvios pruinis,
Hic gelu mentes rigidas superno
Igne resolvis.
Nam simul terris animisque duri,
Et sua Bessi nive duriores,
Nunc oves facti duce te greganture
Pacis in aulam.
Quasqua cervices dare servituti,
Semper a bello indomiti negarunt,
Nunc jugo veri domini subactas
Sternere gaudent.
Nunc magis dives pretio laborie
Bessus exultat; quod humi manuque
Ante quærebat, modo mente cælo
Colligit aurum.
O vices rerum! bene versa forma!
Invii montes prius, & cruenti,
Nunc tegunt versos Monachis latrones
Pacis alumnos.
Sanguinis quondam, modo terra vitæ est,
Vertitur Cælo pia vis latronum,
Et favet Christus supera occupanti
Regna rapinæ.
Mos ubi quondam fuerat ferarum,
Nunc ibi ritus viget Angelorum:
Et latet justus, quibus ipse latro
Vixit in antris.
Præda fit sanctis vetus ille prædo,
Et gemit versis homicida damnis:
Jure nudatos, spoliante Christo,
Criminis armis.
Interit casu Satanæ vicissim
Invidus Cain, redivivus Abel
Pascit effusi pretio redemptos
Sanguinis agnos.
Euge Niceta bone serve Christi,
Qui tibi donat lapides in astra
Vertere, & vivis sacra templa saxis
Ædificare.
Avios saltus, juga vasta lustrans,
Dum viam quæris sterilemque silvam
Mentis incultæ superans in agros
Vertis opimos.
Te patrem dicit plaga tota Borræ,
Ad tuos fatus Scytha mitigatur,
Et sui discors fera te magistro
Pectora ponit.
Et Getæ currunt, & uterque Dacus:
Qui colit terræ medio, vel ille
Divitis multo bove pilleatus
Accola ripæ.
De Lupis hoc est vitulos creare,
Et bovi junctum palea leonem
Pascere, & tutis cava viperarum
Pandere parvis.
Namque mansueto pecori coire
Bestias pulsa feritate suades,
Qui feras mentes hominum polito
Imbuis ore.
Orbis in muta regione per te
Barbari discunt resonare Christum
Corde Romano, placidamque casti
Vivere pacem.
Sic tuo mitis lupus est ovili,
Pascitur concors vitulus leoni,
Parvus extracto trucibus cavernis
Aspide ludit.
Callidos auri legulos in aurum
Vertis, & Bessos imitaris ipse,
E quibus visum fodiente verbo
Eruis aurum:
Has opes condens Domino perenni;
His sacrum lucris cumulans talentum,
Audies: intra domini perennis
Gaudia lætus.
His, precor, cum te domus alma sancto
Ceperit fratrum numerosa cœtu
In choris, & nos pietate cari
Pectoris abde.
Nam Deo grates, quod amore tanto
Nos tibi adstrinxit per operta vincla,
Vis ut internam valeat catenam
Rumpere nulla.
Unde complexi sine fine carum
Pectus, hæremus laqueo fideli;
Quaque contendas, comites erimus
Mente sequaci.
Caritas Christi bene fusa cælo,
Cordibus nostris ita nectit intus,
Ut nec abjuncto procul auferamur
Orbe remoti:
Nulla nos ætas tibi labis umquam,
Orbis aut alter, neque mors revellet:
Corporis vita moriente, vita
Vivet amoris.
Dum graves istos habitamus artus,
Mente te semper memori colemus:
Tu petes, simus simul in perenne
Tempore tecum.
Namque te celsum meritis, in altum
Culmen imponet pretiosa virtus:
Inque viventum super urbe magnis
Turribus addet.
Nos locis, quantum meritis dirempti,
Eminus celsis humiles patronis,
Te procul sacris socium catervis
Suspiciemus.
Quis die nobis dabit hoc in illa,
Ut tui stemus lateris sub umbra,
Et tuæ nobis requietis aura
Temperet ignem?
Tunc, precor, nostri nimium memento,
Et patris sancti gremio recumbens,

Roscido nobis digito furentem
Discute flammam.
Nunc abi felix tamen & recedens
Semper huc ad nos animo recurre.
Esto nobiscum, licet ad paternam
Veneris urbem.
Non enim unius populi magistrum,
Sed nec unius dedit esse civem
Te Deus terræ, patria ecce nostra
Te sibi sumsit.
Nunc tuos æqua pietate utrisque
Divide affectus, & amore nobis,
Civibus vultu; gemina motare
Civis in ora.
Forsan & major patria hæc habenda,
Non manu factis ubi continetis
Pectorum tectis; hominesque vivam
Incolis urbem.
Sicut Antistes, ita dignus almi
Hospes es Christi, quia Christianis
Mentibus consors, habitas herile
Accola templum.
Jam vale nobis, & in omne nostri
Diligens ævum, bonus usque finem
Duc bonum cursum, positamque justis
Sume coronam.

POEMA XVIII.

DE S. FELICE NATAL. CARM. VI.

De morte, sepulcro, ac miraculis S. Felicis.

LEx mihi jure pio posita hunc celebrare quotannis
Eloquio famulante diem, solleque reposcit
Munus ab ore meo. Felicem dicere versu,
Lætitiamque meam modulari carmine voto,
Et magnum cari meritum cantare Patroni,
Quo per iter durum, qua ferr via pervia paucis
Alta per arcta petens superas penetravit ad arces.
Concordate meis, precor, & complaudite fratres
Carminibus, castoque animos effundite luxu.
Gaudia sancta decent, & carmina casta fideles.
Nam cui fas hominum, cui Christus amorque timorque,
Non gaudere hodie? & vacuum procedere voti?
Qua quis possit ope, ingenii, linguæque, reique;
Cælicolas Christo quando adgaudere ministros,
Ipsa etiam festo produnt elementa colore?
Cernite lætitiam mundi in splendore diei
Elucere sacris insignibus, omnia lætus
Candor habet, siccus teneris a nubibus imber
Ponitur, & niveo tellus velatur amictu.
Quæ nive tecta, solum nive, silvæ, & culmina, colles,
Cuncta senis sancti canos testantur honores;
Angelicaque docent & luce & pace potiri
Felicem placido clarum in regione piorum,
Lactea quæ tacito labuntur vellera cælo.
Christe, Deus Felicis ades, da nunc mihi verbum
Sermo Deus, da perspicuam sapientia mentem.
Non opis humanæ facundia dicere laudes
Posse tuas: tua namque tui sunt gaudia sancti.
Cedo, alii pretiosa ferant donaria, meque
Officii sumtu superent, qui pulcra tegendis
Vela ferant foribus, puto splendentia lino,
Sive coloratis textum fucata figuris.
Hi læves titulos lento poliant argento,
Sanctaque præfixis obducant limina lamnis.
Ast alii pictis accendant lumina ceris,
Multiforesque cavis lychnos laquearibus aptent,
Ut vibrent tremulas funalia pendula flammas.
Martyris hi tumulum studeant perfundere nardo,
Et medicata pio referant unguenta sepulcro.
Cedo equidem & vacuo multis potioribus auro,
Queis gravis ære sinus relevatur, egente repleto,
Qui locuplete manu promptaria ditia laxant,
Et variis animam sponsantes dotibus adstant,
Mente pares, ope diversi; nec segnius illi
Fercula opima cibis, cervis aulæa sensque
Larga quidem, sed muta dicant: ego munere linguæ
Nudus opum famulor, de me mea debita volvens,
Meque ipsum pro me, vilis licet hostia, pendo.
Nec metuam sperni, quoniam non vilia Christo
Pauperis obsequii libamina, qui duo lætus
Æra piæ censum viduæ laudata recepit.
Tunc quoque multa Deo locupletes dona ferebant,
Implentes magnis æraria sancta talentis.
Sed Christus spectator erat, qui corda ferentum
Inspiciens viduæ palmam dedit. illa diurni
Rem victus, geminos (quod ei substantia) nummos
Miserat in sacram, nil anxia corporis, arcam.
Propterea ex ipso venturi judicis ore
Ante diem meruit facti præcerpere laudem,
Præferrique illis, quorum stipe vicerat aurum;
Munere pauper anus, sed prodiga corde fideli.
Ergo, boni fratres, quibus hæc dignatio, & iste
Consensus, placidis advertite mentibus aures,
Nec qui, sed de quo loquar, exaudite libenter.
Despicienda quidem, tamen & miranda profabor,
Despicienda meo ingenio, miranda beati
Felicis merito; quod dicere non sine Christi
Laude licet: quia quidquid in hoc miramur, ab illo est,
Unde piis virtus, & per quem vita sepultis.
Præteritis cecini patriam, genus, acta libellis,
Et tota sanctum reperens ab origine, dixi
Felicem, donec perfectæ tempora vitæ
Claudetet, & polito desertis corpore terris,
Tenderet æterni merita ad consortia regni,
Sed quia non iidem tumuli, qui membra piorum,
Et merita occultant; animarum vita superstes
Corporibus functis, quæsitos corpore fructus,
Et post corporeos obitus non mortua, sentit
Læta bonos, cruciata malos, quos rursus in ipsum
Tempore venturo corpus revocata, remixto
Corpore, communi metet indiscreta recepto.
Longa igitur mihi materies; quantumque erit ævi,
Tantum erit & verbi super. o si dicere gesta
Felicis liceat, totumque efferre per orbem
Nomina sic meriti, o si copia tanta sit oris,
Quanta operum, meritique manet. nam tempore ab illo
Quoprimum ista dies Felicem fine beato
Condidit, & carnem terris, animam dedit astris;
Ex illo prope cuncta dies operante videtur
Confessore Dei, probat & sine corpore vivum
Christus, ut ostendat majorem in morte piorum
Virtutem, quam vim in vita superesse malorum.
Ecce vides tumulum sacra Martyris ossa tegentem,
Et tacitum obtento servari marmore corpus:
(Nemo oculis hominum qua corpore cernimus exstat)
Membra latent positi, placido caro morte quiescit,
In spem non vacuam redivivæ condita vitæ.

Unde

Unda igitur tantus circumstat limina terror?
Quis tantos agit huc populos? quæ nam manus urget
Dæmonas? invitosque rapit? frustraqua rebelli
Voce reclamantes compellit ad usque sepulcrum
Martyris, & sancto quasi fixos limine sistit?
Respiciu hanc aliquandu diem, quam mœsta relicto
Orbe fuit, quam læta polo, cum Christus amicam
Assumens animam casto Deus hausit ab ure!
Addidit ornatum Cælis, nec pignore terras
Orbavit: Superi Felicis mente fruentur,
Corpore nus: animæque potentis spiritus illic
Vivit, & hic meritum; sed votum funeris almi
Præsentare juvat, quem Nola impendit, honorem.
 Namque sacerdutem sacris, annisque parentem
Perdiderat, sed eum cælis habitura patrunum
Urbs devota pium, spe solabatur amurem.
 Totis ergu quibus stipatur contlua turbis,
Currit in obsequium, populos effusa fideles.
Tunc dulur, & pietas coeunt in pectuta cunctis;
Admixta pietate fides gaudetque, duletque.
Et licet accitum Christo super æthera tolli
Felicem credat, tanto tamen ipsa relinqui
Præceptore dulet; quodque unum in funere sancto
Inter & exequias restat solamen amuris,
Postquam depositum tumulandi in sede feretrum,
Certatim populus pietatis circumfusus
Undique densato cœtu sita membra corunat,
Relligiosa pie pugna exercetur amantum:
Quisque alium premere, & propior consistere certat
Relliquiis, corpusque manu cuntingere gaudet.
Nec satis est vidisse semel, juvat usque morari,
Luminaque expositis, & qua datur, oscula membris
Figere; dat meritam Christo plebs consona laudem,
Mulcturque factum sulii Felicis honorem.
 Qua muris regio & tectis longinqua vacabat,
Fusus ibi læto ridebat cespite campus,
Uberius florente loco, quasi præscia jam tunc
Semper hunorandi mundo venerante sepulcri
Gaudebat sacto benedici corpore, seque
Veris amœna habitu, quo dignior esset humando
Martyre, graminibus tellus sternebat oduris.
Ast illum placidum scandentem celsa vulatu,
Et casto assumptum de corpora, læta piorum
Turba per æthereas susceparat obvia nubes;
Angelicique churi septemplicis agmina cæli,
Totis, qua Cælum patet, occurrentia portis,
Regis in adspectum, summique parentis ad ora,
Sidereo volucrem læti vexere triumpho.
 Tum nivea sacrum caput urnavere corona:
Sed tamen & roseam Pater addidit indice Christo,
Purpureoque habitu niveus duplicavit amictus;
Quod meritis utrumque decus. nam lucida sumsit
Serta, quasi placido translatus in æthera letu.
Sed meruit pariter quasi cæsi Martyris ustrum
Qui confessor ubit. tenet ergo & præmia passi,
Quod prompta virture fuit, nec pacis honore
Ornatuque caret, quia nun congressus ubivit.
 Facta igitur rata justa pium texere sepulcro
Funus, at in sanctis divinitus insita membris
Gratia non potuit cum carne motiqua tegique:
Illico sed positis ex ossibus ecce micat lux,
Quæ medicis upibus meriti dare signa potentis
Hactenus ax illu nunumquam tempure parcit.
Et toto, quo mundus erit, fulgebit in ævo
Lux eadem, sancti cineris per secula custos.
Martyris hæc functi vitam probat: & bona Christi
Ad tumulum Felicis agens, diffundit in omnes
Felicis late terras mirabile nomen.
 Dignatam tanto præ cunctis urbibus unam
Hospite nobilitat Nulam; quam gratia Christi
Felicis meritis ita dilatavit, ut aucta
Civibus ecce novis, & mœnibus hic etiam urbs fit,
Pauper ubi primum tumulus, quem tempore sævo
(Relligio quo crimen erat) minitanta prufano
Struxerat anguste, gladios trepida inter & ignes
Plebs Domini, ut seris antiqua minoribus ætas
Tradidit, ingentem parvo sub culmine lucem
Clauserat; & tanti tantum sacer angulus olim
Depositi possessur erat, qui lucis opertæ
Conscius, ut quidam suns ædibus extitit amplis,
Et manat in mediis quasi gemma intersita tectis,
Basilicas per quinque sacri spatiosa sepulcri
Atria diffundens, quurum fastigia longe
Adspectata instar magnæ dant visibus urbis.
Quæ tamen, ampla licet, vincuntur culmina turbis;
Quod crescente fide, superundat gratia Christi,
Quæ populis mudico Felicem munere præstat
Vivere. qui perstans etiam post corporis ævum
Præsidet ipse suis sacer ossibus; ossaque sancti
Corporis in tumulo non obsita pulvere mortis,
Arcano æternæ sed prædita semine vitæ,
Vivificum spirant animæ victricis odorem;
Quo medicina potens datur exorantibus ægris.
 Quanta resurgentes virtus & gloria cinget
Conjectare licet, cum gratia tanta sepultos
Ambiat, & quantu rediviva decore micabunt,
Corpora in obscuris cum sit lux tanta favillis?
Quid nubis minimis hurum præstare coronæ
Sufficient, quorum & cineres dant commoda vivis?
 Cernere sæpe juvat variis spectacula formis
Mira salutantum, & sibi quæque accommoda votis
Poscentum; videas etiam de rure colonos
Non solum gremiu sua pignora ferre paterno,
Sed pecura ægra manu sæpe introducere secum,
Et sancto quasi conspicuo mandare licenter.
Mox que datam sua contisos ad vota medelam
Expetto gaudere Deo, & jam credere sanæ,
Et vere plerumque brevi sanata sub ipso
Limine læta suis jumenta reducere tectis.
 Sed quia prolixum, & vacuum percurrere cuncta,
Quanta gerit Felix miracula nomine Christi,
Unum de multis opus admirabile promam
Innumeris paribus, sed ab uno pende relicta,
Quæ virtus eadem gessit, distantia causis.
 Pandite corda, precor, bravis est injuria vobis,
Dum paucis magnum, exiguisque opus eloquor orsis,
Et memores viduæ primo sermone relatæ,
Quam Deus e pretio mentis, non munere cernens
Antetulit multum mittentibus, omnia dantem:
Me quoque ferte levi dicentem magna relatu.
Et mea namque illis sunt æmula verba minutis,
Queis pretium pietas pervilibus aurea fecit.
 Quidam homo, re tenuis, plebejus origine, cultu
Rusticus, e geminis angustam bubus alebat
Pauperiem, mercede jugis nunc subdere plaustris
Suetus eos, oneri pacta regione vehendo,
Nunc operæ pretium sub aratra aliena locatis
Paupertatis habens reditum; spes anxia, resque
Tuta inopi par illud erat. non carior illi
Progenies, aut ipsa sibi; sed pignora, & ipsos
Ducebat; neque cura minor saturare juvencos,
Quam dulces natos educere, parcior immo
Natis,

Natis, quam pecori caro; non gramine vili
Illos, aut sterili palea, sed tagmine aprico
Algidus, & de farre sibi natisque negato
Esuriens pascebat, egens sibi, dives in illis,
Quorum fœcundus labor et saturabat egentem.
Hos igitur tam cara suæ solamina vitæ
Nocte miser quadam somno graviore sepultus,
Amisit taciti furto prædonis abactos;
Exsurgensque die reduci, de more jucundos
Infelix primo in vacuis præsepibus intus,
Moeque foris frustra notis quæsivit in agris:
Illico sed fessus cassis erroribus ultro,
Atque citro, postquam nullis vestigia signis
Certa videt, spebus frustrata indage peremptis,
Humanam desperat opem, & pietate repletus
Adspirante Deo depressam in pectore fracto
Erigit in Cælum mentem; & mox corde refecto
Præsumente fide spem voti compotis haurit,
Sanctaque Felicis rapido petit atria cursu,
Ingressusque sacram magnis cum fletibus aulam,
Sternitur ante fores, & postibus oscula figit,
Et lacrimis rigat omne solum, pro limine sancto
Fusus humi, & raptos nocturna fraude juvencos
A Felice pio, velut a custode reposcit,
Increpitans, miscetque precantia verba querelis.
  Sancte Deo Felix inopum substantia semper
Pro miseris felix, & semper dives egenis,
Te requiem fessis Deus, afflictisque levamen,
Te posuit mæstis ad saucia corda medelam:
Propterea tamquam gremio confisa paterno
In te pauperies caput inclinata recumbit.
Felix sancte meos semper miserate labores,
Nunc oblite mei, cur me rogo, vel cui nudum
Deseris? amisi caros tua dona juvancos,
Sæpe tibi supplex quos commendare solebam,
Quos tua perpetuo servabat cura favore,
Pascebatque mihi. tua nam custodia salvos,
Dextraque sufficiens illos præstabat opimos,
Quos misero mihi nox hæc abstulit. heu quid agam nunc?
Quo deceptus eam? quem criminer? an tibi de te
Conquerar? immemoremque mei accusabo patronum?
Qui mihi sopito tam densum irrepere somnum,
Ne mea sentirem perfringere claustra latrones,
Passus es? & nullo fregisti dura pavore
Pectora? nec lucem tenebris furtoque dedisti?
Aut nullis profugos curasti prodere signis?
Quo modo discuttam? quo deferar? omnia cæcis
Structa mihi latebris; nunc & mea tecta videntur
Clausa mihi, abductis ubi desolatus alumnis
Nil habeo, quod habere velim; quod dulce videnti,
Dulce laboranti non irrita gratia præstet,
Oblectans inopem sensu fructuque peculi.
  Hos ubi nunc quæram miserandus? quando vel usquam
Inveniam tales? aut unde parabo repertos?
Qui solos habui contentæ rusticus illos
Paupertatis opes? ipsos igitur mihi redde,
Nolo alios. nec eos ulla regione requiram,
Hic mihi debentur; hæc illos limina reddent,
In quibus ipsum te supplex adstringo, tibique
Hæreo; cur quæram, aut ubi, quos ignoro latrones?
Debitor hic meus est, ipsum pro fure tenebo
Custodem: tu sancte, reus mihi, conscius illis:
Te teneo, tu scis ubi sint, qui lumine Christi
Cuncta & operta vides, longeque absentia cernis
Et capis, includente Deo, quo cuncta tenentur.
Atque ideo occulti fures, quacumque latebra
Non tibi celantur, nec de te evadere possunt,
Quos & jam manus una tenet. Deus unus ubique,
Christi blanda piis, sed iniquis dextera vindex.
Redde igitur, mihi, redde boves, & corripe fures.
  Sed non quæro reos, abeant, non nescio mores
Sancte tuos, nescis malefacta rependere, mavis
Emendare malos venia, quam perdere pœna.
  Conveniat nobis igitur: sic divide mecum
Quæ tua, quæ mea sunt; indemnis fiet mea per te
Utilitas, tuasque tuas clementia partes
Vindicet: æquatoque tuum libramine constet
Judicium. tibi solve reos, mihi redde juvencos.
  Ecce tenes factum, famuli jam nulla morandi
Causa tibi; accelera tantis me solvere curis.
Nam mihi certa manet sententia cedere nusquam,
Donec subvenias, nec ab isto posse refigi;
Ni properas, isto deponam in limine vitam,
Nec jam reperies, cui reddas sero reductos.
  Talia voce quidem querula, sed mente fideli
Plorantem, totoque die sine fine precantem,
Audivit lætus non blando supplice Martyr,
Et sua cum Domino ludens convicia risit;
Poscentisque fide, non libertate dolentis
Motus, opem properat: paucis mora ducitur horis.
  Interea labente die, jam vespere dacto,
Nec precibus dabat ille modum, nec fletibus; una
Vox erat affixi foribus: non eruar istic,
Hic moriar; vitæ nisi causam protinus istinc
Accipiam: tandem tamen ut jam plurima turba
Non secretum adytis fieri cogebat; & illa
Temporis oblitus, damni memor, ostia prono
Ore premens, toto prohibebat corpore claustra.
  Sed multis frustra pulsatum vocibus aures
Aggreditur violenta manus, tandemque revellit
Turba reluctantem, & sancta procul exigit aula.
Pulsus ab æditui flet amarius, & sua lugens
Tecta petit, resonant plangore silentia noctis,
Quæstibus & magnis late loca sola resultant:
Donec & invitus pervenit, & atra silentis
Ingrediens tuguri penetralia, rursus ab ipso
Culminis introitu taciti, ut præsepia vidit
Nuda bovum, & nullos dare tintinnabula pulsus,
Excussa ut cervice boum crepitare solebant,
Mollius aut lautis cava linguis æra ferire,
Armentum reduces dum gutture ruminat escas:
His gravius, tamquam rescisso vulnere, planctum
Integrat: & quamquam neget ægro cura quietem
Pervigili, tamen hæc dat solamenta dolori,
Ut bubus stabulata suis loca corpore fuso
Pressa superjaceat; nec duro fracta cubili
Membra dolent, juvat ipsa injuria; nec situs horret
Sordentis stabuli, quia notum reddit odorem
Dilecti pecoris, nec fœtor fœtet amanti.
Si qua illi extremo tulerant vestigia gressu
Aspicit, & palpante manu, calcata retractans
Ingemit, & refricat tutis jam frigida membris
Signa pedum; mentemque suam, licet eminus absit
Corpore, sacratam Felicis mittit ad aulam,
Felicem fletu, Felicem nomine clamans:
Nec desperat opem, nec parcit fundere vota.
  Nox medium transvecta polum perfuderat orbem
Pace soporifera, reticebant omnia somno,
Solum illum sua pervigilem spes curaque habebat,
Ecce repente suis strepitum pro postibus audit,
Et pulsas resonare fores; quo territus amens
Exclamat, rursus sibi fures adfore credens:

Quod

Quid vastu incassum crudeles ostia vultis
Frangere? jam nullus mihi bos. quid quæritis ultra?
Prævenere alii, mea tantum vita superstes,
Quæ sociis vestris ut præda cassa remansit.
Diaevat hæc metuens: sed nullo fine manebat
Liminibus sonitus; quo crebescente, nec ulla
Respondente sibi pulsantum voce, propinquat
Suspensus cunctante gradu, & dat postibus aurem
Sollicitam, & rimis acies per hiantia claustra,
Qua tenebris albus Cæli color inter lucet,
Inserit, exploratque diu; nec adhuc sibi credit,
Quid videat: nec enim sublustri lumine noctis
Pura fides oculis, dubio tamen ipsa per umbras
Corpora pulsantum trepidos auferre pavores,
Spemque boni capere novis promittere formis.
Non homines pulsare videt; sed quod videt esse
Verum, non audet sibi credere. magna profabor,
Quamquam parva Deo miracula, cui sapit omne
Rerum animal sensu, quo jusserit ipse creator
Omnigenum pecus. ecce genus duce Numine mentem
Per insigne boum, non nota per avia nocte
Venerat ad notas nullis rectoribus ædes,
Sponte quasi, non sponte tamen, quia Numinis actu
Ereptos potiore manu prædonibus illos
Egerat occultis Felix moderatus habenis.
Et postquam attigerant assueti culmea tecti
Culmina; gaudentes reditu, expertasque timentes
Sat memori terrore manus, quasi sponte timerent,
Instantem sibi raptorem, quatere ostia junctis
Frontibus, & tamquam manibus sic cornibus uti,
Ut Dominum excirent sonitu. sed territus ille
Rursus ut hostili circum sua claustra tumultu,
Tota etiam timuit; rursus sapientia bruto
Adspirat pecori causam sentire morantis,
Atque intellectum Domini reserare timentis,
Edere mugitum, de quo formidine pulsa
Panderit exclusis aditum securus alumnis.
Ille inopina videns divini insignia doni,
Hæret adhuc, trepidumque etiam sua gaudia turbant,
Credere non audet; metuit non credere; cernit
Coram, & caligare putat; dum respicit ad se,
Diffidit tantum sese potuisse mereri:
Sed contra reputans a quo speraverit, audet
Credere, cognoscens Felicis gesta patroni.
Jamque rubescebant rumpente crepuscula mane,
Noctis & extremæ fuga rarescentibus astris,
Luce sub obscura vel sublucentibus umbris,
Cœperet ambiguos rerum reserare colores.
Tunc demum nota specie sibi bubus apertis,
Ut primum cœpere oculis clarescere leta,
Certior exultat, removens & pessula claustris,
Ostia laxato stridentia cardine solvit.
Dum facit hoc, juncti simul irrupere juvenci,
Et reserantis adhuc molimina prævenerunt.
Dimoto faciles cesserunt obice postes,
Oblatumque sibi mox ipso in limine regem
Cognoscunt hilares lætum, lambuntque vicissim
Mulcentem, labrisque manus palpantis inundant,
Atque habitum totum spumosa per oscula fœdant,
Tum complectentis Domini juga cara benignum
Molliter obnixi blanda vice pectus adulant.
Illum dilecti pecoris nec cornua lædunt,
Et collata quasi molles ad pectora frontes
Admovet, & manibus non aspera lingua videtur,
Quæ lambens etiam silvestria pabula radit.
Sed tamen hæc inter, non vano corde, fidelis
Rusticus officii meminit, neque curat anhelus
Ante boves stabulis inducere, postque laborem
Atque famem, recreare cibo, quam ducere secum
Illuc, unde suos meruit. venit ergo reductos
Ducens, nec tacitis celat sua gaudia votis,
Et referens, densas trahit ad sua verba catervas:
Ingrediturque sacras cunctis mirantibus ædes.
Quos miser hesterno amissos defleverat, eosdem
Præsentes hodie ducit; sanctique triumphum
Martyris ostentat populis; ducuntur & ipsi
Per medios cœtus, modo furum præda, juvenci,
Et modo Felicis spolium; dat euntibus ingens
Turba locum & muto celebratur gloria Christi
In pecore. ille autem, qui tanti muneris alto
Causa fuit Domino, mediis in liminibus stans
Flensque iterum, sed lætitia: modo debita sancto
Vota refert, non ære gravi, nec munere surdo,
Munere sed vivo linguæ mentisque profusus,
Voce pia largum testatur pauper honorem:
Debitor & Christo satis isto pignore solvit,
Immaculata suæ cui sufficit hostia laudis.
Captivos en Sancte tuos tibi plebe sub omni
Victor ago, & supplex iterum tibi mando tuendos:
Conserva reduces, dignatus reddere raptos.
Sed tamen in me nunc ipsum bone respice Martyr:
Namque vides quod agna tibi adhuc superesse sed in me,
Qui prope cæcatis oculis tua comminus adsto
Limina; nam multo mersi mea lumina fletu,
Non solum damno, sed & inter gaudia plorans.
Demsisti causam lacrimarum, tolle modo orta
Vulnera de lacrimis: miseratus, sancte, tuorum
Damna boum, miserare itidem modo damna oculorum.
Donasti reduces pecudes mihi, rursus & illis
Redde meos oculos. nam quid juvat esse reductos,
Si languente acie præsens præsentibus absim?
Talia præsentes populi risere querentem.
Sed procul admotæ secreti martyris aures
Suscepere piæ ab inepto supplice voces,
Moxque refecta sacram senserunt lumina dextram.
Inde domum gaudens oculis bubusque receptis,
Collaudante Deum populo, remeabat, & illum
Læta sequebatur gemini victoria voti.

P O E M A XXII.

Jovium docet Providentia divina omnia subjacere; fatum vero & fortunam nihil esse. Illum ad scripturæ sacræ lectionem hortatur.

JAm mihi polliceor sacris te carmina libris
Condere, teque Dei flammatum nomine Christi
Ora soluturum summo facunda parenti.
Incipe divinis tantum dare pectora rebus,
Subrectosque Deo sensus attollere terra;
Mox oculis Cælo nova lux orietur aperto,
Intrabitque sacer tacito per aperta meatu
Spiritus, & læto quatiet tua viscera flatu.
Eja age tende chelym, fœcundum concute pectus,
Magna movens: abeat solitis impensa facultas
Carminibus; major rerum tibi nascitur ordo.
Non modo judicium Paridis, nec bella gigantum
Falsa canas: fuerit puerili ludus in ævo
Iste tuus quondam; decuerunt ludicra parvum.
Nunc animis gravior, quantum provectior annis,
Aspe-

Aspernare leves maturo corde camœnas,
Et qualem castis jam congrua moribus ætas,
Atque tui specimen venerabile postulat oris,
Suscipe materiam, divinos concipe sensus.
Si decus e falsis aliquod nomenque tulisti
De vacuis magnum rebus, cum ficta vetustis
Carminibus caneres, vel cum terrena referres
Gesta triumphantum laudans insignia regum,
Non equidem es illis tu laudem sumere dignus,
Quos magis ornabas opulenti munere verbi.
Quanto major ab his cedet tibi gloria cœptis,
In quibus & linguam exercens, mentem quoque sanctam
Etudies, laudemque simul, vitamque capesses?
Dumque leges catus, & scribes miracula summi
Vera Dei, propior disces, & carior ipsi
Esse Deo: quem dum credens miraris, amare
Incipies, & amando Deum redamabere Christo.
Hactenus illa tuæ vanos tuba vocis in usus
Persona, divinos modo celsius intonet actus.
Nosse moves causas rerum, & primordia mundi?
Ne vagus innumeros (Epicuri somnia) mundos,
Quos atomis demens per inane patentibus edit,
Irritus in vacuum spatiato pectore quæras.
Legifer antiquo venerandus nomine Moses,
Compositum prima referens ab origine mundum,
Instituente Deo, curas tibi solvet inanes,
Formatumque hominem limo, & spiramine sacro
Afflatum referens, cujus sis munere cunctis
Celsior in terra spirantibus, ipse docebit.
Ne te ceu lapides Pyrrhæ, argillamve Promethei
Contemnas, quem summa manus vultuque animoque
Sublimem & propria dignatus imagine finxit.
Cognosces ibidem (ne pergas tradere fatis
Arbitrium nostri) quæ nos sententia leto
Vinxerit, & cujus vitam sub lege trahamus.
Si mentem Cælo jacis altius, & super astra
Scire cupis quid sit, vel quid fuerit prius ævo;
Et mundo & seclis docet ulteriora Johannes.
Principio Verbum, inquit, erat: Deus obside verbo
Gaudebat, verbumque Dei simul & Deus idem (quod
Verbum erat. hoc verbum est, sine quo nihil, omnia per
Facta vigent, quod cuncta regit, cui subdita parent
Omnia, & æterno natura omnis famulatu
Strata Deo numen geniti & genitoris adorat,
Cunctaque per gentes, in majestate paterna
Regnantem Dominum jam lingua fatetur Iesum:
Nomine quo fundata salus stat nostra, fidesque
Nititur, æternæ tendens in secula vitæ.
Hujus divino mortales munere fulti
Assequimur fragilem castis evincere factis
Naturam, & rigidæ disrumpere vincula mortis:
Et non corporeis in corpore legibus uti
Sectantes divina Dei vestigia Christi:
Mente animam corpusque sacris moderante sub armis,
Mens quoniam subjecta Deo capit arma salutis,
Inque animam carnemque suam regnum obtinet, & fit
Jure potens homo quisque sui: qui deditus uni
Æternum Domino proprios regnator in artus
Efficitur, vitiis invictus & ultor iniqui;
Fortior adversis virtutibus, ordine justo
Verus homo, quia mente potens, in qua rationis
Lumen habet, famulos nullo certamine sensus
Temperat, & placidis sua pectora flectit habenis.
Tu, cui mens generosa superni seminis igne
Ardet, in æthereos animo conscende recessus,
Et gremio Domini caput infere: mox inhianti
Proflua lacte sacro largus dabit ubera Christus,
Divinoque tuam perfundet lumine mentem;
Ut videas pulsa caligine magna tremendi
Jura Dei, quibus omniparens sapientia Christus
In sese ipse manens semper novat omnia rerum,
Atque ut vult, operum arbiter Deus ipse suorum
Continet, & mutat species, & tempora vitæ
Porrigit aut retrahit; Cælum, mare, sidera, ventos,
Qua fecit virtute regens. docet exitus ingens
Ægypti, mersusque mari refluente Tyrannus.
Et prius ipse graves elementa per omnia motus
Expertus quem cuncta tremant, cui cuncta ministrent.
Tempore namque uno tellus communis habebat
Judæos, quæ sola Deo tunc lecta fuit gens;
Et tamen illa Dei gravis hostibus ira superbis
Permixtos inter populos discreta cucurrit.
Jam scio, non dicis, quod sors incerta procellas
Et mare casus agat, mare cum discedere jussum
Discessisse legas, siccamque rigentibus undis
Inter aquas patuisse viam, rursusque solutum
Æquor ad imperium Sancti virgamque Prophetæ
In liquidos remeasse sinus. in utroque maris vis
Paruit, ut sanctis iter, & vindicta daretur.
Quid profugus Tharsum vates, quem forte pericli
In mare dejectum spatioso bellua rictu
Cepit, & innocuum vasta eructavit ab alvo;
Nonne docet ditione Dei mare & astra moveri?
Namque Deum frustra fugiens, quem cuncta tenentem
Nemo fugit, movit Cæli simul & maris iras.
Omnipotentis enim Domini natura rebellem
Cognoscens, timuit per se quasi conscia tutum
Ferre reum, & ventis fugitivum vinxit, & undis.
Iste propheta Deo lectus terrere minaci
Peccantes monitu populos, postquam grave dixit
Exitium, fregitque reos, avertit & iras
Numinis: impenso lavit sua crimina fletu,
Extremumque diem fugit bene versa Ninive.
Num rex ille habuit fatum, qui morte propinqua
Oravit Dominum, quem leges noverat unum
Flectere posse suas, consumtum ut tenderet ævum
Longius, & meruit tria ducere lustra, superstes
Annis ipse suis, & non sua vivere secla?
Nunc tria miremur texentem Fata Platonem,
Aut Arati Numeros, aut picta Manethonis astra?
Dicant, & quæso ubi tunc rapidas nascentibus horas
Ponebant, & quæ quibus ibant sidera signis,
Cum pius Ezechias fidus virtute precatus
Verteret astrorum cursus, cælique meatus
Turbaret jussis retro acto lumine solis?
Vel ducis imperio sancti cum sisteret idem
Dilata sol nocte diem, ut victoria sacri
Profligaretur populi, stetit orbe recurso
Libra Poli, ut magnos caperet lux aucta triumphos.
Quid soboles virtusque Dei, & sapientia Christus,
Nonne satis vanis curas erroribus aufert,
Nosque simul monitis, & factis edocet, unum
Cuncta Deum regere, & nihil ut sine mente putemus
Principis esse Dei, dicens non arbore frondem,
Aere non volucrem sine jussu decidere? & cum
Omnipotens verbo sternit mare, vel pede calcat,
Et verbo morbos abigit, vel dæmonas urget,
Aut reduces animas in corpora functa remittit,
Jamque diu exanimos tumulis jubet ire recusis.
Integratque putres vita remeante sepultos:
Nonne potestatem propriam satis indicat Autor,
Qui solus naturam omnem vitamque gubernat?
His,

His, precor, his potius studiumque operamque legendis
Scribendisque vove, cane grandia cœpta Tonantis,
Scribe creatarum verbo primordia rerum,
Et chaos ante diem, primæque crepuscula lucis;
Quæque dehinc variis elementa per omnia seclis
Dicta, vel acta Deo per sancta volumina disces,
Quæ docuit tabulis legalibus indita Moses;
Aut Evangelici quæ lux nova Testamenti
Signat aperta prius tetegens mysteria Christi.
  Nunc te divinum vere memorabo poetam,
Et quasi dulcis aquæ potum tua carmina ducam;
Cum mihi nectareos summis a fontibus haustus
Præbebunt Dominum rerum recinentia Christum,
Atque tuam pollere Deo testantia mentem,
Ut simul oris opes a te mentisque capessam;
Et quem cognatum junctum mihi fœdere lætor,
Gratuler & sancta sub relligione propinquum,
Nec cum mortali solvendis corpore vinclis
Perpetuo sanctum complectar pignore fratrem.

P O E M A XX.

DE S. FELICE NATAL. CARM. VII.

Obsessos a Dæmone liberat S. Felix. Theridio oculum restituit.

VEr avibus voces aperit, mea lingua suum ver
Natalem Felicis habet, quo lumine & ipsa
Floret hiems, populis gaudentibus; & licet atro
Frigore tempus adhuc mediis hiberna pruinis
Ducat, concreto terris canentibus anno:
Ista luce tamen nobis pia gaudia lætum
Ver faciunt, cedit pulsis a pectore curis
Mæror hiems animi; fugiunt a corde sereno
Mitis hirundo dies, & pinnis candida nigris
Ales, & illa piæ turtur cognata columbæ,
Nec nisi vere novo resonant acalanthida dumi,
Quæque sub hirsutis mutæ modo sepibus errant,
Mox reduci passim lætantur vere volucres,
Tam variæ linguis, quam versicoloribus alis;
Sic & ego hunc agnosco diem, quem sancta quotannis
Festa novant justo magni Felicis honore.
Nunc placidum mihi ver gaudente renascitur anno,
Nunc libet ora modis, & cermina solvere votis,
Vocibus & vernare novis: Deus influe cordi
Christe meo, & superis sitientem fontibus exple.
Sed de te vel gutta meis aspersa medullis,
Flumen erit. quid enim mirum, si rore pusillo
Et minimam repleas animam, qui corpore parvo
Factus homo, æterno complesti lumine mundum,
Et totum gutta servasti sanguinis orbem?
Annue fons verbi verbum Deus, & velut illam
Me modo veris avem, dulci fac voce canorum,
Quæ viridi sub fronde latens solet avia rura
Multimodis mulcere modis, linguamque per unam
Fundere non unas mutato carmine voces.
Unicolor plumis ales, sed picta loquelis;
Nunc teretes rotat illa modos, nunc sibila longis
Ducit acuta sonis, rursum quasi flebile carmen
Inchoat, & subito præcidens fine querelam
Attonitas rapto modulamine decipit aures.
  Sed mihi juge fluat de te tua gratia, Christe.
Et tamen illius mihi deprecor alitis instar
Donetur variare modos, & jam mihi pacta
Carmina, mutatis uno licet ore Camœnis,
Promere; diversas quia semper gratia dives
Materias miris Domini virtutibus addit,
Quas Deus in carn Christus Felice frequentat,
Clara salutiferis edens miracula signis.
  Cernitur illa dies spectari sueta per omnem
Vipeream sobolem, sævos cum dæmonas urget,
Occultaque manu clamosos verberat hostes.
Pœna malos agitat; velut illi, qui meruere
Vasa malis fieri, ut meritum, tardante medela,
Plenius omne luant dilato tempore crimen:
Sive hoc natali studet indulgere diei,
Ut paucis alias det opem, quo plura benignus
Natali det dona suo. nam cum ista propinquat
Elabente dies anno, tunc crebrior instat,
Et gravior. videas tunc ægra examina cogi
Densius, & certam repeti prope festa salutem.
Tunc solito gravius succensi dæmones ardent,
Flebiliusque ululant, & vi majore subacti:
Ultima jam tormenta gemunt: nec abire sinuntur
Excessu facili, sed miris ante agitatis
Et vanis male suppliciis, tolluntur in altum,
Suspensi solito sublimius, & quatiuntur
Aeris in vacuo, vinclisque latentibus hærent
Pœnali per inane mora: per non sua quamvis
Corpora, vexatos hostes sua pœna fatigat.
  Sovuntur pœnis, cum pœnas ferre videntur
Corpora, & immunes animæ spectant aliena
In membris tormenta suis: homo dæmone capto
Liber agit (species pœnarum in corpore tantum est,
Sensus abest) quia non hominis, sed dæmonis est crux.
  Hostis amare quid insultas, qua spe uteris in me?
Ecce Redemptoris nostri malus arte vicissim
Luderis illusor; dolus & tuus in tua cedit
Vincla tibi; capiens caperis, nectensque ligaris.
Fit loquens laqueatus homo, & sua præda latronem
Decipit; & capti captivus corporis escam
Dum petit illicitam, letalem devorat hamum.
  His etiem potiora tamen spectata profabor.
Ante elios illum, cui membra vetustior hostis
Obsidet, ad sacri pia limina Martyris, ægra
Escussum de plebe rapi, admotumque sacratis
Ante fores Sancti cancellis, corpore verso
Suspendi pedibus spectantem tecta supinis.
Quodque magis mirum atque sacrum est, nec in ora relapsis
Vestibus, ut rigidis, aut ad vestigia sutis
Corporis omne Sacrum casto velatur operto.
Scilicet ut divini operis reverentia rectis
Corporibus maneat, nec pœna Dæmon in ipsa
Qua cruciatur ovet, nudis prodendo pudorem
Artubus: illæso gravius torquetur honesto,
Recta licet versis sedeant cum tegmina membris:
Mira hæc sunt & magna: quis abnegat? & tamen usu
Nata magis, minus auditu miranda videntur,
Quamlibet & visu reverenda, & grandia facta.
  Ergo minuta mei simul, & nova facta Patroni
Auscultate, precor, Dominus quæ Christus in illo
Multimoda virtute gerit, quibus omnibus unam
Confirmare fidem nobis studet; ut per aperta
Arcanum documenta Deum videamus adesse,
Resque hominum & mentes studio curare paterno
Cælestem Dominum, qui condidit omnia verbo.
  Det mihi prima meus narrandi exordia frater
Theridius, nam quod potiusve priusve canendum

Suscipiam Felicis opus, quam quod mihi testis
Ipse meis quibus est, idem Dominædius egit?
Ex illa modo nocte diem cadit annus in istam.
Nostis eum morem, quo jejunare solemus
Ante diem, & sero libatis vespere sacris,
Quisque suas remeare domos. tunc ergo solutis
Cœtibus a templo Domini, postquam data fessis
Corporibus requies sumpta dape, cœpimus hymnis
Exultare Deo, & psalmis producere noctem.
Interea meus iste choro digressus amico,
Ut spirante foris aura depelleret æstum,
Quem fumosa dabat ceratis cella papyris,
Porticus angusti qua tenditur agmine tecti.
Nocte licet nullo via lumine cæca lateret,
Hic tamen intrepidu per cognita limina passu,
Heu! (nam vicini incautus discriminis) ibat.
Comminus in medio tecti cameram inter humumque
Norabat solitus lychnum suspendere funis,
Innectens trijugum supremo stamine ferrum,
Quo vitreæ inseritur penetrabilis ansa lucernæ,
Auritusque Calix tribus undique figitur uncis.
Funditus albet aqua, super undam flavet olivo.
Stat liquor io liquidis, subjecto lubricus humor
Fonte natat, neque juncta coit mixtura fluoris.
Et mirum, quod pingue natat; neque densa solutum
Rumpit materies elementum, sed leve crassum
Sustinet, ut solido dilutior unda fluento,
Subsistensque oleo, liquidis aqua fundamentum est.
Tantaque confusis intus discordia succis
Lucet, ut admistos videas distare liquores,
Communique sinu calicis discrimine claro
Quæque sui laticis servet natura colorem.
Mergitur in medio plumbum tripes, & cavus illo
Extat apex uncti stipatus fomite lini.
Stuppa madens liquidum tenui face concipit ignem,
Et circumfusum spatio stagnantis olivi,
In vitreis exile vadis funale coruscat,
Et tremulo vibrans a vertice lumen acutum,
Leniter umbrosam jacit in penetralia lucem,
Et placidu densas aperit splendore tenebras.
Hoc tamen emensa fuerat jam nocte remotum,
Productas quoniam pueris vigilantibus horas
Consumpto bibulum defecerat unguine lumen.
Sed puer, extincto abstulerat qui lumine lychnum,
Quem deponendo funem laxarat, eundem
Neglexit solito adductum restringere nodo.
Laxior hinc humili fluitabat linea tractu,
Gratæ lucis inops, & cæci plena pericli.
Nam laquei summum dentata minantibus uncis
Armabatur, & his male tunc fuit obvia fratri,
Pene male, at nuto Christi bene, qui bene vertit
Feralem nobis memoranda in gaudia casum.
Ergo (videte manum Christi) male pendulus ille
Per tenebras solito funis submissior infra
Aeris assuetum spatium pendebat; & inde
E capitis regione pari libramine factus,
Ut status hujus erat, securam, heu! cuspide trinæ
Excepit faciem venientis, & induit unco
Occurrens oculum, teneroque per intima lapsus
Mucro subit cilio; qua vix solet arte medendi
Cauta manus levem trepido moderamine molem
Ducere, palpebramque levi suffundere tractu.
Percussus subito tam duri verberis ictu,
Exclamat, trepidasque manus turbatus ad ipsum
Fert oculum; & pariter clausum cum lumine ferrum
Continet, ut reprimat, vel si cadat, ut labentem
Excipiat globulum, qui luminis intima servans,
Intra folliculum teretem liquido interfuso
Sub vitrea nigri latet albus imagine pupi.
Hic veluti radix oculum subeunte medulla
Fulcit, & humecto venarum semine pascit,
Dum parili fontes oculorum sidere constant.
Ac si forte gravi morbo disrupta, vel ictu
Heu! male dissiliat membrana fluentis ocelli,
Prosilit iste globus, succoque relictus alente
Deserit aridulam vacuata luce lacunam.
Interea puer excussus clamore dolentis
Accurrit, stratum somno fugiente relinquens,
Accensamque manu prætendit ad ora lucernam.
Clauserat hic manibus vultus, & fronte supina
Contiguo similis juvem spectabat in altum,
Ut daret immotum librato corpore funem,
Vulneris arbitrio trepidantia membra gubernans,
Dum timet adverso vulnus diducere motu,
Captivique oculi ex uno, quo liber agebat,
Lumine discrimen sociali parte cavebat,
Nec tamen audebat ducendum attingere ferrum,
Ne simul hærentem ductu mucronis & orbem
Extraheret, neque jam poterat sub lumine fixi
Ferre moram teli, sed desperanta medelam
Ex ope mortali, divina mox ope Felix
Imploratus adest, quem tanto in vulnere pendens
Advocat, & tali depromit voce querelam:
Hei mihi! quanta meos urgent peccata labores,
Qui tantam merui plagam Felice patrono,
Vicinoque simul, Felicis & insuper ipso
Natali miser excipere? heu! magno reus ingens
Crimine, quem tunc pœna ferit, cum solvere suevit.
Sancte, precor, succurre tuo: scio proximus adstas.
Et de contigua missis hæc auribus æde
Audisti, Felix, fletum infelicis alumni;
Sive modo excelso lateri conjunctus adhæres
Ante thronum magni Regis confessor, amicus,
Pauperis hanc venerande tui trans nubila vocem
Accipis aure Dei, neque temnis, sed petis illic
Quam mihi deportes Christo miserante salutem.
Ergo veni, Felix, animæque perenne Patronus,
Nunc pro corporeo medicus mihi curre periclo.
Curre precor, sanctasque manus oppone minanti
Lapsum oculo, & fixum quod conspicis erue ferrum,
Quod propria revocare manu non audeo, ne me
Lumine despoliem, dum conor solvere telo.
Sic etenim penitus mihi sentio fulmen adactum
Inserto sub operta oculi penetralia clavo,
Ut tantam divina manus, quæ condidit ipsos
In nobis oculos, quæ te quoque dextra potentem
Sanifera virtute dedit, qua dæmonas atros
Excruciando domas, qua corporis omne caduci
Pellere tormentum potes alto nomine Christi,
Omnipotente potens Domino: quo præsule nunc me
Suscipe sanandum; nec te mea crimina vincant,
Sed magis a te victa cadant. nam dignior isto
Vulnere sum, fateor, placidi quam munere Christi.
Sed Domini ipsius verbum factumque memento,
Qui peccatoris vitam moriendo redemit.
Justitiæ si jure velis decernere mecum,
Non sum uno tantum sed lumine dignus utroque
Multari, ut talis facie sim, qualis & intus
Corde tenebroso, de quo male visibus utor
Corporeis, cæcus justis, oculatus iniquis,
Et peccatorem luscum fateor decet esse,
(Si deceat talem esse tuum). quocumque ligatus
Crimine

Crimine, sit dignus venia, jam si tuus esse
Cœperit: ut dudum cœpi pars esse tuorum,
Quos ego non patriæ telluris amore secutus,
Sed desiderio, quo me tibi, Sancte, dicarem,
Per maris, & terræ contemta pericula veni;
Exemploque boni, cognatæ vincula vitæ,
Ut tibi servirem, rupi, consortibus illis
Cum quibus & me jacto tuum; quod & hac ope monstra,
Ne perdam tanto confixum vulnere lumen.
 Da, precor, indigno famulo tam nobile munus
In laudem Domini: præsta hoc insigne diei
Sancte tuo, ut, confessa tibi quem gloria Christi
Luminis æterni natalem in secula fecit,
Hunc babeam natalem oculi, pariterque celebrem
Felicem & lumen mihi de Felice receptum.
Talia dum plorat simplex, manus ecce beati
Prospera mox Felicis adest, dubiamque timentis
Adspirans tacite firmat mentemque, manumque,
Ne timeat tuto ausurus producere ferrum.
 Vix hoc conatus fuit, & quasi lubricus uncus
Ex oculo cadit absque oculo; tantum unda secuta
Evomit lacrimis, quem suppuraverat, æstum:
Mox oculus tanti purgatus nocte pericli
Tam puro enituit speculo, quam nunc quoque sanus
Cernitur æterni collucens munere Christi.
Et puto plus hodie solito niteat, quia lumen
Addidit ipse dies qui reddidit. ergo fideles
Cernite nunc animis tanti discriminis instar,
Et pariter tanti perpendite muneris actum.
 Vir jam maturo gravis ævo, & corpore celsus,
Staminis uncino quasi piscis inhæserat hamo;
Et vice suspensus lychni pendebat aperto
Sed non sponte oculo, quem diducebat inuncans
Subfixo clavus cilio, neque vulnus agebat,
Divina prohibente manu, quæ fecerat illic
Innocuamque aciem ferri, simul & leve pondus;
Qua pituita gravis, pilus intolerabilis, & qua
Nec minimæ perferre atomum duramus arenæ,
Hac grave & incurvo, quis credat! acumine ferrum,
Insuper & lychno concretis sordibus uncto
Fixum, impune diu tenuem pressisse metallo
Pupillam, & nullo temeratum vulnere visum.
Quæ tam subtilis digitis manus, aut opis arte,
Quæ se tam tenui potuit discrimine junctis
Inserere; & medio palpebræ oculique subactum,
Inter utramque viam fragili per utrumque meatu
Illæso penetrans oculo, suspendere ferrum,
Quod solidi crasso totum complebat operta
Orbem oculi, figens acie, nec vulnere lædens;
Quæ manus hoc potuit, nisi quæ manus omnia facit?
Spiritus ille Dei penetrator ubique per omnes
Naturas rerum, tenui subtilior omni,
Perdita cæcatis qui lumina reddidit, & qui
Ex utero cæcum nova lumina fecit habere,
Vultum imperfecti natura corporis implens
Arte creatoris, qua totum perficit orbem;
Filius ille Dei, manus & sapientia Patris,
Omniparens rerum fons, & constantia Christus.
Ipse illum quondam non plena matris in alvo
Finxerat, ut post hac homo factus & ipse creator
Hoc quoque divinis opus admirabile signis
Adderet, ut vacuos expleret visibus orbes.
Denique humi sputans limum facit, unde negatos
Nascenti obtutus credenti reddat alumno:
Materiaque eadem defecta in parte peroratat
Semiperactum hominem, quem toto corpore finxit;
Ut seipsum nostra venisse in carne probaret,
Qui cum Patre Deo communis imaginis ore
Compositum limo, & flatu formaverat Adam.
 Ipse opifex, lux nostra, Deus, Felicis amici
Natalem tanta voluit decorare medela;
Ut confessoris meritum sublime potenti
Munere monstraret, non ut cumularet honorem
Martyris hoc opere, ingentes cui contulit olim
Nobilibus titulis benedicto nomine palmas,
Quas indefessis in eo virtutibus omni
Tempore continuat Domini clementia Christi.
 Sed nobis voluit specialem tempore in isto
Lætitiam donare Deus, propriique patroni
Tale aliquod propriis operans signum dare servis,
Quo nos siderei proprios Felicis alumnos
Proderet, ut merito illius, curaque doceret
Vivere, quo nostram servans custode salutem,
Sæpius infestum nocturnis casibus hostem
A nostris pariter membris, & mentibus arcet.
 Denique jam nostri gaudemus honore pericli,
Cernentesque pari splendentem lumina visu,
Quem pene amisso deformem vidimus uno,
Lætamur tactis hoc sospite fratre medullis,
Quem tanto nobis donavit munere Christus.
Jure oculis hunc æquo meis, in lumine cujus
Felicis manus in Christo mea gloria fulget.
O felix casus, bona vulnera, dulce periclum,
Per quod cognovi me curam martyris esse.
Tanti namque fuit lumen mihi pene perisse,
Ut modo Felicis de lumine lumen haberem.

POEMA XXI.

De naufragio Martiniani scribit ad Cytherium, quem laudat, quod filium suum Sulpicio Severo instituendum tradiderit.

MEROPIUS PAULLINUS CYTHERIO FRATRI IN CHRISTO SALUTEM.

MArtinianum spiritu fratrem mihi
 Unaque germanum fide,
Quem tu disertis prosecutus litteris
 Ad nos venire miseras.
Nunc vix salutis compotem factum suæ
 Scriptis inanem perditis,
Sed caritatis indicem plenum tuæ
 Ut os tuum suscepimus.
Et veriorem litteris epistolam
 De corde signatam tuo,
Cum te referret spiritali litteræ,
 Et mente & aure legimus.
Tunc ambo nexi ad invicem dextras damus
 In osculo pacis sacræ,
Et immolamus hostiam laudis Deo,
 Gratesque Christo reddimus.
Quo liberante, nostra sospes e mari
 Intrarat hospes limina:
Nam dira passus, & tamen miracula
 Expertus in periculis,
Patria profectus cognita causa tibi
 Iter pedestre legerat:

 Sed

Sed longa fecum fpatia terrarum putans,
  Vertit viæ fententiam,
Et otiofam fluctuandi naufeam
  Pedum labori prætulit.
Narbone folvit per trucem ponti viam
  Fragili carinæ credulus.
Hinc ille greffu vir piger verfa vice
  Fit navigandi pœnitens.
Jamque ut profectus continenti litorum
  In alta proceffit freta,
Jam nocte denfa, fed fereno lucida
  Ridente tranqoillo maris,
Cum fola curfus ordinarent fidera
  Abfente tunc luna polo;
Navem repente temporis longo putrem
  Ufus vehendi deferit,
Laterumque laxis folvitor compagibus,
  Undafque rimis accipit.
Cunctis foporem fuaferat tranquillitas,
  Tantum gubernator vigil
Labente blandis claffe fecurus vadis
  Iter fecabat fpumeum,
Et fortiores provehendis curfibus
  Auras vocabat fibilo.
Interea navis altius decrefcere
  Crefcente pletura fui,
Tabulifque fefe latius laxantibus
  Incurrit unda largior;
Quibufque nulli de falo fluctus erant
  In nava fluctus nafcitur,
Et dormientum membra jam fubterluens
  Udo rigore fufcitat.
Ut fenfit unus, mox & alter, omnibus
  Formido fomnum difcotit.
Timent pavore mortis, & caufas adhuc
  Timoris ignorant fui.
Qua miferi fugiant pelagus infeftum via?
  Merguntur in navi fua.
Si concitata ferveant ventis freta,
  Navi teneretur falus;
Intra carinæ vifcera infufo mari,
  Quo vita captetur loco?
Quis portus illis, queis & in navi mare eft,
  Quod intus preffos enecat?
Sed aura, portus, & falus cunctis Deus
  Manum paternam porrigit,
Et inter alta medii dorfa gurgitis,
  Pietatis expandit finom,
Quo abrupta mortis incidentes excipit,
  Et in vado vitæ locat.
Scapham fequacem quadriremis machinæ
  Ad hanc opem paraverat:
Ut quos ab illa plebe navigantium
  Servare legiffet Deus,
Sufciperet illa, quæ dehifcentem mari
  Claffem adnatabat comminus.
Hanc ipfe navis rector, & cum litore
  In alta primo folveret,
Novatianus illa, difciffam fidem
  In corde portans naufrago,
Homo mortis, & apta morti cogitans
  De more fuo voluit,
Ut effet onerum portio, in navem fuam
  Properat ftatim confcendere;
Et cum periclo ftringeretur ultimo,
  Molitus eft expellere,
Ut fune rupto quo cohærebat rati,
  Dimitteretur æquori.
Sed plurimorum voce victus obvia,
  Ab utroque manfit irritus,
Quia prævalebat omnium fententia
  Auctore Chrifto fortior,
Ut mox falubri barca perfugio foret
  Puppi fuperftes obrutæ.
Inufitata naufragii facies erat,
  Mors navis, & pax æquoris.
Foris fedebat in freto tranquillitas
  In nave tempeftas erat.
Non faxa claffem, non procella fregerat:
  Sed his vetuftas fortior
Clavante ferro firma ligni robora
  Ævo terente folverat.
Cælum ferenis enitebat vultibus,
  Aftris renidebat mare.
Verum quid illis læta ventorum fimul
  Pelagique præftabat quies,
Quos deferebat in profundo marmoris
  Vectura dilapfæ ratis?
Bibit unda navem, navis undam combibit,
  Sorbentur, & forbent aquæ.
Inebriati navitæ potu falis,
  Trifti necantur crapula.
Ridebat aliis mitis unda navibus,
  Unique fævibat rati.
Sed in periclo plurimorum cernere eft
  Cæleftis actum examinis.
Commune cunctos una quos navis vehit
  Periculum mortix manet;
Et ecce variis dividuntur cafibus,
  Ad mortem, & ad vitam dati.
Quod na puretur forte permixtim bonis
  Simul triburum vel malis,
Conftat periffe Chriftianum neminem,
  Et interiffe perfidos.
Namque aut maligno corde Judæus petit,
  Reus aut fuperbi fchifmatis.
Quemcumque Chrifti recta fignavit fides,
  Hunc vita cognovit fuum.
Tamen fuere Chriftianis additi
  Necdum hoc facrati nomine,
Quos de profundo juncta fervavit fuga,
  Quia Chriftianis hæferant.
Nam cum infideli plebe navigantium
  Nullus fidelis merfus eft.
Ut clara magni veritas myfterii
  Oftendit in paucis Deus,
Quod fine mundi dividendis gentibus
  Difcrimen in cunctos erit,
Cum prænotatos ora vexillo crucis
  Tranfibit ultor Angelus:
Sic nave in illa nemo morti traditus,
  Qui veritata præditus.
Vixere juncti Chriftianis impii,
  Vincente noctem lumine.
Nam Chriftianos aggregare mortuis,
  Virtuta caffa mors fuit.
Quia fronte fignum Chriftianix emicat,
  Quo mors fubacta corruit.
Navarchus ipfe perditæ princeps ratis
  Pereuntibus primus fuit.
Namque ante pelago quam periret naufragus,
  Jam mente naufragaverat.

Bis merſus ille, quem carina fluctibus
Demerſit, error inferis.
Potuiſſet illeſe periclo abrumpere,
Sed debitum morti caput
Captiva dignis mens avari vinculis
Adſtrinxit in finem ligans.
Nam ne ſuperſtes navis, & merces foret,
Necem ſaluti prætulit.
Martinianum jam ſupremo flamine
Mergentibus miatum viris
Tumultuantis excitat turbæ ſonus,
Somnoque mortis excitat,
Qui tunc remotu feſſus in proræ ſinu, &
Securus innocentia,
Ionas ut olim ventre navis abditus
Somnos anhelabat graves:
Sed excitatus luctuoſis undique
Perenotium clamoribus,
Pedibuſque turbæ membra quaſſus omnia,
Duro cubili proſilit:
Pleriſque merſis intus in navis utero,
Laterum per oras, quas ſolent,
Ut vela tollant, ſive contis ſubrigant,
Nautæ expediti currere,
Tabulis adhuc ſupernatabat extimis
Opertæ navis gurgite;
Viam ſalutis hac via rimantibus
Martinianus jungitur,
Et agente Chriſto de globo mortis fugax
Comes fit evadentibus,
Seſeque ſaltu mittit in cymbam procul,
Quæ plurimis portus fuit.
Et pene mnrti derelictus hæſerat,
Cum claſſe mergendus mari,
Niſi Chriſtus illum ceu manu preſſum ſua
Rapuiſſet e mortis lacu.
Sicut recuſſis fugit olim veſtibus
Ioſeph furentem feminam,
Sic hic relictis omnibus nudus, fuga
Evaſit infidam ratem.
Et ſicut olim juſſa Ionam obvio
Excepit ore bellua,
Et hiulca late lubricum per guttura,
Tranſmiſit in ventrem ſenum,
Incolume corpus dente ſuſpenſo vorans,
Et quem vorabat non edens:
Sic hunc ab alta nave in undas cernuum
Suſcepit occurrens ſcapha,
Tutoque vexit fida per noctem ſinu,
Donec referret portui.
Sed mentione magni vatis edita,
In quo pii myſterii
Imago mortis triduani funeris
Reduci ſalute prætulit,
Paucis reflexo carminis veſtigio
Recurrere ad Ionam libet.
Commenta Domini mira: merſus æquore
Intactus undis fluctuat.
Vivit voratus, quique glutivit, manet
Vivente jejunus cibo.
Et præda cum ſit, eſca non eſt belluæ,
Domoque ventris utitur:
O digna Sancto clauſtra fugitivo Dei!
Capitur mari, quo fugerat,
Altumque vaſtæ miſſus in ventrem feræ,
Vivo tenetur carcere.

De nave jactus perit; & undis navigat,
Exul ſoli, & hoſpes ſali;
Spatiatur antro belluini corporis
Captivus, & liber reus.
Nam liber undis, intra mare & extra maris,
Natat in natante bellua,
Clauſuſque quamquam corpore exit ad Deum
Volans Propheta ſpiritu.
Corpus tenetur corpore, at mentis fugam
Terrena vincla non tenent.
Incluſus alvo carcerem rumpit prece,
Aureſque pertingit Dei;
Orationi liber, & vinctus fugæ
Fide ſua ſeſe arguit.
Nam qui putarat per mare evadi Deum,
Et nave celari Deo,
Nunc iſte, & intra belluam merſam mari
Adeſſe credat arbitrum.
Jam me referre flexilis verbi pedem
Oportet ad Jonam meum,
Quem more ceti cymba ſuſcepit capax,
Uteroque concluſum ſuo
Vexit trementem frigore & formidine,
Salvumque terræ reddidit.
Mirum renarrat, ſe per illud temporis
Cum puppe præceps ardua
Salieus in illam decidiſſet nauculam,
Eoque veniſſet loci,
Quo cymba multam duxerat rimis aquam
Olente ſentinæ lacu,
Statim fovente frigidos artus Deo,
Quiete ſopitum ſacra.
Nudumque, & udum, ſugere quæ ſomnus ſolet,
Dormiſſe lecto mollius.
Spatioque toto quo relatus litori eſt,
Somno fuiſſe deditum,
Nec aqua excitatum, qua madebat, nec gelu,
Quod nuditate traxerat:
Licet eſſet anni tempus autumnus tepens,
Sed naufragis hiems erat,
Quos perditorum dura damna tegminum,
Geliduſque quaſſabat tremor.
Aliud ſtupendum, quo fidelem gratiam
Martiniani colligas,
Dilecte frater accipe, & lauda Deum,
Sanctumque fratrem amplectere:
Ut adlabentem portui ſenſit ratem,
Stridente arena litoris,
Abeunte ſomno fit ſui tandem memor,
Recipitque ſeſe, expergitur,
Et adjacentes pectori tangit ſuo
Epiſtolas Apoſtoli.
Hunc in pavore codicem, ſed neſciens,
Rebus relictis ſumſerat.
Vel ille codex ſpiritu vivens ſacro
Non ſentienti adhæſerat.
Metire, quæſo, quis niſi Chriſto ſuo
Dedit hunc miniſtro præſulem?
Teſtatur iſte nec cogitatum ſibi
Illo pericli tempore,
Ut implicatam ſarcinis membranulam
Meminiſſet illinc tollere.
Quod ſi ſubiſſet in metu mentem ſuam,
Non & vacaſſet quærere.
Sed in ſuarum litterarum corpore
Paulus Magiſter adfuit,

Aman-

Amanſque puro corde lectorem ſui,
De mortis abduxit manu:
Iterum eximendos e maris fundo viros
Largitus eſt Paulo Deus.
Quæ quondam in ipſo navigante Apoſtolo
Fuit poteſtas gratiæ,
Hæc nunc per ejus ſuffragata litteras
Martiniano, & ceteris,
Qui Chriſtianis tunc cohæſerunt fuga,
Diſcrimen a diſcrimine
Tutum paravit, ut fideles impiis
Diſcriminarat naufragos.
Ergo ut biremis applicata littori
Expoſuit humentes viros,
Vitam tenentes, & requirentes ſimul,
Opem ſaluti flagitant,
Ne ſæviori fluctibus terræ dati
Algu perirent, & fame.
Sed propter inde poſita Gallorum ſolo
Maſſilia Grajum filia,
Alumna ſanctæ Civitas Eccleſiæ,
Pandebat humanos ſinus.
Urbem hanc petentes, naufragi caſum indicant,
Ali, tegique poſtulant.
Martinianum ſuſcipit fraternitas,
Tectoque apricat, & cibo.
Sed copioſa caritate pauperes
Stipem puſillam commodant.
Exigua largus penſat affectus data:
Orando ditant hoſpitem,
Et ſpirirali divitem viatico
Cum pace dimittunt ſua.
Caligis tamen iſte vilibus donatus eſt,
Ne nautico erraret pede,
Qui maluiſſet conſoveri excalceus,
Quam calceari frigidus.
Sed ire terra, quamlibet paſſus mare,
Nudi pudore reſpuit,
Reputans & illud, ne putaretur lucri
Amore nudum fingere,
Si veſte Teucet pannea pervaderet
Caſtella, vicos, oppida,
Qualia vagari per mare, & terras ſolent
Avara mendicabula,
Qui dejerando, Monachos ſe, vel naufragos,
Nomen, caſumque venditant:
Verum iſte noſter Chriſtianus, quamlibet
Et naufragus vere foret,
Similis putari præcavens fallentibus,
Alioſque falli non volens,
Non vult viatoris ſine re nomen novum
Acquirat impoſtor ſibi;
Mavultque vitæ ferre jacturam navigans,
Quam frontis æſtum inambulans.
Panno ergo ſordens, calceamento nitens,
Fluitare rurſus eligit,
Repetitque portus, & terras tuto vias
Prævertit intutum maris;
Ut nave tectus uſque voti litora,
Velut expeditus navita,
De nuditatis nauticæ conſortio
Nudi pudorem evaderet.
Favens fideli rex Deus conſtantiæ,
Proſequitur audacem fidem,
Viceſque mutans, dura ſuccedentibus
Adverſa penſat proſperis,
Solidoque navem paginatam robore
Ad pervehendum præparat;
Pacem procellis imperat, nubes fugat,
Curſumque in aura dirigit:
Tali quiete temperans cælum, & mare,
Ne pace curſus hæreat,
Periculoſa nec ratem flatu gravi
Perurgeat velocitas.
Sic iſte Chriſto blandiente molliter
Emenſus aſperum mare,
Longinquiorem portum ab urbe adlabitur,
Cui Centumcellas nomen eſt;
Ac inde navi promovendus longius,
Intraret ut portum phari;
Vix iſte credens ſe poſitum litore
Telluris optatæ ſibi;
Navi relicta lætus inſultat ſolum,
Romamque feſtinat pedes:
Illic amica tecta fratrum, civium,
Optatus hoſpes invenit:
Reſpirat animo, conquieſcit corpore;
Dat accipitque gaudia:
Patria fruentes invicem reddunt ſibi.
Deo fatentur gratias.
Martinianus mœſta gaudens indicat,
Tolerata narrans fratribus.
Lacrimas in ipſis gratulationibus
Miſcent refuſo pectore.
Theridius aberat inde tunc mecum meus,
Vir, munus a Chriſto mihi,
Vir pacis, & vir legis, & vir gratiæ,
Requies, voluptas, mens mea:
Hujus cohoſpes mente Paulinus pia
In urbe ſervabat domum:
Martinianum hic veſte nudat naufraga,
Et veſte cooperit ſua.
Donumque tunicæ, qua ſodalem ornaverat,
Geminat cucullæ munere.
Largitor ipſe tunc viciſſim, ut naufragus,
In veſte manſit unica.
Poſt hæc & ad nos pergere incœptat viam,
Qua ſternit aggerem ſilea,
Cui munitor Appius nomen dedit,
Terit terentem tramitem,
Qui veſte trita navigator venerat,
Pedes viator exterit.
Sed ne vel iſta penitus immunis via
Solitis vacaret caſibus,
Impune pigram non tulit ſententiam,
Qua tendere ingreſſu piget.
Ab urbe Capua, quæ loco ſedis meæ
Bis dena diſtat millia,
Nactus vacantem ſarcina mulum (ut ſolent
Jumenta revocari domum)
Parvo breve per iter ære conductum ſedet;
Medioque mox ſpatio viæ
Muli pavore ſeſſor excuſſus procul
Vectore ſubducto cadit.
In ora lapſus, ora non lædit ſua;
In ſaxa fuſus, & rubos,
Nec ſente vultum, nec lapide artus contudit,
Felicis exceptus manu;
Qui jam propinquantem ædibus fratrem ſuis,
Non paſſus occurſu mali
Suis periclum in finibus capeſſere,
Hoſtem removit invidum,

Et

Et hunc fidelis compotem voti, suis
Confessor induxit locis.
Nostrisque innata sedibus gratum intulit
Felix patronus hospitem.
Patriam hic rogatus indicat, casus refert,
De te beata nuntiat:
Referensque paucos de tuis scriptis logos,
Quasi labra melle asperserit;
Sic de favorum mihi tuorum guttulis
Dulcissimum gustum offerens,
Magis coegit, quas aventi non dabat,
Desiderari litteras.
Sed cum ipse causa litterarum venerit,
Et litteras vidi tuas,
Non atramento calami, sed mentis stilo,
In fratre præscriptas bono;
Ignotus ante, mox ut esse cognitus
Cœpit, fit & carissimus.
Ab intus ejus emicabat gratia,
Sermone mentis nuntio.
Bonus, inquit, omnis de bono profert bona,
Et arborem fructu vides:
Sic iste verbo suavis, & castus fide,
Et fronte honesta lucidus,
Dulci benignæ caritatis flumine
In nostra fluxit viscera.
Super hæc amicum merito se jactans tuum,
Quo plus amaretur dabat.
Nec enim ulla nocti & lumini concordia est;
Lupus nec agno congruit.
Hinc & propheta, sicut (inquit) alites
Pares in unum convolant,
Sic semper apta qualitate moribus
Justitia concurrit bonis.
Martinianum sic tibi longe parem
Germana mens conteruit,
Speculumque mentis & fidei instar tuæ
Est talium dilectio.
Benedictus auctor fonsque Sanctorum Deus,
Non stulta jam tantum, neque
Infirma mundi defluentis eligit,
Ut alta mundi destruat:
Sed ut ipse dixit, cuncta jam sursum trahens,
Et alta mundi vindicat.
Quoniam ipse fecit & pusillum & maximum,
Utrosque jungit gratia,
Et quos Creator opere in uno condidit,
Hos recreat uno munere.
Communis omnes clausit infidelitas,
Medeatur ut cunctis fides.
Ut fiat omnis subditus mundus Deo,
Omnisque lingua & dignitas
Super omne Jesum nomen unum in gloria
Regnare fateatur Patris.
Huic jam & potentes seculi curvant genu,
Deduntque cervices Deo,
Regemque Christum confitentur Principes,
Et sceptra submittunt cruci.
Coeunt in unum purpuræ & panni gregem,
Pastores concordes Deo.
Commune regnum, sanguis unus omnibus,
Summis & imis Christus est,
Qui te decorum gloriosis seculi
Honore, litteris, domo,
Ditavit humili corde, ut æternam tibi
Conferret altitudinem;
Et ut cohæres divitum cælestium,
Esses amator pauperum.
Beatus es nunc mente pauper, sed spei
Dives, qua gaudent pauperes,
Qui defraudati lubricis mundi bonis,
Cæli fruentur gaudiis.
Hos inter alto in Atrahæ patris sinu
Secretum ab igne divitum, &
Refrigerantem roribus vitæ locum,
Deus vivorum præparat.
Insigne tantæ jam spei certum tibi
Magno coruscat pignore,
Plantata Domino in atriis Hierusalem,
Tui propago germinis.
Namque ut fideli te patri compararet,
A te poposcit filium,
In semine Isac semen adscribens tuum,
Ipsumque ut Isac expetens,
Quem tu Abramææ caritatis æmulus,
Vivam dedisti victimam,
Deoque tradens jam permisisti tibi,
Ut salvum haberes firmius.
Nunc iste vobis exter, & vester manet,
Terrestris exsors seculi.
De matris alvo promtus ante, quam patrem
Matremque cognosset suam,
Bonumve saperet aut malum discerneret.
Beatus elegit bonum.
Et nunc in aula parvulus ludit Dei,
Et ore lacteoli canit:
De ventre matris & die prima mihi
Tu Christe protector meus.
Audistis & vos quod beatis dicitur:
Potens erit semen tuum.
Habes & illud: ventris a fructu tui
In sedibus ponam meis.
Qui sermo David quamlibet Christum sonet,
In Christo & ille concinuit,
Qui Christiani corporis collegio
In sede ponetur Dei.
Vobis & Annæ sternitur consortium
Infantis exemplo sacri.
Samuel & iste crevit in templo Dei
Nunc agnus, & pastor dehinc.
Contexat illi sedulæ matris manus
Ephod staturæ congruum,
Quem spiritalis in Dei verbo sacris
Doctrina texat liciis.
Sitque in superna veste reginæ aureis
Inteatus ipse fimbriis,
Sanctumque Christo Nazaræus verticem
Passis adornet crinibus,
Animæque pulcrum crine virtutis caput
Armetur operosa fide.
Nec hujus umquam desecans novacula
Ascendat in damnum comæ.
Et ut ille Samson vi capillorum potens
Virtute crinitus sacra,
Sternat leonem strangulatum fortibus
Orationum brachiis,
Dulcemque fructum nobilis victoriæ
Decerpat ore mortui.
Sed hoc ab exemplo monitus caveat sibi
Aliena adire fœdera.
Aluphyla mulier est mihi lex carnea,
Blandis dolosa retibus.

Si

Si lege mentis ista fit lex fortior,
In jura peccati trahet;
Malesuada verbis fraudis arte dulcibus,
Animum virilem effeminat;
Excæcat oculos mentis, & radit caput,
Spulians & exarmans fidem.
Hac parte Samson nolo sit noster puer:
Ne misceatur copulæ,
Quam consequatur protinus captivitas,
Infirmitas, & cæcitas.
Licet ille fortis postea receperit
Robur recretis crinibus,
Maoque ductus de mola ad ludibrium
Hostilis exultantiæ,
In cæcitate corporis mente intuens
Vocarit ultorem Deum.
Et restituto mox capillis robore,
Prostravit hostilem domum;
Cujus columnas fortior saxis manus
Ut clausit amplexu gravi,
Collapsa fulcris tecta subductis humo
Cecidere in ipsum; sed tamen
Et morte in ipsa præpotens heros Dei
Hostes ruina miscuit:
Et gloriosa morte pensavit sibi
Vitæ subactæ dedecus,
Qui servus hoste gloriante vixerat,
Hoste obruto victor cadit.
Et plura moriens interemit millia,
Quam vivus interfecerat.
Imitetur istam filius noster volo
Sic morte mortem, ut permanens
In carne carnem vincat, & vivat Deo,
Peccata carnis opprimens.
Sed nolo carnis gaudiis, ut noxiæ
Dolis subactus feminæ,
Addicat animum, postea fiat hostium
Virtute nudus gratiæ.
Samuel in ista parte sit, qua jugiter
Sanctus, neque accisus comam
Per tota vitæ tempora irrupto sacrum
Prætexat ævum flamine.
Et incboatam servitute infantiam
Usque ad senectam persitet.
Occidat Amalech, & pie sævus Deo
Peccata carnis immolet,
Quibus peremptis interit quoque Zabulus,
Invisus æternum Deo.
Saul in hoc deficiat, & regnet David,
Pusillus altum destruat,
Ut nun sit altus spiritu superbiæ,
Nec lividus zeli malo:
Sed humile cordis, celsa virtutum gerens,
Ascendat in regni thronum,
Et illa Samson gesta, quæ priora sunt,
Sequatur ut testes novas,
Ceu fila rumpat, nec fidem prodat suam,
Ne perdat ignavus comam.
Crinitus operum viribus cælestium,
Prætenta rumpet vincula,
Palos refiget, mille prosternet viros,
Una subactus dextera:
Quia nostra virtus, & caput Christus Deus,
Qui dextera & virtus Dei est;
Virtute cujus mille serpentem dolis
Nos oppetentem vincimus,
Sic fortis animo mortificans asinum suum,
Pigri jumentum corporis,
Decoctus humor sobriis laboribus
Pallore vultum livider,
Et tribulata carne victrix castitas
Consumat ignes criminum.
Exterior etenim noster ut corrumpitur
Terente continentia,
Tunc innovatur qui intus est victi potens
Infirmitate corporis.
Tunc mille a latere, dena a dextris millia
Arente maxilla cadent,
Si mala nostra salva fiat otio,
Quæ est usu edendi mobilis:
Quia succulenti corporis licentia
Retunditur jejunus.
Et tunc triumphus, fonsque nobis nascitur
In arefactis ossibus.
Maxilla telum prælianti quæ dedit,
Dat æstuanti poculum,
Jejuna succi carnis ossa mortuæ
Sancto rigante Spiritu.
Sed quæ ante sanctis in figuram gesta sunt,
Nobis in actum scripta sunt.
Ut quod parentes gestitarunt corpore,
Nos actitemus spiritu.
Fluxere vetera, cuncta facta sunt nova,
Vacuavit umbram veritas.
Adest salutis jam dies, hiems abit,
Et terra vernat floribus,
Audita jam vox turturis, tempus canit
Incisionis adfore.
Epulemur ergo vetere fermento sine
In Veritatis azymis;
Quia Pascha nostrum Christus immolatus est,
Intraque nos regnum Dei est.
Quare vetustis absolutis legibus,
Jam non in umbra degimus.
Quos nube legis, & statutorum jugo,
Quasi comarum sarcina
Christus levavit ipse Deus, ille & suis
Factus redemtis in caput.
Quo capite liberi super tetrum caput
Dracone victo incedimus.
Illos decebat impedimentum comæ,
Umbraculumque verticis,
Quibus tegebat corda velamen, sacra
Obnubilans mysteria.
At nos remoto litteræ velamine
In luce corporis sui
Enubilatam veritatem cernimus,
Faciem revelati fide.
Puer ergo noster legis atque gratiæ
Alumnus, ex utroque sit
In spiritalem comparatus gloriam,
Ut vetera promat, & nova.
Fortis pudicis actibus crines agat,
Ferrumque damni nesciat,
Ut a machæra noxiorum dogmatum
Conservet intactam fidem.
Sed rursus idem & Evangelico desuper
Mentem retectus lumine,
Ponat capillos oneris & velaminis,
Servus fidei, & liber fide.
Hunc lacte primo per Prophetarum ubera
Lex pædagoga nutriat.

Hunc

Hunc Angelurum pane dulcis gratia
Et melle de perra cibet.
Inebrietur sobriante poculo
De funte sancti Spiritus.
Et ipse tu mox copulatus filiis,
Ut palma florescas Deo.
Et ecce conjua lo jugo Christi, tua,
Ut vitis exundat bona
Dumui, Deoque: costa fortis hæc tibi
Lateribus in dumus tuæ,
Curas mariti sustinens, curans fidem,
Sancti corona conjugis,
Iu castirate liberos euutriens
Vitam novellantes Deo.
Hunc namque vestra vite fusum palmitem
Sic credo firmandum Deo,
Radicis ipse ramus ut radix suæ
Secum suam stirpem trahat.
Ut ille quondam provideutia Dei
Distractus iu servum puer,
Ad arva frugum missus est, ut & patrem
Præiret & fratres suos,
Qui mox per urbem consecutura fame,
Patris altur & fratrum foret.
Sic iste forsan in sacram pauis domum
Vus antecessit filius;
Ut & pareutes paicat & fratres suos
In istius mundi fame.
Ubi terra tribulos parere nobis largior,
Eget bonurum frugibus.
Et bic spaduni venditus dici potest,
Qui castitatis servus est:
Et qui in severi jus manumque est traditus
Spadonis ob regnum Dei,
Quu nutriente, roborarus in fidem,
Et charitatem masculam,
Irretienris seculi pompam illicem,
Ut impudentem feminam
Castu superbus respuir fastidiu,
Nudaque vitavir fuga,
Et anrevertit gladiis letalibus
Pœnas salurares pati.
Ut ille qnondam, sic modo iste carcerem
Pru castirate perferat;
Ut a juventi singulariter sedens,
Tacitaque seclusus dumo,
Amet quietæ tecta solitudinis,
Spiuis & aures sepiat.
Dumibus ciborum præferat luctus dumum,
Ut gaudium fletu ferat;
Seseque duris sponte nectat legibus,
Culpæ ut resulvat vinculis,
Patientiæque compedem impunat sibi,
Nec sede, nec sensu vagus.
Et tunc ab bumili cella promerebitur:
Quia qui superbos deprimit,
Humiles inaltar, dansque parvis gratiam,
Resistit arrugantibus.
Sic ille Joseph ante parvus factus est,
Ut magnus esset: & nisi
Servus fuisser, non fuisset in sui
Tellure servitii potens.
Ubi sustinuerat servitutem & carcerem,
Ibi regnum opesque nactus est.
Sed sustinendu iniquitaris vincula,
Justitiæ cœpit præmia.

Sit & hic probatus corporie custos sui,
Ut claustra teneat carceris,
Si vitia carnis strinxerit Christi metu,
Quasi vinculatis præerit,
Aliisque mundi carceri inclusis adbuc,
Et alligatis seculu,
Ut liber ipse, jamque commissus sibi
Magister, & custos erit.
Namque ille jure qui suam servaverit,
Aliorum habet custodiam;
Nun ut renebris permanere carceris,
Seu liberus vinctos velit:
Sed ut receptos doceat exemplo suo
Mundi cateuis eaui,
Et facile, propriis absulutus vinculis,
Solvi docebit crimine,
Bonusque meuris vir gubernator suæ
Et ecclesiæ navem reget.
Nam quomodo ille præsidebit proximie,
Præesse qui nescit sibi?
Sed sermo lapsus decucurrit longius,
Revertar ad Joseph meum.
Castus beatæ flure veruet gratiæ,
Ut Paradisi lilium:
Ut corde puru cælitis prudentiæ
Potum pudicus hauriat;
Responsa dubiis exerat mortalibus
Arcanus interpres Dei,
Et emicante gloria famæ bonæ
Notescat in Regis dumo.
Placiruisque Regi spiritu prudentiæ,
Sumatur in regni ducem:
Possessionis regiæ priuceps eat,
Præfectus in magna domo,
Stulam sed iste byssinam, & torquem aureum
Gerat, apta Christo insignia,
Tearam supernæ gratiæ vestem induat,
Stulatus innocentia.
Conteata bysso vestis irruptam fidem
Signat valenti stamine,
Nam fila byssi fortiora & sparteis
Feruntur esse funibus.
Pro turque, collu cariratis aureæ
Prædulce circumdet jugum,
Quod suave Christo, nec mulestum, pundere
Adstringit culla, non premit.
Hæc inter idem duua sumat, regii
Insigne juris, annulum,
Cumtusque triuo Trinitatis muuere,
Curru veharur regiu.
Regalis etenim currus est Christi caro,
Corpusque sanctum ecclesia,
Quu vehitur ipse millibus lætantium
Agitator Israel Deus.
Imitare Christum: fac bonum, vita malum,
Cæli viram in terris age.
Et ipse te Rex ponet iu currum suum,
Regnique consortem dabit.
Et summa regni jura cummittet sui,
Pandetque thesauros suos.
Sed ante digna largietur pignora,
Ut regiis insignibus
Ornatus altum Regis ascendus throuum,
Referesque regales penus,
Sapientiæ munile, gloriæ stolam,
Fideique gestans annulum.

Sed ut ille totam vir per Ægyptum petens
Fuit exter Ægypti solo;
Et iste mundi, viribus potentior,
Sit fortis Egyptum super,
Ægyptiorum sed peregrinus domo
Sic mixtus, ut non mixtus fit,
Distetque sanctum, sede communi licet,
De gente non sancta genus,
Tantumque in isto, tamquam in Ægypto situs,
Sic demoretur seculo,
Alienus ut sit seculi negotiis
Cælestis urbis incola.
In carne vivens vita carnis exulet,
In lege mentis ambulans,
Tuamque regni crediti terram sibi
Peragret in libris sacris.
Et sicut ille vir Dei Joseph pius
Memphiticos fines obit,
Et ampliatis horreis lætus opes
Fœcunditatis congerens
Exuberantum dives annorum bonis,
Jejuna pavit tempora:
Sic iste noster in sacratis litteris
Perambulet regnum Dei.
Scriptura namque sancta flata spiritu
Regni perennis mater est,
Et iste cura spiritali providens
Struat ampla mentis horrea,
Ut dilatato larga vitæ perpetis
Alimenta condat pectore;
Et cum vitali divitem substantia
Perfecerit terram suam,
Tunc tu ut fruaris filii potentia
Tamquam Israel ibis senex,
Et introibis lætus, accito simul
Cognationis agmine.
Pascetque natus in domo regis tuam
Partis senectam panibus.
Ut pullus aquilæ dicitur repascere
Cura parentes mutua,
Quos vis senectæ rursus implumes facit,
Nidoque pascendos refert:
Donec replumi vestiantur corpore,
Pennisque florescant novis.
Versi vicissim more naturæ novo
Sunt filiis pulli senes.
At cum veterno defæcata fecerit
Novos juventa præpetes,
Desueta longo remigia pennarum senio
Naris magistris inchoant,
Mistique pullis convolant altoribus
Leni per auras impetu;
Liquidum sereno tractibus lentis iter
Secare sublimi juvat.
Placideque sudum ventilantes aerem
Ala pares immobili
Dum se sequuntur, & vicissim præeunt,
Serto coronant circulo,
Utroque regni cælitis mysteria
Mutæ loquuntur alites,
Sacrum potentis explicant instar crucis
Suspensa pennis corpora.
Volatus autem circumactus ambitu
Spondet laboris præmium.
Sic iste pullus gratiarum filius
Vestræ salutis prævius,
Avium per alta commeantum nubila
Sit spiritalis æmulus.
Cornibus, & alis arduæ fultus crucis
Volet in coronam gloriæ.
Qui fonte proprio est derivatus, ut suam
Fons totus in venam fluat.
Vestrumque proni rivulum sequamini,
Ut flumen e cunctis eat.
Benedicta proles, sancta radix, & bonæ
Rami feraces arboris.
Deo dedistis nutriendum filium;
Et ille sic vobis alit,
Vos ut vicissim nutriat, canos puer;
Senibus Magister parvulus,
Pietatis admirabili mysterio
Factus parens parentibus.
Deinde cuncti, tota sanctorum cohors,
Ad corpus illud verticis,
Quo sicut aquilæ congregabuntur pii,
Et vos volantes ibitis.
Quod non valebunt, quos humo tolli vetant
Patrimoniorum pondera.
Cum prima signum suscitandis mortuis
Cælo tuba intonaverit,
Hi nunc obesi spiritu superbiæ
Et opibus inflati cavis,
Humi manebunt compediti, nec suis
Sese explicabunt vinculis:
Quibus infideles nunc ligantur, ut volunt
Tunc attinendi ne volent,
Quia sarcinatos & graves rebus suis,
Mundi caduci divites,
Portare tenera non valebunt nubila
Ad regis occursum Dei;
Sed hæsitantes in luto fæcis suæ
Opumque pressos molibus,
A meridiano incendio mundi repens
Ruina mortis opprimet.
Ne quæso Dominus talium virgam Deus
Admittat in sortem suam;
Neque nos in horum divitum fructus sinat
Manus iniquas tendere.
Vos ergo, magna cura pectoris mei,
Paramini Christo leves.
Jamque expediti sarcinis egentibus,
Laxate vinculis pedes,
Ut copiosa luce vestiamini,
Estote nudi seculo,
Veniens ut hujus seculi princeps nihil
Inveniat in vobis suum.
Et vos prementum mole rerum liberos,
Et labe puros criminum,
Facile allevantes perferant tenui sinu
Nubes piorum bajulæ,
Sponsoque vectos obviam regi Deus
Fulgore perfundat suo,
Ut sempiternæ clara vitæ gloria
Mortale vestrum sorbeat,
Et ad supernam restituti imaginem
Herile conformet decus:
Ævum perenne, perpetes ut Angeli,
Cum rege vivatis Deo.

POE-

POEMA XXII.

EPITHALAMIUM JULIANI ET JÆ.

Julianum Memoris episcopi filium & Iam docet Paulinus, quomodo in matrimonio se gerere debeant, quomodo domum instituere, seculi pompam fugere, honores declinare, &c.

COncordes animæ casto sociantur amore,
  Virgo puer Christi, virgo puella Dei.
Christe Deus pariles duc ad tua fræna columbas,
  Et moderare levi subdita colla jugo.
Namque tuum leva Christe jugum est, quod prompte
  Suscipit, & facili fert amor obsequio.
Invitis gravis ast castæ pia sarcina legis:
  Dulce piis onus est vincere carnis opus.
Absit ab his thalamis vani lascivia vulgi,
  Juno, Cupido, Venus, nomina luxuriæ.
Sancta Sacerdotis venerando pignora pacto
  Junguntur: coeant pax, pudor, & pietas.
Nam pietatis amor simul est, & amoris honestas,
  Paxque Deo concors copula conjugii.
Fœderis hujus opus proprio Deus ore sacravit,
  Divinaque manu par hominum statuit.
Quoque individuum magis assignaret amorem,
  Ex una fecit carne manere duos..
Nam sopitus Adam costa privatus ademta est,
  Moxque suo factam sumpsit ab osse parem:
Nec lateris damnum suppleta carne vicissim
  Sensit, & agnovit quod geminatus erat;
Seque alium ex sese sociali in corpore cernens,
  Ipse propheta sui mox fuit ore novo.
Hæc, inquit, caro carne mea est, os ab ossibus istud
  Nosco meum: isthæc est costa mei lateris.
Nunc igitur, prisca quoniam sub imagine sanctum
  Fœdus Aroneis pignoribus geritur,
Seria tranquillis agitentur gaudia votis:
  Christus ubique pii voce sonet populi:
Nulla per ornatas insultet turba plateas:
  Nemo solum foliis, limina fronde tegat.
Ne sit Christicolam fanatica turba per urbem:
  Nolo profana pios polluat ambitio.
Nulla peregrinis fragret nidoribus aura:
  Cuncta pudicitiæ munditias oleant.
Unguentum sanctis unum est, quod nomine Christi
  Diffusum casto spirat odore Deum.
Nolo supervacuis ornentur fercula donis:
  Moribus ornatur, non opibus probitas.
Sancta Sacerdotis nurus, & matrona sacratam
  Jam puri dotem luminis accipiet.
Horreat inclusas auro vel murice vestes:
  Aurea vestis huic gratia pura Dei est.
Respuat & variis distincta monilia gemmis,
  Nobilis ut Domino gemma sit ipsa Deo.
Cervicem Christi Domini juga ferre dicatam
  Non premat invisæ pondus avaritiæ.
Interiore magis mundo placitura colatur,
  Comta salutiferis dotibus ingenium.
Non cupiat lapidum pretium, non vellera Serum,
  Incassum reditus dilapidare suos,
Ornetur castis animam virtutibus, ut sit
  Non damnosa suo, sed pretiosa viro.
Namque ubi corporeæ curatur gloria pompæ,
  Vilescit pretio depretiatus homo,
Et mala mens previ cæcata libidine voti
  Sordescit nitidis corporis exuviis,
Nec sentit quam turpe decus gerat improbus, ut sit
  Veste sua levior, qui sibi veste placet.
Absit, ut idolici videatur filia templi,
  Gentis apostolicæ filia facta domo.
Non fucis male ficta cutem, neque lumina nigro
  Pulvere, nec flavo tincta colore comam.
Purum naturæ decus aspernata superbo
  Crimine, divinum in se sibi damnat opus.
Frustra hæc sa mulier jactaverit esse pudicam,
  Quæ se tam variis ornat adulteriis.
Vos autem juvenes Christi fugite omnia, quorum
  In damno pretium est, usus in interitu.
Credite divinis verbis, de cultibus istis
  Pœnalem cupidis surgere materiam,
Isaias rigida cingendas veste minatur,
  Quæ modo purpureis serica mixta gerunt,
Quæ tunicas ostro rutilas, auroque crepantes
  Fluxis talari sine trahunt finibus:
Funibus accinctæ saccos sine fine gerentes
  Grandia pistrini carcere saxa molent.
Quæque caput pastis cumulatum crinibus augent:
  Turpe gerent nudo vertice calvitium.
Talibus ornari fuge dotibus, o nova sancti
  Nupta viri: vacuis sensibus ista placent.
Tunc neque odoratis vaga vestibus, atque capillis
  Naribus agnosci, qua gradiare, valis.
Aut implaxarum strue, tormentoque comarum
  Turritum sedeas ædificata caput.
Ne multis splendore tuo male sollicitatis
  Pestiferæ nequam sis caput illecebræ.
Sed neque vel proprio per corporis incrementum
  Tu cupias mentem fœda placere viro.
Tu quoque, sancte puer, libris devote sacratis
  Corporei curam sperne decoris amans.
Compensavit enim Christus tibi largiter, ornans
  Perpetuis pulcrem divitiis animam.
Vosque simul castis ornavit dotibus ambos
  Spe, pietate, fide, pace, pudicitia.
Sermo Dei argentum est, & Sanctus Spiritus aurum,
  Mentibus & gemmæ clara bonorum operum.
Si senuis cultus mentes offendit honestas,
  Et pretio ambiri corda superba juvat:
Submoveant istum sanctorum exampla pudorem,
  Castaque primorum simplicitas hominum.
Aspicite antiquos Paradisi in sede parentes,
  Quorum totus erat mundus, & unus ager.
Attamen his ovium pelles tegumenta fuerunt:
  Nunc uti neto vellere textra pudet?
Pulcra Rebecca sacrum cum sponsa veniret ad Isac,
  Simpliciter velo tecta pudoris erat.
Non legitur variis venisse ornata lapillis,
  Sed super obducto prædita palliolo,
Quo pudibunda suum texit velamine vultum,
  Oblatam sponsi virgo pavens faciem.
An magis Herodias saltatrix virgo placebit,
  Baptistæ mortem nacta pedum pretio?
Impia maternæ sic ulta libidinis iram,
  Ut caput acciperet luxuriæ pretium.
Istud nempe caput, de quo clamaverat Iudex
  Vox populis agnum propter adesse Dei.
Unde nefas tantum meruit nisi ab illice cultu,
  Impia saltatris, filia digna patre?
Quem tamen hoc vicit scelere, Invitumque coegit
  In facinus placiti corporis illecebris.

Convivas etenim dignos dape regis iniqui
Duxit in assensum mubilis arte pedum.
Nam sibi fulva leves texisset bractea plantas,
Calcibus ut pictis luderet improbius,
Et fluidam crispo duxisset syrmate vestem,
Fronte micans gemmis, pone resusa comam.
Non ita corruptis spectantum mentibus intrans
Callida ad infandum prævaluisset opus.
Ipse quoque Herodes regali veste superbus
Sacrilegis demens flatibus intumuit,
Elatusque habitu divinum oblitus honorem
Vulnere vermifluo fœtidus interiit:
Digna luens meritis, ut sordidus ulcere obiret,
Qui se crediderat vestis honore Deum.
Sed cedo, ut insani deceant regalia flatus
Pectora, quæ nobis cum Pharaone manus?
Dissidet a nostris cava mundi gloria regnis,
Nec coit adversis lux pia cum tenebris.
Clericus uxorem Christo comente decoram
Diligat, & pulcram lumine cordis amet.
Auxilioque viri divino munere factam,
Lector cælesti discat ab historia;
Inque vicem mulier, sancto sit ut æqua marito,
Mente humili Christum in conjuge suscipiat,
Crescat ut in sanctum texta compagine corpus,
Ut sit ei vertex vir, cui Christus apex.
Tali conjugio cessavit servitus Evæ,
Æquavitque pium libera Sara virum.
Tali lege suis nubentibus adstat Jesus
Pronubus, & vini nectare mutat aquam.
His Mariam sponsis Domini decet adfore matrem,
Quæ genuit salva virginitate Deum.
Namque Deus placitum sacrata in Virgine templum
Ipse sibi arcam condidit impluvio:
Descendit tacito allapsu, velut imber ab alta
Nube super vellus rore silente cadit.
Nam nemo arcani fuit hujus conscius umquam,
Quo Deus assumpsit Virgine Matre Hominem.
O nova ad humanam Domini commenta salutem!
Fit sine concubitu femina fœta uterum.
Sponsa viro tantum, non est subjecta marito,
Et genitrix partu, nec mulier coitu.
Fœdere erat conjux, sed corpore non erat uxor:
Intemerata viro, mater erat puero.
Grande Sacramentum, quo nubit Eclesia Christo,
Et simul est Domini sponsa sororque sui.
Sponsa quasi conjux: soror est, quia subdita non est.
. . . .
Inde manet mater æterni semine Verbi.
Concipiens populos, & pariter pariens.
Hinc soror, & conjux, quoniam sine corporis usu
Mente coit, cui vir non homo, sed Deus est,
Hac genitrice senex æque generator, ut infans;
Ætatem & sexum non habet hæc soboles.
Hæc etenim est benedicta Dei generatio, quæ non
Seminis humani, sed generis superi est.
Inde magister ait: quia jam nec femina, nec mas
In Christo, sed idem corpus, & una fides.
Namque omnes unum corpus sumus: omnia Christo
Membra, quibus Christus corporis in caput est.
Et quia jam Christum induti, deponimus Adam,
Protinus in speciem tendimus Angelicam.
Propterea hoc opus est cunctis baptismate natis,
Perfectum ut capiat sexus uterque virum,
Et commune caput stet in omnibus omnia Christus,
Tradens in regnum Rex sua membra patri.

Nubere vel mihi fragilis jam deserit ætas,
Omnibus æterno corpore compositis.
Ergo mei memores par inviolabile semper
Vivite: sit vobis crux veneranda jugum.
Illius ut matris nati, quæ sponsa sororque est,
Sumite digna piis pectora nominibus.
Et vobis fratri sponsi concurrite Christo,
Sitis ut æterni corporis una caro.
Hic vos nectat amor, quo stringit Eclesia Christum;
Quoque vicissim illam Christus amore fovet.
Ipse pater vobis benedicat Episcopus, ipse
Præcinat hymnisonis cantica sancta choris.
Duc, Memor Alme, tuos Domino ante altaria natos,
Commendaque precans sanctificante manu.
Sed quis odor nares allabitur æthere manans?
Unde meos stringit lux inopina oculos?
Quis procul ille hominum placidis se passibus adfert,
Plurima quem Christi gratia prosequitur?
Quem benedicta cohors superis circumdat alumnis
Angelici referens agminis effigiem?
Nosco virum, quem divini comitantur odores,
Et cui sidereum splendet in ore decus.
Hic vir hic est, Domini numeroso munere Christi
Dives, vir superi luminis Æmilius.
Surge, Memor, venerare patrem, complectere fratrem,
Uno utrumque tibi nomen in Æmilio est.
Junior & senior Memor est: mirabile magni
Munus opusque Dei; qui minor, hic pater est.
Posterius natus, senior: quia sede sacerdos
Gestat Apostolicam pectore canitiem.
Filius est, fraterque Memor: lætatur adesse
Communem sibimet, pignoribusque patrem.
Justitia & pax se gemina vice complectuntur,
Cum Memor Æmilio jungitur unanimo.
Infula Pontifices divino jungit honore,
Humano pietas jungit amore pares.
Hinc Memor, officii non immemor, ordine recto
Tradit ad Æmilii pignora cara manus.
Ille jugans capita amborum sub pace jugali,
Velat eos dextra, quos prece sanctificat.
Christe, Sacerdotes exaudi, Christe, precantes,
Et pia vota sacris annue supplicibus.
Imbue, Christe, novos de sancto antistite nuptos,
Perque manus castas corda pudica juva,
Ut sit in ambobus concordia Virginitatis,
Aut sint ambo sacris semina virginibus.
Votorum prior hic gradus est, ut nescia carnis
Membra gerant; quod si corpore congruerint,
Casta sacerdotale genus ventura propago,
Et domus Aron sit tota domus Memoris.
Christorumque domus sit domus hæc Memoris.
Esto & Paulini Therasiæque memor,
Et memor æternum Christus erit Memoris.

POEMA XXIII.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN VIII.

Gothis Italiam vastantibus Paulinus in S. Felicis protectione confidit. Aliqua ejus miracula enumerat.

ECce dies nobis anno revoluta peracto
Illustrem revehit Felicis nomine lucem.

Tem-

Tempus erat lætis modo promere gaudia verbis,
Anxia si læras paterentur tempora voces.
Sed tamen ista dies, licet inter prælia, nobis
Lætitiæ pacisque dies erit: horrida longe
Bella fremant, nostris pax libera mentibus adsit.
Lætitiæ dulcem non obliviscitor usum
Mens assueta piis sua solvere pectora votis,
Et Domino festis caste gaudere diebus.
Quare importunam, quamvis sub tempore mæsto,
Pellite tristitiam: bona gaudia, dulcia verba,
Omna pium, lætumque die Felicis amemus,
Natali sine fine die, quia natus in ista est
Perpetuis Felix seclis, qua corporis ævum
Functus, ad æternam migravit in æthera vitam.
Ergo metus abeant tristes, redeantque refectis
Gaudia pectoribus; decet omnia pellere sanctum
Mœsta diem, tanti quem gloria Confessoris
Insignem cunctis per tempora tota diebus
Elucere facit, populisque frequentibus ornat.
Hunc ego si Geticis agerem male subditus armis,
Inter & immites celebrarem lætus Alanos,
Et si multijugæ premerent mea colla catenæ,
Captivis animum membris non jungeret hostis;
Pectore non victo calcaret triste superba
Servitium pietas. licet inter barbara vincla
Liber amor placitis caneret mea vota loquelis.
Nunc igitur, quamvis varias vaga fama per oras
Terrificis pavidas feriat rumoribus aures,
Nos tamen in Domino stabilis fiducia Christo
Roboret, & recto fixis pede mentibus armet.
Nec pavor ater in hanc obducat nubila lucem,
Quam Deus ætherio Felicis honore serenat.
Legifer ut quondam Pharii tellure tyranni
Pascha sacrum Moyses prima sub lege dicavit,
Sanctaque tunc Judæa (dumo licet impius illos
Maturare fugam valida vi cogeret hostis)
Libertate tamen divini pectoris audax,
Nec turbante metu jussum sollenne reliquit;
Sed trepidans fugiensque licet, divina peregit
Festa, salutifero lætis epulatus in agno
Cœtibus, &ficto Christi jam sanguine victor,
Duxit ovans lætas victo Pharaone choreas.
Inde fugæ memores etiam nunc azyma sumunt
Judæi solo retinentes nomine gentem,
Infermentatis pulsi quia panibus olim
Ægypto, fecere fugam: paribus modo signis
Per patrios, sed jam per inania sabbata, ritus
Antiqui recolunt vestigia grata timoris.
Nam frustra veterem vacua sub imagine legem
Exercent, verum nobis quia Pascha replevit
Unus pro cunctis Patri datus hostia Christus:
Et quia corpus adest vitæ: perit umbra figuræ.
Sic igitur modo nos turbato in tempore læti,
Mente pia festum dilecti Martyris omnes
Collatis hilare studiis pietatis agamus.
Forte magis pietas nobis dabit ista salutem,
Si nostras ideo libeat deponere curas,
Ut confessori lætantia corda feramus,
Cujus honore Deus gaudet, quia martyr honorem
Contempsit proprium Domini pro nomine Christi,
Vilior ipse sibi, ut Christo pretiosior esset.
Propterea tali placeat gaudere patrono,
Natalemque diem sopiti pace beata
Martyris expositis lætantes ducere curis.
Hic quoque devotis aderit, si fortior extet
Nunc ad lætitiam affectus, quam causa timoris
Ad consternendas obducto pectore mentes.
Credite, non armis, neque viribus esse timendos
Allophylum populus, quos propter crimina nostra
Offensi movet ira Dei, ut formidine mortis
Exciret ad curam vitæ torpentia corda.
Ergo Deum mitem sævo timeamus in hoste,
Absit ut hoste metus, quem formidare meremur
Non metuendo Deum, placida quem pace remissi
Negligimus, saltem vi compellente tremamus.
Placemus mœrore humiles, quem læta ferentem
Spernimus ex ipsa mox prosperitate superbi.
Prisca retractemus sanctorum exempla parentum,
Qui merita immissis tolerantes verbera bellis,
Non armis sibi, nec muris capienda parabant
Præsidia. humanis opibus sperare salutem
Nulla salus. nec enim mortem mortalia pellent.
Ergo quia est curæ tempus, sit cura precandi
Cælestem Dominum, a quo mœsta, aut læta parantur,
Qui solus præstare potest ditione superna,
Rursus ut exactis renoventur gaudia curis.
Hoc etenim regit, & variat Deus arbiter usu
Res hominum, ut semper succedant nubila sudis,
Atque iterum fugiant imbres redeunte sereno.
Quanta precum virtus, quæ sit medicina, parenti
Flere Deo, doceat luctu servata Ninive,
Et senis impensa Moysis prece victus Amalec,
Et maledictus Aman sanctæ prece perditus Esther,
Qui bene pœnarum versa vice, quæ male Sanctis
Miscuerat, solus bibit impius, & cruce justa,
Quam famulo Domini præfixerat, ipse pependit.
Ergo fides innixa Deo trepidantia firmet
Pectora, & in mœsto securum tempore tempus
Præsumat confisa Deo, quia non metuendi
Causa, timere Deum, quem quisquis non timet unum,
Omnia jure timet. fidant legionibus illi,
Perfugioque parent reparatis mœnia muris,
Nulla salutiferi quibus est fiducia Christi;
Nos crucis invictæ signum, & confessio munit,
Armatique Deo mentem, non quærimus arma
Corporis, & quamquam membris videamur inermes,
Arma tamen gerimus, quibus & sub pace serena
Contra incorporeos animis decernimus hostes.
Nunc opus adjutore Deo, solusque timendus,
Quo sine & arma cadunt, per quem firmantur & arma;
Ipse intra muros turris tibi, qui sine muris
Murus eris. recolamus abhinc signata sacratis
Gesta Patrum libris, & perspice qui potiore
Præsidio fuerint, quos urbs circumdata magnis
Absque Deo muris, an quos sine mœnibus urbis
Vallabat socio virtus divina favore.
Illam dico urbem, quam perdidit acer Iasus,
Mutatus proprium virtutis nomine nomen,
Quam non militiæ solito de more subegit,
Ut solitum est, longa dux obsidione laborans;
Verum ope divina, sacra per mysteria vibrans
Tela, nec exercens, tacitis exercitus armis
Lustravit cessante manu, septemque diebus
Septenos iterans sibi circum mœnia gyros
Obtinuit captos numeri virtute potentis,
Atque Sacerdotum lituis clangore tremendo,
Fulmineos superæ tonitrus imitantibus iræ.
Tunc qui divitiis populus fidebat, & urbe,
Interiit mixtia inter sua tecta sepulcris.
Sola Rahab meretrix castam quæ gessit iniqua
Gente fidem, non freta suis evadere muris,
Sed pietate Dei, meritum pietatis adepta est:
Qua

Qua famulis Domini tuto fuit hospita tecto,
Celatisque pie cives illusit iniquos,
Fraude bona fallax, animo mentita fideli.
Hospitibus quia fida piis, infida profanis
Civibus extiterat, vitam, patriamque, domumque
Prælato contemta Deo, mox cuncta benigno
Repperit in Domino; quæ si posuisset in urbe
Præsidium, patriis cecidisset mixta ruinis,
Indefensa Deo. meretrix sed mystica Christum
Provida polluta emturum sanguine gentes
Puniceo proprium signavit vellere tectum,
Excepitque suam patria pereunte salutem;
Significans illos mundo labente tegendos,
Quos crucis invictæ signat cruor. hinc cape quantum
Ipse cruor valeat, cujus salvabat imago.
Semper in omne bonum voluit confidere Christo:
Credere cuncta Deo virtutum; ponere solum
Omnia summa Deum; talis super omnia semper
Arma fides voluit; tali puer ille pusillus
Robore grandis erat, qui spretis fortior armis
Perculit armatum silicis virtute gigantem.
Arma fide semper, numquam cognovimus armis
Indiguisse fidem. rupit mare virga fidelis,
Quod vacua arma fide cum principe mersit iniquo.
Femineas quoque personas virtute virili
Induit alma fides. mulier qua Sancta peremit
Terribilem Sisaram transfixum tempora palo;
Terrentemque manu late populos Holofernem
Arte pudicitiæ deceptum callida Judith
Risit, in impuro quæ non polluta cubili,
Barbara truncato victrix duce, castra fugavit.
Nuda fides armata Deo est; virtute fidei
Fortior Ezechias paucis, quam millibus ille
Sennacherib, cujus Babylon, & opima Ninive
Regnum erat. Assyrias vires, & Medica regna
Moverat, & magnis legionibus omnia circum
Regna terens, sacram Domini tendebat ad urbem,
Atque unam tota bellorum mole petebat.
Dum parat hoc bellis retinentibus, impia vota
Impediente Deo, præmisit scriptu superbis
Dura minis, quæ sumta dolens altaria circa
Intulit Ezechias Domino, lacrimisque profusis
Dum recitat fera verba lavans, prostratus & orans
Attata cum plebe, Deum permovit; & una
Tam gravis exitiis victor prece perculit absens
Assyrios, pugnante Deo; compendia tanta
Promeritus, ne nosset eum, quem vinceret, hostem.
Nam post Ezechiæ querulos trans sidera fletus,
Et de corde humili missas super astra querelas
Voce pia impulsis summi Patris auribus, altæ
Ut patuere fores cæli, delabitur ales
Angelus, halantem (qua labitur) aera ducens,
Armatus verbi gladio, feris impia castra,
Et sopitorum taciturna strage triumphans,
Centum octoginta dedit uni millia leto,
Et nox una fuit tam magni conscia belli.
Mane minax Rex surgit adhuc; & mox miser armis
Milite deleto vacuis fugit agmine raro,
Ezechiam fugiens alio procul orbe diremtum,
Cui modo præsenti fuerat sua vincla minatus.
Tunc velut Ezechiæ fuit interventor Isaias,
Ad Dominum nobis isto sit tempore Felix,
Jactemus nostras, & transfundamus in ipsum
Curas, atque metus. levis illi sarcina nostrum
Pondus erit, quia quod parvis onus, hoc leve magnis.
Sic Deus ipsa hominum gessit peccata, nec hausit,
Et mortem passus, non pertulit in cruce culpam,
Perdidit ille, meum repararet ut in cruce, vitam;
Ille reus factus, ne sim reus, inter iniquos
Condemnatus obit, nos ut discernat iniquis.
Morte pia Dominus mihi mortuus, ut sibi vivam,
Et merear semper viventis vivere vitam.
Sic potiora ejus venerandu in corpore Felix,
Martyres (in quibus est insigni robore Felix,
Inter divini capitis sacra lumina fulgens)
Jure Deo validi, quia Christo proxima passi.
Concurramus ad hunc spe conspirante Patronum,
Suscipiet nostras placida pietate querelas,
Et dum Natalem ipsius celebramus ovantes,
Ille preces nostras meritis pius adferet altis,
Inque vicem flebit nobis, quia mente dicata
Nos lætamur ei. non est cura hæc nova Sanctis
Exorare Deum pro peccatoribus ægris,
Vique boni meriti meritum superare sinistrum.
Sic legimus Moysen populo peccante precatum
Extinxisse graves æterni vindicis iras.
Et cum Pentapolim perfunderet igneus imber,
Exiguam Segor Sodomis secernit iniquis
Lot fugiens, castaque potens prece liberat urbem,
Electamque domo sumit; quia sede pudica
Integer incestæ permanserat incola terræ,
Permixtus Sodumæ tectis, sed moribus exter.
Quid loquar Eliæ precibus clausum atque reclusum
Cælum, & sanctiloquo sublimis in ore propheta
Terrarum mansisse famem, rediisse salutem?
Ut quondam hos habuit vetus ætas, sic modo nostra:
Felicem sortita salus, petet omne quod audet,
Quodque cupit, tali speret confisa Patrono.
Sancte Deo dilecte, Dei tu dextera, Felix,
Esto, precor, nobis tu munitissima turris.
Nam Deus Abraham, Deus est tuus, & Deus Isac,
Et Deus Israel Deus est tuus; ille rubentis
Divisor pelagi, & dulcator fontis amari;
Ille dator mannæ Cælo, dator Ortigis austro,
Et sitientis humi percussa rupe rigator:
Ipse tuus Deus est, qui per deserta sequentem
Præcessit populum, & prætentam nocte dieque
Temporis alterna mutavit lege columnam,
Quique quater denos inter deserta per annos
Angelico plebem de Cælis pane cibavit,
Et rupta in fluvios sitientem cote refecit.
Posce, precor, placidum nostris accedere Christum
Partibus; ipse tuus Deus est, quo fortis Iesus
Stare suis jussit solem, lunamque triumphis,
Et tibi cum Dominus Romani prospera Regni
Annuerit, famulis elementis præcipe, Felix,
Ad nostrum servire bonum, procedat & astris
Stantibus aucta dies; sol stet sibi, lunaque concors
Hæreat obfixo suspendens sidera cursu,
Dum Romanu suum capiat victoria finem.
Sicut in Assyria Daniel Babylone leones
Effusa domuit victor prece, sic tibi, Felix,
Effera barbaries Christo frangente dometur,
Et tua captivi jaceant vestigia circum,
Ceu quandoque feræ circum jacuere Prophetam,
Orantisque pedes lingnis mulsere benignis;
Naturam mutante Deo, ut damnaret acerba
Mente feros homines humana pace ferarum.
Sic & crudelem confudit flamma tyrannum;
Sanctis spectantem pueris servire caminos;
Innocuos cantare reos, ardere ministros.
Quonam se miseri poterunt defendere Reges,

Qui

Qui tam degeneres humanæ mentis, in illos
Sævierint, quibus & feritas, & flemma pepercit?
Sed velut æternos pueris recinentibus hymnos,
Roscidus accensos discussit spiritus ignes;
Sic nobis placido Felicis gratia flatu
Adspirante Deo bellorum temperet ignes,
Ortaque Romuleis reprimens incendia terris,
Sollicitos placida jam pace refrigeret æstus,
Fessaque restinctis absolvat pectora curis.
Sed cur insipiens, tamquam tibi sim rudis hospes
Oblitusque tui, veterum te posco parentum
Exemplis, ut opem tribuas in rebus egenis,
Quam tibi dante Deo facies tu cedere nobis?
Sat mihi sunt, Felix, virtutum exempla tuarum,
Nec tibi pauperior Christus cælestia fundit
Munere quam patribus, quorum generosa propago es.
Nam Patriarcharum Felix & filius æque
Stirpis Apostolicæ es, tanti non degener heres
Seminis, ut Sanctæ legis simul atque fidei
Confessor, patriis virtutibus æmula sanctus
Signa geris: nec si species operum tibi dispar,
Non similis virtus: diversa est gratia vobis,
Gloria par, quoniam Sanctis fons omnibus unus,
Martyribusque sacris; opera ut diversa fuerunt
Tempore, nec coeunt signis distantia causis
Gesta: Dei per dona sibi cælestia distant
Æquales meritis. si non eadem omnia Felix
Quæ Daniel gessit, vel pertulit, & lacus illum
Non habuit, nec terribiles cinxere leones;
Nec Daniel eadem pro nomine passus herili est,
Verbere, vincla, metus, & noctem carceris atri,
Quæ Felix horrenda tulit. qui rostra ferarum
Clausit, adoranti faciens mansuete prophetæ;
Qui fecit tepidos pueris ardentibus ignes,
Humidaque in mediis dedit indumenta caminis:
Ipse dedit celso Felicem jure potentem
Pestiferis Satanæ legionibus imperitare.
In quibus iste feras omnes compescit & ignes.
Nam quæ non serpens, quæ non hæc bellua turba est?
Denique de multis unum loquar, ut sit ab uno
Discere, dæmoniis sensus constare ferinos.
Quidam homo, non longum tempus, tam prodigiali
Dæmone distentus fuit, ut jam non modo notos
Ille cibos hominum, vel si congeste daretur
Multa mensa dape, in facili consumeret haustu,
Verum & gallinas habitantum limine raptas,
Mox ut sustulerat, rapido discerperet ore,
Et plume incoctas non suffocante voraret.
Quin & funeream saniem sitiebat, & ossa
Lambebat, pecudum projecta cadavera mandens
Obscœnus conviva canum. hic modo dæmone tanto,
Sobrius, ecce procul conductum exercet agellum:
Et curante Deo sancta Felicis in aula
Redditus ipse sibi, claro satis indice monstrat,
Felicem meritis & Christi nomine fortem,
Immites domitare feras, & vincere flammas.
Dicite qui testes operum Felicis adestis,
Nonne feras ignesque domat, cum dæmonas urget,
Qui vitiis animas, & morbis corpora frangunt,
Peccatisque vorent: istos cruciansque, fugansque
Nonne feras, ignesque domat. fremit igneus ultor
Agminis igniferi Felix, flammamque nocentem
Oprimit igne Dei: tenebrarum vincitur ignis
Luminis igne pio: dæmon fugit, & Deus intrat,
Et fit homo bene versa domus felicior aula,
Possessore Deo tetrum inficiata colonum.
Candidus & medicans ignis Deus: hoc meus igne
Fervet, ut insensum restinguat dæmona Felix,
Laxatumque hominem flagrante refrigeret hoste.
Mira manus! sic virga potens & celsa potestas
Intra unum mixtis inimico fœdere corpus
Spiritibus, Felix intervenit inter operta
Pectoris, & tenues dirimit subtilior auras,
Dæmone discernens animam, quo libera pulso
Mens hominem recipit. par hoc operi est opus illi,
Quo merram tristem sacri dulcedine ligni
In populi potus crucis immutavit imago.
Sic Felix pietate potens, quia nobilis alter
Confessor crucis est, ipsum, quasi tristia merræ
Pocla, hominem mutat. qui nunc inflatus acerbo
Dæmone, vipereum per spumea labra saporem
Concussu laterum, & singultu gutturis ampli
Sæpius assiliens flatus ructabat amaros.
Jam totus, vel solus homo in sua jura reversus,
Dulce sapit, sanum spirat, placidumque profatur.
Ergo & Felicem virtutis dextera cingit.
Inde potens varias tenebrosi principis artes
Devorat ut magicos Moseia virga dracones.
Cernimus ecce pares Domini cælestis adesse
Ad meritum Felicis opes, operum quoque formas
Congruere, & quæcumque patres in corpore sancti
Ediderint documenta Dei, sine corpore vivum
In Christo Felicem agere, insignique potentem
Mente animam, positi dum corporis ossa quiescunt,
Ante diem reditus claris prætendere signis,
Qualem pro meritis sit gestatura coronam,
Cum steterit totus redivivo corpore Felix.
Omnes quisque suo radiabunt lumine sancti,
Dissimili fulgore pares, nec judice Christo
Alter in alterius meriti dispendia crescent:
Christus erit cunctis regnum, lux, vita, corona.
Cernite distinctos actis, sed honore jugatos
Testamentorum veterisque novique magistros,
In quibus una dedit geminas sapientia leges.
Atque ita virtutes varias par gloria pensat.
Non Petrus irrupit virga mare, sed neque Moses
Æquoris incessit liquido: tamen unus utrisque
Fulget honos, unus quoniam fuit auctor utrique,
Scindere aquas virga, pedibus calcare fluenta,
Qui Deus est veterum in Sanctis, Deus ipse novorum;
Quo data lux Domino est, ex ipso gratia venit:
Ille Deus Danielis, & ille trium puerorum,
Felicis Deus ipse Deus, nec se minor ipse est
In Sancto Felice Deus: per quem bona dona
Et medicas exercet opes terraque marique.
Omni namque die testes sumus, undique crebris
Cœtibus ent sanos gratantia reddere vota,
Aut ægros varias petere, ac audire medelas.
Cernimus & multos peregrino e littore vectos,
Ante sacram sancti prostratos Martyris aram,
Dum referunt grates, tolerata referre pericla,
Testantes, validis collise nave procellis,
Se raptos miserante Deo, Felicis ut ipsa
Educente manu, maris emersisse profundo,
Et desperatam placidos cepisse salutem,
Felicis meritis & aquas & cedere flammas.
Præterita ut taceam meriti documenta potentis,
Novimus experti: pavor e terrore recenti
Vibrat adhuc memores animos, recolentibus illa
Quæ tulimus pene absumptis incendia tectis:
Quamlibet extinctæ recalent vestigia flammæ,
Mentibus & magni cumulant Felicis amorem;

Quem

Quem prope corporeo præsentem vidimus actu
Objectare manus flammis, & nostra tueri
Limina juncta suis, quæ tamquam territa sancti
Obstantis facie prope tangens flamma pavebat,
Pulsaque de nostri rapiendo culmine tecti,
Comminus in tuguri vicina strage perarsit.
Mira loquar, stetit immotus sine flatibus æther,
Nec nemorum foliis ullum dedit aura tremorem,
Ne posset rapidus procedere longius ignis,
Per contexta volans sociarum tigna domorum:
Sed ventis deserta cadentibus ire negaret
Flamma, & consumpto moreretur languida pastu.
Consimili modo nos Felix ope solve periclis;
Nec domibus nostris propient mala: pulsaque per te
Horrida sanguineo longe sonet ira flagello.
Illam etiam virtutem arcendis indue bellis,
Qua male labentem vicinis montibus amnem,
Qui subitis aucto pluviis torrente redundans,
Sic tua præcipitans in limina sæpe ruebat,
Ut tectis conjuncta tuis habitacula vastis
Quassaret violentus aquis, ita flamine verso
Fecisti mutare vias, ut nunc novus illum
Alveus insolita ducat regione furentem,
Nostraque longinquo vitantem recta meatu.
Sic modo bellisono venientes flumine pugnas,
De nostris averte locis. manus impia sacris
Finibus absistat, quibus est tua gratia vallum:
Atque tuam timeant hostes quasi dæmones aulam,
Nec cruor hæc violet, quæ flamma, vel unda refugit.

POEMA XXIV.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN. IX.

De solennibus Christianorum festis agit. S. Nicetam Dacorum Episcopum ad festum S. Felicis diem Nolam secundo venientem miris laudibus excipit.

NAscere quæ tardo semper mihi redderis ortu,
Mox & in occasum properans fugis; ægra redire,
Ales abire dies. nam te per longa morantem
Tempora dum tardi nitens rota vertitur anni,
Sustineo intentis affecto pectore votis:
Quam cuperem tutis mihi prælucere diebus,
Vel si quando venis, ita compensare moras, ut
Æstivis posses spatiis producere lucem,
Aut illum pensare diem, qui sistere jussis
Sideribus longo lassavit lumine mundum,
Humanos duplicans dilata nocte labores.
Nunc te cara dies rapido nimis aere nobis
Temporis hiberni lex subtrahit, & breviatas
Cogit hiems horas cita lumine, pigra tenebris.
Sed bene quod tibi sol Felix, cui gratia perpes
Illustrante micat Christo, propriumque coruscat
Natali jubar ipse suo, neque conditur umquam
Casibus occiduis æterni splendor honoris.
I fugitiva dies, elabere, non revocabo:
Nec te jam querar esse brevem; quia te sua Felix
Semper inextincto præsens mihi lumine fulget.
Si natalis abest, plus est quod jugiter ipse
Lux hujus natalis abest. nec enim ille die fit
Sanctus, cujus honor celebrandi causa diei est.
Quod si natalem reliquis præstare diebus
Turba facit, solito quæ densius ad sacra currit
Limina; conferta prope semper plebe videmus
Natalem Felicis agi. nam quæ, rogo, votis
Cassa dies oritur, vel magnis rara catervis.
Sed tamen hanc speciale decus retinere fatebor
Jure diem, expleto quondam qua contigit ævo
Ponere terrenos habitus, & in alta vocari
Sidera Felicem retinendum sede beata.
Firmat enim ratio ista fidem, quæ tempora certis
Distinguit titulis, sacrisque per annua signat
Festa dies, quibus ad Domini miracula quondam
Antiqui tremuere patres, horrenda sinistris,
Et semper celebranda piis; quia commoda Sanctis,
Dura fuere malis. testis Memphitica tellus,
Et mare tunc factum Sanctis humor; æquor iniquis;
Ceteraque his parta Ægypto multasque per oras
Gesta Deo memori nobis recoluntur amore.
Sic æque divina feruntur munere Christi.
Ut veneranda dies cunctis, qua Virgine natus
Pro cunctis hominem sumsit Deus; utque deinde
Qua puerum Stella duce mystica dona ferentes
Suppliciter videre Magi: seu qua magis illum
Jordanis trepidans lavit tinguente Johanne,
Sacrantem cunctas recreandis gentibus undas:
Sive dies eadem magis illo sit sacra signo,
Qua primum Deus egit opus, cum flumine verso
Permutavit aquas prædulcis nectare vini.
Quid Paschale epulum? nam certe jugiter omni
Pascha die cunctis Ecclesia prædicat oris,
Contestans Domini mortem cruce, de cruce vitam
Cunctorum: tamen hoc magnæ pietatis in omnes
Grande sacramentum, præscripto mense quotannis
Totus ubique pari famulatu mundus adorat,
Æternum celebrans redivivo corpore Regem.
Hoc solemne dies sequitur; septem numeramus
Hebdomadas, & lux populis festina recurrit,
Qua Sanctus quondam cælo demissus ab alto
Spiritus ignito divisit lumine linguas,
Unus & ipse Deus: diversa per ora cucurrit,
Omnigenasque uno sonuit tunc ore loquelas,
Omnibus ignotas tribuens expromere voces,
Quisque suam ut gentem peregrino agnosceret ore,
Externamque suo sentiret in ore loquelam.
Barbarus ipse sibi non notis nota canebat,
Verba suis aliena loquens: sed in omnibus unum
Voce Deum varia laudabat Spiritus unus.
Ut citharis modulans unius verbere plectri
Dissona fila movet: vel qui perflantia textis
Labra terit calamis, licet unum carmen ab uno
Ore ferat, non una sonat, variusque magistra
Temperat arte sonos; arguta foramina flatu,
Mobilibusque regit digitis, clauditque, aperitque,
Ut rapida vice dulcis eat redeatque cavernis:
Currens Æolio modulabilis aura meatu,
Explicet irruptos animata ut tibia cantus,
Sic Deus omnisonæ modulator & arbiter unus
Harmoniæ, per cuncta movet quam corpora rerum,
Et naturæ opifex Deus omnis & artis, in omni
Fons opere, & finis, faciens bona, factaque servans,
Ipse manens in se media pietate vicissim,
Qua Pater in Verbo, qua Filius in Patre regnat,
Quo sine nil factum, per quem sata cuncta in eodem
Consistunt, idem novat omnia principe Verbo.
Qui cruce purpurea pretiosi sanguinis ostro
Arduus ascensu volucri penetravit in alta
Nube super Cherubim volitans, seditque Parenti
Dexter,

Dexter, & inde suis cæleſtia dona profudit,
Spiritum ab unigena Sanctum, & Patre procedentem.
Qui Deus ipſe Deo veniens licet adſit ubique,
Conſpicuo tamen allapſu ruit igneus illic,
Pubis Apoſtolicæ concors ubi cœtus agebat,
Moxque novo ſonitu, multis ex urbe coactis
Omni ex gente viris, ſedit quaſi flamma per omnes.
Et ſimul in cunctis ſpiramine diſſonus uno,
Ut lyricas facili modulatus pectine chordas,
Dividuis eadem cecinit præconia linguis,
Incutiens varias humana per organa voces.
Talis ubi lectas implevit crapula mentes,
Ructavere ſacras jejuno gutture laudes
Ebria corda Deo; quis me miſeretus, ab iſto
Flumine potabit, quod ſobriat ebrietate?
Ergo velut Cælum ſtellis, ut floribus arva,
Temporibuſque annos Dominus; ſic ipſe diebus
Tempora diſtinxit feſtis, ut pigra diurnis
Ingenia obſequiis, ſaltem diſcrimine facto,
Poſt intervallum reduci ſollennia voto
Sancta libenter agant, reſideſque per annua mentes
Feſta parent domino, quia jugiter intemeratos
Juſtitiæ ſervire piget. delinquere ſuetis,
Parcere peccato, labor eſt. decurritur omni
Velle, per aſcenſum non eſt evadere curſu.
Hinc via labendi proclivior, & via vitæ
Durior, ille capax multis, hæc ardua paucis.
Inde bonus Dominus cunctos pietatis ut alis
Contegat, invalidis niti virtutis ad arcem,
Congrua ſanctorum dedit intervalla dierum;
Ut ſaltem officiis mediocribus ultima Chriſti
Veſtimenta legant, & eos ſecra fimbrie ſanet,
Qui non extorres penitus regione ſalutis,
Intra perpetuæ ſtabulantur præſepia vitæ
Longinqui primis non longo fine ſecundis.
Primus enim gradus eſt Cælo pertexere cunctos
Continua bonitate dies, & tempore toto
Paſcha ſacrum Chriſti cultu celebrare pudico.
Quod ſi mixta ſeges tribulis mihi germinat, & cor
Incultum ſtimulet terreni ſpina laboris;
Vel feſtis domino ſtudeam me offerre diebus,
Ut vel parte mei rangam conſinia vitæ,
Corpore nec toto trahar in conſortia mortis.
Quamquam igitur jugi nos qui ſtatione propinqua
Accolimus, tencti potiemur honore Patroni,
Quem & ſine Natali devota frequentia ſemper
Concelebrat, tamen ut proprii per herilia vernæ
Feſta relaxemur curis, & vota canamus,
Hujus lætitiæ princeps pſallentibus ibo
Fratribus, & ſocium ducam quaſi ſignifer agmen.
Nam licet e varia populi regione frequentes
Comparibus votis hodie pia gaudia fundant;
Me tamen uberius decet, atque inſignius iſto
Exultere die: quia nemo obſtrictior eſt me
Debitor huic, cui privato ſpecialius aſtro
Iſta dies reutum peperit ſine fine Patronum.
Salve cara dies, ſalve mihi lux mea, ſalve
Semper feſta mihi, ſed in hoc mihi clarius anno
Orta refulſiſti, quia cum Felicis honore
Nicetem revehis, ſanctorum ut amore duorum
Binum habeam Natalem hodie, quo corpore ſumpti
Martyris exceſſum celebrans, & corpore prompti
Ecce ſacerdotis reditum ſatiatus adoro,
Suſcipiens humili metantem in pectore Chriſtum.
Exultet mea nunc anima dicatque quod olim
Sponſa canebat amans Domino vocalis amanti:

Imber abit, diſceſſit hiems, vox turturis altæ
In noſtra tellure ſonat, dat vitis odorem
Florida, & in terris miramur lilia cæli.
Unde repente, precor, verſa vice temporis æther
Ver habet, & gelidis flores viſuntur in agris?
Unctus adeſt Domini Chriſti comitatus amicie
Nicetes, hinc vernat hiems, hinc undique nobis
Spirat odoratos vegetabilis aura vapores:
Hoc de corde venit benedicti ſpiritus agri.
Vitæ pudicitiæ, & liquido mens callida vero,
Nicetam faciunt flores, & aromate verna.
Munere quid tanto dignum, vel corde, vel ore
Pauper & inſipiens, & parvulus edere poſſim?
Ipſo nunc Felice opus eſt, & in hoc mihi munus,
Sumat ut a Chriſto, mihi quas impertiet ipſe,
Ut digne ſibi greter opes. et nunc mihi vellem
Viva perennis aquæ manarent flumine ventre,
Ut non ore meo, ſed Chriſti munere poſſem
Lætitiam enarrare meam, quæ munere Chriſti,
Uberius ſolito placidum mihi pectus inundet,
Natalemque mibi duplicat Felicis amore
Multiplici. video præſenti lumine coram
Nicetem rediiſſe mihi, viſoque parente,
Cujus præ cunctis amor in me regnat, & ipſe
Nicetes fio, benedicti nominis inſtar
Mente gerens, quæ nunc voto victore triumphat.
Hunc ego conſpiciens longo poſt tempore longe
Natali veniſſe tuo, clariſſime Felix,
Nonne tua ducente manu adveniſſe fatebor?
Nam quis tam claro poterit non cernere ſigno,
Hoc prece proveniſſe tua, ut, quod ſumere votis
Vix poteram, aut ipſo ſeltem mihi fingere ſomno,
Nicetam rurſus curam Felicis in ipſo
Natali, viſu ſimul amplexuque tenerem,
Atque iterum ſub eo ceuerem mea debita, Felix,
Auditure, tibi. ſed quid feciam? rogo, Pauper
Divitis aſſideo menſæ, & miſer audeo magnis
Inſerere meum dapibus; neque cogito quod me
Talia conſimili vice, qualia ſumo, parare
Conveniat, dignumque iſto dare judice verbum.
Quare inopi, da, ſancte tuo, ut te digna Patrono,
Et pariter condigne tuo loquar euſus amico.
Poſco tuos, Felix, tecum ad tua vota parentes.
Quæ tua vota loquor, mea ſunt, & verius hæc ſunt
Vota mea; at tibi celſus honor terrena recuſet
Gaudia. ſed quia noſtra tuæ ſunt gaudia palmæ,
Ut tua digneris tibi ducere vota tuorum.
Ergo tuos etiam, Felix, imploro parentes;
Hic quoque ades, mihi nunc poſcas ut adeſſe vocatos.
Qui colitis lætos paradiſi cælitis hortos;
Quique ſub excelſa Domini requieſcitis ara,
Pulcher Apoſtolici chorus agminis, & Patriarchum
Gens prior, ambo chori procerum, quos agmine bino
Per duodena Deus ſignavit nomina patres,
Gentibus & populis regnum ad cæleſte vocandis:
Vos etiam ſancti, ſupplex depoſco, Prophetæ,
In noſtre qui cerne Deum fore prædixiſtis:
Vos quoque corporibus cæſis, & ſanguine fuſo
Occiſum & vivum teſteti martyres agnum,
Omnes divinis e fontibus una propago,
Quos pius Abraham, ſacer Iſac, lenis Jacob,
Progenuere Deo per non numerabile ſemen,
Et bifidum, meritis cæleſtibus, atque caducis,
Æquantes his aſtra poli, his telluris arenam.
Credo equidem vos officio pietatis ad iſtum
Undique conveniſſe diem Felicis amore,

Ut couefforis focii celebretis bonorem.
Nuu autem tanti mihi fum præfumtor honoris,
Ut fanctos idcirco meis modo protinus omnes
Senfibus adfpirare precer, quafi munere teuto
Dignus, ut illa meo refonet vox turtoris ore,
Quam totum tellus audivit læte per orbem:
Sed quia vox ..ina decet Feliels bouorem,
Et quie Nicetes, Domini puer etque facerdos,
Longinqua tellure mihi modo miffus, ad iftum
Ecce diem veoit, vir tam bonus ore magiftro,
Quam facer eft victore animo, vel corpore victo.
O mihi fulminea Cherubim fi forcipe fumptum
Carbonem ex ipfe Domini procul efferat ara,
Et peccatoris mele pinguie labra perurat,
Ut defæcato concretis fordibus ore,
Non ut eb ore meo, fed ut auditoris ab ore
Ipfius haufte, meo depromam dignius ore:
Nec peccatoris ftolidi fermo efpet & æger,
Et violet ceftas, & doctas vulneret aures!
Sed quoniam lateri meus effidet ipfe magifter,
Comminus e regione firum venerante frequentet
Lomiue confpiciam: forfan fapientis eb ore,
Ut quondam effœtæ pecudes paftoris Iacob,
Concipiam fterili fœcundos pectore fenfus.
Nemque & Nicetes Domino benedictus; ut ille,
Mitis; ut Ifrael ovibus quoque paftor, & hœdis
Aute lacum viveotis aquæ; fed & hic etiam tres
Corde pari trina fibi legit ab arbore virgas,
Queis in eqna pofitis pecus advocet, & coeuntes
Ingrevidat, virgifque tribus concepta colorat;
Ut de iuterrefa variatis cortice virgis,
Iofignita gregis fancti fœtnre probetur.
At pecori Laban nou eft nota, fed uote vitæ;
Nem note mortis erit, Chrifto non effe notatos.
Sic animas fteriles in nomine gratia trino
Innovat, & verbi coitu vir Spiritus implet,
Conceptofque Deo notat iutus Ecleſie fœtus
Virgineo fœcunde ntero, materque falutis,
Dum virgis intenta tribus bibit ovida Verbi
Semina, & æterni fignatur lumine vultus.
Hinc fterilis peperit feptem, & defecit abundans
Dileteute Deo tenues, teuuante fuperbos:
Sic ego Nicete vifo, quafi foute reperto,
Sicut ovis fitiens ed vive flueute cucurri
Aridus, & fenfi mee protiuus ubera tendi,
Atteutufque diu pafcentis in ora magiftri,
Iufpexi docto varias in pectore virgas,
Coufpectumque tibi per lumioe fixe colorem,
Et me divinis fparfit mens rofcida guttis.
Sed temeo in tribus his (quia venit meutio) virgis,
Si placet, iufpiciamus edhuc myfteria regni,
Tres Patriarche fibi trina legit erbore virgas,
Spirántem ftoracis, lævem plarano, uuce firmam.
Spiritus in pletano eft, Virgo iu ftorace, in ouce Chriftus,
Nam patulos pletenus ramos expandit in umbras.
Sanctus inumbreta formevit Virgine Chriftum
Spiritus. & ftoracis puto virgo fit, erbore David
Promfit odoratum quæ Virgo Puerpera florem.
Virga uucis Chriftus, quoniam iu nucibus cibus intus,
Tefte foris, & amera fempet viridi cote cortex.
Cerne Deum noftro veletum corpore Chriftum,
Qui fragilis carne eft Verbo cibus, & cruce emarus.
Dura fuperficies, Verbum crucis; & crucis efca eft,
Cæleftem Chrifti claudens iu carne medullem.
Sed cruce dulcis item, quie protulit arbore vitam
Vita Deus nofter: ligno mea vita pependit,
Ut fleret mea vita Deo. quid vita, rependam,
Pro vita tibi, Chrifte, mea? nifi forte felutis
Accipiam calicem, quo te mea deatre propinet,
Ut facro mortis pretiofæ proluar haufto.
Sed quid agam? neque fi proprium dem corpus in ignes,
Vilefcamque mihi, nec fanguine debita fufo
Jufta tibi folvam, quie me reddem tibi pro me,
Et quidquid fimili vice fecero, femper ero impar
Chrifte tibi: quia tu mee, non tua Chrifte
Debita folvifti, pro fervie paffus iniquis.
Quis tibi penfet amor? Dominus mea forma fuifti,
Ut fervus tua forma forem: & res magna putatur
Merceri propriam de te pereuntu falutem?
Perpetuis mutare caduca, & vendere terram,
Cælum emere? ecce Deus quanto me carius emit
Morte crucis? paffus, dejectus imagine fervi,
Ut viles emeret pretiofo fanguine fervos.
Sed quid agam? iu tuto temerarius evehor alto
Aufus in excelfum fragili me credere penne?
Martyris egregii natalem (qui meus eft mos)
Materie leviore canens, iu fumme repente
Emicui, fuper aftra volens, mentemque procacem
Ad rerum fontem miffo fermone tetendi.
Unde mihi hos animos? quæ me levat aura fuperbum?
Nou agnofco tumens mee pectora; major agit mens,
Sentio Nicetam, qui proximus affidet, & me
Tangit, & edjuncto leteri vicinus anhelat.
Acer enhelautis juste me Spiritus lutret,
Infolitumque potens meditrantis fufcitet ignem,
Frigentes animans admoto fomite fibras.
Sed reprimam tumidos flatus, nec magne fuper me
Exiguus fperebo loqui, referarque relicta
Pervus humo, & pleno modici pede cerminis ibo.
Quamvis Felicis meritum fublime profari
Non poffim fine laude Dei, tu Seucte paterno
Sufcipe me Niceta finu: & dum pectore docto
Suftiueor, caput in blendo mihi corde reclinans;
Sal tuus infulfum me condiet, & fitientes
Dives venæ riget rivo mihi perpete fenfus.
Dicam iterum gaudens, & adhuc via muneris hujus
Credulus, ingeminabo rogans: dic, quæfo, redifti?
Teque ipfum teneo, Niceta? in quo haftenus æger
Noctes etque dies animo tabente pependi?
Venifti tendem quarto mihi redditus euuo.
Sed grates Chrifto, quia te vel fero revexit.
Quam merui, ne te mediis regionibus hoftis
Difclufum oppofita bellorum nube teneret?
Sed defideriis fuperantibus, obvie nobis
Vincula rupifti, nec te mare, nec labor ullus,
Nec Gothici tenuere metus, nec frigora longis
Dure viis, vere in tantis, Niceta, fuifti
Cafibus effectu victus victotque benigno,
Fortis & infirmus pariter, fed utrumque potenter.
Victus emicitie, victus Felicis amore,
Vicifti duros teneta pietate labores.
Nunc age, fencte parens, eurem mihi dede, manumque;
Nodemus focias in viucule mutua palmas,
Inque vicem nexis alterno fœdere dextris,
Sermones varios greffu fpatiaute feramus.
Euerrere libet fimul, & monftrere parenti
Sollicito noftros toto quo defuit æftus
Tempore. nam cui jure magis mea gefta retexam,
Feliciíque manu nobis operata revolvam,
Quam cui cura fumus? gemino qui jure magiftri
Et patris ut bene gefta probet, fic improba damnet,
Corrigat errata, & placidus difponat agenda:

Im-

Imperfecta juvet precibus, perfecta sacerdos
Dedicet, atque ita se Felicis in ædibus ultro
Atque citro referat, tamquam ipsum pectore toto
Felicem gerat, & patria se jactet in aula.
Ergo veni, pater, & socio mihi jungere passu:
Dum te circumagens operum per singula duco.
Ecce vides istam, qua janua prima receptat,
Porticus obscuro fuerat prius obruta tecto;
Nunc eadem nova pigmentis & culmine crevit.
Ast ubi conseptum quadrato tegmine circa
Vestibulum medio reseratur in æthera campo,
Hortulus ante fuit male cultro cespite, rarum
Area vilis olus nullos præbebat ad usus.
Interea nobis amor incidit, hoc opus isto
Aedificare loco: namque hunc deposcere cultum
Ipsa videbatur: venerandam ut Martyris aulam
Eminus adversa foribus de fronte reclusis,
Lætior illustraret honos; & aperta per arcus
Lucida frons bifores perfunderet intima largo
Lumine, conspicui ad faciem conversa sepulcri,
Quo tegitur posito sopitus corpore Martyr,
Qui sua fulgentis solii pro limine Felix,
Atria bis gemino patefactis lumine valvis
Spectat ovans, gaudetque piis sua mœnia vinci
Cœtibus, atque amplas populis rumpentibus aulae,
Laxari densas numerosa per ostia turbas.
Ipsaque qua tumulum sacrati Martyris extat,
Aula novus habitus senio purgata resumpsit.
Trina manus variis operata decoribus illam
Excoluit; bijugi laqueari & marmore fabri,
Pictor imaginibus divina ferentibus ora.
Ecce vides quantus splendor, velut æde renata
Rideat insculptum camera crispante lacunar.
In ligno mentitur ebur; tectoque superne
Pendentes lychni spiris retinentur ahenis;
Et medio in vacuo laxis vaga lumina nutant
Funibus; undantes flammas levis aura fatigat.
Quæque prius pilis stetit, hæc modo fulta columnis
Vilia mutato sprevit cæmenta metallo.
Sed rursus redeamus in atria, conspice rursum
Impositas longis duplicato tegmine cellas
Porticibus, metanda bonis habitacula digna,
Quos huc ad Sancti justum Felicis honorem
Duxerit orandi studium, non cura bibendi.
Nam quasi contignata sacris cœnacula tectis,
Spectant de superis altaria tota fenestris,
Sub quibus intus habent Sanctorum corpora sedem,
Namque & Apostolici cineres sub cælite mensa
Depositi, placitum Christi spirantis odorem
Pulveris inter sacra sacri libamina reddunt.
Hic pater Andreas, hic qui piscator ad Argos
Missus vaniloquas docuit mutescere linguas:
Qui postquam populos, rupta erroris inqui
Retibus, explicuit, traxitque ad retia Christi,
Thessalicas suso damnavit sanguine Patras.
Hic & præcursor Domini & Baptista Johannes,
Idem Evangelii sacra janua, metaque legis.
Hospes & ipse mei veniens Felicis ad aulas,
Parte sui cineris fraternum funus honorat.
Hinc dubius gemino Didimus cognomine Thomas
Adjacet; hunc Christus pavidæ cunctamine mentis
Pro nostra dubitare fide permisit, ut & nos
Hoc duce firmati Dominumque Deumque trementes,
Vivere post mortem vero fateamur Iesum
Corpore, viva suæ monstrantem vulnera carnis,
Et veniente die, qua jam manifestus aperta
Luce Deus veniet, cruciata in carne coruscum
Agnoscant trepidi, quem confixere rebelles.
Hic medicus Lucas, prius arte, deinde loquela,
Bis medicus Lucas: ut quondam corporis ægros
Terrena curabat ope, & nunc mentibus ægris
Composuit gemino vitæ medicamina libro.
His socii pietate, fide, virtute, corona
Martyres, Agricola, & Proculo Vitalis adhærens,
Et quæ Chalcidicis Euphemia martyr in oris,
Signat virgineo sacratum sanguine littus.
Vitalem, Agricolam, Proculumque Bononia condit,
Quos jurata fides pietatis in arma vocavit,
Parque salutiferis texit victoria palmis,
Corpora transfixos trabalibus inclita clavis.
Hic & Nazarius Martyr, quem munere fido
Nobilis Ambrosii substrata mente recepi,
Culmina Felicis dignatur & ipse cohospes,
Fraternasque domos privatis sedibus addit.
Quamvis Sancti omnes toto simul orbe per unum
Sint ubicumque Deum: quo præsentantur ubique
Corporis ut sua membra Deo: sed debita Sanctis
Sunt loca corporibus: neque tantum qua jacet urna
Totum corpus, ibi positorum gratia vivit:
Sed quacumque pii est pars corporis, & manus exstat,
Contestante Deo meriti documenta beati;
Magna & in exiguo Sanctorum pulvere virtus
Clamat Apostolici vim corporis, indice verbo.
His igitur vicinus erit, quicumque supernis
Castus aget tectis: & qui procul advena recto
Percitus affectu sanctas properavit ad ædes,
Cum volet oratum Christo secretus adire,
Sive die sive nocte velit sua promere vota
Impiger attiguo de limine prodeat hospes.
Hoc etiam mirare, domus quod martyris alta
Lege sacramenti per limina trina patescit:
Fallus enim est unum trino sub nomine regem.
Et quod contextæ junctis sibi motibus ædes
Fune pio signant: quoniam etsi culmina plura
Sint dumibus structis; Sancta & tamen unica pacis
Est domus, & multis unum concordia membris
Corpus agit: cui compago stat vertice Christo.
Forsitan hæc inter cupidos spectacula quæras,
Unde replenda sit hæc tot fontibus area dives,
Cum procul orbs, & ductus aquæ prope nullus ab urbe
Exiguam huc tenui demittat limite guttam.
Respondebo, nihil propria nos fidere dextra,
Nil ope terrena confidere; cuncta potenti
Deposuisse Deo, & fontes præsumere cælo.
Denique cisternas edstruximus undique tectis,
Capturi fundante Deo de nubibus amnes:
Unde fluant pariter plenis cava marmora labris.
Quod si etiam interdum eveniat defectus aquarum,
Ordine disposito varias distincta figuras,
Concharumque modis, & pictis florida metis,
Forte erit & siccis spectabilis area vasis.
Namque tenes etiam magna Salomonis in æde,
Quam fuerit decori siccum mare; quod sapiens Rex
Ære dedit fulido, & tauris suspendit ahenis.
Aspice nunc aliud latus: ut sic porticus una,
Et paries mediis spatio bipatente columnis
Culmine discretas aditu sibi copulat aulas.
Tempus in hanc transire oculis peragrantibus ædem,
Quæ longum reserata latus, cum culmine cæli
Acquirit spatium tecti, quod in atria juncta
Panditur, insertos socians disjuncta per arcus,
Et populis rigui præbet spectacula campi,

Quem tamen includunt ſtructo circumdata ſepto
Mœnia, ut pateant oculis ſacra tecta profanis,
Veſtibulumque patens aura defendit operta.
Nec mirere ſacras ſpatiis accreſcere caulas,
Creſcit ubique potens æterni gloria Chriſti:
Sanctorum cumulatur honor, Deus omnibus unus
Noſcitur: illuſtrat quia ſanctus ſpiritus orbem,
Cumque coæterno regnat Patre filius hæres.
Inde propagato pia gratia lumine verè
Multiplicat populis æternæ ſemina vitæ.
Et quia paſtor oves auget bonus, ampla redemptis
Creſcere cum gregibus favet altus ovilia Chriſtus.
Ingredere hæc pſalmis recinens antiſtes & hymnis,
Et mea vota refer Domino, & tua gaudia votis
Junge meis, celebrans communis feſta Patroni.
Tempore opportuno pro peccarore rogabis
Gaudentem Dominum de confeſſoris honore.
Hoc duce, proclivi tua tramite vota ferentur,
Felix divinas tibi prævius ibit ad aures;
Teque ſacris Pſalmis ſimul ob devota litante
Obſequia, placido deſcendet numine Chriſtus,
Ut populum templumque ſacra caligine velet,
Infundens niveam per operta ſacraria nubem.
Nunc volo picturas fucatis agmine longo
Porticibus videas, paulumque ſupina fatiges
Colla, reclinato dum perlegis omnia vultu.
Qui videt hæc vacuis agnoſcens vera figuris,
Non vacua fidam ſibi paſcet imagine mentem.
Omnia namque tenet ſerie pictura fideli,
Quæ ſenior ſcripſit per quinque volumina Moſes,
Quæ geſſit Domini ſignatus nomine Jeſus,
Quo duce Jordanis, ſuſpenſo gurgite fixis
Fluctibus, a facie divinæ reſtitit arcæ.
Vis nova diviſit flumen: pars amne recluſo
„ Conſtitit, & fluvii pars in mare lapſa cucurrit,
„ Deſtituitque vadum: & validus qua forte ruebat
„ Impetus, adſtrictas alte cumulaverat undas,
„ Et tremula compage minax pendebat aquæ mons
„ Deſpectans tranſire pedes arente profundo,
„ Et medio pedibus ſiccis in flumine ferri
Pulverulenta hominum duro veſtigia limo.
Jam diſtinguentem modico Ruth tempora libro,
Tempora judicibus finita, & regibus orta,
Intentis tranſcurre oculis: brevis iſta videtur
Hiſtoria, ac magni ſignat myſteria belli.
Quam geminæ ſcindunt ſeſe in diverſa ſorores!
Ruth ſequitur ſanctam, quam deſerit Orpha, parentem;
Perfidiam nurus una, fidem nurus altera monſtrat:
Præfert una Deum patriæ, patriam altera vitæ.
Nonne, precor, toto monet hæc diſcordia mundo?
Parte ſequente Deum, vel parte ruente per orbem:
Atque utinam pars æqua foret necis atque ſalutis!
Sed multos via lata capit, facilique ruina
Labentes prono rapit irrevocabilis error.
Forte requiratur, quanam ratione gerendi
Sederit hæc nobis ſententia, pingere ſanctas
Raro more domos animantibus adſimulatis.
Accipite, & paucis tentabo exponere cauſas.
Quos agat huc Sancti Felicis gloria cœtus,
Obſcurum nulli: ſed turba frequentior hic eſt.
Ruſticitas non caſta fide, neque docta legendi,
Hæc adſueta diu ſacris ſervire profanis,
Ventre Deo, tandem convertitur advena Chriſto.
Dum ſanctorum opera in Chriſto miratur aperta.
Cernite quam multi coeant ex omnibus agris,
Quamque pie rudibus decepti mentibus errent:
Longinquas liquere domus, ſprevere pruinas
Non gelidi fervente fide; & nunc ecce frequentes
Per rotam & vigiles extendunt gaudia noctem:
Lætitia ſomnos, tenebras funalibus arcent.
Verum utinam ſanis agerent hæc gaudia votis,
Nec ſua liminibus miſcerent pocula ſanctis.
Quamlibet hæc jejuna cohors potiore reſultet
Obſequio, caſtis ſanctos quoque vocibus hymnos
Perſonat, & domino cantatam ſobria laudem
Immolat. ignoſcenda tamen puto talia parvis
Gaudia quæ ducant epulis, quia mentibus error
Irrepit rudibus; nec tantæ conſcia culpæ
Simplicitas pietate cadit, male credula ſanctos
Perfuſis halante mero gaudere ſepulcris.
Ergo probante obiti, quod damnavere magiſtri?
Menſa Petri recipit, quod Petri dogma refutat?
Unus ubique calix Domini, & cibus unus, & una
Menſa domuſque Dei divendant vina tabernis;
Sancta precum domus eſt eccleſia: cede ſacratis
Liminibus ſerpens: non hac male ludus in aula
Debetur, ſed pœna tibi: ludibria miſces
Supplicis inimice tuis: idem tibi diſcors
Tormentis ululas, atque inter pocula cantas.
Felicem metuis, Felicem ſpernis inepte,
Ebrius inſultas, reus oras; & miſer ipſo
Judice luxurias, quo vindice plecteris ardens.
Propterea viſum nobis opus utile, totis
Felicis domibus pictura illudere ſancta:
Si forte attonitas hæc per ſpectacula mentes
Agreſtum caperet fucata coloribus umbra,
Quæ ſuper exprimitur literis, ut littera monſtret
Quod manus explicuit: dumque omnes picta viciſſim
Oſtendunt releguntque ſibi, vel tardius eſcæ
Sint memores, dum grata oculis jejunia paſcunt;
Atque ita ſe melior ſtupefactis inſerat uſus,
Dum fallit pictura famem: ſanctaſque legenti
Hiſtorias, caſtorum operum ſubrepit honeſtas
Exemplis inducta piis; potatur hianti
Sobrietas, nimii ſubeunt oblivia vini:
Dumque diem ducunt ſpatio majore tuentes,
Pocula rareſcunt, quia per miracula tracto
Tempore, jam paucæ ſuperant epulantibus horæ.
Quod ſupereſt ex his, quæ facta & picta videmus,
Materiam orandi pro me tibi ſuggero, poſcens,
Rem Felicis agens, ut pro me ſedulus ores.
Et decet, ut quem mente pia comitaris, eumdem
Et mentis facie referas, animoque ſequaris
Par in amore mei; nec enim miſer ambigo amari
Martyre, vel modici dignatus amore catelli.
Cum mihi vina, domus, res, gratia, gloria, panis;
Sit Felix donante Deo; quo præſule poſce
Montibus in ſanctis mea fundamenta locari,
Et cœptam peragi irrupto molimine turrem.
De Geneſi, precor, hunc orandi collige ſenſum:
Ne maneam terrenus Adam, ſed virgine terra
Naſcar, & expoſito veteri, nova former imago:
Educar tellure mea, generiſque mei ſim
Degener; & ſponſæ feſtinem ad mellea terræ
Flumina, Chaldæi ſervatus ab igne camini.
Sim facilis tectis, quaſi Lot, fore ſemper aperta,
Liberer ut Sodomis; neque vertam lumina retro,
Ne ſalis in lapidem vertar, ſale cordis egenus.
Hoſtia viva Deo, tamquam puer offerar Iſac:
Et mea ligna gerens ſequar almum ſub cruce patrem,
Inveniam puteos; ſed ne, precor, obruat illos
Invidus, & viventis aquæ cæcator Amalec.

Sim

Sim profugus mundi, tamquam benedictus Iacob
Fratris Edom fugitivus erat; fessoque sacrandum
Supponam capiti lapidem, Christoque quiescam.
Sit mihi castus amor, sit & horror amoris iniqui;
Carnis ut illecebras velut inviolatus Ioseph,
Effugiam vinclis, exuto corpore, liber
Criminis, & spolium mundo carnale relinquam.
Tempus enim longe fieri complexibus; instat
Summa dies: prope jam Dominus: jam surgere somno
Tempus, & ad Domini pulsum vigilare paratos.
Sit mihi ab Ægypto bonus exitus, ut duce Lege
Divisos penetrans undosi pectoris æstus,
Fluctibus evadam rubris, Dominoque triumphum
Demerso Pharaone canam, cum supplice voto
Exultando tremens, & cum formidine gaudens,
Ipsius pia dona, meos commendo labores.
Adsere, Niceta, prece quod precor, & simul omnes,
Qui simul hoc sancta pro religione coistis,
Devoti Domino, & gratantes dicite mecum:
Hæc tibi, Christe Deus, tenui facilique paratu
Pro nobis facimus; nec enim te, summe creator,
Facta manu capiunt, toto quem corpore mundus
Non capit: angustum cui cælum, terraque punctum est.
Sed sanctis sine fine tuis devota ferentes
Obsequia, exiguo magnos veneramur honore:
Sperantes illis exoratoribus, ut tu
In nobis operum ponas perfecta tuorum
Culmina: & extructis habitator mentibus adsis.

POEMA XXV.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN. X.

Veteres S. Felicis basilicas novis ædificiis auget, novam, eamque magnificam cum baptisterio construit, easque picturis & epigrammatibus ornat. Nova a Nolano Episcopo Paulo consecratur, & in illa eodem die baptismatis, & Eucharistiæ Sacramenta conferuntur.

IN veteri nobis nova res adnascitur acta,
Et solita insolito crescunt solemnia ritu:
Materiamque simul mihi carminis, & simul almi
Natalem geminant Felicis: in ædibus ejus
Nata recens opera hæc, quæ molibus undique celsis
Cernitis emicuisse pari splendentia cultu.
Istic porticibus late circumdata longis
Vestibula impluvio tectis reserantur aperto,
Et simul astra oculis, ingressibus atria pandunt.
Illic adjunctæ sociantur mœnibus aulæ,
Diffusoque sinu simul & coeunte patentes
Æmula consertis jungunt fastigia tignis,
Et paribus variæ & speciosæ cultibus extant
Marmore, pictura, laquearibus, atque columnis.
Inter quæ & modicis variatur gratia cellis:
Quas in porticibus (qua longius una coactum
Porticus in spatium tractu protenditur uno)
Appositas lateri tria comminus ora recludunt;
Trinaque cancellis currentibus ostia pandunt:
Martyribus mediam pictis pia nomina signant,
Quos par in vario redimivit gloria sexu,
At geminas quæ sunt dextra lævaque patentes,
Binis historiis ornat pictura fidelis.
Unam sanctorum complent sacra gesta virorum,
Jobus vulneribus tentatus, lumine Tobit.
Ast aliam sexus minor obtinet, inclita Judith,
Qua simul & Regina potens depingitur Esther.
Interior variis ornatibus area ridet,
Læta super tectis, & aperta luce serenis
Frontibus atque infra niveis redimita columnis.
Cujus in exposito prælucens cantharus extat,
Quem cancellatu tegit aurea culmine turris.
Cetera dispositis stant vasa sub aere nudo
Fonticulis, grato varie quibus ordine fixis
Dissidet artis opus, concordat vena metalli,
Unaque diverso fluit ore capacius unda.
Basilicis hæc juncta tribus, patet area cunctis,
Diversosque aditus ex uno pandit ad omnes,
Atque itidem gremio diversis excipit uno
A tribus egressos medio spatiosa pavito:
Quod tamen ordinibus structis per quinque nitentum
Agmina, concharum, series densata coacto
Marmore, mira oculis aperit spatiantibus arte.
Sed circumjectis in porticibus spatiari
Copia larga subest, interpositisque columnas
Cancellis fessos incumbere; & inde fluentes
Aspectare jocos, pedibusque madentia siccis
Cernere, nec calcare sola; & certamine blando
Mirari placido salientes murmure fontes.
Non solam hiberno placitura in tempore præsto est
Commoditas, quia sic tecti juvat umbra per æstum,
Sicut aprica placent in frigore, siccaque in imbre.
Parte alia patet exterior, quæ cingitur æque
Area porticibus, cultu minor, æquore major.
Ante Sacras ædes longe spectabile pandit.
Quale loco signum Felix venerandus in isto
Ediderit, nuper celeri narrabo relatu.
In medio campi, contra venerabilis aulæ
Limina de ligno duo texta tigilla manebant,
Importuna situ, simul & deformia visu;
Quæ decus omne operum perimebant, improba, fœdo
Obice prospectum cæcantia; namque patentis
Janua basilicæ, tuguri brevis interjectu
Obscurata, fores incassum clausa patebat.
Hæc amoliri cupientibus obvia nobis,
Verba dabant, tectis qui metabantur ab illis,
Jurabantque prius vitam se posse pacisci,
Quam cogi migrare locis. temnenda quidem vox
Ista videbatur, sed erat; fateor, mihi idipsum
Invidiæ; tædebat enim vel vincere rixa.
Interea quadam primam jam nocte quietem
Carpere sopitis cœptantibus: ecce relictis
Prosiliens scintilla focis, conflavit in una
Cellarum ipsarum latebra, de stramine fœni,
Quo forte inciderat, subitum ignem: moxque per ipsam
Fusa casam, ut vires alimenta per arida cepit,
Ingentem fragili rapuit de fomite flammam:
Et facili lapsu per patria ligna vetusti
Culminis erumpens; magnis incendia tursit
Turbida verticibus; calidamque per aera nubem
Miscuit, & nigro subduxit sidera fumo.
Ipsaque terribilem dabat insuper ira fragorem,
Materiæ fragilis crepitu graviore resultans.
Cunctaque vicanis circum metata colonis;
Atque etiam vico submotos longius agros,
Sic vapor afflabat, sic horrida lux feriebat,
Sic prope, sic longe sita culmina respergebat,
Scintillis late volitantibus igneus imber;
Ut subito exciti nos planctibus undique mæstis,
Et circumfusis immani lumine tectis,

Omnia

Omnia circa nos lucere ut aperta videntes,
Cuncta potaremus flammis correpta cremari,
Ipseque Sanctorum simul igne palatia tanto
Fervere: & a tectis simol omnibus illa referri
Fulgura, quæ sparsis etiam longinqua replebant
Ignibus, & multo terrebant igne vapores,
Ut quasi vicinas omnes sibi quisque timerent
Ad sua tecta faces, ardentem commious æstum
Infectasque trahens diris nidoribus auras.
Nos trepidi, ut nostris domibus propiore periclo,
Nil ope de nostra præsumimus: unde etenim vis,
Et manus infirmis foret, illam extinguere molem
Sufficiens? cum flamma suis ingentior iret
Fomitibus, parvoque exorta repente tigillo,
Culmina cuncta simul perfunderet igne minaci?
Currimus ergo, fide tantum & preca supplice nixi,
Ad vicina mei Felicis limina: & inde
Contiguam paribus votis adcurrimus aulam,
Atque ab Apostolici cineris virtute medelam
Poscimus, impositis subjecti altaribus ora.
Ipse domum remeans, modicum, sed grande saluti,
De crucis æternæ sumtum mihi fragmine lignum
Promo, tenensque manu adversis procul ingero flammis,
Ut clypeum retinens pro pectore, quo tegerem me,
Arceremque hostem collato umbone relisum.
Credite, nec donate mihi, sed reddite Christo
Grates, & justas date laudes Omnipotenti:
Nostra salus etenim cruce Christi, & nomina constat,
Inde fides nobis, & in hoc cruce nixa periclo
Profuit, & nostram cognovit flamma salutem.
Nec mea vox, aut dextra illum, sed vis crucis ignem
Terruit, inque loco de quo surrexerat ipso,
Ut circum septam præscripto limite flammam
Sidera, & extingui fremitu moriante coegit:
Et cinere exortam cineri remeare procellam.
Quanta crucis virtus! ut se natura relinquat,
Omnia ligna vorans ligno crucis uritur ignis.
Multa manus, crebris tunc illa incendia vasis
Aspergens, largis cupiebat vincere lymphis:
Sed licet exhaustis pensarent fontibus imbres,
Vi majore tamen, lassis spargentibus, omnem
Vicerat ignis aquam: nos ligno extinximus ignem,
Quamque aqua non poterat, vicit brevis assula flammam.
Post ubi discessit metus, aptatumque reduxit
Lux operosa diem, processimus acta videre
Noctis, & extinctæ quamvis, fumantia late
Securis spectare oculis vestigia flammæ.
Et credebamus nos plurima damna domorum
Visuros, magni memores terroris, & ignis:
Sed cito conspectis decrevit opinio rebus:
Et nihil exustum, nisi quod debebat aduri,
Cernimus ex illisque unum flagrasse duobus
Hospitiis, quæ nostra manus, nisi flamma tulisset,
Abstulerat. sed & hoc Felicis gratia nobis
Munere consuluit, quod præveniendo laborem
Utilibus flammis, operum compendia nobis
Præstitit: inde parem incensæ, quam vicerat illic
Flamma domum, non ut pateretur stare, vel ipsam
Obstantem simili bipatentibus objice valvis:
Verum ut & hæc illum puniret flamma colonum
Conservans illi, quod mox everteret ipse.
Nam sua qui sanctis nuper gurgustia tectis
Prætulerat, primum flamma mulctatus in uno,
Mox aliud propria ipse manu vastare tigillum
Incipit, & celeri peragit sua damna furore,
Dilectasque domos, & inanes plangit amores.
Qui simol adspiciens incensa, & diruta tecta
Dissimiles simili miratur in aggere labes,
Ruderis, & cineris juncti bicolore ruina.
Hunc nobis sine lita videns cessisse triumphum,
Se tantum miser accusat, quem gratia nulla
Manserit obsequii, & maneat confusio pœnæ.
Nunc quia dimoto patuerunt obiice frontes,
Eloquio simul atque animo spatiemur in ipsis
Gaudentes spatiis, sanctasque feramur in aulas:
Miremurque sacras veterum monumenta figuras:
Et tribus in spatiis duo testamenta legamus;
Hanc quoque cernentes rationem lumine recto,
Quod nova in antiquis tectis, antiqua novis lex
Pingitur; ast etenim pariter decus utile nobis
In veteri novitas, atque in novitate vetustas.
Ut simul & nova vite fit, & prudentia cana.
Ut gravitate senes, & simplicitate pusilli,
Temperiem mentis gemina ex ætate trahamus
Jungentes nostris diversum moribus ævum.
Est etiam interiore sinu majoris in aulæ
Insita cella procul, quasi filia culminis ejus,
Stellata speciosa tholo, trinoque recessu
Dispositis sinuata locis; medio pietatis
Fonte nitet, mireque simul novat, atque novatur.
Namqua hodie bis aem geminata novatio comit,
Dum gemina antistes gerit illic munera Christi,
In geminos adytum venerabile dedicat usus,
Castifico socians pia Sacramenta lavacro:
Sic pariter templum novat hostia, gratia fontem.
Fonsque novus renovans hominem, quod suscipit, & dat
Munus; sive magis, quod desinit esse per usum,
Tradere divino mortalibus incipit usu.
Nam fons ipse semel renovandi missus in usum,
Desinit esse novus: sed tali munere semper
Utendus, numquam veteres renovare facesset.
Hoc Domini donum, hanc speciem, qua munere Christi
Idem homo fit novus, & vetus interit, ecce refectis
Cernite culminibus gemina Felicis in aula,
Quæ fuerant vetera, & nova nunc extare videntur,
Nam steterant vasto deformibus agmine pilis:
Nunc meliore datis eadem vice fulta columnis,
Et spatiis cepere & luminis incremanta:
Depositoque situ reducem sumsere juventam.
Namque & in his duplex spectandi gratia fulget,
Qua renovata novis æquali lumine certant
Culmina culminibus, tectorum dissidet ætas,
Concordet species: veterum manus atque recentum
Convenit: in facie simili decor unus utrumque
Ornat opus: coeunt olim fundata novellis.
Nec discrimen adest oculis, nitet una venustas
Annosis rudibusque locis; niger abditur horror;
Et senibus tectis juvenem pictura nitorem
Reddidit, infuso variorum flore colorum.
Hinc operum tempus confunditur, & nitet extra
Parietibus novitas, latet intus operta vetustas:
Fronte joventutis tegitur fucata senectus:
In pueram faciem veterana refloruit ætas.
Suntque simul vetera, & nova, nec nova, nec vetera æque.
Non eadem simul atque eadem, quæ forma futuri
Præsentisque boni est. namque & nunc utile nobis
Deterso veteris vitæ squalore, novari,
Mente pia Christumque sequi, regnisque parari.
Tunc quoque cum dabitur redeunte resurgere vita,
Ille resurgentum potior numerabitur ordo,
Qui super illustri carnem perfusus amictu,
Servilem Domini mutabit imagine formam:

Confor-

Conformemque reo conregnaturus bonorem
Accipier, Christo similie, sed munere Christi.
Hæc eadem species veterem daponere formam,
Et gestare novam monet, & retro acta abolere:
Inque futura Dei conversam intendere mentem,
Congrua præteritis oblivia ducera curis,
Cælestumque animo regnorum inducere curam;
Rebus & bumanis, & amoribus istius ævi,
Mente prius, quam morta mori; neque corporis ante
Nexibus absolvi, quam criminis. ergo novemur
Sensibus, & lureos terrestris imaginis actue
Discutare a nostru properemus corpore longa
Vestibus excussis: puros, ut sorda recussa
Corporis atque animæ, nitidi reddamus amictus.
Nec modo commissum peccati, sed mediratum,
Sicut morbiferam de labe cadaveris auram,
Naribus obstructis tristem fugiamus odorem.
Ut faciem colubri, Salomon peccara rimeri,
Horrerique monet, dicens armata leonis
Dentibus: & vere, quoniam velut ore sarino
Sæva vorent animam, quam vicerit ægra voluptas
Corporis, enectamque suæ draco duxerit escæ,
Qui vorat Æthiopum populos, non sole perustos,
Sed viriis nigros, & crimine nocticolores,
Tales Æthiopas serpens edit, in quibus escam,
Quam capere est, donatus, habet: quia peccatorum,
Serpentisque cibum Deus uno nomine terram
Dixit; & inde vorans peccata, dracone voratur.
Tempus adest mutare vias, exsurgere somno,
Et tandam vigilare Deo, dormire vicissim
Actibus bis, quibus invigilat mens mortua Christo.
Si nobis doctrina Dei de lumine verbi
Non aperit sensum, saltem capiamus ab ipsis
Ædibus exempla: & lapides & ligna magistri
Sint stolidie, ut quala manu confecimus istic,
Tale fide faciamus opus: licet absit ab uno
Mentie opus, manuumque labor, sed ab impare causa
Par operis trahitur ratio; ecce videte, probabo
Dissimiles simili specie concurrere formas.
Qua nova tecta sedent, multi meminare locorum:
Nam breve tempus id est, ex quo sunt omnia cœpta,
Quæ modo facta manent: annis sudata duobus
Tertius explicuit prece Sanctorum, arque ope Christi:
Pars spatii brevis hortus erer, pars ruderis agger,
Quem collata manus, populo curante, removit:
Et viles olerum cum sentibus eruit herbas,
Ut uirido purgata patesceret area dorso,
Quæ modo marmoreis ornato jugere saxis
Lare strata nitet, cultus oblita priores.
Quam bene mutavit speciem! post stercoris usum,
Marmoris ornatum, Parias post vilia conchas
Brassica fert; & splandet aquis, quæ sorde nitebat.
Quonam igitur nunc ista modo mibi fabrica formam
Præbebit, qua me colere, ædificare, novare
Sensibus, & Christo meraudum condere possim?
Prompta quidam ratio ast, quæ sit mea terra, quod in me
Rudus, & unde meo spinæ nascuntur in agro.
Terra cor est, culpæ previ sunt rudere cordis:
Luxus iners, impurus amor, maculosa libido,
Rudera sunt animæ; sic corporis anxia cura,
Livor edax, & avare fames, gravis ira, levis spes,
Prodigaque ambitio proprii, sitiens alieni,
Spinæ sunt animo, quia semper inanibus angunt
Ancipites animas stimulis: quas jugiter urit
Defectus miseri metus, & miser ardor habendi.
Atque ita & inter opes inopes, quasi Tantalus ille
Inter aquas sitiunt, nec babent quod habere videntur.
Nam partis uti metuunt, servara relinquunt:
Dumque alimenta parant, vivendi rempora perdunt.
Has igitur spinas, hæc rudera mentibus hirtis
Egerera est opus, & primam hanc evellere fibrie
Cunctorum stirpem scelerum, qua pullulat arbor
Infelix: Domini radicitus illa securi
Icta cadat, nostris ut numquam germinet arvis.
Hæc si præciso de nobis fomita radix
Aruerit, cader omne nefas, vitium omne peribit,
Matricisque suæ casum mala concta sequentur,
Et moriente sua simul arbore poma peribunt.
Tunc bene purgaro domus ædificabitur horto,
Et vivo fundata solo bene surget in altum
Fabrica divini moliminis. ipse columnee
Eriget in nobis Christus, veraresque resolvet
Obstructæ pilas animæ; spariumque sibi rex
Sensibus efficiet nostris, ut inambulet illis,
Tamquam in porticibus Salomonis quinque solebat
Ore pio medicos sapientia ducere gressus:
Corpore tangendo sanans, & corda docendo.
Non igitur simus vetares intar nova recta,
Ut qui corda babitat Christus, nova corda revisat.
Pejor enim scissura novo vaterique coactis
Reddirur, & nova vina novos bene dantur in utres:
Vira prior pereat, peraat ne vita future.
Sponre relinquamus mundum non sponte carendum,
Sponte nisi fugimus: moriamur, na moriamur:
Letalem vitam vitali morte tegamus.
Terrena intereat, subear cælestis imago,
Et Christo vertatur Adam, mutemur & istic,
Ut mutemur ibi: qui nunc permansarit in se
Idem, & in æternum non immutabitur a se.

P O E M A XXVI.

SANCTI PAULLINI EPISCOPI NOLANI.

S. FELICIS NATALIS UNDECIMUS.

Sidere si cælo possunt, si gramina campis
Desore, mella favis, aqua fontibus, oberibus lac,
Sic porerunt linguis laudes cessare piorum,
In quibus & vita & virtus, & gloria mortie
Ipse Deus, pro quo viram voluere pacisci,
Et moriendo piam sancire fidem popolorum,
Mercarique sacrum pretioso sanguine regnum,
Sanguine, quo torum spargentes Martyres orbem
Gentibus innumeris semen cælaste fuere.
Horum pro numero Procerum confessor in ista
Urbe datus Felix longe lateque per orbem
Nominis amicuit titulo. sed Nola sepulti
Facta domus tamquam proprio sibi sidere plaudit.
Omnis enim quacumque jacet mandatus in ora,
Marryr, stella locis simul, & medicina colentum est.
Namque tenebrosum veteri caligine mundum
Languentesque animas miseratus in orbe Creator,
Sic sacra disposuir terris monumenta piorom,
Sparsit ut astrorum nocturno lumina Cælo.
Et licet una fides, par gratia, & æmula virtus
Martyribus cunctis maneat, tamen omnibus iisdem
Dissimiles operum formas extare videmus,
Atque alibi tacitis meritum sublime sepulcbris
Excolimus memores; alibi clamantia signa

Con-

Conſpicuas miramur opes. ubi credo mali plus
Durior impietas retinet, majorem ibi morbus
Poſcit opem gravior, vel adhuc ubi cæcior altam
Perfidiæ noctem trahit error, & ægra laborat
In populo titubante fides, ibi lumina prorſus
Accendi majora decet, mundique tenebras
Illuſtrante Deo perimi, menteſque retuſis
Attonitas oculis, trepidaſque intendere ad ipſos
Divini veri radios, caligine tetra
Solvere, collyrioque medentis inungere Chriſti.
Quod per Apoſtolicas curandis ſenſibus artes
Cote pia teritur, quia lene jugum, & leve Chriſti
Eſt onus ad Chriſtum puro jam lumine verſis,
Atque Evangelico ſuffuſis pectora ſucco,
Quo bene purgantur nebulæ, quibus interiorem
Obducunt aciem mundi fallentis amores,
Qui magnum per inane vagos ſine remige ſenſus
Circumagunt, hebetantque gravi caligine captos
Mollibus illecebris, ut frangant robora vitæ,
Sectenturque cavas per gaudia lubrica pompas.
Hos igitur nobis cupiens avertere morbos
Omnimedens Dominus Sanctos mortalibus ægris
Per varias gentes medicos pietate ſalubri
Edidit, utque ſuam divina potentia curam
Clarius exercet, potioribus intulit illos.
Urbibus & quoſdam licet oppida parva retentent
Martyres, ad proceres Deus ipſos mœnibus amplis
Intulit, & paucas functos diviſit in oras.
Quos tamen ante obitum toto dedit orbe magiſtros
Inde Petrum, & Paulum Romana fixit in urbe,
Principibus quoniam medicis caput orbis egebat
Multis inſanum vitiis, cæcumque tenebris.
Sed potiore Deo noſtram reparare ſalutem,
Quam Satana captos etiam nunc fraude tenere,
Rareſcunt tenebræ mundi, & jam pene per omnes
Prævaluit pietas, & mortem vita ſubegit:
Crebreſcente fide victus dilabitur error,
Et prope jam nullis ſceleri, mortique relictis,
Tota pio Chriſti cenſetur nomine Roma
Irridens figmenta Numæ, vel fata Sibillæ.
Cumque ſacris pia turba ferat Paſtoribus amen,
Per numeroſa Dei regnantis ovilia lætum
Laudibus æterni Domini ferit æthera clamor
Sanctus, & incluſo Capitolia culmine nutant,
In vacuis ſimulacra tremunt ſqualentia templis,
Vocibus ita piis, impulſaque nomine Chriſti,
Diffugiunt trepidi deſertas Dæmones ædes,
Lividus incaſſum Serpens fremit ore cruento
Lugens humanam jejuna fauce ſalutem,
Seque ſimul pecudum quem ſanguine defraudatum
Prædo gemens fruſtra ſiccas circumvolat aras.
Sic Deus & reliquis tribuens pia munera terris
Sparſit ubique loci magnas ſua membra per urbes.
Sic dedit Andream Patris, Epheſoque Johannem,
Ut ſimul Europam, atque Aſiam curaret in illis,
Diſcuteretque grave, per lumina tanta tenebras.
Parthia Matthæum complectitur, India Thomam,
Lebbæum Lybie, Phryges accepere Philippum,
Creta Titum ſumpſit, medicum Boeothia Lucam,
Marcus, Alexandria, tibi datus, ut bove pulſo
Cum Jove, nec pecudes Ægyptus in Apide demens
In Jove nec civem coleret male Creta ſepultum;
Nec Phryges exectis agerent Cybeleia Gallis
Impuram fœdo ſolantes vulnere matrem,
Et tandem caſtis fronderet montibus Ida,
Intactas referens ſecuro vertice pinus;
Vana nec ulterius multos jam Græcia Delphos
Conſuleret, ſperneretque ſuum calcaret Olympum,
Altius in Sion gradiens, ubi collis alumni
Lene jugum celſo faſtigat vertice Chriſtus.
Fugit & ex Epheſo trudente Diana Johanne
Germanum comitata ſuum, quem nomine Chriſti
Imperitans Paulus pulſo Pythone fugavit.
Fugit & Ægypto Satanas ſub mille figuris.
Nomina mille ſibi variis adcommoda monſtris
Sumpſerat, ut Serapis Sanctum formaret Ioſeph
Nomine ferali abſcindens venerabile nomen,
Cum tamen ipſa fidem ſimulacri forma doceret,
Qua modius capiti ſuper eſt, quia frugibus olim
Ante famem, Domino ſic inſpirante, coactis
Innumeras gentes Ægypti ea ubere pavit,
Et ſteriles annos annis ſaturavit opimis.
Sed ne ultra Sanctus coleretur honore profano,
Mens arcana Dei devotæ pectora plebis
Immiſſis acuit ſtimulis, cultumque nefandi
Dæmonis averſo, fractoque Serapide clauſit.
Non Peluſiacis vaga ſaltibus Iſis Oſirim
Quærit aruſpicibus calvis, qui pectore tunſo
Deplorant aliena ſuo lamenta dolore,
Moxque itidem inſani ſupiro gaudia planctu
Vana gerunt eadem mentiti fraude repertum,
Qua non amiſſum ſibi quæſivere vagantes.
Heu quo ſtultitiæ merguntur gurgite mentes
Luce Dei vacuæ! nam quid, rogo, cæcius illis,
Qui non amiſſum quærunt, nuſquamque manentem
Inveniunt, planguntque alii, quod non dolet ipſis?
Elige, quid facias miſer error. quid colis? aut quid
Plangis? non coeunt, quæ jungis. luctus honorem
Non ſequitur; lamenta colis, lugendaque credis.
Quæ divina putas, ſi dicis, non miſeri ſunt;
Aut ſi ſunt miſeri, Dii non ſunt, atque homines ſunt,
Et miſeri. miſerere igitur mortalia paſſos,
Aut lætos venerare Deos; nam cæcus aperte eſt
Hic furor, aut miſeros colere, aut lugere beatos.
Ergo Dea eſt Iſis, mulier Dea, ſi Dea corpus
Non habet, & ſexus ſine corpore, aut ſine ſexu
Pars habet? unde ergo illi, quem quærat Oſirim,
Atque ubi quærat, cum neſcit Dea? ſed Dea numquam
Eſſe poteſt mater, nec femina. nam Deus unus,
Virtus Trina Deus, Pater unus, & unus in ipſo
Filius, ex ipſo ſimul Unus cum Patre Verbi
Spiritus. hæc trina ſunt Deus unus nomina ſemper,
Sola Dei natura Deus. quod Filius, & quod
Spiritus, & Pater eſt. ſed Filius ex Patre natus,
Spiritus ex Patre procedens. nihil hic habet illa
Commune, aut ſimile in rebus natura creatis.
Et Carthago potens Cypriano Martyre floret,
Cujus & ore ſimul profuſi, & ſanguine fontes
Fœcundaverunt Lybiæ ſitientis arenas.
Nec procul inde Uticam conlatis Candida Maſſa
Martyribus magno venerandæ cædis acervo
Extulit; unum etenim benedicti ceſpitis agger
Corpora multa regens alte caput extulit arvis,
Et meritis alios teſtatur mente ſepulcri.
Inde Deo dudum jam fertilis Africa Chriſto
Multiplicat largas tanto de ſemine fruges,
Et parit egregios verboque fideque magiſtros.
Nec minor occiduis effulſit gratia terris:
Ambroſius Latio, Vincentius extat Iberis,
Gallia Martinum, Delphinum Aquitania ſumpſit,
Multaque præterea per eaſdem largiter oras
Semina Sanctorum poſitis diffuſa ſepulcris

Inlu-

Illuſtrant totum ſuperis virtutibus orbem,
Et toto antiquum detrudunt orbe Draconem,
Qui genus humanum per nomina mille Deorum,
Quæ tamen ex obitis mortalibus, & ſibi ſumpſit
Ipſe, ſuiſque dedit coluber, quibus arte nocendi
Princeps in vacuo tetrum gerit aere ſignum,
Dæmonibuſque caput nobis inimicus oberrat.
Sic itaque & noſtra hæc Chriſti miſerantis amore
Felicis meruit muniri Nola ſepulcro,
Purgarique ſimul, quia cæcis mixta ruinis
Orbis, & ipſa ſimul moriens in nocte jacebat
Sacrilegis polluta diu cultoribus, in qua
Proſtibulum Veneris, ſimul & dementia Bacchi
Numen erant miſeris, fœdoque nefaria ritu
Sacra celebrabat ſociata libido furori.
Et quis erat vitæ locus hic, ubi nec pudor uſquam,
Nec metus ullus erat? quis enim peccare timeret
Hic, ubi ſanguineus furor, atque inceſta libido
Religionis erant, & erat pro Numine crimen:
Atque erat in toto quaſi ſanctior agmine cultor,
Qui Veneris ſacris pollutius incaluiſſet:
Plenus & ille Deo, reliquiſque beatior eſſet,
Qui magis infuſo ſibi Dæmone ſævius in ſe
Deſipiens, propriis litans furialia ſacra
Vulneribus ſanam meruiſſet perdere mentem?
O cæcis mens digna animis, & numine, digna
Adverſis ſervire Deis! Venus, & nemus illis
Sint Deus. ebrietas demens, amor impius illos
Sanctificent, abciſſa colant, miſerique pudoris
Erroris fœdi matris Myſteria dicant.
Digna fides illis, quibus almo in lumine veri
Legibus & caſtis, & magno nomine Chriſti
Nulla fides, & nullus amor, ideoque nec ullum
Indignæ pretium vitæ eſt in ſanguine Chriſti:
Sit Deus his venter, vel cetera gaudia carnis,
Queis Deus ipſe Deus non eſt, quibus in cruce Chriſti
Gloria nulla ſubeſt, quia non dignatur adire
Degeneres animos virtus Crucis. inde Beatus
Felix, ut reliqui diverſo Martyres orbe,
Nolanis medicus fuit, eſtque perennis ope iſta.
Nec modo Nolanis, ſed & omnibus, a quibus idem
Imploratus erit, dabit iſto jure ſalutem,
Si crucis alma fides in pectore ſupplicis adſit.
Iſta Fides genus humanum curatque, piatque,
Hæc ubi defuerit medicina: morabitur illic
Omne mali regnum, nec in illo deſinet unquam
Cypris adulteriis, furiis regnare Lyæus,
In quo defuerit Chriſti pudor, & Crucis ardor.
Ignis enim divinus ineſt, ubi vis Crucis intus
Ardeſcente Fide cruciat male conſcia corda,
Vivificans animam, vitiis in carne peremptis.
Hoſtibus his obtrita diu, corruptaque tantis
Peſtibus ingentem poſcebat Nola medelam,
Atque ideo penſante Deo diſcrimen, opemque,
Felicem accepit medicum, qui vinceret omnem
Quamlibet antiquam miſerorum in cordibus atris
His, qui crediderant eſſe unum in crimine numen,
Perniciem, & meriti virtute potentior altis
Vulneribus ductum ſuper ulcera putria callum
Scinderet, ut ſaniem ſuffuſa labe coactam
Exprimeret finibus ruptis, ac deinde lacunam
Vulneris expleret plana cute ducta cicatrix.
Ergo ubi Nolanis Felix ut ſtella tenebris
Fulſit ab ore Dei veniens, verbumque medendi
Ore gerens, tamquam venturo ſole ſerenus
In matutino lætum jubar exerit ortu
Phoſphorus, occiduiſque novus præfulgurat aſtris
Nuncius inſtantis ceſſura nocte diei;
Sic jam Evangelio totum radiante per orbem,
Propitiante Deo cunctis mox judice terris,
Adventus vexilla ſui prætendit ubique,
Perque ſuos Chriſtus ſua ſigna coruſcat amicos,
Ex quibus hac voluit ſibi prælucere ſub ora
Felicem, ut noſtras iſto decerperet umbras
Sidere, & antiquos iſta quoque pelleret urbe
Dæmones, ut pulſis hominum de corde colonis
Talibus, intraret puras Deus incola mentes,
Ex vice mutata nobis pietate ſalutis
Noſtra prius noſtros premerent modo vincla Leones
Fruſtra in oves Chriſti vincta feritate frementes.
Et manet hæc nobis etiam nunc gratia, quæ nos
Peccatis prece ſanctorum exorante reſolvit,
Atque iiſdem Sanctis ultoribus alligat illos,
Diſcruciatque hoſtes, qui nos vincire ſolebant.
Hi modo tam lato deprenſi lumine fures,
Atque in vincla dati, nunc ignea flagra piorum
Ut meruere, ferunt, aut jam Infernis male truſi
Carceribus trepidant, vicinum inſtare fatentes
Judicium Domini ſolis ſibi triſte, ſuiſque
Omnibus, in ſatanæ partem quos ſæva voluntas
Verterit, & ſatanæ ſociaverit æmula vita
Iſtic nequitiæ ſocios homines, ibi pœnæ.
Ecce dies accepta Deo; modo vera ſalutis
Lux micat; omnia jam nobis bene verſa videmus.
Diffugere doli, cecidit Bel, interit error,
Quique colebantur totis quaſi numina templis
Dæmones, hi per templa Dei torquentur inermes,
Et qui divinos audebant ſumere honores,
Hi modo ab humana plectuntur lege ſubacti.
Namque illi, quos nunc celebri Felicis in aula
Torqueri, clamare, rapi per caſtra videmus
Corpora, corporibus vincti retinentur in ipſis,
In quæ ſe truſere ipſi, pœnamque volentes
Humanam, invenere ſuam. nunc ergo reorum
Perſonæ eiulant pœnis, qui numine falſo
Dii fuerant, & qui mentito Numine vivos
Ante Dei cultum ſibi nil cæleſte videntes
Dediderant homines, hi nunc, ubi lumine Chriſti
Vera fides patuit, non poſſunt ferre ſepultos;
Sed magis ut pateat, quia nunc hi, qui cruciantur
Dæmones ante fores, aut ante ſepulcra piorum,
Iidem ſunt illi, quibus olim ſerva litabat
Gens hominum, & ſacros demens litabat honores:
Ipſa docet vocum ſpecies, nam ſæpius illa
Voce gemunt, ſolitum ut noſcas clamare furorem.
Sic plerumque velut diſſoluto laxius ore
Dente fremunt, ſpumant labris, horrentque capillis,
Utque manu prenſante comam excutiuntur in altum
Et pede pendentes ſtant crinibus, interea illic
Sacrorum memores veterum, quibus extra ſolebant
Lambere cæſarum pecudum, aut libamine paſci,
Laſcivuſque choros hederatis ducere pompis,
Nunc etiam ſus teſtantes ſacra illa fuiſſe,
In quibus inſanos dabat ebria turba tumultus,
Euhoe Bacchiſonum fractis imitantur anheli
Vocibus, & lento jactant ſua colla rotatu.
Sed quia non poterat mortalibus unius ætas
Sufficere, ut longo contagis tempore tracta
Dilperet paucis, quos corpore viveret, annis,
Confeſſor Felix, & Presbyter, ore magiſter,
Elogio Martyr, merito, officioque Sacerdos,
Omnipotens Dominus finitum corporis aevum

Felici potiore via persistere fecit
Continuans medicos operosi Martyris actus,
Virtutes ut eas idem celebraret humatus,
Quas in carne manens Christi virtute gerebat,
Atque ita susceptæ nec mortuus abforet urbi
Corpore, cum tantum positi sanator adesset
Spiritus, & desideriis latitaret amantum
Ad tempus cari facies subtracta Patroni,
Prompta sed ægrorum semper medicina saluti
Adsuret. inde perennis honos, & gloria Sanctum
Felicem meritis sina fine virentibus ambit,
Et licet a veteri tumulis absconditus aevo,
Qua mortalis erat, lateat telluris operto,
Viva tamen vegetante Deo membrisque superstes
Gratia dieinom spirantia Martyris ossa
Clarificat populis, merito vivente sepulti,
Et magni solium breve Confessoris adorat
Jugiter e variis confecta frequentia terris.
Sed Deus ut cunctorum hominum sator omnibus istam
De Sanctis indulsit opem procedere terris,
Ut jam de tumulis agerent pia dona Beati
Martyres, & vivos possent curare sepulti:
Nec satis hoc donum domino fuit, ut sua tantum
Nomine, sive opibus loca Martyres inlustrarent,
Ex iisdem tumulis etiam monimenta piorum
Multiplicans multis tribuit miserator eosdem
Gentibus. & referam varias ab origine causas,
Ex quibus hæc orta est variis benedictio terris.
Nam quia non totum pariter diffusa per orbem
Prima Fides ierat multis regionibus orbis,
Martyres absuerant, & ob hoc, puto, munere magno
Id placitum Christo nunc inspiranta potentes,
Ut Constantino primum sub Cæsare factum est,
Tunc famulis retegente suis, ut sede priori
Martyres accitos transferrent in nova terræ
Hospitia, ut Sancto non olim Antistita factum
Nuvimus Ambrosio, qui fultus munere tali
Postquam ignoratos prius, & tunc indice Christo
Detectos sibimat mutatâ transtulit aula,
Reginam prompta confudit luce furentem.
Nam Constantinus proprii cum conderet urbem
Nominis, & primus Romano in nomine Regum
Christicolam gereret, divinum mente recepit
Consilium, ut quoniam Romanæ mœnibus urbis
Aemula magnificis strueret tunc mœnia ceptis,
His quoque Romuleam sequeretor dotibus urbem,
Ut sua apostolicis muniret mœnia lætus
Corporibus; tunc Andream devexit Achivis,
Timotheumque Asia. geminis ita turribus extat
Constantinopolis magnæ caput æmula Romæ,
Verius hoc similis Romanis culmine muris,
Quod Petrum, Paulumque pari Deus embitione
Cumpensavit ei, meruit quia sumere Pauli
Discipulum cum fratre Petri. jam quanta per istam
Sanctorum per longa viam divortia terræ
Creverit utilitas ad nostræ monia vitæ,
Ipsa docent hodieqoe loca, in quibus illa Beati
Rheda capax oneris posita statione resedit,
Omnibus in spatiis quacumque aut mansio sanctis
Corporibus, requiesque fuit vectantibus illos
Sacratos cineres, miris clamantia signis:
Nam divina manus medica virtute per omnes
Est illic operata vias, qua corpora sancta
Impressere sacro vestigia viva meatu.
Inde igitor suadente fide data copia fidis
Tum comitum studiis, quædam ut sibi pignora vellent
Ossibus e Sanctis merito decerpere fructu,
Ut quasi mercedem officii, pretiumque laboris
Præsidia ad privata domum sibi quisque referret:
Ex illo Sacri cineres quasi semina vitæ
Diversis sunt sparsa locis, quaque osse minuto
De modica sacri stipe corporis exiguus ros
Decidit, ingentes illic pia gratia fontes
Et fluvios vitæ generavit gutta favillæ.
Inde in nos etiam stillavit copia Christi
Dives & in minimis, nam hoc quoque sumpsimus istic
Carnis Apostolicæ sacra pignora pulvere Patrum,
Quæ Sanctus nostri Dominusque Paterque cubilis,
Et custos animæ nostræ, & tutela salutis
Felix vicina sibi cominus æde recepit,
Quæ reliquis ejus ætate recentior aulis
Exiguos cineres, & magnos servat honores,
Servaturque magis custodibus ipsa Patronis.
Absit enim, ut servari umquam videantur egere,
Qui servare solent tamen, & curare suorum
Commoda alumnorum patrio dignantur amore,
Atque dicatorum sibi tutamenta locorum
Diligere. hoc Sanctis studium pietatis inesse
Spiritibus miranda fide documenta dederunt.
Inde recens etiam paucis opus eloquar orsis,
Dignum etenim Sancti Felicis munera in ipso
Natali ejusdem gratantibus edere verbis.
Non peregrina loquar, neque tempore prisca protabor;
Finibus in nostris, & in ista sede patratum
Nuper opus referam, quod forte agnoscere vobis
Promptum erit in medio, quoniam res lumine gesta est.
Credo ex hoc numero vestrum prope nullus in isto
Sit oovus auditu, quia per longinqua remotis
Fama volans ivit. certe adfueratis in ista
Urbe aliqui per idem tempus, quo contigit, ut fur
Inlicitis animo stimulis agitatus avaras
Mitteret in sacra dona manus, & ab omnibus unam
Improbus, & demens venerandæ insignibus aulæ
Eligeret prædæ speciem Crucis, inscius illam
Indicio sibi, non spolio fore, quam velut hamum
Piscis edax hausit capta capiendus ab esca.
Quis, rogo, latronem tam grandis spiritus auso
Impulit, armavit, cæcavit, præcipitavit?
Ut nec ad excubias vigilum, nec ad ipsa (quod est plus)
Quæ cineres reverenda tegunt altaria sacros,
Pulveris & sancti virtutem halantia fragrant,
Corde repercusso fugeret, neque numine tantum,
Sed specie simul, & pretio præstantia ferret?
Multa etenim suberant alia, ut novistis, in ipsa
Ornamenta loco, quæ sumeret, ut Crucis auro
Parceret, intus enim latitabant mystica vasa
Sumendis mandata sacris. sed præter & aulæ
Ipsius in spatio variis insignia formis
Munera erant de more sita, hæc quæ cernitis illic
Omni prompta die, vel circumfixa per omnes
Ordine dimenso quasi candelabra columnas,
Defixas extante gerunt quæ cuspide ceras,
Lumina ut inclusis reddantur odora papyris.
At medio in spatio fixis laquearibus altie
Pendebant per ahena cavi retinacula lychni,
Qui specie arborea lentis quasi vitea virgis
Brachia jactantes, summoque cacumine rami
Vitreolos gestant tamquam sue poma caliclos,
Et quesi vernantes accenso lumina florent,
Densaque multicomis imitantur sidera flammis,
Distinguuntque graves numerosa luce tenebras,
Et tenerum ignicolis florentibus æthera pingunt,

Dunque

Dumque tremunt liquidos crines, crebrumque coruscant
Assiduis facibus, sparsa caligine noctis,
Ambiguam faciem miscent lucem inter & umbras,
Et dubium trepidis conspectibus aera turbant.
Iste ergo licet in petulo sibi prompta videret,
Tutius & furanda sibi, quoniam minus esset
Criminis, & pretii, supensum altaris ab ora
Longius, argentoque levem emendare lucernam;
Sed miser ambitiosus, & ipsa in fraude superbus,
Tamquam vile nefas argentea sumere furto
Sprevit, & audacem porrexit in aurea dextram,
Quæ simul & variis scite distincta lapillis
Viderat, & magnis inflarat pectora votis,
Ut pariter gemmis gauderet dives, & auro.
Sed tantum sceleris magni cumulatus iniquo
Pondere, peccato mansit gravis, & levis ære;
Sacrilegum sua pœna manet, sua præda latronem
Deseruit. spolio furti, non crimine nudus
Vivit inops fructu, sed vulnere fraudis abundans.
Quamquam illo non hoc magno sine numine Christi
Consilioque putem permissum crimen adesse,
Ut, quia vel quidquam de sacris tollere rebus
Mente recepisset, sineretur ad illa venire,
In quibus admissi impietas insignior esset.
Ante dies paucos idem confugerat illuc
Militiam simulans fugere, & susceptus amice
Hospes ab æditui sacram curantibus aulam,
Toto pene latens ubi mense, cubilia somnos,
Tempora custodum simul exploraverat; & cum
Cœpisset placitas meditati criminis horas,
Nocte nefas tacita arripuit, nulloque labore,
Nec strepitu foribus clausis inclusus, ut unus
Servantum, quibus hospes erat, primos ubi somnos
Non vigiles Vigiles cœpere silentibus umbris
Carpere, & oppressis oblivia ducere curis,
Ille locum sceleri sumens, quam noverat usu
Adpositam lychnis per noctem ex more parandis
Machinulam gradibus scalas præbere paratam,
Et male securo sibi jam custode relictam,
Qua crucis instar erat, quod & est modo perpete virga
Directum geminos transverso limite gestans
Cartarulos; unum de calce catenula pendens
Sustinet in tribus. his scyphulis incerta relucent
Lumina, cum fert festa dies; tunc vero sine usu
Luminis ad speciem tantum suspensa manebant.
Sed paulo Crucis ante decus de limine eodem
Contiguum scyphus est argenteus aptus ad usum.
Hunc importuno sibi lumine prædo micantem
Protinus extinguit, namque id quoque noverat idem
Sæpe solere mori, cum stuppa petatida longam
Conderet in noctem consumpto lumen olivo,
Nec mitaturum vigilem, si forte tenebras
Cerneret obducto subducere culmina lychno,
More putaturus noctem, non crimine, factam.
Non igitur quasi fur, quod erat latro, sed quasi custos
Aufert illicitam securus prædo rapinam,
Nec fugit: impavidusque manet. tegit una latentem
Cellula de multis, quæ per latera undique magnis
Adpositæ tectis præbent secura sepultis
Hospitia. harum una fur abditur, atque ubi mane
Claustra patere videt, reserata prosilit aula,
Et latebram linquens portat scelus. ire parabat
Rumuleam, ut post jam captus narrabat, ad urbem,
Illic infandæ acturus commercia fraudis.
Interea ignaris nostris nox illa diesque
Totus obit. sero solitum jam vespere munus
Curantes posuere gradus. ut scandere cœpit
Facturus lychnum, nihil invenit. orba manebat
Virga Crucis solitæ, pulcro spoliata monili.
Pallescunt miseri, neque damnum criminis audent
Prodera noscentes etiam sibi posse reatum
Competere. abscedunt trepidi fugiuntque latronem
Sectantes profugum. nusquam vestigia lapsi
Ulla legunt. omnes adeunt diverla viarum,
Scrutanturque sitos diverso littore portus.
Effluxere dies frustra quærentibus octo,
Siva decem, & cunctis vacua jam indage recursis
Unus quærentum puer irritus ipse laboris
Incassum fusi longa regione redibat,
Et prope jam Nolam veniens subsistit in ipso
Aggere, & ingenti gemitu, fletuque profuso
Felicem clamans præsumit corde fideli
Non remeare domum, nisi cum Cruce. moxque peractum
Promptus iter relegit, fitque ilicet obvius illi
Quidam homo, qui furem, non furem, sed quasi civem
Norat eum. noster primus rogat, unde viator
Adforet. ille refert. rursus de fura rogatus,
Si vidisset eum, respondit at ille, propinquis
Inde locis agere, & regio prope ipsos,
Dum loquerentur, erat monti conjuncta Besævo,
Quintus ab urbe lapis Nola. sed vesperis ortus
Consilium differt. placet ut lux crastina rursus
Jungat utrumque sibi. fit mane; revertitur Index;
Perducit nostros; capitur fur; præda refertur.
Forte sacrata dies inluxerat illa Beati
Natalem Prisci referens, quem Nola celebrat,
Quamvis ille alia Nucerinus Episcopus urbe
Sederit. ecce ipsam Sancti Felicis in aulam,
Quam tunc solemni populus stipavit honore,
Post sacra jam solvente pios Antistite cœtus
Tempore proviso divinitus egredientis
Plebis in occursum subito introducitur ille
Furaces post terga manus nodata revinctus.
Lætitia populus, formidine prædo repletur;
Utque novum ad monstrum tota concurritur urbe.
Turba furens odiis popularibus ibat in illum;
Lætitia incertos miscebat, & ira tumultus.
Pertimui, fateor, ne forte Diabolus illa,
Qua solet invidia, violaret sanguine pompam,
Et pejore prius curaret vulnere vulnus.
Eripitur populo, cellaque includitur ipsa
(Quod sic forte reo capto tunc accidit) in qua
Deliruit rapta Cruce, qua post ipse reperta
Clauditur, ut vivat. tunc ergo ut mente recepta
Ipse suum facinus reus, atque obstacula cœpit
Mirandis narrare modis, fassusque per illos
Octo decemve dies, quibus ire paraverat urbem
Romuleam, implicitis ita se pedibus retroactum,
Semper ut ire parans, semper retrahente rediret
Nescio quo, rursusque illam remearet ad oram
Besævi, qua jussus erat quasi carcere claudi,
Angelica nectente manu. tamen ille putabat
Arbitrii miser esse sui, quod corpore liber
Esse videbatur, quem non extante catena
Fortior arcanis retinebat dextera vinclis.
Ultor eum digno Felix errore ligabat,
Et tali mentem vertigine circumagebat,
Semper ut abscedens nusquam descendere tectum
Prohibente gradu cœpisset abire, rediret.
Mira fides! ibat stando, remanebat eundo,
Nescius hoc ipso, pro quo fugitare parabat,
Ne fugeret fieri, & secum sua vincla manere,

In-

Inruptamque ſibi proprium ſcelus eſſe catenam.
Namque ſinu clauſæ mandaverat inſita prædæ.
Pondera, & hinc avidam quaſi captus mente latebram
Quærens, luce tamen campis errabat apertis,
Seque latere putans extabat in æquore claro.
Conſcia ſic mentem impietas cæcaverat, ut nec
Effugeret fugiens, nec celaretur aberrans
Sentibus adverſis. metus hinc, ſtupor inde nocentem
Miſcuerant animam, vitabat ſtrata viarum,
Secretos metuebat iners accedere ſaltus;
Ipſa etiam in ſilvis ſibi forte ſilentia tantum
Clamatura nefas metuens, aut trillia formis
Occurſura putans ultricum monſtra ferarum.
Inde miſer celebri ſeductus ab aggere juxta
Devius in quodam ſpatiabatur ſibi rure,
Securum ignaris ſimulans, ſed corde timorem
Ut facinus ſub veſte premens, nam veſtis in altum
Succinctæ finibus clauſum mandaverat aurum;
Nam neque vel tacitæ furtum committere terræ
Auſus erat, ſpecubuſve cavis de more latronum,
Indicium metuens credendæ fraudis avarus,
Inde ſuæ tantum tunicæ ſua furta nefandus
Crediderat. quare ſtrictum nudarat amictum
Suſpendens fluidam nudato poplite veſtem.
Hanc prædo pœnam ſceleris tunc ſemet in ipſo
Struxerat, & digne tali eſt formidine vinctus,
Crederet ut nullis miſeri conſortia furti,
Ut ſceleris tanti contagia ſolus haberet,
Et ſinus illius fudit cuſtodia furti,
Cujus ſacrilegam fuerat manus auſa rapinam;
Ipſe ſuum ſibi ferret onus, ſolumque gravaret
Pollueretque ſuæ letalis ſarcina prædæ;
Ut nihil ex illo vacuum impietate maneret,
Qui ſpolium ſceleris ſacris ex ædibus actum
Includens habitu cincto contingeret ipſum,
Atque ſuis ſignum prætenderet ipſe catenis.
Namque brevi captus mutavit cingula vinclis,
Utque aurum finibus diſcincta veſte ſolutis
Decidit, ex ipſa fuerat qua cinctus habena
Vinctus eas, quas in ſacra dona tetenderat audax
Prædo manus, proprii captus nodamine lori
Rettulit, & prædæ vacuas, & tete repletas.
Verum ſi penitus totam ſpectare velimus
Ordinis exacti ſeriem magis, ac magis omni
In ſpecie, vel qua latuit, quave arte teclusus
Claruit, admiranda Dei cernamus operta
Felicem geſſiſſe manu. jam plurima retro
Diximus, ut fugiens non fugeret, utque redactis
Paſſibus emenſos ſua per veſtigia curſus
Incaſſum totiens volvente relegerit orſu,
Longinquis excluſus, & ad vicina recurſus.
Nunc aliud Felicis opus, quod dextera Chriſti
Edidit, ut meritum cari monſtraret alumni,
Commemorabo pari ſpecimen mirabile ſigno,
Quod reus ipſe tremens confeſſo prodidit auſo.
Ante tamen, quia res hæc poſtulat, ipſius inſtar
Enarrabo Crucis, qualem & pictura biformem
Pingere conſuevit, baculo vel ſtante bicornem,
Vel per quinque tribus diſpanſam cornua virgis.
Forma crucis gemina ſpecie componitur, & nunc
Antemnæ ſpeciem navalis imagine mali,
Sive notam Græcis ſolitam ſignare trecentos
Explicat exiſtens, cum ſtipite figitur uno,
Quaque cacumen habet tranſverſo vecte jugatur.
Nunc eadem crux diſſimili compacta paratu
Eloquitur Dominum tamquam monogrammate Chriſtum.
Nam nota, qua bis quinque notat numerante Latino
Calculus, hæc Græcis Chi ſcribitur, & mediam Rho,
Cujus apex & ſigna tenet, quod rurſus ad ipſam
Curvatum virgam facit O, velut orbe peracto;
Nam rigor oblipus facit I, quod in Hellade Iota eſt,
Tau idem ſtylus ipſe brevi retro a cacumine nomen
Efficit, atque ita lex, quibus omni nomine nomen
Celſius exprimitur, coeunt elementa ſub uno
Indice, & una tribus formatur litera virgis.
Sex itaque una notas ſimul exprimit, & tribus una
Significat virgis Dominum ſimul eſſe ter unum.
Et Deus in Chriſto eſt, quem ſumpto corpore naſci
Pro nobis voluit Trinæ concordia Mentis,
Idque ſacramenti eſt, geminæ quod in utraque virgæ
Ut deducta pari faſtigia fine ſupinant,
Infra autem diſtante ſitu parili pede conſtant,
Adfixæque ſibi media compage cohærent,
Et paribus ſpectant diſcreta cacumina ſummi.
His intermedio coeuntibus inſita puncto
Virga quaſi ſceptrum regale ſuperbius extat,
Significans regnare Deum ſuper omnia Chriſtum,
Qui Cruce diſpanſa per quatuor extima ligni
Quatuor adtingit dimenſum partibus orbem,
Ut trahat ad vitam populos ex omnibus oris.
Et quia morte Crucis cunctis Deus omnia Chriſtus
Extat in exortum vitæ, finemque malorum,
Alpha Crucem circumſtat, & ω, tribus utraque virgis
Litera diverſam trina ratione figuram
Perficiens, quia perfectum eſt mens una, triplex vis.
Alpha itidem mihi Chriſtus, & ω, qui ſumma ſupremis
Finibus excelſi pariter complexus, & imi,
Victor & inferna & pariter cæleſtia cæpit,
Effractiſque Abyſis cælos penetravit apertos,
Victricem referens ſuperata morte ſalutem.
Utque illum patriæ junxit victoria dextræ,
Corporeum ſtatuit cæleſti in ſede tropæum,
Vexillumque Crucis ſuper omnia ſidera fixit.
Illa igitur ſpecies, quam fur agitatus avaris
Incaſſum furiis pendente refixerat unco,
Pollutaque manu Sancta amandaverat aula,
Hoc opere eſt perfecta, modis ut conſita miris
Æternæ crucis effigiem deſignet utramque,
Ut modo, ſi libeat ſpectari cominus ipſam,
Prompta fides oculis; nam reddita fulget in ipſo,
Quo fuerat prius apta loco, & velamine clauſi
Altaris faciem ſigno pietatis adornat.
Ergo eadem ſpecies formam Crucis exerit illam,
Quæ trutinam æquato libratam ſtamine ſignat,
Subrectoque jugum concors temone figurat,
Sive ſuperciliis a fronte jugantia vultum
Lumina tranſverſis imitatur cornibus arbor
Ardua, qua Dominus mundo trepidante pependit,
Innocuum fundens pro peccatore cruorem.
Huic autem ſolido quam pondere regula duplex
Jungit, in extrema producti calce metalli
Parva corona ſubeſt variis circumdata gemmis.
Hæc quoque Crux Domini tamquam diademate cincta
Emicat æterna vitalis imagine ligni.
Hanc fur ille ſui toto de corpore furti
Intactam ferro, quo cetera fregerat, unam
Liquit, & ut capto tunc diſcinctoque reſuſis
Veſtibus, elapſæ ceciderunt fragmina prædæ.
Viſa rei ſpecies tunc inventoribus ipſis
Ancipiti motu confudit pectora. gaudent
Inventis, ſed fracta dolent. cum quærere cauſam
Incipiunt, cautum ſimul, audacemque latronem

Mira-

Mirantes cœcum fractis, cautumqua relictis.
Tunc illa admonitis crimen, numanque fatetur,
Mente etenim placida confederat; hoc tamen unum
Numine fervarat, qua Crux inclufa vetabat
Quamlibet audacem fegni virtute latronem.
Ipfe fatebatur mentis fcelus, atque crucis vim
Conteftans, quotiefque manus armaffet in illam
In cruce confertam focia compage coronam,
Ceu fractas totiens ictu cecidiffe recuffo,
Brachiaque ægra fibi nervis ftupuiffe folutis.
Hic libet in miferum paucis infurgere furem.
Infelix quæ tanta tuam dementia mentem
Verterat, ut tantu reprehenfus lumine veri
Non feftinares omnes prævertere curfu
Indagem revolans, ut furtum fponte referres?
Tantane vis animum tenebris oppreffit avaris,
Auderes illam ut gremio tibi condere partem,
Quam totiens arcente Deo violare timebas?
Dic mihi: qua pavot ille tuus fugiebat, & unde?
Rurfus ut intrepidum præceps audacia fenfum
Tam male durabat, pavidus, contemptor & idem,
Ejufdem fceleris fpeciem diverfus abibas,
Perfidiæque fidem divifo pectore mifcens,
Virtutem Crucis, & fignum inviolabile Chrifti
Credebas metuendo fidem confringere ferro,
Et quod nofcebas metuens, portando negabas.
Sed tamen impietas tua nec tibi profuit, & nos
Stultitiam confeffe tuam, divinaque figna
Feciffi magno crucis exultare triumpho.
Ergo relinquamus captum jam inceffere furem,
Cui fatis ad pœnam eft fpoliatæ fraudis egeftas.
Nunc ad te, veneranda Dei Crux, verto loquelas,
Gratantefque tua concludam laude profatus.
O crux magne Dei pietas, crux gloria cæli,
Crux æterna falus homini, crux terror iniquis,
Et virtus juftis, lumenque fidelibus. o crux,
Quæ terris in carne Deum fervire faluti,
Inque Deo cælis hominem regnare dediffi.
Per te lux patuit veri, nox impia fugit.
Tu deftruxifti credentibus eruta fana
Gentibus, humanæ concors tu fibula pacis
Concilians hominem medii per fœdera Chrifti,
Facta hominis gradus es, quo poffit in æthera ferri.
Efto columna piis tu femper, & anchora nobis,
Ut bene noftra domus maneat, bene claffis agatur
In Cruce nixa fidem, & de cruce nacta coronam.

P O E M A XXVII.

S. PAULINI EPISCOPI NOLANI.

S. FELICIS NATALIS DUODECIMUS.

SÆpe boni Domini caris famulantur alumnis
Mente pia, patrio fubjecta tuentur amore
Mancipia, hifque favent cura propiore fovendis,
Quos magis indignos opis, & virtute carentes
Affectu rimante vident. & fi quis eorum,
Moris ut humani folemnis poftulat ufus,
Votum aliquod celebrare velit, neque poffit egenis
Id patrare opibus, ftudio curatur herili
Servus inops, cui dives opum, queis pauper egebat,
Contulerit Dominus cumulandæ impendia menfæ.
Hæc mihi conditio eft data fub Felice Patrono,
Nulla mihi ex me fint, ut fiut mihi cuncta per illum;
Namque ad Natalem nunc ipfius, ut quidem & ante
Præteritis, quibus ifta dies mihi floruit, annis,
Non erat unde Epulum voti folemne pararem,
Inftabatque dies, nec adhuc mihi prompta facultas
Ex aliquo fuberat; fubito ecce Patronus abundans,
Unde dapem inftruerem, ... geminos dedit una
Cum junice fues, quorum de carne cibatis
Pauperibus, nos materiam ex animalibus iifdem
Sumpfimus, egregiis quoniam miracula fignis
Per pecudes ipfas nuper Deus edidit, alta
Deftimulans ratione homines adtendere Chrifto,
Nec defiderium carnis præferre Fidei;
Namque ad avaritiæ noftræ lacrimabile probrum
Et pecora humanæ rationis egentia fummum
Signa dediffe Deum feries recitanda docebit.
Non adficta canam, licet arte poematis utar;
Hiftorica narrabo fide fine fraude poetæ,
Abfit enim famulo Chrifti mentita profari.
Gentibus hæ placeant, ut falfa colentibus, artes,
At nobis ars una Fides, & mufica Chriftus,
Qui docuit miram fibimet concurrere pacem
Difparis armoniæ quondam, quam corpus in unum
Contulit adfumens hominem, qui mifcuit almum
Infufa virtute Deum, ut duo conderet in fe,
Diftantefque procul naturas redderet unum;
Ut Deus effet homo, Deus eft homo factus ab ipfo,
Qui Deus eft, genitore Deo, cui gratia non eft
Sed natura, quod eft fummi Patris unicus hæres,
Solum & habens proprium, quod munere præftat habere
His, quibus alma fides dederit divina mereri.
Ille igitur vere nobis eft muficus auctor,
Ille David verus, citharam qui corporis hujus
Reftituit Patri dudum compage jacentem,
Et tacitam ruptis antiquo crimine chordis
Adfumendo fuum Dominus reparavit in ufum,
Confertifque Deo mortalibus, omnia rerum
In fpeciem primæ fecit revirefcere formæ,
Ut nova cuncta forent, cunctis abeunte veterno.
Hanc renovaturus citharam Deus ipfa Magifter
Ipfe fui pofitam fufpendit in arbore ligni,
Et Cruce peccatum carnis perimente, novavit,
Atque ita mortalem numeris cæleftibus aptam
Compofuit citharam variis ex gentibus unam
Omnigenas populos compingens corpus in unum.
Inde laceffitis fidibus de pectine Verbi
Vox evangelicæ teftudinis omnia complet
Laude Dei. toto Chrifti Chelys aurea mundo
Perfonat innumeris uno modulamine linguis,
Refpondetque Deo paribus nova carmina nervis.
Sed referam ad mea cœpta pedem, nam tempus & hora eft
Promiffas afferre dapes, adponere vobis
Prandia follicitas cafte fumenda per aures.
Nec veteri repetam, quæ fum dicturus, ab aevo,
Ante dies paucos iftic fpectata profabor.
Vencrat huc quidam placitum fibi folvere votum
Urbis Abellinæ de finibus advena noftris
Sedibus. hic porcum ftudio curante paratum
Dilatumque diu, ut fimul annis, atque fagina
Crefceret, huc illuc perduxerat, atque ubi venit,
Pingue pecus voti jugulat de more vovendum.
Fama fuis magni per gentem accenderat acrem
Ore famem, & cuncti magnæ fpe partis hiantes
Tendebant ad opima fenes convivia fauces.
Interea largitor inops non partibus æquis
Dividit, & totum fibi corpus habere relinquit,

Et

Et votum complesse putat, lætusque redire
Incipit, ausus eas jumento imponere secum
Relliquias, & in his placiti se pignora voti
Sancta referre domum male credulus, in quibus idem
Damnum animæ, nodumque viæ portabat avarus.
Denique mox nec mille vias permissus abire
Passibus, elucente die, simul aggere plano
Non tenebras pavitante, nec offendente salebris
Lapsus equo, & quasi fixus humi se tollere rursus
Ad consistendum reparato robore surgens
Non potuit, cœpitque pedes clamare ligatos,
Idque probare jacens plantis quasi compede junctis.
Hic aliud mirum casu sociatur in ipso,
Nam dum illum tanta cum debilitate jacentem
Mæsta propinquorum circumstat turba suorum,
Jumentum, cui solo oneri porcina manebat,
Ascensore sui vacuum, & ductore relictum
Sponte sua sese nullo flectente refrænans,
Tamquam offendiculi causam cognosceret ultro,
Aut aliquem prohibere viam, qua cœperat ire,
Vidisset, sic fugit iter, cursumque retorsit,
Et propetante gradu recucurrit ad hospita tecti
Omnibus antevolans, quos lapsi attenta tenebat
Cura viri, quem paulatim quasi corpore fracto
Nitentem, & genibus rigidis prodire negantem,
Cæcaque vincla, pedem amissum, meritumque ruinæ
Illius, & pœnæ, lacrimosa voce fatentem,
Luce palam menibus grave subvectantibus ægri
Corpus, fida cohors sanctas referebat in aulas
Orantem medici Felicis ad ipsa reduci
Limina, non illic certam reperire medelam.
Illum homines, interque manus, interque catervas
In sacra vectatum mirantibus atria turbis
Dispositi trino per longa sedilia cœtu
Obstupuere senes, inopum miserabile vulgus,
Et socio casti residentes agmine matres.
Præterea multi, sua quos devotio sanctis
Ædibus attulerat diversis eminus oris,
Viderunt insigne pium, cum tempore eodem
Imo die, tam mira foret mutatio rerum.
Idem homo, qui paulo ante suo digressus ab iisdem
Liminibus gressu, nunc ipse redux alienis
Infertur pedibus, subvecto corpore pendens.
Parte alia stratus, nullo servante sequentum,
Hospitis ante fores etiam nunc carne suilla
Stabat onustus equus, nec quisquam notior illi
Adstiterat, cui cura foret relevare gravatum
Fasce suo, & notis reducem subducere tectis.
Ille tamen velut humana ratione repletus
Quærentique suos, & protinus opperienti
Adstiterat similis, certo vestigia servans
Fixa loco, simul aure micans, & naribus efflans
Adsuetorum hominum notos quærebat odores.
Mirum erat hospitibus quænam fuga, qui status ille
Esset equi, notumque animal faciebat amicis
Ambiguum nova forma rei, neque quisquam erat inde.
Accitis cunctis illum stipantibus, totus
Qui fuerat manibus sacram portatus in aulam
Martyris, æger ubi sancto pro limine fusus
Corpore projecto, & complexis postibus hærens
Oscula figebat supplex, fletuque lavabat,
Seque recognoscens proprii caput esse doloris,
Tales sese ipsum dabat accusando querelas:
Hic ego qui talem merui desumere pœnam,
Factus & inde miser, qua si miser adveniat quis,
Efficitur felix! sed justum, parque maligno
Me fateor merito exitium cœpisse, patique,
Ut reus ipse inter modo limina puniar ardens
Exurente pedes simul, & stringente dolore,
In quibus heu demens oblati munera voti
Fraudo fidem violans converti in damna salutis.
Est tamen, est aliquid, fateor, quod dicere possim,
Jam mihi mutari grata vice tristia lætis,
Atque ipsas animo jam prosperiora tuenti
Infractis cœpisse malis dulcescere pœnas,
Ex quibus hæc nunc ipsa mihi bene gratia venit,
Quod factum mihi tunc, ut tam cito tangere rursus
Limina Felicis misero veneranda liceret.
Nam mihi si nullus, vel si levis iste fuisset
Casus, ut adreptum possem pertendere cursum,
Tunc magis infelix de prosperitate fuissem,
Mansisset mihi culpa nocens, neque vulnus adactum
Intus in ossa animæ sensissem carne rebelli,
Occultasset enim meriti discrimen iniqui
Corporis inlæsi vigor, & vinxisset inertem
Mens durata reum, nisi lapsum pœna ligasset.
Ergo potens medice in domino tu nomine Christi
Felix, jam satis hoc tibi sit, dominoque potenti,
Quod non ira mihi, pietas sed amica saluti
Supplicium peperit, devinctam ut corpore culpam
Solveret, ecce malum, servumque, fugamque voracem
Jure retraxisti. Injectis pro crimine vinclis
Debitor infelix teneor, constringor, aduror,
Propositus cunctis divini forma timoris.
Mentibus hæc trepidis omnes adtendite, quæ nunc
Me miserum reliquis documento ferre videtis.
Numquid enim hoc errore carent aliqui? sed in uno
Exemplum fieri placuit, quo sit mea pœna,
Et præjudicium, quibus emendatio non est.
Sed jam parce tuo, misero, precor, optime Felix,
Parce libens, succurre favens, dolor ultimus urget
Clamosas iterare preces, festinus adesto,
Ne mors præveniat medicum festina morantem.
Sed scio, quod domini manus hæc, quæ verberat, & quæ
Parcet more suo. mihi tantum tu modo fesso,
Jamque fatiscenti propera laxare catenam,
Quam tu Sancte vides, ego sentio. sicut operto
Clam tacitus vinclo fugitivi membra ligasti,
Sic invisibili medicina solve reversum.
Talia clamantem, dum postibus hæret in ipsis
Felicis Sancti, lambensque per oscula tergit,
Attonitis illum pia turba & cernit & audit
Cœtibus. ipse jacens etiam nunc erigitur spe,
Increpitatque moras omnes, & tarda suorum
Obsequia, adferri porcum, tutasque jubet mox
Pauperibus reddi partes. sibi vivere tantum
Concedi petit, atque inopum saturamine pasci;
Certatim socii cito jussa fidelia curant.
Itur ad hospitium notum, deponitur illic
Sarcina jumento, carnes in frusta secantur,
Et divisa coquit lymphis spumantibus ignis,
Cocta importantur patulis numerosa catinis.
Exsaturata fames inopum gratantia reddit
Verba Deo, & veniam petit, ut placata datori.
Nec mora: confestim voti ratione soluta
Debitor ille intus meritæ compage catenæ
Solvitur, & pedibus domino miserante refectis,
Tamquam liber equus, vel ruptis cassibus ales
Evolat, & cervi salientis imagine currit.
Mira fides oculis obtenditur. omnia gaudent
Tam facili pietate Dei, tantumque valenti
Felicis merito, ut coram adsit Christus in illo,

Pro

Pro meritis hominum moderans in utroque potenter,
Ut resipiscenti medicus sit, & ultor iniquo.
Cernite enim quantæ fuit illa injuria fraudis,
Qua miser ille prius diviserat inter egentes,
Seque, suem, atque istic ubi totum reddere votum
Debuerat, solum caput intestinaque porci
Carpserat, & reliquam toto sibi corpore partem
Fecerat imprudens, atque improbus, & tamen ipsa,
Qua miser extiterat, factus mox fraude beatus
Commutauta Deo pietatis verbera culpam.
Telis anim censura Dei est. sic temperat alti
Pondera judicii Deus Arbitar, & Pater, & Rex,
Omnibus ut tacitam moderato examina libret
Justitiam, & levitar mixta bonitata potestas
Anta reos moneat, stimulo quam fulminet ullo.
Ut si profuarit pœnis, sive vatberis ictu
Salva salus hominis redeat compage remissa.
At si quis sacri monitus terrore flagelli
Nuluerit santire plagam, incuratus abibit,
Servatusque neci perfectam sentiet iram.
Illa igitur miser ante, dehinc mox ipse beatus
Tali sanatus carnemque animamque medela,
Sed quia cognovit clausam, agnoscansque jacentam
Pœnituit, meritum curæ sibimet simul ipsa
Repperit, inque brevi est expertus utrumque, quod omne
Justa lege manet divinæ pacis, & iræ
Jus & opus, maneat vindea uti jure superbos
Pœna reos, pictas servet miserata fatenses.
Ergo relaxatis alacer vestigia vinclis
Idem ax incolumi cito debilis, & cito liber
Ex modo captivo, læta cum voce redibat,
Insultans, velut ille olim, quem matris eb alvo
Claudentam in verbo Domini Petrus, atque Johannes
Jusserunt validis in saltum exurgere plantis.
Dignus & hic pauper speciosæ limine portæ,
Quem Deus ipse Petri Deus, & Felicis, eadam
Nunc verbi virtuta sui sanavit apud nos
Excessu claudum modo, quo sanavarat olim
Ex utero claudum. ista nunc ope lætus abibat,
Quique precee mæstas pro vulnere fuderat intus,
Ecca foris sano reddabat corpore grates.
Quidnam ego Falici possim redhibara patrono?
Quas illi referam pro tanto munere dignas
Tam cito de tanto sanatus vulnera grates?
Non pratium statui medico, aut fastidia lecti
Tristia sustinui, neque per scalpella, vel ignes,
Aut mala mordaces vario de gramine succos
Sævior & morbis, & vulneribus medicina
In corpus grassata meum est, velut accidit illis,
Quos humana manus suspecta visitat arta,
Semper & incerto trepidos solamine palpat.
En ago per brave nunc spatium perlatus ad ipsum
Falicis Sancti solium, & projectus in ipso
Limine tam gelido, quam duro in marmore fractus,
Atque dolens jacui, & solus mihi sermo precandi,
Sola fides medicina fuit. nullum adfora vidi
Et sensi medicum. quisnam hic medicus, nisi Christus
Ipse, vel a Christo Felix de nomine Christi,
Et virtuta potens. neutrum illo in tempore sensi,
Et tamen Ipse fuit præsens in utroque, velut me
Peccantem argueret cito, sanaretque dolentem.
Par modus in specie varia mihi castigantis
Parcentisque fuit Domini. sanator, & ultor
Luminibus latuit pœna, atque medala refulsit.
Nunc ego jam plano perfectis ordine votis
Ibo domum gaudens medico, totusque Patrono
Æternum Falice, nec amplius ulla verebor
Occursura mihi, velut ante, pericla viarum.
Namque periclum aberit, quia causa est nulla pericli.
Non resoluta fides tamen: alliget, oro, tuus ma
Semper amor, Falix, istam mihi necte catenam,
Qua tibi ma numquam nec mors, nec vita resolvat:
Verum omnes quicumqua meos videre dolores,
Inqua tuo merito magnis insignibus altam
Conspexere manum Christi, cognoscere debent,
Quantum illis mea pœna boni providerit, ut jam
Præcaveant de terreuls sibi parcere rebus,
Et, lucra dum captant, adquirere damna salutis.
Nam si de vili pecudis mihi carne alimentum
Pauperibus fraudassa malo fuit, & quid in illis,
Qui male divitias vano amplectuntur amore?
Defussisque suo pariter cum corde metallis
Incubirant, atqua hæc latitare superflua produnt,
Quæ proprio longe secreta tuentur ab usu?
Quid facient, quidnam pro se tibi, Christe, loquentur,
Sanctorum qui partem inopum invasere, nec ullem
Apposuere sibi de re superante salutem?
Unus abit missus. nunc mensæ grata secundæ
Farcula ponemus, sed quamvis rursus eandam
Diverso carnem conditam jure feremus.
Namque aliud vobis iterum, quod de sue mirum
Lusit opus Falix, mira novitata retexam.
Tempora res prior est, sed nostris ante libellis
Prætetita in præsens tempus servara canetur.
Nec tefert quod opus quo sit sub tempore gestum,
Unus erit quoniam variis operator in annis,
Qui divarsa facit Sanctorum in lauda suorum
Omnibus in terris rerum miracula Christus.
Agricolæ quidam de nostris longius oris
Apula trans urbem Beneventum rura colentes
De grege setigero multis a fœtibus unum
Lactea adhuc tenero pulsantem fumina rostro
Excerpsere sibi, & curatum tempore multo
Pavarunt in vota suem, & cœpere paratum
Ducete sancitam Sancti Falicis ad aulam,
Corpore da magno ut multos mactatus egenos
Pascaret, & saturo gauderet paupere Martyr.
Sed grave sagina corpus superante pedumque
Non potuit se ferre diu, primoqua viarum
Limina succubuit sibimet, neque deinde moveri
Voce, manu, stimulis potuit. liquere jacentem
Hospitibusque suis commandavere relictum
Mærentes Domini. mans anaia nutat in anceps,
Nam voti tavocare viam pia pectore nolunt,
Rursus Felicis veneratum limina longe
Ire pudet vacuos davoti muneris. argo
Ambiguis talis sententia mentibus hæsit,
Et totidem lectos eadem de grege minores
Ad sua vota legunt, quot erat provectus in annos
Ille sua pressus qui mole manebat Inaptus.
Quod devota fides obstricti debita voti
Maturare parans tali ratione putavit,
Pluribus ut modicis unum pensaret opimum.
Ergo sacrum huc venere locum, votisque patratis
Hospitium rediere suum non cominus istinc:
Nam tum forte domos, quæ circa Martyris aulem,
Implerat solitis dansata frequentia turbis;
Propterea procul hinc secreto in rura remotem
Contenti subiere casam, qua mane parabant
Ad reditum proferre pedem, cum prima ruberet
Parturiens aurora diem; tuguri fere aperti
Hospes homo egreditur tecto, notumque suem vir

Con-

Conſpicit ante fores mirando adſtare paratu ,
Tamquam ſe miſſum Dominu loqueretur adeſſe ,
Atque ſalutanti ſimilis veſtigia lambit
Gaudentis Domini , & geſtu ſubgrunnit alumno
Blandus , & olfaciens motando dat oſcula roſtro ,
Seque quaſi votum debere agnoſcat herile
Ingerit , & tardos invitat gutture cultros .
Quo duce , quæſo , vias ignotis finibus egit ,
Quoſve pedes , tam longe ut poſſet currere , ſumpſit,
Qui brevibus ſpatiis in primo fine viarum
Defecit fluidæ depreſſus mole saginæ ;
Certe nulla manus tantum pecus aggere longo,
Nec ſinus adveait , nec mens ſua tam ſpatioſam
Ignota regione viam penetrare ſubegit ,
Quando homines etiam, & mentis ratione vigentes,
Perque ignota regi faciles interprete lingua ,
Si tamen hi careant duce , quo via luceat illis,
Cæcus in extremis regionibus implicat error .
Quiſnam igitur dixerit iter ſuis ? unde voluntas ,
Qua Dominum ſequeretur , ei , vel ſenſus , ut eſſet
Conſcius ad votum ſe longe ætate paratum ?
Unde hæc cura fuit pecori , quæ rara fideles
Excitat , ut tamquam proprio culpabilis aſtu
Pigra remanſiſſet ſancto ſus cincta timore ,
Contractam remanendo ſibi veniendo piare
Curaret culpam , & vitium penſaret inertis
Deſidiæ , quamvis ſero comitata profectos
Obſequio Dominos ? patet admirabile monſtrum
Cæleſti ditione datum ....ſuis aulo .
Solus ut iret iter longum ; tantoque fuiſſe
Ingenio porcum , ignotis ut tramite recto
Digereret ſpatiis ; quod & hoc quam grande , quod illum
Trans Beneventanis huc finibus advenientem
Publica ſeu medii ſe ſtrata per aggeris audax
Miſerit , occurſus numquam cœpere frequentes ,
Sive per occultos igitur veſtigia ſaltus
Nulla manus ferro , fera vel fuit obvia morſu .
Quæ ſolum duxit manus , aut protexit euntem ?
Nempe oculos aliqua celatus nube fefellit ,
Aere vel raptus vento mage quam pede venit ,
Et ſubito hoſpitium Domini delapſus ad ipſum
Conſtitit ignoto pro limine quadrupes hoſpes .
Dicam aliud prope vicini mirabile ſigni ;
Nam genere abjunctam pecus armentale juvencam
Quidam homines æque longe hac ſede profecti
Secretam primo lactentis ab ubere matris
Nutrierant noſtris votivo munere pactam
Pauperibus , magna quos iſta plebe coactos
Larga ope multorum Felicis gratia paſcit .
Ergo ubi jam membris vitula exultabat adultis
Facta per excretum jam corpus idonea voto ,
Promovere domo ; ſed qui mos eſſe videtur
Perſolvenda piis longe ſua vota ferentum
Martyribus , plauſtro ſubjungere , quo veherentur ;
Aggreſſi hanc voluere jugo ſubmittere , quamvis
Inſuetam , tamen ut mitem jam mente ſubacta
Uſibus humanis , quibus illam e congrege cœtu
Suſtulerant Domini parvam , tectiſque , cibiſque
Miſcuerant ; hinc ut domita feritate putantes
Sub juga ſe facilem docili cervice daturam ,
Sollicitant palpante manu , & conantur in arctum
Ducere . at illa ſibi ſolitos adludere tactus
Credula conſentit primum , ſequiturque vocantes .
Verum ubi jam propiata jugo conſpexit habenas ,
Cervicique ſuæ perſenſit lora parari ,
Indignata dolos , & permutata repente
Fit fera , nec cervice jugum , nec vincula collo
Suſcipit , & vinctis manibus , loriſque recuſſis
Proſilit a cœtu retinentum , & devia longe
Rura petit , fugiens Dominos , adſuetaque tecta .
Nec procul ex oculis hominum de more ferino
Se rapit , & cæcis fugitivam ſaltibus abdit ;
Nam fugiens Dominos abeuntes eminus adſtans
Sic fugit , ut non ſe patiatur rure relinqui ,
Denique ubi vinctum gemino bove currere plauſtrum
Conſpicit , humanum ſapit , & quaſi conſcia voto
Deberi ſeſe , comes incipit eſſe profectis .
Nec longe comes eſt ; tardis comes orbibus ire
Spernit , & excurſu velut inſultante gementes
Prætervecta rotas lenti molliminis agmen
Reſpicit antevolans , nec jam timet ad juga cogi ,
Inviſoque prius fit amica , & prævia plauſtro ,
Donec ſacratam ventum Felicis ad aulam .
Illic ſponte gradum ſiſtit , ſeſeque vocanti
Adplicat , & tamquam voti rea gaudet in ipſo
Stare loco , propriam cui debet victima cædem .
Illa rebellis , & humanis non ſubdita vinclis
Ducitur ad placidam nullo luctamine mortem
Intemerata jugis ſubmittens colla ſecuri ,
Pauperibus factura cibos de corpore cæſo ,
Læta ſuum fundit Dominorum in vota cruorem .
Quorum iſtæc numquid pecudum eſt , ut Apoſtolus inquit ,
Cura Deo . ſed qui propter nos omnia fecit ,
Omnia pro nobis operatur in omnibus auctor ,
Atque per ignotas pecudes operantia nobis
Signa facit , brutas per clara inſignia mentes
Sollicitans firmare fidem , & confidere vero ,
Ut dominum dociles linguis in verba ſolutis
Non taceant homines , quem ſignis muta loquuntur .

POEMA XXVIII.

SANCTI PAULINI EPISCOPI NOLANI

S. FELICIS NATALIS DECIMUSTERTIUS.

Candida pax lætum grata vice temporis annum
Poſt hiemes actas tranquillo lumine ducit ,
Signatumque pio Sancti Felicis honore
Securis aperit populis . gaudere ſerenis
Mentibus , abſterſa diri caligine belli ,
Suadet ovans Felix , quia pacis & ipſe Patronus
Cum Patribus Paulo , atque Petro , & cum fratribus almis
Martyribus Regem regum exoravit amico
Numine Romani producere tempora regni ,
Inſtanteſque Getas ipſis jam faucibus urbis
Pellere , & exitium , ſeu vincula vertere in ipſos ,
Qui minitabantur Romanis ultima regnis .
Nunc igitur pulſa formidine , & imbribus actis
Reſpicere expulſas nubes , præſentia rerum
Præteritis conferre juvat . quam tetra per iſtos ,
Qui fluxere , dies elapſo nox erat anno ,
Cum furor accenſus Divinæ motibus iræ
Immiſſo Latiis arderet in urbibus hoſte !
Nunc itidem placidi ſpectata potentia Chriſti
Munere , mactatis pariter cum Rege profano
Hoſtibus , Auguſti pueri victoria pacem
Reddidit , atque annis tener idem , & fortis in armis ,
Prævaluit virtute Dei , & mortalia fregit
Robora , ſacrilegum Chriſto ſuperante Tyrannum .

Sed

Sed quid ego hinc modo plura loquar, quod non speciale
Esse mai Falicis opus Respublica monstrat?
Pluribus hæc atanim causa est curata patronis,
Ut Romana salus, & publica vita maneret.
Hic Patrus, hic Paulus Proceres, hic Martyres omnes,
Quos simul innumeros magnæ tenet ambitus urbis,
Quosque per innumeros diffuso lumine gentes
Inter Romuleos veneratur Eclesia fines,
Sollicitas simul impenso duxere precatu
Excubias. Falix meus his, valut unus eorum,
In precibus pars magna fuit, sed summa petiti
Muneris ad cunctos, nulli privata refertur.
Ergo pedem referam, sat enim mihi pauca locutum,
Unda nihil proprium meritis Falicis adesset,
Nec rericere tamen potui, quia portio laudis
Hoc quoque Falici suberat, quod summa potestas,
Rexque potens Regum Christus Deus omnibus una
Adnuerat Sanctis, quibus in grega supplice mixtum
Felicem parili audivir pietate benignus.
Parcam igitur propriis adjungere publica donis
Munera, privatosque canam Felicis honores,
Quæqua suis proprie egerit hic in sedibus edam.
Unde igitur faciam texendi carminis orsum?
Quæ bona Felicis referam? quæ multa per omnes
Passim agit, axpediam? magis anne domestica dicam
Munera, quorum ego sum specialis debitor illi?
Hæc potius reperam, mihi quæ conlata, meisque
Sat memini, & quia prætaritis magis illa libellis
Dicta mihi, quæ partim aliis, permixtaque nobis
Præstitit, ex his nunc opibus, quas largitar in nos
Contulit, hunc animo texam grarante libellum;
Et contra solitum vario modulamine morem,
Sicut & ipse mihi varias parit omnibus annis
Materias, mutabo modos, serieque sub una
Non una sub lege dati peda carminis ibo.
Nam quia fœcundo Sancti Felicis in agro
Emersere novi flores, duo germina Christi
Turcius ora pio, florente Suecrius ævo,
Et pariter Sanctæ Matres, similesque puellæ,
Alsia, qualis erat soror illa Philemonis olim
Nobilis in titulo, quam signat epistola Pauli,
Et simul Eunomia æternis jam pacta virago
In Cælo thalamis, quam matris ab ubere raptam
Festino placitam sibi Christus amore dicavit,
Unguentoque sui perfudit nomiois, unde
Tincta comas animæ, & menris caput uncta pudicum
Debere quemquam plaudere, & confidsre
Quamvis honesta rectus incedat via,
Tamen timere semper offensam pedis,
Donec peractis usque metam cursibus
Palmam petitæ comprehandat gloriæ.
Quare beatos Martyres, quos axtulit
Perfecta virtus in coronam cælitem,
Justis honoris debiri præconiis,
Celebramus omnes nos eorum posteri
Confessione Christiani nominis,
Quibus profuso sanguine ob Sanctam Fidem
Proseminarunt frugis æternæ bonum,
Ut si ambulemus Martyrum vestigiis
Partis Parentum perfruamur præmiis.
Hinc ergo Sanctis, sive Confessoribus,
Seu consecratis passione testibus
Dies sacratos, in quibus functi diem
Mortalis ævi morte vitali suom
De labe mundi transierunt ad Deum,
Populi fideles gaudiis sollemnibus
Honore Christi gratulantes excolunt,
Ut iste Sancti pace Felicis dies,
Quo clausit olim corporis vitam senex,
Confessionis ante functus prælia,
Sed incruento consecratus exitu
Post bella victor pacis adsumptus die
Vocante Christo liquit axultans humum,
Et in supernas transitum fecit domos
Non defrandatus a corona Martyris,
Quia passionis mente votum gesserat.
Nam sæpe agonem miles intravit potens,
Victoque semper hoste Confessor rediit;
Sed præparata mente contentus Deus
Servavit illum, non coronam martyris
Negans, sed addens & coronam Antistitis,
Ut incruanto palmam adeptus prælie
Et præliati possideret præmium,
Confessionis purpurante Laurea
Vittaque pacis in Sacerdotis stola
Redimitus idem bis coronatus foret
Confessor atque Presbyter Felix Dei.
Hic ergo votis, quem recolimus, annus
Non est agonis, sed sepulturæ dies,
Quo separata ab invicam substantia
Anima volavit ad Deum, in terram caro
Reversa tumulo conquievit abdita.
Et merito Sanctis ista Naralis dies
Notatur, in quo lege functi carnea
Mortalitatis exuuntur vinculis,
Et in superna regna nascuntur Deo,
Secumque lætam spem resurgendi ferunt.
Ergo semper istum sic honoravi diam,
Magis hunc putarem ut esse Natalem mihi,
Quam quo fuissem natus incassum die.
Legendus etenim est ille dignus mihi
Dies, in istud quo creatus seculum
Peccator utero peccatricis excidi
Conceptus atris ex iniquitatibus,
Ut jam nocentem pareret ma mater mea.
Maledictus ergo sit dies, quo sum miser
Ad iniquitates ex iniquis editus.
Benedictus iste sit Natalis & mihi,
Quo mihi patronus natus in cælestibus
Felix ad illam axortus ast potentiam,
Qua me valeret fæce purgatum mea
Laxare vinclis, & redamptum absolvere
De luctuosa morte Natalis mei.
Acto per orbem circulis anno suis
Eadem recurrit samper hæc cunctis dies;
Verum quotannis innovante gratia
Diversitatem munerum, quæ dat suo
Christus sodali, donet ut Felix mihi,
Mutatur & non ipsa, quæ cunctis venit
Varias meorum carminum causas ferens.
Videamus argo quid mihi hoc anno novum
Adtulerit, unde vocibus vernem novis.
Non ibo longe, nec procul sumam mihi
Præterita tempore, aut locis absentia.
Adsunt, tenentur ipsa dona cominus:
Videtis omnes munera hoc anno data,
Nobis in uno juncta Felicis sinu
Mancipia Christi, nobiles terræ prius,
Nunc vero Cælo destinatos incolas,
Quos Christus ipse, qui creavit divites,
Hoc pauperavit seculo, in regnum ut suum
Terreni honoris arce dajectos vehat.

Apronianum Turciæ gentis decus,
Ætate puerum, sensibus carnis senem,
Veteri togarum nobili prosapia,
Sed clariorem Christiano nomine,
Qui mixta veteris & novi ortus gloria,
Vetus est Senator curiæ, Christo novus.
Huic propinquat socius æquali jugo
Ævo minor Pinianus, par fide,
Et ipse prisco sanguine inlustris puer,
In principe urbe Consulis primigenus.
Valerius ille consulari stemmate
Primus Latinis nomen in Fastis tenens,
Quem Roma pulsis Regibus Bruto addidit,
Valerii modo hujus Christiani Consulis
Longe retrorsum generis auctor ultimus.
O vena felix! ille gentili licet
Terrore functus hoc suæ stirpis bonum
Non capiet atro mersus Inferni lacu;
Sed nos fideli contuentes lumine
Retractà, vel præsentia humani status,
Miramur opera conditoris ardui,
Et præparatos a vetustis seculis
Successionum mysticarum lineis
Post stupemus impiorum filios.
Tamen in tenebris impiarum mentium
Lucis videmus emicasse semina
In tempore ipso noctis antiquæ sitis,
Quibus probata quamlibet gentilibus
Mens, & voluntas lege naturæ fuit.
Hinc in quibusdam nunc eorum posteris
Veterum subinde vena respondet patrum,
Ut ille quondam Piniani, nunc mei
Auctor supremus in libertatem suis
Post regna dura vindicandis civibus
Lectus Nepotis hujus ortum prætulit,
Qui mente avita persequens superbiam
Potiore causa servitutem depulit
A semetipso, corporis victor sui:
Pulsoque regno Diaboli e membris suis
Jam spiritali pace peccati jugum
Fidelis animæ casta libertas terit,
Et in hoc parentis aliquid illius refert
Puer iste Christi consulatum militans,
Quod liberandis consulens munus pium
Redemptionis ope dispensat Deo
Prisci parentis æmulator hactenus,
Quod servitute liberat domesticos,
Ut ille cives. sed quod ille gesserat
In urbe & una, & parvula primis adhuc
Romæ sub annis, hic modo in multis agit
Diverso in orbe constitutis urbibus,
Passim benignus & suis, & exteris.
Nam & libertorum pluribus cervicibus
Servile Sanctis opibus expellit jugum,
Quos ære vinctos in tenebris carceris
Absolvit auro de catena fœnoris.
Hos ergo Felix in suo sinu abditos
Mandante Christo condidit tectis suis,
Mecumque sumpsit sempiternos hospites.
His nunc utrimque lætus adjutoribus
Trium sub una voce votum dedico,
Uno loquente Spiritu in affectu trium.
Magnificate Deum mecum & sapientes honestis
  Unanimes pueri psallite carminibus.
Ut decachorda sonent pulsis psalteria nervis,
  Et paribus coeant dissona fila modis.
Sic pia compagis nostræ testudo resultet,
  Tamquam uno triplex lingua sonet labio.
Tres etenim numero sumus iidem, mentibus unum,
  Et plures coeunt in tribus his animæ.
Quarum cælestis liber indita nomina servat;
  Prima chori Albina est, compar & Hærasia.
Jungitur hoc germana jugo, ut sit tertia princeps
  Agminis hymnisonis mater Avita choris.
Matribus his duo sunt tribus uno pignora sexu,
  Flos geminus Melani germen, & Eunomia.
Hæc eadem & nobis maribus sunt pignora, nam quos
  Discernit sexus, consociat pietas.
Cum Patre Pauline pater æque Turcius iste est:
  Sed me ætas, soboles hunc facit esse patrem.
Diverso ex ævo nomen sociamur in unum,
  Et non ambo senes, sed tamen ambo pares.
Ergo cohors hæc tota simul tria nomina matres,
  Quatuor in natis, in patribus duo sunt.
Nam puer hinc Menali conjunx in corpore Christi,
  Cui Deus a pinu nomen habere dedit.
Natus ut æternæ vitæ puer arbore ab illa
  Susciperet nomen, quæ sine fine viret.
Pinus enim semper florente cacumine perstans
  Semper amans celsis alta comare jugis.
Non mutat speciem cum tempore, namque sub æstu
  Et nive par sibimet stat viridante coma.
Fertilis & fructu validæ nucis intus ad escam
  Lac tenerum crispo tegmine mater habet.
Pinguis odoratum desudat tæda liquorem,
  Ut nec in ipso arbor robore sit sterilis.
Hæc igitur typus est æterni corporis arbor,
  Pulcra, ferax, vivax, ardua, odora, virens.
Istius instar erit Domino puer iste beatus
  Arboris, ut maneat gratia perpes ei.
Jamque Deo plantatus agit, sanctoque profectu
  Fructiferum adtollit pinus ut alta caput.
Eminet hic proprio mihi filius in grege primus,
  Ast aliud mihi par lumen in Asterio est.
Quem simul unanimes vera pietate parentes
  Infantem Christo constituere sacrum.
Ut tamquam Samuel primis signatus ab annis
  Cresceret in Sanctis votus alente Deo.
Prima parens Christi sub nomine murmura solvit,
  Et Domini nomen prima loquela fuit.
Jamque parente Deo regnis cælestibus ortus
  Sidereo pariter nomine, & ore micat.
Hunc puerum, & fratrem fecit pia gratia patri,
  Nam pariter sancto flumine sunt geniti.
Quos natura gradu diviserat, hos Deus almo
  Munere germanos in sua regna vehet.
Ergo novem cuncti socia cum prole parentes,
  Pectore concordi simus ut una chelys.
Omnes ex nobis citharam faciamus in unum,
  Carmen diversis compositam fidibus.
Æmilius veniat decimus. tunc denique pleno
  Concinet in nobis mystica lex numero.
Hoc etenim numeri in capite, in testudine pacis
  Viva salutiferum chorda loquetur opus.
Huic citharæ plectrum Felix erit. hoc decachordam
  Christus ovans citharam pectine percutiet.
Quæ cithara in nobis Christo modulante sonabit
  Plenam perfectis sensibus armoniam.
Sic pax nostra Deo totis sit consona fibris,
  Simus ut uniti corpore, mente, fide.
Talis enim citharam sanctis homo legibus implet
  Omnibus ad vitam compositus numeris.

Cujus

Cujus vita ſacræ concordat ad omnia legi.
Omnis enim inrupto ſtamine chorda canet.
Nunc ad te, Venerande Parens, æterne Patrone,
Suſceptor meus, & Chriſto cariſſime Felix,
Gratificas verſo referam ſermone loquelas.
Multa mihi variis tribuiſti munera donis;
Omnia, præſentis vitæ rem ſpemque futuræ
Quæ pariunt, tibi me memini debere, cui me
Mancipium primis donavit Chriſtus ab annis.
Si mihi flumineis facundia curreret undis,
Oraque mille forent centenis perſona linguis,
Forte nec his opibus conlato fonte referius
Omnia Felicis percurrere munera poſſem,
Quanta ſuo Dominus donavit Chriſtus amico,
Et mihi Confeſſor famulo transfudit alumno.
Quæ quibus anteferam donis diverſa, ſed æquie
Grandia ponderibus concurrunt multa, nec ex his
Quid potius memorare legam, diſcernere poſſim.
Judicii facilis diſcrimen copia turbat.
Si prima repetens ab origine cuncta revolvam,
Quæ pietate pari vario mihi præſtitit ævo,
Ante queam capitis proprii numerare capillos,
Quam tua circa me, Felix bone, dona referre.
Tu mihi cæleſtum, ſi poſſem adtingere, rerum
Prima ſalutiferis jeciſti ſemina cauſis.
Nam puer occiduis Gallorum advectus ab oris,
Ut primum tetigi trepido tua limina greſſu,
Admiranda videns operum documenta ſacrorum
Pro foribus fervere tuis, ubi corpore humato
Clauderis, & meritis late diffunderis altis,
Toto corde Fidem divini nominis hauſi,
Inque tuo gaudens adamavi lumine Chriſtum.
Te duce faſcigerum geſſi primævus honorem,
Teque meam moderante manum, ſervante ſalutem
Purus ab humani ſanguis diſcrimine manſi.
Tunc etiam primæ . . . libamina barbæ
Ante tuum ſolium, quaſi te carpente, totondi.
Jam tunc præmiſſo per honorem pignore ſedis
Campanis metanda locis habitacula fixi,
Te fundante tui ventura cubilia ſervi.
Cum tacita inſpirans curam mihi mente juberes
Muniri, ſternique viam ad tua tecta ferentem,
Adtiguumque tuis longo conſurgere tractu
Culminibus tegimen, ſub quo prior uſus egentum
Incoluit, poſt hæc geminato tegmine crevit
Structa domus, noſtris quæ nunc manet hoſpita cellis,
Subdita pauperibus famulatur porticus ægrie,
Quæ nos impoſitis ſuper addita tecta colentes
Suſtinet hoſpitiis, inopumque ſalubria præſtat
Vulneribus noſtris conſortia ſede ſub una;
Commoda præſtemus nobis ut amica viciſſim,
Fundamenta illi confirment noſtra precantes,
Nos fraterna inopum foveamus corpora tectis.
Ergo ubi bis terno ditionis faſce levatus
Depoſui nulla maculatam cæde ſecurim,
Te revocante ſoli quondam genitalis ad oram
Sollicitæ matri ſum redditus. inde propinquos
Trans juga Pyrenes adii peregrinus Iberos.
Illic me thalamis humana lege jugari
Paſſus es, ut vitam commercarere duorum,
Perque jugum carnis duplicata ſalus animarum
Dilatam unius poſſet penſare ſalutem.
Ex illo quamvis alio mihi tramite vita
Curreret, atque alio colerem procul abſitus orbe,
Qua maris Oceani circumſonat undiſonus æſtus,
Galla mente tamen numquam divulſus ab iſta
Sede fui, ſemperque ſinu Felicis inhæſi,
Inque vicem ſenſi Felicem adiſtere noſtris
Rebus in omne bonum, per cuncta domique, foriſque
Conficienda. mihi res & defenſio rerum
Unus erat Felix placato numine Chriſti,
Semper & avertens averſa, & proſpera præſtans.
Tu Felix ſemper felix mihi, ne miſer eſſem
Perpetuo pater, & cuſtos pietate fuiſti.
Cumque laborarem germani ſanguine cæſi,
Et conſanguineum pareret fraterna periclum
Cauſa mihi, cenſumque meum jam rector adiiſſet,
Tu mea colla, pater, gladio, patrimonia Fiſco
Eximis, & Chriſto Domino mea, meque reſervas.
Nam quo conſilio rebus capitique meo tunc
Chriſtus opem tulerit, Felicis cura potenter
Adfuerit, docuit rerum poſt exitus ingens,
Quo mutata mea eſt ſors & ſententia vitæ,
Abjurante Fide mundum, patriamque, domumque
Prodita diverſis egit commercia terris,
Portandamque crucem diſtractis omnibus emit.
Res igitur terræ regni cæleſtis emit ſpem,
Spes etenim Fidei carnis re fortior. hæc ſpe
Perpetuam, quæ nixa Deo eſt, rem parturit; at res
Carnea cæleſtem perimit ſpem, quæ tamen, & rem
Si ſuperet vincente Fide, non protinus aufert,
Sed bene mutatam divino jure reformat
De fragili æternam referens, terriſque remotam
In Cælis ſtatuens, ubi fidus credita cuſtos
Chriſtus habet, neque tantum iſto, quo ſumpſerit iſtinc,
Depoſitum numero ſervat, ſed multiplicato,
His, qui crediderint, commiſſa talenta rependet
Fœnore, ſeque credentibus efficiet rem;
Et quæ res hac re poterit pretioſior eſſe?
Si totus mundus mihi res privata fuiſſet,
Num potior Domino foret hæc poſſeſſio Chriſto?
Et quis me tantæ vel ſpe modo poſſeſſorem
Præſtitit eſſe rei? quis me rem compulit iſtam
Spernere pro Chriſto, ut Chriſtum mihi verteret in rem?
Quis niſi tu ſemper mea magna potentia, Felix,
Peccatis inimice meis, & amice ſaluti?
Tu mihi mutaſti patriam meliore paratu,
Te mihi pro patria reddens. tu nos de labe caduci
Sanguinis exemptos terræ genitalis ab ora
Ad genus emigrare tuum, & cæleſtia magnis
Feciſti ſperare animis. tu ſtemmata noſtra
Mutans de pravis mortalibus inter amicos
Cæleſtis Domini, et libro ſignata perenni
Nomina tranſlato mortalis originis ortu
Deleri facies morti, tranſcripta ſaluti.
Quid ſimile his habui, cum dicerer eſſe Senator,
Qualia nunc iſtic habeo, cum dicor egenus?
Ecce mihi per tot Benedicti Martyris aulas
Et ſpatiis amplas, & culminibus ſublimes,
Et tecavis alte laquearibus ambitioſas,
Inriguas & aquis, & porticibus redimitas,
Undique, ubique ſimul, quodcumque per iſta Beato
Nomine Felicis colitur, celebratur, habetur,
Omnibus in ſpatiis domus eſt mea. nec locus ullus
Ædibus illius conjunctus, & inſitus extat,
Qui mihi non quaſi res pateat mea. ſed quid in iſto
Munere me jactem, ſi rem Felicis amati
Viſibili lepidum tecto vernacolus hoſpes
Poſſideam, quanto plus eſt mihi, quod mihi Felix
Ipſe Dei dono domus eſt, in quo mea vivat
Vita, domum nullis lapſuram poſſidet annis?
Nam quo Felicis domus & mea ſit domus, ipſo

Permittente sui licitas mihi juris habenas,
His etiam probat officiis audacia nostra,
Hospita quod socios in tecta recepimus, & nunc
Osones jure pari Felicis jura tenemus,
Felicisque Patris gremio conjuncta fovemur
Pignore, quæ nostis, quos cernitis, & modo in ipsis
Felicis tectis mecum metata tuentes
Hospitia, oblitos veterum præcelsa domorum
Culmina, & angustis vicino Martyre cellis
Tutius in parvo spreta ambitione manentes.
Christus enim juxta est modicis, avertitur altis,
Pauperis & tuguri magis arcta tigilla frequentat,
Quam præcelsa superbarum fastigia rerum.
Ergo ut componam, quæ nunc colo, tecta relatis
Culminibus, quæ nunc habeo, aut habuisse recordor,
Si placet, arbitriis sibimet componite justis.
Quæ tam pulchra domus? quis ager tam fertilis? aut quid
In re mortali fuerit mihi, quam modo in isto
Paupere contribuit Christus, per quem mihi abundat
Dives inexhausto reditu possessio Felix?
Ut vero ex veteri relegam mea prædia censu,
Quidquid erat magnum quondam mihi qualibet in re,
Terra erat, & vacuæ species ventosa figuræ,
Sive aurum, gemmæque forent, erat illa supellex
Vile bonis pretium, pretiosum virus avaris.
At modo cassus opum, nec opum, sed verius expers
Damnatorum onerum, secura sibet habendi
Paupertate fruor, nec habent inimica sequentum
Vincula, quo teneant nudum. facile levis exit
Corpore, quem nullis suffocat amoribus illex
Per varias species mundi fallentis imago.
O veneranda mihi, & toto pretiosior orbe
Pauperies Christi thesauro cælite ditas,
Quos spolias opibus, terræ quasi rudere purgas,
Destruis in nobis terrena, æterna vicissim
Construis in pretium vitæ; dispendia terræ
Vertis vere novo, versa vice detrimenti,
Ut lucri nobis servata pecunia damnum
Non servata lucrum faciat, sed more sinistro
Fusa eadem damno est. nec enim sine nomine Christi
Præceproque cuiquam sua fundere prodest;
Nam vere pereunt vitiis impensa profanis.
Luxus, & ambitio magno discrimine morbi
Crimen avaritiæ pensant, quia par in utroque
Causa subest mortis, quam sic maculosa bibido
Perficit, & rerum mundi malesuada cupido.
His me divitiis inopem cupis, optime Felix,
Ut facias vitæ locupletem, & paupere cultu
Exortem reddas mortis sine fine luendæ
Divitibus mundi, quibus auri lerifer usus
Parturit æternos sociis cum vermibus ignes.
Non solis tibi nos junctis vis degere tectis,
Quos & in æternæ tibimet consortia vitæ
Enutrire paras, & ad illam ducere formam,
Quam tu sub Domini perfectus imagine Christi
Gessisti in terris homo quondam ex divite pauper.
Nam cui paupertas tua, quam pro nomine sancto
Proscriptis opibus gaudens confessor adisti,
Ignorata manet, qua præditus usque senectam
Conducto felix coluisti semper in horto?
Propterea similes tibi niteris efficere omnes
Paupertate pia, quos suscipis hospite tecto;
Dissimilis nec enim tibi posset forma coire.
Quantum etenim discors agno lupus, & tenebris lux,
Tantum dispescunt via divitis, & via Christi.
Nam via lata patet, quæ prono lubrica clivo
Vergit in Infernum, qua dites urget avaros
Molibus impulsos propriis in Tartara ferri.
At via, quæ Christi est, quæ Confessoribus almis
Martyribusque patet, paucis iter ardua pandit.
Non capit ergo via hæc fulcos, excludit onustos.
Propterea famulum, sectatoremque Beati
Martyris adstringi decet, exutumque molestis
Compedibus tenuem de paupertate salubri,
Atque levem fieri, ut portam penetrare per artam
Possit, & excelsum Domini conscendere montem.
Sed quid ego imprudens discernere pondera rerum?
Pro magis hæc ego pono tuis, Pater Optime, donis,
Quamlibet hæc quoque sint mihi gaudia, parva tamen sunt,
Si potiora loquar. quota portio namque tuorum est
Erga nos operum reputatio muneris hujus,
Quod terram hospitio dederis, habitandaque tecta
Condere præstiteris, cum tu, Pater, & tua nobis
Viscera præbueris? nam quid nisi viscera nobis
Intima promsisti, quibus interiora sepulcri,
Sancte, tui excitis ab operto pulvere causis
Pandere dignatus speciali nos tibi amore
Insertos tanto voluisti prodere signo,
Ut tacitam, & fixam per tot retro secula sedem
Corporis, Alme, tui subito existente favilla
Pulveris in nostro servari tempore velles?
Ergo illas Felicis opes in laudibus ejus
Transcursu properante legam, quasi dona minora,
Multa suo nobis quæ jam gremio suscepti
Sedulus adtribuit, neque parcet prodigus in nos
Jugiter affluere innumeris ope divite donis,
Non ea suppeditans tantum, quibus indiget usus
Corporis, illa etiam, quibus & nunc gratia nobis
Quæritur, & post nos retinetur nomen honoris,
Addidit, ut tantis numquam retro condita seclis
Nostro opere extructas adcrescere, vel renovari
Porticibus, domibusque suas permitteret aulas.
Ille etiam proprii nobis secreta sepulcri
Sancta revelavit. paucis venerabile munus
Eloquar, ut magnæ pietatis luceat instar,
Qua nos indignos tanto dignatus amore est,
Ut prope ad arcanum permittens nostra verendum
Lumina ceu propriis sua proderet ossa medullis.
Ergo suam toto vobis loquar ordine causam,
Qua tribuit vicina suis nos cernere membris,
Atque ipsam positi contingere corporis arcam.
Nota loci facies cunctis manet, ut super ipsum
Martyris adstrusi solium, claudente sepulcri
Cancello latus in medio, sit pagina quædam
Marmoris adfixo argenti vestita metallo.
Ista superficies tabulæ gemino patet ore
Præbens infusæ subjecta foramina nardo,
Quæ cineris sancti veniens a sede reposta
Sanctificat medicans arcana spiritus aura.
Hæc subito infusos solito sibi more liquores
Pocula de tumulo terra subeunte biberunt,
Quique loco dederant nardum exhaurire parantes,
Ut sibi jam ferrent, mira novitate repletis
Pro nardo jaculis cumulum erumpentis arenæ
Inveniunt, pavidique manus cum pulvere multo
Faucibus a tumuli retrahunt. nova res movet omnes,
Et studium accendit subiti disquirere causam
Prodigii. placet ergo diem condicere certam,
Scrutari & penitam submoto marmore sedem.
Hoc etenim, fateor, nimis anxia cura timebat,
Ne quid forte pio de corpore pulvis haberet,
Quem manus e tumulo per aperta foramina promptum
Hause-

Hauserat, & varia concretum sorde ferebat
Cum officulis simul, & testis cum rudere mixtis.
Inde metus hominum per mutua verba putabant,
Ne forsasse sacram sancta de carne favillam
Bestiola occultis aliqua interclusa cavernis
Altius exputet, sicut deserta per agros
Monstra solent terram rostris fodere intus acutis,
Et foveas circum cumulos effundere nigros;
Sic & ab interno sancti Felicis operto,
Quo magis hoc mirum foret, intervalla dierum
Fecit congestæ miranda eruptio terræ.
Ergo die placita multis opus utile rebus
Arripitur. cunctos transmittit Episcopus ad nos
Presbyteros. his fabra manus spectantibus instat
Jussa Sacerdotum facere. est primus labor illis
Cancellos removere loco, curaque sequenti
Hærentes tabulas resolutis tollere clavis.
Verum ubi depressam sub tegmine marmoris arcam
Vidimus intrepta solil compage manentem,
Tunc secura fides dubio de corde periclum
Erroris pepulit, cum tactu oculoque probarit,
Incolumi solio numquam rimante sepulcro,
Undique vallatum valido munimine corpus
Martyris emeriti nullis patuisse piaclis,
Et dignum retinere suæ pia carnis honorem
Ossa, quibus sanctus numquam desistit adesse
Spiritus, onde piis stat gratia vera sepulcris,
Quæ probet in Christo functos sine morte sepultos
Ad tempus placido sopiri corpora somno.
Ergo reformato Felicis honore sepulcri
Omnia sollicite munita relinquimus, ut jam
Usque diem Domini, quo debita principe Christo
Excitis pariter tadiabit gloria sanctis,
Inconcussa suo requiescant ossa cubili,
Quæque animam sanctam manet in regione superna
Pax, eadem in terra teneat venerabile corpus.
Quid superest quod adhuc referam? quasi vero vel ipsa,
Quæ cecini, digne ediderim, vel cuncta profusi
Munera retulerim pleno sermone patroni?
Multa latent, numero memori tamen omnia nobis
Pectore fixa sedent, & plurima jam memorata,
Plura etiam memoranda manent; sed maxima multis
Excerpenda monet moderandi regula libri.
Omnibus extructis operum, quæ stare videntur
Diversis extare modis excelsa per aulas,
Et per vestibula extentis circumdata late
Porticibus, solum simul omnia munus aquarum
Tecta videbantur mæstis orare colonis.
Ipsum etiam, fateor, querula jam voce solebam
Felicem incusare meum, quasi segniter istis
Instaret votis, quod aquæ consortia nobis
Tam longum socia pateretur ab orbe negari.
Verum inconsulta properantes mente trahebat
Consilio potiore moras in tempora nectens
Congrua, sic etenim justa ratione petebat
Ordo operum, prior esset ut his perfectio cœptis,
Quæ circa Sanctas venerandi martyris aulas
Sedula multijugo molimine cura parabat,
Cumque manum summam factis divina dedisset
Gratia, tunc pleno finitis ordine votis
Condita perductus rivaret in atria fontes,
Denique ut impleto stetit hic opus omne paratu,
Non extincta diu nostri sitis arida voti,
Moxque volente Deo populi prius aspera corda
Consensum facilem proclivi corde dedere.
Dicam igitur modo munus aquæ. da nunc mihi, Felix,
A Domino exorans verbo mihi currere verbum
Tam facili eloquio, quam largo flumine fontes
In tua vestibula, atque domos manare dedisti,
Omnia, quæ nobis te suffragante benignus
Contribuit Dominus, tali decoravit, & auxit
Munere, quo fontes sitientibus intulit arvis.
Illa pio rursus petra Christus ab ubere fluxit,
Antiquæ referens donum pietatis, ut omnem
Insolito siccam prius inroraret arenam,
Et terram sine aqua subitis manare fluentis
Efficeret, sanctasque sui Felicis in aulas,
Hospitibus populis diversa gente coactis,
Per puteos simul, atque lacus, conchasque capaces
Largiter infusis nova currere pocula rivis.
Quis mea te fons summa daret deserta rigare,
Pumiceomque mei cordis perrumpere saxum,
Exque petra fundare domum, & de re bibere undam,
Quæ pateret vivam mihi sicco in pectore venam
Æternum salientis aquæ? sed & hæc mihi gutta
Eloquii tenuis, quo te loquar, inde profecto
Ducitur, unde etiam fluviis exundat origo.
Nam quis vel modico te summa potentia summi
Christe Patris fari sine te queat? ipse tuus te
Inspirat Christus dici quo lumine lumen
Et Patris & nati par cernimus, ut duce sancto
Adspirante Deum fateamur cum Patre Christum.
Sed quia dum vivi fontis gero nomen in ore,
Gutta meum stillavit in os de flumine verbi.
Forte aliquem referent ex hinc mea labra saporem,
Et nunc munus aquæ non siccis faucibus arens
Lingua, sed uberibus, vel ut humefacta coquetur.
Omnibus instructis operum, quæ multa videntur,
Postulat iste locus devotæ nomen Abellæ
Indere versiculis, nam digna videtur honore
Nominis hujus, ut in laudem Felicis & ipsa
Laudetur, quia pro Felicis honore laborem
Sponte sibi sumpsit, quod desudare sub æstu
Rupibus ebruptis requiem, pretiumque putavit.
Parva quidem hæc muris, sed sancto magna feretro
Urbs operæ hæc nostræ hinc sex millibus absita Nolæ
Altijugos montes interjacet, ex quibus ortas
Cominus haurit aquas & in unam suscipit arcam,
Unde per infertos calices sibi prime fluentum
Vindicat, & reliquo Nolanam profluit urbem
Flumine, multa rigans & in agris prædia passim.
Sed redeam ad grates operis pro munere habendas;
Namque operas ad aquæductum, quem longa vetustas
Ruperat, ad sua vasa iterum formasque vocandum
Præbuit obertim gratas operas. locus altis
Infertus scopulis nullo æque calle viarum
Jumentis etiam penetrabilis esse negabat;
Unde etiam mercede manum reperire paratam
Difficile immensi faciebant ardua montis;
Quo major mercedis honor locupletat Abellam,
Quod prompte famulata sacro Felicis honori
Effusa pietate manus impendit inemptas.
Cernere erat trepidas tota de plebe catervas
Ordinis, & populi simul una mente coactas
Mane novo excitos ad opus concurrere lætos,
Certatimque alacres in summa cacumina ferri,
Et sub fasce gravi cophini cervice subacta,
Cæmentisque simul, dumosa per ardua vectos
Sole sub ardenti crebros iterare recursus,
Et tota, quam longa dies æstare moratur,
Tendere ab Aurora feras in Vesperis horas,
Pervigilesque animis, modica vix nocte refectis

Corpo-

Corporibus, rursum ante diem fabrilia ad arma
Surgere, nec sentire Deo vegetente laborem.
Denique sic operis processit gratia magni,
Ut tempquam ludo paucis opus omne diebus
Sumeret explicito perfecto munere finem,
Formaque longinquis a montibus aggeris, arcto
Quæ fuerat longe prius interrupta veterno,
Undique fonticulis diversa ex rupe receptis
Collectam revocaret aquam sitientibus olim
Urbibus, & pleno per millia multa viarum
Tramite formarum, & nostri Felicis inundans
Læta novum calicem fluvio superante repleret,
Et quod divini documentum muneris egit,
Largior æstivis huc mensibus unda cucurrit,
Quam prius hybernis ex imbribus ire solebat.
Hic ego te modo jure ream, mea Nola, patrono
Communi statuam, & blandæ pietatis ab ira
Mente manens placida motum simulabo patronum,
Filiolam increpitans veteris sub voce querelæ.
Nam mihi, Nola, tui consortia justa petenti
Fontis eo turbata metu quasi dura negabas
Hospitium communis aquæ, divinaque jura
Respicere oblita, humanis mea vota putabas
Viribus, & mihi te Felicem oblita daturam
Credebas, ac, si tribuisses, mox tibi siccam
Subducto patriam potu fore mæsta gemebas,
Idque etiam motu damnabas sæpe tumultu,
Nescia divinis opibus promptos fore fontes,
Sicut & experta es. nam mox Deus ipse Creator
Arguit ignavas Christo diffidere mentes,
Cum tibi post placitam pacem ut jam fluminis usum
Felici consorte pie partita teneres;
Quo magis exsuperante tuam bonitate querelam
Argueret. non, ut metuebas, ille sitire
Divisa te fecit aqua, sed ut auctor, & altor
Rerum hominumque simul, qui condidit omnia verbo,
Ostendit tibi rem esse suam, quam tu ejus amico
Ut propriam Domino rerum diffisa negabas.
Vidisti certe (nam te res ipsa fateri
Compulit) æterni sublimia jura parentis,
Cis potens,...... meritum cum larga sub æstu
Efflueret, damnoque pio, quo Martyris aulis
Tradideras partem, subitos crevisse meatus,
Laxatoque suis iu faucibus ubere fontis
Iussa fluenta tibi cum fœnore reddita multo
Mœnibus influxisse tuis, & tempore iu ipso,
Quo totiens undæ possessor egere solebas
In multum referente Deo quod sumpserat a te,
Fluxit abunda tuis aqua potibus, atque lavacris,
Quodnam igitur tanto pro munere munus, Abella
Pauper opum, referam tibi? saltem carmine nostro
Obsequium nomenque tuum dum prædico signans,
Hoc pensabo tibi pretium mercedis honore,
Felicis sancti scribaris ut addita semper
Laudibus, & tanti memoreris alumna patroni,
Cujus donorum tibi portio maxima facta est.
Nunc tuus iste labor, quo te Felicis adegit
Spiritus, ut tota tibi plebe vel ordine concors
Adgredereris opus magno sudore parandum,
Tempore & æstivo durum duplicante laborem,
Molis ut antiquæ per iniqua cacumina formam
Præteritis notam seclis, jam vero sine usu
Deficientis aquæ, superatis undique multa
Congetie silvis, inter juga vasta latentem
Exuis aggeribus densis, oblitaque dudum
Munia restituis, sparsasque per avia venas,
Pumiceis alte quæ sorbebantur arenis,
Colligis, & sua quamque sequi vestigia rursus
Cogis aquam, & reducem formæ matricis in ora
Invehis, & dudum vacuos cessante meatu
Exundare facis ductu remeante canales,
Atque diu querulam subductis fontibus urbem
Jam desperato perfundis flumine Nolam,
Quæ fruitur Felicis aquis (quia copia non est
Hæc ipsi sua nunc urbi, quam nuper adepta est
Felicis studio) modicæ pro munere guttæ
Ex ope divina largis ditata fluentis.
Ergo & tu mecum parvam quasi mater Abellam
Nola fove, quoniam, ut cognoscis, & ipsa tuarum,
Filia cum tua sit, tamen est tibi mater aquarum,
Cujus ab indigenis tibi montibus effluet omnis
Copia, quæ fueras felicibus ante superba,
Et qua post studio meliore ministra fuisti.
Gaude igitur, mea Nola, tibi, & gratare profusis
Viribus exultans Christo, qui te per amicum
Dilectumque suum Felicem finxit, & auxit
Natura famulante tuum manus alta decorem.
Cerne tuam faciem, qua, nunc nova prænituisti,
Ut noscas, dederisne aliquid Felicie honori,
An magis a Felice Dei cumulata colaris:
Asper ubi nudis arebat calculus arvis,
Nunc mutata viret madefactis gratia glebis.
Non istos tantum fontes tibi, Nola, profudit
Felicis merito tibi dives gratia Christi,
Cælifluos etiam fontes huc ad tua duxit
Mœnia, Felicisque sinu gaudente locatos
Diffluere in multas effusis amnibus urbes
Urbe tua jussit. famulos Christi loquor istos,
Par inlustre Deo, par nobile nomine Christi
Albina cum matre tuis modo finibus ortos,
Pignora cunctorum Sanctorum, & gaudia Cæli,
Piniadæ Melani cum fœdere par benedictum.
Hos Deus, & natos Felicis, & ubera fecit,
Ubera Divinæ bonitatis proflua lacte,
E quibus omnis inops alimenta fluentia sumit,
Omnis item dives documenta salubria sumit.
Hi sunt ecce pio Christi de flumine fontes,
Qui non visibili per terram gurgite manant,
De viva miserantis aqua pietatis abundant.
Hos tu Christe tibi præsta ubertate perenni
Scaturire tui Felicis in ubere fontes,
Et numquam has ullo tenuari sidere venas.
Iusfue pectoribus semper tibi Christe dicatis,
Felicique tuo de peccatoribus ipsi
Mandetis tribue, ut numquam pietas tua nostris
Visceribus fontem hujus opis subducat, & ipse
Fons a fonte tuo Felix nos largus inundet,
Semper ut in nobis saliat, Rex Christe, tuus fons,
Et nos de miseris, & egenis forte tui jam
Nominis obtineat felices vivere Felix.

POEMA XXIX.

DE NOL. BASILICA S. FELICIS A SE AUCTA

PArvus erat locus ante, Sacris angustus agendis;
Supplicibusque negens pandere posse manus;
Nunc populo spetiosa Sacris altaria præbet
Officiis medii martyris in gremio.

Cun-

Cuncta Deo renovata placent, novat omnia semper
Christus, & in cumulum luminis amplificat.
Sic & dilecti solium Felicis honorans,
Et splendore simul protulit & spatio.

POEMA XXX.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN XIV.

FRAGMENTA.

De Sanctorum reliquiis per orbem diffusis.

Sidera si Cælo, si possunt gramina terris
Desore, mella favis, aqua fontibus, uberibus lac;
Sic poterunt linguis laudes cessare piorum,
In quibus & vitæ virtus, & gloria mortis
Ipse Deus; pro quo vitam voluere pacisci,
Et moriendo piam sancire fidem populorum
* * * * *

Horum de numero procerum Confessor in ista
Urbe datus Felix longe lateque per orbem
Nominis emicuit titulo: sed Nola sepulti
Facta domus, tamquam proprio sibi fidere plaudit.
Omnis enim, quacumque manet mandatus in ora
Martyr, stella loci simul, & medicina colentum est.
Namque tenebrosum veteri caligine mundum,
Languentesque animas miseratus in orbe creator,
Sic sua dispofuit terris monimenta piorum,
Sparsit ut astrorum nocturno lumina Cælo,
* * * *

Hoc igitur nobis cupiens avertere morbos
Omnimedens Dominus sanctos mortalibus ægris
Per varias gentes medicos pietate salubri
Edidit: utque suam divina potentia curam
Clarius exereret, potioribus intulit illos
Urbibus: & quosdam licet oppida parva retentent
Martyres, ad proceres Deus ipsos mœnibus amplis
Intulit: & paucas functos divisit in oras,
Quos tamen ante obitum toto dedit orbe magistros.
Inde Petrum & Paulum Romana fixit in urbe,
Principibus quoniam medicis caput orbis egebat.
* * * *

Sic Deus & reliquis tribuens pia munera terris,
Sparsit ubique loci magnas sua membra per urbes.
Sic dedit Andream Patris, Ephesoque Joannem,
Ut simul Europam atque Asiam curaret in illis,
Discuteretque graves per lumina tanta tenebras.
Parthia Matthæum complectitur, India Thomam:
Lebbæum Libyes, Phryges accepere Philippum:
Creta Titum sibi sumpsit, & Antiochia & Ostia Lucam:
Marcus Alexandria tibi datus, ut bove pulso,
* * * *

Nam Constantinus proprii dum conderet urbem
Nominis, & primus Romano in nomine tegum
Christicolam gereret, divinum mente recepit
Consilium, ut quoniam Romanæ mœnibus urbis
Æmula magnificis strueret tunc mœnia cœptis,
His quoque Romuleam sequeretur doribus urbem;
Ut sua Apostolicis muniret mœnia lætus
Corporibus: tunc Andream devexit Achivis,
Timotheumque Asia. geminis ita turribus extat
Constantinopolis magnæ caput æmula Romæ:
Verius hoc similis Romanis culmine muris

Quod Petrum Paulumque pari Deus ambitione
Compensavit ei, meruit quia sumere Pauli
Discipulum cum fratre Petri. jam quanta per istam
Sanctorum per longa viam divortia terræ
Creverit utilitas ad nostræ munia vitæ,
Ipsa docent hodieque loca, in quibus illa beati
Rheda capax oneris posita statione resedit,
Omnibus in spatiis quacumque aut mansio sanctis
Corporibus, requiesve fuit vectantibus illos
Sacratos cineres, miris clamantia signis.
Nam divina manus medica virtute per omnes
Est illic operata vias, qua corpora sancta
Impressere sacro vestigia viva meatu.
Inde igitur suadente fide data copia fidis
Tunc comitum studiis, quædam ut sibi pignora vellent
Ossibus e sanctis meritum decerpere fructum:
Ut quasi mercedem officii, pretiumque laboris
Præsidia ad privata domum sibi quisque referret.
Ex illo sacri cineres, quasi semina vitæ
Diversis sunt sparsa locis: quaque ossa minuto
De modica sacri stipe corporis exiguus ros
Decidit, ingentes illic pia gratia fontes,
Et fluvios vitæ generavit gutta favillæ.
* * * *

At Carthago potens Cypriano Martyre gaudet,
Cujus & ore simul profusi & sanguine fontes
Fœcundaverunt Libyæ sitientis arenas.
* * a *

Nec minor occiduis effulsit gratia terris,
Ambrosius Latio, Vincentius extat Hiberis:
Gallia Martinum, Delphinum Aquitania sumsit.
Multaque præterea per easdem largitur oras
Semina Sanctorum positis diffusa sepulcris
Illustrant totum superis virtutibus orbem.
* * * *

Sic itaque & nostra hæc Christi miserantis amore
Felicis meruit muniri Nola sepulcro,
Purgarique simul: quia cæcis mixta ruinis
Orbis, & ipsa pari moriens in nocte jacebat.
* * * *

Personæ exululant pœnis qui numine falso
Dii fuerant; & qui mentito nomine vivos
Ante Dei cultum sibi nil cæleste videntes
Dediderant homines, hi nunc, ubi lumine Christi
Vera fides patuit, non possunt ferre sepultos.
* * * *

Alpha itidem mihi Christus, & ut qui summa supremis
Finibus excelsi pariter complexus & imi,
Victor & inferna & pariter cælestia cepit:
Effractisque Abyssis cælos penetravit apertos,
Victricem referens superata morte salutem.
Utque illum patriæ junxit victoria dextræ,
Vexillumque Crucis super omnia sidera fixit,
Corporeum statuit cælesti in sede tropæum.
* * * *

Nunc ad te, veneranda Dei crux, verto loquelas,
Gratantesque tua concludam laude profatus.
O Crux magna Dei pietas, Crux gloria Cæli,
Crux æterna salus hominum, Crux gloria Cæli,
O virtus justis, lumenque fidelibus: o Crux,
Quæ terris in carne Deum servire saluti
Inque Deo cælis hominem regnare dedisti!
Per te lux patuit veri, nox impia fugit.
Tu destruxisti credentibus eruta fana
Gentibus, humanæ concors tu fibula pacis,
Concilians hominem medii per fœdera Christi.

Facta

Facta hominis gradus es, quo possit in æthera ferri,
Esto columna piis tu semper & anchora nobis:
Ut bene nostra domus maneat, bene classis agatur,
In Cruce fixa fidem, vel de Cruce nacta coronam.

POEMA XXXI.

DE S. FELICE NATAL. CARM. XV.

FRAGMENTA.

De Gothorum exercitus cum suo rege interitu.

PLuribus hæc etenim censa est curata patronis,
Ut Romana salus, & publica vitæ maneret.
Hic Petrus, hic Paulus proceres, hic Martyres omnes;
Quos simul innumeros magnæ tenet ambitus urbis,
Quosque per innumeras diffuso limite gentes
Intra Romuleos veneratur Eclesia fines,
Sollicitas simul impensu duxere precatu
Excubias. Felix meus his, velut unus eorum,
In precibus pars magna fuit, sed summa petiti
Muneris ad cunctos, nulli privata refertur.

POEMA XXXII.

DE S. FELICE NAT. CARM. XVI.

FRAGMENTA.

S. Felici gratias refert maximas pro acceptis ejus interventu Dei donis & beneficiis.

NUnc ad te, venerande Pater æterne Patrone,
Susceptor meus, & Christo carissime Felix,
Gratificas versu referam sermone loquelas.
Multa mihi variis tribuisti munera donis.
Omnia, præsentis vitæ rem, spemque futuræ,
Quæ pariunt, tibi memini debere: cui me
Mancipium primis donavit Christus ab annis.
Si mihi fluminéis facundia curreret undis,
Oreque mille forent centenis persona linguis,
Forte nec bis opibus collato fonte refectus
Omnia Felicis percurrere munera possem,
Quente suo Dominus donavit Christus amico
Et mihi confessor famulo transmisit alumno:
* * * * *

Si prima repetens ab origine cuncta revolvam,
Quæ pietate pari vario mihi præstitit ævo,
Ante queam capitis proprii numerare capillos,
Quam tua circa me, Felix bene, dona referre.
* * * * *

Incolumi solio & numquam rimante sepulcro,
Undique vallatum solido munimine corpus
Martyris & meriti nullis patuisse piaclis:
Et dignum retinere suæ pia cernis honorem
Offe; quia Sanctis numquam desistit adesse
Spiritus; unde piis stat gratia viva sepulcris,
Quæ probat in Christo cunctos sine morte sepultos
Ad tempus placido sopiri corpora somno.

POEMA XXXIII.

DE S. FELICE NATAL. CARM. XVII.

FRAGMENTA.

Narrat S. Felicis miracula, quibus ægri sanantur, & corpora a dæmonibus obsessa liberantur.

VEr age carminibus: fluat articulata modestis
Vox muneris: ades, o dives mihi causa loquendi
Felix, & tacito mea corda illabere flatu.
Spiritus ore meo curret tuus; esto meis fons
Eloquiis: ego vera tuis ero fistula rivis,
Quos mihi præbueris divini a flumine verbi.
* * * * *

Surge igitur, blandoque meum spiramine pectus
Ingredere, o Felix Pater, & Domine, atque Petrone,
Tu domus & medicina mihi, & sapientia Felix,
Tu nunc obtusam mihi longa per otia mentem
Exacue, ignito vegetans mea lumine corda.
* * * * *

Sed mihi non isto fundendus in æquore sermo est,
Ut per Sanctorum merita eunt miracula curram,
Et quæ per Sanctos omnes ab origine rerum
Præstat agitque Deus, versu pertexere coner,
Quæ nec mens humana capit, nec lingua profari.
Et quid in hac mirum, si cherte volumine toto
Non capiat quæ nec mundus capit omnia totus?
Major enim mundi fatur; ipse Deus Rex
Qui terram Cælumque implet, quem non capit iste
Mundus, eum capiunt Sancti, non corporis amplo,
Sed pietate humiles, & mundo corde capaces
* * * * *

Nunc itaque ut divina mel bene gesta Patroni
Felicis referam, vel quæ mihi commoda vitæ
Contulerit, vel quæ multis ope cælite præstans,
Muneribus conferre piis non desinit umui
Pene die variis tribuens pia munera signis:
Christum laudari meritorum postulat ordo.
Non hominem, sed eum potius laudare videbor,
Quo Felix autore potens, venerabile nomen
Obtinet, & medicas dat opes; quibus ægra revisit
Corpora, captivasque animas vi Dæmonis atri
Absolvit superante Deo: nec in hac ope tantum
Munificus Felix operatur munere Christi,
Et de vipereo fortissimus hoste triumphat.

POEMA XXXIV.

DE S. FELICE NATAL. CARM. XVIII.

FRAGMENTA.

S. Felicis virtus in tumulo: frequens ad eum populi concursus.

ET licet a veteri tumulis ebsconditus ævo,
Qua mortalis erat, latuit telluris operto,
Viva tamen, vegetante Deo, membrisque superstes
Gratia divinum spirantia Martyris osse
Clerificat populis, merito vivente sepulti,
Et magni solium breve Confessoris edorat
Ingiter e variis congesta frequentia terris.

POE-

POEMA XXXV.

DE OBITU CELSI PUERI PANEGYRICUS

Pneumatium & Fidelem pueri Celsi Parentes consolatur de obitu filii.

ANte puer patribus claris, & nomine avito
Celsus erat, sed nunc celsus agit merito:
Quem Dominus tanto cumulavit munere Christus,
Ut rudis ille annis, & novus iret aquis,
Atque bis infantem spatio ævi, & fonte lavacri
Congeminata Deo gratia perveheret.
Heu! quid agam? dubia pendens pietate laboro,
Gratuler, an doleam? dignus utroque puer;
Cujus amor lacrimas, & amor mihi gaudia suadet,
Sed gaudere fides, flere jubet pietas.
Tam modicus patribus, tam dulci e pignore fructum
Deflco in exiguo temporis esse datum.
Rursus ut æternæ bona volvo perennia vitæ,
Quæ Deus in Cælo præparat innocuis,
Lætor obisse brevi functum mortalia secla,
Ut cito divinas perfrueretur opes.
Ne terrena diu contagia mixtus iniquis
Duceret in fragili corporis hospitio.
Sed nullo istius temeratus crimine mundi,
Dignius æternum tenderet ad Dominum.
Ergo Deo potius quam nobis debitus infans,
Verum & pro nobis ille Deo placitus.
Cœperat octavum producere parvulus annum,
Prima citis agitans tempora curriculis.
Jam puerile jugum, tenera cervice, ferebat
Grammatici duris subditus imperiis.
Quæque docebatur puer, admirante magistro,
Sorbebat docili nobilis ingenio.
Gaudebant trepido præsagi corde parentes,
Dum metuunt tanti muneris invidiam.
Nec mora longa fuit, placitam Deus æthere Christus
Arcessens merito sumsit honore animam.
Et rapuit terris subitum, quo dignior esset,
Associata piis vivere conciliis.
Causa fuit leti suffusus faucibus humor,
Quo gravis inflavit lactea colla tumor.
Inde repressus abit, sed lapsus ad intima fugit
Corporis, & vitam visceribus pepulit.
Terra suam partem tumulata carne recepit,
Spiritus Angelico vectus abit gremio.
Deserti vacuum funus duxere parentes
Fletibus, in culpam ne pietas veniat.
Impia nam pietas animam lugere beatam,
Gaudentemque Deo flere, nocens amor est.
Nonne patet quantum tali pietate trahatur
Peccatum? arguimur fraude tenere fidem;
Aut reprobare Dei leges errore rebelli,
Ni placeat nobis, quod placuit Domino.
Justius est istas hominum lugere tenebras,
Quas facimus nobis degeneres animæ,
Immemores primos cælestis imaginis ortus,
Quam revocat miserans ad sua regna Pater.
Cujus amore meos suscepit filius artus,
Virgine conceptus, Virgine natus homo,
Cuncta gerens hominem, cuncto & corpore in uno
Cunctorum Dominus suscipiens famulos.
Factus enim servi forma est, qui summus agebat,
Forma Dei regnans cum Patre Rege Deus.
Suscepit formam servi, culpamque peremit,
Qua pœnæ & mortis quondam homo servus erat.
Et libertati famulum sub imagine servi
Nostra caro effectus restituit Dominus.
Ut mihi per Christum cælestis imago rediret,
Qui cruce terrenum despoliavit Adam.
Carnem igitur mortemque meam meus ille creator
Pertulit, & carum morte redemit opus.
Multa mihi dederat prius & promissa salutis,
Et præcepta quibus per bona dirigerer.
At quia nec legis posito medicamine, primi
Inveterata patris vulnera dilueram,
Et neque præmissis divino ex ore prophetis
Expectare Dei munera crediderram,
Et genus humanum passim sine lege fidei
Desperata salus merserat in tenebras,
Regnabatque simul peccatum in corpore nostro,
Mors in peccato, Dæmon in interitu,
Captivumque hominem tristis metus, & miser error
Altius in mortem præcipitare dabant.
Interea pater ipse polo miseratus ab alto,
Errantum lapsus pestiferos hominum,
Serpentemque truci dominantem in morte cadentum
Non tulit, & natum misit ad omne bonum.
Paruit ille libens, Deus omnia cum Patre concors
Communem curans rem pietate pari.
Advenit, & fit homo, & mixtum perfectus utroque
Ostendit fragili carnis inesse Deum.
Utitur officiis hominis, sed & intus operti
Signa Dei medicis exerit imperiis.
Voce hominis divina docet, mortalia vere
Extra peccatum corporeus peragit.
Quippe sui rem tantum operis sibi reddere curans
Naturam venit sumere, non vitium.
Namque bonum natura hominem bonus ad bona fecit:
Mente sua lapsus se vitiavit homo.
Quare opifex hominum mortali corpore venit,
Non & mortali crimine factus homo.
Nam neque deleret culpas, nisi liber ab illis,
Nec laxare reos posset & ipse reus,
Nec peccatori mors cederet utpote vinctum
Peccati vinclis legitime retinens.
Jure igitur cessit rumpenti tartara Christo,
In quo quod posset nectere, non habuit;
Ipsaque judicii injusti rea facta vicissim,
Per scelus occiso jure subacta homini est.
Palluit invidia serpens, inferna reducto
Claustra homini, versa lege, reclusa videns.
Inque vicem vincla mortalem morte resolvi,
Excussumque sua surgere corpus humo.
Insuper & Cælos redivivum scandere cernens,
Dente truci frustra lividus infremuit.
Et modo tabescit, cum crebescente piorum
Agmine per Christum perditor ipse perit.
Ergo mei vitiosa animi sanavit, & ægra
Corporis excepit, matre homo, patre Deus.
Imbecilla quidem, sed naturalia carnis
Gessit, & affectus corporis exhibuit.
Sensibus humanis edit & bibit, & sua somno
Lumina declinat, lassat eundo viam.
Tamquam homo, defuncto lacrimas impendit amico,
Quem mox ipse Deus suscitat e tumulo.
„ Navigio vectatur homo, & Deus imperat austris,
„ Te virtute Dei permeat æquor homo.
„ Mente hominis trepidat vicinæ mortis ad horam,
„ Mente Dei novit tempus adesse necis.

„ In cruce fisus homo est Deus, e cruce terruit orbem,
„ Moriens homo, verum mors ipsa Deum patitur.
„ In cruce pendet homo, Deus e cruce crimina donat,
„ Et moriens vitam criminis interimit;
„ Proque reis habitus, pejorque latrone putatus,
„ Quem Judæa pio præposuit Domino,
„ Credenti donat regnum cæleste latroni,
„ Clausus adhuc terris jam Paradisum aperit.
„ Nos igitur firmare animos, attollere mentem,
„ Ignavosque decet trudere corde metus.
„ Pro quibus ecce animam posuit simul atque resumsit
Filius ille Dei, quo sata cuncta Deo.
De nostra victor Deus egit morte triumphum,
Et nostrum secum corpus in astra tulit.
Non sat habens, quod pro nobis mortalia cuncta
Hausit, ut auferret vulnera nostra suis.
Sed ne me dubiæ suspenderet anxia mentis
Cura, resurrexit corpore, quo cecidit.
Clara fides oculis patuit mortalibus, ipse
Post obitum visus, qualis & ante obitum.
Nam se discipulis dubitantibus obtulit ultro,
Rimandumque oculis præbuit & manibus.
Nec sine mente Dei dubitavit Apostolus olim,
Vivere post mortem nullus ut ambigeret.
Firmavit dubitando fidem: dum comminus anceps
Arguitur Thomas, omnis homo instruitur.
Cernere quod Thomas coram & palpare jubetur,
Constanter stabili credere disco fide:
Mortem hominum Criste Crucifixi morte subactam;
Spemque resurgendi corporibus positam;
Corporibus nostris, quia Christus victor in ista
Carne resurrexit, quam gero, qua morior.
Meque docet, pro me dubitantibus ingerit artus,
Et solidam carnem structa per ossa probat,
Insuper & lateris, manuum quoque vulnera monstrat,
Et dubium digitos bis jubet inserere.
„ Cerne, inquit, latus ecce meum, palmasque, pedesque,
„ Ecce crucis clavos, cuspidis ecce viam:
„ Ecce ipsam toto compagem corpore vivam
„ Stare patet nervis, ossibus, ore, cute.
Ergo tenete fidem, quam cernitis, insuper & quam
Tangitis, & dubios pellite corde animos.
Et testes tantæ cunctis estote salutis,
Cunctorumque hominum solvite corda metu.
Omnibus intereat mortis timor, & simul omnes
Ista resurgendi spes animet populos.
Credentum tamen ista salus, qui corde fideli
Suscipient, quæ vos lumine conspicitis.
Nam postquam victa gessi de morte triumphum,
„ Mors superata obiit, stat rediviva salus.
„ Vitam ex morte dedi, mortem moriendo subegi,
„ Et genus humanum sanguine restitui.
Peccatum carnis superans in carne, peremi
Materiam culpæ, justitiam peperi.
Corpore mors cecidit, surrexit corpore vita,
Qua prius occiderat, carne revixit homo.
Et nunc ecce meo redivivum in corpore portans,
Præfero victorem mortis & anguis Adam.
Quæ, rogo, sufficient nobis solatia, vel quæ
Sanabit fessos jam requies animos,
Si nec tanta potest ægris medicina mederi,
Quæ vitas obita morte redire docet?
Mœror abi, discede pavor, fuge culpa, ruit mors,
Vita resurrexit, Christus in astra vocat.
Morte mea functus, mihi mortuus, & mihi victor,
„ Ut mors peccati sit mihi vita Dei.
„ Denique servatum jam de cruce duxit aperto
Limite latronem, qua Paradisus adest,
Munere quo signum dedit & peccata piare,
Et nemoris vetiti vincere sepra fide.
Talibus exemplis, tanto sponsore salutis
Erectos lætis vertere mæsta decet.
Pellamus querulos ingrato corde dolores,
Et redeant tersis lumina pura oculis.
Credamus Christo, quod in ipso vidimus, iisdem
Nos, quibus occidimus, surgere corporibus,
Inde superfusa divini veste decoris,
Sumere mutatos Angelicam speciem.
Quod si tanta animis nox caligantibus obstat,
Et piger obtuso corpore sensus hebet,
Ut, quia corporeis oculis divina teguntur,
Nullam dicatis scripta tenere fidem.
Sed doceat Paulus, quia non æterna videntur,
Æterna humanis abdita sunt oculis.
Insipiens terrena vide, cælestia crede,
Obtuto mundum conspice, mente Deum.
Hinc pretiosa fides; nam sicut gratia jam non
Gratia, si meritis attribuatur, erit:
Sic & nulla fides, nisi quæ quod non videt, illud
Credit, & æternam spe duce rem sequitur.
Mortales miseri, querulum genus, impia tandem
Pectora mollitis mentibus exuite.
Heu! quonam, precor, usque gravi mendacia corde
Quæritis, & vani lubrica diligitis?
Commutate vias, disrumpite vincula mortis,
Et date prædulci libera colla jugo.
Sumite divinas pro libertate catenas,
Crimine quæ solvunt, & pietate ligant.
Qui sequeris tenebras, in aperto lucis oberras,
Et quia nocte vides, lumine cæcus agis.
Ergo oculos mentis Christo referemus, & aures;
Ut mens peccato clausa, Deo pateat.
Nam quæ corporeis sua jam promissa revelat,
Visibus & claris monstrat operta Deus,
Cuncta resurgendi faciem meditantur in omni
Corpore, & in terris germina, & astra polo.
Noctes atque dies, ortus obitusque vicissim
Alternant: morior nocte, resurgo die.
Dormio corporeæ sopitus imagine mortis,
Excitor a somno sicut ab interitu.
Quid sata, quid frondes nemorum, quid tempora? nempe
Legibus his obeunt omnia, vel redeunt.
Vere resurgentum cunctis nova rebus imago
Post hiemis mortem vivificata redit.
Quod semel est facturus homo, cui subdita mundi
Corpora, sub Cælo cuncta frequenter agunt.
Sed quærunt, quali reparetur mortuus omnis
Corpore, quove modo fiat homo ex cinere.
Si non sufficiunt sacris signata prophetis,
Muta fidem clamant, credite conspicuis.
Cernite nulla suis emergere semina campis,
Ni prius intereant labe soluta putri.
Nuda seris, vestita legis. jacis arida grana,
Atque eadem fructu multiplicata metis.
O perversa fides, & diffidentia nobis,
Credere nos terris & dubitare Deo!
Et certa nil terra fide spondere nec ausa,
Nec potuit, quia & sæpe fefellit eger,
Vix commissa sibi reddens sata: nec tamen illi
Credere deceptus spem segetis dubito;
Nec piget incertis certum sudare laborem
Frugibus, & nudo credere nuda solo.

Quod

Quod si terra potest corruptum reddere semen,
  (Quod tamen æterni lege facit Domini,)
Difficile Omnipotentis opus fore creditur, ut nos
  Ex nihilo factos, ex aliquo reparet.
Nullus eram & faciente Deo sum natus, ut essem,
  Nunc jam de proprio semine rursus ero.
Nam licet in tenuem redigantur & ossa favillam,
  Corporis integri semina pulvis habet:
Cumque etiam cineres vacuatis terre sepulcris
  Cognato immixtos cespite sorbuerit,
Tunc quoque corporeis hominum vanescere visos
  Luminibus, solidos continet Omnipotens;
Inque die magno, quæ nunc absumpta putamus
  Corpora, cernemus surgere tota Deo,
Nulla cui natura perit: quia quidquid ubique est,
  Omne Creatoris clauditur in gremio.
Quos aqua fluminibus, pelagoque, & piscibus haurit,
  Quos volucres, & quos diripuere feræ,
Cunctos terra Deo debet: quia quos aqua mersit
  Littore vel fundo, strata recepit humus.
Quæ licet una, tamen non uno sumta sepulcro,
  Sparsa locis laceri funeris ossa tegit.
Et quia consumtus simul & consumtor in uno
  Telluris gremio morte ferente cadunt;
Sive per egeriem, qua sese animalia purgant,
  Reddunt digestis membra vorata cibis:
Humanum corpus transfunditur ex alieno
  Corpore, nec perdit vim proprii generis.
Sed licet e membris in humum transmissa ferinis,
  Membra hominum vivo semine salva manent;
Et moriente fera, cui forte cadaveris esca
  Humani fuerit, dividitur ratio.
Namque animal rationis homo est, ideoque & in ipso
  Rex aliis præstet corpore corporibus.
Inde licet possit mutis animalibus idem
  Præda dari, tamen his sorte coire negat.
Sola resurgendi caro perceptura vigorem,
  Quæ rationalis vas animæ fuerit,
Ut reducem terris animam compage refecta,
  Jam non lapsuro tegmine suscipiat.
Et velut hic omni mens & caro jungitur actu,
  Sic & in æternam sint sociata diem,
Ut carpant socio gestorum præmia fructu,
  Consortes meriti luce, vel igne, loci.
Propterea, quamvis nos, & spirantia cuncta,
  Unam sortiti corpore materiem;
Non tamen in vacuum revocamur morte soluti,
  Exsortes animæ carnis ab occiduo:
Sed clangente tuba, reddentibus undique terris
  Nostra ex arcanis corpora seminibus,
Corpore, mente, anima, rursum in sua fœdera nexis,
  Integri Dominum sistimur ante Deum.
Si dubitas cineres in corpora posse recogi;
  Et fieri reduces in sua vasa animas;
„ Ezechiel tibi testis erit, cui prodita dudum
  „ Tota resurgendi per Dominum facies.
„ Illic aspicies toto vivescere campo
  „ Arentes veterum reliquias hominum.
„ Ossaque porrectum late dispersa per agrum,
  „Ultro ad compages currere jussa suos,
„ Atque medullatis penetralibus edere nervos,
  „ Moxque supernata ducere carne cutem,
„ Et dicto citius perfectis ordine membris,
  Pulvere de veteri stare novos homines.
Ac ne forte, quod est Sacri manifesta Prophetæ
  Visio, sopitis omnia vana putes;
Majorem super his & plenum suspice testem:
  Ipse Prophetarum non loquitur Dominus?
Vita ego sum, qui me credet, nec morte peremptus,
  Consorti mecum sorte beatus aget.
Denique quod verbo dixit, virtute probavit,
  Ipse suum revocans ex Abyssis hominem.
Tempore quamquam illo non tantum in corpore Christus
  Signa suo dederit, cum cruce victor obit.
Namque ut concussis patefecit tartara terris,
  Et vinctum inferno carcere solvit Adam;
„ Fissa resurgentes ruperunt saxa sepulcri,
  „ Et novus in sancta floruit urbe tholus.
Viderunt multi veterum renovata piorum
  Corpora, descensu vivificata Dei.
Tunc etiam refugo cæcatus lumine mundus,
  Æterna timuit nocte piare nefas.
Tunc & discusso nudata altaria velo
  Amisere sacri relligionem adyti;
Ut monstraretur vacuandum numine templum
  Et fore ab hostili sancta profana manu.
Quod duce Romano docuit post exitus ingens,
  Eversis templo, civibus, urbe, sacris.
Fas etenim, ut Judæa, cui sum hostia Christus
  Non erat, & per quam victima Christus erat,
Sede locoque simul veterum viduata sacrorum,
  Inficiata fidem, perderet omne sacrum.
Finis enim legis Christus: quia lege fideli
  Prædictus, legi lex veniendo fuit,
Præscribens veteri finem, legemque fidei,
  Legem perfectam gentibus instituens.
„ Unde, magister ait, vetera effluxere, peractis
  „ Temporibus, subeunt omnia ubique nova.
„ Jamque revelata facie speculamur apertum
  „ In Christo propriæ lucis honore Deum.
„ Et puto quod scissi in templo mysteria veli,
  Id quoque signarint, gratia quod tribuit.
Nam veluti rupto patuere sacraria velo,
  Sic reserat nobis legis operta fides.
„ Inde sub antiquo legitur velamine Moses
  Judæis nebula cordis opertus adhuc,
Quam de luminibus mentis mihi creditum aufert
  Christus, adumbratas discutiens species.
Seque docet prisca velatum legis in umbra,
  Jamque revelatum corporis in facie.
Qualem præmissi cecinerunt adfore vates;
  Qualis Apostolicis coram oculis patuit;
Qualem & Judæi non perspexere videntes,
  Mentibus obtusis impietate sua;
Et qualem, quamvis non visum in corpore nobis
  Credendo interno lumine conspicimus.
Nam quod veridici sese vidisse magistri
  Et palpasse docent, tango fide & video.
Et cunctis credendo, Peter, cognoscere Christum
  Impia cæcantem pectora perfidia,
Fundentemque suam per corda fidelia lucem,
  Ut placitas habitet, clarificetque animas.
Ergo mei fratres, mea cura, meum cor, in ista
  Mærentes animos lætificate fide.
Pellite tristitiam, dociles pietate fideli,
  Fidentesque Deo letitiam induite.
Illos infelix luctus docet, & dolor amens,
  Nulla quibus superest spes, quia nulla fides.
Heu mihi, quam stultum est oculis se credere vanis,
  Desperare Deo, fidere corporeis!
Illis internus stupor, insolabile pectus,
  Desertis vero sensibus, obsideat,

Quos infida Deo mens abdicat, & quibus exsors
  A Christo infernas sors cadit in tenebras.
Nobis ore Dei solator Apostolus adsit,
  Nos Evangelio Christus amans doceat;
Nos exempla patrum simul & præconia vatum,
  Nos liber historiæ firmet Apostolicæ,
In qua corporeum remeare ad sidera Christum
  Cernimus, & gremio nubis in astra vehi,
Et talem Cælis reducem sperare jubemur,
  Ad Cælos qualem vidimus ire Patri.
Hujus in adventum modo pendent omnia rerum,
  Omnis in hunc regem spesque, fidesque inhiat.
Jamque propinquantem supremo tempore finem
  Immutanda novis secula parturiunt:
Omnes vera monent sacris oracula libris,
  Credere prædictis, seque parare Deo.
Festinate, precor, dum copia panditur istic
  Procurare bonis, præque cavere malis.
Vertite perversas converso pectore curas,
  Monstrat flere fides utilibus lacrimis.
Peccato lugere juvat, contractaque culpis
  Vulnera profusis fletibus abluere.
„ Qualibus ille suum stratum omni nocte rigabat
  „ Multa gemens David, corde potens humili.
„ Si cinerem Rex ille Deo dilectus edebat,
  „ Et sua miscebat pocula cum lacrimis:
Quid facere heu misero mihi competit? unde piabor?
  Unde satisfaciam? quanam ope salvus ero?
Pumiceum cor eget lacrimis, cujus horret ad escam,
  Deliciæque juvant esuriente anima.
Quis mihi suggerat ad lacrimarum flumina fontem,
  Quo mea deflerem facta meosque dies?
Nam mihi pro meritis actæ per crimina vitæ
  Ingentes plagas flumina flere opus est.
Rumpe mei lapidem cordis Salvator Iesu,
  Ut mollita pio viscera fonte fluant.
Tu, precor, o fons Christe meis innascere fibris,
  Ut mihi viva tuæ vena resultet aquæ.
Nam tu fons, quo vita fluit, quo gratia manat,
  Quo lux omnigenas funditur in populos.
„ Qui te, Christe, bibent dulci torrente refecti,
  „ Non sitient ultra, sed tamen & sitient.
Nam quos divini satiarit copia verbi,
  Hos dulcedo magis pota sitire facit.
Te Domine ergo Deus panem, fontemque salutis
  Semper & esuriant, & sitiant animæ.
Non jejuna fames, sed nec sitis arida vitam
  Consumet, si te mens edat atque bibat.
Jugifluus semper biberis, turbamque sitimque
  Potantum exhausto largior exsuperas.
Totus enim dulcedo Deus, dilectio Christe es,
  Inde replere magis quam satiare potes.
Et desideriis semper sitiendus avaris
  Influis, exciperis, nec saturatur amor.
Atque ita perficitur pietas, sine fine ut ameris,
  Christe tuis vitam qui sine fine dabis.
Da mihi nunc lugere Deus, fletuque salubri
  Præferere æternæ femina lætitiæ;
Hoc precor, hoc potius maneat mihi luctus in ævo,
  In quo quidquid adest per breve transit iter.
Ite procul læti, fletum consortia malo,
  Ut brevibus lacrimis gaudia longa metam.
Si modo lugentem gravis hirto tegmine saccus
  Caprigenum setis dum teget, & stimulet,
Tunc Patre placato meriti reddentur honores,
  Annulus, & cinget me stola lætitiæ,
Tunc mihi jure Pater vitulum mactabis opimum;
  Si modo jejunus justitiam esuriam.
Malo famem panis quam Sancti dicere verbi;
  Nolo domum vini, lucis aquam sitio,
Hic cruciet me dira fames, hic turpis egestas
  Contractum pannis tristibus obsideat,
Hic licet ante suas dives me transeat ædes,
  Spernens vel micis me saturare suis.
Nolo mihi Tyrio modo serica murice vestis
  Ardeat, arsuri corporis invidia;
Ne post purpureos me flamma perennis amictus
  Ambiat, & pretium vestis in igne luam.
Hic potius miseri jaceamus in aggere fœdo
  Stercoris, & lambant ulcera nostra canes;
Ut placida tristem post vitam morte solutos
  Mitis ad occursus Angelus excipiat;
Et Patriarcharum finibus deponat ovantes,
  Unde gehenna procul sævit hiante chao.
Non commenta loquor vatum terrentia parvos,
  Latrantem in foribus per tria rostra canem;
Terrentemque umbras tristo squalore Charontem,
  Vipereis sævas crinibus Eumenidas,
Æternam Tityon funesti vulturis escam,
  Arentemque sibi Tantalum inter aquas,
Volventem sine fine totum, & revolubile saxum,
  Cassaque sudantum dolia Danaidum.
Hæc inopes veri vanis cecinere poetæ,
  Qui Christum veri non tenuere caput.
At nos vera Deus docuit, sator ipse suorum
  Enarrans nobis omnia vera operum,
„ Disce Evangelio loca pauperis, & loca Ditis:
  „ Pauper in Abraham, dives in igne jacet.
„ Justitia mutante vices, qui fleverat istic,
  „ Gaudet ibi; &, pleno paupere, dives eget.
„ Iste bona requie fruitur, gemit ignibus ille,
  „ Dives opum pœnas, pauper opes recipit.
Mendicat dives modicum de paupere rorem,
  „ Quem mendicantem spreverat in superis.
„ Inde in eum ardentem nec parvi pauperis imo
  „ Stillavit digito gutta refrigerii:
„ De magnis quoniam dapibus nec mica referto
  „ Esurientis in os pauperis exciderat.
His monitis sanctam discamus vivere Christo
  Justitiam, & partem ponere pauperibus.
Tu cui sordet inops, qui viso horrescis egeno,
  Occursumque pii supplicis, omen habes:
Qui te miraris pretiosa veste nitentem,
  Nec sordere vides interiore habitu;
Omnia mente geris, quæ in corpore pauperis horres,
  Sordidior pannis, dives & ulceribus.
Contemnis cæcum, leprosum tangere vitas,
  Dives avare lepram diligis ipse tuam.
Ille oculis hominum miser est, & debilis, & tu
  Turpis es ante Deum debilitate animæ.
Improbe consortem naturæ spernis egentem,
  Et facis exsortem partis avaritia.
Quidquid inique tibi nullo superefluit usu,
  Quod fosso abstrudis cespite, pars inopum est.
Cur aliena tenes, qua spe linquenda retentas,
  Nec retributa suis, nec potienda tibi?
Tu, cui sordet inops, qui nomine divitis exors,
  Triste levas crispa fronte supercilium,
Nec dignaris eos homines vel nomine fari,
  Quos simili luxu non flaitare vides.
Filius ille Dei qua venerit aspice forma,
  „ Qui cum esset dives, pauper in orbe fuit.

„ Et

„ Et veniens non alta Deus, sed vilia mundi
„ Legit, ut infirmis fortia destrueret.
Non jam divitiis dives, nec robore fortis,
Nec sapiens magno gaudeat ingenio.
Nemo ope confidat propria, aut de se sibi plaudat,
Dum sata vel data sint omnia fonte Deo.
Perfugium Christus, personaque factus egentum,
Divitibus pudor est, gloria pauperibus.
Hujus in ambrosios avidi curramus odores,
Ut procul a nobis mortis odor fugiat.
Quis mihi det pretiosum alabastro fundere nardum,
Et Domini sacros flendo lavare pedes?
Vos precor, o mee cura, piis operam date curis,
Vosque dare immenso jungere mente Deo.
„ Tempus adest: prope jam Dominus: properate parati
„ Regis ad occursum, dum brevis hora patet.
Utimini vestris opibus pietate benigna,
Radicemque mali vellite pectoribus.
Corde inopum vestræ pretium concludite vitæ,
Et capita expensis ungite vestra piis.
Cestaque lambentes Domini vestigia Christi,
Detergete comis ambo, levate oculis.
Si desiderium est Celsi sine fine fruendi,
Sic agite, ut vobis aula eadem pateat.
Nam quem sancta fides, & nescia criminis ætas,
Et pia mens casto corpore continuit;
Certa fides, illa superum regione potiri,
Ignee qua Sanctos protegit ara Dei.
„ Nolumus ergo, boni fratres, de pignore vestro
„ Vos ita tristari, tamquam homines vacuos:
„ Nam si certa fides vobis, quia Christus Iesus
„ Mortuus est, & nunc vivit in arce Dei,
„ Sic & eos quicumque fide vivente quiescunt
„ Adducet Christo cum remeante Pater.
„ Hoc etenim in verbo Domini docet ille Magister
„ Quo duce sidereas nitimur ire vias;
„ Quod quibus in Christo fuerit modo vita peracta,
„ Iisdem cum Christo vita perennis erit.
„ Cumque tuba signum Domini adventantis ab alta
„ Sede Patris Princeps Angelus ediderit,
„ Primi qui in Christo mortes obiere, resurgent
„ Dignati occursum nubibus ire Deo.
„ Cumque omnes, in qua vixerunt, carne revivent,
„ Non omnes verso corpore lumen erunt.
Namque resurgemus, sed non mutabimur omnes:
Hoc discrimen erit gentibus ante Deum.
Incorrupta profanorum quoque corpora surgent
A tumulo, longo pabula supplicio.
Vita erit his, sine fine mori; & mors, vivere pœnis,
Et durante suas pascere carne cruces.
Ipse suas proprio peccator corpore gignet
Carnifices, & erit vermibus esca suis.
At quos cælesti pietas evexerit actu
Participata gerent stemmata Rege Deo.
Vestitique suum divino lumine corpus
„ Conformes Christo semper agent Domino.
„ Quod cum ita sit, capite ex istis solatia verbis,
„ Et fidos veri spe recreate animos:
Et pignus commune superno in lumine Celsum
Credite vivorum lecte favisque frui.
Atque illum gremio exceptum fovet Abramio,
Et blandus digiti rore Eleazer alit:
At cum Bethlæis infantibus in Paradiso,
Quos malus Herodes perculit invidia,
Inter odoratum ludit nemus, atque coronas
Texit honorandis præmia martyribus.
Talibus immixtus Regem comitabitur agnum,
Virgineis infans additus agminibus.
Celse, Beatorum castæ puer incola terræ;
Celse, dolor patribus, gloria Celse pstrum;
Celse, amor, & desiderium lumenque tuorum,
Celse, brevis nobis gratia, longa tibi.
Sed tamen & nobis poterit tua gratia longum
Vivere, si nostri sit memor ad dominum.
Namque in te parvi meritis ingentibus ævi
Tempore vita brevis, sed pietate potens.
Talium enim Cæli regnum Deus esse profatur,
Qualis eras ævo mente fideque puer;
Qualis & ille fuit noster, tuus ille beati
Nominis accitus tempore quo datus est,
Exoptata diu soboles, nec præstita nobis
Gaudere indignis posteritate pia.
Credimus æternis illum tibi, Celse, viretis
Lætitiæ & vitæ ludere participem,
Quem Complutensi mandavimus urbe, propinquis
Conjunctum tumuli fœdere martyribus;
Ut de vicino sanctorum sanguine ducat,
Quo nostras illo purget in igne animas.
Forte etenim nobis quoque peccatoribus olim
Sanguinis hæc nostri guttula lumen erit.
Celse, juva fratrem socia pietate laborans,
Ut vestra nobis sit locus in requie.
Vivite participes, æternum vivite fratres,
Et lætos dignum par habitate locos,
Innocuisque pares meritis peccata parentum
Infantes castis vincite suffragiis.
Quot tibi, Celse, annis, totidem illi vite diebus
Hausta, sed ille minor, qua prior est senior.
Nam minor est, in quo vixit minus, attamen idem
Qua prior abscessit, nunc ibi te senior.
Celse, tuo cum fratre tuis (quibus addimur) adsta,
Nam tue de patrio sanguine vena sumus.
Cum Patre Pneumatio simul & cum matre fideli
Dic & Paulinum Therasiamque tuos.
Ut precibus commune tuis miserante babeamus
Præsidium Christo nos quoque, Celse, tui.
Sed tamen & nobis superest operam dare, qua te
Possimus simili simplicitate sequi.
Tum nostro socii poterimus vivere Celso,
Dulcis & æternum pignoris esse pares.

POEMA XXXVI.

DE NOMINE JESU.

Hæc adscitum ex Adversar. Commentar. Barthii. 34. c. 1. V. Dissert. 6. n. 2.

LUx festa sacris vult libari paginis,
Remova profanos codices:
Hymno sacranda Nominis primordia
Quæ Christus imperat coli.
In ore Christus nectar, in lingua favus,
Ambrosia viva in gutture,
Lotus beata in pectore, a qua nescias
Abire gustata semel.
Mel in medullis, lux serena pupillis,
In auribus vitæ sonus.
Elingue plectrum suavis eloquentiæ
Hoc nomine audito redit.

Cursu

Curſu vagante, lubrico infortunio
  Tentationibus mali,
Siti, & fame, calore, & algu mortuis
  Malagma præbetur poteus.
Penetrale mentis dira deſperatio
  Peccaminum ob molem quatit?
Sævit paterna in viſcere imo pravitas.
  Libidu ſuccendit faces?
Auri cupido moile pectus incitat
  Per fas nefaſque cogere?
Fœtentis animus ardet inginviem gulæ
  Venere etque Bacco perditam?
Cruentus ultor raptet iracundiam
  Mucrone promto ſtinguere?
Inferre mandat terror infortunium
  Cavere quod poſſis male?
Vis impotens ſui ejecit patientiam,
  Et arme quærit perdire?
Fidem ſiniſtra quaſſet obſtinatio
  Felix errorum non diu?
Hoc ad ſalutem nomen auditum venit,
  Hoc omne tollit pharmacum.
Obſeſſa membra, ſpirituſque dæmone
  Vexetus impuriſſimo,
Hoc hoc medelam ſortiuntur homine,
  Redeuntque ſurſum: ab inferis
Centata diro carmine; & buſtis ſono
  Devota ſego corpora
Vim colligentis perfidiam excutiunt luis,
  Et ſana vertuntur domum.
Compego quem ſoluta membratim jubet
  Lecto ſedere debilem;
Quem cæcitas, crux omnium miſerrima
  Addixit elieno pedi;
Utroque claudum quem venire poplite
  Videt univerſa civitas,
Suis redire greſſibus domum queunt
  Nomen celebrantes Dei.
Salve nApollo vere, Pæan inclyte,
  Pulſor draconis inferi.
Dulcis tui pharetra Teſtimonii
  Quod quatuor conſtat viris;
Sagitte melle tinctilis prophetico,
  Pinneta patrum uraculis;
Arcus paternæ ſorte virtutis ſonans,
  Miraculis nervus potens,
Stravere veterem morte ſerpentem ſua.
  Io triumphe nobilis?
Salve beete ſæculi victoria,
  Parens beati temporis.
Selve quod omnes cælici, medii, inferi,
  Nomen genuflexu audiunt.
Salve unus, unus, unus, in trino Deus,
  Salve una lu uno Trinitas.
Hæc lux Eoo cum levata cardine
  Iter diurnum ſuſcipit,
Hæc cum occidente ſol ſubit curru fretum,
  Benedictiu me conſecrat.
Crucifixe victor, eepiator criminum
  In morte vita præpotens,
Fac cum ſupremo ſevocabor tempore,
  Ab ubruto malis chao
Traducat iſta me tibi benedictio,
  Cero interim terræ data,
Ne ſe inquiete mentis excruciet mora,
  Fœtente vincta carcere.

POEMA XXXVII.
EX EPISTOLA XXXII. AD SEVERUM.

Ad fontem baptiſmalem, ubi depictus fuerat ipſe cum D. Martino.

Abluitis quicumque animas, & membra lavactis,
  Cernite propoſitas ad bone facta vias.
Adſtet perfectæ Martinus regula vitæ:
  Peulinus veniam quo mereare docet.
Hunc peccatures, illum ſpectare beati:
  Exemplar Sanctis ille ſit, iſte reis.

Item de eodem.

Dives opum Chriſto, pauper ſibi, pulcra Severus
  Culmina ſacratis fontibus inſtituit.
Et quia cæleſtes eulam condebat in actus,
  Que renoverentur fonte Deoque homines:
Digna ſacramentis gemina ſub imegine pinxit.
  Diſceret ut vitæ dona renatus homo.
Martinum venerande viri teſtatur imago:
  Altera Paulinum forma refert humilem.
Ille fidem exemplis & dictis fortibus armat,
  Ut meriti palmas intemerata ferat.
Iſte docet fuſis redimens ſua crimina nummis,
  Vilior ut ſit res, quam ſua cuique ſalus.

Item.

Hic reparandarum generator fons animarum
  Vivum divino lumine flumen agit.
Sanctus in hunc cælo deſcendit Spiritus amnem,
  Cæleſtique ſacras fonte maritat aquas:
Concipit unda Deum: ſanctam que liquoribus almis
  Edit ab æterno ſemine progeniem.
Mira Dei pietas! peccator mergitur undis,
  Mox eadem emergit juſtificatus aqua.
Sic homo & occaſu felici functus & ortu,
  Terrenis moritur, perpetuis oritur.
Culpa perit, ſed vita redit, vetus interit Adam,
  Et novus æternis naſcitur imperiis.

Sequentes ad baſilicarum picturam ſunt.

Corpore, mente, fide, caſtiſſimus incola Chriſti
  Condidit iſta Deo tecta Severus ovans.
Totus & ipſe Dei templum viget hoſpite Chriſto,
  Gaudentemque humili corde gerit Dominum.
Ecce velut trino colit unam nomine mentem:
  Sic trinum ſancta mule ſacravit opus.
Ampla dedit populu geminis faſtigia tectis,
  Legibus ut ſacris congrueret numerus.
Nam quie letorem duo teſtamenta per unum
  Pacta Deum in Chriſto copulat una fides:
Iſte duas inter diverſi culminis eulas
  Turrito fontem tegmine conſtituit.
Læte novos geminis ut mater Ecleſia partus
  Excipiat ſinibus, quos equa protulerit.
Aula duplex tectis ut Ecleſia teſtamentis:
  Una ſed ambobus gratia fontis adeſt.
Lex antique novam firmat, veterem nova complet:
  In veteri ſpes eſt, in novitete fides.
Sed vetus atque novum conjungit gratie Chriſti,
  Propteree medio fons datus eſt ſpatio.
Inde parens ſacro ducit de fonte ſacerdos
  Infantes niveos corpore, corde, habitu;

Ci cun-

Circumdansque rudes festis altaribus agnos,
Cruda salutiferis imbuit ora cibis.
Hinc senior sociæ congaudet turba catervæ;
Alleluja novis balat ovile choris.

Ad tumulum D. Clari.

Nominis ut titulo, sic mentis lumine Clarus
Presbyter hoc tegitur, sed membra caduca sepulcro,
Libera corporeo mens carcere gaudet in astris
Pura probatorum sedem sortita piorum.
Sancta sub æternis altaribus ossa quiescunt,
Ut dum casta pio referuntur munera Christo,
Divinis sacris animæ junguntur odores.

Item.

Presbyter hic situs est meritis & nomine Clarus,
Qui meritis titulum nominis æquiparas.
Casta tuum digne velant altaria corpus,
Ut templum Christi contegat ara Dei.
Sed quia tu, non hac, qua corpus, sede teneris,
Qui meritis superis spiritus involitas;
Sive patrum Sinibus recubas, dominive sub ara
Conderis, aut sacro pasceris in nemore:
Qualibet in regione poli situs aut paradisi,
Clare sub æterna pace beatus agis;
Hæc peccatorum bonus accipe vota rogantum,
Ut sis Paulini Therasiæque memor.
Dilige mandatos interveniente Severo,
Quos ignorasti corpore sic meritos.
Unanimi communis amor sit fomes utrisque
Perpetui summo fœderis in Domino.
Non potes implicitos divellere, si trahis unum,
Unus adhærentem, quo rapitur, rapiet.
Ergo individuos pariter complectere fratres,
Utque sumus, sic nos dilige participans.
Si Deus accivit, sic nos Martinus amavit;
Sic & tu pariter Clare tuere pares.
Non meritis, sed amore pares; tu sancte valebis
Exorare, pares & meritis fieri,
Sic cum Martino socia pietate labores,
Ut vincant vestræ crimine nostra preces:
Et simul in vestri ducamur sorte Severi,
Vestraque nos semper protegat ala sinu.

Ad tumulum aliorum Martyrum cum ligno crucis.

Divinum veneranda tegunt altaria fœdus,
Compositis sacra cum cruce Mertyribus:
Cuncta salutiferi coeunt martyria Christi,
Crux, corpus, sanguis, martyris ipse Deus.
Namque Deus semper vobis sua munera servat;
Atque ubi Christus, ibi Spiritus, & Pater est.
Sic ubi crux, & martyr ibi: qua martyr, ibi & crux,
Martyrii Sancti qua pia causa fuit.
Illa cibum vitæ mortalibus, illa coronas,
Quæ Domino famulos participant, peperit.
In cruce fixa caro est qua pascor; de cruce sanguis
Ille fluit, vitam qua bibo, corda lavo.
Christe tuo coeant simul hæc tua dona Severo,
Portitor & testis sit crucis ille tuæ.
Carne tua vivat, tuus illi pocula sanguis
Præbeat, in verbo vivat agatque tuo.
Quoque tuum socio Martinum ascendere Claro
Vidit, & ipse tuo munere vectus eat.

Item.

Pignora sanctorum divinæ gloria mensæ
Velat Apostolicis edita corporibus.
Spiritus & Domini medicis virtutibus instans
Per documenta sacros viva probat cineres.
Sic geminata piis adspirat gratia votis,
Infra martyribus, desuper acta sacris.
Vota sacerdotis, viventum & commoda, parvo
Pulvere sanctorum mors pretiosa juvat.

IN BASILICA SUA NOLANA S. FELICIS.

Ad Apsidem.

PLeno coruscat Trinitas mysterio,
Stat Christus agno: vox Patris Cælo tonat:
Et per columbam Spiritus Sanctus fluit.
Crucem corona lucido cingit globo;
Cui coronæ sunt corona Apostoli,
Quorum figura est in columbarum choro.
Pia Trinitatis unitas Christo coit.
Habente & ipsa Trinitate insignia:
Deum revelat vox paterna & Spiritus,
Sanctam fatentur crux & agnus victimam;
Regnum & triumphum purpura & palma indicat.
Petram superstat ipse petra Ecclesiæ,
De qua sonori quatuor fontes meant,
Evangelistæ viva Christi flumina.

Ad Altare.

Hæc pietas, hic alma fides, hic gloria Christi,
Hic est martyribus crux sociata suis.
Nam crucis e ligno magnam brevis astula pignus,
Totaque in exiguo semine vis crucis est.
Hoc Melani Sanctæ delatum munere Nolam,
Summum Hierosolymæ venit ab urbe bonum.
Sancta Deo geminum velant altaria honorem,
Cum cruce Apostolicos quæ sociant cineres.
Quam bene junguntur ligno crucis ossa piorum,
Pro cruce ut occisis in cruce sit requies.

Ante portam.

Pax tibi sit quicumque Dei penetralia Christi
Pectore pacifico candidus ingrederis.

Item.

Cerne coronatam Domini super atria Christi
Stare crucem, duro spondentem celsa labori
Præmia. tolle crucem, qui vis auferre coronam.

Item ad portam secretam.

Cælestes intrare vias per amœna vireta
Christicolæ; & lætis decet huc ingressus ab hortis,
Unde sacrum meritis datur exitus in Paradisum.

Item.

Quisquis ab æde Dei perfectis ordine votis
Egrederis, remea corpore, corde mane.

Ad

Ad ingressum Basilicæ.

Alma domus triplici patet ingredientibus arcu,
Testaturque piam janua trina fidem.

Item.

Ardua floriferæ crux cingitur orbe coronæ,
Et Domini fuso tincta cruore rubet.
Quaque super signum resident cæleste columbæ
Simplicibus produnt regna patere Dei.

Item.

Hac cruce nos mondo, & nobis interfice mundum,
Interitu culpæ vivificans animam.

Item.

Nos quoque perficies placitas tibi Christe columbas,
Si vigeat puris pax tua pectoribus.

In arcu inter duas Basilicas.

Ut medium valli pax nostra resolvit Iesus,
Et Cruce discidium perimens duo fecit in unum:
Sic nova, destructo veteris discrimine tecti,
Culmina conspicimus portarum fœdere jungi.
Sancta nitens famulis interluit atria lymphis
Cantharus, intrantumque manus lavat amne ministro.
Plebs gemina Christum Felicis adorat in Aula,
Paulus Apostolico quam temperat ore Sacerdos.

Item.

Attonitis nova lux oculis aperitur, & uno
Limine consistens geminas simul aspicit aulas.

Item.

Ter geminis geminæ patuerunt arcubus aulæ
Miranturque suos per mutua limina cultus.

Item.

Quos devota fides densis celebrare beatum
Felicem populis diverso suadet ab ore,
Per triplices aditus laxos infundite cœtus:
Atria quam libet innumeris spatiosa patebunt.
Quæ sociata sibi per apertos comminus arcus,
Paulus in æternos antistes dedicat usus.

Item.

Antiqua digresse sacri Felicis ab aula,
In nova Felicis culmina transgredere.

Item.

Una fides trino sub nomine quæ colit unum,
Unanimes trino suscipit introitu.

A dextra Apsidis.

Hic locus est, veneranda penus qua conditur, & qua
Promitur alma sacri pompa ministerii.

A sinistra.

Si quem Sancta tenet meditans in lege voluntas,
Hic poterit residens sacris intendere libris.

Ad picturam Martyrum.

Sanctorum labor & merces sibi rite cohærent,
Ardua crux, pretiumque crucis sublime, corona.
Ipse Deus, nobis princeps crucis atque coronæ,
Inter floriferi cæleste nemus Paradisi,
Sub cruce sanguinea niveo stat Christus in agno,
Agnus ut innocua injusto datus hostia leto,
Alite quem placida sanctus perfundit hiantem
Spiritus, & rutila Genitor de nube coronat.
Et quia præcelsa quasi Judex rupe superstat,
Bis geminæ pecudis discors agnis genus hœdi
Circumstant solium: lævos avertitur hœdos
Pastor, & emeritos dextro complectitur agnos.

De reliquiis.

Ecce sub accensis altaribus ossa piorum
Regia purpureo marmore crusta tegit.
Hic & apostolicas præsentat gratia vires
Magnis in parvo pulvere pignoribus.
Hic pater Andreas, & magno nomine Lucas,
Martyr & illustris sanguine Nazarius;
Quosque suo Deus Ambrosio post longa revelat
Secula: Protasium cum pare Gervasio.
Hic simul una pium complectitur arcula cœtum.
Et capit exiguo nomina tanta sinu.

POEMA ULTIMUM.

S. PAULLINI EPISCOPI NOLANI.

DIscussi, fateor, sectas, Antonius, omnes,
Plurima quæsivi, per singula quæque cucurri,
Sed nihil inveni melius quam credere Christo.
Hæc ego disposui leni conscribere versu,
Et ne displiceat quod talia carmina pando,
David ipse chelym modulata voce rogavit,
Quo nos exemplo pro magnis parva canemus
Dicentes quæ sunt fugienda, sequenda, colenda,
Cum tamen in cunctis & res, & causa probetur.
Judaicum primo populum nec gratia movit
Mira Dei; nam tum Pharaoni ereptus iniquo,
Et mare transgressus pedibus, lucente columna
Cum duce, qui mergi infestos vidit equestres,
Et cui desertis nihilum quoque defuit agris,
Manna cui e Cælo, & fons de rupe cucurrit,
Post hæc ipse Deum præstantem tanta negavit,
Dumque aliud numen dementi pectore quærit,
Ignibus incensis quod misit perdidit aurum.
Par quoque Paganus lapides, quos sculpsit, adorat,
Et facit ipse sibi, quod debeat ipse timere.
Tum simulacra colit, quæ sic ex ære figurat,
Ut quando libitum est, mittat conflata monetæ,
Aut magis in species convertat turpe pudendas.
Hinc miseras mactat pecudes, mentesque Deorum,
Quos putat irasci, calido in pulmone requirit,
Atque hominis vitam pecoris de morte precatur.
Quid petit ignosci, veniam qui sanguine poscit?

Illud

Illud enim quale est? quam stultum? quamve notandum?
Cum Deus omnipotens hominem formaverit olim,
Audet homo formare Deum. ne crimina desint,
Hunc etiam vendit Dominus, sibi comparat emptor.
Philosophos credam quidquam rationis habere,
Qui ratione carent, quibus est sapientia vana?
Sunt Cynici canibus similes, quod nomine produnt.
Sunt & sectantes incerti dogma Platonis,
Quos quæsita diu animæ substantia turbat,
Tractantes semper, nec dafinire valentes;
Unde Platonis amant de anima describere librum,
Qui prætar titulum nil certi continat intus.
Sunt atiam Physici naturæ nomina dicti,
Quos antiqua juvat, rudis, atque incondita vita.
Namque unus baculum quondam, & vas fictile portans,
Utila quod solum, solumque putarat habendum,
Illud ut auxilii, atque hoc essat causa bibendi,
Cum stare agricolam, manibusqua haurire supinis,
Potandas vidisset aquas, vas fictila fregit,
Quo procul abjecto removanda superflua dixit.
Rusticus hunc docuit, quod spernere posset & istud.
Hi nequa vina bibunt, nec victu panis aluntur,
Nec lecto recubant, nec frigora vestibus arcant,
Ingratique Deo, quod præstitit ille, recusant.
Quid dicam divarsa sacra? & Dis atque deabus
Condita templa loquar? quæ sint Capitolia primum,
His Deus, oxoremque Dei, ipsamque sororem
Essa voluut, quam Virgilius notat auctor eorum
Dicendo: & soror & conjux. plus de Jova saitur,
Et natam stuprassa suam, fratrique dedisse,
Utque alias caperet, propriam variassa figuram,
Nunc serpens, nunc taurus arat, nunc cignus, & arbos,
Sequa immutando, qualis fuit, indicat ipse,
Plus aliena sibi quam propria forma placebat.
Turpius his aquilam finxit, pueriqua nefandos
Venit in amplexus. quid dicit turba colentum?
Aut naget essa Jovam, aut fateatur dedecus istud.
Nomen habet certa, quod nec ratione probetur.
Sacra Jovi faciunt, & Jupitar optima dicunt,
Huncque rogant & Jane patar primo ordine ponunt.
Rax fuit hic Janus proprio qui nomine fecit
Janiculum, prudens homo, qui cum multa futura
Posset respicere, hunc duplici pinxara figura,
Et Janum geminum vetaras dixere Latini.
Hic quia Navigio Ausonias advanit ad oras,
Nummus huic primum tali est excusus honore,
Ut pars una caput, pars scalperet altera navam,
Cujus nunc memores quæcumque nomismata signant
Ex vetari facto capita hæc & navia dicunt.
De Jova quid sperant, qui ast a rega secundus,
Quique sacrificiis epponitur ore precantum?
Hic habet & matrem captam pastoris amore,
Nam prior est pastor, quam Jupiter, aut Jovis ipse;
Sed melius pastor castum sarvare pudoram
Qui voluit, sprevitque Deam, cui sæva viriles
Abscidit partes, ne quando tangeret ille
Alterius thalamum, qui noluit ejus adire.
Hoc tamen hoc egit santentia justa deorum,
Na fieret conjux, qui non ast factus adultar?
Nunc quoque semiviri mysteria turpia plangunt,
Nec desunt homines, quos hæc contagia vertant,
Intus & arcanum quiddam quasi mejus adorant
Idque vocant sanctum, quo si valit ire pudicus
Iste prophanus erit. sic artior ipse Secerdos
Femineos vitat coitus, patiturque viriles.
O mans cæca virum! de sacris samper eorum
Scæna movet risus, nec ab hoc errore recedunt.
Saturnum perhibent Jovis essa patrem, huncque vorasse
Natos ante suos; & mox e ventre nefandas
Evomisse dapes, sed postea conjugis arte
Pro Jove suppositum mersissa in viscera saxum,
Quod nisi fecissat, consumptus Jupiter esset.
Huncque Chronon dicunt, fictaque Chronon, quia tempus
Quæ creat, absumit, rursusqua absumpta promittit.
Cur tamen oblique nomen pro tampora fingunt?
Hinc etiam quod sæpe sibi da prola timabat,
Ab Jove dajectum cælo latuisse per agros
Italiæ, Latiumque ideo tunc essa vocatum.
Magnus utarque Deus! terris est abditus alter,
Alter non potuit terrarum scire latabras.
Hinc Latiale malum prisci statuere Quirites,
Ut mactatus homo nomen satiaret inane.
Quæ nox est animi? quæ sunt improvida corda?
Quod colitur nihil est, & sacra cruenta geruntur.
Quid quod & invictum spelæa sub atra recondunt,
Quæqua tegunt tenebris, audent hunc dicara solam?
Quis colat occulte lucam, sidusque supernum,
Celet in infernis nisi rarum causa malarum?
Quid quod & Isiacum sistrumque, caputqua caninum
Non magis abscondunt, sed per loca publica ponunt?
Nescio quid certa quærunt, gaudentque repertum,
Rursus & amittunt quod rursus quærere possint.
Quis ferat hoc sapiens, illos quasi claudere solem,
Hos proferra palam propriorum monstra Deorum?
Quid Serapis matuit, qui sic laceratur ab ipsis
Per varios turpesque locos? hic deniqua semper
Fit fera, fitque canis, fit turpe cadaver aselli,
Nunc homo, nunc panis, nunc corpore languidus ægro.
Talia dum faciunt, nihil hunc santire fatentur.
Quid loquar & Vastam, quam se negat ipse sacerdos
Scire quid est? imisqua tamen penetralibus intus
Semper inextinctus sarvari fingitur ignis.
Cur Daa, non Deus ast? cur ignis femina fertur?
Ista quidem muliar, sicut commendat Hyginus,
Stamine prima novo vestam contexuit olim,
Nomine de proprio dictam, quam tradidit ipsa
Vulcano, qui tunc illi monstrarat opertos
Custodire focos. hic rursum munere lætus
Obtulit hanc Soli, per quem deprehenderat ante
Martis adultarium. nunc omnis credula turba
Suspendunt Soli per Vulcanalia vestes;
Utque notent Vanerem, tunc & portatur Adonis,
Stercora tunc mittunt, ipsum pro stercora jectant.
Omnia si quæras, magis & ridenda videntur.
Additur hic aliud: Vestæ quas Virgines ajunt
Quinquennes epulas audis portere Draconi,
Qui tamen aut non ast, aut si est, Diabolus ipse est
Humani generis contrarius antea suasor.
Et venarantur eum, qui nunc in numina Christi
Et tremit, & pendet, suaqua omnia facta fatetur.
Quæ mens ast hominum, ut pro veris falsa loquantur,
Qui linquenda colunt, contraque colenda relinquunt?
Jam sat erit nobis vanos narrare timores.
Hæc ego cuncta prius, clarum cum lumen adeptus,
Meque diu incertum, & tot tampestatibus actum
Sancta selutari suscepit Eclesia portu,
Postque vagos fluctus tranquilla sede locavit,
Ut mihi jam liceat, detarsa nube malorum,
Tampore promissa lucam sperara serenam.
Jam prior illa salus, quam perdidit immemor Adam,
Tunc vero suadente malo, tunc remige Christo,
Eruta de scopulis semper mansura resurget.

Rector enim nostri sic undique cuncta gubernat,
Ut modo qui nobis errorem mentis ademit,
Hic meliore via Paradisi limina pandat
Felix. nostra fides uni, certoque dicata,
Unus enim Deus est, substantia Filius una,
Unus in utroque est unus vigor, una potestas.
Namque Dei Verbum patrio de pectore Christus
Emicuit, semperque fuit, qui non quasi natus,
Ore sed egressus, chaos illud inane removit,
Et tulit informem contextæ noctis hiatum,
Distribuitque locis mare, terras, aera, cælum,
Hisque dedit geminam pulsa caligine lucem.
Ast ubi cuncta novum stupuerunt surgere Solem,
Quatuor hæc hausit variis exordia rebus,
Sunt homines terris, sunt addita sidera cælo,
Aere pendet avis, liquido natat æquore piscis.
Sic elementa suis decoravit singula formis,
Nexuit hæc diversa licet, discretaque junxit,
Junctaque discrevit, quæ nunc divisa cohærent.
Claudit enim Oceanus terram, mare clauditur, ipse
Atque sub æthereo medius concluditur aer,
Hoc etiam cælum, quod nos sublime videmus,
Sex aliis infra est spatio surgentibus æquo,
Postque thronos septem, post tot cælestia regna
Cetera pars omnis, quæ cunctis eminet ultra,
Quæ super excedit, quæ passim tendit in altum,
Quæ sine fine patet, quam nec mens colligit ulla,
Lucis inaccessæ domus est, sedesque potentis
Sancta Dei, unde procul quæ fecit subdita cernit.
Omnia sic constant, dum Spiritus omnia cingit.
Hæc eadem, quorum nobis conceditur usus,
Quæ polus inferior magna complectitur urbe,
Cuncta licet distent, una cum pace tenentur,
Denique nomen habent unum, sunt omnia mundus,
Hunc etiam Græci Cosmon dixere priores;
Hinc ita compositum distinguens utraque lingua
Cosmon ab ornatu, mundum de lumine dixit.
Nam quo sol nitet, hoc totum sordebat in umbra,
Et manet exemplum, quotiens nox omnia fœdat,
Et docet ex tenebris, quæ sit data gratia lucis,
Tot bona qui fecit, qui sic operatus ubique est,
Hic Deus est de corde Dei, hic spiritus oris,
Sancti sermo Patris, tantarum fabrica rerum.
Nec se Paganus laudet, si vitat Idola,
Ac satis esse putat, quod numine credat in uno.
Quid colet ille Deum, qui verbum non colit ejus?
Qui non virtutem simili veneratur honore?
Quique invisibilem, incomprensibilemque fatetur
Esse Deum, hic etiam Christum si cogitet idem
Inveniet, quoniam Verbum comprehendere nemo,
Nemo videre potest, opera ejus sola videntur.
In Patre natus enim, in nato Pater omnia fecit,
Et quidquid virtute dedit, pietate tuetur.
Sic fuit, & fuerit versus Salvator in ævum
Qui tulit errores, qui fecit vera videri,
Placatoque Patri pereuntem reddidit orbem.
Nec mirum, si cuncta regit, qui cuncta creavit,
Qui dedit ex nihilo totum, lucemque tenebris
Prætulit, atque diem jussit succedere nocti,
Quodque in carne fuit, carnis peccata remittit;
Cernit enim fragilem faciles incurrere lapsus,
Corripiensque tamen veniam dabit omnibus unam,
(Remque novam dicam, nec me dixisse pigebit)
Plusque pius, quam justus erit. si denique justus
Esse velit, nullus fugiet sine crimine pœnam;
Justus enim mala condemnat, pius omnia donat.
Hoc facit, ut rata sint venturæ munera vitæ,
Et quod culpa tulit, rursum indulgentia reddat,
Quæ si non fuerint plebi concessa roganti,
Tunc prope nullus erit delicto liber ab omni,
Qui possit meritus promissa luce potiri?
Scandere tunc lætis Cælorum Regna licebit,
Tunc poterit mors ipsa mori, cum tempore toto
Vita perennis erit, quia tunc in sede Beata
Nullus peccandi locus est, ubi nulla cupido est.
Gloria tanta manet populo servata fideli.
Amplius hoc tribuit, majus dedit hoc quoque munus,
Quod peccatorem, quem pœnitet, antea lapsum
Non facit in numero turbæ peccantis haberi;
Quippe satis pœna est, cum sit sua culpa dolori;
Supplicium proprium timor est, tormenta reatus
Tum veluti patitur, qui se meruisse fatetur.
Quid poterit melius, vel quid moderatius esse?
Iudicat, inquirit, castigat, parcit, honorat,
Omnia qui vincit, nec ab ipsa vincitur ira.
Quod de præsenti jam cernimus esse futurum;
Nam cum sæpe minax horrentia nubila cogit,
Et terrore pio rutilo nimis igne coruscat,
Tristibus & pluviis, & nubibus intonat atris,
Omne genus timet interitum, sed diva potestas
Desinit, & pariter Cælum mentesque serenat.
Hoc quoque tunc sperare jubet, qui se modo cuncta
Perdere posse probat, si perdere velle recusat.
Sic iteranda salus venturo ostenditur ævo,
Æternique Dei pietas æterna manebit.

C. SE-

C. SEDULII PRESBYTERI

PASCHALE OPUS, seu MIRABILIUM DIVINORUM,

L I B R I   Q U I N Q U E.

P R Æ F A T I O.

Aschales quicumque dapes, couviva, requiris,
Dignatus noſtris accubitare thoris,
Pone ſupercilium, ſi te cognoſcis amicum:
Nec quæras opus hic codicis artificis:
Sed modicæ coutentus adi ſolennia menſæ,
Pluſque libenti auimo, quam ſatiare cibo.
At ſi magnerum caperis dulcedine rerom,
Divitiaſque magis delicioſus amas,
Nobilium uitidis doctorum veſcere cœnis,
Quorum multiplices uec numerautur opes.
Illic Iuvenies, quidquid mare outrit edendum,
Quidquid terra creat, quidqoid ad aſtra volat.
Cerea gemmatis flaveſcent mella caniſtris,
Collucentque ſuis aorea vaſa favis.
At nos exiguum de paupere carpſimus hurto,
Rubra quod appoſitum teſta miniſtrat, olus.

AD THEODOSIUM AUGUSTUM,

D E D I C A T I O.

ROmulidum ductor, elari lux altera ſolis,
Eoum qui regna tenes moderamiue juſto,
Spes orbis, fratriſque decus; dignare Maronem
Muratum in melius divino agnoſcere ſeuſu,
Scribendum ſtimulo quem juſſiſti. hic tibi mundi
Priacipium ſormamque poli, huminemque creatum
Expediet limo: hic Chiiſti proſeret ortom,
Inſidias regis, magorum præmia, doctos
Diſcipulus, pelagique minas, greſſumque per æqoor.
Hic fluctum ſamulare jugum, vitamque reductam
Unius crucis auxilio, reditumque ſepulæ
Mortis, & aſcenſum pariter ſua regna petentis.
Hæc relegas ſerveſque diu, tradaſque minori
Arcadio: hæc ille ſuo generi: hæc tua ſemper
Accipiat doceatque ſuos auguſta propago.

L I B E R   P R I M U S,

CUm ſua geotiles ſtudeant figmenta Poetæ
Grandiſonis pompare modis, tragicoque boato
Ridiculove Getæ, ſeu qualibet arte canendi,
Sæva neſandarum renovent contagia rerum,
Et ſcelerum munimenta canant, rituque magiſtro
Plurima Niliacis tradant meudacia hiblis:
Cur ego Davidicis aſſuetus cantibus, odas
Churdarum reſonare decem, ſanctoque vereuter
Stare churo, & placidis cæleſtia pſallere verbis,
Clara ſalutiferi taceam miracula Chiiſti?
Cum poſſim maniſeſta loqui, Dominumque tonantem
Senſibus & toto delecter cuide ſateri,
Qui ſenſus & corda dedit, cui convenit uni
Facturam ſervire ſuam, cui jure perenni
Arcibus æthereis una eſt cum patre poteſtas,
Par ſplendor, communis apex, ſociale cacumen,
Æquus honor, virtus eadem, ſine tempore regnum,
Semper principium, ſceptrum juge, gloria conſors,
Majeſtas ſimilis. hæc eſt via namque ſalutis,
Hæc firmos ad dona gradus Paſchalia ducit.
Hæc mihi carmeo erit: mentes huc vertite cuocti.
Hanc conſtanter opem læſis adhibete medullis,
Quos lethale malum, quos vanis dedita curis
Attica Cecropii ſepit doctrina veneni,
Sectanteſque magis vitam ſpirantle odorem
Legis, Atheuæi pædorem linquite pagi.
Quid labyriutheo Theſidæ erratis iu antro,
Cæcaque Dædslei luſtratis limina tecti?
Labruſcam placidis quid adhuc præponitis uvis,
Neglectiſque roſis ſaliuncam ſumitis agri?
Quid lapides atque æra culi, quid fana profanis
Proderit, & mutis auimas damnare metallis?
Parcite pulverei ſqualleutia jugera campi,
Et ſteriles habitare plagas, ubi gignere fructum
Arida neſcit humus: uec de tellure cruenta
Livida murtiferis vellatis toxica ſuccis,
Tartareo damnata cibo: ſed amœna vireta
Florentum ſemper nemorum, ſedeſque beatas
Per latices intrate pios, ubi ſemina vitæ
Divinis animantur aquis, & fonte ſuperno
Lætificata ſeges ſpinis mundatur ademptis,
Ut meſſis queat eſſe Dei, merciſque futuræ
Masima centeuum cumulare per horrea fructum.

Omuipotens æterne Deus, ſpes uuica mundi,
Qui cæli fabricator ades, qui conditor orbis,
Qui maris undiſonas fluctu ſurgente procellas
Mergere vicinæ prohibes confinia terræ:
Qui Solem radiis, & Lunam cornibus imples,
Inque diem ac noctem lumeo metiris utrumque:
Qui ſtellas uumeras, quarum tu uomina ſolus,
Signa, poteſtates, curſus, loca, tempora noſti,
Qui diverſa novam ſormaſti in corpora terram,
Torpentique ſolo viveutia membra dediſti:
Qui pereuntem hominem vetiti dulcedine pomi
Inſtauras meliore cibo, potuque ſacrati
Sanguinis, inſuſum depellis ab angue venenum:
Qui geous humanum (præter quos clauſerat arca)
Diluvii rapida ſpumantis mole ſepultum
Una Iterum de ſtirpe creas, ut myſtica virtus,
Quod carnis delicta necant, hoc præſule ligno
Monſtraret liquidas renovari poſſe per undas:
Totum namque lavas uno baptiſmate mundum.
Pande ſalutarem, paucos quæ ducit in urbem,
Anguſto mihi calle viam, verbique lucernam
Da pedibus lucere meis, ut ſemita vitæ
Ad caulas me ruris agat, qua ſervat amœnum
Paſtor ovile bonus, qua vellere prævius albo
Virginis aguus ovis, grexque omnis candidus intrat.

Te duce difficilis non est via, subditur omnis
Imperiis natura ducis: rituque soluto
Transit in adversas jussu dominante figuras.
Si jubeas mediis segetes arere pruinis,
Messorem producet hyems: si currere mustum
Vernali sub sole velis, florentibus arvis
Sordidus impressas calcabit vinitor uvas,
Cunctaque divinis parebunt tempora dictis.
Indicio est antiqua fides, & cana priorum
Testis origo patrum, nullisque abolenda per ævum
Temporibus, constant virtutum signa tuarum.
Ex quibus audaci perstringere pauca relatu
Vix animis committo meis, silvamque patentem
Ingrediens, aliquos nitor contingere ramos.
Nam centum licet ora movens, vox ferrea clamet,
Centenosque sonos humanum pectus anhelet,
Cuncta, quis expediet? quorum nec lucida cæli
Sidera, nec bibulæ numeris æquantur arenæ.

Primus ab usque chao meritis vivacibus Enoch
Multa per innumeros jam secula contigit annos,
Natura perdente modum, quem jure creandi
Terra tulit, genitum sed mors miratur ademptum.

Saucia jam vetulæ marcebant viscera Sarræ
Grandævo consumpta situ, prolemque negabat
Frigidus annoso moriens in corpore sanguis,
Jam seniore viro, gelidi præcordia ventris
In partum tumuere novum, tremebundaque mater
Algentes onerata sinus, spem gentis opimæ
Edidit, & serum suspendit ad ubera natum.
Mactandumque Deo pater obtulit; at tacet ipsam
Pro pueri jugulis aries mactatur ad aram.
O justi mens sancta viri! pietate remota
Plus pietatis habens contempsit vulnera nati,
Amplexus præcepta Dei, typicique cruoris
Auxilio ventura docet, quod sanguine fuso
Humana pro gente pius succumberet agnus.

Loth Sodomæ fugiente chaos dum respicit uxor
In statuam mutata salis stupefacta remansit,
Ad pœnam conversa suam: quia nemo retrorsum
Noxia contempti vitans discrimina mundi,
Respiciens salvandus erit, nec debet arator
Dignum opus exercens, vultum in sua terga referre.

Ignibus innocuis flagrans apparuit olim
Non ardens ardere rubus, nec juncta calori
Materies alimenta dabat, nec torrida vivens
Sensit damna frutex, sed amici fomitis æstu
Frondea blanditæ lambebant robora flammæ.

Mitis in immitem virga est animata draconem
Per flexos sinuata globos, linguisque trisulcis,
Squamea colla tumens, inimicos ore chelydros
Sorbuit, & proprii redit in virgulta rigoris.

Pervia divisi patuerunt cærula ponti
In geminum revoluta latus, nudataque tellus
Cognatis spoliatur aquis, ac turba pedestris
Intrat in absentis pelagi mare, perque profundum
Sicca peregrinas stupuerunt marmora plantas.
Mutavit natura viam, mediumque per æquor
Ingrediens populus, rude jam baptisma gerebat.
Cui dux Christus erat: clamat nam lectio, multas
Vox domini super extat aquas, vox denique verbum est,
Verbum Christus adest, geminæ qui consona legis
Testamenta gerens, veterem patefecit abyssum,
Ut doctrina sequens planis incederet arvis.

Quid referam innumeras cælesti pane catervas
Angelicos sumpsisse cibos, nimbisque superni
Nectaris, aeria populum dulcedine pastum,
In pluviis habuisse dapes, & in imbribus escas?

Rursus in exustis sitiens exercitus arvis,
Qua nimium loca sicca diu, qua terra negatis
Ægra jacebat aquis, qua spes ablata bibendi
Vivendique fuit, subitas arente metallo
Hausit aquas, sterilique latex de rupe cucurrit,
Et jejuna novum vomuerunt marmora potum.
His igitur tam sacra tribus dans munera rebus,
Christus erat panis, Christus petra, Christus in undis.

Angelicis tremefacta minis affatur asella
Sessorem per verba suum, linguaque rudenti
Edidit humanas animal pecuale loquelas.

Sol stetit ad Gabaon, mediique cacumine cæli
Fixit anhelantem dilato vespere lucem,
Insolitus frenare diem, nec luna cucurrit
Ordine pigra suo, donec populantibus armis
Fervidus ingentem gladius consumeret hostem,
Conjurante polo: jam tunc famulata videbant
Sidera venturum præmisso nomine Iesum.

Heliam corvi quondam pavere ministri,
Præbentes sine more dapes, alesque rapinis
Deditus, atque avido saturans cava guttura rostro,
Tradidit illæsam jejunis morsibus escam.
Nunc bonus Heliæ, qui perfidus antea Noe,
Abluit in terris quidquid deliquit in undis.
Plenus at ille Deo postquam miracula terris
Plura dedit, meritisque suis succedere dignum
Herodem propriæ fecit virtutis amicum,
Aurea flammigeris evectus in astra quadrigis,
Qua levis æthereos non exprimit orbita sulcos,
Sidereum penetravit iter, currusque corusco
Deteriora petens, spatio majore triumphum
Duxit, & humani metam non contigit ævi.
Quam bene fulminei prælucens semita cæli
Convenit Heliæ, merito qui & nomine fulgens
Æthere dignus erat: nam si sermonis Achivi
Una per accentum mutetur littera, sol est.

Ultima labentis miseratus tempora lucis,
Ter quinos quondam regi Deus addit annos
Usus jure suo, patefactaque limina claudens
Mortis, ab occasu vitam convertit in ortum.

Jonas puppe cadens, ceto sorbente voratus
In pelago non sensit aquas, vitale sepulcrum,
Ne moreretur, habens, tutusque in ventre ferino,
Depositum, non præda fuit, vastumque per æquor,
Venit ad ignotas inimico remige terras.

Cum spirante Deo Babylonia sacra negarent
Tres una cum mente viri, durumque subirent
Exitium, sævi Chaldæa lege tyranni,
Cujus Achæmeniam rabies accenderat iram
Plus fornace sua, medios truduntur in ignes,
Nil urente rogo, tantoque ardore calentes

Cordis

Cordis, imaginea vincunt incendia pœnæ
Igne animi. o quanta est credentum gloria! flammis
Ardentis fidei restincta est flamma camini.
Digna sed immitem mox perculit ultio regem.
Nam quod ab humana vecors pietate recessit,
Agrestes consors pecudum fuit, ille per herbas,
Aulica depasto mutans convivia fœno.
Pronus ab amne bibit, septenaque tempora lustrans,
Omnibus hirsutus silvis, & montibus errat.

Nec minus & Darii furuerunt jussa tyranni.
Ecce etenim sceleri scelus addidit ira furentis,
Hebræumque decus Daniel decernitur insons
Jejunis cibus esse feris: sed bellua justo
Mitis facta viro, sanctos ne læderet artus,
Cœpit amare famem; rabies mollita furorem
Deposuit, sævisque in faucibus ira quievit,
Et didicere truces prædam servare leones.

Dic ubi sunt, natura, tuæ post talia leges?
Quis toties tibi jura tulit? qui tartara jussit
Translatum nescire virum, sterilemque marito
Fœcundavit anum, sacram præcepit ad aram
Sponte venire pecus, muliebres transtulit artus
In simulacra salis: ramos incendia passos
Non ardere dedit: virgultum solvit in anguem.
Per pelagus siccavit iter. mirabile nimbis
Manna pluit, saxo latices produxit ab imo,
Quadrupedem fari pleno sermone coegit.
Suspensis rapidas elementis distulit horas:
Per volucres hominem pasci dedit, atque coruscis
In cælum transvexit equis: jam morte gravato
Adjecit tria lustra viro: prædonis in ore
Navifrago fundavit opem: flagrante camino
Servavit sub rore pios: per pascua regem
Pavit, ut hirsutam pecudem, rictusque leonum
Instimulante fame jussit nescire furorem:
Nempe creatori (cujus quæcunque videntur
Seu quæcumque latent & rerum machina servo est)
Omne suum famulatur opus, sequiturque jubentis
Imperium, quocumque trahit sententia nutu.

Heu miseri, qui vana colunt, qui corde sinistro
Relligiosa sibi sculpunt simulacra, suumque
Factorem fugiunt, & quæ fecere verentur!
Quis furor est, quæ tanta animos dementia ludit,
Ut volucrem, turpemque bovem, tortumque draconem,
Semihominemque canem supplex homo pronus adoret?
Ast alii solem, cæcatis mentibus acti,
Affirmant rerum esse patrem, quia rite videtur
Clara serenatis infundere lumina terris,
Et totum lustrare polum: cum constet ab istis
Motibus instabilem rapidis discursibus ignem
Officium, non esse Deum, quique ordine certo
Nunc oritur, nunc occiduas demissus in oras
Partitur cum nocte vices, nec semper ubique est.
Nec lumen fuit ille manens in origine mundi,
Cum geminam sine sole diem novus orbis haberet.
Sic lunæ quoque vota ferunt, quam crescere cernunt
Ac minui, stellisque litant, quæ luce fugantur.
Hic laticem colit, ille latem, sed jungere sacris
Non audent inimica suis, ne lite propinqua
Aut rogus exiguas desiccet fortior undas,
Aut validis tenues moriantur fontibus ignes.
Arboreis alius ponit radicibus aras,
Instituitque dapes, & ramos flebilis orat,

Ut natos charamque domum, dilectaque rura,
Conjugiique fidem, famulos, censumque gubernent.
Ligne, ligna rogas, surdis clamare videris,
A mutis responsa petis. quæ jura domorum
Hac ratione regunt, si cæsa securibus actis
Ardua pendentis sustentent culmina tecti,
Aut subjecta focis dapibus famulentur edendis.
Nonnulli venerantur olus, mollesque per hortos
Numina sicca rigant, verique hac arte videntur
Transplantatorum cultores esse Deorum.
Plura referre pudet, sanctoque in carmine longum,
Vel damnare nefas, ne mollia sentibus uram
Lilia, purpurei neu per violaria campi
Carduus, & spinis surgat paliurus acutis.

Jam satis humanis erroribus abdita monstra
Risimus, aut tales potius deflevimus actus.
Nunc cœptam juvat ire viam, montemque per altum
Nitentes firmare gradus: properemus in urbem
Libertatis ope, radians ubi regia fulvis
Emicat aula tholis, ubi datur digna petenti,
Quærenti spes certa manet, claustrisque remotis
Pervia pulsanti referantur limina cordi.
Hic est ille lapis, reprobus quem vertice gestat
Angulus, atque oculis præbet miracula nostris,
Est leve cujus onus, cujus juga ferre suave est.

Per digesta prius veteris miracula legis
Rettulimus, sancti conjuncto spiritus actu
Quæ genitor socia nati virtute peregit:
Per digesta rudis nec non miracula legis
Dicemus sancti conjuncto spiritus actu,
Quæ natus socia patris virtute peregit.
Semper ut una manens Deitatis forma perennis
Quod simplex triplicet, quodque est triplicabile implet.
Hæc est vera fides, hanc sprevit habere salutem
Arrius infelix, qui curva per avia rectum
Flectere nisus iter, foveam delapsus in atram
Corruit, & tetri mersus petit ima profundi.
Tam vacuus sensu, justæ quam tempore pœnæ
Visceribus fusis, vacuus quoque ventre remansit.
Demens, perpetui qui non imitanda parentis
Jura, caducorum gradibus simulavit honorum.
Namque homines inter natum genitore minorem
Lex carnalis habet, quoniam pater ipse parentis
Filius ante fuit: mox & qui filius est nunc,
Adforet esse pater, sic per genus omne nepotum
It nova progenies, & avi numerantur avorum.
At dominus, verbum, virtus, sapientia, Christus,
Et totum commune Patris de lumine lumen,
De solo solus, cui nec minus est Patre quidquam,
Nec quo crescat habet, genitus, non quippe creatus,
Ipse est principium: nam sicut clarus habetur,
In genitore manens, genitor quoque clarus in ipso
Permanet, & rerum caput est Deus unus ubique.
Non quia summus Pater est, & filius hic est,
Sed quia quod summus Pater est, & filius hoc est.
Sic ait ipse docens: Ego in Patre & Pater in me est.
Rursus: Ego atque Pater unum sumus. Arrius unum
Debet scire, simulque Sabellius esse fatendum:
Iste fidem trinam, ast hic non amplectitur unam.
Ambo errore pares, quamquam diversa sequantur.
Qualiter assueti varias producere sectas,
Impugnant sua dicta viri, qui brachia nudis
Ostentant exerta humeris, nil tradere docti:
Sed tantum certare cati, prudentia quorum

Stulta

Stulta jacet, quia vana Deo eſt ſapientia mundi.
Hic loquitur nimis, ille tacet: hic ambulat, hic ſtat:
Alter amat fletus, alter criſpare cachinnum,
Diverſiſque modis par eſt veſania cunctis.

Interea dum rite viam ſermone levamus,
Speſque fideſque meum comitantur in ardua greſſum,
Blandius ad ſummam tandem perveniemus arcem.
En ſigno ſacrata crucis vexilla coruſcant.
En regis pia caſtra micant, tuba clamat herilis,
Militibus ſua porta patet, qui militat intret,
Janua vos æterna vocat, quæ janua Chriſtus.
Aurea perpetuæ capieris præmia vitæ.
Arma quibus domini tota virtute geruntur,
Et fixum eſt in fronte decus. decus armaque porto,
Militiæque tuæ, bone Rex, pars ultima reſto.
Hic proprias ſedes, hujus mihi mœnibus urbis
Exiguam concede domum, tuus incola ſanctis
Ut merear habitare locis, alboque beati
Ordinis extremus conſcribi in ſecula civis.
Grandia poſco quidem: ſed tu dare grandia noſti,
Quem magis offendit, quiſquis ſperando repeſcit.

Chriſte fave votis, qui mundum in morte jacentem
Vivificare volens, quondam terrena petiſti
Cælitus, humanam dignatus ſumere formam,
Sic aliena gerens ut nec tua linquere poſſes.
Hoc Matthæus agens hominem generaliter implet,
Marcus ut alta fremit vox per deſerta leonis,
Jura ſacerdotis Lucas tenet ore juvenci,
More volans aquilæ verbo petit aſtra Joannes.
Quatuor hi proceres una revoce canentes,
Tempora ceu totidem latum ſparguntur in orbem.
Sic & Apoſtolici ſemper duodenus honoris
Fulget apex numero, menſes imitatus & horas,
Omnibus ut rebus totus tibi militet annus.
Hinc igitur veteris recolens exordia mortis
Ad vitam properabo novam, lacrymaſque ſerendo
Gaudia longa metam: nam qui deſlemus in Adam
Semina mittentes, mox exultabimus omnes,
Portantes noſtros Chriſto veniente maniplos.

LIBER SECUNDUS.

EXpulerat primogenitum ſæviſſimus anguis
Florigera de ſede virum, blandique ſaporis
Illecebris lethum miſero portarat amarum.
Nec ſolus meritam præſumptor ſenſerat iram
Mortali ſub lege jacens, ſed prorſus ab ipſo
Humanum ſimul omne genus. heu noxia conjux!
Noxia tu conjux magis, an draco perfidus ille?
Perfidus ille draco, ſed tu quoque noxia conjux.
Proh dolor! æterni fuerant duo. creſcere poſtquam
Cœpit origo, perit, clademque a ſemine ſumpſit.
Quid numeroſa dies, quid tempore proderat illo
Cernere nongentos ultra feliciter annos,
Progeniemque ſenum decimam expectare nepotum,
Jamque ſuum neſcire genus, cum victa ſupremis
Curſibus, extremæ ſors irreparabilis horæ
Sera licet, ventura foret, longumque per ævum
Vita brevis nihil eſſe diu cum fine doceret?
Nec reducem ſpes ferret opem, primique ſepulcrum
Terrigenæ, cæca ſorberet fauce nepotes:
Ni pius ille ſator culpas ignoſcere promptus,
Reddere difficilis, ſua ne factura periret,
Quæque Deo ſimilis vivens aſtabat imago
Diſſimilis de morte foret, veniale miſertus
Inſtauraret opus, pomiſque vetaret acerbis,
Quæ mandere patres, natorum horreſcere dentes,
Donaretque ſuis ſemper placatus, ut unde
Culpa dedit mortem, pietas daret inde ſalutem.
Et velut e ſpinis mollis roſa ſurgit acutis,
Nil quod lædat habens, matremque obſcurat honore:
Sic Evæ de ſtirpe ſacra veniente Maria
Virginis antiquæ facinus nova virgo piaret:
Ut quoniam natura prior vitiata jacebat
Sub ditione necis, Chriſto naſcente, renaſci
Poſſet homo, & veteris maculam deponere carnis.

Hæc ventura ſenes poſtquam dixere Prophetæ,
Angelus intactæ cecinit properata Mariæ.
Et dictum comitata fides, uterumque puellæ
Sidereum mox implet onus, rerumque creator
Naſcendi ſub lege fuit: ſtupet innuba tenſos
Virgo ſinus, gaudetque ſuum paritura parentem.

Jamque novem lapſis decimi de lumine menſis
Fulgebat ſacrata dies, cum virgine fœta
Promiſſum complevit opus: verbum caro factum
In nobis habitare volens, tum maximus infans
Intemerata ſui conſervans viſcera templi,
Illæſum vacuavit iter: pro virgine teſtis
Partus adeſt, clauſa ingrediens & clauſa relinquens.
Quæ nova lux mundo, quæ toto gratia cælo!
Quis fuit ille nitor Mariæ, cum Chriſtus ab alvo
Proceſſit ſplendore novo? veluti ipſe decoro
Sponſus ovans thalamo, forma ſpecioſus amœna
Præ natis hominum, cujus radiante figura
Blandior in labiis diffuſa eſt gratia pulcris.
O facilis pietas! ne nos ſervile teneret
Peccato dominante jugum, ſervilia ſummus
Membra tulit Dominus, primique ab origine mundi
Omnia qui propriis veſtit naſcentia donis,
Obſitus exiguis habuit velamina pannis:
Quemque procelloſi non mobilis unda profundi,
Terrarum non omne ſolum, ſpatioſaque lati
Non capit aula poli, puerili in corpore plenus
Manſit, & anguſto Deus in præſepe quievit.
Salve ſancta parens, enixa puerpera regem,
Qui cælum terramque tenet per ſecula, cujus
Numen & æterno complectens omnia gyro
Imperium ſine fine manet; quæ ventre beato
Gaudia matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem;
Sola ſine exemplo placuiſti femina Chriſto.

Tunc prius ignaris paſtoribus ille creatus
Emicuit, quia paſtor erat, gregibuſque refulſit
Agnus, & angelicus cecinit miracula cœtus.
Talia Bethlæis dum ſigna geruntur in oris,
Eoi venere Magi, ſævumque tyrannum
Grandia ſollicitis perturbant nuntia dictis,
Judaicis nuper populis Orientis ab axe
Progenitum fulſiſſe ducem, hoc cælitus aſtra,
Hoc ſtellam radiare novam. ferus arbiter aulæ
Æſtuat Hebrææ, ratus hunc ſuccedere poſſe
Mox ſibimet, qui primus erat. tunc fronte ſerena
Nubila mentis alens, clam mandat ubique requiri,
Sicut adorandum, quem tractat fraude necandum.
Quid furis Herodes? Chriſtum ſermone fateris,

Et

Et fenfu jugulare cupis, legemque legendo
Negligis, & regi regum tua regna minaris.
Ne tamen infano careant tua nomina facto,
Patrandum fub honore crucis (fed crimine gentis)
Herodes alius, quod tu molire, videbit.

Ergo alacres fummo fervantes lumina cælo
Fixa Magi, fidufque micans regale fecuti,
Optatam tenuere viam, quæ lege futura
Duxit adorantes facra ad cunabula gentes:
Thefaurifque fimul pro religione folutis,
Ipfæ etiam ut poffent fpecies oftendere Chriftum,
Aurea nafcenti fuderunt munera Regi,
Thura dedere Deo, myrrham tribuere fepulcro.
Cur tria dona tamen? quoniam fpes maxima vitæ eft,
Hunc numerum confeffa fides, & tempora fummus
Cernens cuncta Deus, præfentia, prifca, futura,
Semper adeft, femperque fuit, femperque manebit
In triplici virtute fui. tunc cælitus illi
Per fomnum moniti contemnere jufla tyranni',
Per loca mutati gradientes devia callis,
In patriam rediere fuam. fic nos quoque fanctam
Si cupimus patriam tandem contingere, poftquam
Venimus ad Chriftum, jam non repetamus iniquum.
Ergo ubi delufum fe comperit, impius iram
Rex aperit, fi jure queat Rex ille vocari
Qui pietate caret, propriam qui non regit iram,
Ereptumque gemens facinus fibi, ceu leo frendens,
Cujus ab ore tener fubito cum labitur agnus,
In totum movet arma gregem, manditque trahitque
Molle pecus, trepidæque vocant fua pignora fetæ
Nequidquam, & vacuas implent balatibus auras:
Haud fecus Herodes Chrifto ftimulatus adempto
Sternere collifas parvorum ftrage catervas,
Immerito non ceffat atrox. quo crimine fimplex
Turba perit? cur qui vix dum potuere creari,
Jam meruere mori? furor eft in rege cruento,
Non ratio, primofque necans vagitus, & audens
Innumerum patrare nefas, puerilia mactat
Millia, plangoremque dedit tot matribus unum.
Hæc laceros crines nudato vertice rupit,
Illa genas fecuit, nudum ferit altera pugnis
Pectus, & infelix mater (nec jam modo mater)
Orba fuper gelidum fruftra premit ubera natum.
Quis tibi tunc, lanio, cernenti talia fenfus?
Quofve dabas fremitus, cum vulnera fervere late
Profpiceres arce ex fumma, vaftumque videres
Mifceri ante oculos tantis plangoribus æquor?
Extinctifque tamen quamvis infantibus abfens,
Præfens Chriftus erat, qui fancta pericula femper
Sufpicit, & pœnas alieno in corpore fentit.

Aft ubi biffenos ætatis contigit annos,
Hoc fpatium de carne trahens, ævique meatus
Humana pro parte tulit; fenioribus effe
Corde videbatur fenior, legifque magiftros
Inter, ut emeritus refidebat jure magifter.

Nec mora (quas etenim volitans per tempora mundus
Novit habere moras?) ufus majore juventa
Sex quafi luftra gerens placidam Jordanis ad undam
Venit, ut acciperet hoc quod dare venerat ipfa.
Hunc Baptifta potens ut vidit ab amne Joannes,
Quem matris dum ventre latet, nondumque creatus
Senferat, obftrufo jam tunc fermone Prophetes,
Ut muto genitore fluens (cui munera linguæ,

Poft noni taciturna diu fpiramina menfis
Parto redduntur nato) non prædicat: Agnus
Ecce Dei veniens peccatum tollere mundi!
Tollere cum dicit, quod non habet, hoc mihi tollit:
Non mala ut ipfe gerat, fed ut ipfe nocentia perdat.
Qualiter in medias dum lux præclara tenebras
Funditur, & proprio non obfufcata fereno
Decutit expulfas illæfis vultibus umbras,
Sic delicta fugans Salvator noftra gerendo
Terfit, & a tactu procul evanefcere juffit.
Tunc vada torrentum fimplex ingreffus aquarum,
In fe cuncta lavat noftræ contagia vitæ,
Ipfe nihil quod perdat habens, fanctoque liquentes
Corpore mundavit latices, lymphafque beavit
Gurgitis, & propriis facravit flumina membris.
Senferunt elementa Deum, mare fugit, & ipfe
Jordanus refluas curfum convertit in undas. {inquit,
Namque propheta canens, Quidnam eft, mare, quod fugis,
Et tu Jordanis retro quid fubtrahis amnem?
Ergo ubi fluminеum poft myftica dona lavacrum
Egrediens, Dominus ficcas calcavit arenas,
Confeftim patuere poli, fanctufque columbæ
Spiritus in fpecie Chriftum veftivit honore,
Manfuetumque docet, multumque incedere mitem,
Per volucrem, quæ felle caret, natoque vocato
Voce Patris, triplici Deus ex ratione probatur,
Quod pater & natus, quod fpiritus eft ibi fanctus,
Quo manet indignus, qui non numeraverit unum.

Inde quaterdenis jam noctibus atque diebus
Jejunum dapibus, facro fpiramine plenum
Infidiis tentator adit, doctufque per artem
Fallaces offerre dapes: Si filius, inquit,
Carnaris effe Dei, dic ut lapis ifte repente
In panis vertatur opem. miracula tanquam
Hæc non femper agat Dominus, qui fæpe terræ
Vifcera fructiferis animans fœcundat ariftis,
Et panem de caute creat. hac ergo repulfus
Voce prius, hominem non folo vivere pane,
Sed cuncto fermone Dei, labefactus, & amens,
Altera vipereis inftaurans arma venenis,
Cum Domino montana petit, cunctafque per orbem
Regnorum monftravit opes: hæc omnia, dicens,
Me tribuente feres, fi me proftratus adores.
Quantum perverfus, tantum perverfa locutus:
Scilicet, ut fragilis regni affectaret honores,
Qui populis æterna parat, monftrumque nefandum
Pronus adoraret, cujus fuper æthera fedes,
Terra pedum locus eft, quem nullus cernit, & omnis
Laudat in excelfis fummiffa voce poteftas.
Chriftus ad hæc: Tantum Dominum fcriptura Deumque
Juffit adorari, & foli famularier uni.
His quoque deficiens congreffibus, audet iniquus
Ter fefe attollens animo perftare fuperbo,
Terque volutus humo, fragili confidere bello.
Tunc affumpfit eum fanctam fceleratus in urbem,
Et ftatuens alti fupra faftigia templi,
Si natum genitore Deo te te afferis, inquit,
Impiger e fummo demiffus labere tecto.
Nam fcriptura docet, de te mandaffe Tonantem,
Angelicis fubvectus eas ut tutior ulnis,
Ad lapidem ne forte pedem collidere poffis.
O quam cæca gerit nigro fub pectore corda
Mens tenebris obfcura fuis! hunc ardua templi
Culmina, & erectæ quamvis faftigia pinnæ
Credidit in præceps horrefcere, maxima fummi
Curvavit

Curvavit qui membra poli, cælosque per omnes
Vectus in extremæ descendit humillima terræ,
Inferiora petens, sed non excelsa relinquens.
Dixerat, & validi consossus cuspide verbi,
Quod tentare suum Dominumque Deumque nequiret,
Victoris fugit ora gemens. tunc hoste repulso
Cælicolæ assistunt proceres, cœtusque micantes
Angelici Christo famulantur rite ministri.

Protinus ergo viros ex piscatoribus aptos
Humanas piscari animas, quæ lubrica mundi
Gaudia sectantes, tanquam vada cærula ponti,
Cæcaque præcipites tranant incerta profundi,
Discipulos jubet esse suos, talesque supernæ
Conciliat vitæ, quos non ventosa loquendi
Gloria, nec vana de nobilitate superbus
Sanguis alat, sed forma tacens, humilique refulgens
Mente nitor, cælo faciat de plebe propinquos.
Nam quæ infirma potens elegit, & infima mundi,
Fortia constringens Deus & sapientia perdens,

Quinetiam celerem cupiens conferre salutem,
Orandi præcepta dedit, judexque benignus
Indulgenda peti breviter jubet, ut cito præstet.
Sic dicens: Orate patrem baptismate nostrum,
Jure suum propriumque homini concessit honorem,
Et quod solus habet, cunctos permisit habere.
Qui Dominum cæli patrem memoramus, in ipso
Jam fratres nos esse decet, nec origine carnis
Germanum gestare odium, sed spiritus igne
Flagrantes abolere doli monimenta vetusti,
Atque novum gestare hominem, ne forsan ab alto
Degenerent terrena Deo, cui nos duce Christo
Fecit adoptivos cælestis gratia natos.

Sanctificetur ubi Dominus, qui cuncta creando
Sanctificat, nisi corde pio, nisi pectore casto?
Ut mereamur eum nos sanctificare colendo,
Annuat ipse prior, sicut benediciet idem
Se jubet a nobis, a quo benedicimur omnes.

Adveniat regnum jamjam quoque scilicet illud
Morte vacans, & fine carens, cui nulla per ævum
Tempora succedent, quia nescit tempus habere,
Continuus sine nocte dies: ubi principe Christo
Nobile perpetua caput amplectente corona,
Victor opima ferens gaudebit præmia miles.

Jugibus hoc votis, hoc nocte dieque precemur,
Illius ut fiat cælo terraque voluntas,
Qui nusquam vult esse nefas, hostemque nocentem
Utque polo, sic pellat homo, ne corpora nostra
Tamquam vile solum, sævus sibi vindicet hydrus.
Sed qui cuncta fovet plena pietate redundans
Omnipotens, animas pariter conservet & artus:
Altera pars etenim cæli sumus, altera terræ.

Annonam fidei speremus pane diurno,
Ne mens nostra famem doctrinæ sentiat umquam
A Christo jejuna suo, qui corpore & ore
Nos saturat simul ipse, manens verbumque, cibusque.
Dulcia nam Domini nostris in faucibus hærent
Eloquia, exuperantque favos atque omnia mella.

Debita laxari qui nobis cuncta rogamus,
Nos quoque laxemus. proprii nam cautio verbi
Spondentes manifesta tenet, graviusque soluti
Nectimur, alterius si solvere vincla negamus.
Incipietque pius decies millena talenta
Dimittens Dominus, si nos affligere propter
Denarios centum conservum senserit ullum,
Tradere confestim tortoribus, inque feroci
Carcere constricti non permittemur abire,
Donec cuncta brevem reddamus adusque quadrantem;

Non quia nos Dominus, lucis via, semita pacis
In laqueos tentantis agat, sed cum mala nostra
Deserit, ire sinit: nam quisquis retia mundi
Deliciosa sequens, luxus & gaudia blandæ
Perditionis amat: Deus hunc, virtutis amator,
Linquit, & ingreditur qua se tentatio ducit.
Jugibus hanc igitur studiis vitemus, & arctum
Corde petamus iter, tenuis qua semita monstrat
Ire per angustam regna ad cælestia portam.

Si cupimus vitare malum, debemus adire
Sectarique bonum; hic quia liberat, ille trucidat:
Hic alit, ille necat: nam quantum sidera terris,
Ignis aquis, lumen tenebris, concordia bellis,
Vita sepulturis: tantum bona longius absunt
Dissociata malis: dextrum, cuicumque necesse est,
Aut lævum gradiatur iter. sed dextra bonorum
Semita conspicuos vocat in sua gaudia justos,
Inque tuos, Patriarcha, sinus: at læva malorum
Exercet pœnas, & ad impia tartara mittit.
Ergo agnis ovibusque Dei est hæc sola voluntas,
Et bona libertas evadere torva cruenti
Ora lupi, vitaque frui per pascua Christi.

LIBER TERTIUS.

PRima suæ Dominus, thalamis dignatus adesse,
Virtutis documenta dedit, convivaque præsens
Pascere, non pasci veniens, (mirabile) fusas
In vinum convertit aquas: amittere gaudent
Pallorem latices, mutavit læta saporem
Unda suum, largita merum, mensasque per omnes
Dulcia non nato rubuerunt pocula musto.
Implevit sex ergo lacus hoc nectare Christus,
Quippe ferax qui vitis erat, virtute colona
Omnia fructificans, cujus sub tegmine blando
Mitis inocciduas enutrit pampinus uvas.

Regulus hinc nato quidam moriente rogabat
Flebilis & supplex Dominum, quo viseret ægrum
Febre laborantem puerum, trepidamque vetaret
Labi animam de sede sua. tunc larga potestas
Credenti quæ nulla negat, nec dona retardat
Velocem comitata fidem, sermone salutem
Concedens facili, vivit jam filius, inquit,
Perge, tuus: quantum imperii fert jussio Christi?
Non dixit, victurus erit, sed jam quia vivit,
More Dei, qui cuncta priusquam nata videndo
Præteritum cernit, quidquid vult esse futurum.

Inde salutiferis incedens gressibus urbes,
Oppida, rura, casas, vicos, castella peragrans
Omnia, depulsis sanabat corpora morbis.

Ecce autem mediæ clamans ex agmine turbæ

Lepro-

Leproſus poſcebat opem, varioſque per artus
Plus caudore miſer, Si vis, Domine, inquit, ab iſtis
Me maculis mundare, potes: volo, Chriſtus ut inquit,
Confeſtim redit una cutis, proprioque decore
Læta peregrinam mutarunt membra figuram,
Inque ſuo (magis eſt) vix agnitus ille colore.

Forte Petri validæ torrebat lampadis æſtu
Febris anhela ſocrum, dubioque in funera pendens
Saucia ſub gelidis ardebat vita periclis,
Immenſuſque calor frigus letale coquebat.
At poſtquam feſſos Domini manus attigit artus,
Igneus ardor abit, totiſque extincta medullis,
Fonte latentis aquæ cecidit violentia flammæ.

Quinetiam tabidas nigrorum depulit iras
Spirituum, ne flatus atrox laceraret iniqua
Peſte homines, operiſque Dei vexaret honorem,
Quem norat non eſſe Dei, paſſimque catervas
Ut prius, innumeras pulſo languore saluti
Reddidit, & varia populos a clade levavit.

Inde marina petens, arentes greſſibus algas
Preſſit, & exiguæ conſcendens robora cymbæ
Æquoreas intravit aquas, Dominumque ſequentes
Diſcipuli placido librabant carbaſa ponto.
Jam procul a terris fuerat ratis, actaque flabris
Sulcabat medium puppis ſecura profundum,
Cum ſubito fera ſurgit hiems, pelaguſque procellis
Vertitur, & trepidam quatiunt vada ſalſa carinam.
Perculerat formido animos, ſeſeque putabant
Naufraga littoreis jam tendere brachia ſaxis.
Ipſe autem placidum carpebat pectore ſomnum
Majeſtate vigil, quia non dormitat in ævum,
Qui tegit Iſrael, neque prorſus dormiet umquam:
Ergo ubi pulſa quies cunctis clamantibus una
Voce ſimul, miſerere citus, miſerere, perimus,
Auxilio ſuccurre pio: nil vota moratus
Exurgens Dominus, validis miteſcere ventis
Imperat, & dicto citius tumida æquora placat.
Non erat illa feri pugnax audacia ponti,
In Dominum tumidas quæ ſurgere cogeret undas,
Nec metuenda truces agitabant flamina vires,
Sed lætum exiliens Chriſto mare compulit imum
Obſequio ſervire fretum, rapidoque volatu
Moverunt avidas ventorum gaudia pennas.

Interea placido tranſvectus marmore puppim
Liquerat, & medios luſtrabat paſſibus agros,
Cum procul e tumulis gemino ſtridore ruentes
Proſiluere viri, quos non mala dæmone pauco,
Sed legio vexabat atrox, nexuque cruento
Sæva catenatis geſtabant vincla lacertis.
Angebat quoque pœna duplex: heu dira furoris
Conditio! qui vim patitur, magis illa ligatur.
Tunc Domini præcepta tremens exire jubentis
Spiritus infelix, hominem non audet adire,
Effigiem fugiens quam Chriſtum cernit habere.
Sed pecus immunda gaudens lue, ſemper amicum
Sordibus, atque olido conſuetum vivere cœno,
Pro meritis petiere ſuis, triſteſque phalanges
Porcinum tenuere gragem: riget, hiſpidus, horrens,
Talem quippe domum dignus fuit hoſpes habere.

Hinc alias Dominus pelagi delatus in oras
Intravit natale ſolum, quo corpore naſci
Se voluit, patriamque ſibi pater ipſe dicavit.
Ecce aderant vivum portantes jamque cadaver
Bis bina cervice viri, lectoque cubantem
Vix hominem, cui vita manens ſine corporis uſu
Mortis imago fuit, reſolutaque membra jacebant
Officiis deſerta ſuis, fluxoſque per artus
Languida demiſſis pendebant vincula nervis.
Hunc ubi virtutum Dominus conſpexit egentem
Robore, peccatis primum mundavit ademptis,
Quæ generant augmenta malis: miſero inde jacenti
Surge, ait, & proprium ſcapulis attolle grabatum,
Inque tuam deſcende domum. nil juſſa moratus
Cui fuerat conceſſa ſalus, veſtigia linquens
Tandem aliena, ſuis lætatur vadere plantis,
Vectoremque ſuum grata mercede revexit.

Principis interea ſynagogæ filia, clauſo
Functa die ſuperas moriens amiſerat auras:
At genitor, cui finis edax ſpem prolis adultæ
Suſtulerat, ſanctos Domini lacrimanſque gemenſque
Corruit ante pedes, vix verba precantia fari
Singultu quatiente valens; miſerere parentis,
Orbati miſerere ſenis, modo filia, dicens,
Unica virgineis nec adhuc matura ſub annis
Occidit, & miſero patris mihi nomen ademit.
Affer opem, lapſamque animam per membra refunde,
Qui totum præſtare potes. hæc inquit: & auctor
Lucis ad extinctæ pergebat funera, greſſum
Vix populo ſtipante movens, permixtaque turbis
Ibat inundantem mulier perpeſſa cruorem,
Quæ magnas tenuarat opes, ut ſanior eſſet,
Exhauſtaque domo, nec proficiente medela,
Perdiderat proprium pariter cum ſanguine cenſum.
Aſt ubi credentis jam ſano in pectore cœpit
Dives adeſſe fides, mediis immerſa catervis
Nititur averſi vel filum tangere Chriſti.
Poſteriuſque latens ſubitam furata ſalutem
Extrema de veſte rapit, ſicciſque fluentis
Damnavit patulas audax fiducia venas.
Senſerat iſta Deus, cujus de fonte cucurrit
Quod virtus ſecreta dedit, furtumque fidele
Laudat, & egregiæ tribuit ſua vota rapinæ.

Ventum erat ad mœſti lugentia culmina tecti,
Deflentemque domum, moriens ubi virgo jacebat
Extremum ſortita diem, trepiduſque tumultus
Omnia lamentis ululans implebat amaris,
Funereoſque modos cantu lacrymanta ferebat
Tibicen, plangorque frequens confuderat ædes.
Ponite ſollicita conceptos mente dolores,
Hic ſopor eſt, Salvator ait, nec funus adeſſe
Credite, nec ſomno poſitam lugete puellam.
Dixerat, & gelida conſtrictum morte cadaver
Spiritus igne fovet, verboque immobile corpus
Suſcitat, atque ſemel genitam bis vivere præſtat.
Obſtupuere animis, inopinaque vota parentes
Aſpiciunt, verſiſque modis per gaudia plaudunt.

Inde pedem referens geminos videt ecce ſequentes
Cæcatos clamare viros, fili inclyte David
Diſcute nocturnas extinctis vultibus umbras,
Et clarum largire diem. quam credere tutum
Quam ſanum eſt cognoſſe Deum! jam corde videbant
Qui lucis ſenſere viam, tunc cæca precantum
Lumina diffuſo ceu torpens ignis olivo
Sub Domini micuere manu, tactuque ſereno

Instaurate suis radiarunt ora lucernis.

His ite dimissis alius producitur æger,
Multiplici languore miser, qui voce relictus,
Audita vacuus, solo per inania membra
Dæmone plenus erat: hunc protinus ordine sacro
Curavit versis Deus in contraria causis,
Dæmonio vacuans, audita & voce reformans.

Nec minus interea proprios jubet omnia posse
Discipulos, totisque simul virtutibus implens;
Ite ait, & tristes morborum excludite pestes,
Sed domui Israel (quia necdum nomine gentes
Auxerat hoc omnes) cælorum dicite regnum,
Dæmoniis auferte locum, depellite lepram;
Functæque subductæ revocate cadavera vitæ:
Sumpsistis gratis, cunctis impendite gratis.
Ac velut hoc dicens, ego vobis quippe ministris
Servandos committo greges, ego denique pastor
Sum bonus, & proprios ad victum largior agros.
Nemo meis ovibus quæ sunt mea pascua vendat.
Hæc in Apostolicas ideo prius edidit aures
Omnipotens ut ab his jam sese auctore magistris
In reliquum doctrina fluens decurreret ævum.
Qualiter ex uno paradisi fonte leguntur
Quatuor ingentes procedere cursibus amnes,
Ex quibus in totum sparguntur flumina mundum.
(Quisquis enim deitatis opes, quod non habet ex se
Sed domino tradente gerit, sub nomine puro
Suscipiet, puro dispenset munere, possit
Ut dispensator, non ut mercator haberi,
Dividisque modis vitam cantare futuram:
Intrabo in domini requiem, quia nescio mercem.)

Exin conspicuam synagogæ ingressus in aulam,
Aspicit invalidum, demisso corpore mancum,
Seminecem membris, non totum vivere, cujus
Arida torpentem damnarat dextera partem,
Imperioque medens, gelidam recalescere palmam
Præcipit, & reddi divino more salutem,
Sicut semper agit, nil tollit, & omnia reddit.

Eo iterum veteres instaurans lubricus artes
Ille chelydrus adest, nigri qui felle veneni
Lividus humano gaudet pinguescere tabo.
Quodque per alternos totiens disperserat ægros
Virus, in unius progressus viscera fudit.
Cui vocem lumenque tulit, triplicique furore
Saucia membra tenens, mutum quatiebat, & orbum.
Tunc Dominus mundi, lux vera, & sermo parentis
Sordibus exclusis oculos atque ora novavit,
Verbaque per verbum, per lumen lumina surgunt.

Venerat & mulier morbo contracta vetusto,
Non senio, tremebunda, gemens, incurva caducis
Vultibus, & solam despectans cernua terram.
Quæ, miserante Deo, jugesi post octo decemque
Membra levat messes, cælumque & sidera tandem
Cernit, & ardentem solis reminiscitur orbem.
Totum erecta videns, quia quos malus opprimit hostis,
Ima petunt; quos Christus alit, sine labe resurgunt.

Cumque dehinc populum sese in deserta sequutum
(Ut typicus Moses, verusque Propheta) videret
Antiquam sentire famem, majoribus actis
Antiquam monstravit opem. tunc alite multo
Carnis opima dedit, geminis modo piscibus auxit.
Sufficiens tunc manna pluit, modo panibus emplum
Quinque dedit victum per millia quinque virorum.
Cætera turba latet, numero nec clauditur ullo
Maxima parvorum legio, vel maxima matrum.
Quodque magis stupeas, cophinos ablata repleruNt
Fragmina bissenos, populisque vorantibus aucta,
Redditaque a cunctis non est data copia mensis.

Jamque senescentem gelidi sub cærula ponti
Oceano rapiente diem, cum pallor adesset
Noctis, & astriferas induceret Hesperus umbras,
Discipuli solo terris residente magistro,
Undosum petiere salum, fluctuque tumente
Torve laborantem jactabant æquore puppim:
Adversus nam flatus erat: tunc noctis opacæ
Tempore calcatas Dominus superambulat undas,
Et vesti premit arva freti, glaucique fluentia
Circumfusa sacras lambebant marmora plantas.
Miratur stupefacta cohors, sub calle pedestri
Navigeras patuisse vias: at Petrus amicam
Doctus habere fidem, Christumque agnoscere semper,
In medias descendit aquas, quem dextra levavit
Labentem Domini, nil tantu in gurgite passum.
Cui manus illa fuit portus, pelagique viator
Libera per vitreos movit vestigia campos.

Genesar inde soli, Domino veniente, coloni
Infirmos traxere suos, ut fimbria saltem
Vix attacta Dei, morbis medentur acerbis,
Senserunt jugem, quotquot tetigere, salutem.
Quam pretiosa fuit quæ numquam vendita vestis!
Ipsa omnes modici redimebat munere fili.

Tunc Tyrias partes Sidoniaque arva petentem
Anxia pro natæ vitio (quam spiritus atris
Vexabat stimulis) mulier Cananæa rogabat,
Se canibus confessa parem, qui nare sagaci
Semper odoratæ recubant ad limina mensæ,
Assueti resluas dominorum lambere micas.
Vox humilis, sed celsa fides, quæ sospite nata
De cane fecit ovem, gentisque in sentibus ortam
Compulit Hebræi de germine vescier agri.

Alta dehinc subiens montis juga, plebe sequente,
Millia cæcorum, claudorum millia passim,
Leprosos simul & populos, surdasque catervas,
Invalidesque manus, & quidquid debile vulgi
Venerat, in priscum componit motibus usum,
Et revocata suis attemperat organa nervis.

Dumque medens ægrum refovet virtute tumultum,
Tertia lux aderat, sterilique in cespite nullum
Contigerat plebs tanta cibum, nimiosque labores
Nutribat geminanda fames, si saucia callem
Turba per ingentem dapibus jejuna rediret.
Qua flexus pietate Deus, qui semper egentum
Panis adest, victumque locis sine frugibus infert,
Pisciculis paucis, & septem panibus agmen
Pavit enorme virum, præterque infirmæ secundi
Sexus, & ætatis, saturavit quatuor illic
Millia vescentum, plus ut mireris, & coctas
Disce fuisse dapes: epulas nutrivit edendo
Vulgus, & attritæ creverunt morsibus escæ,
Reliquiasque suas sportarum culmina septem
Expavit fugitiva fames, ubi fragmine sumpto

Vi-

Vidit abundantem modico de ſemine meſſem.

Nec tamen, humano quamvis in corpore Chriſtum
Matris ab occultu mortalia membra gerentem
Clam fuit eſſe Deum, quia non abſconditur umquam
Urbs in monte ſedens, modio nec ſubditur ardens
Lychnus, anhelantem ſed ſpargens altius ignem,
Cunctis lumen agit: radians nam teſtibus amplo
Diſcipulis fulgore tribus, velut igneus ardor
Solis, in æthercam verſus ſplendore figuram,
Vicerat ore diem, veſtemque tuentibus ipſam
Candida forma nivis Domini de tegmine fulſit.
O meritum ſublime trium, quibus illa videre
Contigit in mundo, quæ non ſunt credita mundo!
Quid? quod & Heliam, & clarum virtute Moyſen,
Ignotos oculis viderunt lumine cordis,
Ut major ſit noſtra fides, hunc eſſe per orbem
Principium ac finem, hunc Alpha videntes hunc Ω,
Quem medium tales circumfulſere Prophetæ:
Alter adhuc vivens, alter ſtans lumine vitæ.
Sidereoque ſono, meus eſt hic filius, aiens,
Oſtendit Verbo genitum vox patria Chriſtum.

Poſtquam corporeos virtus regreſſa per artus
Texit adoratam carnis velamine formam,
Seque palam Dominus populis dedit, ecce repente
Vir humilis mœſto dejectus lumina vultu
Procedit, ſupplexque manus & brachia tendit
Imploratque gemens, Unus mihi filius, inquit
Eſt, Domine: horrenda lacerat quem ſpiritus ira,
Nec linquit, niſi mergat aquis, aut ignibus atris
Opprimat, atque animam dubia ſub morte fatiget.
Hunc precor, expulſo miſeratus utrumque furore,
Redde mihi, vel redde ſibi, nec cæca poteſtas
Expellat trepidam ſubtracto lumine vitam.
Dixerat, & genua amplectens, genibuſque volutans
Hærebat, Dominuſque pio jam pectore votis
Annuerat. tunc prædo furens, ac noxius hoſtis,
Cui poſſeſſa diu eſt alieni fabrica joris,
Pervaſa migrare domo compulſus, in iram
Tollitur accenſam, correptaque carpere membra
Nititor, & fruſtra, Domino prohibente, laborans
Fugit in obſcuras, puero vivente, tenebras.

Rex etiam ſolus regum, & Dominus Dominorum
Non dedignatus, Petro piſcante, tributum
Solvere Cæſareum, medii de gurgite ponti
Hamum ferre jubet geſtum didrachmatis auri.
Incola mox pelagi pendentia fila momordit,
Juſſa tributa ferens, gravioque onerante metallo,
Vilis honor piſcis pretio majore pependit.

Diſcipuliſque ſuis ſe percontantibus, aula
Cæleſtis regni major quis poſſit haberi:
Ut Deus & doctor mirabilis, omnibus, inquit,
Celſior eſt humilis, cunctiſque potentior ibit,
Qui cunctis ſubjectus erit, ſeſeque minorem
Demiſſa cervice feret: velut iſte videtur
Parvulus, & monſtrat puerum conſiſtere parvum.
Scilicet ingenium teneri ſectamur ut ævi,
Non annis, ſed mente jubet, quia mollior ætas
Nil pompæ mortalis amat, non ambit honorem,
Nec reſupina tumet. ſic puræ ſemita vitæ
Quantum prona ſolo, tantum ſit proxima cælo:
Mens etenim vergens, altum petit, altaque vergit,
Interiorque gradus, quo vult deſcendere, ſurgit.

Ecce humilem Dominus de ſtercore tollit egenum,
Et facit egregios inter reſidere tyrannos:
At contra tumidum pugnaci mente rebellem
Præcipitem cælo ſub tartara juſſit abire.
Parva loquor, ſi facta Dei per ſingula curram,
Et ſpeciale bonum, cum ſit generale, revolvam.

LIBER QUARTUS.

JAm placidas Jordanis item tranſgreſſus arenas,
Judææ ſectatus iter, ſine nomine mixtum
Volgus & innumeras relevans a clade catervas,
Suſcipit infirmos, & dat diſcedere ſanos.
Nil igitur ſummo de ſe ſperantibus umquam
Difficile eſt conferre Deo, cui prona facultas
Ardua planare, & curva in directa referre,
Et quidquid natura negat, ſe judice præſtat.
Namque foramen acus ſicut penetrare camelus
Membrorum præ mole nequit, ſic dives opima
Fertilitate tumens, tenuem non poſſit adire
Cæleſtis regni ducentem ad limina callem,
Ni genitor rerum, qui mundum lege coercet,
Et nulla ſub lege manet, cui condere velle eſt,
Quem frons nulla videt, ſed totum conſpicit ipſe,
Hoc impoſſibile eſt homini, dixiſſet, & alto
Poſſibile eſt jus omne Deo, multiſque moleſtum
Divitibus tandem faceret miteſcere cenſum.
Nam proprias bene tractat opes, cæloque recondi
Theſauros vult ille ſuos, ubi quidquid habetur
Non mordax ærugo vorat, non tinea ſulcat,
Nec male defoſſum famulatur furibus aurum,
Jejunis quicumque cibum, ſitientibus hauſtum,
Hoſpitibus tectum, nudis largitur amictum,
Solatur nexos in carcere, perfovet ægros,
Atque aliis largus, ſibi tantum conſtat egenus.
Nec dubie in cælum ſubſtantia pervenit illa,
Quæ Chriſto collata datur ſub paupere forma,
Quæ damnis augmenta capit, quæ ſpargitur, ut ſit,
Quæ perit, ut maneat, quæ vitam mortua præſtat.

Præterea Dominus geminos conſidere cæcos,
Dum quoddam tranſiret iter, comitante caterva,
Conſpicit, æternæ poſcentes munera formæ,
Flebilibuſque vagas implentes vocibus auras,
Nec cunctata ſolens pietas inferre ſalutem,
Quæ ſenſit flagrare fidem, mox lumina tangens
Evigilare jubet, quæ ſomnus preſſerat ingens,
Atque diu clauſas reſerans ſub fronte feneſtras,
Ingrediente die fecit diſcedere noctem.

Hinc repetita ſacri gradiens per mœnia templi
Lumina cæcatis dedit, & veſtigia claudis.
Talia Davidicam poſt facta reliquerat urbem,
Bethaniæ vicina petens, eademque reverſus
Clareſcente die properabat viſere tecta:
Ecce autem mediis aſtans ſublimis in arvis
Frondea ficus erat, cujus in robore nullum
Repperit eſuriens luſtrata ſtipite pomum,
Arboreiſque comis. jam nunc ex germine vaſto
Nullus, ait, fructus reliquum generetur in ævum.
Confeſtim viduata ſuis ficulnea ſuccis
Aruit, & ſiccis permanſit mortua ramis.
Omnis enim quicumque Deo nil fertile nutrit,
Ceu ſterilis truncus, lignis æquabitur uſtis.

At justus palmæ similis florebit amœnæ,
Semper babens frondes, & tanquam Libana cedrus,
Multiplicandus adest, & sidera vertice tangit.

Post oblatus ei, virtutem sensit herilem
Infanus sermone carens, quem faucibus arctis
Augebat vis clausa mali, vitiumque tacendo
Prodiderat. sed cuncta solens infirma levare
Conditor obsessa pepulit de fauce latronem,
Et voci patefecit iter, nexuque soluto
Muta diu tacitas effudit lingua loquelas.

Post Dominus Pharisæa petens convivia cœnæ,
Orantis dapibus sese impertivit amici.
Tunc mulier (quam fama nocens, & plurima vitæ
Mordebant delicta suæ) clementia supplex
Corruit amplectens vestigia, quæque profusis
Irrigat incumbens lacrimis, & crine soluto
Nec tergere sacras, nec cessat lambere plantas,
Unguento fragrante fovens, sententia donec
Læta Dei (quem ferre manum non pœnitet umquam,
Si nos pœniteat veterem quæsisse ruinam)
Vade, fides, mulier, tua te salvavit ab omni,
Dixisset, quodcunque malum gessisse videris.
Utere pace mea. magna est medicina fateri,
Quod nocet abscondi: quoniam sua vulnera nutrit
Qui tegit, & plagam trepidat nudare medenti.
En polluta diu, modicum purgata recessit
Per gemitum, propriique lavans in gurgite fletus,
Munda suis lacrimis redit, & detersa capillis.

Jamque Capharnææ synagogam intraverat urbis
Rite doces populos, quem cum vidisset iniquus
Humano sub corde latens, clamore protervo
Spiritus infremuit; quid nobis & tibi, dicens,
Perdere nos heu Christe venis? scio denique qui sis,
Et sanctum cognosco Dei. nec plura locutus
Imperio terrente tacet, hominemque relinquit
Pulsus, & in vacuas fugiens evanuit auras.
Hic etiam variis finem languoribus esse
Fecit, & exclusos semper reticere coegit
Dæmonas, ac talem prohibet se pandere testem.
Olim quippe ferox, & nigræ mortis amator
Ille nocens anguis, dejectus culmine cæli
Cum pompis sociisque suis, omnique nefandæ
Agmine militiæ, Christum, quem noverat illic,
Conspicit in terris, velamine carnis opertum,
Et gemit esse homini Dominum virtutis amicum.

Dumque Tyri transgressus iter, Sidonia rursus
Arva legens placidas Dominus calcaret arenas,
Curavit gemino miserum spiramine clausum,
Qui vocem non ore dabat, non aure trahebat,
Sidereæque manus raptis penetralibus omnes
Attractu patuere fores, lætusque repente
Audirique loquens, meruitque audire loquentes.

Tu quoque virtutis sensisti munus herilis
Procumbens oculis, in cujus lumina Christus
Exspuit, & speciem simulatæ mortis ademit.

Hinc majora docens populos cælestia, verum
Se referat sermone Deum, turbasque frequentes,
Quæ nimis irruerant, cupiens vitare parumper,
Stagna petit, parvaque sedens in Simonis alno,
Littore sistentem firmabat ab æquore plebem.

Et dictis jam finis erat, tunc altius actam
In pelagus jubet ire ratim, vastoque profundo
Retia demitti piscantia, quæ nihil omnem
Claudere per noctem vacuo potuere labore.
Simon paret ovans, & aquosis gentibus instans
Linea claustra jacit, tantumque immanis apertos
Implevit captura sinus, ut præda redundans
Turbaret geminas cumulatu pisce carinas,
Nam socia istic puppis erat. sic maxima sæpe
Gaudia non ferimus, propensaque vota tenemus:
Quodque Deo facile est, homines optare nec audent.

Talibus insignis virtutibus ibat in urbem,
Quæ fit dicta Naim, populo vallatus opimo,
Et grege discipulum; miserum tunc cominus ecce
Conspicit efferri juvenem, gelidumque cadaver,
Pluribus exequiis, & inani funere passum
Triste ministerium, cujus sors invida matrem
Jamdudum viduam, gemina viduaverat urna.
Nec remorata diu pietas, inimica doloris
Auxilium vitale tulit, tactoque feretro
Surge, ait, o juvenis: parensque in tempore dicto,
Mortuus assurgit, residensque loquensque revixit,
Atque comes genitricis abit. nam funere torpens
Ilicet amissæ passus discrimina vitæ,
Non poterat famulus Domino clamante tacere,
Nec vita præsente mori: mox agmine verso,
Deponens trepidum recidivo tramite luctum,
Candida felicem revocavit turba parentem.

Nec tibi parva salus, Domino medicante, Maria,
Multiplici læsum curavit vulnere sensum,
Quam fera septenis rabies invaserat armis,
Dæmonico cuneata globo: sed squameus anguis
Imperiosa sacri fugiens miracula verbi
Corde tuo depulsus abit, volucresque per auras
In chaos infernæ lapsus penetrale gehennæ
Septem ingens gyros, septena volumina traxit.

Neve redundantem cumulato germine messem
Exiguis Dominus fineret languere colonis,
Discipulos alios, quotum mens conscia recti,
Puraque simplicitas, numero meritoque refulgens
Aurea libra fuit, velut agnos præcipit inter
Sanguineos properare lupos: assumite, dicens
Jura potestatis, nullum metuatis ut hostem,
Vipereasque minas & scorpion, atque inimica
Omnia virtutis sensu calcate fideli.
Nulla meis feritas famulis adversa nocebit.
Nec tantum hoc gaudete viri, quod spiritus ater
Subjaceat vobis, quantum quod nomina vestra
Scripsit in æterno cælestis littera libro.
Jus est quippe Dei, vitam præponere factis.
Nam merito cessante bono, miracula nil fiunt,
Quæ faciunt plerumque mali, quibus arbiter orbis,
Nescio vos, dicturus erit, discedite cuncti
Artifices scelerum, rebus qui semper iniquis
Divinum simulastis opus. sic tempore Mosi
Carminibus quidam vanis Memphitis in oris
Signa dabant non sponte Dei, sed imagine falsa
Vilibus humanis magicas tribuere figuras.

Post Pharisæorum cujusdam principis intrat
Clarificare domum, non escam sumere tantum,
Ad quam tunc facili convenerat ille precatu.
Hic homo perspicuo distentus ventre tumebat

Plenus

Plenus aquæ, gravidamque cutem suspenderat alvus
Inclusam paritura necem, jam membra fluebant
Accrescente sinu, miserosque infusa per artus
Turgida per flatum macies tenuaverat ægrum,
Inque uteri spatium totus convenerat hydrops.
Non tulit hanc speciem mundi Pater, & sua transiit
Sabbata non curans, hominem curare paratus,
Quem voluit magis esse suum: nam sabbata propter
Condita sunt hominem, sed non homo sabbata propter.
Tunc pius humentem siccata corporis unda
Jussit abire luem: fluidus mox viscera morbus
Deserit, & vacuæ resident in pectore fibræ,
Carnalemque lacum pestis lymphata relinquit.

Cœperat interea Dominus Galilæa per arva
Transgrediens sancto quoddam pede tangere castrum.
Hunc procul ut videre decem maculosa gerentes
Leprosi portenta viri, quos corpore fœdo
Discolor obscœnis turpabat pœna figuris,
Præceptor miserere, potes namque omnia IESU,
Clamantes dixere simul, tunc flexa potestas,
Quæ numquam pietate vacat, clementius infit:
Ite, sacerdotum conspectibus ora referte.

Cumque viam peterent, subito mundata vicissim
Mirantur sua membra viri, variumque tuentes
Explorant proprias alterno lumine formas.
Ex quibus ut grates ageret pro munere tanto
Vix unus reduci conversus tramite, pronus
Sternitur ad terram, Dominum virtutis adorans,
Atque sacerdoti vero sua protulit ora.
Denique pontificum princeps summusque sacerdos
Quis nisi Christus adest, gemini libaminis auctor
Ordine Melchisedech, cui dantur munere semper,
Quæ sua sunt, segetis fructus, & gaudia vitis?

Cum residens cæcus Timæi filius illud
Propter iter, Dominum per quod cognoverat ite,
Vociferans crebro lumen clamore petisset,
Nec populo prohibente tacens, accedere jussus
Ad Dominum, palpante manu visumque recepit,
Et nullo ducente redit. quam fortiter instat
Importuna fides? quidquid res dura negerit,
Sola frequens votis oratio præstat honestis.

Unanimum panem sic ille petebat amicum,
Qui foribus clausis per opaca silentia noctis,
Obnixeque diu confidenterque neganti,
Vocibus assiduis precibusque extorsit anhelis.

Præteriensque viæ Dominus loca Samaritanæ
Humanam flagrante sitim collegerat æstu,
Fontque perennis aquæ modicam desiderat undam,
Ut biberet, qua corpus erat. tunc accola gentis
Stans mulier, parvum puteo quæ traxerat haustum,
Cum dare cunctetur petituræ munera lymphæ,
Agnoscens propriam numeroso conjuge vitam,
Orat inexhausti tribui sibi dona fluenti
Æternam positura sitim, qua nemo carere
Dignus erit, Domini nisi mersus gurgite Christi
Percipiat placidas animæ, non corporis, undas.

Dumque sui media residens testudine templi
Ore tonans patrio, directi ad pervia callis
Errantem populum monitis convertit amicis,
Ecce trahebatur, magna stipante caterva,
Turpis adulterii mulier lapidanda reatu,
Quam Pharisæa manus placido sub judice sistens
Dum damnare parat, plus liberat. omnibus illis
Nam simul e turbis, proprio sine crimine nullus
Accusatur erat, saxum qui missile primus
Sumeret obscœnæ feriens contagia mœchæ.
Nec poterat quisquam festucam evellere parvam
Ex oculo alterius, proprio qui lumine grandem
Sciret inesse trabem. profugus sic ille recessit
Impetus, & clemens donat sententia culpam,
Jam non peccandi sub conditione solutam.
Nam vomitum quicumque suum canis ore relambit,
Nec veterem studet hic veniam, nec habere futuram,
Hujus damna tenens, hujus compendia perdens.

Inde means genitum cernit considere cæcum,
Qui male prægnantis dilapsus ventre parentis
In lucem sine luce ruit: tunc sanguinis ille
Conditor humani, mundique orientis origo
Imperfecta diu proprii non passus haberi
Membra operis, natale lutum per claustra genarum
Illiniens, hominem veteri de semine supplet.
Nec visum tamen ante capit, quam voce jubentis
Accepta Domini Siloam venisset ad undam,
Et consanguinei fotus medicamine limi
Pura oculos fovisset aqua. mox ergo gemellæ
Vultibus effulgent acies, tandemque merentur
Ignotum sperare diem. cognoscite cuncti
Mystica quid doceant animos miracula nostros.
Cæca sumus proles miseræ de fœtibus Evæ,
Portantes longo natas errore tenebras:
Sed dignante Deo mortalem sumere formam
Tegminis humani, facta est de Virgine nobis
Terra salutaris, quæ fontibus oblita sacris,
Clara renascentis referat spiramina lucis.

Bethaniæ inde sulum repetens, intrerat, ibique
Lazarus occidua tumulatus forte jacebat
Jam quarto sine luce die, claususque sepulcri
Marmore, corruptum tabo exhalabat odorem.
Flebant germanæ, flebat populatio præsens,
Flebat & Omnipotens, sed corpore, non Deitate,
Exanimesque artus, illa pro parte dolebat,
Qua moriturus erat, lacrimisque implevit amicum
Majestate Deum. quid credere Martha moraris?
Quidve Maria gemis? Christus dubitatis an unum
Possit ab infernis hominem revocare cavernis,
Qui dabit innumeras post funera surgere turbas?
Ergo ubi clamantis Domini sonuit tuba dicens:
Lazare perge foras, magno concussa pavore
Tartara dissiliunt, Erebi patuere recessus,
Et tremuit letale chaos, mortisque profundæ
Lex perit, atque anima proprias repetente medullas
Cernitur ante oculos vivens astare cadaver.
Postque sepulcralem tandem recreatus honorem
Ipse sibi moriens, & postbumus extat & hæres.

Utque, caduca vagi contemnens culmina secli,
Monstraret se rite Deum, non curribus altis
(Qui pompæ mortalis honor) rapidisque quadrigis
Pulvereum sulcavit iter, nec terga frementis
Ardua pressit equi, phaleris qui pictus & ostro
Ora cruentatum mandentia concutit aurum.
Sed lento potius gestamine vilis aselli
Rectori suffecit honos, levis ungula cujus,
Ut tanto sessore decus mirabile portans,

No-

Immemoris damnavit opus, gemituque sequente
Culpa fugit, cedunt lacrimis delicta profusis,
Et dulcem veniam fletus generastis amari.

Jamque dies aderat nocturna mœstior umbra,
Flagitium visura novum, tenebrisque remotis
Pandebat populis Judææ crimina gentis.
Mox igitur Dominum Pilati ad mœnia duci
Nexibus astrictum Judas ut vidit iniquus,
Diriguit, scelerisque sui commercia reddens
Incassum facti pretium, non facta reliquit.
Quidnam etenim prodest, illic trepidare timore,
Nullus ubi timor est? aut quæ confessio tetro
Lucet in inferno, cum jam demissa securis
Arboris infandæ radicibus, exitialem
Quæ peperit fructum, feralia germina vertat
Funditus, & dignis pereant mala robora flammis?
Continuoque trucis correptus mente furoris,
Se quoque morte petit, tamquam tunc sanior esset,
Cum scelus ulcisci præcurreret, ipsaque diræ
Guttura vocis iter, cuncti quæ vendere mundi
Ausa Redemptorem, nodatis faucibus angens,
Infelicem animam laqueo suspendit ab alto.
Lenior ira quidem tanto pro crimine culpæ,
Cunctorum cui nulla foret par pœna malorum.
Exitus hic mortis tamen & sublime cadaver
Ostendit populis, quanto de culmine lapsus
Pridem discipulus, qui nunc reus, alta relinquens
Sidera, tartareum descendit adusque profundum:
Tunc vir apostolicus, nunc vilis apostata factus.

At Dominus patiens cum præsidis ante tribunal
Staret, ut ad jugulum ductus mitissimus agnus,
Nil inimica cohors insontis sanguine dignum
Comperiens, regem quod se rex dixerat esse,
Objicit, & verum mendax pro crimine ducit.
Nec mirum, si jura Dei gens perfida vitet,
Imperiumque neget, lucos quæ semper amavit,
Idola dilexit. simili nam more furentes
Tunc coluere Baal, nunc elegere Barabbam,
Damnatoque pio, conservatoque protervo,
Mutavit per utrumque viam sententia justam.
Auctor mortis erat, jussus qui sumere lucem,
Auctor lucis erat, jussus qui sumere mortem.
Credite jam Christum, pro cunctis credite passum.
Quid dubitatis adhuc? en sectus terga flagellis,
Subditus opprobriis, pœnas amplectitur omnes,
Nec dignus sentire necem vel latro periret.

Heu falx torva patrum, segetem cæsura nepotum!
Heu facinus Pilate tuum! quot gesseris uno
Crimina judicio vigili si mente notares,
Non solas lavisse manus, sed corpore toto
Debueras sacrum veniæ sperare lavacrum.
Corripis insontem, sistis sub præside regem,
Præponisque humana Deo, qua morte teneris,
Qui Dominum numerosa Cruci per vulnera figis?
Cumque datus sævis ad pœnam sanctus abiret
Militibus, rubri vilem sub tegmine cocci
Vestitur chlamydem, species ut cuncta cruentæ
Mortis imago foret, spinis circumdedit amplum
Nexa corona caput, quoniam spineta benignus
Omnia nostrorum susceperat ille malorum:
Implet arundo manum, sceptrum quod mobile semper,
Invalidum, fragile est, vacuum, leve: moxque alienos
Deponens habitus, proprium suscepit amictum,

Scilicet humanæ positurus tegmina carnis,
Et sumpturus item, nil jam ut mutabile ferret
Post mortem propria cum majestate resurgens,
Humano ponens mortalem tegmine carnem.

Nec sine divino constat moderamine gestum.
Quod vinum cum felle datum, tristemque saporem
Suscipiens tetigit labiis, & ab ore removit.
Quippe necem parvo degustaturus amatam
Tempore, quam reduci contemnere carne pararet.

Protinus in patuli suspensus culmine ligni
Religione pia mutans discriminis iram,
Pax Crucis ipse fuit, violentaque robora membris
Illustrans propriis pœnam vestivit honore,
Suppliciumque dedit signum magis esse salutis,
Ipsaque sanctificans in se tormenta beavit,
Neve quis ignoret speciem Crucis esse colendam,
Quæ Dominum portavit ovans ratione potenti,
Quattuor inde plagas quadrati colligit orbis.
Splendidus auctoris de vertice fulget Eous,
Occiduo sacræ lambuntur sidera plantæ,
Arcton dextra tenet, medium læva erigit axem,
Cunctaque de membris vivit natura creantis,
Et cruce complexum Christus regit undique mundum.

Scribitur & titulus, hic rex est Judæorum,
Quo nihil a Deitate vacet: nam cælitus actum
Hoc Hebræa refert, hoc Græca, Latinaque lingua,
Hoc docet una fides unum ter dicere regem.

Hujus in exuviis sors mittitur, ut sacra vestis
Intemerata manens a Christo schisma vetaret.
Quinetiam insontis latere ex utroque cruentos
Constituere viros, meritum licet omnibus unum
Non faciat, similis quamvis sententia. namque
Inter carnifices sancto pendente latrones
Par est pœna trium, sed dispar causa duorum.
Hi mundo sunt quippe rei, pro crimine multo,
Huic reus est mundus, salvatus sanguine justo.
Suppliciisque tamen rerum dominator in ipsis
Jura potestatis non perdidit: æquus utrumque
Judex namque tuens, hunc eligit, hunc reprobavit,
Ambotum merita præcelso examine pensans.
Unus enim, quem vita ferox nec morte reliquit,
In Dominum scelerata movens convicia dictis,
Mordebat propriis, & tamquam setiger hircus
Ore venenoso vitem lacerabat amœnam:
Alter, adorato per verba precantia Christo,
Saucia dejectus flectebat lumina, tantum
Lumina: nam geminas arcebant vincula palmas.
Quem Dominus ceu pastor ovem deserta per arva
Colligit errantem, secumque adducere gaudet
In campos, Paradise, tuos, ubi flore perenni
Gramineus blanditur ager, nemorumque voluptas
Irriguis nutritur aquis, interque benigne
Conspicuos pomis non deficientibus hortos
Ingemit antiquum serpens habitare colonum.
Ambo igitur varium diverso calle latrones
Aggressi facinus, violentum grande patrarunt,
Infernas adit ille fores, adit iste supernas,
Ille profunda petens penetravit claustra gehennæ,
Abstulit iste suis cælorum regna rapinis.

Interea horrendæ subito venere tenebræ,
Et totum texere polum, mœstisque nigrantem
Exequiis

Exequiis texere diem. sol nube coruscos
Abscondens radios, tetro velatus amictu
Delituit, tristemque intecit luctibus urbem.
Hunc elementa sibi meruerunt cernere vultum
Auxiliis orbata patris, lætata per ortum,
Mœsta per occasum. nam lux ut tempore fulsit
Nascentis Domini, sic hoc moriente recessit,
Non absens mansura diu, sed mystica signans
Per spatium secreta suum, quippe ut tribus horis
Cæca tenebrosi latuerunt sidera cæli,
Sic Dominus clausi triduo tulit antra sepulcri.

Nec tellus sine clade fuit, quæ talia cernens
Funditus intremuit, dubioque in fine supremum
Expavit natura modum, ne cogeret omnem
Summus apex inferna petans succumbere molem,
Auctoremque sequens per tartara mundus abiret.
Sed pietas immensa vagas properabat ad umbras,
Perdita restituens, non consistentia perdens.

Nulla tamen tanti metuerunt signa pericli,
Qui Dominum fixere Cruci, quin insuper haustum
Cum peteret sitiens, unus de plebe nefanda
Paniculo infusum calamo porrexit acetum.
Manzeribus populis in deteriora volutis
Conveniens liquor ille fuit: nam dulcia vina
Sicut in horrendum dum convertuntur acetum,
A mensis projecta jacent: sic tempore prisco
Gens accepta Deo, nunc ast odiosa propago.

Ergo ubi cuncta boni completa ast passio Christi,
Ipsa animam proprio dimisit corpore sanctam,
Ipse iterum sumpturus eam, qui mortuus idem,
Idem vivus erat, membris obeuntibus in se
Non obeunte Deo, cujus virtute retrorsum
Infernæ patuere viæ, ruptæque fatiscunt
Divisa compage petræ, rediviva jacentum
Corpora sanctorum, fractis abiere sepulcris
In cineres animata suos, subitoque fragore
Illud ovans templum, majoris culmina templi
Procubuisse videns, ritu plangentis alumni,
Saucia discisso nudavit pectora velo,
Interiora sui populis arcana futuris
Jam reseranda docens, quia lex velamine Mosi
Tecta diu, Christo nobis veniente patescit.

Dic ubi nunc tristis victoria, dic ubi nunc sit
Mors stimulus horrenda tuus, quæ semper opimis
Instaurata malis, cunctas invadere gentes
Pœnali ditione soles. en pessima, non tu
Pervenis ad Christum, sed Christus pervenit ad te:
Cui licuit sine morte mori, quique omnia gignens,
Omnia constituens, te non formavit, ut esses
Semine vipereo; culpa genitrice crearis,
Et venia regnante peris.

Jam spiritus artus
Liquerat ad tempus, patulo jam frigida ligno
Viscera pendebant, & adhuc furor arma ministrans
Cuspide perfossum violat latus: ecce patenti
Vulnere purpureus cruor, & simul unda cucurrit.
Hæc sunt quippe sacræ pro religionis honore,
Corpus, sanguis, aqua, tria vitæ munera nostræ,
Fonte renascentes, membris & sanguine Christi
Vescimur, atque ideo templum Deitatis habemur.
Quod servare Deus nos annuat immaculatum,
Et faciat tenues tanto mansore capaces.

Ergo ubi depositi thesaurum corporis amplum
Nobilis accepit Domino locus ille jacente,
Nobilior surgente tamen: generatio fallax
Audebat sub corde nefas, quod nocte silenti
Discipuli Christum raperent, & abisse referrent
Ter redeunte die, sicut prædixerat ipse.
Quo stimulante metu, vigilum munimina poscunt
Plura dari, sævaque locum obsidione teneri.

Si nondum post vincla Crucis, post vulnera ferri,
Post obitum mortis, numerosa cæde cruentum,
Carnifices implestis opus, nec credîtis illum,
Qui totiens imis animas produxit ab umbris,
Posse suam revocare magis, pejoribus aptos
Consiliis armate dolos, signate sepulcrum,
Ponite custodes, monumento advolvite saxum.
Quis poterit servare Deum, cui cardine rerum
Cuncta patent, undis habitat, per tartara regnat,
Et cæli de nube tonat? quid sæve tumultus
Excubiis deperdis opus? quid niteris illam
Explorare fidem, cui non vis credulus esse?

Cœperat interea post tristia sabbata felix
Irradiare dies, culmen qui numinis alti
A Domino dominante trahit, primusque videre
Promeruit nasci mundum, atque resurgere Christum.
Septima nam Genesis cum dicit sabbata, claret
Hunc orbis caput esse diem, quem gloria regis
Nunc etiam proprii donans fulgore tropæi
Primatum retinere dedit. hoc luminis ortu
Virgo parens, aliæque simul cum munera matres
Messis aromaticæ, notum venere gementes
Ad tumulum, vacuumque vident jam corpore factum,
Sed plenum virtute locum. nam missus ab astris
Angelus, amoti residebat vertice saxi,
Flammeus aspectu, niveo præclarus amictu,
Qui gemina specie terrorem & gaudia portans,
Cunctaque dispensans custodibus igne minaci
Venerat, in forma Christum quærentibus alba.
Illæ igitur Dominum calcata vivere morte,
Angelica didicere fide: perterritus autem
Miles in ancipiti retinet discrimine vitam,
Desarta statione fugax, testisque timoris
Vera refert gratis, sed post data munera fallit:
Discipulumque globum placidi sub tempore somni
Clam sibi nocturna Christum abstraxisse rapina
Compositus simulator ait, Fara improbe custos,
Responde scelerata cohors, si Christus (ut audes
Dicare) conclusu furtim productus ab antro
Sopitos latuit, cujus jacet iorus amictus,
Cujus ad exuvias sedet Angelus, anne beati
Corporis ablator, velocius esse putavit
Solvere contectum, quam devectare ligatum,
Cum mora sit furtis contraria? cautius ergo
Cum Domino potuere magis sua lintea tolli.
Mentita est vox vana sibi tamen ista figuram
Res habet egregiam: Judæis constat ademptum,
Quem nos devoto portamus pectore Christum.

Plange sacerdotes perituros, plange ministros,
Et populum, Judæa, tuum pro talibus ensis.
Non tuba, non unctus, non jam tua victima grata est.
Quænam bella tibi clanget tuba rege perempto?
Quis tuus unctus erit, quæ verum amiseris unctum?

Victima

Victima quæ dabitur, cum victima pastor habetur?
Discedat synaguga suo fuscata colore,
Ecclesiam pulcro Christus sibi junxit amore.
Hæc est conspicuo radians in honore Mariæ,
Quæ cum clarifico semper sit nomine mater,
Semper virgu manet: hujus se visibus astans
Luce palam Dominus prius obtulit, ut bona mater
Graudia divulgans miracula; quæ fuit olim
Advenientis iter, hæc sit redeuntis & index.

Mox aliis conviva potens in fragmine panis
Agnitus enituit, qui verus panis apertis
Semper adest oculis, fidei quos gratia claros
Efficit, ut Dominum viventem cernere possint.
Sæpe dehinc proprios diversi temporis horis
Discipulus manifestus adit, vescentibus illis,
Extemplo nunc ora ferens, nunc piscis obusti
Atque favi mandens epulas, quo rite doceret
Corporeas res esse dapes, seseque videri
In membris, quibus ante fuit. formidine rursus
Plebis apostaricæ, Dominum quæ cæca negasset,
Cum foribus clausis resideret turba fidelis,
Pace salutaris sese intulit. atque foratas
Expandens palmas, nudat latus. ast ibi Thomas
Cui Didymus cognomen erat, cum fratribus una
Non fuerat; dubiamque fidem sub corde gerebat.
Donec rursus eo pariter residente veniret,
Qui numquam subtractus erat. tunc limine clauso
Constitit in medio, non dedignatus apertum
Discipulo monstrare latus, tactuque probari
Vulneris, & mentem patienter ferre labantis.
Agnitus hinc potius, quod sit dubitantis amicus.
Quisquis enim artifices cæca sub imagine fraudis
Instruit, & vanas cupit exercere figuras,
Non vult agnosci, nec vult sua facta requiri,
Ut lateant sub nube doli, nebulaque recludens
Omnia sollicitos odit simulatur amicos.

Gnarus item Dominus Petro piscante per æquor
Cum sociis captum esse nihil, demittere lina
In dextras hortatur aquas: mox gurgite clauso
Pendula fluctivagam traxerunt retia prædam,
Per typicam noscenda viam: nam retia dignis
Lucida sunt præcepta Dei, quibus omnis in illa
Dextra parte manens concluditur, ac simul ulnis
Fertur Apostolicis, Domini ad vestigia Christi.

Nec piscis, prunæque vacant, & panis in uno
Discipulis inventa loco. quisnam ambigat unam
His rebus constare fidem? quippe est aqua piscis:
Christus adest panis, Sanctus quoque Spiritus ignis.
Hinc etenim abluimur, hoc pascimur, inde sacramur.
Tunc præceptor eos epulis invitat edendis,
Alloquiis de more piis, mensamque petentes
Unanimes nota Domini bonitate fruuntur,
Et Christum sensere suum, modicoque paratu
Postquam victa fames, & surrexere relictis
Rite toris, an corde Petrus se diligat alto
Explorat Dominus: Petrus annuit: ergo nitentes
Pastor amans augere greges, operario in omni
Parte bono commendat oves, commendat & agnos.
Hoc terno sermone monens, ut terna negantis
Culpa recens, parili numero purgata maneret.

Inde sequenda docens, pacem omnes, inquit, habete,
Pacem ferte meam, pacem portate quietam,

Pacem per populos monitis dispergite sanctis,
Et mundum vacuate malis: gentesque vocari
Finibus e cunctis, latus qua tenditur orbis,
Jussis mando meis, omnesque in fonte lavari.

Hæc ubi dicta pio Dominus sermone peregit,
Bethaniæ mox arva petit; coramque beatis
Qui tantum meruere viris spectare triumphum
Æthereas subvectus abit sublimis in auras.
Ad dextram sedet ipse Patris, mundumque gubernat
Jure suo, qui cuncta tenens excelsaque & ima,
Tartara post cælum penetrat, post tartara cælum,
Illi autem lætis cernentes vultibus altas
Ire super nubes Dominum, tractusque coruscos
Vestigiis calcare suis, venerantur, adorant,
Sidereasque vias alacri sub corde reportant,
Quas cunctos doceant. testes nam jure fideles
Divinæ virtutis erant, qui plura videntes,
Innumerabilium scrip serunt pauca bonorum.
Nam si cuncta sacris voluissent tradere chartis
Facta Redemptoris, nec totus cingere mundus
Sufficeret densos per tanta volumina libros.

Veteris & Novi Testamenti Collatio, in qua Carmine reciproco dimidium versus primi finem complectitur versus secundi.

CAntemus socii, Domino cantemus honorem,
  Dulcis amor Christi personet ore pio.
Primus ad ima ruit magna de luce superbus,
  Sic homo cum tumuit primus ad ima ruit.
Unius ob meritum cuncti periere minores,
  Salvantur cuncti unius ob meritum.
Sola fuit mulier, patuit qua janua leto,
  Et qua vita redit, sola fuit mulier.
Frater iniquus erat, justum qui perculit olim,
  Damnator Christi frater iniquus erat:
Transitus ille monet, quid prima amisit origo,
  Quid ventura parent, transitus ille monet.
Arca levatur aquis, homines ne perderet æquor,
  Ne pereant homines, arca levatur aquis.
Sume Pater populos, pro nati vulnere cunctos,
  Cum Christum tradis, sume Pater populos.
Hostia summa Patris, tacitis signata figuris,
  Quam referat Christus, hostia summa Patris.
Claudicat ecce videns Dominum, dum prævalet, heros,
  Aspera gens Christum claudicat ecce videns.
Reppulit ille famem, venditus crimine fratrum:
  Venditus a Juda, reppulit ille famem.
Perfide corde peris, dum vastant omnia plagæ:
  Dum cessant plagæ, perfide corde peris.
Agnus ab hoste sacer, revocavit sanguine patres,
  Sanguine nosque refert agnus ab hoste sacer.
Obruit unda nefas populo gradiente per æquor,
  Nunc mundi populis obruit unda nefas.
Murmurat impietas, manna veniente, refecta,
  Panis adest Christus, murmurat impietas.
Plebs sibi dura caput terræ cultoris aduptat,
  Abstulit heu Christum plebs sibi dura caput.
Lex dedit indicium veteris de crimine pœnæ,

En lapis irriguus! satiare, incredule, fonte,
  Qui Christum reprobas, en lapis irriguus!
Carpitur igne sacro munus votumque piorum,
  Seditiosa tribus carpitur igne sacro.
Regna beata patris legis non contigit hæres,
  Christus dispensat regna beata patris.
Destruit arca Dei muros dum circuit hostis,
  Sic hostem mundi destruit arca Dei.
Area vellus habet, madido sed vellere sicca est,
  Siccum tota madens area vellus habet.
Vincis honore Dei promissu in munere gentes,
  Affectum natæ vincis honore Dei.
Tu decus omne tuis, qui sternis cæde Goliam,
  Qui vincis mundum, tu decus omne tuis.
Maxima dona Dei cuncti cecinere Prophetæ.
  Implevit Christus maxima dona Dei.
Pondera dura tulit, mandatum legis & iram,
  Gratia mandati pondera dura tulit.
Virgo Maria nitet nullo temerante pudorem,
  Post partum Pueri Virgo Maria nitet.
Filius hic hominis fit maxima quæstio mundi,
  Nobiscum Deus est Filius hic hominis.
Gaudia magna Dei mundus percepit, & ambit,
  Respuit heu mundus gaudia magna Dei.
Signa movent populos, cernunt magnalia cæci,
  Nulla tamen duros signa movent populos.
Aspera mors populis ligno deducta cucurrit,
  Aufertur ligno aspera mors populis,
Ipse tulit Dominus pro servis munera pœnas,
  Pro servis pœnas ipse tulit Dominus.
Vita beata necem miseris avertere venit,
  Pertulit a miseris vita beata necem.
Lumen adesse Dei persensit tartarus ingens,
  Nec cernunt homines lumen adesse Dei.
Mors fera per hominem miserum sibi subdidit orbem,
  Subdita contremuit mors fera per hominem.
Suscitat ecce genus morti pater ille prophanus,
  Ad vitam Christus suscitat ecce genus.
Hic populus Dominum dura cervice negavit,
  Suscepit primus hic populus Dominum.
Sanguine læta redit fuso gens impia Christi,
  Gustato Christi sanguine læta redit.
Crimina cuncta suis terrenus contulit auctor;
  Dissolvit Christus crimina cuncta suis.
Libera corda sibi facinus devinxerat olim,
  Nunc reficit Christus libera corda sibi.
Fortia vincla dedit peccati sæva potestas,
  Dulcis amor Christi fortia vincla dedit.
Jam super astra sedet, cuncti exultate fideles.
  Perfide quid sævis? jam super astra sedet.
Mortuus ille tonat, cælum terramque subegit:
  Quid faciunt hostes? mortuus ille tonat.
Pellitur umbra die, Christo veniente, figura,
  Christus adit gentes, pellitur umbra die.
Te properare docent & signa & secula prima,
  Nos sacra quæ gerimus, te properare docent.
Unicus adveniens firmavit vota piorum,
  Vota dedit nobis unicus adveniens.
Passio, Christe, tui complevit munera legis,
  Munera nostra replet passio, Christe, tui.
Hic homo, qui Deus est, spes est antiqua piorum,
  Spes in fine piis hic homo, qui Deus est.
Munus erat fidei toto credentibus ævo,
  Qui dedit, ut credat, munus erat fidei.
Te veniente, Deus, mundanus concidit error,
  Occidit hic mundus, te veniente, Deus.

Gratia plena Dei est, quæ totis gentibus extat,
  Abscedant sectæ, gratia plena Dei est.
Sola columba redit, quæ totum circuit orbem,
  Discedent corvi, sola columba redit.
Adveniet Dominus dare digna piis, mala pravis,
  Credite jam miseri, adveniet Dominus.
Visio Christe tui tormentum & pœna malorum est,
  Gloria cuncta bonis visio Christe tui.
Gloria magna Patri, semper tibi gloria Nate,
  Cum Sancto Spiritu, gloria magna Patri.

Hymnus Iambicus dimeter de Christo, succincte ab Incarnatione usque ad Ascensionem, ejus opera complectens.

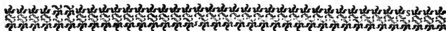
A Solis ortus cardine
Ad usque terræ limitem
Christum canamus principem
Natum Maria virgine.
  Beatus auctor seculi
Servile corpus induit,
Ut carne carnem liberans
Ne perderet quos condidit.
  Clausæ Parentis viscera
Cælestis intrat gratia,
Venter Puellæ bajulat
Secreta quæ non noverat.
  Domus pudici pectoris
Templum repente fit Dei,
Intacta, nesciens virum,
Verbo concepit filium.
  Enixa est Puerpera
Quem Gabriel prædixerat,
Quem matris alvo gestiens
Clausus Joannes senserat.
  Fœno jacere pertulit,
Præsepe non abhorruit,
Parvoque lacte pastus est,
Per quem nec ales esurit.
  Gaudet chorus cælestium,
Et Angeli canunt Deo,
Palamque fit pastoribus
Pastor Creator omnium.
  Herodes hostis impie,
Christum venire quid times,
Non eripit mortalia,
Qui regna dat Cælestia.
  Ibant Magi quam viderant
Stellam sequentes præviam,
Lumen requirunt lumine,
Deum fatentur munere.
  Caterva matrum personat
Collisa deflens pignora,
Quorum tyrannus millia
Christo sacravit victimam.
  Lavacra puri gurgitis
Cælestis agnus attigit,
Peccata quæ non detulit,
Nos abluendo sustulit.
  Miraculis dedit fidem,
Habere se Deum patrem,
Infirma sanans corpore,
Resuscitans cadavera.
  Novum genus potentiæ,
Aquæ rubescunt hydriæ,
Vinumque jussa fundere
Mutavit unda originem.

Orat

Orat falutem fervulo
Flexus genu centurio,
Credentis ardor plurimus
Extinxit ignes febrium.
Petrus per undas ambulans
Christi levatur dextera:
Natura quam negaverat,
Fides paravit femitam.
Quarta die jam fœtidus
Vitam recepit Lazarus,
Mortifque liber vinculis
Factus fuperftes eft fibi.
Rivos cruoris horridi
Contecta veftis obftruit,
Fletu rigante fupplicis
Arent fluenta fanguinis.
Solutus omni corpore
Juffus repente furgere,
Suis viciffim greffibus
Æger vehebat lectulum.
Tunc ille Judas carnifex
Aufus magiftrum tradere,
Pacem ferebat ofculo
Quam non habebat pectore.
Verax datur fallacibus,
Pium flagellat impius,
Crucique fixus innocens
Conjungitur latronibus.
Xeromyrrham poft fabbatum
Quædam vehebant corpori,
Quibus definit Angelus
Vivum fepulcro non tegi.
Hymnis venite dulcibus,
Omnes canamus fubditum
Christi triumpho tartarum,
Qui nos redemit venditos.
Zelum draconis invidi,
Et os leonis peffimi
Calcavit unicus Dei,
Sefeque cælis reddidit.

Cælii Sedulii Epigramma, quod ex fcripto codice Cafp. Barthius Lib. 10. Adverfar. cap. 9. protulit.

Hæc tua perpetuæ quæ fcripfi dogmata vitæ,
Corde rogo facias, Chrifte, manere meo:
Ut, tibi quæ placeant, tete fautore, requirens,
Gaudia cælorum te duce, Chrifte, metam.

CLAUDII MARII VICTORIS
ORATORIS MASSILIENSIS,
COMMENTARII IN GENESIN.

PRÆFATIO *ad Deum Omnipotentem.*

Umme, & fancte Deus, cunctæ virtutis origo,
Omnipotens, quem nec fubtili indagine rerum
Mentibus humanis fenfu comprendere fas eft,
Et nefcire nefas (nam te ratione profunda
In tribus effe Deum, fed tres fic credimus unum,
Unica perfonas ut tres fubftantia reddat,
Indifcreta pio confervans fœdera nexu)
Tu fine principio, pariter fine fine perennis,
Solus es atque idem, nullique obnoxius ævo.
Tu fpatium rerum, mentis quocumque receffus
Tenditur, excedis, fpatio neque cingeris ullo,
Nec te qui capiat locus eft, immenfus enim es tu,
Quinetiam humanæ nec fas contingere menti
Qualis imago tua eft, oculis ignara videri,
Ni cui cernendam fpeciali numine fefe
Exhibeat: nec vero eft qui virtute creata
Te vegetet motus, per quem fumus atque movemur.
Tu mens, & facræ penitus fubftantia mentis,
Tu ratio, & plenæ prudens rationis origo.
Tu virtus, virtutis apex, atque ipfa profecto
Tu vita, & genitor vitæ, lucifque profundæ:
Tu lux vera Deus, tu rerum caufa, vigorque:
A te principium traxit, quodcumque repente
Ex nihilo emicuit, tantoque auctore repletum
Vel vim mentis habet, vel formam in membra recepit.
Te Dominum natura probat fervata caducis
Partibus, & juffam feriem datus ordo fatetur.
Tu dociles numeros diftinguens, pondera librans,
Menfuras varians, modulos motumque gubernans,
Alternas fervare vices, jugemque recurfum
Rerum ftare jubes, & mentis imagine plenum
Edere nota tibi jam fecula, volvere mundum.
Non uno tu contentus durare creata
Munere, quidquid agis varios largiris in ufus.
Quinimo nil non caufa Deus alme tuorum
Efficis: ipfa licet nobis ignota tuorum
Factorum ratio atque modus: contraria nempe
Quæ putat humanæ folers ignavia mentis,
Dum certant, plus pacis habent, fic omnia dives
Conditor adverfis etiam cognata elementis
Nectis, & effufis a te virtutibus imples.
Et tamen hæc cum fint in majeftate creandi,
Nil horum quæ gignis eges, mundique peracti
Et per te ftabili rerum compage manentis,
Nil prorfum indigus es: nec in hoc tua gloria tantum,
Quod præftanda facis bonus auctor, fed quod & ipfa,

Efficere ut possint, caussis præbere secundis
Non dedignaris: quæ qui tua munera sentit,
Munus & ipse tuum est: tibi ut uni accepta referre
Omnia, homo merito possitque & debeat unus.
Nam tibi sola Deus, gigni quod cuncta juberes,
Causa fuit bonitas: cum jussis vivere primum
Spiritibus, mundoque frui quem mente gerebas,
Atque omnes in te rerum cognoscere causas,
Et supra terras & aquas volitare dedisti.
Certa quibus cælum sedes, queis libera corda,
Arbitriumque sui largitus es omnibus, ut jam,
Alterutram in partem vellent, se vertere possent:
Ut fieres justis merces, meritisque piorum,
Hoc quoque conferres præstando, ut debitor esses.
Nam quod de primis cælesti in sede creatis,
Unus (dum lucis Domino vitæque, suoque
Invidet auctori, titulumque hunc appetit) auctor
Maluit esse mali, primamque inducere mortem,
Cum scelerum sociis celso dejectus Olympo,
Virtuti nihil inde tuæ præjudicat: illud
Cui satis est, fecisse bonum: sed copia laudis
Hæc est summa tuæ, quod cum se extollere supra
Divini virturem apicis scelus esset, & ingens
Religio nulla prorsum delebilis unda:
Non tamen ingratis vitam sensumque negasti.
Quinetiam arbitrio mentis gaudere dedisti,
Nec tamen arbitrii natura, in utrumque valentis
Accusanda venit nobis: namque inde perire
Posse datum est cunctis, ut vivere dulcius esset,
Mutuaque alterni compar mensura pericli
Cederet ad meritum: cum judice digna severo
Præmia sanctorum geminaret pœna malorum.
Porro etiam mihi si fas est hoc dicere salva
Pace tua genitor (majus fortassis apud te est,
Non peccasse bonum) per lubrica tempora vitæ,
Quam miseris peccasse malum: sed videris ut se
Hoc habeat, causas uni cui credimus omnes.
Interea satis est nobis, quod vilia terræ
Pondera, dum sacra inspiras ratione, tuaque
Informas virtute, tuique effingis ad instar,
Nobiliora facis: dum lato in sidera vultu
Erexisti hominem, quem sævi fraude tyranni
In mortis laqueos, & ad impia tartara raptum,
Unigenæ redimis profuso sanguine nati,
Deque imis Erebi, dona ad majora petitum,
Restituis, quam factus erat, vitæque perenni
Reddis, & in cælum diro vehis hoste subacto.
Jamjam nemo patrem temerarius arguat Adam,
Quod leve præscriptum violata lege resolvens,
Ad letum patefecit iter, nam culpa parentis
Compensata satis: quia plus est vincere mortem,
Quam nescisse mori. cæli nunc lætus ab aula
Despicit ætherios axes, & sidera calcat,
Dispositosque vocat ventura in regna nepotes:
Quos iterum formavit aquis, iterumque renasci
Æterni docuit dives sapientia Patris:
Tete igitur Deus alme precor, qui numine prono
Das sentire animis: & te charissime Patris
Nate tui, da mellifluum in præcordia verbum
Nostra tuum, & linguas nobis infunde disertas,
Dum teneros formare animos & corda paramus
Ad veræ virtutis iter puerilibus annis.
Inclyta legiferi jam pandito scrinia Mosi,
Quæ sit origo poli, vel quæ primordia mundi,
Arcanamque fidem, quid toto excusserit orbe
Mentibus ambiguis, qua vires traxerit aucta
Pestis, & in vitium mores cessere vetusti.
Da Deus æternæ describere mystica vitæ,
Da simul & mentem, da congrua tempora menti,
Da studium, tanto ne desit cura labori,
Successumque bonum studii, quodque omnia vota
Jure supercurrit (scribenti candida mens est)
Ne damnes tantum, quod nunc reus audeo, munus,
Criminibusque meis connive & parce benignus.
Quod si lege metri quidquam peccaverit ordo,
Peccarit sermo improprius, sensusque vacillans,
Hinc nullum fidei subeat mensura periclum.
Per Dominum Christum, qui tecum natus eadem
Majestate viget, pariter qua Spiritus almus,
Incomprensa animis seclorum in secula vivit.

LIBER PRIMUS.

Ante polos, cæliqne diem, mundique tenebras,
Ante operum formas, & res, & semina rerum,
Æternum sine præteriti, sine fine futuri
Esse subest: cui semper erat Deus unus, apud quem
Vivebat genitus Verbum Deus, & simul almus
Spitirus, arcani vitalis summa vigoris.
Una trium, quos concordi substantia nexu
Conjungens summa æternum virtute beabat,
Regnabatque potens in majestate creandi
Jam res, & causas rerum, casusque futuros
Et facienda videns, gignendaque mente capaci
Secula dispiciens, & quidquid tempora volvunt
Præsens semper habens: immensum mole beata
Regnum erat ipse suum, regni nec teste carebat,
Virtus trina Deus. qui primum semine nullo
Corpora dans rebus, dum res existere cogit,
Jam nostrum effecit munus, quod solus habebat.
Utque istum faceret dives sapientia mundum,
Cuncta simul genuit: sed post hæc semina rerum
Ornavit super inductis informia formis,
Temporaque in seriem bene conditus otdo redegit.
Nam non (sacrilegi sensit quod lingua furoris)
Casus mentis inops, dum nescia semina volvit,
Tam prudens contorsit opus: nec dicere factum
Ante ævum fas est, quia tempore nata moventur.
Nec porro æternum mundum, superisque coævum
Credere fas, stabilem semper tenuisse vigorem:
Nam quod corporibus constet, cœpisse fatendum est.
Corpus enim quod plaga terit, quod tempora solvunt
Atque abolent, ipso qui tendit in ultima fine,
Principium ostendit: quod quæ sortita probantur,
Aut facta hæc credi par est, aut nata putari.
Factum igitur constat mundum, quod quisque subactus
Annuit, & vero convictus dogmate credit,
Concedens fecisse Deum: qui numine Verbi
Et virtute potens, quidquid natura putatur,
Disposuit, jussit, movit, munusque creatum
Succiduis vicibus (semper fugitiva reformans)
Sustinet, ac volucrem retrahens circum rotat orbem.
Qui si cuncta etiam mavult dissolvere raptim,
Confestim in similes formas redeuntia reddet.
Tanta Patris vis est, & tanta est gloria Verbi.
Ut vero semel attingam primordia rerum,
Excelsi convexa poli terrasque jacentes,
Pars prima est operis: sed terras unda tegebat,
Aeraque in medio sordenti nube madentem,
Et tenebris se vasta nigris velabat abyssus:

Et

Et ſacer extenſiſ impendens ſpiritus undis
Altrices animabat aquas, ac ſemina rerum
Nondum compoſitis fundenda ad germina terris
Iuſinuanda dabat: cum lux immiſſa iuperne
Emicuit dicente Deo, diſcretaque uigrum
Umbra peplum retrahens, ſummu diſceſſit Olympo.
Tum divina diem appellans prudentia lucem,
Indidit & tenebris obſcuræ nomina noctis:
Sic facta una dies de mane ac veſpere primo.
Rurſus mane novum, primo jam veſpere pulſo
Reddita lux fecit, cum ſe firmiſſima moles
Fluctibus e mediis concreto corpore cedens
Extulit, ac late duro ſolidata rigore,
Diviſas ſuſpendit aquas, gelidumque prufundum
Axibus objecit calidis, ſeque æquore ſepto
Nixa ſuperfudit tebus, quas circite vaſtu
Cuntegit æthereum, deducto hiuc nomiue, cælum.
Furſitan hic aliquis ſic ſecum errore peritu
Differat, æthereis ne deſint pabula flammis,
Et nimius calor ima petens, alimenta ſequendo
Exurat mortale genus, cælumque coruſcum
Non poſſiut terrena pati, ſubjecta deorſum eſt
Machina firma poli: quæ dum nos protegit umbra,
Interea ſuperimpoſitis frigeſcit ab undis.
Nominis at vero divini quærere cauſas
Mens fuge noſtra procul, plus ſit tibi credere ſemper
Puſſe Deum, quidquid fieri non poſſe putatur,
Et magnum pelagus ſuper aſtra & ſidera ferri,
Ipſorum ratione proba qui credere noluut,
Et mundum pendere volunt, quem conditur ipſe
Geſtet, & immenſu conſtantem pondere volvat.
Tertia lux tumidos ſtupuit diſcedere fluctus,
Cum Deus impulſis reliqui jam gurgitis undis,
Aeriis magnum ſpatiis patefecit inane:
Arida tunc primum mundi pars ima retectam
Oſtendit faciem, tremefactaque numine Verbi
Cærula nudatas cinxerunt æquora terras.
Quas vario raptim juſſas fructeſcere fœtu,
Luxuriuſa nuvu texerunt germina limo.
Et rudis, & tenero prorumpens ceſpite lætis
Jactavit ſe ſilva comis, ſpeciemque ſecundum
Edidit una ſuam quæque arbor & herba vireſcens
Et fructum & ſemen, veſtitaque gramine terra eſt.
Jam tribus exactis, motu ſuccenſa citato,
In flammas, igniſque globum ſe cogere juſſa eſt
Solis prima dies, fundataque ſemina lucis
Puniceus roſeo ſparſerunt ſumite crines:
Lunaque noctis hunor, quæſito lumine fulgens,
Inferiore via ſuli ſubjecta pependit,
A quo ſuſceptos radios percuſſa refudit,
Aſtraque diſtinctis cælum pingentia zonis,
Floribus æthereis varios vibrare colores,
Et magis ornatis ſe reſplendere tenebris,
Cærula mox ſtupuit, rutilis dum ſpicula flammis
Fuſa micant, urgentque alacres nuva ſidera jactus,
Quæ ſolare jubar radiis obducit apertis,
Tempora quadrifidi menſurans quatuor anni.
Sol quoque cum curſus lunæ ſit menſtruus, uno
Contentus curſu revolutum conficit annum,
Artificemque ſacrum mira compage fatetur.
Quinta dies movit ſpirantia corpora ponto,
Quæ liquor humectans genuit, ſparſitque profundum
Delicias pelagi, vario quas germine miris
Formavit natura modis, educere juſſa
E toto partes, formaſque ex corpore inani.
Qui etiam in brutas animam dedit ire figuras,

Quæque ſalis tumidi ſqualentia gurgite terga
Cete vaſta levant, molli differta ſagina,
Edidit, & qui horum conſervat corpora, noſtris
Corporibus nocet ipſe liquor, genitalis alumnus
Piſcibus, ipſa etiam terræ qui germina nutrit.
Hinc volucres quoque molle genus traxere vigorem,
Nam liquidas dum format aquas, immiſſaque pontum
Vita ſubit, fervent multu tumida æquora partu:
Nec ſatis eſt piſces genus omne exurgere, quodque
Squammea turba ſalu ſummas evadit in undas,
Ni volitans in aquis, ſenſim natet æthere puro,
Æthereos volucris contingere docta receſſus.
Ergo materies avibuſque & piſcibus una eſt.
Jam bis terna dies claro radiabat olympo,
Tertia poſt calidi genitalia munera ſolis:
Jamque repens tellus gravidos laxaverat artus,
Cum majora agitans juſſit Deus edere terram
Omne animal, vegetat ratio quod ſola muvendi:
Cui ſervire datum, quo rerum poſtulat uſus.
Nec mora, prorumpunt fœtis vitalia terris
Pignora, quæque ſui generis ſortita figuras.
Hic mihi jam fas ſit quædam perſtringere, quædam
Sollicito trepidum penitus tranſmittere curſu,
Mutata quædam ſerie tranſmiſſa referre.
Poſtquam cuncta datus generatim protulit ordo,
Veris plena bonis, & multa dote referta,
Quæ Deus in longam ſeriem manſura foveret:
Auctori perbella ſuu tum machina viſa eſt.
Sed quid id eſt, quod mundus erat, quod ſidera & ortus,
Ætheraque & vitreum pelagus, terræque virentes,
Ni ſpectator adeſt, tantæ quem gloria molis
Impleat, atque oculis avidum per ſingula ducat?
Quorſum tam lati fines, poſſeſſioque ampla,
Si rerum poſſeſſor abeſt? hæc rector Olympi
Secum animo verſans & Verbi pondere librans:
Srat data ſumma operi, bona ſunt quæcumque creavi,
Nunc hominem faciamus, ait, qui regnet in urbe,
Et ſit imago Dei, ſimilem decet eſſe creanti,
Liber ad arbitrium, fruitur qui mente creatis.
Dixerat hæc, & factus homu eſt, ſeu corpore toto,
Sive anima ac ſpecie, forſan quo more futura,
Quo facienda facit, quo factum ſemper habebat,
Et ſi præteritum jam nondum acceſſerat ævum.
Ergo hunc præpoſitum rebus, cum conjuge juſſit
Creſcere per ſobolem, terraſque replere vacantes.
Tum natura ſemel rebus conceſſa creatis,
Præſertim quas vita movens animare videtur,
Multiplicat quæcumque ſuis primum edita formis.
Septima lux magnum ut vidit ceſſaſſe Parentem,
Sed generum tantum numeros deſiſſe creare,
Et requiem tenuiſſe ſuam, tum jure ſacrata eſt,
Perfectum quæ vidit opus: namque hoc quoque plenum eſt
Virtutis, ceſſaſſe Deum, poſuiſſe labores.
Nam genitis formam Patris quam dextra pararet,
Bis ternis Dominum ſatis eſt patraſſe diebus.
Septima lux docuit venerandæ exempla quieris,
Quam cæleſti omnes ſperare jubemur in aula,
Si modu non deſint operum bona facta piorum.
Hæc quoque lux illam ſignat, qua tartara Chriſtus
Solvit, & evictu reditum patefecit averno:
Cum patriam ille ſemel victor rediturus in aulam,
Jamque malorum expers, humana in carne quieſcit.
Sic ceſſare Deus, ſic otia ſumere novit,
Plus ut agat ceſſans, pariter ſine fine quieſcens,
Ac ſine fine operans, ſeriemque & tempora miſcens
Ceſſando conſummat opus, quodcumque crearat.

Sed

Sed qualem qualique Deus formaverit Adam
Materia, hic paucis cum Mose resumere fas est.
Primus enim meritis, postremus in ordine toto
Factus homo, ut sese rebus præstara creatis
Nosset, & hinc laudes Domino persolveret æquas.
Ergo huminem factura Dei manus optima summi,
Tractatu facilem uc bene gnaram cedere limum,
Et flexum formamque sequi qua ducitur arte,
Sumit, & humanam qualem jam mente gerebat
Explicat in speciem, tum flatu immissa vaporo
Vita rigavit humum: tellus mollita liquore
Vertitur iu carnem: & sanguie, qui lubricus humor
Distendit molles per nuta foramina venas.
Tunc mentis jam plenus homo, tellure relicta
Exilit, ac Dominum prudens rationis adorat.
Haud aliter bustis mandata resurgere apertis
Corpora, cum Christi cælu delapsa patenti
Majestas gravidæ reserabit viscera terræ,
Exilient, Dominumque colent terræque polique.
Nam quod non habuit cum sic e pulvere vili
Humanum io formam compactum est corpus honoram,
Persacile est rursum iotegrum ut de pulvere reddat,
Quod jam habuit multos celatum terra per annos.
Sic ex autiquis prodibunt jussa sepulcris
Corpora quæque suas rursum assumentia partes.
Sic oil præteriti ast, quod non sit forma futuri.
Sed jam hominis tempus, sedem atque habitacula primi
Pandere, ubi toto acceptum pro semine vulnus.
Eoos aperit selix qua terra recessus
Editiore globo, oemoris Paradisus amœni
Panditur, & teretis distinguitur ordine silvæ.
Hic ubi jam spatiis limes discernitur æquis
Solis, & æteroum paribus ver temperat horis.
Illic quæque suis dives stet fructibus arbor,
Pomaque succiduis pelluntur mitia pomis:
Quæ jucunda epulis, & miri plena vigoris,
Membra animosque fovent, pascuntque sapore & odore.
Sidereos hic terra vibrat distincta colores,
Semper flore novo frondens, fructuque recenti.
Hic fragiles solvunt calamos, animata vigore
Muneris ambrosii, spirantia cinnama odores.
Sed nec quod Medus redolet, vel crine solutu
Fragrat Achæmenius, quod molli dives amomo
Assyrius, messisque rubens Mareotica nardo,
Quod Tartessiaci frutices, quod virga Sabæi,
Quodque Palæstinus lacero flet vulnere ramus.
Omnia certatim hunc congesta putabis in hortum.
Namque huc cuncta Deus pariter, quæ singula certis
Accepit natura locis, conferta regessit:
Motaque dum leoi vibrat nemus aura meatu,
Unum ex diverso nectar permiscet odore,
Fitque novum munus, sibi nulla quod afferat arbor,
Quaque tremens blando sensim jactata fragore,
Commotis trepidat foliis, sonat arbore cuncta
Hymnum silva Deo, modulataque sibilat aura
Carmina, nec vacuus vanum quatit aera motus.
Quippe apud auctorem, qui totum mole sub una,
Res rebus nectens, alterna lege retentat,
Nil temere fieri vel frustra credere par est.
Quinetiam speciosa, oemus, silvæque coruscæ,
Argumenta operum sunt, & plantaria rerum.
Nec dubium primi quin delicta ante parentis,
Hic sua fixissent pariter tentoria secum,
Gloria, simplicitas, studium, sapientia, veri
Diva tenax, prudeotia, gratia, honorque, salusque,
Præclarique animæ affectus, atque inclyta virtus,

Et quidquid pulcrum orbis habet: quid denique paucis
Eoumerare velim quam plurima munera verbis?
Jam satis hoc fidei est, læto quod semine surgens
Hinc arbor vitæ, celsis petit aera pomis:
Illinc diverso nocitura peritia fructu,
Notitiam rerum suspendit ab arbore legis.
Ad gremium sacri nemoris, quod silva coronat,
Fons scatet, & diti prolem virtute maritat,
Quadrifido tumidum lætus caput amne resolvens,
Dirior oceano: jugi nam gurgite pronus
Ille suos donat latices, iste accipit omnes,
Nec turget tamen: at mioor est, qui crescere tantis
Fluctious iufusis, quam qui decrescere nescit
Amnibus effusis; quorum primo ordine Phison
Prosilit exultans, foutis pars quarta beati:
Edens naturæ quas dat prudentia dotes,
Gangetisque replet populos, atque Indica regna
Distendit limo, terrasque & semina volvens
Quæ facit arva serit, nudis qua squallet arenis
Aurea fulgentis inter ramenta metalli.
Hic ubi fulmineo rutilans carbunculus igne,
Ac viridi radiat fulgescens luce smaragdus.
Nec mioor inde Geon, placidis sed mitior undis
Niliacas attollit aquas, arsuraque late
Diluvio tegit arva pio, cæloque repugnans
Temp erat Æthiopum stagnis refluentibus undas.
Tertios hinc rapido percurrens gurgite Tigris
It comes Euphrati, juncta quos mole ruentes
Tellus victa cavo sorbet patefacta baratro:
Donec in Armeniæ saltus ac Medica Tempe,
Quos non sustinuit, nec jam capit, evomat amnes.
Sed Tigris, oigro tamquam indignatus averno,
Prosilit æthereas motu majore sub auras,
Et rursum spelæa subit, & fortior obice factus
Iotus agit fremitus, & fortior obice factus
Multiplicatur aqois, atroque citatior antro
Exit, & Assyrios celeri secat agmine campos.
Jostior Euphrates, diti qui gurgite tergus
Irrigat areures subjectæ Persidis agros,
Mollibus elicitus rivis, atque omoibus æque
Servit, & humaoos totum se præbet io usus:
Donec siccus aquie, oomen quoque prodigus ipsum
Consummat terris, pelagi quod debuit undis.
Hæc igitur cuncto naturæ ditia fœtu
Imperia, & tanta virtutum dote refertæ
Deliciæ, prima est hominis possessio primi:
Iu quam deductus, vita exulare perenni
Accola jussus erat, tales ergo ille locatus
Ioter delicias, & longe pinguia Tempe:
Dum fit adhuc dignus, discitque labore mereri,
Expers mœrorum, curæque ignarus agebat.
Tantum apud auctorem est, meriti pro nomine summi,
Nondum aliquid meruisse mali. quantum ergo putamus,
Solvere posse patrem reditura in tempora vitæ:
Cujus apud famulos jam tum largitio pura,
Noo merces Paradisus erat? quodque illa severæ
Legis scita tulit, libertatisque periclum
Facturus, vitam, servanti jussa, recepit:
Spondet adhuc majora bonis, & præmia servat,
Qui causam meritis statuit: dum Vescere, dixit,
Arboribus cunctis, hanc tantum horre memento,
Quæ diversarum gestans examina rerum,
Notitiam recti atque mali sub cortice gestat:
Nam transgressores mors cruda & dira sequetur.
Tali lege data, ratio docet optima, quod non
Mortalem Deus in primævo tempore fecit

Primum

Primum hominem, qoin ille sibi mortem attulit ultro.
Namque & in hoc est magna Dei indulgentia summi,
Dum quod non meritis, sed tantum sponte benigna
Largitur famulis, nostri cupit esse laboris:
Et se, quod donat, mavult debere videri.
At tu quem sacri nectit custodia juris,
Ne querere angustis quod clausa licentia metis
Perte sit orba sui: nihil hac tibi lege recisum est.
Ante potestatem tantum terræque marisque
Nactus eras, nunc jam regni vitæque perennis,
Porto & mortis habes: tunc ut sibi cuncta parentem
Indulsisse pium rudis incola crederet orbis,
Omne animal, quod jam tellus dare jussa crearat,
Effundens tacito vernans e corpore semen,
Jussit adesse Deus, proprioque obedire tyranno:
Scilicet ot cunctis bene congrua nomina rebus
Inderet, atque suo factum oomquodque vocaret
Nomine, natura quod natum est suapte moveri.
Nec mora, viventum parendi haud nescia sistit
Omne genus natura Deo: quacumque vocantur
Mondi parte novi, coenut enimalia in ipso
Temporis erticulo modici: sive illa fuissent
Molli lenta gradu, aut rapido promptissima cursu,
Impete vel subito consueta per aera labi,
Aut lnoare undis, aut pondere lnbrica ferri.
His Deus omnipotens Adam præsente vocatis,
Unumquodque suo donavit mnnere largus,
Armavitque manu, cornu, pede, dente, veneno,
Atque aliie, quibus artis inops animique minoris
Et ratione carens animal se protegat, & se
Servet ab adversis rebus: sed oollum animantum
Æqua homini specie vultuque habituque vigebat.
Ast homini prope divinos addebat honores,
Totque inter duplici vitam illustrantia sexu
Impar solus erat, dudum qui conjugis aptam
In se materiam gignendæ ignarus habebat.
Ergo opus aggreditur notum Deus, ectaque raptim
Corda viri, tanto dissolvit languida somuo,
Meotis ut experti costam subduceret unam,
Inde caro fit jussa sequi, nam sponte recedens
Pellis, iter planum costæ præbebat eunti,
Illæsis prorsum membris, & corpore sano.
Quæ varios operante Deo digesta per artus,
Accepit formam, calidisque animata medullis
Versa in opos vitæ est, sexo jam grata secundo.
Sic permissa suo formata est Eva marito:
Hoc ounc turba loco stolidissima desine tandem
Quæsitis animum vanis torquere, nec isthic
Quærere, cur hominis confecta est femina membris,
Cum jam a principio molli de pulvere fingi
Posset, & ex nihilo, causas desiste lateotes
Scrutari: quemquam si conjectare licebit
Ex homine effecta est mulier, cognatio quædam
Mutuum & alteruum inter se ut misceret amorem,
Semet in alternis cogens agnoscere membris.
Hinc Evam partem esse sui, mox protinus Adam
Sensit ut exultans, tetigit nova gratia mentem,
Meotis & affectus in viscera nota receptus
Irruit, & tanto penetravit io ossa calore:
Ur jam scire daret, quid conjunx esset, & uxor,
Quid dulces nati, postponendique pareotes
Conjugibus, quidnam ona embos in carne manere,
Æternam pariter vitam ducentibus esset.
Porro dum mondi vitiis & labe carebant
Divinis vigeti animis, oullius egeni,
Cum penes hos esset mundi substantia, & omnes
Quas dabat orbis opes: nec prorsum obnoxia morbis
Corpora gestabant, non hos cogebat ad esum
Pausæ ignara fames: qui si mandata supremi
Servessent integra Dei, crudelia mortis
Imperia & diros nescissent usqne dolores.
Callidus at serpens Domini perstringere legem,
Talibus incautam persuasit fraudibus Evam:
O vitæ melioris inops, rerumque bonarum
Gens ignare hominum: neque enim bona nosse putandus,
Qui prava ignorans, etiem distinguere nescit
Quo diversa bonis inter se limite distent.
Atque ideo augustos homini fas cerpere fructus
Noluit esse Deus: ne mentis nube remote
Immittant in cælum oculos, atque optima noscant,
Sintque deis similes. hic nunc excorrere paulum
Fes fuit, & turpes veterum deflere ruinas.
Ah nimium miseri gentiles, quos furor egit
In verios ritus cognomina multe Deorum
Fingere, pluralemque Deo vocem addere soli.
Serpentis primam hanc sonuit vox impia diri,
Qui mortis tum causa fuit, nam credule postquam
Rupit sacrilegis præscriptum morsibus Eva,
Experti jam docta mali, consortia culpæ
Quærit, & incautum fraudis male gnara maritum
Qua periit prior arte petit: sic hoste lubectus
A gemino, cedit sceleri miserabilis Adam,
Pomaque degustat sacri plenissima succi:
Sed qnia legis in his suberant præscripta severa,
Plusquam vipereo mortem allatura veneno.
Ut primum illicito violarunt ora sapore,
Confestim sensere oesas, faciousque perectum
Crevit, & ignaro percussit pectora sensu.
Hinc timor, iode pudor, sumpserunt primitus ortum.
Nam dum corda homines cellerum conscia rerum,
Et cælo tantum rectoque intenta gerentes
Pectora ad excelsum ferrent conversa parentem:
Dum secretorum miracula divinorum
Claro incorporeæ mentis splendore notarent:
Nondum contigerat membrorum cura suorum.
Quos obi deseruit vitæ vigor ille perennis,
Jem morte affectos, demum frigusque calorque
Aeriæ subiere vices, ac vestis egenos
Se primum sensere homines, sexuque latenter
Erubuere suo, taciti miserabile questi.
Idcirco ombrosæ e foliis nova tegmina fici
Decerptis texunt, post culpam, mente receptum
Corpore velato denudatura pudorem.
Nec satis, ignorant, qoid agant, qua crimen inustum,
Seque ipsos fugiant: cuperent, si forte pateret,
Condere se barathro, usque adeo contermina pœnæ
Culpa suæ est, ut jam miseros mortale paventes
Mortis imego juvet, silvas umbrosaque lustra
Obtendunt, vanis solatia falsa tenebris.
Nam quo te timidum fas est subducere corpus?
Tetu inquam, quæ vox vili de pulvere fecit,
Virtus vive patris, mundi occultissima, præsens
Implet, & in penitos exit diffusa recessus.
Tune potes Dominum fugiens evadere, tune
Omnia cernentem sperasti posse latere?
Ur vastis jaceas tenebris, celsbere numquam.
Ergo ubi peccati genitus pudor attigit Adam
Quærentem latebras, mox audiit: Heus ubi es Adam,
Quid vero est quod te quærit Deus, inscius aone id
Forte rogat? cui te Domino subducere summo
Nec mors ipsa potest, fragili quam mente subisti,
Cur ubi sis quærit, nisi quod te morte doloris

Lapsum

Lapsum sponte tua, secum non esse fatetur,
Et cælo cecidisse sacro, sed sancta parentis,
Desperare vetat pietes, clementia cujus
(Fas dixisse mihi, fas sit quoque dicta probasse)
Justitiam excedit: nec tam me voce severe
Corripiens, ubi sis, trepido quid pectore quæras,
Terret: quam recreat, quod adhuc post crimina lapsum
Immersumque metu, latebris ac pene sepultum,
Evocat & revocat: ne vero exempla petantur
Longius, ostendit culpæ donatio mitem.
Postquam excussa reos manifestat causa parentes,
Incepere Deo cælum, mare, terra loquente
Contremere, & vastos concussa aperire recessus.
Dumque reos punit sententia; tartara condit,
Quandoquidem nostris visum est decedere jussis,
Jam mihi justa novos feriet censura nocentes.
Principio inter totius viventia mundi
Tu maledictus eris, & pejor quam tegis intus
Invida mens coluber: qui cælum intrare creatos
Dejecisti homines, vetitasque attingere fruges
Fraude tua impulsis, prædura mortis origo es.
Ergo ut digna nefas pœnæ mensura sequatur,
Ex quo hominem terræ immersti, tu stratus iniquo
Membra solo, duram sulcabis pectore terram,
Et vetitos tentare cibos quia feceris, hinc jam
Vilis semper edes squallentia viscera terræ.
Et quia te dignæ placuit tibi primus ut esses
Inventor mortis, pœna moriere perenni,
Humanique odium generis specialiter in te,
Ac genus omne tuum bello experiere potenti,
Perpetuumque tui, mors ut tibi longa, timorem
Esse dabo: pedibus repes, & pectore prono:
Teque tuo mulier perimet cum semine, cujus
Callidus extremis tantum insidiabere plantis,
Ut trepidans etiam capiti vestigia figat.
Dixit, & exsanguem sic est exorsus in Evam:
Et tu, quæ minimo solam te perdere fructu
Non contenta, virum similes temeraria in ausus
Traxisti: instar eris famulæ, subjectaque duros
Arbitrium sensura viri patiere labores.
Casibus & vero (inceptum quoniam prior ausa es
Multiplicare nefas) semper versabere multis.
Tum pariens crebris adeo torquebere natis,
Ut quos mortales faciet tua culpa creati,
Mortis nonnunquam laceræ sint causa parenti.
Tu quoque cui monitus nostros, & prima salutis
Vincula femineis postponere fraudibus auso,
Sponte mori placuit: talem reus excipe sortem.
Criminibus tellus, quam tu sulcabis aratro,
Sit maledicta tuis, spinas tribulosque minaces
Culta ferat, fallatque tuum spes improba votum,
Nec tibi terra fidem servet: tu vivere lætus
His in deliciis, & cunctis vivere seclis
Sponte recusasti: duro nunc vive labore,
Perpetuum quoque vive miser, dum lenta senectus
In terram te restituat, terræque recondat.
Dixit, & ignaros ne cæli injuria lædat,
Veste tegit pecudum miserans, vitamque tueri
Edocet: & ne iterum similes exiret in ausus,
Infaustum mortis formidine percutit Adam.
At ne perpetuam vitali ex arbore vitam
Protraherent, miserosque reos graviora manerent
Supplicia, in tantis nimium diuturna periclis
Tempora ducentes dirisque obnoxia pœnis:
Continuo sacris jussos decedere lucis
Expellunt venti, nemoris quos silva profundi

Concitat, atque illos libranti turbine nexos
Aura vehens, sacra Paradisi eb sede repellit.
Ergo hinc ejecti juvenes, territisque relati,
Perdita dimissi suspirant gaudia luci,
Expertes tanti spatii, expertesque pericli:
Sed non expertes, agitat qui corda, doloris.
Quo ruerint, quid perdiderint, quæ vita sequatur,
Quæ fuerit, tacita tristes in mente volutant.
Porro etiam quid se supremo in fine futurum est,
Hærent solliciti: sibi num graviora supersint,
Nullane spes superest miseris, num morte perenni
Perdant, quod superest: an cum via mortis amaræ
Per lignum ingruerit mundo populisque futuris,
Possit adhuc aliquod per lignum vita redire.

LIBER SECUNDUS.

Hactenus arcanam seriem, primordia mundi,
Ut sincera fides docuit, sine fraude cucurri,
Dum dignis leto vitiis terrena carerent:
Nunc hominum mores, & jam mortalia versu
Aggresso, Omnipotens vires Deus adde poetæ.
Postquam sacratis decedere jussus uterque
Sedibus ac regnis, genitalia contigit arva,
Inque sua stetit exul humo: mirabile quali
Ore, rudes stupeant tam barbara rura coloni,
Quæ non frugifera distinctaque arbore vernant.
Nec species placet ulla soli. nam mixta coacto
Pondere congeries confusa mole locatur,
Ardua caute rigent, silvis depressa laborant
Plana, carentque herbis, horrescunt edita dumis.
Heu quibus hæc spectant oculis, quo pectore cernunt,
Quorum animis Paradisus inest, quæ causa doloris
Una subest, dum cunctorum jam plena malorum
Se pandit facies longe tristissima, post tot
Delicias Paradise tuas, & amœna locorum
Gaudia fertilium: quorum vanissima præsens
Semper adest, tristisque animos idea fatigat.
Nunc honor ille sacri nemoris majore sereno
Irradiat, nunc divitias succurrit ademptas
Silva beata tuas: nunc pomi dulcior usus,
Nectareusque sapor: vivis nunc floribus halans
Tellus, absenti tristes contristat odore.
O quam non eadem (exclamant) Paradise rependis,
Immo etiam quanto præ illis hæc dona beatis
Deliciis, pejore facis. sic tristibus illis
Jam vitæ perit almus amor, penuria rerum
Insinuat jam dulce mori, ne major egestas
Occurrat graviore malo, nam viscera terræ
Scrutari vesana fames, & quærere cogit
Qua fletiles dat silva dapes, adeo usque malignis
Herbarum dubias passim radicibus escas
Explorare juvat, ventremque explere latrantem.
Tandem cunctarum, quibus indiget usus, egenos
Atque inopes rerum, docuit sors ultima summi
Auxilium sperare Patris: tum stratus uterque
Membra solo, lacrimis tantum mutoque dolore
Quæ nequeunt verbis, poscunt solatia votis,
Dum pudor internis subducit verba querelis.
Ergo ubi cognovit mutuæ sibi reddita linguæ
Munera, consurgens tali prece supplicat Adam.
Omnipotens, auctor mundi rerumque creator,
Quem mihi labe mali infensum atque audacibus ausis
Constitui, felix olim, dum vita maneret,

Et

Et celeres animos visu super astra daretur
Posse sequi, late circum perque omnia fuso:
Hos ego cur oculos tua quondam arcana tuentes,
Vel jam non habeo, vel magna ex parte minutos,
Et tetro clausos terreni carceris antro?
Ut jam nil veri præter mortalia quædam, &
Fluxa videre datum, ac mundum in pejora labantem.
Atque ideo Omnipotens, qui semper totus ubique es,
Ad te confugimus, trepida te mente precamur,
Exaudi miseros, quos semper cernis & audis.
Cum me olim parti damnatæ annectere vellet
Ille caput scelerum, mundi infensissimus hostis,
Nil per se solum, ne victus cederet, ausus,
Serpentis formam accipiens, & conjugis illa ;
Arma meæ, duro confecit vulnere, sic nos
Artificis scelerum fraus improvisa subegit.
Cumque ego damnarer justa pro crimine pœna,
Agnovit culpam tanto mens icta dolore,
Ut mihi me de me pœnam præbere putarem.
Idcirco & gemitus pœnæ, lacrimasque negavi,
Amplexusque animo solatia dulcia pœnæ,
Hanc ipsam posthæc sacra inter munera ponens
Pro venia sceleris: non jam detrecto labores,
Quoscumque addideris, tamen interea optime judex,
Si juvat, exaudi nil in tua jussa precantes.
Nec jam illud lacrimis & mœsta voce precamur,
Judicii censura tui quo se illa resolvat,
Tota sed ut plenas teneat sententia vires.
Jussisti mota victum me quærere gleba,
Et steriles spinas sparsa pro fruge lavandas
Dixisti; & tribulos pro fructibus. ergo serenda est
Ut fallat mea vota seges, quæsita labore.
Noscere da, quæ sint segetes, quo more serendæ,
Fructiferæ quæ sint herbæ, quæ forma laboris.
Da Pater auxilium miserans, hisque imbue sensus:
Tunc erit ut rerum compos, & certa salutis
Serviat Eva mihi, sævumque experta parentis
Supplicium, pariat populos ut crimine nostro
Plectantur, purgetque patrum peccata, nepotum
Mortibus æternam faciens successio pœnam.
  Interea dum sic orant, serpentis imago
Indice visa metu tacito se tramite ferre
Leviter, ad molles spiris reptantibus herbas,
In se convertit trepidos, dirique doloris
Excusso senio cognatas traxit in iras.
Et prior Eva viro: Si te suprema malorum
Caussa movet, rape saxa manu, datur ecce facultas
Auctorem leti leto dare: callidus ille
Suppliciis doceat propriis, & morte cruenta,
Quam sit triste mori, qui me male perdidit, & te.
Dixit, & elapsum cursu petrisque sequuta est
Missilibus: quin & duras per robora cautes,
Quo se reptando condebat callidus anguis,
Ambo projiciunt: quarum rigido una lacerto
In nudum casu silicem dimissa resultat,
Scintillamque ciet: sicco quæ e fomite nata
Exiit in flammam, & crinita incendia late
Extendens tota jam silva ardebat adepta.
Hic horrent, latebrasque gradu trepidante requirunt,
Sed pavidos stupor ipse tenet, curamque sagacem
Injicit insolitæ flammæ: quam cernere rursum,
Et timidi spectare volunt: paulum ergo remoti
Telluris dorso sterilis mirantur opacas
Defluxisse comas, nemorumque horrere favillas,
Fuscarique diem, totas splendescere terras,
Et lucem sub sole novam: nec mente quieta
Accipiunt crepitus stridentibus undique silvis,
Undantesque globos flammarum in sidera latos,
Nec quod radices immersus tendit in imas
Ignis edax penitus. sumpto quo victa calore
Terra suas pandit generosa ad munera venas.
Quæ cum jam cuncto siccata liquore fuisset,
Mox fieri liquor incepit, rivisque metalla
Fundere quæque suis, fulvo hinc torrente coruscat
Auri summus honos, candenti lacte renidens
Effluit argentum, rigor æris lubricus errat,
Et cogit in mollem resoluto corpore massam.
Vis brevibus formam ardentis comprendere silvæ?
Sulfureæ volitant nemoris per opaca favillæ,
Non aliter quam dum ruptis sicca Ætna caminis,
Egerit immixtis stridentia sulfura flammis:
Tum se decoctis tellus pinguissima glebis
In fœtus movit varios, quos imbre marito
Parturiens putri dissolvit rura meatu,
Qua tumidi crepuere sinus, elataque messis
Extitit, & motis undans trepidavit aristis,
Disceret ut speciem segetis novus accola cultæ.
Nil tamen hinc longus quidquam sibi vindicet usus,
Nil casus virtutis inops, Deus omnia nosse
Quæ bona sunt cum luce dedit, mundoque minori,
Quidquid major habet, sacro innotescere sensu,
Seque per hæc voluit: quod si illibata maneret,
Ut data mens homini est, nullique obnoxia culpæ:
Non illam species, non illam corpora rerum,
Non modus astrorum, numerus nec mollis arenæ
Falleret, aut quantis cum magno terra profundo
Extenta est spatiis, aut quæ mensura peracta est
Molis: quid resonet motu septemplicis axis
Harmoniæ vocale melos, nunc discitur usu
Assiduisque datur studiis: quamquam arte vel usu
Quod capimus, Domino semper donante tenemus.
  At vero ad primos ut se digressa parentes
Nostra chelys referat, jam quæso attendite paucis.
Pulsus ab augustis Paradisi sedibus Adam,
Nullum habuit prius officium, quam conjugis usum,
Atque omnem natis operam navare creandis:
Ergo ubi prima domus natis jam plena duobus,
Inter jam varios solatia multa labores
Attulit, atque novum se vidit uterque parentem,
Multiplicata graves relevavit cura dolores:
Et spes jam subiit propriis gaudere ministris
Ruris in officio, quorum qui maximus ævo,
Arva Cain duris vertebat pinguia rastris.
At vivo gaudere lucro dignissimus Abel,
Collibus in nudis & sicci germine campi
Innocuas pascebat oves, & lacte parentes.
Verum expectati sensere ut gaudia fructus,
Divino intuitu vinci sua vota favore:
Mox decrevit uterque sui libamina fructus
Prima dicare Deo, sacras prior impedit aras
Frugibus ille novis, niveo magis hic litat agno.
Prima sacerdotum species, mox hostia fratris
Impia, sed Christum longe tamen ante figura
Signans, perpetuus nam cum foret ille sacerdos,
Summi Melchisedech ex ordine: protinus in se
Conflata invidia, & fratrum livore suorum est,
Hostia salvifica dum pendet ab arbore factus.
Sic olim ante sui præsensit candidus Abel
Invidiam fratris: nam cum de fruge litasset
Iste sua, niveo ille agno, mox protinus altum
In cælum ascendit combusto fumus ab agno.
At contra per inane volans de frugibus illis

In terram rediit fugienti fumus Olympo:
Aut quod pejores Domino factaverat, aut quod
Illi non gratum est, animo quod prodit avaro.
Inde Cain tamen insanas flammatur in iras,
Invidiæ ducens illo de fonte venenum,
Unde propinarat serpens, fratremque cavendi
Ignarum, sæva mactatum cæde trucidat.
Heu facinus! quo non miseros furiosa libido,
Quo non ira, recens odium, & vis improba cogit?
Quid meret innocuus frater? num sanctior ille
Quod fuit, interimi meruit? jam facta parentum
Non est posteritas quod quidquam accuset, & ipsi
Flagitium addidimus: jamque est quod callidus anguis
Objiciat, si fors illum accusare velimus,
Quod morimur: namque ad cumulum prima illa propago
Criminis, adjecit mortem, culpamque parentum
Inductam mundo (horrendum est id dicere) fecit
Impietas scelus esse novum. sic impie, sic tu
Dire Cain primore novum cæde inficis orbem:
Pro qua perpetuas pœnas jam morte solutus
Æternumque dabis, longe serpente nefando
Deterior. tua metimur sic crimina: namque
Attulit ille necem nobis, non intulit: at nos
Cepimus allatam, tu vero hanc primitus infers.
Tanto illo pejor, vitari publicus hostis
Quod potuit: tu privatus nulla arte caveri
Jam poteras: quis enim dilecto a fratre timeret?
At vero nulla est hominis tam dira nefandi
Culpa, Deus quam non animo clemente remittat,
Si modo pœniteat facti: quod teste Caino
Accipimus, quem tunc fraterna cæde madentem
Non indignum habuit (tanta est clementia) sese
Correpture Deus, quin blanda voce rogatum,
Frater ubi suus ille foret, facinusque negantem
Arguit, & leviter tanto pro crimine punit. (nte
Nam profugum tantum atque extorrem ab utroque pare-
Longius amandat, vastasque relegat in oras,
Et jubet a patriis confestim excedere terris.
Hac etiam longe misero feliciter in re
Gratificans: gravior nam multo est pœna videri
Inter felices, & pura mente beatos
Victuro, post supplicium, factique pudorem.
Utque sit exilium levius, comes additur uxor
Fida reo forsan, ne desperatio solum
Arriperet: tum etiam quæ puras pectoris ægri
Molliret curas, & motu corpore fractum
Sisteret amplexu: nullique obnoxia culpæ,
Et Dominum votis, & pura mente colendo,
Eliceret quidquid posset satis esse duobus.
Sic multa extorres comitatur gratia, quorum
Auxit multiplicans per nomina mille nepotum
Progeniem Deus Omnipotens, regemque Cainum
Esse dedit populis, quos cingere mœnibus urbes
Erudiit, prælonga videns in tempora natos.
Interea mæsto rursum gravis Eva marito
Pensarat primum sancto jam pignore damnum,
Reddideratque iterum nata jam prole parenti
Multiplices animi curas, & mixta labore
Gaudia: Seth puero nomen fecere, vice Abel,
Quem dedit Omnipotens illis Deus: unde secuta est
Posteritas, cujus de semine prodiit Enos,
Qui primus tacita lectus virtute sacerdos
Posse ciere piis precibus, votoque potentem
Speravit, meruitque Deum, populumque secutum
Imbuit, æterni cultum servare Parentis.
Cujus de serie pollens virtutibus Enoch

Descendens, meritis etiam non impar avitis,
Redditus in sedes patrias orbemque beatum,
Vivit adhuc, & habet vitæ jam regna futuræ.
Hic justi proavus Noe, sub tempora cujus
Infecit totum studiis concordibus orbem
Culpa frequens, vitiisque sequens adjunxit avitis
Posteritas vitium: quapropter mille per annos,
Aut prope majores cum vivere consuevissent,
Ne perversi hominum mores crescentibus annis
Augmentum acciperent, vitiis ut terminus esset,
Maxima vita hominum lustra ad duodena redacta est.
Namque Cainigenum cum se conjuncta prophanis
Damnasset Thalamis in pejus prona juventus;
In varium facinus, superum deserta favore,
Prosilit, inque omnes currit temeraria lapsus.
Tum Deus aversus tam multa ob crimina mundo
Confestim infensus, voces erumpit in istas:
Nequaquam post hæc humana in gente manebit
Spiritus ille meus, vitam nec proferet ultra:
Vivere bissenos decies contenta per annos
Vita nocens hominum: quoniam terrena sequuti
Plus carnis quam mentis habent, sic ergo severa
Ævi constituit tempus sententia certum
Judicis immoti, longæ ne tempora vitæ
Criminis augendi causam præstare valerent.
Flagitii quid enim jam non auderet iniqui
Impia gens hominum? nam magna mole Gigantes
Monstra horrenda hominum, vario de semine nati,
Nil non audebant: queis una & maxima virtus,
Non fore ad extremum pravos, quos dira libido
Crimen in omne trahens, nullas sine sanguine noctes,
Aut sine cæde dies umquam ductare sinebat:
Immemores juris divini, hominumque, suique,
Affectusque pii, matrumque, patrumque suorum,
Auctorisque Dei: tantumque in crimina summa
Processum est, homines Dominum ut formasse pigeret,
Ut perversa etiam Deus ob peccata nocentum,
Criminis expertes animas convolvere vellet,
Atque superfusis terras immergere lymphis,
Rursus in antiquam mundo redeunte figuram.
Unus erat Noe justus, quem propter in iras
Differret prodire Deus: quem vita fidelis
Jam per quingentos immunem criminis annos
Duxerat, & sancta degentem in lege probarat.
Cui sic sancta Deus pandens arcana revelat,
Jamque hominum vitiis infectam turpibus omnem
Aera cum terris in deteriora relapsis
Eluere, & tumido visum est submergere ponto:
Et dum cuncta ruens operit, jussusque residit
Gurgite præcipiti, pollutum diluat orbem,
Implicitosque homines, & quidquid vivere jussum est
Causa hominum, inflati convolvat labe profundi.
Sed quia tu solus, cui cordi nostra voluntas,
Devotum sanctis duxisti legibus ævum,
Perversis semper voto meliore repugnas:
Sic decretorum moderabor jura meorum,
Ut mihi cum justas luerit gens impia pœnas,
Purgatæque orbi fæces: tum dignius a te
Incipiat mortale genus, summumque parentem
Te numerent populi, post hæc qui tempora vivent.
Quadratis igitur trabibus contexta paretur
Arca tibi, cubitis sed quæ sit longa trecentis,
Lata quaterdenis denos super: aera in altum
Terdenis surgens, cubitali ornata fenestra.
Insuper a læva ponatur janua parte,
Tunc calidum bibula spirans compage bitumen
Exploret.

Exploret, tenues & vestiat undique rimas.
Cumque ttiplex spatium discreverit area duplex;
Sic discernantur propriis animantia nidis,
Ne violent permixta genus, commissaque puguent,
Confundantque cibos, quorum te condere par est
Tantam materiem: nam dispensata receptis
Ne desint, præstare meum est. hæc meute fideli
Noe concipiens (sensum ipse animumque ministrans,
Velle & posse dabat famulo, quodcumque jubebat)
Jussum opus aggreditur, densas prosternere silvas
Incipiens, atque annosas proscindere quercus.
Admittunt luti radios, umbrisque levatur
Campus, & æquævo spoliantur robore valles.
Sed cum tam multo fuerit properata labore,
Summa operis cœpti centum differtur in annos,
Ut bona vita sequens, vitæ delicta prioris
Emendet, mutetque feros gens impia mores.
O miseri, quos tam justæ dilatio pœnæ
Plus facit esse reos: nec jam pro crimine tantum
Præterito, at longe gravius plectentur ob ipsum
Temporis indulti spatium, veniamque neglectam:
Cum testaretur se parcere malle reversis,
Tempore dilato Dominus. jam mole peracta,
Machina constabat laterum compage capaci,
Diffugium quod supremum pater ipsa pararat
Naufragiis natura tuis, rapidisque fluentis.
Tum Deus e celso famulum dignatus Olympo,
Voce monet Noe, summum jam tempus adesse,
Condere se latebris, natos cum uxore, nurusque
Eripere instanti exitio, mortisque tenebris,
Cunctaque vivificis animalia reddere claustris:
Sive ea terra fovet, seu clarus sustinet aer:
Singula de mundis septena, & singula bina
Ex iis, quæ sacris minus apta, immunda vocantur.
Nec mora fit, quidquid convexo cardine cæli
Nascitur, ignotum diversis partibus orbis,
Quod stuper Eous, quod pallidus horret Iberus,
Australis Libye calidis quod nutrit arenis,
Scindit Hyperboreas miro quod lumine noctes,
Festinat trepidans & apertæ immergitur arcæ.
Diluvium dicas jam præsensisse, Deoque
Auctori parere suo, & pecudes ratione carentes
Plus quam imprudentes homines ratione valere,
Etsi nil sapiunt. ergo omni semine vitæ
Prævalidam ut primum claudi Deus imperat arcam,
Nox ruit, & subitæ cælum obduxere tenebræ,
Effusoque cadens terras ferit aere nimbus,
Et furit, & toto pariter desævit in orbe.
Nec satis excidio est qui nubibus effluit imber,
Antiquæ laxantur aquæ, jamque æthere aperto
In nubes vacuas cælum pluit, & reserata
Defluit in lymphas mundus cælestis abysso,
Atque novos pandit fontes, torrentibus æquos.
Dumque uno immixtum raptim se gurgite jungit,
Quod cælum, quod terra vomit, quod nubila fundunt
Involvit mersos mixtis cultoribus agros,
Implicitosque greges stabulis, cum civibus urbes,
Obruit inter aquas: populique natante ruina,
Nulla manet rerum facies: tegit omnia flumen,
Crescendoque suum perdunt & flumina nomen.
Mox etiam cursu, nullis satiabilis umquam
Amnibus Oceanus, tam magna mole ruentes
Jam præsentit aquas: aucto quas gurgite major
Pellit, & in cumulum redeuntes surgere cogit.
Donec contractis æstum attollente profundo
Undique littoribus summo se circite jungit

Fluctus, & oppressis concurrunt æquora terris.
Et jam ter quinis super omnia celsior ulnis
Arca ferebatur (namque hæc mensura supremos
Excessit montes) cum quadraginta diebus
Unius pluviæ furor, & mors una fuisset.
Ter quinquagenis dehinc solibus aere sudo
Consimilis ponti modus & mensura remansit.
Dum Pater Omnipotens jamdudum in carcere gentis
Conclusæ miserans, terris abscedere magnum
Paulatim jussit pelagus, sensimque relabi:
Ne raptim fugiens terras subverteret omnes,
Et stabilem in sedem tellus ut sicca mearet.
Denique diffuso planus mox aere vertex
Prodere se cœpit pedetentim, & summa videri
Posse juga, ac planos scopulis descendere fluctus,
Cumque residenti sensim prorumpere silvas
Æquore, & occultos paulatim surgere colles.
Jamque niger patula speculator missus ab arca,
Aera reppererat placidum, prædaque reperta
Non jam curabat consueta in claustra reverti:
Ergo emissa semel vitali e sede columba,
Nil referens certi, rursum dimissa reportat
Paciferæ frugis parvum libamen olivæ.
Tantus ad indicium hoc, magni cum lauda parentis,
Clausorum fletus, quo se gaudere revelant,
Exoritur: quantus muris cum victor acerbus
Insultat, subitum obsessis si forte feratur
Auxilium: quantus cum judice missa modesto
Addictos rursum vitæ sententia reddit:
Quantus in ambiguum funus cum vita recurrit
Inter lugentum lacrymas & gaudia fletus.
Posteaquam rursum speculatrix arva patere
Nunciat, hoc ipso tarris quod missa receptis
Non rediit, tædet pigras perferre latebras,
Et juvat ad cæli ventos spirare patentis,
Atque animam æthereo laxatam pascere sensu:
Sed nulli claustro fas est exire patenti,
Donec relliquias illuc qui jusserat orbis
Ingredier, jubeat sacris excedere claustris.
Cælitus admonitum fida cum conjuge Noe,
Cumque domo, & natis pariter, nuribusque pudicis,
Et nova deductis iterum dare rura colonis,
Cunctaque succiduæ servata animantia proli,
Jam captiva diu claustris emittere apertis,
Quæ bonus humanos opifex servarat in usus.
Quæ postquam data porta, ruunt: pars aera pennis,
Pars saltus, silvasque petunt: pars mersa cavernis
Infoditur patulis: terræ pars libera campis
Exultat siccis, & prato vernat aperto.
At vero mundi sortitus regna secundi
Cuncta oculis Noe lustrans, ac mente capaci
Accipiens, animumque volens saturare replendo,
Cuncta haurit, rapido perlustrans omnia visu,
Ut nova miratur: noto fulgentior ortu,
Et mage sol rutilus ridet: majore sereno
Læta poli facies, & desperata virescunt
Fœtibus arva novis: sed adhuc versatur imago
Ante oculos, tantæ semper memoranda ruinæ.
Inter aquas quid pertulerint, quid munere sacro
Non etiam tulerint, fremeret cum verbere sævo
Pontus, & illisas contemneret arca procellas.
Cumque suis Noe quam prompta & læta revolvit,
Si circum summi fuerit largitio Patris.
Cogit & attonitos mirari ac volvere secum,
Unde tot esca animis toto sufficerit anno,
Quis potus: namque hoc constat, si cætera vitæ

Soppeterent, clausos, dum fluctuat arca, perire
Inter aquas potuisse siti: nisi rector Olympi
Depositos, hominum auxilio donoque carentes,
Sustinuisset eo quo condidit omnia nutu.
Ille animas longe perituras carcere noctis
Affecto lucis spolians, virtute replevit.
Ille ut tam segnem possint perferre quietem,
Infudit pigri placidum torporis amorem:
Omnipotens quid enim non ejus dextera possit,
Qui gelidi raptim mersos sub gurgitis undas
Cum visum est ardere, facit, flammasque sub ipsas
Algere invectos? & qui nunc tempore parvo
Posse perire homines docuit mergentibus undis,
Ostendet flammis atque undis posse renasci.

LIBER TERTIUS.

Talia mente gerens, venturaque secula cernens,
Non prius officii quidquam servatus inire
Constituit: quam sacra Deo laudesque rependat,
Gratesque evaso ferat discrimine Noe.
Mox niveo sacra exurgunt altaria saxo,
Agnovitque hæc prima recens altaria mundus.
Antea totus enim convexo tramite cæli
Templum mundus erat, tum dudum ad sacra paratis
Affluit e gregibus septenis hostia præceps:
Seu volucrum ex specie, mollis quas sustinet aer:
Sive ex his quæ terra patit: nam septima quæque
Aris sternuntur devota animalia sacris.
Æthereo tum mox ignis demissus Olympo
Libat odoratos ad sacra altaria fœtus,
Ambrosiumque Deo flagrant holocausta vaporem.
Et quamquam nostri nil muneris indiget ille
Totius mundi Dominusque Deusque: suorum
Attamen officiis venerari, & munere gaudet.
Qui lymphis tandem sic Noe affatur ademptis.
Etsi parva fuit, tanto pro crimine, pœnæ
Ultio, vindicibus pluviis, cæloque refuso
Tot scelerum damnasse reos, sedemque nocentem
Terrarum, mage diffuso purgasse profundo:
Non tamen offensi feriemus verbere tali
Ulterius mortale genus: quamvis ruituras
Per variom facinus, per crimina pristina rursus
Humanas mentes videam, gentesque profanas:
Non tamen interea cessabit dextera vindex,
Supplicia injustis quæ reddat, præmia justis.
Vos igitur, quos vita probat justissima nobis,
Crescite, securi & fœcunda prole referte
Arva, novosque greges longis distendite terris.
Servabunt elementa vices, cunctisque diebus
Sparsis seminibus reddetur debita messis.
Curret opus mundi compar, discordibus horis.
Æstati certabit hyems, ac tempora librans
Veris & autumni fugiens replicabitur annus.
Vosque [quibus regnum solidi permisimus orbis)
Tota tremet, metuetque ampli substantia mundi.
Imperium ecce damus vobis res prorsus in omnes,
Totque inter species rerum: quæ sponte moventur
Carnea membra quidem vestros largimur in usus,
Quamquam * interdum vobis a sanguine vivi
Esse volo: quem si quisquam ederit, haud secus acris
Illum judicii plectet sententia, quam si
Hauserit humana fluidum de cæde cruorem:
Quem repetam semper vindex, adeoque requiram,

Ut mihi non solus pendat rationis abundans
Supplicium, sed bruta etiam: cruor omnibus æque
Sit sacer humanus. verum ne postea quisquam
Diluvium metuat, tali sit fœdere tutus.
Cum levis in nebulas pendens se verterit humor,
Et nigras cumularit aquas in concava nubes,
Effundam radios, & pulcrum circite sommo
Arcum componet mihi solis imago recorvum,
Pingentem convexa poli, qui luce colores
Exhibeat varios, & in aera dissipet imbres,
Ignis plus habeat rutilans, & jam minus imbris:
Quod sibi venturi specimen præsumere signi
Posteritas secura potest, ut fœdere tali
Posthæc diluvium credat non esse timendum.
Talibus attenti imperiis cum conjuge Noe,
Post habitas Domino grates, laudesque rependsas,
Certatim & limo dulcique uligine læta
Arva pater natique simul, queis firmius ævum,
Mox subigunt rastris, & semine rora maritant.
Tum vero effusis late densissima campis
Herba virens, flavas cum duravisset aristas,
Solis ob ardores in frugem lacte gelato
Reddit multiplicem cumulato fœnore messem:
Et nova prægravido jam palmite vinea diti
Luxuriat fructu, tortaque ex arbore nectar
Parturit, & duro nascentia pocula ligno.
Forte Deo Noe celebrabat lætus honores,
Indulgens sacris epulis, Vinumque propinans
Prima e vite novum: quo demum largius hausto,
Hinc alto gravidus somno, membrisque solutis,
Non bene composita cum veste jaceret, humique
Prostratus, spectanda daret genitalia natis
Membra suis, uni tibi Cham tetertime risum
Movit origo tui, nec jam peccasse sat oni
Esse tibi credens, fratres aspergine culpæ
Contendis maculare tuæ: sententia multo
Quos melior, meliorque animus, detecta parentis
Objecta docuit celare virilia palla:
Nam patrium aversis manibus texere pudorem
Sem simul atque Japhet, tali dignissima patre
Pignora, quos ideo fratris dedit esse minoris
Jure pater dominos, somno vinoque solutus.
Qui mox natorum evigilans benefacta suorum,
Et Cham demeritum tali mercede rependit.
Cham tu, inquit, maledictus eris, servosque tuorum
Æternum fies ventura in secula fratrum.
Sem vero benedictus erit, fratremque minorem
Participem secum communi sede bonorum
Efficiet, quorum late possessio currat.
Hæc fatus senior, cum jam decurreret annos
Mille minus decies quinos, in pace quievit.
Interea Domini dum sancta in lege vigeret
Posteritas, multis jamque aucta nepotibus & se
Cælorum ac terræ Domino committeret uni:
Tunc sanctis hominum parebant omnia jussis,
Terra gravis, liquidum pelagus, vegetabilis aer.
Non opus arte illi, cælesti namque magistro
Omnia discebant: sed postquam in crimina mundus
Exiit, & late vitiis sese abdidit imis,
Perdidit insigne hoc munus damnata propago,
Oblitamque Dei plures effingere divos
Non puduit: tanti est supremi oblivio Patris.
Tum gravis inventor lethi cessare capacem
Fraudis materiam non passus, cuncta maligno
Subdidit arbitrio, quo fatum induceret orbi,
Suaderetque Deum vel jam non esse, vel ista

In-

Inferiora hujus contemnere munia mundi.
Ergo res hominum cunctas, eventaque rerum
Quæ Domino fuerat par assignare supremo:
Assignare vagis persuasit subdolus astris,
Atque avium spectare fibras, motusque volantum,
Et studio ingenti magicæ scelus intulit artis,
Et plures orare Deos, idolaque muta
Aut magicis idolis latitantem semet, in ipsis
Suasit adorari, multo mage dignus adori.
Inque nefanda prior descendit crimina Nimroth,
Impietatis apex Cham servo e semine natus,
Mole & mente Gigas, Babylonia regna gubernans.
Persarum hic animos capiens, venator iniquus,
A veris Domini sacris traduxit ad ignem.
Nec modo plus æquo cupidis, hac arte sagaci
Ille caput scelerum, mundi infensissimus hostis,
Illusit curis hominum, sed mentibus ipsis
Irruit, & sensus penitus descendit in omnes,
Mox & in affectus: nam cum patri unica proles
Spem generis letho secum traxisset acerbo,
Infelix Nimroth lacrymas noctesque diesque
Continuans, hebetique trahens clangore querelas
Dum furit, & raptum quærit per singula natum:
Effecta mœstum soletur imagine luctum,
Et Pario effectam filii de marmore formam
Credidit infelis incluso vivere sensu,
Et questus audire suos: mox inde dicatis
Erectisque aris divinos addit honores,
Inque loco jubet esse Dei: tum protinus omnes
Amplexæ gentes scelus hoc, crimenque sequutæ,
Pro diis quæque suis charos habuere parentes,
Post etiam simili reges in honore locarunt,
Dixeruntque Deos, quorum sub nomine mendax
Græcia, dum veris falsa insinuare laborat,
Addidit obscuras vanis rationibus umbras,
Excusans tumulos atque indita nomina bustis.
Donec per species sese dementia cunctas
Proderet, & rebus minimis membrisque pudendis
Nomen inane Dei mundo ridente daretur.
Talibus errorum salebris fomenta daturus,
Ambigua inventor lethi responsa ciebat:
Usus ad insidias aut igni aut fonte calenti,
Aut terra ex antris ventos spirante loquaces,
Et falsum vani sibi nomen Apollinis indens.
Talibus a Domino gentes trux ille remotas
Captabat laqueis quo ducens cumque volebat:
Tanti est a sancto Domini discedere cultu.
At vero egressi unde sumus, redeamus ad illam
Majorem seriem, quæ paucos aucta per annos,
Usque adeo excrevit, quod mox Oriente relicto,
Inde novas alibi compulsi quærere sedes,
In campum (Sennaar veteres dixere) patentem
Perveniunt: cumque his etiam discedere terris
Cogitur, in varias partes spargenda juventus,
Cœpit in hæc mœstas tristissima verba querelas:
Heu quam non certus vitæ status ordine cœpto
Fert homines? quamque ignaros vel prospera fallunt
Per varios casus? quem voti summa petiti
Tendit in adversum? jam nos (si dicere fas est)
Quod sperata patrum precibus numerosa nepotum
Crevit turba, piget: spargenda est quippe per orbem
Exilio cumulata manus, perjuraque longe
Finibus a patriis: nos ergo siccine tandem
Longa pauperie defecta, inhonoraque membra,
Ignoti dabimus passim tumulanda sepulcris?
Nec saltem miseri tumulis claudemur avitis?
Nullaque erit nostri post mortem fama superstes?
Quare agite o juvenes, dum vires turba ministrat,
Quæ vobis superest, quæ finem nesciat ullum,
Egregiam æternis famam dimittite factis.
Urbem condamus, cujus sub mœnia turrem
Usque attollamus, donec pingentia cælum
Sidera & excelsi convexa attingat Olympi,
Nescia posteritas ut nos hinc orbe relicto
In cælum migrasse putet: sic mota juventus
Contemnunt cautes, & quidquid monte reciso
Defluit, ac domitæ fictos de viscere terræ
Constringunt igni lateres, operisque futuri
Materiam proprio malunt debere labori:
Hanc inter stratum sic nectit utrimque bitumen,
Ut solidas simulent circumdata mœnia cautes.
Mox turris properata subit, mox vertice nubes
Transilit, ac fruitur cæli propiore sereno.
Tum Pater omnipotens cælesti voce senatum
Congregat angelicum, turbæque insana superbæ
Facta stupens, isthæc regni consortibus infit:
En terrena phalanx quo jam temeraria pergat,
Cernitis, & quantos imprudens tendit in ausus:
Mortali quæ structa manu contingere celsos
Credit posse polos, & ad æthera ducere nostrum.
Num nemo indutus terreno corpore, cælum
Ascendat, nisi qui cælo descenderit alto.
Sed quia gens una est, eadem quoque forma loquendi,
In componenda persistent turre. nec ante
Desistent, quam mutua opus consensio cœptum
Finierit: tanta est humanæ insania mentis.
Ergo agite (ut vetitum norint, quod posse negatum est)
Jam descendamus, tumefactaque corda superbo
Consensu, variis turbemus vocibus oris.
Ut quod peccarunt concordis crimine mentis,
Confusæ damnet melior discordia linguæ.
Dixit, & intentos operi, molemque levantes
Mentibus attonitis, subjecta oblivio primum
Intrat, & ignotæ subit imperfectio linguæ.
Increpitant operis studio cessante magistri
Cunctantes socios, sed vocem nemo remittit,
Non intellectis: quod si quis tentat, inane
Sibilat, aut rupti fremitu sermonis anhelat.
Sic vanum prava susceptum mente laborem
Destituit frustrata manus: jam nemo propinquum,
Nemo patrem sequitur: quem quisque intelligit, addit
Agglomeratque sibi, sociumque adjungere curat.
Dumque perit divisa hujus cognatio gentis,
Gentem lingua facit: sparguntur classibus æquis,
Diductasque petunt vario sub sidere terras.
Haud aliter volucres campi per mollia plana,
Quas gregibus mixtis errare & quærere victum
Persuasit secura dies, cum nocte propinqua
Frondea tecta petunt, exempto cum grege turba
Vulgus quæque suum sequitur, rapidoque volatu
Miscentur, similis qua duxerat aut color aut vox:
Sic tunc in partes populus se dissecat unus,
Ut species sit quæque genus, longeque remotis
Consistunt terris, atque orbem gentibus implent.
Nec tamen hoc sacri (cum sit sua pœna nocentum)
Muneris est vacuum: nam quamvis ultio justa
Hæc fuerit, quos non tetigit reverentia cæli,
Quæ sedes propria est mundi, rerumque parentis,
Ut nec se agnoscant, verba inconsueta loquentes:
Attamen id multum quod rupto hoc fœdere cautum est,
Ne, quam paucorum attulerat persuasio culpam,
Cunctorum assensu rursus contingeret omnes,

Et

Et faceret commune nefas: ne prælia dura,
Et rabido populis mors arcessenda furore
Bellum illis civile foret: sic profuit illis,
Inque bonum versa est primæ distractio linguæ,
Quamquam nec prorsum sublata Hebræa loquendi
Consuetudo fuit: cum tunc permanserit oris
Hebræi sonitus, sermoque antiquus, in illis
Qui culpæ expertes, pars non injusta fuerunt
Netorum quos Sem genuit, custodia justi
Quos tenuit, Dominique etiam reverentia rexit.
Sed postquam toto dementia percita mundo,
(Ut taceam magici scelus intestabile monstri)
In truncos & saxa etiam durique metalli
Arte cavas species, & cassas luce figuras,
Impegit mortale genus, mentesque supernis
Intentas fregit, terræque addixit inerti,
Convolvitque simul fœdæ contagio labis,
Non secus Æthiopum ferventibus excita terris
Nubila morborum, corrupto tramite cæli
Dum currunt, quisquis percussum fulmine lethi
Ingemuit, simul ipse ruit, quicumque cadentem
Conspexit cecidit, congestaque funera passim
Dira lues stravit, camposque reliquit inanes:
Sic tunc præcipiti complexos mole furoris,
Ne nihil infectum toto dimitteret orbe,
Comprendit repetens, quos jam dimiserat error.
Donec Chaldæi generis, de semine Thare,
Vir justus, metuensque Dei, cum stirpe suorum
Urbem aliam, moresque novos, sedemque requirens,
Mansit in Assyriis demum novus accola Carrhis.
Qui quadragenis lustris ubi vixit, & uno,
Infaustam hanc vitam felici morte redemit.
Huic, meritis patrem & sanctis virtutibus æquans
Aut longe superans, successit filius Abram,
Vir cælo dignus, nam primo a limine vitæ,
Verum mente Deum venerans, gentilie vero
Aversatus erat, quem postquam morte parentis
Jussa sequi jem posse Dei, sine fraude liquebat,
His Dominus famulum meritis dignatus adire est.
Quandoquidem toto te solum invenimus orbe
Quem sincera fides juvat & reverentia nostri:
Linque procul sedes patrias, terramque nocentem,
Pollutamque domum: cognatio tota prophana est,
Et fugienda tibi: terræ melioris in agros
Me duce pervenies: ne sis par gentis iniquæ,
Qui sanctæ caput esse potes, tum sacra dicabo
Quæ maneant benedicte tibi, nomenque per omnes
Magnificum reddam populos, bona cuncta rependens,
Et benedictus erit, tibi qui benedixerit; atqui
Qui maledicta tibi conviciaque ingeret, ille
Confestim maledictus erit, benedictio per te
Spargetur tribubus cunctis, ævoque futuro.
Dixit, & imperiis mentem quæ pareat indit,
Promissisque piis credat: mora nulla repente
Dicto intercedit Domini, sed protinus Abram
Cum gregibus varii generis, famulisque paternis,
Conjuge cum fida, chari cum pignore fratris,
(Cui Loth nomen erat) digressus, limite recto
Ignotum sibi carpit iter: mollissima lætas
Præbent arva vias, blandumque faventibus austris
Arridens, nullis turbatur motibus aer,
In Chanaam terras, & regne uberrima Sichem
Donec perveniens, didicit, sobolique sibique
Isthæc in sortem imperii cessura futuri.
Unde Deo supplex devotas extruit aras,
Et veteres revocans, cultor novus, auget honores.

Inde petit Bethleem, sedes quæ lecta beati
Hospitiis sacrata viri, cunctesque superbis
Excessit meritis terras, quandoque secundo
Post cælum numeranda loco, nam sede superna
Dignior ista Dei, quæ pignus lege salutis
Emissum mundo tantum mirante paratum
Exciperet, visa est, hominemque remitteret astris,
Hic quoque solennes Abram pater extruit aras,
Et linquenda novis habitacula ponit in arvis.
Namque fame rursum sedem mutare coactus
Castra movet, totamque domum, famulosque gregesque
Secum agit, & rebus commercia justa rependens
Intrat in Ægyptum, & Sarai appellare sororem
Mavult quam uxorem, ne barbara pectora sancti
Hospitis in cædem stimulet furiosa libido.
Unde & mox Pharao radientis imagine formæ
Ictus inardescit, thalamosque & fœdera certa
Lege parat: longos isthæc connubia in annos
Ducturus, ni longe aliter disponeret ille
Auctor conjugii, cui cum minus ista placerent,
Ecce pavor regi mersa formidine mixtus
Ingruit, & subito quatit improba corda tumultu,
Exterretque animos niger horror, & implicat artus:
Ut rex sacrilegæ gentis tam tristia vota
Sentiret damnasse Deum, qui tale profecto
Consilium infudit famulis, ut barbarus hostis
Esse virum Sarai securum agnosceret Abram:
Cum foret expertus, quam non impune prophano
Appeteret ferro, quem nec viduare liceret.
Sponte igitur, nulla violatam labe, marito
Reddit, & ingenti cumulatum fruge remittit
In Sichem, Bethleemque suam: quo deinde recepti
Cum gregibusque domoque pater, cum conjuge salva,
Exercent campos, & pinguia pascua late
Immixtis carpunt gregibus: dum jurgia crebra
Inter pastores patrui nata atque nepotis,
Dum non sufficerent capiendis arva duorum
Armentis angusta nimis, plenissimus ergo
Abram justitiæ atque observantissimus æqui,
Quo dirimat lites, & jurgia tollat avara,
Ut natu major, concessos dividit agros:
Junior elegit, qua dulcibus undique fusis
Rura maritat aquis, ripisque umbrantibus inter
Labitur, & teretes saltus Jordanis amœnat.
Ergo quo fugiat pastorum jurgia, ab Abram
Declinans, junctos Sodomæ Loth migrat in agros.
Cum Deus hac Abram mœsti spe pectora firmans,
Ne moveatis, ait, fratris quod prole relicta
Nunc solus videare tibi: innumerabile vulgus
Tu mihi solus eris, populique idem auctor amici.
Suspice quadrifidi partes intentus ad orbis,
Inspice nunc austrum versus, septemque triones,
Qua sol exoritur, qua vespere concidit imo:
Hæc tibimet, prolique tuæ, populisque tuorum
Concedam, æternos illis habitanda per annos:
Queis tu etiam terris longe lateque frueris.
Surge, & qua pateant gressu prius hospite lustra,
Hæc ait: ille libens paret, sedemque relinquens
Emigrat, Chebronque subit, subque ilice nigra
Ad Mambre querceta pater tentoria figit:
Hic quoque solemnes Domino struit ut colat aras.
Interea magno circum turbante tumultu
Hostis adest avidus, varia quem dote referta
Sollicitat tellus, campis illisa resultat
Ungula, & effusis errat populator habenis,
Adversum Sodomæ pinguissime pascua gentis.

Loth

Loth vero portis cum rege arumpit apertis,
Et vicina manus regum socia arma ferentum,
Secum equites peditasque trahunt; distanditur agmen,
Confligunt acies pariter, sternuntque caduntque.
Sed turpis Sodomæ luxu emollita juventus,
Ut rursum exarsit rapetitus clamor in iras,
Vartunt terga metu: rapido pars mœnia cursu,
Pars montes silvasque petunt, pars septa catervis
Porrigit ignavas ad tristia vincula palmas.
Ut vero patruus captum Loth audiit Abram,
Non fletu (quid anim fletus conferret inanis?)
Sed virtute parat fratri succurrere capto.
Instructos igitur tercentum deligit omni
De grege, bisque novam famulos, quos ante præuntes
Insequitur sensim, qua tendere prodidit hostem
Lentum præda gravis: quorum de nocte silenti
Corpora (conflictu dum jam languentia duro
Irrigat, & fessos dulcis sopor alligat artus)
Aggreditur, nil venturum sibi tale putantum:
Ut cum jejuni rabies vesana leonis,
In pecudum saltu penetravit septa volucri,
Et dente atque pede exanimat, cupidamque vorandi
Ira famem superat, dum meta doloris acerbi
Jamque ovibus vacuas affecarit ultima caulas.
Haud secus illa duces somno vinoque sepultos,
Stertantesque Abram populos, regesque trucidat,
Sic tamen ut nullus confundat castra tumultus.
Nemo gradum sentit, nisi quem mens deficit & vox,
Nemo sonum cædis, nisi quem mors excitat, audit.
Sanguine cuncta madent: sicco resoluta sereno
Tellus tabe coit, gressumque moranta cruore.
Lubrica stagnanti titubant vestigia campo.
Nec tamen omne animans gladiis occumbit apertis,
Sarvantur prædæ: tanta est moderatio justi
Victoris, reliquos sparsit fuga turpis, & agros
Usque Damascenos instans formido sequuta est.
At Victor tanti nil motus laude triumphi,
Inter equos, pecudumque greges, populumque receptum
Aut captum, gazaque (avido quæ pondere victos
Victoresque movent) nil prorsus concupit horum
Magnificus: sed anim tanta inter gaudia mitis,
Et varios hominum reputans sub pectore casus,
Omnes omnino prædas, & præmia belli
Direptis passim populis, regique resarvat:
Non sibi se pugnasse docens, decimam tamen offert
Hostibus excussæ, quæ vera est hostia, prædæ:
Melchisedach vinumque & panem ab cæde reverso
Obtulerat, rex ille Salam, qui munere tali
Mystica præmisit summi libamina Christi:
Cujus de manibus sumens Ecclesia corpus
Vivificum panem, cælesti pota cruore est.
At vero bustili redeuntem a funera lassum,
Omnipotens verbis solatur talibus Abram.
Quandoquidem nullis cupidum te præda subegit
Illecebris, pretium fidei, mercesque laborum
Mecum plena tibi est, teque & tua cuncta tuebor
Hæredi servanda tuo, quam germine sero
Progenitum, mage multo etiam pius auctor amabis.
Nil est quod metuas: hæres tuus ille Damascus
Ut fuat, ipse tuo carnes de semine natum,
Accendat cujus patrios infantia sensus,
Suspice, convexum quam denso lumine cælum
Picta nocte micat: quantis congesta premantur
Sidera sidaribus, numerum quæ objecta recusant:
Seminis hoc exemplar habes, stirpisque futuræ
Multiplicis formam, sic fatus, finit: at ille

Credidit, & nudæ fidei consensio sola
Plenam ad justitiæ & meriti reputata coronam est.
Atque adeo hinc Abram tanta mercede docemur,
Quanti sit meriti divino credere Verbo.
Demeriti contra quanti non credere: namque ut
Credidit, hac rursum divina voce meretur
Solari, Omnipotens dum verbis incipit istis.
Ille ego sum Deus ac Dominus, qui teque tuosque
Chaldæa de gente tuli, tandemque paternis
Exceptum vitiis, terra meliora locavi:
Ut de te genitus populus meus arva beata
Incolat, & seriem longe lateque propaget,
Gentibus expulsis, quas fœdo errore parentum
Sacrilegos ritus olim fecere prophani:
Quod cunctabundus nimium quia credere differs,
Trimam sume mihi torva jam fronte juvencam,
Cum qua par annis blando grege lecta capella,
Æquævusque aries nostro mactatur honori,
Casta quoque humanæ turtur conjuncta columbæ.
At vero volucrum non sentiat hostia ferrum,
Tantum inter medias pecudes discindere cura:
Quas sic diductas mundis distinguito arenis,
Ut membris coeant altrinsecus æmula membra.
Dixit, at ille Dei monitus servare libenter
Assuetus, raptim properat mandata patrare:
Sed cum dispositam, quo jussarat ordine, terræ
Stravisset seriam, subito manus ingruit atra
Importunarum prædam insectata volucrum,
Quæ ne contactu violarent sacra prophano,
Undique sollicitus cavat, & circumspicit Abram.
Sed cum opere attonitum tanto, nec sole cadente,
Vinceret officii moles tam magna recepti:
Ecce niger terror, tremor horridus, & sopor intrat
Nuncia jussa ferens, venturaque secula formans.
Credo, videbatur septum sibi cernare Nilum
Habrææ gentis populo, serosque nepotes,
Ingentesque supra numarum cognoscere turbas:
Inde truces motus, deductaque castra suorum,
Transmissum pelagus sicco pede, mersa profundo
Agmina, naufragium nulla cum classe sequutum,
Ereptosque mari Hebræos, dehinc tota beatæ
Regna Palestinæ populo patuisse reverso.
Talibus attonito visis non defuit almus
Interpres: prænosce tuos, sobolemque tuorum,
Inquit, in externis per sæcula quatuor agris
Niliaci illius sensuram dira tyranni
Imperia: at cum tot peregrina expleverit annos,
Servitio eripiam, gentemque ulciscar iniquam:
Et reddam terris, blando quas gurgite cingunt
Nilus & Euphrates: sed cum peccata nocentum
Gentis Amorrhææ, populique hæc regna tenentis,
Expleriot summam scelerum, dignique paternis
Sedibus expelli fueriot: attamen ante
Longævo felix decedens limite vitæ,
Ploratus natis cum pace & munere nostro
Ad sanctos migrabis avos. Sic fatus, & alto
Cum jam nox terris densas induceret umbras,
Signum e monte dedit: confestim fumeus istic
Apparet clibanus, lampasque ignita videtur:
Tum sacras epulas, mediumque invecta paratum,
Præcipiti cursu delibans flamma voravit.
Interea certus regni, prolisque futuræ,
Munus adire patris cupit Abram: casta sed uxor
Abnuit officium, quod inanem effœta senectus
Iamque iterum sibi fecisset: sed dulce mariti
Pignus, spemque novam quacumque ex pellice fusam,
Esse

Esse suam credens, famulam (cui junior ætas,
Agar nomen erat, tellus Nilotica origo)
Subrogat in thelamos, precibusque aggressa maritum
Servili semen concredere perpulit alvo.
Proh servile nefas, ut primum vivere sensit
Agar ventris onus, festu tumefacta superbo,
Despeait dominam, & dominam, cui matris amorem
Debebat, causamque sui furiosa tumotis.
Recte igitur flegris henc vir justissimus Abram
Conjugis addixit: quorum megis ecta pudore
In deserta procul secretaque lustra ferarum
Abditur indignans, quam exul nec spernere cessat,
Sed rursum obsequio privans, quod debuit, illam
Contemnit, quo more potest, metulique pericla
Desertæ perfetre viæ: ni missus Olympo
Angelus occurrat, famulamque ad pristina jura
Restituat miti dominæ, blandoque refectam
Hortetu, melius jubeat sperare reversem,
Et nomen neri doceat, moresque menusque,
Innumerosque greges teli de stitpe futuros.
Quo majore redit voto jam certa futuri,
Et pertu dominum fecit prior ipse parentem.
Cum jam decursi spatiis felicibus ævi
Supra octoginta bis ternos clauderet annos,
Ad quos bissenas cum justus & insuper unam
Adderet æstates: solito hunc rursum Pater almus
Alloquio dignatus adit, jussique serectam
Ducere felicem: simul & promisse revolvit,
Et quam mercedem eapectet: tum corpore prono
Abram suppliciter Dominum prostratus adorat.
A quo mox eudit firmete voce, futurum
Se patrem innumeræ gentis, leteque parentis,
Et cujus venient etiem de semine reges.
Hoc temen a reliquis jussus discernere signo
Hebræam gentem populis, ut sponte resecta
Carne supervacua se circumcidat, & omnem
Masculei seaus præsentemque atque futurem
Progeniem: jussus pueros e matre recentes
Atque rudes vitæ, dum mens ignata dolendi est,
Præputio eautos, octava luce sacrare.
Quod qui tem sanctum corrumpere testamentum
Auderet, cessens legi inservire rogeræ,
Exhæres fieret regni, vitæque futuræ.
At simul ut vero sibi crederet argumento,
Venturas aliquando suo de semine gentes
Innumeras, nomen Dominus commutat utrique:
Non Sarai tibi, ait, sed Serre vocabitur uxor:
Et tu non Abrem, sed nomine clarior aucto
Venturæ Abraham posthæc vocitabere genti.
Quod commune ideo tibimet cum conjuge vera est,
Promissi quoniam (nihil est re certius ista)
Mater erit generis, teque annuin sole remenso
Esse patrem faciet, quamvis ridenda putetis
Virtutis promissa meæ: nec vestre senectus
Impediet, quin divini sententia juris
Æternos semper maneat stabilita per annos.
Sed temen ignoscem dubiis, pueroque futuro
Imponam nomen, quod culpam hanc arguat, Isac:
Qui nostri indubie servaro fœdere pacti
Hæres certus erit, cuncte cum stirpe suorum.
Nec tamen Ismael, Agar de semine natus,
Expers dotis erit: nostro nam munere fultus
Millie multa virum de se ventura potentum,
Bissenis pariter ducibus regnenda creebit.
Dixit: at ille avidus pactum acceletare receptum,
Jam centum pulsans annos jam pubere nato,
Se primum gnatumque suum, cunctosque clientes
Ac famulos omnes, quo jussum est, stigmete signat,
Et populum facit esse nuvum, fontemque piorum,
Una eademque vie, tanta est devotio, legem
Accipiens, explensque fidem. quid non meret ergo
Tam præsens veloaque fides? nam non timor istud,
Sed sincerus amor, famulique probatio justi est
Quodlibet imperium placida sic mente subire.
Unde Deum sibi promeruit: nempe antea tantum
Audiri solitus, meritum post tele ministri
Jem patitur cerni: cumque indignatio justa
Ultorem stimulet, mortales non tamen ille
Respuit aspectus, nam cum damnare pararet
Crimine terrarum, flammisque abolere nocentes:
Aut verum, aut quelem noret se posse videri,
Et nomen numerumque Abrahem prodidit ipsi.
Illi namque domi Memre in convelle sedenti,
Tres subito epparent augusta luce micantes.
Abraham tanti stimulatus imagine visus
Procurrit, Dominumque solo prostratus adorat,
Tresque etiam supplex forme veneratur in una:
Queis ut mente pie liceat servire, precatur,
Et refici, in medios æstus tendentibus horis,
Non dedignentur famuli mensisque cibisque.
Usque adeo visus inter sensusque vigentes
Errebat dubitans, hominis substantie an esset,
Quem norat mens esse Deum: tamen annuit ille,
Officiumque pii non aspernatus alumni,
Oblatosque cibos, mensesque sacravit emicas.
Ut vero ablatis epulis mensisque remotis,
Hospitibus visum est illinc discedere, tum mox
Inde movens gressus, lateri comes hæret euntum
Hospes ovans, tristique quatit concussa pavore
Pectora, & attonitum venerebilis attrehit horror.
Quippe videt vultus tacitos, visuique severos
In Sodomam Dominum juncta vibrasse Gomorrha,
Pacis & emissos semulos, iræque ministros.
Et cum cognosset tante quid mole pararet,
Arcanum pandente Deo censemque docente,
Ultro audet Dominum scrutari, an perderet urbem
Errantis populi per crimine cuncte nocentem,
Si quinquaginta morum probitate piorum
Spectatos eleret. cumque ipsi diceret: illis,
Si numerum telem invenio, mihi parcere certum est.
Quid si quinque minus fuerint? tum subdidit. &, quid
Si quadraginta soli? qoid si minus illo
Forte decem numerò: quid si bis quinque dabuntur
Innocui? num & tu urbi Deus optime parces?
Cumque etiam numero se velle ignoscere teli
Dixisset, famulum in medio sermone reliquit,
Tendentem ulterius, seque in sue regna recepit.
Dimissi interea cives e sede superne
Angelici in Sodomæ terras, Loth forte sedentem
Ante fores urbis, jem terris sole propinquo,
Inveniunt: qui cum miro splendore videret
Angelicos rediare viros, descendere summo
E cælo ratus, in terram prostratus adorat,
Invitatque domum, noctemque averrere tecto
Evincit precibus, simul & convivere suadet,
Innocuosque cibos & pocule parce ministrat.
Dumque epulis sumptis somno indulgere pararent,
Ecce sub occasum lucis, noctisque recursum,
Fœda manus vulgi, si fas dixisse, virilis
Prosilit, & juvenum insenis puerique senesque
Ignibus uruntur: Lothque ut sibi tradet abuti
Hospitibus, cogunt: quid non vesana libido

Ausit?

Ausit? at ille, volens populi mollire furorem
Insani, natas, quibus illibata manebat
Virginitas, offert quoscumque optarit in usus.
Ast effrena cohors, in deteriora profundi
Lapsa mali, vitio sese immiscere minori
Vile putat, nisi se summis etiam implicet: ergo
Infandum ut petret facinus, Loth opprimit: & jam
Vi majore agitant, quam quæ virtute repelli
Humana valeat; cum protinus hospes uterque
Angelicas nudant medio corpore vires,
A populoque senem cæcata mente furente
Loth retrahunt, inque ipsa domus secreta receptum
Perdenda hortantur confestim abscedere terra.
Qui sint, quid veniant, & quæ præcepta ferentes
Mox explere velint, nil jam sermone patenti
Dissimulant: & ab hac se clade evadere salvum
Posse, domumque suam dicunt, generosque suosque
Colligere affines, & secum educere mandant.
Ast illos simili cum vulgo crimine tactos
Involvit similis sententia, sana monenti
Credere dum nolunt, quamquam quod credere nolunt
Non est, ut multum mirere, abscedere cum Loth
Id quoque ridiculum quod consuluere putaret:
Quem lentum pigrasque moras sine fine trahentem,
Hospes uterque videns, manibus cum conjuge raptum,
Virginibusque suis procul extra mœnia ducit,
Et celerare jubet, montesque evadere in altos.
Tali lege data, ne cælesti igne flagrantes
Post se respiciat quisquam male cautus in urbes.
Loth vero metuens, montes ne tardius altos
Aggressum, velox cæli præverteret ira:
Ipse Segor lacrimis petiit, secura recessus
Antra sui, lacrimae antem non sensit inanes,
Concessumque sibi donum speciale salutis
Pluribus impertit, meritumque e munere fecit.
Et jam non solitas raptim obducentia cælum,
A patria virtute Deo miscente, coacta
Nubila densarant nebulas: sed quas rotat Ætna,
Quas vomit Inarime, atque Aponus ferventibus undis
Exhalat, quas vicino concussa Vesevo
Eructat tellus, Lyciæ quas sæva Chimæræ
Ora, sinu vasto trinæ fornacis anhelat:
Et quocumque loco fallentia sulfura velox
Spiritus inflammans, angusto tramite fusus,
Effluit in lucem rupta tellure vaporans.
Non quod non possit pluvias quoque vertere in ignes,
Totum de nihilo potuit qui condere mundum:
Sed majore bonus judex damnare paratu
Mavult, quos miserans urbis morumque ruinæ
Punit in exemplum: mox durum elementa minantur,
Concurruntque undante globo, stipataque flatu
Quæque suo, coeunt flammarum pabula in unum
Corpus, & infandas terras urbesque nocentes
Sulfurei testudo tegit curvata metalli:
Quam citus & vires angusto tramite sumens
Spiritus incussam, tanto crepitare fragore
Compulit, & crebro tonitrus agitante corusco
Consternare animos, quotquot spectacula cernunt
Talia, quin etiam Loth, heu, miserabilis uxor,
Seu tanto stupefacta metu, seu stulta cupido
Illa fuit, vetitum contra consurgere pactum
Femineis innata animis, quæ denique cumque
Causa fuit: Sodomam inspectans se pone ruentem,
Confestim pœnas violata lege subivit,
In statuam conversa salis, spoliataque luce,
Sic animam infelix cum corpore perdidit omni,
Ut nullum extaret forma remanente cadaver.
Ocyor inde Segor, luctum prohibente timore,
Horrificoque malo stupidus, mox ingreditur Loth.
Tum sol exoritur toto ferventior igne,
Irarum fulgore micans, radiosque severos
Dirigit in Sodomam: qui postquam lumina flammis
Involvere suis, resolutaque sulfura, nexos
Secum præcipitant ignes, siccoque liquore
Dispensata suis stillant incendia tædis,
Fulmineus denso præceps cadit aere nimbus,
Involvitque urbes, & totis sævit in agris,
Ac mixto stridore domat, vincitque querelas
Flammea tempestas, quæ postquam pabula terris
Repperit incensis, ipsisque insedit arenis:
Erigit immensam conjuncto fomite metam
Ignis, & a terris redeunt in sidera flammæ,
In cineres donec cautes tellusque resultans
Transeat, ac penitus mersæ solvantur arenæ,
Depressisque cavos consumpto cespite campis
Pandunt arva sinus, venisque effusus apertis
Consocians vires qui terras strinxerat humor
Privatum gignit pelagus. quidnam esse putemus,
Quod raptim lacus est, mira virtute refertus,
Qui fuit ante rogus? sic omnipotentia summi
Judicis in gelidas ignem convertere lymphas,
Ac rursum lymphas ardentem possit in ignem:
Nec tamen hic occulta vacant mysteria, nam quod
Undæ hic sunt, ubi flamma fuit, quod flammea missis
Desuper extinxit lymphis: fortasse notabat
Luxuriæ calidos ignes, fomentaque primi
Peccato contracta patris, cælestibus undis
Extinctum quandoque iri: proque ignibus actis
Justitiæ, quibus illa olim lex dura vigebat,
Salvificis purgatum iri, & lustralibus undis.

E J U S D E M.

De perversis suæ ætatis moribus Epistola
Ad Salmonem Abbatem.

SI Domini templum supplex orator adisti,
Immo & Custodem templi, populique magistrum,
Quot tu isthic homines, tot Christi altaria cernis:
Sed si collatis juvat indulgere loquelis,
Hic habitat tuus ille hospes, mea viscera Thesbon,
Cui fratrum ad requiem frondosæ vitis in antro
Herbida cespitibus sunt structa sedilia vivis.
Dic igitur, Salmon, quæ rerum nunc tibi sors est?
Quis patriæ status est? quid te delectat in illa?
Namque agris, opibusque hominum, terræque colonis
Nunc primum illæsæ turbato fœdere vitæ
Barbarus incumbit: nec longæ ad secula vitæ,
Constructæ prosunt solido de marmore villæ,
Absumptæque omnes vana in proscenia rupes.
At vero interior pestis, bellumque profundum
Olim nos densa telorum nube fatigat;
Sævior & tanto, quanto est occultior hostis:
Et tamen (heu) si quid vastavit Sarmata, si quid
Vandalus incendit, veloxque abducit Alanus,
Ambiguis spebus licet & conatibus ægris,
Conamur, quamdam in speciem reparare priorum.
Illa autem nostro quæ sunt amissa periclo
Negligimus, longoque situ squallescere mentis
Ignavi patimur, subjectaque colla catenis

Dedimus, & manicis peccati præda ligamur.
Et prius est vitem purgare, abscindere sentes,
Ostia convulsa ac fractam renovare fenestram:
Quam latos campos animæ, & præcordia cordis
Excolere, & captæ collapsum mentis honorem.
Nil hostis, nil dira fames, nil denique morbi
Egerunt: fuimus qui nunc sumus, hisque periclis
Tentati nihilo meliores reddimur umquam,
Sub vitiis nullo colparum fine manentes.
Nil sanctum est nobis nisi quæstus: & illud honestum est,
Utile quod fuerit: vitiisque vocabula recti
Indimus, & parci cognomen sumit avarus.
At qui & confessis vitiis, & crimine aperto,
Non potuere suas virtutis imagine fraudes
Obtegere, occulto foverunt vulnere plagas,
Quos terrena trahit sapientia, nescia veri.
Quosdam infelices qui decipit, incitat error,
Dum causam inquirunt rerum, astrorumque meatus,
Quæ sit forma poli, cur longo flumina cursu
Non pereant, latus jaceat quo limite pontus:
Quæque Deo tantum sunt nota, recondita cunctis,
Scire volunt (heu grande nefas) & scire videntur.
Ista quidem, Salmon, sunt nostri crimina sexus.
Sed levis est vestra vitiorum morbus in urbe,
Si non feminei magis exarsere furores.
Ante diem, Salmon, tenebris nox humida condet,
Quam possim mores hujus percurrere turbæ,
Quæ cum lege Dei vivant sub lege virorum,
Proh pudor! haud umquam sine nostro crimine peccant.
Nam nisi delictis faciles traherentur earum,
Haud illas vitiis vellemus vivere nostris:
Nec rigidas auro vestes, nec vellera Serum,
Nec lapides toto quos fert mercator ab orbe,
Fundorum pretiis emerent suspiria mœsta.
Jungimus at vanas, non est pudor, addere curas,
Si gravis ignotis processit Lesbia gemmis,
Et decies Passina novo radiavit in ostro:
Confestim ornatum sibi quæque exposcit eundem.
Ergo quod variis studeant occurrere formis,
Atque viris alios aliosque opponere vultus,
Nonne hæc culpa viri est? quid agunt in corpore casto
Cerussa & minium, centumque venena colorum?
Mentis honor, morumque decus sunt vincula sancti
Conjugii: si forma placet, venientibus annis
Cedet amor. sola est, seorum quæ nescit, honestas.
Nam quod perpetuis discursibus omnia lustrant,
Quod pascunt, quod multa gerunt, quod multa loquuntur,
Non vitium nostrum est: Paulo & Salmone relicto,
Quod Maro cantatur Phœnisse, & Naso Corynnæ,
Quod plausum accipiunt lyra Flacci, aut scena Terenti,
Nos, horum nos causa sumus: nos turpiter istis
Nutrimenta damus flammis: culpane caremus?
Nam velut acceptas referunt specula optima formas,
Sic exempla virum uxores accepta sequuntur.
Sed cur infelix in culpa est femina tantum,
Cum placeat stolido conjunx vitiosa marito?
Unus ubique hostis diffuso turbine sævit,
Nec mirum est vinci belli terrore subactos.
Quod si correcti sanum saperemus, & atris
Libera mens nebulis Christo purgata pateret,
Si falcem verbi cordi imprimeremus, & illinc
Vellemus veterum vitiorum abscindere nodos,
Adversus Christi famulos vis nulla valeret:
Nec nos Riphæi prosterneret arcus Alani,
Nec servile etiam subverteret omnia bellum,
Et qui nunc nostra grassantur clade superbi.
Attamen in vestro populo non rara bonorum
Turba viget, multosque pios Ecclesia nutrit.
Sunt plane insontes multi, Pater optime, quorum
Esse velim similis: nec desunt in grege nostro
Victrices reddat quas sexus uterque coronas.
Ac si quid patriam commendat, si quid in illa e
Quod juvat: hoc unum est, hæc sunt solatia vitæ.
Nunc age chare Pater, cupido mihi fare vicissim
Quæ te digna satis requies susceperit, ex quo
Te corde hinc gestans abii, tecumque refelli,
Non equidem invitus recolam mea gaudia, Salmon,
Nec te taurorum indicio laudabo bonorum.
Sed jam conclusi nos admonet hora diei
Surgere, & ad sacros sanctorum occurrere cætus,
Crastina lux verbis accedet libera nostris.

S. PRO-

S. PROSPERI AQUITANI

EX SENTENTIIS S. AUGUSTINI

EPIGRAMMATUM LIBER UNUS.

P R Æ F A T I O.

EPIGRAMMA I.

Um facis mentem placet exercere loquelis,
Cælestique animum pascere pane juvat:
Quosdam, ceu prato, libuit decerpere flores,
Ut proprias canerent Epigrammata singula caussas:
Et pars quæque sua congrueret titulo.
Nec nostræ hoc opis est, sed ab illo sumitur hæc res.
Qui siccam rupem fundere jussit aquas.
Ut quod in affectum cordis, pietate magistra,
Venerit, hoc promat carmine læta fides.
Sed miris operum signis ostenditur auctor,
Rectoremque suum condita quæque canunt.
Unde licet fandi vires animique vigorem
Vincat, & escedat gloria lausque Dei:
Nos tamen officio cordis gaudemus, & oris,
Et tanto oblectat succubuisse bono.
Hinc fidei virtus, hinc flamma oriatur amoris,
Quod latet, exercet; quod superat, reparat.

De vera Æternitate.

EPIGRAMMA II.

ÆTernus vere est solus Deus Omnicreator,
Vita in se vivens permanet esse quod est.
Hoc Pater, hoc Verbum Patris, hoc est spiritus almus,
Quorum natura est una, eademque simul.
Non captum aut auctum, non huc mutabile quidquam est,
Quod subeat leges temporis, aut numeri.
Virtus præteritis prior, ulteriorque futuris,
Nil recipit varium, nil habet occiduum.
Nam rerum, quas ut voluit sapientia fecit,
Multis vita quidem est præstita perpetua.
Sed quodcumque potest sese amplius aut minus esse,
Quodam fine, ipsi quod fuerat, moritur.
Sic nihil æternum, quod commutabile factum est;
Et quod cuncta super, semper idem Deus est.

De essentia Deitatis.

EPIGRAMMA III.

NAtura Omnipotens una est, quæ cuncta creavit,
Et proprie quod sunt, omnibus esse dedit.
Quodque Deo minus est, non est Deus. a Patre natum
Verbum, & qui amborum Spiritus est, Deus est.
Una eademque trium quoniam est essentia, quæ se
Numquam vel major, vel minor esse potest.

De ineffabili Excellentia Deitatis.

EPIGRAMMA IV.

NUlla quidem mens est mortali in corpore vivens,
Quæ plena videat cognitione Deum.

De principali rerum omnium caussa.

EPIGRAMMA V.

PRincipium mundi Deus est, quo cuncta moventur,
Et quæ permittit, vel jubet auctor, agunt.
Hinc mutabilium rerum immutabilis ordo
Æterni servit legibus artificis.
Inque suos fines procedit quæque voluntas,
Nec variis meritis arbiter æquus abest:
Corda regens, vires tribuens, peccata remittens,
Mitis subjectis, implacidus tumidis.
Ut nec pœna malum quemquam, nec gloria justum
Suscipiat, nisi cum laude & honore Dei.

De intemporali scientia Dei.

EPIGRAMMA VI.

INsolitum si quid labentia tempora promunt,
Hoc mirum mundus dicit, habetque novum.
Sed rerum auctori nullus non cognitus ordo est,
Cernenti quidquid secula cuncta ferunt.
Quæ non incerto volvunt magna agmina motu,
Sed sub judicio stantque fluuntque Dei.
Ut nihil existat naturæ in partibus ullis,
Quod non ille suo temperet arbitrio.

De providentia Dei.

EPIGRAMMA. VII.

LEs æterna Dei stabili regit omnia nutu,
Nec mutat vario tempore consilium.
Utque locis præsens simul est Deus omnibus unus;
Sic ævi metas secum habet, & numeros.
Nec serum, aut properum sibi sentit in ordine rerum,
Cui cuncta assistunt acta & agenda simul.

De patientia Dei.

EPIGRAMMA VIII.

Multa diu summi differt patientia Regis,
Suspendens æqui pondera judicii.
Et dum plectendis parcit clementia factis,
Dat spatium, quo se crimine purget homo.
Denique committunt homines mala crimina semper,
Dat spatium, ut pereant crimina, non homines.
Verbere nonnumquam castigans corde paterno:
Ne cito consumant sæva flagella reos.
Sic pietate Dei terrarum non vacat orbis:
Et nihil est, quod nos non trahat ad veniam:
Cum rex salvandis ipsa quoque consulit ira;
Ut curat medicus vulnera vulneribus.

De judiciis Dei.

EPIGRAMMA IX.

Judicium humanum, quod falli sæpe necesse est,
Non semper recipit regula justitiæ.
At Domini in cunctis æqua est, veraxque potestas,
Aspectum cujus nulla remota latent.
Talis laudetur judex, rimeatur, ametur,
Qui vere justus permanet, atque bonus:
Adversos revocans, conversis cuncta remittens:
Atque malis veniam dando bonos faciens.
Non ergo audacter mens veri nescia culpet,
Quod placuit summi judicis arbitrio:
Sed subdat sese justo ignorantia Regi,
Qui numquam quæ sunt non bona, velle potest.

De duplici opere Dei.

EPIGRAMMA X.

Omnibus in rebus geminum est Omnipotentis
Totum aut justitia est, quod gerit, aut pietas.
Quæ simul in terras descendunt lucis ab arce:
Ne cuiquam parti desit utrumque bonum.
Et quoniam cuncti auxilio miserantis egemus,
Præcedit semper gratia justitiam,
Damnantem claros, salvantem justificatos,
Quos Deus & donis auxerit & meritis.

De ultione Dei.

EPIGRAMMA XI.

Cum Deus exerta peccantes verberat ira;
Ut norint homines quid mereantur, agit.
Nam dum mortalis peragunt tempora carnis,
Auxilium miseris ipsa flagella ferunt.
Et vindicta brevis sic noxia crimina finit:
Ne sine fine habeat debita pœna reos.

De tranquillitate ultionis Dei.

EPIGRAMMA XII.

Nulla Deum oblectat miserorum pœna reorum,
Nec scelerum vindex ira movet placidum.
Omnipotentis enim recta & tranquilla voluntas,
Quidquid decerni convenit, hoc statuit.
Ut nullis pateat Regis censura querelis,
Cum juste accipiet debitus ordo malos.

De incarnatione Dei.

EPIGRAMMA XIII.

Omnipotens genitor, Natusque, & Spiritus almus,
Una in personis par tribus est Deitas;
Quæ genus humanum prostratum fraude maligni
Ad vitam hac fecit posse redire via:
Nostræ ut naturæ Christus, cansæque Redemptor,
Mortalis fieret, non minuens quod erat;
Perque habitum servi, vacuaret jura Tyranni,
Et letum leto vinceret innocuo.
Hinc verbum carni insertum, carnemque receptans;
Nec se confundit corpore, nec geminat.
Sic naturam hominis virtute augente superna,
Esset ut in vero lumine lumen homo.
Qui vires mortis eum vitæ absorbuit haustu;
Factum est æternum, quod fuit occiduum.

De eodem.

EPIGRAMMA XIV.

Quisquis consilio æterno contraria sentis,
Et verbum in nostra carne manere negas;
Divinæ pietatis opus dissolvere quæris,
Speque sua mundum despoliare cupis.
Nam quis ventura quemquam salvabit ab ira?
Quisve hominis primi crimine liber erit?
Si Deitas Verbi non nostræ est insita carni,
Aut Christus falsi corporis umbra fuit,
Qui genitus puer est intactæ Virginis alvo?
Quæ natura anni crevit & aucta cibis?
In qua prole patrem mundi se credidit Abram?
Quæve ejus stirps est omnia sanctificans?
Quod Regale genus simul est & pontificale?
Quisve idem David Filius, & Dominus?
Peccati servis, & morte compede vinctis,
Unam est dignatus ferre Redemptor opem.
Qui nostri generis carnem cum morte receptans:
Nostra hosti, ut nobis vinceret, opposuit:
Et carne exuta, dominantem perculit hostem:
Ut caperet palmam præda vetusta novam.

De oratione Domini.

EPIGRAMMA XV.

Ferre parans Christus pœnam, mortemque propinquam,
Invictamque suis ingenerare fidem:
Cum prece sanguineas fundebat corpore guttas,
Et pretium mundi sudor erat Domini.

Nec

Nec crucis asperitas poterat terrere volentem,
Quæ regnaturæ gloria carnis erat.
Sed cruor ille pares sanctis spondebat honores,
Orturis toto corpore martyribus.
Nam cum facta seges terrarum impleverit orbem,
Omnis ab hoc uno semine messis erat.

De divinis Scripturis.

EPIGRAMMA XVI.

QUamvis in sacris libris, quos nosce laboras,
Plurima sint, Lector, clausa & opaca tibi:
Invigilare tamen studio ne desine sancto.
Exercent animum dona morata tuum.
Gratior est fructus, quem spes productior edit:
Ultro objectorum vilius est pretium.
Oblectant adoperta etiam mysteria mentem:
Qui dedit ut quæras, addet, ut invenias.

De doctrina Apostolica.

EPIGRAMMA XVII.

EXueret Deus ut terra caligine mundum,
Doctrinæ accendit lumen Apostolicæ:
Quæ nullis animis, nullis non congruit annis,
Lacte rigans parvos, pane cibans validos.
Non tempus, non sexus huic, non causa resistit,
Omnes curat, alit, justificat, vegetat.
Sumite quæ magnæ apposuit sapientia mensæ,
Et variis pasci discite deliciis.
Quarum pars totum est epulum, & quo quisque juvatur,
Inde capit vitam, quam parit una fides.

Quid Hominem Deo jungat.

EPIGRAMMA XVIII.

AMbitum mundi totum Deus implet & ambit,
Nec præsens ulli desinit esse loco.
A quo longinquus multum est, nimiumque remotus,
Quisquis sinceræ luce caret fidei:
Cujus si radiis depulsa nocte nitescat
Divino impletus lumine, lumen erit.
Non igitur terrarum orbis, non æquora ponti
Invia circuitu sunt obeunda vago;
Ut possit rerum dominator, & auctor adiri,
Quem templo in cordis mens pia semper habet:
A quo ut dissimilis terra in deserta recedit;
Sic vitæ merito proximus est similis.

De altitudine Fidei, Spei, & Charitatis.

EPIGRAMMA XIX.

IN Deitate gradus, mensura, & tempora non sunt;
Et quod idem est, majus non habet, atque minus.
Corporea longe moles, formæque recedant,
Virtus summa caret finibus, & spatiis.
Quod Pater, hoc simul est verbum Patris, hoc utriusque
Spiritus. hic Deus est unus, & una Fides.

Per quam verorum spes non incerta bonorum
Sublimem ignito scandit amore viam.
Et prægustata superi dulcedine roris,
Doctrinis pasci gaudet apostolicis.
Tu qui ergo indignas non vis incurrere curas,
Innecti vanis occiduis ve cave.
Mortalis vitæ brevitas non multa requirit,
Paucorum exigui temporis usus eget.
Esse volens, gaudere optans, scire abdita quærens,
Ut te non teneant infima, summa pete.
Delectare Deo Rege, in cælestibus esto,
Et quæ spe sequeris, credita amore tene.
Nulla in te maneant hominis vestigia primi,
Nec formam veteris gestet imago novi.
Exulta agnoscens te verbi in carne renatum,
Cujus si pars es, pars tua Christus erit:
Qui ne damnandi legeres mala gaudia mundi,
Promissum ad regnum se tibi fecit iter.

De confitendo uno Deo.

EPIGRAMMA XX.

CUm Pater in verbo sit semper, & in Patre verbum,
Sitque unus Verbi Spiritus, atque Patris;
Sic de Personis tribus est tibi non dubitandum,
Unum, ut docta fides confiteare Deum.
Corde Patris genitum creat, & regit omnia verbum,
Nec tamen est aliquid, quod sine Patre gerat.
Unus enim amborum motus, ratio una volendi est,
Par virtus, idem Spiritus, unus amor.

De eodem.

EPIGRAMMA XXI.

SIc Deus est magnus, de se valet, & manet in se,
Cui summum & proprium est, semper id esse quod est.
Splendet enim verum vero de lumine lumen:
Ut genitum agnoscens noverit ingenitum.
Una trium Deitas, una est essentia cunctis,
Idem est & verbi spiritus atque Patris.
Nullum opus abjunctum, nulla est non æqua potestas,
In cunctis unum, non tria principium.

De diligendo Deum.

EPIGRAMMA XXII.

ANcipitis vitæ qui vis superare labores,
Dilige, quod semper verus amator habet.
Instant terrenis infesta pericula rebus,
Fervent pro damnis prælia, proque lucris.
Et nihil est inter carnalia vota quietum,
Nec pax sollicitis, nec modus est cupidis.
In solo est mens tuta Deo, quem linquere nolens,
Numquam erit æterno non opulenta bono.

De

De quaerendo Deum.

EPIGRAMMA XXIII.

SCire Deum cupiens, gaudere & vivere quaerit,
  Si verum & summum norit amare Deum.
Cui tribuat quidquid recte sapit, optat, agitque,
  Et sine quo carnis gloria pulvis erit.
Non ergo in quoquam sua munera deserit auctor,
  Perque suum Dominus se manifestat opus.
Inque illis habitat dives penetralibus hospes,
  Quae gaudent hoc se comta quod ipse dedit.

De quaerendo perseveranter Deo.

EPIGRAMMA XXIV.

CUm pia mens in laude Dei superata laboras,
  Gaude quod tantum te bene vincit opus.
Teque aliquid superi cognosce hausisse vigoris,
  Si tibi non satis est, quod capis, atque sapis.
Quaere bonum sine fine bonum, & persiste reperto:
  Quaerere non habeant talia vota modum.
Nam qui se nullo jam munere credit egere
  Crescere non cupiens, perdit adepta tenens.

De jussionibus Dei.

EPIGRAMMA XXV.

NOn ideo quidquam mandat Deus, ut sibi prosit,
  Nec servi officio verus eget Dominus.
Cujus praeceptis augetur qui famulatur,
  Fitque minor quisquis negligit imperium.
Nam Deus omnipotens, simul omnitenensque potestas
  Nil perdit proprium, nil capit occiduum.
Numquam non habuit quod habet, dans quidquid haberi
  Proderit, & sumens non nisi quod dederit.

De legis litera.

EPIGRAMMA XXVI.

INdex peccati lex est plectenda vetando;
  Quae, nisi cor mundet spiritus, interimit.
Nullus enim est insons sola formidine poenae,
  Qui sanctum & justum non amat imperium.
Hunc tamen affectum non lex sed gratia confert:
  Quodque jubet legis litera, velle facit.

De scrutandis mandatis Dei.

EPIGRAMMA XXVII.

SCrutari legem possunt utcumque quieti,
  Si mundi a strepitu libera corda vacent.
Ut mens ergo piis studiis intenta juvetur,
  Pra sia divinus carnea vincat amor.
Nam templum Domini per sacra silentia crescit,
  Et tacite struitur non ruitura domus.

De lege Charitatis.

EPIGRAMMA XXVIII.

VErus amor Christi vera est custodia legis,
  Et mandata Dei complet amans homines.
Quorum ignosceotes culpis sua crimina solvunt;
  Quodque aliis tribuunt, hoc sibi prospiciunt.
Det peccatori veniam peccator, & aequa
  Conciliet Dominum conditione sibi:
Cujus judicium de nostro examine pendet:
  Quod serimus metimus; quod damus accipimus.

De virtute Charitatis.

EPIGRAMMA XXIX.

PLurima Sanctorum bona sunt communia multis,
  Et quiddam recti constat inesse malis.
Sed pia pars summae tendens virtutis ad arcem,
  Omne operum meritum vincit amore Dei.
Quo pariter quemcumque hominum sic diligit, ut se:
  Hoc optans aliis, quod cupit ipse sibi.
Unde istis geminis virtutem qui caret alis,
  Caelorum ad regnum non habet, unde volet.

De hominibus diligendis.

EPIGRAMMA XXX.

NAturae quisquis propriae non spernis honorem,
  In quocumque hominum, quae tua noscis, ama.
Sic tamen, ut pravos vitet concordia mores,
  Nullaque sint pacis foedera cum vitiis.
Namque quod Artificis summi fecit manus, unum est:
  Quaeque auctore bono condita sunt, bona sunt.
Divinum in nullum figmentum despiciatur;
  Sola malis studiis addita non placeant.

De observantia pacis.

EPIGRAMMA XXXI.

MOribus in sanctis pulcra est concordia pacis,
  Cum multis unum convenit atque placet.
Nec tamen hoc cohibenda modo sunt foedera amoris;
  Ut solis pax haec sit tribuenda bonis.
Injustis etiam praestetur justa voluntas,
  Nec quemquam spernant vota benigna hominem.
Non ut amicitiae vitiis socientur iniquis,
  Adsit sed pravis ut medicina animis.
Quae si pace sua non sedat turbida corda,
  Nobis non possit nostra perire quies.

De venia, qua etiam justi indigent.

EPIGRAMMA XXXII.

MAgna quidem in multis est excellentia sanctis,
  Quorum animos superi Gratia roris alit.
Sed dum mens quaedam patitur mala corporis aegri,
  Et pugnam interius exteriora movent:

Nom-

Numquam ita perfecto capitur victoria bello;
Vera ut securus pace fruatur homo.
Inter discordes motus contagia serpunt;
Ipsaque virtutum gaudia vulnus habent.
Ut faciat cunctis longa experientia notum,
Non esse hoc plenam tempore justitiam:
Ni Dominus miserando lavet delicta suorum;
Et dans virtutum munera, det veniam.

Quo odio odiendi sunt mali.

EPIGRAMMA XXXIII.

Recta volens animos sapiens, & amator honesti,
Quosdam odio dignos judicat esse suo.
Nec tamen hos toto depellit fœdere, gnarus
Naturam errantum dividere a vitiis.
Sic generi indulgens proprio, ut peccata recidi
Optet, & ut damnet crimina, non homines.

De Sacramentorum perceptione.

EPIGRAMMA XXXIV.

Magnum præsidium est sacro libamine pasci,
Si cor participis crimina nulla premunt.
Nam geminat sibimet peccati pondera, quisquis,
Quæ bona sunt sumit, quæ mala non refugit.

De adjutorio Dei.

EPIGRAMMA XXXV.

Non dubie nostri Deus est & rector & auctor,
Cum toto affecto, quæ bona sunt, gerimus.
Ea operum specie clarebunt intima cordis,
Quisve hominis mentem spiritus intus alit.
Sanctus enim Sanctos facit, ut de lumine lumen
Exoritur: nullus fit bonus absque bono.

De adjutorio Dei.

EPIGRAMMA XXXVI.

Cælestem ad patriam tendens, cognosce vocantem,
Cujus proveheris, si bene curris, ope.
Nam si te virtute tua ad cælestia credis
Scandere, de superis pulsus ad ima cades.

De custodia Dei.

EPIGRAMMA XXXVII.

Sæpe quidem Dominus sic cuncta adversa repellit;
Ut nullo attingi vulnere possit homo.
Sed mirabilior tunc est manus Omnipotentis,
Illata afflictum cum mala non superant.
Laudetur custos virtutem dans toleranti,
Intima corrumpat ne furor exterior.
Nam non certanti nulla est speranda corona,
Palmam, qua capitur gloria, finis habet.

De Lege & Gratia.

EPIGRAMMA XXXVIII.

Non servit jussis legis prudentia carnis,
Peccati stimulos nec superare potest.
Sed quia mens anceps patitur mala corporis ægri,
Quærere divinum cogimur auxilium.
Lex igitur facit, ut poscatur gratia Christi,
Ardua qua legis conditor ipse juvat.

De Justitia, & Gratia.

EPIGRAMMA XXXIX.

Justitiæ merces gemina est, vel cum bona rectis,
Vel pravis digne cum mala restituit.
Salvatrix autem cunctorum gratia Christi
Non pensans meritum, diluit omne malum:
Credentesque omnes renovans baptismate sacro,
Dat bona, quæ propter det meliora bonis.

De vera Libertate.

EPIGRAMMA XL.

Libertas nulla est melior, majorve potestas,
Quam servire Deo, cui bene servit amor.
Absque jugo posita est ditionis amica voluntas:
Quæ viget affectu, non gemit imperio.

Quales nos diligat Deus.

EPIGRAMMA XLI.

Tales a Domino, quales formamur, amamur;
Non quales nostris extimus meritis.
Sanctificet, doceat, plantet, riget, excolat, ornet,
Et sibi perpetuo quod placeat, faciat.
Nam nihil est hominis, quod digne possit amari,
Perficiat proprium ni bonus auctor opus.

De vera bonitate.

EPIGRAMMA XLII.

Dignus laude quidem est vitam sine crimine ducens,
Et quæcumque sibi sunt nocitura cavens.
Sed non hoc pietas contenta est limite claudi,
Nec justo vetitis abstinuisse sat est.
Major cura boni est, fratrum relevare labores,
Et ferre optatum tristibus auxilium:
Pascere jejunos, nudos vestire, ligatos
Solvere, discordes conciliare sibi.
Et quæcumque homines miseri solatia quærunt,
Hæc, ut possibile est, promere corde pio;
Ut recti vere cupidus, vereque benignus,
Quæ mala sunt fugiat, quæ bona sunt faciat.

De

De angusta vitæ via.

EPIGRAMMA XLIII.

ARcta via est, veræ quæ ducit ad atria vitæ,
Nec recipit carnis gaudia mentis iter.
Amplis incedit spatiis terrena voluptas,
Angusto virtus limite celsa petit.
Et tamen hi calles, quos mundi vana pavescunt,
Quædam magnificis æquora sunt animis.
Difficilisque nimis per pura, per ardua gressus
Commendat fidei, quod tolerare juvat.

De amore legis.

EPIGRAMMA XLIV.

LEgem spernentes odit cum Legis amator,
Non homines odit, sed reprobat quod agunt.

De bono intellectu.

EPIGRAMMA XLV.

SCriptorum Domini plene videt omne profundum,
Implet qui factis cognita verba piis.
Nam nimis a sensu doctrinæ devius errat,
Si, quæ curavit scire, fugit facere.

De scientia boni.

EPIGRAMMA XLVI.

SCit legem, doctique tenet jussa Omnipotentis,
Qui quod novit agens, diligit id, quod agit.
Non satis est Domini præceptum volvere lingua.
Is meminit legis, qui memor est operis.

De bonorum & malorum finibus.

EPIGRAMMA XLVII.

ESse Deo verum, & proprium est: cui quisquis adhæret,
Æterni in regni lumine semper erit.
Nam qui justitiam spernunt, non esse laborant,
Inque nihil tendunt, & nihil esse queunt.
Non ergo illorum poterit pars multa videri,
Quorum in Sanctorum nullus erit numero.
Sed vere magni, & multi sine fine manebunt
In Christo, quorum gloria perpes erit.

De bonorum & malorum finibus.

EPIGRAMMA XLVIII.

SCire volens, in qua rerum sis parte locandus,
Discute quid timeas, quidve sit id, quod amas.
Nam cuncti hoc gemino nascuntur fomite motus,
Respondentque suis germina principiis.
Et quod quisque bonum sibi tempore duxit in isto,
Hoc summi regis judicio capiet.

De superbia.

EPIGRAMMA XLIX.

QUa primum in mortem est homo pulsus fraude maligni,
Hanc illi extremam bella peracta movent.
Sublimes ut cum palmas, clarasque coronas
Sumpserit, atque hostem subdiderit pedibus:
Virtuti propriæ velit assignare triumphum
Non domino, cujus munus, opusque fuit.
In quo uno semper superat, qui non superatur;
Quo dignante manum subdere, nemo cadit.

De eodem argumento.

EPIGRAMMA L.

OMne genus vitii proprio tantum valet actu,
Et peccata suam quæque gerunt speciem.
Sola est innumeris armata superbia telis:
Cui possunt vites & bene gesta dare.

De superbia Diaboli, & Christi humilitate.

EPIGRAMMA LI.

LEtifer immodico naturæ elatus honore
Angelus, inde hominem iabruit, unde ruit.
Sed Christus miserans deceptum fraude maligni,
In se illi ad vitam posse redire dedit:
Si caveat pactis hostis servire superbi,
Sectari & studeat formam humilis Domini.
Qui Patris in Deitate manens Deus Omnicreator,
Verus de sacra Virgine natus homo est:
Sic nostrum adsumens matris de corpore corpus,
Esset ut adsumptæ carnis origo Deus:
In quo per lavacrum, fidei virtute renata,
Cæleste accipiat gens nova principium.
Nil hominis primi retinens, sed plena secundi,
Splendore in capitis glorificanda sui.

De humilitate Justorum.

EPIGRAMMA LII.

OPpressis quoties justis dominantur iniqui,
Non est puniri supplicium meriti.
Sed virtus fidei sub tali examine crescit;
Nec servile gravat libera corda jugum.
Solus peccator servit male: qui licet amplo
Utatur regno, sat miser est famulus;
Cum mens carnalis, nimium dominante tyranno,
Tot servit sceptris, dedita quot vitiis.

De vovendo Deo.

EPIGRAMMA LIII.

QUid voveat Domino, quisquis bene corde volutat,
Ipsum se totum præparet & voveat.
Major enim offerri nequit hostia mentis in ara,
Nec Christi ex templo suavior exit odor.

Quam

Quam cum homo castorum profert libamina morum;
 Et de virtutum munere sacra litat.
Sic tamen ut norit qui reddit vota Tonanti,
 Unum divinis cultibus esse locum,
In toto mundo, quem vera Ecclesia præbet,
 Et sine quo nullum justitiæ est meritum.

De oblatione votorum.

EPIGRAMMA LIV.

OPtima vota Deo, quorum est dator ipse, voventur,
 Hoc sursum dignum est ire, quod inde venit.

De modo habendi.

EPIGRAMMA LV.

MAgnum peccatum est amor immoderatus habendi,
 Et plus quam vitæ sufficiat, cupiens.
Nam quod nos vestit, quod pascit, cura salutis,
 Si vanis sit mens libera, non onerat.
Si qua igitur superant, quorum non indiget usus,
 Debilibus prosint, atque juvent inopes.
Quisquis enim cupide non expendenda recondit;
 Quæ nulli tribuit, pauperibus rapuit.

De divitiis.

EPIGRAMMA LVI.

TErrenis opibus cum dives gaudet iniquus,
 Veris se miserum nescit egere bonis.
Nam quid erit, quod non momento temporis uno
 Perdere mundana conditione queat?
Cui licet adversis cessantibus omnia parcant,
 Lege temen mortis sit faciendus inops.
At bona justorum nullis obnoxia damnis
 Hostes, furta, ignes, & mare non metuunt:
Indemnis servat proprium sapientia censum,
 Nec perdunt meritum paxque fidesque suum.
Omnis virtutum semper substantia salva est,
 Invitis Christi munera nemo rapit.

De Virginitate.

EPIGRAMMA LVII.

CArnis Virginitas intacto corpore habetur:
 Virginitas animæ est intemerata fides:
Qua sine corporei nil prodest cura pudoris:
 Sed mentis pietas auget utrumque bonum.

De desideriis carnis castigandis.

EPIGRAMMA LVIII.

COrporeos inter sensus, moribundaque membra,
 Multa animus patitur carnis ab hospitio:
Quæ vitæ, de qua vivit, contraria quærens,
 Legem vult mentis solvere lege sua.
Sed prudens præsul famulam frenare rebellem
 Æterni regis discat ab Imperio;
Et rerum accipiens sapero de lumine lumen,
 Noctem peccati cordis ab æde fuget.
Nam quia cuncta Deus bona condidit, ipsaque nostri
 Exilii regio est pulcra decore suo.
Auditus, visus, gustus, contactus, odorque,
 Præberi gaudent undique, quod placeat.
Fitque nocens homini præsentis temporis usus;
 Si captum blandis inferiora ligant.
Mens igitur sapiens superas enitere ad arces,
 Et summis fieri suesce beata bonis.
Delicias jam nunc promissi concipe regni,
 Virtute atque fide, quod cupis esse, tene.
Neve ad spem dubiam frustra te currere credas,
 Naturæ in Christo prospice liba tuæ.
A quo susceptum si te non ambigis esse,
 Totus homo in capitis corpore semper eris,
Tantum ut jussa velis natu observare docentis,
 Qui, quod ait verbo, prævenit auxilio.

De carnis cupiditate vincenda.

EPIGRAMMA LIX.

NUlla anima est, quæ non mortali carne gravetur;
 Nec de corporea conditione gemat.
Sed confirmare invalidam, & frænare rebellem,
 Legitimum & proprium est mentis opus Dominæ:
Quæ jus naturæ ut moderamine temperet æquo;
 Et subdat sceptris noxia quæque suis:
A Domino auxilium, & vires petat, ut valeat se
 Vincere, nec sensus incitet ipsa suos.
Nam nullos famulæ poterit compescere motus;
 Ni fuerit Christi semper amore potens.

De fortitudine tolerantiæ.

EPIGRAMMA LX.

QUi valet adversis oneratam ducere vitam,
 Et tolerare magis vult mala, quam fugere:
Majoris multo est animi, quam ferre pavescens
 Indocti injustum judicium populi.
Mens etenim recta, & puri sibi conscia cordis,
 Hoc plus splendescit, quo magis adteritur.

De Patientia fidelium.

EPIGRAMMA LXI.

CUm constans anima adversis non frangitur ullis,
 Et fidei virtus intemerata manet:
Norit inesse sibi Dominum patientia fortis;
 Inque ejus donum, quod steterit, referat.

Nam quod non cecidit, propriis si viribus aptat,
Hoc ipso, quo se stare putat, cecidit.

De impari usu fortunæ.

EPIGRAMMA LXII.

IN rebus mundi non idem est omnibus usus,
Nec cuncti paribus cuncta ferunt animis.
Namque bonos non blanda luxant, non aspera frangunt,
Sed fidei invictæ gaudia vera juvant.
Terræ autem & fœni breviter florentis amator,
Seu caret optatis, seu fruitur, miser est.

De toleranda varietate mundana.

EPIGRAMMA LXIII.

DUm mutabilium decurrunt tempora rerum,
Dumque suis mundus motibus atteritur;
Rectorum est adversa pati, & tolerare modeste,
Nec querula in quoquam voce movere Deum.
Cujus judicio nulli parcetur iniquo,
Et perpes justos gloria suscipiet.

De odiis Mundi in Christianos.

EPIGRAMMA LXIV.

IMpia pars mundi parti est infesta piorum;
Nec tolerare potest dissimiles animos.
Ridens nolentes opibus præsentibus uti,
Sperantesque sibi credita posse dari:
Sed spernenda hæc sunt populis opprobria sanctis,
Quæ stulte jaciunt corda aliena Deo.
Nam spes nostra ex hoc visa fit certior omni,
Quod spondens quidquid credimus, hoc Deus est.

De Bello intestino.

EPIGRAMMA LXV.

NUmquam bella bonis, numquam discrimina desunt;
Et cum quo certet, mens pia semper habet.
Quæ carnem oblectant, sancto sunt noxia cordi;
Contra animi legem prælia corpus habet.
Pulsant exterius diversis motibus hostes;
Intus civile est, & sociale malum.
Ut possit mundi illecebris, vitiisque resisti,
Vis est corporei mortificanda hominis.
Sed quæ mens recto famulam sub jure tenebit,
Edomitæ ut regnet carnis in officiis,
Excelso nisi quæ servit bene subdita regi,
Unde est facta volens, fiat & inde valens?

De Timore.

EPIGRAMMA LXVI.

UTile prudenti est mundana adversa cavere,
Et quod vitandum prospiciat, fugere.
Sed cum peccati merito manus Omnipotentis,
Omnia concludens arctat ubique reum:
Unum profugium tutum est Deus ipse timenti,
A quo discedens, ne pereat, redeat.
Converti namque ad dominum certissima vita est;
Et pacem offensi quærere, sola salus.
Qui terret, parcit; qui percutit, ipse medetur.
Vivere vis? illi subdere, quem metuis.

De Fidelium culpis, & Infidelium bonis.

EPIGRAMMA LXVII.

UT quædam tenues maculæ in splendore piorum,
Major virtutum quas vacuat numerus,
Æternæ donis nequeunt obsistere vitæ,
Nec merita obscurat grandia culpa levis:
Sic aliquid plerumque boni pars impia gestat,
Magni mole mali quod facile obruitur.
Nec prodest quidquam recti sapuisse malignis,
Si verum & summum non coluere Deum.
Una fides igitur, spes una est, atque amor unus,
Quo fiat justus, fitque beatus homo.
Nam bona, quæ pravis naturæ ex dote supersunt,
Augent peccati pondera, non minuunt.

Quod tota Infidelium vita sit peccatum.

EPIGRAMMA LXVIII.

QUamvis multa homini post vulnera prima supersint;
Quæ vitam hanc faciant laudis habere decus:
Si tamen ingenio claro & probitatis amori
Fons desit fidei, subdita corda rigans,
Cunctarum frugum marcescit inutile germen,
Nec fruitur vero lumine falsus honor.
Ignoratus enim Deus, & non credita virtus,
Quæ vera ad summum provehit arte bonum;
Non sinit eniti regna ad cœlestia mentem
Obstructam vanis, occiduisque gravem.
Perque omnes calles errat sapientia mundi,
Et tenebris addit, quæ sine luce gerit.

De acceleranda conversione.

EPIGRAMMA LXIX.

COnverti ad mores rectos, & vivere sancte
In Christo meditans quod cupit acceleret.
Cedant virtuti vanarum obstacula rerum,
Ne perdat voti tempora lenta fides.
Quid juvat in longum causas producere morbi?
Cur dubium expectat cras hodierna salus?
Scimus correctis veniam non esse negandam;
Sed nulli nostrum est ultima nota dies.

De promissione Dei.

EPIGRAMMA LXX.

QUæ Deus Omnipotens promittit, perficit ipse;
Nec proprium externis viribus implet opus.
Hinc

Hinc secura fides sperat quod credit, amatque
Auctorem, qui quod spondet & efficiet.
Nam si quæ Dominus promittit, non operatur,
Sed solum humanum providet arbitrium;
Non hæc dona ejus, sed sunt prædicta vocanda,
Ceu quisquam ex proprio sit bonus absque Deo.
Quod quia non recipit pietas, veroque repugnat;
Gratia nos reparet, gratia justificet:
Quæ sic in cunctis implet sua dona vocatis;
Ut quorum dux est, fiat & ipsa comes.

De præmio Christianæ Religionis.

EPIGRAMMA LXXI.

HAc desiderii Deus est pietate colendus,
Justitiæ ut merces tota sit ipse Deus.
Nam sperans alio se munere posse beari,
Non quod poscit, amat, sed quod habere cupit.

De vera beatitudine.

EPIGRAMMA LXXII

NOn semper vere est felix impleta voluntas:
Cum sæpe injustis sint mala vota animis.
Recta igitur cupiens, etiamsi non sit adeptus,
Persistendo tamen velle bonum bonus est.
At pravus quod fert animo, si non habet actu,
Tum miser est, quam si quod cupit, obtineat.

De gaudio recto.

EPIGRAMMA LXXIII.

FElices vere faciunt, semperque beatos,
De vero & summo gaudia nata bono.
Nam mundi ex opibus brevis ac peritura voluptas
Edita perpetuæ semina mortis habet.
Nun placeat vanis animum submittere rebus,
Pestiferisque avidam mentem onerare cibis.
Cur mundum & sapiens fructu virtutis alatur,
Et Christi in nostro pectore regnet amor:
Quo semel impletus, numquam vacuabitur illo,
Æterna æterni flumina fontis erunt.

De Gaudio Christiani.

EPIGRAMMA LXXIV.

ANgelicos cives, & Christi in membra renatos,
Non trahat ad veterem carnis origo hominem.
Multa quidem in nostros mundus bona procreat usus,
Et pleno tellus servit opima sinu.
Sed terræ hospitibus, Cæli super astra vocatis,
Virtutis palma est spernere blanda soli;
Et sic præsentis spatium percurrere vitæ,
Ipsa peregrinis ne via sit laqueus.
Nam declinantes pro summis ferre laborem
Terrenorum avidos infima suscipient.

De requie adhuc in carne viventis.

EPIGRAMMA LXXV.

ESt & in hac vita multis requies data sanctis,
Quorum animas mundus non tenet occiduus:
Quos desideriis nullis peritura fatigant,
Et quibus omne bonum est Christus, & omnis honor.
Utuntur terra ut Cælo, fugientia temnunt.
Quod credunt quod amant, quod cupiunt, Deus est.

De Sabbato.

EPIGRAMMA LXXVI.

NOn recto servat legalia Sabbata cultu,
Qui pietatis opus credit in his vetitum.
Nulla dies actus hominum non damnat iniquos.
Omnia conveniunt tempora justitiæ:
Nec corrumpuntur virtutibus otia sancta:
Tantum a peccatis libera corda vacent.

De laudando Deum.

EPIGRAMMA LXXVII.

QUi laudat Dominum de mundi conditione,
Et rerum in specie prædicat artificem;
Laudet & æternam mortem, flammasque minantem,
Et justi Regis judicium metuat.
Spes de promissis nihil ambigat, omne dabit Rex,
Quod parat, & meritis Gratia major erit;
Si properent fontes peccati abrumpere nodos
Ante diem mortis, dum locus est veniæ.

De æternis Gaudiis.

EPIGRAMMA LXXVIII.

SEmper erunt, quod sunt, æternæ gaudia vitæ:
Gaudendi quoniam caussa erit ipse Deus.
Nec varios pariet motus diversa voluntas.
Unum erit in cunctis lumen & unus amor.
Inque bonis summis posita experientia felix,
Nec volet augeri, nec metuet minui.

De Supernæ Patriæ civibus.

EPIGRAMMA LXXIX.

CÆlestem ad Patriam Christo redimente vocatus,
Vitam labentis temporis hospes agit.
Dumque ad promissam requiem non per sua tendit,
Mundanæ patitur multa pericla viæ.
Quæ nunc obsessa adversis, nunc plena secundis
Aut frangit trepidos, obligat aut dubios.
Inter quos laqueos currentem ad gaudia vera
Non capiet mundus, cui via Christus erit.

Quid sit esse cum Deo.

EPIGRAMMA LXXX.

MAjestate Dei concluditur omne quod usquam est:
  Qua sine nil rerum stare, vel esse potest.
Huic homo si recte famulatur, proximus hæret:
  Si resilit, misero degit in exilio.
Omnia sic Dominus discriminat ordine justo,
  Quo sint summa bonis, ima parata malis.

De Passionibus Sanctorum.

EPIGRAMMA LXXXI.

QUod plerumque mali in Sanctos sævire finuntur,
  Quodque bonis pravi sæpe nocere queunt:
Absque Dei nutu non fit, qui corda suorum
  His etiam bellis glorificanda probat.
Crescunt virtutum palmæ, crescuntque coronæ,
  Mutantur mundi prælia pace Dei.

De fine Sanctorum.

EPIGRAMMA LXXXII.

CUltor justitiæ Divinæ, & pacis amator,
  Quem vocat ad summum vita beata bonum:
Scandere constanter dextros adnitere calles,
  Despiciens lævæ noxia plana viæ.
Tutius est duros mundi tolerare labores,
  Infestique hostis prælia sæva pati:
Quam victum officiis animum submittere blandis,
  Captaque servili subdere colla jugo.
Tempore in occiduo non longe est usus honoris,
  Et celeri lapsu gaudia falsa fluunt.
Finem igitur proprii sapiens speculabitur ævi,
  Et via, qua currit, quo ferat, adspiciet.
Nam mundo innexis pars est cum principe mundi:
  At servis Christi gloria Christus erit.

De morte Sanctorum.

EPIGRAMMA LXXXIII.

CUncta nobis prosunt, quos & mors ipsa beatos
  Efficit, ut sumant præmia principium.
Ille igitur finis malus est, quem pœna sequetur,
  Et qui perpetui porta doloris erit.
Non quo absumentur lacrimæ cunctique labores:
  Ut veteris pereant omnia signa mali.

De impunitate Peccantium.

EPIGRAMMA LXXXIV.

QUi se peccatis gaudet feliciter uti,
  Infelix nimis est prosperitate sua.
Dumque capit miseros effectus prava voluntas,
  A vera semper luce fit exterior.
Sumens pestifera de consuetudine robur,
  Et sua complectens vincula mortis amor.
Deficiant potius vana oblectamina mundi,
  Subdanturque pio colla domanda jugo:
Inque putres fibras descendat cura medentis:
  Ut blandum morbum pellat amica salus.

De mali Impunitate.

EPIGRAMMA LXXXV.

GAudet transgressor peccato impune potitus,
  Si non infertur debita pœna reo.
Ceu nulla offendant hominum commissa Tonantem;
  Aut aliqua Excelsi notitiam lateant.
Sed vitiorum avidis gravior tunc ira timenda est,
  Cum sese removent verbera justitiæ.
Nam quid erit morbi, quod non dominabitur illi,
  Cui supera auxilium jam medicina negat?

De non desperandis Peccatoribus.

EPIGRAMMA LXXXVI.

UT morbo oppressis præstanda est cura medendi,
  Donec in ægroto corpore vita manet;
Sic pravis multa, & vitiorum mille gravatis,
  Sanctarum pietas est adhibenda precum.
Ut dum possibile est mutari corda malorum,
  Horrescat noctis devia lucis amor:
Conversisque novam mentem det gratia Christi,
  Qua fiunt homines justificante boni.

Quæ sit vera Innocentia.

EPIGRAMMA LXXXVII.

PErfecte bonus est, & vere dicitur insons,
  Nec sibi, nec cuiquam quod noceat faciens.
Nam quicumque alium molitur lædere, primum
  Ipsum se jaculo percutiet proprio.
Et cum forte animum non sit subitura facultas,
  Non dubium in cordis viscere vulnus habet.
Nec fugit infecti sceleris mens prava reatum,
  Cui nimis hoc solum, quod voluit, nocuit.

De Proficiendo.

EPIGRAMMA LXXXVIII.

DOctrinæ Domini penetralia tempore in isto
  Ad plenum nulli pervia sunt homini.
Semper enim Sanctis superest, quo crescere possint:
  Et perfectorum gloria principium est.
Virtutem virtus pariat, de lumine lumen
  Prodeat: atque omnis palma gradum faciat.
Nam cur non cupide mens quærat, quæ Deus offert:
  Cui danda ut recte posceret, Ipse dedit?

De

De obsequiis debitis.

EPIGRAMMA LXXXIX.

REddendum est quidquid mundo bene postulat ordo,
Propositumque piæ non violat fidei.
Miribus, & Sanctis nulla est spernenda potestas:
Æquum servire est Regibus, & Dominis:
Ut Christi famulis ad verum prosit honorem,
Dilexisse bonos, & tolerasse malos.

De ædificatione domus Dei.

EPIGRAMMA XC.

CUm lapides vivi pacis compage ligantur,
Inque pares oumeros convenit una domus:
Claret opus Domini, qui totam construit aulam,
Effectumque piis dat studiis hominum:
Quorum perpetui decoris structura manebit,
Si perfecte auctor protegat, atque regat.

De Fastidio spirituali.

EPIGRAMMA. XCI.

UT perdunt propriam mortalia corpora vitam,
Si nequeunt escas sumere corporeas;
Sic animæ oisi deliciis rationis alantur,
Dum verbi æterni pane carent, pereunt.
Nam quid erit, quod dira procul fastidia pellat:
Cum se ipso refugit mens saturata Deo.

De quærendis præsidiis in pace.

EPIGRAMMA XCII.

DUm non perturbant animum discrimina mundi,
Dumque diem pacis prælia nolla premont;
Exercere fidem divinis convenit armis,
Consilioque omnes anticipare minas.
Tranquillam, & curis vacuam sapientia mentem
Imbuet, & placidi pectoris hospes erit.
Nam quod non fuerit conceptum corde quieto,
Adquiri in sævo turbine noo poterit.

De remediis tribulationum.

EPIGRAMMA XCIII.

INter mundanæ mala conflictantia vitæ,
Sæpe quibus Domini corripitur populus,
Qui tempestatum varia sub clade laborant,
Noscant se justi ferre flagella Dei:
Atque ipsum toto gemitu, planctuque precentur;
Ut, qua scit, miseris auxilietur ope.
Non etenim proprio arbitrio curabitur æger:
Nec vero leges ipse dabit medico.
Morbida rimetur penetralia dextra salutis,
Et depressa gravi viscera peste levet.
Absque dolore quidem nequeunt malasueta repelli;
Sed quod inferunt dulcia, amara novant.

Pœniteat morum, & vitiis virtute fugatis,
Regnum peccati respuat aula Dei.
Ad veniam tendunt justi pia verbera Regis.
Ira brevis rectis gaudia longa dabit.

De caussis incognitis operum Dei.

EPIGRAMMA XCIV.

DIvinorum operum secretas noscere causas
Humanis non est possibile ingeniis.
Nec nullo tamen intuitu speculatur operta,
Qui, multa ut lateant, scit placuisse Deo.
In quo mens imbuta fide simul omnia discit,
Perque operum speciem suscipit artificem,
Fingentem rebus formas, loca, tempora, motus,
Mensuris, numeris, ponderibusque suis.
Scrutari ne cura procax obstrusa laboret,
Cui cuncta in Christo nosse, & habere datur.

De occultis non judicandis.

EPIGRAMMA XCV.

CUlpare in quoquam, quæ non sunt nota, malignum est,
Præsertim si quæ cognita sunt, bona sunt.
Non pateant faciles sævis rumoribus aures;
Quæ nescire juvat, credere non libeat.
Linquantur secreta Deo: qui, si quid opertum est,
Inspicit, & nullis indiget indiciis.

De bonis, quæ nemo amittit invitus.

EPIGRAMMA XCVI.

OMne bonum mundo concretum, & tempore partum
Quacumque amitti conditione potest;
Et quamvis damnis vigilanter cura resistat,
Sæpe tamen propriis dispoliatur homo.
At bona, quæ vere bona sunt, nec fine tenentur,
Semper habet, quisquis semper habere cupit.
Nec vim ferre potest Christo subnixa voluntas,
In quo persistens omnia vincit amor.

De puritate, quam animus non perdit invitus.

EPIGRAMMA XCVII.

MEns illæsa nihil violato corpore perdit:
Invitam carnis vulnera non maculant.
Nec crimen facti recipit non mixta voluntas:
Velle magis facinus, quam tolerare nocet.
Sic autem ad cordis penetralia cuncta recurrunt,
Ut plerumque animus fit sine carne reus.
Dum quod ab intacto semotum est corpore, solus
Concipit, & tectis moribus intus agit.

De

Nullam mali esse naturam.

EPIGRAMMA XCVIII.

PEr verbum Omnipotens Deus omnia condidit unus;
A quo natura est nulla creata mali.
Et quod non fecit dives sapientia Verbi,
Non habet in rerum conditione locum.
Nulla igitur vitiis substantia, nullaque vita est,
Quæ vegetet corpus, materiamque suam.
Sed cum libertas discedit ab ordine recto,
Nec servant proprium, quæ bona sunt, modulum;
In culpa & vitio est vagus in contraria motus,
Fitque malum veram deseruisse viam;
In quam si toto properet quis corde reverti,
Nullus neglecti limitis error erit:
Totaque deleri peccati pœna peribit,
Condita in integrum restituente Deo.

De martyribus non baptizatis.

EPIGRAMMA XCIX.

SI mundo moritur divino fonte renascens,
Fitque novus vita, qui sepelitur aqua:
Fraudati non sunt sacro baptismate Christi,
Fons quibus ipsa sui sanguinis unda fuit.
Et quidquid sacri fert mystica forma lavacri,
Id motum implevit gloria martyrii.

De labore fingentium mendacia.

EPIGRAMMA C.

FAllaces curis semper torquentur amaris,
Et mala mens numquam gaudia pacis habet,
Lubrice dum trepido mendacia plasmate fingit,
Consumens totum tempus in arte mali.
At simplex animus commenti & liber iniqui,
Nil amat injustum, nil gerit implacidum.
Sectator veri potietur luce serena,
Est quoniam mendax, noxque, dolorque sibi.

De eodem.

EPIGRAMMA CI.

AD patriam vitæ noctis de valle vocati,
Virtutum gredibus scandite lucis iter.
Arduus, atque arctus fert ad cælestia callis:
Deveaa ad mortem ducit & ampla via:
Qua fallax tumidi incedit sapientia mundi,
Commentisque suis ludificata ruit;
Et mala corporei sequitur dum gaudia sensus,
Exulat a vero lumine cæca procul:
Nec falsorum habitu virtutum ornata juvatur,
Perdit mens veri nescia, quidquid agit.
Noverit ergo Deum sapiens, totisque medullis
Diligat, inque ipso se quoque amator amet.
Sit bonus, & justus, sit verax, atque benignus,
Sit forma, & speculum, lux, & imago Dei.
In Christo factus novus, & jam carne vetusta
Exutus, vilem mente relinquat humum.

Ut sacri templi quacumque in parte locetur,
Magnum erit, in capitis corpore quidquid erit.

De adulationis vitio.

EPIGRAMMA CII.

LIngua assentatrix vitium peccantis acervat,
Et delectantum crimine, laude ligat.
Nulla fit ut lapso reparandæ cura salutis,
Blanditur fonti dum malesuadus honor.
Libera sit potius vox correctoris amici,
Serpere nec fibris cæca venena sinat.
Nec credens medici verbis fallacibus æger
Noxia laudatæ vulnera pestis amet.

De Petitionibus contrariis Deo.

EPIGRAMMA CIII.

CUm Deus effectum precibus non præstat iniquis,
Multis concedit, quod nocitura negat.
Errantes voto non vult delinquere facto,
Iratus fineret, quod prohibet placidus.
Discat felici supplex gaudere repulsa:
Incipiatque animo pellere quod volnit.
Parcentemque Deum noscat sibi, cum ruiturus
Non exaudiri, cum rueret, metuit.

De mala voluntatis effectu.

EPIGRAMMA CIV.

CUm datur injusto peccandi optata potestas,
Ut mala mens prave quod cupit, efficiat:
Ira Dei magna est, qua multos sic quoque punit,
Ut quibus exultant criminibus, pereant.
Cœlesti enim occulte cum longo pœna reatu,
Ausibus illicitis si nihil obstiterit.
Et magis errenti ne parcant flagra, timendum est;
Quem ne non fiat, quod voluisse nocet.

De cohibenda ira.

EPIGRAMMA CV.

NEmo suæ mentis motus non æstimat æquos;
Quodque volunt homines, se bene velle putant.
Unde animus celeri pace est revocandus ab ira:
Ne robur sævis tempora dent odiis.
Offensas sibimet parcentia corda remittant,
Nam nemo est, qui non indigeat venia;
Quam nostri memores mundi inter vana vicissim,
Omnibus in causis & damus, & petimus.

De vera Dei laudatione.

EPIGRAMMA CVI.

LAus vera in Dominum depromitur ore precantis,
Si quæ voce sonant, intima cordis habent.

Non

Non prodest cuiquam solis bona dicere verbis,
Ni pia mens habeat, quod bene lingua sonat.
Nam fari recte miserum est, & vivere prava.
Damnat nota malum regula justitiæ.

CARMEN DE INGRATIS

PRÆFATIO.

UNde voluntatis sanctæ subsistat origo,
Unde animis pietas insit, & unde fides.
Adversum ingratos, falsa & virtute superbos,
Centenis decies versibus excolui.
Quos si tranquilla studeas cognoscere cura,
Tutus ab adverso turbine, lector, eris.
Nec libertate arbitrii rapiere rebellis,
Ulla nec audebis dona negare Dei.
Sed bona, quæ tibi sunt, operante, fatebere, Christo,
Non esse ex merito sumpta, sed ad meritum.

PARS I.

COngenitæ in Christo generis mihi castus ab alto
Insinuatus amor, proprias excedere vires
Me jubet, atque pias accendere carmina mentes,
Ne post confectum celebris victoria bellum
Securos animos incauta pace resolvat:
Ceu metus eliso jam nullus ab hoste supersit,
Nec caput attriti virosum palpitet anguis.
Unde igitur commenta mali sopita resurgant;
Quemve ipso de fine dolum nova promat origo,
Da fari Pater omnipotens, artemque malignam
Pandere, prostratus qua rursum nititur error.

CAP. I.

DOgma, quod antiqui satiatum felle draconis
Pestifero vomuit coluber sermone Britannus;
Hac primos homines cretos ditione ferebat;
Ut seu præscriptum mandatum transgrederentur,
Sive inculpati servata lege manerent,
Mortem istam prorsus, qua carnem vita relinquit,
Opperirent, quæ non peccato parta, sed ipso
Instituente Deo, comes esset fixa creatis.
Progenitos igitur nullum traxisse reatum
De Patribus, neque dissimiles nunc nascier illo
Ortu primorum; qui libertate male usi
Peccarunt, forma noxii, non semine prolis.
Posse autem insontes omnes virtutis in arca
Vitam agere, & menti ingenitum servare decorem;
Arbitrio quoniam subsistat recta volentis
Naturalis honos, lexque insita cordibus intus
Hoc moneat, quod scripta foris: cui gratia Christi
Addita perfugium lapsis generaliter in se
Condiderit, sacro si vellent fonte novari;
Ut sponte adtractum venia solvente reatum,
Sponte sua in vires proprias natura rediret;
Quoque per errores esset spoliata vigore,
Hunc servare semel posset purgata receptum.
Tam dives vero hoc donum baptismatis esse,
Et tam multa homini conferri fœdere in isto;
Ut parvis etiam, vitioque carentibus omni
Congruat, ut qui sunt geniti bene, sint meliores,
Naturæque bonum adjecto illustretur honore.
Nullum autem ac cunctis ex sortem muneris hujus,
Judicio genitum esse Dei; sed quemque mereri
Libertate sua, ut capiat promissa vocantis,
Quæ sint adversis indebita, debita rectis.

CAP. II.

TAlia cum demens late diffunderet error,
Commentisque rudes traheret letalibus aures;
Adfuit exhortante Deo, provisa per orbem
Sanctorum pia cura patrum, non dispare motu
Conficiens diros jaculis cælestibus hostes.
Iisdem namque simul decretis Spiritus unus
Intonuit. pestem subeuntem prima recidit
Sedes Roma Petri; quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quidquid non possidet armis
Relligione tenet. non segnior inde Orientis
Rectorum cura emicuit; captumque nefandi
Dogmatis auctorem constrinxit lege benigna
Commentum damnare suum, nisi corpore Christi
Abjungi, & sancto mallet grege dissociari.
Lene quidam hoc, nimiumque malos tolerasse videtur
Judicium: sed sancta fides examine in illo
Vicit oborturam diro de semine prolem.
Prospectum namque est, divino & munere cautum,
Ut licet instantem declinans bestia pœnam,
Perfidiæ secum sensus tenuisset eosdem;
Ipsa tamen proprium germen damnando secaret,
Ore malam extinguens sobolem, quam protulit ore.
Tunc etiam Bethlæi præclari nominis hospes,
Hebræo simul & Grajo, Latioque venustus
Eloquio, morum exemplum, mundique magister
Hieronymus libris valde excellentibus hostem
Dissecuit, noscique dedit, quo turbine veram
Vellent exortæ lucem obscurare tenebræ.
Quid loquar & curam magna quam gessit in urbe
Constantinopoli docto bonus ore sacerdos
Atticus, antiqua legatos hæreticorum
Confutando fide? de qua tunc impia corda
Quamvis se obducta tegerent velamine forma
Judicii, & tacitæ tulerant tormenta repulsæ.
Prætereo quanto fuerit bene mota tumultu
Clara Ephesos; non passa suis consistere tectis
Vasa iræ, & morbi flatus, & semina mortis:
Quaque fide tellus etiam Trinacria servans
Agmen vipereum propriis exegerit oris.

CAP. III.

TU causam fidei flagrantius Africa nostræ
Exequeris; tecumque suum jungente vigorem
Juris Apostolici solio, fera viscera belli
Conficis, & lato prosternis limite victos:
Convenere tui de cunctis urbibus almi
Pontifices, geminoque Senum celeberrima Cœtu
Decernis quod Roma probet, quod Regna sequantur.
Nec sola est illic Synodorum exerta Potestas;
Ceu quos non possent ratione evincere nostri
Vi premerent; discussæ artes virusque resectum est.

Hære-

Hæretici fensus; nullumqua omnino relictum,
Docta fides quod non dissolveret argumentum.
Condita sunt, & scripta manent, quæ da cataractis
Æterni fontis fluxere undante meatu,
Et ter centenis procerum sunt edita linguis,
Sic modatante suam legem bonitata favera,
Ut qui damnato velleut da errore reverti,
Accipetent pacem, pulsis qui prava tanarent.
An alium in finem posset procedere sanctum
Concilium, cui dux Aurelius, ingeniumque
Augustinus erat? quem Christi gratia cornu
Uberiore rigans, nostro lumen dedit ævo
Accensum vero de lumine. nam cibus illi
Et vita & requies Deus est, omnisque voluptas
Unus amor Christi est, unus Christi est honor illi.
Et dum nulla sibi tribuit bona, sit Deus illi
Omnia, & in sancto regnat sapientia templo.
Istius argo inter cunctos, qui de grega sancto
Infanas pepulere feras, industria major,
Majus opus totum præstantius imbuit urbem.
Nam quocumque gradum convertit callidus hostis,
Quaque per ambages anceps iter egit opertas;
Hujus ab occursu est præventus, milla viarum
Insidiis aditum non reppetientibus ullum.
Cumque furis rabies avidurum exclusa luporum
Frenderet, inqua omnes mendacia verterat artas:
Ne mentes ullarum ovium corrumpere possat,
Neu dubia obliquis turbaret corda querelis;
Istius ore viri fecit Daus: istius ore
Flumina librorum mundum effluxera per omnem,
Quæ mites, humilesque bibunt, campisque animorum
Certant vitalis doctrinæ immittere rivos.

CAP. IV.

JAmque procellosæ disjecto turbine noctis
Heu! nova bella, novi partus oriuntur in ipso
Securæ matris gremio. quæ crescere natis
Visa sibi discors horrat consurgere german,
Degenares pavitans inimico ex femina fœtus;
In quibus anta diu, specia fallenta, benignus
Errarat genitricis amor. cum obducta decoris
Moribus, æternæ stirpis tegeretur origo.
Sic veris subeunt falsa, & discrimine cæco
Fronte placant, quæ fine larant: sic laudis amore
Virturum studium corrumpitur, atque ab honesto
Principio in vitium exitur plerumque tumoris,
Quo quidem inflantur tunc turpiter, atque peremti
Dogmatis extinctas tentant animara favillas,
Dum libertatem arbitrii, affectumqua volendi
In naturalis motus virtuta locantes,
Tam bona quemque docent sectari posse suopte
Ingenio, quam posse subest cuique in mala ferri.

CAP. V.

QUod qui confirmas quidnam distabis ab illis,
Qui dicunt, nullo peccati vulnere læsum
Naturale bonum, cumque illo lumine nasci
Nunc omnes homines, quod primis ingeneratum est:
An vero excerpis quædam, quæ parte recisa
Suscipias, cordisque sinu purgata recundas.
Dic igitur quidnam inde probes, quid vero refutes,
Et de damnatis quid sit, quod crimine solvas.

An dextram pacis palam dare te pudet hosti?
Nec tutum est ulla pulsos ex parte tueri
Simpliciter; quos non dubitas excludere templo;
Pelle animo. nova te discordia dividit abs te:
Corda foves quod in ore premis, conjungare amicis
Mentibus, & rectum cupidis componere fœdue
Lege tua; jam parce minis, & congrue pactis.

CAP. VI.

ECce pererratis terrarum finibus adsunt,
Implentesque tuas lacrimosis questubus aures
Incipiunt: pulsi munda, nullaqua recepti
Sede vagi, tandem fama exhorrante redimus,
Quæque placent vobis amplectimur; edita nobis
Doctrinæ vestræ ast pietas: nihil inficiando
Discutimus: liceat nobiscum jungere sensum,
Immortalem hominem factum si creditis, & nos
Credimus: ceciderit mortam peccando, suamque
Progeniem culpa, & lato devinxerit omnem:
Nullus non egeat sacro baptismate Christi,
Infantesque atiam purgentur fonte lavacri;
Dum nostri decus arbitrii humanque creatum
Principio, quod sponte potest insistere rectis,
Manserit illæsum, nec viribus absit ab illis
Quas, condanta Deo, generaliter omnis in Adam
Suscepit natura hominis, nec suppetat ulli
De non accepta arbitrii virtute querala:
Cum fine delectu seu lex, seu gratia Christi
Omnem hominem salvare velit: donumque vocantis
Sic sit propositum, ut nullus non possit ad illud
Libertate sua, proprioque vigore venire:
Sitque salus dignis salvari ex fonte volendi.
Hæc si vestra fides, vestra ast doctrina, remotis,
Quæ vestro exemplo rejecimus, addite sanctis
Nos gregibus, tandemqua boni defendite vestros.

CAP. VII.

TAlia submissus si defleat hostis apud te,
Quid referes? quo te effectu comperta movebunt?
Consultas, trepidas, nutas, cunctaris, & hæres,
Quova anceps se præcipitet sententia volvis.
Injustum est animis cognatis non dare pacem:
Et quus una fides. eadem sapientia nectit,
His communem aditum Sanctorum ad Sancta negare.
Iungere sed fœdus cum talibus, & violare
sanctorum decreta Patrum, regumque piorum
Scriptas lege Dei leges contemnera, multum
Hostile est, nimiumque audax, & perniciosum.

CAP. VIII.

ERgo Petri solium Romam & Carthaginis altæ
Concilium repetant humiles, eademque perorent;
Quæ frustra hic trepido sunt deplorata favori.
Sed cum mille senum prudentia pervigil (olim
Parsspectum, notumque tenens, quod tota nefandæ
Hæreseos summa exigua sub parte tegatur;
De qua plena mali labes renovetur, & omne
Commenti corpus per singula membra resurgat)
Antiquas adhibentem artes rejecerit hostem,
Limitibusque suis steterit causura salubris:

Num.

Numquid non justus poterit dolor abdita cordis
Rumpere, & in tales miseras escire querelas,
Ut dicant: quænam ista, Patres, in cordibus almis
Justitia est? quo sine graves, quo sine severi,
Claudere terrarum nobis persiliitis orbem?
Nosne sumus toto mundo, quorum undique vobis
Sit suspecta fides, quos non tolerare queatis,
Si nostra a vestro vel syllaba dissonet ore?
Non verbis jam nos argumentisve tuemur:
Judicium exempli petimus. quod pace manente
Libera multorum vox adstruit, hoc sine bello
Cedatur nobis. non nostra inventa fovemus,
Nec primis studiis insistimus. ecce recisum est,
Unde olim certamen erat, vestrisque reversi
Cedimus, & quæcumque illis placuere probamus.
Quid superest culpæ? quo nos decet usque repelli?
Si vero hæc etiam, quæ nos pia ducimus, absunt
A veris, & vestra illis bene cura repugnet:
Cur extra invidiam, pœnamque erroris habentur,
Qui damnata docent, & per clara oppida tuti
His magnos implent populos, quæ nos perhibentes
Plectimur, & nulla finimur consistere terra?
Hæc in Pontificum sancto deprompta senatu,
Quem curam exigerent, & quæ decreta moverent
Perspicis. an quoniam culpa securus operta
Non premeris synodo, non te pœnæ metus urget,
Speratis propositi speciem terroris, & isthæc
Plena velut vanis simulacris somnia rides?
Ergo gerendorum eventu & fine remoto,
Hæc tentum in medium, quæ jam sunt gesta, vocemus;
Ut facile ex illo, quale hoc sit discutiatur.
Quod disceptantes dudum in diversa movemur.

PARS II.

CAP. IX.

Inter multa suis, quæ tradidit Hæresiarches,
(Quod agnoscis) ait naturam, quæ bona facta est,
Nullis cum vitiis in quoquam omnino creari,
Nec cuiquam primi culpam nocuisse parentis;
Et quoniam tales nascentur, nunc quoque qualis
Ille fuit nostri generis pater. ante reatum;
Posse hominem sine peccato decurrere vitam,
Si velit, ut potuit nullo delinquere primus
Libertate sue. nempe hæc damnata fateris
Conciliis, mundique manu. connectit & illud
Idem auctor, quod lex ita sanctos miserit olim
Cælorum in Regnum, sicut nunc Gratia mittit.
Hoc quoque judicio sancto scis esse peremptum.
Objectum & aliud; ipsum dixisse magistrum,
Quod meritis hominum tribuatur gratia Christi,
Quantum quisque Dei donis se fecerit aptum.
Sed nimis adversum hoc fidei, nimiumque repugnans
Esse videns dixit; se non ita credere, & illos
Damnari dignos, quorum mens ista teneret.
Quo cernis cum judicibus damnantibus ista
Consensisse reum; nec quemquam hoc posse tueri;
Quæ tamen ipse suis rursum excoluisse libellis
Detegitur, reprobum in sensum fallendo reversus.

CAP. X.

Nunc igitur, quoniam quid nostris displicuisset
Ostensum est; quam sana fides sit vestra patescat.
Gratia, qua Christi populus sumus, hoc cohibetur
Limite vobiscum, & formam hanc adscribitis illi;
Ut cunctos vocet illa quidem, invitetque, nec ullum
Præteriens studeat communem adferre salutem
Omnibus, & totum peccato absolvere mundum;
Sed proprio quemque arbitrio parere vocanti,
Judicioque suo mota se extendere mente
Ad lucem oblatam, quæ se non subtrahit ulli,
Sed cupidos recti juvet, illustretque volentes.
Hinc adjutoris Domini bonitate magistra,
Crescere virtutum studia, ut quod quisque petendum
Mandatis didicit, jugi sectetur amore.
Esse autem edoctis istam communiter æquam
Libertatem animis, ut cursum explere beatum
Persistendo queant; finem effectumque potitum
Dante Deo, ingeniis qui numquam deest honestis.
Sed quia non idem est cunctis vigor, & variarum
Illecebris rerum trahitur dispersa voluntas;
Sponte aliquos vitiis succumbere, qui potuissent
A lapsu revocare pedem, stabilesque manere.

CAP. XI.

Jam quia summatim, ut potuit, sententia vestra
Decursa est, dic unde probes quod Gratia Christi
Nullum omnino hominem de cunctis, qui generantur,
Prætereat, cui non regnum, vitamque beatam
Impertire velit? nec enim vel tempore nostro
Omnibus in terris jam certe est insinuatum
Christi Evangelium: ne dicam exordia doni
Non potuisse simul toto decurrere mundo.
Illa quidem ad cunctos ferri sunt jussa: sed uno
Tempore non agitur, quod tempore dicitur uno;
Dumque suis aditus Domino pandente ministris,
Crescunt primitiæ; fuerint omnino necesse est
Quædam terrarum partes, ubi Gratia nondum
Corda hominum tenebris absolverit impietatis:
Et dira innumeri demersi nocte peribant;
Cum multæ accepto fulgerent lumine mentes.

CAP. XII.

An bonitas divina quidem non destitit omnes
Velle vocare homines, sed non simul apta fuerunt
Corda, quibus possent conferri dona salutis;
Dum morum obsistit feritas truculenta magistris;
Difficilesque aditu transcurrit gratia gentes:
Ut quoniam lucem offerri voluisset, & ipsis
Demonstrare Deus; sua quemque adversa voluntas
Arguat, & culpa obstringat, quia lumine primo
Per vitia oppresso, sit facta indigna secundo?
Quod si firmetur, nequidquam plectimus illos,
Qui nullum innatum vitium nascentibus ajunt,
Incolumique omnes cum libertate creari:
Gratia quos Christi meritorum examine justo
Eligat, & dignos vita vocet, accipiatque.
Namque utrumque simul sapitis, qui dicitis omnes
Omnibus oblatum potuisse apprendere munus:
Naturæ quoniam non sit detracta facultas:
Nec sine justitia pereant, qui mentis honorem

Sordibus obruerint vitiorum, ut lumen ab alto
Emissum indigna nollet requiescere sede.
Sic quod nascendo est unum, distare volendo:
Ut meritum ad paucos, naturaque spectet ad omnes.

CAP. XIII.

SEd tamen hæc aliqua si vis ratione tueri,
Et credi tam stulta cupis: jam pande quid hoc sit,
Quod bonus, omnipotensque Deus, non omnia subdit
Corda sibi, pariterque omnes jubet esse fideles?
Nam si nemo usquam est, quem non velit esse redemptum:
Haud dubie impletur quidquid vult summa potestas.
Non omnes autem salvantur; magnaque pars est,
Quæ sedet in tenebris mortis, nec vivificatur.
An varii motus animorum talia gignunt;
Libertasque facit causam non omnibus unam?
Ergo hominis valido arbitrio divina voluntas,
Aut etiam invalida est, operis cui finis in illo est.
Quem frustra juvisse velit, nisi præferat ille
Affectum, cujus comitatur gratia cursum.

CAP. XIV.

AT si dimota certandi nube, serenis
Quæ sunt vere oculis mecum intueare modeste:
Et vetera exemplis manifestis plena videbis
Secula, & in nostro cognosces tempore multa,
Quæ doceant virtute Dei conversa malorum
Corda, quibus recti nihil umquam insederat, & quæ
Nullum justitiæ signum, sensumve gerebant.
Namque ut nunc sævas gentes, & barbara regna,
Ignota prius, aut spreti nova gratia Christi
Adtrahit, & terræ templum sibi condit in omni:
Sic prius immites populos, urbesque rebelles,
Vincente obstantes animos pietate subegit.
Non hoc consilio tantum, hortatuque benigno
Suadens, atque docens, quasi normam legis haberet
Gratia, sed mutans intus mentem, atque reformans,
Vasque novum e fracto fingens, virtute creandi:
Non istud monitus legis, non verba Prophetæ,
Non præstata sibi præstat natura; sed unus
Quod fecit, reficit. percurrat Apostolus orbem,
Prædicet, hortetur, plantet, riget, increpet, instet;
Ut tamen his studiis auditor promoveatur,
Non doctor, neque discipulus, sed gratia sola
Efficit, inque graves adolet plantaria fructus.
Hæc semen fidei radicem adfigere menti,
Eque sinu cordis validum jubet edere germen.
Hæc maturandam segetem servatque fovetque,
Ne lolium, & tribuli, & vanæ dominentur avenæ,
Neu ventos frangat, torrens trahat, æstus adurat,
Neu cum se nimium læta, & præforeis in altum
Extulerit, turpi procumbat strata ruina.

CAP. XV.

ET nos ista, inquit, sentimus de bonitate,
Ac virtute Dei, quæ ut foveatque regatque
Quos vocat, & tutos peccato præstet ab omni;
Non sua servabit quemquam prudentia, nec se
Perficiet solis naturæ viribus ullus.
Sed quia jam in nobis, & velle & nolle creatum est,
Arbitriique sui quo vult intendere motus,
Libertas accita potest, patuitque per aurem
Judicio cordis, quo mundo proposuisset
Consilio servare Deus: mens excita longum
Excutiat somnum; seque illi subdat & aptet,
Qui cupidam & fidam promissa in gaudia ducat.

CAP. XVI.

HOc est nobiscum, quod tu sentire ferebas?
Hæc sincera fides? hæc Christi gratia tecum est?
Cujus opus, fixo distinctum limite, totum
Extra hominem statuis, clausæ penitus fore mentis;
Vixque Deum sensus carnis permittis adire,
Per quos sumpta foris animus dijudicet intus,
Seque ferat quoquo librata examina pondus
Presserit arbitrii: veloci cum voce loquentis,
Aut rerum actarum specie, quas vidimus, aut quas
Legimus, exoritur secreta cordis in aula
Nunc amor, aut odium, nunc spes, metus, ira, dolorque.
Nec tamen hos motus scriptor, narrator, & auctor
Insevere animo (quamvis forte hoc quoque vellent);
Sed de perceptis mens judex sponte movetur,
Et pro more suo, quantum se exercuit istis,
Transit in affectum, quem confirmaverit ex se,
Illa volendo sequens, istis nolendo resistens.
At vero omnipotens hominem cum gratia solvat,
Ipsa suum consumat opus, cui tempus agendi
Semper adest, quæ gesta velit: non moribus illi
Fit mora, non causis anceps suspenditur ullis.
Nec quod sola potest cura officioque ministri
Exequitur, famulisve vicem committit agendi,
Qui quamvis multa admoveant mandata vocantis;
Pulsant, non intrant animas. Deus ergo sepultos
Suscitat, & solvit peccati compede vinctos:
Ille obscuratis dat cordibus intellectum:
Ille ex injustis justos facit, indit amorem,
Quo redametur amans, & amor, quem conferit, ipse est.
Hunc itaque affectum, quo sumunt mortua vitam,
Quo tenebræ fiunt lumen, quo immunda nitescunt,
Quo stulti sapere incipiunt, ægrique valescunt,
Nemo alii dat, nemo sibi, non littera legis,
Nec naturalis sapientia, quæ semel acta
In præceps, labi novit, consurgere nescit:
Et licet eximias studeat pollere per artes,
Ingeniumque bonum generosis moribus ornet;
Cœca tamen finem ad mortis per devia currit,
Nec vitæ æternæ veros adquirere fructus
De falsa virtute potest, vanamque decoris
Occidui speciem, mortali perdit in ævo.
Omne etenim probitatis opus, nisi semina veræ
Exoritur fidei, peccatum est, inque reatum
Vertitur, & sterilis cumulat sibi gloria pœnam.

CAP. XVII.

USque adeo donum est, quod credimus, & data gratis
Gratia, non merita ditat mercede vocatos,
Nec justorum operum discernit facta, sed omnes
Sola ex immundis mundos facit, utque legentem
Lectus amet, non hoc studio, sed munere sumit.
Nam si spectatrix meritorum est gratia, & illis
Se tribuit, quorum est animus purgatior, & quos
Per libertatem arbitrii sibi repperit aptos:

In-

Inſontes tantum, juſtoſque adſumere ſolos
Debuit, & veri cupidos ac recta volentes.
Perverſos autem, & ſcelerum aſſuetudine turpes
Deturbare procul, lucemque negare tenebris.
Atqui ſalvator mundi non præmia juſtis
Solvere, nec ſanis venit conſerre medelam:
Sed quod diſperſum exciderat, fractum atque jacebat,
Quærere, & iovenium reparare, ac reddere curæ.

CAP. XVIII.

DEnique ne quiſquam ex morum ſplendore putetur
Cenſeri, aut fidei merito ad bona ſumma vocari,
Ceo noo divino ſit muoere mentibus ipſa
Ioſpirata fides: recole innumerabile vulgus
Retro ſenum, juvenum, qui cœca turpiter uſi
Libertate animi, per cultus Dæmoniorum,
Per magicas artes, per amorem rapta teoendi,
Per ſtupra, per cædes vitam duxere nefaodam:
Et tamen incumbente obitu, jam limite in ipſo
Extremi flatus, miſerantem, nocte remota,
Cognovere Deum, purgatoriſque lavacri
Munere, nulla mali linqueotis ſigna prioris,
Exempti mundo mutarunt tartara Cælo.
Quæ merita hic oumerat? ſi præcedentia cernas,
Impia, ſi quæris poſt addita, nulla fuerunt.

CAP. XIX.

SI vero merito adſcribis, voluiſſe renaſci:
Nempe utero fidei parta eſt tam recta voluntas.
Porro fidem quis dat niſi Gratia? ſic beue velle
Gratia dat tribuendo fidem, quæ credita poſcat,
Quæque voluntatis meritum creet, ipſaque ſolo
Naſcatur ſpirante Deo, mentemque reformans
De cinere algenti ſopitum ſuſcitet ignem.
Ergo voluntatis genetrix, operumque creatrix
Non eſt ex merito: quoniam quod non fit ab illa
Non bene fit. quem non recto via limite ducit,
Quanto plus graditur, tanto longinquioe errat.
Sive igitur meritum, credens exiſtere poſſe
Ante fidem, donas virtutibus impietatis;
Sive illam vis eſſe tuam, non munere dantis
Sumtam, ſed genitam de libertate volendi:
Nullam habet io vobis ſalvatrix Gratia ſedem
Inflato excluſa arbitrio, quod fronte ſuperba
Erigitis, ſpatio ut gravius majore ruatis.

CAP. XX.

DIvinorum operum quod ponitis in redimendis
Principium, mandata Dei facere ante lavacrum
Noſſe, & amare Deum, promiſſis credere Chriſti,
Quærere, pulſare, & petere, proprium omnibus eſſe
Aſſeritis, qui ſe ſtudeant aptare vocanti.
Anne ab aquis divina manus renovare receptos
Incipit, & vitæ cauſa eſt ſua cuique voluntas;
Ut merces operum ſit gratia, judiciumque
De pretio, quo quod donum perhibetur, ematur?
An vero auxilium verbo Deus inchoat, & ſe
Voce miniſtrorum mundo declarat in omni:
Ut pulſante aures ſermone illecta voluntas,
Judicio præcurrat opem, nec gratia jam ſit
Gratia, quæ legis fungens vice, jure monentis
Solum agat, atque agro, cum plantatore miniſtret,
Terraque ſeminibus det, non Deus incrementum:
Ubere ceu gleba ſubſiſtat, & arte colentis
Exoritura ſeges; neque quidquam cordis in arvo
Præſulcet divina manus, quo temperet æquor
Edomitum, faciatque ſatis gaudere novales?
Talibus adſumptis inimico ex dogmate, nonne
Perſpicuum eſt quantum damnatos confoveatis?
Dum cuique ad veræ capienda exordia vitæ,
Naturam affectum fidei conſerre docetis:
Dumque aliud non eſt vobiſcum gratia, quam lex,
Quamque Propheta monens, & quam doctrina miniſtri.
Scilicet ut tale arbitrium generaliter inſit
Semine damnato genitis in corpore mortis,
Quale habuit nondum peccati lege ſubactus
Primus homo; & nullum in prolem de vulnere vulnus
Tranſierit, niſi corpoream per conditionem:
Quæ ſic exterius reſpondeat, ut nihil intus
Imminuat, teneatque ſuum ſubſtantia mentis
Splendorem, & nulla pœnali nocte prematur.

CAP. XXI.

ADdite quod ſupereſt tumidi, ſtulturaque vani
Congerite, & cauſis cauſas aptare ſequentes.
Et quia nil primæ periit virtutis apud vos;
Dicite ab illæſis animis procedere veram
Juſtitiam regno dignam, Cæloque locandam:
Ut fruſtra Chriſtus ſit mortuus. edite multos
Arte, & ſponte ſua Sanctos ab origine mundi,
Abſque Deo placuiſſe Deo: decretaque legis
Tunc data, cum pejor mos, & corruptior ætas
Terrore inſtanti, & formidine mortis egeret.
Dicite plectentes apices, mortiſque miniſtros
Hoc expleſſe operis, quod Gratia vivificatrix.
Nunc agite, & quoniam fuerit ſine lege voluntas
Libera, quam ſcripti munibat pagina cordis;
Sic vitam æternam adquiri potuiſſe, vacante
Hac ope, quæ legem ſuper eminet, ut ſine lege
Ex naturali potuit virtute capeſſi:
Nunc autem ſtudiis vergentibus in mala multa,
Creviſſe auxilium; non quo ceſſente, ſalutem
Non caperet per difficiles natura labores;
Sed quo conatus operum affectuſque juvante,
Propoſitam citius ferret mens libera palmam.
Dicite cum inſantes renovantur, non renovari
Inſontes animas, & ſola carne renaſci
Exterius lotos, non exiſtentibus illis
Interius maculis: quoniam licet edere rectæ
Signa voluntatis nequeant, tamen hoc magis omni
Sorde vacent, ſuper auctoris quod conditionem
De proprio nihil addiderint, quod fons aboleret.

CAP. XXII.

HÆc, ſi non veſtris ſpirant de cordibus, & vos
Non cum damnatis eadem ratis extulit alto
Mergendos pelago, ſubmittite vela tumoris,
Nobiſcumque humiles placido conſiſtite portu.
Edite conſtanter naturæ vulnera victæ
Exutam virtute animam, cæcataque cordis
Lumina, & in pœnam propriam jaculis ſuperatis
Armatum arbitrium, numquam conſurgere poſſe,

Inque novos lapsus semper nitendo revolvit:
Cui sua sit laqueus sapientia, morsque subactum
Detineat, nisi vera salus ex munere Christi
Adsit, & oppressam dignetur gratia oientem.

CAP. XXIII.

AN vestrum sublimem animum pudet ista fateri,
Ne sub tam multis morbis sit vilior æger,
Cum nihil ex omni majorum dote supersit,
Qua medici mereatur opem, & marcede valescat.
Ergo in castra gradum revocate hostilia, & illis
Addite vos, quorum ingenio & fallacibus armis
Luditis, ejusdem vibrantes spicula linguæ.
Eaultate bonis naturæ & mentis honorem
Omnibus a seclis illæsum stare docete:
Nec vos in totum rategatis dogmate nudo:
Corporeo tantum decurrere tramite pœnam
Peccati perhibete, animi nihil imminuentem:
Vulnere transfisos absolvite crimina, & ipsam
Justitiam accusate Dei, transire fluentis
Supplicium, quo non vultis transira reatum.

CAP. XXIV.

SEd non injustus Deus est: manifestaque Pauli
Voa docet, uno omnes homines cecidisse ruentes;
In quo tota simul series prostrata nepotum
Deperilt, oec habet quisquam, quo surgere possit
Ad vitem, sacro nisi rursum nascitur ortu.
Quotquot enim summo justos numeratis ab ævo,
H.c ope, non dubium est, salvatos, quam modo toto
Latins omnipotens eaercet Gratia mundo.

CAP. XXV.

HÆc, sicut dictum est, non judex est meritorum,
Quæ nisi plene malis non invenit, & nisi donet,
Quæ bona sunt, nihil efficiet bene cæca voluntas.
Hæc ut cujusquam studio affectuque petatur,
Ipsa agit, & cunctis dux est venientibus ad se:
Perque ipsam nisi curratur, non itur ad ipsam.
Ergo ad iter per iter ferimur: sine lumine lumen
Nemo videt: vitam sine vita inquirere mors est.

PARS III.

CAP. XXVI.

HIc vanam insane profertis corde querelam:
Omne opus arbitrii sublatum vociferantes,
Currere currentum si non, & vella volentum est:
Nec vitiis pœnam deberi, aut præmia laudi,
Si vel neturam obstrictam mala velle necesse est,
Vel nostro adscribi nequeunt bene gesta labori.

CAP. XXVII.

NUmquid non eadem sapiunt, eademque perorant
Vestri illi, quorum ructatis verba, magistri?
Sed quia consimili cognata superbia questu
Prosilit, & vobis nunc respondetur & illis.
Inviolata Dei quondam & sublimis imago
In primo cuncti fuimus Patre, dum nemore in almo
Degit, & edicto parens cavet arbora ab una.
At postquam rupta mandati lege, superbum
Consilium mixtum invidiæ de fonte recepit,
Corruit, & cuncti simul in genitore cadentes
Corruimus transcurrit enim virosa per omnes
Peccati ebrietas, corrupti & cordis in alvo
Persistit, cruda fervet carbunculus esca.
Hinc animi vigor obtusus caligine tetra
Induitur, nec fert divinæ fulgura lucis
Lumen iners: hinc arbitrium per devia lapsum
Claudicat, & cæcis conatibus inque ligatis
Motus inest, non error abest. manet ergo voluntas
Semper amans aliquid, quo se ferat, & labyrintho
Fallitur, ambages dubiarum ingressa viarum:
Vana cupit, vanis tumet, & timet; omnimodaque
Mobilitate ruens in vulnera vulnere surgit.

CAP. XXVIII.

HOc itaque arbitrium cum sanat Gratia, tolli
Dicitis, & perimi vita aspirante putatis.
Quid mirum, rabido si corde phreneticus æger
Morbum amat, & pellit medicum? cognoscite tandem
Antiqui commenta doli, & desuescite captas
Aures vipereo rursum præbere susurro.
Parcite de fractis præcerpere noxia poma
Arbitrii ramis: non hæc vos esca reformat,
Nec speciem Angelici outrit cibus ille decoris;
Sed vetitorum avidos, & tetra bile tumentes,
De fastiditæ procul abripit arbora vitæ.
Hujus ope & fructu vescendum est, ut revalescens
Languida mens etiam propriis bene viribus uti
Possit, & in Christo inveniat quod perdidit in se.

CAP. XXIX.

NOn igitur, quisquis terreni veste parentis
Exuetis, priscum naturæ perdis honorem,
Sed recipis: sic adquirens quibus ante carebas,
Ut tua sint, si collatis utare modeste,
Et quod habes, hoc te acceptum fatearis habere.
Fons igitur meriti est lucis pater: inde quod in nos
Fluxerit, hoc nobis majorem est causa bonorum,
Dum largitori sua reddimus. eque relatis
Augemur, nostrumque bonum sit gloria dantis.

CAP. XXX.

SEd qui judicium arbitrii, meritumque tueris,
Quique hominum studiis adscribis dona vocantis:
Insentum discerne animos, & differe, quales
Affectus, qualesque habeant hæc pectora motus.
Da teneris mores, & libertate volendi
Instrue vix antæ tennis lactisque capaces;
Nulla tibi arbitrii respondent signa, nec ullis
Dissociare pares meritis potes: omnibus una est
Natura, & pariter nequeunt bona, vel male velle.
Et tamen ex istis miseratrix Gratia quosdam
Eligit, & rursum genitos baptismate transfert

In

In regnum æternum, multis in morte relictis;
Quorum cauſa fuit ſimilis de vulnere eodem.

C A P. XXXI.

NEc meritis iſtud poterie aptare Parentum:
Ceu pia profuerit redimendis cura bonorum,
Abſtuleritque aliis aliena ignavia vitam:
Cum videas multos ſanctis genituribus ortos
Nullu ſalvari ſtudiu potuiſſe ſuorum,
Expoſitiſque aliis ob turpia crimina matrum,
Miſſam externorum curam, quæ ſtercore raptos
Per fontem vitæ cæleſti traderet aulæ.
Quid ſi diverſum hunc ſinem, quo Gratia Chriſti
Unum, alio pereunte, legit, donatque ſalute,
In geminie etiam videas? quod dividit uno
Tempore conceptos, atque uno tempore natos,
Nun ullos pores arbitrii prætendera motus.
Ceſſat opus, ceſſat meritum, nihil editur impar.
Sed Deus at tales diſcernit, quo mage Chriſti
Excellet bonitas, quæ ſula eſt cauſa vocatie
Et fidei, & meritis: quoniam ſapientia dives
Hoc etiam tribuit multie, ut ſancta operatis
In ſinem vitæ ſieret de munere merces.

C A P. XXXII.

NOn autem recte, nec vere dicitur, illos,
Qui ſunt exſortes divini muneris, & quos
Gratia neglexit degentes mortix in umbra,
Peccati non eſſe reos, quia recta gerendi
Nun data ſit virtus. naturæ compede vinctos
Procubuiſſe negant, nec ab uno germine credunt
Omnigenam prolem cum pœna & crimine naſci.
Quod qui non renuit, videt hujus pondera culpæ
Tam valida pariter miſerie incumbere mule,
Ut ſi nulla etiam cumulent mala, ſit tamen unum hoc
Sufficiens ſcelus ad mortem naſcendo luendam.

C A P. XXXIII.

HAnc igitur legem, quam per ſe nemo reſolvit,
Si meritu, & juſte poſitam impoſitamque fatemur;
Cur querimur, quod non omnes ſalvantur ab illa,
Cum, ſi progeniem ſuper omnem irrupta maneret,
De cunctis juſte damnatis non quereremur,
An quod de toto ferretur, non toleratur
De parte? & melius foret omnia debita cogi,
Quam ſumma ex ſulida clementer multa remitti?
Quis vero exemptus ſqualenti carcere, pulſet
Invidia miſerantis opem, quia non ſimul omnes
In lucem veram tenebris eduxerit iiſdem,
Cum pœnam, qua merſus erat, non experiatur
Quam miſere ferat addictus, niſi liber ab illa.
Denique tunc illum ſocialem mente benigna
Concipit affectum, quo ſubmiſſa prece Chriſtum
Conciliet miſeris, ſueta qui nocte gravati
Nulla gerunt vota effugii: tantum nocet error,
Ut juvet, & veteris ſubitu contagia morbi
Tam blande obrepont, ut quo languetur ametur.
Unde ergo hæc oritur querimonia? non movet illos
Talis cura, quibus necdum eſt ſua pœna dolori,
Et qui ſe nulla credunt a luce relictos.

Qui vero tenebris exempti in lumine vivunt,
Gaudent, & quantum ſibi ſit bonitate vocantis
Dimiſſum, ex illis diſcunt qui debita ſolvunt.

C A P. XXXIV.

VOs igitur ſoli queruli, ſolique ſuperbi:
Vos ſuli ingrati, quos urit gratia, cujus
Omne opus arbitriu vultis ſubſiſtere veſtro:
Et quod non cuncti mortales atria vitæ
Ingrediuntur, ita ex ipſis pendere putatie;
Ut tam ex judicio conſtet cujuſqua, quod intrat,
Quam quod non intrat; ceu par in utrumque facultas
Suppetat: & tam ſit proprium bona, quam mala velle.
I procul inſana impietas, arteſque malignas
Aufer, & auctorem comitare excluſa Britannum:
Nos humiles, tenueſque ſumus grex parvus & altie
Inniti metuens: quia ſufficientia noſtra
Ex Chriſtu eſt: ſi quid recti ſapimus, vulumuſque,
Illi debemus, qui vincula noſtra reſulvit,
Proque malis bona reſtituit non inveniendo
Quod merito legeret, ſed donans, quo legeretur;
Ut de perceptis prodiret cauſa merendi;
Deque datis in danda gradus induſtria creſcens
Scanderet, atque bonum ſieret Deus omnibus unum.

C A P. XXXV.

CUr vero humani generis de germine toto
Pars quædam in Chriſtu rurſum generanda legatur,
Pars pereat, cum cauſa eadem ſimul implicet omnes,
Nec diſcernantur merito, qui munere diſtant;
Non ſatie audemus ſcrutari, nec per opertas
Ire vias, calleſque gradu pulſare remotos.
Multa etenim bene tecta lateat, neſcitaque proſunt,
Dum manſueta fides quædam dilata modeſte
Suſtinet, & nullo ignorat non edita damno.
Sic quando electum ex cunctis populus Deus unum
Lege, ſacris, templu, unguentu, ſigniſque fovebat;
Quod fuit occultum, mundique in ſine retectum eſt,
Non obetat neſcire, omnes quandoque vocandas
In regnum æternum gentes, totumque per orbem
Donandum, quod ſpes parvæ tunc plebis habebat.
Sic poſtrema dies, qua mundi clauditur ætas,
Notitiæ noſtræ non eſt data; nec tamen hujus
Secreti impatiens ſanctorum turba laborat.
Ipſa quoque humani generis carnalis origo
Quam multas vario circumiegit ordine cauſas,
Cumque omnes de fermentu producat eodem
Una manus, nec diverſie elementa parentum
Principiie coeant; limo procedit ab uno
Diſpar opus, mutat numeros per vaſcula ſictor,
Materiamque unam diſcernit jure creantis.
Ergo eadem natura animæ, naturaque carnis
Diverſis mundum ſub conditionibus intrat.
His regnare datum eſt, illos ſervire neceſſe eſt,
Hos decor, & vires validæ, viridiſque ſenectus
Suſcipit, hos ſpecies inhonota & debile corpus:
His viget ingenium præclaris artibus aptum,
Horum tarda premit gelidus præcordia ſanguis:
Quoſdam nec licitus calor incitat ad generandum,
Aſt alii inſanum nequeunt frænare furorem:
Hunc miserm, & placidum tranquilla modeſtia comit,
Aſperitas iſtum genii intractabilis urget.

His

His & mille modis ſemen variantibus unum,
Impariles ſubeunt diſtincta exordia formas.
Nec tamen hæc inter tam compugnantia quiſquam
Arguit auctorem, qui ſecum continet hujus
Legem operis; dum judicio placita explicat æquo,
Et rerum cauſas obſcurat juſta poteſtas.
Si terrenum igitur figmentum, addictaque morti
Progenies ita diſſimili producitur ortu,
Ut cum operis ſpecies pateat, tamen edita non ſit
Norma voluntatis, de qua venit hic modus impar;
Quid mirum, ſi conſilii ſuper omnia magni
Arcanum latet, & placito ſubducitur alto?
Quod, dum vana fluunt mundi, dum in corpore mortis
Vivitur, & poſiti expletur certamen agonis;
Non cognoſcendum texit Deus, utiliuſque
Duxit ad examen quædam celare piorum.

CAP. XXXVI.

NOn ergo inſtamus clauſis, nec operta procaci
Urgemus cura; ſatis eſt opera omnipotentis
Cernere, & auctorem cunctorum noſſe bonorum;
Quo ſine nil rectum mens inchoat. audeat amens
Impietas tumido arbitrio ſubnectere cauſas
Divinorum operum: nos cum manifeſta videmus
Dona Dei, quorum eſt fons unus, ſumma voluntas;
Cum Paulo tremuiſſe juvat, ſtupidumque modeſti
Invictum ad ſolium Chriſti ſuſpendere nutum:
Cujus judicium ſic inſcrutabile, & altum
Dicimus, ut verax prorſus fateamur, & æquum.
Nam meritum ad mortem ſubeundam ſuffi.it unum,
Ad vitam, niſi quod donarit Gratia, nullum.

CAP. XXXVII.

TU vero, o nova gens, veteris quæ ſtirpe oleaſtri
Velleris, & ſacræ ramis inolеſcis olivæ,
Quærere formatæ lentis te frondis honorem,
Non ſtudio cæpiſſe tuo, ſed jure potentis
Agricolæ inſertam fœcundo vivere ligno:
Vince ſuperborum flatus, & vana furentum
Turbinibus ſtabili fortis pietate reſiſte:
Nec tibi fallacis ſubrepat imago decoris,
Nullum ex his errare putes. licet in Cruce vitam
Ducant, & jugi afficiant ſua corpora morte,
Abſtineant opibus, ſint caſti, ſintque benigni,
Terreniſque ferant animum ſuper aſtra relictis:
Si tamen hæc propria virtute capeſſere quemquam
Poſſe putant, ſitve ut dignus labor iſte juvari,
Ingenium meruiſſe ajunt bona vera petentis:
Creſcere quo cupiunt, minuuntur, proficiendo
Deficiunt, ſurgendo cadunt, currendo recedunt.
Unde etenim vani fruſtra ſplendeſcere quærunt,
Inde obſcurantur: quoniam ſua laudis amore,
Non quæ ſunt Chriſti, quærunt, nec ſit Deu illis
Principium, & capiti non dant in corpore regnum.
Non horum templo eſt Chriſtus petra, fundamentum,
Sed ſuper inſtabilem arbitrii nutantis arenam
Adſurgunt fœda lapſuri mole tumoris.
Iſti, quem quidam reprobarunt ædificantes,
Nunc etiam reprobant lapidem, parieſque ſine ipſo
Tertius eſſe volunt, quem nullo fœdere nectat
Angelus, & quem nulla habeat compago ligatum.
Hi thalamum ad ſponſi non perducuntur, & intrant
Libertate ſua: quæ Chriſti gratia confert,
Non acceperunt, & habent: non adtrahit illos
Vis Patris ad verbum, ſed ſponte, & præpete curſu
Præveniunt ceſſantis opem: nec ad omne gerendum
Ejus egent, ſine quo ſibi plurima poſſe videntur.

PARS IV.

CAP. XXXVIII.

QUid prodeſt verbis commentum Pelagianorum
Reſpuere, ſola damnatos plectere voce?
Cum paucis ſqualida ſinuatis de cute nervis,
Intima viperei foveantur viſcera ſenſus?
O bene quod dirï erroris malus ille magiſter
Nullo prælevit letalia pocula melle:
Sed non ambigua infectum feritate venenum
Protulit, & guſtu virus detexit amaro!
Nam ſi argumentis primordia non oneraſſet,
His, quæ diſcipuli demſerunt callidiores,
Innumeras dubio cepiſſet plaſmate mentes;
Quæ dum multa vident informia limine in ipſo,
Horrida terrificæ declinant atria mortis,
Nec jam illis poſſunt adtriti illudere hoſtes,
Quorum quo tendant artes, atque unde oriantur,
Non dubiis promptum aſt cuivis cognoſcere ſignis.

CAP. XXXIX.

NOn igitur cum damnatis ſentire videntur,
Cum dicunt mortem in cunctos tranſiſſe per unum
Primum hominem, cujus crimen reſperſerit omnes:
Nec quemquam in vitam æternam niſi fonte renatum,
Venturum: infanteſque reos hoc munere ſolvi;
Quos prima ad mortem generaliter edat origo.
Sed cum damnatis ſapiunt, damnataque promunt,
Cum dicunt, nihil eſſe animis per vulnus avitum
Detractum decoris; ſplendoremque omnibus illum
Nunc talem innaſci, qualis fuit ante ruinam.
Hinc libertatem arbitrii diſcernere ſano
Poſſe oculo cordis, quidquid ſit recte gerendum,
Nec ſolum ad vitæ præſentis commoda ſolers
Sufficere ingenium, quo ſe tueatur & ornet;
Sed ſummis mentem etiam aptara percipiendis,
Æterniſque bonis, ſponta ad cæleſtia ferri:
Perque viam ad Chriſtum, quam fecerit ipſa venire,
Hinc hominem multa recti aſſuetudine firmum
Poſſe repugnare adverſis, nec cedere pœnis,
Quos ſuperandæ animæ per cernem admoverit hoſtis
Auxilio abſcedente Dei: qui deferat apte,
Utiliterque ſuos, ut de certamina agonis
Quæſitas referant palmas: ne nulla piorum
Sint merita, & veræ priventur laudis honore,
Si quod naturæ ſenſu noluntque voluntque,
Præceptiſque tenent legalibus inſinuatum,
Divini auxilii manus hoc operetur in illis:
Ceu ſolis Chriſti famulis virtute carere
Sit dignum, & non poſſe probos apprendere mores,
Quos plerumque habeant etiam ſimulacra colentes.

CAP.

CAP. XL.

TAlia lingua procax quam verbis fundit ineptis,
Effuge tu nova gens, hostiles effuge sensus,
Et procul a laqueis sapiens abjungere mortis.
Christus enim tua justitia est, quo te duce oportet
Currere, ne cursus, Christo sine, sit vagus error.
Nemo etenim, nemo est, qui non cum vulnere primi
Sit patris genitus: quo vulnere mens prius inter
Percussa, quam membra foris, cum mente receptum est,
Quod regione poli disjecta superbia suasit.
Sic animus, cui lumen erat de lumine summo,
Arbitrium involvit tenebris, & luce relicta,
Consilio legit terræ nigrescere noctis.
Nec jam captivos oculos extollere in altum
Sponte potest: quoniam hos etiam spoliante tyranno
Perdidit, ut quanto jaceat sub vulnere norit.

CAP. XLI.

SI quid enim de principiis felicibus illis,
Et vita exilii superest prudenter agenda,
Hoc sanum, & quo nil fuerit sublimius in se
Credit, amatque suum mundi sapientia sensum,
Innumeras sese claras mirata per artes;
Quod conjecturis sublimibus abdita quærit;
Quod meminit recte, sapit acriter, æstimat apte,
Quod studium fandi excoluit, quod legibus urbes
Instituit, moresque feros ratione recidit;
Ut pœnæ metus officio certarit amoris.
Jam cum exercetur numeris, ad sidera Cœli
Per cursus noscenda suos, & scire videtur
Defectus solis varios, lunæque labores;
Quam speciosa sibi est, & quam vanescit in ipsis?

CAP. XLII.

QUæ licet ea primo naturæ habeantur honore;
Non tamen ad veram possint perducere vitam.
Denique ab his præceps in multas religiones
Decidit, & factis hæsit factore relicto.
Nam si nunc etiam illæsis vigor ille maneret,
In quo insons natura fuit; sua quemque voluntas
Conciliare Deo, pœnaque absolvere posset:
Nequidquam Christus mortem moriendo piaret,
Peccatum & mundi sanguis non tolleret agni,
Nec genus humanum generari rursus egeret
Conditione nova: quoniam sapientia sana,
Sana fides, sanum arbitrium, mens libera morbo,
Vitam agerent dignam summorum participatu.

CAP. XLIII.

SEd prostrata semel quanto natura profundo
Immersa & quantæ sit mole oppressa ruinæ;
Verbum homo fit, rerumque sator sub conditione
Servilis formæ dignatur virgine nasci,
Inque infirmorum cunctos descendere sensus.
Vexatur virtus, sapientia ludificatur,
Justitia injustos tolerat, clementia sævos,
Gloria contemptum subit, & tormenta potestas:
Inque Crucis pœnam nulli violabilis usquam
Vita agitur, cujus perimatur morte peremptor.

Justo, ut pro injustis effuso sanguine, sit mors
Unius insontis multorum vita reorum.
Hoc igitur pretio captivi cum redimuntur,
Agnoscant quali conclusi carcere, quoque
Obsessi fuerint morbo: quibus eripiendis
Succurri haud aliter potuit, quam morte medentis;
Et quia de magnis opibus nonnulla supersunt,
Quæ decorent nudos, & quæ soleutur egenos:
Non ita pro summis oblectent ultima lapsos,
Ut de supplicio tumeant, atque ordine verso,
Quo sunt effecti miseri, sint inde superbi;
Aut cum hebetes visus, longa ex caligine tandem,
* * * * *
In Cœlum attollunt, & vere luce fruuntur.
Naturæ hoc potius, libertatique volendi,
Quam Christo tribuant: ne scilicet evacuetur
Arbitrii virtus, si desit recta legendi.
Hoc patribus primis mortis sator insinuatum
Consilium est: hac arte omnes prostravit in uno,
Dum suadet multo præstantius esse, quod ipsis
(Non tribuente licet Domino) sponderet habendum
Prudens libertas, vetitoque instructa cupido:
Quæ nunc per veteris serpens vestigia fraudis,
Deceptus simili studet inflammare furore.
Ut, quoniam pulcrum est veris impendere curam,
Justitiæque avidos bona nosse, & velle salubre est;
Suadeat, ingenio cujusque hoc lucis inesse,
Ut naturali mens vivida mobilitate
Non spirante Deo, Christi exardescat amore;
Utque ita salvatrix nil gratia conferat illis,
Sed referat, pretioque bonos, non munere ditet.

CAP. XLIV.

HIs de seminibus multo jam plura oriuntur,
Et frumenta inter primo turgentia lacte
Spinis fulta subit seges horrida zizaniorum.
Sed nos, qui Domini semen sumus, agricolæque
Stamus ope, & supera perflari vivimus aura,
Viperei calicis gustum procul excutiamus:
Divinique operis constanter confiteamur
Figmentum nos esse novum, quod prorsus ab illa
stirpe vetustatis discretum est atque recisum,
Et jam sit penitus carnalis originis exsors,
Qui membrum est Christi, capitisque in corpore vivit,
A quo subjectos vigor omnis manat in artus;
Et sic quæque suo vegetantur in ordine partes,
Ut quod agunt, & dispositis quod motibus explent,
Ex illo possint, qui summa, atque ultima pacans,
Ut nos insereret summis, se miscuit imis.

CAP. XLV.

COnticeant igitur, qui dicunt esse cavendum,
Ne desit Sanctis sumendæ causa coronæ;
Si non ipsorum bona repperiantur in illis.
Hos etenim tumida nimis impietate docentes,
Quid nisi justitia nos, & virtute, Deoque
Dispoliare volunt: ne lux in nocte coruscet,
Languida ne in vires redeant, ne mortua vivant.
Sed nobis summo verorum a fonte bonorum
Haurire hæc supero, & semper splendore nitere,
Gloria sit; non spes in fœni flore caduco.
Sicut enim palmes nullos valet edere fructus

Non

Non in vite manens, quæ de radice ministra
Succum agat in frondes, & musto compleat uvas;
Sic infœcundi virtutum, & fruge carentes
Perpetui cibus erit ignis: qui vite relicta
Audent effusa de libertate comatum
Fidere, ne Christi sint uberiate feraces:
Et mage se credunt propriis excellere posse,
Quam si virtutum placitarum sit Deus auctor.
Viles ergo putent se deformesque futuros,
Cum transformatis fiet Deus unica sanctis
Gloria: corporei nec jam pressura laboris
Conteret incertos, sed in omnibus omnia semper
Christus erit: quod si pulcrum, & super omnia magnum est,
Cur pudet hac etiam fieri in valle potentes
Esse Deo, minimumque operis mortalis habere,
Quod non est nisi peccatum quo discrucietur
Libertas, ad quam solam male gesta recurrunt?
Et tamen in sanctos animum cum intendimus actus,
Cum desideriis carnis mens casta repugnat,
Cum tentatori non cedimus, & per acerbas
Vexati pœnas illæso corde manemus;
Libertate agimus, sed libertate redempte,
Cui Deus est rector: summoque ex lumine lumen
Vita, salus, virtus, sapientia, gratia Christi est,
Qua currit, gaudet, tolerat, cavet, eligit, instat,
Credit, sperat, amat, mundatur, justificatur.
Si quid enim recti gerimus, Domine, auxiliente
Te gerimus, tu corda moves tu vota parentis
Quæ dare vis tribuis, servans largita, creansque
De meritis merita, & cumulans tua dona coronis.
Non autem hoc curam minui, studiumque resolvi
Virtutum, aut opus ingenii torpere putandum est;
Quod bona Sanctorum tua sunt, & quidquid in illis
Aut sanum, aut validum est, de te viget, ut videatur
Nil actura hominis, te cuncta gerente, voluntas:
Quæ sine te quid agit, nisi quo procul exolet a te?
Præcipites semper calles, & devia motu
Ingressura suo: nisi fessam tu bona, & ægram
Suscipias, referas, foveas, tuearis, honestes;
Tunc fiet cursus velox, oculique videntes,
Libera libertas, sapiens sapientia, justum
Judicium, & fortis virtus & sana facultas.
Hujus opis semper, Pater, indigeamus: ab ipsa
Prodeat arbitrium nostrum, nihil hæc sine sensus
Corporei possint, opus ut servile quiescat;
Et tua dum in nobis agitur, non nostra voluntas,
Legitima in Sanctis ducamus sabbata festis.

E J U S D E M

In obtrectatorem S. AUGUSTINI.

E P I G R A M M A

QUidam dictiloqui libros senis Augustini
 Carpere, & adversum condere fertur opus.
Usque adeone bonum ingenium, & facundia dives,
 Ostentare artem non aliter potuit;
In nova prostratas acies nisi bella cieret,
 Impiaque extinctis hostibus arma daret?
Hæc pugna, incentor, mors est tua, te stilus iste
 Conficit, & verbis perderis ipse tuis.
Dumque doces, quantum valeat mens libera; monstras
 Velle tuum tibimet sufficere, ut pereas.
Verte gradum, fuge pernicien: stratosque rebelles
 Oris apostolici fulmine ubique vide.
Ne te mutato defendi nomine credas,
 Si Pastorem ovium lædere vis, lepus es.

EJUSDEM IN EUNDEM

Aut alium quempiam

E P I G R A M M A.

COntra Augustinum narratur serpere quidam
 Scriptor, quem dudum livor adussit edax:
Qui caput obscuris contectum utcumque cavernis
 Tollere humo miserum perpulit anguiculum.
Aut hunc fruge sua æquorei pavere Britanni,
 Aut huic Campano gramine corda tument.
Quæ concepta fovet, promat, quæ parturit, edat;
 Seu vetere armatur dogmate, sive novo.
In quoscumque sinus spirarum torqueat orbes,
 Et fallax multa conteget arte caput;
Currentem aditritas super aspides, & basiliscos
 Declinare senem vipera non poterit.

E J U S D E M

Epitaphium Nestorianæ, & Pelagianæ Hæreseon.

NESTORIANA HÆRESIS LOQUITUR.

NEstoriana lues successi Pelagianæ,
 Quæ tamen est utero prægenerata meo.
Infelix miseræ genitrix, & filia natæ,
 Prodivi ex ipso germine quod peperi.
Nam fundare arcem meritis prior orta superbis,
 De capite ad corpus ducere opus volui.
Sed mea dum proles in summa armatur ab imis,
 Congrua bellandi tempora non habui.
Et consanguineæ post tristia vulnera fraudis,
 Aspera conserui prælia fine pari.
Me tamen una dedit victam sententia leto:
 Illa volens iterum surgere, bis cecidit.
Mecum oritur, mecum moritur, mecumque sepulcrum
 Intrat, & inferni carceris ima subit.
Quo nos præcipites insana superbia mersit,
 Exutas donis, & tumidas meritis?
Nam Christum pietate operum, & mercede volentes
 Esse Deum, in capitis fœdere non stetimus.
Sperantesque animi de libertate coronam,
 Perdidimus quam dat gratia justitiam.
Quisque igitur geminæ miseraris busta ruinæ
 De nostro exitio consociare cave.
Nam si quæ Domini data munera sero fatemur,
 Hæc homini credis debita, noster eris.

EJUS-

EJUSDEM

CARMEN.

Uxorem hortatur, ut se totam Deo dedicet.

AGe, jam precor, mearum
Comes irremota rerum,
Trepidam brevemque vitam
Domino Deo dicemus.
Celeri vides rotatu
Rapidos dies meare,
Fragilisque membra mundi
Minui, perire, labi.
Fugit omne, quod tenemus,
Neque fluxa habent recursum;
Cupidas, vagasque mentes
Specie trahunt inani.
Ubi nunc imago rerum est?
Ubi sunt opes potentum?
Quibus occupare captas
Animas suit voluptas.

Qui centum quondam terram vertebat aratris,
Æstuat, ut geminos possit habere boves.
Vectus magnificis carpentis sæpe per urbes,
Rus vacuum fessis æger adit pedibus.
Ille decem celsis sulcans maria ante carinis,
Nunc lembum exiguum scandit, & ipse regit.
Non idem status est agris, non urbibus ullis.
Omniaque in finem præcipitata ruunt.
Ferro, peste, fame, vinclis, algore, calore,
Mille modis miseros mors rapit una homines.
Undique bella fremunt, omnes furor excitat armis,
Incumbunt reges regibus innumeris:
Impia confuso sævit discordia mundo,
Pax abiit terris, ultima quæque vides.
Et si concluso superessent tempora seclo,
Aut posset longos mundus habere dies:
Nos tamen occasum nostrum observare deceret,
Et finem vitæ quemque videre suæ.
Nam mihi quid prodest, quod longo flumina cursu
Semper inexhaustis prona feruntur aquis?
Multa quod annosæ vicerunt secula silvæ,
Quodque suis durant florea rura locis?
Ista manent, nostri sed non mansere parentes.
Exigui vitam temporis hospes ago.
Non ergo sumus hic nequidquam in secula nati,
Quæ pereunt nobis, & quibus occidimus:
Sed vitam æternam vita ut mereamur in ista,
Et subeat requies longa labore brevi.
Et tamen iste labor si forte rebellibus asper,
Ac rigidas leges efferа corda putent:
Non tamen hæc gravis est mansueto sarcina dorso:
Nec lædit blandum mitia colla jugum.
Tota mente Deus, tota vi cordis amari
Præcipitur: vigeat cura secunda hominis.
Quod sibi quis nolit fieri, non inferat ulli,
Vindictam læsus nesciat exigere.
Contentus modicis vitet sublimis haberi,
Spernere non timeat, spernere non libeat.
Parcus, vera loquens & mente & corpore castus,
Insontem vitam pacis amator agat.
Det proprium cunctis quos cernit egere benignus,
Non sua non cupiat: quæ sua sunt tribuat.
Quid, rogo, mandatis durum censetur in istis?
Aut quid erit, quod non possit obire fides?
Qui credunt sacros verum cecinisse Prophetas,
Et qui non dubitant verba manere Dei,
Qui Christum passum pœnas Crucis, ultima mortis,
In toto excelsi Patris honore vident,
Quique ipsum multa cum majestate tremendum
Expectant pingui lampade pervigiles:
His sordent terrena, patent cælestia, nec se
Captivos servos temporis hujus agunt.
Non illos fallax cepit sapientia mundi,
Nec curas steriles inseruere polis.
Imperia & fasces, indocti munera vulgi,
Quasque orbis scelerum semina fecit opes,
Calcarunt, sancta Cœlum ambitione petentes,
Suffragiis Christi & plausibus Angelicis.
Nec labor hos durus vincit, nec blanda voluptas.
Quærere nil cupiunt, perdere nil metuunt.
Omnia non Christi, qui Christi est, odit in illo
Se statuens, in se qui gerere optat eum.
Ille Deus rerum, cæli terræque creator,
Me propter sacra Virgine natus homo est.
Flagris dorsa, alaphis maxillas, ora salivis
Præbuit, & figi se cruce non renuit.
Non ut tanta Deo quidquam patientia ferret,
Cujus nec crescunt nec minuuntur opes:
Sed quod erat vitiatum in me, ut superaret in illo,
Factus sum Christi corporis, ille mei.
Me gessit moriens, me victa morte resurgens,
Et secum ad Patrem me super astra tulit.
Quidnam igitur tanta pro spe tolerare recusem?
Aut quid erit, quod me separet a Domino?
Ignem adhibe, rimare manu mea viscera tortor,
Effugient pœnas membra soluta tuas.
Carcere si cæco claudar, nectarque catenis,
Liber in excessu mentis adibo Deum.
Si mucrone paret cervicem abscindere lictor,
Impavidum inveniet: mors cita, pœna brevis.
Non metuo exsilium, domus omnibus una est,
Sperno famem, Domini fit mihi sermo cibus.
Nec tamen ista mihi de me fiducia surgit,
Tu das, Christe, loqui, tuque pati tribuis.
In nobis nihil audemus, sed fidimus in te,
Quos pugnare jubes, & superare facis.
Spes igitur mea sola Deus, quem credere vita est,
Qui patriæ civem me dedit alterius.
Sorte patrum occiduum jussus transcurrere mundum
Sub Christi sacris advena miles eo,
Nec dubius me jure brevi terrena tenere,
Sic utar propriis, ceu mea non mea sint.
Non mirabor opes, nullos sectabor honores,
Pauperiem Christo divite non metuam.
Qua stetero adversis, hac utar mente secundis;
Nec mala me vincent, nec bona me capient.
Semper agam grates Christo, dabo semper honorem,
Laus Domini semper vivet in ore meo.
Tu modo fida comes, mecum isti accingere pugnæ,
Quam Deus infirmo præbuit auxilium.
Sollicita elatum cohibe, solare dolentem:
Exemplum vitæ simus uterque piæ.
Custos esto tui custodis, mutua redde;
Erige labentem, surge levantis ope.
Ut caro non eadem tantum, sed mens quoque nobis
Una sit, atque duos spiritus unus alat.

CLAUDIANI MAMERTI
PRESBYTERI VIENNENSIS
CONTRA POETAS VANOS AD COLLEGAM.
C A R M E N.

Am mihi polliceor ſacris tua carmina libris
Condere, teque Dei flammatum nomine Chriſti,
Ora ſoluturum ſummo facunda parenti:
Incipe divinis tantum dare pectora rebus,
Subrectoſque Deo ſenſus attollere terra:
Mox oculis cælo nova lux orietur aperto,
Intrabitque ſacer tacito per aperta meatu
Spiritus, & læto quatiet tua viſcera flatu.
Eja age, rende chelym, & fœcundum concute pectus,
Magna movens abeat ſolitis impenſa facultas
Carminibus, major rerum tibi naſcitur ordo.
Non modo judicium Paridis, nec bella Gigantum
Falſa canis: fuerit puerili ludus in ævo
Iſte tuus, quondam decuerunt ludicra parvum:
Nunc animis gravior, quantum provectior annis
Aſpernare velis maturo corde camœnas,
Et qualem caſtis jam congrua moribus ætas,
Atque tui ſpecimen venerabile poſtulat oris,
Suſpice materiam, & divinos concipe ſenſus.
Si decus e falſis aliquod nomenque tuliſti,
De vacuis magnum rebus, cum ficta vetuſtis
Carminibus caneres, vel cum terrena referres
Geſta triumphantum laudans inſignia regum,
Non equidem ex illis tu laudem ſumere dignus,
Quos magis ornabas opulenti munere verbi:
Quanto major ab his creſcet tibi gloria cœptis,
In quibus & linguam exercens, mentem quoque ſanctam
Erudiens, laudemque ſimul vitamque capeſſes:
Dumque legis catus, & ſcribis miracula ſummi
Vera Dei, propior diſces & carior ipſi
Eſſe Deo: quem dum credens miraris, amare
Incipies, & amando recte illabere Chriſto.
Hactenus illa tuæ vanæ tuba vocis in uſus
Perſonuit vanos, modo celſior intonat actus.
Noſce magis cauſas rerum, & primordia mundi.
Ne vagus innumeros Epicuri ſomnia mundos,
Quos atomis demens per inane parentibus edit,
Irritus in vacuum ſpatiato pectore quæras:
Legifer antiquo venerandus nomine Moſes,
Compoſitum prima repetens ab origine mundum
Inſtinuente Deo curas tibi ſolvet inanes:
Formatumque hominem limo, & ſpiramine ſacro
Afflatum referens, cujus ſit munere cunctis
Celſior in terra ſpirantibus, ipſe docebit:
Neu te ceu lapides Pyrrhæ, argillamve Promethei
Contemnas, quem ſumma manus vultuque animoque
Sublimem & propria dignatus imagine finxit.
Cognoſces ibidem, ne pergas tradere fatis
Arbitrium noſtri, quæ nos ſententia leto
Vinxerit. & cujus vitam ſub lege trahamus.
Si mentem cælo jacis altius, & ſuper aſtra
Scire cupis quid ſit, vel quid fuerit prius ævo,
Et mundo & ſeclis docet ulteriora Johannes.
Principio Verbum, inquit, erat, Deus obſide verbo
Gaudebat, verbumque Dei ſimul, & Deus idem
Verbum erat, hoc verbum, ſine quo nihil, omnia per quod
Omnia, & æterno natura omnis famulatur
Strata Deo, geniti numen, genitoris adorant,
Cunctaque per genitos in majeſtate paterna
Regnantem Dominum jam lingua fatemur Ieſum:
Nomine quo fundata ſalus ſtat noſtra, fideſque
Nititur, æternæ tendens in ſecula vitæ.
Hujus divino mortales munere fulti
Aſſequimur fragiles caſtis evincere factis
Naturam, & rigidæ diſrumpere vincula mortis,
Et non corporeis in corpore legibus uti,
Sectantes divina Dei veſtigia Chriſti,
Mente animam, corpuſque ſacris moderante ſub armis:
Mens quoniam ſubjecta Deo capit arma ſalutis,
Inque animam carnemque ſuam regnum obtinet, & fit
Jure potens homo quiſque ſui, qui deditus uni
Æternum Domino proprios regnator in actus
Efficitur, vitiis invictus, & oſor iniqui,
Fortior adverſis virtutibus, ordine juſto:
Verus homo, quia mente potens, in qua rationis
Lumen habet, famulos nullo certamine ſenſus
Temperat, & placidis ſua pectora flectit habenis;
Tu, cui mens generoſa ſuperni ſeminis ignis
Ardet in æthereos animo conſcendere greſſus,
In gremio Domini caput infere: mox inhianti
Proflua lacte ſacro largus dabit ubera Chriſtus,
Divinoque tuam perfundet lumine mentem,
Ut videas pulſa caligine magna tremendi
Jura Dei, quibus Omniparens ſapientia Chriſtus
In ſeſe remanens ſemper novat omnia rerum,
Atque ut vult operum Deus arbiter eſſe ſuorum,
Continet & mutat ſpecies & tempora vitæ,
Porrigit aut retrahit Cælum, mare, ſidera, ventos,
Qua fecit virtute, regens: docet exitus ingens
Ægypti, merſuſque mari refluente tyrannus,
Et prius ipſe graves elementa per omnia motus
Expertus, quem cuncta tremunt, cui cuncta miniſtrant.
Tempora namque uno tellus communis habebat
Judæos. quæ ſola Deo tunc lecta fuit gens:
Et tamen illa Dei gravis hoſtibus ira ſuperbis
Permixtos inter populos diſcreta cucurrit.
Jam ſcio non dices, quod ſors incerta procellas,
Et mare caſus agat, mare cum diſcedere juſſum,
Diſceſſiſſe legas. ſiccamque rigentibus undis
Inter aquas patuiſſe viam, rurſuſque ſolutum
Æquor ad imperium ſancti, virgamque prophetæ,
In liquidos remeaſſe ſinus, in utroque maris vis
Paruit, ut ſanctis iter & vindicta daretur.
Quid profugus Tharſum vates, quem ſorte pericli

In

In mare dejectum ſpatioſo bellua rictu
Cœpit, & innocuum vaſta ructavit ab alvo?
Nunc docet ditione Dei mare & aſtra moveri?
Namque Deum fruſtra fugiens, quem cuncta tenentem
Nemo fugit, movit Cœli ſimul & maris iras.
Omnipotentis enim Domini natura rebellem
Cognoſcens, timuit per ſe quaſi conſcia tutum
Ferre reum, & ventis fugitivum vinxit & undis.
Iſte propheta Deo lectus terrere minaci
Peccantes monitu populos, poſtquam grave dixit
Exitium, fregitque reos, avertit & iras
Nominis, impenſo lavit ſua crimina fletu,
Extremumque diem fugit perverſa Ninive.
Non rea ille habuit fatum, qui morte propinqua
Oravit Dominum, quem leges noverat unum
Flectere poſſe ſuas, conſumptum intenderet ævum
Longius, & meruit tria ducere luſtra ſuperſtes
Annis ipſe ſuis, & non ſua vivere ſecla.
Nunc tria mirentur texentem fata Platonem,
Aut Arati numeros, & picta Manethonis aſtra.
Dicant quæſo ubi tunc rapidas naſcentibus oras
Ponebant, & quæ quibus ibant ſidera ſignis,
Cum pius Ezechias fidei virtute precatus,
Verteret aſtrorum curſus, Cœlique meatus
Turbaret juſſi retro acto lumine ſolis?
Vel ducis imperio ſancti cum ſiſteret idem
Dilata ſolem nocte, ut victoria ſacri
Profligaretur populi, ſtetit orbe recurſo
Librans, ut megnos caperet lux aucta triumphos.
Quid ſoboles virtuſque Dei, & ſapientia Chriſtus?
Nonne ſatis vanis curas erroribus aufert,
Noſque ſimul monitis & factis edocet, unum
Cuncta Deum regere, & nil ut ſine mente putemus
Principio eſſe Dei, dicens non arbore frondem,
Aere non volucrem, ſine juſſu decidere; cumque
Omnipotens verbo ſternit mare, vel pede calcat,
Et verbo morbos abigit, vel dæmonas urget,
Aut reduces animas in corpora ſancta remittit,
Jamque diu exanimes tumulis jubet ire recluſis,
Integratque putres vita remeante ſepultos.
Nonne poteſtatem propriam ſatis indicat auctor,
Qui ſolus naturam omnem vitamque gubernat?
His precor, his potius ſtudiumque operamque legendis
Scribendiſque vove. cane grandia cœpta Tonantis,
Scribe creatarum verbo primordia rerum,
Et chaos ante diem, primæque crepuſcula lucis,
Quæque dehinc variis elementa per omnia ſeclis
Dicta vel acta Deo, per ſancta volumina diſces,
Quæ docuit tabulis legalibus indita Moſes,
Aut Evangelici quæ lex nova Teſtamenti
Signat, operta prius retegens myſteria Chriſtum:
Tunc te divinum vere memorabo Poetam,
Et quaſi dulcis aquæ potum tua carmina ducam:
Cum mihi nectareos ſummis a fontibus hauſtus
Præbebunt, Dominum rerum retinentia Chriſtum,
Atque tuam pollere Deo teſtantia mentem,
Ut ſimul oris opes a te mentiſque capeſſam:
Et quem cognato junctum mihi fœdere lætor,
Gratuler hunc ſancta ſub religione propinquum:
Nec cum mortali ſolvendis corpore vinclis
Perpetuo ſanctum complectar pignore * *.

In Jacobum, Magiſtrum equitum.

PEr cineres Pauli, per cani limina Petri,
Ne laceres verſus, dux Iacobe, meos;
Sic tua pro clypeo ſuſtentet pectora Thomas,
Et comes ad bellum Bartholomæus eat:
Sic ope ſanctorum non barbarus irruat Alpes:
Sic tibi det vires ſancta Suſanna ſuas.
Sic quicumque ferox gelidum tranaverit Iſtrum,
Mergatur; volucres ceu Pharaonis equi:
Sic Geticas ultrix feriat rhomphæa catervas,
Romanaſque regant proſpera tela manus:
Sic tibi det magnum moriens conviva triumphum,
Atque tuam vincant dolia fuſa ſitim:
Sic numquam hoſtili maculetur ſanguine dextra,
Ne laceres verſus, dux Iacobe, meos.

CARMEN PASCHALE.

CHriſte potens rerum, redeuntis conditor ævi,
Vox ſummi ſenſuſque Dei: quem fudit ab alta
Mente Pater, tantique dedit conſortia regni.
Impia qui noſtræ domuiſti crimina vitæ.
Paſſus corporea mundi veſtire figura,
Affarique palam populos, hominemque fateri:
Quemque utero incluſum Mariæ, mox numine viſo
Virginei tumuere ſinus, innuptaque Mater
Arcano ſtupuit compleri viſcera partu,
Auctorem paritura ſuum. mortalia corda
Artificem texere poli, mundique repertor
Pars fuit humani generis; latuitque ſub uno
Pectore, qui totum late complectitur orbem;
Et, qui non ſpatiis terræ, non æquoris unda,
Non capitur cælo, parvos confluxit in artus.
Quin & ſupplicii nomen, nexuſque ſubiſti,
Ut nos ſubriperes leto, mortemque fugares
Morte tua: mox ætherias evectus in auras,
Purgata repetis lætum tellure parentem.
Anguſtum foveas, feſtis ut ſæpe diebus
Annua ſinceri celebret jejunia ſacri.

Εἰς τὸν Σωτῆρα.

Ὦ πυρὸς ἀενάοιο σοφὴν ὠδῖνα φυλάσσων,
Ἐμβεβαὼς κόσμοιο παλινδίνητον ἀνάγκην,
Χριστὲ θεορρήτοιο βίου φυσίζοε πηγή,
Πατρὸς ἀτημαντοιο θεοῦ πρωτόσπορε φωνή,
Ὃς μέγα μητρῴων τοκετῶν ἐγκύμονα φόρτον,
Καὶ γόνον αὐτοτέλεστον ἀνυμφεύτων ὑμεναίων
Στήσας ἀστυφέλιξ γενεῆς ἑτερόφρονα λύσσαν,
Ὄργια δ' εἰδώλων κενεῶν ψευδώνυμα λύσας
Αἰθέρος ἀμφιβέβηκας ἐφ' ἑπτάζωνον ὀχῆα,
Ἀγγελικαῖς πτερύγεσσιν ἐν ἀῤῥήτοισι θαάσσων.
Ἵλαθι παγγενέταο θεοῦ πρεσβήιον ὄμμα.
Φρουρὲ βίου, σῶτερ μερόπων, αἰῶνος ἀνάσσων.

Εἰς τὸν Δεσπότην Χριστόν.

Ἀρτιφανὲς πολιοῦχε, παλαιγενὲς, ἠὲ νεοττέ,
Αἰὲν ἐὼν προεόντε, ὑπέρτατε ὕστατε Χριστὲ
Ἀθανάτοιο πατρὸς, καὶ ὁμόχρονε, πάμπαν ὅμοιε.

Laus

Laus Christi.

PRoles vera Dei, cunctisque antiquior annis,
Nunc genitus, qui semper eras, lucisque repertor
Ante tuæ, matrisque parens: quem misit ab astris
Æquævus Genitor, verbique in semine fusum
Virgineos habitare sinus, & corporis arcti
Jussit inire vias, parvaque in sede morari:
Quem sedes non ulla capit: qui lumine primo
Vidisti quidquid mundo nascente creeras.
Ipse opifex, opus ipse tui, dignatus iniquas
Ætatis sentire vices. & corporis hujus
Dissimiles perferre modos, hominemque subire,
Ut posses monstrare Deum, ne lubricus error,
Et decepta diu verii sollertia mundi,
Pectora tam multis fineret mortalia seclis
Auctorem nescire suum. te conscia partus
Meter, & attoniti pecudum sensere timores.
Te nova sollicito lustrantes sidera visu
In cælo videre prius, lumenque secuti
Invenere Magi: tu noxia pectora solvis,
Elapsasque animas in corpora functa reducis,
Et vitam remeare jubes. tu lege recepti
Muneris, ad Manes penetras, mortisque latebras
Immortalis adis. nasci tibi nam fuit uni
Principium, finisque mori: sed nocte refusa,
In cælum, Patremque redis, rursusque perenni
Ordine purgatis adimis contagia terris.
Tu solus, Patrisque comes: tu Spiritus insons,
Et toties unus, triplicique in numine simplex.
Quid, nisi pro cunctis, aliud? quis credere possit,
Te potuisse mori, poteras qui reddere vitam?

Miracula Christi.

ANgelos alloquitur Mariam, quo præscia verbo
Concipiat, salva virginitate, Deum.
Dant tibi Chaldæi prænuntia munera Reges,
Myrrham homo, rex aurum, suscipe tura Deus.
Permutat lymphas in vina liquentia Christus:
Quo primum facto se probat esse Deum.
Quinque explent panes, pisces duo millia quinque;
Et Deus ex parvo plus superesse jubet.
Editus ex utero cæcus nova lumina sensit,
Et stupet ignotum se meruisse diem.
Lazarus e tumulo, Christo inclamante, resurgit,
Et duræ mortis lex resoluta perit.
Natantem quatit unda Petrum: cui Christus in alto
Et dextra gressus firmet, & ore fidem.
Exsanguis Christi contingit femina vestem;
Stat cruor in venis: fit medicina fides.
Jussus post multos graditur paralyticus annos,
Mirandum, lecti portitor ipse sui.

F I N I S.

